A VILÁG LABDARÚGÁSÁNAK TÖRTÉNETE I.

DÉNES TAMÁS SÁNDOR MIHÁLY B. BÁBA ÉVA

A FUTBALL BÖLCSŐJE ÉS A HÁBORÚK POKLA

(1863–1944)

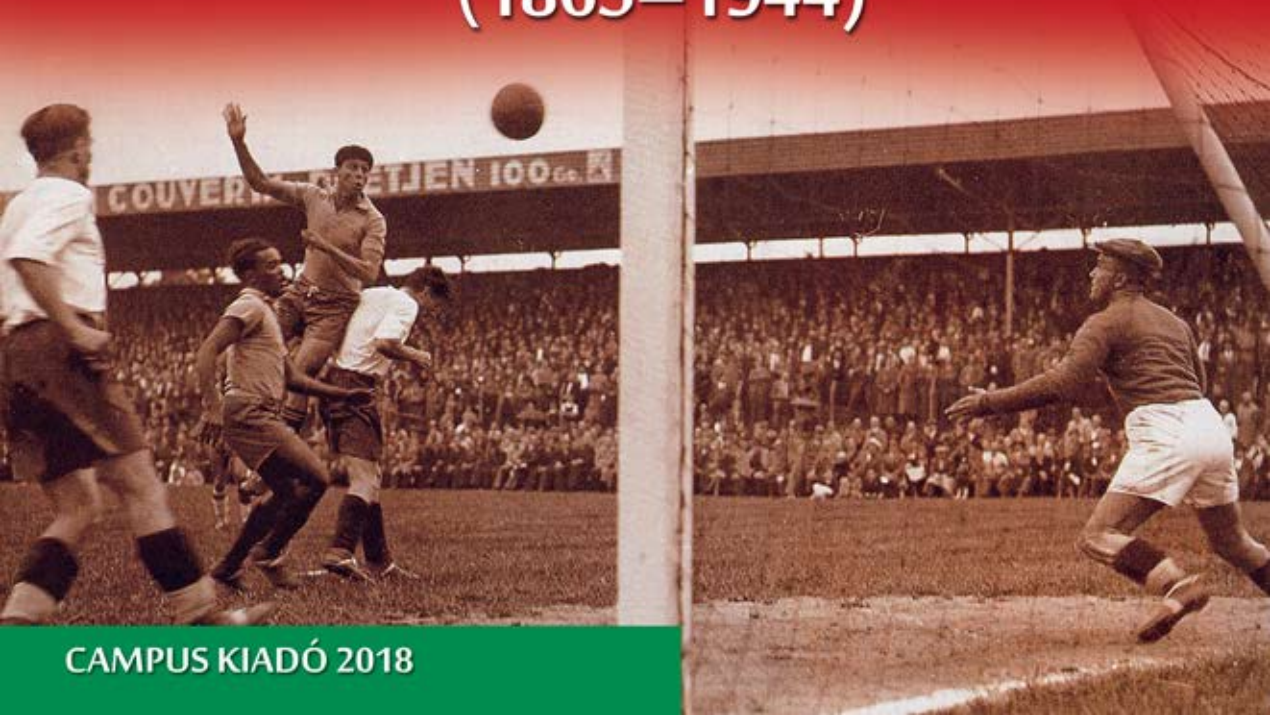

CAMPUS KIADÓ 2018

Dénes Tamás–Sándor Mihály–B. Bába Éva

A világ labdarúgásának története I.

A futball bölcsője és a háborúk pokla (1863–1944)

A VILÁG LABDARÚGÁSÁNAK TÖRTÉNETE I.

Dénes Tamás–Sándor Mihály–B. Bába Éva

A futball bölcsője és a háborúk pokla
(1863–1944)

Dénes Tamás–Sándor Mihály–B. Bába Éva

A világ labdarúgásának története I.

A futball bölcsője és a háborúk pokla (1863–1944)

Szerző: Dénes Tamás–Sándor Mihály–B. Bába Éva

Szerkesztő: Dr. Bács Zoltán
Lektor: Dr. Forisek Péter

Képdigitalizálás: Sándor Mihály
Címerrekonstrukció: Goron Gergő, Komáromi Gábor, Petrovics Enikő

Borítóterv és nyomdai előkészítés: Barna Ildikó

© Minden jog fenntartva
© Dénes Tamás–Sándor Mihály–B. Bába Éva
© Debreceni Egyetem

ISBN 978-963-9822-59-7ö A világ labdarúgásának története
Dénes Tamás, Sándor Mihály, B. Bába Éva Campus Kiadó

ISBN 978-963-9822-60-3 A világ labdarúgásának története I.
Dénes Tamás, Sándor Mihály, B. Bába Éva Campus Kiadó

Kiadó: CAMPUS KIADÓ
(Debreceni Campus Nonprofit Közhasznú Kft.)
Felelős kiadó: Miklósvölgyi Péter

Nyomta és kötötte az Alföldi Nyomda Zrt.
Felelős vezető: György Géza vezérigazgató

A labdarúgás csodája

Soha, egyetlen pillanatig sem kételkedtünk a futball spirituális jellegében. Hallhattunk sportolókról, akikről gyógyíthatatlannak vélt betegségük miatt lemondtak az orvosok, és ők mégis visszatértek az egészségesek sorába, csupán azért, mert – saját bevallásuk szerint – a szigorú tilalmak ellenére újból játszani kezdtek.

Ismerünk szurkolót, aki branüllel a vénájában szökött ki a kórházból, csak hogy végigizgulhassa kedvenc klubja nemzetközi mérkőzését, és hosszú idő után újból panaszmentesnek érezte magát. Legalábbis addig, amíg a játékvezető le nem fújta a meccset. Placebohatás? Nyilvánvalóan azok, de így is csodálatosak. És ez a lényeg, a csoda, a labdarúgás csodája!

A nívódíjas, az Ezüstgerely-pályázat szépirodalmi kategóriájában második helyezett *A magyar labdarúgás története* című ötkötetes munkánk elkészítése után most újabb nagy fába vágtuk a fejszénket: hasonló terjedelemben fel kívánjuk dolgozni a világfutball históriáját. Nem csekély a feladat, vannak mélységei, kétségkívül akadnak buktatói is. Viszont a cél nemes, s egyáltalán nem a végtelenben rejlik, mi pedig szeretjük elérni a magunk elé kitűzött célokat.

Azért is említem bevezetőmben a már megjelent ötkötetesünket, mert ez az új sorozat szervesen kapcsolódik hozzá, építkezik rá, hisz nem kívánnánk önmagunkat ismételni. Ennek megfelelően a magyar vonatkozásokat, ahol mód nyílik rá, csupán minimális formában taglaljuk.

Beszámolunk futballtörténelem-formáló eseményekről, tárgyalásuk közben nagyformátumú személyiségeket, FIFA-elnököket, klubvezetőket, szövetségi kapitányokat, sokat „emlegetett" játékvezetőket, nem utolsósorban pazar labdarúgókat ismerhetnek meg. Rengeteg színes háttértörténet gazdagítja a köteteket, eleveníti fel a találkozók fordulópontjait, világít rá ezeknek okaira, a mögöttesben meghúzódó „rejtett erőkre", legyenek azok politikaiak, gazdaságiak, ideológiaiak, szociológiaiak, esetleg individuálisak.

Olvashatnak a nagy háborúról, amelynek poklában a fűzőslabda pattogásának hangját ágyúk bömbölése, géppuskák kelepelése, repülőgépek berregése, bombák robbanása nyomta el. Mégis voltak emelkedett órák, amikor a tetvektől, a hidegtől, az éhezéstől, az ellenséges lövegek torkolattüzétől, a saját parancsnokaik őrültségeitől meggyötört katonák hátrahagyták a bűzös kavernákat, kimásztak a futóárkokból, hogy a maguk módján, a senki földjén – egyetlen futballmeccs erejéig – fegyverszünetet kössenek. Vakmerően vállalták a hadbíróság, sőt akár a legszigorúbb büntetés kockázatát is, mert amíg játszottak, újra emberként tekinthettek önmagukra. Az illékony, átmeneti béke mindennél többet jelentett a számukra!

Írunk, mert írnunk kell a gyalázatos időkről is, melyeknek kegyetlen szorításában a népek egyaránt rettegtek a sarló és kalapácsos lobogói alatt nyomuló „vörös pestistől", valamint a horogkeresztes zászlók alatt csörtető „fekete haláltól". Ám még a koncentrációs táborok drótkerítései mögött, a „halál árnyékának a völgyében" is rúgták a labdát a foglyok, s olykor éppen véreskezű őreik voltak ellenfeleik. A küzdelem hevében kevésbé számított, ki a rab és ki az őrizője. „A gázkamrák és a krematóriumok tövében kilencven perc erejéig szabadság költözött a szívekbe" – említette a szerzőknek a Debreceni MTE és a Zerkowitz Textiles egykori középpá-

lyása, Schwarcz Sándor, aki játszott az auschwitzi, zsidó és cigány származású futballistákból alakított csapatban, és túlélte a deportálás, a lágervilág minden borzalmát.

„A futball Isten ajándéka" – mondta Buzánszky Jenő, az Aranycsapat mitikus jobbhátvédje, a nekünk, debrecenieknek oly drága emlékezetű Jenő bácsi. Egy másik hérosz, Edson Arantes do Nascimento (rövidebben: Pelé) hasonlóan patetikus formában fogalmazott: „A labdarúgás örök, mint a világ".

Úgy vélem, mindkét legendának tökéletesen igaza van. Hiszem, hogy könyvünkkel, könyveinkkel igazoljuk majd a fentebb idézett kiválóságok megállapításait.

Debrecen, 2018. június

Sportbarátsággal:

Dr. Bács Zoltán
szerkesztő

„A labdarúgás örök, mint a világ”
(Pelé)

A futball eredete

Számos nemzet állítja határozottan, hogy elei találták fel a nagyszerű játékot, a labdarúgást. A kínaiak, a görögök, a japánok, a mexikóiak, az olaszok vagy az angolok meg vannak győződve a maguk igazáról, arról, hogy nekik köszönheti a világ – *Ady Endrét* idézve – a „magunk szerelmét”.

Noha valóban kerültek elő régészeti bizonyítékai, írott forrásai annak, hogy jóval Krisztus megszületése előtt folytak csatározások a labda birtoklásáért, nagyon nehéz valamiféle formai hasonlóságot találni közöttük és a mai futball között, időben és térben óriási távolságokra estek egymástól. Ha mindenképpen párhuzamot kellene vonnunk az ősi és a mostani variációk között, azt abban vélnénk felfedezni, hogy általában labdával (vagy valamiféle labdaszerű alkalmatossággal) folytak a mérkőzések, és a felek egyértelmű célja a riválisok legyőzése volt.

A korai, labdarúgásra emlékeztető sportágak tárgyi leletei fölöttébb hiányosak, a szegényes maradványok nem teszik lehetővé a teljes rekonstrukciót. Nem érdemes a régi ábrázolásokba vagy az írott forrásokban ránk háramlott utalásokba túl sokat belemagyaráznunk, a modern futballt mintának tekintve, mert túllőnénk vele a célon. Fogadjuk el, hogy voltak archaikus módozatok, amelyek bizonyos vonásaikban emlékeztetnek az általunk ismert játékra. A hasonlóságok helyett muszáj a különbségeikre helyezni a hangsúlyt. Amit mi, XXI. századi érdeklődők látunk a szobrokon, domborműveken, freskókon, vázaképeken, azok csupán a legszűkebb rést nyitják meg számunkra az évszázadokkal, évezredekkel ezelőtti játéktípusok világára. Végső soron ezek műtárgyak, amelyeket a korabeli művészek hoztak létre, és nem tudhatjuk pontosan, mennyire valósághűek, és mily mértékben a fantázia termékei. Azt sem sejthetjük, hogy sportjelenetet örökítettek-e meg a kompozíciók elkészítői, esetleg egy vallásos szertartás bizonyos részletét, avagy e kettő kombinációját. A kép vagy a műtárgy önmagán túl is hordozhat jelentéseket, és kultúrához kötött ezeknek az üzeneteknek felismerése, értelmezése. Ami számunkra a látvány alapján egyértelműnek tűnik, nem biztos, hogy egybevág a kortárs alkotó szándékával.

Feltűnő, hogy az ábrázolások zömén a férfit, és nem a nőt jelenítették meg, talán mert a megörökített játék a férfi mivoltot jobban kifejezte, egyben tükrözte a társadalmi hierarchiát is a nemek között. Akárhogy is történt, a labdarúgás az egyetemes humánkultúra szerves részévé lett, amely – fura ambivalenciaként – egyszerre osztja meg és egyesíti a művelőit, a rajongóit. Bonyolult intellektuális tevékenység, ezzel együtt végtelenül egyszerű is. Kollektív is, meg nem is, tudniillik szükség van a csapatszellemre, de az egyéni karakterekre és – rossz újságírói frazeológiával élve – a vízhordókra is.

Álláspontunk szerint nem létezett az úgynevezett premodern labdarúgás. Ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül a többközpontú futballevolúció elméletét, beszélnünk kell róla, sok

a híve. Eszerint nem Angliában alakult ki a modern labdarúgás, hanem a világ számos pontján – térben és időben egymástól távol –, és ezeket a korábban kifejlődött játékmódozatokat mintegy szintetizálták a XIX. századi angolok. A probléma ezzel a hipotézissel kapcsolatban az, hogy lehetetlen vállalkozás a kontinuitást meggyőzően alátámasztani, így a folytonossági modell nehezen elfogadható. Ne tévesszük szem elől, hogy amikor az archaikus labdarúgásfélék kialakultak, az emberiség híján volt az elektronikus technológiának, a távoli területek között nem jöhetett létre, és nem is létezett a kommunikációs kapcsolat. Viszont az is igaz, hogy nem pattanhatott ki egyszerre csak a játék ötlete, komplett szabályzata valaki agyából, mint Zeuszéból Pallasz Athéné, teljes fegyverzetében.

Lássuk, miféle módozatait sikerült összegyűjtenünk a labdarúgásnak! Megpróbáltuk kronológiai rendbe sorolni a rendelkezésünkre álló anyagokat, s törekedtünk nagy vonalakban a korhű háttér felvázolására is.

Az antik görögök írott forrásokkal és régészeti produktumokkal bizonyítják a labda és a sportág peloponnészoszi meglétét. *Homérosz Odüsszeia* című eposzában, a phaiákok szigetén (Korfun) játszódó epizódban a „hókarú" Nauszikaá és kísérői – mint az idézett hexameterekből kiderül – a tengerparton játszadoztak:

„Szolgálója felé hajitott labdát a királylány,
Elvétette, s a mély örvénybe zuhant be a labda…"

Bizonyos *Antiphanész*, a kevéssé ismert, bár igen termékeny athéni komédiaszerző (háromszáznál is több darabot tulajdonítanak neki) a Kr.e. IV. században utal egy pheninda (más forrásokban episzkürosz) nevet viselő játékra. Így zengett róla:

„A labdát kapja,
és vidáman egynek adja,
más elől kitér,
elcsapja ettől,
azt meg újra szökteti…"
(História 1979. április)

A korábbról, a Kr.e. VII. századból, Drakón idejéből származó athéni templom márványoszlopainak kőfaragásai tudatosítják a szemlélődőben, hogy tényleg labdajátékfélének hódoltak az attikai polisz lakói. Az egyik domborművön a központi figura emelget, vagy ahogy futballberkekben mondani szokás, dekázik, közben a másik alak áhítattal nézi. Vagy mégsem? Vessenek egy pillantást a következő oldalon lévő illusztrációra! Ha a kézilabdázás szerelmesei volnánk, tán eskü alatt vallanánk, hogy a képen egy szélső ugrik fel a hatos vo-

Az ókorból ránk maradt márványtáblát nézve egyértelmű: már a Krisztus előtti VII. században is ismerték a dekázást. Még ha nem is úgy nevezték. A lelet az athéni régészeti múzeumban látható

nalánál, hogy a következő pillanatban a kezében szorongatott labdát kapura dobja. Fentebb írtuk, ne vetítsük vissza az eleve elhatározott szándékainkat a múltba, mert holtvágányra tévedhetünk, ugyanis ez a mintegy 2500 éves, feketealakos vázakép egy diszkoszvetőt örökített meg…

Mindent egybevéve az ókori hellén az emberiség egyik legkreatívabb népe volt, az antiküthérai szerkezet is ezt bizonyítja, és akik bő két évezreddel a mai kibernetikusok előtt képesek voltak a számítógép ősét megkonstruálni, miért ne lettek volna képesek a labdarúgás megalkotására?

Kínában a Han-dinasztia (Kr.e. 206 – Kr.u. 220) uralkodása alatt készült katonai kézikönyv említi a cu-csiu nevű játékot, amely hasonlíthatott a labdarúgásra, abban az értelemben, hogy a labdát lábbal rúgták. *(Antal Dániel: A futball-huliganizmus sportizációja)* A magyar és a külföldi szakirodalomban is fellelhető a játék egy más neve, a cu-küh is.

Feketealakos vázakép egy diszkoszvetőről

Ami a labdát illeti, bőrből készült (hajjal, állati szőrrel vagy madártollal tömték ki), és kisebb volt a ma használatosnál. Nem mellékesen: Kínában ma is ezt a kifejezést használják a labdarúgásra. Hogyan folyt az ütközet? Képzeljenek el két darab hosszú, körülbelül 8-10 méter magas, egymástól elég messzire leszúrt bambuszpóznát, amelyek közé széles, selyemből készült drapériát feszítettek ki. Annak közepére vágtak egy nagyjából 30-40 centi átmérőjű kört, a lyukon kellett a csapatoknak átrúgniuk a labdát, akkor kaptak pontot. Természetesen közben a labdát birtokló együttes játékosai mindent elkövettek, hogy ez nekik sikerüljön előbb, és hogy az ellenfelüket megakadályozzák ebben. Úgy sejtjük, a császárok születésnapjára rendezett ünnepségek fényét emelték ezek a viadalok.

Forrás: FIFA

A legrégebbi ránk maradt labdák a 4000 évvel ezelőtti Egyiptomból. Készítésükhöz bőrt, fát, sőt papírt is használtak

Krisztus előtt 136 körül egy költő, Li Ju így írt a játék lényegéről: „A labda kerek. A pálya négyszögletű. Pont, mint az ég és a Nap. A labda, mint a nap száll fölöttünk és a két csapat egymásnak feszül." *(A labdarúgás története. Az a csodálatos játék.)*

A kínaiak világképét az öt elem (föld, víz, tűz, fa, fém) dialektikus kapcsolata határozta meg. (Ez a felfogás részleteiben emlékeztet a mindent a négy őselemre, az arkhékra visszavezető görögökére.) A cu-csiu végtére is megjelenítette a pozitív erő, a jang és a negatív erő, a jin szakadatlan küzdelmét, valamint kifejezte, hogy ezek egymás nélkül nem létezhetnek, amint a harcnak is vannak győztesei és vesztesei.

A Tang-korszakban (618–907) egy újabb labdajáték hódított a Mennyei Birodalomban, amelyet udvarhölgyek is játszottak, nevezetesen a lovaspóló. *(Dr. John Haywood: A nagy civilizációk mindennapjai)*

Adódik a dilemma: lehet, hogy a csodás, rejtélyes és hatalmas országnak nem csupán a nagyfalat, a nagycsatornát, a tiltott várost, az akupunktúrás gyógymódot, a taoizmust, a konfucianizmust, a selymet, a porcelánt, a papírt, a nyomtatást, a kártyát, a mágnest, a puskaport, a földrengésjelzőt – a sor meglehetősen hosszú – köszönhetjük, hanem a futballt is?

A XIV. századból származó, labdajátékosokat ábrázoló dombormű a gloucesteri apátságban látható

A római légiók is űzték a labdát a kevéske szabadidejükben (bár szívesebben kockáztak nagyobb tétre menően valamelyik csapszékben), kivált a fizikai állóképességük növelése volt a játékuk célja. A harpastum (a szó a görög arpaszton kifejezés latinosított megfelelője, és elképzelhető, hogy maga a játék is hellén eredetű) leginkább a mai rögbire hasonlított. Az volt a lényege, hogy a labdát (sokkal kisebb és keményebb volt az általunk használtnál) át kellett juttatni az ellenfél térfelének határvonalán, úgy született a „gól". Alig-alig rúgták, sokkal inkább cipelték vagy ütötték a labdát, miközben hatalmas birkózások közepette püfölték-aprították egymást is. Ugyanakkor már fellelhető benne a hadrendjükből átvett, a mai csapatrészek szerinti felosztás a csatároktól a kapusig: astati, principi, triarii és veliti.

Claudius császár katonái honosították meg ezt az erőszakos játéktípust Britannia provinciában, ahol a leigázott kelták hamar átvették tőlük. Egy, a Kr.u. III. századból származó kútfő megerősíti állításunkat.

Japánban a kemarit játszották, amely a Kr.u. VI. században érkezett el a buddhizmussal és a buddhista szerzetesekkel együtt, Kínából. A kemari egy kifejezetten a külsőségekre adó, ünnepélyes rituálékkal összekapcsolt játék. A játékosok a „mérkőzés" előtt közösen elmentek a kegyhelyre, ahol a labdát megáldották. Utána átvonultak a mariniva nevű kertbe, hogy részt vegyenek a tokimari szertartáson, ahol egy szerzetes a jólétért és a békéért imádkozott. *(A labdarúgás története. Az a csodálatos játék.)* A kemari fontos ismérve, hogy nem volt győztese vagy vesztese, ha úgy tetszik, nem volt eredménye a mérkőzésnek. A játék célja a labda, a

többnyire szarvasbőrből készült mari minél hosszabb ideig a levegőben tartása volt. Kézzel vagy karral tilosnak számított érinteni, esetenként a könyök használatát ellenben megengedték. A labdát érintő, másképpen a játékban lévő játékost mariasinak nevezték. A kemarizók kariginut, a kor Japánjának előkelő(bb) viseletét, s egy magas, csúcsos fejfedőt viseltek játék közben.

A csoportok hat, legfeljebb nyolc főből álltak, kört alkottak, és azon igyekeztek, hogy miközben emelgetnek, a labda ne essen le a földre, majd amikor tökéletesen megszelídítették, át kellett passzolniuk a másik játékosnak. Az arisztokrácia megadta a módját, ezért a négyzet alakú, körülbelül 6×6-os vagy 7×7-es játékteret gyakorta a kertben, virágágyások és fák között alakították ki. *Marco Polo* (1245-1324) említette beszámolóiban a kemarit, sőt vannak történészek, akik arra az álláspontra helyezkednek, hogy a híres velencei utazó hozta a játékot a „felkelő nap országából" Európába.

Így festettek a japán kemari játékosai

A malájokat a sepak raga tartotta izgalomban. Délkelet-Ázsiában úgy kellett a növényi rostokból font, kisméretű labdát a levegőben tartani, hogy a versenyzők – a kezük kivételével – a testük bármely részével hozzáérhettek. Akrobatikus ügyesség, hihetetlen dinamika, hajlékonyság és állóképesség szükségeltetett ehhez a mutatványhoz. A sepak raga hasonlít a kemarira, azonban kisebb, kör alakú pályán játszották. A pálya felrajzolt vonalára kellett állni, tilos volt a vonalat elhagyni, de annak mentén lehetett bármerre mozogni. Valahogy úgy, ahogyan a kapus mozoghat a gólvonalon büntetőrúgásnál.

Észak-Afrikában, nagyjából a mai Magreb-térségben a berberek rajongtak az általuk kourának nevezett labdajátékért. A nomádok a VII. századtól – egyfajta sivatagi termékenységkultusz keretében – rendezték a mérkőzéseket.

Mezoamerikában is elterjedt a labdarúgás néhány módozata. A totonakok (ez a civilizáció az olmék kultúra eltűnését követően, az úgynevezett preklasszikus korban, a Kr.u. IV. századtól a X. századig élte a fénykorát) vallási központja El Tajin volt. A település romjait a Mexikóban lévő Veracruz állam területén éppen feltárják a régészek, akik több, a labdajátékok foly-

tatására alkalmas térségre, valamint egy hatszintes piramisra, is rábukkantak, amelyben 365 szoba van. Pontosan a napévnek megfelelő számú. *(Ba–Boussard–Deleury–Jacquin–Wang: Korai civilizációk Európán kívül)* A titokzatos maják az esőerdővel borított Yucatan-félszigetet hajdan uraló Uxmalban, valamint a Mexikóvárostól északkeletre lévő Teotihuacánban (érdekes, hogy a név azték eredetű, és istenek városát jelenti) poktapokot vívtak. Ők a téli napforduló idején bonyolították le az összecsapást, s egyesek szerint a diadalt aratók kapitánya a pályán fejezte le a vesztesek vezérét. Ugyanakkor a győztesek jutalmul elkérhették a nem csekély létszámú nézősereg ruháit és ékszereit. *(Dr. John Haywood i.m.)* A maja civilizáció a klasszikus kornak nevezett periódusban, Kr.u. 300 és 900 között virágzott. Ugyanakkor akadnak források, amelyek szerint már háromezer-négyszáz évvel ezelőtt is játszottak gumilabdával a mai Mexikó területén egy érdekes csapatsportot.

A prekolumbiánus időkben szinte mindenhol voltak Közép-Amerikában szentnek tekintett és a labdajátékok megvívására alkalmas küzdőporondok. Például a mesterséges szigetekre épült Tenochtitlánban (a mai Mexikóvárosban), Tikalban és értelemszerűen Teotihuacánban is találtak ilyeneket. Utóbbiban közvetlenül Kecalkoatl istenség templomának tövében fekszik, nem messzire a romjaiban is lenyűgöző látványt nyújtó piramispártól, a Holdétól és Napétól. A világvégétől állandóan rettegő, politeista aztékok az élet forrásának tekintették Kecalkoatlt, s gyakorta tollaskígyó alakjában ábrázolták. Úgy hitték, az isten a saját véréből hozta létre az embereket, és hogy ne éhezzenek, megajándékozta őket a kukoricával. A maja Yum Caaxot, vagy a hozzá hasonlatos kukoricaisteneket szintúgy általános tisztelet övezte Közép-Amerikában. *(Dr. John Haywood i.m.)*

Az indiánok gondot fordítottak az ifjúság fizikai és szellemi nevelésére. „A tizenötödik életévüket betöltött gyermekeket vagy egy templomi közösség, vagy a harcosokat tömörítő szervezet gondjaira bízták. Nem volt ritka a testi büntetés: az agavé tüskéivel böködték őket, vagy pirospaprika füstjét lélegeztették be velük." Az ütközetek hevében oly vérszomjas aztékok efféle atyai tanácsokkal látták el a felnövekvő nemzedéket: „Ne beszélj hangosan, se durván", vagy „Ne egyél nagy falatokat a sültből, ne vajazd össze a szádat, ne falj, mint egy kutya!" *(Bittar-Duviols-Jacquin: A nagy felfedezések kora)*

Maja tlachtli játékos figurája a 650 és 1000 közöti időből, Mexikóból

Kozmológiájukban a labdatér az univerzumot szimbolizálta, a nehéz tömörgumiból, kaucsukból készített labda a Napot, amelynek állandóan mozgásban kellett lennie. Az egymással farkasszemet néző játékosok egyben harcosok is voltak, csatájuk megfelelt az emberi létezés allegóriájának: a születésnek, a túlélésért vívott küzdelemnek, a győzelemnek vagy a bukásnak. A kettéosztott porondon át kellett juttatni a hétkilós gumilabdát az ellenfél térfelére, de úgy, hogy az átszálljon egy magasra helyezett, kőből kifaragott gyűrűn, amely a világ kerekségét jelképezte. „A nagy I formájú teret lejtős kidolgozású, kővel kirakott oldalfal vette körül, így a labda mindig visszagurult." *(Ba–Boussard–Deleury–Jacquin–Wang i.m.)* A küzdők kézfejjel és lábfejjel nem érinthették az ollinnak hívott labdát, csak térdkaláccsal, könyökkel, csípővel. (Olyasféle mozdulatokat tettek, tomporukkal a labdát

Tlachtlit játszó mexikóiak a XVI. század első harmadának vége felé

megcélozván, mint a jégkorongozó, amikor bodicsekkel palánkra keni ellenfelét.) Bőrből varrott kesztyűt, fejvédőt vagy csúcsos sapkát, térdvédőt, ágyékvédőt, csuklószorítót, fából és bőrből készített vastag övet, fülkarikát viseltek, lábbelit nem.

Vannak tudósok, akik a sztéléken megörökített viadorok párbaját, elhelyezkedését, mozgását a kozmikus változásokkal azonosítják, például az éjszakák és a nappalok, valamint az évszakok periodikus ismétlődésével. Nem csupán sporteseményekről (a játékot váltakozva hol tlachtlinak, hol ullamatzlinak nevezték) volt szó esetükben, hanem vallási szertartásokról is, mert a legyőzött gárda vezérét (ma csapatkapitánynak mondanánk) a papok feláldozták. Éles, obszidiánból készített pengével kivágták a szívét. Könnyen lehetséges, hogy az egész vesztes alakulatra ez a mártírsors várt: „(…) a mexikák úgy igyekeztek pártfogókat találni az emberfölötti világban, hogy emberi vérrel, a »drága nedű«-vel táplálták isteneiket. A feláldozottat ixitplának, »isten képé«-nek nevezték. Némely kutató szerint ez a kegyetlen szokás az élettérért folytatott harc egyik formája volt, tehát anyagi okok rejtőztek mögötte." *(Ba-Boussard-Deleury-Jacquin-Wang i.m.)* „Amikor megölték az áldozatokat, a testüket végigvonszolták a pályán, mintha vérükkel akarták volna megvesztegetni a Napot ". *(Ba–Boussard–Deleury–Jacquin–Wang i.m.)* Az idézett mondatot egy, a hátborzongató jelenetsort végignéző spanyol szemtanú írta le, és fontos hangsúlyozni, hogy többes számot használt.

„Labdajátékuk ókori megjelenése egy mítoszhoz kötődik. Egy ikerpár a mai labdarúgáshoz hasonló játékban mérkőzött meg az alvilág isteneivel. Veszítettek, és ezért halállal lakoltak. Fiaik újra kihívták az isteneket, és legyőzték őket. Jutalmul a halott ikrek feje az égbe emelkedett, az egyikből a Nap, a másikból a Hold lett. Az Arizona, Guatemala, illetve Honduras közötti területen 40 ilyen labdapályát találtak a régészek." *(Freyer Tamás: Futball és deviancia)* A hondu-

rasi Copánban van az egyik legjobb állapotban előkerült labdatér, amelyet valószínűsíthetően a hős ikerpár, a *Popol Vuh* című teremtéseposzukban megénekelt Vadász és Jaguárszarvas tiszteletére létesítettek a maják. *(Dr. John Haywood i.m.)*

Számos változata volt ennek a mezoamerikai játéknak, s a szabályok népenként és régiónként változtak. Még azt sem tudhatjuk biztosan, hogy egy-egy formációt hányan alkottak, a pontos játékszabályokat sem ismerjük. Sajnos a konkvisztádorok – mint oly sok más indiánkultúráét – a számukra pogány, bálványimádó maják és aztékok hagyatékait szinte teljességgel megsemmisítették. A spanyol *Diego de Landa*, a Yucatan-félsziget első püspöke élen járt a rombolásban, a bennszülöttek könyveinek elégettetésében. Micsoda ellentmondás, hogy a kíméletlen egyházfi feljegyzéseket készített az általa vadnak minősített őslakosság körében tett megfigyeléseiről!

A püspök honfitársa, *Bernardino de Ribeira* (közismertebb nevén *Sahagún* atya) hosszú életének négy évtizedét az azték társadalom, gazdaság, folklór tanulmányozásának szentelte. A derék franciskánus szerzetes elsajátította a nauhatl dialektust, el tudta olvasni az ottaniak által használt jellegzetes képírást, rengeteg értékes adatot gyűjtött össze, azokat rendszerezte, és az egyik fő munkájában, a *Firenzei Kódex* tizenkét, bőségesen illusztrált kötetében az utókorra hagyta. Kódexe oldalain láthatók miniatúrák a templomokról, a középületekről, a vallási szokásokról, a viseletekről, sőt találni ábrákat a „mérkőzésekről" is.

Sporttörténeti szempontból mindenképpen figyelmet érdemlő, hogy a dél-amerikai kontinens nyugati részét uraló Inka Birodalom maradványai között eddig nem bukkantak a szakemberek semmiféle labdajátékra utaló régészeti nyomra, ámbár emberáldozatokat az inkák is sűrűn mutattak be, és náluk is az egészséges, életerős, sportra teremtett ifjak számítottak a szertartás ideális alanyainak.

Az angliai játékforma eredetét homály fedi, ám mint korábban céloztunk rá, a rómaiak által elterjesztett harpastumot a meghódított kelták is űzték. A normannok XI. századi invázióját követően a *Chesteri Krónika* arról számolt be, hogy a szászok egy levágott dán (értsd: viking) vitéz fejével labdáztak. A XII. századtól kezdve új sportág hódított a szigeten, mondhatni, tömegsportról volt szó esetében, mert két falu vagy város szinte teljes lakossága részt vett a csatákban. A létszámot, a szabályokat nem rögzítették, a cél a labda (esetükben egy felfújt disznóhólyag) eljuttatása volt a riválisok településének főterére, ahol általában a templom is

A XV. századból származó metszet a pallone nevű játékról és kellékeiről. Az alkotó Mattaeus Merian

II. Edward korából származó kép. Akkor még nem a középosztály és az előkelőség játéka volt a futball Angliában

emelkedett. (A magasba szökő tornya fontos tájékozódási pont volt a mezőkön gyürkőzők számára, gondoljunk csak a toronyiránt kifejezésünkre.) Valamelyik keresztény ünnepen vívták a tusákat (a leggyakrabban húshagyó kedden, a farsang utolsó napján, mivel hamvazószerdán kezdődik a böjt, amely húsvétig tart), amelyek akár egész nap, sőt napokig elhúzódhattak. Gyakoriak voltak a súlyos sebesülések, a végtagtörések, a megnyomorodások, sőt a halálozások. A derbyshire-i Ashbourne és lincolnshire-i Haxey lokálpatriótái manapság is évente megrendezik a küzdelmet, csak a mostaniak nem a labda, hanem egy csuklya birtoklásáért, célba juttatásáért hajtanak.

Az Anjou-Plantagenet-dinasztia regnálása alatt hihetetlenül népszerű lett a népi futballnak nevezett durva játék, oly mértékben, hogy a botrányos magánéletet élő, csúnya véget érő II. Edward király (uralkodásának ideje: 1307–1327) kiáltványban szállt síkra ellene 1314-ben: „Minek általa a városban a labda kergetése miatt keletkező hatalmas zaj a Gonosztól eredendő, mely Isten tilalma ellen való, a király nevében a jövőben – börtönbüntetés ellenében – minden ilyen játékot betiltunk." *(Képes Sport 1939. december 19.)* A szerencsétlen Edward király nem a megdöbbentő sérüléseket, a haláleseteket, a randalírozásokat meg az egyéb incidenseket kifogásolta, hanem a Sátán közelségét idéző, istentelen lármát… Mindenesetre London utcáiról kitiltotta a népi futballt, mint a „csőcselék játékát".

Fia, III. Edward (1327–1377) sokkal határozottabb uralkodó volt, őt tartják Albionban az utolsó lovagkirálynak. Függetlenül attól, hogy belevitte Angliát a kilátástalan százéves

háborúba (1337–1453), amely végül országa vereségét hozta. Más kérdés, hogy ezt a tényt a brit történészek nem szeretik elismerni, fennen hangoztatva, hogy Calais kikötője mégiscsak a kezükben maradt 1559-ig. *(www.rubicon.hu)*

Nos, III. Edward is kikelt az össznépi téboly ellen, de más okokból, mint azt sanyarú sorsra jutott atyja tette. Fölösleges idő- és energiapazarlásnak tekintette a parasztok és polgárok efféle mezei foglalatosságait, ezért elrendelte, hogy hasznosabb, főleg pedig praktikusabb sportot űzzenek, például az íjászatot. *(Stephen Mennell: Sport és az erőszak)* Nem kell ecsetelni, hogy a franciákkal vívott hosszú háborúskodás véres ütközeteiben mit jelentett az angol nyílpuskás egységek bevetése. A nehézpáncélos francia lovagok támadását a számszeríjakból kilőtt veszszők halálos zápora azonnal megroppantotta.

A parasztokat említettük előbb, nos, őket évszázadokon át a szabadidős tevékenységet illetően (már ha egyáltalán beszélhetünk ilyenről e társadalmi réteggel kapcsolatban) a gyakorlatias gondolkodás, a haszonelvűség vezérelte, nem pocsékolták fölös erejüket a haszontalan játszadozásokra. Mint a gazdaságtörténészek megállapították, a középkor földművesei bizonyos ünnepeken egyetlen kollektív és időigényes „sportot" űztek, tudniillik táncoltak.

A jobbágyság behatárolt létfenntartási stratégiájába nem fért bele – vagy csak a legminimalizáltabb formájában – a játék. Gondoljunk csak bele abba az egyszerű esetbe, hogy míg a középkorban a vadászat a nemesség számára a garantált szórakozást és a privilégiumot jelentette, addig a paraszt számára a tiltott tevékenységet. Ha nagy ritkán alkalma nyílott rá – gyakorta akár a legsúlyosabb büntetés kockázatát is vállalva –, akkor sem kikapcsolódásból, szenvedélyből, még kevésbé unaloműzésből tette, hanem mert a táplálékszerzés számára ritka lehetőségét látta és ragadta meg benne. Ezért lett a vadászat az urak sportja.

Tiltotta a népi futballt és hadjáratot indított ellene V. Henrik, majd VIII. Henrik is, aki úgy vélte, a játék eltereli a fiatal férfiak figyelmét az íjászatról.

Franciaországban a normannok a choule, a bretonok a soule nevű játékot űzték előszeretettel, amely tulajdonképpen a fent vázolt angliai „sportág" egyik – nem kevésbé kegyetlen – változata volt. 1319-ben V. Fülöp, 1369-ben V. Károly király rendeletileg tiltotta be az alattvalóik által olyannyira kedvelt, ám rendkívül véres szórakozást. Hasztalanul, ugyanis a napóleoni háborúkig nem hagytak fel vele. *(Nilo J. Suburú: A labdarúgás, a világ szenvedélye)* Aztán Bonaparte állandósuló hadjáratai, az azokkal együtt járó irtózatos veszteségek, a nyomor, az éhínség, a betegségek elvették a játékkedvüket.

Francia rajz a XVI.századból, a soule nevű helyi játékról

Nézzünk szét a reneszánsz Itália azúrkék ege alatt is! A XIV. század Firenzéjében vagyunk, ahol az Arno menti metropolis védőszentje, Keresztelő Szent János ünnepének egyik fény-

pontja volt a calcio fiorentino megrendezése. (Az elmaradhatatlan körmenet, tűzijáték és karnevál mellett.) Ez a játék is a latin harpastumból ered, de sokkal inkább hasonlít a modern futballra, mint az ókori változat. Erre utal a nevezete is, az olasz calciare kifejezés ugyanis a magyar rúgni főnévi igenévnek felel meg.

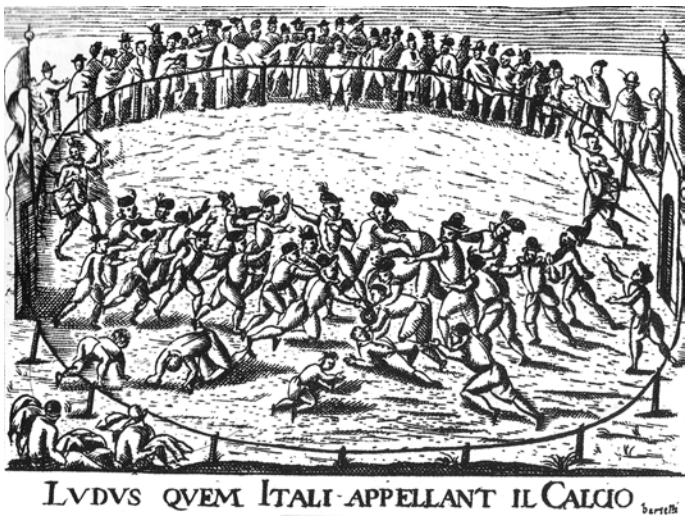

Játék, amelyet az olaszok calciónak neveztek

Az 1530. február 17-én megtartott mérkőzésekről maradtak ránk feljegyzések. Tudni kell hozzá, hogy Firenze az 1526-ban megkötött cognaci ligának volt a tagja, amely alapvetően Habsburg-ellenes orientációt követett. Az említett napon V. Károly német és spanyol király (a majdani német-római császár) zsoldosai ostromolták a büszke városköztársaság falait. A toszkán település polgárai, hogy hetykeségüket, halálmegvető bátorságukat minél jobban bizonyítsák, a szakadatlan ágyúzások közepette is megrendezték a farsangi tornát. A négy történelmi városrész csapatai csaptak össze, a helyszín a Piazza Santa Crocén, a gótikus bazilika előtt kialakított pálya volt. (Később a város más pontjain is bonyolítottak le mérkőzéseket.) A játéktér valamivel kisebb volt a mai labdarúgásban használatosnál, és vastag homokréteggel borították be. A négy kerület gárdáiban 18 és 45 év közötti fiúk és férfiúk szerepelhettek, az együttesek tagjai megközelítőleg azonos kinézetű és színű uniformist öltöttek magukra. Eleinte csupán nemesek, lovagok vagy katonák vehettek részt a tornán, és egy-egy csapat 27 főből állott, idővel az alsóbb néprétegek is képviseltethették magukat. A Santa Croce (Szent Kereszt) harcosai kékbe, a mennyei hatalom kifejeződésének és győzedelmeskedésének színébe öltöztek, a Santa Maria Novella legénysége pirosba, mert ezt a színt a vér és az élet metaforájaként azonosították a középkorban. A Santo Spiritóból érkezettek fehérben vonultak fel, ahogy a Szentlélek nevét viselő kolónia lakóihoz illő. A San Giovanni negyed képviselői zöldben csatáztak. Közismert, hogy utóbbi a katolicizmus jellemzője, míg a Firenzét sokáig uraló, 1527-ben elűzött, majd 1530-ban V. Károly segítségével visszatérő Mediciek címerében a kék, a sárga és a piros a domináns. (Létezik másfajta magyarázata is e sajátságos színszimbolikának: a Római Birodalomban népszerű volt a fogathajtás, és az „örök város" négy legkedveltebb istállója a vörös, a fehér, a kék és a zöld színekben versenyzett.)

A küzdők cifra ruházata – egy XVII. századi illusztráció alapján megállapítható – leginkább a cirkuszi bohócok hacukájához hasonlítható, még tollas kalpagot is fejükbe nyomtak. Nem lehetett olcsó mulatság megvenni az öltözékeket, ám mint utaltunk rá, a pórnépet sokáig kizárták a mérkőzők közül, s csupán drukkerként, a fából összetákolt tribünökön foglalhatott helyet. A játékosok akkor értek el gólt, ha a labdát a másik fél hálójába juttatták, a calcio fiorentino ebben is hasonlít a XIX–XX–XXI. századi futballra.

A firenzeiek a modern időkben is megidézik a régi calcio hagyományait

Irgalmatlan volt a tusa, előfordultak sérülések, halálesetek is. Csak a győzelem volt az elfogadható, hiszen a cél utóbb szentesítette az eszközt, ahogy a település nagy szülötte, *Niccolò Machiavelli* (1469–1527) vélte a legenda szerint. (Az újabb kutatások szerint e neki tulajdonított szentenciát a zseniális gondolkodó soha le nem írta, ki nem mondta. Valaki utólag „adta a szájába" a szállóigévé vált bölcsességet.)

Akadtak az invalidusok tömege mellett egyéb problémák is, tudniillik a haragban álló városnegyedek lakossága trágár rigmusokkal gúnyolta-hergelte az aktuális ellenfelét. Olykor a nézők között hevesebb verekedések tomboltak, mint a pályán a sportolók között, s a herceg katonái nem győztek rendet vágni a lelátókon. Akkortájt Itáliában még éltek a szorosabb vérségi kapcsolatok, a patrícius vagy plebejus klánok tagjai és kliensei egy-egy kerületben együtt laktak, így tehát ezek a tradicionális összecsapások visszatükrözték az ősi nemzetségi rivalizálásokat. Gondoljanak *William Shakespeare Rómeó és Júlia* című tragédiája családi viszálykodásaira, a Capuletek és Montague-k véres ellentétére! Úgy tartják, hogy a színészként is hírnevet szerző, az Avoni Hattyúként emlegetett drámaköltő a *Lear király* 1605-ös előadásán konkrét célzást tett a „futball játékosaira". A művet magyarra *Vörösmarty Mihály* fordította 1853-ban *(A magyar irodalom története III.)*, így idehaza először a nagy romantikus poétánk írta le – eléggé pejoratív értelemben – az „aljas futballjátékos" jelzős szerkezetet.

Korai labdarúgó-jelenet Barnet piacteréről, 1750-ből

1580-ban elkészült a calcio fiorentino (másutt calcio storico) első szabálykönyve, *Giovanni Bardi* összeállításában, és ennek utóbb kétségkívül hatása volt az angolok által létrehozott labdarúgásra. Sokkal civilizáltabbnak számított valamennyi korábbi típusnál.

A fentebb említetteknél sokkal kevésbé ismert, hogy Grönlandon is űztek a XVIII. században egy, a futballhoz nagyon hasonló játékot. *Hans Egede*, a nem sokkal korábban a szigeten járt lutheránus misszionárius (ott kapott beceneve szerint Grönland apostola) egy 1741-ben kiadott könyvében így ír a tapasztalatairól: „Az egyik ott űzött labdajáték abból állt, hogy felállítottak egymástól két kaput, körülbelül 300-400 lépésnyire egymástól, majd felosztották két csoportba az embereket. A két kapu között középen találkoztak egymással, ott, ahol a labdát a földre dobták. Ezután a lábukkal megpróbálták a labdát a kapuk felé vezetni, oda bejuttatni. A grönlandiak azt mondják, hogy a halottak lelkei az égben egy labdajátékot űznek, amelyben egy rozmárfejjel játszanak."

MEMORIE
DEL CALCIO FIORENTINO
Tratte da diverse Scritture
E DEDICATE
ALL' ALTEZZE SERENISSIME
DI
FERDINANDO
PRINCIPE DI TOSCANA
E
VIOLANTE BEATRICE
DI BAVIERA.
IN FIRENZE.

Írásos emlék a calcióról

Angliában a XIX. században – főként az ipari forradalmak vívmányainak köszönhetően – felgyorsult a gazdaság és társadalom fejlődése, mégis a lehatározottabb előrelépést a modern futball felé a jól szervezett iskolarendszernek köszönhetjük. A mai testnevelési órák egykori

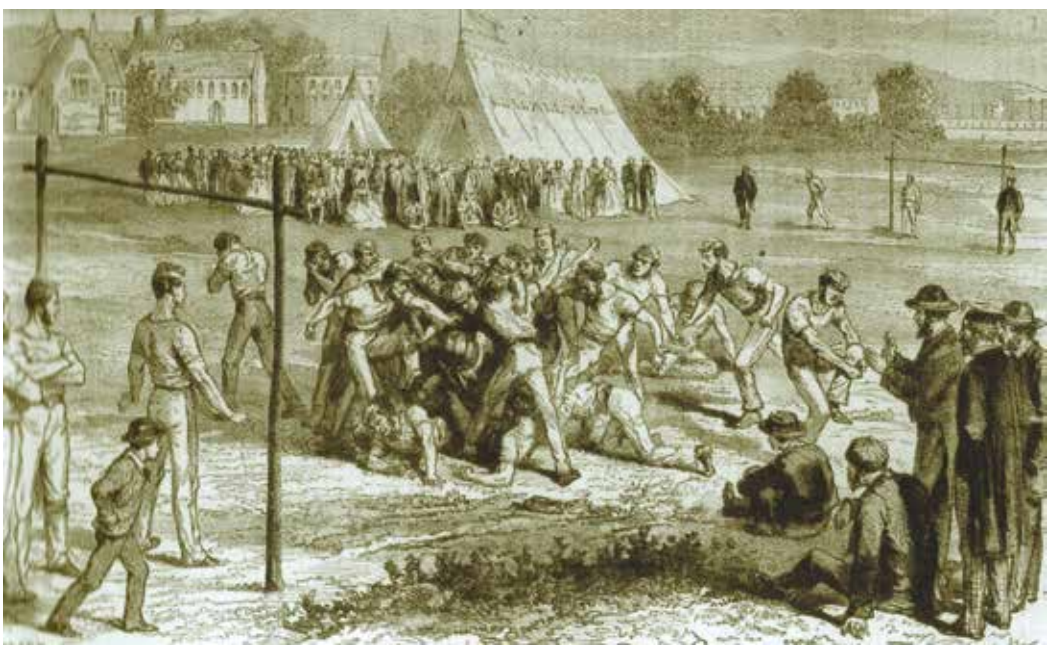

A korabeli rajzon a népi futball minden szépsége, fájdalma, izgalma, különlegessége látható

A brutalitás a futball velejárója volt a XIX. század első felében

megfelelőin a tanárok osztályozták a fizikai teljesítményt, a csapatszellemet, a fegyelmet, a szolidaritást, a gyakorlatok pontosságát, ugyanakkor a brutalitás (egyfajta rosszul értelmezett férfiasság jeleként) is jellemzője volt az akkori diákságnak. „Hogy az angol nép világhatalma nem véletlen körülmények folytán alakult ki, arra is számos bizonyítékot lehet felvonultatni. Hogy az angol ifjúságot milyen jól nevelik már évszázadok óta a praktikus életre, a küzdelmes életben való helytállásra, ennek bizonyítására is elég csak egy pillantást vetni az angol világbirodalom szédületes körvonalaira. Az angol fiút kezdettől fogva úgy nevelik, mint akiből egyszer férfinak kell kinőni. És az angol nevelési rendszer már régen megtalálta a szellemi és testi nevelés helyes arányszámát." *(Nemzeti Sport 1935. október 15.)*

A XIX. század elején az iparosodás egyben a népi futball halálát jelentette. Ezt a játékot nem lehetett a gyors iramban fejlődő ipari központokban művelni. Reakcióként a települések egymás után foglalták rendeletbe, hogy utcáikról kitiltják e gazdag tradícióval büszkélkedő játékot.

A futballt az előkelő magániskolák mentették meg. Tanárai felismerték, hogy a tanulók közösségi szellemének erősítésében, illetve a viselkedészavaros fiatalok regulázásában, az agresszió levezetésében az új vagy megújított játéknak nagy szerepe lehet. Ehhez kapcsolódott az „izmos kereszténység" gondolatának megszületése, hívei úgy gondolták, a lelki és a fizikai erő összekapcsolható. Vezérlőgondolat lett, hogy az egészséges test egészséges lélekkel párosul.

Problémaként említjük meg, hogy jószerével minden tanodában más-más formában vívták a mérkőzéseket, a vízválasztó a kéz, illetve a láb használata volt. Ahol a kezek használatát nem engedélyezték (mint például Harrowban vagy Etonban), ott kezdődött meg a modern

labdarúgás históriája, a másik irányvonal a rögbihez vezetett. Itt érdemes megjegyezni, hogy a nagy fordítási hullám idején, amikor a főként angol sportkifejezéseket magyarították, a rögbi szót a rúgdob összetétellel kívánták helyettesíteni. *(Nemzeti Sport 1936. január 5.)* Megpróbálkoztak a gól (goal) főnév lefordításával is, de nem ment, ahogyan a suta rúgdob sem vert gyökeret a nyelvünkben. S ha már előkerült a gól fogalma: a pszichológusok közül többen úgy látják, hogy a kollektív katarzist, a semmihez sem hasonlítható, eksztatikus élményt, amit a lelátók akkor élnek át, amikor kedvenc együttesük betalál az ellenfél hálójába, a vadásztársadalom idején, egy-egy nagyvad (mondjuk egy gyapjas mamut) elejtése után élhették át őseink. (Hosszú időre biztosítva volt a közösség számára a hús.)

A Dél-Amerikában közvetítő szpíkerek generációról generációra örökítik a gól mikrofonba bömbölésének kultúráját. Van az érzelmileg neutrális ordításuk, amit akkor hallatnak, amikor bajnokit kommentálnak, és illő semlegesnek maradniuk, nehogy az éppen gólt kapó klub fanatikusai felháborodjanak, megsértődjenek. Van a repertoárban az udvarias, ám kellőképpen bánatos gurgulázás, ami akkor hangzik fel, amikor a nemzetközi találkozókon az ellenfél ért el találatot. És van az önfeledt, diadalittas üvöltés, mely vulkánszerűen robban ki belőlük, amikor a nemzetközi összecsapásokon a sajátjaik veszik be a riválisok hálóját. Képesek velőtrázó sikoltozásaikkal percekig megtölteni az étert…

1848-ban a híres Trinity College adott otthont a cambridge-i konferenciának, ahol megpróbálták egységesíteni a szabályokat, és elkülöníteni a futballtól a rögbit. A Henry de Winton és John Charles Thring, két korábbi shrewsbury-i diák vezetésével folytatott tárgyalásokon Eton, Harrow, Rugby, Winchester és Shrewsbury képviselői vettek még részt. A nyolcórás egyeztetés eredménye, illetve dokumentuma – sajnos – nem maradt az utókorra, de egy 1856 körül készített módosított változatot nagy becsben őriznek a shrewsbury-i alma mater könyvtárában. Olyan fontos játékelemekről állapodtak meg, mint a kapukirúgás, a partdobás, vagy az előre passzolás lehetősége. A megbeszélések eredménye ugyan nem nyert mindenütt csatát, fontossága elvitathatatlan. Ezen regulák alkotói a továbbiakban lényeges szerepet játszottak az egységes szabályrendszer iránti „harcban”, sőt több iskolát és klubot is meggyőztek

A gyermekek játékáról készült képeslap hajdanán újévi üdvözlőként is szolgált

arról, hogy elhagyva a saját előírásokat, hozzájárulnak a kaotikus helyzet felszámolásához. *(Chris Hunt: A futball enciklopédiája)*

1857-ben elkészült a módosított, úgynevezett *Sheffieldi Szabálykönyv*, amely pár ponton finomította és értelmezte a cambridge-i határozatokat. Hitet tett a sportág mellett, amelyben nincs (illetve jelentéktelen) szerepe a kéznek, annál inkább a lábaknak. A jegyzőkönyv megjelenése csak néhány évvel előzte *Charles Robert Darwin* könyvét az evolúcióról, amely élénk érdeklődést keltett az angol tudományos körökben, így Cambridge-ben, Etonban és Oxfordban is. Darwin nagy botrányt kavaró műve, *A fajok eredete*, ha lehetséges, 1859 legvégére még magasabbra emelte az amúgy is szenvedélyes szócsaták hőfokát. A tudósok azon vitáztak, előnyös volt-e egyáltalán a fajtánk számára a felegyenesedés, a két lábon járás, avagy hátrányokkal teli. Az antropológusok szerint legnagyobb pozitívuma a folyamatnak a kezek felszabadulásában rejlett. Létfontosságú mozzanattá vált a különböző felegyenesedett embertípusok zsákmányoló életmódjában a dobás, hatékonyabbá tette a vadászatot, illetve a hordák között a territórium birtoklásáért folytatott háborúzásokat. Nosza, a rögbi hívei gúnyosan felkiáltottak, miután a labdarúgásban sok szerepe a kezeknek nincsen, de a cambridge-i és etoni elegancia higgadtan reagált ovációjukra: „Ugyan, ugyan, uraim! Lassan a testtel! Hajítani, rögbizni megtanulhat a majom is, ellenben futballozni sohasem. Az ember csupán azért egyenesedett fel, hogy tudjon futni meg rúgni, és ez, ugyebár, a labdarúgás lényege." Hát ha még tudták volna a tisztelt felek, hogy a XX. század biológusai a Harvardon kiderítik, hogy „(…) az ember két lábon járása hatékonyabb, mint a csimpánz négylábú mozgása. Az energetikai hatékonyság (…) az elfogadható magyarázat, miért kedvezett a természetes kiválasztódás a két lábon járásnak." *(Richard Leakey: Az emberiség eredete)*

Ám e magasröptű tudományos polémiák dacára sem lehetett volna az egész Angliára kiterjedő, rendszeres bajnoki küzdelmeket megrendezni a vasút nélkül. Miért? A csapatokat és a kísérőket, valamint a szurkolótáborokat viszonylag rövid idő alatt a célállomásra kellett juttatni, majd a találkozók után hazaszállítani.

George Stephenson bányamérnök 1814-ben kifejlesztett egy mozdonyt, a legendás Rocket elődjét, mégpedig a vassíneken való közlekedés számára. (Bő évtizeddel korábban az amerikai Oliver Evans még fasínekkel kísérletezett.) 1825. szeptember 27-én Stephenson „vasparipája" több kocsit vontatott a Stockton és Darlington közti 39 kilométeres szakaszon, mégpedig óránkénti 24 kilométeres sebességgel. *(Jean-Baptiste Duroselle: Európa népeinek története)* Szó se róla, fényes jövőt nem jósoltak a találmánynak a kortársak. Büdös és rettentően zajos volt, a tréfára mindig kapható sihederek lovakon nyargalva simán megelőzték, és közben cifraságokat mutogattak a masinisztának. A füst, a korom, a mindenfelé pattogó szikrák tönkretették a nyitott kocsikban helyet foglaló hölgyek és urak frizuráját, beszennyezték ruházatát. A sajtó ironikusan kiemelte, hogy nem arra megy, amerre az utazók óhajtják, hanem arra, amerre a munkások a síneket lefektették.

1829. október 6-án a George és fia, Robert Stephenson által megépített gőzüzemű, a Rocket magabiztosan megnyerte a lokomotívok számára kiírt versenyt. Harminc vállalkozó szellemű utassal robogott óránként mintegy 45-48 kilométeres sebességgel. Ez akkoriban maga volt a beteljesedett csoda. A módosabbak idővel az első osztályra válhattak jegyet, fedett, télen fűtött kupék, elkülönített kabinok, bennük szövettel vagy bőrrel bevont fotelek szolgálták a kényelmüket, míg a szegényebbek tető, ajtó és mindenféle komfort nélküli, har-

madosztályú vagonokban zötykölődtek. Igen gyakran állva, hogy minél többen össze tudjanak zsúfolódni a kocsikban.

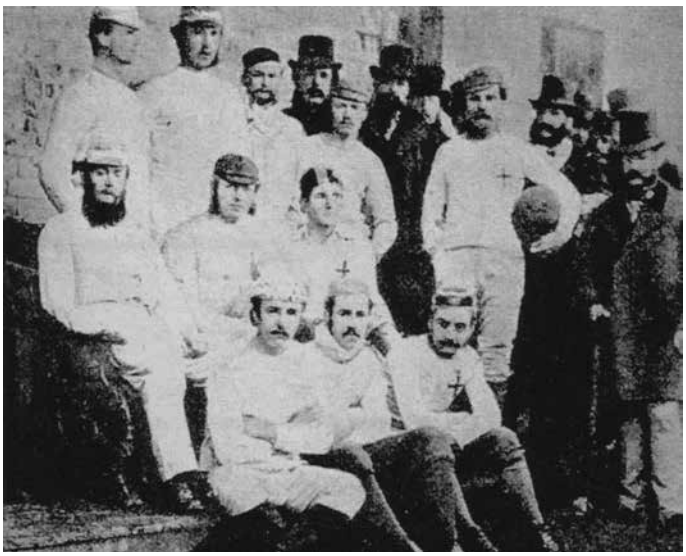

A Sheffield College játékosai, az első futballklub alapítói

A villanymozdonyt, utóbb a villamosított vasutat a német Ernst Werner von Siemens szabadalmaztatta 1879-ben, jelentős érdemeket szerzett a tökéletesítésében Kandó Kálmán. *(Cadier-Demier-Marchand: Az ipar vértelen forradalma)*

Az 1850-es évek elejére Nagy-Britannia vasúthálózata meghaladta a 10 500 kilométert. *(Jean-Baptiste Duroselle i.m.)* És 1857-ben (bizonnyal nem véletlen a helyszín és a dátum) megalakult a világ első futballklubja, a Sheffield FC!

Gyakran feltett kérdés, hogy urak sportja, avagy inkább prolik sportja volt-e a labdarúgás. A válasz egyáltalán nem egyszerű. Mi úgy látjuk, hogy mindenféle hobbitevékenység (például a gyűjtés) szervesen összefügg a vagyoni helyzettel, ugyanis a gazdagnak van pénze a gyűjtési szenvedélye kielégítésére, ahogy van szabadideje, fölös energiája is a sportra. Az angol egyetemi kollégiumokba (és ez igaz más országokra vonatkoztatva is) jobbára az elit társadalmi körökből kerültek be a diákok. Az elpuhult, városlakó polgárok a sportolás révén égethették el feleslegessé vált energiáikat, és ha ezt a problémát biológiai kontextusba ágyazva közelítjük meg, azonnal nyilvánvalóvá válik, hogy a napról napra nehéz fizikai tevékenységet végző földművesnek vagy gyári munkásnak az erőnlét, a muszkli megszerzéséhez nem volt szüksége állandó testedzésre. A viktoriánus Albiont azonban – a második ipari forradalomnak, a gigantikus impériumának, a rohamléptékű urbanizációnak köszönhetően – relatíve magas életszínvonal és megnövekedett szabadidő jellemezte. „A társadalom fokozatosan középrétegekből álló középosztály-társadalom irányába fejlődött." *(Európa története)* Ezek a tényezők együttesen lehetővé tették az egyre nagyobb létszámú „fehérgallérosok", illetve a „munkásarisztokrácia" képviselői számára az aktív sportolást.

Az angolok úttörő szerepet játszottak a labdarúgás elterjesztésében. Szerte a világban voltak gyarmataik, domíniumaik, ahol megfelelő létszámú haderőt állomásoztattak. A gyarmati alakulatok tisztjei, tiszthelyettesei, közkatonái előszeretettel játszották a futballt, a rögbit, a krikettet, a helyiek pedig ellesték-eltanulták tőlük a mozdulatokat és a szabályokat.

A brit mérnökök és a szakmunkások a vasútépítés területén töltöttek be pioníri szerepkört. Lexikálisan igazolható, hogy amerre az angolok sínpárokat fektettek le, ott előbb vagy utóbb futballklubok születtek.

A planéta egyetlen, háromszoros világbajnok futballistája, Pelé kijelentette: „A labdarúgás örök, mint a világ." *(Képes Sport 1969. május 27.)* Higgyünk neki!

Angol gentlemanek és skót professzorok a XIX. század futballjában

Az Angol Labdarúgó-szövetség, a The Football Association – hivatalos nevében a mai napig sem szerepel a nemzetiségre utaló jelző – 1863. október 26-i, a londoni Great Queen Streeten, a Freemason Pincében történt megalakítása nem forgatta fel fenekestül a világot. A már akkor is nagyon tekintélyes, több mint nyolcvanéves múltra visszatekintő *The Times* mindössze 35 sorban számolt be az eseményről másnap reggeli, azaz keddi számában. *(The Times 1863. október 27.)* Ugyanakkor a 11 dél-angol klubot, a Barnest, a Blackheath FC-t, a Blackheath Schoolt, a Crusaderst, a Crystal Palace-t, a Forestet (a későbbi Wandererst), a Kensington Schoolt, a No Names Kilburnt, a Perceval House-t (Blackheath), a Surbitont és a War Office-t képviselő férfiúk, akik még évi egy guinea támogatást is megszavaztak az új szervezetnek, biztosak voltak lépésük helyességében, sőt, történelmi jelentőségében.

Nem képviseltette magát az 1862. november 28-án megalapított Notts County, a földkerekség legrégebbi, ma is a működő profi alakulata. A nottinghami egyesület több ligamérkőzést játszott története során, mint bármelyik más egyesület a világon, 2015 nyarán túljutott 4800. meccsén. Nincs már ellenben a hivatásosok között a sheffieldi krikettklub tagjai által 1857. október 24-én alapított Sheffield FC, a planéta legrégebbi futballklubja. Manapság az angol nyolcadik vonalban szerepel.

LONDON 1863

A futballszövetség első szabályai

1. A pálya maximális hossza 200 yard, maximális szélessége 100 yard lehet. A hosszúságot és a szélességet partjelző zászlókkal lehet megjelölni. A kaput az egymástól nyolc yard távolságra lévő kapufákkal jelzik, amelyek között nem lehet sem szalag, sem léc.

2. A kapuválasztást sorsolással döntik el, a kezdőrúgásra a sorsolást elveszítő fél jogosult a pálya közepéről. Az ellenfél a rúgásig legfeljebb tízyardnyira közelítheti meg a labdát.

3. A gól után a gólt kapó fél jogosult kezdőrúgásra, a csapatok minden egyes gól után térfelet cserélnek.

4. A lövés akkor eredményez gólt, ha a labda átjut a két kapufa között (bármilyen magasságban). Tilos a labdát bedobni, beütni vagy bevinni.

5. Ha a labda az oldalvonalon keresztül elhagyja a játékteret, bedobással kell újra játékba hozni arról a pontról, ahol előzőleg áthaladt a vonalon. Bedobás után csak akkor érintheti újabb játékos a labdát, ha az már érintette a talajt.

6. A labdát birtokba vevő játékos egyetlen, az ellenfél gólvonalához közelebb helyezkedő csapattársa sem avatkozhat játékba. Akár úgy sem, hogy egy harmadik játékost megakadályoz a labdához való hozzáférésben. Ha a labda az alapvonalon kívülre kerül, minden játékos újra megjátszható.

Az 1860–1870-es évek labdarúgását jól mutató festményen érdemes figyelni a játékosok és a kapus szerelésére, a kapu formájára és elemeire – a háló hiányára –, a bíró helyezkedésére és a labda méretére is!

Visszatérve az alapítókhoz: a következő hetekben – némi túlzással fogalmazva – többet tanácskoztak, mint futballoztak. December nyolcadikán már az ötödik megbeszélésüknél tartottak, igyekeztek egységesíteni a szabályokat. Szinte teljes volt az egyetértés abban, hogy a rögbitől való elválás egyik fontos lépése, hogy a saját játékukban, amelyet akkor még a szövetség szóra utaló association névvel illettek, megtiltsák a labda kézzel való érintését, valamint a

7. Ha az alapvonalon túljutó labdát a védekező csapat játékosa érinti meg először, akkor csapata szabadrúgást végezhet el az alapvonal azon pontjáról, amely egy magasságban van az említett labdaérintéssel. Ha a támadó fél játékosa ér előbb a labdához, az ő csapata jut szabadrúgáshoz – 15 yardnyira az alapvonaltól abból a magasságból, amely megfelel az említett labdaérintésnek. A védekező csapat játékosainak a szabadrúgás elvégzéséig az alapvonalak mögött kell tartózkodniuk.

8. Ha egy játékos szabályos körülmények között elkapja a labdát, szabadrúgásra jogosul. A szabadrúgás elvégzésének érdekében az általa választott távolságig hátrálhat a cipője sarkával megjelölt pontra letett labdától – a labda elrúgásáig az ellenfél játékosai nem közelíthetik meg a kijelölt pontot.

9. Egyik játékos sem futhat a labdával.

10. Tilos a feltartás és a sípcsonton rúgás, és egyetlen játékos sem húzhatja vissza vagy lökheti meg ellenfelét.

11. Egyetlen játékos sem passzolhat kézzel, és nem dobhatja el a labdát.

12. Tilos a labdát bármilyen okra hivatkozva kézzel felvenni, ha az játékban van.

13. Nem engedélyezett a talpukon vagy sarkukon fémszögekkel, fémlemez merevítésekkel megerősített cipők viselete.

Forrás: Chris Hunt: A futball képes enciklopédiája
Atkári Krisztián: Futballevolúció 1 (www.fourfourtwo.hu)

korábbi évtizedek játékának egyik pillérét, a gáncsolást, angolul a hackinget. A más utat preferálók közül a Blackheath FC azonnal úgy döntött, hogy inkább átlép a rögbisek táborába.

Akadtak követői, de nem sokan. Sőt, a labdarúgás egyre népszerűbbé vált, kezdett igazi tömegsporttá lenni. (Természetesen más értelemben, mint ahogyan a kifejezést manapság értelmezzük.) Évről évre többeket hódított meg, s lett a tömegek sportjává, szemben az elitista rögbivel. *(Tim Hill: A Photographic History of English Football)*

Az 1892-ben készült festmény a Charterhouse School és az Old Carthausians mérkőzését ábrázolja

Mindazonáltal a fenti, kétségtelenül fontos, sőt futballtörténelmi – horribile dictu, a labdarúgás globális jelentőségére utalva, világtörténelmi – jelentőségű események még nem jelentették automatikusan a két sportág szétválasztását. Az 1860-as években még gyakorta előfordult, hogy egy mérkőzés első félidejét a labdarúgás, a

Az FA-t alapító tizenegy klub

BARNES: *Teljes neve Barnes Rugby Football Club. Sok statisztikus szerint a világ első futballklubja, miután néhány forrás utal egy 1839-es alapítási dátumra. Más és szélesebb körben elfogadott adat szerint alapítási ideje 1862. november. Mai színe zöld-sárga.* Geoffrey Green *a* The History of The Football Association *című munkájában már 1953-ban így fogalmazott: az egyetlen, még létező klub az alapítók közül.*

BLACKHEATH FC: *A Blackheath Proprietory School egykori diákjaiból alakult egyik egyesület, amely azonban a labdarúgás és a rögbi szétválásakor utóbbi mellett döntött. Az 1863 végén az FA-ből kilépő alakulat még mindig tagja a Rugby Unionnak, a ma is létezők között a világ harmadik legidősebb rögbiklubja.*

BLACKHEATH PROPRIETORY SCHOOL: *Az 1830-ban alapított és 1907-ig működő iskola diákjaiból alakult csapat.*

CRUSADERS: *A londoni klubot 1863-ban alapították. A XIX. század nyolcvanas-kilencvenes éveiben rendszeresen részt vett az FA Cup sorozatában.*

CRYSTAL PALACE: *A Crystal Palace kiállító épületének kertészei alapították 1861-ben. Nincs köze a ma is létező, „sasoknak" becézett észak-londoni klubhoz. Az eredeti Crystal Palace, amelynek legnagyobb sikere az FA-kupa elődöntőjébe jutás volt az 1871–1872-es idényben, 1876-ban feloszlott.*

FOREST FC: *Az 1859-ben alapított egyesület 1864-ben megváltoztatta a nevét. A The Wanderers, azaz „vándorok" a következő másfél évtizedben az angol labdarúgás legsikeresebb szereplője lett, az FA-kupa első hét kiírásából ötben győzött. A források szerint 1884-ben megszűnt, noha a* The Times *aktuális híre még egy 1887-es mérkőzéséről beszámolt. 2009-ben újjáalakították.*

másodikat a rögbi szabályai szerint játszották le. Még arra is akadt példa, hogy a játékosok számáról is csak a mérkőzés előtt állapodtak meg. Így akár tizenöt, esetenként húsz játékos is szerepelt egy találkozón egy csapatban.

A kisikolások futballmérkőzéseit féktelen lelkesedés hatotta át

Mindezt alátámasztandó jegyezzük meg, hogy az 1863-as ősz labdarúgása még sok közös vonást tartalmazott a rögbivel. 1865-ben nyolc láb (240 centiméter) magasságban szalagot feszítettek ki a kapufák közé, ámbár a kapura csak jóval később, 1891-ben került háló. Igaz, addigra már a szalagot felváltotta a keresztbe felrakott léc.

1867. szeptember 4-én a sheffieldi krikettezők újabb klubot alapítottak, amelynek nevéül hétközi pihenőnapjukat, a szerdát választották. A The Wednesday 1929-ben vette fel aztán a ma is ismert Sheffield Wednesday nevet. Egyre több csapat alakult, s noha még mindig kaotikus volt a helyzet, ám egyre tisztább és világosabb szabályok között játszottak.

KENSINGTON SCHOOL: *Az 1831-ben létrehozott iskola csapata az alapításban való részvételével tette híressé a nevét. Az intézmény 1896-ban szűnt meg.*

NO NAMES: *A London Kilburn nevű részébe való alakulat leginkább arról nevezetes, hogy az alapításkori képviselőjét, Arthur Pembert választották az FA első elnökévé.*

PERCEVAL HOUSE: *A London délkeleti részén lévő Blackheath-be való iskola képviselői, a környékbeli egyesületekhez hasonlóan, elsősorban a rögbire hajazó játékot favorizálták. Ezért, miután az FA más útra lépett, kiváltak, s eltűntek az idők ködében.*

Korabeli festmény a Freemason's Tavernről, ahol 1863-ban megalakult a Football Association

SURBITON: *Rövid életű, a mai London délnyugati részéből való alakulat, amely nem sokkal az alapítás után meg is szűnt.*

WAR OFFICE: *Az 1863-ban alapított klub egy ideig a későbbi labdarúgás és a rögbi szabályai szerint is játszott, a Blackheath mellett egyedüliként az FA és a Rugby Football Union alapítója is. Nevét hamarosan Civil Service Football Clubra változtatta.*

1866 óta ismert a lesszabály egy korai változata, 1869-ben bevezették a kapukirúgást, 1870-ben rögzítették, hogy tizenegy játékos alkot egy csapatot. A források 1871-től említik a kapust, a goalkeepert. A kapusjáték kialakulása végül ahhoz vezetett, hogy végleg megtiltották a mezőnyjátékosoknak a labda kézzel való érintését a játéktéren. 1871 egyébként is fontos év: akkor alakult meg a Rugby Football Union. A gyors szabálykodifikációk hatására a két sportág szabályrendszere attól kezdve gyökeresen eltért.

1872 óta ismert a szöglet, az eredeti angol kifejezésből fordítva: a sarokrúgás. Lassan használatos lett az Egyesült Királyságban is alkalmazott, de az Amerikai Egyesült Államokban népszerűbb soccer elnevezés, amely az association football kifejezésből ered.

Történelmi dátum 1871. július 20., tekinthetjük a világ legrégebbi, ma is létező futballsorozata, az angol FA Cup, eredeti nevén a Football Association Challenge Cup „születésnapjának". Akkor, egy szövetségi ülésen javasolta Charles William Alcock egy kupasorozat kiírását. Így hangzott futballtörténelmi előterjesztése: „Kívánatos egy Challenge Cup megalapítása a szövetségen belül, amelyen minden, az FA-be tartozó egyesület részt vehet." (Az FA-kupa kiírása előtt egyetlen trófeáért versenyeztek az angol futballban: Sheffieldben 1867 februárjától három héten át 12 csapat

A Graphic *című lap korabeli karikatúrái a labdarúgás hőskoráról*

vetélkedett a helyi színháztulajdonosról, Thomas Youdanról elnevezett Youdan Kupáért. Az úgynevezett sheffieldi szabályok alapján lebonyolított tornát a Hallam FC nyerte meg.)

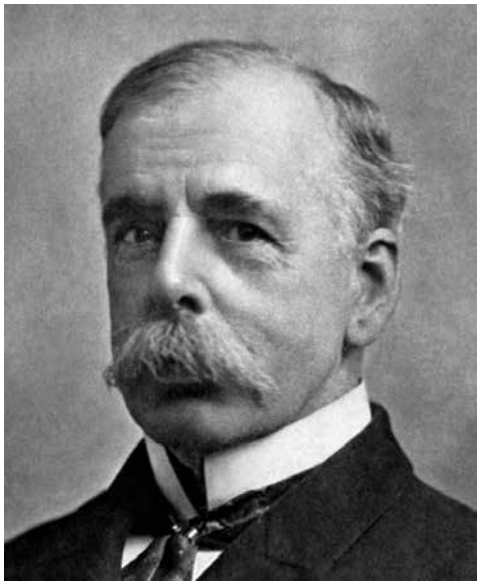

Alcock a kor egyik legbefolyásosabb futballvezetője volt. A húszas évei végén járt, akkorra már több mint egy évtizedes „labdarúgómúlttal" a háta mögött. 1859-ben, mint az addigra több évszázados (!) hagyománnyal bíró, előkelő délkelő londoni fiúiskola, a Harrow School (története során más híresség mellett Sir Winston Churchill, Jawaharlal Nehru, valamint Husszein jordániai és II. Fejszal iraki király alma matere) diákja, a még gyerekcipőben járó labdarúgás feltétlen hívévé szegődött Bátyjával megalapította a Forestet, a későbbi The Wandererst. Az FA alapítását kimondó, 1863-as találkozón fivére, James képviselte csapatukat, mi több, őt választották be az első vezetőségbe. Ám három évvel később Charles átvette a helyét, sőt 1870-ben főtitkári megbízatást is kapott. Huszonöt éven keresztül töltötte be aztán ezt a tisztséget, nem ok nélkül tartják a XIX. századi futball legfontosabb vezérének. **Charles Alcock** – túl az előző oldalon jelzett nagyhatású kezdeményezésén – középcsatára volt az 1870-es évek legsikeresebb klubjának, az ötszörös FA-kupa-győztes The Wanderersnek. Játszott a futballtörténelem első válogatott mérkőzésén, az Anglia–Skócia találkozón, s a nevéhez fűződik még egy különlegesség: ő a világ első labdarúgója, akit a játékvezető lesen állított meg, 1866. március 31-én. Az egyébként krikettezőnek is kiváló sportférfiú játékvezetőként két FA-kupa-döntőben működött közre, kiadványokat, évkönyveket szerkesztett, s egyik élharcosa volt a labdarúgás jövőjét alapvetően meghatározó újításoknak, mint a csapatjáték és a passzolás.

1871-ben már körülbelül ötven tagja volt az FA-nek, de – az angol források (így *Tim Hill: The Illustrated History of English Football)* szerint elsősorban logisztikai okokból – mindösszesze 15 nevezett az első kupasorozatba. Alátámasztja az előző mondat igazságát, hogy közülük 13 „déli", azokból is nyolc londoni vagy főváros környéki alakulat volt. A lincolnshire-i Donington Grammar School az ország középső, keleti részéből érkezett, míg a Queen's Park egyenesen Glasgow-ból, Skóciából.

Hét párt sorsoltak ki az első fordulóba, de az 1871. november 11-ére kiírt találkozók közül csak négyet játszottak le. A Reigate Priory és a Harrow Chequers nem állt ki, a skótok és a Donington School pedig halasztott, majd nem talált időpontot – ám fura döntéssel végül mindkettő továbbjutott. Ugyancsak versenyben maradt az egyetlen döntetlent játszó két egyesület, a Hitchin és a Crystal Palace is. Az FA-kupa történetének első gólját Jarvis Kenrick, a Clapham Rovers csatára szerezte, egyébként az első forduló szereplői közül csak ő és a Maidenhead Young nevű támadója ért el két találatot.

A skótok különben szerencsések voltak, játék nélkül eljutottak egészen az elődöntőig. Ott ellenben megkapták a kor egyik legerősebb gárdáját, a The Wandererst. A két csapat meccse, miként a másik, a fináléba jutásért vívott találkozó a Crystal Palace és a Royal Engineers között,

gól nélkül ért véget. A második pár ismétlését a chathami „királyi hadmérnökök" simán, 3:0-ra megnyerték – Henry Renny-Tailyour, mindmáig, s gyaníthatóan örökre, az egyetlen, aki labdarúgásban és rögbiben is skót válogatottságig vitte, két gólt is szerzett –, ellenben a „vándorok" játék nélkül kerültek a döntőbe. A glasgow-i Királynő Parkjának ifjai a magas költségekre hivatkozva nem utaztak el még egyszer a fővárosba egyetlen meccs miatt, inkább visszaléptek. Az FA-kupa első fináléjában, 1872. március 16-án, a londoni kenningtoni Ovalban (mintegy 2000 néző előtt) a The Wanderers 1:0-ra legyőzte a fogadóirodák által 7:4-re esélyesebbnek tartott Royal Engineerst.

Az előző mondat által közölt információk közül érdemes néhányat továbbgörgetni. A nézőszám az 1870-es évek döntőiben általánosnak volt mondható, de a korabeli *Bell's Life* nagyon kevésnek tartotta, s meg is találta az okát: „Az egyfontos belépő uzsoraárnak számított!"

Aztán 1884-ben elérte a tízezres, majd öt évvel később már a 25 ezres határt is a nézők száma! Újabb szűk fél évtizeddel később (s nemcsak Londonban, hanem előtte egy évvel, 1893-ban Manchesterben, a Fallowfielden is) már 40-45 ezer néző előtt játszották az FA-kupa döntőjét, vagy ha úgy tetszik, az FA kupadöntőjét.

Az első finálét, illetve (kettő kivételével) a sorozat végjátékait 1892-ig a Kennington Ovalban rendezték. Az 1845-ben elsősorban a krikett céljaira megnyitott, s azóta persze többször átalakított, de ma is teljes fényében pompázó Ovalban rendezték az első (nem hivatalos) válogatott mérkőzést is 1870-ben. Egyébként az FA-kupafinálék történetének eddigi 13 helyszínéből mindössze négy nem londoni. Az ott vívott döntők számát tekintve az első

A futballtörténelem első hivatalos válogatott mérkőzése

Futballtörténelmi nap lett Szent András napja az 1872-es esztendőben: akkor rendezték az első hivatalos, országok közötti válogatott mérkőzést. Glasgow-ban, a Hamilton Crescentben, 4000 néző előtt találkozott a két csapat, Skócia és Anglia válogatottja. (Fontos rögzíteni, hogy 1870. március 5. és 1872. február 24. között játszottak már, egyébként kivétel nélkül a londoni The Ovalban, négy Anglia–Skócia mérkőzést, de azokat sem a két szövetség, sem később a FIFA nem tekintette-tekinti hivatalosnak. Ezeken különben a skótoknál elsősorban londoni játékosok léptek pályára.)

Még nem voltak egységes mezek, az angolok iskolájuk, klubjuk ingében léptek pályára. Sapkát viseltek, ellentétben a fejelés fontosságával már tisztában lévő, s ezért kapucnis felsőt húzó skótokkal. Anglia nyolc támadót küldött pályára, és a cselezésre alapozott. A skótok csak hatot, de ügyesen passzoltak. Végül egyik csapat sem szerzett gólt, így az első hivatalos találkozójuk 0:0-val ért véget. Meglepő és ritka eredmény volt ez, hiszen azt követően egészen 1970-ig a két gárda minden egyes találkozója hozott gólt. A hazaiak összeszokott csapattal álltak ki, mind a tizenegy játékosuk a Queen's Park FC-ből került ki. Szívesen bevették volna maguk közé Arthur Kinnairdot (The Wanderers) és Henry Renny-Tailyourt (Royal Engineers), de mindketten megsérültek. Nem játszott a kilenc egyesületből verbuvált angoloknál sem egy korabeli nagyágyú, Charles Alcock ugyancsak sérülés miatt hiányzott. A nézők egy shilling belépőt fizettek, pontosan annyi volt a jegy ára, mint az 1872-es, első FA-kupa-döntőre. Az első randevú hosszú sorozatot indított el: a két válogatott immár 113 egymás elleni mérkőzést tudhat maga mögött.

számú a Wembley (1923–2000, 2007–), ám a nemzeti stadion megépítése előtt rendeztek finálét az Ovalon kívül a Crystal Palace-ben (1895–1914), a Stamford Bridge-en (1920–1922) és az ahhoz hajdanán nagyon közel épült Lillie Bridge-en (1873) is. Tartottak döntőt a liverpooli Goodison Parkban, valamint a manchesteri Fallowfielden és Old Traffordon, valamint a Wembley átépítése idején a cardiffi, azaz walesi Millennium Stadiumban (2001–2006).

Az első finálé egyetlen gólját Morton Betts szerezte, aki A. H. Chequer álnéven, vagy ha úgy tetszik, sportnéven szerepelt. A cselezésre, másképpen az egyénieskedésre alapozott játékra építő The Wanderersben tíz angol és egy ír üldözte a labdát. Közülük Edgar Lubbockból bankigazgató, Albert Meysey-Thompsonból kiváló tárgyaló ügyvéd, majd királynői jogtanácsos (Q. C.), a néhány nappal később már a 36. születésnapját ünneplő, ír Edward Ernest Bowenből a Harrow iskolaigazgatója, William Crake-ből sikeres kereskedő, a „cselezés hercegének" becézett Walpole Vidalból tekintélyes tiszteletes lett. A hadmérnökök játékosai – hét angol és négy skót – kivétel nélkül tiszti rendfokozatot, az akkor már egyaránt 33 éves William Merriman kapus és Francis Marindin századosi, a többiek hadnagyi titulust viseltek. Utóbbiak közé tartozott Edmund Cresswell, a döntő tragikus szereplője, aki tíz perc után kulcscsonttörést szenvedett.

A következő tíz kiírást a klasszikus amatőrlabdarúgás olyan bástyái nyerték meg, mint a The Wanderers (1873, 1876, 1877, 1878), az Oxford University (1874), a Royal Engineers (1875), az Old Etonians (1879, 1882), a Clapham Rovers (1880) és az Old Carthusians (1881).

Hamarosan megalakult a walesi és az ír válogatott is, a négy együttes részvételével 1884-től kiírták a brit házibajnokságot (British Home Internationals). Az első, 1900-ig tartó időszak a skótok és az angolok nagy fölényét hozta. A 17 kiírásból nyolcban a skótok, hétben az angolok győztek, kettőben mindkettő. Három futballista, a skót Walter Arnott, valamint az angol William Isaiah (Billy) Bassett és John Goodall is hat-hat alkalommal nyerte meg a tornát. A brit bajnokság, illetve az angol–skót rivalizálás népszerűségére jellemző, hogy 1900. április 7-én, a glasgow-i Celtic Parkban 63 000 néző látta a két válogatott találkozóját. Az éppen búcsúzó XIX. században soha máskor nem játszottak országok közötti találkozót ilyen népes publikum előtt.

A *Graphic* (korabeli lap) rajzai az első válogatott mérkőzésről

A hőskorszak legnagyobb alakja Arthur Kinnaird (a későbbi 11th Lord Kinnaird) volt. A jeles férfiú az első kiírás idején már a Ransom, Bouverie & Co nevű bank igazgatójaként dolgozott, 23 évesen ült a direktori székbe. A pénzintézet később egyike volt azoknak, amelyek egyesüléséből létrejött a ma is híres, az angol labdarúgást hosszú időn át támogató Barclays Bank, amelyben Lord Kinnaird haláláig az egyik vezető igazgatóként tevékenykedett. Lehetne erről is nagyon híres, mint ahogyan arról is, hogy 33 éven keresztül (1890–1923) töltötte be az FA elnöki tisztségét. Senki más nem vezette rajta kívül ilyen hosszú ideig a labdarúgó-szövetséget, még Edward kenti herceg (1971–2000) is csak megközelítette a szervezet élén töltött évei számát tekintve. Ám Lord Kinnaird az FA-kupa-sorozat rekordere, aki pályafutása során, 1873 és 1883 között kilenc döntőben játszott. Hármat megnyert a The Wanderersszel, kettőt az általa alapított Old Etoniansszal, sőt utóbbival négy elveszített finálében is pályára lépett.

Arthur Kinnaird

A futball első lordjáról szóló könyv borítója

Utolsó döntőjében az etoni elitiskola öregdiákjai 2:1-re veszítettek a Blackburn Olympic ellen. Addig csak a déli magániskolák alakulatai nyerték meg a sorozatot. Ám akkor, tizenkét évvel az első kiírás után, megjelent egy északi klub, szak- és segédmunkások alakulata, s végigvert mindenkit, még a címvédő Old Etonianst is. A Blackburn Olympic játékosai között akadt szövő- és fonómunkás, nyomdász és fémfeldolgozó is. De olyanok is, akik minden szempontból profinak számítottak – leszámítva azt, hogy nem úgy nevezték őket. Jack Hunter, a csapat menedzsere megelőzte a korát, a döntő

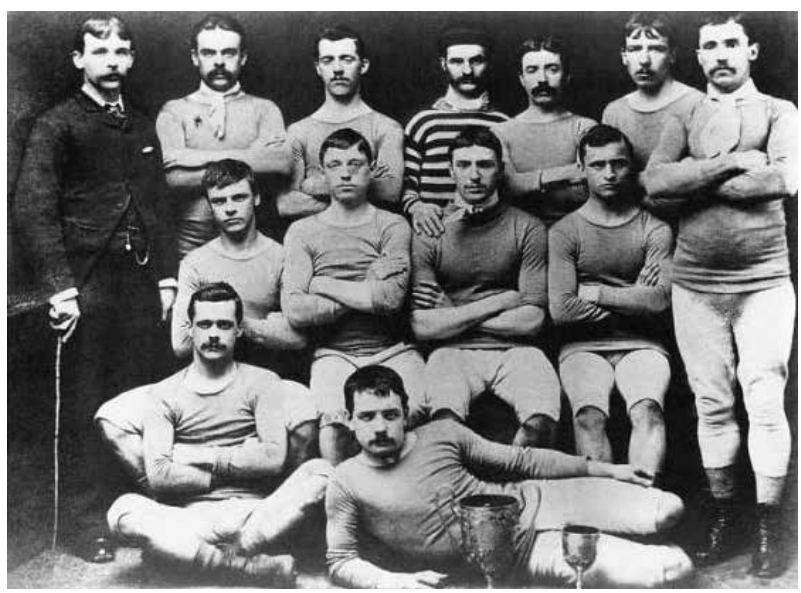

Az első, a munkásosztályból jött kupagyőztes, a Blackburn Olympic

előtt edzőtáborba vitte a játékosait, hogy fizikai és mentális erejük csúcspontján legyenek. Diadalukkal új korszak kezdődött. Eldőlt a „gentleman-amateur" játékosok és az álamatőrök, illetve a profik közötti rivalizálás. Leáldozott a klasszikus amatőrcsapatok, s egyben egy időre a déli, az úgynevezett home countiest, a London környéki megyéket képviselő gárdák csillagzata. A következő 37 évben az ország északi és középső részéből csak egyszer került vissza délre a trófea, 1901-ben, amikor a Tottenham Hotspur nyerte el. A következő évek hoztak olyan szenzációkat is, mint a skót Queen's Park FC döntőbe jutása (1884 és 1885) az angol sorozatban, vagy a Preston North End gólrekordja (26:0 az 1887. október 15-i első fordulóban, a Hyde United ellen), nem utolsósorban a Notts County második ligás csapatként aratott 4:1-es diadala a Bolton Wanderers elleni döntőben. (1894-ben a nottinghami alakulat lett az első, nem élvonalbeli kupagyőztes a bajnokság bevezetése óta.)

Futballkellékek az 1870–1880-as évekből

A mérkőzés jelentőségének hangsúlyozására semmilyen jelző sem túlzó. *Jim Murphy* a *The 10 Football Matches That Changed the World (Tíz mérkőzés, amely megváltoztatta a világot)* című könyvében, amelyben egyébként szerepel az 1954-es, berni vb-döntő is, a Blackburn Olympic az Old Etonians elleni győzelmét választotta első fejezete témájául. Írásának *A futball újjászületése* címet adta.

A blackburniek sikere egyszersmind megvilágított egy, már az előző években jelentkező problémát: a professzionalizmus kialakulásának lehetőségét vagy akár szükségességét. A munkásosztály bázisára épülő csapatok igénye és érdeke ebből a szempontból alapvetően különbözött a gazdag családból származó, a felsőbb néprétegekhez tartozó, a sportot passziónak tekintő, a magániskolákból kikerülő, vagy azokat éppen végző játékosokéval. A klasszikus amatörizmus és a professzionalizmus közötti átmeneti szakaszt, amelynek későbbi, hasonló jegyeket mutató magyarországi periódusára az álamatőrizmus kategóriát használtuk, Angliában a shamateurism kifejezést alkalmazták.

A klasszikus amatörizmus páncélján rést vágó, elsősorban az ipari területekre való, a munkásosztályba tartozó futballistákat igazoló klubok megpróbálták megtalálni a kiskapukat. Ahogyan *Tim Hill* írta *A Photographic History of English Football* című albumában: „Ez egy macska-egér harc volt a klubok és az FA között. Előbbiek minden létező eszközt bevetettek, hogy honorálják a játékosok szolgálatait. Hol olyan állásokba segítették őket, amelyekben alig, vagy egyáltalán nem kellett dolgozniuk, hol a cipőjükbe tettek pénzt a meccsnapokon, hol pedig »egyszerűen« kettős könyvelést vezettek." 1882-ben – ez volt az első év, hogy egy, a vélelmek

szerint a szabályokat megszegő alakulat, a Blackburn Rovers egészen az FA-kupa döntőjéig jutott – a szövetség újra és minden korábbinál határozottabban kifejezte szándékát az amatőrség fenntartása iránt. Akik nem voltak elég ügyesek, azok bűnhődtek. Az Accringtont és a Preston North Endet is kizárták a kupából a játékosok illegális javadalmazása miatt. Akik el tudták titkolni, hogy fizetnek a labdarúgóknak, akár az FA-kupát is elnyerhették, mint a Blackburn Olympic 1883-ban.

Az előkelő magániskolák tanulói számára a labdarúgás szórakozás és passzió volt, ám mert nem volt eléggé eredménycentrikus a szemléletük, félő volt, hogy ez a fejlődés gátjává válik. Az 1870-es évek elején – Londont is beleértve – Dél-Anglia számított a futball bölcsőjének, a következő évtizedben a gyorsan iparosodó északi országrészben is robbanásszerűen terjedt el és fejlődött a sportág. Még olyan, látszólag egymáshoz nem kapcsolódó tények is összefüggésbe kerültek egymással, mint a szombati félnapos pihenőnap bevezetése és a temérdek új csapat megalakulása. A vasút megjelenése, az ipari forradalom második szakaszában megfigyelhető gyors terjeszkedése döntően hozzájárult a labdarúgás elterjedéséhez, illetve előbb a csapatok, majd a hozzájuk kötődő szurkolók mobilitásához, a földrajzi távolságok leküzdéséhez.

Ekkoriban a munkásgyökerű, elsősorban lancashire-i klubok egyre erőteljesebben és határozottabban fordultak Skócia felé, onnan próbálva tehetséges játékosokat igazolni. Az új szerzemé-

A TAKTIKA FEJLŐDÉSE

Kezdetben még nyolc csatár volt

A labdarúgás a hőskorban ösztönös játék volt, amelyben nemcsak hogy a mai értelemben vett taktika vagy a jól megkomponált hadrend, de eleinte még az összjáték is ritkaságszámba ment.

Mindazonáltal a XIX. századi futballban is tetten érhető bizonyos fajta tudatosság, egyféle taktika. Michael L. LaBlanc *és* Richard Henshaw The World Encyclopedia of Soccer *című munkája Alcock cselezős játékának (Alcock's Dribbling Game) nevezi az első felállítási formát. A névválasztás utal az 1860–1870-es évek pionírjára, Charles William Alcockra. Megemlíti, hogy az FA születése jelentette mérföldkőig, illetve a ma is ismert labdarúgószabályok általánossá válásáig a futballisták tábora két pártra szakadt, az úgynevezett association footballt gyakorlókra és a rögbisekre. A szabályok egy része egyenesen tiltotta a labda előrepaszszolását, így annak előrevitelében az egyetlen lehetséges módszer a cselezés volt. Charles William Alcock és a The Wanderers volt a londoni klubok által preferált, a driblizésre és a fizikai erő kihasználására alapuló játékmód legjobb képviselője. (Közbevetőleg: a magyar labdarúgás első éveiben nagyjából ezt a stílust gyakorolta a legsikeresebb csapatunk, a BTC is.) Ők úgy tartották, s volt is benne igazuk, hogy a cselezés az egyik olyan jelentős faktor – nyilván a kéz használatának tiltásán kívül –, amely megkülönbözteti játékukat a rögbitől. A cselezős játékban a kapus előtt egyetlen hátvéd (fullback) helyezkedett el, feladata az ellenfél cselező játékosának megállítása volt. Két fedezetet (jobbfedezet és balfedezet, azaz right halfback és left halfback) állítottak a hátvéd és a csatárok közé, ezeknek is elsősorban a támadások segítése volt a feladata. A támadósort hét csatár (forwards) alkotta, nagyjából két-két szélső mindkét oldalon és három belsőcsatár. E kezdetleges felállítási rend nyilvánvalóan csak a labda előreívelésének tilalma esetén állta meg a helyét.*

Az angolok cselezős játékával szemben a skótok (így legerősebb klubcsapatuk, a Queen's Park FC, valamint a válogatottjuk) az úgynevezett átadásokra alapított, az összjátékot próbálgató taktikát követtek. An-

nyek érkezte (is) jelezte azt a nyilvánvaló tényt, hogy a klasszikus amatörizmus általánosságban véve a múlté lett, noha néhány hagyományos egylet foggal-körömmel ragaszkodott hozzá.

A legharcosabban az ugyancsak Lancashire megyébe való Preston North End kifogásolta a szövetségnél a szigorú amatőrszabályzatot. Az egyesület, illetve az élén álló William Sudell élharcosává vált a skót játékosok szerződtetésének, egyszersmind a professzionalizmus bevezetésének. Az 1880-as évek elején Sudell az általa vezetett fonóüzemben éppen olyan „sportállásokba" helyezte el a névlegesen szakmunkát végző játékosait, mint azt tették nyolcvan évvel később a magyar bázisvállalatok fejesei. Mindemellett feketén fizette őket – különben nem egyedüliként a lancashire-i klubvezetők közül. Ez már bőven a shamateurism korszaka volt. Az FA nem tudta, s talán egy idő után már nem is akarta megakadályozni a professzionalizmus kialakulását. Létezésére és primátusára veszélyt jelentett a lázongó lancashire-i gárdák fenyegetése: ha nem engedélyezi a professzionalizmus bevezetését, ők kilépnek, s létrehoznak maguknak egy új szervezetet, a British Football Associationt. A zsarolás hatására az FA – bizonyos feltételek mellett – 1885-ben engedélyezte, hogy a játékosok legális juttatásokat kapjanak a klubjuktól.

Az egyre növekvő népszerűség, illetve a játék fejlődése magával hozta a bajnokság megszületésének igényét is. 1888-ban 12 klub – az Accrington, az Aston Villa, a Blackburn Rovers, a

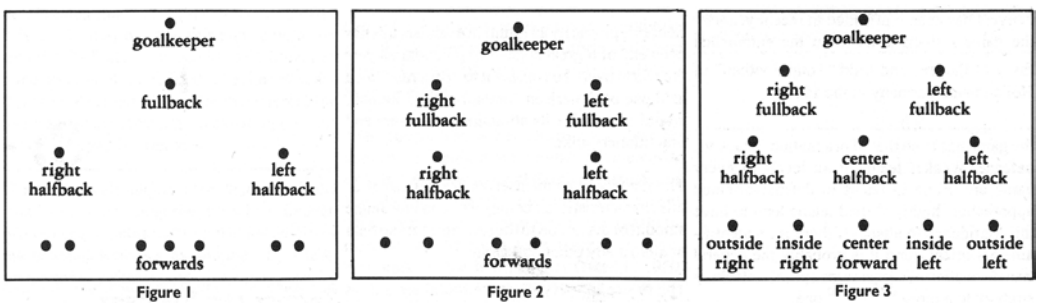

Angol nyelvű sematikus rajzok a futballtörténelem első három jellemző felállási rendjéről

gol elnevezése szerint a Scottish Passing Game-et. A rögbi és a labdarúgás szétválása után ez a taktika egyértelmű jele volt utóbbi fejlődésének. Még itt is túlsúlyban voltak a csatárok (forwards), ám már csak hatan helyezkedtek el, elméletileg egy sorban. Mögöttük maradt a két fedezet (halfbacks), ellenben az egyetlen hátvéd helyett kettővel operáltak, megjelent a right fullback és a left fullback, azaz a jobbhátvéd és a balhátvéd elnevezés. A skótok játékát a leghíresebb angol amatőrklub, a Corinthians is átvette, majd tökéletesítette.

Éppen a passzjáték fejlődése eredményezte annak igényét, hogy a klubok még inkább megerősítsék védekezésüket, még egy csatárt feláldozva háromra növeljék a fedezetek, a halfbackek számát. A források szerint már az 1870-es években próbálkozott néhány együttes ezzel az újítással (így a Cambridge University 1877-ben, majd a Wrexham FC 1878-ban), de kiugró sikert az angol profiéra első sikercsapata, a Preston North End ért el ezzel a felállítási renddel. A 2-3-5-ös modell a szigetországban jó negyven éven keresztül, a kontinensen – apróbb változtatásokkal – egészen a második világháború végéig maradt az általános felállítási forma. Fontosságára jellemző, hogy az angol szakirodalom klasszikus formációnak (The Classic Formation) nevezte el.

Bolton Wanderers, a Burnley, a Derby County, az Everton, a Notts County, a Preston North End, a Stoke, a West Bromwich Albion és a Wolverhampton Wanderers – megalapította a futball-ligát (The Football League), amely őszi kezdéssel kiírta az első bajnokságot. A mintát az Egyesült Államokban akkor már létező baseball-szezon adta. A bajnokság megszervezésének élharcosa **William McGregor**, az Aston Villa skót származású elnöke volt.

Az első ligarendszerű bajnokság 1888. szeptember 8-án kezdődött, a tucatnyi csapatból tíz pályára lépett aznap. Fura módon vitatott, ki is szerezte a futballtörténelem első bajnoki gólját. A legelterjedtebb vélemény szerint Gershom Cox, az Aston Villa védőjének nevéhez fűződött, de aligha volt rá nagyon büszke, mert a saját kapujába került róla a labda a Wolverhampton Wanderers elleni mérkőzésen. Az első „igazi" gólt néhány perccel később Fred Dewhurst, a Preston North End belsőcsatára lőtte a Burnley kapujába – gondolták még a brit, illetve angol futball legjobb ismerői is egészen 2013-ig. A Football League születése 125. évfordulójának apropóján a sportág históriájának kutatói, *Mark Metcalf* és *Robert Boyling* megcáfolták az előző nézeteket, s kiderítették, hogy a közönség hol gyorsabb, hol lassabb gyülekezése miatt nem egyszerre kezdődtek az első

Az első igazán nívós proficsapat, a Preston North End legénysége az első FA-kupa-győzelme után

forduló mérkőzései. Ezért aztán a világ első ligagóljának szerzője James Kenyon „Kenny" Davenport, a Bolton Wanderers csatára volt, aki mindössze kétpercnyi játék után, délután 3 óra 47 perckor bevette a Derby County kapuját. *(Marc Metcalf: The Origins of the Football League, The First Season, 1888/89)*

Az lehet, hogy Dewhurst elveszítette a maga elsőségét, de ettől még tény: csapata, a Preston North End volt a korszak sztárja. Veretlenül nyerte meg az első bajnokságot, megvédte aztán a címét a másodikban, s a következő három idényben a második helyen zárt. Igaz, hogy utána kiesett az első osztályból. Az első bajnoki diadal évében egyetlen kapott gól nélkül diadalmaskodott az FA-kupában – alkalmasint nem ok nélkül nevezték a gárdát a legnagyobb sikere, a világfutball története első duplázásának idényében „legyőzhetetlennek" (The Invincibles). A csapatnak olyan híres játékosai akadtak, mint a skót Ross fivérek, akiknek nagy napja az 1889–1890-es idény őszén virradt fel. Szeptember 28-án az Evertontól nem sokkal korábban visszacsábított Nick mesterhármast rúgott a Burnley ellen. A következő fordulóban az öccse, a Kisördögnek (Little Demon) becézett Jimmy vágott hármat a West Bromwichnak. Újabb egy hét elteltével ismét Nicken volt a sor, aki a Bolton ellen jutott el újabb tripláig. Még náluk is nagyobb sztár volt **John Goddall**, aki aztán pályafutása jelentős részét a Derby Countyban töltötte. Az első ligaidény gólkirályaként éppen úgy beírta a nevét az angol futball aranykönyvébe, mint azzal, hogy a XIX. században csak két angol futballista, **Steve Bloomer** és az amatőr státusához, valamint a futballcipő helyett viselt bakancshoz ragaszkodó, későbbi jeles és híres jogász, Tinsley Lindley szerzett nála több gólt a válogatottban.

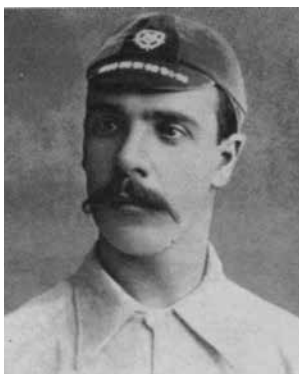

Egészen döbbenetes az a tény, hogy a ligafutball első éveiben nem akadt londoni, illetve London környéki klub az első divízió mezőnyében – csak közép-angliai, illetve észak-angliai alakulatok tartoztak a Football League égisze alá. Birmingham számított a ligamezőny legdélibb városának. A Preston North End csillagának leáldozása után a liverpooli Everton nyerte el a bajnoki címet, majd egyetlen év kivételével (1898: Sheffield United) a XIX. század végéig csak két együttes, a Sunderland (1892, 1893, 1895) és az Aston Villa (1894, 1896, 1897, 1899, 1900) végzett a tabella élén. Ahogyan a Preston North End, úgy a Sunderland is a skótokra épített. A négy idény alatt három bajnoki aranyat és egy ezüstöt nyerő alakulatban mindössze egyetlen angol kapott helyet – a csapatkapitány. Ellenben a gárda mind a nyolc válogatott játékosa Skóciából költözött a határ déli oldalára. Semmi sem jellemzi jobban az akkori viszonyokat, mint a fellengzősen a világbaj-

noki címért vívott 1895-ös találkozó az angol bajnok Sunderland és a skót ligát megnyerő Heart of Midlothian FC között, amelyen 22 skót lépett pályára. (Ez volt a harmadik, egyben az utolsó előtti, ezért a titulusért játszott találkozó. Az első kettőt a skótok nyerték, 1887-ben a Hibernian, 1888-ban a Renton. 1895-ben a Sunderland győzött 5:3-ra, majd 1902-ben megnyerte az utolsó kiírást is.)

A „fekete macskáknak" becézett sunderlandi klub valaha volt legsikeresebb generációja után az Aston Villa ült a trónra, hét idényből ötöt is az élen fejezett be. A birminghami klub sikerei mögött is egy skót, az 1855-ös születésű George Ramsay állt, aki a városba érkezésétől kezdve egy fémöntő üzem irodájában dolgozott egészen 1884-ig, ameddig az Aston Villa főállású alkalmazottja, titkára, a mai angol szóhasználat szerint menedzsere nem lett. *(Tony Matthews: Aston Villa Who's Who, 1874–1989)* A nevét ma már alig emlegeti az utókor, pedig ő az angol labdarúgás első közel 150 évének legsikeresebb edzője. Hat bajnoki címénél csak Sir Alex Ferguson nyert többet, hat FA-kupa-győzelmével egészen 2015 májusáig egyedül állt a lista élén, mígnem Arsène Wenger beérte. A birminghami Handworthben, a St. Mary templomban lévő nyughelyére azt írták hálás tisztelői: „Az Aston Villa alapítója". Játékosai közül a legjobbnak az (aligha kell külön hangsúlyozni) ugyancsak skót Archie Hunter számított, aki akkora sztár volt, hogy már 1890-ben önéletrajzi sorozatot írt a *Birmingham Weekly Mercuryban*, amelyet később könyv formájában is kiadtak. *(Archie Hunter: Triumphs of the Football Field)*. Ám harmincévesen a pályán szívrohamot kapott, s orvosi tanácsra azonnal visszavonult a játéktól. Harmincöt évesen hunyt el. Hírneve, emléke még több mint egy évszázaddal később is elevenen élt. Egyike volt annak a mindössze két játékosnak (a másik a West Bromwich Albionból Billy Bassett volt), akik úgy kerültek be a 100. angol bajnoki idény tiszteletére megszavazott 100 legenda közé, hogy a teljes pályafutásuk a XIX. századra esett. (Nem mellékesen: a százfős névsor hét szereplője játszott bajnokit az 1800-as évek utolsó két évtizedében: az említett kettő mellett John Goodall, Steve Bloomer, Billy Meredith, Bob Crompton és William Foulke.)

Az Aston Villa híres legénysége az 1897-es FA-kupa megnyerése után. Középpontban a labda és a trófeák

A korszak szinte állandó szereplője, a skót James Cowan – 293 első ligás bajnoki mérkőzésénél többet csupán Edgar Wallace Chadwick, az Everton és a Burnley balösszekötője (301) és Robert Holmes, a Preston North End balhátvéde (295) teljesített többet a XIX. században – ugyancsak részese volt minden sikernek. Profinak tartotta magát, különleges szemlélettel. Az ötszörös bajnok és kétszeres FA-kupa-győztes fedezet egyszer azért kapott büntetést a klubjától, mert nem ment el a csapat mérkőzésére. Nem is tehette, hiszen éppen a tekintélyes Powderhall futóversenyen adott leckét a kor legjobb sprintereinek. Nem nagyon zavarta a Villától kapott büntetés, ugyanis lényegesen többet keresett a hendikepes vágtaverseny megnyerésével. Még egy Villa-játékost érdemes megemlíteni az egyesület aranykorszakából: John Henry George Devey-t, akinél a XIX. században senki sem lőtt több bajnoki gólt az angol első osztályban. Noha két fantasztikus csatár, Steve Bloomer és John Goodall „miatt" mindössze kétszer játszhatott az angol válogatottban, kárpótolta őt a Villával nyert öt bajnoki cím és két kupagyőzelem. 1891 és 1902 között 308 meccsen 186 gólt szerzett az egyesület színeiben.

A futball tanítómestereinek az angolokat tartja a világ, ám mi hajlunk arra, hogy a skótok voltak az igazi oktatók. Az 1860-as években az angol csapatok játékán még mély nyomott hagyott – mi több: azt erősen meghatározta – a rögbihez való kötődés. A skótok, elsősorban a Queen's Park stílusa ellenben a „továbbítsd a labdát és fuss" elven alapult. A hőskor eredménysora azt mutatja, az angolok módija gyorsabb eredményre vezetett. Az angolok biztosak voltak az igazukban. Még a hetvenes évek egyik legfontosabb szereplője, Lord Kinnaird is így biztatta némi gúnnyal a skót QPFC futballistáit: „Gáncsoljatok és rúgjatok, hiszen ez remek szórakozás!" *(A labdarúgás története. Az a csodálatos játék.)* De a jövő a skótok által preferált játékmódé lett. Nem szólva arról, hogy a korszak szinte minden sikeres angol csapatában a skótoké volt a főszerep. Hatásukra mi sem jellemzőbb, mint a tény: William McGregor, az Aston Villa a határ

A skót válogatott 1896-ból. A profi futball hőskorában szinte minden angol élcsapatban játszott skót „légiós" is

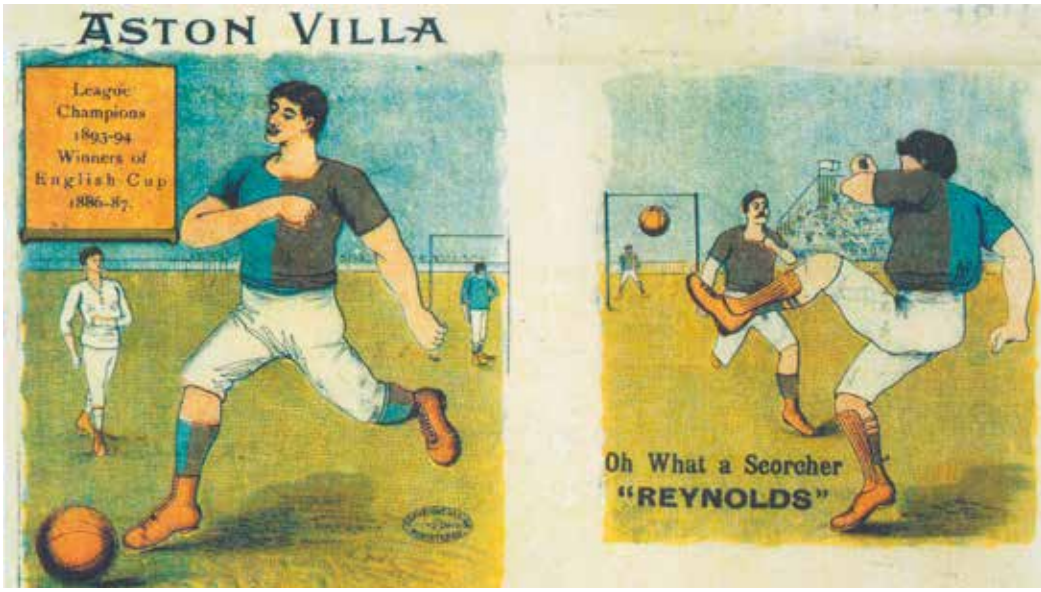

A korai merchandising terméke. Szövege szerint Reynolds, a Villa játékosa nagyon klassz játékos volt

északi oldalán, Bracóban született elnöke hajdanán a skót királyok egykori zászlóján látható ágaskodó oroszlánt emelte át az egyesület ma is használatos címerébe.

Közép-Angliában vagy az ország északi részén másképpen szerveződtek a csapatok, mint azt megfigyelhettük az előkelő magániskolák diákjaiból formálódott londoni, illetve London környéki egyesületek esetében.

Az egyik jellemző példa a templomok köré szerveződött alakulatoké volt. Az elsősorban *Thomas Hughes* és *Charles Kingsley* írásaiban újra megjelenített izmos kereszténység gondolata a nevelés egyik legfontosabb eszközeként a sportot, a testedzést határozta meg. A templomok ráadásul fontos szerepet vindikáltak maguknak az iparvárosok rendkívül felduzzadt lakosságának „kordában tartásában", a gyakran jelentkező alkoholproblémák kezelésében. Nagyon sok fiatal egyházfi gondolta úgy, hogy a sport, azon belül is az új játék, a labdarúgás alkalmas lehet a felvetődő gondok kezelésére. (Az alkoholproblémáktól esetenként a futballisták sem voltak mentesek. Egy évvel az Aston Villa első bajnoki címének megnyerése előtt még válságértekezlet témája volt a klubnál, egyebek mellett, a játékosok italozása.)

Az ipari körzetekben, különösen Közép-Angliában és az északi országrészben hihetetlenül gyorsan nőtt a templomok köré szervezett csapatok száma, Blackburnben 1875-ben négy, Sheffieldben 1879-ben nyolc, Birmingham 1880-ban 344 egyesületből 83 csapat is valamelyik templom gyülekezete köré épült. 1885-ben Liverpoolban 112-ből 25, Nottinghamben pedig tizenkilenc alakulat rendelkezett ilyen háttérrel.

Hozzá kell tenni azonban, hogy a templomok csak a szerveződés első fokán tudtak hátországot, illetve bázist biztosítani. Anyagi lehetőségek hiányában profi klubot már nem voltak képesek eltartani. Érdemes néhány példát citálni.

Az Aston Villa labdarúgócsapata 1874-ben alakult. A birminghami Villa Cross Wesleyan Kápolna tagjai először kriketteztek, majd két évvel később, hogy a téli hónapokra se marad-

janak sport nélkül, futballozni kezdtek. Miután a templomi közösség nem tudta egy idő után tovább segíteni őket, más támogató után néztek. Először egy mészáros adta nekik bérbe az Aston Parkban lévő pályát, amely mellett egy vendéglátós biztosított számukra öltözőt. A pálya tulajdonosa egyetlen év alatt majdnem a duplájára emelte a bérleti díjat. Ennek ellenére a bérlés elengedhetetlenül fontossá vált, mi több, előnyökkel járt. A csapatok így körbekeríthették a játékteret, díjat szedhettek a nézőktől, s a kerítésre kitett plakáttal hirdethették a következő mérkőzésüket. A nézőktől származó jegybevétel biztossá tette (vagy tehette) a csapatok anyagi helyzetét. A Villa 1876-ban átköltözött Perry Barrba, 1897 óta pedig a Villa Park az utódok otthona. Az egyesület megerősödésében nagy szerepe volt az elnök William McGregor, a titkár-menedzser George Ramsay és a pénzügyekért felelős Fred Rinder alkotta triónak, amelynek gondolkodására mi sem jellemzőbb, mint Rindernek már a XX. századból származó véleménye: „A pénzügyek fontosak, de soha ne felejtsük el, hogy nem csak tisztán üzletről beszélünk. Az Aston Villa egy futballklub, amely mindenből a legjobbat érdemli." *(Dave Woodhall: The Little Book of Aston Villa)* Mint írtuk az előző oldalakon, a birminghami egyesület 1874-ben alakult, 1885-ben lépett a profik közé s 1896-ban már részvénytársasággá változott.

Ugyancsak 1874-ben alakult a Christ Church FC – a Christ Church Sunday School diákjaiból. Az elnök a templomi lelkész lett, aki azonban túl sok szabályt hozott, ami a fiúknak nem tetszett. 1877-ben önállósították magukat, s megalapították a Bolton Wandererst. Az önállóság nem volt éppen könnyű állapot: csak 1881-ben tudott állandó pályához jutni a társaság.

Szintén templomi közösségből vált ki Liverpool – az eredményességet tekintve – második számú klubja, az Everton FC. Az egyesület 1878-ban egy, a St. Domingo templom vasárnapi iskolásait tömörítő metodista ifjúsági köréből nőtt ki, de a gárda egy évvel később a városrész után már Evertonnak nevezte magát. Ők is egy vendéglőt használtak öltözőnek a Stanley Parkban lévő pálya mellett. Továbbra is szerveződtek iskolai egyletek, így például a Blackburn Rovers, amelyet 1875-ben a Blackburn Grammar School, a helyi gimnázium s néhány más előkelő bentlakásos iskola öregdiákjai hoztak létre. Noha a Roverst az „urak klubjának" tartották a városban, szemben a munkásokra építő Olympiccel, az ilyen hátterű északi vagy közép-angol egyesületekhez hasonlóan közel sem volt olyan elzárkózó, mint londoni elődei, nem a gentleman étoszt követte, sőt inkább kereste a kapcsolatot a helyi kereskedői és iparos réteggel. Talán ezért is vált sikeresebbé, mint a kezdetekben erősebb Blackburn Olympic. *(Dean Hayes: Blackburn Rovers, an A-Z)*

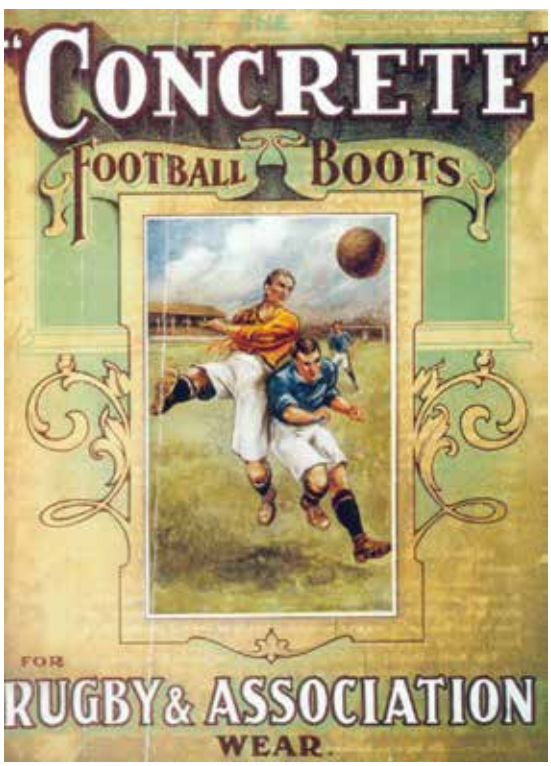

Ugyanolyan cipőt kínáltak a futballhoz és a rögbihez is

Szintúgy véndiákok hozták létre a Tottenham Hotspurt, amelyet működése első három évében (1882–1885) még Hotspur FC-nek neveztek. Az egy régi krikettklub alapjaira épülő új egyesületet az előkelő, több évszázados hagyományára büszke Tottenham Grammar School és a St. John's Presbyterian School tanulói alapították, a helyi All Hallows templomban. A Spurs példája azért (is) érdekes, mert az egyesület volt a századforduló környékének legsikeresebb londoni futballcsapata, amely – noha tagjai nem kifejezetten a munkásosztály soraiból verbuválódtak – 1895-ben a profizmus útjára lépett. Annak ellenére is, hogy akkori kapitánya, **Stanley Briggs** néhány hónappal később átigazolt, soha nem volt hajlandó a profik közé állni. *(Bob Goodwin: Spurs, A Complete Record)* Sikereket ellenben csak azután ért el a gárda, hogy Liverpoolból odaszerződött két kiváló skót futballista, John Cameron és Jack Bell, illetve odaigazolt a walesi válogatott Jack (hivatalosan: John Leonard) Jones. Soraiban később is játszottak amatőrjátékosok is, mint Vivian Woodward, aki a XX. század elejének egyik legjobb játékosa volt, de soha nem lépett át a profik táborába.

Miután az 1871-es szakszervezeti törvény, a Trade Union Act jelentősen könnyített a gyári dolgozók helyzetén, egyre-másra alakultak a munkásokat soraikba hívó futballcsapatok. Közülük az elmúlt több mint száz évben a világ leghíresebb alakulatai közé emelkedett néhány. Elsősorban a Manchester United nevét emlegethetjük, amelyet a Newton Heath-i székhelyű Lancashire & Yorkshire Vasúttársaság munkásai alapítottak 1878-ban, New Heath (LYR) néven.

A britek benjáminja

Samuel Johnstonról, a belfasti kőműveslegényről még a szövetség vezetői sem gondolták, hogy csak 15 éves. Egész pontosan 15 éves és 153 napos. Kiváló csatárnak tartották, beállították az írek az angolok elleni válogatott csapatába, 1882. február 22-én. A Distillery centere (a labdarúgás statisztikáival, érdekességeivel foglalkozó nemzetközi szervezet, az RSSSF aktuális adatai szerint) mindmáig a valaha volt legfiatalabb újonc egy brit futballválogatottban. Az 1866. szeptember 18-án született Johnston egy héttel később a walesieknek lőtt góljával egyben a legfiatalabb gólszerző is. Maguk az északírek csak a kétezres években derítették ki pontos születési dátumát, s jöttek rá, hogy mintegy két évtizedes hiedelmükkel ellentétben nem Norman Whiteside, hanem Sam Johnston volt történetük legfiatalabb újonca.

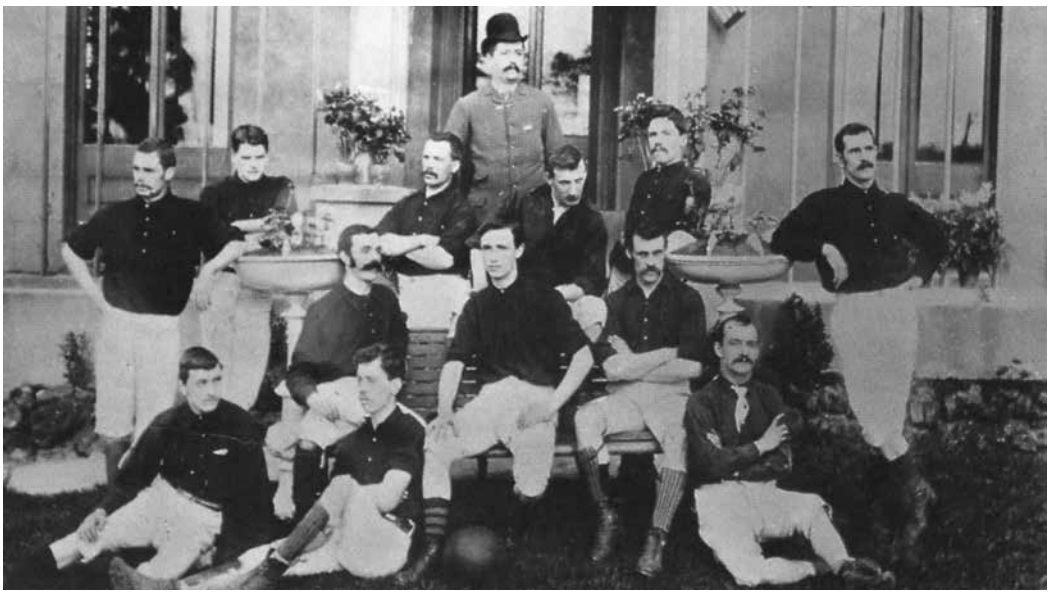

A Royal Arsenal csapatának fényképe az 1888–1889-es idényből

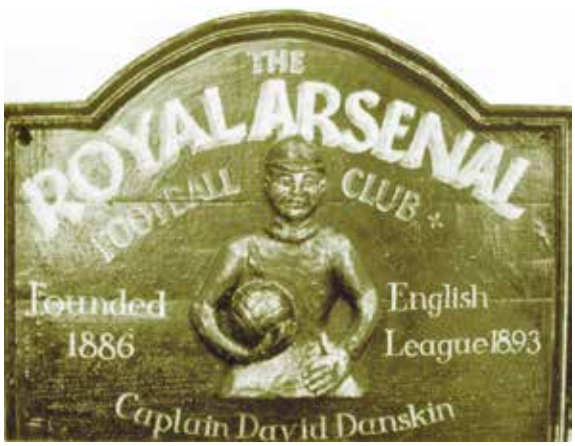

Különleges az Arsenal, eredeti nevén a Dial Square FC históriája is. 1886 októberében Plumsteadben, a Walesi Herceg nevű vendéglőben alapították a woolwichi Royal Arsenal fegyvergyár Dial Square-i üzemének munkásai. A társaság két héttel később felvette a Royal Arsenal nevet, amelyből 1891 és 1914 között Woolwich Arsenal, majd csak szimplán Arsenal lett. Az alapítók között volt két korábbi Nottingham Forest-játékos, Fred Beardsley és Morris Bates is, valamint két nagy tekintélyű vezér, a skót David Danskin és az ország északkeleti részéből származó Jack Humble. Utóbbi kettő oroszlánrészt vállalt abban, hogy a Woolwich Arsenal – a környező londoni klubok heves tiltakozása és ellenérzése dacára – a profikhoz csatlakozzon, sőt hogy két évvel később részvénytársasággá alakuljon. Ugyanakkor Humble a fejleményekkel csak részben értett egyet, megrögzött szocialistaként amellett kardoskodott, hogy inkább egy korlátolt felelősségű társaság vezesse a klubot, amelynek tulajdonosai munkások.

Tulajdonképpen a demokrácia területe lett a futball – először itt versenghettek a proletárokból álló csapatok a felső és középosztály tagjaiból alakult ellenféllel.

A szurkolók legnagyobb részének a labdarúgás a legfontosabb kikapcsolódási lehetőséget, esetenként az egyetlen kikapcsolódást jelentette. Akkoriban a munkások nagy része átlago-

san 55 órát dolgozott egy héten. Az új sportágat leginkább az ifjúság kedvelte, de ez tömegeket jelentett: 1871-ben a lakosság 50 százaléka 21 évesnél fiatalabb, 80 százaléka 40 évesnél fiatalabb volt Angliában.

A nézőszám növekedését az egyesületek úgy használták ki, hogy bekerített pályákra vándoroltak, ahol már pénzt szedtek a nézőktől. Az 1870-es, illetve 1880-as években egy átlagos belépőjegy ára 3-6 penny között mozgott. A ligamérkőzéseken az 1890-es években 6 pennyért már csak a legolcsóbb jegyet adták. A fontos kupa- és válogatott meccsek beugróiért már 1-2 shillinget is elkértek. Annak ellenére is volt kereslet, hogy az érdeklődők többsége munkásgyökerű volt. A találkozókon szinte minden társadalmi osztály képviseltette magát, de alig-alig vegyültek. Az elkülönülést a jobb pályákon garantálta a jobb hely, s ebből következően a magasabb jegyár.

A sikeres labdarúgókarrier nem jelentett bebocsátást a magasabb társadalmi körökbe. A kereszténységszocialisták ugyan a sport (ezen belül a labdarúgás) támogatásában eszközt láttak a munkások társadalmi helyzetének javítására, de ez társadalmi ellenállásba ütközött az előkelőbb rétegek részéről. A futballra vetítve az 1870-es és 1880-as évek fordulóján a közép- és északangol csapatok, valamint a déliek rivalizálása egyenlő volt az amatőr-profi viszállyal. Amikor 1886-ban elsőként került be profi a válogatottba, Jimmy Forrest személyében, az ellenfél tagjai, a skótok tiltakoztak a szerepeltetése miatt. Utóbb megkapta a játékengedélyt, de csapattársaitól eltérő mezben kellett játszania.

Mindazonáltal a szellem kiszabadult a palackból. Egyre több profi került a válogatottba, ugyanakkor a csapatkapitány szinte mindig egy amatőr játékos maradt. Még 1892. április másodikán, a skótok ellen is, amikor az egykori etoni, majd cambridge-i diák, Arthur Tempest Blakiston Dunn személyében egyetlen amatőr státusú maradt a válogatottban. Mégis őt nevezte ki a szövetség csapatkapitánynak.

Az európai futball első színes bőrű játékosa

2016 végéig az immár 55 európai válogatott közel felében, 27-ben lépett pályára színes bőrű futballista. Ám az elsők közül csak egy debütált a XIX. században: a skót Andrew Watson, aki 1856. május 24-én született Brit-Guayanában. Édesanyja egy helyi lány, Hannah Rose, édesapja egy korábbi rabszolgatartó, a dúsgazdag ültetvényes, Peter Miller Watson volt. A Scotsman *című lapban a skót Hall of Fame-be való 2012-es beiktatása apropóján cikket író* Andy Mitchell *sporttörténész hozzátette: „Szinte kétséget kizáróan törvénytelenül jött a világra." Andy még csecsemőként az apjával és egyik nővérével Nagy-Britanniába költözött, az amerikai földrészen hagyva az édesanyjukat. Apja 1869-ben meghalt, az örökség vagyonossá tette a gyerekeket.*

Anglián kívül is volt futballélet a szigeten

Természetesen a XIX. század második felében nemcsak Angliában, hanem Skóciában, Walesben és Írországban is futballoztak. A skótok az angolokhoz képest kétéves késéssel, 1873-ban írták ki az első FA-kupa-sorozatot, azt – és 1893-ig még további kilencet – a korszak kiemelkedően legerősebb ottani alakulata, a glasgow-i Queen's Park FC nyerte meg. (Az egyesületnek semmi köze sincsen a ma is ismert londoni QPR-hoz.) Tíz elsőségével a Queen's Park mindmáig harmadik az örökrangsorban a Rangers FC és a Celtic FC mögött, noha utolsó titulusát 123 évvel ezelőtt nyerte. A Királynő Parkjának gárdája (egyedüli skót klubként) kétszer is második lett az angol FA-kupában. Az 1867-ben alakított egyesület soha nem lépett a profik táborába, manapság a négyosztályú skót profi labdarúgás egyetlen teljesen amatőr képviselője – alkalmasint így is tisztelegve a múlt és a hagyományok előtt. Egyébként a legmagasabb bajnoki osztályban csupán a XX. század első idényében játszott először, így fénykorában nem volt esélye bajnoki címet is nyerni.

A hőskorszak legeredményesebb bajnoki szereplője a Celtic FC (4 elsőség 1900-ig), a Rangers (3), a Dumbarton (2) és a Hearts (2) volt. Walesben 1877-ben, Írországban 1880-ban írták ki az első kupasorozatot. Az akkor még egységes ír szigeten tíz évvel később megrendezték az első bajnokságot is. Az ezredfordulóig mindkettőben, a kupában és a bajnokságban is, a dél-belfasti Sandy Rowban az Ulster Szövőtársaság Linfield nevű malomjának munkásai által alapított Linfield AC (később: Linfield FC) aratta a legtöbb sikert.

Az ifjú félvér fiút nagyszülei az egyik legelőkelőbb glasgow-i iskolába iratták, ahonnan aztán továbblépett, matematikát, filozófiát és némi mérnöki tudományt hallgatott az egyetemen. Egy év után azt otthagyta, dolgozni kezdett, megnősült, s közben futballozott. S emiatt lett országos hírű. Hátvédként azonnal bekerült a legerősebb alakulatba, a Queen's Park FC-be, sőt a válogatottba, amelynek csapatkapitányává is választották. Első felesége váratlan halálát követően Londonba költözött, a gyerekeket az anyai nagyszülők nevelték. Fővárosi csapatokban rúgta tovább a labdát, a sportág szerelmesei között magas presztízsre emelkedve. Meghívták a legelőkelőbb (és legjobb) amatőrcsapatba, a Corinthiansba is, amellyel 1884-ben 8:1-re nyert az akkori FA-kupa-győztes profi csapat, a Blackburn Rovers ellen. Később visszatért a QPFC-hez, amellyel harmadszor is megnyerte a skót FA-kupát, aztán a munkája Liverpoolba vitte, ahol a Bootle FC soraiba lépett. (Douglas Lamming: A Scottish Soccer Internationalists' Who's Who)

Az akkor még az Everton első számú riválisának számító alakulatban profik is futballoztak, de nincs forrás arra, hogy Watson is – aki egyébként a tengerészetnél dolgozott mérnökként, visszavonulása után is rengeteg időt töltött az óceánokon hajózva – kapott pénzt a játékáért. Amennyiben igen, ő volt egyben az első színes bőrű profi játékos Angliában. Ha nem, akkor a cím a 19 évesen misszionáriusként Angliába érkező, az akkor brit gyarmat Aranyparton (a mai Ghanában) grenadai apa és helyi anya kapcsolatából született Arthur Whartont illeti.

A brit labdarúgás mérföldkövei (1862–1899)

1862: *John Charles Thring* megjelentette a *The Simplest Game (A legegyszerűbb játék)* című írását, amelyben tíz szabálypontot határozott meg. Tiltotta az erőszakot, és senki nem állhatott a labda előtt.

1863: *The Cambridge Rules (Cambridge-i szabályok)* néven 14 pontos szabálykönyv született, amelyet alapul vettek az FA, a Labdarúgó-szövetség október 26-i megalapításakor is. Belefoglalták a játéktér méretét, valamint megtiltották benne az ellenfél sípcsontjának megrúgását és a gáncsolást is.

1865: Szalagot feszítettek a két kapufa közé.

1866: Az új lesszabály szerint a játékosok nem voltak többé leshelyzetben, ha az ellenfél legalább három játékosa tartózkodott köztük és az ellenfél gól-, illetve alapvonala között.

1867: Sheffieldben megalakult az első helyi labdarúgó-szövetség. Az angolok szerint ez előfutára volt a későbbi területi szerveződésnek.

1869: Bevezették a kapukirúgást.

1870: Tizenegy főben határozták meg a csapatot alkotó játékosok létszámát.

1871: A szabályok először említették a kapust. November 11-én megkezdődött a világ legrégebbi, ma is létező futballtornájának első kiírása, az FA-kupa 1871–1872-es idénye.

1872: Bevezették a szögletrúgást. Rögzítették a labda méretét. November 30-án megrendezték az első, országok közötti válogatott mérkőzést: Skócia–Anglia 0:0.

1873: Március 13-án megalakult a Skót Labdarúgó-szövetség.

1874: A szabályokban először említették a játékvezetőt. Samuel Widdowson, a Nottingham Forest játékosa használt elsőként sípcsontvédőt.

1875: Az angol FA kötelezővé tette a sheffieldi szabályokban is szereplő léc használatát, a szalag helyett.

1876: Március 2-án megalakult a Walesi Labdarúgó-szövetség.

1877: A sheffieldiek az FA szabályrendszeréhez igazították az általuk használtat.

1878: A játékvezető először használt sípot működése segítségeként. Október 14-én több mint 20 000 néző előtt villanyfényes mérkőzést játszottak a sheffieldi Bramall Lane-en.

1879: A Rangers FC nem volt hajlandó pályára lépni a skót FA-kupa döntőjének újrajátszásában, tiltakozva az első találkozón meg nem adott gólja miatt. A kupát így a Vale of Leven nyerte meg.

1880: November 18-án hét klub Belfastban megalakította az Ír Labdarúgó-szövetséget.

1881: A játékvezetőt felruházták a kiállítás jogával. Skóciában a Dumbarton és a Queen's Park FC által vívott kupadöntőben a QPFC aközben szerezte meg a győztes gólt, hogy a nézők beözönlöttek a pályára. A szövetség az újrajátszás mellett döntött, de a Királynő Parkjának legényei azt is megnyerték. Ez volt egyébként az első alkalom, hogy különvonat vitte az egyik csapat szurkolóit a döntő helyszínére.

1882: Szabály született arról, hogy a partdobást csak két kézzel lehet elvégezni. December 6-án az angol, az ír, a skót és a walesi szövetség képviselői Manchesterben találkoztak, hogy egységesítsék a játék általuk használt szabályait. Megalakították a ma is létező, a szabályalkotásért felelős International Football Association Boardot.

1884: Az angol szövetség profi játékosok alkalmazása miatt kizárta a Preston North End csapatát az FA-kupából.

1885: Az idény kezdete előtt, július 20-án az angol FA engedélyezte a professzionalizmust.

1886: Első alkalommal kaptak a válogatott játékosok szereplésük emlékére sapkákat. A sapka (cap) szó mindmáig a válogatottság megjelölésére is szolgál a brit sportnyelvben, a számmal együtt.

1888: Április 17-én a manchesteri Royal Hotelben megalakult a Football League, amelynek elsődleges célja a rendszeres bajnoki sorozat kiírása volt. Néhány hónappal később 12 csapat részvételével megkezdődött Angliában a világ első ligarendszerű (körmérkőzéses) labdarúgó-bajnoksága. Az első fordulót 1888. szeptember 8-án játszották.

1890: A liverpooli feltaláló, John Alexander Brodie mérnök újítása hivatalos mérkőzésen is debütált: egy észak és dél közötti találkozón először használtak kapuhálót. Az International Board (IFAB) júniusi ülésén az ír képviselő, Jack Reid előadta honfitársa, William McCrum a büntetőrúgás szabályba foglalására vonatkozó javaslatát. Egy évvel később, 1891. június 2-án a 13-as szabálypontként rögzítették.

1891: Az idény kezdete előtt az angol bajnokságban bevezették a büntetőrúgást. John Heath, a Wolverhampton játékosa szerezte az első bajnoki gólt tizenegyesből, 1891. szeptember 4-én. Először alkalmaztak játékvezetőt és két partjelzőt a mérkőzéseken.

1894: A Celtic FC – elsőként a klubok közül – sajtópáholyt épített pályáján, a Celtic Parkban.

1895: Rögzítették-pontosították a kapuk méretét. Szabályba foglalták, hogy a bedobás elvégzésénél a játékosnak a partvonalon kell állnia.

1897: Angliában – Association Footballers' Union néven – megalakult a labdarúgók szakszervezete.

1899: Angliában először zárult az idény kieséssel, illetve feljutással.

(Források: Michael J. Sade: The History of the English Football League: Part One, 1888–1930; Chris Hunt: A futball enciklopédiája; Chris Nawrat, Steve Hutchings: The Sunday Times Illustrated History of Football)

A kontinens megtanult egy új szót: football

A labdarúgásnak nevezett új őrület vitathatatlanul a britek játéka volt, ahogyan egyébként „testvére", a rögbi is. Azokban az országokban, amelyekben nem az angol volt az első számú nyelv, azokhoz jutott el először, akik beszélték a nyelvet, vagy egyáltalán találkozhattak britekkel: a középosztályhoz, a felső középosztályhoz, esetenként az arisztokrácia tagjaihoz, valamint a középiskolásokhoz és az egyetemistákhoz. Népes táboruk kiegészült – akár kezdeményezőként is – olyanokkal, akik tanulóként vagy alkalmazottként Nagy-Britanniából – „hazavitték" a labdarúgás szeretetét.

Dánia: hála a pajeszrajongóknak

Nem meglepő módon a kontinens azon részén futballoztak először, ahol a legerősebb volt a brit befolyás. Például Dániában, amelynek felső középosztálya – *Jonathan Wilson*, a kiváló angol szerző kifejezésével élve – megszállottan anglománnak számított. „A játékot brit tengerészek vitték el Dániába, gyorsan terjedt az ország az angolokért rajongó előkelőségei között. Sokan közülük Angliában jártak iskolába, onnan hozták magukkal az extravagáns pajesz és a kemény sport iránti szerelmet" – írta.

Bizonyára így történt, fogalmazzunk úgy, ez az egyik lehetséges magyarázata a játék meghonosodásának. *Wilson* azt is hozzáteszi, hogy „Angliában tanult dánok alapították meg 1876-ban a Københavns Boldklubot, a KB-t, amelyben három évvel később kezdtek futballozni. Az övék volt az első csapat a kontinensen."

Az elsőség vitatott, a történet magja jó lehet, de a KB futballtörténetét kutatók egy kicsit másként mesélik. Szerintük egy, az angliai Hullban kereskedőként dolgozó dán vitt haza egy labdát 1877-ben a fia születésnapjára. A srác, aki a Koppenhágához közeli Sorø híres egyetemének tanulója volt, az iskolatársaival, valamint néhány más alma mater, a Birkerød, az Akademi és a Herlursholm diákjaival a KB-ben kitalálták, hogy a nyaranta kultivált krikett helyett télen futballozni fognak. Így lett labdarúgócsapata is az egyesületnek.

Egy brit szerző, *Matthew L. McDowell* a *Queen's Park FC in Copenhagen, 1898–1903* című munkájában kétségének adott hangot, ennek ellenére idézte a fenti történetet. Szerinte akkoriban olyan nagyon szorosak voltak a dán–angol kapcsolatok, hogy nehéz arra gondolni, hogy egyetlen személynek, legyen az bármilyen jelentős is, köszönheti az északi ország a labdarúgása megszületését. Az ellenben biztos, hogy a dánok gyorsan beleszerettek a futballba. 1884-ben már 15 klub részvételével kupasorozatot rendeztek, öt évvel később, 1889. május 18-án, a kontinensen valóban elsőként, megalakult az országos szövetség, a Dansk Boldspil Union (DBU). Még abban az esztendőben kiírták az első (a későbbi magyar példához hasonlóan nem országos, hanem fővárosi, de azóta is hivatalosnak elfogadott) bajnokságot.

A két legerősebb csapat közül az Akademisk Boldklub (AB) hat, a KB három elsőséget szerzett a századfordulóig. A koppenhágai futball hőskorának nagy – nem túlzás: európai léptékű – eseménye a skót Queen's Park FC meghívása, illetve fogadása volt. Akkor érkezett először skót gárda a kontinensre.

Svédország: hajógyári gyökerek

Svédországban skót hajógyári munkások futballoztak először, Göteborgban és más kikötővárosokban, az 1880-as években. *Bill Murray The World's Game: A History of Soccer* című könyvében azt írja, játszottak ugyan akkoriban már a stockholmi követség munkatársai is, de az ottani futball bölcsője Malmö, Norrköping, Helsingborg és mindegyik előtt az ország második legnagyobb városa volt. Göteborgban 1887-ben alakult meg az első, ma is létező nevezetes klub, az Örgryte IS. A piros-kékek játszották 1892. május 22-én az Idrotssällskapet Lyckans Soldater ellen az első svédországi futballmérkőzést. A találkozó emlékét díszes kő őrzi Göteborg belvárosában, Hedenben.

A hedeni emlékkő

Belgium: lehet ilyen egybeesés?

A belgák még a dánoknál is hamarabb ismerkedtek meg a játékkal. Egy gyanús dátummal bíró legenda (1863. október 26., éppen az FA londoni alapításának napja) szerint egy ír diák, bizonyos Cyril B. Morrogh bevitt egy bőrlabdát iskolájába, a Mellében lévő Josephites College-be, így kezdődött az ottani futballtörténelem. Eleinte az új sportág éppen úgy a gazdagok szórakozása volt, mint Angliában, de hamarosan az ország legnépszerűbb sportjává vált. 1880 júliusában alapították meg az első egyesületet, az Antwerp Football en Cricket Clubot. Belgiumban túrázott először a kontinensen angol egylet, 1890-ben a Clapton Rovers 7:0-ra legyőzte az antwerpenieket. A következő években újabb és újabb csapatok születtek, például Brüsszelben, Bruges-ben, Antwerpenben, Gentben és nem utolsósorban Liège-ben. Néhány nagyon jelentős belga klub, mint az FC Bruges (1891), a Racing

Az FC Liège három bajnoki címet nyert 1896 és 1899 között

Club (1891), az FC Liège (1892), az Union St. Gilloise (1893), az AA Gent (1895) és a Standard Liège (1898) története is egészen a XIX. századba nyúlik vissza. A klubok számának növekedése és a színvonal emelkedése természetes igényként hozta magával a szövetség megalakulását. Ez azonban nem egy kizárólag a labdarúgással foglalkozó, hanem egy több sportágat átfogó szervezet, az 1895. augusztus 9-én alapított Union Belge des Sociétés de Sports Athlétiques lett, amely néhány héttel később kiírta az első belga labdarúgó-bajnokságot. Már az is valódi országos bajnokság volt, négy fővárosi, valamint két flamand és egy vallon csapattal. Győzött a kor legerősebb alakulata, az FC Liège, amelynek legkiválóbb futballistája és egyben játékos-edzője, az angol Sam Hickson elhódította a gólkirályi címet is.

Franciaország: Le Havre-tól Le Havre-ig

Egykori oxfordi és cambridge-i diákok már 1872-ben megalakították a manapság is létező Le Havre Athlétique-ot. Egyetemeik színeit, a sötét- és a világoskéket választották maguknak is. Az egyesület indulójában, amelynek dallama megegyezik a brit himnuszéval, ma is szerepel az „Oxford és Cambridge fiai" sor. Az úttörők még nem a mai labdarúgást, hanem az ebből és a rögbiből vegyített „kombinációt" játszották. Az FC Paris 1879-es alapítása ellenére majdnem egy évtizedet kellett arra várni, hogy megszülessen az igazi francia futball. Az 1880-as évek elején ellenben sorra alakultak a klubok, így – mások mellett – a Girondins de Bordeaux (1881), a Racing Club (1882), a Stade français (1883), majd az évtized végén az Olympique Marseille

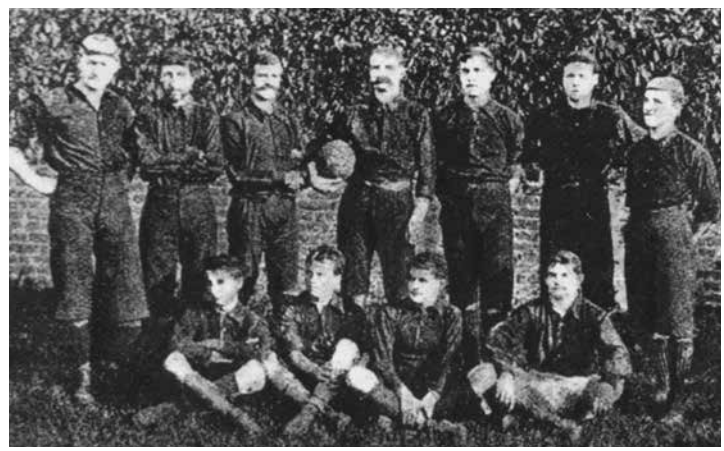

A Standard AC nyerte az első két francia bajnokságot

Tekintélyes számú közönség figyelte a labdarúgó-mérkőzéseket a századforduló Párizsában

(1889). Az országos szövetség, a L'Union des sociétés françaises de sports athlétiques 1889. november 29-én alakult, nevéből következően nem csupán a labdarúgás irányítására jött létre. Meglepően sokára írta csak ki az első bajnokságot, amelyben (1894 tavaszán) hat párizsi gárda vett részt, s az első két évben az egyetlen játékos kivételével kizárólag britekkel felálló Standard AC nyert. A *100 ans de football en France* című remek könyv szerint tagjai az 1889-es párizsi világkiállítás, s így az Eiffel torony építési munkálatainak elvégzésére érkeztek a Fények városába. Egyébként az első években olyan erős volt a brit szerepvállalás a párizsi futballban, hogy a fentebb citált francia történeti könyv indokoltan írta a főváros rózsaszín-fekete alakulatáról készült 1894-es fotó mellé: „Az 1892-ben alapított Le Club français volt az egyedüli, kizárólag franciákból álló együttes, amelyik fel tudta venni a versenyt az angol klubokkal." S ebben az esetben ne angliai, hanem párizsi angol klubokra gondoljunk! 1899-ben hívtak meg először vidéki egyesületet az akkor éppen kieséses rendszerű bajnokságba – a Le Havre meg is nyerte azt.

A Club français, az első igazán francia csapat

Will Dunbar Attrill, a Standard kapitánya

Hollandia: tisztelet egy sportpolihisztornak

A holland sport is rengeteget köszönhet a briteknek. „A teniszt, a krikettet és a labdarúgást is angolok vagy Angliában tanuló hollandok ismertették meg Hollandiában" – írja *Jan Bank* és *Maarten van Buuren* a *Dutch Culture in a European Perspective: 1900, the age of bourgeois culture* című munkájukban. Kiemelik, hogy Pim Mulier is a ramsgate-i college-ba járt. Nevezett férfiú teljes neve Willem Johan Herman Mulier volt, a Pim felvett, becenévül szolgált. Felső középosztálybeli családban született, amellyel kétéves korában költözött Frízföldről Haarlembe. Koránál jóval érettebb, társai közül kiemelkedő, mindenféle sportot kipróbáló kamasznak számított, akinek az érdeklődését csak még jobban elmélyítették az angliai évek. Mindössze 14 évesen, 1879. szeptember 15-én, egy tojáslabdával a bőröndjében hazatérve megalapította az első hollandiai futballcsapatot – Haarlemsche Football Club néven. Később ő hozta tető alá a holland teniszszövetséget, kiváló sprinterként aratott babérokat, jól korcsolyázott, s megismertette a hollandokkal a jéglabdát, a bandyt is.

A HFC eleinte még a rögbi, majd 1883-tól már a mai, az association football szabályai szerint játszott. Addigra (1880-ban) megalakult az Amsterdamsche Football-Club Sport nevű formáció is, azonban hosszú éveken keresztül nem volt kapcsolat a klubok között. A nyolcvanas évek elején szinte minden városban futballoztak már, megalakult a Hercules Utrecht

A Haarlemsche FC alapító tizenegye 1879-ből. Az első sorban középen Pim Mulier ül

(1882), az RV Apeldoorn (1882), a Dordrechtsche Football Club (1883), a Frisia Leuwarden (1883), a Haagse Voetbal Vereniging (1883), a Rotterdamsche cricket- en footballclub Concordia (1884), a Concordia Delft (1885) és a PW Enschede is. A Haarlem és az amszterdami Sport játszotta a mai ismeretek szerint az első „mélyföldi" labdarúgó-mérkőzést 1886. november 21-én. Az évtized utolsó előtti évében, 1889. december 8-án, Pim Mulier kezdeményezésére, megalapították az országos szövetséget, akkori nevén a Nederlandschen Voetbalen Athletischen Bondot. Nem egészen négy hónappal később lejátszották az első nemzetközi mérkőzést (a rotterdami Concordia 1:0-ra verte Bredában az Antwerp FCC-t). Noha már 1888-tól rendeztek különböző sorozatokat előbb Hollandia nyugati, majd (később) keleti felében, de országos bajnokot csak 1898-ban avattak, az amszterdami AFC RAP 4:2-re verte meg a címért a Vitesse-t. Ugyanabban az évben döntött a szövetség egy országos kupasorozat kiírásáról is, amelyet 1899-ben ugyancsak az abban az évben a bajnoki címét megvédő, s így a kupasikerrel duplázó, amszterdami RAP nyert meg. 1894. február 6-án az angol Felixstowe FC Rotterdamban lépett pályára. A helyiek egy haarlemi, rotterdami, amszterdami és hágai futballistákból verbuvált kombináltat állítottak össze. Válogatottat, a válogatott megszületése előtt. A hollandok büszkék rá, hogy ez volt az első alkalom, hogy egy kontinentális (ahogyan ők fogalmaznak, nem brit) országban futballválogatott pályára lépett.

Németország: futball kontra torna

Németországban eleinte az ottani angol kereskedők, tengerészek, építőmunkások, tanulók játéka volt a labdarúgás, a németek sokkal inkább a katonai nevelésben is hasznosítható tornasportot kultiválták. Jó példa erre az egyszer már feloszlatott Münchner Turnverein (mai nevén TSV 1860 München) története, amely 1860-ban tornászok egyesületeként jött újra létre, s csak 1899. március 6-án alakított futballcsapatot.

A britek ellenben már az 1860-as években nagy élvezettel művelték a rögbi elemeit is magába foglaló futballjátékukat a heidelbergi, a baden-badeni, a cannstatti (ma: Bad Cannstatt), illetve később a karlsruhei, a strasbourgi, a braunschweigi és a hamburgi iskolákban. Az első egyesületeket is britek alakították, 1874-ben a Dresden English Football Clubot, 1880-ban a Bremen Football-Clubot, egy évvel később a hamburgi Anglo-American Football Clubot, illetve 1885-ben az English Football Club Berlint. A négyből három már a névválasztással sem hagyott kétséget tagjai nemzetiségét illetően. A drezdaiak még a századforduló előtt, 1898-ban megszűnt egylete önmagát nevezte az első, Nagy-Britannián kívül alakult igazi futballklubnak. Résztvevője volt az egyik első németországi mérkőzésnek, amelyet a berlini és a drezdai English FC vívott egymás ellen 1891 első napján. A drezdaiak 7:0-ra győztek, mint ahogy általában nyertek, ha játszottak.

Az első tisztán német futballcsapat ugyancsak 1885-ben, május 5-én, Georg Leux kezdeményezésére alakult, Berliner Fußball Club Frankfurt néven. A fura elnevezés magyarázata, hogy Leux, egy ismert frankfurti sportfamília a művészeti ambícióit a fővárosban kiélni vágyó, már jócskán középkorú tagja szerette volna a szülővárosáról elnevezni a gárdát. Hirtelen mintha Berlint megfertőzte volna a futballvírus: egymás után alakultak az

Mintha ma cicáznának… Edzés 1900-ban, a Tempelhofer Felden

A Berliner Fußball Club Frankfurt együttese. A jobb szélre húzódva a főnök, Georg Leux

A Dresden English Football Club alapítására emlékező míves rajz. Az arcok inkább merengőek, mintsem harcosak

egyesületek, mint a Germania, a Viktoria, az Alemannia, a Preußen, a Stern, a Britannia, az Union és nem utolsósorban, 1892. július 5-én a Hertha, akkori nevén BFC Hertha 92. Utóbbi alapításának ötlete két testvérpártól, Fritz és Max Lindnertől, valamint Otto és Willi Lorenztól származott, és valószínűleg egy padon született meg az Arkonaplatznál, a mai Berlin-Mittében. A névvel kapcsolatosan Fritz Lindnernek az volt a javaslata, hogy nevezzék az egyesületet Herthának, mivel nem sokkal korábban egy ilyen nevű gőzhajón utazott a Havel folyón az édesapjával. Ennek a kéménye kék, fehér és sárga színű volt, amelyeket az egyesület színeként át is vettek, bár a sárga nem sokkal később „lekopott". Az 1886-ban épített Hertha gőzhajó ma még mindig közlekedik a kyritzi tavon. Mivel a legények csak 16-17 évesek voltak, a Lindner fiúk nagybátyját, Ernst Wischt jegyezték be az egyesület elnökeként a Molkenmarktnál lévő rendőr-főkapitányságon.

A XIX. század végén Berlinben játszották a legjobb futballt az egész országban. Ezért aztán a korszak legkiválóbb német csapatának okkal tarthatjuk a Viktoria Berlint, amely az első, 1892–1893-as kiírástól kezdve sorozatban ötször nyerte meg a városi bajnokságot.

Nem csupán Berlinben terjedt a futball-láz, Drezdában (FC Dresden, 1890), Lipcsében (FC Lipsia és Sportbrüder Leipzig, egyaránt 1893), Stuttgartban (VfB Stuttgart, 1893) és Karlsruhéban (FC Phönix, 1894) is erős csapat alakult. 1900 aztán – az utókor ítélete szerint bizton állíthatóan – nagy éve volt a német futballnak: akkor született a Bayern München, az 1. FC Nürnberg, az 1. FC Kaiserslautern és a Borussia Mönchengladbach is.

Ugyanabban az évben, január 28-án Lipcsében alakult meg a labdarúgó-szövetség, a Deutscher Fußball-Bund. (Ma emléktábla jelöli az alapítás helyszínét.) A DFB támaszkodhatott az attól kezdve a kebelébe tartozó hét regionális szövetségre, a berlinire, a dél-németre, az északira, a délkeletire, a nyugatira, a közép-németre és a baltira is.

Olaszország: a doktor és az „újszülött”

Itáliában eleinte angol matrózok rúgták a labdát, kedvtelésből, kikapcsolódásként. *John Foot Calcio* című könyvében olvastuk: „Az olasz ég alatt az az első olyan meccseket, amelyeket már a mai értelemben futballmérkőzéseknek hívhatunk, a kikötővárosokban, Livornóban, Genovában, Palermóban és Nápolyban játszották. Nagyon kevés emlék maradt fenn ezekről, akár szóbeszéd formájában is. Gyakran hirtelen alakult ki a játék akár a dokkokban, ahol, hogy a létszám meglegyen, helyiek is beszálltak a matrózok közé. Olaszország útba esett India felé az angol hajóknak, amelyek száma a Szuezi-csatorna 1869-es megnyitása után megugrott az olasz kikötőkben. Arra nincs adat, hogy a ma is létező klubok közül bármelyik is már megalakult volna az 1880-as években. Az itáliai labdarúgás születését leginkább egy brit textilcég olasz alkalmazottjának a felbukkanásához kötik.”

Herbert Kilpin (balról a második) akcióban. Sapka nélkül soha nem lépett pályára

Edoardo Bosio 1864-ben Torinóban született. Thomas Adams nottinghami székhelyű textilcégénél dolgozott, rengeteget utazott Nagy-Britanniába, és másfelé is. Ott ismerkedett meg a futballal, amelyet sokkal inkább meg akart ismertetni a honfitársaival, mint a jó minőségű angol szövetet. 1887-ben a kollégáiból csapatot alapított Torinóban, amelyet Torino Football and Cricket Clubnak nevezett el. Ugyanabban az esztendőben alakult a Nobili Torino, amely azért is kapta a „nemesek” elnevezést, mert olyan előkelő tagjai voltak, mint Luigi Amedeo herceg. Mindkét klubnak akadtak a futballon kívül más, mai kifejezéssel élve, szakosztályai, Bosio kezdeményezésére azonban 1891-ben egyesültek, kimondva, hogy csak labdarúgócsapatot működtetnek. Az új alakulatnak az International Foot-ball Club, olaszosabban az Internazionale Football Club nevet adták. Egyetlen bökkenő akadt: nem volt ellenfél, nem volt kivel játszani. Nem akadt más, szervezett csapat. Akik szerettek is futballozni, nem érezték fontosnak, hogy a szabályok szabta kereteken belül éljék ki a szenvedélyüket. Érdekes jelenségről számolt be a csapat egyik játékosa, bizonyos **Herbert Kilpin**: „Két furcsaság maradt meg bennem. Az egyik, hogy játékvezetőnek még csak a színét sem láttuk. A másik, hogy az ellenfél létszáma egyre csak nőtt. Időnként a nézők közül beszállt valaki, szerintem a végén lehettek vagy húszan.”

Kilpin – egy nottinghami hentes fia, aki otthon a Notts Olympic és a Saint Andrews csapatában játszott, mígnem feladva a csipkeüzemben betöltött eladói állását, Torinóba nem költözött, ahol Bosio lett a főnöke – nem ezen mondatai alapján lett része a futballtörténelemnek. Sokkal inkább amiatt, hogy aztán Lombardiába költözve 1899-ben ő alapította meg a Milan Cricket and Football Clubot, a későbbi AC Milant. Kilpin a *Sport Illustrato* című képes

A kor legsikeresebb angol–olasz együttese, a Genoa Cricket and Foot-Ball Club három bajnoki címet nyert 1900-ig

sportlap egyik 1915-ös számában írt (alkalmasint helyesebb úgy fogalmazni, hogy a nevével jegyzett, vagy hogy angolul tollba mondott) egy visszaemlékezést a színéül a vöröst és a feketét választó egyesület alapításáról: „1899-ben, a Hôtel du Nord egyik termében létrehoztuk a Milan Clubot. Elnöknek Edwardsot, a milánói brit alkonzult, csapatkapitánynak Allisont választottuk. Részesei voltak még az alapításnak Neville, Davis, Kurt Lies, Heyes, Valerio és a Pirelli fivérek is."

Az angol befolyás megkérdőjelezhetetlen. Mint ahogyan az volt a torinói klubban is, ahol Kilpin mellett George Beaton, Edward Dobbie és Jim Savage, a Juventus későbbi első csapatkapitánya is játszott. Az „olasz válogatott" 1899. április 30-án vívott egy (nem hivatalos) mérkőzést a svájciakkal. Az alábbi összeállításban: Beaton – De Galleani, Dobbie – Bosio, Spensley, Pasteur I – Leaver, Weber, Kilpin, Savage, Agar. Három olasz születésű, Pasteur I, De Galleani és Bosio legalább jutott a csapatba, Albert Weber a honfitársai ellen tusakodott, a többiek angolok voltak. James Richardson Spensley akkor éppen a középfedezet posztjára állt, de gyakorta a kaput őrizte. Ha valakit az olasz futball atyjának tarthatnak, hát ő az!

A genovai brit konzulátuson 1893-ban új klubot alapítottak, Genoa Cricket and Foot-Ball Club néven. Három éve létezett már a kizárólag britek számára elérhető, s elsősorban a krikettet favorizáló alakulat, amikor Spensley, egy evangélikus lelkész fia, szakmája szerint sebész, mint hajóorvos a kikötővárosba érkezett. Rengeteg mindenhez értett, több nyelven, például ógörögül és szanszkritül beszélt, érdekelte a teozófia is, de legnagyobb szenvedélyének a futballt tartotta. „Nem tűrhette", hogy Olaszországban ne álljon lábra az „újszülött". Elérte, hogy olaszokat is befogadhasson a klub, s megszervezte 1898. január 6-ra az első itáliai mérkőzést, amelyen a Genoa a Football Club Torinese ellen lépett pályára. Szedtek belépőjegyet, a több mint kétszáz néző hozzájárulása tekintélyesnek mondható, több mint százlírás hasznot is hozott. De mi volt ez ahhoz képest, amit az olasz labdarúgás nyert!

Március 15-én megalakult a szövetség, a Federazione Italiana del Football, ez aztán 1909-ben törölte a nevéből az angol nyelvű szót, s illesztette a helyére a calciót. Májusban kiírták a bajnokságot, amelyet egyetlen nap alatt megrendeztek.

Nem indult rajta a torinói diákok által gründolt Juventus Sport-Club (1897. november 1.), valamint a szövetséget alapító hét egyesület közül az Unione Pro Sport Alessandria, az SEF Mediolanum és a Società Gimnastica Ligure Cristoforo Colombo sem. A négy részvevő közül győzött az egyetlen nem torinói, a genovai legénység, megelőzve az FC Torinesét, az Internazionale FC-t és a Reale Società Gimnasticát.

A Genoa Cricket and Foot-Ball Club addigra kitárta a kapuját az olaszok előtt is, az első bajnokcsapatában már „csupán" négy angol (James Spensley, William Baird, John Quertier Le Pelley, Norman Leaver) játszott. Igaz, két genovai születésű futballistájának, Ernesto De Galleaninak és Ettore Ghiglionénak is angol volt az édesanyja. A Genoa Cricket and Foot-Ball Club nyerte meg a XIX. század mindhárom olasz labdarúgó-bajnokságát (s aztán még 1904-ig további hármat), De Galleani, Spensley, valamint a híres bakteriológussal, Louis Pasteurrel rokonságban lévő Ernesto Pasteur II, Fausto Ghigliotti és a svájci Henri Dapples egyaránt tagjai voltak az első három bajnokcsapatnak.

Svájc: a „szöcske" nagyot ugrott

A kantonok országában rengeteg angol tanult vagy éppen kereskedett, nem csoda tehát, hogy az ottaniak gyorsan megismerték a labdarúgást. Már az 1860-as években játszották a rögbivel vegyített változatát az ország nyugati részében lévő iskolákban, például Genfben, Yverdonban, Montreux-ben és Ouchyban. (A két legfontosabb a genfi La Châtelaine Genève és a Le Château de Lancy volt.) Ugyanakkor érdekes, hogy az első, ma is létező svájci futballklubot a keleti országrész első számú városában, Sankt Gallenben alapították 1879-ben. Egy Renkowitz nevű ottani kereskedőfiú kezdeményezésére jött létre az egyesület, a játékot a város angol diákjaitól megismerő ifjú lett az első elnök. A következő években több később alakult helyi csapatot is magába olvasztó gárda tagjai eleinte nem az association football szabályai szerint játszottak, ám első dokumentált meccsükön, 1892. május elsején, a zürichi Grasshopper Club ellen már igen.

A La Villa Longchamp d'Ouchy az egyik legsikeresebb iskolai csapatnak számított. E felvétel 1897-ben készült

A riválist, amely aztán a svájci futballtörténelem legsikeresebb egyesületévé nőtte ki magát, egy fiatal, biológiai tanulmányokat folytató angol diák, Tom E. Griffith alapította 1886-ban. A zürichiek a St. Gallen-i kalandnál jóval korábban szerveztek maguknak mérkőzéseket, a „szöcskék", a GC tagjai már októberben megmérkőztek a műszaki egyetem Polytechnikum Football Club nevű alakulatával. A három súlyos sérüléssel véget érő meccs híre ugyan kétségessé tette a folytatást, de a futball vírusa fékezhetetlenül terjedt.

Tom Griffith (a labdával) a Grasshoppers legjobbjaként szerzett hírnevet

Egyre-másra szaporodtak a csapatok, a következő száz év szinte minden jelentős helvét gárdája már az 1800-as évek utolsó éveiben megalakult. Így a genfi Servette (1890), az FC Basel (1893), az FC La-Chaux-de-Fonds (1894), az FC Zürich (1896), az FC Thun (1898) vagy a berni Young Boys (1898). Érdekes a Lausanne Football and Cricket Club története, amelyet a dokumentumot alapján 1860-ban alapítottak a város egyik előkelő angol magániskolájának diákjai. Ugyanakkor nem maradt fenn forrás arról, hogy a nyaranta krikettező ifjak milyen szabályok szerint rúgták a labdát – hiszen akkor még nem rögzítették az association football reguláit. Valószínű, hogy az egyik, saját szabályok alapján játszó angol iskola játékát másolták. Mindenesetre az biztos, hogy a lausanne-i klub is alapítója lett 1895. április 7-én, az olteni vasútállomás éttermében létrehozott Schweizerischer Football Associationnak, az országos szövetségnek. (A további csapatok: FC La Villa Ouchy, FC Basel, Anglo-American Club Zürich, FC Neuchâtel Rovers, FC Yverdon, FC Excelsior Zürich, FC St. Gallen, Grasshopper Club Zürich, FC Châtelaine Genève és Villa Longchamp Lausanne.)

A szövetség eleinte nem volt kellően aktív, s másokra hagyta a futball szervezését. Így François Dégerine, az első helyi sportújság, a *La Suisse Sportive* szerkesztője (maga is futballista, később edző, szövetségi alelnök és szövetségi kapitány) kezdeményezésére és a francia pezsgőgyár, a Ruinart támogatásával jött létre az első torna. Egy évvel később a lap már egy 12 csapatos, nem hivatalos bajnokságot is szervezett, amelynek utolsó mérkőzésén, 1898. április 4-én a Grasshoppers 2:0-ra nyert a La Châtelaine Genève ellen.

1899-ben a szövetség végre kiírta a bajnokságot. Az előző évhez hasonlóan először területi beosztás szerint tusakodtak a csapatok. Az ország középső részéből az Old Boys Basel, a nyugatiból a Lausanne Football and Cricket Club került a hármas döntőbe. Nyugaton meglepetés született, hiszen a korszak kiemelkedően legerősebb alakulatát, a GC-t kiejtette a városi riválisAnglo-American Club. A finálé meglepő történéseket hozott. 1899. március 5-én, vasárnap a lausanne-i klub angol játékosai vallási okokból nem voltak hajlandóak pályára lépni, így a bázeli „öregfiúk" játék nélkül mentek tovább a tulajdonképpeni végjátékba, ott ellenben kikaptak 7:0-ra a zürichiektől. Az Anglo-American Club külföldi, zömében a zürichi műszaki főiskolára járó tagjai (a névsorból – Smith; Sharmen, Engelke; Forgan, Butler, Cotton; Morris, Lewinstein, Collinson, Gandolfi, Bachelor – következtethetően legalább kilenc volt belőlük) hajlandóak voltak egy héttel később, vasárnap is játszani.

Spanyolország: a madridiak lemaradtak

A fentiekből is tudhatóan, a svájciaknál az angolok játszották a vezető szerepet – Katalóniában ellenben egy svájci, **Hans-Max** (katalán nevén Joan) **Gamper**. Ha valakiben az FC Barcelona alapítóját tisztelheti az utókor, önmagában méltó a világhírnévre. Ráadásul az 1877-ben Winterthurban született kiváló sportember a Barça előtt vezérszerepet játszott két későbbi vezető svájci klub, az FC Basel és az FC Zürich alapításában, mindkettőnek játékosa is volt egyben. (Fennmaradt egy legenda, mely szerint Gamper két színes ceruzáról választotta a katalán klubnak a soha meg nem változtatott vörös és kék színt. A klubtörténeti könyvek többsége is ezt sugallja. Ugyanakkor az is tény, hogy a Gamper által alapított FC Basel színei megegyeznek a Barcelonáéval.)

Gamper, a kiváló futó, kerékpáros, golfozó, teniszező, sőt rögbis, húszévesen Lyonba ment dolgozni, ahonnan 1898-ban Katalóniába utazott, hogy meglátogassa a nagybátyját, Emili Gaissertet. Fontolgatta ugyan, hogy Barcelonából továbbutazik majd Afrikába, de aztán egy életre ott ragadt. Beleszeretett a városba, ahol alig ismerték a futballt. Végre játszótársakra lelt a Sant Gervasi kerületben, s elhatározta, itt is alapít egy klubot. Feladott egy apróhirdetést a helyi sportújságban, amellyel érdeklődőket toborzott. Katalánok, svájciak és angolok is jelentkeztek a felhívására. 1899. november 29-én megszületett a Futbol Club Barcelona.

Katalóniában a század utolsó öt évében olyan csapatok alakultak, mint a Català SC, a Hispaña, az Escocés (jelentése: skót, alighanem utal az alapítókra), az Irish, a Torino, az Internacional vagy a Catalonia, a Catalunya, az Iberic és az Iberia. Szinte mindegyik létrehozásában nagy szerepet vállaltak a külföldiek, az 1900 októberében a barcelonai egyetemen alapított Sociedad Española de Football (a későbbi Club Español de Fútbol) ellenben azzal büszkélkedett, hogy az első „csak spanyol" egyesületként jött lére.

Még a katalánoknál is gyorsabban szervezkedtek a baszkföldi futballrajongók. Többségükben britek. Bilbao gyorsan fejlődő iparváros volt a századforduló előtti években, húsz év alatt tízezerről hetvenezerre duzzadt a lakosainak száma. A bányákban, a hajógyárban, a kikötőben (Spanyolország legnagyobb kikötőjében) gyakori volt az angol szó. Elsősorban britek bábáskodtak az 1890-es évek elején a Bilbao Football Club megalapításánál. Ellenben nemcsak ők szerettek bele a futballba, hanem az Egyesült Királyságba tanulni küldött baszk diákok, kereskedők, mérnökök is. Így baszkok is rúgták a labdát Bilbaóban, sőt a Gymnasium Zamacois tanulói – időnként a briteket is kihívták egy-egy mérkőzésre – 1898-ban angol névvel megalakították az Athletic Clubot.

Madridban az Institución Libre de Enseñanza nevű előkelő iskola tanulói (köztük több, Oxfordban és Cambridge-ben is megforduló egykori diák) hozta létre 1897-ben Football Club Sky nevű alakulatot. Ennek tagjai 1900-ban kettéváltak, az egyik csoport a New Foot-Ball de Madrid, a másik a Madrid Football Club nevet vitte tovább. Utóbbiból alakult, némi vegetálás után, 1902-ben a mai Real Madrid, ám még Madrid Football Club néven. (Előbbi pedig 1901-től Club Español de Madrid néven működve a főváros második legsikeresebb alakulata lett a XX. század első évtizedében.)

Ami az ország többi részét illeti: a modern labdarúgás születésének századában elsősorban a kikötővárosokban ismerték a labdarúgást. De nem csak ott... Andalúzia jó példa erre. Huelvában a brit matrózok révén már az 1880-as években futballoztak, ám nem sokkal később, 1890. január 25-én, a skótok életében fontos Burns estén, a Sevillában dolgozó és élő britek (főleg skótok) – helyi barátaikkal karöltve – megalakították a félig angol nevű Sevilla Foot-Ball Clubot. Elnöküknek Edward Farquharson Johnstont, Andalúzia brit alkonzulját, egyben a MacAndrews & Co kereskedelmi és hajózási társaság tulajdonosát választották.

Málta és Gibraltár: tanultak a katonáktól

Britek jóvoltából ismerték a futballt Máltán (nem meglepő, hiszen 1814 és 1964 között brit fennhatóság alatt állt...), ahol már 1900-ban, tehát nem egészen egy évvel a magyar előtt, létrejött a helyi labdarúgó-szövetség. Az első két, ma is létező klub története jellemző a kor viszonyaira: a Floriana Football Clubot (1894) brit katonák, a St. George FC-t (amely három egyesület, a Santa Margherita, a St. Andrews és a St. George fúziójából jött létre 1890-ben) a helyiek hozták létre, akik az első labdájukat a britektől kapták.

A St. George elsősorban máltaiakra épített

Ugyancsak futballoztak a britek az UEFA legfrissebb tagjának, Gibraltárnak a földjén is. S megismertették a játékot a helyi civilekkel is. Eltérő források birtokában csak azt állíthatjuk, hogy 1892-ben már létezett a walesi hercegről elnevezett (Prince of Wales FC) egylet, majd megalakult a Gibraltar FC és a Jubilee FC, aztán jó néhány további gárda is. 1895-ben létrehozták a Gibraltar Civilian Football Associationt, sőt kiírták a rendszeres kupasorozatot, a Merchants Cupot is, amelyet az első esztendőben a Gibraltar FC, majd kétszer a Jubilee FC, aztán az Albion és az Exiles FC nyert meg a századfordulóig.

A Florianában többségben voltak az angolok

Portugália: Madeira útba esett

Portugál területen először nem az anyaországban, hanem Madeirán futballoztak. 1875-ben a sziget angliai tanulmányaiból hazatért szülötte, a 18 éves Harry Hinton szervezett mérkőzést a magával hozott labdát a résztvevők közé dobva Camachában, a család birtokán. (Ma szép emlékmű idézi a kezdeteket, rajta a felirat, amely tudatja, ott futballoztak először portugál földön.) *Aline Bazenga, João Adriano Ribeiro* és *Miguel Sequeira* 2011-ben az Edinburghi Egyetemen *The British presence in Madeira Island* címmel előadott prezentációja kiválóan mutatja, hogy a földrajzi-kereskedelmi szempontból nagyon szerencsés elhelyezkedésű Atlanti-óceáni szigeten már a XVI. századtól kezdve igen erős volt a brit befolyás. A szerzők idézték egy jeles történész, dr. Azevedo 1873-as megállapítását: „Madeira nagyrészt anglicizálódott, ami a versenyeket, az öltözködést, a földtulajdont, a kereskedelmet, a pénzt jelenti. Az angol a portugál után a második legtöbbet használt nyelv itt. Valójában csak a nemzeti büszkeségünk tart még meg bennünket portugálnak." Egy másik érdekes megállapításuk: „A madeirai brit kolónia létszáma kisebb volt, mint gazdasági vagy politikai befolyása, de a száma a XIX. században ötszáz fő körül lehetett." A futballt a britek sokáig egymás között játszották, a mai is ismert helyi klubok csak jóval később alakultak – igaz, közülük az egyiknek, a CS Marítimónak Hinton lett a tiszteletbeli elnöke. A labdarúgás az anyaországban leggyorsabban Lisszabonban és Portóban terjedt el, de a ma is tisztelt, nagyhírű gárdák, az SL Benfica, a Sporting CP, az FC Porto és a Boavista mind az 1900-as évek első évtizedében jöttek létre.

Az emlékmű szövege tudatja, hogy ott játszották Portugáliában az első labdarúgó-mérkőzést

Oroszország: a hírnév Charnocka

A cári Oroszországban 1879-ben alakult az első klub, a St. Petersburg Football Club, amelynek nevét ugyan lefordíthatjuk oroszra (Szankt-Petyerburgszkij Futbolnij Klub), de szinte felesleges, ezt aligha használták: tagjai csak angolok lehettek. Helybéli vetélytárs nem lévén az ellenfél legtöbbször az éppen a szentpétervári kikötőbe érkező brit hajók matrózaiból alakult. Jóval később, az 1890-es évek elején jöttek létre újabb és újabb gárdák, mint a város textilüzemének angol munkásai által gründolt Nyevszkij Klub (teljes nevén a Nevsky Cricket, Football, Hockey and Tennis Club), a kizárólag skótokból verbuvált Nyevka és a három közül a legerősebb, a Viktorija (valójában a királynőről elnevezett Victoria), amelyben németek is szerepeltek, természetesen az angolokon kívül.

Az első, csupán oroszokat tömörítő labdarúgóklub Észak Velencéjében a Szankt-Petyerburgszkij Kruzsok Ljubityelej Szporta, vagy egyszerűen csak Szport volt. Az egyesület életben maradását nagyban segítette, hogy jelentős támogatóra lelt a város egyik leggazdagabb földbirtokosában, az ízig-vérig katona Szergej Bjeloszelszkij-Bjelozerszkij hercegben, aki maga is kiváló sportoló, olimpiai résztvevő, sőt 1900 és 1908 között a NOB első orosz tagja volt. A Szport és a nem sokkal korábban létrejött, angolokból álló, de orosz nevű Vaszileosztrovszkij Kruzsok Futbalisztov játszotta az első hivatalos mérkőzést Oroszországban 1897. október 24-én. Az „angolok" nyertek 6:0-ra. *(Vszjo a futbole)*

Akkoriban már futballoztak Moszkvában, Odesszában, Kijevben, Harkovban, Tbilisziben is. Sőt, a mai fővárosban már 1887-ben csapatot alapított az angol Clement Charnock az Orehovo-Zujevóban lévő Morozov textilgyárban. Az oroszosan Morozovcinak nevezett alakulatból nőtt ki aztán közel fél évszázad alatt a Dinamo. A Charnock fivérek Lancashire-ben, az angol profi futball melegágyában nőttek fel, gyermekkoruk egyik nagy élménye volt, hogy láthatták a Blackburn Rovers diadalmas triplázását az FA-kupában. Miután a legidősebb fivér, Clement – gyárigazgató édesapjukat követve – Moszkvába költözött, azonnal hozzálátott, hogy a textilgyár dolgozóiból futballcsapatot szervezzen. Ám a vártnál sokkal kevésbé lelkes fogadtatásra talált, így hát úgy vélte, hogy az orosz munkások szívesebben isznak és szervezkednek. Pedig meggyőződése volt, hogy jobb lenne, ha a beosztottak inkább a futballpályán töltenék a szabadidejüket. A Morozovci csak a század utolsó éveiben lett igazán erős csapat, amikor Harry Charnock, a bátyját váltva, a csapat élére állt. „Charnock II", aki gyakran neveztette magát oroszosan Andrej Vasziljevicsnek, több mint két évtizedet töltött aztán Oroszországban, gyári munkája mellett előbb játékosa, majd edzője is volt a csapatnak. Különleges módját választotta az erősítésnek: hirdetést adott fel két londoni napilapban, a *The Timesban* és a *Daily Telegraphban* moszkvai munkára keresve futballozni is tudó mérnököket, szakmunkásokat és irodai alkalmazottakat. Nem tudni, hogy a kiválasztott jelentkezők mennyire értettek alapszakmájukhoz, de néhányan közülük kétségtelenül jól tudtak futballozni. Két öccse, William és Edward, akik Oroszországban nőttek fel, az 1900-as évek elején már a Klub Szporta Orehovónak nevezett klubban játszottak. Ők is használtak orosz nevet, például a Vörös Willynek (Rizsszkij Villi) becézett William a Vaszilij Vasziljevicset. Akárcsak az unokatestvérük, James a Jakov Klimentyevicset. Egyébként még 1912-ben is nagy volt a brit befolyás az orosz futballban: a szövetség elnökét Arthur McPhersonnak hívták. A magyarok elleni első mérkőzésen pályára lépő Moszkva-válogatott tagjaiból öt, köztük a csapatkapitány, Willy Charnock brit volt.

Lengyelország: késői kezdet

Kelet-Európa nagy részébe – legalábbis, ami a szervezett játékot illeti – csak a XX. század elején érkezett el a futball. A mai Lengyelország területei akkor három különböző országhoz, az Osztrák–Magyar Monarchiához (autonóm területként Galícia), Oroszországhoz és a Német Császársághoz tartoztak. Noha az 1800-as évek végére mindháromban hódított már az új játék, még Krakkóba, Sosnowiecbe, Łódźba, azokra a területekre, amelyeken először minőségi futballt játszottak a mai Lengyelország területén, csak a következő század első évtizedében jutott el.

Csehország: a Slavia és a vörös csillag

Ezzel szemben Csehországban – amely akkor az Osztrák–Magyar Monarchia része volt – már nagyon hamar rúgták a labdát.

„Csehországban először – és jól – a prágai Eis und Ruder Club Regatta játszott futballt. A prágai németeken kívül csehek és angolok is tagjai voltak. Az Etonban tanuló Ludwig Stiasny és Harry Wichelhausen hozták el a klubba a futballt. 1885-ben a klubból kizártak huszonnyolc cseh sportolót, akik létrehozták az International Rowing Clubot, amely szintén bizonyíthatóan játszott futballt" – olvasható *František Kolář* a *Korall* 2002. márciusi, 7-8. számában megjelent, a *Fejezet a cseh labdarúgás történetéből* alcímet viselő írásában.

A sportág társadalmi háttere hasonlatos volt az amatőrkorszakban a magyaréhoz, az új játék szerelmesei között akadtak arisztokraták, mint Erich Thurn und Taxis herceg, aki 13 évesen, Cambridge-ből hazatérve, az alma materben felszedett tudás mellett a futball szeretetével is felvérteződött. 1889-ben csapatot alapított, amely olyan szintre jutott, hogy 1893. április 18-án a híres Císařská loukán a „Regatta" ellen is kiállhatott. Utóbbi már 1894-ben „nemzetközi" mérkőzést vívott, s csak nagy csatában kapott ki a bécsi First Viennától.

De maradjunk még az első csehországi meccsnél: a feljegyzések szerint (*Století fotbalu*), 1892. augusztus 15-én játszotta két roudnicei gárda, a Sokol és a Ceský Athletic Club Roudnický, az ottani futballélet jeles szervezője, Jan Sommer professzor kezdeményezésére.

Az első, 1896-os felvétel, amely a prágai Sparta legénységéről készült

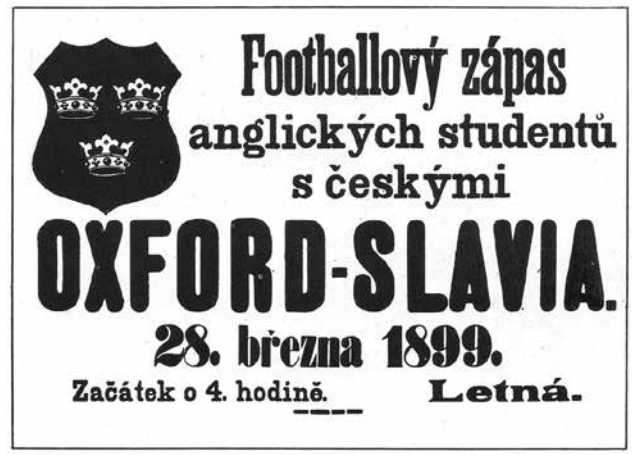

A plakát az angol és cseh egyetemisták találkozóját hirdeti

A legfontosabb két prágai egység, a Slavia és a Sparta közül előbbi a Belle Epoque hajnalán a régió legerősebb csapatai közé tartozott. Orvostanhallgatók 1892-ben kerékpáros klubként alapították (Akademický cyklistický odbor Slavia), 1895-ben született meg a futballcsapat (Sportovní klub Slavia), amely már akkor piros-fehér osztott mezt, s rajta vörös csillagot viselt. Az év március 25-én játszotta az első mérkőzést az AC Praha ellen, majd négy nappal később megvívta az első „örökrangadót" a Spartával. Prága másik nagy csapatát három testvér, Václav, Bohumil és Rudolf Rudl kezdeményezésére Athletic Club Královské Vinohradyként alapították 1893 decemberében, egy évvel később kapta az Athletic Club Sparta nevet. Évtizedeken keresztül a Slaviát tartották az előkelőség, az értelmiség, a Spartát pedig a munkások, a nép csapatának.

A kétnyelvű (cseh, német) Prága vibráló, sokszínű város volt a századforduló előtti években. Ilyen volt az ottani futball is, amelyben 1900-ban szövetségbe tömörültek a német nyelvű csapatok, köztük az 1896-ban alapított Deutsche Fußball-Club Prag és az 1899-es DFC Germania Prag. (A DFC Pragot, az ottani zsidók egyesületét, Tomáš Rademacher cseh sporttörténész szerint a kezdeti időkben Hermann Kafka, a vagyonos textilkereskedő baráti köre támogatta. A mecénás a kiváló író, Franz Kafka apja volt.) De emlegethetnénk a Fußball-Club Sturmot is, amelynek játékosai közé tartozott a későbbi „száguldó riporter", Egon Erwin Kisch is. Nem meglepő, hogy a cseh klubok az első nemzetközi mérkőzéseket az osztrákokkal és a németekkel vívták, de már 1899-ben fogadta a DFC Prag és a Slavia a kor egyik legkiválóbb amatőrcsapatát, az Oxfordot. Nagy sikert jelentett, hogy a Slavia csupán 3:0-ra kapott ki az angoloktól.

A Slavia legénysége, 1898-ból.
Középen a labdával Karel Freja, a kapitány

1896-ban írták ki az első bajnokságot Prágában, a tavaszi szezont a Český footballistický kroužek Kickers, röviden ČFK Kickers, az őszit a DFC Prag nyerte. A következő évtől megkezdődött a Slavia nagy sorozata, a századfordulóig minden idényben a „csillagosok" zártak az élen.

Ausztria: Rothschild volt az első szponzor

Az Osztrák–Magyar Monarchia egyik fővárosában az első ottani sportújság, az 1880 óta megjelenő *Allgemeine Sportzeitung* 1891 nyarán arról tudósított, hogy a Bécshez közeli Badenben lévő, József császárról elnevezett felsőgimnázium diákjai, Ludwig Lechner professzor vezetésével szenvedélyesen hódolnak új játékuknak, a futballnak. Ferenc József alattvalói közül először a prágaiak kezdték rúgni a labdát, majd 1894. március 18-án megmérkőzött egymással a grazi Akademisch Technischen Radfahr-Verein két csapata. Az év augusztus 22-én, a Zur

schönen Aussichten vendéglőben megalakult az első bécsi egylet, a First Vienna. Az angol elnevezés nem véletlen: a tagok egy része angol volt, akik **Nathaniel Mayer Anselm Freiherr von Rothschild**nak, a dúsgazdag bankárcsalád fekete bárányának döblingi palotakertjében kertészként dolgoztak. Az osztrákok személyében tisztelik országuk futballjának első szponzorát, támogatóját, hiszen ő vásárolt szerelést, labdát s biztosított pályát a kertjében futballozóknak. A First Vienna ezért választotta a Rothschild család sárga-kék színét a magáénak. A játékosok közül ketten külön is kiemelést érdemelnek, James Black számított a vezéralaknak, William Beale tervezte meg az egyesület ma is használatos címerét, a nevezetes háromlábú futballistával. Ugyanabban az esztendőben született meg a Cricketers, a hőskorszak legkiválóbb osztrák csapata is. Az ugyancsak nagyrészt angolokból álló „kriketterzők" már 1892-ben klubot alapítottak, majd két évvel később futballcsapatot is szerveztek. A vezéralakok között volt John Gramlick – szakmája szerint nyomdász –, akinek ötletére jött létre a Monarchia leghíresebb, több országot is érintő kupasorozata, a Challenge Cup.

A Cricketers és a First Vienna rivalizálása már 1894-ben megkezdődött: e két csapat játszotta november 15-én az első mérkőzést Bécsben. Ezt a találkozót, miként a következő heti visszavágót is, fölényesen megnyerte a Cricketers. A harmadik meccset már a sárga-kékek nyerték, s még erősebbé váltak 1897 után, amikor Magnus Douglas „Mark" Nicholson is csatlakozott hozzájuk Angliából. Az egykori angliai ligajátékos volt az első igazán klasszis „légiós", aki Közép-Európába került, hazai pályafutása fénypontján megnyerte a West Bromwich Albionnal az FA-kupát. Természetesen nem profi játékosnak költözött a császárvárosba – a profizmust a Monarchia utódállamaiban csak az 1920-as években engedélyezték –, hanem mint a Cook és fia utazási iroda fiókvezetője. Néhány Bécsben töltött éve alatt a pályán elért sikerek mellett meg-

Az első derbi a Práter ligetében: First Vienna–Cricketers. A bécsi angolok játéka vonzotta az előkelőségeket

Magnus Douglas „Mark" Nicholson

ismertette futballista társaival az angol edzésmódszereket, megalapította az Osztrák Futballuniót, közreműködött játékvezetőként – s mindezek mellett példátlan tekintélyt vívott ki magának. Évekkel később az egyik bécsi klub az FC Nicholson nevet vette fel a tiszteletére.

Bécsben az első években a minőségi futballisták nagy százaléka angol volt, ám egyre több tehetséges osztrák csatlakozott hozzájuk. A tanítómesterek azért jobbak voltak…

1898. december 18-án a bécsi angolok csapata 4:1-re legyőzte a császárváros helyi futballistáinak kombináltját. Nevezetes meccs volt ez: akkor viselt először az osztrák csapat fehér mezt és fekete nadrágot. Néhány hónappal korábban rendezték meg az első nagy bécsi tornát: Ferenc József császár beiktatásának 50. évfordulója tiszteletére 12 alakulat játszott egymással, hatfős csapatokban. A „kriketterzők" győztek.

Addigra megszületett már a Challenge Cup, amelynek első, 1897-es kiírásában még „csak" négy felső-ausztriai gárda (Cricketers, First Vienna, a röviden Turnernek nevezett Fußballriege des Deutsch-Österreichischen Turnvereines Wien, valamint a Rasenspielclub Training) vett részt. A következő két kiírásban, a századfordulóig, emelkedett ugyan a nevezők létszáma, de továbbra is csak bécsi, illetve Bécs környéki gárdák játszottak.

Ugyanakkor a XIX. század utolsó éveiben már gazdag nemzetközi programot bonyolítottak a császárváros klubjai. A Cricketers, mint a magyar futball historikusai számára közismert, már 1897. október 31-én Budapesten szerepelt, a BTC ellen pályára lépve egyik résztvevője volt labdarúgásunk első nemzetközi találkozójának. A kék-feketék játszották Bécsben is az első nemzetközi mérkőzést, 1895. április 7-én a prágai Regatta ellen, viszonozva a csehek előző decemberi vendéglátását. Ugyancsak a „kriketterzők" játszottak először a Monarchián kívüli egyesület ellen, egy 1898. áprilisi, prágai nemzetközi tornán, amelyen a Regatta mellett a berlini Viktoriával is megmérkőztek. Jellemző az osztrák klubok kapcsolatbővítésre, hogy az 1898–1899-es idényben kilenc egyesület vívott nemzetközi mérkőzést, az ellenfelek között volt a BTC, a Pozsonyi TE, a Műegyetemi FC, a Magyar Úszó Egylet is. A főváros már 1899 húsvétján angol vendégeket fogadott, az Oxfordi Egyetem amatőrjei két mérkőzésen 13:0-ra és 15:0-ra verték a bécsi osztrákokat, majd a bécsi angolokat.

A bécsi válogatott az Oxford elleni mérkőzés előtt. Az álló sorban balról a második Nicholson, a negyedik a nem hivatalos mérkőzésen a magyar válogatottban is szerepelt Fred Windett, a hatodik a Challenge Cupot kitaláló Gramlick, a hetedik a később a BTC-vel magyar bajnoki címet nyerő Rudi Wagner. Elöl, jobbról az első az MTK-ba került Teddy Shires

Hódolat a brit matrózoknak, kereskedőknek és tanároknak

Európa bizonyos szempontból lényegesen messzebb volt a nagyvilág többi részétől a XIX. század végén, mint manapság. Mégis megvolt a kapcsolat: amerre csak britek jártak, megismerték a helyiek is a labdarúgást. Az Egyesült Államoknak és főleg Dél-Amerikának kitüntetett szerep jutott, de – noha a brit jelenlét miatt nem meglepő, mégis kiemelésre méltó – rúgták a labdát Hongkongtól Dél-Afrikáig, Új-Zélandtól Ausztrálián át Egyiptomig. A labdarúgás már az 1800-as években eljutott mind az öt kontinensre.

Argentína: nem bántak skótul a tudásukkal

A spanyol nyelvű Dél-Amerika legfontosabb kikötővárosaiban, Buenos Airesben és Montevideóban már nagyon korán, az 1860-as években futballoztak. Igaz, eleinte nem a helyiek, hanem a brit, elsősorban a skót kolónia tagjai.

A Lomas Athletic Club alakulata az 1893-as esztendőben

A történet jóval az „association football", a mai labdarúgás megszületése előtt, 1825 augusztusában kezdődött. Két mágnás, John és William Parish Robertson vállalkozókat keresett argentínai munkavégzésre. A dél-amerikai ország 1816-ban kiáltotta ki a függetlenségét a spanyol uralom után. Nehéz, polgárháborús évei következtek, bő harminc éven át nem volt Argentínának központi kormánya. Ugyanakkor 1820-ra az ország területe elérte már a mainak több mint a felét, ráadásul ez a lényegesen fejlettebb részeket jelentette, beleértve Buenos Airest és környékét, illetve San Justót és Rosariót is. Az új helyzetre reagáltak a britek is, akik az üzleti és területszerzési esélyeket újraéledni vélték. A már két évtizede – megszakításokkal – Montevideóban, Buenos Airesben és Rio de Janeiróban élő Parish Robertson család az argentin helyi kormány egyetértésével egy kísérleti mezőgazdasági övezetet kívánt létrehozni a Buenos Aireshez közeli Monte Grandéban és környékén. Több mint ezer skót kezdett új életet a Leith és Greenock dokkjaiból induló hajókra felszállva. A Leithből útra kelő óceánjárók egyikén ült James Brown, akinek legkisebb fia, az ifjabbik James évtizedekkel később az argentin futballtörténelem mindmáig leghíresebb famíliájának feje lett. Kilenc fia közül hétből futballista lett, öten a válogatottságig is eljutottak.

Négy év alatt kiderült, hogy a Monte Grande-i vállalkozás nem sikeres. Mégis sokan letelepedtek Argentínában, csak kevesen tértek vissza az anyaországba. A brit kolónia tagjai számára intézményeket, iskolákat alapítottak, sőt, legtöbbjüknek azonos lett a végső nyughelye: a Buenos Aires-i brit temető.

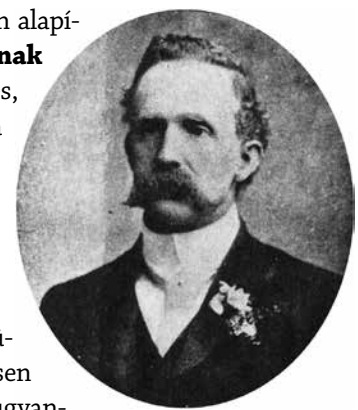

A legrégebbi iskolát, a St. Andrew's Scots Schoolt 1838-ban alapították. Az alma mater 1881-ben **Alexander Watson Huttonnak** (1853–1936) ajánlotta fel az igazgatói posztot. Az akkor 28 éves, filozófiából is diplomát szerzett tanárember addigi élete maga volt a tragédia. A szülei bányász-, illetve földműves családból származtak, de Glasgow-ba költözve olyan jól ment a soruk, hogy a családfő, Robert egy fűszeresboltot tudott nyitni. Nem sokkal a fiuk, Alexander születése után átköltöztek a bővebb családhoz közelebbi Edinburgh-ba. Akkor kezdődött a drámák sora. Három éven belül meghalt a kisfiú mindkét szülője, s a tüdőbaj elvitte a mindössze kétéves öccsét is. Alexander ötévesen az anyai nagyanyjához költözött, aki négy esztendő múlva ugyancsak elhunyt. A fiú akkor egy remek, bennlakásos iskolába, a Daniel Stewart Hospital Schoolba került, kitűnő eredményeinek és rossz szociális körülményeinek tulajdoníthatóan ingyen. Méltónak bizonyult a segítségre, mert kiváló minősítéssel végzett, sőt bekerült az Edinburgh Egyetemre, ahol aztán 1881-ben diplomát szerzett. Utána a George Watson College-ben kezdett tanítani. Ott érte utol a St. Andrews hívása, amelyre igent mondott. 1882. február 25-én érkezett meg Buenos Airesbe, s még a tavasszal munkába állt. Különösen nagy súlyt helyezett a tanulók testi nevelésére, sohasem tudott szabadulni a gondolattól, hogy öccsét, majd 1871-ben a bátyját, Robertet nem győzte volna le a tüdőbaj, ha erősebb a fizikumuk.

Az English High School címere

Akkoriban a rögbi volt az Argentínába települt britek első számú sportága, s nem mindenki nézte jó szemmel „a futball nevű állatias játék" terjesztését az iskolában. Amikor az igazgatótanács ismét visszautasította Watson Hutton kérelmét egy tornaterem és egy játéktér kialakítására, a „diri" felmondott. Alapított inkább egy új iskolát. A Buenos Aires English High School 1884. február 2-án nyitotta meg kapuit. Hamarosan népszerű lett a diaszpóra családjainak körében, 1886-ig már 50 bennlakásos és 500 bejáró tanulója volt. A diákok mindennap rúgták a labdát. Ennek az iskolának a hallgatóiból, illetve öregdiákjaiból nőtt ki később az Alumni, a huszadik század első argentin nagycsapata. *(The Scotsman 2008. november 14.)*

Mire Watson Hutton megérkezett Argentínába, már (1867-ben) megalakult a szubkontinens első futballegylete. A Buenos Aires Football (később: Fútbol) Clubot az akkor már ötéves múltra visszatekintő Buenos Aires Cricket Club tagjai, többségükben a Brit Vasúttársaság dolgozói hozták létre. Az úttörő szerepet vállaló vasútmunkások Buenos Aires Quilmes negyedében 1887-ben megalapították az azonos nevű klubot, majd két évvel később Rosarióban ugyancsak vasutasok hívták életre a Rosario Centralt. A ma is működők közül ezek Argentína legrégebbi futballklubjai.

Se fundó el
BUENOS AIRES
FÚTBOL CLUB

El 9 de mayo último, impulsado por los hermanos Thomas y James How, y con el objetivo de fomentar el deporte del fútbol en la ciudad, se llevó a cabo la fundación del Buenos Aires Fútbol Club. Ese día se realizó un partido en el que se enfrentaron los colorados contra los blancos, y los primeros vencieron por cuatro goles a cero. Giro de los promotores de este deporte es el inglés Alejandro Watson Hutton en el colegio Saint Andrew.

REAL BS. AS. FC

A BAFC alapításáról szóló szemelvény

A Buenos Aires-i English High School kölyökcarcú legénységének fotója 1893-ból

1891-ben a St. Andrews egyik vezető tanára, Alec Lamont irányításával néhány lelkes futballbarát megszervezte az úgynevezett Argentine Association Football League-et, illetve kiírta Dél-Amerika első ligarendszerű futballsorozatát. Az alapító csapatok az Old Caledonians, a Buenos Aires and Rosario Railways, a Buenos Aires Football Club, a Belgrano Football Club és a St. Andrew's Scots Athletic Club voltak.

Az első bajnoki címet a St. Andrew's legénysége nyerte el, a csapatkapitányi, játékos-edzői poszton William „Guillermo" Watersszel, egy tehetséges sportszerkereskedővel és üzletemberrel, akinek az édesanyja volt hajdanán, az egyetem elvégzését követő évben, Watson Hutton szállásadónője. A felcseperedett fiút az egykori bérlő invitálta Argentínába, ahol aztán amolyan pótapja lett.

A bajnokság első idénye nem hozott sikert. 1892-ben ki sem írták, a kezdeményezés elhalni látszott. Ezért Watson Hutton 1893. február 21-én, a Quilmes, az Old Caledonians, a St. Andrew's, a BA English High School, a Lomas és a Flores képviselőivel közösen, újraalapította az Argentine Association Football League-et – de ez akkor már nemcsak a bajnoki sorozatot, hanem a szövetséget is jelentette. Jó két évtizeden keresztül a britek „uralták" a bajnokságot, ötször is a Lomas Athletic nyerte, majd 1901-től kezdődően Watson iskolája, a BA English High School diákjaira és öregdiákjaira épített Alumni Football Club lépett elő az ország első számú csapatává. *(Dénes Tamás–Mácsik Viktor: Argentin futball)*

Uruguay: elsőre kikosarazták a Nacionalt

Uruguayban bizonyos források szerint már rendszeresen futballoztak az 1880-as években. Henry Castle Ayre, a montevideói English High School fiatal tanára ismertette meg diákjaival a játékot. Addigra már lejátszották az első mérkőzést is, igaz, két olyan alakulat részvételével, amelynek tagjai eredendően más sportágakat űztek, éppen csak belekóstoltak a labdarúgásba. 1881-ben az akkor már hét éve létező evezős klub, a Montevideo Rowing Club, valamint a még régebbi, 1861-ben alapított Montevideo Cricket Club tagjaié – aligha kell hangsúlyozni: briteké – volt az úttörők dicsősége. Az első igazi futballklub angol nevet kapott: az Albion FC-t a 18 éves **Henry Candid Lichtenberger** kezdeményezésére hozták létre. Az ifjú nagy rajongója volt az új játéknak, s egyben nagy tisztelője iskolája, a montevideói English High School tanárának, bizonyos William Leslie Poole-nak. A Cambridge-ben végzett kiváló sportember 1885-ben költözött Montevideóba, hogy angol nyelvre oktassa a montevideói középosztály és az ottani előkelőség egy részének nebulóit. Kedvtelésből rögbizett, krikettezett, evezett, s persze rúgta a labdát. Felismerte, hogy a futball csak akkor tudja meghódítani Montevideót, illetve az országot, ha a helyiek is játsszák. Ellentétben például tanítványával, Henry Candid Lichtenbergerrel (aki az Albion Football Clubba csak angolszászokat, illetve azok Uruguayban született gyermekeit fogadta be) kitárta a kaputa az uruguayiak előtt. Harmincnegyedik évében járva még futballozott is,

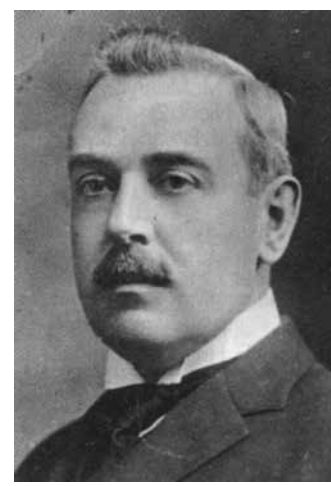

A Central Uruguay Railway Cricket Club, a későbbi Peñarol első bajnokcsapata (1900)

sőt, játszott a válogatottban is. Nagy tekintélynek örvendett, mégis csak nehezen fogadtatta el alapgondolatát a futballélet további hangadóival.

Egyik kezdeményezője volt 1900. március 30-án az országos szövetség, az Uruguay Association Foot-Ball League, mai nevén az Asociación Uruguaya de Fútbol születésének. A négy alapító gárda, az Albion FC, a Central Uruguay Railway Cricket Club, az Uruguay Athletic Club és a Deutscher FK nem akarta, hogy az alacsonyabb rendűeknek tartott „criollók", kreolok csapata, a Nacional is a szövetséghez csatlakozhasson. Az egy évvel korábban alapított Club Nacional de Football minden tekintetben a helyiek alakulata volt: nem voltak külföldi tagjai, az egyesület pedig a népi hős, José Gervasio Artigas zászlójának piros, fehér és kék színét választotta sajátjának. (A másik világhírű uruguayi klub, a Peñarol, Central Uruguay Railway Cricket Club néven jött létre 1891-ben. Nyilvánvaló a kötődése az ottani vasúthoz.)

Brazília: bőrlabda a bőröndben

A brazil labdarúgás bölcsője kétségtelenül São Paulóban ringott. Dél-Amerika egyetlen portugál nyelvű országában, Brazíliában I. Péter (Dom Pedro I) 1822. szeptember 7-én kiáltotta ki a függetlenséget. Az ezt követő tárgyalások ugyan még legalább három éven át húzódtak, de tagadhatatlan, hogy Brazília életében az 1820-as évek második felében új korszak kezdődött. Kihatott ez a gazdasági kapcsolatokra is, Nagy-Britannia lett a legfontosabb partner. A britek finanszírozták az első nagy iparosodási hullámot, különös tekintettel a vasútépítésre. (São Paulo állam vasúttársasága egészen az 1946-os államosításig brit tulajdonban volt.) Ennek eredményeként több nagyvárosban is tekintélyes brit kolónia alakult ki. Ugyanakkor a Brazíliába

kivándorló britek száma meg ebben a periódusban sem közelítette meg az érkező olaszokét, németekét vagy portugálokét.

A São Paulo FC múzeumának részlete, Charles Miller fotójával

Charles William Miller 1874. november 24-én São Paulóban született, egy skót vasútmérnök és egy brit származású, de már Brazíliában született hölgy gyermekeként. A család az akkor még csak tízmilliós lélekszámú országban a társadalmi státusát tekintve – alapul véve Samuel H. Lowrie történész felosztását – a felső harmadba tartozott. Megengedhette magának, hogy a fiút Angliába küldje tanulni. Charles tízéves korától éppen egy évtizeden keresztül tanult és futballozott Southamptonban. Még a híres Corinthians is bevette a soraiba néhány mérkőzésre! Visszatérésekor egy bőrlabdát vitt a kofferjában São Paulóba. Addigra ismerték már a játékot a paulisták és a rióiak is. Paulo Várzea történész feljegyzései szerint az angol matrózok 1864-ben – feltehetően még a rögbi és a futball közös változatát játszva – megmérkőztek egymással. A krónikák beszámolnak egy sokkal különlegesebb találkozóról is: 1878-ban Izabella hercegnő szerette volna megtekinteni az új játékot, ezért a hercegi palota kertjében bemutatót rendeztek a tiszteletére.

De Miller érkezése felgyorsította a futballvírus terjedését São Paulóban. 1895. április 14-re mérkőzést szervezett a város központi részén lévő Várzea do Carmo negyedbe a São Paulo Vasúttársaság és a gázszolgáltató társaság ifjú dolgozói között. Maga is játszott a 4:2-re nyerő vasutasok soraiban, sőt, az első gólt ő szerezte. E két alkalmi alakulat összecsapásának a dátumát tartják azóta is a brazil labdarúgás születésnapjának. Miller később megalakította a már 1888 óta létező São Paulo Athletic Club labdarúgó-szekcióját is.

Hans Nobiling csapata, a Sport Club Germânia

A hamburgi születésű Hans Nobiling 1897-ben, húszéves korában vándorolt ki São Paulóba. Már hazájában is futballozott (a HSV egyik elődje, a Sport Club Germania 1887 tagjaként), nem csoda, hogy Brazíliában is játszani akart. Először a nem túl fantáziadús Hans Nobiling Team nevet adta társulatának, amely 1899 elején a Mackenzie Egyetem együttesével, bizonyos források szerint az első brazil futballcsapattal is megmérkőzött. Az esztendő második felében Nobiling két egyesület létrehozásánál is bábáskodott: az egyik a Sport Club Internacional de São Paulo (alapítva: 1899. augusztus 19.), a másik a Sport Club Germânia (1899. szeptember 7.) volt. Utóbbit sértődöttsége eredményezte, ugyanis bántotta, hogy az elsőnél alapítótársai nem fogadták el az az általa javasolt, Németországra utaló nevet.

Chile: Valparaíso főszerepben

A Valparaíso FC 1889-ből. Az álló sorban balról a második David N. Scott

Talán kevéssé ismert tény, hogy 1840 és 1914 között több mint ötvenezer brit telepedett le Chilében. Legnagyobb részük Valparaísóban, a legfontosabb kikötővárosban. Ennek tudatában már érthető, miként lehetséges, hogy egy David Scott nevű újságíró már 1889-ben futballcsapatot szervezett Valparaíso FC néven. Az 1891-es forradalom ugyan egy időre elfordította a figyelmet a labdarúgásról, de a következő év április 10-én hivatalosan is megalakult az egyesület, sőt, a britek létrehozták a Mackay and Sutherlandet, az English Stockingot, a Hall Schoolt és a Rogers FC-t is. Kevés csapatba fogadtak be chilei játékost, mérföldkövet jelentett, amikor 1893-ban a Valparaíso FC ellen a Mackay and Sutherland helyi futballistákat is pályára küldött. A kor legerősebb alakulata is részese volt a chilei labdarúgó-szövetség (akkori nevén Football Association of Chile) megalapításának 1895. június 19-én, illetve az első jelentős tornának, az 1898-ban kiírt Copa McClellandnek. Alkalmasint már az, hogy angol nevet kapott a szövetség, elégséges bizonyíték arra: a britek ott is vezető szerepet játszottak. Noha a valparaísói kluboknak akkoriban volt már kapcsolatuk a santiagói, a concepcióni, az antofagastai vagy a coquimbai alakulatokkal, vezető szerepük megkérdőjelezhetetlen volt a századfordulón.

A többiek: az újszülött nehezen állt lábra

A többi dél-amerikai országban is futballoztak a XIX. század végén, de az újszülött még nem állt lábra. Bolíviában Leoncio Zuaznabar ismertette meg a játékot Oruróban, a fontos vasúti és bányászati központban, 1890-ben. Hat évvel később, 1896. május 26-án ő alakította az első klubot, Oruro Royal Club néven. Zuaznabar chilei nemzetiségű, az új egyesület magját adó játékosok munkaadója, az ottani vasúttársaság vezérkara brit volt, ám a játékosok többsége a helyiek közül került ki. Mindössze egyikük, Hans Geberber viselt német nevet. Peru Callaóban és a fővárosban, Limában az ottani britek révén talált rá a futballra. Vagy legalábbis egy ahhoz hasonló játékra, amelyet az 1845-ben Salon de Comercio néven alapított előkelő klubban játszottak, a krikett és a rögbi mellett. A második csendes-óceáni háború (1879–1893) sokadlagossá tette a labdarúgást, így csak viszonylag kései az első feljegyzett emlék: 1892. augusztus 7-én megrendeztek egy Callao és Lima közötti városi mérkőzést. Egy következő emlékezetes találkozó, az

angolok és a peruiak közötti, 1894. június 24-i összecsapás mutatja, az emigránsok és a helyiek is rúgták már akkoriban a labdát az inkák földjén. Kolumbia és Ecuador „lemaradt" a többi ország mögött. Az első és nagyon halvány emlékek szerint előbbiben, pontosabban Barranquilla kikötőjében az ottani angol vasútmérnökök futballoztak először 1900-ban. Klubok csak jóval később jöttek létre. Ecuadorban Guayaquilből származnak az első emlékek, már a XX. század elejéről. Paraguayban sem ismerték a labdarúgást az 1800-as évek végén. Venezuelában még a következő évtizedekben sem, az Egyesült Államokkal kialakított szoros kapcsolatai magyarázzák, hogy a baseball „mindent vitt" Caracasban és környékén.

Egyesült Államok: kereklabda vagy tojáslabda?

Miközben okkal tartjuk úgy, hogy az Egyesült Államokat soha nem hódította meg igazán a gömbölyű bőrlabda, érdemes azt is rögzíteni, hogy Nagy-Britannia után az USA volt az első független ország, amelyben labdarúgóklubot alapítottak, s az ottani szövetség is egyike volt az elsőknek a világon.

Az Újvilág futballtörténészei szívesen emlegetnek a XVII. századból ránk maradt emlékeket, s még inkább a híres Harvard egyetemről származó forrásokat. Utóbbiak szerint 1827-től minden iskolaév első hétfőjén futballmérkőzéseket vívtak a diákok, kevéssé kodifikált szabályok szerint. Alkalmasint az anyaországból származó játékot még nem az angol sportszerűség jellemezte, a szó szerint véve is összecsapások a Bloody Monday, azaz „véres hétfő" néven kerültek a krónikákba. 1860-ban be is tiltották a játékot az egyetemen. Másfajta, de gyökereiben a futballra emlékeztető sportágat űztek Princetonban (öklöllel és egyéb testrészekkel érinthették a labdát) és a Yale-en is.

Sokkal inkább hasonlított a mai labdarúgásra az a változat, amelyet az 1862-ben Bostonban alapított Oneida Football Club játszott. Ez az első ismert klub, amely Nagy-Britannián kívül a „cselezős" labdarúgást művelte. Igaz, még ez sem volt az igazi „association football", hanem egy bizonyos bostoni szabályok (Boston Rule) alapján előadott vegyes, amelyben a rögbi, a labdarúgás, sőt az amerikai futball elemei is fellelhetőek.

Az Oneida FC alapítása öt esztendővel megelőzte az első skót, tizeneggyel az első walesi és tizenhéttel az első ír klub létrejöttét. Noha csupán alkalmi csapatok ellen mérkőzött a Boston Common nevű pályán 1862 és 1865 között, mégis több mint figyelemre méltó, hogy egyetlen kapott gól nélkül nyerte meg az összes meccsét. A nívós középiskolákból kikerült, angol származású fiúkból toborzott gárdának soha nem volt egységes felszerelése – ha csak azt nem vesszük annak, hogy mindannyian egy piros keszkenőt helyeztek a mezükre.

Az Egyesült Államokban az 1860-as évek végén még nem létezett egységes szabályrendszer. Az 1869. novemberi, a Princeton és a Rutgers egyetemek közötti találkozók közül az elsőt az egyik, a másodikat a másik szabályai alapján rendezték meg, egyébként mindkettőnek az alapjául már az 1863-as, az angol FA által elfogadott „törvénykönyv" szolgált. Igaz, reguláikban még olvasható volt az a kitétel, hogy „a csapat legfeljebb 25 játékosból állhat"…

A gömbölyű bőrlabdát rúgták a Yale-en, a Columbián, a Cornellen, majd újra a Harvardon is, általában a fentebb említett bostoni szabályok alapján. A jeles intézmények közül négynek

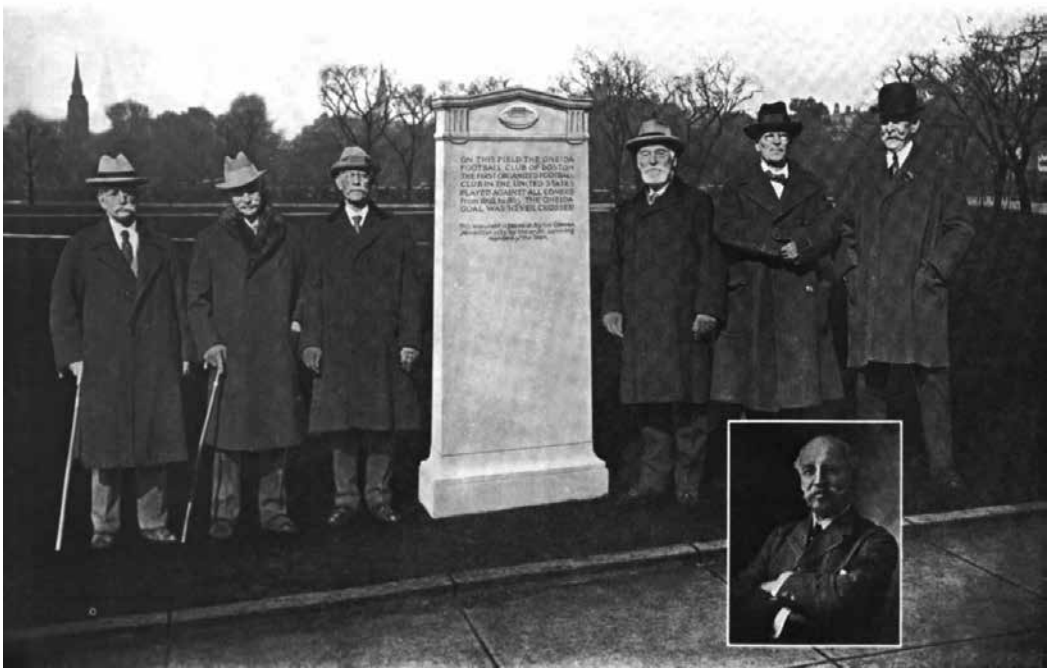

1925-ben, egy emlékműavatás apropóján készült ez a felvétel az Oneida FC még életben lévő „6+1” tagjáról

(Princeton, Yale, Columbia, Rutgers) a képviselői 1873-ban megegyeztek arról New Yorkban, hogy az FA 1863-as kódexe alapján játszanak tovább, az azóta eltelt évek finomításait is figyelembe véve. Nem sokkal később egy korábbi etoni diákokból álló csapatot hívott meg a Yale New Havenbe – ez a találkozó lett az első angol–amerikai labdarúgó-mérkőzés.

A labdarúgás és az amerikai változat (a „gridiron football”) szétválasztása nem ment könnyen. Sőt, az általunk imádott játék akkor erősödött meg igazán, amikor az újabb, s minden korábbinál nagyobb bevándorlási hullám elérte az Egyesült Államokat. New Jersey állam, New York, Philadelphia, aztán a New England régió iparvárosai vonzották az európai szerencsepróbálókat, s egyben köztük a futballal már barátságot kötötteket. New Jersey-be való volt a Clark Tread Company nevű textilgyár által támogatott Clark O. N. T., az America Cup első három kiírásának (1885–1887) győztese. Ugyancsak „textiles” alakulat volt New Jersey-ből, Kearnyből a Rangers, amely a kupadöntőig jutott az America Cupban. A Nyugat-Hudson-i régió játékosaiból válogatta az akkor már létrehozott AFA, az American Football Association az első – ma hivatalosnak el nem ismert – válogatott mérkőzésre kiállított csapat tagjait. Az Egyesült Államok együttese 1885. november 28-án 1:0-ra kikapott Kanada tizenegyétől. (Ami persze feltételezi azt is, hogy akkoriban már ott is meghonosodott a rögbitől elvált labdarúgás.) Az összecsapás jelentőségét mutatja, hogy az európai kontinensen (értsd: Nagy-Britannián kívül) csak 17, Dél-Amerikában közel húsz évvel később játszották az első országok közötti válogatott találkozót. A két gárda 1886-ban újra találkozott, akkor az amerikaiak nyertek 3:2-re. Ami az AFA-t illeti, az volt mindössze a második sportszövetség az 1876-ban megalapított baseballszervezet, a National League után az Egyesült Államokban.

Lehet, hogy sokaknak Massachussets állam neve a Bee Gees együttes daláról ismerős, a futballrajongók ellenben azt is tudják, hogy ott alakultak meg az amerikai soccert az 1880-as évek végétől uraló egyesületek. A spulnivárosnak becézett textilipari központ, Fall River lakossága 1860 és 1900 között 14 ezerről százezerre duzzadt, elsősorban a robbanásszerű iparosodásnak tulajdoníthatóan. A futballklubok születése előtti években 43 gyárban 30 000 szövőgép és egymillió varrógéptű dolgozott. 1884-ben alakult meg a Fall River Rovers, mind közül a legerősebb, amely 1888-ban és 1889-ben is megnyerte az America Cupot. A lancashire-i és skót emigránsokra épített gárda sikerei után a következő három évben is Fall Riverbe való legénység, előbb az Olympics, majd kétszer az East Ends győzött.

Az Egyesült Államok XIX. századi labdarúgása maga volt a nagy kísérlet, temérdek anyagi és egyéb forrást bevetve. 1894-ben hat klub (Brooklyn Bridgegrooms, Baltimore Orioles, Boston Beaneaters, New York Giants, Philadelphia Phillies, Washington Senators, ebben a sorrendben végeztek a csapatok az egyetlen idényben) részvételével megalakult a profi liga, az American League of Professional Football (ALPF), amelyet a baseballosok szervezete, a National League támogatott, elsősorban a stadionjai jobb kihasználtsága reményében. A próbálkozás nem hozott sikert, a Baltimore Oriolest leszámítva a klubok szerény számú publikum előtt játszottak. A „sárgarigókat" ellenben a vetélytársak megvádolták azzal, hogy szabálytalanul, brit profikat hoznak Európából. Még a Bevándorlási Hivatal is vizsgálódott a csapatnál…

Az ALPF egyetlen idény után tönkrement, felváltotta egy újabb profi divízió, a National Association Foot Ball League, amely picivel életképesebbnek bizonyult. A második idényt ugyan nem tudták befejezni a spanyol–amerikai háború miatt, de aztán 1899-ig további három bajnokot avattak. Az elsősorban New Jersey-be és New York városába tartozó tagegyesületek között ott volt a Centreville AC, a Scottish Americans, a Paterson True Blues (ezek nyertek bajnoki címet), s a később magyar légiósokat is fogadó Brooklyn Wanderers.

Futballoztak már, sőt, különböző szervezeteket, ligákat alapítottak az évszázad utolsó évtizedében Chicagóban, St. Louisban, Pennsylvaniában, Cincinnatiban és – elsőként a „vadnyugaton" – Denverben is.

Óceánia, Ázsia, Afrika: amerre a britek jártak…

Brit szénbányászok az 1870-es években „elvitték" Ausztráliába a labdarúgást, 1881-ig már legalább öt klub működött Új-Dél-Walesben. 1882-ben alakult az ottani szövetség, a New South Wales Football Association. 1885-ben írták ki az első, kieséses rendszerű tornát a Rainsford Kupáért, amelyet egy sydneyi csapat, a Granville FC nyert meg.

A legrégebbi új-zélandi egyesületet, a North Shore-t 1886-ban hozták létre, Aucklandben. Az országos labdarúgó-szövetség 1891 óta létezik, addigra már alakult regionális szövetség Aucklandben, Dunedinban és Christchurchben is. A New Zealand Football Association tagja lett az angol FA-nek.

A Távol-Keleten Hongkongban futballoztak először, az 1880-as években már biztosan. Brit misszionáriusok, katonák, tengerészek szórakozását jelentette a labdarúgás, amelybe eseten-

Több mint kilencvenéves, rendkívüli módon retusált fotó Queensland válogatottjáról, amely 1890-ben Új-Dél-Wales legénységével mérkőzött

ként belekóstolhattak a brit iskolákban tanuló helybéli diákok is. Kínában elsősorban a kikötővárosokban, Sanghajban, Ningpóban, Amojban (mai neve Hsziámen) és Kantonban terjedt el a játék.

Dél-Afrikában már 1860-ban futballoztak a brit matrózok Port Elizabethben. Nem derült ki azóta sem, hogy az „association football" vagy rögbi szabályai szerint... Hamarosan elterjedt a játék a további brit érdekeltségű részeken, Fokföldön és Natalban is. Utóbbiban jött létre az első dél-afrikai egyesület, a Pietermaritzburg County 1879-ben. 1882-ben megalakult a Natali Labdarúgó-szövetség, amely (az éppen akkoriban Ausztráliában létrehozott új-dél-walesi szövetség mellett) az első, nem az Egyesült Királyságban alakult futballirányító testület volt. Az első helyi bajnokságot ellenben nem ott, hanem Fokvárosban szervezték meg 1891-ben. Viszont Natalban hozták tető alá az országos szövetséget, a SAFA-t, amely aztán hamarosan betagozódott a londoni FA-be. (A két búr állam, a Transvaal és az Oranje Szabadállam 1910-ig, a Dél-Afrikai Unió megalapításáig nem tartozott a SAFA égisze alá.)

Ghanában, illetve az úgynevezett Aranyparton egy jamaicai származású ember már 1880-ban megismertette a bennszülöttekkel a labdarúgást, ez Nyugat-Afrika első futballemléke. Más kérdés, hogy a környék következő, a sportággal kapcsolatos dokumentuma 1922-es keltezésű...

Végül Egyiptomot érdemes még kiemelni, ahol 1895 körül már futballoztak a britek. Ellenben a nagy klubok, így az al-Ahly (1907) és a Zamalek (eredetileg: Kvaszr El-Níl Club, 1911) alapítása csak a XX. század története.

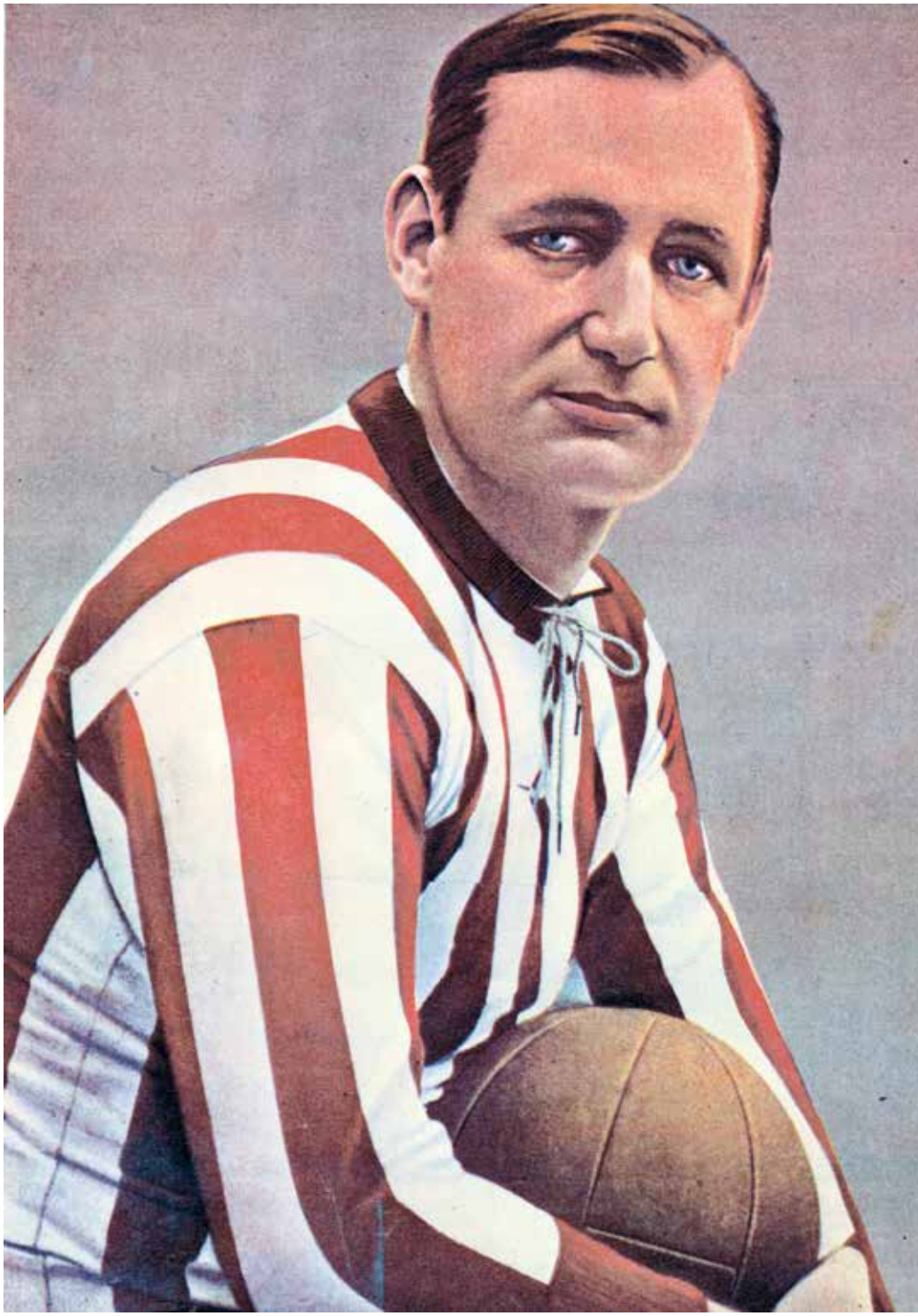

Az argentin Jorge Gibson Brown, a huszadik század első évtizedének egyik legjobb futballistája

Bécsben először láttak repülő kapust

- ***A Liverpool, a Tottenham és a Milan első nagy sikere***
- ***Az FA-kupa döntőjét 110 000 néző látta Londonban***
- ***Az első válogatott mérkőzés Nagy-Britannián kívül***

Az angol első osztályt a Liverpool Football Club, az FA-kupát a Tottenham Hotspur nyerte. A hír datálódhatna – némi túlzással – a jelenből, de minden kétséget kizáróan például a nyolcvanas évekből is. Ám mindez 1901 tavaszán történt. Az angol futballtörténelem azóta eltelt 115 évének két meghatározó, nagyon sikeres klubja akkor aratta első igazán nagy diadalát.

Mindkettő meglepetést keltett a maga nemében, de a „vörösök” aranyérme egyenesen szenzációszámba ment. Az idény előtt az Aston Villa számított az első számú esélyesnek, miután az előző hét évben öt bajnoki címet is begyűjtött. A csapat képesnek tűnt arra, hogy sorozatban harmadszor is bajnoki címet nyerjen. Ám a birminghamiek szinte az egész idényben a kiesés ellen harcoltak, s végül a számukra szégyenteljes tizennegyedik helyen kötöttek ki a tizennyolc csapatos élvonalban. A Villa visszaesése után sokáig úgy festett, az előző évtized első felének legsikeresebb bajnoki szereplője, a Sunderland ülhet vissza a trónra, esetleg a Nottingham Forest vagy a Notts County futhat be az élen. Február közepén a nyolcadik helyen szerénykedő Pool kilencpontos hátrányba került a Foresttel szemben. Még akkor sem tűnt komoly kihívónak, amikor februárban 1:0-ra legyűrte a Sunderlandet. Ám az LFC attól kezdve szinte megtáltosodott. A következő 11 bajnoki mérkőzésen egyszer sem kapott ki, s végül ledolgozta a „fekete macskák” előnyét. Az utolsó fordulóban a West Bromwich Albion legyőzése hozta meg az azóta az angol bajnokságok történetének második legtöbb győzelmét arató Mersey-parti gárda bajnoki címét. Ahogyan az egyik klubtörténeti kiadvány fogalmazott: „Egyszerű feladatnak tűnt a már biztosan kieső West Brom legyőzése, de annak játékosai úgy harcoltak, mintha az életük függene az eredménytől.” A Liverpool végül, noha a döntetlen is elég lett volna, 1:0-ra nyert, skót válogatott jobbösszekötője, John Walker góljával.

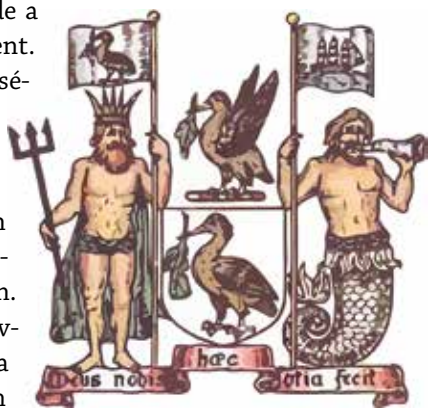

A Liverpool FC első ismert címere

A „vörösök” első bajnokcsapatát a legendás Tom Watson, a kor egyik legkiválóbb menedzsere irányította. 1896-ban szerződött a klubhoz, miután előtte három bajnoki címet is

nyert a Sunderlanddel. Elsősorban az ő érdeme, hogy a Pool a középcsapatok közül – szisztematikus munkával és jól sikerült igazolásokkal – az élre emelkedett. Örökre beírta a nevét az angol futball történetébe azzal, hogy elsőként szerzett bajnoki címet két különböző klubbal. Haláláig, 1915-ig 742 meccsen állt a csapat élén, mindössze egyetlen utóda, Bill Shankly (783 mérkőzés) dirigálta nála több alkalommal az LFC-t.

A csapat kulcsjátékosainak neve a feledés ködébe veszett, ezért is érdemes megjegyezni: Bill Perkins kapus, a három skót: John Walker jobbösszekötő, Alex Raisbeck középfedezet és Billy Dunlop szélsőhátvéd, aztán Jack Cox, a sprintversenyeket is nyerő angol válogatott szélső, valamint Sam Raybould középcsatár, a házi gólkirály köré épült a Liverpool FC első bajnokcsapata.

Alex Raisbeck

Billy Dunlop

Jack Cox

Sam Raybould

A *Liverpool Echo* írta a gárdáról az aranyérem megszerzése után: „A Liverpool és a Sunderland tusakodott az elsőségért az utolsó játéknapig, de az Anfield Road emberei nem botlottak meg. Az év kezdete óta mindössze kétszer kaptak ki. A legnagyobb teljesítményük, hogy az idegenbeli mérkőzéseiken több gólt lőttek, mint ahányat kaptak."

Hogyan ünnepeltek meg akkor egy bajnokcsapatot? A Birminghamből visszatérő gárda a főpályaudvarra érkezett meg – az idényről szóló beszámolók külön is kitértek arra, hogy a Pool vagy vonattal, vagy ló vontatta kocsikkal utazott a más városbeli mérkőzéseire –, ahol több ezren várták őket. A tömeg mérete nem lepett meg senkit, hiszen a fiúk többször is húszezer néző előtt játszottak a saját pályájukon. A nép a vállaira emelte Raisbecket, szólt a dob, egy fúvószenekar pedig a Nézd a hőst... kezdetű kórusrészletet játszotta Händeltől. A futballistákat és a vezérkart omnibuszok szállították a pályára, ahol még egyszer megéljenezte a szurkolótábor a serleggel hazatérő bajnokokat.

Az érem két oldala. A Liverpool 1901-es bajnoki aranya

A Tottenham Hotspur futballtörténelmet írt azzal, hogy nem a Football League rendszerében szerepelő csapatként (non-League side) megnyerte az FA trófeáját. A Déli Ligába (Southern League) tartozó fővárosi alakulat sikere – az akkori londoni sajtó szerint – újabb példája volt annak, hogy a déli országrész klubjai is fel tudják venni a versenyt Észak- és Közép-Anglia profi alakulataival. (Az 1900–1901-es bajnokság élvonalában Birmingham volt a legdélibb színhely.) Jól hangzó tételnek számított, de azért érdemes tudni, hogy az északlondoni Tottenham Hotspur tagjai közül egyetlen játékos sem született a főváros 150 kilométeres körzetében, ellenben öt skót (köztük a játékos-menendzser, John Cameron), két walesi és egy ír labdarúgó is erősítette.

Az akkor már a második szezonjukat a White Hart Lane-en töltő „sarkantyúsok” játéktudása ugyanakkor valóban kétségtelenül megütötte a Football League szintjét. Nagy menetelésük során négy első osztályú csapatot, köztük a címvédő Buryt is elbúcsúztatták. Legjobb csatáruk, a skót **Sandy Brown** minden fordulóban gólt lőtt, összesen 15 találatig jutott a nyolc FA-kupa-találkozón. (Mindössze két idényt töltött a Tottenhamben, minden sorozatot beleértve 79 tétmeccsen 60 gólt szerzett.) A döntőben a Sheffield United jutott a londoniaknak. A Crystal Palace-stadionban 110 000 néző (!) figyelte a két alakulat összecsapását. Ez volt egyébként az első alkalom, hogy a kupafinálé nézőszáma meghaladta a százezret. A Sheffield vezetett, de utána Brown két gólt is lőtt, a Spurs fordított. A második után alig egy perccel Walter Bennett labdája nem jutott ugyan túl a gólvonalon, ám a partjelző mégis gólt jelzett, 2:2. A döntetlent újrajátszás követte, Boltonba már „csak” húszezren mentek el, miután a Lancashire and Yorkshire Vasúttársaság nem volt hajlandó olcsó jegyeket kiadni az útra. Ismét a Sheffield szerzett vezetést, ám a második félidőben a Spurs hárommal válaszolt, s megnyerte a mérkőzést. A találkozót követő díszvacsorán a Tottenham Hotspur vezetői a klub színeivel megegyező kék és fehér szalagot kötöttek a trófea fülére – hagyományt teremtettek ezzel.

Sandy Brown (takarva) a Tottenham harmadk gólját szerzi az FA-kupa-döntő ismétlésében

Az angol futballidénnyel kapcsolatban érdemes még felidézni néhány fontos apróságot. A legnézettebb bajnoki találkozót, az Everton–Liverpool Mersey-parti derbit ötvenezren látták a Goodison Parkban, a liga nézőátlaga különben 11 151 volt. Januárban elhalasztottak egy fordulót, miután a 62 éven át uralkodó Viktória királynő halála miatt a nemzeti gyász idejére az összes szórakozóhelyet (beleértve a labdarúgópályákat is) bezárták. Steve Bloomer, a Derby County csatára hat éven belül negyedszer (de nem utoljára…) megszerezte a gólkirályi címet. Pályafutása során harmadszor jutott el 24 gólig, ez volt az egyéni rekordja. Az FA heti négy fontra emelte a legmagasabb adható fizetést, ugyanakkor mindössze tíz fontra csökkentette az aláíráspénzt, s megtiltotta a prémiumok osztását. Engedélyezte viszont, hogy egy játékos minden ötödik évben vagy visszavonulásakor jutalmat kapjon.

Skóciában a Rangers FC sorozatban harmadszor nyerte meg a bajnoki címet. Az FA-kupát a Celtic FC szerezhette volna meg ugyancsak sorozatban harmadik alkalommal, de a zöld-fehérek a döntőben 4:3-ra kikaptak a Heartstól. Ez volt az első olyan idény északon, amelyben a Queen's Park FC, a hőskor legerősebb skót alakulata a profik között szerepelt. Az amatőrszellemet minden riválisnál erősebben pártoló egyesület korábban nem kívánt a profikkal versenyezni – ám miután a századfordulón egyre nehezebben talált magának ellenfeleket, feladott a büszkeségéből, s elfogadta a skót liga hívását.

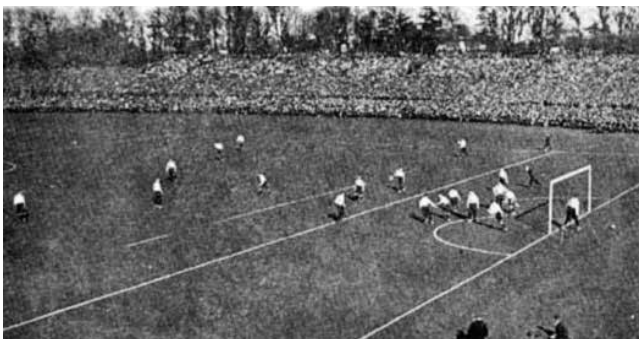

Jelenet az angol FA-kupa-döntőből. Jól látszik, hogy másképpen festették még fel akkoriban a kapuelőteret

A skót válogatott februárban mindmáig csúcsot jelentő, 11:0-s győzelmet aratott az írek ellen, ugyanakkor csak második lett a brit házi bajnokságban, miután a Crystal Palace-stadionban csupán döntetlenre végzett az angolokkal. Némi gyógyírt jelentett a skótok számára, hogy a ligaválogatottjuk Glasgow-ban 6:2-re megverte az angol Football League tizenegyét.

A PÁRIZSI OLIMPIA

Nyögvenyelős ötkarikás premier

Pierre de Coubertin báró, a modern kori játékok „atyja" mindenképpen szerette volna, hogy az 1900-as párizsi olimpián a labdarúgás is bemutatkozzon. Négy évvel korábban, Athénben, noha halovány kísérletek történtek arra, hogy a futball is szerepeljen a programban, a magas költségek és a szövetségek még gyenge szervezettsége miatt ez elmaradt. Így a francia főváros a világkiállítással egybekötött, hosszan elhúzódó játéka lehetett volna a premier.

Európában sokat beszéltek arról, hogy labdarúgócsapatok is vegyenek részt az olimpián, de keveset tettek érte. Akadt a tervezésnek olyan fázisa, amelyben a szervezők négy napra is ellenfelet hívtak volna a francia válogatottnak, szeptember 16-ra a svájciakat, 23-ra a belgákat, 30-ra a németeket, majd október 7-re az angolokat.

Coubertin báró a válogatottak érdektelenségét látva úgy döntött, megpróbálja a bajnokcsapatokat invitálni. A belga Racing azonnal nemet mondott, mire a kor és a klub egyik híres ottani játékosa, a kétszeres gólkirály, svájci Frank König megpróbált egy ligaválogatottat összetrombitálni. Ő sem járt sikerrel. Végül az Egyetemi Szövetség (a Fédération Universitaire) toborzott egy, többségükben első osztályú gárdákban szereplő futballistákból álló csapatot, de csak nyolc belga játékost tudott összeszedni, a további két vállalkozó angol (Eric Thornton) és holland (Henk van Heuckelum) volt. Tizenegyediket már Párizsban „igazoltak", a nézőként az olimpiára utazó Eugène Neefs személyében. A belga „válogatott" első – nem hivatalos – mérkőzésén, 1901. április 28-án a „párizsiak" közül egyedül Gustave Pelgrims szerepelt.

Coubertin mindenképpen szerette volna minőségi angol együttessel is erősíteni a mezőnyt, de a profik eleve szóba sem jöhettek, s a legjobb amatőrklubok sem mutattak nagy hajlandóságot. Végül a londoni Upton Park FC-t

Az AC Milan első, 1901-es futballbajnokcsapata

Olaszországban is sor került egy nagy „premierre”: a Milan Cricket and Foot-Ball Club (a későbbi AC Milan) kivívta története első bajnoki címét. A legjobb tizenegyükben a svájci Hans Heinrich Suter mellett öt angolt (Hoberlin Hoode, Kurt Lies, Samuel Richard Davies, David Allison és a csapatkapitány, Herbert Kilpin) felvonultató lombard „ördögök” az elődöntőben a Juventust, a finálében pedig a kor kiemelkedően legerősebb olasz gárdáját, a Genoát verték meg.

Az Osztrák–Magyar Monarchia (egyik) fővárosában, Bécsben először írtak ki „bajnokságszerű” sorozatot. A *Neues Wiener Tagblatt* nevű lap által felajánlott Tagblatt-Pokalért játszott a császárváros legerősebb négy csapata, a Wiener AC, a Cricketers, a Vienna és a Wiener FC. Utóbbi gyengébb volt riválisainál, de a másik három nagy csatát vívott az elsőségért. Végül

Mindössze két labdarúgó-mérkőzést rendeztek a párizsi olimpián. Az angolok így is győztesek lettek

sikerült megnyerni, amely ugyan, mint kiderült, túl erős volt a mezőnyhöz, ám otthon nem képviselt számottevő játékerőt. Még az angol Amatőr-kupában sem jutott el soha legalább a nyolcaddöntőig.

Meglepő módon a francia bajnok Havre Athlétique Club vezetői sem tüsténkedtek, hogy csapatuk részt vehessen a tornán. A szervezők, illetve a szövetség (USFSA) így a legjobb párizsi alakulatot, a Club français-t kérte fel a részvételre, amely három, ugyancsak fővárosi kölcsönjátékossal megerősítve vállalta az indulást. Érdekes, nem a klub, vagy akár a szövetség címerével, hanem az olimpiai ötkarikával ékesített fehér trikóban lépett pályára.

Végül 1900. szeptember 20-án az Upton Park FC 4:0-ra megverte a franciákat, majd három nappal később a Club français 6:2-re nyert a belgák ellen. A minitornának győztese nem volt, a két mérkőzést a NOB mégis hivatalos tornaként kezeli. A briteknek számolja az első helyet, a franciáknak a másodikat, és a belgáknak a harmadikat.

a Wiener AC nyerte meg a sorozatot, soraiban olyan kiváló játékosokkal, mint a később Magyarországon is szerepelt Cornelius Hoffmann vagy a rettegett góllövő, a karikalábú Johann Studnicka. Az akkor még középiskolás fiú eleinte a Jan álnéven szerepelt, mert diák létére nem lehetett volna futballista. Éppen olyan görbe lábai voltak, mint Schlosser Imrének, s majdnem olyan gyakorisággal termelte a gólokat is. A magyarok ellen vívott első három válogatott mérkőzésén összesen hét gólt szerzett. A Wiener AC „duplázott" az idényben, ugyanis begyűjtötte a Challenge Cupot, a Monarchia legfontosabb nemzetközi kupasorozatát. Az 1900–1901-es idényben az osztrákok mellett szerepelt már két prágai csapat is. A WAC 1:0-ra verte meg a Slaviát a döntőben.

Az osztrákok az első, a XX. századot is érintő idényben már gazdag nemzetközi programot bonyolítottak le. Svájc ellen nem hivatalos válogatott mérkőzéseket vívtak áprilisban (soraikban egy angollal, a később Magyarországon letelepedett Teddy Shiresszal), fogadták a Surrey Wanderers csapatát, s Prágában, majd Bécsben is megmérkőztek a Southampton profijaival. A cseh fővárosban „osztrák válogatott" néven küldték pályára a csapatukat, csak bécsi klubok játékosaiból válogatva. (Noha néhány forrás szerint beszállt Jindřich Baumruk, a Slavia csatára is.) A császárvárosban ugyancsak három bécsi klub tagjaiból állította össze a szövetség a csapatot, érdekesség, hogy három olyan futballista is szerepet kapott, aki később magyar klubban, a mi bajnokságunkban szerepelt. (Rudolf Wagner, Edward Shires és Cornelius Hoffmann.)

A futballhistória fontos momentumainak keresése szempontjából feltétlenül megemlítendő, hogy az angol Southampton kapuját mindkét alkalommal John William (becenevén **Jack**) **Robinson** védte. Bravúrosan. Az angol források úgy emlegetik, mint az „egyik első kapust, aki vetődött a labda után". Közép-Európában, Ausztriában és Magyarországon valóságos kultusza lett. Az osztrák futball első ötven évének legnagyobb hatású vezetője, Hugo Meisl így emlékezett meg róla az 1930-as években: „Amikor először jöttek angol profik hozzánk, 6:0-ra legyőzték a bécsi válogatottat. A kapusuk, Robinson olyasmit mutatott, amilyet korábban soha nem láttunk, azt, hogy hogyan kell hárítani a levegőben úszva, vetődéssel a lapos lövéseket. Az ilyen típusú védéseket azóta is robinzonádnak nevezik Közép-Európában. Egyébként a meccs után Robinson bemutatót tartott, előfordult, hogy hat labdát is lőttek egyszerre a kapujára, s a többségét kivédte." Megerősíti ezt a véleményt *Grosics Gyula*, az Aranycsapat egykori legendás kapusa az *Alberti Józseffel* közösen jegyzett, *Kapusiskola* című könyvében: „(…) a Bécsben szereplő Southampton csapatának mérkőzésén mutatta be Robinson azt az újfajta kapusbravúrt, amelynek aztán nyomban lelkes utánzói akadtak. Szinte a levegőben úszva fogta el a sarok felé tartó labdákat." A Fekete Párduc a századelő tanúinak véleményére hagyatkozva azt is megemlítette, hogy a vetődést tekintve Robinson első két magyar követője Domonkos László és Izsó László volt.

A mi futballunkhoz kanyarodva említsük meg, hogy ettől az idénytől kezdve még gyakoribbá váltak az osztrák–magyar futballtalálkozók, egyelőre „csak" klubszinten, illetve alkalmi, úgynevezett ramblercsapatok mérkőzésén. A „sógorok" 49 nemzetközi meccsen vettek részt (az *austriasoccer* nevű internetes portál kimutatása szerint), ezek közül a négy magyar

alakulattal is találkozó Cricketerek tízen. Még náluk is több fellépése volt a korszak legjobb „nem bécsi" osztrák együttesének, a Grazer Akademischer SV-nak, amely tizenegy találkozója közül ötöt budapesti gárdák ellen vívott. Érdekes, hogy a stájerok egyik leggyakoribb partnere az akkor még a Monarchiába tartozó Laibach (Ljubljana) német klubja, a Laibach SV volt.

A prágai futballt továbbra is a Slavia uralta, amely – az 1897-es két fél idényt két bajnokságnak számolva – sorozatban a hatodik elsőségét szerezte meg.

Belgiumban a brüsszeli Racing megvédte a trónusát, a gólkirály ellenben a riválisBeerschot AC angol támadója, Herbert Potts lett. 1901 tavaszán a 23 éves csatár különleges bravúrt hajtott végre: hét találatot szerzett a belga válogatott színeiben a hollandok ellen 8:0-ra megnyert találkozón. A meccset, amelyen a „hiányzó" egyet Potts öccse, Walter tette hozzá, egyik országban sem tartják számon hivatalosként. Legfeljebb a belgák megjegyzik: országukban ez volt az első válogatott összecsapás.

Ha már a tulipános szomszédoknál tartunk: a holland ligát a hágaiak (HVV Den Haag) nyerték, megtartva címüket. A csapat egyik legjobbjaként a távolugrásban az akkori holland rekordot tartó, kiváló középtávfutónak is számító, sőt kötélhúzásban is jeleskedő Henrik Hesselinket ünnepelték. A Doktornak becézett, a kémiatudományokban mélyen jártas támadó 1902-ben a Bayern Münchenhez szerződve a holland labdarúgás egyik első, minőségi légiósa lett. Sőt, Franz John utódaként, 1903 és 1905 között, a bajor egyesület elnökeként (és még edzőjeként is) tevékenykedett.

Franciaországban továbbra is területi alapon rendezték meg a bajnokságot. A legtöbb csapatot felvonultató párizsi körzetben a Standard AC angoljai végeztek az élen. A két „vidéki" csoportból, az északiból és a normandiaiból a lille-i Iris Club és az Havre Athletique Club jutott

Bedobás a Le Havre AC–Standard AC francia bajnoki döntőben

az országos hármas döntőbe. Két utóbbi játszotta egymással az elődöntőt, a Standard egyenesen a fináléba jutott. A HAC 6:1-re megverte a lille-ieket, ellenben a nagydöntőben nem bírt a párizsiakkal. A Standard, az első találkozó meglepő 1:1-e után, idegenben ütötte ki 6:1-re a „kékeket". A győzteseknél egyébként tizenegy angol lépett pályára.

Franciaország legjobb csapata a század első évében: a Standard AC

Németországban még nem volt országos bajnokság, azonban néhány területi szövetség kiírta a maga saját sorozatát. Dél-Németországban a Karlsruher FV, Észak-Németországban az SC Germania Hamburg, Berlinben a Berliner FC Preußen győzött. Svájcban a Keleti csoportot megnyerő Grasshoppers növelte trófeái számát, miután a bajnoki döntőben megverte a Nyugati csoport legjobbját, az FC Bernt.

Uruguayban az akkor még Central Uruguay Railway Cricket Club néven szereplő Peñarol százszázalékos teljesítménnyel győzött az első (1900-as) bajnokságban. A következő tavaszra összehívták az első válogatottat, amely 1901. május 16-án Montevideóban megmérkőzött az argentinokkal. Utóbbiak ezt a találkozót nem jegyzik hivatalosként. Az uruk azonban igen, noha kikaptak 3:2-re. Egyébként a klubok bajnoki

ARGENTÍNA LEGHÍRESEBB FUTBALLISTA FAMÍLIÁJA

Családi vállalkozás

Juan Domingo és Jorge Gibson Brown 1923-ban

A XX. század első néhány éve az Alumni AC diadalmenetét hozta az argentin futballban. Egyszersmind a Brown családét. James Brown 1825. augusztus 11-én egyike volt annak a 220 skótnak, akik a Symmetry fedélzetén Argentínába, egy új világba indultak. Noha a vállalkozás a következő években kevés sikert hozott, a família letelepedett Buenos Aires környékén. Brown senior sikeres farmer lett. Legkisebb fiának, ifjabb Jamesnek kilenc fia született, közülük heten, Jorge Gibson, Ernesto, Eliseo, Alfredo, Carlos Carr, Tomas és Diego Hope Brown kivétel nélkül játszottak az Alumni együttesében. Az első öt az argentin válogatottságig vitte, ahogyan egyik unokatestvérük, Juan Domingo Brown

erősorrendjét tekintve okkal gondoljuk, hogy náluk sem a legerősebb tizenegy lépett pályára: a CURCC egyetlen játékost sem adott a csapatba, ellenben a második helyezett Albion FC kilencet is. A maradék két futballistát az 1901-es idényben újonc Nacionalból válogatták be. Minden másnál fontosabb: ez volt az első, legalább az egyik fél által hivatalosnak tartott, országok közötti válogatott mérkőzés az Egyesült Királyságon kívül.

A Central Uruguay Railway Cricket Club első bajnokcsapata

Argentínában az 1900-as bajnokságot szeptember elején a Buenos Aires English High School együttese nyerte meg, egy évvel később, 1901-ben az **Alumni AC** győzött. A két név valójában ugyanazt a játékosállományt takarta, csak a szövetség közben hozott egy rendelkezést, hogy a labdarúgócsapatok neve nem lehet azonos az iskolájukéval. Az **Alexander (Alejandro) Watson Hutton** által alapított English High School legénysége kiemelkedő jútékerőt képviselt az argentin csapatok között, az 1900-as és az 1901-es bajnokságban csak egyetlen mérkőzését nem nyerte meg, legyőzni senki sem tudta.

is. Három fiú, Jorge Gibson, Ernesto és Eliseo a jók közül is kiemelkedett. Az El Patriarchónak, némileg szabadon Törzsfőnöknek becézett, 1880-as születésű legidősebb testvér 1900 és 1911 között a klub mind a tíz bajnokcsapatában játszott. Pályafutása legfontosabb éveit a rendszerint piros-fehér csíkos mezt viselő alakulatban töltötte, előtte futballozott az English High School második csapatában, a Club Palermóban (1896), a Lanus AC-ban (1897), majd ismét az English High Schoolban. Miután feloszlatták az Alumnit, átlépett a Quilmesbe, majd játszott a Belgranóban. Huszonnégy fellépésével a visszavonulásakor az argentin válogatott szereplési listáján a második helyen állt az unokatestvére, Juan Domingo Brown mögött.

Ernesto, aki a Békés (El Pacifico) becenevet kapta, nyolc bajnoki címet szerzett a klubjával, majd átlépett a Quilmesbe. 1902 és 1909 között csupán 1905-ben nem valamelyik Brown fiú nyerte el a gólkirályi címet. (1906-ban hárman holtversenyben végeztek Ernestóval.) Kétszer Jorge Gibson, egyszer Alfredo, majd négyszer Eliseo lőtte a legtöbb gólt.

A futballtörténelem első súlyos katasztrófája

- ***Huszonöt halott, 516 sérült az Ibrox-tragédiában***
- ***Cseh és német klubok viszálya Prágában***
- ***Rio de Janeiróban is megismerték a futballt***

1902. április 5. különlegesen emlékezetes napnak ígérkezett az angol és a skót válogatott közös történetében. A két csapat már a huszonhetedik egymás elleni mérkőzésénél tartott – de ez volt az első, amelyen huszonkét profi labdarúgó nézett farkasszemet egymással. A Brit Házibajnokság (British Home Internationals) keretében kiírt meccset a hazaiak a Rangers FC otthonába, az Ibrox Parkba vitték. A stadiont alig néhány éve adták át, a legmodernebbnek számított az országban. A jegybevétel alapján állítható: legalább 68 000 néző figyelte a találkozót.

Előző este súlyos esőzés érte a várost, a faszerkezetnek nem tett jót a vízár. Mindazonáltal senki sem gondolta, hogy baj lehet, mivel az 1890-es évek végén a Rangers a legjobb brit mérnököket kérte fel a tervezésre. A tragédia a Nyugati lelátón történt, a szakemberek előzetesen úgy gondolták, közel 36 000 szurkoló fér ott el biztonságosan. Ebben aligha tévedtek, ugyanakkor nem számoltak azzal, hogy az elázott gerendák kevesebbet bírnak el. Alig néhány perce folyt a mérkőzés, amikor a lelátóról a beszámolók szerint a tribünrész leszakadása után sokan a pálya felé futottak. Fennmaradtak hihetetlennek tűnő visszaemlékezések is, ame-

A korabeli rajz kiválóan mutatja, milyen súlyos tragédia történt az Ibrox Parkban

lyek szerint akadtak olyanok az Ibroxban, akik csak a másnapi újságból tudták meg, valójában mi is történt. A meccset egyébként körülbelül 25 perces szünet után folytatták, az illetékesek véleménye szerint „a még nagyobb bajt" (vélhetően a pánikot) elkerülendő. Huszonöten vesztették az életüket, a Rangers futballtörténészei szerint 517-en szenvedtek sérüléseket. A *The Scotsman* nevű lap eggyel kevesebb sebesültről tud, ellenben részletezi, hogy 24-en életveszélyesen, 168-an súlyosan, 153-an nyolc napon túl gyógyulóan, míg 171-en könnyebben sérültek meg. Ez 516. Egy korabeli forrásokra támaszkodó, 1998-as beszámoló *(Robert S. Shiels: The fatalities at the Ibrox disaster of 1902, The Sports Historian, N° 18)* szerint körülbelül 200-300 néző zuhant a földre 40-50 láb, azaz 12-15 méter magasból.

A halálos áldozatok közt kizárólag férfiak voltak, a sérültek között akadt néhány hölgy is. *Robert S. Shiels* kiváló tanulmánya felvetett még egy nagyon érdekes kérdést. Ezt írja: „A futballközönség azon korszakbeli összetétele a sporttörténészek nagy érdeklődésére tartott és tart számot. Korábban is készült már néhány ezzel kapcsolatos elemzés (megemlíti *Tony Mason* 1980-as, *Association Football and English Society 1863-1915* című munkáját – *a szerzők*). Bizonyos következtetéseket levonhatunk az elhunytak kapcsán közölt foglalkozási adatokból." Az áldozatok között három hivatalnok-tisztviselő és hét iparossegéd volt, a többiek a hajóiparban vagy a gépiparban dolgoztak. Visszatérve a mérkőzésre: az 1:1-es eredményt később megsemmisítették, a találkozót nem hivatalossá degradálták. A két együttes egy hónappal később a birminghami Villa Parkban ismét döntetlenezett (2:2).

Az idényben az angol válogatott a három mérkőzéséből csak egyet nyert meg (az írek ellenit, a walesiekkel és a skótokkal is döntetlent játszott), míg – a „háromoroszlánosok" híveinek szóhasználatát átvéve – a „határ északi oldalán túliak" az angolok elleni 2:2 mellett 5:1-re megverték a másik két csapatot. Hajlamosak vagyunk a hőskor labdarúgására emlékezve a skót futballt az angol mögé sorolni, de ha így teszünk, csak részben van igazunk. A két válogatott között nem volt erőkülönbség, sőt, tárgyalt idényünkkel, az 1901–1902-essel bezárólag, a skótok eggyel többször nyerték meg a brit házibajnokságot, mint az angolok!

Ettől még a másik legénység is túl erős volt a kontinensnek a futballban csak az első lépéseket próbálgató labdarúgóihoz képest. 1901 őszén egy német válogatott járt Angliában, előbb az amatőrök, majd a profik kiválasztottjaival is megmérkőzve. Az elsőn, a Tottenham pályáján, az amatőrök a hat gólt is szerző Reginald Erskine Foster – az egyetlen sportember, aki az angol labdarúgó- és krikettválogatott csapatkapitánya is volt –, a Corinthians csatára vezérletével 12:0-ra nyertek. Négy nappal később a manchesteri Hyde Roadon a profik 10:0-ra verték meg a németeket. Akkor még ilyen hatalmas tudásbeli különbség volt a britek és a többiek között.

Így aztán a Football League legmagasabb osztályát megnyerő Sunderlandet okkal tarthatjuk az idény egyik legerősebb klubcsapatának. Annak ellenére is, hogy a gárda kis lépésekkel araszolt a bajnoki címig. Tizenkilenc győzelmének a többsége egygólos volt, sőt nyolc mecscset ezek közül mindössze 1:0-ra nyert meg. Legveszélyesebb kihívója egy liverpooli klub volt, ami nem nagy meglepetés azok számára, akik emlékeznek rá, hogy az előző idényt a „vörösök" nyerték meg. Ám a Pool visszaesett a középmezőnybe, s a város másik kiválósága, az Everton szorongatta meg a „fekete macskákat". A november közepétől három hónapon át veretlen Sunderland úgy is hárompontos előnnyel nyerte meg a bajnokságot, hogy az utolsó hét fordulóban már mindössze két győzelmet aratott. Az előzőekből következően a Sunderland nem volt éppen jó formában a tavasz derekán, mégis – az angol és a skót futball

erőviszonyainak fentebb már megkezdett összehasonlítása szempontjából – érdekes, hogy az Ibroxban történt tragédia áldozatainak megsegítésére április végén játszottak egy Brit Ligakupának nevezett négyes tornát, amelyre a rendező Rangers a Celtic mellett a legerősebb két angol csapatot hívta meg. A „protestánsok" megverték az Evertont, a „katolikusok" a Sunderlandet, egyértelmű jelzést adva az erőviszonyokról. A döntőben a zöld-fehérek 3:2-re győztek, s elvitték a felajánlott díjat.

Más kérdés, hogy a Rangers vezetői annyira biztosak voltak csapatuk sikerében, hogy az előző évben a Celtic ellen nyert trófeát, a **Glasgow International Exhibition Cupot** ajánlották fel a győztesnek. A serlegbe bevésték az előző győzelem után a klub nevét. Aztán amikor a Celtic diadalmaskodott a Brit Ligakupában, a Rangers jogi úton megpróbálta visszakövetelni a győztestől az eredeti díjat. Nem javított az eset a két egyesület már akkor sem felhőtlen kapcsolatán. A pletykák szerint a Rangers vezetői azzal az ötlettel álltak elő, hogy száz évig ők őrzik a trófeát, majd átadják a Celticnek... Aztán, hogy így történt volna-e, soha nem derül ki, mert a „kelták" nem adták vissza a serleget. A két gárda kiemelkedett a skót mezőnyből, a bajnoki címet zsinórban már negyedszer a kék-fehérek nyerték meg. A Celtic vigasztalódhatott volna a skót FA-kupával, mert sorozatban negyedszer is döntőbe jutott, de ahogyan 1901-ben a Heartstól, úgy ezúttal a Hiberniantól is kikapott.

Kanyarodjunk még vissza egy gondolat erejéig a Sunderlandhez, hiszen az erősíti az angol–skót rivalizálásról fentebb kifejtetteket! Mindössze két játékos akadt a „fekete macskák" soraiban, aki részese volt az egyesület előző, 1895-ös bajnoki címének is: Ted Doig, a kiváló kapus, valamint Jimmy Millar, a gólerős középcsatár. Mindketten skót válogatottak voltak, a pályafutásuk során már a negyedik bajnoki címnél tartva. Ezekből Millar kettőt, valamint két FA-kupa-elsőséget is a skót Rangersszel szerzett meg.

Az angol szövetség patinás serlegét 1902 áprilisában a Sheffield United vitte haza. Nem mindennapi körülmények között. A Crystal Palace-stadionban, 76 000 néző előtt, 1:1-re végzett a város és az acélipar közötti kapcsolatra utaló „pengék" (Blades) becenevet viselő alakulat a Southampton FC ellen. Alf Common, a kor egyik sztárjátékosa gyorsan vezetést szerzett a sheffieldieknek, s úgy festett, 1:0-val véget is ér a mérkőzés. Ám a 88. percben a „szentek" csapatkapitánya, Harry Wood kiegyenlített – az ellenfelek szerint lesről. **William (Fatty, azaz Dagi) Foulkes**, a Sheffield United, az akkori sajtótudósítások és a fényképek tanúsága szerint több mint 190 centis, s legalább 130-140 kilós kapusa nem bírt az indulataival, a mérkőzés után meztelenül átvágtatott a bíró öltözőjébe. A spori egy faszekrényben talált menedéket, ameddig három FA-tisztségviselő le nem fogta az őrjöngő óriást. Dagi

Foulkes éppen a zsanérokról akarta letépni a szekrényajtót. A második találkozó is nagy csatát hozott, de a Sheffield, amely a 180 percből egyetlenegyet sem játszott hátrányban, 2:1-es sikerével megnyerte a vándordíjat. Érdektelen lenne a két csapat teljes összeállítását felidézni, de annyi bizonyos, hogy mindkét oldalra jutottak a kor kiválóságai közül. A Sheffield Unitedot – Dagi Foulkes mellett – erősítette Alf Common és az egyik első, válogatott futballista által írt szakkönyvet jegyző csapatkapitány, Ernest Needham, a Southamptont pedig Jack Robinson, az addigra Európa-hírű kapus, a később Hollandiában nagyszerű edzői pályafutást író Edgar Chadwick, s nem utolsósorban a második mérkőzés előestéjén éppen a harmincadik születésnapját ünneplő Charles Burgess Fry, azaz C. B. Fry. Utóbbi igazi all-round sportember volt, 1893-ban 7,17-tel beállította távolugrásban a világcsúcsot, s a válogatottságig vitte a futballban és a krikettben is. Író, politikus, tanár, akadémikus volt egy személyben, ám legalább ilyen hírnévre tett szert azzal, hogy visszautasította a neki felajánlott albán trónt. Élete nagy részében mentális betegségekkel küzdött, hol nagyobb, hol kisebb sikerrel. Még az sem túlzás, hogy diszkalkuliás is volt, irodalomból és nyelvekből azonban remekelt. Politikai pályafutása árnyoldala, hogy kapcsolatot talált Hitlerhez és a Hitlerjugend-mozgalomhoz, ellenben még túl a hatvanon is reménykedett abban, hogy hollywoodi sztár lehet. Az általa gyakran látogatott partik egyik fénypontja volt még a hetvenes éveiben is, hogy álló helyzetből fel tudott szaltózni hátrafelé egy kemence peremére.

Az esztendő brit futballkrónikájának fontos momentuma, hogy az idény előtt a ma is használatos formájára alakították a büntetőterületet és az öt és felest. Korábban utóbbi (angol nevén six-yard box) két egymásba futó kör volt, amelyek így egy veseformát adtak ki. A büntetőterület kiterjedt a pálya teljes szélességére.

Az osztrákoknál botrányosan alakult a szezon, miután a Cricketers – vélt vagy valós sérelmei miatt – nem indult a bajnokságban, sőt kilépett a szövetségből. A Tagblattpokalt így viszonylag

A kor legkiválóbb osztrák csapata, a Wiener AC egy nagy labda előtt. Megjelent a reklám is a futballban

könnyen, igaz, mindössze kétpontos előnnyel nyerte meg ismét a Wiener AC. Ugyanakkor a Challenge Cuptól a többi bécsi élcsapat távol maradt a Cricketers részvétele miatt. Kár, mert ez volt az első alkalom, hogy osztrák, magyar és cseh alakulatok is neveztek a sorozatra. A hármas döntőbe a második legerősebb osztrák indulót, a Baden Internationaler SC gárdáját 17:1-re legyőző Cricketers, a Slavia és a magyar bajnok BTC jutott. 1902 májusában a bécsiek és a prágaiak 3:3-ra végeztek a rendes játékidőben, majd a szabályok szerint hosszabbítás következett volna. (A regula a továbbiakra nézve úgy szólt: ha az sem dönt, az első gólig játszanak a csapatok, időkorlát nélkül.) Ám a csehek a folytatásra nem álltak ki, tiltakoztak a 90 perc alatt esett egyik osztrák gól miatt. A játékvezető jelt adott ugyan a hazaiaknak a kezdésre, Richard Bugno be is lőtte a labdát a kapuba, de ennek csak szimbolikus jelentősége volt. Az eredmény maradt 3:3, ám a Cricketers jutott a döntőbe, ahol a BTC-vel találkozott. A bécsieknél nem játszott a Slavia ellen még pályára lépő, de a magyar bajnoknál is klubtag, Rudolf Wagner, ellenben a két alakulat őt kérte fel játékvezetőnek. A „krikettezők" 2:1-re győztek.

Csehországban is állt a bál. A Deutscher FC Prag nem játszhatott egyetlen prágai cseh csapattal sem, válaszként az ugyanahhoz a szövetséghez, az Unionhoz tartozó bécsi alakulatok bojkottálták a prágai cseheket. Utóbbiak bajnokságát – a Slavia távollétében – a ČAFC Královské Vinohrady nyerte meg.

A cseh futball belháborújával a magyar sportsajtó is foglalkozott 1902 májusában. Az anyagok szemlézéséből kiderül, hogy a viszály két sarokpontján a prágai Deutscher FC és a Slavia állt. Forrásaink szerint a konfliktus alapja a DFC intrikája és féltékenysége volt a Slavia sikerei miatt. 1896 óta fokozatosan romlott a két fél közötti kapcsolat, öt év alatt az ügy elmérgesedett. Állítólag a DFC a vele játszani szándékozó külföldi ellenfeleknek feltételül szabta, hogy a Slaviával ne álljanak szóba. Sőt, az egyetemistákból, értelmiségiekből álló csapatot még bűncselekménnyel, garázdasággal is megvádolták, meggyanúsítva egy régi üggyel. (Azzal, hogy a badeni kormány 1897-es bukása utáni zűrzavarban megrongálta a német evezősegyesület csónakházát.) Amikor a Slavia csak 3:0-ra, a DFC 9:0-ra kapott ki a kiváló oxfordi gárdától, a prágai németek azt állították, a vetélytárs megvesztegette az angolokat, hogy azok csak „kicsit" nyerjenek.

A magyar sajtó egyértelműen a Slavia pártját fogta, miközben megemlítette – „a DFC még azt is elérte" kontextusban –, hogy a német klubok az ügy folyományaként bojkottálták a cseh egyesületeket. Egy idézet az eredeti helyesírással: „Ezen bojkottnak, továbbá ama körülménynek, hogy a D. F. C. csakis a Slaviával nem játszó egyletekkel mérkőzik, tulajdonítandó a jeles cseh csapat nehéz helyzete, melynek folytán sem a Richmond, sem pedig az oxfordiak idén nem játszottak velök, míg a Southampton, Surrey Wanderers és Civil Service-szel a D. F. C. nem mérkőzött, mivel ez utóbbiak a Slaviával matcheltek."

Csak néhány külföldi egyesület, így a Cricketerek függetlenítették magukat a vitától. A magyar csapatok szinte kivétel nélkül a Slavia pártján álltak.

Belgiumban két brüsszeli klub vívott bajnoki döntőt, ebben az esélyesebb Racing Club legyőzte a Léopold Clubot. Hollandiában a Haagse Voetbal Vereniging, a HVV folytatta sikersorozatát, az ötödik bajnoki elsőségét szerezte meg. A holland szövetség (Nederlandse Voetbalbond) egyébként levélben fordult az angol FA-hez, javasolva válogatott mérkőzések, sőt egy nemzetközi bajnokság, s egy, az egészet szervező-koordináló nemzetközi testület megszervezését. Tulajdonképpen ez volt az első (halovány) kísérlet a későbbi FIFA, a Nemzetközi Labdarúgó-szövetség

megalakítására. Az angolok először nem is akartak reagálni, majd végül a következő választ fogalmazták meg az FA nevében: „A testület nem látja az előnyeit egy ilyen szövetségnek."

Svájcban az FC Zürichet, Dániában a Fremet koronázták meg. Németországban Berlin és a déli országrész után már a középső területeken is rendeztek bajnokságot. A fővárosban a Viktoria (teljes nevén: Berliner Thorball- und Fußball-Club Viktoria von 1889), délen a Karlsruher FV, középen pedig az FC Wacker Leipzig végzett az élen.

Franciaországban különlegesen alakult az USFSA által kiírt bajnokság végjátéka. A szabályzat szerint először területi alapon játszottak a csapatok, a győztesek – Párizsból a Racing Club de France, Normandiából a Le Havre Athletic Club, az északi országrészből a Racing Club de Roubaix, míg a Champagne-nak nevezett északkeleti területről a Sport Atlétiques Sézannais – kerültek az országos bajnokság legjobb négyesébe. Az elődöntő egyoldalú mérkőzéseket hozott: a fővárosiak 5:1-re nyertek Le Havre-ban, a másik meccsen pedig az RC de Roubaix 12:1-gyel kiütötte az ellenfelét.

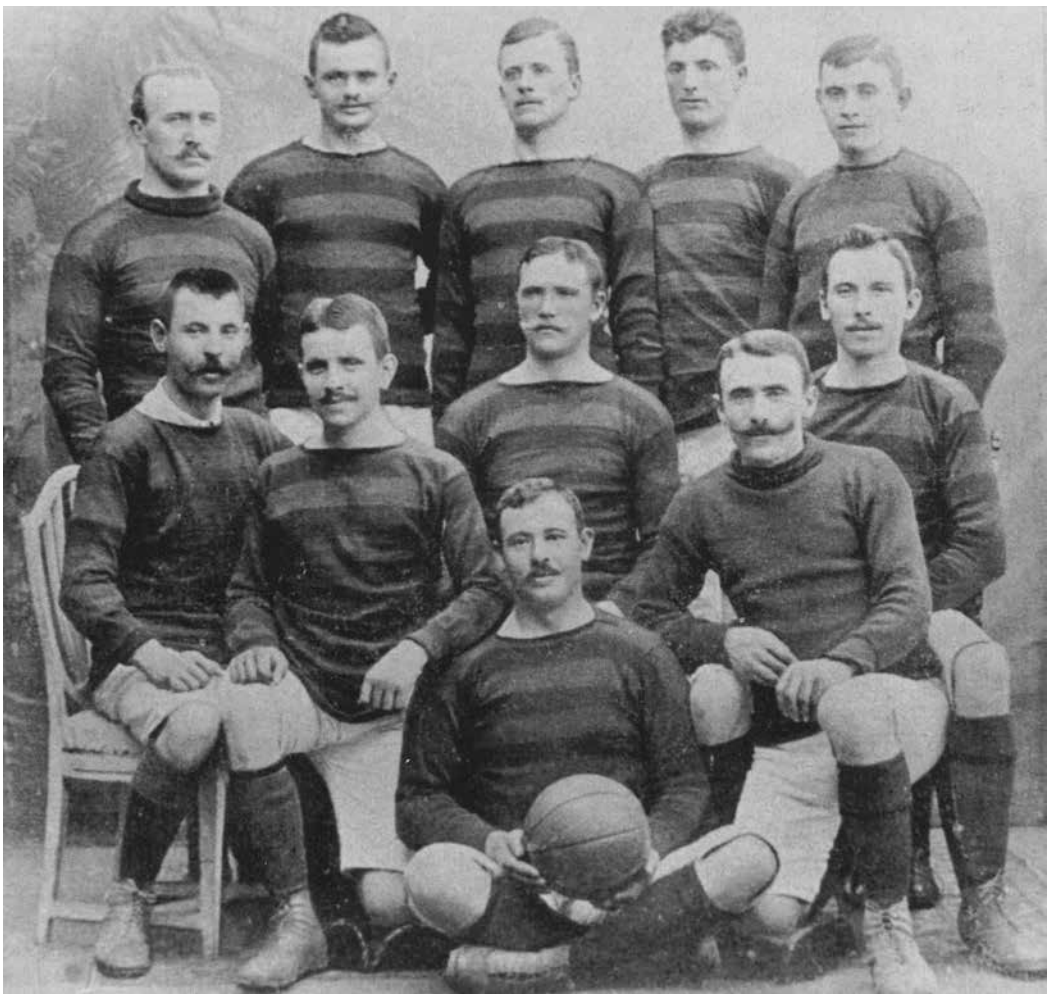

A koppenhágai városi bajnok Frem együttese, a főváros munkáskerület, Valby reprezentánsa

A finálé az addigi francia futballtörténelem legnagyobb csatáját hozta. A végeredmény 4:3 lett, Peacock a 178. percben rúgta a győztes találatot, az első, szokásos hosszabbítást követő harmadik húsz percben. Az újdonsült bajnok elnökének, bizonyos Henri Lesurnek két fia, Émile és Ernest is játszott a csapatban. Akadt még egy testvérpár a kék-feketéknél: Léon (a csapatkapitány) és Albert Dubly. Nagyon híres futballdinasztia volt az övék, amelyhez fogható akkoriban talán csak az argentin Brownoké volt. A Racing Club de Roubaix 1902 és 1908 között ötször nyerte meg a francia bajnokságot, további kétszer pedig döntőt játszott. A kilenc Dubly fivér közül mindegyik sportolt, öten kiváló futballisták lettek. Az 1903-as, megismételt döntőt is beleszámítva a korszak nyolc fináléjának valamelyikében (jellemzően: többen) Albert, André, Léon, Maurice és Jean is szerepet kapott. Egyébként a roubaix-i sikerkorszak állandó szereplője, a brit származású George Scott – egyedüliként a játékosok közül – mind a nyolcban pályára lépett. Csak az egyik 1903-ast hagyta ki az ugyancsak ötszörös bajnok Émile Sartorius.

A francia Racing Club gólja a genfi Servette elleni mérkőzésen

Az 1902-es francia bajnok, a Racing Club de Roubaix együttese

Léon Dubly

Olaszországban visszatért az élet a régi kerékvágásba, miután ismét a Genoa nyerte meg a bajnoki címet. Még mindig akadt angol a legjobb tizenegyben (Joseph William Agar és a híres James Richardson Spensley, az „olasz futball atyja"), de a csapat közel fele svájci származású volt, igaz, közülük többen is már Genovában születtek. A finálé – ami a szereplőket illeti –

A Genoa visszafoglalta az olasz trónt. A liguriai gárda legyőzte a címvédő milánóiakat

az előző évinek az újrázása volt, ellenkező kimenetellel. A címvédő Milan 2:0-ra kikapott. A győztes Genoa tulajdonképpen „visszavette" az elnöke, George Fawcus által egy évvel korábban alapított vándorserleget, a játékosok pedig megkapták az olasz szövetség egyik alapítója, Adolf Jourdan által felajánlott aranyérmet.

Fawcus vándorserlege

Spanyolországban is megrendezték az első országos bajnokságot, az ötcsapatos tornát a Vizcaya nyerte meg, a döntőben az FC Barcelonát 2:1-re legyőzve. A baszk alakulat valójában nem egy klubcsapat, hanem városi válogatott volt.

Argentínában az Alumni szerezte meg a bajnoki titulust 1901 végén, Uruguayban először volt a rajthoz állók között a Nacional. A „nép csapata" indulásként a második helyen végzett a Central Uruguay Railway Cricket Club, a későbbi Peñarol mögött. A két ország válogatottja 1902. július 20-án lejátszotta az első – mind a két fél által hivatalosnak elkönyvelt – olyan válogatott találkozót, amelyen nem az Egyesült Királyság valamelyik nemzeti tizenegye szerepelt. A montevideói összecsapást az argentinok 6:0-ra megnyerték. Az uruk nyolc Nacional- és három Albion-futballistával álltak ki, a legerősebb klub, a CURCC játékosai csak a negyedik mérkőzésen, 1905-ben kerültek be először a Celestébe. Az argentinok tizenegye öt különböző klub tagjaiból állt össze, a tíz mezőnyjátékos mindegyike első vagy második generációs brit volt (William Leslie, Ernesto Brown, Jorge Brown, Eduardo Duggan, Edward Morgan, Juan Moore, Juan Anderson, Carlos Dickinson, Walter Buchanan, Carlos Buchanan).

Brazíliában, a labdarúgás szempontjából (is) élenjáró államban, São Paulóban 1901. december 14-én öt klub, a São Paulo AC, az SC Internacional, az Associação Athlética Mackenzie College, az SC Germânia és a CA Paulistano részvételével megalakult a helyi szövetség, a Liga Paulista de Foot-Ball. A következő év elején, 1902-ben kiírták az első bajnokságot, a május 3-i

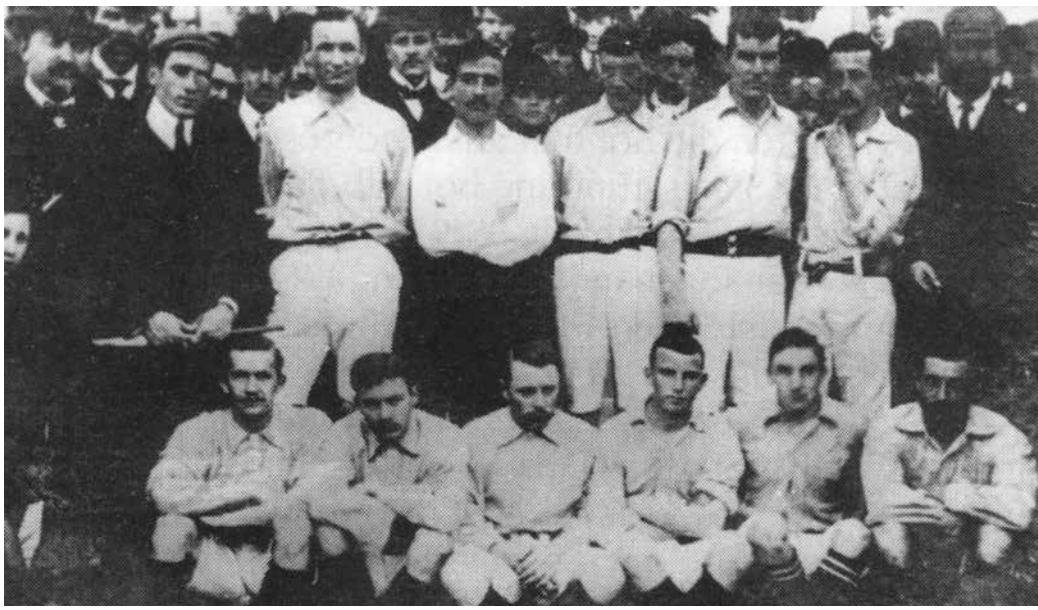

A XX. század elejének legkiválóbb São Pauló-i csapata a Mackenzie iskola gárdája volt

nyitótalálkozón a Mackenzie 2:1-re legyőzte a Parque de Antarcticában az SC Germâniát. Ezt tartják a brazilok futballtörténelmük első hivatalos meccsének, az elsőként a kapuba találó Mario Eppingaust az első gólszerzőnek.

Közben éledezett már a futballélet Rióban is. **Oscar Alfredo Cox**, a svájci Lausanne-ban folytatott tanulmányait befejező ifjú angol–brazil kereskedő 1901-ben megalapította a Rio Teamet. Ellenfél hiányában rábeszélte a Niteroíba való Rio Cricket & Athletic Association sportsmanjeit (édesapja volt a klub egyik alapítója és egyben az elnöke…), hogy rövid szabálytanulás után álljanak ki ellenük. A találkozó 1901. augusztus elsején 1:1-re végződött. Fellelkesülve a fejébe vette, hogy megszervezi az első Rio–São Paulo találkozókat. Felvette a kapcsolatot Charles Millerrel, akinek segítségével meg is rendezték az első két városi válogatott mérkőzést (2:2, 0:0). Cox nem lankadt, 1902. július 21-én megalakította a Fluminense Football Clubot, amely aztán Rio de Janeiro egyik legelőkelőbb negyedében, a Laranjeirasban talált otthonra.

Prágai csapat a német bajnoki döntőben

- ***A VfB Leipzig nyerte meg az első német bajnokságot***
- ***Bécsben lejátszották a kontinens első válogatott meccsét***
- ***Nem csak baszkok vitték sikerre az Athletic Bilbaót***

Futballtörténelmi szempontból az 1902–1903-as idény legfontosabb eseménye vitathatatlanul a német országos bajnokság megszervezése volt. Ahogyan az a korábbi esztendők történéseiből kiderült, már az előző években is játszottak bajnoki rendszerben Németország bizonyos részein, de a területi szövetségek győztesei nem vívtak az országos bajnoki címért. 1902 nyarára megváltozott a helyzet. Már öt régióban, sőt az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó Prágát is beszámítva hatban játszottak a csapatok. A mostanival ellentétes volt az akkori gyakorlat: noha a Deutscher Fußball Club Prag városa egy másik országhoz tartozott közigazgatásilag, tagjainak német nemzetisége miatt a DFB a soraiba fogadta. (A mából vett példával illusztrálva: mintha a dunaszerdahelyi DAC kérné felvételét az MLSZ-be, illetve a magyar bajnokságba. Az eredeti példához legközelebb az északír Derry City esete áll, amely hagyományosan katolikus

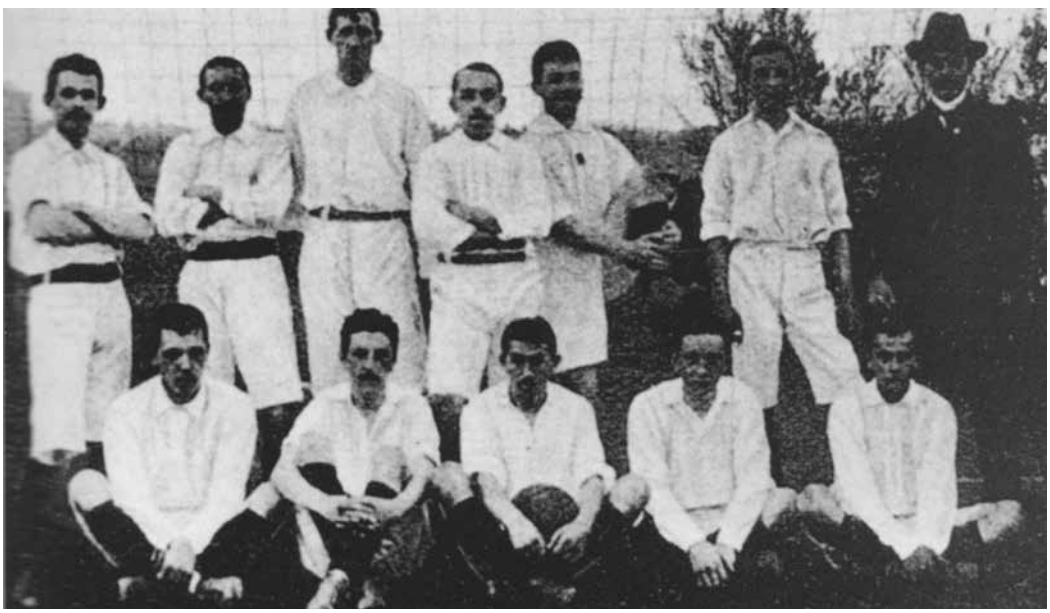

Németország első bajnokcsapata, a VfB Leipzig legénysége. A szerelés? Sportos elegancia…

csapatként az ír ligába kért és kapott felvételt, elhagyva az inkább protestáns támogatottságú északír futballt. A DFC Prag csak rövid időn keresztül szerepelhetett a német bajnokságban, miután a FIFA a megalakulása után megtiltotta a klubok országok közötti átjárását. Érdekes egyébként, hogy addig, egészen 1900-tól, a DFC Prag jeles tagja, az egyébként orvosnak, bakteriológusnak is kiváló, az 1880-as években Robert Koch csapatában dolgozó Ferdinand Hueppe volt a Német Labdarúgó-szövetség elnöke.)

Hat egyesület jutott az első német bajnokság végjátékába, közülük kettő, a DFC Prag és a nagyon erős Karlsruher FV egyenesen az elődöntőbe került. Követte őket a Magdeburger FC Victoria 1896-ot (akkoriban a legtöbb német alakulatnak ilyen szép, hosszú neve volt, sokra még mindig jellemző) 8:1-re kiütő Altonaer FC 1893, valamint a fővárosban a Berliner Thorball und Fußball-Club Britannia 1892 ellen 3:1-re nyerő VfB (Verein für Bewegungsspiele) Leipzig is. A Britannia 1892 kapuját egyébként egy Berlinben tanuló budapesti fiú, bizonyos Paul von Goldberger, Goldberger Pál védte. A híres textilgyáros dinasztia sarja Gilly becenéven játszott a magyar válogatott első két nem hivatalos mérkőzésén, a Richmond AFC és a Surrey Wanderers ellen. (Később visszatért, 1908-ban már kapusként kapott helyet – osztrák létére – a magyar válogatottban.) Az elődöntőben csak egy meccset rendeztek, Lipcsében a helyi csapat 6:2-re megverte az Altonaer FC 1893-at. A másik pár, a prágai és a karlsruhei gárda találkozóját a szövetség először Münchenbe írta ki. A DFC azonban azt kérte, hadd rendezze a nagyobb bevétel reményében Prágában a meccset. A DFB igent mondott, ám a másik fél tiltakozott. Emiatt Lipcsébe vitték volna a következő lépésben az összecsapást, amire végre mindkét fél rábólintott. Mérkőzést mégsem játszottak, mert egy adminisztratív félreértés miatt a KFV nem jelent meg a találkozó időpontjában, mire a DFB kizárta. A DFC Prag (soraiban egy vélhetően magyar származású fedezettel, aki Béla Robitsekként került az ottani jegyzőkönyvekbe) úgy lett az első német bajnokság döntőse, hogy ezért egyetlen percet sem kellett futballoznia. Talán nem is jutott volna különben el odáig: az Altonában rendezett döntőben a VfB Leipzig 7:2-re megverte. A kor egyik jellemző sajátossága, hogy a döntőt Franz Behr vezette – aki az elődöntőben (is) az Altona egyik legjobbja volt középfedezetként. Még abban az esztendőben, 28 évesen a DFB alelnökévé választották, majd egy évvel később kivándorolt Dél-Amerikába. A bajnoki döntőben három gólt is szerzett a

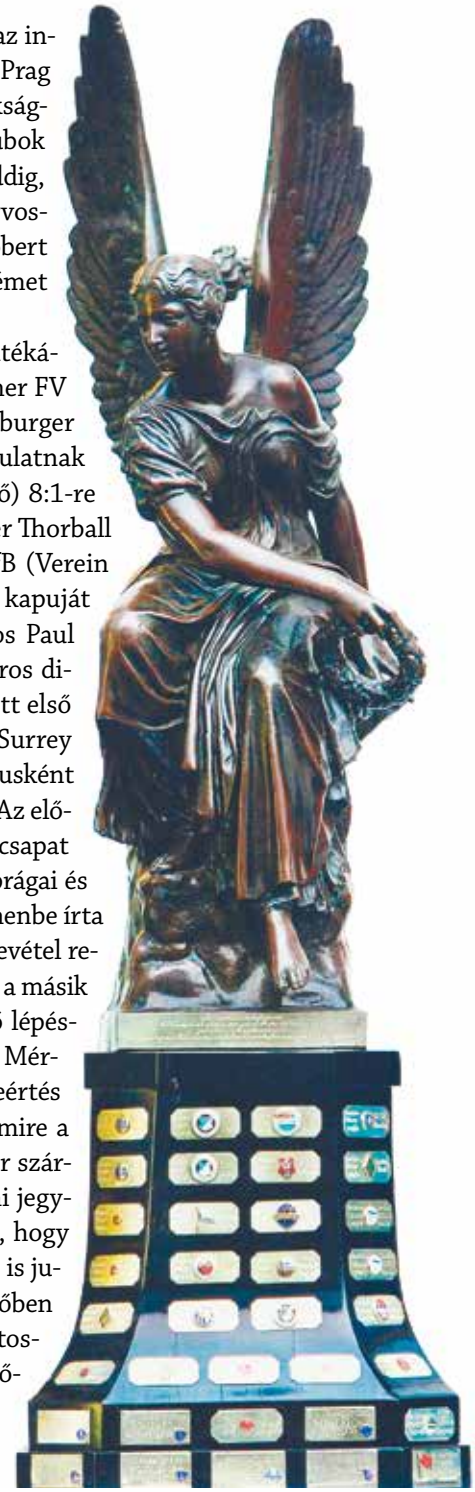

A német bajnoknak járó Viktoria-serleg

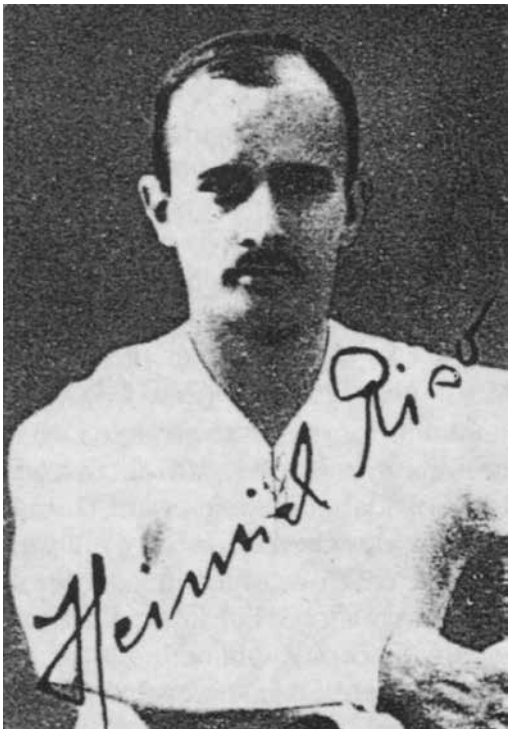

Heinrich Riso, a német bajnoki döntő hőse

Adalbert Friedrich fél tucat finálében szerepelt

német futballhőskor egyik nagy sztárja, Heinrich Riso. Ugyancsak kiválóan játszott Adalbert Friedrich, az egyetlen, aki a lipcsei klubnak az első világháború kitöréséig tartó sikerkorszakában (három bajnoki cím, három elveszített döntő) mind a hat finálében szerepelt.

Angliában a Sunderland lehetett volna a XX. század első bajnoka, amelyik meg tudja védeni az elsőségét. Ám a márciusi, az első számú riválisa, a sheffieldi The Wednesday (1929-ig ez volt a neve) elleni rangadón a pontoknál is többet veszített. Az 1:0-s vereség miatt felbőszült tömeg kövekkel megdobálta a levonuló játékvezetőt, amiért a szövetség rövid időre bezáratta a Roker Parkot. A lendületét vesztő gárda az utolsó fordulóban még mindent megnyerhetett volna. Addigra a Wednesday teljesítette a maga bajnoki programját, egypontos előnnyel és jobb gólaránnyal állt a Sunderlandhez képest. A „fekete macskáknak" így mindenképpen nyerniük kellett (volna) a Newcastle otthonában. Az előjelek nem voltak éppen kedvezőtlenek. A Sunderland az előző négy fellépésén győzött a St. James' Parkban, ám amikor a legjobban kellett volna, nem tudott. A mezőny utolsó negyedébe tartozó „szarkák" Bob McColl góljával nagy meglepetésre nyertek a szomszédvár alakulata ellen, s bajnoki címhez segítették a Wednesdayt. A Sunderland – rosszabb gólaránya miatt – még a második helyet is elbukta, az Aston Villa is megelőzte. A Liverpool FC ugyan csupán az ötödik helyen végzett, de minden vetélytársánál több találatot szerzett. Ez elsősorban a középcsatár, Sam Raybould érdeme volt, aki 31-et lőtt csapata 68 góljából. Az angol élvonal addigi történetében mindössze kétszer, 1892-ben és 1893-ban (mindkétszer John Campbell, a Sunderland híres csatára) nyerte el harminc gól fölötti teljesítménnyel a gólkirályi címet.

A Derby County hívei azt gondolták, tényleg lehet valami a klubtörténet kapcsán terjedő babonában, mely szerint egykoron cigányok megátkozták a „kosokat". (A Derby első pályája egy romatelep felszámolása után, annak helyére épült.) Ahogyan a *Sunday Times Illustrated History of Football* című könyvében olvasható: „Korábban kevés bizonyíték szolgált arra, hogy az átok valóban létezne. De a csapat tíz év alatt háromszor az elődöntőig, kétszer a döntőig jutott – ám nyerni egyszer sem tudott. A hatodik alkalommal azt remélték, megfordulhat a szerencse. De nem, megint kikaptak. A Bury 6:0-ra verte meg őket. Pedig a Derby a döntőig vezető úton csupán egy gólt kapott, azt is még az első fordulóban, a Small Heath ellen." A Bury mindössze a második FA-kupa-győztes lett, amely kapott gól nélkül játszotta végig a sorozatot. A hatgólos döntőbeli különbség immár több mint 110 éve rekord a világ legrégebbi, ma is létező kupasorozatának históriájában.

Skóciában a Rangers – a Hearts elleni óriási csatában – ezúttal az ottani FA-kupát nyerte meg, a bajnokságot elveszítette, sőt, csak harmadikként végzett a Hibernian és a Dundee mögött. Az edinburghi székhelyű bajnokcsapat, Skócia első, írek által alapított egyesülete nagyon megerősödött a század első éveire (1902-ben megverte a Celticet a skót FA-kupa-döntőben), s ebben nagy szerepet játszott a klubvezetők sok vitát kiváltó, de utóbb gyümölcsöző döntése, amellyel kitárták az egyesület kapuját mindenki előtt. Az alapítást követő első szűk negyedszázadban kizárólag olyanok lehettek tagjai, akik a katolikus fiatalok társaságába is tartoztak. (Az ír gyökerekre utal a klub elnevezése is: Hibernia Írország római kori neve.)

Ha már az íreknél tartunk, feltétlenül említsük meg, hogy a válogatottjuk addigi legnagyobb sikerét érte el a Brit Házibajnokság megnyerésével. (Holtversenyben...)

Az előző években még több súlyos vereséget elszenvedő csapat nem kezdett jól, Wolverhamptonban 4:0-ra kikapott az angoloktól. Ám játékosai óriási meglepetésre – történetükben először – 2:0-ra legyőzték a skótokat a Parkheadben, a Celtic pályáján. A brit bajnokságban az írek korábban soha nem nyerték meg a két egymást követő meccsüket, most ez is sikerült: a walesiek ellen 2:0-ra győztek Belfastban, egy olyan nérkőzésen, amelyet megszakítottak 15 percre az iszonyatos jégesőáradat miatt. A skótoknak kellett kikaparni a gesztenyét, legalább döntetlent kellett elérniük az angolok ellen az utolsó találkozón. A Doigra, McCombie-ra és Watsonra, a Sunderland játékosaira épített skót védelem azonban állta a sarat, csapatuk 2:1-re nyert, s ezzel hármas holtversennyel zárult a sorozat.

Közép-Európában a legfontosabb történés az első nem brit csapat, illetve csapatok részvételével rendezett európai válogatott összecsapás volt, amelyet eredetileg ugyan Bécs–Budapest mérkőzésnek hirdettek meg, de 1908 óta mindkét ország hivatalosnak ismer el. 1902. október 12-én az osztrákok, elsősorban a három gólt is szerző Johann Studnicka remek teljesítményének tulajdoníthatóan, simán, 5:0-ra nyertek. Nem volt ekkora különbség a két fél játékereje között, ahogyan az a következő években világosan kiderült.

Ami a bécsi klubfutballt illeti, a Wiener AC sorozatban harmadszor, s egyben végleg elnyerte a Tagblatt Pokalt. A Cricketerek ismét hadban álltak az Unióval, nem is fejezték be a bajnokságot. Hozzátartozik a teljes képhez, hogy 1903 tavaszára a hajdanvolt legerősebb osztrák gárda sokat veszített erejéből. Tavaszi nemzetközi mérkőzésein a prágai Slaviától és a német bajnok VfB Leipzigtől is súlyos vereséget szenvedett Bécsben. Jobban ment a Wiener AC-nak, amely jól szerepelt a kontinensen túrázó angol amatőrcsapatok ellen is, csak 2:1-re kapott ki a cambridge-iektől, s döntetlent játszott a Civil Service-szel. A WAC elhódította a Challenge Cupot is.

1903. április 26-án rendezték a párizsi Parc des Princes-ben az első (nem hivatalos) francia–angol mérkőzést

Olaszországban semmit sem változott a helyzet, hiszen a Genoa nyerte meg ismét a bajnokságot. Nagyon magabiztosan, 3:0-ra verte ellenfelét az egyébként a saját pályáján rendezett döntőben. A későbbiek szempontjából érdekesebb, hogy a rózsaszínű mezét akkoriban fekete-fehérre váltó Juventus először került be a bajnoki végjátékba. A Juvéban az egyik fedezet, a svájci Friedrich Bollinger kivételével csupa olasz futballozott.

Franciaországban már kilenc régió bajnoka játszott az országos titulusért, köztük a délnyugati részé, illetve a Littoralnak nevezett tengermelléki területé. A legerősebb körzet, a párizsi bajnoka a Racing Club lett, megelőzve a Club français-t. A főváros eminense bejutott az országos bajnokság döntőjébe is, de ott alulmaradt a címvédő Roubaix-vel szemben.

Belgiumban a brüsszeli Racing sorozatban negyedszer lett bajnok, noha az alapszakaszt jelentő csoportmérkőzések során gyengélkedett, kétszer is kikapott. A négyes döntőt már veretlenül, a Beerschot AC elleni egyetlen döntetlen mellett öt győzelemmel játszotta végig.

Két erős brüsszeli csapat egy közös képen. Balra a Racing, jobbra a Léopold Club tagjai

A Racing vívott egy mérkőzést a francia idény legjobbjával, a Roubaix-vel, s 4:0-ra megverte. Alkalmasint akkor Európa azon része legerősebb alakulatának számított. Nem sokkal maradt el mögötte tudásban a Léopold Club sem, amely 1903 tavaszán – elsőként a belga csapatok közül – hosszú közép-európai túrán járt, meglátogatva Prágát, Bécset és Budapestet is.

Egyeduralkodó volt Hollandiában a Haagse Voetbal Vereniging, a HVV, amely ugyancsak sorozatban a negyedik bajnoki elsőségét gyűjtötte be. Dániában a Kjøbenhavns Boldklub, a KB 1898 óta először nyerte meg ismét a tulajdonképpeni bajnokságot, amelyet a nem túl elmés DBU's Fodboldturnering, vagyis a DBU futballtornája névvel illettek.

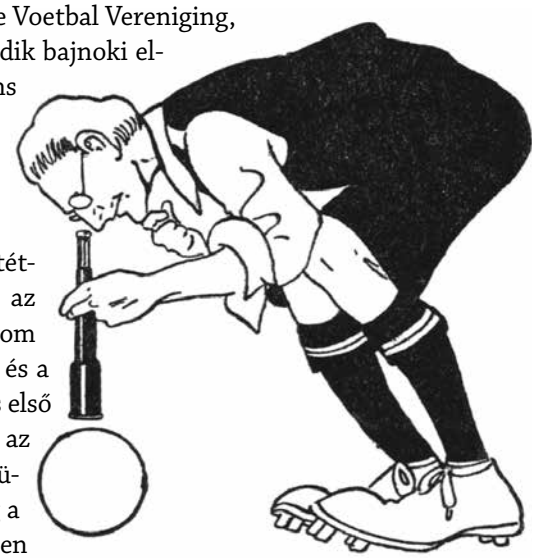

Az egyik bécsi futballsztár: Franz Eigl

Spanyolországban az első idénnyel ellentétben már nem egy városi válogatott, hanem az Athletic Bilbao képviselte a baszkokat. A három résztvevő (az Athletic, valamint a Madrid FC és a C Español F Barcelonából) a fővárosban április első hétvégéjén körmérkőzéses tornán döntötte el az elsőség kérdését. A bilbaóiak mindkét meccsüket megnyerve, nagy fölénnyel szerezték meg a klubtörténet első bajnoki címét. Természetesen akadtak olyan játékosaik (Amado Arana, Enrique Gori, Juan Astorquia, Armand Casseaux, Luis Silva és Walter Evans), akik az előző évben bajnoki címet nyerő, Vizcaya nevű városi válogatottban is szerepet kaptak. Közismert és szép legenda, hogy az Athletic Bilbao csapatában mindig csak baszk származású futballisták játszottak – ez a későbbi időkre valóban igaz, ám a hőskorban még más volt a helyzet. Az 1903-as bajnokcsapat tagjai közül Evans és George Cockran is angol volt.

Oroszországban számos nagyvárosban futballoztak már – ahogyan emlegettük azt a XIX. század történéseit felidéző fejezetünkben is –, de szervezett bajnokság csupán Szentpéterváron folyt. 1902 szeptemberétől másfél hónap alatt lejátszották az idény körmérkőzéses sorozatát, a Nyevszkij százszázalékos teljesítménnyel nyert, az első kiírás győztese, a Nyevka csak harmadik lett. A kiváló orosz futballtörténésztől, Jurij Lukoszjaktól tudjuk, hogy a Nyevszkij egy cérnagyár angol munkásaiból álló alakulat volt, egyetlen orosz labdarúgó nélkül.

Bekapcsolódott a futballvilág vérkeringésébe Mexikó is, ahol az 1902–1903-as idényben rendezték az első bajnokságot. Az Orizaba Athletic Club győzött, soraiban kizárólag Nagy-Britanniából bevándorolt játékosokkal.

Argentínában folytatódott az Alumni AC sikersorozata, ámbár négy év után először bajnokit veszített.

Brazíliában 1903-ban is az előző évi győztes, a São Paulo AC nyerte a Paulista Ligát. Uruguayban ellenben fordult a kocka, a korábbi évek sikercsapatát, a CURCC-t megelőzte a Nacional. Az égszínkékek mind a tíz meccsüket megnyerték, igaz, a legnagyobb riválisis nyert nyolcat, a Nacional elleni két vereségen kívül.

A király barátjának csapata játék nélkül is megkapta a kupát

- ***A Maley családba került az angol és a skót FA-kupa***
- ***Botrányos véget ért a német és a spanyol „bajnoki döntő”***
- ***Párizsban megalakult a Nemzetközi Labdarúgó-szövetség***

A manchesteri futball első nagy diadalát hozta az 1903–1904-es angol szezon – noha a bajnoki elsőséget ismét a The Wednesday szerezte meg. Ám a sheffieldi klub mögött második lett a City, amely előtte az FA-kupát is megnyerte. Az Aston Villa 1900-as elsősége óta először fordult elő, hogy egy csapat megvédje a bajnoki címét. Amikor elemezni próbáljuk, miért tudott két éven keresztül a The Wednesday a trónon maradni, semmiképpen sem emlegethetjük a pazar támadójátékát. Egy olyan korszakban, amelyre a csatárok nagy száma volt a jellemző, a jobbik

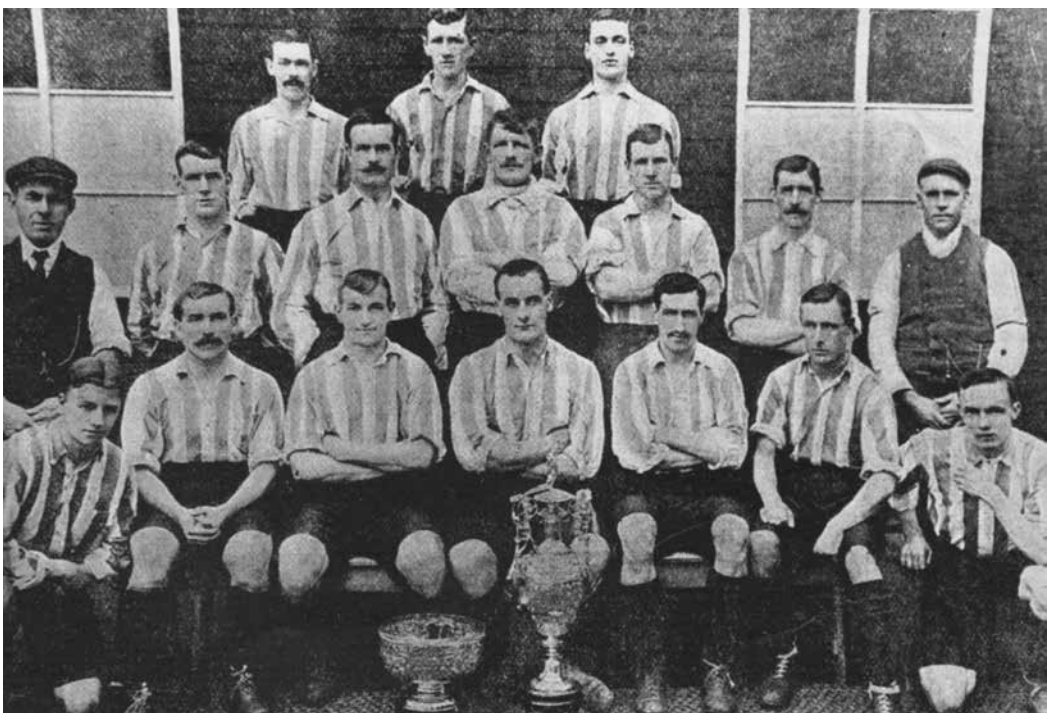

A bajnok The Wednesday. Hátul, balról: Ferrier, Hemingfield, Thockeray. Középen: David segédedző, Layton, Langley, Lyall, Crawshaw, Ruddlesdin, Firth edző. Elöl: Simpson, H. Davis, Harry Chapman, Wilson, Malloch, Spiksley, Simpson

sheffieldi csapat (hiszen a United is az élvonalba tartozott) két idény alatt mindösszesze 102 találatot elérve lett bajnok. Az elsőben (1902–1903, 54 találat) még holtversenyben negyedik lett volna a szerzett góljai alapján, ám egy évvel később csak a tizenegyedik! A kiesett Liverpool FC például eggyel többet termelt, mint a bajnokcsapat… A fentiekből következik, hogy a védekezés volt a sikerek kulcsa, ebből a szempontból akár azt is megállapíthatjuk, hogy a The Wednesday megelőzte a korát. Egyik idényben sem szedett be nála kevesebb gólt egyetlen vetélytársa sem, az 1903–1904-es 28-as mutató egészen kivételesnek számított. Csak Herbert Chapman legendás bajnokcsapata, a Huddersfield tudta megismételni ezt a teljesítményt 1924–1925-ben. Kevesebb góllal (26) aztán csupán 1969-ben nyert bajnoki címet egy gárda Angliában: a Leeds United.

Az FA-kupa-győztesek érme

A The Wednesday kilenc hazai mérkőzésén egyszer sem, haton csak egyszer kapitulált, mindössze kétszer, két birminghami alakulat, az Aston Villa és a Small Heath ellen szedett be kettőt. Hazai pályán veretlen maradt. A 38 mérkőzéséből összesen 16-on nem tudtak neki gólt lőni. A csapat élén Arthur Dickinson, a klubtörténet valaha volt legsikeresebb vezére állt. 1891 és 1920 között 919 találkozón dirigálta az együttest. (A The Wednesday nem az a klub volt, amelynél gyakran váltogatták az edzőt. 1891 és 1958 között, igen, 67 év alatt csupán öten, Dickinson, Robert Brown, Billy Walker, Jimmy McMullan és Eric Taylor töltötték be a posztot!)

Az FA-kupa-győztes tartalékok érme

Steve Bloomer lett az angol élvonal gólkirálya, ötödször, s egyben utoljára. (Az ottani legmagasabb osztályban nála többször, hatszor csak Jimmy Greaves nyerte el a mesterlövészek díját.) Noha később már nem került a képzeletbeli trónra, a Paleface-nek (Sápadtarcúnak) becézett, nem kifejezetten tankszerű középcsatár 21 éves, 352 gólt hozó ligapályafutását csak kevéssel az első világháború kitörése előtt fejezte be.

A Manchester City ezüstéremmel zárt bajnoki és a diadallal megkoronázott FA-kupa-menetelése óriási meglepetést keltett. A gárda 1902 tavaszán kiesett a First Divisionnak nevezett élvonalból, igaz, a következő idény végén visszajutott. De mégiscsak újoncként vágott neki a szezonnak. Ha a The Wednesday esetében megjegyeztük, hogy nem a támadójátéka eredményezte a sikereket, a Citynél

Marketing és PR 1904 futballjában

érdemes kiemelni: minden csapatnál több gólt szerzett a bajnokságban. (A bajnok 48-at, az ezüstérmes 71-et.)

Ellenben a „polgárok" hívei számára elsősorban a kupaszereplés jelentette az idény csúcsát. A Man City korábban 12 kísérletből egyszer sem „élte túl" az FA Cup második fordulóját. 1904 tavaszán azonban megállíthatatlan volt. Fentebb utaltunk rá: alkalmasint övé volt az idény legjobb csapata. Tartjuk, mert a City, amely hárompontos hátránnyal maradt le a The Wednesday mögött, talán a bajnokságot is megnyerhette volna, ha a kupadöntő előtti 15 napban nem kényszerül hat mérkőzést is játszani.

Tom Maley együttese előbb a Woolwich Arsenalt, majd egy döntetlen (rekordot jelentő 30 022 fizető néző előtt a Hyde Roadon, az akkori saját pályán) után megismételt mérkőzésen, ismét idegenben, a Middlesbrough gárdáját győzte le. Alaposan visszavágott a Borónak a korábbi, 6:0-s idegenbeli bajnoki vereségért. Az elődöntőben, semleges helyszínen, a liverpooli Goodison Park több mint ötvenezer nézője előtt 3:0-ra verte az ilyen sok kapott gólhoz egyáltalán nem szokott The Wednesdayt. A döntő a világ legrégebb óta létező kupasorozatának történetében mérföldkövet jelentett: először játszott két lancashire-i klub a serlegért: a Manchester City és az akkor második ligás Bolton. (Akkoriban lancashire-inak számították Manchestert, Boltont és Liverpoolt is, mindmáig az azonos nevű megye része közigazgatásilag Blackburn, Blackpool és Preston.) Függetlenül a két csapat székhelyének földrajzi közelségétől, az FA a döntőt Londonban, a Crystal Palace-stadionban rendezte meg. Már akkor fontos volt a szurkolók jó kiszolgálása, a Great Northern Railway társaság olcsó utakat hirdetett színes és látványos plakátjain a fővárosba. A Great Central Railway még inkább a manchesteri fanatikusok kedvébe kívánt járni: plakátján azt hirdette, hogy maga a döntő egyetlen gólját szerző nagy sztár, Billy Meredith is „azt szeretné, hogy Önök ott legyenek". A kor „marketingesei, PR-osai" váteszek lehettek: a 61 374 néző előtt lejátszott finálét a Manchester City valóban a „walesi varázslónak" becézett Meredith góljával nyerte meg 1:0-ra. Több mint

harmincezren utaztak Manchesterből és környékéről Londonba, sokan közülük a Euston és a St. Pancras állomásokon, vonatkocsikban aludva töltötték a meccs előtti éjszakát. Mondhatni, meglehetősen széles társadalmi skálán mozogtak a nézők, a lancashire-i munkásoktól egészen az aktuális miniszterelnökig, Arthur Balfourig. Mindenki Meredithre volt kíváncsi, s nem ok nélkül. A kor szupersztárja a 23. percben eldöntötte a mérkőzést.

Nagy napok voltak azok a Maley családban. Egy héttel a Manchester Cityt irányító Tommy sikere előtt az öccse, William (Willie) ismét megnyerte a Celtickel a skót FA-kupát. Vicces utóbbi és a zöld-fehérek története: a Celticet alapító Walfrid atya 1897-ben azért vizitált az egyesület néhány vezetőjével a catchcarti Maley-házban, hogy Tommyt felkérje a csapatuk menedzserének. Ám ő éppen udvarolni volt későbbi feleségénél, így aztán csak a négy évvel fiatalabb Willie-t (korábbi válogatott játékosukat) és a kisöccsüket, a később szintén futballedzőként dolgozó Alexet találták otthon. A Celticnek edző kellett, így végül Willie-t szerződtették. Az akkor a harmincadik évében járó kiválasztott a következő év elején munkába állt, majd 43 éven keresztül, 1940-ig ő irányította a csapatot. Még a nem kevésbé legendás Jock Stein sem érhet a nyomába a hazai porondon megnyert trófeák számát tekintve. Willie Maley 16 bajnoki címet és 14 kupaelsőséget szerzett a Celtickel. Utóbbiak közül egyet 1904-ben. Az volt az első skót FA-kupa-döntő, amelyet a Hampden Parkban játszottak, 65 000 néző előtt. A nagy ellenfél, a Rangers 2:0-ra vezetett, amikor a Celtic rákapcsolt, s 3:2-re fordított. A mérkőzés előtt az akkor még a szurkolók által a fiatal, saját nevelésű játékosok favorizálása miatt gyakran bírált Willie Maley merész húzásra szánta rá magát: középcsatárnak állította a balszélen hetek óta szárnyaszegetten vergődő **Jimmy Quinn**t. A fanatikusok a fejüket fogták, azt kérdezgetve: mire megy majd a középtermetűnek is csak jóindulattal mondható Quinn a Rangers nagydarab védő között. Ám a húzás fényesen bevált: az élete meccsét játszó Quinn szerezte a Celtic mindhárom gólját! (Quinn egyébként máskor is jól feltalálta magát a kapu előtt. 1900 és 1915 között 331 mérkőzésen 216 gólt szerzett a „kelták” akkor még hosszanti csíkos zöld-fehér mezében.)

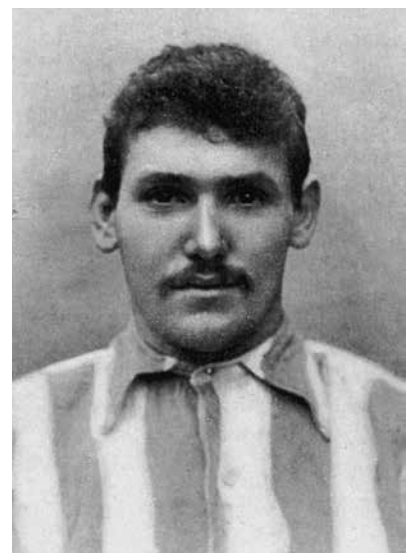

Az ottani bajnokságban nagy meglepetés született: a Rangers és a Celtic is lemaradt az első két helyről. Az elsőséget – története egyetlen élvonalbeli bajnoki címét – a Third Lanark szerezte meg. Attól kezdve huszonnyolc éven át, egészen 1932-ig, a Celticet vagy a Rangerst avatták bajnokká Skóciában.

Belgiumban az Union Saint-Gilloise nagyszerű teljesítménnyel érte el története első bajnoki címét. Az alapszakaszt jelentő csoportmérkőzések során 12 meccsből 11-et megnyert, majd a hatos döntőben százszázalékos maradt. A gárda legjobb játékosának ismét a 30 találatig jutó gólkirály, Gustave Vanderstappen bizonyult, aki pályafutásának már a második gólkirályi címét szerezte. Két testvére, Charles, a szélső és Joseph, a kapus is tagja volt a bajnokcsapatnak. Mindhárman alapemberek voltak a sárga-kékek első, 1910-ig tartó aranykorszakában, hat-hat bajnoki címet gyűjtöttek.

A sötét mezes belga és a fehér trikós francia játékosok az 1904. május elsejei brüsszeli találkozójuk előtt

Hollandiában új győztest avattak, a hágai HBS (Houdt Braef Stant) Craeyenhout alakulata végzett az élen. Az 1896 és 1954 között az élvonalban szereplő egyesület az első nagy sikerét érte el.

Franciaországban folytatódott az RC Roubaix nagy sorozata, ismét a Dubly és a Renaux fivérek köré épített gárdáé lett a bajnoki arany. Az alapszakaszt jelentő tulajdonképpeni területi bajnokságokat megnyerő kilenc alakulat közül öt, köztük például az Olympique Marseille, először került az országos bajnokságot jelentő, kuparendszerű végjáték főtáblájára. A Roubaix kiemelkedett a mezőnyből – az elődöntőben 12:1-re verte meg a Stade Rennais-t –, de a párizsi tornán diadalt arató, története legjobb idényét megélő United Sport Club a finálében ráijesztett. Már 2:0-ra vezetett, ám a második félidőben a címvédő rúgott egy négyest. A USC tizenegy játékosából nyolc angol volt. A franciák 1904 tavaszán csak még intenzívebbé tették a már egyébként is évek óta létező nemzetközi kapcsolatokat. Márciusban a Southampton 6:1-re verte meg a szövetség, az USFSA válogatottját, majd április közepén a kiváló londoni amatőrcsapat, a Corinthians adott futball-leckét a párizsiaknak. Persze, minden viszonyítás kérdése: a 11:4-re megnyert mérkőzésen tíz gólt is egyetlen futballista, **Gilbert Oswald Smith** szerzett. „G. O." Smith nevét már csak a futballtörténelem legkiválóbb ismerői emlegetik. Mivel a bajnoki sorozatokban nem szereplő Corinthians játékosa volt pályafutása nagy részében, nem nyert sem bajnoki címet, sem FA-kupát. „Mindössze" húsz válogatott mérkőzésén 11 gólt szerzett, s tekintélyére jellemző, hogy 14-szer ő volt a csapatkapitány. Az *IFFHS*, a futballvilág históriájával és statisztikáival foglalkozó nemzetközi szervezet a századforduló labdarúgó-történetét feldolgozó kiadványában a „korszak legbriliánsabb, már-már tökéletes futballistájaként" jellemezte.

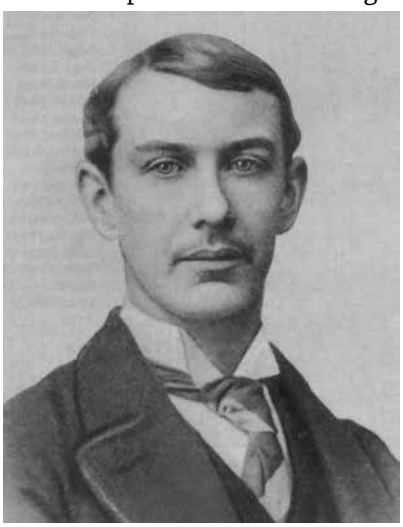

A franciáknak a vereség ellenére sem ment el a kedvük a válogatott meccsektől, sőt... 1904. május elsején először játszottak hivatalos mérkőzést, mégpedig a szomszédos Belgium ellen (3:3). A „vörös ördögök" vitathatatlanul a legkedveltebb ellenfélnek számítottak az első két évtizedben. A francia válogatott az első 50 mérkőzéséből tizenötször velük játszott.

A sorozatban negyedszer délnémet bajnok Karlsruher FV tagjai (balról): Häfner, Zinser, Schricker, Altenheim, Heck, F. Langer, Roth, Holdermann, W. Langer, Wetzler, Gutsch, Zweerts és Breining

VILÁGSZERVEZET

Párizsban megalakult a FIFA

Előbb a hollandok, majd a franciák is jelezték a tanítómesterként tisztelt angoloknak, szerintük üdvös lenne egy, a nemzetközi futballéletet irányító és koordináló testület létrehozása. Cornelis August (Carl Anton) Wilhelm Hirschman, a holland szövetség (NVB) titkára, a tekintélyes bankár 1902-ben levelet írt angol kollégájának, Frederick Wallnak, kapcsolatfelvétel céljából. Addigra már egyeztetett a belga szövetség élén álló Henri de Laveleye báróval is, így voltaképpen közösen várták a választ. Eltelt egy év, közben megpróbáltak szót érteni az International Boarddal és más brit szövetségekkel is – hiába. Végül az angolok írtak egy udvarias választ a találkozó ígéretével, de időpontot nem tűztek ki.

A holland Hirschman

A La Manche túloldalán – alkalmasint arra gondolva, hogy egy ilyen lépés csorbítaná a Football Association vélt vagy valós primátusát – hallani sem akartak róla.

Erre a kontinens szövetségeinek képviselői maguk vették kézbe az ügyeket. Laveleye báró levelet írt Robert Guérinnek. Kiderült, hogy a francia szövetség, az USFSA főtitkára, a jeles újságíró már túl volt két londoni úton, tárgyalt előbb Wall-lal, majd Lord Kinnairddel, az FA elnökével, de semmire sem jutott. Egyik levelében így értékelte a találkozókat: „Olyan volt, mintha késsel vágnám a vizet."

A belga Laveleye báró

Guérin 1903 augusztusára meghívta Párizsba a kontinens érdeklődést mutató szövetségeinek képviselőit, de az a találkozó elmaradt. Hamvában holt így a nagy ötlete, egy Európa-bajnokság kiírása is. Ám mivel az ősz derekán az angolok véglegesnek tűnő

Németországban nem avattak bajnokot. Noha a szövetség május 12. napjára kiírta a bajnoki döntőt Kasselbe a címvédő VfB Leipzig és a berlini Britannia 92 között, de néhány órával a kezdés előtt lemondta. Az ok: a negyeddöntőben a berliniektől 6:1-es vereséget szenvedett Karlsruher FV tiltakozása. Az egyik legerősebb regionális liga, a délnémet bajnokcsapatának a vezetői protestáltak, hogy a szövetség – az eredeti versenykiírással ellentétben, a nagyobb bevétel reményében – nem semleges pályára írta ki mérkőzéseket, hanem például ebben az esetben a fővárosba. A Karlsruher FV tartalékos összeállításban állt ki és szenvedett súlyos vereséget, mivel – hivatkozása szerint – amatőr játékosai nem tudtak elutazni a távoli helyszínre. Pikáns, hogy a FIFA megalakulását követő új szabály életbelépése után, a döntő időpontja körüli napokban a DFC Prag tagságát kénytelen volt megszüntetni a DFB. Ferdinand Hueppe, az első elnök, aki a DFC Prag tagja volt, lemondott, a helyére pedig Friedrich Wilhelm Nohe, a Karlsruher FV első embere került.

Spanyolországban kupasorozatnak (Copa de Su Majestad Rey Alfonso XIII.) nevezték a bajnokságot. Hasonlóan a németekhez, ott sem játszották le a döntőt, játék nélkül lett első az így előző évi, 1903-as titulusát megvédő Athletic Bilbao. Úgy, hogy egyetlen mérkőzést sem játszott! A bajnoki tornát az akkoriban megalakított madridi futballszövetség, az Asociación Madrileña de Clubs de Foot-ball rendezte, tervei szerint a fővárosi csapatok minitornájának győztese a baszk Athletic Bilbaóval, illetve a katalán Club Español Futbóllal játszott volna

negatív választ küldtek (1903. november 14-én keltezett levelükben arra hivatkoztak, hogy még gyerekcipőben jár a kontinensen a futballszövetségek megalakítása), a Le Matin *újságírója úgy gondolta, még egyszer nekifut egy britek nélküli találkozó megszervezésének. A belgák először augusztus első hetét (3-4.) javasolták, Guérin azonban sürgetőbbnek látta a feladatot. Áprilisban meghívót küldött az érdeklődőknek egy 1904. május 21–23-i, hétfő–szerdai dátumot javasolva. Előterjesztésében egy nemzetközi szövetség megalakítását vizionálta, amely meghatározza és egységesíti a válogatott mérkőzések szabályait, és rendelkezik arról, hogy egy országot csak egyetlen szövetség képviselhet. Felvetette ismét egy Európa-bajnokság megszervezésének ötletét. Pontjai közül különösen az „egy ország, egy szövetség" volt érdekes – a szintén érdeklődő svédeknél például éppen ez okozta az egyik legnagyobb gondot. Guérin először a Nemzetközi Liga (angolul: International League) vagy a Nemzetközi Szervezet(International Union) neveket javasolta.*

A francia Guérin

A svájci Schneider

A francia fővárosban, az USFSA székhelyén (229, rue Saint-Honoré) megtartott tanácskozáson öt ország szövetsége vett részt. A franciákat Guérin és André Espir, a belgákat Louis Mühlinghaus és Max Kahn, a hollandokat Hirschman, a svájciakat Victor E. Schneider, a dánokat (és egyben a svédeket) a volt futballista, Ludvig Sylow képviselte. A francia Espir egyben a spanyol, voltaképpen a madridi szövetség nevében is eljárt. Az alapításról rendelkező okiratba hét alapító, hat szövetség és a spanyol Madrid Football-Club került.

A mindössze 28 éves Robert Guérint választották a Fédération Internationale de Football (Association) nevet kapott szervezet első elnökének. Schneider lett az első, Hirschman a második alelnök, Mühlinghaus a titkár, Sylow pedig a titkárhelyettes.

hármas tornát. Ez a barcelonai együttesnek nem tetszett, ráadásul végül bevettek még néhány madridi alakulatot, kezdett úrrá lenni a káosz.

Az Athletic Bilbao játék nélkül bajnoki címet nyerő csapata

Az első körben a madridi Moncloa FC túljutott (egyik) városi riválisán, az Iberián. A másik párban két további fővárosi együttes kombináltja, a Madrid FC/Moderno FC 5:5-re végzett az ugyancsak madridi Españollal, amely a másik ki nem állása miatt játék nélkül megnyerte a második mérkőzést. Ez is fura történet: abban egyetértett a két csapatkapitány, hogy hosszabbítás helyett új meccset játsszanak, de abban már nem tudtak megállapodni, hogy az mikor legyen. Az Español a következő nap akart pályára lépni, a riválisragasz-

A bécsi Cricketers a századforduló első éveiben Közép-Európa egyik legerősebb csapatának számított

Svájc új bajnoka, az FC St. Gallen. Hátul, balról: Grunder, Vonwiller, C. Widmer, L. Widmer, Stiefel. Középen: Dütschler, Seitz, Bryan, Curti vezető. Elöl: Giger, Thöny, Buchegger

kodott a versenykiírásban szereplő, legalább 48 órás pihenőhöz. Döntött a rendező madridi szövetség, amelynek első embere, Ceferino Rodríguez Avecilla történetesen az Español elnöke is volt. A Madrid FC/Moderno FC 24 órán belül nem volt hajlandó újrázni, így a presidente továbbjutónak hirdette ki a saját csapatát. Az elődöntőben a katalán bajnok Club Español Futból nem állt ki a baszk Athletic Bilbao ellen, így utóbbi bejutott a döntőbe. A másik ágon, két madridi legénység csatájában az Español 1:0-ra vezetett a Moncloa ellen, amikor az egyik védője, Hermúa súlyos lábtörése miatt a játékvezető lefújta a találkozót. Az újrajátszásra a Moncloa nem állt ki. Avecilla ismét az övéi továbbjutása mellett kardoskodott, de ez már sok volt a klubok képviselőinek. Végül sorsolással dőlt el a továbbjutás – Fortuna az Españollal volt.

Úgy fest, a többieknek ezzel elege is lett az Españolból. Vagy „csak" túl sokat nyomott a latban náluk, hogy a bilbaói klub elnöke, Enrique González de Careaga XIII. Alfonz király bizalmi embere volt. Kitalálták, hogy ez a gárda nem nyerte meg a madridi „selejtezőt", sőt úgy jutott döntőbe, hogy első mérkőzése döntetlenre végződött, a másodikat meg nem fejezte be. Közben a program elhúzódása miatt a fővárosba utazott baszk játékosok egy részének vissza kellett térnie Bilbaóba, elfogyott a szabadságuk. Erre a madridi szövetség úgy döntött, hogy az Athleticet egyetlen percnyi játék nélkül kupagyőztesnek nyilvánítja!

Az osztrák válogatott két országok közötti meccset játszott az idényben, mindkettőt a magyarok ellen. Bécsben ők nyertek, Budapesten ellenben mi. A március 18-án megalakult Österreichischer Fußballverband válogatottja – tulajdonképpen a Vienna és a Cricketers kombináltja – áprilisban 7:1-re kikapott a londoni Corinthianstól. Az ellenszövetség, a Fußballunion legénysége – elsősorban a Wiener AC-ra építkezve, de egy-egy játékost a Rapidból és a WSC-ből

A svájci ezüstérmes, a bázeli Old Boys. Hátul, balról: Banga vezető, Mory, Maier, Bollinger, Gautschy. Középen: Kupferschmied, Trüb, Bächlin. Elöl: Buser, Landerer, Schwarz, Seiffert, Wächter

is beválogatva – 6:1-es vereséget szenvedett a skót Celtictől. Az Unió bajnoki címét ismét a Wiener AC nyerte meg, ebben értelemszerűen tavasszal már csak a régi szervezet kebelén belül maradt alakulatok vettek részt. A bécsi labdarúgás nagy eseménye volt a szezonban az új stadion megnyitása.

Továbbra is Szentpétervár volt Oroszország fővárosa. A futballban is. 1903-ban a Viktorija (Victoria) nyerte meg a bajnoki aranyat, a kevés orosz mellett angol, német, sőt norvég játékossal-játékosokkal a soraiban.

Svájcban a keleti (St. Gallen), a középső (FC Old Boys Basel) és a nyugati (Servette) országrész bajnoka jutott a hármas döntőbe. Az első mérkőzésen a St. Gallen-iek Bernben 1:1-re végeztek a genfiekkel, majd Zürichben „szűken", 1:0-ra megverték a bázeli „öregfiúkat". A Servette-nek elég lett volna az utolsó, berni mérkőzésen a kétgólos győzelem is – de 2:0-ra kikapott. A bajnoki elsőség így a St. Gallen ölébe hullott.

Egy picit még visszakanyarodva Angliába: a Déli Ligát (Southern League) megnyerő Southampton együttese akkoriban párját ritkító túrára indult, 1904 nyarán, az idény befejezését követően, Dél-Amerikába utazott. Öt találkozót vívott Buenos Airesben, nyitásként 3:0-ra verte meg a legjobb ottani csapatot, az Alumni AC-t. A legszorosabb mérkőzést Argentínában zárásként vívta, az argentin liga válogatottját „csak" 5:3-ra verte meg. Utána

Az osztrák kapus, Karl Molisch

A Southampton profi csapata, amely sikeres túrán járt a távoli Argentínában és Uruguayban

Montevideóban 8:1-re győzött az uruguayi ligaválogatott ellen. Ez volt az első alkalom, hogy brit profi csapat Dél-Amerikában szerepelt.

A szubkontinensen az Alumni AC lett 1903-ban ismét az argentin bajnok. Uruguayban a Nacional megvédte elsőségét az ősszel, de az 1904-es bajnokságot nem fejezték be, az úgynevezett masolleri ütközet miatt. Brazíliában 1903 októberében a São Paulo AC nyerte meg a Paulistano előtt a paulista ligát.

Arturo Forrester, az első argentin, aki gólt lőtt az angol profiknak

Visszautalva a southamptoni „szentek" a világ másik felén tett túrájára, különleges volt, de nem egyedi. Dél-Amerika akkor fogadott először angol csapatot, de 1903-ban a Corinthians például Dél-Afrikában járt, immár 1897 után másodszor. Bő két hónap alatt 25 mérkőzést játszottak a – korabeli hazai szóhasználatot kölcsönvéve – Corinthiánok, ezek közül huszonkettőt megnyertek, néhányat közülük 7-8000 néző előtt. Nem volt már akkora különbség a dél-afrikaiak és az angol vendégek között, mint hat évvel korábban (akkor 113:15-ös gólaránnyal zártak az angolok), de még mindig más nagyságrendet képviseltek.

Kirobbant a futballtörténet első bundabotránya

- ***Osztrák légióst szerződtetett a Rangers profi csapata***
- ***Először fizettek ezer fontot Angliában egy játékosért***
- ***Megszerezte első bajnoki elsőségét a Madrid és a Juve***

Ismét egy „elsőség”: 1904 karácsonyán szerződött az első minőségi légiós a kontinensről az Egyesült Királyságba. **Karl Pekarna**, a First Vienna akkor 22 éves tagja előző májusban nagyszerűen védett a tízéves fennállását ünneplő klubja jubileumi tornáját követő gálamérkőzésen a koppenhágai Boldklubben af 1893 ellen – a megsérült J. S. Watson helyére őt kölcsönkérő skót Rangers csapatában. (Watson óriási figura volt. Néhány nappal korábban, a Wiener AC elleni meccsen a társai öt percen keresztül „jegelték” a labdát, ameddig a hálóőr képeslapokat írt az otthoniaknak…) A beugró Pekarna olyan jól védett, hogy a „protestánsok” szerették volna leigazolni. Hónapokon keresztül tartó egyeztetés kezdődött, pozitív eredménnyel. 1904 végén a skótok szerződési ajánlatot küldtek a bécsieknek a közben a magyarok elleni, október 9-i mérkőzésen a válogatottban is bemutatkozott kapus ügyében. Pekarnának heti 3,10 fontos fizetést ajánlottak, ami kifejezetten jó pénzt jelentett neki a levélkihordóként összeszedett bécsi jövedelméhez képest. Glasgow-ban eleinte a tartalékcsapatban kapott helyet, majd „előléptették”. A legjobb profik között tizenegy mérkőzés jutott neki, ebből tízet megnyert a Rangers. A hivatásosként egyetlen meccsén sem veszítő bécsi kapus a csatárokat, az ellenfél támadóit le tudta győzni, a honvágyat nem. 1905 nyarán visszatért a császárvárosba, s ismét leigazolt a Viennához. Ebből lett csak botrány! Az osztrák szövetség szabályai szerint ugyanis, aki profit alkalmaz, azt azonnal ki kell zárni az amatőrök közül. Végül az ÖFV engedett, s megalkotta az úgynevezett Lex Pekarnát, a Pekarna-törvényt, amellyel kivételként engedélyezte egy korábbi profi játékos visszaamatőrösítését. A kapus 1908-ig védett aztán a Viennában, majd újból légiósnak állt, előbb két évet a Wacker Münchenben, majd négyet, az első világháború kitöréséig a városi rivális Bayernben szerepelt. Pályafutását 1919-ben, néhány mérkőzés erejéig visszatérve, a bécsi csehek csapatában, az SK Slovanban zárta le.

Az osztrák és a magyar játékosok a két csapat bécsi mérkőzése előtt. A mieink 5:4-re nyertek a Cricketer Platzon

A császárvárosban a Pekarna-ügyön kívül is mozgalmas volt a szezon. 1904. szeptember 30-án megszűnt az eredeti szövetség, az Unió, a mindvégig hű egyesületek, köztük a Wiener AC, az AC Viktoria Wien és a Rapid Wien is átléptek az ÖFV-ba. Ebben az idényben már nem írták ki a Tagblatt-Pokalt, igaz, mást sem helyette. Megrendezték ellenben a Challenge Cupot, amelynek osztrák selejtezőjét meglepetésre a WAC-ot legyőző Cricketerek ellen diadalmaskodó Wiener Sportvereinigung nyerte meg, soraiban a Bécsben élő magyarral, Fekete Rudolffal, valamint Wilhelm Schmiegerrel. (A MUE elleni finálében a bécsi klub a serleget is elnyerte.) A balszélsőből – eredetileg görög–latin szakos középiskolai tanárból – Willy Schmieger néven később válogatott csatár, nemzetközi játékvezető, kiváló újságíró, sőt az első legendás osztrák rádióriporter, ha úgy tetszik, a „bécsi Pluhár" lett.

A csehek sem rendeztek – például a magyarhoz hasonló – bajnokságot, pedig akadtak jó csapataik. Különösen a Slavia és a Sparta, mindkettő megverte tavasszal Prágában a Viennát, ellenben Bécsben egyik sem szerepelt jól. Ugyancsak erősnek számított a német szövetségből kiebrudalt DFC Prag is.

Németországban egy berlini és egy délnémet csapat jutott a bajnoki döntőbe: a **Berliner Thorball und Fußball-Club Union 1892** Kölnben 2:0-ra legyőzte az előző évi botrányt kirobbantó Karlsruher Fußball-Vereint. Ez az idény sem zajlott simán. A negyeddöntőbe jutásért az SC Schlesien Breslau (a város mai neve: Wrocław) nem utazott el a túl magas költségek miatt Lipcsébe, a Magdeburger FC Victoria 1896 elleni mérkőzésre. Meglepő, de az előző két év legsikeresebb német alakulata, a VfB Leipzig sem vonatozott el a Braunschweiger FC Eintracht elleni találkozójára. Utóbbi eset miatt az Union és a braunschweigi Eintracht tulajdonképpen negyeddöntőt játszott egymással, ami ellenben azt eredményezte, hogy az egyik ág kiürült: a Karlsruher FV (dolgozik bennünk a kisördög, muszáj megjegyeznünk: a szövetségi elnök, Friedrich Wilhelm Nohe csapata játék nélkül

jutott a döntőbe. Tehát úgy lett bajnoki második, hogy egyetlen mérkőzését sem nyerte meg az országos sorozatban!)

A karlsruhei klubé volt egyébként a német futballban mindig is meghatározó szerepet játszó déli rész első szupercsapata. Noha a klasszikus amatörizmus korát éltük, mi tagadás, jól jött az egyesületnek, hogy Miksa badeni herceg, a későbbi porosz miniszterelnök, majd a Német Birodalom császárkorszakának utolsó kancellárja személyében tekintélyes főtámogatója – a *Kicker* sportmagazin megfogalmazása szerint: leggazdagabb szurkolója – akadt.

Az országos bajnoki cím először került Berlinbe, az Union csapatához. A kék-fehérek még némi előnyt is adtak a riválisaiknak, miután a legenyhébb fogalmazás szerint is bohém kapusuk, Paul Eichelmann (hajdanán egy „őskori válogatott mérkőzésre" Angliába utazva már a vonaton elkockázta az összes pénzét), aki kitűnően védett a tulajdonképpeni negyeddöntőben a braunschweigiek ellen, az elődöntőben, a társai akaratára kimaradt – mert előtte „kimaradt"... A rossz szójáték úgy lesz érthető, ha tudjuk, a többiek szerint illumináltan érkezett a meccsre. Ezért a döntőt is kénytelen volt kihagyni az eltiltása miatt.

Angliában a Newcastle United – ami az eredményeket illeti – majdnem tökéletes szezont zárt. A „szarkák" egypontos előnnyel végeztek az Everton, s kettővel a Manchester City előtt a bajnokságban. Ráadásul eljutottak a kupadöntőbe, ahol csak nagy csatában veszítettek az Aston Villával szemben. Ugyanakkor a liga megnyeréséhez kellett (nem kis) mázli is. A második helyezett Everton ugyanis példátlan balszerencsével hullatott el két pontot, amelyekkel felülhetett volna a trónra. Az Arsenal elleni mérkőzésen vezetett 3:1-re, amikor – alig néhány perccel a rendes játékidő letelte előtt – a játékvezető köd miatt lefújta a találkozót. Az újrázást ellenben 2:1-re megnyerték az „ágyúsok". Noha a hőskorhoz képest a skótok arányszáma ad-

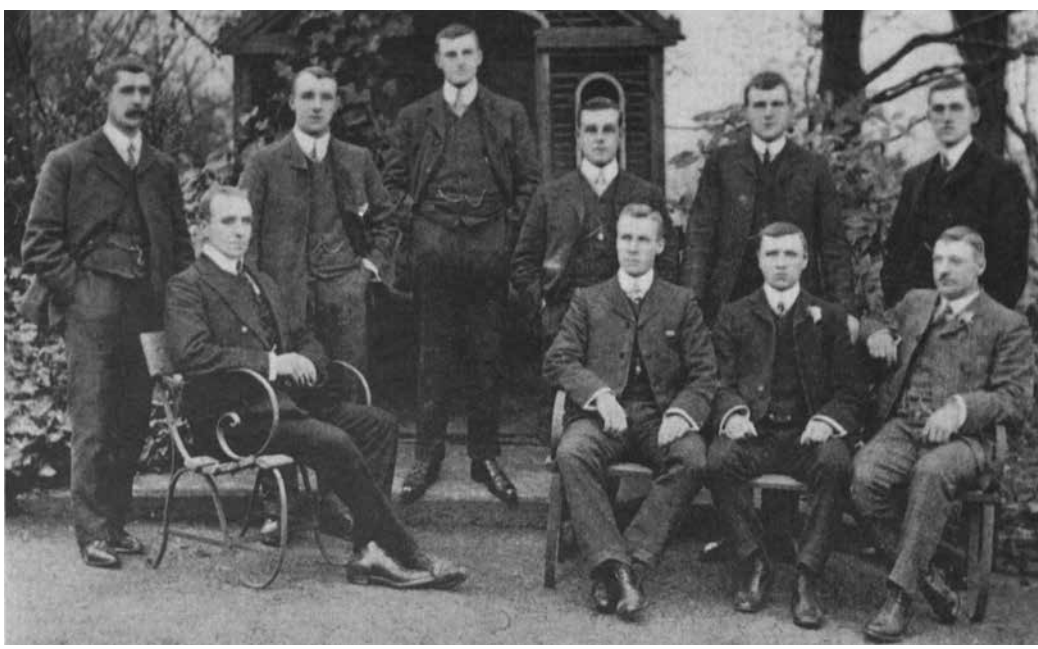

Az angol válogatott az áprilisi, skótok elleni mérkőzésre „rápihenve". Hátul (balról): Ruddlesdin, Bridgett, H. Smith, Sharp, Roberts, Linacre. Elöl: Spencer, Bache, Bloomer és Leake. (A képről Woodward hiányzik.)

digra valamelyest csökkent az angol élcsapatokban, a Newcastle United alaptizenegyében, a skót Frank Watt alakulatában hat honfitársa játszott öt angol mellett. Játékosai közül hármat érdemes kiemelni: Lawrence kapust, Rutherfordot, a jobbszélsőt, valamint a csapatkapitányt, az egyik belsőcsatárt, Veitchet. Jimmy Lawrence mindössze húszéves volt a diadal tavaszán, de aztán egészen 1921-ig maradt a csapatnál, az ott töltött több mint másfél évtized alatt két további bajnoki címet szerzett, ötször jutott el a kupadöntőig (ezekből csak az 1910-est nyerte meg). Az angol Colin Veitch a futballnál jobban csak a színházat, a művészeteket szerette, testvérével, Normannel alapítói voltak 1911-ben a newcastle-i Népszínháznak, amely bemutatta *George Bernard Shaw* betiltott darabját is (*A tőrbecsalt Blanco Posnet*). Ettől kezdve Veitch a mester szoros baráti köréhez tartozott. A harmadik nevezetes figura, Jock Rutherford, aki amellett, hogy Lawrence-hez hasonlóan részese volt a klub nagy sikereinek 1913-ig, még a 42. évében járva is játszott profiként mérkőzést akkori klubja, az Arsenal színeiben. Az egykori 11-szeres válogatott szélső 19 idényt töltött az első, hármat a második ligában – pedig négy szezonja még „el is veszett" a háború miatt. Rutherford dédunokája, az azonos családnevet viselő Greg megnyerte a távolugrást a 2012-es londoni olimpián.

A duplázás nem sikerült: a Newcastle United – az első északkelet-angol klub, amely bejutott az FA-kupa döntőjébe – több mint százezer néző előtt 2:0-ra kikapott a Crystal Palace-stadionban az Aston Villától. Pedig egy héttel korábban a „szarkák" két góllal megverték a birminghamieket a bajnokságban. A londoni finálében (amelyben mindkét alakulat a mostanság is szokásos alapszerelésében játszott, azzal a kis különbséggel, hogy a Newcastle tagjai kék nadrágot viseltek) **Harry Hampton** döntött. A kiváló csatár mindmáig a Villa történetének legeredményesebb góllövője, 1904 és 1920 között 376 mérkőzésen 242 gólt szerzett. Annak ellenére, hogy kortársai azt mondták róla, az első világháborúból visszatérve, a somme-i csatában mustárgázmérgezést szenvedve, már soha nem futballozott úgy, mint korábban.

Ebben az idényben szerepelt először a Woolwich Arsenal, s egyben déli, így londoni klub az angol első ligában. Ugyancsak a bajnoki idény nagy eseménye volt **Alf Common** átigazolása a Sunderlandből a Middlesbrough-ba. A Boro akkoriban csak vergődött a First Divisionnak nevezett élvonalban, s több mint két éven keresztül nem tudott idegenbeli mérkőzést nyerni. A kiválasztott kiváló játékos volt – de nem annyira jó, amekkora felzúdulást keltett a vételi ára, s amekkora léptéket jelentett az érte kifizetett ezer font. Merthogy Alf Common lett a futballtörténelem első játékosa, akiért egy klub ezer fontot is hajlandó volt kifizetni. Ma már nevetünk az összegen, de akkoriban nagyon elégedett volt egy ligajátékos, ha 15 fontot megkeresett egy hónapban. A szabályok szerint egy futballista éves keresete nem haladhatta meg a 208 fontot.

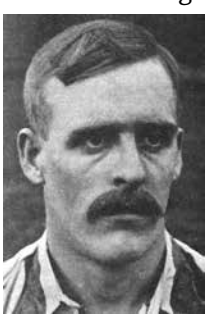

A legdrágább játékos

Minden relatív: a mi Bosman-éránkban már nem is olyan hihetetlenek az arányok. A sajtó mindenesetre elájult, az *Athletic News* megjegyezte, hogy egy válogatott játékosért 400 font lenne a reális vételár. Aztán még elsütötte a témával kapcsolatos, egyik lehető legnagyobb közhelyet: „Tíz százfontos fiatal játékossal lehet, hogy többre menne a Middlesbrough!" Lehetett némi igaza, ugyanis néhány hónappal korábban a Sheffield United 375 fontért engedte el Commont korábbi klubjához, a Sunderlandhez. A Boro financiálisan még inkább ráfizetett az ügyletre, miután a liga – amely egy bejelentés alapján vizsgálódni kezdett az egyesületnél – illegális kifizetések és a maximált jövedelem (fizetési sapka) figyelmen kívül hagyása tárgyában is vétkesnek találta, örülhetett, hogy megúszta 250 fontos büntetéssel, s nem bűnhődött kizárással. Common ellenben benn tartotta a csapatot az elitben, vezérletével a piros-fehérek megszerezték tavasszal a szükséges pontokat. (Más kérdés, hogy végül a Football League húszra emelte az élvonal létszámát, így nem volt kieső.)

James Henry Linacre, az angol válogatott kapusa ráér

Kitört a futball első bundabotránya. A szövetség – vesztegetési kísérlet miatt – 18 hónapos eltiltással sújtotta Billy Meredith-t, a Man City sztárjátékosát, s összesen 17 futballistát tiltott el örökre attól, hogy a klub mezét viselje. A vád szerint a „walesi varázsló" az utolsó bajnoki meccs előtt rá akarta bírni Alex Leaket, az Aston Villa csapatkapitányát a bundára. Semmi-

OLIMPIA ST. LOUISBAN

Kanadai bajnokok

A modern kor harmadik olimpiai játékát a NOB eredetileg Chicagóban szerette volna megrendezni – összekötve a legnagyobb illinoisi település centenáriumi ünnepségével –, ám az amerikaiak, az államelnök, Theodore Roosevelt hathatós lobbitevékenységének is tulajdoníthatóan, átvitték azt egy másik, éppen a 100. „születésnapját" ünneplő városba, St. Louisba. Nem bizonyult helyes döntésnek, az olimpia a párhuzamosan megrendezett világkiállítás árnyékában maradt. A nemzetközi versenyek presztízse meg sem közelítette a maiakét, az IFFHS, *a nemzetközi labdarúgás történetével és statisztikáival foglalkozó szervezet által kiadott olimpiatörténeti könyv megjegyzése szerint „az egyetemi és főiskolai csapatok egymás közötti mérkőzései nagyobb lelkesedést váltottak ki".*

Az 1904 júliusa és szeptembere között rendezett versenyeken 15 sportágban avattak bajnokot, köztük kötélhúzásban, lacrosse-ban vagy a roque-ban. A szervezők mindenképpen szerettek volna labdarúgótornát is rendezni, de nagyon nehezen találtak jelentkezőket. Az európai gárdák a nagy távolság okozta magas költségek miatt nem vállalkoztak a részvételre, ráadásul az amatőr játékosok nem is tudtak volna túl hosszú ideig távol lenni a munkahelyüktől. A szervezők végül november második felében, már jóval a többi verseny befejeződése után, tartottak egy olimpiainak nevezett futballtornát, 30 perces félidőkből álló meccsekkel, két amerikai és

féle konkrét bizonyítékot nem találtak, Meredith mindvégig tagadta a vádakat – de lesújtott rá a szövetség szigora. Viszont annyira megsértődött a klubjára, amiért az a kényszerpihenő alatt nem akarta pénzügyileg segíteni őt, hogy kiborította az edényt. Elárulta, hogy a futballisták heti 6-7 fontot vehettek fel – a szabály szerinti maximumot jelentő négy helyett. Súlyos büntetést kaptak a vezetők is, közülük például Tom Maley menedzser örökre szóló eltiltást.

Ha már a pénzeknél tartunk: a Football League bevétele az idény során elérte a 17 000 fontot. Jelentős ugrás volt ez az első év öt fontjához képest. De nemcsak ez mutatta a labdarúgás fokozódó népszerűségét, hanem az a tény is, hogy már 300 csapat nevezett az FA-kupába, amelynek összecsapásait egyetlen szezon alatt másfél millióan látták.

Nagyon sokan csodálták a szerte a nagyvilágban portyázó brit amatőrcsapatokat is. A Pilgrims például a sikeres közép-európai túrája után az Egyesült Államokba is elutazott, ahol 23-ból 21 mérkőzést megnyert. Nem csoda: az együttes középcsatára a kor egyik legjobb támadója, Vivian Woodward volt.

Skóciában a Rangers FC lett az idény vesztese. A protestánsok klubja azonos pontszámmal végzett a bajnoki tabella élén a Celtickel, ám elveszítette a bajnoki döntőt. Pedig jobb volt a gólaránya a „keltákénál", de a kiírás szerint csak a pontszám dönthetett (volna). A szövetség, a félbeszakadt márciusi kupaelődöntő botránya miatt, egy Kirkham nevű angol játékvezetőt jelölt az aranycsatára, akinek aztán nem volt igazán nehéz dolga. A zöld-fehérek az ötödik negyedóra elején két gólt is szereztek David Hamilton és az arcbéli hasonlóság miatt Napóleonnak becézett **James McMenemy** révén, ezekre pedig csak Jacky Robertson válaszolt. Addigra a Rangers már veszített egy címmérkőzést: a skót kupadöntőben 3:1-re kikapott a Third Lanarktól.

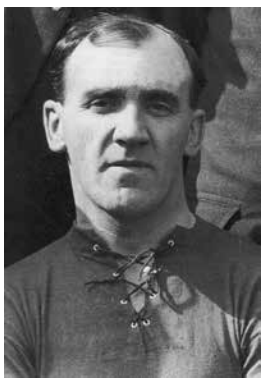

egy kanadai csapat részvételével. Noha a FIFA nem ismeri el „hivatalosnak" a tornát, a NOB szerint az volt. A győztes kanadaiak még érmet is kaptak. Az ontariói Galt FC 7:0-ra megverte a helyi Christian Brothers' College csapatát, majd 4:0-ra a város egy másik iskolai tizenegyét, a St. Rose Schoolt. A két amerikai alakulat aztán háromszor (!) is játszott a második helyért, november 20-án és 21-én nem esett gól, majd 23-án a „keresztény testvérek" szereztek végre kettőt (2:0). A Galt egyébként nem volt rossz csapat, 1905 tavaszán 3:3-as döntetlent ért el az északamerikai túrán lévő angol amatőrklubbal, a Pilgrimsszel.

„Kvázi" olimpiai bajnokok. Hátul (balról): Fraser, Lane, Johnston, P. Gourlay, Ducker, Linton, Christman, J. Gourlay. Elöl: Taylor, Steep, Hall, McDonald, Twaits, Henderson

Franciaországban ismét a legjobb párizsi klubot avatták bajnokká, igaz, nem mindennapi körülmények között. A fináléig mindkét résztvevő viszonylag sima utat járt be. A 12 csapatos fővárosi ligát először megnyerő, „kakasoknak" (Les coqs) becézett Gallia Club Paris a negyeddöntőben 3:1-re verte a bretagne-i US Servannaise nevű alakulatot, majd az elődöntőben 5:0-ra legyőzte a saját pályáján játszó Stade Olympique des Étudiants Toulousains nevű, nevéből is kitalálhatóan toulouse-i gárdát. A kor legerősebb francia futballcsapatának tartott Racing Club de Roubaix a negyeddöntőben 2:1-re verte meg idegenben a Le Havre AC-t, majd otthon 5:1-re kiütötte az Amiens AC-t. A döntőben alig bírt egymással a két legénység. A Parc des Princes-ben 150 percnyi játék után esett az első és egyben döntő gól, Albert Jouve, a Gallia csatára révén. Az új bajnok élén vezetőként akkor már évek óta Georges Bayrou állt, aki akkoriban még mindig bőven játékoskorban volt, lévén 1905-ben mindössze 21 éves. (Tizenhárom évesen a Bois de Vincennes-ban ő alapította a csapatot még AS Charenton néven.) Bayrou 1908-ban hazaköltözött szülővárosába, Sète-be (akkori nevén Cette-be), ahol aztán a helyi klub nagyformátumú vezetőjeként több mint négy évtizeden át meghatározó alakja volt a francia futballnak. Ő volt az egyik első és leglelkesebb szorgalmazója a profizmus bevezetésének. Regnálása fénypontján, a harmincas években az FC Sète az ország legjobb csapatai közé emelkedett, soraiban számos kiváló magyar játékossal, például Korányi Dezsővel, Lukács Istvánnal és Bukovi Mártonnal.

A francia közéletben az 1904-es és az 1905-ös esztendő az egyház és az állam küzdelme jegyében telt el. Előbb minden egyházi vagyont államosítottak, majd 1905 decemberében az úgynevezett Lex Briand kimondta az állam és az egyház szétválasztását. A katolikus hívek számára egyre fontosabbá vált a Fédération gymnastique et sportive des patronages de France (A Franciaországi Patronázs Torna- és Sportszövetsége) által szervezett mozgalom, amely 1905 tavaszán az égisze alá tartozó kluboknak külön labdarúgó-bajnokságot is írt ki. Az első (három) szériát a párizsi Étoile des Deux Lacs, a romantikus nevű Két tó csillaga nyerte meg, amely aztán a – igaz, az USFSA által hivatalosnak el nem ismert – „döntőben" 2:1-re legyőzte a Gallia Clubot. Az FGSPF jelentősége az FFF, a Francia Labdarúgó-szövetség megalakulása után csökkent, de utódszervezete mindmáig kiír egy országos kupasorozatot.

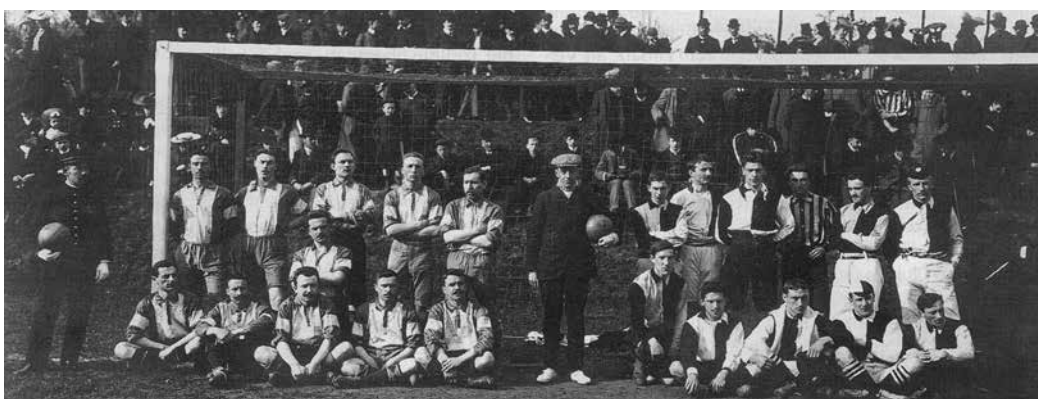

Balra az Union St. Gilloise, jobbra a Racing Club tagjai. Állnak, balról: Vanden Eynde, Piérard, J. Vanderstappen, Poelmans, Romdenne, De Boerman játékv., Raemakers, Andrieu, Vertongen, Hustin, Hubin, Vanhoorden. Elöl: Tobias, Wigand, G. Vanderstappen, Grumeau, Destrebecq, Ch. Vanderstappen, Wright, Beghin, Theunen, Sterckval, Chibert

A belga válogatott. Hátul, balról (csak a játékosok): Vanden Eynde, Poelmans, Thornton, Van Hoorden, Romdenne. Elöl: Tobias, Theunen, G. Vanderstappen, De Decker, Destrebecq és Ch. Vanderstappen

A hőskorban a francia labdarúgás olyan jelentős alakjai segítették a munkáját, mint az első világháborúban hősi halált halt kiváló sportvezető, Charles Simon, Henry Delaunay, a francia és az európai szövetség későbbi főtitkára, a legsikeresebb nemzetközi futballtornák egyik legeszesebb ötletgazdája, valamint az AJ Auxerre-t megalapító Deschamps abbé, eredeti nevén Ernest-Théodore Valentin Deschamps.

Belgiumban az Union St-Gilloise megvédte a bajnoki címét, ami nem keltett meglepetést. Az már inkább, hogy – az első tíz kiírás alatt mindössze másodszor – belga futballista nyerte el a gólkirályi címet, az FC Brugeois fiatal támadója, Robert De Veen személyében. Az 1906-ban a válogatottban is bemutatkozó csatár 1913-ig 23 mérkőzésen 26 gólt szerzett. Visszatérve az Unionhoz: kiemelkedett a mezőnyből, Albert herceg, a későbbi I. Albert király szeme előtt fölényesen megnyerte a régió legfontosabb nemzetközi kupasorozatát, a Coupe van der Straten Ponthozt is (5:1 a bajnoki ezüstérmes Racing Club ellen), majd megvédte elsőségét egy másik akkori nemzetközi kupában, a Challenge International du Nordban is. 1904-ben a francia bajnok United Sports Club, egy évvel később a holland Prinses Wilhelmina ellen győzött. (Utóbbi sorozatban 1898 és 1908 között tíz kiírásban nyertek a belgák, egyben a franciák. Az utolsó hat széria már francia–angol döntőket hozott.) A belga idényből fennmaradt egy mókás történet is. 1905. január 22-én rendezték az egyik legnagyobb presztízsű derbit, a keleti rangadót Antwerpenben. A gyülekező nézők között egy tipikusan amerikai divat szerint öltözött, alacsony ember jelent meg egy nagy lovon, angol nyelvű ismertetőt osztogatva

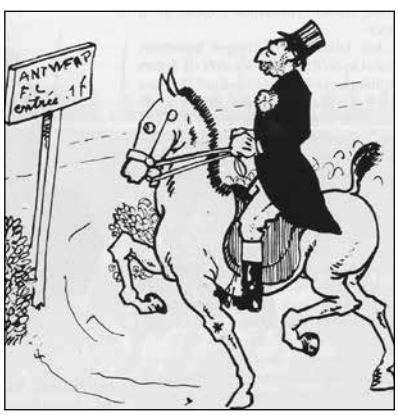

Albert Freeman a fehér lovon

A svájci válogatott az első hivatalos mérkőzése előtt. Balról: Mory, Bollinger, Dütschler, Billeter, Mégroz, Uster, Studer, Garonne, Forestier, Kämpfer, Kratz

a játékosokról. Albert Freeman, aki öt testvérével együtt az Antwerp fanatikus híve volt, éppen akkoriban érkezett vissza az Egyesült Államokból. Ki akart tenni magáért – de a Beerschot jómódú, arisztokratikus szurkolói inkább kinevették.

A belga szövetség – működésének tizedik évében – fontosnak tartotta a válogatott szerepeltetését is. 1905 tavaszán három mérkőzést is játszottak a kiválasztottak, a franciákat 7:0-ra megverték, ellenben a hollandoktól kétszer is (1:4, 0:4) vereséget szenvedtek. Pedig a szövetség úgy döntött, hogy a tíz éve az országban élő külföldiek is válogathatók, így két mérkőzésen az angol Eric Thornton védett.

Hollandiában visszaállt a világ rendje, a Haagse Voetbal Vereniging megszerezte története hetedik bajnoki aranyát. Dániában a hatcsapatos, tulajdonképpeni Koppenhága-bajnokságot a Kjøbenhavns Boldklub nyerte meg. Svájcban a Grasshoppers visszaült a trónra, miután a keleti régió bajnokságában maga mögé utasította a címvédő St-Gallent, majd az országos hármas döntőben legyőzte az FC La Chaux-de-Fonds-t (Nyugati csoport) és a berni Young Boyst (Közép-csoport).

A Grasshoppers bajnokcsapata. Hátul, balról: Arbenz, Artigue, Bach, Bauer. Középen: Prince, Nadenbusch, Fleury. Elöl: Cachin, dr. Pfeiffer, Garonne, Orth, Hüni

A Madrid FC soros bajnokcsapata. Hátul, balról: Lizárraga, Álvarez, Alcalde. Középen: Bisbal, Berraondo, Normand. Elöl: Parages, Prats, Alonso, Revuelto, J. Yarza

Spanyolországban ismét a madridi szövetség szervezte a Király-kupának nevezett bajnoki minitornát. Miután a katalán bajnokság addig nem fejeződött be, azt a régiót egyetlen csapat sem képviselte. A fővárosi klubok selejtezőjében a Madrid FC (a későbbi Real Madrid) 2:0-ra megverte a Moncloát. A tulajdonképpeni döntőben a Madrid FC előbb 3:0-ra nyert a San Sebastian Recreation Club (a későbbi Real Sociedad) ellen, majd a kor egyik legjobb csatára, a másik baszk alakulat ellen is a kapuba találó Manuel Prats góljával 1:0-ra megverte az országos tornákon története során még veretlen bilbaói Athletic Clubot. Utóbbi játékosai ezen annyira „megsértődtek", hogy a San Sebastian-i riválisellen már ki sem álltak, inkább hazautaztak.

Oroszországban továbbra is csak Szentpéterváron rendeztek bajnokságot, ezt újra a szinte csak briteket foglalkoztató Nyevszkij nyerte meg.

Olaszországban véget ért a Genoa első nagy korszaka, a bajnoki címet a Juventus szerezte meg. Akkoriban még a svájci bőr- és cipőgyáros, Alfred Dick irányította elnökként az egyesületet, akinek gyakran felrótták szeszélyes és kiszámíthatatlan természetét és azt, hogy a játékosok sikereit a saját üzleti céljai érdekében kívánja kamatoztatni. A Juve már az előző években is jól szerepelt, 1901-ben a Milan ellen az elődöntőben, 1903-ban és 1904-ben a Genoa ellen a döntőben veszített. 1905-ben célba ért. Azon a tavaszon először három régióban selejtezőket rendeztek, ez volt egyébként az első alkalom, hogy a bajnok nem élvezett védettséget, játszania kellett a döntőbe jutásért. Piemontban (játék nélkül) a Juventus, Lombardiában az US Milanese, Liguriában a Genoa bizonyult a legjobbnak. A hármas döntőt, amelyben minden csapat kétszer játszott mindkét ellenfelével, a torinói „zebrák" nyerték

Nagyszerű felvétel az uruguayi Nacional együtteséről. A képet akkoriban forgalomba hozták, levelezőlapként maradt az utókorra. Még arról is tudósított, hogy az égszínkék mezesek megnyerték az 1905-ös Copa de Honort

meg. Noha kétszer is 1:1-re végeztek a legnagyobb riválissal, a Genoával, a mindkettőjüknél gyengébb milánóiak az utolsó mérkőzésen a Genoa ellen elért 2:2-vel kikaparták a Juve számára a gesztenyét. Az új bajnokcsapatban akadtak fura szerzetek, elsősorban a kapus, Luigi Durante, aki egy-egy vitás eset után „A nép nevében" felkiáltással rohant a játékvezetőhöz. A társai meg azzal zrikálták, hogy „Na, ezt fesd le!". Ugyanis „civilben" festőművész volt…

Dél-Amerikában a Belgrano AC nyerte Argentína, a São Paulo Athletic Club Brazíliában São Paulo állam bajnokságát. Uruguayban 1904-ben nem rendeztek bajnokságot a polgárháború miatt, 1905-ben ismét játszottak, de nem ment minden zökkenőmentesen. Májusban félbe kellett szakítani a Nacional és a CURCC (Peñarol) rangadóját, miután előbbi lesgólja miatt tiltakozva több száz néző a pályára rontott. A meccset júliusban újra kitűzték, de akkor meg biztonsági okok miatt elmaradt. Hat nappal később mégis megmérkőztek az Osztrák–Magyar Monarchia Challenge Cupjához hasonló rendszerű, úgynevezett Honor-kupa uruguayi döntőjében. A Nacional 1:0-ra nyert, majd az argentin első Alumnit legyűrve az abban az évben először kiírt Copa de Honor Couseniert is elhódította.

Fontos előrehaladást jelentett a FIFA életében, hogy 1904 őszén a német, s főleg hogy 1905. április 14-én az angol FA is csatlakozott. Utóbbi képviseletében Frederick Wall és Daniel Burley Woolfall részt vett a második, berni kongresszuson. Mi több, az angol labdarúgás vezető szerepét is deklarálva, Woolfallt megválasztották elnöknek. Különleges, hogy ugyanakkor a skót, az ír vagy a walesi szövetség integrálására nem tett lépéseket a FIFA, ezeket ugyanis az angol FA bábjainak tartotta. (Az angolok az első világháborúig tagok voltak, de utána kiléptek, s csak 1946-ban tértek vissza!)

A Dagi miatt találták ki a Chelsea-nél a labdaszedő gyerekeket

- ***Válogatott meccs a Hampden Parkban – 102 000 néző előtt***
- ***Brazíliából érkezett a német bajnok első virtuóz fedezete***
- ***Belgiumban megszületett a „vörös ördögök” becenév***

1905 őszén tovább bővült a FIFA tagjainak száma, kiegészült Olaszországgal és (az ideiglenes státuszt kapó) Magyarországgal, így immár tizenegy szövetség csatlakozott az akkor még csak európai országokat összefogó esernyőszervezethez.

Egyre több ország játszott már válogatott mérkőzéseket, még ha némely csak később ismerte is el ezek „hivatalos” mivoltát. Mindenesetre nem tűnt kivitelezhetetlennek a FIFA ötlete egy európai bajnokság megrendezésére. Az 1906 pünkösdjére tervezett döntő színhelye Svájc

A belga bajnok Union St. Gilloise. Hátul, balról: Vanden Eynde, Piérard, J. Vanderstappen, Poelmans, Romdeane. Középen: Grumeau. Elöl: Tobias, Wigand, G. Vanderstappen, Destrebecq, Ch. Vanderstappen

lett volna, az első csoportba Angliát, Skóciát és Írországot, a másodikba Spanyolországot, Franciaországot, Belgiumot és Hollandiát, a harmadikba Svájcot, Olaszországot, Magyarországot és Ausztriát, a negyedikbe Németországot, Dániát, Svédországot és Norvégiát szánták. Ám az egyébként életerős ötletből nem lett semmi, még a rendezésre kijelölt Svájc sem nevezett…

Pedig az 1905–1906-os idényben Ausztria, Magyarország, Belgium, Franciaország, Hollandia, Csehország, valamint természetesen Anglia, Skócia, Írország és Wales is játszott már országok közötti találkozót. Nem is akármilyeneket: az április 7-én a Hampden Parkban rendezett Skócia–Anglia meccs (2:1) lett az első ebben a „műfajban", amelyet több mint százezer, pontosan 102 741 néző látott. (Svájc 1905 tavaszán ugyancsak vívott már egy országok közötti mérkőzést a franciák ellen, de a következő dátuma csak 1908.) Érdemes kiemelni, hogy a csehek 1906. április elsején Budapesten jártak (1:1), s már nem először. Ám ellentétben az 1903-assal, ezt immár ők is hivatalosnak könyvelik el. Nem volt még béke az ottani futballban, a Slavia játékosai nem szerepeltek a csapatban, amely így három másik prágai alakulat, a Meteor VIII, a Smíchov és egyetlen csatár erejéig a Sparta menőire épült. A következő ősszel aztán beszálltak a „vörös csillagosok" is.

A belgák április végén 5:0-ra megverték a hollandokat – ha a siker nem is, a fölény feltétlenül meglepetést jelentett –, ez a meccs bekerült a futballtörténelmükbe. Akkor szerzett először mesterhármast egy játékosuk (a bruges-i Robert De Veen) a nemzeti tizenegyben, de talán még ennél is érdekesebb, hogy az ő remeklése láttán írta le először *Pierre Walckiers*, a *La Vie Sportive* nevű újság szerkesztője a Petits diables rouges (Kis vörös ördögök) kifejezést, amely szerkezetnek második és harmadik tagja aztán a belga válogatott beceneve maradt. (Diables Rouges, flamandul Rode Duivels.)

Az első „vörös ördögök". Hátul, balról: Vanden Eynde, Piérard, Cambier, Hustin, Poelmans, Van Hoorden. Elöl: Wright, Feye, De Veen, Destrebecq, Goetinck

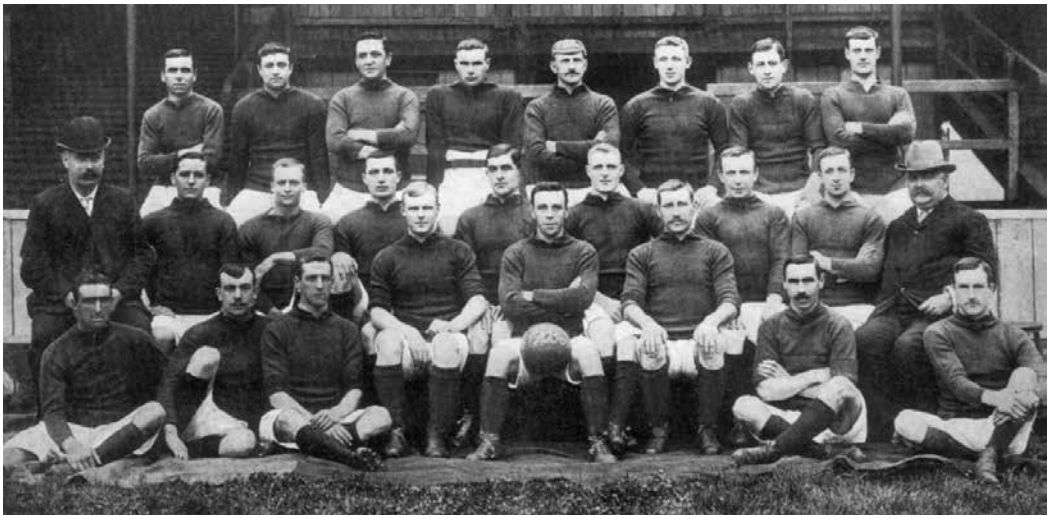

A Liverpool FC bajnokcsapata. Hátul, balról: Carlin, West, Wilson, Hardy, Doig, Dunlop, Murray, Hewitt. Középen: W. Connell edző, James Hughes, Lathom, John Hughes, Parry, Raisbeck, Fleming, Chorlton, Tom Watson menedzser. Előttük: R. Robinson, Parkinson, Raybould. A földön ülnek: G. Robinson, Gorman, Goddard, Cox, Garside

Játszottak már Dél-Amerikában is, az argentin és az uruguayi legénység közel kétéves szünet után ismét találkozott egymással, méghozzá immár egy kupáért, amelyet a teamágnás, Thomas Lipton ajánlott fel. A kupa történetével is foglalkozó nemzetközi szakirodalomban sincs biztos értesülés arról, hogy az argentin labdarúgás akkori egyik legmeghatározóbb alakja, Alexander (Alejandro) Watson Hutton kapcsolatba került-e a felajánlás előtt Sir Thomasszal, azt azonban kiderítették, hogy gyerekkorukban szinte biztosan találkoztak, ugyanis egymáshoz nagyon közel nőttek fel Glasgow Gorbals nevű negyedében, s a szülők boltjai szinte egy kőhajításnyira voltak egymástól. Az akkor már multimilliomos Thomas Lipton által felajánlott serlegért 1905. augusztus 15-én játszott először a két dél-amerikai válogatott, ezen az egyébként sötétedés miatt 114 perc után 0:0-nál berekesztett találkozón futballoztak a Celeste égszínkék mezében először a CURCC, a későbbi Peñarol játékosai. Az uruguayiaknál – a nevekből következtethetően – akkor már csak kreolnak mondott játékosok szerepeltek, az argentinoknál ellenben tíz, jóindulattal fogalmazva, brit származású argentin lépett pályára.

Liverpooli fölény – rajzban

Az angol klubfutballban az 1905–1906-os idény minden kétséget kizáróan a liverpooliaké volt. A város „vörösei", történetük során másodszor, megnyerték a bajnokságot, a „kékei" pedig, akik egy cukorkaféléről kapták a Toffees becenevet, diadalmaskodtak a kupafináléban az előző évben is elbukó Newcastle United fölött.

A Liverpool FC elsősége bombameglepetést jelentett, tegyük hozzá, neki jutott az elsők dicsősége azon tekintetben, hogy soha korábban nem nyerte meg Angliában a legmagasabb osztály küzdelmeit egy, az idény előtt feljutott, illetve az elitbe visszajutott alakulat. Ugyanakkor közel sem a véletlenen múlott a bajnoki cím, s nem egy hajszálon függött az elsőség. Az angol First Division addigi XX. századi történetében még egyetlen gárda sem

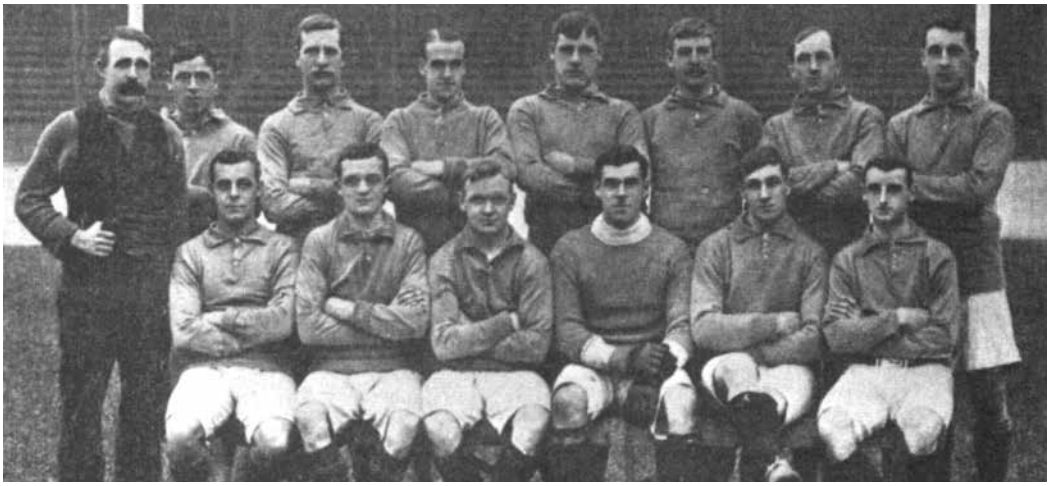

Az Everton legénysége. Hátul, balról: J. Elliott edző, McDermott, Booth, R. Balmer, Abbott, Taylor, Young, Crelley. Elöl: Sharp, Makepeace, Settle, Scott, W. Balmer, Hardman

nyert bajnoki címet négypontos előnnyel, nem szerzett ötven pontnál többet – igaz, ebben szerepet játszott az is, hogy a létszámemelés miatt négy fordulóval többet játszott a mezőny, mint korábban –, s nem ért el 79 gólt a bajnokcsapat. (Az élvonalban a 79 szerzett gól majdnem abszolút bajnoki rekordot jelentett, de a hatodik helyen végzett, gólképes csatársorral megáldott és gólképes védelemmel megvert Bolton 81:67-es gólaránnyal zárt.)

NEM HIVATALOS OLIMPIA ATHÉNBEN

Még mindig mostohagyerek volt a futball

1906 tavaszán, az első újkori olimpiai játékok tizedik évfordulóján nem hivatalos ötkarikás versenyeket rendeztek Athénben. Az eseménynek sokkal nagyobb sikere volt, mint akár 1900-ban Párizsban, akár 1904-ben St. Louisban, de mert nem a NOB jelölte ki a helyszínt, s nem telt el négy év az előző olimpia óta, nem tekintették hivatalosnak, s nem is sorszámozták.

Szerepelt a labdarúgás is a programban, ám éppen olyan gyenge mezőnyt „sikerült" toborozni, mint két, illetve hat éve.

A szervezők külföldről csak elutasítást kaptak, kivéve egy dán csapatot, amelyet egy Carl Andersen nevű koppenhágai tanár szervezett a DBU (a dán szövetség) vagy a KBU (a fővárosi szövetség) égisze alá nem tartozó játékosokból. Nem lelkesedtek a görögök sem, mindössze az athéni Ethnikosz GSZ jelentkezett. Nevezett egy szaloniki alakulat, az Omilosz Filomuszon Thesszalonike, amelyet görög játékosok alkottak, noha a város az Oszmán Birodalom részeként Törökországhoz tartozott. Mi több, negyedikként felbukkant egy korábban nem is létező alakulat, Szmirna néven. A főként görögök lakta kisázsiai település (akkori és mai nevén İzmir, görögül Szmirna), ahonnan verbuválódott a gárda, ugyancsak az Oszmán Birodalom része volt. A kikötővárosból elsősorban angolokból és franciákból álló társaság érkezett, a csatársort például öt Whittals nevű fiú alkotta.

Tom Watson menedzser, aki öt évvel korábban nyert már bajnoki címet a Poollal, a második vonalban töltött idényt a csapat felfrissítésére, megfiatalítására szánta. Terve bevált, miközben kiderült, hogy alakulata, amely 34 meccséből 27-et megnyert, s 93 gólt ért el, kiemelkedik a második osztályból. Egy év alatt az is nyilvánvaló lett, hogy az elsőben sincsen jobb nála! Mi több, az egész országban nem akadt erősebb gárda a Liverpool FC-nél, amely a bajnoki cím után április végén megnyerte a kor legnagyobb angol díját, a Sheriff of London Charity Shieldet. A több mint 180 centis (az angol megfogalmazás szerint több mint hat láb magas) trófeáért az idény legjobb profi és amatőr együttese mérkőzött. A „vörösöknek" nem jelentett gondot a Corinthians 5:1-es legyőzése…

Az FA-kupában a ligában csak középcsapatnak számító Everton vágta ki a rezet. Dacára a „vörösökkel" történt korábbi nézeteltéréseknek, akkoriban még nem volt rossz a viszony a két egyesület vagy akár a szurkolóik között. A liverpooli sajtó is ünnepelte a kettős sikert, amelyet még az sem árnyékolt be, hogy az Everton az elődöntőben éppen a városi riválist verte meg 2:0-ra. A „kékek" meggyőző menetelést mutattak, hat mérkőzést nyertek meg a kupasorozatban, 14:4-es gólaránnyal. A Mersey-parti futballéletben mindig meghatározó szerep jutott a skótoknak, ezért is érdemes megjegyezni, hogy a Newcastle ellen a londoni Crystal Palace-ben – 75 000 néző előtt – kupadöntőt nyerő tizenegyben kilenc angol játszott, s csak két skót. Igaz, utóbbi kettő a csapatkapitány (Jack Taylor, akinél csak hatan játszottak több mérkőzést a csapat mezében az elmúlt 138 évben), valamint a gólszerző (Sandy Young, akinél csak hárman lőttek több gólt a klub történetében) volt.

Még mindig kevés londoni egyesület szerepelt a Football League első két osztályában. A Woolwich Arsenal középcsapat volt az elsőben, az első ligaidényét töltő Chelsea harmadik

A résztvevők közül alighanem egyedül a dánok voltak igazi futballisták, erre utal, hogy az elődöntőben 5:1-re lépték le a Szmirnát, a döntőben pedig már az első félidőben kilencet rúgtak az Ethnikosznak, mire a görögök ki sem álltak a folytatásra. A harmadik helyet a Szmirna szerezte meg, 3:0-ra verte az Omilosz Filomuszon Thesszalonike – az első meccsét 6:0-ra elveszítő – legénységét. A torna szinte csak negatívumokat hozott.

Vagy mégsem? Az athéni versenyeket a helyszínen megtekintő VII. Edward angol király és a vívásban versenyző William Grenfell báró az olaszok visszalépéséről hallva azonnal jelezték, hogy London hajlandó megrendezni az 1908-as versenyeket. Azzal a határozott szándékkal, hogy végre „rendes" labdarúgótorna szerepeljen a műsorban.

A dánok a koppenhágai indulás előtt

lett a másodikban. A Clapton Orient (a későbbi Leyton Orient) a Second Division sereghajtói között szerénykedett. A londoni „kékek" – az őket megelőző Manchester United miatt nem jutottak fel első nekirugaszkodásra a legjobbak közé – gazdag patrónusoknak örvendezhettek a Mears fivérek személyében. Támogatásukkal az 1905 tavaszán a Rising Sun, azaz Felkelő Nap nevű pubban alapított klub képes volt már másutt befutott, kész labdarúgókat is megszerezni. Az első menedzser, a háromszoros skót bajnok középfedezet, **John Tait Robertson** – a tízes évek elején az MTK edzője! – érdeme, hogy az éppen csak megszületett alakulat vonzónak számított a befutott játékosok számára is. A Chelsea-hez igazolt 1905 nyarán Bill Foulke, a Daginak (Fatty) becézett, óriás termetű kapus is. A legendák szerint Robertson kitalálta, hogy Foulke egyébként is rémisztő méreteit még inkább kiemelve bizonytalanítja el az ellenfelek csatárait. Rendszerint két kistermetű fiút állított a kapu mögé, akik mellett aztán a dagi tényleg úgy festett, mint Gulliver a liliputiak között. Állítólag, s hajlunk rá, hogy egyetértsünk a tézissel, ezek a srácok voltak a világ első labdaszedői.

A skótoknál a Celtic nagy fölénnyel, hatpontos előnnyel nyerte meg a bajnoki címet, az FA-kupában azonban még a döntőbe sem jutott. A finálét a bajnoki második, a negyeddöntőben a „keltákat" búcsúztató Hearts és a középcsapatnak számító, de címvédő Third Lanark vívta, előbbi nyert az Ibrox Parkban 1:0-ra. A mérkőzés egyetlen gólját George Wilson lőtte, aki a következő nyáron fontra váltotta a hírnevét, az Evertonhoz igazolt. Röviddel később továbbment az ír Distilleryhez, amelytől 1907-ben akkor brit rekordot (s egyszersmind világrekordot) jelentő 1600 fontért igazolt a Newcastle Unitedhoz.

A Celticet egyébként 1906 júniusában Budapest futballszerető közönsége is láthatta, miután a csapat a kontinensen tett túrája utolsó állomásaként megmérkőzött az MTK-val, majd az ugyancsak nálunk vizitáló Southampton profijaival is. (A zöld-fehérek Németországban három győzelmet arattak, Prágában ellenben csak döntetleneket értek el, előbb a remek Slavia, majd az angol Newcastle ellen.)

Ha már a cseheknél tartunk, ez már a második idény volt, amelyben a Prágába költözött korábbi skót válogatott, a Celtickel háromszor is bajnoki címet nyerő csatár, **John William Madden** irányította a Slaviát. A Celtic elleni eredmény is mutatja, kezdett gyümölcsözni a munkája. Nincs a közép-európai futball első ötven évének más olyan brit szereplője, aki hozzá hasonló hosszú ideig dirigált volna egy élklubot. Egyáltalán: Jimmy Hoganon kívül egyetlen brit, vagy kiterjesztve, egyetlen külföldi sem gyakorolt akkora hatást a régió labdarúgására, mint a Slaviánál huszonöt éven keresztül, 65 éves koráig a vezetőedzői posztot ellátó Madden.

Lehet, hogy részben a szerelem tartotta Prágában (a Celtic 1904-es túráján ő maga is részt vett, akkor ismerkedett meg későbbi fele-

ségével, Františka Čechová kisasszonnyal, aki mint a mágnes a vasat, úgy vonzotta a 39 éves skót férfiút Csehországba), de ahogy szívügyekben, úgy a futballban is mindvégig hűséges maradt. Az 1905. február 15-én munkába állt tréner nemcsak új edzésmódszereit, hanem a sportorvoslás alapjait is megismertette a slaviásokkal. Legendás szigorúságát a pályán kívül is érvényesítette, tiltotta játékosainak a dohányzást és az alkoholfogyasztást a mérkőzések előtt és után, ellenben szorgalmazta, hogy erősítsék magukat a tornateremben, s vegyenek részt atlétikai edzéseken.

Anlauf bécsi futballista

Ausztriában az amatőrkérdés és a bojkott határozta meg a futballévet. Karl Pekarna visszatérése, majd reamatörizálása csak még élesebben megjelenítette a tiszta amatőrség, illetve a profik és a műkedvelők közötti merev határvonal megőrzésének tarthatatlan voltát. Ettől függetlenül még szűk két évtizedig maradt az amatőrség. A Monarchián belüli különböző szervezetek bojkottja megnehezítette a nemzetközi kapcsolatok fenntartását is. Az ÖFV összeveszett a magyarokkal, akik a Sparta vezérletével létrejött új cseh szövetség felé fordultak. Eleinte a csehek hadban álltak az osztrák szövetségben tag Slaviával, de utána megbékéltek vele, amikor az csatlakozott az övéihez.

Az osztrákok egymással is huzakodtak, s továbbra sem rendeztek (még a bécsi csapatoknak sem) bajnokságot vagy kupasorozatot. 1906 nyarán a Rapid tartott egy mindössze egy hét alatt lezavart nyolcas tornát (a Wiener AC végül visszalépett), ezt a Cricketereket és a Viennát is megverő Wiener Sportvereinigung fejezte be győztesen, mindhárom mérkőzését egy góllal, közülük kettőt hosszabbításban megnyerve. A káosz nem tett jót a bécsi klubok játékerejének, a Vienna például a hét nemzetközi meccséből

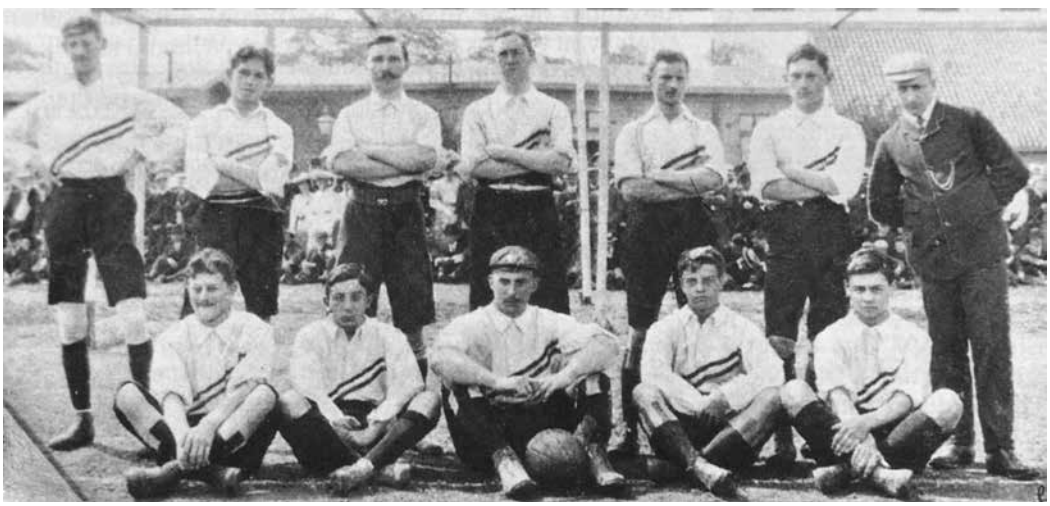

A holland válogatott. Hátul, balról: Schoemaker, Eshuijs, De Korver, Bekker, Lens, Stom, Willing játékvezető. Elöl: Van Renterghem, Muller, De Neve, Francken, Van der Vinne

csak a zenitjén már túljutott BTC elleni kettőt nyerte meg, miközben súlyos vereséget szenvedett az angol gárdák, a Chelsea és a Newcastle mellett a prágai DFC-től és a Slaviától, majd meglepően nagy gólaránnyal (8:1) kikapott a Bécsben vendégeskedő holland Haagse VV-től is. Nem szerepelt jobban a Cricketers sem. Tizennégy nemzetközi meccséből csak hármat nyert meg, ebből kettőt prágai, egyet pedig egy közepes holland csapat ellen. Még a Wiener AC (4-1-5) és a Wiener Sportvereinigung (0-2-1) is negatív mérleggel zárt.

Hollandiában továbbra is Hága volt a futball fővárosa is, 1904 után ismét a HBS Craeyenhout szerezte meg a bajnoki címet. A Bécsben sikerrel szerepelt HVV második lett a nyugati csoportban. A HBS a bajnoki döntőben az Enschede városába való PW-t gyűrte le. Belgiumban maradt a trónon az Union St-Gilloise, amely a nagyon megerősödött bruges-i gárdát, az FC Brugeois-t előzte meg. A Van der Straten Ponthoz-serleget, éppen a bajnokcsapatot legyőzve a döntőben, a brüsszeli Racing Club vitte el. Dániában négyéves szünet után újra a Boldklubben af 1893 nyerte a koppenhágai szövetség által kiírt tornát. Oroszországban még mindig csak Szentpétervároni rendeztek városi bajnokságot, s továbbra is a Nyevszkij volt a legjobb.

Svájcban ellenben alaposan átrendeződtek az erőviszonyok. Az ország keleti részéről az FC Winterthur, a középsőből a BSC Young Boys, a nyugatiból a Servette FC került a hármas döntőbe. Ott a Winterthur 4:2-re megverte a genfi, majd 5:2-re a berni riválist, s megszerezte története első bajnoki címét.

Svájc bajnoka, a Winterthur. Hátul, balról: Sporrer, Arbenz, Müller, Bär. Középen: Frauenfelder, J. Walter, Jucker. Elöl: H. Walter, Hermann, Reich, Lang, Hoffmann. A képről Addor kapus hiányzik

Franciaországban visszazökkent minden a régi kerékvágásba, a Racing Club de Roubaix nyerte meg az USFSA bajnoki címét. Az északi régió bajnoka talán ebben a szezonban játszott a legeredményesebben, az országos bajnokság egyenes kieséses szakaszában minden mérkőzésén kiütötte ellenfelét, a La Havre Athletic Club ellen 6:2-re, az elődöntőben a Stade Rémois ellen 7:0-ra, a döntőben az idény legkiválóbb párizsi szereplője, a CA Paris ellen 4:1-re győzött. A finálét a mesterhármasával szinte egymaga eldöntő, válogatottbeli pályafutása során 6 meccsen 3 gólt szerző, húszévesen már a harmadik bajnoki címét ünneplő André François alig egy évtized múlva, 1915-ben egyike lett az I. világháború francia áldozatainak.

Olaszországban a Milan (noha a krikettet már nem űzték a klubnál, a hivatalos elnevezés még mindig Milan Foot-Ball and Cricket Club maradt) megnyerte története második bajnoki címét. Részben azért, mert a Juventus, a címvédő megsértődött. A piros-feketéknél, ellentétben az első bajnokcsapatukkal, már csak a kapitány, Herbert Kilpin volt angol. Nem mellékesen csupán ő és Guerriero Colombo, a mindössze egyetlen mérkőzésen szerepelt belsőcsatár maradt meg hírmondónak az 1901-es alakulatból. A Milan a városi selejtezőben simán túljutott az US Milanesén. Ellenben a döntő szakaszban nem állt jól, döntetlent játszott a Genoával, és kikapott a Juventustól. Utána javított, megverte mind a két ellenfelét, s így a címvédő torinóiakhoz hasonlóan öt ponttal zárt. A kiírás szerint szuperdöntőt kellett játszani, ezen a bajnoki hármas tornán több gólt szerző Juventus volt a pályaválasztó. A találkozó a hosszabbítás ellenére is 0:0-s döntetlennel ért véget. Ekkor a szövetség – igazságosan – úgy döntött, hogy a második mérkőzést rendezzék semleges pályán, de Milánóban. Ebbe a Juve, amelynek vezetői úgy ítélték, hogy a folytatást ugyanott kellene megejteni, mint ahol az első meccset játszották, nem ment bele, s a bajnoki címet is veszni hagyva visszalépett.

Spanyolországban – ritkaság – minden mérkőzést rendben lejátszottak a Király-kupa meghívásos hármas döntőjében, ám a katalán résztvevő továbbra is hiányzott. Az akkor éppen X Sporting Clubnak nevezett Español lett volna jogosult a részvételre, de „financiális és egyéb" okokra hivatkozva lemondta a szereplést. A rendező Madrid FC kiemelkedett a mezőnyből, az andalúz Huelva Recreation Clubot 3:0-ra, a baszk Athletic Club de Bilbaót 4:1-re győzte le.

Németországban ismét a lipcseieké lett a Viktoria-serleg. A VfB Leipzig a negyeddöntőben 9:1-re verte meg a BFC Norden-Nordwestet, 3:2-re az addigi története legnagyobb si-

A német bajnok lipcseiek (balról): Uhle, Riso I, Schmidt, Werner, Steinbeck, Schneider, Blüher, Laessig, Ugi, Oppermann, Friedrich, Burkhardt, Raydt, Eikhof játékvezető

kerét elérő BFC Hertha 1892-t, majd a végjátékban 2:1-re a délnémet bajnok 1. FC Pforzheimet. Lehetett volna nagyobb is a döntőbeli különbség, ha a lipcseiek két gólszerzője, Edgar Blüher és Heinrich Riso I nem ront el egy-egy tizenegyest. Az újdonsült bajnokcsapatban játszott már a Brazíliából visszatért Camillo Ugi, a kiváló technikai képzettségű, virtuóz jobbfedezet, aki később rövid ideg a német futball válogatottsági rekordját is tartotta.

A Madrid FC bajnokcsapata. Hátul, balról: Alcalde, Berraondo, J. Yarza. Középen: J. Giralt, Normand, M. Yarza. Elöl: A. Giralt, Revuelto, Alonso, Prats, Parages

1905-ben éppen az ő klubja, az SC Germânia végzett a São Pauló-i liga második helyén, a Paulistano mögött. Uruguayban a CURCC (Peñarol), Argentínában az Alumni AC zárt a bajnokság élén. Az argentin labdarúgóélet érdekes eseménye volt 1906 nyarán egy dél-afrikai (!) válogatott fogadása. A vendégek hivatalos, országok közötti találkozóként tartják nyilván a meccset, a dél-amerikaiak nem. Nem csoda: az úgynevezett Liga Argentina, az ottani ligaválogatott súlyos, 4:1-es vereséget szenvedett. A dél-afrikaiak egyik legjobb játékosát, Harold James Henmant a helyi angolok „rádumálták" a maradásra, a fedezet játszott is az Alumni AC következő bajnokcsapatában. Mi több, a kalandos életű, oxfordi születésű katona, miután előnevét Héctorra spanyolosította, szerepelt az argentin válogatottban is!

A CURCC (Peñarol) történetének egyetlen bajnokcsapata, amelyik veszített pont és kapott gól nélkül nyerte el a titulust. Hátul, balról: F. Carbone, Arímalo. Középen: Irisarri, Acebedo, L. Carbone, Davies, Mazzucco, C. Camacho. Elöl: Peña, A. Camacho, Mañana, Zibechi

A Slavia felvette a versenyt az angol profikkal is

- ***A professzorok csapata győzött a német bajnokságban***
- ***Svájci játékosok köré épült a Milan első címvédő csapata***
- ***Guatemalai futballista remekelt a Madrid FC gárdájában***

Ritka, a következő száz évben is csak elvétve előforduló eset történt a skót bajnokság két legnépszerűbb klubja között 1906 nyarán: a kapusproblémákkal küzdő Celtic FC a Rangerstől kért és kapott kölcsön játékost. Davie Adams, a „kelták" első számú hálóőre – Finlay Speedie két nappal a rajt előtti jutalommérkőzésén – megsértette a tenyerét egy kósza szögre ütve a kapufán. A Rangers felajánlotta a tartalékkapusát, Tom Sinclairt a riválisnak, aki örömmel el is fogadta a gesztust. A visszatérő, tehát már korábban is zöld-fehérben játszó Tom Dunbar, valamint a mindössze egy bajnokin szerepet kapott Hugh Shaw után Sinclair volt a harmadik futballista, akit a Rangersből igazolt át a Celtic. Az új fiú az idény első hat mérkőzésén védett, nem is akárhogyan. Még gólt sem kapott! Ám amikor Adams, az első számú kapus felépült, visszakapta a helyét. Mindazonáltal Sinclair beírta nevét a klubnál a rekordok könyvébe, ráadásul egyetlen ott töltött idényében bajnok lett, s megnyerte a Rangers (!) elleni döntőben Glasgow kupáját. Azon a meccsen két gólt is kapott – az elsőt és az utolsót, amelyet tétmérkőzésen beszedett a „kelták" mezében –, de a csatárok hármasa szállította a kupagyőzelmet. A Celtic történetében rajta kívül egyetlen kapus maradt bekapott találat nélkül az első hat, a klub színeiben játszott élvonalbeli bajnokiján: Carl Muggleton 1994 első felében. A zöld-fehérek 1907 tavaszán sorozatban harmadszor hódították el a skót bajnoki címet, sőt megszerezték a Skót Kupát, valamint Glasgow kupáját is – vitathatatlanul a korszak legerősebb skót csapatának számítottak. Az ország első olyan alakulatává váltak, amely ugyanazon a tavaszon a bajnokságot és a kupát is megnyerte. A Celtic korábban háromszor is közel állt már a duplázáshoz, de 1892-ben a bajnokságban második lett a kupasiker mellett, majd a következő két esztendőben ugyan bajnok lett, ám elveszítette a kupafinálét. Habár az 1906–1907-es idényben a klasszikus kupasorozat utolsó mérkőzésén 3:0-ra megverte a Heartsot, sőt a negyeddöntőben ugyancsak 3:0-ra leiskolázta a Rangerst, de akadt két nagyon nehéz ellenfele: a második fordulóban a Greenock Morton FC, az elődöntőben pedig a Hibernian ellen is, két-két döntetlen után, csak a harmadik meccsen jutott tovább.

Ahogyan minden idényben, ezúttal is találkozott egymással a skót és az angol válogatott. Ám 1907 tavaszán először fordult elő, hogy a skótoknál kilenc „légiós", azaz angol klubban szereplő futballista kapjon helyet, sőt az is, hogy nem volt a tizenegyben egyetlen, glasgow-i klubból beválogatott játékos sem.

Angliában gyorsan véget ért a liverpooli klubok uralkodása. Az idény meglepetését a „vörösök" visszaesése jelentette, akik a tizenötödik helyen kötöttek ki. A támadójátékukkal ugyan nem volt nagy gond (a szerzett 64 gól a hetedik legtöbb volt a mezőnyben), ellenben a kapott 65-nél mindkét kieső csapat, a Derby County és a Stoke City is kevesebbet szedett be. Ráadásul úgy, hogy a gárda klasszis kapusa, Sam Hardy – az előző bajnokcsapat egyik ásza – olyan jól védett, hogy bekerült a válogatottba! De védői mintha nem is lettek volna... Az Everton előrelépett, harmadik lett a bajnokságban, sőt ismét kupadöntőt játszott, viszont ott 2:1-re veszített a The Wednesday ellen. Ez volt csupán a második alkalom, hogy a címvédő bejutott újra a fináléba, ám ott elbukott, még 1883-ban az Old Etonians járt így a Blackburn Olympickal szemben. A kupasorozat nagy meglepetését az alig két évvel korábban alapított, a Déli Ligában (Southern League) szerepelő Crystal Palace menetelése jelentette. A londoni egyesület a negyedik fordulóig, a legjobb nyolcig jutott, csak ott vérzett el – megismételt mérkőzésen – az Evertonnal szemben. Igaz, addig kiejtette a Newcastle-t a St. James' Parkban (!), majd a Fulhamet és a Brentfordot is. A Newcastle ellen egy kiállítás miatt tíz emberrel kiharcolt győzelem okozta az idény legnagyobb szenzációját.

A bajnoki címet ugyanis – két évvel az 1905-ös elsőség után visszaülve a trónra – a Newcastle United szerezte meg. Parádés hazai teljesítménnyel, s ez csak még inkább felmagasztalja a Crystal Palace kupabravúrját. A „szarkák" csupán egy pontot veszítettek otthonukban a bajnoki sorozatban. Frank Watt alakulata az egyik legmeghatározóbb csapat volt a

A Newcastle bajnokcsapata. Hátul, balról (csak a játékosok): Lawrence, Wills. Középen: Howie, McCracken, McCombie, Veitch, Gardner, McWilliams, Gosnell. Elöl: McClarence, Carr, Aitken, Appleyard, Orr, Rutherford

Útban a 85 ezres tömeg a Crystal Palace-stadionban rendezett angol FA-kupa-döntőre

XX. század első évtizedének angol futballjában. 1899-től 1913-ig tizenegyszer végzett az első hat között, háromszor, 1905-ben, 1907-ben és 1909-ben meg is nyerte a bajnokságot.

Hasonlóan kiváló volt a mérlege az FA-kupában: 1905 és 1911 között ötször is döntőt vívhatott. 1909-ben a Manchester United az elődöntőben búcsúztatta, így ebben a periódusban egyszer nem jutott el a legjobb négyig – ez volt a Crystal Palace elleni hazai botlás 1907-ben.

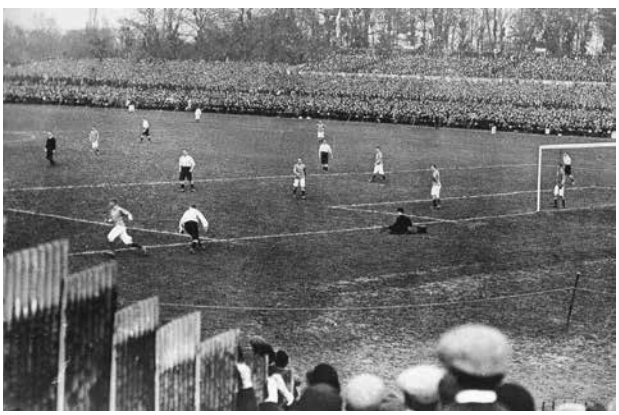

Jelenet a mérkőzésből: a The Wednesday és az Everton csatája

Az előző bajnokság negyedik helyezettje már az első fordulóban nyomatékosította, hogy a legjobbak közé pályázhat. A borzasztó meleg ellenére (a korabeli tudósítók még olyan „szentségtörésekről" is beszámoltak, mint hogy a férfiak nagy része levette a kalapját, horribile dictu néhányan még a kabátjukat, a gallérjukat és a nyakkendőjüket is), hátrányból fordítva, sikerült 4:2-re legyűrni a szomszédvár Sunderlandet. 1903 óta először sikerült bajnoki meccset nyerni a Wear-partiak (Wearsiders) ellen. Néhány héttel később a remek rajtot vett Evertont is sikerült megverni, az 1:0-val (kicsit) visszavágva az előző tavaszi, kupadöntőbeli vereségért. Mi több, a diadallal a United átvette a vezetést a tabellán. A két bajnoki meccset összesen százezer néző látta a St. James' Parkban. S következtek sorban a kulcsmérkőzések, így a Middlesbrough elleni 3:0, amely a felemelkedés szimbólumának tartott Andy Aitken utolsó, 349. fellépése volt a fekete-fehér mezben. (Érthető, hogy 500 fontért eladta a vezérkar, túljárt már a 29. születésnapján...) Tavasszal, a Crystal Palace elleni kupavereség után

csak a bajnoki cím megnyerése tehette rendbe a szezont. S a geordie-k kedvenc csapata nem is vétette el a lépést. Április első hetében, a Sheffield United elleni „biztonsági" hazai döntetlen bajnokká avatta a társaságot. Frank Watt bő keretből választhatott. Akkoriban 40 profi futballistát alkalmazott a Newcastle United, akik közül húszan bevetésre készen álltak az első csapatnál. Ezért aztán nem okozott gondot egy-egy játékos sérülése vagy a tehetséges Harry Brown szemsérülés miatti visszavonulása. *(Roger Hutchinson: The Toon: The Complete History of Newcastle United Football Club)*

Három ponttal végzett a Newcastle United mögött az újonc Bristol City, amely az előző szezonban ligarekordot jelentő 66 pontos teljesítménnyel nyerte meg a második osztályt. A Bristol első, az élvonalban töltött idényében második lett (!), soha korábban déli klub nem jutott ilyen magasra. (A másik újonc sem vallott kudarcot: a története során először az elitben szereplő Manchester United a nyolcadik helyre ért oda.)

A First Division egyetlen londoni csapata, a Woolwich Arsenal már csak egyetlen ponttal maradt le a képzeletbeli dobogó harmadik fokáról. Így is történelmet írt: miután az első hét fordulóban 11 pontot gyűjtött, első déli (s ebből következően: első londoni) klubként vezette a First Division tabelláját. Jellemző egyébként az angol profik és az Arsenal játékerejére, hogy a csapat a bajnokság befejezése után közép-európai túrára indult, s nyolc mérkőzéséből hetet megnyert. Berlinben és Budapesten (az MTK ellen) is kilenc-kilenc gólt szerezve győzött. Egyedül a BTC tudott döntetlent kiharcolni ellene.

A XXI. század legkiválóbb angol csapatai közül a Chelsea is kitett magáért az 1906–1907-es szezonban: története második idényében kiharcolta a feljutást a legmagasabb osztályba. Százezres (!) befogadóképességű pályáján, a Stamford Bridge-en 19 hazai mérkőzéséből tizennyolcat megnyert.

Akadt még egy érdekes eseménye az angol szezonnak: London, Middlesex és Surrey szövetségei kiléptek az FA-ből, és megalapították az Amatőr Labdarúgó-szövetséget. A hivatalos

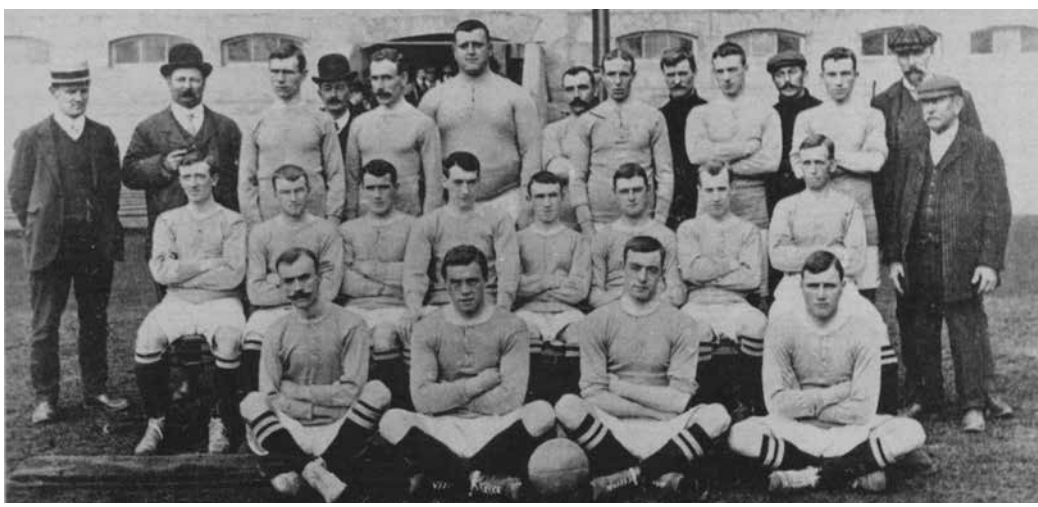

A Chelsea, a második vonal bajnoka. Hátul, balról: Robertson menedzser, Keare igazgató, Birnie, Parker titkár, McRoberts, Foulke, Copeland, Mackie, Miller, McEwan, Ransom edző, Craigie, Lewis titkár, White segédedző. Középen: Moran, Donaghy, Miller, J. Robertson, O'Hara, Windridge, Key, Kirwan. Elöl: McDowland, Seaton, Wolfe, Watson

indok az elleni tiltakozásuk volt, hogy az FA döntése alapján profi klubok is csatlakozhattak a „vidéki" szövetségekhez. Valójában ez a múlt és a jelen, a tradíciók és a modern világ összecsapásának számított. Az amatőrök mozgalmának vezetője, a Corinthians alapítója, Lane „Pa" Jackson volt, aki mindent ellenzett, ami a legcsekélyebb mértékben is megtöri az amatőr étoszt. A források felidézik, hogy a régi, előkelő iskolákra épült klubok 1891 után még évekig nem fogadták el a büntetőrúgásra vonatkozó szabálypontot. Úgy tartották, hogy a büntető, illetve a büntetés ellenkezik a gentlemanek viselkedésével, sportfelfogásával. Ezért amikor a javukra ítélt a bíró, látványosan és tüntetően a kapu fölé vagy mellé lőtték a labdát, amikor pedig ellenük, a kapus nem állt be a helyére. Hasonló indokkal fölöslegesnek tartották a büntetőterület, angolul: penalty area fogalmát is. (*Roger Hutchinson: The Toon: The Complete History of Newcastle United Football Club,* valamint *William John Morgan: Ethics in Sport)* A Corinthians egyébként az idény végén találkozott a Newcastle-lel a Sheriff of London Charity Shieldért – és 5:0-ra kikapott.

Németországban új bajnokot avattak, a Freiburger FC győzött. A gárda kapuját a korábban egy berlini klubban szereplő, illetve előbb és később magyar csapatban, sőt a magyar válogatottban is védő dr. Paul von Goldberger, becenevén Gilly őrizte. A freiburgiak a délnémet bajnokság megnyerésével kvalifikálták magukat az ezúttal csak hat résztvevős országos szakaszba, újfent igazolva, hogy az 1900-as évek elején a berlini és a lipcsei csapatok mellett ennek a régióinak az alakulatai emelkedtek ki. Gilly és társai az elődöntőben léptek először pályára, Nürnbergben 3:2-re megverték a címvédő VfB Leipziget. Egy héttel később, a döntőben, 3:1-re nyertek a fővárosi futballt képviselő Berliner Thorball und Fußball-Club Viktoria 1889 ellen. Ez a doktorok diadala (is) volt: Goldberger mellett L. C. de Villiers, Felix Hunn, Josef Glaser és Hofherr (néhányuknak nem maradt fenn a teljes neve) is doktori címet szerzett élete későbbi szakaszában. A *11 Freunde* nevű német lap tematikus száma *Verlorene Helden (Elveszített hősök)* címmel írt a német labdarúgás zsidó áldozatairól, abban leltünk a mérnök

A német bajnok Freiburg, a „professzorok csapata". Balról: Falschlunger, Sydler, Glaser, Bodenweber, Haase, Mayer, Hunn, De Villiers, von Goldberger, Hofherr, Burkart

dr. Paul von Goldberger nevére, az ott olvashatók szerint 1941. április 21-én Bécsből a łódźi gettóba hurcolták, ahol nyoma veszett.

A német Helmut Röpnack

A Freiburger FC a szó mai értelmében amatőrcsapat volt – értsd: inkább az, semmint álamatőr –, a játékosok közül csak kevesen maradtak visszavonulásuk után is a futball világában. Dr. Villiers az egyetemi tanulmányok befejezése után hazatért Dél-Afrikába, ahol gyémántbányában dolgozott. August Falschlunger professzor később is a csapat környékén tevékenykedett. Dr. Felix Hunn tiszteletbeli csapatkapitányként ugyancsak a klub közelében maradt, Max Meyer 1910-től Argentínában élt, Fritz Bodenweber 1915-ben elesett a háború keleti frontján, dr. Josef Glaser kémiából doktorált, később gimnáziumi tanárként és sportfunkcionáriusként is ügyködött. Haase tanulmányi előadó lett Freiburgban, Sydler svájci válogatott volt, Neuchâtelben élt később, Philipp Burkart Marseille-be került dolgozni, játszott a francia bajnokságban is, de visszavonulása után már nem foglalkozott a labdarúgással. Dr. Hofherr mérnök korán, a harmincas években elhunyt.

Franciaországban az USFSA bajnokságát a párizsi Racing Club de France nyerte meg a Parc des Princes-ben a Racing Club de Roubaix ellen (3:2). Nem nehéz megjelölni a finálé hősét: Astley, a fővárosiak angol balösszekötője 0:2 után mesterhármast lőtt. A tavasz végén írták ki először a Trophée de France-t, a többi, futballcsapatokat is tömörítő franciaországi szövetség bajnokainak kupáját. (Ebben az USFSA nem vett részt.) Az első győztes az Étoile des Deux Lacs lett, miután 8:3-ra megverte a bordeaux-i FC Simiotint.

A francia Pierre Allemane

Ausztriában elkezdték a bajnokságot, mi több, körülbelül a felét le is játszották, ám a télen a három legnagyobb bécsi klub, a Vienna, a WAC és a Cricketers – noha ritkán értettek egyet – úgy döntött, hogy a szoros bajnoki program nincsen az ínyére, ezek a mérkőzések elveszik az időt a sokkal nagyobb bevételt ígérő nemzetközi találkozóktól. Bajnokot nem avattak, a többiek, a végül mégis beszálló Viennával kiegészülve, a Bécsi Kupa elnevezésű sorozatban szerepeltek júniustól július közepéig. A Vienna nyert. A válogatott két – utóbb hivatalosnak minősített – mérkőzésen lépett pályára a magyar ellen (mindenki 3:1-re megnyerte a maga hazai meccsét), s vívott két győztes csatát Berlin városi válogatottjával. A bécsi ligaválogatott négy találkozón fogadott angol ellenfelet, még nem volt egy súlycsoportban a vendégekkel.

Csehországban a bajnokságot továbbra sem írták ki, a Slavia játékerejére leginkább a barátságos mérkőzéseiből következtethetünk. Minden kétséget kizáróan az egyedüli alakulat volt Közép-Európában, amely a brit profi csapatokkal is felvette a versenyt. Noha a barátságos meccseket talán már akkor sem lehetett

a tétmérkőzésekkel azonos értékűként kezelni, 1906-ban 4:0-ra megverte a Southamptont, 3:3-at játszott a skót bajnok Celtickel, csak 4:2-re kapott ki a kor egyik legjobb angol klubjától, a Newcastle-től, s csupán 4:2-re és 7:4-re verte meg a Woolwich Arsenal. Közben 5:5-tel zárt a Ferencváros ellen, 8:0-ra legyőzte a berni Young Boyst, 9:1-re a Torinót. A Slavia minden egyes mérkőzésen nagy publikum előtt játszott. A cseh futballt akkor éppen pártoló *Nemzeti Sport* így írt *1907 januárjában*: „A csehek a nemzeti eszmét az élet minden területén fontosnak tartják hangsúlyozni. A sportban is. A parázs gyűlölködés, amely a németeket és a cseheket minden téren szétválasztotta, átcsapott a sportba is. A prágai cseh lakosság tüntetett jelenlétével a Slavia mérkőzésein, a klub mindig a cseh nemzeti sporttal azonosította ügyeit. Ily módon a mi viszonyainkhoz képest nagy publikuma volt, 1906-ban 118 478 néző."

Oroszországban ismét a Nyevszkij nyerte meg a szentpétervári bajnokságot, igaz, a korábbi éveknél nehezebben, ha azt vesszük, hogy külön döntőt kellett játszania pontazonosság miatt a Viktorijával. Továbbra is angolok köré épült a csapat, amely többnyire a Richardson – Maxwell, Seaborn – Philipps, Warburg, Buchanan – Reaves, M. Jevangulov, B. Jevangulov, Small, Hill összeállításban játszott.

Belgiumban még mindig az Union Saint-Gilloise uralta az első ligát, a sárga-kékek 18 mérkőzésükön mindössze két pontot veszítettek. Óriási fölénnyel előzték meg a Racingot és az FC Brugeois-t.

Hollandiában a Haagse VV már története nyolcadik bajnoki trófeáját szerezte. Az enschedei PW 1885 két év alatt két bajnoki döntőt veszített. Svájcban hosszabbításban dőlt el a legjobbnak járó serleg sorsa, a nyugati csoportot megnyerő Servette 5:1-re, a keleti régióban első Young Fellows 3:2-re verte meg az FC Baselt. A genfi és a zürichi alakulat csatájában egyetlen,

A belga Union Saint-Gilloise. Hátul, balról: egy vezető, Pierard, Vanden Eynde, Grumeau, J. Vanderstappen, Dietze, Poelmans, Romdenne edző. Elöl: Tobias, Wigand, G. Vanderstappen, Ch. Vanderstappen, Hebdin

A spanyol Király-kupa döntőse, a Vizcaya. Hátul, balról: Asuero, Arzuaga, Murga, Eranueva, Irízar, García. Elöl: Goyoaga, Sena, Eguren I, Larrea, Eguren II

a hosszabbításban esett gól döntött a Servette javára. A győztesek legjobbja a nagyszerűen védő orvostanhallgató kapus, Ivan Dreyfus volt.

Dániában a három Middelboe fivér vezérletével a Kjøbenhavns Boldklub gyűjtötte be a bajnoki aranyat.

A Copa del Rey, a spanyol kupasorozat (a tulajdonképpeni bajnokság) rekordnevezést hozott 1907 elején: tizenegy alakulat érdeklődött – s a katalán X Sporting Club, a kor egyik legjobb spanyol csapata még csak nem is volt közöttük. Ugyanakkor indult vigói, salamancai és huelvai együttes is, s csapatokat küldtek a baszkok. Az előzetesen jelentkezők közül a Barcelona és a San Sebastian Recreation Club végül visszalépett, a madridiak selejtezőt játszottak, a bilbaóiakat pedig az Athletic Club és az Union Atlética Vizcaina játékosaiból összeállított városi válogatott képviselte. Az ötcsapatos döntőben ez utóbbi és az előző két sorozatot megnyerő Madrid FC azonos pontszámmal zárt, bajnoki döntőt játszottak. Manuel Prats, a kor egyik legjobb csatárának góljával a hazai pályán szereplő fővárosiak győztek. A Madrid FC tizenegyében két külföldi is helyet kapott, a francia Henri Normand és a guatemalai (!) Federico Revuelto. A klubtörténet első közép-amerikai játékosa rövid ideig az egyesület megbízott elnöke is volt.

Olaszországban a Milan – először, de nem utoljára – megvédte elsőségét. A piros-feketék először a városi rivális US Milanesén jutottak túl kettős győzelemmel, majd a hármas döntőben két döntetlent játszottak a Torinóval és kétszer megverték az Andrea Doriát. A bajnoki címet annak (is) köszönhették, hogy a genovaiak elvettek egy pontot a piemonti riválistól. A Milanban még mindig kulcsember volt Herbert Kilpin (senki sem szerzett több gólt a veterán angolnál), ám rajta kívül már nem a szigetországiak, hanem a svájciak vitték a prímet: Alfred Bosshard, Gustav Hauser, valamint az Ernst Widmer, Hans Walter Imhoff és Johann Ferdinand Mädler alkotta csatártrió tagjai mind-mind a kantonok országából kerültek Lombardiába.

A Milan tizenegye és a mester. Balról: Bosshard, Trerè I, Kilpin, Meschia, G. Radice, Moda I, G. G. Piazza, Imhoff, Widmer, Trerè II, Mädler és Daniele Angeloni edző

Norvégiában jelentős társadalmi presztízsre emelkedett a labdarúgás, miután a már 1902 óta létező kupasorozat, a Norgesmesterskapet történetében először a királyi pár, VII. Haakon és felesége, Maud királynő is megtisztelte jelenlétével a finálét. Az uralkodó – a norvégok első királya a svédekkel való 1905-ös szakítás után – még a kezdőrúgást is vállalta az Odd BK Skien–Sarpsborg FK mérkőzésen. Az esélyesebb, sorozatban már negyedszer kupagyőztes skieni alakulat 1:0-ra nyert.

VII. Haakon király és a nevezetes kezdőrúgás a Norvég Kupa döntője előtt

Uruguayban új bajnokot avattak, a Montevideo Wanderers megelőzte a CURCC-t és a Nacionalt is. Ebben az idényben bukkant fel Cayetano Saporiti, a kor egyik legjobb dél-amerikai kapusa, az ő és a mezőnyjátékosok neve (Aphesteguy, Bertone, Piñeyro Carve, Branda, Sardeson, Rafael de Miquelerena, Peralta, Carvalho, Zumarán y Hernández Bentancour) azt sejteti, ebben a klubban is már uruguayiak kaptak helyet.

Argentínában továbbra is az Alumni AC britekre és brit származásúakra épített csapata uralta a ligát.

Brazíliában már három államban rendeztek bajnokságot, az SC Germânia győzött São Paulo államban, míg Bahiában a CNR São Salvador lépett a CI Cricket helyére. Az új riói sorozatot 1906-ban a Fluminense nyerte meg.

Az uruguayi és az argentin válogatott két trófeáért is megmérkőzött egymással 1906 őszén, a Copa Liptonért Montevideóban 2:0-ra, a Copa Newtonért Buenos Airesben 2:1-re nyert az Albiceleste. Az uruk az első meccsen még négy klub játékosaiból állították össze a csapatukat, ám a másodikon a csapatkapitány, **Juan Peña**, a CURCC csillaga mellett tíz „vándor" játszott – az idény legjobb montevideói gárdáját képviselve.

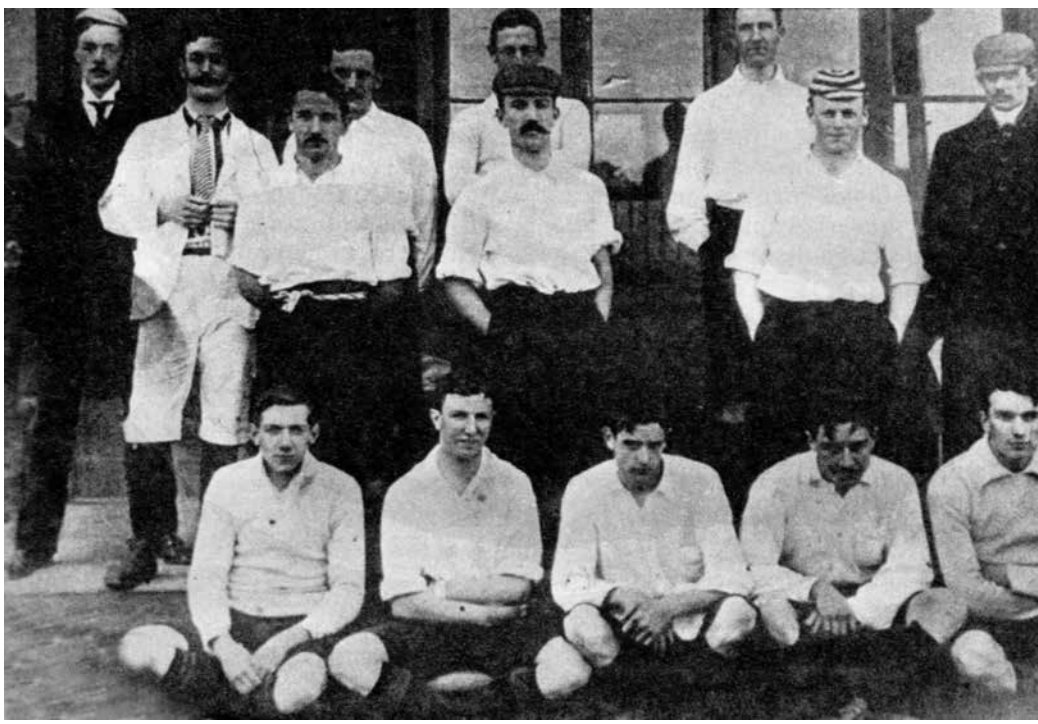

Az argentin harmadik helyezett, a Quilmes AC. Hátul, balról: Williams partjelző, Jordan játékvezető, Cordner, Lister, Cunningham, Leslie partjelző. Középen Wilson, Campbell, Morgan. Elöl: Torres, Stanley, Dodds, Hooton, Rodma

Húsz márkával indult útnak az első német válogatott

- ***Először játszott az angol válogatott a kontinensen***
- ***A City rosszfiúi bajnokságra vezették a Man Unitedet***
- ***Több mint 120 ezer néző látta a skót–angol derbit***

Az 1907–1908-as idény legfontosabb jellemzője a válogatott mérkőzések számának megnövekedése volt. Részben a következő őszi, londoni olimpiára is gondolva már, számos szövetség fűzte szorosabbra a nemzetközi kapcsolatait. Így például a német, amely 1908 őszén Bázelben először küldte pályára az országos válogatottját egy másik ellen. A premier nem sikerült jól, későbbi elnevezést használva, a Nationalelf 5:3-ra kikapott a házigazda svájciaktól. A *Kicker Sportmagazin* a 100. évfordulóra megjelentetett, *100 Jahre, Deutsche Länderspiele* című kiadványa két tagadással jellemzi az akkori helyzetet: nincs edző és nincs pénz. A játékosok maguk fizették az utazást, a szövetség mindössze 20 márka ellátási költséget adott a küldöttségnek, szállásra és étkezésre. Edzőre nem futotta, a kezdés előtt a csapatkapitánynak kijelölt Arthur Hiller II mondott pár mondatot a többieknek. Néhány más ország példájától eltérően a németek sok klubból válogattak, berlini, magdeburgi, lipcsei, kölni, pforzheimi, hamburgi, kasseli, karlsruhei, frankfurti, stuttgarti és düsseldorfi futballista is került a tizenegybe, azaz minden egyes játékos más várost és így más csapatot képviselt. A balszélső, a később Brazíliába kivándorolt Willy Baumgärtner 17 éves és 104 napos volt a találkozó idején – mindmáig ő minden idők legifjabb német válogatott labdarúgója. Az idény reprezentatív mérkőzései adtak

A német válogatott a története első mérkőzése előtt, Bázelben. Balról: Dettinger (a svájci szövetség képviselője), Baumgärtner, Becker, Hensel, Baumgarten, Hiller II, Hempel, Förderer, Jordan, Ludwig, Behm (a német szövetség képviselője), Kipp, Weymar, Kubasek (a német szövetség képviselője)

valamiféle képet a nemzeti csapatok erőviszonyairól, noha az is látszott, érthetetlenül, vagy ha az utazás fáradságát is kalkuláljuk, érthetően sokat számított, ki játszik hazai pályán. A holland, belga, francia hármasban a felsorolás rendje egyben erősorrendet is jelölt, Ugyanakkor a „gall kakasosok" jobbak voltak, mint a svájciak. A két csapat egymás elleni találkozóján mutatkozott be a „kékek" között Gabriel Hanot, a későbbi kiváló újságíró, akinek az ötvenes években oroszlánrésze volt a Bajnokcsapatok Európa-kupája (BEK) létrehozásában. Északon a legerősebbnek vélt dánok 1908 őszén játszották csak az első hivatalos mérkőzésüket, ellenben a svédek és a norvégok átestek a premieren. Nem is akármilyen eredménnyel: a sárga-kékek 11:3-ra nyertek, a két göteborgi Erik, Bergström (Örgryte IS) és Börjesson (IFK Göteborg) egyaránt négy góllal debütált. A norvégok balszélsője Tryggve Gran, későbbi sarkkutató és pilóta volt, az első ember, aki átrepülte az Északi-tengert.

Preis 20 Cts.

Offizielles Programm

herausgegeben von der

Schweiz. Fussball-Association

Vorort Basel.

Internationaler Match

die 11 besten Spieler von

Deutschland

gegen

die 11 besten Spieler der

Schweiz

Sonntag, den 5. April 1908, Beginn 3 Uhr

auf dem Landhof

(Tramhaltestelle: Bad. Bahnhof und Riehenstrasse)

EINTRITT: Tribüne Fr. 3.—
I. Platz „ 2.—
II. Platz „ 1.—

A svájci mérkőzés plakátja

Kevésbé volt egyértelmű az erőviszonyok alakulása Közép-Európában. Az osztrák és a magyar legénység körülbelül azonos játékerőt képviselt, a cseh mintha egy kicsit jobb lett volna a másik kettőnél. Főleg, ha a Slavia játékosai is helyet kaptak a válogatottban. Amikor például az angolok elleni, prágai meccsen tizenegy „vörös csillagos" képviselte a vendéglátókat, a cseh válogatott megúszta 4:0-s vereséggel. Az 1908-as, bécsi FIFA-kongresszus apropóján – története során először a kontinensre utazva – a császárvárosba érkezett háromoroszlános válogatott 6:1-re és 11:1-re verte meg az osztrákokat, aztán Budapesten 7:0-ra a magyarokat. (A mi csapatunknak akadt a tavaszon egy nagyon szép eredménye, a Millenárison 5:2-re megverte a cseheket.)

Az osztrák csapat (balról): Hussak, Retschury, Knöll, Kurpiel, Dlabac, Kaltenbrunner, Kubik, Fischera, Studnicka, Eipeldauer, Andres

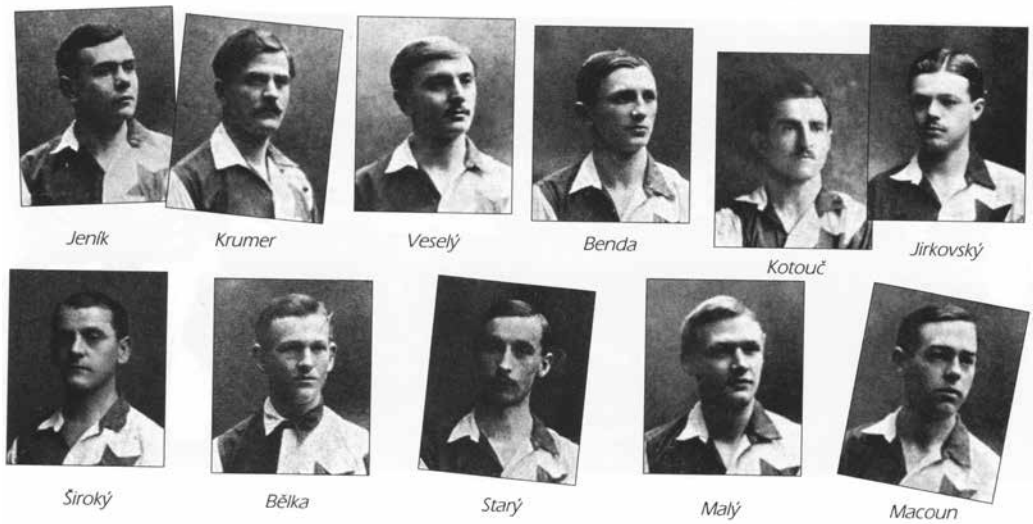

A cseh válogatottat tizenegy Slavia-játékos alkotta az angolok elleni mérkőzésen

Az osztrákok, tekintettel az 1908 nyarán rendezett bécsi FIFA-kongresszusra, valamint I. Ferenc József császár uralkodásának 60. évfordulójára, öt válogatott mérkőzést is rendeztek tavasszal. Érdekes, hogy ezekre meghívást kaptak az ÖFV, azaz a szövetség tagjai közé tartozó prágai klubok, a DFC Prag és a Sportbrüder Prag futballistái is. Az angolok elleni első meccsen (1:6) például a tizenegy „osztrákból" öt prágai német volt. A rekordvereséget (1:11) hozó második találkozóra a szám négyre csökkent.

Európa és a nagyvilág legerősebb két válogatottja az angol és a skót volt, ebben nem lehet szemernyi kétségünk sem. A soros Brit Házibajnokságban mindkettő megverte a walesieket és az íreket, de egymással nem bírtak. 1908. április 4-én a glasgow-i Hampden Parkban akkori világrekordot jelentő kuliszsza, 121 452 néző előtt játszottak 1:1-es döntetlent. A határ északi oldalán továbbra is elsősorban a légiósokban bíztak, hat olyan futballista erősítette a skótokat, aki angol csapatból érkezett haza.

Részben az amatőr-profi fronton még tapasztalható feszültség, részben a közelgő olimpia miatt egyre aktívabb volt az úgynevezett angol amatőrválogatott, amely az 1906–1907-es szezon két fölényes győzelme után december és 1908

Az argentinok (csak a játékosok). Hátul, balról: Jacobs. Második sor: Campbell, A. Brown, Forrester, J. Brown. Előttük: Malbrán, Ross, Wood, Whaley, Murray. A labdával: Wilson

A Manchester United. Hátul, balról: Ernest Mangnall menedzser, Murray elnökségi tag, Picken, Edmonds, egy vezető, Moger, Davies elnök, Homer, Lawson vezetőségi tag, Bell, Deakin vezetőségi tag. Középen: Meredith, Duckworth, Roberts, S. Turnbull, West, Stacey. Elöl: Whalley, Hofton, Halse, Wall

nyara között négy mérkőzést játszott sorrendben a hollandok, a franciák, a belgák és a németek ellen. Egyik sem tartozott a kontinens elitjébe, de így is sokkoló a négy győzelem összesített gólaránya: 37:5.

Dél-Amerikában továbbra is az argentin válogatott vitte a prímet, 1907 őszén a Copa Liptont és a Copa Newtont is megnyerte a riválisuruguayiak legyőzésével.

A legerősebb bajnokságot, az angolt története során először a Manchester United nyerte meg. Abszolút megérdemelten, a „vörös ördögöké" volt a legtöbb szerzett és a legkevesebb kapott gól, a legjobb hazai és a legkiválóbb idegenbeli mérleg is. Óriási, kilencpontos előnnyel lettek bajnokok, már az első 14 fordulóban eldöntöttek mindent, miután mindössze két pontot veszítettek, s közben 6:1-re kiütötték a bajnoki címet védő Newcastle Unitedot az addig szinte bevehetetlen várnak tartott Saint James' Parkban. Nagy változás volt ez az egykoron Newton Heathnek nevezett egyesület életében. Még alig több mint fél évtizede a megszűnés fenyegette a klubot, ahogyan a helyi krónikások fogalmaztak, „csődközeli állapotba került a pályán és a pályán kívül egyaránt". Ám a gazdag támogató, a sörgyáros John Davies nagyvonalú segítsége, majd egy évvel később a ma már legendaként emlegetett Ernest Mangnall menedzser érkezése új irányt szabott a történéseknek. Az első három évben még csak a Division Two harmadik-hatodik helyének valamelyikén végzett a gárda, majd feljutott a legjobbak közé, ahol már a második évben bajnok lett. Remek tizeneggyel. Jó volt a kapus (a Southamptonból igazolt Harry Moger), erős a védelem (Dick Holden és a válogatott Herbert Burgess), s egészen elsőrangú a Dick Duckworth, Charlie Roberts és Alec Bell alkotta fedezettrió. Még rajtuk is túltett a támadósor, amelyben Billy Meredith, Jim Bannister, Sandy Turnbull, Georg Wall és Jimmy

Charlie Roberts

Sandy Turnbull

Turnbull játszott. Igazából egyetlen csapat profitált a Manchester City 1906-os bundabotrányából: a United, amelyhez átléptek 1907 januárjában a Citytől kitagadott ászok, így Meredith, Burgess, Bannister és Sandy Turnbull. A Man United egyszersmind az erős egyéniségek csapata is volt. Különösen két kulcsjátékosra illik ez a minősítés, Billy Meredithre és Charlie Robertsre. Mindkettő amolyan szakszervezeti szószóló is volt egyben, hangadó a Players' Unionban. Roberts, a villámgyors középfedezet, akit a futballcsukában járó szellemnek becéztek, hívei szerint azért játszott mindössze háromszor az angol válogatottban, mert az FA vezetői utálták a játékos-szakszervezet élén tanúsított öntudatos magatartása miatt. Meg amiatt, hogy tett a szabályokra. A szabályzat előírta, hogy a futballistáknak a térdet is elérő nadrágot kell viselni a pályán. Roberts fele olyan hosszút hordott, mert neki az volt a kényelmes és praktikus. Meredithszel nagyon jól megértették egymást. A walesi, aki állítólag nemhogy meccsen, de még alvás közben sem vette ki a szájából a fogpiszkálóját, vezéralakja volt az 1907 decemberében a manchesteri Imperial Hotelben újjáalakult játékos-szakszervezetnek. (A léptékre és az érdeklődésre jellemző, hogy körülbelül 500, elsősorban észak- és közép-angol klubban szereplő futballista vett részt az eseményen.) Az aktivisták első nagy célja a heti négyfontos fizetési maximum felemelése volt, a nagyobb klubok bele is egyeztek volna, ám a kisebbek megvétózták. Az FA-nél is napirenden voltak a pénzügyek, a szövetség – még nem igazán ocsúdva Alf Common 1905-ös, ezerfontos árából – szerette volna 350 fontban maximálni egy futballista eladási árát. A regulát bevezették, de áprilisban rájöttek, hogy fölösleges, aki akarja, úgyis kijátssza.

A Wolverhampton. Hátul, balról (csak a játékosok): Hunt, Jones, Wooldridge, Lunn, Collins, Bishop. Elöl: Harrison, Shelton, Hedley, Radford, Pedley

Billy Meredith, az eltiltás után visszatért kiváló szélső akcióban

A bajnokságban az Aston Villa és az „újjászervezett" Manchester City mögött

A Celtic FC nem volt skót a trófeák gyűjtésében. Hátul, balról: White, Kelly, Colgan, McKillop, Grant, Dunbar (vezetők). Középen: William Maley menedzser, Young, Somers, McMenemy, Adams, Mitchell, Weir, David. Elöl: Hamilton, McLeod, Loney, Hay, Quinn, McNair

negyedikként végzett a Newcastle United, amely a kupasorozatban vigasztalódott. A „szarkák" négy év alatt harmadszor jutottak el a Crystal Palace-be, a kupadöntőbe, ahol megint kikaptak. Pedig minden korábbinál egyértelműbb favoritok voltak a második ligában középcsapatnak számító Wolverhampton Wanderers ellen. Ezúttal sem ment: a „farkasok" 3:1-re nyertek, első góljukat a mezőny legjobbja, Kenneth Hunt tiszteletes, az amatőrválogatott tagja lőtte.

1908 áprilisában a First Division bajnoka, a Manchester United és a Southern League legjobbja, a Queen's Park Rangers játszott egymással az FA által kiírt jótékonysági találkozón a Charity Shieldért. Az első mérkőzésen, mindössze 6000 néző előtt, a hónapban már a kilencedik összecsapást vívó Man United 1:1-re végzett. Augusztus végén, ugyancsak a Chelsea pályáján, 4:0-ra megnyerte a második meccset.

Skóciában tovább folytatódott a Celtic egyeduralma. A „kelták" négypontos előnnyel nyerték meg a bajnoki címet az idény meglepetéscsapata, a Falkirk előtt, s négygólos különbséggel győztek 5:1-re a St. Mirren elleni kupadöntőben. Számítani lehetett arra, hogy senki sem tudja majd megállítani Willie Maley legénységét, így inkább arról maradt emlékezetes a szezon, hogy a dobogós helyek valamelyikéről korábban csak ábrándozó Falkirk – a skót élvonal történetében először, egyébként az angolban sem volt addig példa rá – először jutott a szerzett gólok számát tekintve a százgólos határ fölé (102). Döbbenetes teljesítmény volt, a Celtic 1915–1916-os,

már a világháborús időkben szerzett 116 gólját nem számítva, 1919 tavaszáig egyetlen csapat sem tudta megismételni. Akkor aztán a Rangers 106 góllal zárt.

Olaszországban új bajnokot avattak, a piemonti Pro Vercelli története első élvonalbeli idényében az ország (illetve inkább az északi rész) legjobbja lett – minden idők leggyengébb mezőnyében. A labdarúgó-szövetség az idény előtt megtiltotta a külföldi játékosok szerepeltetését, s noha ez kétségtelenül kamatozó lépést jelentett a jövőre nézve, kiváltotta a korábbi (és későbbi) nagy klubok tiltakozását. A Torino, a Genoa és az előző két szezonban bajnokká koronázott Milan azonnal visszalépett, a Juventus ugyan egyike volt – az US Milanese, az Andrea Doria és a Pro Vercelli mellett – a négy indulónak, de aztán az első két meccse után visszakozott. Végül a vercelliek hat, a milánóiak öt, a genovaiak egy pontot szereztek. Az „oroszlánok" 1913-ig még négyszer, aztán a húszas években további két alkalommal nyerték meg a bajnoki címet.

Franciaországban ismét a Racing Roubaix szerezte meg az USFSA bajnoki aranyát, a döntőben 2:1-re győzte le a párizsi Racing Clubot. A franciák nem voltak olyan szigorúak a külföldiekkel, mint az olaszok, a fővárosi csapatban négy angol, két svájci és egy egyiptomi futballista kapott szerepet.

Továbbra is több szövetség működött az országban, az USFSA nem közösködött, a többiek ellenben ismét játszottak a Trophée de France-ért. Ezt az FGSPF bajnoka, a Patronage Olier

vihette haza. A párizsi gárda 8:0-ra nyerte meg a saját szövetsége bajnokságát a Cadets de Bretagne ellen, majd simán győzött a Trophée de France-ért az SM de Puteaux ellen. Utóbbi meccs csupán 35 percen keresztül tartott, mert miután a Patronage Olier már 3:0-ra vezetett, az ellenfél levonult. Úgy gondolta, hogy ami nem megy, azt nem kell erőltetni. A győztesek legjobbja **Eugène Maës**, a francia labdarúgás egyik első fejjáték-specialistája volt, aki aztán 1911 és 1913 között, immár a Red Star csillagaként, mindössze két év alatt, 11 válogatott mérkőzésen 15 gólt szerzett. A pályafutása végén Caenban letelepedett csatárt a németek 1943-ban deportálták, két évvel később Ellrichben halt meg.

Belgiumban a brüsszeli Racing megtörte az Union Saint-Gilloise nagy szériáját. Méghozzá parádés teljesítménnyel: csupán egyetlen pontot veszített a 18 fordulóban, kétszer is legyőzte a legnagyobb riválist. (A kettő közül az egyiket szövetségi döntéssel, miután a mérkőzés félbe-

A belga bajnok Racing Club. Balról: König, Raemaekers, Wright, Flasselaerts klubelnök, Sacton, Mathot, Vertongen, Vanhoorden, Van Staceghem, Andrieu, Ledoux, Goossens, Hustin, Seeldrayers edző

A német bajnokcsapat, a Viktoria. Balról: Hahn, Bock, Pauke, Moeck, Fischer, Worpitzky, Hunder, Dumke, Scranowitz, H. Röpnack, Knesebeck, A. Röpnack

szakadt az Union szurkolóinak botránya miatt. Akadt más balhé is az idényben, a szövetség be is tiltotta a bruges-i meccseket.) Az idény egyik újdonsága volt az Albert herceg, a későbbi király által felajánlott serlegért vívott Coupe des Provinces Belges, amelyen Liège, Brabant, Antwerpen és Nyugat-Flandria válogatottja vett részt. Utóbbi győzött.

Hollandiában a hágai HBS nyerte meg a bajnoki döntőt a rotterdami VOC ellen (2:0).

Dániában a Boldklubben af 1893 København ült fel a trónra, miután az utolsó fordulóban, 2500 néző előtt, 6:2-re megverte a végül így ezüstérmes Akademisk Boldklubot. Az első három helyezett között egy pont volt a differencia. Nagyon sok gól esett (4,80-as volt a meccsenkénti átlag), de bármilyen hihetetlen, ez csak visszaesést jelentett az 1903–1904-es szintre. A köztes három évben 7,13, 7,05 és végül 6,10 volt a találkozónkénti átlag.

A német bajnokságban újból Berlinbe került a korona, másképpen: a Viktoria nyerte el a Viktoriát, a győztesnek járó míves serleget. Willy Worpitzkyvel és Helmut Röpnackkal nem bírtak az ellenfelek. Az előző évi döntő vesztese három mérkőzést játszott a nyolccsapatos végjátékban, a VfB Königsberg, az FC Wacker Leipzig és végül a Stuttgarter Kickers ellen 14:1-es összesített gólarányt ért el, egyetlen percet sem kényszerült hátrányban játszani.

A svájci Winterthur. Hátul, balról: Müller, Arbenz, Hippenmeyer. Középen: Neuweiler, H. Walter, Backmann. Elöl: F. Walter, Frenken, Reich, Lang, Keller

Svájcban ekkor éppen két csoportban játszott a mezőny, a keletiből a Winterthur, a nyugatiból pedig a Young Boys jutott a fináléba. A bázeli találkozón a berniek nem bírtak az idény legjobbjával, 4:1-re kikaptak.

A spanyoloknál mindösszesze két csapat tusakodott a titulusért, a házigazda Madrid FC 2:1-re legyőzte

a Sporting Vigót. A Real Madrid elődje sorozatban negyedszer nyerte meg a Király-kupát (Copa de SM Alfonso XIII). A kor nagymenői, Alcalde kapus, José Angel Berraondo és Joaquín Yarza védők, az Enrique Normand Taurie, Manuel Yarza fedezetpár, valamint Pedro Parages Diego-Madrazo, Manuel Prats, Federico Revuelto, a három csatár mind a négy sikernek részesei voltak.

Ismét a Madrid FC nyerte meg a spanyol Király-kupát. Hátul, balról: Aspiunza, Neyra, Parages, Lindsey, Revuelto, Prats. Elöl: M. Yarza, Novoa, Normand, Berraondo, Prado

Ausztriában a nemzedékváltás idejét élték, ahogyan a régi *Geschichte des Fussballsportes in Österreich* című könyv fogalmaz, az első bécsi futballgeneráció játékosai ekkorra „öregurak" lettek, mi több, a hősidők néhány alakulata meg is szűnt. Noha a klubok továbbra is sorozatban játszották az érdekesebbnél érdekesebb nemzetközi mérkőzéseket (az angol bajnok Manchester United is járt Bécsben, sőt, aztán eljött Budapestre is), ám – ami az érdeklődést illeti – a válogatott meccsek mindent vittek. Ezeken már szerepeltek az „új generáció" olyan jeles képviselői, mint Adolf Fischera, a császárvárosban nemes egyszerűséggel csak „Szélsőistennek", Flankengottnak becézett Ludwig (Luggi) Müller és a prágai Robert Cimera. De a fedélzeten volt még a nagy öreg, Jan, azaz Johann Studnicka is.

Oroszországban újra a Nyevszkij nyerte meg a szentpétervári bajnokságot, habár minden korábbinál érdekesebb körülmények között. A pályán elért eredmények alapján a Néva (Nyeva) is 14 ponttal végzett, s a két csapat között bajnoki döntőt kellett volna rendezni. Ám erre végül mégsem volt szükség, mert a Nyevszkij egy, a Nyeva két mérkőzésen is jogosulatlanul szerepeltetett egy játékost, így a levonások után a címvédő újra bajnok lett.

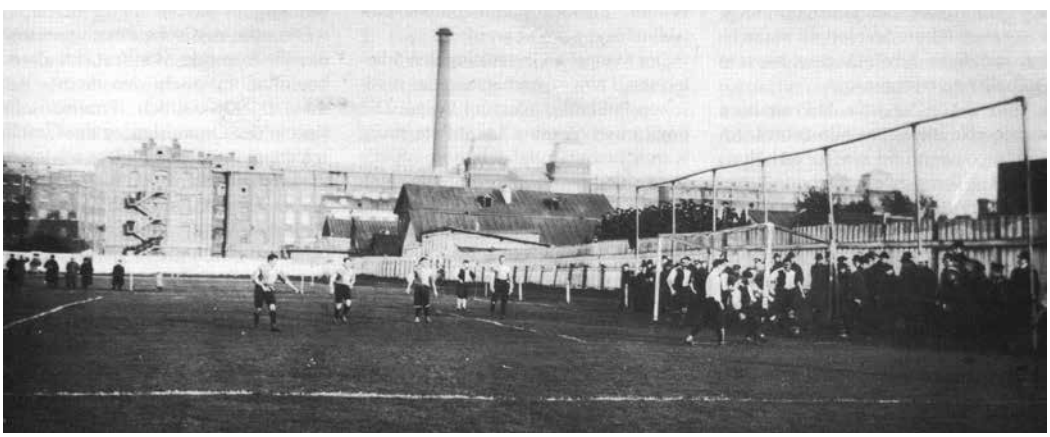

A Szport és a Nyevszkij városi rangadója az orosz fővárosban, Szentpétervárott

1908 tavaszán a szentpétervári kluboknak kiírtak egy kupasorozatot, ezt is a Nyevszkij nyerte meg. Még tartott az ottani angol csapatok uralma, de a feszültségek egyre éleződtek. Ebben a sorozatban már döntős volt egy orosz együttes, a piros-fehér-kék színeket viselő Nacionalnij (teljes nevén: Russzkoje Nacionalnoje Obsesztvo Ljubityelej Szporta). Részben az ottani „oroszosodást" segítette, hogy rengeteg új csapat alakult, még ha azok esetenként sajátságos szabályokat is alkalmaztak. *Jurij Lukoszjak*, a kiváló helyi futballtörténész felhívta a figyelmet arra, hogy – túl azon, hogy bizonyos félrehallások miatt a penalty helyett a pendel szót használták az ifjak –, ismert volt a magyar grundfutball egyik legismertebb regulája is: Three corners – pendel, ami, mondjuk így, a szentpétervári orosz futballrajongók angol dialektusában a „három korner egy tizenegyest" jelentette.

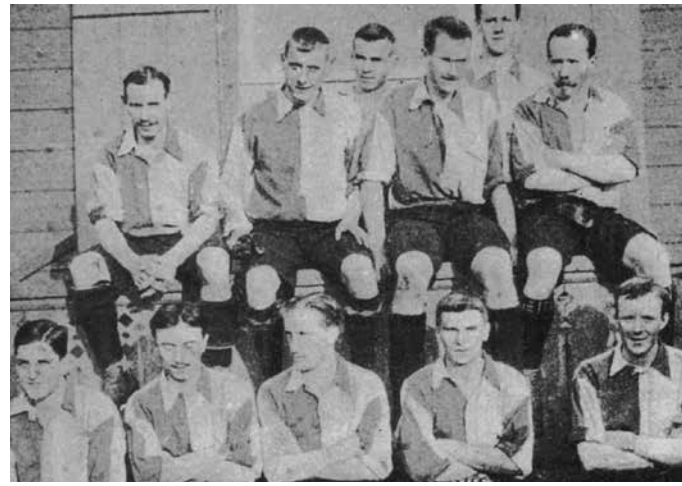

Angol többség a szentpétervári bajnokcsapatban, a Nyevszkijben. Hátul, balról: Buchanan, Maxwell, Seaborn, Webb, Graham, Monro. Elöl: Reaves, Jevangulov I, Jevangulov II, Small, Waterhouse

Szorosabbá váltak a futballkapcsolatok Szentpétervár és Moszkva között. 1907 őszén rendezték meg az első városok közötti labdarúgó-mérkőzést, amely aztán egészen 1940-ig rend-

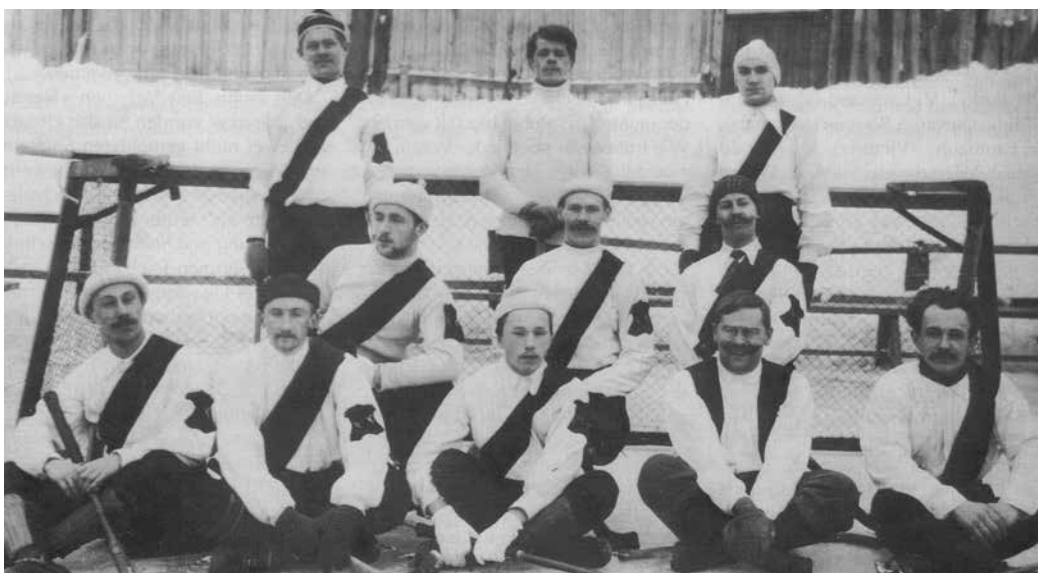

Orosz sajátosság: a futballisták jéghokiztak is. A szentpétervári Narva tagjai (hátul, balról): Ivanuskin, Uszahjer, Szokolov. Középen: Puring, Berjozin, Gelker. Elöl: Rosszlik, Bratoljubov, Karakoszov, Düperron, Mikolajev

A török Galatasaray első bajnokcsapata. Hátul, balról: Ibrahim, Milo, Ali Sami, Ahmer Robinson, Asim, Bülent, Hamit Hüsnü, Fuat Hüsnü. Középen: Celal, Mahir, Teyfik Fikret, a Galatasaray Gimnázium igazgatója, Hasan, Bekir. Elöl: Armitage, Idris

szeresség lett. Az első, 1920-ig, a szentpétervári ak fölényét hozta, 16 meccsből kilencszer győztek, öt döntetlen mellett.

Megrendezték az első mérkőzést Bukarestben is. Az akkori „Kis Románia" (România Mică) fővárosában az 1905-ben alapított Olimpia játszott az egy évvel későbbi „évjáratú" Romával (Română-Americană FC), 1907. december 2-án. Kis-Romániában főszerepet kaptak a külföldiek a játék elterjesztésében és megismertetésében, az Olimpiát például a hamburgi születésű Charles Viereck alapította, a Romát, valamint a ploieşti United Athletic Clubot az olajmezőkön dolgozó angol és holland munkások hozták létre. Az AC Colentina az angol Colentina textilgyár csapata volt.

Törökországban első nagy sikerét érte el a Galatasaray, miután megnyerte az isztambuli bajnokságot.

A világ túlsó felén tovább tartott az argentin Alumni AC majdnem makulátlan egyeduralma. Uruguayban a CURCC visszaszerezte az elsőséget. A már létező brazil állami bajnokságok közül a São Pauló-iban az SC Internacional, a bahiaiban újra a CNR São Salvador végzett az élen. Rio de Janeiróban a Fluminense és a Botafogo azonos pontszámmal zárt, de nem tudtak abban megállapodni, hogyan döntsék el az elsőséget. A Flu vezérkara szerint a gólarányt kellett volna figyelembe venni (ez nekik kedvezett), a botafogósok új mérkőzést játszottak volna. A még gyenge lábakon álló liga nem akart dönteni. Nem hirdettek bajnokot. Végül 89 évvel később, 1996-ban megszületett egy új változat: Rio állam labdarúgó-szövetsége mindkét klubot győztesnek nyilvánította.

Francia bajnok – francia futballista nélkül

- ***Az angol bajnok 9:1-re kapott ki a saját stadionjában***
- ***Ez idénytől eltérő színű mezt kellett viselnie a kapusnak***
- ***Nemkívánatossá lettek az angol csapatok Szentpétervároni***

Újdonságnak számító, de nagyon is logikus szabályt vezettek be az angol ligában az 1908–1909-es idény kezdetétől. (A skótok egy évvel később léptek ugyanerre az útra.) Ettől kezdve a kapus csak a csapattársaitól eltérő színű mezt viselhetett.

Az angol élvonalban ismét a Newcastle United győzött, mondhatni az előző évek történései alapján evidenciaként. A „szarkák" minden páratlan év tavaszán, maradjunk a kifejezésnél, páratlan meneteléssel rukkoltak ki, 1905 és 1907 után 1909-ben is elnyerték a világ legerősebb bajnokságának serlegét. A szenzációsan védekező, az egész idényben mindössze 41 gólt kapó gárda esetében különösen meglepő két megmagyarázhatatlan botlás: a szomszédvár Sunderlandtől hazai pályán, a Saint James' Parkban 9:1-re kapott ki, a Liverpool FC ellen 5:2-es félidei vezetésről szenvedett 6:5-ös vereséget. A többi 36 mérkőzésén csupán 26-szor tudták bevenni a hálóját. A Newcastle hétpontos előnnyel nyerte meg a bajnoki címet a nyolc idényen belül ötödször, hatból negyedszer az első három között végző Everton FC

Mennyit dolgozhattak a fotósok ezzel a szimmetrikus beállítással! A Newcastle hő kerete a bajnoki címnyerés évében

előtt. A geordie-k büszkeségénél még mindig Colin Veitch vitte a prímet, jól működött a James (Tadger) Stewart, Sandy Higgins, Albert Shepherd belsőhármas,de nagy része volt a sikerben az egyedüliként minden mecscsen szereplő James Lawrence kapusnak, valamint a William McCracken és Anthony Whitson alkotta hátvédpárnak. Frank Watt alakulata csak egy tényezőben maradt le a bajnoki ezüstérmes Evertontól: a szerzett gólok számában (65, illetve 82).

A második helyezett liverpooliaknál játszott a bajnokság legjobb góllövője, a 37 mérkőzésen 38 gólt szerző – egyébként az Arsenaltól szerződtetett – **Bert** (hivatalosan Bertram Clewley) **Freeman**. Teljesítménye 1926-ig rekordnak számított az angol élvonalban.

A harmadik helyen a század első éveiben mutatott formáját idéző Sunderland zárt. Nem ment a bajnokságban a manchesterieknek, a címvédő United (amely vigaszként megnyerte az FA-kupát) csak a tizenharmadik helyen végzett, az előző szezonban még harmadik City pedig utolsó előttiként, rosszabb gólaránya miatt, kiesett. Nem menti a „kékeket", de tény: nagyon sűrű volt a mezőny, a hatodik helyezett Arsenal és a tizenkilencedik Man City között mindössze négy pont volt. Ugyancsak a szoros hajrát mutatja, hogy a végül tizennegyedik Nottingham Forest a záró forduló előtt még „fenyegetett" volt, mire 12:0-ra megverte a már biztosan kieső, huszadik Leicester Fossét. Az élvonalban rekorderedménynek számító kiütés után felvetődött némi bundázás gyanúja, de a vizsgálat végül azt derítette ki, hogy a Leicester azért csuklott össze, mert több játékosa a meccs előestéjén egyik társuk esküvőjén mulatozott. (Amúgy meg a vesztesek 102 gólt szedtek be az egész idényben, ez egyrészt a First Division negatív rekordja volt, másrészt éppen huszonöttel több, mint amennyit a második leggyengébb védelem, a Buryé kapott.)

Az idény után a Newcastle United játszott a Charity Shieldért a Southern League, a Déli Liga bajnokával, a Northampton Townnal. A 2:0-s siker érdekessége, hogy az ellenfelet a klub egykori játékosa, a menedzseri (edzői) pályafutása legelején járó Herbert Chapman, a két világháború közötti angol labdarúgás legnagyobb hatású trénere, sőt futballfilozófusa irányította.

A Manchester United az FA-kupa megnyerésével kozmetikázta a szezonját. Könnyű és nehéz mérkőzései váltogatták egymást. A bajnokságban az élcsapatok közé tartozó Blackburn elleni 6:1 remek eredménynek számított, ellenben az akkor másodosztályú Burnley ellen nagyon közel állt a kieséshez a United. Az ellenfél 1:0-ra vezetett a találkozójuk 75. percében, amikor a játékvezető az erős havazás miatt beszüntet-

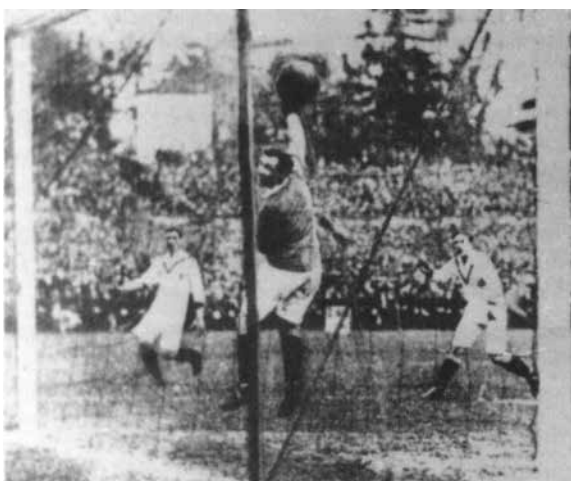

Az angol kupafinálét eldöntő gól. Sandy Turnbull (jobbra) labdáját nem tudja hárítani a bristoli Harold Clay

A Manchester United játékosait fogatokon szállították az FA-kupa megnyerése után az ünnepségre

te a játékot. Négy nappal később az ismétlést már 3:2-re megnyerte a United. Az elődöntőben az 1908-as bajnok találkozott az 1909-essel, noha azt legfeljebb sejteni lehetett, hogy a Newcastle nyeri meg a bajnoki címet. A sheffieldi presztízscsata 1:0-val a „vörös ördögöké" lett. A döntő is egygólos sikert hozott, Sandy Turnbull találatával győzött (a Bristol City ellen) a Man United, s így történetében először, elhódította az FA-kupát.

A kupadöntős Bristol City. Hátul, balról: Henry Thickett menedzser, Bacon igazgató, Clunan, Young, Clay, Cottle, Rippon, Batton edző. Elöl: Spear, Staniforth, Gilligan, Maxwell, Burton, Hilton, Wedlock, Hanlin

Az angol profi válogatott – soraiban két kiváló amatőrjátékossal, Arthur Berryvel és Vivian Woodwarddal – kitűnő félévet zárt 1909 tavaszán. A Brit Házibajnokságban az íreket 4:0-ra, a walesieket 2:0-ra, s miután Sam Hardy, a Liverpool remek kapusa kivédte James Stark tizenegyesét, a skótokat is 2:0-ra verte meg. Május végén – a budapesti FIFA-kongresszus tiszteletére – eljött Közép-Európába, a magyarok ellen 4:2-re és 8:2-re, az osztrákok ellen 8:1-re nyert. A Hohe Wartében a rekorder Robert Crompton már a huszonnyolcadik, a három gólt is szerző Woodward a huszonegyedik meccsét játszotta a válogatottban.

Woodward alapember volt az amatőr válogatottban is, amely – talán ez is különleges – a világ minden más válogatottjánál több mérkőzést játszott az idényben. A svédek ellen kezdte a szezont, majd háromszor 90 percben megnyerte a londoni olimpiát, tavasszal pedig legyőzte a németeket, a hollandokat, a belgákat, a svájciakat és a franciákat is. A kilenc, kivétel nélkül megnyert meccs összesített gólaránya 68:4 volt a „tanítómesterek" javára. Még egy érdekesség: a nagyon gyenge norvégok kivételével minden akkor már létező európai válogatottal megmérkőzött a „háromoroszlánosok" profi vagy amatőr alakulata. S mindenki kapitulált.

A skót bajnokságot ismét a Celtic FC nyerte meg, sorozatban ötödször. Az első, a Rangers ellen rájátszásban megszerzett bajnoki cím óta 1909 tavaszán közelítette meg leginkább egy vetélytárs a „keltákat": a Dundee mindössze egypontos hátránnyal végzett. Az előző két idényben (1906–1907 és 1907–1908) dupláztak a zöld-fehérek, a bajnokság mellett megnyerték

Sir Thomas és az „első világbajnokság"

Különleges futballtornát rendeztek 1909 húsvétján Torinóban: a Sir Thomas Lipton Football Challenge Trophyt. A teamágnás által felajánlott serlegért játszott négy ország négy csapata. Időnként felbukkan a nemzetközi sajtóban ezzel kapcsolatban az „első világbajnokság" kifejezés, ami nyilvánvalóan legfeljebb egy akkori szlogenre utal, valós tartalom nélkül. Ráadásul – a londoni előtt még gyenge lábakon álló olimpiai csatározásokról most nem is szólva – 1908-ban is rendeztek már, ugyancsak Torinóban, egy kevésbé emlékezetes nemzetközi klubtornát, Torneo Internazionale Stampa Sportiva néven, amelyet a svájci Servette nyert meg. Ezenkívül volt már nemzetközi klubverseny belga, francia és holland csapatok részvételével, s ismertnek számított a Monarchia Challenge Cupja is.

A Lipton-kupa talán kicsit mégis más volt, nagyobb felhajtás övezte. A szervezők igyekeztek erős mezőnyt megnyerni, a svájci Winterthur hazája bajnoka volt éppen, a Juventus és a Torino kombináltja bármelyik más olasz klubbal felvette volna a versenyt, s nem volt gyenge a Stuttgarter Sportfreunde sem, Eugen Kipp személyében adott játékost a német válogatottba. Az angolok nem küldtek erős profi csapatot, a legudvariasabb kérések ellenére sem. Így őket egy északangol amatőrcsapat, a West Auckland FC képviselte. Kitűnően, mivel két 2:0-s győzelemmel, kapott gól nélkül megnyerte a tornát a svájciak előtt. A West Auckland 1911-ben visszatért, s megnyerte a második és egyben utolsó kiírást. A történetből 1981-ben film készült Angliában, Captain's Tale (A kapitány meséje) *címmel.*

Botrány Glasgow-ban: a megvadult szurkolók felgyújtották a stadion páholyait

az országos kupasorozatot is. Közel jártak ehhez 1909 tavaszán is, mígnem kitört a skót futball addigi legnagyobb botránya. A két legnépszerűbb gárda, a Celtic és a Rangers jutott a kupadöntőbe, és április 10-én – 70 000 szurkoló előtt – 2:2-re végeztek. Egy héttel később, ismét a legnagyobb glasgow-i arénában, 1:1-re álltak a 90. perc letelte után. A 60 000 néző nagy része úgy gondolta, hosszabbítással folytatódik majd a csata, ám „extra time"-ra a szabályok csak a második ismétlést követően adtak lehetőséget. Amikor kiderült, hogy aznap nem lesz folytatás – erősítve a fanatikusok között terjedő pletykát, hogy a szövetség, a még nagyobb bevételre áhítozva, minél több mérkőzést szeretne –, több száz, talán több ezer elégedetlenkedő a pályára tódult, összetörte a kapukat, megrongálta a gyepet, s whiskyből gyártott tüzes lövedékkel, valamint kövekkel bombázni kezdte a díszpáholyokat és a falelátókat. Több mint száz ember, köztük sok rendőr és tűzoltó, sérült meg. A felfordulás átterjedt a stadion környékére is. A szövetség mindkét csapatot vesztesnek nyilvánította, azaz lezárta az idény kupasorozatát. Mindkét egyesület jelentős összeggel járult hozzá az okozott károk megtérítéséhez, a vandalizmus nyomainak eltüntetéséhez.

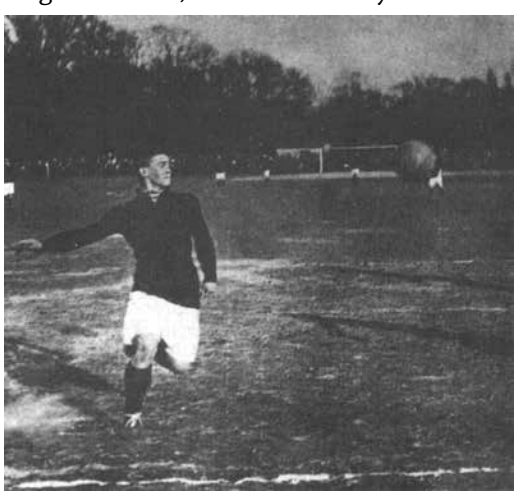

Dr. Karl Tekusch, a kor egyik kiváló osztrák játékosa

Ausztriában továbbra sem rendeztek bajnokságot vagy kupasorozatot a legjobb bécsi csapatok számára – kivéve a Monarchia további tagállamait is érintő, négyéves szünet után ismét kiírt Wiener Amateur Challenge Cupot (röviden: Challenge Cupot), amelyet egyébként a Ferencváros nyert meg, a 17 résztvevő legjobbjaként. Ezek között nem volt a Wiener AC, amely ellen bojkottot hirdetett a többi bécsi gárda – s amely így leginkább nemzetközi mérkőzéseket tudott csak játszani. Igaz, azokon remek eredményeket elérve bizonyította, hogy a legjobbat utálják a többiek. Ekkor nyert először a császárváros valamelyik labdarúgócsapata egy erős angol profi klub ellen: a WAC

A cseh Olympia legénysége, amely megnyerte a Cseh Futballszövetség nem hivatalos bajnokságát

2:1-re legyőzte a Sunderlandet. Az első bécsi gólt Adolf Fischera, a másodikat a később az MTK-hoz szerződő, osztrák válogatott létére önmagát magyarnak valló, a Bayern Münchennél és Hollandiában is nagy edzői sikereket elérő Richard (Little) Kohn lőtte. A WAC 17 nemzetközi meccset játszott a szezonban, a Sunderlanden kívül, csak az erős ellenfeleket kiemelve, legyőzte a dán Fremet, a megerősödött holland Sparta Rotterdamot, a DFC Pragot, a Ferencvárost és az MTK-t is. Egyetlen találkozót veszített csak el: Budapesten a MAC ellenit. A bojkott egyik következménye a válogatott meggyengülése volt, ugyanis az immár valóban nem Bécs, hanem Ausztria néven szerepelő nemzeti csapatba nem hívták meg a WAC-istákat.

Csehországban továbbra is a Slavia volt kiemelkedően a legerősebb klubcsapat, amely még az angol Middlesbrough ellen is nyert az idény során, s kiváló eredményeket ért el angol amatőrcsapatok ellen, legyőzte a London Nomadsot, a Civil Service-t, s döntetlent játszott a Corinthiansszal. (Mindegyiktől ki is kapott egyszer.) Cseh egylet ellen egyetlen mérkőzést veszített, márciusban vereséget szenvedett az SK Smichovtól. Ez utóbbi alakulat – ellentétben a Slaviával – részt vett a ČSF, a Česky svaz fotbalový nem hivatalos bajnokságában, s ott csak a döntőben vérzett el a Staromestská Olympia ellen.

Németországban mintha új korszak kezdődött volna az országos bajnokságban, a berlini Viktoria kivételével szinte teljesen kicserélődött a területi bajnokságot követő országos sorozat mezőnye, amelybe az FC Mönchengladbach 1894, a Karlsruher FC Phönix, az Altonaer FC 1893, az FC Tasmania 1900 Rixdorf, a VfB Königsberg, a Sport-Club Erfurt, valamint az SC Alemannia Cottbus is bejutott. A karlsruhei és a fővárosi tizenegy kiemelkedett a mezőnyből, előbbi a negyeddöntőben 5:1-re, az elődöntőben 9:1-re, utóbbi 12:1-re és 7:0-ra nyert. A felsőszileziai Breslauban (mai nevén Wrocławban) rendezett végjáték pompás, hatgólos csatát és 4:2-es Phönix-diadalt hozott.

A német válogatott csupán három mérkőzést játszott 1909 tavaszán, de abból kettőt is ugyanazon a napon, április 4-én. Márciusban súlyos vereséget szenvedett az angol amatőröktől (0:9), ám utána, hangsúlyozzuk, ugyanazon a napon, 1:0-ra megverte Karlsruhében a svájciakat, illetve – Willy Worpitzky remeklésének is köszönhetően – 3:3-as döntetlent ért el a sokkal erősebbnek tartott magyarokkal szemben a budapesti Millenárison.

A német bajnok Karlsruher FC Phönix vidám labdarúgói

Belgiumban az Union Saint-Gilloise visszaszerezte a bajnoki elsőséget. Veretlenül, több mint száz gólt szerezve, hétpontos előnnyel zárt a második helyre felkapaszkodó Daring Club előtt. Nehéz lenne ma már megmondani, hogy a régi-új bajnokcsapat valóban durván megsértette-e az amatőr szabályokat, s titokban fizette a játékosait, illetve pénzzel csábított a klubhoz futballistákat a vetélytársaktól, avagy ez a vád, amelyet a *L'Echo Sportif* nevű lap is megfogalmazott, inkább csak az irigyek kicsinyes bosszúja volt a legyőzhetetlen tizeneggyel szemben.

A belga bajnok Union St.-Gilloise játékosainak portréja. Felső sor: Grumeau, Piérard, Tweedle, G. Vanden Eynde, Poelmans, Ch. Vanderstappen. Középen: Wigand, Mathot, G. Vanderstrappen, Hebdin, Vanhege. Elöl: Piron, Leclercq, Tobias, Moons, Coyette, J. Vanderstappen

Hollandiában a Sparta Rotterdam megszerezte története első bajnoki aranyát. Némi meglepetésre, de erős csapattal, bizonyítja ezt a későbbi évek sikersztoriája: 1915-ig még további négyszer megkoronázták a holland ligában. A korszak legjobb Sparta-futballistája Johannes Marius (Bok) de Korver volt – ám alkalmasint nem csak a klubja legjobbjaként lehet emlegetni. Közel húsz évet játszott a Spartában, öt bajnoki címet nyert, miközben a legendák szerint soha, egyetlenegyszer sem szabálytalankodott. A kétszeres olimpiai bronzérmes kényes volt a sportszerűségre – de egyben kivételt tett: szinte egyik cigarettáról gyújtott a másikra. Negyvenévesen tüdőgyulladása kényszerítette a visszavonulásra, ám aztán szerencsére hosszú életet élt, 74 évesen hunyt el. A köréje épített holland válogatott kifejezetten jó eredményeket ért el az 1908–1909-es idényben, csak az angol amatőröktől kapott ki.

A francia bajnok Stade Helvétique de Marseille, amelyben szinte csak svájciak játszottak

Franciaországban kétségtelenül visszaesett a futball színvonala, nem tett jót neki a belháború. Az erősebb csapatok az USFSA kötelékébe tartoztak, de az kilépett a FIFA-ból, s a többi, kisebb csoportosulást tömörítő CIF ugrott a helyére 1908 decemberében. A válogatottba utóbbi klubjai adtak játékosokat – ez meg is látszott az eredményeken.

Az USFSA sorozatában meglepő és különleges eredmény született. A döntőben a nyolc francia válogatott játékossal kiálló Cercle Athlétique de Paris 3:2-es vereséget szenvedett a colombes-i stadionban a „dél csillagaitól", a Stade Helvétique de Marseille futballistáitól. Az új bajnokcsapat tizenegyében egy angol (a finálében az utolsó két gólt szerző Widdington) mellett tíz svájci kapott helyet! A második legerősebb ligát, az FGSPF bajnokságát a bordeaux-i AS Les Bons Gars nyerte meg. A Trophée de France-t, szervezési problémák miatt, 1909 nyarán nem rendezték meg.

A koppenhágai bajnok B 1893. Állnak, balról (csak a játékosok): Petersen, Prytz, Petersen-Palsby, Tannenberg. Elöl: Malmquist, Olsen, Hansen, Jörgensen, Klein, Thufason, Madsen

Dániában ismét a Boldklubben af 1893 København lett a bajnok, egyetlen ponttal megelőzve a Kjøbenhavns Boldklubot. Kevésen múlott a címvédés: ősszel az 1893-asok csak négy emberrel álltak ki az utolsó helyezett ØB ellen. Akkor még nem rendelkezett a szabály arról, minimum hány játékosnak kell egy csapatban a pályán lennie, elkezdődött a meccs. A sereghajtó a szünetben 4:0-ra vezetett. A szünetre megérkezett néhány hiányzó a vendégekhez, velük sikerült fordítani. E két pont nélkül csupán második lett volna az angol Charles William legénysége.

Spanyolországban öt alakulat vett részt a Király-kupa 1909-es kiírásában. Az a csapat nyert, amelyik még selejtezőt is játszott ugyancsak baszk riválisa, az Athletic Club ellen: a Club Ciclista San Sebastián. Ismét akadt katalán tizenegy a mezőnyben, de a Barcelona 3:2-re kikapott az elődöntőben a fővárost képviselő Español FC-től. A másik ágon a San Sebastian-i „kerékpárosok" 2:0-ra megverték a vigói Club Galíciát. A finálében újra kétgólos győzelmet arattak, 3:1-re nyertek a több, korábbi Madrid FC-játékost is felvonultató Español ellen.

Svájcban megint három csoportban folyt a tulajdonképpeni alapszakasz. Keletről az FC Aarau, középről a Young Boys, nyugatról a Servette került a finálába. A hármas döntőben a genfiek és a berniek is megverték az Aaraut, majd a Lausanne-ban a Young Boys 2:1-re nyert.

A LONDONI OLIMPIA

Angolok nyertek a briteknek aranyérmet

Az előző két olimpiához hasonlóan az 1908-as londoni is hónapokon keresztül zajlott. Már áprilisban megkezdődtek a versenyek, de a labdarúgás, miként az ökölvívás, a gyeplabda, a lacrosse, a rögbi és a műkorcsolya küzdelmeire, csak október második felében került sor. A Nemzetközi Olimpiai Bizottság szándéka találkozott a FIFA-éval, mindkét nemzetközi szervezet erős futballtornát áhított a játékokra. Utóbbi felhívást intézett minden tagszövetségéhez. A jelek szerint azonban nem állt mindegyik készen a részvételre, akadtak olyanok (mint az osztrákok, a németek, a belgák, a svájciak és a norvégok), akik az idény elejéig játszottak már országok közötti válogatott mérkőzést, mégsem neveztek. Más volt a helyzet a britekkel: a szabályok szerint őket egységes csapat képviselte, amely azonban kizárólag angol futballistákból állt.

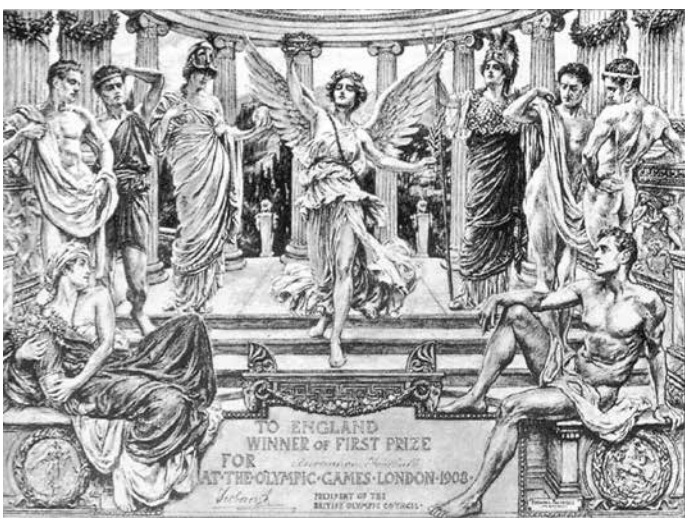

Az olimpiai bajnoknak járó diploma. Érdekessége, hogy Angliának, nem pedig Nagy-Britanniának címezték a szervezők

Végül hat ország nevezett, a briteken kívül a franciák, a hollandok, a dánok, a svédek, valamint a csehek és a magyarok. Utóbbi kettő ellenben végül nem küldött csapatot Londonba. Az IFFHS, *a futball történetével és statisztiká-*

A szentpétervári futballban még inkább kiéleződött az angol klubok és az oroszok ellentéte. Mindez odáig fajult, hogy a Nyevszkij és a Nyeva (Néva) több mérkőzésre, köztük az egymás ellenire, nem volt hajlandó kiállni – a sajtó és a szurkolók angolellenes megnyilvánulásaira hivatkozva. Emlékezetes eset volt az egyik angol futballista, Monroe kiállítása, amely után a közönség orosz része – a bírói ítélettel szinkronban – a pályán kívül akarta látni a játékost, az angolok pedig azt követelték, menjen vissza a pályára. Nyilvánvaló volt, hogy a külföldi labdarúgók köré épített klubok, így a Nyevszkij, a Nyeva vagy a Viktorija (Victoria) a későbbiekben nem maradnak ebben a bajnokságban. Külön ligát alapítottak, Amatőr futballisták orosz társasága néven. 1910-től kupasorozatot szerveztek, amelyre a trófeát Nicholson nagykövet ajánlotta fel. Szükség volt a játéklehetőség keresésére, mert a moszkvai és a szentpétervári egyesületek bojkottálták a külföldiek klubjait, egészen 1911-ig.

A bajnokságot végül, egyetlen vereséggel, a Szport nyerte meg, orosz játékosokkal, köztük a Nyevszkijtől átlépett Jevangulov fivérekkel is megerősítve. Nem voltak ilyen elzárkózóak a szentpétervári orosz gárdák a „külföldi külföldiekkel", egyre többet túráztak Finnországban, Svédországban vagy Lettországban.

ival foglalkozó nemzetközi szervezet olimpiai könyve szerint politikai okokból: „(…) az októberi sorsolás után az Osztrák–Magyar Monarchia nem engedélyezte a két csapat indulását, mivel egyik sem volt önálló állam". Ez azonban nyilvánvaló tévedés, hiszen Csehország és Magyarország is a NOB tagja volt, más sportágakban mindkettő indított versenyzőket. Az MLSZ ráadásul a FIFA egyik tagszövetsége volt, így a tiltás onnan sem érkezhetett. Amint arra a magyar labdarúgás történetéről szóló ötkötetes munkánkban már utaltunk, a távolmaradásnak pénzügyi okai voltak.

Bezzeg a franciák két csapatot is neveztek! Az egyik mögött az USFSA, a korábbi legfontosabb szövetségük, a másik mögött a CFI, a többi ottani futballszövetséget tömörítő esernyőszervezet állt. Az egyik már, a másik még nem volt a FIFA tagja.

Végül hat csapat lépett pályára, a holland és az egyik francia – a magyar és a cseh válogatott visszalépése miatt – egyenesen az elődöntőbe jutott. A másik két negyeddöntő egyoldalú meccseket hozott, a történetük első hivatalos válogatott mérkőzését vívó dánok 9:0-ra megverték a franciák egyik alakulatát, a britek pedig 12:1-re elintézték a svédeket.

Az elődöntőben a másik francia alakulat is megkapta a magáét, 17:1-re szenvedett vereséget a dánoktól, akiknél Sophus Nielsen egymaga tíz gólt szerzett. A másik ágon a korábbi angol válogatott, Edgar Wallace Chadwick által trenírozott hollandok nagyon szépen helytálltak a házigazdákkal szemben, csak Harry Stapleyvel nem bírtak, a Glossop North End csatára négy gólt is berámolt nekik (4:0).

A harmadik helyért a kicsit csalódott és fáradt hollandok „csak" 2:0-ra verték meg a svédeket, s ugyanezt az eredményt hozta a döntő is. A britek Fred Chapman és a nagy sztár, Vivian Woodward egy-egy góljával győztek, ám nagyon meg kellett dolgozniuk a sikerért. Nem voltak hozzászokva, hogy a kontinensről olyan erős csapattal kell farkasszemet nézniük, mint a dán.

A torna résztvevői közül ketten később tudósok lettek. A dán Harald August Bohr matematikusként, a majdnem periodikus függvények elméletével szerzett világhírnevet. (Bátyja, a Nobel-díjas atomtudós, Niels Bohr nem került be a válogatottba, de szintén élvonalbeli labdarúgó volt Koppenhágában.) A hollandokkal bronzérmet nyert Louis Otten a bubópestis elleni vakcina feltalálásával ért el nagyon jelentős tudományos sikert 1935-ben.

Szentpétervár orosz (és német származású) játékosokból álló új bajnoka, az SZKO. Hátul, balról: Uverszkij, Kurzner, Gaksteder, Schientz, Ganh, Kusel, Lugovszkoj. Középen: Kazancev, Liiedwahl, Vollenweider, Schneider. Elöl: Popov, Szorokin, Jevangulov, Nyikityin, Danker

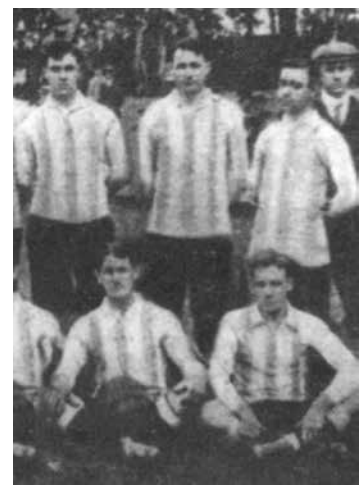

Argentínában – szoros kivételként – nem az Alumni AC, hanem a Belgrano Athletic nyerte meg a bajnoki címet, a század eleje óta másodszor. (1904 volt az első alkalom.) Az ottani klubok egyébként továbbra is szívesen fogadtak angol csapatokat, 1909-ben még az a különlegesség is előfordult, hogy az Everton és a Tottenham Buenos Airesben vívott egymással bemutató meccset, miután mindkettő megmérkőzött a legjobb helyi társulatokkal is. A válogatott, az Albiceleste 1908. július 9-én egy riói, tehát carioca futballistákból álló brazil csapat ellen játszott Rio de Janeiróban. (A házigazdák nem tekintik a találkozót hivatalosnak.) Az argentinoknál **öt Brown testvér** szerepelt egyszerre – ez világrekord egy nemzeti tizenegy esetében. A kék-fehér mezesek, akik között továbbra is rendszeresen kilenc-tíz brit származású szerepelt, ősszel három összecsapást is vívtak az uruguayiakkal, a mérleg egy győzelem, egy döntetlen és egy vereség volt.

Montevideóban, botrányokban és sértődésekben gazdag idény végén, amelyet sem a CURCC, sem a Nacional nem fejezett be, a River Plate lett a bajnok, megelőzve a Wandererst.

Brazíliában São Paulo állam bajnokságát a Paulistano nyerte meg, Bahiában a salvadori Vitória győzött. Rio de Janeiróban 1908-ban harmadszor is a Fluminense szerezte meg a cariocák bajnoki címét, ellentétben 1907-tel, ismét egyedül.

A Pro Vercelli kölyköket küldött harcba a bajnoki címért

- ***Először kapott ki az angol amatőrválogatott a kontinensen***
- ***A Newcastle nyert, de nem törte meg a Crystal Palace átkát***
- ***Bírócsere sem segített a Norvég Kupa izgalmas döntőjében***

Először rendeztek Dél-Amerikában olyan nemzetközi tornát, amelyen három ország válogatottja is részt vett. Az uruguayiak és az argentinok már évek óta rendszeresen játszottak egymással a Copa Lipton, a Copa Newton vagy a Copa Honor Argentino serlegéért, az Albiceleste megmérkőzött 1909 nyarán Rio de Janeiróban egy cariocákból álló brazil csapattal, de három nemzeti tizenegy korábban nem játszott egymással villámtornát.

A jeles esemény színhelye Buenos Aires, apropója az 1810. májusi, argentínai forradalom századik évfordulója volt. A két „ősi" ellenfélhez a chileiek csatlakoztak. Országukban elsősorban Valparaíso és Santiago környékén volt fejlett a futballélet, e két régió adta a válogatott játékosokat. A klubnevek (Valparaíso FC, Badminton FC, Santiago Wanderers, Magallanes, Santiago Nacional, Union FC, Arco Iris FC) többsége már a múlt ködébe veszett, ám akkoriban ezekben játszottak a legjobb futballisták. Akkortájban a legkiválóbb chilei játékosok többsége még első vagy második generációs brit férfiú volt, mint arra utal a tornán szerepelt labdarúgók családneve (Gibson, Hoyl, Allen, Simmons, Campbell, Hamilton), ám akadtak már „helyi" családból származó sztárok is, mint az első korszak eminense, Próspero González, az Arco Iris fedezete. Mindazonáltal még nem érték el az argentinok és az uruguayiak tudásszintjét, a kilenc nap alatt – egy barátságos meccset is beleértve – három találkozón három vereséget szenvedtek, 2:11-es gólaránnyal. Azért az első góljukat szerző Frank Simmons a találatával beírta nevét a futballtörténelmükbe.

A tornát végül a Celestét 4:1-re legyőző argentinok nyerték meg, egyik góljukat az „argentin labdarúgás apjaként" tisztelt Alexander Watson Hutton fia, Arnoldo P. Watson Hutton lőtte. Nem ez volt az Albiceleste egyetlen sikere az idényben, előtte megnyerte már az uruk ellen a Gimnasia y Esgrima pályáján a Copa Liptont, majd ugyanott a Gran Prémio de Honor Argentina elnevezésű trófeát is. Ellenben a felek montevideói összecsapása a Copa Newtonért 2:2-es döntetlenre végződött.

Az argentin klubfrontot még mindig uralta az újabb bajnoki címet nyerő, a Brown fivérek köré épített, az Európából visszatért Watson Hutton személyében kiváló góllövővel erősödött Alumni AC. Erre a csapatra épült a nemzeti tizenegy is, amelybe bekerültek már olyan, mindmáig jelentős klubok tősgyökeres argentin famíliából származó futballistái, mint Maximiliano Susán (aki éppen ezen a találkozón lett a válogatott addigi történetének legjobb

góllövője) az Estudiantesből vagy Armando Ginocchio és José Viale a Newell's Old Boysból. A Buenos Aires-i futball mellett nagyon erős volt a rosariói – képviselői az évtized eleje óta gyakran vívtak nemzetközi mérkőzéseket –, 1908-tól pedig rendszeresen szerepeltek a Newell's Old Boys vagy a Rosario Central ászai a válogatottban is.

A River Plate első alkalommal játszott az élvonalban. A feljutást kiharcoló gárda (hátul, balról): Luraschi, Griffero, Priano. Középen: Messina, Morroni, Chagneaud. Elöl: García, Abaco Gómez, Chiappe, Politano, Elías Fernández

Utaltunk már arra, hogy az Alumni AC nagy fölénnyel megnyerte az 1909-es bajnokságot. Nyolc ponttal előzte meg legközelebbi riválisát, ötvenöttel szerzett több gólt annál, mint amennyit kapott. Ám az argentin labdarúgás későbbi története szempontjából sokkal fontosabb, hogy a második helyezett az újonc River Plate lett. Az immár évtizedek óta „milliomosoknak" becézett klubot 1901. május 25-én a La Boca negyed közelében alapították, a Los Rosales negyed és a Wilson szénkereskedés csapatának egyesüléséből. Azért kapott az „újszülött" angol nevet (a Rio Plata angol nevét), mert az egyik tag, éppen a névkeresésnél, nagy lelkesedéssel számolt be a társainak arról, hogy a folyóhoz közeli építkezéseken az angol munkások hogyan hagytak ott mindent a River Plate kifejezést kiabálva, s mentek futballozni. Az addig csak barátságos mérkőzéseket játszó River Plate 1905-ben debütált a harmadik ligában, 1906 és 1908 között a másodikban szerepelt, a ma is ismert, hagyományosnak mondott mezében harcolta ki 1908 decemberében a feljutást. Mindezt csak azért említjük külön, mert a következő években, az élvonalban a River a kor divatjának sokkal jobban megfelelő, ha úgy tetszik, angolos, hosszanti csíkozású dresszben játszotta a mérkőzéseit, s csak az első profi korszak kezdetén tért vissza eredeti szereléséhez. Egyébként a legendák szerint a „klasszikus uniformis" ötlete is az angolok tiszteletéből fakadt: a fiúk mintát vettek a kikötőhöz közeli pályán futballozókról, akiknél az egyik csapat, megkülönböztetésül – más szerelés nem lévén – egy piros szalagot vetett át a vállán a fehér trikó fölött.

John Harley (CURCC)

Uruguayban ismét a Montevideo Wanderers nyerte meg a bajnoki címet, mindössze egyetlen ponttal bár, de megelőzte a CURCC-t, vagyis a Peñarolt. A montevideói River Plate megint lekörözte a Nacionalt. A végtáblázatra pillantva újból jelét vehetjük annak, hogy az európai bevándorlók még mindig milyen fontos szerepet játszottak az uruk futballjában. A CURCC brit tulajdonú vállalat csapata volt, a Montevideo Wandererst hajdanán az Albion FC tagjai alapították, nevüket a wolverhamptoni „vándorokról" másolva. Külföldi hátországra utal az 1909-es ötödik helyezett Dublin FC, a hetedik Bristol és a tizedik French neve is. A németek egyesületéből, a Deutscher Fussball Clubból nőtt ki a CA Montevideo. Ugyanakkor a Nacional mellett még egy erős klub alapozott a „kreolokra": a River Plate, amelyet – tekintve, hogy a folyó torkolatánál vert tanyát – Darcenerosnak, azaz „dokkbelieknek" becéztek. 1901-ben az egyesület Cagancha FC néven kérte a felvételét a

szövetségbe, ám ezt azzal utasították vissza, hogy kötelező az angol elnevezés. Így lett belőle River Plate. De még az sem volt elég: be kellett fogadnia néhány angol játékost is. Ugyanakkor az évtized végére már az uruguayi származású, használjuk még egyszer a kifejezést: kreol labdarúgók vitték a prímet, elsősorban **Pablo Dacal**, aki a Riverrel kétszer, a Nacionallal további négyszer szerezte meg a bajnoki aranyat.

Brazíliában ismét a Fluminense diadalmaskodott a riói állami bajnokságban, a Botafogo és az America előtt. E három egyesület a későbbi évtizedekben is jelentős szerepet játszott a cariocák futballéletében, ellentétben a további három résztvevővel, a Riachuelóval, a Haddock Lobóval és a Mangueirával. Utóbbi az idény elején, 1909. május 30-án 24:0-ra kapott ki a Botafogótól, ez mindmáig rekord élvonalbeli mérkőzésen a brazil futballban. Gilbert Hime kilenc gólt szerzett ezen a találkozón. (Ennél többet, tizenegyet, az 1920-ig tartó hőskorban csak a magyar Károly Jenő ért el élvonalbeli bajnokin, 1905. október 15-én, az MTK mezében.) São Paulo államban az AA Palmeiras, az amatőrfutball hűséges zászlóvivője nyerte meg a Campeonato Paulistát. (Az egyesületnek nincs köze az olasz bevándorlók későbbi sikeres klubjához, a Palestra Italiából lett Palmeirashoz.) Bahia állam bajnoka a salvadori EC Vitória lett.

Európába térve: Ausztriában továbbra sem rendeztek hivatalos, országos bajnokságot, de még bécsi kupát sem. Pedig októberben nagyjából véget ért a Wiener AC és a többi élklub közötti „haragszomrád". Március végén a legerősebb négy alakulat vett részt a húsvéti tornán. A Wiener AC 2:1-re megverte a Wiener Sportclubot, a Cricketers pedig 4:0-ra a Viennát. A két vesztes 1:1-es döntetlent játszott a 3. helyért, majd a finálében a WAC Adolf Stürmer – nomen est omen (felvett neve csatárt jelent) – góljával 1:0-ra megverte a kék-feketéket. Nagy presztízzsel bíró, de kétségtelenül szerencsés győzelem volt, mivel a „kriketterők" a második félidő közepén két büntetőt is kihagytak. A WAC (egyik) legjobb csatára, Johann Studnicka az idény előtt visszavonult, átvette az edzői teendők ellátást. Ezzel ellenben megszűnt az amatőrstátusa játékosként. Amikor májusban újra beszállt futballozni, külön procedúrát jelentett a visszaamatőrösítése.

Januárban az osztrák szövetség tartott egy „tisztázó" ülést, amelyen részt vettek a bécsi, a prágai, a troppaui (csehül: Opava), a grazi, a linzi, a marburgi (ma: Maribor), a knittelfeldi, a brünni (ma: Brno), a teplitzi (ma: Teplice) és a karlsbadi (ma: Karlovy Vary) klubok is, egyebek mellett. Megállapodtak abban, hogy az Osztrák Labdarúgó-szövetség, az Österreichischer Fußballverband égisze alatt három területi szövetségben működnek tovább, az egyik az alsóausztriai és a bécsi, a másik cseh–német, a harmadik a német–alpesi (Stájerországba, Tirolba, Salzburga, Felső-Ausztriába és Karintiába tartozó) klubokat tömöríti.

A prágai gárdák közül a DFC Prag kifejezetten jól szerepelt a nemzetközi mérkőzésein, erős csapatnak számított. Nyilván ez azzal is alátámasztható, hogy kulcsjátékosai, Paul Fischl és Robert Merz az osztrák válogatottban is helyet kaptak. A prágai németek és német ajkú zsidók alakulata legyőzte mind a négy bécsi sztárklubot, a WAC-ot, a Wiener Sportclubot, a

A német bajnok Karlsruher FV gárdája. Hátul, balról: egy vezető, Tscherter, Fuchs, Bosch, Förderer, valamint a cserekapus. Középen: Ruzek, Trumpp, Dell, Schwarze. Elöl: Hollstein, Hüber, Breunig

Viennát és a Cricketerst is. A Slavia talán még a DFC-nél is erősebb volt, az 1909–1910-es idényben (is) alig veszített nemzetközi meccset. A hazai fronton, egy úgynevezett jótékonysági kupáért (Pohár dobročinnosti) kiírt tornán az elődöntőben 5:1-re megverte a Spartát, majd a döntőben 5:2-vel intézte el az SK Smíchov gárdáját.

Németországban a Karlsruher FV szerezte meg az országos bajnoki címet, amely a délnémet bajnokságban megelőzte az előző idény legjobbját, a városi riválisPhönixet (is). Először nyerte meg két egymást követő évben ugyanannak a városnak a csapata az aranyérmet. Arra pedig ezen kívül sohasem volt példa Németország, illetve az NSZK labdarúgásában, hogy az egymást követő két esztendőben ugyanannak a településnek két különböző klubja legyen az országos bajnok. Az évtized egészét nézve kétségtelenül az 1910-ben ismét a trónra visszaülő KFV volt az erősebb, de ez már egy más generáció, egy másik garnitúra volt, mint amelyik 1901 és 1905 között ötször is megnyerte a délnémet bajnokságot, sőt 1905-ben bejutott az országos döntőbe. Az 1909–1910-es szezonban a piros-feketéket 1:0-ra legyőzték a Duisburger SV-t, majd az elődöntőben, 8000 néző előtt 2:1-re megverték a címvédőként az országos bajnoki címért versenybe szálló Phönixet. (Csak viszonyításképpen: a másik párban játszott FC Holstein Kiel–FC Tasmania 1900 Rixdorf találkozót 1500-an látták.) Hangzatos, ám igaztalan fordulat lenne azt írni, hogy az volt az igazi döntő, mert a Holstein Kiel elleni finálé rendkívüli izgalmakat hozott. A kilencvenedik perc után döntetlenre álltak, aztán a

114. percben Max Breunig tizenegyesből lőtte a bajnoki aranyat hozó gólt. Fura paradoxon, hogy a kieséses szakaszban elsősorban a védelmének köszönhette a sikereit a Karlsruher FV, ám a legjobb és – az utókor számára – leghíresebb három játékosa (Breunigon kívül) a belsőcsatárok trióját alkotó Fritz Förderer, Gottfried Fuchs és Julius Hirsch volt.

Breunig és Förderer részese volt a szezon során még egy óriási csatának, mégpedig a másodszor kiírt Koronaherceg kupája fináléjában. A trófeát Friedrich Karl koronaherceg, a néhány évvel korábban még aktív és igazolt labdarúgó ajánlotta fel, az első kiírást 1909-ben, a Közép-Németország néven szerepelő, tulajdonképpeni lipcsei városi válogatott nyerte meg, a döntőben 3:1-re verve a berlinieket. A második szezonban a fővárosiak ismét eljutottak a végjátékba, és újból kikaptak, mégpedig a délnémetektől. A 6:5-ös végeredmény a 142. percben alakult ki. Ma már nehéz érzékeltetni a sorozat jelentőségét, de azt érdemes hangsúlyozni, hogy Németországban nagyon sokáig rendkívül népszerűek voltak a különböző területi válogatottak által vívott mérkőzések, illetve hogy a Koronaherceg kupáját egészen 1919-ig kiírták.

Dániában a válogatott szereplése okozta a legnagyobb szenzációt. 1910. május 5-én, az ezüstéremmel zárt, az 1908 őszi londoni olimpia óta első mérkőzését játszó nemzeti tizenegy – August W. Lindgren és a később katonatisztként a tábornoki rendfokozatig emelkedő Vilhelm Wolfhagen egy-egy góljával – 2:1-re legyőzte az angol amatőrválogatottat. Ez volt az első alkalom, hogy utóbbi vereséget szenvedett a kontinensen.

Különlegességnek számított, hogy az idény előtt a KBU, a szövetség (sport)orvosi engedélyhez kötötte a játékosok szerepeltetését. A koppenhágai bajnoki címet a három Middelboe

A koppenhágai bajnok KB. Hátul, balról: Norland, Nielsen, E. Middelboe, Gyldenstein. Középen: Wolfhagen, N. Middelboe, K. Middelboe, Castella, Lykke. Elöl: Rasmussen, Drescher

Angliában az Aston Villa visszült a trónra. Hátul, balról: ismeretlen, Lyons, Layton, George, Cartlidge, Miles, Kearns, egy vezető. Előttük: a vezetőség tagjai. Második sor: Gerrish, Hunter, Eyre, Bache, Tranter, Buckley, Hall. Elöl: Walters, Moss, Hampton, Wallace

fivérre, Nilsre, Kristianra és Einarra építő Kjøbenhans Boldklub nyerte meg, ezúttal nagy fölénnyel, mindössze egyetlen pontot veszítve. Akkoriban még a csapatkapitány, Kristian volt közülük a legtekintélyesebb, ám már Nils a legjobb. A Hosszúlábúnak becézett jobbfedezet – híres futballtudása mellett – kiváló atlétának is számított, hármasugrásban és a 4×100-as váltóval is országos bajnoki címet nyert, a „hármas" mellett 800 méteren is tartott rekordot. Frissen végzett jogászként 1913-ban Londonba költözött, kilenc éven keresztül viselte, amatőrstátusát mindvégig megtartva, a Chelsea mezét. Harmincöt évesen átlépett a Corinthiansba, majd 39 éves koráig játszott a Clapham Orientben.

Angliában az Aston Villa nyerte meg a First Divisiont, a kilencvenes években öt elsőséget is szerző birminghamiek tíz éve vártak az újabb titulusra. A csapat 53 pontot gyűjtött, ezzel beállította a Newcastle United egy évvel korábban felállított rekordját. (Érdekes, hogy az 1905-ös létszámemelés óta a bajnok pontszáma mindig 51 és 53 pont között volt. A második helyezett három pontnál „közelebb" egyszer sem zárt.)

Természetesen egy évtized alatt teljesen kicserélődött a bordó-kékek gárdája. Az új bajnokcsapat alaptizenegyéből (Arthur Cartlidge – Tommy Lyons, Freddy Miles – George Tranter, Chris Buckley, George Hunter – Charlie Wallace, Walter Gerrish, Harry Hampton, Joe Bache, Albert Hall) elsősorban a 61 gólt szerző belsőhármas, a remek humorú, futballkönyveket is író Hunter, valamint a középfedezet, Buckley emelkedett ki. Utóbbi az angol futballéletben legendás Frank Buckley őrnagy öccse volt. A Villa elsősorban kiváló hazai teljesítményének köszönhette a bajnoki címet (idegenben negatív mérleggel zárt), olyan gálákkal rukkolt ki, mint az ötödik helyezett Manchester United elleni 7:1. A második helyen a Liverpool FC futott be. Az 1905–1906-os idény legjobbja három évadot, jóindulattal fogalmazva,

a középmezőnyben zárt (15., 8., 16.), ám jó csatárai érdemeként az évtized utolsó szezonjában a Villa kivételével mindenkit maga mögé utasított. John Parkinson 30 gólig jutva végzett a mesterlövészek listájának élén. Némi kárpótlás volt ez a kitűnő, a „vörösök" mezében játszott 203 mérkőzésén 123 gólt szerző belsőcsatár számára a sérülése miatt elszalasztott 1906-os bajnoki cím miatt.

Hampton emléke a Villa diadaláról

Természetesen más erőviszonyok uralkodtak az angol labdarúgásban, mint fél, háromnegyed, vagy egy évszázaddal később. Mai szemmel feltűnő az idény derekán, 1910 februárjában új stadionba, az akkor (is) ultramodernnek számító Old Traffordra költöző Manchester United, vagy a végig a kiesés ellen harcoló londoni trió, a Tottenham Hotspur, a Woolwich Arsenal és a Chelsea teljesítménye. A „sarkantyúsok" simán, az „ágyúsok" éppen hogy benn maradtak, a Stamford Bridge „kékjei" ellenben elbuktak.

Az FA-kupa meghozta az (aprócska) elégtételt a Newcastle United számára. Az előző fél évtized egyetlen háromszoros bajnok alakulata 1905 és 1908 tavasza között háromszor is eljutott a szövetségi kupa fináléjába, de a Crystal Palace-ben mindannyiszor veszített. Nem tudott nyerni negyedszer sem, mivel a Barnsley elleni találkozó 1:1-re végződött. Ráadásul az előzetesen lesajnált, második ligás ellenfél a 82. percben még vezetett, akkor egyenlített ki

A Newcastle United végre megszerezte az FA trófeáját. A győztesek tablóképe

Jock Rutherford. A megismételt döntőt már új helyszínen, a liverpooli Goodison Parkban rendezték, azt pedig 2:0-ra megnyerték a „szarkák". Mindkét találatukat leggólerősebb csatáruk, a bajnoki szezonban kétszer is mesternégyest szerző **Albert Shepherd** lőtte. A másodikat büntetőből – az FA-kupa-döntők addigi történetében nem esett gól tizenegyesből, ez volt az első. A végig durván, helyenként kíméletlenül futballozó fekete-fehér alakulat a mérkőzést megnyerte, de a szurkolók szívét nem. A győztest „Dirty (Mocskos) Newcastle" kiabálásokkal becsmérelte a liverpooli publikum.

Két kiváló skót játékos: James MacMenemy és Alec Bennett

Skóciában a Celtic sorozatban hatodszor is elhódította a bajnoki címet, ráadásul kétszer akkora fölénnyel, mint egy évvel korábban. Persze, minden relatív: a „nagy" fölény két pontot jelentett. A Falkirk, amely az 1907–1908-as évadban elsőként jutott száz gól fölé, a rosszul sikerült következő idény után összeszedte magát, s ismét megszorongatta a „keltákat". Ugyan, akárcsak előző nagy menetelése alkalmával, újra a legtöbb gólt szerezte, s egyetlen csapat sem szenvedett nála kevesebb vereséget (a címvédő ugyanúgy néggyel zárt), de ismét be kellett érnie a második hellyel. A skót kupasorozat meglepetést hozott: 1906 tavasza óta először, a Celtic elbukott. (1907-ben és 1908-ban megnyerte a trófeát, 1909-ben, a Rangers elleni döntőben, két döntetlen után, a szurkolói rendbontás miatt nem hirdetett a szövetség győztest.) 1910 tavaszán a zöld-fehérek 3:1-re kikaptak az elődöntőben a Clyde FC legénységétől. Utóbbiak, különösen a finálé 83. percéig, azt gondolták, a nehezén túl vannak, történetükben először elnyerik a két legfontosabb skót trófea egyikét. Akkor még 2:0-ra vezettek a Dundee FC ellen. Ám az ellenfél, kihasználva a hibát, szépített, majd az utolsó pillanatban kiegyenlített. A második összecsapás 0:0-ra végződött, harmadik finálét játszottak. Azt megnyerte az első fordulóban és az elődöntőben is „újrázó", a győztesek szokásos öt mérkőzése helyett tízet játszó Dundee FC. A döntő gólt szerző John Huntert, becenevén a Tengerészt, az idény után átcsábította magához a Clyde, de a csatárnak nem volt szerencséje. Megsérült, s anélkül hogy egyszer is pályára lépett volna új csapatában, visszavonulni kényszerült.

Belgiumban óriási csatát vívott egymással az elsőségért az Union Saint-Gilloise és a két bruges-i klub, a Football Club és a Cercle. Végül előbbi kettő azonos pontszámmal zárt, a Cercle kettővel lemaradt. Az USG és az FC Brugeois bajnoki döntőt vívott Gentben, amelyet a címvédő Georges Hebdin góljával 1:0-ra megnyert. A korábbi évek egyik fővárosi nagycsapata, a Racing visszaesett, noha néhány eltávozott kulcsjátékosát megpróbálta Brüsszelben tanuló vagy dolgozó külföldiekkel pótolni. Akadt spanyol, angol, svájci és német futballista is a keretben. Meg egy holland, bizonyos Arie van der Graaf, akinek ikertestvére, Pieter otthon, a holland szövet-

A Cercle Brugeois betört a legjobb belga csapatok közé. Hátul, balról: Verbruggen, Daled, Baes, De Corte, Pruuost, Roose. Elöl: Reuse, Vanhoute, Six, Saeys, Lantsoght

ségnél volt igazolva. Ennélfogva belga klubban nem játszhatott – volna. Azt pletykálták ugyanis, hogy ha Arie sérült vagy beteg volt, esetleg elfáradt az első félidőben, esetenként Pieter szállt be helyette játszani. Senki sem tudta őket megkülönböztetni. A belgák aktív nemzetközi életet éltek a klubfronton is amellett, hogy válogatottjuk gyakran pályára lépett. Az egyesületek tavasszal több, otthon rendezett nemzetközi tornán vettek részt, illetve az Union St.-Gilloise Milánóban vendégeskedett.

A holland ligát a Haagse VV nyerte meg, miután a döntőben kétszer is legyőzte a Quick Nijmegent. Franciaországban az Union Sportive Tourquennoise 7:2-re megverte az USFSA bajnokságának döntőjében a címvédő Stade Helvétique de Marseille-t. A győztes csapat bal-

A holland válogatott 1910 tavaszán. Balról: Otten, Beeuwkes, Gonsalves, De Kessler, Lutjens, Heijting, Ruffelse, Van der Wolk, Francken, Heijning, De Korver és Edgar Wallace Chadwick szövetségi kapitány

A francia USFSA új bajnoka, az US Tourquennoise. Hátul, balról: Debouts, Desrousseaux alelnök, Raulin, Moigneu, Parsys, Denis, Prouvost, Collier játékvezető, Hanot, Parmentier. Elöl: Lefebvre, Lecroart, Dutertre, Filez, Dubly

hátvédje, Gabriel Hanot, a későbbi szövetségi kapitány, a *L'Équipe* nagy tekintélyű szerkesztője, az ötvenes években útjára indított nemzetközi klubkupasorozatok egyik atyja volt. Az FGSPF legjobbjának a finálét 11:0-ra megnyerő Patronage Olier bizonyult, a párizsiak aztán a CFI, a szövetségeket koordináló, de az USFSA-val haragban lévő esernyőszervezet által kiírt Trophée de France-t is elhódították. Első ízben rendeztek bajnokságot Luxemburgban, a Racing Club nagy csatában verte meg 3:2-re az US Hollerichet.

Olaszországban a csupán két évvel korábban alapított Internazionale szerezte meg az új rendszerű, őszi-tavaszi lebonyolítású, ligarendszerű (azaz körmérkőzéses) bajnokság arányát. Extrém körülmények között. A kilenc indulóból kettő, az Inter és az előző két kiírásban győztes Pro Vercelli azonos pontszámmal zárt. A szövetség április 24-re tűzte ki a pontegyenlőség miatt a bajnoki döntőt, a jobb gólaránnyal rendelkező Pro Vercelli pályájára. Ám aznapra a vercelli futballisták többsége egy katonacsapatok számára kiírt tornára kötelezte már el magát, ezért kérte az ellenfelet a találkozó egy héttel való elhalasztására. Az Inter erre nemet mondott, mire válaszként a Pro Vercelli 11-13 éves kölyökjátékosait küldte a pályára, akik 11:3-ra kikaptak. A milánói fekete-kékek megszerezték történetük első bajnoki címét, az ellenfélre súlyos büntetést rótt ki a szövetség.

Az olasz válogatott a Pro Vercelli éppen eltiltás alatt lévő futballistái nélkül vívta meg története első mérkőzését 1910. május 15-én Milánóban a franciák ellen. Nyert 6:2-re – de ennyire nem volt szép a menyasszony. A csapat még abban a hónapban eljött Budapestre, ahol 6:1-re kikapott a lényegesen erősebb magyaroktól.

Spanyolországban tulajdonképpen két bajnokságot játszottak. Az addigra már hagyományosnak mondható Király-kupában két baszk és egy fővárosi csapat vett részt, kivételesen San Sebastianban. A bilbaói Athletic Club 2:1-re verte a Madrid FC-t, majd 1:0-ra a házigaz-

da Vasconia Clubot. Veith, Graham és Burns személyében még mindig szerepeltek britek a bilbaóiaknál. Egy másik szövetség, az FECF rendezett egy „ellenbajnokságot" Madridban. Ezen az FC Barcelona, a kor legerősebb katalán csapata győzött, megelőzve a madridi Españolt és a CF La Coruñát.

Svájcban a berni Young Boys megvédte előző évi elsőségét, a bajnoki hármas döntőben a keleti csoport legjobbját, az FC Aaraut 3:1-re, a nyugati csoportból továbbjutó Servette-et 2:1-re győzte le.

A svájci Young Boys. Hátul, balról: E. Weiss, Kaiser, Meister, P. Weiss, Kämpfer, Minder. Középen: Schulz, Walter, Gerster. Elöl: Adamina, Maurer, Stucki

Norvégiában az 1909 szeptemberében rendezett kupasorozatot a kristianiai (ma: Oslo) Ski og FK Lyn nyerte meg, hosszabbításban 4:3-ra legyűrve az Ods BK Skien együttesét. A 4000 néző fura találkozót látott. Az első félidőt és a második egy részét egy Weise nevű bíró vezette, a skieniek szerint botrányosan. A második játékrészben bizonyos Torgersen átvette a szerepkörét a heves tiltakozás miatt, sőt utóbbi félidő addigi eseményeit érvénytelennek minősítették, és újrakezdték. A fővárosi csapat így is nyert.

A norvég Ski og FK Lyn büszke kupagyőztesei. Hátul, balról: Heyerdahl-Larsen, Krefting, Nysted, R. Maartmann, E. Maartmann. Középen: Østgaard, Lorck, Nordby. Elöl: Due, Kahrs, Paus

A szentpétervári bajnokságban nagy változást jelentett, hogy immár csak orosz játékosokból álló csapatok szerepeltek benne. Ismét a Szport győzött. Ez volt az első idény, amelyben másodosztályú bajnokságot is kiírtak. A Szport megnyerte 1910 tavaszán a kupasorozatot is.

Romániában a sportszövetség, az ASAR első ízben rendezett hivatalos tornát, amelyet a Clubul Atletic Colentina Bucureşti nyert meg az ugyancsak fővárosi SC Olimpia, valamint a Ploieşti-be való United Athletic Club előtt. Több klub nem indult.

Felbolydult méhkas lett a bécsi futball

- ***Először rendeztek bajnokságot Moszkvában***
- ***Amatőr Európa-bajnokságot nyertek a csehek***
- ***A Liverpool FC segített a Manchester Unitednak***

Moszkva is bekapcsolódott Európa futballjának bajnoki rendszerébe! A Romanovok aktuális fővárosa, Szentpétervár után a cárok korábbi székhelyén is szervezett(ebb)é vált a labdarúgóélet. Az 1909 nyarán megalakított MFL (Moszkovszkaja Futbolnaja Liga) egyéves előkészítő munka után úgy döntött, hogy 1910 őszére kiírja az ötcsapatos bajnokságot, amelybe természetesen a legerősebb jelentkezőket, a Klub Szporta Orehovót (KSZO), a Szokolnyicseszkij Klub Szportát (SZKSZ), a Zamoszkvoreckij Klub Szportát (ZKSZ), a Kruzsok Futbolisztov Szokolnyiki (KFSZ) és az Uniont osztja be. A gárdák – a bajnoki elsőség mellett – a ligaelnökről, a német származású családban, de már Moszkvában született Robert Ferdinandovics Fuldáról elnevezett serlegért játszottak. Az első idényt a Moszkvától 60 kilométernyire, keletre lévő Orehovóba való KSZO nyerte meg, amely a hőskor egyik legerősebb alakulatára, Vikula Morozov a városkában lévő textilgyárának klubjára, a Morozovcira épült. Ott játszottak a híres Charnok-dinasztia tagjai, akik közül Jakov (James) és Vaszilij (Willy) a KSZO bajnokcsapatában is főszerepet kapott. Az oroszok és a külföldiek szentpétervári szembenállására gondolva

A moszkvai városi válogatott 1911 áprilisában. Balról: Bayns partjelző, Iljin, Ellison, Newman, Don, Vevel, Sounders, Romm, Düperron játékvezető, Tripp, Szmirnov, Whitehead, Bell partjelző

Szentpétervár legjobbja, a Szport. Balról: Krickij, Kusel, Kurzner, Uverszkij, Kozsvnyikov, Stieglitz, Nyikityin, Udalcov, Lapsin, Szorokin, Jegorov

érdemes megjegyezni: a KSZO-ban ezekben az években több brit származású (a Charnokokon kívül Tomlinson, Bond, Greenwood, Watson) is helyet kapott, de többségük már évek óta Oroszországban élőként asszimilálódott.

A főváros futballja gyengült, vagy a moszkvai erősödött – ki tudja? Mindenesetre tény, hogy a városi válogatott mérkőzések történetében először, 1910. szeptember 14-én, visszavágva a két nappal korábbi vereségért, a moszkvaiak 3:0-ra nyertek. A szentpétervári városi bajnokságban ismét a Szport győzött, megelőzve a közeli falu, Kolomjagi újonc csapatát.

Túlsúlyban voltak a britek az 1910 őszén a cseh Corinthians ellen szerepelt moszkvai válogatottban. Hátul, balról: Romm, Bebhard, Parker. Középen: Ellison, Tripp, J. Charnok. Elöl: Whitehead, Newman, Lunn, V. Charnok, Rozanov

Romániában Hans Herzog, a szövetség elnöke ajánlott fel egy nagy ezüstkupát a második alkalommal kiírt, háromcsapatos torna győztesének. A címvédő CA Colentina ezúttal csak harmadik lett, az SC Olimpia lett az első az United AC előtt.

Ausztriában elsősorban a – nemzetközi – barátságos mérkőzések népszerűsége indokolta egy bajnoki jellegű sorozat megszervezését. Nem ment könnyen. Ráadásul a legerősebb bécsi egylet, a Wiener AC berkein belül palotaforradalom tört ki. A WAC 1910. júniusi németországi túráján elmérgesedett a helyzet a játékosok és az egyesület vezetői között. Június 24-én a teljes első keret (köztük dr. Frey, Fischera, Andres, Krof, Tekusch I és Tekusch II, Axmann, Lejolle, Engelbert König, Kwietek, Little és Winter), valamint a másodikból további öt játékos kilépett a klubból, miután sikertelenül követeltek több beleszólást az egyesület életébe. Júliusban újat alapítottak, amelyet először Wiener Athletikernnek neveztek el, játszottak is

A Cricketer játékosai, akik 1910 őszén új klubot alapítottak. Balról: Prager, Bauer, Hussak, Metzl, Alt, Lowe, Preiß, Klement, V. Löwenfeld, Fuchs, R. Löwenfeld, Lang

egy nemzetközi meccset ezen a néven, majd ezt különböző adminisztrációs problémák miatt Wiener Association FC-re változtatták. Az „újszülött" természetesen azonnal a császárváros egyik legerősebb futballalakulatának számított. A WAFC és a Wiener Sportclub áprilisban vívott egy mérkőzést a nem hivatalos „bajnoki" címért, eldöntve, melyik a legerősebb a bécsi csapat. Előbbi 3:1-re győzött. Ugyanakkor a WSC nyerte meg a Challenge Cup 1911 szeptemberére áthúzódott döntőjét a Ferencváros ellen, ebben a sorozatban a WAFC nem vett részt. A bécsi és az alsó-ausztriai szövetség a legerősebb egyesületeket „első osztályú" minősítéssel illette. A főváros alakulatai (a Vienna, a Vienna Cricket & Football Club, a Wiener AC, a Wiener Association FC, a Wiener Sportclub, az 1. FC Simmeringer SC, a Viktoria Wien, a Floridsdorfer AC, a Rapid Wien, az SC Rudolfshügel, majd 1911 nyarától a Hertha Wien és a Wiener Amateur SV) mellett ugyanilyen előkelő besorolást kapott a DFC Prag, a Grazer AK, a Teplitzer FK, majd 1911 nyarától a Karlsbad Internationaler SC és a Cracovia Krakau is.

1910 szeptemberében a Vienna Cricket & Football Club, röviden Cricketers több játékosa ugyancsak elhagyta addigi egyesületét, s Wiener Cricketer néven alakított újat. November elsején az MTK ellen játszottak is egy barátságos mérkőzést a választott néven, de ezt aztán a régebbi egyesület tiltakozása miatt kénytelenek voltak megváltoztatni. Így született meg november végén a Wiener Amateur SV, a későbbi Austria.

Tavasszal rengeteg nemzetközi meccset vívtak a bécsi klubok, számos tekintélyes vendéget fogadtak. Járt arrafelé a Blackburn Rovers, a Celtic és az Oldham Athletic is. A bécsiekre különösen a Rovers középfedezete, Percy Smith volt nagy hatással, aki „olyan fejjátékot mutatott be, amilyet addig még itt nem láttak." *(Geschichte des Fussballsportes in Österreich)*

Az osztrák válogatott két hivatalos mérkőzést játszott az idényben, mindkettőt a magyarok ellen. A találkozókat az 1910. augusztus 19-én elhunyt, mindkét országban nagy népszerűségnek örvendő kiválóság, Rudolf Wagner tiszteletére a Wagner-serlegért rendezték.

A csehek 1911 májusában megnyerték az amatőr Európa-bajnokságot! Nem csoda, hogy ritkán bukkanunk ezen esemény nyomára a krónikákban – ugyanis egyetlen, akkoriban rend-

A cseh Slavia küldöttsége Párizsban, Waldeck-Rousseau, az 1904-ben elhunyt államfő emlékműve előtt

szeresen válogatott mérkőzéseket játszó, 1908-ban vagy 1912-ben az olimpiai tornán induló csapat sem vett részt rajta. Korábban felelevenítettük már, hogy az angoloknál alakult egy, a profikkal szembemenő szövetség, az Amatőr Labdarúgó-szövetség. Ennek jeles harcostársa lett Franciaországban a FIFA-ból kilépett USFSA, amely a szezon végén – meghíva a válogatott meccseket ugyancsak nem játszó cseheket – hármas tornát szervezett Roubaix-ben Amatőr Európa-bajnokság néven. A közép-európai gárda, amelyben kilenc Slavia-játékos és két Sparta-futballista kapott helyet, útban a tornára, Belgiumban 6:1-re kiütött egy Brüsszel XI néven szereplő alakulatot. Remekül kezdett az „Eb-n" is, 4:1-re legyőzte a rendezőket. A tulajdonképpeni döntőben 2:1-re nyert az angolok ellen is, méghozzá úgy, hogy kapusa, Pimmer kivédett egy büntetőt. A csapatot a Slavia brit edzője, John Madden irányította. A prágaiak a sorozat után még megvertek egy párizsi válogatottat, nyertek Rouenban, majd hazavonatoztak. Otthon óriási és lelkes tömeg várta és ünnepelte az „Európa-bajnokokat". A Slavia-Sparta „vegyes" a Pimmer – Hajný, Veselý – Benda, Maizl, Kovařovič – Široký, Holý, Pilát, Košek, Bohata tizeneggyel aratta a diadalt.

Angliában a Manchester United megnyerte története második bajnoki címét. A korábbi sztárok közül még mindig alapembernek számított Billy Meredith, Sandy Turnbull és Charlie Roberts. Az 1908-as bajnokcsapatban már játszott **Harold Halse**, hat mérkőzésen négy gólt lőtt. Nem volt még alapember. 1910–1911-ben már igen, a befejezésben és az előkészítésben is jeleskedett. Élete legjobb meccse a szezon bajnokának és a Southern League-et megnyerő Swindon Townnak a találkozója volt, már 1911 szeptemberében. A Man United 8:4-re győzött, Halse – a jótékonysági trófea történetében máig élő rekordot felállítva – hat gólt is szerzett. Még egy rovatban szerepel a neve az angol futball rekordjainak jó vastag könyvében, ő volt az

Az angol bajnok Manchester United. Hátul, balról: Ernest Magnall menedzser, egy vezető, Picken, Edmonds, egy vezető, Moger, egy vezető, Homer, egy vezető, Bell, egy vezető. Középen: Meredith, Duckworth, Roberts, A. Turnbull, West, Stacey. Elöl: Whalley, Hofton, Halse, Wall

első játékos, aki három különböző klubbal (a Manchester Unitteddal, az Aston Villával és a Chelsea-vel is) játszhatott az FA-kupa döntőjében. Az idény előtt érkezett **Enoch West**, akinél csak Sandy Turnbull szerzett több gólt aztán a csapatból a bajnoki címmel zárt sorozatban. A „vörös ördögöknél" töltött első három idényében 103 ligameccsen 57 gólt ért el, kár, hogy a következő kettő már gyengébben sikerült. Dicstelenül búcsúzott az Old Traffordról, miután 1915-ben, a Liverpool elleni mérkőzés után bundavétség miatt – hat társával együtt –, noha mindvégig ártatlanságát hangoztatta, örökös eltiltást szabtak ki rá. Valamennyi közül ő kapott a legkésőbb amnesztiát: harminc év után, 1945-ben, amikor már 59 éves volt. Nem sokra ment vele…

Az 1910–1911-es volt az első teljes ligaszezon, amelyben a Man United az Old Traffordon játszotta a hazai meccseit. Ugrásszerűen megnőtt a nézőszám, az előző februárban a Claytonon vívott utolsó összecsapást hétezren, a majdani „Álmok Színházában" az elsőt 45 ezren látták. A következő idényben a címvédő Aston Villa elleni rangadóra hatvanötezren váltottak jegyet. Mindvégig a birminghamiek jelentették a legnagyobb veszélyt a Man United vágyainak beteljesülésére. Miután az utolsó előtti fordulóban a Villa 4:2-re megverte legnagyobb riválisát, valószínűvé vált, hogy a két ötvenpontos alakulat közül az addig egy meccsel kevesebbet vívó skarlátvörös-kék gárda zár majd az élen. A birminghamiek még a zárás előtt bepótolták az elmaradt találkozójukat, egy pontot szerezve Blackburnben – előnnyel várták a végjátékot. A Manchester United megcselekedte a magáét, 5:1-re legyőzte a Sunderlandet az Old Traffordon. S ez elég volt! A mindössze tizenharmadik Liverpool FC ugyanis megtette azt a szívességet a manchesterieknek, hogy megverte a Villát (3:1).

Korabeli képeslap a kupagyőztes Bradford City csapatáról. Ez volt a bordó-gyömbérszínű gárda legnagyobb sikere

Az FA-kupa döntőjének egyik résztvevője ismét a Newcastle United volt. A „szarkák" a negyeddöntőben 4:0-ra verték meg a Derby Countyt, majd az elődöntőben 3:0-ra a Chelsea-t. Favoritnak számították a döntőben is. Kevesen gondolták csak, hogy az új trófea visszatérhet Bradfordba. 1910 nyarán az FA – miután kiderült, hogy engedélye nélkül valaki készíttetett egy másolatot a trófeáról – „visszavonta" az akkor használatban lévő, az ellopott első után 1895-ben elkészített második serleget, s a bradfordi Messrs Fattorini & Sons céggel készíttetett egy újat. Az idény során már ezért vetélkedtek a csapatok. A bradfordiak is, akik történetük legjobb idényét élték meg, ötödikek lettek a First Divisionban, s bejutottak az FA-kupa döntőjébe. A Crystal Palace-ban az előző években nem tudtak nyerni, de sokan gondolták, hogy ezúttal tényleg megszakad a rossz széria. Mások úgy vélték, a négy skót, egy ír és egy dél-afrikai futballistával felálló Newcastle United már az első összecsapáson megszerzi az új serleget. Másként történt. Hét év alatt ötödször nem tudta megnyerni a „geordie-k" kedvenc csapata az FA-kupa-döntő első mérkőzését. Nagyon hiányzott Albert Shepherd, az idény legjobb góllövője, aki az egy évvel azelőtti újrázást eldöntötte a maga két találatával.

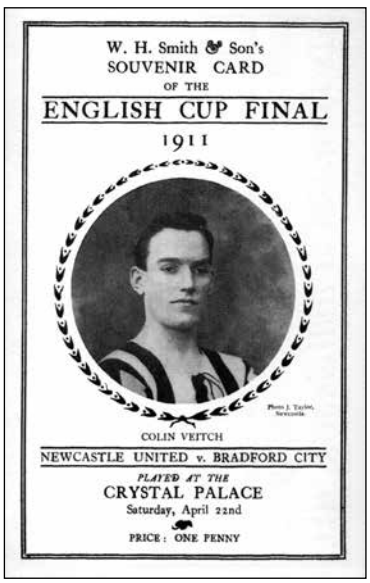

Relikvia az 1911-es kupadöntőről

Hétköznapon korábban futballmérkőzésen soha nem látott népes publikum, 69 098 fizető néző előtt azonban sem a rendes játékidőben, sem a hosszabbításban nem esett gól. Négy nappal később a felek újra találkoztak, ezúttal 58 000 néző előtt, az Old Traffordon. Egyetlen gól született, **James Spiers** találata a Bradford történetének mindmáig legnagyobb sikerét eredményezte. Spiers – aki hősi halált halt 1917-ben a belgiumi fronton – egyike volt csapata nyolc (!) skót játékosának.

Véget ért a Celtic nagy sorozata, a generációváltáson áteső zöld-fehérek – nagy meglepetésre – csak az ötödik helyen végeztek a skót bajnokságban. Aligha kell hangsúlyozni: az előző évtizedben egyszer sem zártak ennél hátrább. (1903-ban is ötödikként fejezték be a bajnokságot.) Az elsőséget a Rangers szerezte meg, amely 1902 óta először ült fel a trónra. Ebben az idényben végzett először dobogón a legjobbak között az akkor még arany és fekete meze után „darazsaknak" becézett Aberdeen FC, második lett a bajnokságban, és elődöntőbe jutott a kupában. A Celtic a Skót Kupa megnyerésével kapott némi írt a sebeire, igaz, az sem ment könnyen. A kiesőjelölt Hamilton ellen a 0:0-s első találkozó után az újrázást 2:1-re nyerte meg.

Svájcban a berni Young Boys megvédte a bajnoki címét. A három régió legjobbjainak döntőjébe a sárga-feketéken kívül újra bekerült a Servette is, míg keleten az FC Zürich megelőzte az esélyesebb, s az előző években sikeresebb Winterthurt és Sankt-Gallent. A kék-fehérek ráadásul a finálé első mérkőzésén nyerni tudtak a Servette ellen (2:0), így a genfieket 4:1-re verő címvédő ellen, a szezon utolsó mérkőzésén, valóban aranycsatát vívhattak. Ezt a mérkőzést a Young Boys 1:0-ra megnyerte.

VILÁGREKORDOK

Woodward elképesztő gólrekordja

Az IFFHS, *a nemzetközi labdarúgás történetével és statisztikájával foglalkozó nemzetközi szervezet* Libero International *nevű újsága 19-es számában* (1995) *összegyűjtötte az „association football" hőskorától 1910-ig tartó periódus legfontosabb rekordjait. Néhány érdekesség ezek közül.*

A leghosszabb veretlenségi sorozata a válogatottak közöl a skótoknak volt, 1879 és 1888 között 22 találkozó: 20 győzelem, 2 döntetlen.

A XX. század első évtizedében az angoloké volt a legjobb széria, 18 veretlen meccs (14+4) 1907 és 1910 között. Ugyanennek a fordítottjában szegény írek vitték a prímet, 1882 és 1887 között 15, 1904 és 1908 között 12 mérkőzésen maradtak nyeretlenek.

Természetesen ebben a periódusban skót–angol mérkőzésből rendezték a legtöbbet (1872 és 1910 között 39 meccset), a brit válogatottakon kívüli világ csúcstartója az Argentína–Uruguay párharc volt (18), noha ezek közül egyet csak az uruk számítottak be. A mi kontinensünkön magyar–osztrákot rendeztek a leggyakrabban, 1902 és 1910 között tizenhatot. (Mint ismert, eleinte Budapest–Bécs néven.) 1872 és 1910 között a megvívott 310 válogatott összecsapás gólátlaga éppen öt volt.

A „reprezentatív" mérkőzések közül a legnagyobb publikumot az 1908. április 4-i Skócia–Anglia vonzotta, 121 452 néző látta a Hampden Parkban. A kontinensen a legnézettebb válogatott meccs az 1905. május 14-i

Spanyolországban tíz legénység szállt versenybe az áprilisban Bilbaóban, egy hét alatt lejátszott Király-kupáért. Szinte állandó veszekedés kísérte a sorozatot, több csapat is visszalépett, tiltakozva amiatt, hogy mások (elsősorban az Athletic Bilbao) külföldi játékosokat is szerepeltetnek. A baszkok legjobb góllövője a döntőig Martyn Veitch volt, a Barcelona 4:0-ra megnyert negyeddöntőjében a csapat három gólját is Percy Wallace lőtte. Az elődöntőbe a pályán a két barcelonai, a CD Español és az FC Barcelona, valamint az Academia Caballería és az Athletic Club Bilbao jutott. A szövetség ellenben újrajátszást rendelt el a Barça és az RSGE (Real Sociedad Gimnástica Española) korábban már eldőlt, negyeddöntős párjában, szankcionálva, hogy a katalánok külföldi játékosokat is pályára léptettek. A klub azonban állt ki az újra kiírt mérkőzésre, tiltakozva amiatt, hogy az

A spanyol kupagyőztes Athletic Club de Bilbao. Hátul, balról: Arzuaga, Astorquia, Allende, Iza, Belaúste I, Mendiola. Elöl: Belaúste II, Zuazo, Guernica, Veitch, Smith

Hollandia–Belgium volt, amelyet 30 000 néző követett figyelemmel Rotterdamban. A leggyakoribb helyszín ebben a korszakban a walesi (wrexhami) The Racecourse volt, amelyen 34 válogatott meccset rendeztek. Második a belfasti Solitude (22), harmadik pedig a budapesti Millenáris (17).

A futballisták közül a válogatottsági számok alapján a világcsúcstartó a walesi szupersztár, Billy Meredith (33) volt, megelőzve az ír Olphert Stanfieldet (30) és az angol Robert Cromptont (29). Az angol amatőrválogatott mérkőzéseit is beszámítva ***Vivian Woodward*** *a csúcstartó, 38 mérkőzéssel. A nem brit játékosok közül a belga Charles Cambier (20) játszott a legtöbbször, ez utóbbi listán a holland Reinier Bertus Beeuwkes a második (19), Borbás Gáspár és Schlosser Imre (18-18) két további játékossal holtversenyben harmadikok.*

Az angol A-válogatott és az amatőrválogatott mérkőzéseit egyaránt figyelembe véve, sőt az olimpián játszó brit csapat meccseit is beszámolva, Vivian Woodward volt a korszak kiemelkedően legeredményesebb játékosa, 38 mérkőzésen 64 gólt szerzett. A második Steve Bloomer „csak" 28 gólig jutott. Ezen a listán a belga Robert De Veen (17) a legjobb nem brit, megelőzve Schlosser Imrét (14).

A korszak legfiatalabb válogatott játékosa az 1908. október 26-án 14 éves és 16 napos, belga Paul Joux volt, megelőzve a norvég Tormod Kjellsent (1910. szeptember 11., 15 éves, 351 napos) és a magyar Horváth Józsefet (1906. április 1., 16 éves, 92 napos). Mindössze egy labdarúgó játszott (éppen csak) az „ötödik X-ben" járva válogatott mérkőzést 1910-ig, az angol Alexander Morten, 1873-ban.

AC de Bilbao

CD Español

ugyancsak külföldieket is szerepeltető Athletic Bilbaót nem büntette meg a szövetség. A madridi RSGE kapott még egy esélyt, de nem élt vele, kikapott 2:0-ra a baszkoktól. A másik ágon a valladolidiak nem álltak ki az Español ellen, mivel katonacsapat lévén engedelmeskedniük kellett a parancsnak, feletteseik szolgálati okokból hazarendelték őket. A baszk–katalán döntő a hazaiak 3:1-es sikerét hozta.

Belgiumban a flamand Bruges lett a futball fővárosa, a bajnokságban a Cercle Sportif Brugeois nyert a városi rivális Football Club előtt. A brüsszeli Daring Club is megelőzte az előző esztendők legjobbját, az Union Saint-Gilloise-t.

Hollandiában ismét a Sparta Rotterdam szerezte meg a bajnokság aranyát, miután a döntőben kettős győzelemmel múlta felül a keleti országrész legjobbját, a Wageningen városából való GVC-t (Go-Ahead Victoria Combination).

Franciaországban 1909-ben már avattak „svájci" bajnokot. Akkor került először az USFSA sorozatának a döntőjébe a Stade Helvétique de Marseille. 1910-ben nem sikerült a címvédés (a csapat a finálében kikapott az US Tourquennoise-tól), ellenben egy évvel később visszaült a trónra. Marseille-ben 3:2-re megnyerte a döntőt a Racing Club de France ellen. A végjáték 22 résztvevője közül tizennégyen svájciak voltak, tízen a győztes, négyen a vesztes oldalon. Az FGSPF bajnokságát négyéves szünet után ismét az Etoile des Deux Lacs, a párizsi Saint-Honoré D'Eylau templom gárdája nyerte meg. A Trophée de France-t, az USFSA kivételével

A belga bajnok CS Brugeois. Hátul, balról: Verbruggen, Pruuost, Roose, Joseph De Wulf edző, De Wulf, Baes, De Corte. Elöl: Reuse, Vanhoute, Six, Saeys, Lantsoght

az összes többi liga győztesének csúcsdöntőjében nyertes Cercle Athlétique de Paris tehette a klubszoba vitrinjébe.

Dániában a Kjøbenhavns Boldklub úgy emelkedett ki a mezőnyből, mint az óriás a törpék közül. Mind a tíz mérkőzésén diadalmaskodott, 63:7-es gólaránnyal zárta az idényt.

A Ludvig Drescher – Georg Brysting, Svend Aage Castella – Ivar Lykke, Kristian Middelboe, Einar Middelboe – Oskar Nørland, **Nils Middelboe**, Poul Nielsen, Christian Morville, Vilhelm Wolfhagen tizenegy a dán futballhőskor legerősebb gklubárdáját alkotta.

Németországban az országos bajnokságot jelentő egyenes kieséses szakasz nyolc csapata közé olyan alakulatok kerültek a „megszokottak" mellé, mint a tilsiti (mai orosz nevén Szovjetszk) Sport-Club Lituania, a forsti FBC Askania és a berlini Tasmania 1900 Rixdorf. (A Kelet-Poroszországba való Lituania végül a magas költségek és az amatőrjátékosok kevés szabadnapja miatt nem állt ki a berlini Viktoria ellen.)

A Berliner Thorball und Fußball-Club Viktoria 1889 és a VfB Leipzig, az előző (majdnem teljes) évtized két sikeres szereplője vívta újra a döntőt, a berliniek öt év alatt, a lipcseiek 1903

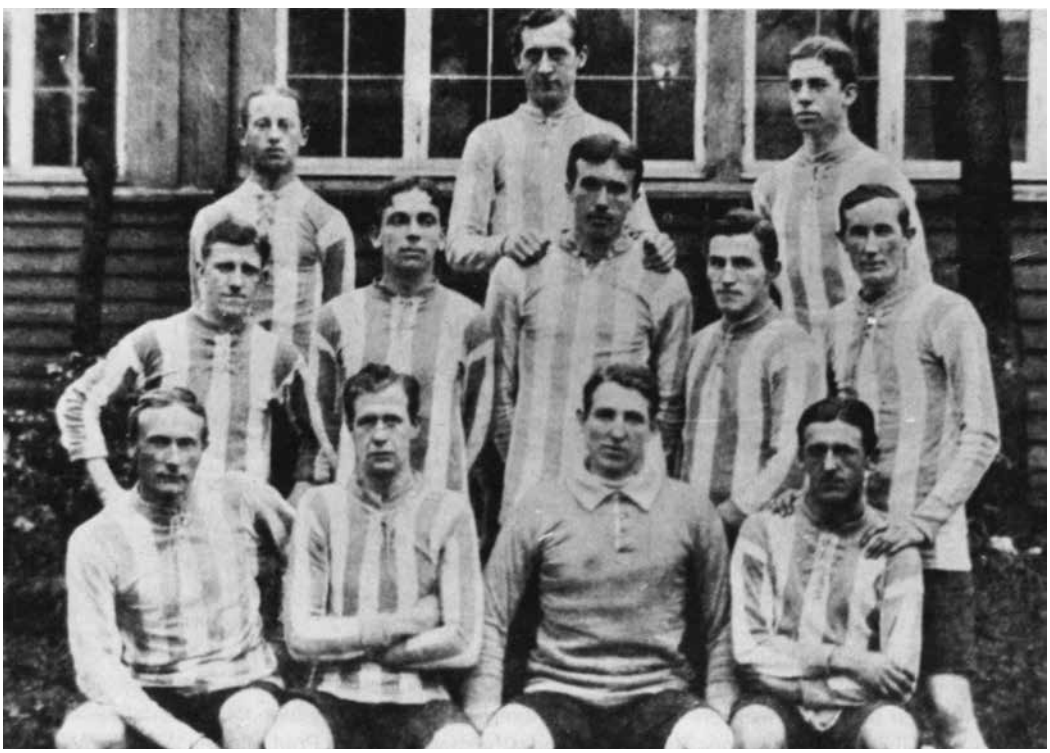

Újra a KB lett Koppenhága legjobbja. Hátul, balról: Morville, Gyldenstein, Wolfhagen. Középen: Becker, Nørland, N. Middelboe, Lykke, E. Middelboe. Elöl: K. Middelboe, Castella, Drescher, Brysting

Németország bajnoka, a Berliner Thorball- und Fußball-Club Viktoria 1889 (csak a játékosok). Hátul, balról: Welkisch, Worpitzky, Dumke, Hunder, Gasse, Röpnack, Fischer. Elöl: Kugler, Krüger, Knesebeck, Graßmann

óta egyaránt negyedszer jutottak a fináléba. Mindkét együttes kiválóan játszott az elődöntőben, a VfB Leipzig 3:0-ra nyert a címvédő Karlsruher FV ellen, a fővárosiak 4:0-val ejtették ki a kitűnő dán csatárral, Sophus Nielsennel megerősített Holstein Kielt. A drezdai végjátékban a kor sztárjai közül Helmut Röpnack, Paul Kugler és Willi Worpitzky játszott az egyik, Camillo Ugi, Heinrich Riso és Adalbert Friedrich a másik oldalon. A Viktoria nyerte el a Viktoria-serleget – s ebből oroszlánrészt vállalt a két gólt is szerző Worpitzky.

Olaszországban két szempontból is visszatért a futballélet a korábbi (értsd: az előző idény előtti) kerékvágásba. Ismét területi alapon szerveződött a bajnokság, s a végén újra a Pro Vercellit avatták bajnokká. Immár tizenhárom együttes vett részt a sorozatban, a „régiek", a torinói, a milánói, a genovai csapatok, valamint a Pro Vercelli szerepeltek a liguriai-lombardiai-piemonti csoportban, az „újak", a Vicenza, a Hellas, a Bologna és a Venezia a venetói-emiliai szekcióban. Az erősebb csoportból kiemelkedtek a vercelli „oroszlánok", még az Union Saint-Gilloise-ból érkezett **Louis Van Hege** remek játékával megerősödött Milan sem tudta tartani velük a lépést. Az 1915-ig piros-feketében játszó belga bombázó 88 mérkőzésen 97 gólt szerzett, s ezzel mindmáig az első tízben van a klub örökranglistáján, csak a bajnoki találkozókat figyelembe véve. Van Hege pályafutását (is) megtörte az első világháború, de 30 évesen, 1919-ben még bekerült a belga válogatottba, 1920-ban olimpiai bajnok lett Antwerpenben, sőt 43 évesen, 1932-ben részt vett a Lake Placid-i téli olimpián, kilencedik lett kettes bobban a korábban ugyancsak futballban is országos bajnok Max Houbennel.

A két csoportgyőztes „finalissimájába" a nagy esélyes Pro Vercelli mellé a Vicenza jutott. A kor legjobb olasz csapata ellen azonban kétszer is vereséget szenvedett (0:3, 1:2).

Svédországban 1910-ben írtak ki először ligarendszerű sorozatot, ezt az Örgryte IS nyerte meg. (Az ÖIS volt a hősidők legsikeresebb ottani alakulata. Labdarúgócsapatát John Lawson és skót honfitársai alapították, nem sokkal később, az első igazi svéd futballmeccsen, 1892. május 22-én az ÖIS hat skóttal a soraiban verte meg az IS Lyckans Soldatert. Az első négy svéd bajnoki címet sorozatban megszerző göteborgi alakulatot Skottelagetnek, skót csapatnak becézték.) 1910-ben is (miként 1896 és 1925 között mindig) a bajnoki cím egy kuparendszerű széria, a Svenska Mästerskapet legjobbjának járt, ez pedig ebben az idényben a városi ellenlábas IFK Göteborg lett. Norvégiában két régi riválisvívta az 1910-es kupadöntőt, a Ski og FK Lyn Kristiania 4:2-re megverte az Odds BK Skient, s ezzel sorozatban harmadszor vitte el a trófeát.

A dél-amerikai országok közül Argentínában újra az Alumni AC nyerte el a bajnoki címet, második lett mögötte a nagyon megerősödött – hajdanán egyébként ír bevándorlók által alapított – Club Atlético Porteño. Ebben az idényben szerepelt először az élvonalban a Gimnasia y Esgrima La Plata.

Uruguayban a montevideói River Plate FC foglalta el, 1908 után újból, a bajnoki trónust. A korábban tiszta feketében játszó alakulat ekkor már piros-fehér hosszanti csíkos mezben lépett pályára, az 1904-es polgárháború áldozatainak emléke előtt tisztelegve. A fehér jelképezte az egyik oldalt, a Partido Nacionalt, a vörös pedig a másikat, a Partido Coloradót. Ez volt az első idény, amelyben a Celeste, az uruguayi válogatott nyilvánvalóan erősebb volt argentin vetélytársánál. Augusztusban megnyerte a Copa Liptont (3:1), novemberben előbb 1:1-re végzett, majd két héttel később 6:2-re győzött Buenos Airesben a Gran Premio de Honor Argentino elnevezésű díjért vívott találkozókon, s csak áprilisban kapott ki 2:1-re egy, az argentinok által nem hivatalosnak elkönyvelt meccsen. Ebben a szezonban két kiváló futballista is megvetette lábát a válogatottban. Carlos Scarone – az első világbajnok válogatott kiválóságának, Héctor Scaronénak a bátyja – és **John „Juan” Harley** akkor még egyaránt a CURCC tagja volt, igaz, előbbi aztán kis kitérő után a Nacionalba lépett át, s nyert nyolc bajnoki címet. Harley a John előnévvel született 1886-ban Glasgow-ban, húszévesen még otthon kezdett vasútmérnökként dolgozni, aztán hamarosan jelentkezett a Rio Platánál folyó munkálatokra. Előbb Buenos Airesben, a Ferro Carril Oeste nevű vasutas klubban futballozott, majd egy barátságos mérkőzésen „felfedezte” a CURCC, vagyis a Peñarol. Harley hamarosan bekerült az uruguayi válogatottba is, 25 éves korától már klubja játékos-edzőjeként is ügyködött. Montevideóban neki tulajdonítják, hogy a CURCC az addig kultivált ívelgetős játékmódról áttért a skót iskolának nevezett, rövidpasszos futballra.

Brazíliában először játszott a São Pauló-i és a Rio de Janeiró-i liga bajnoka egymás ellen a (nem hivatalos) országos bajnoki címért. A carioca-bajnok Botafogo és a paulista-bajnok AA Palmeiras kétfelvonásos, a Taça Salutarisért vívott fináléjában utóbbi győzött (4:2, 2:1).

Mindkét együttes fölényesen harcolta ki a részvétel jogát, azaz nyerte meg a maga állami bajnokságát. A Botafogo első lett a ligarendszerű alapszakaszban, majd a nagydöntőben újra, méghozzá 6:1-re megverte a Fluminensét. A kor olyan kiválóságai szerepeltek a soraiban, mint Abelardo és Rolando de Lamare, valamint Mimi Sodré. A Palmeiras ellenben még erősebb volt, 6:3-as összesítéssel diadalmaskodott.

Rapid-fejlődés a bécsi futballéletben

A kapus már csak a tizenhatoson belül kezezhetett

Véget ért az Alumni AC „uralkodása" Argentínában

Megérkezett Rio de Janeiróba az első profi futballedző

Az 1911–1912-es idény fontos szabályváltozást hozott: attól kezdve a kapusok csak a saját büntetőterületükön belül érhettek kézzel a labdához. A korábbi regula módosítását egy 1910-es skót élvonalbeli bajnoki találkozó, a Third Lanark és a Motherwell csatája váltotta ki, amelyen – az ebbéli előnyöket kihasználva – mindkét kapus az ellenfél kapujába talált. Ismereteink szerint mindmáig ez az egyetlen alkalom, amelyen mindkét csapat kapusa akciógólt szerzett egy első ligás meccsen.

Ezt leszámítva Skóciában minden maradt a régiben, vagyis ugyanaz a gárda vitte el a bajnoknak járó trófeát és a kupagyőztesnek felajánlott serleget is, mint az előző szezonban. A Rangers FC hatpontos előnnyel nyerte meg a bajnoki sorozatot a rengeteg döntetlent (34 mérkőzésen tizenegyet) játszó „kelták" előtt. A nagy riválisa a szövetségi kupa megtartásával vigasztalódhatott, a finálében győzte le a Clyde-ot. A Rangers sorozatban már másodszor a liga élén záró együttesében tizenkét olyan futballista is szerepelt az idény során, aki a pályafutása során legalább száz mérkőzésen részt vett a kék-fehérek színeiben. Így festett a kezdőcsapat (zárójelben a klubbeli szereplések száma): Herbert Lock (238) – George Law (107), Robert Campbell (211), Jimmy Paterson (168) – Jimmy Gordon (334), Joe Hendry (147), Jimmy Galt (206) – Billy Hogg (107), James Bowie (321), Willi Reid (230), Alex Bennett (201). Reid, aki hat idényen keresztül volt a Rangers házi gólkirálya, 32 mérkőzésen 33 gólt ért el. Kicsit elmaradt előző szezonbeli produktumától, akkor 38-ig jutott…

Angliában a Blackburn Rovers nyerte meg a First Divisiont. Noha az egyesület 1884 és 1891 között ötször is FA-kupa-győztes lett, immár – története során először – a bajnokságban is diadalt aratott. Más kérdés, hogy nem igazán meggyőző teljesítménnyel, a létszámemelés óta először szerzett „csak" 49 pontot a bajnok. Nem kezdett jól, s nem finiselt sikeresen a gárda, de az idény közepén 17 mérkőzéséből csak egyet bukott el, s ez elég volt a végső győzelemhez. Érdekes, hogy mindössze 21 játékos kapott szerepet a szezon során (ennél kevesebb futballistát csak a The Wednesday és a Notts County vetett be), az alapcsapat tagjai legalább húsz, de heten legalább harminc mérkőzésen játszottak. Egyetlen meccsre beszállva epizodista volt bizonyos William Garbutt, aki az idény végén, 29 évesen vissza is vonult. Olaszországba költözött, s a genovai kikötőben vállalt munkát. Hamarosan a jó szerencséje a Genoa CFC edzői posztjára vezényelte, amelyet minden korábbi tapasztalat hiányában bár,

Ezek az urak alkották a Blackburn Rovers 1911–1912-es bajnokcsapatát

de azonnal átvett. A tízes-húszas évek legsikeresebb edzője lett Itáliában, három bajnoki címet is nyert. Később spanyol bajnok is volt, mégpedig az Athletic Bilbaóval.

A kiegyensúlyozottság jellemezte a Blackburn támadójátékát – legalábbis ha azt vesszük, hogy bár csak négy rivális szerzett több gólt a Roversnél –, a bajnokcsapat egyetlen csatára sem került a góllövőlistán az első tízbe. Walter Aitkenhead 15, John Orr és George Chapman 9-9, Joseph Clennell 8 gólt lőtt. A kvartett első három tagja skót volt. A sztárjátékos, a középfedezet James (Jock) Simpson ugyan Manchester közelében született, az angol válogatottba került be – de Skóciában nőtt fel, s kezdett játszani. 24 évesen, 1911 januárjában 1800 fontért szerezte meg őt a Rovers a Falkirktől. Még egy játékost „kötelező" kiemelni a blackburni kék-fehérek közül: **Bob Crompton**t az első világháború előtti éra legjobb védőjének tartották. Nemhogy Angliában, de sehol a világon nem akadt párja. 1902 és 1914 között 41 mérkőzésen játszott a háromoroszlános mezben, ezt a rekordot csak 1952-ben döntötte meg a végül a századik válogatottságon is túljutó Billy Wright. Crompton 530 mérkőzést játszott a Roversben, leszámítva a háborús éveket, soha nem viselte más klub mezét. 1896-ban nyomdásztanoncként került az egyesülethez, nem is írt alá profi szerződést, ameddig nem fejezte be a tanulmányait. Később, már hivatásos játékosként, betársult egy cégbe, számos szakmai újítása remekül hozott a konyhára. Bár az újságoknak időnként témát adott vélt vagy valós anyagi jóléte, erről a kérdésről soha nem beszélt. A lapok persze egyértelmű bizonyítéknak vették, hogy már akkor személyautója volt, amikor azt még csak kevesen engedhették meg maguknak.

Az FA-kupában a második ligás Barnsley diadalmaskodott – korábban csupán kétszer volt példa arra, hogy alacsonyabb osztálybeli alakulat hódítsa el a serleget. A yorkshire-i klub szuperül védekezett a fináléba vezető úton, s ez kompenzálta, hogy a támadójátéka, leszámítva a

A Barnsley FC kupagyőztes alakulata (csak a játékosok). Hátulról második sor, balról: Leavey, Cooper. Előttük: Glendenning, Downs, Taylor, Bratley, Utley. Elöl: Bartrop, Tufnell, Lillycrop, Travers, Moore

címvédő Bradford elleni negyedik mérkőzést, nem volt hasonlóan erős. A piros-fehérek már az első fordulóból is megismételt meccsen jutottak tovább, kiejtve a Birminghamet. Utána 1:0-ra legyőzték a Leicester Fossét, majd 2:1-re idegenben a Boltont. Aztán megkapták a Bradfordot. A két gárda háromszor is 0:0-ra végzett egymással, azaz 270 perc alatt egyik sem tudott gólt szerezni. A negyedik összecsapáson aztán mindent pótoltak, 3:2-vel került a második ligás legénység az elődöntőbe. Ott sem ment minden simán, a Déli Liga egyik legjobbja, a Swindon Town ellen nem hozott gólt a Stamford Bridge-en játszott találkozó. A nottinghami ismétlés is csak egyet, de az elég volt a fináléhoz.

A West Bromwich Albion elleni döntőben megint csak nem született gól. A West Brom hívei közül néhányan egy kék-fehér csíkos hőlégballont akartak bejuttatni a kezdés előtt a gyepre – sikertelenül. Később azt mondták, a próba éppen olyan rossz volt, mint maga a mérkőzés. Sorozatban harmadik évben végződött döntetlenre a Crystal Palace-ban a kupadöntő, következésképpen harmadszor újráztak a finalisták. Ezúttal a sheffieldi Bramall Lane-en találkoztak, négy nappal később. Kis híján ekkor sem született gól, ám a 118. percben Harry Tufnell, aki az 1910-es kupadöntőben is szerzett gólt a Barnsley-nek, de az akkor nem volt elég a győzelemhez, belőtte a mindent eldöntő találatot. A kupadöntő aztán két változtatásra is sarkallta az FA vezetőit. A következő kiírástól már a kupadöntő első mérkőzése után rendeztek hosszabbítást, ha arra szükség volt, illetve akkor vezették be azt, hogy a játéktérre visszatérő futballistának engedélyt kell erre kérnie a bírótól. Utóbbi döntést konkrét eset váltotta ki: Bob Glendenning, a Barnsley fedezete ápolást kapott lábsérülése miatt a partvonalon kívül, majd hirtelen – a veszélyt észlelve – fél pár cipőben berohant a pályára, s kivágta a labdát a saját gólvonaláról!

A háttérben lévő ünneplő közönség is fegyelmezetten figyelte, hogyan fotózkodik a West Bromwich Albion FA-kupa-döntős alakulata

Még egy érdekesség Angliából: decemberben tárgyalóasztalhoz ültek a szövetség (FA) és a liga (Football League) vezetői, hogy tisztázzanak bizonyos hatásköri kérdéseket. Megállapodtak abban, hogy az FA feladata a szabályok követése, a válogatott szerepeltetése és a kupasorozatok kiírása-felügyelete, míg a Football League az első és a második vonal klubjainak pénzügyi helyzetéért és a mérkőzések lebonyolításáért felelős.

Bécsben – másfél évtizedes várakozás után – a felső-ausztriai szövetség (Niederösterreichischer Fußball-Verband) kiírta az első bajnokságot. A császárváros tizenkét csapatát osztotta be az első osztályba, köztük volt minden korábbi nagymenő (Cricketers, WAC, Vienna, Sportklub), az előző idényben alakult Wiener Association FC és az Amateure, valamint a rengeteg tehetséges fiatalt egybegyűjtő Rapid is.

Már az első forduló meglepetést hozott: a hat, 18 éven aluli fiatallal kiálló Rapid 4:1-re megverte a régi „kriketterekre" épülő Amateurét. Október közepén a zöld-fehérek legyőzték a bajnokság legnagyobb favoritját, a WAFC-ot (botrányba fulladt a vége, az utolsó perceket két hónappal később játszották le, de akkor már nem változott az eredmény), s már az ősz végén vezetett. Pedig egyetlen mérkőzését sem játszhatta otthon, mivel csak tavaszra lett készen az új, hütteldorfi pálya. A Rapid végül egypontos előnnyel szerezte meg története első fontos titulusát. A hőskor büszkesége, a Cricketers az idény vége előtt visszalépett, egy másik, első osztályúnak minősített gárda, a Viktoria még az első hetekben tönkrement, s eredményeit törölték. A bajnokság példa nélküli módon a legjobbak nélkül ért véget. A stockholmi olimpia ugyanis egybeesett a liga hajrájával, ezért a Svédországba elutazó válogatott játékosok utóbbiban már nem vettek részt. Az ötkarikás tornán – a Vigaszdíjat is beleértve – öt mérkőzést játszottak. Három győzelem mellett kikaptak a hollandoktól és a magyaroktól. Utóbb az ottani futballközvélemény úgy gondolta, mindkét, de különösen a hollandok elleni szoros találkozón lett volna esély, ha a szövetség nem zárja ki a szereplésből a Wiener

Association FC játékosait. (Igaz, közülük hárman, a két Tekusch és Richard „Little" Kohn játszottak a magyarok ellen a Wagner-serlegért vívott őszi, budapesti találkozón, mégis kikaptak 2:0-ra.) A Jimmy Hogan által irányított olimpiai csapatban helyet kaptak a prágai német klub, a DFC tagjai is, akiknek egyesülete másik alszövetséghez tartozott, ezért nem vett részt a legerősebb bécsi gárdákkal együtt a bajnokságban.

A cseheknél a Slavia továbbra is barátságos mérkőzéseket vívott, a korábbiaknál kicsivel gyengébb eredménnyel. Ettől függetlenül, megvédve 1911-es elsőségét, ismét megnyerte a Pohár dobročinnosti elnevezésű jótékonysági serleget (SK Slavia Praha–Viktoria Žižkov 4:3).

A Sparta nagyon megerősödött. A Český svaz footballový (ČSF) által 1912-re kiírt csehmorva bajnokság első számú favoritja lett, miután az „A" jelű cseh csoportban megelőzte a Slaviát.

Németországban új bajnokot avattak, a Holstein Kiel története addigi egyetlen nagy diadalát aratta egy országos sorozatban. Soha északibb város nem nyert német futballbajnokságot! (Ebből a szempontból második helyezett a Rostock, 1991-ben a Hansa nyerte meg az utolsó keletnémet szezont. Harmadik a Hamburg, a HSV kétszer német, négyszer nyugatnémet bajnok volt.) A négy elődöntős közül az 1910-es bajnok Karlsruher FV 1911-ben is bejutott a legjobb négybe. A berlini Viktoria 1907-től (1910 kivételével) minden évben döntőt játszott. A Holstein Kiel 1910-ben finalista, 1911-ben elődöntős volt. Csak az SpVgg Leipzig (Spielvereinigung Leipzig-Lindenau) számított újoncnak. A lipcseiek nem bírtak a Majna menti Frankfurtban játszott elődöntőben a Karlsruhéval – vagy inkább a három gólt is szerző Fritz Fördererrel (1:3). A másik ágon a kieliek 140 percen keresztül tartó csatában, David Binder két góljával búcsúztatták a fővárosi vetély-

Geo Fuchs, az egyik legjobb német csatár

A német bajnok Holstein Kiel legénysége. Balról (csak a játékosok): H. Fick, Bor, Möller, Krogmann, Zincke, Werner, Binder, Dehning, W. Fick. Elöl: Reese, Homeister

Belgiumban a Daring Club ült fel a trónra. Hátul, balról: Brébart, Bauwens, Wright, Braekman, Bossaert, Bessems, Swartenbroeks, Marius Delbecque edző. Elöl: Demeyer, Dubois, Chapey, Robyn, Flamcourt

társat. A hamburgi finálében a Förderer, Fuchs, Hirsch összeállítású, a kor három sztárcsatárjából álló KFV-trió nem boldogult a Holstein védelmével. A találkozó egyetlen gólját a kieli Ernst Möller büntetőből lőtte. A balszélső játszott a magyarok elleni 4:4-es Üllői úti mérkőzésen, 1912 áprilisában. A meccs arról maradt emlékezetes, hogy akkor szerzett először egy futballista (Bodnár Sándor) mesterhármast a német válogatott ellen.

Ahogyan Németországban, úgy Belgiumban is új bajnokot avattak. Nem tartott sokáig a bruges-iek uralma, a brüsszeliek visszafoglalták a trónt. Ám az Union St-Gilloise „csak" második lett a Daring Club mögött. A liga új „királya" az utolsó fordulóban az FC Brugeois elleni 3:0-val biztosította be az elsőségét, mindhárom gólt a csapat angol középcsatára, Fred Wright szerezte. Ebben az idényben alakult meg Belgiumban – az atlétákkal való szakítás után – az önálló labdarúgó-szövetség, az UBSFA.

Hollandiában a rotterdami Sparta négy éven belül harmadszor nyerte meg a bajnoki aranyat. Az országos döntőt éppen úgy a GVC Wageningen ellen játszotta, mint 1911-ben.

Franciaországban a Côte d'Azur legkiválóbb csapata, a Stade Raphaëlois pazar meneteléssel szerezte meg az országos bajnoki címet az USFSA sorozatában. Az egyenes kieséses szakasz első körében az előző évek legjobbját, a marseille-i svájciak alakulatát, a Stade Helvétique-et ejtette ki. Utána a Lyon ellen nem volt nehéz dolga, de az elődöntőben az 1910-es bajnok US Tourquennoise-t kellett legyőzni. A finálét hosszabbításban nyerték meg a piros-feketék a párizsi AS Française ellen (2:1). Mindkét gólt angol játékos, MacLaren és Rushford lőtte. Ez volt

egyébként az első francia labdarúgó-bajnoki döntő, amelyet filmre vettek.

Dániában vitatkozással telt el az 1911-es ősz. A pályatulajdonos (gazdag) klubok összevesztek a feltételeken a bérlő klubokkal, s ezért különválva önálló „bajnokságot" játszottak. Ezt a Kjøbenhavn Boldklub nyerte meg az Akademisk, a Frem és a BK af 1893 előtt. A KBU a többieknek írt ki egy sorozatot, azon az Østerbros BK veretlenül masírozott végig ellenfelein. 1912 tavaszán a szövetség a programot az olimpiára ügyelve határozta meg. Csak egyfordulós bajnokságot játszottak, a Kjøbenhavn Boldklub veretlenül lett bajnok.

Olaszországban továbbra is a Pro Vercelli uralkodott, a negyedik bajnoki címét nyerte meg öt év alatt. (A „hiányzó" esztendőben, 1910-ben is a legerősebb volt.) A lebonyolítási

Rugby
FOOTBALL
ET SPORTS ATHLÉTIQUES
Association
LA FINALE DU CHAMPIONNAT DE FRANCE DE FOOTBALL ASSOCIATION
ASSOCIATION SPORTIVE FRANÇAISE contre STADE RAPHAELOIS
CHAMPION de PARIS
CHAMPION de la COTE-D'AZUR
A. S. Française
Stade Raphaëlois
LA FINALE

Egy sportlap különleges beharangozója a francia döntő előtt

A Pro Vercelli együttese, amely öt év alatt negyedszer szerezte meg a bajnoki címet Olaszországban

Az Aarau bajnokcsapata. Hátul, balról: E. Bessmer, Flückiger, Ohl. Középen: Ballmer, Sigg, F. Bessmer. Elöl: Wydler, Märki, Rubli, Bolliger, Brändli

rend szinte hajszálra megegyezett az előző évivel. A két régió közül továbbra is a liguriai-lombardiai-piemonti volt a jobb, két kiváló csapattal. A Pro Vercellit ugyan megszorongatta, de utolérni nem tudta a Milan. A veneto-emíliai csoportban a Venezia végzett az élen, miután megnyerte mindhárom hazai mérkőzését. Aligha volt gyakran példa a futballtörténelemben olyanra, ami itt megesett: a mezőny összes tagja közül csak a legjobb, az első zárt negatív gólkülönbséggel (gólaránnyal). A Pro Vercelli elleni nagydöntőben aztán kiderült, hogy a velenceiek még nem érik el a legremekebb piemonti vagy lombardiai csapatok szintjét, 6:0-ra és 7:0-ra kaptak ki.

Svájcban új nagycsapat született. Az 1910-ben már a hármas döntőben szereplő, ám akkor ott még két vereséget szenvedő, 1911-ben a későbbi bajnok Young Boys mögött a Középcsoportban második FC Aarau mindenkit maga mögé utasított. A csoportmérkőzések szakaszában – ezúttal a keleti régióba beosztva – pontazonosság miatt „döntőt" vívott az FC Brühl a St.-Gallennel. A találkozó a 90. perc után 0:0-ra állt, ráadásul két aaraui játékosnak, Fritz Ballmernek és Fritz Bolligernek ott kellett hagynia a meccset, hogy határidőre visszaérjenek katonai egységükhöz. Ám a társak nélkülük, kilenc emberrel is megnyerték 2:0-ra a hosszabbítást! Ehhez képest az országos döntő már egyszerűbb feladat volt: a gárda előbb 5:1-re megverte a Servette-et, majd 3:1-re legyőzte a FC Etoile La Chaux-de-Fonds, a genfiek ellen ugyancsak diadalmas legénységét.

Spanyolországban először rendezték Barcelonában, a Camp de la Indústrián a hivatalosan a Copa de Su Majestad El Rey Alfonso XIII. elnevezésű Király-kupa tornáját. Eredetileg hat csapatot hívtak meg, ám az Athletic de Bilbao és a toledói Academia Infanteria az utolsó pillanatban visszalépett. Az elődöntő egyik mérkőzésén az FC Barcelona 3:0-ra megverte a tíz emberrel kiálló városi riválist, az Español FC-t. A másik ágon a madridi Sociedad Gimnástica

Española 2:1-re nyert az Irún Sporting ellen. A Barça a finálében 2:0-ra győzött a fővárosiak ellen, s így kapott gól nélkül megnyerte a tornát.

Svédországban továbbra is a kupasorozat volt a fontosabb, azon a stockholmi AIK győzött. A ligarendszerű bajnokságban (Svenska Serien) ismét az Örgryte IS végzett az élen. Zavaros idény volt ez, akadtak csapatok, amelyek nem is futballozták végig, ráadásul néhány mérkőzést nem játszottak le tavasszal, mert a hazai rendezésű olimpiára való felkészülés prioritása miatt nem találtak időpontot.

Norvégiában a skieni klubok nélkül a fővárosiak, a kristianiaiak uralták az idényt. A kupasorozat elődöntője volt a tulajdonképpeni aranycsata, ebben a Ski og FK Lyn 3:0-ra megverte a Mercantile Ski og FK csapatát. A másik ágon a porsgrunni Urœdds BK (1904-ben volt már kupadöntős) 10:3-ra tönkreverte a Bergen Fodboldsklubot. A döntőre elfogyott a tudomány, a címvédő, immár sorozatban negyedszer (s egyben utoljára) győztes Ski og FK Lyn 5:2-re győzött.

Romániában az 1911–1912-es idényben Alexandru Bellio, a bukaresti Olimpia új elnöke ajánlott fel trófeát az idény legjobbjának. Hiába remélte, hogy az övéi nyerik, megelőzte őket a szinte csak külföldi játékosokból, amerikaiakból, britekből és hollandokból álló, Ploieşti-be

A STOCKHOLMI OLIMPIA

„Londoni" döntő a nem is hűvös északon

Szinte mini Európa-bajnokságot rendeztek az 1912-es stockholmi olimpia labdarúgótornáján, természetesen a brit profik nélkül. De újfent kiderült, hogy az angol amatőrválogatottra épülő brit ötkarikás csapat – amelynek néhány tagja egyébként rendszeresen pályára lépett a profi válogatottban is – magasan kiemelkedik a mezőnyből. A belgák, a svájciak és az akkor már évek óta válogatott mérkőzésen nem szerepelő csehek kivételével minden, a kor színvonalához képest jelentős futballkultúrával rendelkező európai ország benevezte csapatát a svédországi játékokra, habár a franciák végül visszaléptek. Így tíz együttessel készítették el a párosítást, hatnak játszani kellett a nyolcaddöntőben is. Rögtön a 35 fokos hőségben vívott első meccsen meglepetés született, a finnek hosszabbításban 3:2-re nyertek az olaszok ellen. Ez volt a Squadra Azzurra első olyan tétmérkőzése, amelyre a harmincas évek kétszeres világbajnok edzője, Vittorio Pozzo készítette fel. A premier rosszul sikerült.

A másik ágon a Hugo Meisl és Jimmy Hogan által összeállított osztrák tizenegy 5:1-re megverte a németeket. Az osztrákok ugyan tartalékosan álltak ki (a WAFC nem engedte el sztárjait, Fischerát, Andrest és a Tekusch fivéreket), ellenben öt DFC Prag-játékossal erősítették meg a soraikat. A hollandok nagyszerű mérkőzésen, hosszabbításban kiharcolt 4:3-as győzelemmel küldték a vigaszágra a házigazda svédeket.

A negyeddöntőben a finnek folytatták jó sorozatukat, igaz, kifogták a mezőny leggyengébb csapatát. Az oroszok 2:1-es legyőzésével bejutottak az elődöntőbe. A következő párban a dánok nem vicceltek, 7:0-ra kiütötték a norvégokat. Az osztrákok kicsit esélyesebbnek számítottak a hollandok ellen, ennek ellenére nagy érvágás volt a számukra, hogy David Philips, a skót bíró nem adta meg az első percekben Studnicka szabályos gólját. A hőséghez jobban alkalmazkodó hollandok ugyanis ettől vérszemet kaptak, s még az első félidőben három gólt lőttek. A bécsi és prágai futballistákból álló ellenfél csak szépíteni tudott (3:1). A negyedik párban a magyar csapat 7:0-ra szenvedett vereséget a jobbhátvéd, a skót Thomas Burn kivételével kizárólag angolokból álló brit legénységtől.

való United AC. (1911-ben igazolta le a klub az első román játékosát, Vintulescut, aki azonban nem volt tagja az első csapatnak.) A körmérkőzéses sorozat tulajdonképpeni „bajnoki döntőjét" 6:2-re nyerte meg a sárga-kék alakulat az Olimpia ellen, s lett ezzel a román labdarúgás első nem bukaresti bajnoka. Megkönnyítette a helyzetét néhány szülő szigora: a vendégek csak kilenc emberrel álltak ki, mert két iskoláskorú játékosukat nem engedte elutazni a családja. 1912 tavaszán a Cupa Hans Herzogért is játszott a Bukarester FC-vel kiegészülve immár négy csapat, ezt a trófeát is a United AC nyerte meg.

Oroszországban már Moszkvában és Szentpéterváron is játszottak városi (városkörnyéki) bajnokságot. A mai orosz fővárosban az orehovói KSZO megvédte a bajnoki címét. Észak Velencéjében új bajnokot avattak, az Ugyelnajába való, 1903-ban alapított, piros és fekete színt viselő, a futball mellett (többnyire ugyanazokkal a játékosokkal) hokicsapatot is működtető Merkur veretlenül végzett az élen.

Az orosz válogatott már 1910-ben vívott két nem hivatalos mérkőzést, előbb a szentpétervári játékosok, majd néhány nappal a moszkvaiak álltak ki egy önmagát Corinthiansnak nevező, alkalmi cseh alakulat ellen. (A névválasztás a vendéglátók kérése volt, miután az

A diadalmas brit legénység. Hátul, balról: Littlewort, dr. Brebner, Berry, Walden, Woodward, Hoare, Sharpe, Knight. Elöl: Dines, Burn, Hanney

Az elődöntőben a finnek meglepően jól helytálltak, csak 4:0-ra kaptak ki a nagy favorittól, tulajdonképpen egyedül a mesternégyest szerző Harold Waldennel nem bírtak csak. A másik ágon a dánok 4:1-re megverték a hollandokat, így ugyanaz a két együttes jutott a döntőbe, mint 1908-ban, Londonban. A finálé előtt az angol Edgar Wallace Chadwick által irányított Oranje 9:0-ra kiütötte az erejével teljesen elkészült finn alakulatot. Jan Vos, az utrechti UVV csatára holland rekordot állított fel azzal, hogy öt gólt szerzett egy válogatott mérkőzésen. Az aranycsatát – 25 000 néző előtt – 4:2-re nyerték a britek. Arthur Berry és Vivian Woodward a második olimpiai aranyérmét szerezte. Az európai futballisták közül – kettőjükön kívül – egyedül Novák Dezső (1964, 1968) játszott két megnyert olimpiai döntőben.

Stockholmban Vigaszdíj-tornát rendeztek a nyolcad- vagy a negyeddöntőben kiesett csapatoknak. Ezen előbb az olaszok a svédeket (1:0), a tizenegy új játékost bevető németek a tíz gólt szerző Geo Fuchs vezérletével a gyenge oroszokat (16:0), az osztrákok a norvégokat (1:0) verték meg. A második körben az immár tudásához méltóan játszó osztrák gárda 5:1-gyel hazaküldte az olaszokat, míg az előző körben erőnyerő magyar válogatott 3:1-re verte meg a tizenhat gólos győzelmük ellenére hét helyen is változtató németeket. A Vigaszdíj-torna döntőjében a magyar válogatott sima, 3:0-s győzelmet aratott az osztrákok ellen, s az angolok elleni súlyos veresége dacára mégis díszes trófeával indulhatott haza.

Ünnepélyes öltözetben örökítette meg a kupagyőzelem feletti örömét a Ski og FK Lyn 1911 végén. Hátul, balról: Heyerdahl-Larsen, Krefting, Nysted, Andersen, E. Maartmann, R. Maartmann. Elöl: Due, Waldrop, Østgaard, Skou, Amble-Ommundsen

angol Corinthianst akarták meghívni, de nem tudták kifizetni a szigetlakók által kért „fellépti díjat", ami, amatőrjátékosokról lévén szó, leginkább a borsos költségeket fedezte volna.) 1911 augusztusában az English Wanderers nevű alakulat vizitált Szentpéterváron, a három mérkőzésén lőtt 32 gólját (kapott: nulla...) összesen több mint tízezer néző látta.

Egyre nagyobb igény mutatkozott egy „igazi" válogatott, valamint egy országos szövetség létrehozására is. Utóbbit indokolta a moszkvai és a szentpétervári futballélet közötti kapcsolatok erősítése mellett az is, hogy már más nagyvárosokban, így Kijevben, Harkovban és Odesszában is rendeztek városi bajnokságot. 1912. január 6-án a szentpétervári Vena (azaz: Bécs) nevű étteremben megalakult az Összorosz Labdarúgó-szövetség, a VFSZ (Vszerosszijszkij Futbolnij Szojuz). Első elnöknek a skót Arthur MacPhersont, Oroszországban használt nevén Artur Davidovics Makferszont, az akkor már az 52. évében járó, nagyon tekintélyes szentpétervári futballvezetőt, az ottani városi futball-liga korábbi első emberét választották. Szigora, határozottsága legendásnak számított az ottani körökben, Vaskezű Artúrnak becézték-csúfolták. 1918-ban halt meg Moszkvában.

Makferszon, az orosz szövetség első elnöke, családi körben

A VFSZ címere

G. A. Düperron

Az új szervezet egyik legfontosabb feladata a stockholmi olimpiára „szánt” válogatott kialakítása volt. A feladattal Georgij Alekszandrovics Düperront, egy francia származású család már Szentpéterváron született, a harmincas éveiben járó lelkes tagját bízták meg. Düperron (az orosz írásmód szerint Djuperron), a német iskolába járó, az orosz mellett három nyelven is kiválóan beszélő, jogászi végzettségű ifjú a sportnak szentelte az életét – sportújságíróként is dolgozott –, miután a gimnázium elvégzése után egy párizsi vakáción új világ tárult ki előtte. Alapítója volt a szentpétervári ligának, résztvevője az első oroszországi labdarúgó-mérkőzésnek, ő volt házája első kiváló játékvezetője, bábáskodott az Orosz Olimpiai Bizottság 1911-es megalakításánál és az VFSZ megalapításánál, utóbbi titkárának is megválasztották. Ebbéli minőségében kezdte kialakítani a válogatottat, amelybe – tekintettel az olimpiai regulákra – csak a barátságos mérkőzésekre hívta meg az évek óta az országban élő, kitűnő angol játékosokat. A szentpétervváriak és moszkvaiak együttese akkoriban még messze volt tudásban a kontinens legjobbjaitól. Az olimpián a németektől 16:0-ra, a torna után kerülővel hazainduló magyaroktól 9:0-ra és 12:0-ra kapott ki.

Robert Fulda, a moszkvai futballvezér átadja a bajnoki serleget

Dél-Amerikában lezárult egy fontos korszak: az Alumni AC 1911-ben szerezte meg története utolsó bajnoki címét. Pontazonosság miatt a körmérkőzéses szakasz után döntőt rendeztek, ezt a piros-fehérek 2:1-re megnyerték a Porteño ellen. A következő idényre még benevezett a bajnok, de már nem vett részt a meccseken. A hajdanán a Buenos Aires English High School növendékeiből alakult egyesület csapata 1900 és 1911 között tíz elsőséget szerzett, a „maradék” két évben második lett a Belgrano AC mögött.

Uruguayban, négyéves szünet után, ismét a CURCC (Peñarol) lett a bajnok, óriási, kilencpontos előnnyel végzett a Montevideo Wanderers, tízzel a River Plate és a Dublin előtt. Rio de Janeiróban a Botafogo – a Fluminense elleni mérkőzés botránya miatt – megsértődött és visszalépett. A Flu így szinte méltó ellenfél nélkül maradt, s nyerte meg története ötödik bajnoki címét. Az arisztokrácia piros-fehér-zöld színű alakulata Angliából szerződtetett szakembert a csapat élére, Charles Williams személyében. Ő volt a futballtörténelem egyik első „világvándor edzője”. Jó kapusnak számított, a Woolwich Arsenalban, a Manchester Cityben és a Tottenhamben is védett, majd 1908-ban edzőként kezdett dolgozni, s az az évi londoni olimpián ezüstérmes lett a dánokkal. Később tevékenykedett a koppenhágai Boldklubben af 1893 csapatánál, mígnem Oscar Cox invitálására Rio de Janeiróba költözött, ő lett a város első profi futballtrénere. Akkori brazíliai kalandja bő egy éven át tartott, utána visszatért Európába, majd a húszas évek elején újra Brazíliába költözött. 1931-es visszavonulásáig olyan híres kluboknál fordult meg, mint a Fluminense, az América, a Corinthians, a Botafogo és a Flamengo.

Bajnok lett a Lenin elleni merénylettel megvádolt angol főkonzul

- ***Igazi országos bajnokság Olaszországban és Dániában***
- ***Szabadrúgásnál már csak kilenc méterre állhatott az ellenfél***
- ***Az Aston Villa balösszekötője látnoknak is kiváló volt***

Bruce Lockhartot megelőzte Moszkvában a híre. Mielőtt elfoglalta alkonzuli posztját a brit nagykövetségen, már elterjedt az is, hogy egy kivételes tudású futballista érkezik Cambridge-ből. Nem csoda, hogy a legerősebb csapat, az orehovói KSZO azonnal a soraiba hívta. Ám Lockhart esetében – mint oly sokszor máskor hosszú életében – nem minden vagy mindenki az volt, aminek vagy akinek látszott. *Sir Bruce Lockhart* neve ugyanis nem a futballtudása miatt lett világszerte ismert. Kiváló diplomata volt, akinek 1932-ben megjelent *Memoirs of a British Agent (Egy brit ügynök emlékiratai)* című könyvét számos országban kiadták, illetve terjesztették. Sokoldalú fickó volt, azt meg kell adni! A brit külügyminisztérium küldte Moszkvába alkonzulnak. Beilleszkedését, a helyiekkel való kapcsolatát megkönnyítette, hogy tényleg akadt egy remek, Lockhart nevű, labdát rúgó Cambridge-ben – de az a bátyja, a rögbiben jeleskedő John volt. Ugyanakkor fotók bizonyítják, hogy Bruce Lockhart pályára lépett 1912-ben a KSZO bajnokcsapatában, más kérdés, utólag nem tudhatjuk, hogy valóban be is fért a tudása alapján, vagy az egykori Morozovcitól „örökölt" britek kaptak erre „ötletet" a Foreign Service-től. Az átvett aranyérmet mindenesetre Lockhart nagy becsben tartotta, később felajánlotta a Skót Nemzeti Könyvtár gyűjteményébe. 1914-ig játszott, eleinte gyakrabban, aztán ritkábban az orehovói futballcsapatban. 1917-ben, az októberi forradalom kitörése előtt már a főkonzuli posztot töltötte be, még október előtt hazarendelték. 1918-ban Lloyd George miniszterelnök és Lord Milner, a háborús kabinet egyik legbefolyásosabb tagja az-

Bruce Lockhart (fehérben) játékostársai körében

A moszkvai SZKO csapata. Balról: Szavincev, Lockhart, A. Misin, Akimov, Bond, Tomlinson, W. Charnok, J. Charnok, V. Misin, Kinyin, Buharinszkij

zal küldte vissza Moszkvába, hogy igyekezzen minél nagyobb befolyásra szert tenni az új rendben. A titkosszolgálat megbízta egy brit ügynöki hálózat kiépítésével. Néhány hónappal később ellenben – a Lenin elleni merénylet szellemi atyját sejtve benne – a vörösgárdisták letartóztatták. Alighanem a haláltól mentette meg, hogy kicserélték az új bolsevik kormány érdekeit Londonban képviselő, ott elfogott Makszim Makszimovics Litvinovval, a későbbi külügyi népbiztossal. Sir Lockhart 1970-ben, nyolcvankét évesen hunyt el.

Oroszországban 1912-ben rendeztek először országos bajnokságot, igaz, nem klubcsapatoknak, hanem városi válogatottaknak. Öt alakulat nevezett, de a kijeviek és az odesszaiak végül nem álltak ki, a harkoviak súlyos, 6:1-es vereséggel estek ki a moszkvaiak ellen. A győztes és a szentpétervári gárda játszotta a döntőt. Az első találkozó hosszabbítás után is 2:2-re végződött, az ismétlésben már a fővárosiak voltak jobbak, s nyertek 4:1-re. A moszkvaiaknál hét, az ellenfélnél három angol játszott, sőt, a diadalmas oldalon még egy finn, Bror Wiberg is szerepelt.

A szentpétervári városi bajnokságot a mindössze egy évvel korábban a Nagyezsda és az Ugyelnaja fúziójából alakult, latin nevet viselő Unitas nyerte meg, egy kivételével (Andrew) orosz játékosokkal. Más volt a helyzet a moszkvai ligában: a címvédő KSZO csatársorában a balszélső, A. Misinen kívül mindenki (Tomlinson, Bond, V. Charnok, Lockhart) brit volt, sőt, a fedezetsorban játszott még egy Charnok-rokon is.

Ausztriában a Rapid hatalmas fölénnyel védte meg a bajnoki címet. Ezúttal már végig a hütteldorfi pályán (Pfarrwiese) játszhatta a hazai mérkőzéseit, talán ennek is tulajdonítható, hogy veretlenül végzett az élen. Óriási bravúr volt ez: 1935-ig, a Rapid tizenegyedik bajnoki címéig senki sem tudta megismételni. A csapat élén a mindmáig Mister Rapidként emlegetett Dionys Schönecker állt, aki 1906-ban játékosként került az akkor piros-kékről már két éve zöld-fehérre váltó egykori munkásklubhoz. (A Rapidot 1898-ban Erster Wiener Arbeiter-Fußball-Club néven alapították, 1904-ben kapta a mai nevét.) Négy évvel később, 22 évesen bölcsen belátta, hogy a pályán kívül, vezetőként sokkal nagyobb hasznára lehet az egyesületnek. Szakosztályvezetőként ő irányította a futballcsapat mindennapjait, talán a

fiatalsága is döntő szerepet játszott abban, hogy a Rapid nagyon alacsony átlagéletkorú gárdával vágott neki 1911-ben az először kiírt bajnoki sorozatnak.

Az akkor még többségükben a pályafutásuk első harmadában járó futballisták közül Josef Brandstätter (1890-ben született, 42-szeres válogatott lett), Edi Bauer (1894, 23) és Rigo Kuthan (1891, 24) nyolc-nyolc, Heinrich Körner-Krczal (1893, 7), valamint Leopold Grundwald (1891, 8) hét-hét bajnoki címet nyert a hütteldorfiakkal.

A zöld-fehérek a Josef Kaltenbrunner (13 mérkőzésen szerepelt a 18-ból) – Josef Jech (10/1), Josef Brandstätter I (16/3) – Josef Klima (18), Fritz Brandstätter II (18/6), Josef Hagler (12/2) – Eduard Bauer (14/4), Gustav Blaha (16/13), Richard Kuthan (18/15), Leopold Grundwald (17/8), Heinrich Körner (18/6) alaptizeneggyel játszották végig az idényt. A csatárok közül Kuthant Rigo, Grundwaldot Grundl, Körnert Krczal néven emlegették – még az újságokban is. A kapus, a két Brandstätter, Hagler, valamint – Blaha kivételével – a csatársor minden tagja játszott a szezon négy válogatott találkozójának valamelyikén. Az osztrák tizenegy kétszer súlyos vereséget szenvedett a magyaroktól (ezzel elveszítette a Wagner-serleget), ellenben kétszer is legyőzte az olaszokat. A Squadra Azzurra elleni bécsi találkozó arról emlékezetes, hogy azon mutatkozott be szövetségi kapitányként Hugo Meisl, a két világháború közötti osztrák futball legnagyobb hatású vezére.

Két kiváló osztrák hátvéd, Karl Braunsteiner és a rapidos Josef Brandstätter

Csehországban a Český svaz footballový (ČSF) által kiírt cseh-morva bajnokságban a Sparta diadalmaskodott, miután a botrány miatt félbeszakadt döntőben 4:1-re nyert az AFK Kolín ellen. A SK Viktoria Žižkov győzött a Pohár dobročinnosti elnevezésű jótékonysági

A német Trónörökös kupája győztese, a nyugati válogatott. Balról: Quatram, Pohl, Steinhauer, Ludewig, Schümmelfelder, Schwagmeyer, Francken, Hennes, W. Fischer, Jansen, H. Fischer

serleg 1913-as kiírásában, a fináléjában 2:0-ra megverte a Slaviát. A csehországi németek futballszövetsége (Deutscher Fussball-Verband für Böhmen) külön tornát írt ki az égisze alá tartozó csapatoknak az 1912–1913-as idényben. A díjat – nem meglepő módon – az előző nyáron, a stockholmi olimpián az osztrák válogatott gerincét adó játékosokra építő Deutscher Fußball Club Prag vitte el.

Németországban újra a VfB Leipzig szerezte meg az országos titulust, 1911 után játszott ismét finálét, 1906 után tudott újra nyerni. Az első német bajnokság győztese 1913-ban aratta mindmáig utolsó diadalát. A lipcseiek az egyenes kieséses szakaszban előbb az FBC Askania Forstot (5:0), majd az elődöntőben a régi nagy riválist, a Berliner Thorball und Fussball Club Viktoria 1899-et (3:1) ejtették ki. Sima volt a döntő is, az először finalista Duisburger Spiel-Verein sem úszta meg vereség nélkül (3:1). A Viktoria-serleget harmadszor megszerző VfB Leipzig a német labdarúgás akkori rekorderévé lépett elő. A kék-fehérek sokat erősödtek a rajt előtt igazolt két húszéves futballistával, az idényt az országos döntő gólkirályaként záró Paul Pömpnerrel, valamint a középfedezetként azonnal kulcsszerepet kapó Edy Pendorffal. A „régiek" közül Willy Völker és a rutinos, mindhárom lipcsei aranycsapatban főszerepet játszó Adelbert Friedrich vitte a prímet. Utóbbinál (19) senki sem játszott több mérkőzésen 1903 és 1920 között a német országos bajnokságban. Fölényére jellemző, hogy a lista második helyén álló két berlini játékos, Willi Knesebeck és Helmut Röpnack csak tizennégyig jutott. Ebben az idényben szerepelt utoljára a kuparendszerű országos szakaszban a harmadik berlini kiválóság, Willi Worpitzky. Az 1912–1913-as sorozat második legjobb góllövője az 1920-ig tartó hőskor kiemelkedően leggólerősebb csatára volt az országos bajnokságban a maga 12 meccsen lőtt 20 góljával. (Röpnack ezen a listán is második, 13 találattal.) Érdemes még egy gondolat erejéig elidőzni a Trónörökös Kupájánál (Kronprinzen-Pokal), hiszen az alszövetségi

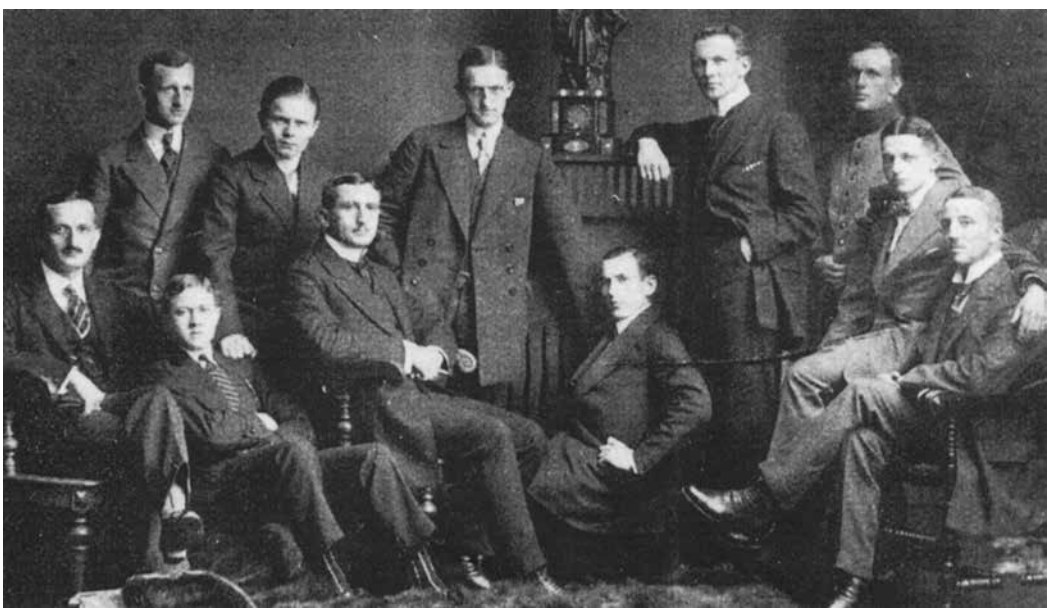

A VfB Leipzig elegáns bajnokcsapata. Hátul, balról: Michel, dr. Völker, Hesse, Pendorf, Dolge. Elöl: Schneider, Pömpner, Hermann, Richter, Völckers, Friedrich

A svájci bajnok Montriond-Sports Lausanne. Hátul, balról: Molles, Dupuis, Collet, Magnenat, Rey, Abbott, Stadler, Gottofrey. Elöl: Chatelan, Doboux, Denier, Meyer

válogatottak csatája mindig jó képet adott az erőviszonyokról. Az 1912–1913-as volt a sorozat ötödik kiírása, korábban kétszer a déliek, egyszer-egyszer pedig az északiak és a középnémetek nyertek. Ez a szezon változást hozott, a nyugati országrész együttese 5:3-ra megverte a fővárosban rendezett döntőben a berlini játékosokra épített brandenburgi válogatottat. Az országos bajnokságban ez volt az első alkalom, hogy a császárság nyugati részéből érkezett csapat döntőt játszott (Duisburger SV), s ugyancsak az első, hogy a nyugati válogatott megnyerte a Trónörökös Kupáját. Természetesen ez utóbbi is a duisburgiakra épült, de adott játékost a keretbe az Alemannia Aachen, az FC Mönchengladbach, a Bonner FV és a Düsseldorfer FC is. Később a német futball olyan további meghatározó szereplői lettek sikeresek ebből a régióból, mint a Schalke 04, a Borussia Dortmund vagy az 1. FC Köln, de a Nyugatnémet Alszövetséghez tartozó alakulat csak 1933-ban szerzett először bajnoki címet, a Düsseldorfer FC révén.

Svájcban a sokat tiltakozó Montriond-Sports Lausanne vitte el a bajnokság aranyát. A Nyugati csoportot megnyerő gárda a döntő első mérkőzését 5:4-re elveszítette a címvédő FC Aarau ellen. Ám utána eredményesen óvott amiatt, hogy a játékvezető három perccel a rendes játékidő letelte előtt fújta le a találkozót. Ráadásul sikerrel kifogásolta a partjelzők működését is. A szövetség újrajátszást rendelt el. Mielőtt azt megvívták volna, az Aarau már összeszedett egy vereséget, 2:1-re kikapott az FC Old Boys Baseltől. Az ismétlés sem folyt le simán, a második félidőben húsz percen keresztül tartott a kényszerpihenő, miután előbb a meccs-, majd a tartaléklabda is kipukkadt. Autóval mentek egy újabbért, addig állt a játék. A lausanne-iak ezt a találkozót megnyerték 2:1-re, s egy héttel később tulajdonképpen döntőt játszottak a bázeli „öregfiúk" ellen. A második félidőben esett az egyetlen gól, amely meghozta a Montriond-Sports Lausanne történetének első bajnoki sikerét.

Spanyolországban a két külön szövetség ismét két külön „bajnokságot” tartott. Ma már mindkettőt hivatalosnak ismeri el a Spanyol Labdarúgó-szövetség. A Federación Española de Fútbol (FEF) által szervezett szériában baszk, katalán és madridi csapat is indult. Az egyik elődöntőben a bilbaói Athletic Club 3:0-ra megverte a Madrid FC-t, a másikban a Racing Club Irún 1:0-ra győzött az España FC ellen. (Utóbbi, noha barcelonai, nem azonos az Españollal.) A két baszk gárda által vívott első madridi finálében hosszabbítás után sem született döntés, a felek egy nappal később újra megmérkőztek. A találkozó egyetlen gólját az irúniak szerezték. A másik sorozatot a futballklubok szövetsége, az Unión Española de Clubes de Fútbol szervezte, három nevezővel. A Pontevedra CF még a kezdés előtt visszalépett, így az első meccs a tulajdonképpeni döntő volt. Az egyből végül kettő lett, mivel nem bírt egymással az FC Barcelona és a Real Sociedad az első 90 percben. A másodikat a katalánok 2:1-re megnyerték. Csapatukban a jobbszélső, Romà Forns már harmadszor emelhette magasba a Copa del Reyt, a következő évek nagy csillaga, a csereként pályára lépő Paulino Alcántara ellenben az első nagy sikerét aratta.

Olaszországban az 1912–1913-as idényben rendezték az első, valóban országos bajnokságot, amelyben már szerepeltek a déli és a közép-olasz egyesületek is. A harminc csapat területi besorolás alapján küzdött, a későbbi évek gyakorlatának megfelelően az északiak és a déliek külön-külön – egészen az országos döntőig. A piemonti, lombard, ligúriai, venetói és Emilia-Romagna-i gárdák közül a címvédő vercelli „oroszlánok” jutottak a finalissimába. A piemonti csoportban és a hatcsapatos északi döntőben is veretlenek maradtak, 18 mérkőzésen mindössze három gólt kaptak. Délről a Lazio jutott nekik ellenfélnek, de – hogy ezzel a fordulattal éljünk – a rómaiak nem voltak ellenfelek. A Pro Vercelli 6:0-s győzelemmel szerezte meg ötödik bajnoki címét. Játékosai közül Giovanni Innocenti, Guido Ara, Giuseppe Milano I, Pietro Leone I és Carlo Rampini mindegyik bajnoki cím elnyerésének részese volt. Ezzel sem voltak azonban olasz rekorderek: Edoardo Pasteur és James Richardson Spensley korábban hatot nyert a Genoával.

Dániában is először rendeztek valóban országos bajnokságot, az amatőrkorszak magyar szisztémájához hasonló rendszerben. A vidéki alszövetségek legjobbjai játszottak egy tornát, majd a győztes jogot szerzett arra, hogy az országos döntőben a koppenhágai bajnokkal, a KBU legjobbjával megmérkőzzön. Öt alszövetség, a jyllandi (JBU), a sjællandi (SBU), a fyni (FBU), a bornholmi (BBU) és a lolland-falsteri (LFBU) öt eminense közül végül a B1901 Nykøbing csatázhatott a Kjøbenhavns BK-val, amelytől 6:2-re kikapott.

A dán KB. Hátul, balról: E. Nielsen, N. Middelboe, Weeke, Drescher. Középen: Becker, Castella, Lykke, E. Middelboe, Gyldenstein. Elöl: P. Nielsen, Thomsen

Franciaországban az évtized egyik legerősebb csapata, a Stade Helvétique de Marseille nyerte

A skót menedzser, George Morrell (jobbról a másodikként áll) által irányított, másodligás Woolwich Arsenal 1913-ban. Az egyesület a kétezres évek elején újra ezt a mezszínt használta

meg ismét az országos bajnokságot, miután, Mouren góljával, a hosszabbításban 1:0-ra legyőzte a Football Club de Rouent. Változást jelentett a korábbiakhoz képest, hogy a svájciak közé immár három francia is bekerült, közülük egyik volt a gólszerző. Ha manapság a marseille-i labdarúgásról beszélünk, szinte kizárólag az Olympique-ot emlegetjük, de nem árt még egyszer összefoglalni: az első világháború előtti években akadt a városban egy kiváló alakulat, amely 1909-ben, 1911-ben és 1913-ban bajnoki címet szerzett az USFSA sorozatában, 1910-ben pedig döntőt játszott. Tulajdonképpen eredményességben az OM csak a harmadik bajnoki címével, 1971-ben előzte meg. Addig az érdemi működését 1914-ben befejező (1929-ben rövid időre még feltámasztott, de a korábbi dicsőségétől messzire került) egyesület volt a település legsikeresebb futballklubja.

Az USFSA – miután akkor már évek óta nem rendelkezett FIFA-tagsággal, ezért nem adhatott játékosokat a válogatottba – 1913-ban csatlakozott a CFI-hez, a többi, labdarúgással is foglalkozó szövetséget tömörítő esernyőszervezethez. Így az USFSA is nevezett csapatot a Trophée de France-ba, a szövetségek bajnokainak kupájába. Igaz, nem a bajnok SH de Marseille-t, hanem az ezüstérmes roueniakat, akik meglepetésre kikaptak a trófea elődöntőjében az FCAF bajnokától, a La Vie au Grand Médoctól. A másik ágon a Cercle Atlétique de Paris (LFA) hosszabbításban legyőzte az FGSPF legjobbját, a Bois de Boulogne-ban lévő két tóról elnevezett Etoile des Deux Lacs-ot. A finálét idegenben, Bordeaux-ban a CA de Paris nyerte meg 2:1-re.

Belgiumban lezárult egy jelentős korszak, az első világháború előtti évek legsikeresebb szereplője, az Union Saint-Gilloise megszerezte története hetedik bajnoki címét. A brüsszeli sárga-kékek pontazonosság miatt bajnoki döntőt vívtak a címvédő Daring Clubbal, ezt 2:0-ra megnyerték. A csapat egyik pillére, a balhátvéd **Edgard Poelmans** mind a hét bajnoki elsőségnek részese volt. 1913-ban elhódította a csapattal az első ízben kiírt Belga Kupát is, amelyet egy évvel később újra megnyert a társaival. Harmincéves volt már az első világháború kitörésekor, öt év kiesett a pályafutásából, de 1919-ben még visszatért, futballozott két idényt, s végül ötre növelte a bajnoki ezüstjei számát is.

Hollandiában a Vitesse felett aratott kettős győzelemmel, sorozatban harmadszor, a Sparta lett a bajnok. Norvégiában újra az akkor még Kristianiának hívott, Oslóba való alakulat vitte el a kupát. A Mercantile Ski og FK ugyan elveszítette a döntőt az IF Fram Larvik ellen, de aztán sikerrel óvott Otto Christiansen jogosulatlan szerepeltetése miatt. Az újrázást 6:0-ra megnyerte. (Nehéz azért elhinni, hogy egyetlen játékos, aki nem is szerzett gólt, ennyit számított volna a jobbfedezet posztján az első mérkőzésen.)

Svédországban – ahogyan a korábbi években is – rendeztek egy kupasorozatot és egy körmérkőzéses tornát is. Előbbinek a győztesét, a Djurgårdens IF-et illette a bajnok cím. A stockholmi legénység kétszer is döntetlent játszott a döntőben az Örgryte IS-szel. A második remi után a Djurgården (jelentése: állatkert) nem akart hosszabbítást vívni, ezért a szövetség kihirdette az ÖIS-t bajnoknak. Ám a fellebbezésnél a fővárosi csapat megkapta az újabb mérkőzés játszásának a lehetőségét, s élt vele, a stockholmi Råsunda Stadionban 3:1-re győzött. Nem feltétlenül biztos, hogy a bajnoké volt az idényben a legerősebb játékosállomány, a válogatottban szerepelt 29 futballistából csak hárman tartoztak a Djurgårdenbe: Victor Jansson, Ragnar Wicksell és „Putte" Frykman. Ráadásul hárman együttvéve sem számlálnak annyi mérkőzést, ahányat a válogatott játszott. A Svenska Serient az IFK Göteborg nyerte meg.

Romániában már hat csapat nevezett az 1913-as tavaszi Cupa Hans Herzogra, amelynek a végtáblázata ugyan kissé hiányos, viszont az kétségtelen, hogy a CA Colentina nyolc mérkőzésből nyolcat megnyert. A United AC is kikapott tőle, de a hátránya matematikailag behozható lett volna. Ám végül a csonka tabella alapján hirdettek kupagyőztest, mivel a második balkáni háború kitörése után minden futballtevékenységet beszüntettek. A csatazaj hamar elült, augusztusban a bukaresti békekonferencia, ma már tudjuk, hozzávetőleg egy évre véget vetett a vérontásnak. Ám a néhány hetes konfliktus is nagy hatással volt a román labdarúgásra – a külföldiek döntő többsége elhagyta az országot.

Angliában a Sunderland és az Aston Villa párharcát hozta az idény, igazságos lezárással. Az FA-kupa döntőjében a birminghamiek 1:0-ra győztek **Thomas Barber** góljával. Pontosan úgy, ahogyan a Villa balösszekötője, Clement Stephenson megálmodta. A mérkőzés elején, egy bedobásnál mondta is a sunderlandi sztárjátékosnak, Charlie Buchannek: „1:0 lesz a vége, Tom Barber fejeli a gólt. Az éjjel megálmodtam." Szóról szóra így is történt. Az első félidőben alighanem csak Clem Stephenson volt biztos abban, hogy bár tizenegyest kapott a csapata – ez volt a második büntető az FA-kupa-döntők történeté-

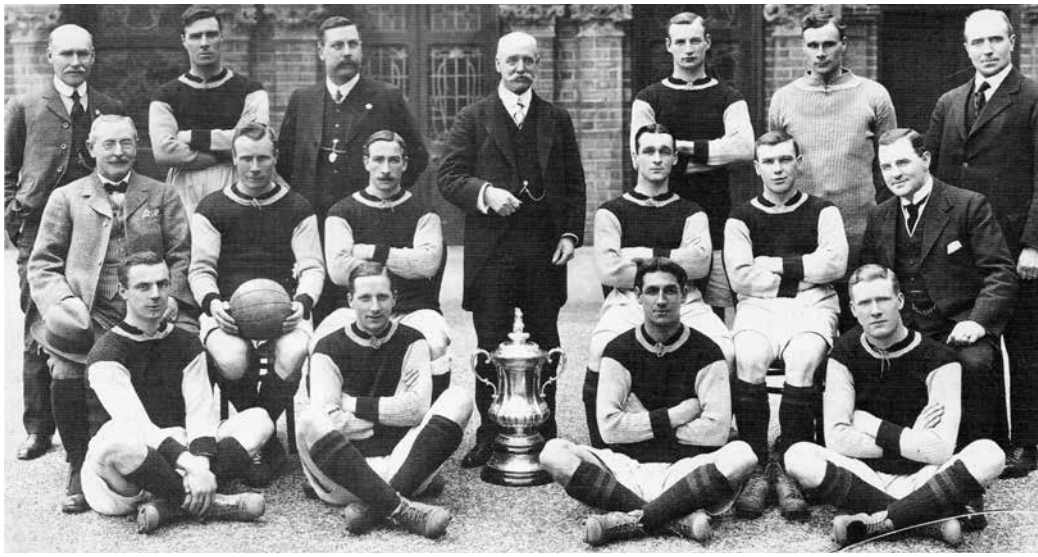

Az Aston Villa kupagyőztes gárdája. Hátul, balról: Gierson, Lyons, Bate igazgató, Rinder elnök, Weston, Hardy, Spencer igazgató. Középen: George Ramsay menedzser, Bache, Halse, Hampton, Stephenson, Jones igazgató. Elöl: Wallace, Barber, Harrop, Leach

ben – Charlie Wallace nem lövi be. A máskor biztos ítéletvégrehajtó csúnyán eltévesztette a célt, aztán annyira magába roskadt, hogy a szünetben, amikor a sunderlandi Jackie Mordue, az ellenfél legjobb tizenegyesrúgója sportszerűen vigasztalni akarta, nem találta meg, mert

TÁVOL-KELETI JÁTÉKOK 1913-BAN!

Kína fellépett a futballporondra

A kínai csapat az első hivatalos mérkőzése előtt

A nyilvánvalóan az olimpiai játékok mintájára szervezett I. Távol-Keleti Játékokon hat ország, a rendező Fülöp-szigetek, valamint a Kínai Köztársaság, a Japán Császárság, a Maláj Államok Szövetsége (Malajzia), Sziám (Thaiföld) és a brit koronagyarmat, Hongkong vett részt, 1913 februárjában. A labdarúgótornára mindössze két csapat nevezett: a brit, spanyol és amerikai játékosokat is felvonultató Bohemian Club Manilából, valamint a hongkongi kínaiak csapata, a Kínai Köztársaságot képviselő South China AA. A „döntőt", a torna egyetlen mérkőzését 2:1-re a Fülöp-szigeteiek nyerték. Ám ennél is fontosabb: ez volt a kínai futball első kapcsolata a nagyvilággal.

Wallace bezárkózott a WC-be. A második félidőben Sam Hardy, a Villa kapusa tíz percre elhagyta a pályát, ameddig ápolták, más állt a helyére. A Sunderland vadul támadott, de csak két kapufáig jutott. A 75. percben aztán Wallace beadása után a jobbfedezet Barber bebólintotta a labdát a kapuba. Ahogyan Stephenson álmában is…

Első alkalommal vívta a First Division aktuális első két helyezettje az FA-kupa döntőjét, s a csúcsderbihez csúcsközönség dukált. A klubmérkőzésen világrekordot jelentő 120 081 néző volt jelen Crystal Palace-stadionban.

A bajnokságban a Villa diadala után is nyílt volt a csata a két gárda között. A Sunderland szinte lehetetlen helyzetből tornázta fel magát esélyesnek. Az első

Jimmy Richardson (Sunderland) és Joe Halse (Aston Villa) választ a kupadöntő előtt

A bajnok és kupadöntős Sunderland. Felül, kis képen: Cuggy és Richardson. Hátul, balról: Milton, Cringan, Thomson, Butler, Gladwin, Low. Elöl: Mordue, Buchan, Hall, Holley, Martin

hét forduló után, öt vereséggel és két döntetlennel a háta mögött, sokkal inkább a kiesés, semmint a bajnoki diadal várományosának tűnt. Ám októberben sikerült két ponton is megerősítenie a védelmét, megszerezte Joe Butler kapust és Charlie Gladwint, a hátvédsorba. Velük más volt a Sunderland! A nagy hármas, Jackie Mordue, Charlie Buchan és Frank Cuggy is sokkal felszabadultabban játszott, az új erőre kapott „fekete macskák" karácsony után már csupán egyetlen bajnokit buktak. Az elveszített kupadöntő után négy nappal látogattak a Villa Parkba, ott kellett megoldani a legnehezebb leckét. A fiatal Walter Tinsley, aki az utolsó pillanatban maradt ki a kupadöntőn a csapatból, mivel George Holley mégis felépült, élete mérkőzését játszotta. Ő lőtte a döntetlent hozó gólt, aminek a birtokában már „csak" meg kellett otthon verni a Boltont. És a Sunderland véghezvitte azt, ami októberben még lehetetlennek tűnt: megnyerte a bajnokságot.

Angliában ebben az idényben növelték meg szabadrúgásnál az ellenfél játékosának minimális távolságát hatról tíz yardra, kilenc méterre. Az angol válogatott történelmi vereséget szenvedett: először kapott ki – méghozzá a tíz emberrel játszó írektől – Belfastban.

Skóciában a Rangers sorozatban harmadszor szerezte meg a bajnoki címet, ugyanakkor, akárcsak a Celtic, elbukott a kupadöntőbe vezető úton. Mindössze harmadszor fordult elő 1896 óta ebben a sorozatban, hogy az Old Firm egyik gárdája sem jutott el a fináléig. A két döntőbeli újonc csatáját a Falkirk 2:0-ra nyerte meg a Raith Rovers ellen.

Argentínában az Alumni AC benevezett még a bajnokságra, de – anyagi nehézségei miatt – már nem játszott mérkőzéseket. Labdarúgói nagy része a Quilmesbe lépett át. Ennek tudatában nem meglepő, hogy utóbbi alakulat nyerte meg az „egyik" bajnokságot. Júliusban ugyanis, miután az addigi szövetséget, az Argentine Football Associationt – azzal a feltétellel, hogy korábbi státusát megszünteti az angol FA-ben (!), s önállósítja magát – a FIFA a tagjai sorába fogadta. Ezek után a Gimnasia y Esgrima vezérletével néhány klub ellenszövetséget hozott létre, Federación Argentina de Football (FAF) néven. Ennek bajnokságát a Porteño nyerte meg. A válogatottnak nem igazán ment: ősszel öt különböző kupáért is megmérkőzött az uruguayiakkal, ám ezek közül csak egyet, a Copa Montevideót vitte el.

Az uruknál 1903 után ismét a Nacional lett a bajnok, s 1905 óta először fordult elő, hogy a CURCC és a Nacional végezzen az első két helyen, az akkorihoz képest ezúttal fordított sorrendben zártak.

Brazíliában a paulisták ligáját az Americano nyerte meg. Ekkor szerezte meg az éppen a Mackenzie színeiben futballozó Arthur Friedenreich, a brazil futball hőskorának legnagyobb sztárja, az első gólkirályi címét. Rio de Janeiróban két egymással vetélkedő szövetség is külön rendezett bajnokságot. A Liga Metropolitana de Sports Athléticos (LMSA) a Botafogo kivételével a korábbi legerősebb klubokat tömörítette, sorozatában a Paysandu lett a győztes. Az Associação de Football do Rio de Janeiro (AFRJ) ligájában, minő meglepetés, a Botafogo lett az első.

Kiskacsa így még nem tudott futballozni

- ***Ismeretlen magyar segítette bajnoki címhez a fürthieket***
- ***György király is megtekintette az angol FA-kupa döntőjét***
- ***Túl sok volt a brit Odesszában, az oroszok ukrán bajnokánál***

Az 1913–1914-es volt az első világháború előtti utolsó teljes szezon az európai futballban. A Brit-szigeteken, Nyugat- és Közép-Európában lezárt egy korszakot, az elkövetkező öt esztendőben a labdarúgásban megismerthez képest másfajta, sokkal borzasztóbb, tragikusabb csatákat kellett (volna) megnyerni.

A legjobb s egyben legszomorúbb példa az új bajor „szupercsapat", a Spielvereinigung Fürth 1903, röviden SpVgg Fürth története. Áprilisban a kor egyik leghíresebb, a kontinensen dolgozó angol edzője, William Townley vette át a gárdát. Aki akkoriban a német futballban számított, mindenki ismerte őt. Tudták róla, hogy játékosként is a legjobbak közé tartozott (örökre beírta a nevét az FA-kupa aranykönyvébe azzal, hogy elsőként szerzett mesterhármast a sorozat döntőjében), s hogy utána sikerrel működött edzőként a DFC Pragnál, majd és főleg pedig

A német bajnok Spielvereinigung Fürth. Hátul, balról (csak a játékosok): Wellfhöfer, Jakob, Burger, Schmidt, Weisz, Hirsch, Wunderlich, Riebe. Elöl: Seidel, Polenski, Franz

a Karlsruher FV-nál, amellyel 1910-ben megnyerte a német bajnokságot. Utána Fürthbe költözött, ahol elkezdte lerakni egy újabb nagycsapat alapjait. Kétszer is megnyerte a bajor bajnokságot (Ostkreismeisterschaft), ám utána nem tudott ellenállni a Münchner SC csábításának, 1913 decemberében odaszerződött. Miután a délnémet bajnokság fölényes megnyerésével a fürthiek bejutottak az országos bajnoki sorozatba, áprilisban visszahívták Townley-t, segítse a fiúkat a Viktoria-serlegért folytatott harcban. Esélyesnek érezték magukat, s nem is ok nélkül. Az idényre érkezett két sztárjátékos, a Townley-val a Karlsruher FV-ban már nagy sikereket elért Julius Hirsch, valamint a „33" FC-t elhagyó magyar középcsatár, Weisz (német forrásokban többször is hibásan: Weicz) Frigyes, akik kiegészülve a jobbösszekötő Karl Franzcal, félelmetes hármast alkottak.

A zöld-fehérek első lépésként Lipcsében továbbjutottak a város második számú alakulata, az SpVgg Leipzig ellen. Utána saját pályájukon, óriási csatában, Weisz és Franz két-két góljával, 146 perces harcban 4:3-ra megverték a balszerencsés, a Paul Wiesener nevű védője lábtörése miatt a meccs nagy részében emberhátrányban játszó Berliner Ballspiel-Club 1903-at. Jöhetett a döntő, 1914. május 31-én Magdeburgban. Akkor a legrosszabb álmukban sem jelent meg, ma már tudjuk: 1920-ig az utolsó német bajnoki finálé. A fürthiek a bajnoki címvédő VfB Leipzig ellen tusakodtak – ezúttal 153 percen keresztül. Nyertek 3:2-re, a 22 éves Karl Franz ezúttal még a Fritznek vagy Fricinek becézett Weiszen is túltett: két gólt szerzett, szemben a center egy találatával. Nem bánta ezt a magyar sem, pályafutása legszebb sikerét érte el. Karl Franz, a bajnoki sorozat gólkirálya, nem egészen 100 nappal később elesett a lotaringiai fronton. A bajnokcsapat további három játékosa, Sebastian Seidel, Hans Jakob és Weisz Frigyes, akit hajdanán itthon a *Sporthírlap* szavazásán Koródy, az angol Lane, Kertész I és az ifjú Pataky előtt nagy fölénnyel a magyar bajnokság legjobb középcsatárának választottak az olvasók, ugyancsak a nagy háború hősi halottja lett.

Ausztriában vetélytársa akadt a kétszeres bajnok Rapidnak, az 1912-ben harmadik, 1913-ban második WAF. A két együttes azonos pontszámmal (27) zárta a bajnokságot, amelyet a szövetség szabályai szerint a több győzelem döntött el. Azért érdemes ezt hangsúlyozni, mert a zöld-fehérek gólaránya és gólkülönbsége is jobb volt. Alapvetően befolyásolta a tavaszi eredményeket, hogy a Rapid négy kulcsjátékosa, Edi Bauer, Blaha, Dittrich és Hagler 1914 elejétől különböző idejű eltiltását töltötte egy játékvezetővel szembeni sportszerűtlenség miatt, Hagler szinte az egész tavaszi szezont kihagyni volt kénytelen. Velük ősszel veretlen maradt, s kétpontos előnnyel az élen zárt a csapat, a folytatásban ellenben kétszer is kikapott, s beérte a WAF. Ugyanakkor a bajnoki cím egy olyan találkozón ment el az utolsó előtti fordulóban, amelyen már mind a négy eltiltott játszhatott. Arra senki sem számított, hogy a WAC-Platzon (4000 néző előtt) a középcsapatnak számító Simmeringer SC – legjobb csatára, Ferdinand Swatosch két góljával – 2:1-re megveri a hütteldorfiakat. Az akkor húszéves centert az idény után azonnal megvette a Rapid.

A Wiener Association FC edzője ebben a szezonban a császárvárosi hőskor egyik legismertebb alakja, Max Leuthe (alkalmanként használt álnevén Mac John) volt, aki nem kevesebbet állított magáról, mint hogy ő a bécsi futball megalapítója. („Ich bin der Begründer des Wiener Fußballsports.") Játékosai közül különösen a Tekusch fivérek, valamint Adolf Fischera és Johann Schwarz számítottak a csapat erősségeinek. Érdekes eseménye volt a tavaszi idénynek az ÖFB május 17-i döntése, amellyel Jimmy Hogant, a kiváló angol edzőt amolyan szakfelügye-

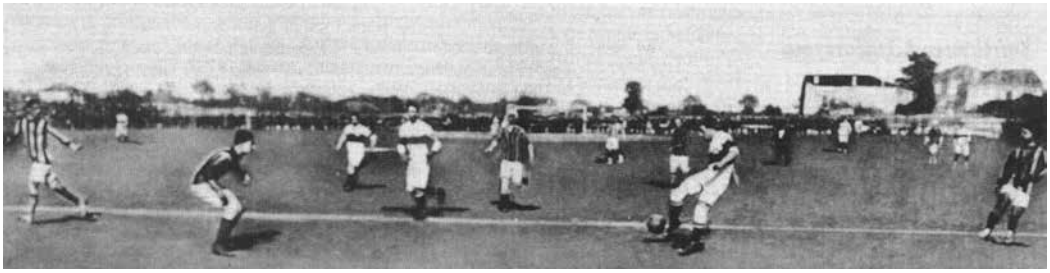

Jelenet a Trophée de France 1914-es döntőjéből. A későbbi győztes Lille akcióban

lővé nevezte ki. A hivatalos megfogalmazás szerint minden bécsi klub edzője és edzőkiképzője (szelídebben: oktató) lett, aki hetente négyszer tartott foglalkozásokat különböző ottani pályákon. Két évre szóló megbízatásának teljesítését hamar meghiúsította a háború. 1914 májusának végén rendeztek egy különleges tornát Bécsben, amelyen egy helyi válogatott csapat mellé meghívták az angol (Burnley), a skót (Celtic) és az ír (Glentoran) kupagyőztest. Belfastban ma is nagy becsben tartják az ott elnyert trófeát, amely azóta is az egyetlen, ír egyesület által valamely színvonalas európai tornán elhódított serleg.

Az osztrákok nagyjából kibékültek a télen a csehekkel, ennek egyik következménye volt, hogy a prágai német alakulatok a későbbiekben már nem tartoztak az ÖFB alá, s így játékosaik a válogatottban sem játszottak. A május 3-ai – az osztrákok addigi hazai válogatott mérkőzésein rekordot jelentő 22 000 néző előtt játszott – találkozón még pályára lépett Robert Merz, ő volt az utolsó DFC Prag-futballista az osztrák csapatban. A 13-szoros válogatott jobbösszekötő 1914 augusztusában elesett az orosz fronton. A mellette játszó középcsatár, Karl Braunsteiner orosz hadifogságba került, majd 1916 áprilisában tífusz végzett vele Taskentben.

A csehek 1913-as bajnokságát a Slavia nyerte meg, miután a döntőben 2:0-ra megverte a morvaországi csoport legjobbját, az SK Moravská Slavia Brnót.

Franciaországban az első világháború kitörése előtti utolsó USFSA-bajnokság döntőjét két olyan klub csapata vívta, amelyek aztán a profi korszakban, jó két évtizeddel később is meghatározó szereppel bírtak. Az Olympique Lillois a finálében 3:0-ra legyőzte az Olympique de Cette (a város mai neve: Sète) legénységét. Az FGSPF bajnoki aranyát a bordeaux-i AS Les Bons Gars legyőzésével a párizsi Patronage Olier szerezte meg. Az FCAF bajnoka a bordeaux-i La Vie au Grand Air du Médoc lett, játék nélkül. Ez a liga lassan a semmibe veszett. Az összes szervezetet tömörítő CFI (Comité français interfédéral) által kiírt Trophée de France serleget a lille-iek vihették haza, miután a döntőben 4:1-re megverték a La Vie au Grand Air du Médocot. Ez volt az utolsó év, hogy a trófeáért négy szövetség csapata játszott, az Olympique Lille képviselte az USFSA-t, a döntőbeli vesztes az FCAF-nak rövidített Fédération cycliste et athlétique de France-t, a Patronage Olier az FGSPF-et, míg a Football Etoile Club de Levallois az LFA-t, vagyis a Ligue de Football Associationt. A francia labdarúgás világhírnévre emelkedett szereplői közül Jules Rimet, a későbbi FIFA-elnök az LFA-t, Charles Simon (egy ideig a frissen alapított kupasorozat, a Coupe de France névadója) és Henry Delauney a katolikus FGSPF-et, az egyébként németországi tanulmányai és ezzel párhuzamosan a Preussen Berlin tagjaként folytatott légiós karrierje után Párizsba hazatért, akkor még mindig elsősorban játékos Gabriel Hanot az USFSA sorait erősítette.

Olaszországban a piemonti Casale Foot Ball Club átvette a helyi riválisPro Vercelli helyét a trónon. A két csapat székhelye alig harminc kilométernyire van egymástól, óriási volt a rivalizálás a játékosok és a szurkolók között is. Amikor néhány hónappal később Luigi Barbesino, a fekete mezén fehér csillagot viselő Casale középfedezete és Giuseppe Milano I, a Pro Vercelli ásza a katonaságnál egy szakaszba kerültek a háború sodrában, éveken át nem is szóltak egymáshoz. *(Misur Tamás: Nagy olasz futballkönyv).* A Casale, amely az előző évben már az északi régió második legerősebb alakulata volt a Pro Vercelli mögött, elsősorban szenzációs támadójátékának köszönhette a sikerét. A címvédő nem jutott tovább a piemonti–liguriai csoportból, miután a Casale mellett megelőzte a Milantól érkező Renzo De Vecchivel (becenéve sok mindent elárul futballtudásáról: Isten fia) megerősödött, s már az angol William Garbutt által irányított Genoa is. A lombard csoportban a De Vecchi távozását megszenvedő Milan maradt le az Inter és a Juventus mögött. A veneto–emiliai szekcióból a Vicenza és a Hellas lépett tovább. Az északi régió hatos döntője jól mutatta az erőviszonyokat, a két piemonti–liguriai végzett az első két helyen, majd a két „lombard" (az idézőjel magyarázata, hogy ide tartozott a torinói Juventus is) a következő kettőn, s végül a veneto–emiliaiak az utolsó két helyen. A világháború előtti utolsó teljes olasz szezonban a három nagy északi csoportban összesen 29 csapat szerepelt. A déli (valójában inkább középső és déli) országrészből tizenhatan neveztek, közülük az akkor még fehér-fekete színű Società Podistica Lazio vívta ki a nagydöntőben való szereplés jogát. Az országos bajnoki cím sorsa már az első mérkőzésen eldőlt, a Casale 7:1-re nyert a saját pályáján. A római, 2:0-ra megnyert visszavágó már csak formalitásnak számított.

Spanyolországban – köszönhetően az 1913-ban megszületett „futballbékének", a két szövetség megállapodásának – ismét egy sorozatot írtak ki Copa de Su Majestad El Rey Alfonso XIII néven. Ezúttal a területi bajnokokat invitálták, az északi régiót az Athletic Club de Bilbao,

A spanyol Király-kupa-győztes bilbaói gárda. Állnak, balról: P. Belaúste, Eguía, Iceta, Zuazo, Ibarreche, J. M. Belaúste, Hurtado, R. Belaúste. Elöl: Cortadi, Pichichi, Solaun

a középsőt a madridi Real Sociedad Gimnástica Española, a galíciait a Real Vigo Sporting Club, a katalánt a barcelonai España FC képviselte. A déli országrészt reprezentáló Sevilla Balompié – más sorozat híján – a Copa Sevilla megnyerésével kvalifikálta magát. A Baszkföldön, Irúnban rendezett döntőben az Athletic Club de Bilbao 2:1-re legyőzte a katalánokat, s története során már ötödször lett kupagyőztes. A csapat egyik fő erőssége a középfedezet José María Belausteguigoitia (röviden: Belaúste) volt, akinek egyébként az öccse, Ramón is játszott az együttesben. Az idősebb fivér – még játékos-pályafutása alatt végzett jogász – csapatkapitánya volt 1920-ban az antwerpeni olimpián ezüstérmet nyert spanyol válogatottnak. Mindez azért is különösen érdekes, mert egyébként szívből gyűlölte a spanyolokat. Még az olimpiai érmét is alig kapta meg, mivel nem volt hajlandó vinni a spanyol zászlót az ünnepségen. 1922-ben, mint a Baszk Nemzeti Párt sportszekciójának első embere, azt kiabálta, hogy „Halál Spanyolországra"! Nem csoda, hogy harmincas évei közepétől élete nagy részét külföldön volt kénytelen eltölteni. Neki tulajdonítják a spanyolok azt a mondást, amely miatt a válogatott a Furia Roja (Vörös düh, Vörös indulat) becenevet viseli. A svédek elleni olimpiai mérkőzésen az egyenlítést hozó találat előtt így kiáltott csapattársához, Sabino Bilbaóhoz: „A mí el pelotón, Sabino, que los arrollo!" („Add nekem a labdát, Sabino, eltiprom őket!")

A kortársak szerint egyetlen, hozzá fogható futballista akadt csak a csapattársai között, Rafael Moreno, becenevén Pichichi (a baszk írásmód szerint Pitxitxi, magyarul Kiskacsa), akinek emlékét mindmáig őrzi a spanyol gólkirályi trófea. Még előkelőbb családból származott, mint a középosztálybeli Belaústék, édesapja, Joaquín Moreno volt rövid ideig Bilbao polgármestere. Nagybátyja, Miguel de Unamuno híres költő, filozófus, egyetemi rektor volt, aki a Franco-éra egy részét kénytelen volt házi őrizetben tölteni. Pichichi népszerűsége a kor leghíresebb baszk impresszionista festőjét, *Aurelio Artetát* is megihlette. Az 1920-ban készült ***Idill a sportpályán*** *(Idilio en los Campos de Sport)* a híres futballistát s a feleségét, Avelina Rodríguez Miguelt ábrázolja. A festmény, akárcsak 1990-ben felavatott szobra, a bilbaói klubház ékessége. Pichichi 1914-ben szerezte meg az első kupagyőzelmét élete egyetlen klubjával, 1915-ben, 1916-ban és 1921-ben is újrázott. Tagja volt az első spanyol válogatottnak, 1920-ban olimpiai ezüstérmes lett a csapattal. Noha még 160 centire sem nőtt, kiválóan cselezett, nagyot lőtt, s villámgyorsan futott. A piros-fehér csíkos mezben 170 mérkőzésen 200, szűkítve 89 Király-kupa-mérkőzésen 77 találatot szerzett. Pályafutása minden idényében őt ünnepelték az északi és vizcayai liga gólkirályaként. Ő rúgta a legendás bilbaói stadion, a San Mames történetének első gólját. Szegény, egy évvel a negyedik kupagyőzelme után, 1922. március elsején tífuszban meghalt. Az első mellszobrát már 1926-ban felavatták a stadionnál, akkortól kezdve minden, először a San Mamesben járó csapat virágot helyezett el a kiváló góllövő emléke előtt tisztelegve.

A belga Daring Club tíz ünneplő játékosa. Balról: Deulin, Verstraeten, Bessems, Bossaert, Frogneux, Bauwens, Brébart, Wright, Bouchain, Swartenbroeks

Belgiumban a Daring Club nyerte meg a bajnokságot, maga mögé utasítva az Union Saint-Gilloise-t és a Cercle Sportif Brugeois-t. 1914 tavaszán az ötven évvel azelőtt alapított AA La Gantoise nevű egyesület I. Albert királyhoz fordult a royale, királyi titulus elnyerése érdekében. Az igenlő válasszal az immár Association Royale Athlétique La Gantoise, első sportklubként, a „királyi társaságok" közé emelkedett.

Hollandiában a HVV Den Haag előbb megelőzte a Keleti csoportban a címvédő Sparta Rotterdamot, majd megnyerte a bajnoki hármas döntőt a Vitesse és a Willem II előtt. A hágai alakulatnak ez volt a tizedik bajnoki címe, s egyben az utolsó eddigi története során.

Svájcban az FC Aarau győzött, 1912 után másodszor. Második az FC Young Boys, harmadik a Cantonal-Neuchâtel FC lett.

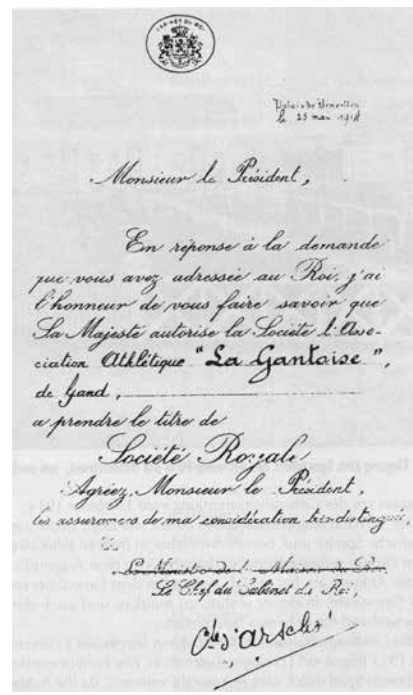

Monsieur le Président,

En réponse à la demande que vous avez adressée au Roi, j'ai l'honneur de vous faire savoir que Sa Majesté autorise la Société l'Association Athlétique "La Gantoise", de Gand, à prendre le titre de Société Royale.

Agréez, Monsieur le Président, les assurances de ma considération très distinguée,

Le Chef du Cabinet du Roi,

1914. május 25-én a királyi kabinet ezzel a levéllel ajándékozta a Royale név viselését a genti klubnak

Dániában változott (kicsit) az egy évvel előtte újdonságnak számító lebonyolítási rend. Ha annál az idénynél leírtuk, hogy a magyar rendszerhez hasonlót használtak, ismételjük meg, ilyen változás hajdanán nálunk is volt. A lényeg: a vidéki (tartományi) alszövetségek sorozatának legjobbja immár nem a koppenhágai bajnokság első helyezettjét, hanem a másodikat hívhatta ki. S mivel annál is jóval gyengébb volt (esetünkben a 3:0-s vereséget szenvedő Vejle BK), két fővárosi csapat vívta az országos döntőt. Ennek természetesen megvolt az a veszélye, hogy az eredeti koppenhágai bajnokságot fölényesen megnyerő KB elvérzik a korábban már legyőzött és megelőzött Boldklubben af 1893 ellen. Nem ez történt, a kor kiemelkedően legeredményesebb dán klubcsapata, amely a KBU bajnokságában

A svájci bajnok Aarau. Hátul, balról (csak a játékosok): E. Bessmer, E. Rubli, Bolliger, F. Bessmer, A. Rubli, E. Flückiger, Rebmann, H. Flückiger, Märki. Elöl: Wydler, Jörg

1908. szeptember 27. és 1913. április 27. között, majd aztán a teljes 1913–1914-es idényben veretlen maradt, 4:2-re nyert az országos bajnoki címért kiírt találkozón. Már csupán az egyik Middelboe fiúval, Einarral a soraiban. Nils akkoriban már Angliában élt, Kristian ebben a szezonban fejezte be a klubfutballt.

A KB az országos bajnoki címet is megnyerte Dániában. Hátul, balról: Becker, Nielsen, Wolfhagen, Gyldenstein. Középen: Lykke, Castella, Christensen, Brysting, Thomsen. Elöl: E. Middelboe, Nørland

Norvégiában ismét az Odds BK Skien szerezte meg a kupát, miután 2:1-re legyőzte a címvédő Mercantile Ski og FK Kristianiát. A díjat hét év után ismét elnyerő skieni csapatban elsősorban a védőpár tündökölt, a Per Skou (41-szeres válogatott 1911 és 1923 között) és Otto Aulie (28, 1911–1922) alkotta, Skoulie-nak becézett kettőst – nem kevés nosztalgiával – minden idők legjobb norvég hátvédkettősének nevezték az utódok.

Svédországban az Örgryte IS győzött a legfontosabb sorozatban, a Svenska Mästerskapetben, míg a ligarendszerű bajnokságban az IFK Göteborg megelőzte városi riválisát. Utóbbi legjobbja, Erik Börjesson góllal járult hozzá az egyébként gyenge svéd válogatott a magyarok elleni, meglepetésszerű 1:1-es döntetlenéhez 1914. június 21-én. Képességeire jellemző, hogy néhány héttel később profi szerződést kínált neki a Liverpool FC, de ő nem akart Angliába költözni.

A norvág Odds BK Skien csapata. Hátul, balról: Reinholdt, Andersen, Haraldsen, Haakonsen, Aas. Középen: Caspersen (vezető), Gulbrandsen, Henriksen, Grubbe, Holm (vezető). Elöl: Aulie, Pedersen, Skou

Romániából a balkáni háború alatt a külföldiek jelentős része hazaköltözött – de azért így is maradtak a legjobb klubokban britek, németek, s néhány egyéb nemzetbéli. Az 1913–1914-es futballévben a csapatok három kupasorozatban játszottak, nevezzük ezeket villámtornáknak. A szeptemberben az országban maradt egyik külföldi cég, a mezőgazdasági gépeket gyártó, amerikai Harvester által felajánlott kupát a német nevet viselő, szinte csak külföldi futballistákat felsorakoztató Bukarester FC nyerte meg. Ugyanez a gárda bizonyult a legjobbnak októberben, a Cupa Alexandru Bellióban. 1914 tavaszán ellenben a CA Colentina megverte, s így első lett a Hans Herzog által felajánlott serlegért játszott, akkor már hagyományosnak mondható tornán.

Oroszországban botrányba fulladt az 1913-as őszi, országos bajnokság végjátéka. A déli területek legjobbja, az odesszai csapat szövetségi határozattal győzött a harkoviak elleni döntőjében. Északon, az addig legerősebbnek vélt két város csatájában a szentpétervváriak 3:0-ra legyűrték a moszkvaiakat. Mindkét oldalon szerepeltek külföldi játékosok, de csak kettő-kettő. Mindezt azért érdemes hangsúlyozni, mert az országos döntőben aztán hiába nyertek – egyébként óriási meglepetésre – az odesszai ukránok orosz bajnoki címet, a szentpétervváriak megóvták az általuk 4:2-re elveszített mérkőzést, arra hivatkozva, hogy az ellenfélnél a megengedett három helyett négy „légiós" lépett pályára (Gatton, Carr, Townsend és Jacobs, mindannyian az OBAC, az Odessa British Athletic Club, a legrégebbi ottani klub kiválóságai). Az országos labdarúgó-szövetség helyt adott az óvásnak, megfosztotta a kiharcolt címtől az odesszaiakat, akik így csak „nem hivatalos" bajnokok. Ellenben nem nyilvánította győztesnek a szentpétervváriakat sem. Az odesszai futball erős volt akkoriban, ez az idény hozta számára az első igazi

A diadalmas ír válogatott. Hátul, balról (csak a játékosok): Harris, McKee, Rollo, O'Connell. Elöl: Seymour, Young, Gillespie, Craig, Lacey, Bookman, McConnell

nemzetközi találkozókat is. Az isztambuli bajnokságot története során már másodszor megnyerő Fenerbahçét jó eredményekkel látták vendégül az ottani csapatok. Az előzetesen jobbnak vélt törökök a négy meccsükből csak egyet nyertek meg, pedig az OBAC-kal nem is játszottak.

Észak Velencéjében az egy angollal, egy dánnal, egy finnel és egy hollanddal megerősített Szport szerezte meg a bajnoki címet. Ugyanez a csapat győzött a nem túl nagy tekintélynek örvendő, 1914 tavaszi kupasorozatban is. Moszkvában újra a KSZO bizonyult a legjobbnak.

A futball őshazájában nagy meglepetés született: az ír csapat először nyerte meg egyedül a Brit Házibajnokságot. 1903-ban már végzett az élen, de akkor az angolokkal és a skótokkal azonos pontszámmal, holtversenyben. 1914 ellenben meghozta a várva várt diadalt, mindhárom ellenfelét megelőzte. Egy évvel korábban az addig többnyire csak epizodista gárda a Windsor Parkban már legyőzte az angolokat, de arra kevesen számítottak, hogy még szebb lesz a folytatás. Az 1914 első harmadában játszott tornán az írek előbb megverték a walesieket. Noha a találkozó jelentős részében emberhátrányban játszottak a csapatkapitány, Val Harris sérülése miatt, Billy Gillespie duplájával történetük során először győztek idegenben (2:1). Utána jött a korábban szinte elképzelhetetlen bravúr: a First Divisionban szereplő légiósaik remeklésével, Billy Lacey (Liverpool FC) két, valamint Gillespie (Sheffield United) egy góljával, angol földön, Middlesbrough-ban 3:0-ra megverték a „háromoroszlánosokat". A tornagyőzelemhez elég volt egy döntetlen a skótok ellen. Nem akármilyen körülmények között: a Windsor Parkban, ott rekordot jelentő 26 000 néző előtt, a középfedezet Paddy O'Connell (az első ír válogatott, aki a Manchester Unitedhoz igazolt!) már a mérkőzés elején megsérült, miután Andrew Wilson, az ellenfél belsőcsatára rálépett a karjára. Nem sokkal később Bill McConnell, a jobbhátvéd is kénytelen volt elhagyni a pályát egy ütközés után. Aztán, hogy teljes legyen az írek kínja, még a kapus, Fred McKee is gyakorlatilag harcképtelenné vált, mikor Wilsonnal összecsapott. Hősiesen a pályán maradt még egy ideig, de aztán neki is ki kellett állnia. Erre McConnell vál-

Hihetetlen érdeklődés övezte a kupadöntőt. Ha csillárokon nem is, de fákon lógtak az emberek

A király részvétele a Royal jelzőt adta az 1914-es kupadöntőnek

A Crystal Palace stadionjába több mint hetvenezren zsúfolódtak be

lalta, hogy beáll a helyére a kapuba, O'Connell pedig – mit sem törődve a karjával és a fájdalmával – ugyancsak újra játékra jelentkezett. A második félidő közepéig nem esett gól. Aztán a két számmal nagyobb kölcsönmezben védő alkalmi kapus elkövette egyetlen hibáját, s ez elég volt a skót Joe Donnachie számára a vezetés megszerzéséhez. Ám az íreket ezen a napon semmi és senki sem állíthatta meg a diadal felé vezető úton. Nyolc perccel a találkozó vége előtt a Linfield FC szélsője, Sam Young belőtte a döntetlent, s egyben a kupagyőzelmet hozó gólt. Ez volt pályafutása egyetlen gólja az ír mezben! Óriási bravúrt értek el az írek, de a nézők számára az igazi csata a skót–angol volt, ezúttal csupán a második helyért. A Hampden Parkban 127 307 néző izgulta végig a 3:1-es hazai győzelmet hozó kilencven percet. A két válogatott legközelebb csak 1919-ben találkozott.

Skóciában az idény végén Közép-Európában, sőt Budapesten is járt Celtic FC visszaült a trónra, a bajnokságban hat ponttal előzte meg a Rangerst. A 38 meccsén mindössze 14 gólt kapott (ez mindmáig skót rekord), 25 találkozón egyet sem. A kupadöntőben 0:0 után 4:1-re megverte a hasonló színeket viselő, ugyancsak ír és katolikus gyökerű Hiberniant.

Angliában utoljára rendezték az FA-kupa fináléját az addigi első számú helyszínen, a Crystal Palace-stadionban. (Az 1903-as újrajátszást nem számítva 20 kupadöntőt tartottak ott 1895 és 1914 között.) A nagy szenzációt egyáltalán nem a Burnley és a Liverpool csatája, előbbi, Bertie Freeman góljával elért 1:0-s győzelme jelentette, hanem hogy a 72 778 néző között – a sorozat és az angol futball történetében először – ott volt a regnáló uralkodó, V. György is. A beszámolók szerint miután a király valamivel délután három óra előtt elhagyta autójával a Buckingham Palotát, a főváros Sydenham nevű része felé haladva az utcákon mindenütt éljenző tömeg fogadta.

A kupadöntős Liverpool gárdája

A bajnoki címet a Blackburn Rovers szerezte meg, eddigi története során utolsó előtti alkalommal. (A következőt 1995-ben nyerte meg.) A kék-fehérek szakmai irányítója, akárcsak az első, 1912-es titulus idején, a klubtörténet leghosszabb ideig szolgáló menedzsere, Robert Middleton volt. A Rovers nagy fölénnyel, hétpontos előnnyel zárt az Aston Villa előtt. A birminghamiek négy éven belül harmadszor végeztek a második helyen. A gólkirályi címet a harmadik Middlesbrough csatára, George Elliott nyerte el, 32 találattal, ez az előző öt év

V. György király átadja a serleget a Burnley győztes legénységének

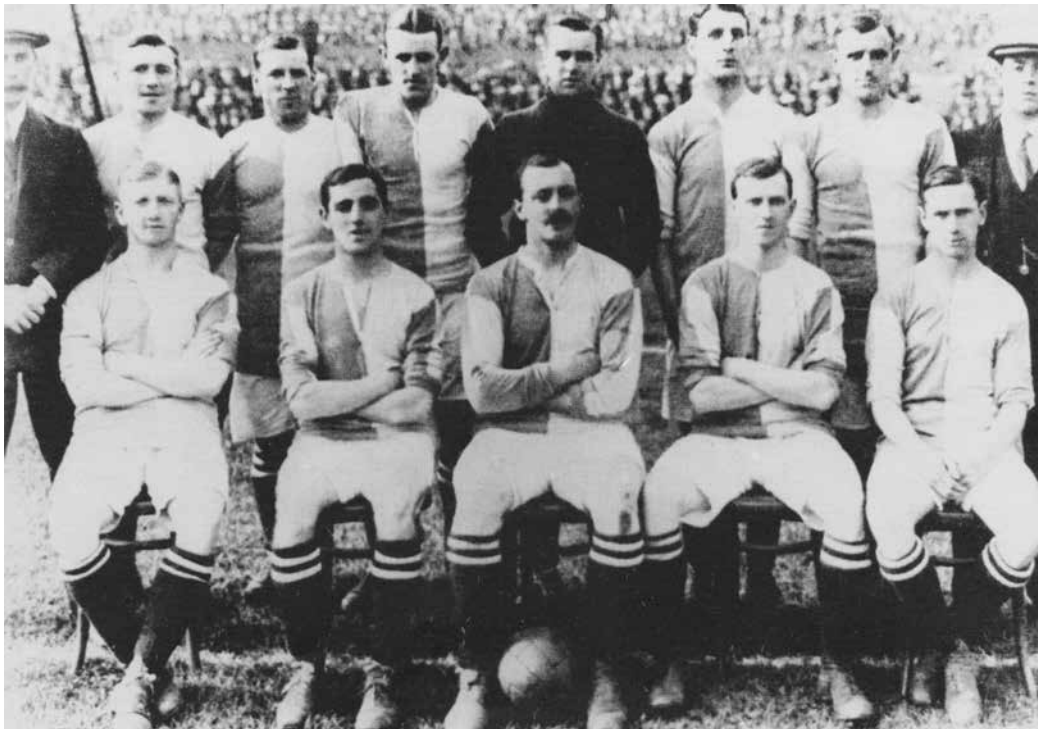

A Blackburn bajnokcsapata. Hátul, balról (csak a játékosok): Shea, Simpson, Chapman, Robinson, Walmsley, Orr. Elöl: Latheron, Cowell, Crompton, Bradshaw, Hodkinson

legjobb teljesítményének számított. Érdekes, hogy ez volt sorozatban a tizennegyedik angol bajnoki idény, amelyben a gólkirályt nem a bajnokcsapat adta! Ez volt az első idény ellenben, amelyben az Arsenal a Highburyben, a legendás stadionjában játszhatott. A rajtra éppen csak elkészült a pálya, de csak az. Eleinte lavórban kényszerültek fürdeni a játékosok, a sérülteket pedig tejeskocsival vitték le a pályáról.

Argentínában – története során először – a Racing Avellaneda csapatát avatták bajnoknak az erősebb szövetségben, az Asociación Argentina de Footballban. Ez volt az 1903-ban alapított kék-fehér alakulat, későbbi becenevén az Akadémia első nagy sikere, az első aranykorszak nyitánya. 1919-ig sorozatban nyerte a gárda a bajnoki címeket, 1913 őszén már a Copa Campeonato, a bajnokság mellett hazavitt további három trófeát is. (Ezek közül az egyik, az 1912-ben is elnyert, az angol FA-kupához hasonló sorozat, a Copa de Honor Municipalidad

A Racing Avellaneda mindent megnyert, amit csak lehetett Argentínában

de Buenos Aires, a másik a rosariói liga legjobbja, a Newell's Old Boys ellen megszerzett Copa Dr. Carlos Ibarguren, a harmadik pedig az aktuális uruguayi bajnok Nacional ellen megszerzett Copa de Honor Cousenier volt.) A bajnokságban a San Isidro kemény ellenfele volt a Racingnak. A két együttes azonos pontszámmal végzett a bajnoki körmérkőzések után, aztán a szuperdöntőt 2:0-ra megnyerte Avellaneda büszkesége. A gólokat a mindmáig legendaként tisztelt Alberto Juan Ohaco rúgta, aki 1919-ig aktív részese volt mind a hét bajnoki címnek (pályafutása során 278 mérkőzésen 244 gólt lőtt a klub tagjaként), kereken húsz titulust gyűjtött a különböző kupasorozatokat is beleértve. 1912 és 1915 között csak ő volt az argentin bajnokság gólkirálya. A másik ottani ligát, a szakadárok bajnokságát az Estudiantes La Plata nyerte.

Eleinte sokat változott, aztán immár több mint száz éve változatlan a Racing meze. A fehérben 1903-ban, a sárgában 1904-ben, a piros-kékben 1904 és 1910 között játszott a gárda

Uruguayban a River Plate-et koronázták meg, második a címvédő Nacional, harmadik az immár új nevét viselő Peñarol lett.

Brazíliában három államban avattak összesen négy bajnokot. São Paulóban az APEA sorozatát a Paulistano, az LPF-ét pedig az Americano nyerte meg. Rio de Janeiróban az América bizonyult a legerősebbnek. Bahiában nem akadt jobb a salvadori Fluminensénél.

ORIUNDO

Már 1914-ben játszott honosított dél-amerikai az olaszoknál

Az argentin származású Eugenio Mosso 1914. április ötödikén, a franciák ellen bemutatkozott a Squadra Azzurrában. (Nem is játszott többet a nemzeti csapatban.) Neve egy immár hosszú és felettébb tekintélyes lista első helyére került. Az olaszok úgy mondják, ő volt az első oriundo, azaz honosított játékos. (A kifejezést nem kizárólag a Dél-Amerikából átcsábított, olasz gyökerű játékosokra használják! Három, nem a szubkontinensről származó oriundója volt eddig az olasz válogatottnak, a svájci Ermanno Aebi, a Skóciában született Giovanni Moscardini, valamint a dél-afrikai Eddie Firmani.) 2016 végéig 44 honosított futballista lépett pályára az égszínkék mezben, legutóbb, 2016 márciusában a brazil Jorginho, a Napoli játékosa debütált. Eddig huszonegy argentin, kilenc uruguayi, kilenc brazil viselte az olasz A-válogatott mezét, kétségtelenül ők alkotják a derékhadat. Köztük a válogatottsági rekorder 2006 világbajnoka, az argentin Mauro Germán Camoranesi. Egyébként a négy világbajnok olasz keretből csak az 1982-esben nem volt oriundo (Claudio Gentile olasz családban született a líbiai Tripoliban, s már nyolcéves korában Itáliába költözött), ellenben főleg az 1934-es (Atilio Demaría, Enrique Guaita, Anfilogino Guarisi, Luis Monti, Raimundo Orsi), de az 1938-as (Michele Andreolo) névsorában is találhatunk dél-amerikai származású játékost.

A háborúban hallgattak a múzsák, de pattogtak a labdák

Története első mérkőzéseit játszotta a brazil válogatott

Nyugat-Európa jelentős részében szinte megszűnt a futball

Az angolok hadat viseltek, toboroztak, mégis rúgták a labdát

A világfutball későbbi története szempontjából két nagyon fontos esemény is történt 1914 nyarán Rio de Janeiróban. Az ottani szövetség, a Liga Metropolitana de Sports Athleticos (LMSA) és a São Pauló-i Associação Paulista de Sports Athleticos (APSA) létrehozta a közös sportszövetséget, a Federação Brasileira de Sportsot. 1914. augusztus 20-át tartják a Brazil Labdarúgó-szövetség „születésnapjának", addigra a válogatott lejátszott egy évtizedeken keresztül hivatalosnak tartott, majd a FIFA előírásai alapján annulált találkozót az angol Exeter City együttesével Rio de Janeiro elsősorban a felső középosztály által lakott negyedében, Laranjeirasban, illetve annak azonos nevű stadionjában, a Fluminense otthonában. A július 21-i találkozón a Marcos – Pindaro, Nery – Lagreca, Rubens Salles, Rolando – Abelardo, Oswaldo Gomes, Friedenreich, Osman, Formiga összeállításban játszó tizenegy 2:0-ra győzött. Az „edzői" teendőket – a legnépszerűbb brazil futballmagazin, a *Placar* az arany-zöld mezesek 1000. mérkőzése tiszteletére megjelentetett különszáma szerint – két fedezet, Rubens Salles és Sylvio Lagreca látta el, az első gólt **Oswaldo Gomes**, a másodikat Osman lőtte. A történelmi találatot szerző Oswaldo (más források szerint Osvaldo, az ilyesmi a braziloknál nem igazán okozott hajdanán gondot) Gomes, a Fluminense FC akkor 26 éves belsőcsatára 1922 és 1924 között a Brazil Labdarúgó-szövetség elnöke is volt. Kora egyik legsikeresebb futballistájának számított, tizenkét, a Fluban töltött idénye alatt nyolcszor nyerte meg a campeonato cariocát, az ottani állami

Brazilok az Exeter City ellen a Laranjeirasban

bajnokságot. A hőskorszak néhány további híres játékosa is szerepelt a találkozón, így az erőszakos angolokkal csatázva két fogát is elveszítő Arthur Friedenreich, a remek kapus, a 94 évet élt **Marcos Carneiro de Mendonça** (aki amellett, hogy kétszer is megnyerte a dél-amerikai bajnokságot később a brazil csapattal, kiváló történészként és íróként, országa XVII. századi történetének egyik legjelentősebb kutatójaként szerzett egy újabb területen hírnevet magának), valamint Rubens Salles, a kitűnő középfedezet, aki akkoriban Friedenreich mellett a São Pauló-i futball legnagyobb alakjának számított. Ősszel három további mérkőzést is vívott az akkor még többnyire fehér szerelésben futballozó brazil válogatott, mindegyiket az első „nagy túrán", Buenos Airesben. Az argentinok elleni két meccset ma is hivatalosnak tekintik, így a szeptember 27-i, az utazási nehézségek és a szokatlan körülmények között váratlan eredményt hozó, 3:0-s vereség a manapság a premiernek elismert találkozó. A brazilok legyőztek utána egy Columbia EC nevű helyi klubcsapatot (ez néhány forrásban, tévesen, kolumbiai csapatként szerepel!) 3:1-re, majd következett a portya fénypontja, az ismét a helyi válogatott ellen vívott találkozó a Copa Rocáért. A díjat a korábbi argentin államelnök, az 1912 és 1914 között rendkívüli követi titulussal Brazíliában élő Julio Argentino Roca ajánlotta fel. Az akkor már 71 éves államférfi még abban az évben elhunyt, a két csapat ellenben 1976-ig – igaz, mindössze további kilenc alkalommal – játszott a serlegért. Az elsőt, 1914. szeptember 27-én, Rubens Salles góljával a brazilok nyerték meg.

Az akkori brazil válogatottban mindössze egy nem tisztán fehér bőrű futballista játszott: Arthur Friedenreich. A faji kérdések meglehetősen magas falat húztak a labdát nagy lelkesedéssel és adott esetben tehetséggel űző feketék, mulattok és az új játék alapvető társadalmi bázisát jelentő fehérek közé. Pedig akkor már tíz éve volt annak, hogy – nagy szenzációt okozva – Rio de Janeiro külvárosában, a Bangu Athletic Clubban fekete bőrű játékos is szerepelhetett az angolok között a helyi textilgyár, a Companhia Progresso Industrial do Brasil által támogatott egyletben. Francisco Carregal neve örökre fennmaradt, ő volt az első néger a brazil futballelitben, amely később Leônidast, Domingos da Guiát, Pelét, Garrinchát, Djalma Santost, Jairzinhót, Ronaldót, Ronaldinhót, Neymart adta a világnak. Carregal 1905-ben mutatkozott be a Banguban – éppen az arisztokraták csapata, a

Az első brazil válogatott az Exeter City elleni mérkőzés előtt

Fluminense ellen –, s akkora botrány lett belőle, hogy két évvel később a riói Liga Metropolitana de Football megtiltotta a feketéknek leigazolását a liga csapataiba. A Bangu válaszként kilépett az LMF-ből. Aztán 1911-ben éppen a Bangu lett az első riói klub, amely fekete játékosokkal a soraiban bajnok lett – igaz, „csak" a második osztályban. A bajnokcsapatban négy néger kapott helyet, sőt, az ottani források, mintegy jelezve a brazil futball társadalmi bázisának enyhe változását, megjegyzik, hogy a tizenegyből heten munkások voltak. A Bangu egyébként abban a tekintetben is úttörőnek számított, hogy noha akkoriban a legtöbb pályán elválasztották a nézőtéren bőrszín szerint a szurkolókat, a piros-fehéreknél semmiféle megkülönböztetést nem tettek.

A brazil Bangu, elöl, középen Francisco Carregal

A São Paulo államban lévő Campinasban 1900-ban hozták létre a Ponte Pretát, amelynek alapítói között volt a fekete bőrű Miguel do Carmo is. A hamarosan több néger játékost is foglalkoztató klubot a riválisok Macacának (magyarul: makákónak) csúfolták. A mezüket és a játékosaik bőrszínét tekintve is fekete-fehérek 1912-ben érték el első sikerüket, megnyerték a Taça Liga Operária de Foot Ball elnevezésű campinasi bajnokságot. São Paulóban 1910-ben alapították a később világhírnévre emelkedett Corinthianst, amely a „szegények csapatának" hirdette magát, alapítói között voltak szobafestők és kocsisok is. Az áttörés azonban nem ment könnyen. Az előkelő Fluminense 1914-ben leigazolt 12 új játékost az Américától. Köztük egy bizonyos **Carlos Alberto Fonseca Netót**, aki tehetséges futballista volt, de ettől eltekintve mindenben az ellentétét képezte annak, amit a Fluminense szurkolói elfogadtak: fekete volt és szegény. Ezért aztán – először az América elleni mecscsen, de aztán később is – rizsporral „fehérítve" az arcát lépett pályára. Erről kapta a piros-fehér-zöld színű klub aztán a gúnynevét: Pó de Arroz, azaz rizspor.

1914-ben nyerte a Flamengo története első bajnoki címét a Liga Metropolitana de Sports Athléticos (LMSA) által rendezett riói első osztályban. A paulistáknál két riválisszövetség is szervezett bajnokságot, az Associação Paulista de Esportes Atléticosban (APEA) az abban az évben alapított Associação Atlética São Bento, míg a Campeonato Paulistában (LPF) a Corinthians győzött. A két nagy államon kívül rendeztek már bajnokságot Bahiában (Internacional) és – ebben az évben először – a messzi Amazonasban (Manaos Athletic) is.

Argentínában is két liga létezett. A jelentősebb, az országos szövetség, az AFA írta ki a Copa Campeonató, amelyet az előző év sikercsapata, a Racing Avellaneda nyert meg. A „szakadárok" körmérkőzésében, a Federación Argentina de Football divíziójában a Porteño végzett az élen. 1914. december 23-án a két szövetség, az AFA és a FAF egyesült, 1915-ben már csak egy körmérkőzéses sorozatot hirdettek, ám abban 25 csapat vett részt!

A Racing nagy triója: Alberto Ohaco, Pedro Ochoa és Vicente Zito

Uruguayban csak egy bajnokság folyt, de az hihetetlenül nagy, minden korábbinál élesebb csatában dőlt el. A River Plate, a Peñarol és a Nacional kiemelkedett a nyolccsapatos mezőnyből, előbbi kettő 22, utóbbi 21 ponttal zárt. A holtversenyben végzett két gárdának döntőt írt ki a szövetség. Az első meccs, majd a második is 1:1-re végződött, végül a harmadik finálét 1:0-ra megnyerte az így már története negyedik, s egyben utolsó bajnoki címét megszerző River Plate.

Európában más volt a helyzet, az első világháború lángokba borította a kontinens nagy részét. Dániában játszottak, de nem országos bajnokságot, „csak" területi alapon. A legerősebb ligában, a koppenhágaiban – tekintettel a háborús viszonyokra – nem volt feljutó és kieső. Meglepetésre a Boldklubben af 1893 megelőzte a fél évtizede uralkodó KB-t. Svédországban végigjátszották a bajnokságnak számító kupasorozatot, a Svenska Mästerskapetet. Győzött a stock-

Futballmeccs, ami maga a történelem: egy angol képeslapon az ellen támadja a német kaput

A norvég Frigg legénysége. Balról: Smedvik, Hansen, Andersen, Damgaard, Smith, Wendelborg, Trædal, Limseth, Rasmussen, Nestor, Kopsland

holmi AIK, amely 1911-es bajnoki címe, majd 1912-es és 1913-as elődöntős szereplése után újra igazolta, hogy az ország legjobbjai közé tartozik. Az egymással rivalizáló stockholmiak és göteborgiak közül ebben az évtizedben a fővárosiak vették át a vezető szerepet. Az 1896-os kezdettől számítva 1910-ig csak kétszer nem a délnyugati nagyváros valamelyik alakulatát (ÖIS, IFK) avatták bajnokká, 1900-ban és 1901-ben az AIK nyert. De 1911-gyel új korszak kezdődött, 1918-ig csak egyszer előzte meg az AIK-t és a Djurgårdent is egy göteborgi klub, az Örgryte IS. A körmérkőzéses Svenska Serienben más volt a helyzet, azt 1915-ben, sorozatban harmadszor is az IFK Göteborg nyerte meg. Érdekes, hogy noha a stockholmiak is szerepeltek benne, ám az 1910 és 1925 közötti mind a tíz kiírásban göteborgi csapat végzett az élen.

Futballbéke karácsony első napján

Nem csupán érdekes, egyenesen megható, s a háború értelmetlenségére rávilágító mérkőzést játszottak brit és német futballisták, a Királyi Walesi Lövészhadosztály 2. zászlóalja, valamint a német 133. szász gyalogezred és a 6. porosz vadászzászlóalj csapatai 1914. december 25-én, a franciaországi Armentières környékén. A történetet Csillag Péter *elevenítette fel a* Nemzeti Sport 2008. december 27-*i számában, idézve* Clifton Inglis Stockwell *százados korabeli beszámolóját: „Azt hiszem, ez volt életem legkülönösebb karácsonya. Az ünnep előestéjén erős hideg volt, így másnap reggelre keményre fagyott a talaj, és sűrű köd ereszkedett a tájra. Délután fél kettő körül a lövészárkokban éppen a karácsonyi ebédünket költöttük el, amikor az ügyeletes őrszem izgatottan jelentette, hogy a köd felszálltával a harctéren több fegyvertelen szász álldogál. Megparancsoltam a katonáknak, azonnal helyezzék készenlétbe a fegyvereket, és kinéztem a lövészárokból. Legnagyobb meglepetésemre a szász katonák azt kiabálták: »Ne lőjetek! Ne lőjetek! Ma nem akarunk harcolni. Küldünk nektek egy kis sört.« És tényleg, hárman elkezdtek felénk görgetni egy söröshordót. Megjelent egy német tiszt is, hát kimentem üdvözölni, miközben a társak is köszöntötték egymást. Szalutáltunk egymásnak, ő egy szót sem beszélt angolul. Aztán megegyeztünk, hogy másnap reggelig nem lövünk egymásra, akkor pedig majd én adok jelet az újrakezdésre.”*

Norvégiában semminek sem kellett volna változnia (az ország semleges maradt a háborúban, habár a flottája „besegített" az antantnak a harcok egy bizonyos szakaszában), mégis akadt újdonság. A kupagyőztes a Frigg Kristiania lett, miután 4:2-re megverte a döntőben az SK Gjøvik/Lynt. Mind a két alakulat először jutott a fináléba, a jobbik aztán a következő években is a norvég futball meghatározó klubjának számított, a gjøviki csapat ellenben soha nem ért el hasonló sikert.

A semleges Svájcban sem volt akadálya a bajnokság megrendezésének, de a versenybizottság mégis úgy döntött, hogy az immár négycsapatos döntőt nem körmérkőzéses formában, hanem a klasszikus kuparendszerben rendezi meg. Az egyik ágon a Servette 3:2-re megverte a Young Boyst, a másikon az FC Aarau ugyancsak 3:2-re legyőzte a Brühl St. Gallent, ám utóbbi óvott, lesgólnak minősítve a döntő találatot. A szövetség, merőben szokatlan módon, ennek helyt adott, s új mérkőzést rendelt el, amelyre viszont az aarauiak a második és a harmadik csapatukból állítottak ki játékosokat. Ez magyarázza az FC Brühl St. Gallen fölényes, 8:1-es győzelmét. A bajnoki finálét simán, 3:0-ra megnyerte az ország keleti részéről érkezett gárda a genfi Servette ellen. A története legnagyobb sikerét elérő zöld-fehér alakulatból később az egyik tartalékjátékos, Paul Grüninger emelkedett a legnagyobb hírnévre. Két ízben volt az egyesület elnöke, 1919-től több mint két évtizeden át szolgálta a várost rendőrkapitányként. 1938-tól több ezer zsidó származású embernek adott ki hamis dokumentumokat. Hősies, szomorú és igazságtalan életéről a *wikipedia* róla szóló magyar nyelvű szócikkéből tudjuk: „Grüninger körülbelül 3600 zsidó menekültet mentett meg vízumaik átdátumozásával, illetve más dokumentumok hamisításával, melyek azt igazolták, hogy még akkor léptek be Svájcba, amikor erre törvényesen lehetőségük volt. A rendőrségtől elbocsátották, hivatallal való visszaélés címén vádat emeltek ellene, valamint 300 svájci frank pénzbüntetésre ítélték. Nyugdíjra nem volt jogosult, szegénységben halt meg 1972-ben. 1995-ben a Sankt Gallen-i kerületi bíróság az ellene szóló ítéletet megsemmisítette, s őt minden vád alól felmentette. Sankt

A katonák ezután összegyűjtötték az elesett bajtársak holttestét a senki földjéről, hogy tisztességesen eltemethessék őket, később cigarettával, whiskyvel, csokoládéval kínálták egymást. A kölcsönös barátkozás betetőzéseként pedig futballmeccset rendeztek egymás között. A sapkákkal kijelölt kapukra, rossz bőrlabdával lejátszott ütközet körülményeire így emlékezett vissza az egyik résztvevő: „Semmilyen szempontból sem volt szokványos mérkőzés, inkább afféle labdakergetés, mindenki mindenki elleni összecsapás. Talán ötvenen is voltak egy csapatban, a meccs alig fél óráig tartott, a gólokat pedig senki sem számolta."

The Daily Mirror

WHY DELAY?

AN HISTORIC GROUP: BRITISH AND GERMAN SOLDIERS PHOTOGRAPHED TO

A Daily Mirror beszámolója az ellenséges katonák karácsonyáról

Az Athletic Club Bilbao legénysége. Hátul, balról: Acedo, Hurtado, Ibarreche, Solaun. Középen: Cabieces, Belaúste I, Mestraitúa. Elöl: Echevarría, Pichichi, Zubizarreta, Iceta, Belaúste II

Gallen kanton kormánya később jóvátételt fizetett a leszármazottainak. Szerepel a neve a Világ Igazai között."

A szintén semleges Spanyolországban a címvédő Athletic Club de Bilbao és a CD Español jutott a Király-kupa döntőjébe. Az irúni finálé – hiába játszott a katalánoknál a híres Paco Brú is a védelemben – meglehetősen egyoldalú „küzdelmet" hozott: a baszkok a három gólt is lövő Pichichi vezérletével 5:0-ra taroltak.

Hollandiában megrendezték a bajnokságot. A döntőben a Sparta Rotterdam három mérkőzésen két győzelmet aratva legyőzte a Vitesse-t.

A vérontás kezdetekor még el nem kötelezett Romániában két kupasorozatot is lejátszottak 1915 első felében, a Harvester Cupot a Bukarester Harvester Corporation FC, azaz a rendező csapat nyerte meg. A Cupa Jean Luca P. Niculescu elnevezésű tornán a bukaresti Româno-Americana FC diadalmaskodott.

Oroszországban a nagy háború kitörése miatt a moszkvai bajnokságot két hónap alatt, kuparendszerben „lezavarták". A döntőben a ZKSZ, a Zamoszkvoretszkij Klub Szporta 5:1-re megverte az Uniont. Az 1914. augusztus elsejétől már Petrogradnak nevezett hajdani Szentpétervároa Szport megelőzte a Kolomjagit és az Unitast. Országos bajnokságot az oroszok egészen 1920-ig nem rendeztek.

Franciaországban, Belgiumban és Németországban 1914 őszén gyakorlatilag megszűnt a futball. Olaszországban majdnem be tudták fejezni az idényt, ám 1915. május 24-én hadba lépett az ország – az antant oldalán. Az északi részen egyetlen forduló maradt így el, a délin a döntő második mérkőzése. Középen a Lazio már kivívta a jogot a déli nagydöntőben való szereplésre. A szövetség később, már a világháború vége után, bajnoknak nyilvánította a Genoa FC William Garbutt által trenírozott csapatát, amely az erősebb országrészben addig a legjobban állt. Másképpen: úgy lett bajnok, hogy nem volt még az matematikailag.

Годъ 2. Цѣна отд. № въ С.-Петербургѣ и въ провинціи 5 коп.

ФУТБОЛИСТЪ

ЕЖЕНЕДѢЛЬНАЯ ГАЗЕТА ВСѢХЪ ВИДОВЪ СПОРТА.

№ 20. С.-Петербургъ, 26 іюля 1914 г. (34).

КОНТОРА и РЕДАКЦІЯ: Гончарная, 14, кв. 1.

ОДЕССКОЕ ОТДѢЛЕНІЕ: Лютеранскій пер. 7, кв. 14. Л. А. АМЧИСЛАВСКІЙ.

До 1 января 1915 г. ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

1 руб. 25 коп.

Отъ редакціи.

Вотъ они результаты...

Впечатлѣнія съ Олимпіады.

Война и Опортъ.

1914 nyarán Futboliszty néven, minden sporttal foglalkozó hetilapot adtak ki Szentpétervároon

Ausztriában (is) mindenki abban reménykedett, hogy gyorsan véget ér a háború. A szövetség őszre nem írt ki tétmérkőzéseket. Nem is nagyon tehette volna, akadtak olyan klubok, mint a Vienna és a Wiener Sportklub, amelynek alapcsapatából minden futballista bevonult. Közülük Robert Merz, a korábbi válogatott DFC Prag-játékos szeptemberben, Leopold Hojtasch, a Vienna futballistája októberben elesett. Érdekes, hogy a válogatott ellenben ősszel és tavasszal is kétszer-kétszer pályára lépett, mindig a magyarok ellen és a Vöröskereszt javára. A szövetség tavasszal kiírta a bajnokságot, februártól júliusig egy kört, kilenc fordulót játszottak le a csapatok. A Wiener AC és a Wiener Association FC végig nagy csatát vívott, végül egyetlen pont döntötte el a bajnoki címet előbbi javára. A riválisok április 18-i rangadóját a Wiener AC – miután az ellenfél csatára, a Stürmer művésznéven játszó Franz Heinzl tizenegyest hibázott az első félidőben – a veterán gólzsák, a 31 éves Johann „Jan" Studnicka találatával 1:0-ra megnyerte. A vesztes oldalon játszott egy magyar, Gansl Jenő is.

Matthew Taylor, a leicesteri De Monfort Egyetem professzora írta a manchesteri *National Football Museum* a centenárium évében rendezett első világháborús kiállítását összefoglaló, kiváló kiadványában: „Bármelyik sportra, amelyik képes csökkenteni a fájdalmat, ami segíti a nemzetnek elviselni a bánatát, enyhíti a folyamatos terhek nyomását, s megvédi az otthon maradott embereket a pániktól és a túlzott depressziótól, arra nagy szükség van – ezt írta a liga vezetősége 1914. augusztus 31-én, az új idény előestéjén." *Taylor* a folytatásban megemlítette, hogy különbség mutatkozott a rögbi- és a labdarúgó-szövetség ügykezelése között.

A Chelsea FC kupadöntős csapata. Hátul, balról: Taylor, Whiteley, Bettridge, Molyneux, Logan, Walker, Harrow. Elöl: Ford, Halse, Thomson, Croal, McNeil

Az előbbibe tartozó klubok többsége lemondta a lekötött mérkőzéseket, hivatkozva a bevonulás miatt elveszített játékosok nagy számára. A futballisták azonban, függetlenül attól, hogy augusztus 4-én hadba lépett az ország, a fentebb jelzett okokkal is magyarázhatóan, játékban maradtak. Annak ellenére is, hogy rengeteg labdarúgó kikerült a frontokra. (Természetesen nem csak a profikat érintette a háború kitörése. A Corinthians csupa úriemberből álló keretének tizennégy játékosa a háború kitöréséről értesülve azonnal hazatért az argentínai túráról. Nyolcan szinte a megérkezés utáni órákban csatlakoztak a hadsereghez.)

Az FA úgy tartotta, hogy az önkéntesek toborzásában is jelentős segítségére van a kormánynak. November 21-én minden fontosabb találkozó szünetében rekrutáló beszédek hangzottak el, katonai rezesbandák zenéje lelkesítette a népet. A katonai vezetők szerint a vártnál kevesebben jelentkeztek ennek hatására önkéntesnek a hadügyminiszterről elnevezett Kitchener's New Armyba. Megjegyezték, hogy az Arsenal mérkőzése után mindössze egy férfi iratkozott fel, a Nottingham Foresté után pedig senki. A labdarúgó-szövetség később azt állította, hogy aktivitásának köszönhetően több mint százezren csatlakoztak a hadsereghez. Ennek ellenére decemberben Harold Tennant hadügyminiszterhelyettes már hangot adott abbéli kívánalmának, hogy „a futballisták inkább lépjenek Őfelsége szolgálatába, mintsem gyakorolják régi foglalkozásukat". Tennant

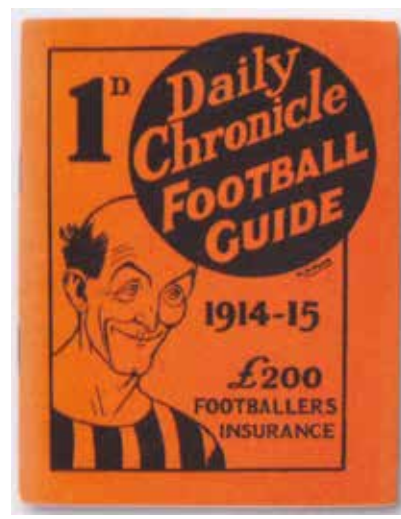

Beharangozó füzet az angol idényre

Az angol bajnok Everton. Állnak, balról: Fleetwood, Grenyer, Thompson, Galt, Fern, Maconnachie, Makepeace. Elöl: Chedgzoy, Kirsop, Parker, Clennell, Roberts

maga tárgyalt az FA vezetőivel, azt javasolva, hogy a szövetség függessze fel a kupasorozatot, s ne rendezzen válogatott mérkőzéseket, „tiszteletben tartva a közvélemény akaratát". Alkalmasint ezt fejezte ki a *The Times* cikke is, amely szerencsétlennek tartotta, hogy „egészséges sportemberek nem mennek a frontra, hanem harcképtelen embereket igyekeznek szórakoztatni." Az FA beleegyezett abba, hogy nem szervez nemzetközi találkozókat, de az FA-kupa folytatódott, azt vélelmezve, hogy „jobban tudják segíteni a háborút a mérkőzések folytatásával, mint azok leállításával". A helyzet nem volt könnyű. *Matthew Taylor* az idézett összeállításában megjegyzi, hogy a profi klubok nagy része nagyon nehéz gazdasági helyzetbe is került, mivel a háború első három hónapjában a nézőszám, s ebből következően a jegybevétel körülbelül a felére esett vissza. Tartotta magát az a számítás, hogy külső segítség nélkül a második liga nem tud fennmaradni, s ez körülbelül 500 játékos munkahelyének elvesztését jelentette volna. A Football League hamarosan alapot hozott létre a bajban lévő egyesületek megsegítésére, ennek egyik forrása – a játékos-szakszervezettel való egyeztetés után – a futballisták fizetésének csökkentése miatt fennmaradó összeg volt. A meghozott döntések nem jártak elégséges eredménnyel. Ráadásul a labdarúgás presztízsét két csúnya ügy is rontotta. Az egyik futballtörténelmi léptékkel mérve jelentéktelen epizód volt, William Cook, az Oldham jobbhátvédje a kiállítása után nem volt hajlandó lemenni a pályáról, a játékvezető kénytelen volt ezért lefújni a mérkőzést. A másikból hangosabb botrány kerekedett. Nyolc játékos – mint *Taylor* megjegyezte, „kétségtelenül befolyásolva a fizetéscsökkentés, a szerződésbontások, valamint a várható frontszolgálat vagy a hadiüzemek egyikében elvégzendő munka fenyegetése által" – megállapodott abban, hogy a Manchester United 2:0-ra megnyeri a Liverpool FC elleni rangadót. Ennek tudatában jelentős összegekkel megfogadták az eredményt, s „természetesen" nyertek. Majd veszítettek, amikor a szövetség örökös eltiltással sújtotta őket. (A háború vége után a

Az FA-kupa-győztes Sheffield United. Állnak, balról: Nicholson, English, Gough, Brelsford, Sturgess. Középen: Cook, Fazackerley, Utley, Masterman, Evans. Elöl: Simmons, Kitchen

többség amnesztiában részesült.) A vétkesek között a kor olyan futballsztárjai voltak, mint Enoch West, Sandy Turnbull, Arthur Whalley, vagy Jackie Sheldon és Tom Miller.

A bajnoki címet végül szoros csatában az Everton FC szerezte meg, mindössze hat pont választotta el a bajnokot és a tizenegyedik helyezett West Bromwich Albiont. A liverpooli „kékek" elsősorban a gólkirályi címet megszerző Robert Parkernek köszönhették elsőségüket, aki a csapata 76 találatából egymaga 35-öt szerzett. Aligha akad sok olyan bajnoka az angol futballtörténelemnek, amely az idénybeli hazai mérkőzések eredményei alapján a 17. lett volna a húszcsapatos mezőnyben, ellenben idegenben minden ellenlábasánál legalább hét ponttal többet szerzett. Az FA-kupa döntőjében – mivel a londoni Crystal Palace katonai műveleti területnek számított, így az Old Traffordon, a hadsereg által maximált ötvenezres publikum előtt – a Sheffield United 3:0-ra nyert a négy skót játékossal felálló Chelsea FC ellen. Miután a pálya körül rengetegen katonaruhában álltak, a mérkőzés „khaki kupadöntőként" vonult be a brit futballtörténelembe.

Katonák az állóhelyi részen a khaki színű egyenruhákról elnevezett manchesteri kupadöntőben

Skóciában a kupát nem írták ki, de a bajnoki első osztály mind a 38 fordulóját végigjátszották. A Celtic FC bizonyult a legjobbnak.

Élet a futballzászlóaljban és a fogolytáborban

- ***V. György király szakítani akart a labdarúgó-szövetséggel***
- ***Bilbaói védelem a Real Madrid játékosainak Barcelonában***
- ***Uruguay nyerte meg az első Dél-Amerika-bajnokságot***

Már a tavasz derekára mindenki számára világossá válhatott, hogy a Football League vagy az FA nem tud még egy, az 1914–1915-öshöz hasonló idényt lebonyolítani. Az érintettek a világpolitikai helyzet által erősen determinált gondolkodásában megfelelő kompromisszumnak tűnt, hogy nem kerül kiírásra bajnokság, sem pedig a kupasorozat, ellenben területi alapon szervezett mérkőzéseket játszanak a csapatok. Addigra a közvélemény már teljesen egyértelműen a sportolók bevonulása mellett volt, ráadásul nehezítette (volna) a korábbi rendszerben megtartott sorozatok lebonyolítását a közlekedési nehézségek megszaporodása, valamint az általános gazdasági helyzet is. Olyan rossz volt a futball presztízse a vélekedések szerint túl kevés bevonuló profi miatt, hogy még az is felvetődött, hogy V. György király lemond támogatói titulusáról az FA-ben.

1915 nyarán négy területi csoportot alakítottak. Lancashire környékén és az ország középső részén a Football League csapatai alkották a mezőnyt. A déli és nyugati régióba kerültek a Portsmouth, a Southampton és a bristoli alakulatok mellett a legerősebb walesi gárdák is. Külön csoportot szerveztek a londoniaknak. Rendeztek egy főtornát mindenütt, illetve egy, a „másodlagos" (Subsidiary) nevet viselő körmérkőzéses sorozatot. Ez utóbbiban, Lancashire-ben és Közép-Angliában további csoportokba osztották a mezőnyt. A főtornákat a Manchester City, a Nottingham Forest, a Chelsea FC és a Portsmouth nyerte meg. Szinte minden csapatban fogadtak vendégjátékosokat. (Az ilyesfajta szerepléseket az angolok az első és a második háború idején is wartime guest appearancesnek nevezték, a hivatalos statisztikákba nem számolták be.) Vendégjátékosok nélkül számos csapat ki sem tudott volna állni.

Toborzó plakát a futballzászlóaljba

Népszerűek voltak az úgynevezett futballista zászlóaljak. Az első ilyet a skótot hozták létre, a The 16. Royal Scots berkein belül a Hearts, a Hibernian, a Falkirk és a Raith Rovers játékosai, illetve a csapatok szurkolói fogtak fegyvert Sir George McCrae alezredes parancsnoksága alatt, még 1914 novemberében. Még híresebb volt a Middlesex ezreden belül alapított The Football Battalion (Futballzászlóalj), a legendás Frank Buckley vezetésével. Buckley 1914-ben még játszott az angol válogatottban, egyébként ízig-vérig fegyelmezett katonaember volt, aki 1902-ben a hivatása helyett mégis a profi labdarúgást választotta. Az elsők között jelentkezett a háború kitörése után szolgálatra, őrnagyi rangig jutva vezette a hivatalosan 1915. január elsején

Kiváló összeállítás a 17. zászlóalj emlékére. Hárman nem tértek vissza a frontról

AZ ELSŐ DÉL-AMERIKAI BAJNOKSÁG

Ki akarták utálni az ellenféltől a Fekete Nyílt

Argentína függetlensége kikiáltásának 100. évfordulóján, 1916 júliusában az ottani szövetség meghívta az uruguayi, a chilei és a brazil válogatottat egy négyes tornára. A sorozat a Dél-Amerika-bajnokság (spanyolul, ám a sportág angol nevét megtartva Campeonato Sud Americano de Football) nevet kapta, a ma használatos Copa América elnevezés sokkal későbbi. A torna bizonyos értelemben jóval nagyobb sikert aratott, mint ahogy előzetesen a részvevők gondolták, ugyanis a lelkesedést látva, a harmadik játéknap után, az uruguayi küldöttség egyik tagja, Héctor Rivadavia javaslatára július 9-én, az argentin függetlenségi nyilatkozat centenáriumának napján, négy szövetség képviselői megalapították a Dél-Amerikai Labdarúgószövetséget, a Confederación Sudamericana de Fútbolt.

Dél-Amerika bajnokai. Állnak, balról: Somma, Benincasa, Piendibene, Saporiti, Foglino, Varela. Elöl: Delgado, Zibechi, Marán, Gradín, Tognola

alapított 17. zászlóaljat. 1915-ben aztán megalakult a 23. zászlóalj, amelyben ugyancsak több kiváló futballista szolgált. A források szerint 1914-ben az ötezer angol hivatásos futballista közül legalább kétezer jelentkezett a hadseregbe. Közülük bizonyíthatóan több mint százan a két említett zászlóalj egyikéhez tartoztak. Olyan, az előző oldalakon már emlegetett, híres játékosok is, mint a világklasszis Vivian Woodward, az 1913-as kupafinálét eldöntő Tommy Barber, valamint a Manchester Unitedban is sikeres Jackie Sheldon és Sandy Turnbull. Két csapat, a Clayton Orient és a skót Hearts minden játékosa jelentkezett a hadseregbe.

Az első időszakban a belföldön szolgálatot teljesítő labdarúgók szombatonként eltávozást kaptak, visszatérhettek a klubjukhoz. A hadsereg nem fizette az útiköltségeket, sőt néhány egyesület sem tudta finanszírozni, nehéz helyzetbe hozva így a sportolókat. Később a 17. és a körülbelül egy évvel később alapított 23. zászlóalj is átkerült a kontinensre, ahol rendszeresen játszott futballmérkőzéseket is, hangulatjavító jelleggel. A futballista katonák népszerűek voltak, hírnevüket toborzásra, lelkesítésre is felhasználták. A katona, legyen akár labdarúgó, nem úszhatta meg az éles ütközeteket. Buckley őrnagy 1930-as feljegyzései szerint az eredeti 17. zászlóalj körülbelül hatszáz katonájából ötszázan elestek. Az egység az első világháborúban több mint ezer harcosát veszítette el, köztük 462-t az úgynevezett arrasi csatában.

A fentiek – és az angol döntés – ellenére a skótok megrendezték az 1915–1916-os bajnokságot, ezt a Celtic nyerte meg a Rangers FC és a Morton előtt. A zöld-fehérek leggólerősebb

A torna lett a világ első, a válogatottak számára kiírt kontinentális bajnoksága, a szövetség pedig az első kontinentális futballföderáció.

Érdekes, hogy mire a brazilok bemutatkoztak a sorozaton, a chileiek már kikaptak 4:0-ra az uruktól és 6:1-re a házigazdáktól. Harmadik meccsük 1:1-es döntetlent hozott a Seleção Brasileira ellen. Utóbbiak sokat tettek azért, hogy a Celeste diadalmaskodjon a tornán: elvettek egy pontot (1:1) az argentinoktól. Július 12-én az uruguayiak 2:1-re nyertek a brazilok ellen, így az utolsó meccsen, a legnagyobb rivális ellen már a döntetlen is elég volt a végső győzelemhez. Öt percet játszott a két csapat a torna minden addigi mérkőzésének helyet adó GEBA-stadionban (Estadio Gimnasia y Esgrima de Buenos Aires), amikor verekedés tört ki a nézőtéren, amely aztán átterjedt a pályára is. Lángot kapott a fatribün, a meccset nem lehetett folytatni. Egy nappal később, július 17-én a Racing-stadionban találkoztak újra, ott sem esett gól – a Celeste nyerte az első kontinensbajnokságot.

*A széria gólkirálya az uruguayi **Isabelino Gradin**, az afrikai Basutoföldről (mai nevén Lesotóból) elhurcolt rabszolgák 1897. július 8-án már Montevideóban született dédunokája lett. Rajta kívül még egy néger volt a Celeste keretében, Juan Delgado. Miután mindketten kulcsszerepet játszottak a négygólos sikerben, a legyőzöttek tiltakoztak amiatt, hogy „afrikai futballisták szerepelnek az uruguayiaknál". Eredmény nélkül. Gradin egyébként a Peñarol csatára volt, s gyorsaságát nem csak a futballpályán kamatoztatta. Sprinterként is megnyerte Dél-Amerika bajnokságát, 400 méteren 1918-ban, 1920-ban és 1922-ben sem talált legyőzőre. Nyert 200-on 1919-ben és 1920-ban, s kétszer, 1920-ban és 1922-ben a 4×400-as váltóval is. A csodálatos sportemberrel nagyon igazságtalan volt az élet: a Fekete Nyílnak becézett Gradin nagy szegénységben halt meg 1944. december 21-én. Az utókor ellenben nem felejtette el, ma egy kis tér őrzi a nevét Montevideo óvárosában.*

játékosa, a törékeny testalkatú Jimmy McColl ebben a bajnoki idényben 34, teljes celtices pályafutása során 169 mérkőzésen 123 gólt szerzett. Ebben a szezonban kezdődött a „kelták" nagy sorozata, 1915. november 20. és 1917. április 21. között egyetlen bajnoki mérkőzést sem veszítettek el.

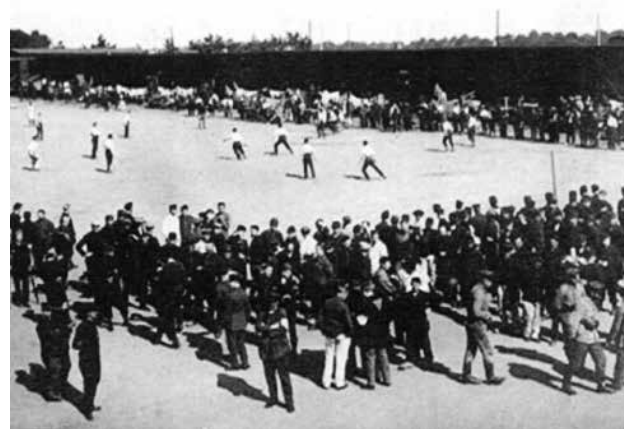

Mérkőzés a ruhlebeni „stadionban"

Németországban a hadi helyzet miatt továbbra sem rendeztek bajnokságot. Az angol edzőket őrizetbe vették, többjüket a ruhlebeni, civileknek fenntartott gyűjtőtáborba szállították. Köztük olyan egykori angol válogatott játékosokat, mint a legendás Steve Bloomer, a korábban Svédországban is sikerrel dolgozó Fred Spiksley, vagy Stan Wolstenholme és Fred Pentland. De a tábor lakója volt a korábbi német válogatott, ám angol származású Edwin Dutton, vagy két korábbi Everton-futballista, John Cameron és John Brearley. Már 1914 őszétől élénk futballélet alakult ki a körülbelül négy-ötezer fős lágerban, amelyben rendszeresen rendeztek labdarúgó-mérkőzéseket, esetenként több mint ezer néző előtt. Kiírtak saját bajnoki és kupasorozatot, a megalakított csapatok létező angol klubok nevét vették fel, így az első kupadöntőt a Tottenham Hotspur és az Oldham Athletic vívta. 1915-ben az „angol válogatott", soraiban a Wolstenholme, Pentland, Brearley, Bloomer kvartettel, a Cameron által szervezett „világválogatott" ellen játszott. (A futball mellett a britek más sportágakat is műveltek, elsősorban a krikettet.) A ruhlebeni táborban saját újságot adtak ki, sőt nagyon fejlett volt a művészeti élet, színházi előadásokkal, koncertekkel. Akadtak, mint például Fred Pentland, akik egészen a háború végéig a táborba kényszerültek. A legnevesebb fogvatartott futballista, Steve Bloomer nemcsak a saját sportágában jeleskedett, hanem rekordot is tartott krikettben, s az úgynevezett „ruhlebeni olimpián", túl a 40. születésnapján, 9,6-ra futotta a 75 yardos távot (68,58 méter). A korábbi ötszörös gólkirály, aki 1914 júliusában szerződött a berlini Britannia futballcsapatához edzőnek, nem egészen három és fél hónapot töltött szabadon Németországban, mielőtt lefogták. Ellenben három és fél évet raboskodott a lágerban. Amikor elhagyta Ruhlebent, 1918 márciusában, a tiszteletére búcsúmérkőzést szerveztek a társak. Bloomer még akkor sem térhetett vissza Angliába, „csak" a semleges Hollandiába, ahol játszogatott is, de leginkább edzette a Blauw-Wit nevű amszterdami csapatot. 1918 novemberében érkezett aztán haza Derbybe, a családjához.

Steve Bloomer (balról a második) és csapata a táborbeli búcsúmérkőzés előtt

Az osztrák férfiak egy része természetesen a fronton szolgált, olyan ismert játékosok estek el, mint Josef Schediwy (Rapid), Karl Braunsteiner (Sportclub), Josef Haberlick (Vienna) vagy Felix Tekusch I (Wiener AFC). A szövetség a megritkított mezőnynek is kiírta a bajnokságot, amelyet a Rapid nyert meg a Floridsdorfer AC és a Wiener Association FC előtt. Érdekes, hogy a zöld-fehérek két meccsüket is elhalasztották, s csak akkor estek túl rajtuk, amikor a riválisfloridsdorfiak már befejezték az idényt. Az utolsó két találkozót 16:1-es összgólkülönbséggel nyerte meg a Rapid. A bécsi gárdák minden korábbinál kevesebb nemzetközi találkozót rendeztek, az ellenfelek között szinte kizárólag a DFC Prag, valamint a magyar klubok, illetve egyszer a prágai Slavia játékosai szerepeltek. A válogatott mind a négy találkozóját a miénk ellen vívta, illetve egy bécsi kombinált pályára lépett kétszer egy berlini városi válogatott ellen.

Csehországban az utolsó alkalommal kiírt Pohár dobročinnosti elnevezésű jótékonysági sorozatot a Viktoria Žižkov zárta az élen, 3:0-ra verte az előző évi győztes Spartát.

Az oroszok egyéves kihagyás után ugyancsak játszottak. Petrográdban az Ugyelnaja városrészbe való Merkur piros-fekete mezes legényei teljesítettek a legjobban, miután a pontazonosság miatt kiírt bajnoki döntőben legyőzték a címvédő Szport csapatát. Kuriózum, hogy a bajnok 30 futballistát szerepeltetett a tizenegy mérkőzésén, de közülük tizenhatan csupán egyetlen találkozón léptek pályára. A csapat kapitánya, az Apának becézett **Alekszandr Szeverov** (a képen balra) 1912-ben részt vett a stockholmi olimpián – igaz, nem futballistaként, hanem birkózóként. Moszkvában is új bajnokot avattak – egy főváros környéki alakulat, a Novogirejevszkoje Szportyivnoje Obsesztvo győzött. Szinte matematikai képtelenség, mégis megtörtént: az akkor mindössze öt éve létező alakulat negatív gólkülönbséggel lett bajnok! Miközben az utolsó helyezett pozitívval zárt. Igaz, az első helyezett és az ötödik között csak négy pont volt a különbség. Közel kétéves szünet után, 1915 szeptemberében ismét játszott egymással a moszkvai és a petrográdi városi válogatott. Észak Velencéjének küldöttei idegenben nyertek 2:1-re. Utóbbiaknál még mindig három angolt vetettek be, de a moszkvaiaknál is akadt egy, éppen a góljukat lövő McDonald. Ahogyan az előző szezonban, úgy ebben is több ismert futballista, illetve vezető (mint például Düperron vagy a Merkur kapitánya, Szeverov) kiképzőként is dolgozott a kötelezően létrehozott katonai sportkörökben, ahol a bajonettvívás és a lövészet alapjait is elsajátíthatták a polgárok.

ПЕТРОГРАДСКАЯ
ФУТБОЛЪ-ЛИГА.
КАЛЕНДАРЬ
ОСЕННЯГО СЕЗОНА
1915.

A petrográdi futball-liga dokumentuma

Jelenet a bukaresti IHC és a craiovai Excelsior Oltenia találkozójáról

Romániában két sorozatot rendeztek, az egyik az 1915 őszén a Română-Americană által megnyert Harvester Kupa, a másik pedig a tavaszi Cupa Jean Luca

P. Niculescu volt. Utóbbiban egy ploieşti-i gárda, az 1912-es United utódklubja, a holland mérnök, Jacob Koppes által létrehozott Prahova FC diadalmaskodott.

Spanyolországban ismét az Athletic Club de Bilbao hódította el az országos kupát. Játszott Pichichi is, de a prímet ezúttal Félix Zubizarreta vitte, aki lemásolta csatártársa előző évi teljesítményét és mesterhármast rúgott a döntőben. A hivatalosan először Real Madrid néven szereplő fehéreket (vagy becenevükön: Merenguest, azaz Habcsókokat) a találkozó végén a bilbaói játékosok védték meg a barcelonai közönség haragjától. Arra, hogy mi volt a 4:0-s vereséget számító fővárosiak vétke, leginkább az elődöntő történései adnak magyarázatot. Az egyik ágon a baszkok játék nélkül jutottak tovább, miután a vigói Fortuna FC visszalépett. De a másik párban óriási csata dúlt! Az FC Barcelona a saját pályáján, a La Industriában az új csillag, Paulino Alcántara két góljával 3:1-re megverte a XIII. Alfonz királytól néhány nappal a májusi elődöntő előtt a királyi titulust megkapó madridiakat. A visszavágót a fővárosi Campo de Athleticen a Real Madrid 4:1-re megnyerte. Egy győzelem itt, egy meg ott, új mérkőzést kellett vívni két nappal később. Alcántara azon is rúgott három gólt, de ez sem volt

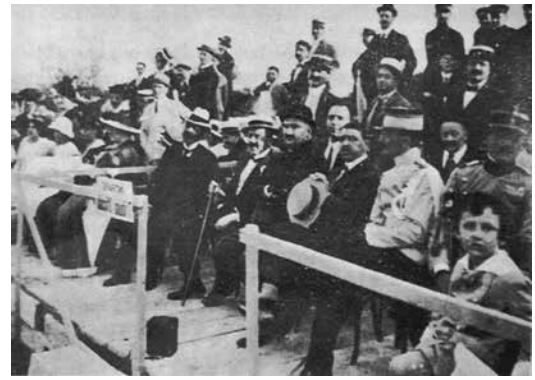

Craiovában láthatóan társadalmi eseményt jelentett egy futballrangadó

A bilbaói Athletic Club legénysége. Hátul, balról: Pichichi, Belaúste II, Iceta, Ibarreche, Solaun, Hurtado, Belaúste I. Elöl: Zubizarreta, Cabieces, Echeverría, Eguía

elég, sőt egy fiatal madridi csatár, bizonyos Santiago Bernabéu még rajta is túltett a maga négyesével. A 6:6-os döntetlen után még további meccset kellett játszani, ezen a katalánok, az újabb találatot szerző Alcántara vezérletével a félidőben 2:0-ra vezettek. Ám a második félidőben José Ángel Berraondo (korábban négyszeres kupagyőztes volt a Madrid FC-vel, a mérkőzés idején is aktív klubtag volt) néhány fura ítéletének is tulajdoníthatóan a fehérek nemcsak hogy egyenlítettek, hanem 4:2-re nyertek is. A már az előző, ugyancsak Berraondo által vezetett ismétlés néhány döntését is vitató Barça-játékosok a 83. percben, csapatkapitányuk, az addigra már hétszeres Katalán Kupa-győztes **Santiago „Santi" Massala** vezényszavára levonultak a pályára. (Nyilván nem ezért, de a kiváló játékos emlékét életnagyságú bronzszobor őrzi a barcelonai, Juan Antonio Samaranch nevét viselő Museu Olímpic i de l'Esportban.) A „maradék" hét percet soha nem játszották le, a Real Madrid bejutott a döntőbe, ahol aztán alapos verést kapott az Athletic Club de Bilbaótól.

Svájcban kevesebb izgalmat hozott a bajnokság, a Cantonal-Neuchâtel FC a története legnagyobb sikerét érte el a hármas döntő (s ezzel az országos titulus) megnyerésével. Előbb 5:3-ra verte meg a területi bajnokságot veretlenül végigjátszó FC Winterthur-Veltheimet, majd miután a másik két csapat gól nélküli döntetlent játszott egymással, 5:1-re legázolta az FC Old Boyst.

Északon minden országban rendeztek bajnokságot vagy kupasorozatot, sőt akadt olyan, amelyikben mindkettőt. A koppenhágai városi bajnokságban három csapat is azonos pontszámmal végzett az élen, közöttük utána egy újabb minitornát rendeztek. Ezen is körbeverték egymást, de jobb gólarányának köszönhetően a KB elnyerte a bajnoki címet. Az országos titulusért egyéves szünet után újra játszottak, igaz, a háborús helyzet miatt,

A Cantonal-Neuchâtel gárdája. Balról: Ammann, Breguer, R. Vuithier, E. Vuithier, Kohler, Freiburghaus, Voegeli, Kramer, Beguin, Borel, Tripet, Sydler, Martenet

„biztonsági okokból" a BBU, a Balti-tengerben lévő, Dániához tartozó sziget, Bornholm szövetsége nem küldött csapatot. Aligha lett volna más a bajnok, még ha részt is tud venni a BBU legjobbja – a két koppenhágai alakulat továbbra is kiemelkedett a mezőnyből. A finálében a Boldklubben af 1893 visszavágott a KB-nek azért, mert a városi bajnokságban a második helyre szorult, s 3:2-es győzelmével megszerezte az aranyérmet.

Norvégiában a skieni Odds BK nyerte a kupát, legyőzte érte az FK Kvik Fredrikshaldot. Svédországban a Djurgårdens IF lett első a bajnoki címről döntő kupasorozatban, a Svenska Mästerskapetben, míg a Svenska Serien trófeáját ismét az IFK Göteborg vitte el. Utóbbiban a stockholmi bajnokcsapat csak az utolsó, hatodik lett.

Hollandiában hármas döntőt játszottak a területi alapon szervezett csoportok győztesei. A Willem II hódította el a bajnok címet, a Go Ahead és a Sparta Rotterdam előtt.

Belgiumban a háborús helyzet nem tette lehetővé a bajnokság kiírását.

Franciaországban sem volt ez könnyű feladat, az USFSA nem is tudta a szokott módon lebonyolítani a maga szériáját. Helyette kiírta a Coupe des Alliés nevű kupasorozatot, amelyet a Stade Rennais Université Club nyert meg a lyoni CS des Terreaux 7:1-es kiütésével. A győztes nem vett részt a többi szövetség legjobbjával együtt az úgynevezett Trophée Interfédéralban. A háromcsapatos mezőnyben az LFA győztese, a párizsi Olympique de Pantin bizonyult a legjobbnak.

A Racing kiváló tizenegye. Balról: Pepe, Canaveri, Perinetti, Hospital, Ochoa, Reyes, Ohaco, Betular, Olazar, Arduino

Argentínában, 1915 őszén a San Isidro veretlenül végzett a 25 csapatos (!) körmérkőzés után, mégsem lett bajnok, mert a Racing ugyancsak 22 győzelemmel és két döntetlennel zárt. A nagydöntőben a pályafutását nyolc bajnoki címmel záró Alberto Marcovecchio találata a Racingnak „juttatta" a koronát. Az avellanedai együttes Arduino; Presta, Reyes; Betular, Olazar, Pepe összeállítású védelme szuperül működött – 25 mérkőzésen mindössze öt gólt kapott. Az 1915-ös esztendő nagy eseménye volt még a bajnoki harmadik River Plate új stadionjának avatása – a pálya az egyik legnagyszerűbbnek számított akkor Dél-Amerikában.

Uruguayban ismét a Nacional vehette át a bajnoknak járó díjat.

Brazíliában, São Paulóban az APEA is és az LPF is megszervezte a maga bajnokságát. Előbbit az AA Palmeiras, utóbbit a Corinthians nyerte meg. Rio de Janeiróban a Flamengo győzött, begyűjtve második bajnoki címét.

Profi futballista is megkapta a Viktória-keresztet

- ***Arthur Johnson az utolsó címét nyerte a Real Madriddal***
- ***Három testvér köré épült a petrográdi bajnokcsapat***
- ***A cseh klubok ismét csatlakoztak az osztrák szövetséghez***

Az angol Football League továbbra sem írt ki hivatalos bajnokságot, az előző idénybelihez hasonlóan, területi csoportokban játszottak a csapatok. Az egyetlen változást az jelentette, hogy úgynevezett kiegészítő tornát már csak Lancashire-ben és Közép-Angliában (Midland) rendeztek. Lancashire-ben a Liverpool FC nyerte meg a főtornát, majd a Rochdale a másodikat. Az ország középső részén a Leeds City győzött az első számú sorozatban, a sajátságos nevű Bradford Park Avenue a „subsidiary tournamenten". Londonban a West Ham United bizonyult a legkiválóbbnak. Skóciában tovább tartott a Celtic FC egyeduralma, a 38 meccsen mindössze 17 gólt kapó gárda tízpontos előnnyel lett bajnok a Morton előtt.

Mind Angliában, mind Skóciában felettébb tartalékos keretekkel játszottak, hiszen a profi labdarúgók jelentős többsége hadat viselt. Számos kiváló futballista lelte halálát a harc-

A háború nehéz heteiben, éveiben sem veszett ki teljesen az angol humor…

téren, így Sandy Turnbull, az 1909-es FA-kupa-döntő hőse, aki arról (is) híres, hogy kétszer is eltiltották bundaváddal, előbb a Manchester City botránya kapcsán, majd a Manchester United–Liverpool mérkőzés bűnöseként. Utóbbi skandalumban részes társai közül többen is később amnesztiát kapták, részben azért, mert vétkességük soha nem nyert bizonyítást teljesen. Turnbulltől megtagadta a sors, hogy tisztázza a nevét, 1917-ben az arrasi csatamezőn érte a halál. Érdekes példa volt a Tottenham Hotspur játékosaié, akik 1915-ben együtt jelentkeztek az utászokhoz (Nº1 Section 22 Field Co Royal Engineers), együtt harcoltak, néhányan együtt is estek el. „A háború után a Spurs évkönyve 11 hősi halottat említett" – írja a *Commonwealth War Graves Commission (cwgc.com) Glory days* nevű honlapja –, akik a következők voltak: J. Fleming, J. Jarvie, Alf Hobday, J. Hebdon, E. J. Lightfoot, W. H. D. Lloyd, A. MacGregor, Finlay Weir, A. Wilson, N. A. Wood, és W. D. Tull.

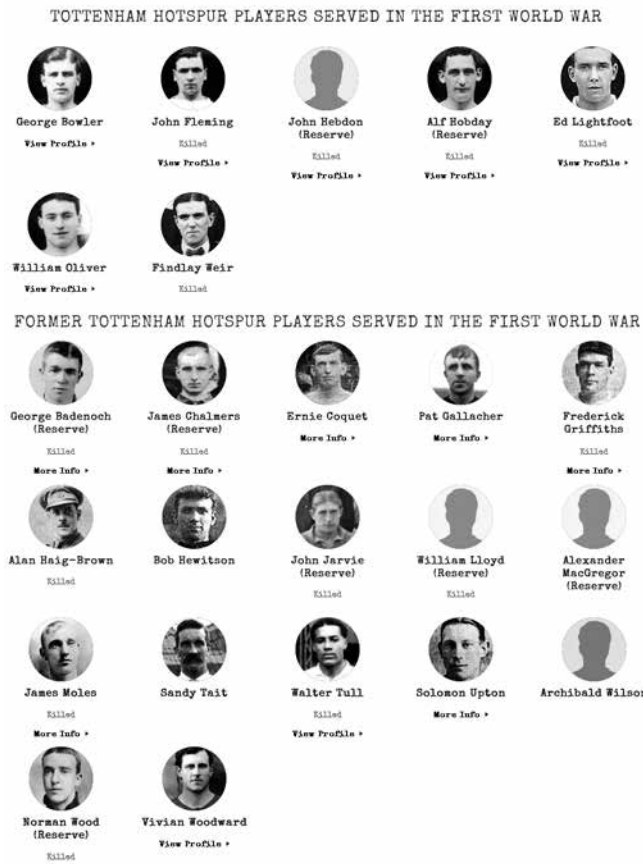

Kimutatás a Tottenham a háborúban szolgált játékosairól. Nagyon sokuknál olvasható: killed, azaz megölve…

A felsoroltak közül az utolsót, Walter Daniel Tullt különösen gyakran emlegetik a visszaemlékezők. A Tottenham és a Northampton egykori játékosa az első fekete bőrű (valójában félvér) profi mezőnyjátékosa volt a Football League-nek. Emellett az egyik első félvér a brit születésű tisztek állományában. A 29 éves korában, Pas-de-Calais-nál fejlövésben meghalt egykori belsőcsatár előbb a francia-, majd az olaszországi csatákban tűnt ki, aztán az 1918-as tavaszi hadjárat idején ismét Franciaországban harcolt. 1918. március 25-én lőtték le.

Egyetlen, a háború előtt közvetlenül aktív profi futballista kapta meg a legmagasabb kitüntetést, a Viktória-keresztet, amelyet a királynő 1856-ban altisztek és közlegények számára alapított. Donald Simpson Bell a közép-angol Bradford Park Avenue FC védőjeként vonult be 1914-ben, két nappal az 1915-ös házasságkötése után vezényelték a franciaországi frontra. 1916. július ötödikén, a somme-i csatában zsebét gránátokkal teletömve foglalt el egy ellenséges géppuskaállást. Tettéért kiérdemelte a Viktória-keresztet. Utána azt írta haza az édesanyjának, megejtő szerénységgel: „Meg kell vallanom, ez volt a legnagyobb mázli, szinte semmit sem tettem. Élesítettem a gránátot, az meg tette a dolgát." Bell öt nappal később

megpróbálta megismételni hőstettét, de rajtavesztett. Az első világháború és a labdarúgás közös történetét feldolgozó, manchesteri centenáriumi kiállítás megszövegezése szerint ő volt az első hivatásos labdarúgó, aki jelentkezett a hadseregbe a vérontás kitörése után.

Ugyancsak kitüntetést kapott Leigh Roose, a korábbi 24-szeres walesi válogatott kapus, aki az említett honlap gyűjtése szerint hatalmas figura volt, előfordult, hogy lóháton érkezett a meccsre, de az is, hogy hajdanán bérelt egy vonatot Stoke és London között, mert a menetrend szerintivel lekéste volt soros mérkőzését, aztán a költségeket ráíratta a klubjára. (Édesapja, egy presbiteriánus lelkész sokat kínlódott két eleven és futballimádó fiával. Leigh Roose öccse, Edward egy iskolai mérkőzésen úgy megrúgta hátulról Herbert George Wellst, hogy a későbbi világhírű író veserepedést szenvedett.)

Leigh Roose-zal nem nagyon vitatkoztak, tartottak félelmetes erejétől, melyre példa, hogy kapusként a mainál sokkal nehezebb bőrlabdával is képes volt kézből átrúgni a pályát, vagy hogy akár a félpályáig is kiöklözte azt. (Noha ez utóbbit nem könnyű elhinni az utókornak.) Ebbéli képességeit a hadseregben kiváló gránáthajítóként kamatoztatta, kitüntetést is kapott érte.

A számos drámai történet közül az egyik William Jonasé, aki egyike volt azon klub (a Clapton Orient) játékosainak, amelynek minden tagja bevonult. A jó külsejű, híres futballista állítólag hetente ötven levelet kapott hölgyrajongóitól ligapályafutása legszebb időszakában. Friss házasként megkérte a klub meccsmagazinjának készítőit, tegyenek közzé egy kis nyilatkozatot, amelyben megköszöni a hölgyek kitüntető szeretetét, de egyben kéri őket, ne küldjenek több levelet. A háború éveit egyik klubtársával, Richard McFaddennel vállvetve harcolta végig. Fennmaradt a barát levélben hazaírt szívszaggató bánata: „Franciaországban, Somme környékén voltunk, egy lövészárokban. Felém fordult, s azt mondta, viszlát, Mac, sok szerencsét neked, add át a szerelmemnek, Mary-Jane-nek, hogy imádom, s üdvözlöm a fiúkat is az Orientnél! Mielőtt bármit válaszolhattam volna, kiugrott a lövészárokból, csatára készen. Azt a srácot, aki húsz éven át a legjobb barátom volt, a szemem előtt ölték meg." Richard McFadden sem élte túl a háborút, három hónappal Jonas halála után ő is elesett.

Donald Simpson Bell emléke a manchesteri kiállításon

Még a játékokon is a háborús motívumok uralkodtak

Az első világháború 17 millió halálos áldozatot követelt, 20 millióan sebesültek meg – az volt az emberiség addigi történetének legsúlyosabb konfliktusa. Nagy-Britanniában példamutatóan őrzik az elesettek emlékét. Az egyik ezzel foglalkozó kutatást rögzítő, *Footballers and the First World War* című honlap gyűjtése alapján írjuk, hogy 1710 olyan egykori labdarúgó esett el a harcokban, aki a Football League-ben, a Southern League-ben vagy a Scottish Football League-ben szerepelt korábban. Az áldozatok között, mint már korábban is utaltunk rá, nemcsak brit, hanem francia, olasz, orosz, román, belga, szerb és görög, illetve német, osztrák, cseh, magyar, török és bolgár játékosok is voltak.

Francia háborús kiadvány

Ahol a szerencsések tehették, futballoztak. Franciaországban egy úgynevezett Szövetségesek Kupája (Coupe des Alliés) elnevezésű sorozatot rendeztek az USFSA csapatainak. Ezt a CA de la Société Générale de Paris nyerte meg, a döntőben 4:1-re verte meg a Football Club de Lyont. A kis Hollandiában, területi alapon, négy csoportot hoztak létre (nevük megegyezett az égtájakéval), ezek győztesei játszottak az országos döntőben. A bajnoki címet, története során először, a Go Ahead szerezte meg, megelőzve az utrechti UVV-t, a Willem II-t és a Be Quick 1887-et.

Svájcban a nem sokkal korábban, 1915-ben alapított, az előző idényben már ezüstérmes Winterthur-Veltheim vitte el a bajnoki címet, miután a hármas döntőben a berni Young Boyst (2:0) és az FC La Chaux-de-Fonds együttesét (3:2) is legyőzte. A klub elnöke, Eugen Weiler népes családból

A dán bajnok KB. Hátul, balról: Thomsen, Lykke, Christensen, Castella, Blicher, Brysting. Elöl: Olsen, O. Nørland, Wolfhagen, Nielsen, E. Nørland

származott, öt öccse is játszott később a csapatban. A legjobbak aztán továbbálltak, Max, aki a Grasshoppersszel négyszeres bajnok és ötszörös kupagyőztes lett, 38 válogatottsága egy részében a nemzeti tizenegy csapatkapitánya is volt. A nála három évvel fiatalabb Walter ugyan kevesebb válogatottságig, „csak" 25-ig jutott, de hét bajnoki aranyat és tíz kupaelsőséget szerzett a GC-vel.

Dániában újra a KB nyerte meg a főváros bajnokságát. Logikus lett volna, hogy ezzel biztosítja helyét az országos döntőben is, a második helyezett Akademisk Boldklub pedig játszik a fináléért a legjobb vidéki csapattal. Időpontnehézségek miatt azonban a KB állt ki az előd döntőre a BK 1901 Nykøbing ellen (s győzött 4:0-ra), a rivális pedig játék nélkül döntős lett. Végül a két nagy csatájában a KB 6:2-es diadalt aratott, elhessegetve minden rossz érzést.

Svédországban két bajnokot is avattak az idényben: az 1916-os Svenska Mästerskapetet az AIK, az 1917-est a Djurgården IF nyerte meg. (Mindkettő stockholmi egylet.) A tízes években harmadszor és egyben utoljára nyert az AIK (teljes nevén: Allmänna Idrottsklubben), mindössze három játékosa, Karl Ansén, Helge Ekroth és Theodor Malm volt részese a triplázás minden állomásának. Ekroth tagja volt az 1923-as bajnokcsapatnak is, ő a klubtörténet egyetlen négyszeres aranyérmese. A ligarendszerű sorozat, a Svenska Serien győztese ismét az IFK Göteborg lett.

A svéd AIK gárdája. Hátul, balról: Gunnarsson, Lindström, Olsson, Ekroth, Svensson, Groth. Középen: Malm, Nilsson, Juhlin, Bergström, Ansén. Elöl: Hillerström

Norvégiában az 1914 őszén is első Frigg Kristiania ült vissza a trónra, a kupadöntőben 2:0-ra gyűrte le a históriája addigi legnagyobb sikerét elérő FK Ørn Hortent.

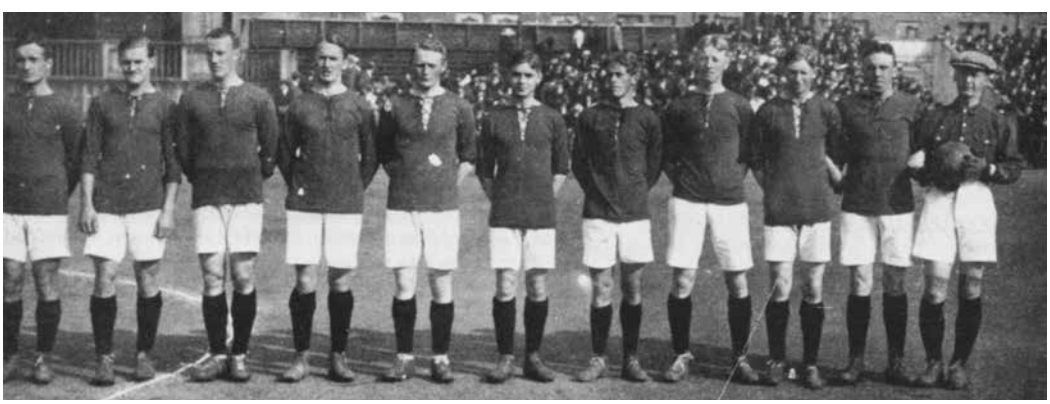

A norvég Frigg Kristiania. Balról: Hansen, Andersen, Hartmann-Hansen, Smith, Smedvik, Olsen, Damgaard, Semb-Thorstvedt, Waitz, Kopsland, Wendelborg

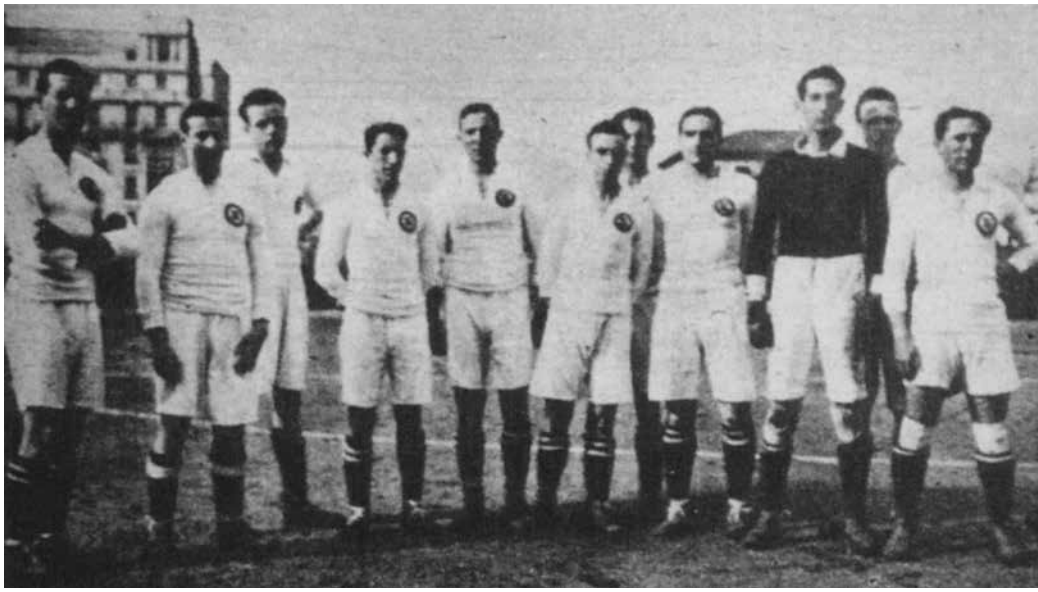

A Real Madrid kupagyőztes tizenegye. Balról: S. Aranguren, E. Aranguren, J. Petit, De Miguel, Bernabéu, Castell, Erice, Múgica, Reus, R. Petit, Sansinenea

Spanyolországban 1917 áprilisának utolsó hetében játszották le a Király-kupa hatcsapatos döntőjét. A Real Madrid minden bizonnyal elszórakozta az első fellépését a Sevilla FC ellen, mert a 2:1-es vereség után a második meccset 8:1-re megnyerte. A továbbjutásról döntő harmadik mérkőzésen sem volt egy súlycsoportban a két gárda, a „fehérek" 4:0-ra győztek. A baszk Guecho (vagy a helyiek számára jobban tetsző írásmóddal Getxo) városába való Arenas Club 1:0-ra nyerte a negyeddöntő idegenbeli mérkőzését a Real Sporting ellen Gijónban, majd 7:0-re győzött Bilbaóban. Az elődöntőben a Real Madrid és a barcelonai España FC négy (!) mérkőzésen is tusakodott egymással, a fővárosiak szempontjából 4:1, 1:3, 2:2, 1:0-s eredménysorral. Csak az első meccset vívták Madridban, a további háromra Barcelonában került sor. A másik párban a baszkok kétszer is 2:1-re verték a Vigo Sportingot. A Barcelonában rendezett finálé első 90 perce nem hozott döntést (0:0), a második találkozót 120 percig tartó ütközetben, 2:1-re nyerte meg a Real Madrid, amely a döntőkben nélkülözte egyik legjobb csatárát, a korábbi szakaszban nyolc gólt is szerző Santiago Bernabéut. Ez volt az utolsó nagy sikere a Real Madrid (illetve korábban Madrid FC) első angol legendájának, Arthur Johnsonnak, akiben a klub korábbi játékosát, majd első edzőjét tisztelhetjük. 1909-től tíz idényen át irányította edzőként a csapatát, ebben a tekintetben második – s gyaníthatóan sokáig második is marad – az egyesület örökranglistáján Miguel Muñoz mögött. A klubtörténet szerint Johnsonnak köszönhető a hagyományos fehér szín, amelyet a híres Corinthians mintájára választott a madridistáknak.

Oroszországban a két legfontosabb városi bajnokságban – függetlenül a háborús helyzettől – győztest avattak. Petrográdban a Kolomjagi nyerte meg a sorozatot, a négy híres Filipov fivér közül három, Szergej, Pjotr és Georgij is minden meccsen játszott a csapatban. (A legidősebb, Alekszandr már nem.) Okkal gondoljuk, hogy a másodszülött fiú, Pjotr volt az egyik első, orosz

A Rio de la Plata bajnokságában elért diadal tiszteletére készített tablón az uruguayi Nacional tagjai. Felső sor: Bianchi, H. Scarone, Romano, C. Scarone, Somma. Középen: Olivieri, Porte, Vanzino. Alul: Pesquera, Damarchi, Foglino

születésű angliai légiós az ország legjobb futballistái közül, 1912 és 1914 között egy észak-londoni amatőr klubban, a Norsemenben játszott. Moszkvában a ZKSZ végzett az élen.

Ausztriában a bécsi Rapid nyerte meg a bajnokságot, talán azért is, mert általában kevesebb kulcsjátékosa hiányzott a mérkőzésekről, mint a rendszeresen ifisták bevetésére kényszerülő üldözőknek, a Floridsdorfnak és a Rudolfshügelnek. 1916 őszén a legjobb cseh klubok (mint a Viktoria Žižkov, a Slavia Praha, az Union Žižkov, az SK Plzeň, a Sparta Praha, az SK Kladno és a Moravska Slavia) beléptek az osztrák szövetségbe, amelynek berkein belül 1917 januárjában létrehoztak egy „morvaországi német–cseh szövetséget".

Olaszországban, Németországban és Belgiumban nem játszottak bajnoki vagy kupasorozatot, de utóbbi kettőben rendeztek néhány más, például területi válogatottaknak kiírt tornát.

Argentínában megszakítás nélkül negyedszer is a Racing Avellaneda gyűjtötte be a liga aranyát. Uruguayban a Nacional ugyancsak megvédte az elsőségét.

São Paulo államban, az LPF bajnokságában 14 csapat szerepelt, a Corinthians végzett az élen, minden mérkőzését megnyerve. A riválisligában, az APEA-ban – többségükben a szűk két évtizeddel korábban alapított, tradicionális klubok vettek részt benne – a Paulistano győzött. Rio de Janeiróban az America nyerte meg a Liga Metropolitana de Sports Athléticos (LMSA) tornáját.

Több tízezren nézték a Dick, Kerr & CO. gyár munkásnőit

- ***Az FA kitiltotta a női futballt a férfiak stadionjaiból***
- ***Megszületett Jack Reynolds Ajaxának első nagy sikere***
- ***Uruguay gólt sem kapott a Dél-Amerika-bajnokságban***

Némi túlzó lendülettel azt állíthatjuk, hogy semmit sem tud az első világháború éveinek futballjáról, aki még nem hallotta a Dick, Kerr's Ladies nevét. Azokban az években, amelyekben Nagy-Britanniában választójogot kaptak a nők, a futball is megszűnt csupán a férfiak játéka lenni. A Dick, Kerr nevű lancashire-i üzem női labdarúgóinak játékát alkalmanként több mint tízezer néző figyelte a tribünökről.

A cég a tízes évek közepén piacvezetőnek számított a keskeny nyomtávú vasutakhoz szükséges alkatrészek gyártásában. Mégis profilt váltott, 1917-ben – tekintettel a háború szülte igényekre – hadianyagot készítő üzemmé alakult. A munkaerőpiacon alig akadtak szabad kapacitású férfiak, következésképpen egyenruhába bújtatott hölgyek lepték el a gyárat. A vezetők fontosnak tartották, hogy a férfimunkát végző lányok sportoljanak, erre pedig a futballt tartották a legalkalmasabbnak. A hölgyek többnyire a másik nem csapata ellen léptek pályára,

A Dick Kerr's Ladies csapata pózol a fotósnak. A kalap a hölgyek elengedhetetlen kelléke volt

függetlenül attól, hogy azt az FA szabályzata akkor már körülbelül másfél évtizede tiltotta. Járták az országot – nemcsak a Dick, Kerr's Ladies, hanem más üzemi csapatok is –, gyakran jótékony célokra kalapozva.

Dick, Kerr és Társánál a lányok hamarosan megmérkőztek a gyártelep munkásainak csapatával. A meccset Grace Sibbert, az üzem egyik dolgozója ötlötte ki, akinek a férje hadifogságba esett. Elképzelése kedvező fogadtatásra talált egy Alfred Frankland nevű irodai ügyintézőnél, aki felkarolta Sibbert ötletét, s segített neki egy jótékonysági mérkőzést szervezni 1917 karácsonyán. Céljuk az volt, hogy pénzt gyűjtsenek a Moor Parkban lévő helyi kórházban fekvő sebesült katonák ellátására. Frankland szervezőzseninek bizonyult: 20 fontért (mai pénzen számolva körülbelül másfél millió forintért) kibérelte a kor híres csapata, a Preston North End nem kevésbé nevezetes pályáját, a Deepdale-t.

Szenzációs ötlet volt, természetesen nem minden hátsó szándék nélkül. Frankland úgy gondolta, hogy ha a Deepdale-re viszi a mérkőzést, a női labdarúgást felemeli a férfi futball magasságába. Kockáztatott, mert ha nem jön be a számítása, egész életében nyöghette volna a költségeket. Ám győzött: tízezer (!) néző töltötte meg a lelátókat, hogy lássa, amint a Dick, Kerr's Ladies 4:0-ra megveri az Arundel Coulthard Foundryt.

A meccsről tudósított a *Daily Post* is, a következőket írva: „A Dick, Kerr's-nek nem kellett sok, hogy megmutassa, kevésbé szenved a lámpaláztól, mint ellenfele, s egyszerűen sokkal jobb a játék minden elemében. A csatárjátéka meglepően jó volt, egy vagy két tagja kifejezetten elismerésre méltóan kezelte a labdát."

A találkozó 200 fontot (mai pénzen: 15 millió forintot) hozott a kórháznak. Frankland azonnal további három mérkőzésre kibérelte a stadiont, s hozzáfogott egy olyan erős csapat építéséhez, amellyel mindenkinek számolnia kellett.

Jótékony cél rengeteg volt, amiért játszani lehetett. Bár a Dick, Kerr's Ladies egy gyári munkásnőkből álló amatőrcsapatként kezdte pályafutását, Frankland hamarosan hozzákezdett a profivá válás feltételeinek a megteremtéséhez. Még a fegyverszünet után is nyilvánvaló volt, szükség van a jótékonysági adományokra – azokhoz pedig a Dick, Kerr's-re.

A csapat, s benne az első számú játékos, az 1920-ban csatlakozó Lilly Parr hatalmas népszerűségre tett szert. Mindez fura lépésre sarkallta az FA vezetőit: nem sokkal azt követően, hogy a Dick, Kerr's Ladies telt házas meccset játszott 53 000 néző előtt a liverpooli Goodison Parkban, a szövetség úgy határozott, megtiltja a tagjai közé tartozó kluboknak, hogy pályáikon női mérkőzéseknek adjanak helyet. Addigra pedig már Winston Churchill is hallott a Dick, Kerr's Ladiesről, maga a had- és légügyi miniszter kölcsönzött a mérkőzésre két légvédelmi fényszórót, megvilágítani a pályát. Frankland a barna bőrlabdákat befestette fehérre, hogy jobban lehessen látni a sötétben.

Az FA tiltása nem győzte le a világ legjobb női futballcsapatát. A Dick, Kerr's Ladies addigra már válogatott meccseket is vívó alakulata átköltözött a rögbistadionokba, majd nagyszabású túrán vett részt az Egyesült Államokban, ahol férficsapatok ellen mutatta meg az erejét, s kilenc meccsből csak hármat veszített el. Egy évtizeden keresztül tartott az aranykor, 1926-ban a cég, amely Dick, Kerr and Co Ltd English Electricre változtatta a nevét, befejezte a támogatást. A későbbiekben Preston Ladies néven játszó csapat egészen 1965-ig létezett. Lilly Parr, aki több mint 900 gólt lőtt a pályafutása során, 1951-ig játszott az utódok között. Az FA csak 1971-ben engedélyezte ismét, hogy klubjainak pályáján női mérkőzéseket rendezzenek.

Az utolsó teljes háborús idényben „már majdnem országos" bajnokságot rendeztek Angliában, ha azt vesszük, hogy a legerősebb két országrész, Lancashire és Közép-Anglia területi győztese vívott egymással egy kétmérkőzéses döntőt. Ezt a Leeds City nyerte meg a Stoke City ellen. Külön játszottak a londoni régióban, ahol a Chelsea FC győzött. Rendeztek két, az előző években már megismert „subsidiary tournamentet", ezt Lancashire-ben a Liverpool FC, Közép-Angliában a Grimsby Town nyerte meg. A Yorkshire-be való Leeds Cityt érdemes kiemelni, s nem csak azért, mert Anglia a futball szempontjából legfejlettebb részeinek bajnoka lett. Különleges a története. A gárda a Football League második osztályában vegetált a háború előtti években, a vezetőség a fiatal és ambiciózus Herbert Chapmanban (a két világháború közötti futball legnagyobb hatású brit menedzserében, a WM-rendszer majdani atyjában) látta meg azt, aki még nagyobb magasságokba tudja emelni a csapatot. A korábban a Northamptonnal a Déli Ligát (Southern League) megnyerő, szerződtetése évében, 1912-ben 34 éves edző egy teljesen szétesett, a másodosztályban is csak a 19. helyen végző alakulatot vett át. Egyetlen fontos igazolással (Jimmy Spiers, az 1911-es kupadöntő egyetlen gólját szerző skót válogatott csatár érkezett), de teljesen más edzésmunkát végezve, abszolút más taktikát alkalmazva a City a hatodik helyen végzett az 1912–1913-as idényben. Egy évvel később még előrébb lépett, negyedikként zárt, mindössze két ponttal lemaradva a feljutásról. A látványos támadójátékot mutató legénység „meggyőzte" a szurkolókat, egyetlen év alatt 8500-ról 13 000-re nőtt a nézőszám. A főnökség okkal bízott abban, hogy 1915 tavaszán végre sikerül kivívni a feljutást a legmagasabb osztályba. A háborús bevonulások azonban keresztülhúzták a számításokat, Chapman nem tudta a megszokott csapatát szerepeltetni, feleslegessé vált minden, a tervszerűségre irányuló lépés. A Leeds City az idény végén sorozatban veszítette a mérkőzéseket, s visszaesett a második liga sereghajtói közé. A háborús évek területi bajnokságaiban az egyesület kerete szinte kicserélődött, sokan álltak be a hadseregbe vagy hagyták el a klubot a Football League által előírt fizetéscsökkentés miatt. Maga Chapman is a haza szolgálatába lépett, a barnbowi hadianyaggyárba került. A csapatot George Cripps, az addigi segítője és az egyik igazgató, Joe Connor vitték tovább. Hamar összevesztek, részben azért, mert a jóval iskolázottabb, a társadalmi ranglétra magasabb fokán álló direktor nem vette emberszámba Crippset, egyébként a játékosok sem, akik a legnagyobb siker idényében, John Hampson vezérletével, levelet írtak az igazgatónak, közölve, hogy ha Cripps velük utazik a vonaton, ők nem mennek el a mérkőzésre. A háborús években különben több mint 30 vendégjátékos fordult meg a többnyire kék mezt viselő gárdában, köztük rövid időre minden idők legalacsonyabb angol válogatott játékosa, a 157 centis Ferdinand „Fanny" Walden és Charlie Buchan is. A visszaemlékezések szerint a Leeds City annak is köszönhette, hogy jó erős keretet sikerült a kölcsönjátékosok révén toboroznia, hogy a vezetői titokban kijátszották az érvényes szabályokat, s az engedélyezettnél magasabb fizetést adtak a játékosoknak. Mindezt később alátámasztotta az egyik labdarúgó, Charlie Copeland feljelentéssel egyenértékű nyilatkozata. Bármennyire is nem hivatalos sorozatok a háborús évek bajnokságai, a Leeds Citynek mégiscsak a Stoke City elleni kétmeccses döntő megnyerése volt története legnagyobb sikere. Más kérdés, hogy – bár közben, 1918 decemberében rövid időre Chapman is visszatért, aztán a kilátástalan helyzetet látva, ismét civil foglalkozás után nézett – a klub 1919 nyarára szinte csődbe ment. Részben a feltárt pénzügyi szabálytalanságok, részben a túlköltekezés miatt. A gárda nyolc mérkőzést még lejátszott az 1919–1920-as bajnoki idényben a második vonalban, ám utána a Football League, elsősorban

azért, mert az egyesület vezetői nem voltak hajlandóak a vizsgálatban együttműködni, s nem adták át a kért dokumentációt, példátlanul súlyos döntést hozva kizárta a csapatot a bajnokságból. A szankció léptékére jellemző, hogy a Football League hosszú története során egyetlen más klubot sem zárt ki idény közben, s egyetlen más egyesület sem kapott ilyen büntetést pénzügyi szabálytalanságok miatt. Aztán már csupán az utolsó aktus volt hátra a Leeds City FC történetében: 1919. október 17-én, másfél évvel azt követően, hogy a kékek Lancashire és Közép-Anglia legjobb csapataként megnyerték a régió nem hivatalos bajnokságát, a város Metropole nevű szállodájában „árverést" tartottak a keret 16 játékosára. Kilenc különböző klub vásárolta meg, összesen 9250 font értékben a futballistákat. Néhány héttel később megalakult a Leeds United FC, amelyben soha, egyetlen percet sem játszott bárki is az aukcióra bocsátott tizenhatok közül…

Skóciában megszakadt a Celtic egyeduralma, a Rangers egyetlen ponttal bár, de megelőzte a zöld-fehéreket.

Németországban még nem tudtak országos bajnokságot rendezni, ám azért nem szűnt meg teljesen a futball. Annak ellenére sem, hogy az ország hihetetlen veszteségeket szenvedett, állítólag 1914 és 1918 között 750 000 német halt meg, részben a fegyverek által, részben a brit tengeri blokád miatti éhezésben. A hideg és kevés élelem okozta hiány csökkentette a labdarúgópályákat is, miután I. Vilmos császár rendeletbe adta, hogy a legtöbb, arra alkalmas állami területen krumplit kell termeszteni.

Jó néhány helyen városi vagy területi alapon játszottak, mint Berlin-Brandenburgban, ahol a háborús években a Berliner FC Hertha 1892 a főváros és környéke legerősebb csapatává emelkedett. A kék-fehérek 1915-ben, 1917-ben és 1918-ban is megnyerték Mark Brandenburg bajnoki címét, 1916-ban másodikak lettek. Ennek egyik oka az is volt, hogy szinte a teljes játékosállományukat otthon tudták tartani. Ahogyan az egyik rivális egyesület, a Preussen Berlin képviselője epésen megjegyezte: „A katonai felmentések miatt néhány klub a háborús években

A Hertha BSC legénysége. Balról: G. Haberstroh, W. Haberstroh, Petrikowski, P. Krüger, H. Krüger, Schmidt I, Knesebeck, Richnow, Grampe, Füger, Hirth

A norvég kupagyőztes Sarpsborg FK. Hátul, balról: Jensen, Gustavsen, Andersen, Pedersen, Simensen, Halvorsen, Holm, Nordlie. Elöl: B. Hansen, Martinsen, H. Hansen

is gyakorlatilag a békeidők csapatával tudott játszani." *(Ulrich Hesse-Lichtenberger: tor! The Story of German Football)* Dél-Németországban is megerősödött a Clubnak becézett Nürnberg, amely a tízes évek végétől már országszerte ezen a néven volt ismert, ami azt is jelentette, a piros-feketék valóban a legjobbak közé emelkedtek. 1916-ban és 1918-ban is megnyerték a délnémet bajnokságot, annak is köszönhetően, hogy játékosaik nagy része már 1916-ban visszatért a frontról. Tegyük hozzá: a nürnbergiek nagy sikerszériája csak a nagy vérontás után kezdődött, részben Schaffer Alfrédnak is köszönhetően.

Közép-Németországban a lipcsei klubok (SV Eintracht, VfB) jártak az élen. A többi területen vagy nem indult be még a futballélet, vagy pedig nem akadt egy-egy kiemelkedő csapat.

Olaszországban sem tudtak játszani, az áldozatok száma megközelítette az egymilliót. (571 00 halott, 450 000 súlyos sebesült.) *John Foot* írja a *Calcio, a History of Italian Football* című könyvében, hogy a háború rettenetes veszteségeket okozott a fiatal olasz játékosok körében. Felice Milano, a Pro Vercelli ötszörös bajnok csatára Isonzónál halt hősi halált még 1915-ben. Virgilio Fossatti, az Inter és az „azzurrók" kapitánya, aki az első 19 válogatott meccsből tizenkettőn játszott, 25 évesen, Monfalconénál esett el 1916 nyarán. Ugyancsak *Foot* írta azt a hihetetlen, megdöbbentő és tragikus adatot, mely szerint az Inter az utolsó előtti békeévben szerepelt huszonhatos keretének szinte minden játékosa a fronton vesztette el az életét. Ahogyan a brit szerző jelezte: „Ehhez képest maga volt a csoda, hogy az Inter 1920-ban megnyerte a bajnokságot".

Csehországban a Sparta kiemelkedett a mezőnyből, százszázalékos maradt a be nem fejezett, s így nem hivatalos ligarendszerű sorozatban, s megnyerte a jótékonysági kupasorozat utódjaként kiírt Středočeský pohárt.

Dániában a szövetség visszatért az eredeti ötlethez, s a regionális tornák győzteseinek legjobbja játszhatott az országos bajnoki címért Koppenhága eminensével. A Sportklubben Freja

Randers vívta ki a jogot, hogy megmérkőzzön a KB-vel, hétezer néző előtt 5:2-re kikapott, miután a találkozó előtti nap rettenetes időjárása miatt szinte az összes futballista tengeribeteg lett a hajóúton. Ebben az idényben nyerte az utolsó bajnoki aranyát Oskar Nørland (eredetileg Nielsen), aki arról híres, hogy nemcsak a két olimpiai ezüstérmes csapatnak volt tagja 1908-ban és 1912-ben, hanem szerepet kapott az akkor még szinte csak ismeretlen játékosokból álló, az 1906-os, nem hivatalos athéni „olimpián" győztes alakulatban is.

Norvégiában a Sarpsborg FK nyerte meg a kupát, miután fölényesen, 4:1-re megverte az SK Brann Bergent. A győztesek csapatkapitánya futballtörténelmet írt: 18 évesen és 318 naposan mindmáig élő rekordot felállítva az ottani kupadöntők történetének legfiatalabb „csékája" lett. Mindazonáltal Asbjørn (becenevén Assi) Halvorsen emlékét nem elsősorban ezért tartják mindmáig nagy tiszteletben honfitársai. Az 1923-tól egy bő évtizeden keresztül a Hamburger SV-ban futballozó, Németországban meg is nősülő válogatott játékos 1936 és 1940 között szövetségi kapitányként irányította a norvég válogatottat, amely a házigazdákat is legyőzve bronzérmes lett a berlini olimpián, majd nagyon megizzasztotta az olaszokat a franciaországi világbajnokságon. Halvorsen egyik vezéralakja lett a németek 1940-es bevonulása után a futballban is szervezett ellenállásnak, hivatalosan bojkottnak. Ezért a Gestapo letartóztatta, 1942 augusztusától koncentrációs táborokban raboskodott a háború végéig. 1955-ben hunyt el, 57 évesen.

Hollandiában új „uralkodót" avattak, az azóta eltelt közel száz év kiemelkedően legeredményesebb ottani csapata, az AFC Ajax először szerezte meg a bajnoki címet. Az amszterdami legénységet egy kiváló angol tréner, Jack Reynolds irányította, a neve ma is aranybetűkkel íródik a klub történelemkönyvében. Reynolds közepes futballistából lett kiváló edző. 1912-ben Svájcban, a St. Gallennel dolgozott először a kontinensen, majd megállapodott a DFB-vel, a Német Labdarúgó-szövetséggel, hogy átveszi a válogatottat. Az első világháború kitörése ezt meghiúsította, szerencséjére nem is utazott el Németországba, így akkor még megúszta a gyűjtőtábort. Hollandiába költözött, ahol átvette az Ajax legénységét. Három szakaszban (1915–1925, 1928–1940, 1945–1947) közel negyedszázadon át dirigálta a fehér-pirosakat, ezzel ő az Ajax rekordere. Hét bajnoki címet nyert a csapattal. 1940-ben kényszerűségből vált meg a munká-

A bajnok Ajax a Willem II elleni találkozó előtt. Fehér mezben az amszterdamiak (hátul, balról, Reynolds edző mellett): Couton, Smit, F. Pelser, De Kruijff, Hordijk, De Haan, J. Pelser, Van Dort. Elöl: Maassen, Brokmann, Terwee

Jan van Dort, az Ajax csatára kapura lő a Sparta elleni találkozón

jától: miután a németek lerohanták Hollandiát, Reynoldsot, mint angol állampolgárt, elfogták. A Felső-Sziléziában lévő Tostba (mai lengyel nevén: Toszek) küldték, ahol a táborban együtt raboskodott a világhírű íróval és humoristával, a Magyarországon is nagyon népszerű P. G. Wodehouse-szal. Utóbbi azt írta: „Hát, ha ez Felső-Szilézia, képzelhetik, milyen lehet Alsó…”

Két korai címer az Ajax történetéből. Az elsőt 1900 és 1911, a másodikat 1911 és 1928 között használták

Spanyolországban – bár a Real Madrid akkori pályáján, az O’Donnellben játszották a döntőt – a házigazdát legyőzve a Real Union Irún nyerte meg a Király-kupa 1918-as kiírását. A győztesek egyik legjobbja az apai ágon francia, de Baszkföldön fölnőtt René Petit volt, aki az előző két idényben a Real Madrid tagjaként szerepelt a kupafinálében.

A francia kupagyőztes Olympique de Pantin diadalmas legénysége

Franciaországban az 1917–1918-as idényben játszották az első országos kupasorozatot, amelyet a háborúban elesett népszerű futballvezetőről Coupe Charles Simonnak neveztek el. (1919-től már a ma is használatos elnevezésén, Coupe de France-ként fut.) A kupába 48 csapat nevezett, 26 az USFSA, 12 az FGSPF, 9 az LFA és 1 az FCAF tagjai közül. A győzelmet az Olympique de Pantin szerezte meg, miután 3:0-ra megverte az FC de Lyont. A viszonylag nagy különbségbe belejátszott, hogy bár a játékvezető kiállította a párizsiak belga kapusát, René Decoux-t, ám lyoni csapatkapitány, Roger Ébrard rábeszélte a bírót, hadd maradjon a pályán a durváskodó. A később a századik születésnapját is megélő középfedezet azt mondta: „Nem akarjuk, hogy az ellenfél kapus nélkül játsszon. Az nem futball!” A textilváros csapata elveszítette ugyan a döntőt, de ezt a gesztus azóta is emlegetik a francia futballéletben. Az Olympique de Pantin soraiban Jules Dewaquez játszott jobbszélsőt, az akkor még csak 19 éves csatár a húszas években 41-szer szerepelt a francia válogatottban, ezzel rekordernek számított 1939. január 22-ig, akkor került elé Étienne Mattler.

Érkeznek a nézők a Svájc–Ausztria mérkőzésre. Középen a Monarchia zászlója, a magyar címerrel

Svájcban – története során mindössze másodszor – a genfi Servette nyerte meg a bajnoki cí-

A svájci Servette bajnokcsapata. Hátul, balról: Fred Greiner, Gobet, Bouvard, Fehlmann. Középen: Beyner, Reymond, Perrier. Középen: Merkt, Wionsowsky, Pache, Bédouret, Mangold

met, miután a hármas döntőben előbb 4:2-re megverte az ezüstérmes berni Young Boyst, majd 4:0-ra a St. Gallent. A semleges Svájc a háború ellenére is játszott válogatott mérkőzéseket ebben az idényben, hármat az osztrákok, egyet pedig a magyarok ellen.

Ausztriában a Floridsdorfer AC szerezte meg a bajnoki címet, megelőzve az azonos pontszámmal záró Rapidot és az egyaránt kettővel kevesebb gyűjtő Wiener Association FC-t és Rudolfshügelt. A válogatott – dacára az anyagi és az utazási nehézségeknek – nyolc mérkőzést is vívott az idényben, ötöt a magyarok, hármat pedig a svájciak ellen. Hatszor kikapott, mindkét győzelmét a svájciak ellen érte el.

Az oroszországi Petrográdban még az októberi (a Gergely naptár szerint novemberi) forradalom előtt, október 15-ig lejátszották az 1917-es bajnokságot, amelyet ismét a Kolomjagi nyert meg. Moszkvában a Novogirejevszkoje Szportyivnoje Obsesztvo győzött, 1915 ősze után ismét.

Argentínában folytatódott a Racing Avellaneda nagy menetelése, a bajnokságban öt ponttal előzte meg a második helyezett River Plate gárdáját.

Uruguayban is megvédte a címét 1916 bajnoka, újból a Nacional ért először a célba.

Rio de Janeiróban megint a Fluminense ült fel a trónra. São Paulo államban ismét egyetlen ligába, s ebből következően bajnokságba tömörültek az élcsapatok. A legjobbnak a Paulistano gárdája bizonyult, megelőzve az először a titulus közelébe kerülő, mindössze három évvel korábban alapított Palestra Italiát, amely az 1917-es idényben viselte először a P és az I betűt a mezén, lecserélve az olasz kötődésre utaló savoyai keresztet. (Persze, a tagságot nem cserélhették le, a névben is megmaradt az Italia szó egészen 1942-ig, amikor Getúlio Vargas államfő, a háborús helyzet miatt, kötelezővé tette a brazil név használatát.) A gólkirályi címet egy középcsapat, az Ypiranga csatára szerezte meg – a liga legjobb játékosa, **Arthur Friedenreich**.

1917 szeptemberének utolsó napjától Uruguayban rendezték meg a II. Dél-Amerika-bajnokságot, amelyen, az elsőhöz hasonlóan, az uruguayi, az argentin, a brazil és a chilei legénység vett részt. A Celeste, amely győzött 1916-ban Buenos Airesben, az első sorozaton is, megvédte a címét, miután két gyengébb ellenfelét egyaránt 4:0-ra, a fő riválist argentinokat pedig 1:0-ra megverte. Három futballista teljesítménye emelkedett ki a győzteseknél: a gólkirályi címet is megszerző Ángel Romanóé, valamint a Scarone fivéreké, Carlosé és Héctoré. Utóbbiak ismertebbek, az ifjabbik Scaronét külön is bemutatjuk a portrékat tartalmazó fejezetünkben, de érdemes kitérni Romanóra is, aki a Nacionalban játszotta le pályafutása nagy részét, 1911 és 1924 között kilenc bajnoki aranyat nyerve. A klub adatai szerint 388 mérkőzésen 164 találatot ért el. A Celestével ötször is elhódította a dél-amerikai bajnoki címet, sőt, 1924-ben tagja volt az olimpiai bajnokcsapatnak is. Nem kevesebb mint 69 találkozót vívott a nemzeti tizenegy mezében, s ezzel 1923 és 1985 között uruguayi csúcstartónak számított. Válogatottbeli fellépésein huszonnyolc gólt szerzett.

Menekültek az angolok a proletárok Oroszországából

- ***Kizárták a berlini Herthát, mert nem értesítette a nézőket***
- ***Az Ajax olyat tett, mint soha, egyetlen más holland klub sem***
- ***Brazília először nyerte meg Dél-Amerika bajnokságát***

A német futballban a Trónörökös Kupája (Kronprinzen-Pokal) jelentette a folytonosságot a békeidők, a háborús évek és az újrakezdés idénye között. 1918–1919-ben az északi régió csapata győzött, amely a finálében 5:4-re megverte az SpVgg Fürth játékosaira épített déli válogatottat. Ez a regionális szövetségek válogatottjainak kiírt, nagy tekintélynek örvendő torna csupán két éven át szünetelt, 1914–1915-ben és 1915–1916-ban nem játszották le. 1917-ben, miként két évvel később is, Észak Dél ellen vívott csatát a finálében (2:1), 1918-ban pedig a fővárosi játékosokra alapozó brandenburgi válogatott végzett az élen, a korszak legjobbjai, az északiak előtt. A klubok még mindig csak a saját területi szövetségük által szervezett bajnokságban játszottak, országos döntő hiányában. (Délen, délkeleten, északkeleten, nyugaton még azt sem rendezték meg.) Az ország középső részén a Hallescher FC 1896 nyerte meg a bajnoki címet, három éven belül harmadszor jutott a döntőbe és másodszor diadalmaskodott. Északon a hamburgi FC Victoria 1895 végzett az élen. Berlinben és környékén nem fejezték be a bajnokságot, de a Berliner Thorball und Fußball Club Viktoria 1889 behozhatatlan előnnyel vezetett. Az előző idény bajnoka, a Berliner Fußball Club Hertha 1892 magyar vonatkozású botrányba keveredett. A csapat meghívta a nagyhírű MTK-t egy barátságos mérkőzésre, amit a budapesti klub el is fogadott. Remekül fogytak elővételben a jegyek. Aztán a korszak legkiválóbb magyar alakulata hirtelen lemondta az utazást, ám a berliniek erről nem értesítették a közönséget, attól félve, hogy az MTK helyére beugró városi riválisra nem lesz kíváncsi a publikum. A berlini szövetség nem értékelte az ügyeskedést, és egy időre kizárta a Herthát a bajnokságból.

Ausztriában megkezdődött a Rapid nagy sorozata, a bécsi zöld-fehérek, akik történetük során eddig 32-szer nyerték el az osztrák bajnoki címet, mindössze egyszer „triplázták”: az 1918–1919-es és az 1920–1921-es idény között. Valójában a Dionys Schönecker által vezetett gárda visszaült a trónra, hiszen a tízes években ez volt már az ötödik bajnoki címe (1911–1912, 1912–1913, 1915–1916 és 1916–1917 után). Az egyébként hivatalosan az első ízben kiírt Osztrák Kupát is elhódító Rapid elsősorban az idegenbeli és tavaszi formájának köszönhette a sikert, vendégként legalább hat ponttal többet gyűjtött minden riválisánál, illetve a bajnokság második felében, miután az őszt követően csak egy ponttal állt jobban a Wiener Association FC-nél, minimum öt pontot vert az összes ellenfelére. Az évtized második felében sorozatban négyszer is Rapid-játékos nyerte meg Bécsben a gólkirályi címet, előbb „Rigo” Kuthan, majd kétszer Edi

Bauer, ebben az idényben pedig (az ezüstérmes Rudolfshügel ászával, Johann Fröhlerrel holtversenyben) az új csillag, **Josef Uridil**. Se szeri, se száma a bécsi futballban a Pepinek becézett kedvenceknek, de az éppen karácsony napján született, erős felépítésű csatár még a többieken is túltett. Kajetan Uridil szabómester fiát kiváló futballtudással és hasonló üzleti érzékkel áldotta meg az élet. Az (ál) amatörizmus korszakában, a húszas évek elején, akkor már többszörös bajnokként, kupagyőztesként, válogatott játékosként egy sörmárka és egy cukorka (Kracheln) névadója és tulajdonosa lett. Talán még az sem túlzás, hogy ő volt a bécsi futball első „celebje", akinek tiszteletére egy máig ismert foxtrottot komponáltak Heute Spielt der Uridil (Ma az Uridil játszik) címmel. A népszerű gólgyáros mind e mellett filmszerepet játszott, s egy időben szinte minden este fellépett egy leopoldstadti revüben. A Tanknak is becézett Uridil 1917 és 1927 között 105 bajnoki mérkőzésen 127 gólt szerzett a hütteldorfiak mezében. Az 1918–1919-es idényben a Rapid legfőbb erősségét az Edi Bauer, Pepi Uridil, Rigo Kuthan, Ferdinand Swatosch II és Guggi, azaz Gustav Wieser alkotta csatársor, valamint a válogatott fedezet, Josef Brandstätter jelentette, de érdemes kiemelni Nemes Károly nevét is, aki a zöld-fehér klub első külföldi játékosa volt. A kapus később a Délvidéken védett, bajnoki címet is nyert immár Dragan, esetenként Dragutin Nemes néven az SK Jugoszlavijával. Visszavonulása után sikeres edző lett. Az FK Vojvodina történetéről szóló források szerint Jánoshalmára költözött élete utolsó szakaszában.

Pepi Uridil kapura fejel. A kapusnak már nincsen esélye

Csehországban 1918 és 1925 között területi csoportokban játszották a bajnokságot, ez idő alatt pusztán kétszer, éppen 1919 tavaszán, illetve 1922-ben vívtak a győztesek az országos bajnoki címért. A középcsehországi csoportban első Sparta 17:0-s gólaránnyal nyerte meg a négyes döntőt, alkalmasint a legnehezebb feladatot már az alapszakaszban teljesítette, amikor megelőzte az azonos pontszámmal záró Slaviát. A bordó ingesek bajnokcsapatában szerepeltek nemzetközileg is jegyzett futballisták, elsősorban a 44-szeres válogatott, legendás észjátékos, Karel Pešek-Káďa, aki az 1920-as nyári olimpián futballban és jégkorongban is érmet nyert hazája színeiben, és az 1913 és 1931 között a klub képviseletében közel ötszáz mérkőzést játszó, egyébként 35-szörös csehszlovák válogatott Antonín Hojer. Tagja volt a

A Sparta 1919-es csapata, amely aztán egészen 1923-ig 60 bajnoki mérkőzést nyert meg sorozatban. Balról: Červený, Pešek-Káďa, Kolenatý, Hojer, Janda-Očko, Peyr, Pospíšil, Pilát, Fivébr, Sedláček, Plaček

gárdának a különleges edzői karriert befutó Antonín Fivébr, aki a húszas-harmincas években Olaszországban, Spanyolországban és a Szovjetunióban (!) is dolgozott.

Spanyolországban a Bilbao környéki Getxo városába való Arenas Club nyerte meg a Király-kupát, a döntőben hosszabbításban gyűrte le 5:2-re az FC Barcelonát. A piros-feketék tulajdonképpen visszavágtak a katalánoknak az 1917-es finálében elszenvedett 2:1-es vereségért. A meccs hőse a három gólt is elérő Félix Sesúmaga volt, akinek a játéka annyira megtetszett

AMERIKAI AJÁNDÉK

Csehszlovákia csatlakozott a szövetségesekhez

Az amerikaiak 1919 nyarán egy új stadiont és egy, az addigi sporteletben csak az olimpiák által felülmúlt sporteseményt – ahogyan ők fogalmaztak – ajándékoztak a párizsiaknak. A június 22. és július 6. között rendezett eseményen nagyrészt a háború alatti szövetségesek vehettek részt (ez is volt az esemény neve, angolul Inter-Allied Games, franciául Les Jeux interalliés), ráadásul olyan sportolókkal, akik korábban, vagy a háború alatt katonaként szolgáltak. A 19 sportágban (köztük gránátdobásban, lövészetben, kötélhúzásban vagy éppen vízilabdában, amerikai futballban és baseballban) összesen 18 ország versenyzői szerepeltek. Az újonnan alakult államként meghívott Csehszlovákia (amelynek emigráns Nemzeti Tanácsát az antant 1918 tavaszán a „harcoló fél” szövetségesi státussal ruházta fel) győzött a futballtornán, miután a franciák elleni döntő utolsó perceiben két gólt is szerezve 3:2-re fordított.

A spanyol kupagyőztes Arenas Club játékosai. Balról: Jáuregui, Vallana, Careaga, Uriarte, Arruza, J. M. Peña, Ibaibarriaga, Pagaza, Sesúmaga, Barturen, F. Peña

az ellenfélnek, hogy azonnal leigazolta. Sesúmaga a következő idényben már a Barçával vitte el a serleget, sőt 1923-ban megismételte ugyanezt a bilbaói Athletic Clubbal. Tagja volt az első spanyol válogatottnak, olimpiai ezüstéremmel tért haza az 1920-as olimpiáról. Mindösszesze 27 évet élt, 1925. augusztus 25-én elhunyt.

DÉL-AMERIKA-BAJNOKSÁG

Brazília megtörte az uruk nagy sorozatát

Az 1919-es Dél-Amerika-bajnokságot Brazília nyerte meg. Az első három kontinensbajnoki tornából kettőn is a házigazda győzött, továbbá ez volt az első alkalom, hogy az uruguayi válogatott kikapott valamelyik ellenfelétől.

Miután korábban Argentína és Uruguay is rendezett, egyértelmű volt, hogy a brazilok következnek a sorban. Ám sem a kormány, sem Rio de Janeiro városa nem akarta állni a költségeket, ezért elengedhetetlen volt a leggazdagabb klubnak számító Fluminense tagjainak szerepvállalása. A mérkőzéseket a Flu pályáján, Laranjeirasban bonyolították le, nem ok nélkül gondoljuk tehát, hogy az arisztokraták piros-fehér-zöld egyesülete egy kicsit magának érezte a sorozatot is. A résztvevők köre nem változott, május 11. és 19. között az argentin, a brazil, a chilei és az uruguayi legénység futballozott.

A házigazdák szenzációsan kezdtek, addigi történetük legfölényesebb győzelmét aratva – Friedenreich három és Neco két góljának is köszönhetően – 6:0-ra legázolták a chileieket. Két nappal később az uruguayiak (a két Scarone, valamint Gradín egy-egy góljával) 3:2-re megverték az argentinokat. A következő körben nem született meglepetés (Brazília–Argentína 3:1, Uruguay–Chile 2:0), majd a tulajdonképpeni bronzmecscsen az Albiceleste 4:1-re elverte nyugati szomszédját. A kiírás szerint egyetlen párharc maradt már csak a tornából, a Brazília–Uruguay „döntő". A fehér mezben játszó hazaiaknak ugyan jobb volt a gólaránya, azonban csak a több pont dönthetett. Sokáig úgy festett, hiába reménykedtek a brazilok, a Celeste folytatja diadalmenetét. Gradín, majd Carlos Scarone találatával az uruk a 17. percben már 2:0-ra vezettek. Ám az Estadio Laranjeirasban az előkelő közönség a konvenciókra fittyet hányva, vadul támadásokra ösztökélte a csapatát.

Svájcban az Étoile la Chaux-de-Fonds szerezte meg a bajnoki címet, miután a hármas döntőben előbb 3:2-re megverte a védő genfi Servette-et, majd 2:1-re győzött az esélyesebbnek vélt FC Winterthur-Veltheim ellen.

A svájci FC Étoile La Chaux-de-Fonds. Hátul, balról: Glasson, Joerin, Matthys, Ch. Wyss, Méroz. Középen: Schumacher, Wille. Elöl: Meyer, Brönnimann, P. Wyss, Aubry, Marucco

Hollandiában Jack Reynolds Ajaxa maradt továbbra is a trónon, mégpedig különleges teljesítménnyel. Ez volt az első idény a holland futballban, hogy a bajnok veretlenül vehette át a titulust. (Azóta is csak egyszer volt rá példa, az Ajax nyert így 1994–1995-ben). Pedig a gárda fél évre elveszítette egyik kulcsemberét, Jan de

Különösen két São Pauló-i játékosban bíztak, Necóban, a Corinthians, illetve Friedenreichben, a Paulistano sztárjában. Előbbi két gólt is rúgott az égszínkék mezeseknek, legalább döntetlenre mentvén a találkozót. Mivel a két válogatott azonos pontszámmal végzett, három nappal később újra összecsaptak. Az volt a Dél-Amerika-bajnokságok immár százéves történetének leghosszabb csatája. Miután a 90 perc alatt nem esett gól, a csapatok előbb kétszer 15 perces, majd (mert még akkor sem jutottak dűlőre) újabb kétszer 15 perces hosszabbítást játszottak. Aztán Arthur Friedenreich a 137. játékpercben belőtte a gólt, amellyel a brazilok otthon tartották a trófeát. Érdekes, hogy a világbajnokságok legeredményesebb szereplője a kontinenstornát 1997-ig csupán négyszer, s mindig hazai pályán tudta megnyerni. Más kérdés, hogy ha rendezőként indult, mindig győzött is.

Az 1919-es nyertesek között szerepelt a brazil futball első két évtizedének jó néhány kiemelkedő alakja. Arthur Friedenreich mellett ***Manuel Nunes****, azaz* ***Neco*** *neve kívánkozik az élre.* A Placar, *a legnépszerűbb ottani magazin a brazil labdarúgás első száz évéről szóló különszámában* (100 anos de futebol no Brasil) *az* Um deus eterno *(Egy örök Isten) címmel mutatta be. Neco volt az első játékos, akinek tiszteletére mellszobrot avattak a Corinthians pályáján, a Parque São Jorge-ban. Akkoriban még valóban amatörizmus uralkodott a brazil futballban, a legendák szerint az asztalosként dolgozó Necót a torna után elbocsátották a munkahelyéről. Túl sokat hiányzott…*

Az Ajax veretlenül bajnoki címet nyert legénysége. Hátul, balról: De Kruijff, Delsen, Van Dort, F. Pelser, J. Pelser, Brokmann, Hordijk, Gupffert. Középen: Terwee. Elöl: De Natris, Smit, Couton

Natrist, akit a vezetőség eltiltott, miután lekéste a vonatot az előző idény bajnoki döntője előtt, a Willem II elleni találkozóra, Tilburgba indulva.

Dániában új bajnokot avattak, az Akademisk Boldklub előbb megnyerte a koppenhágai bajnokságot, majd a Boldklubben af 1901 Nykøbing elleni 3:0-s diadallal az országos címet is.

Norvégiában az SK Brann Bergen egymás után második évben veszítette el a kupadöntőt. 1918 októberében az FK Kvik Fredrikshald ellen bukott.

A dán Akademisk Boldklub első bajnokcsapata. Hátul, balról: Ringsted, Knudsen, Nygaard, Moltke, Frederiksen, Eriksen. Elöl: Holm, Kleven, Larsen, Berth, Thorsteinsson

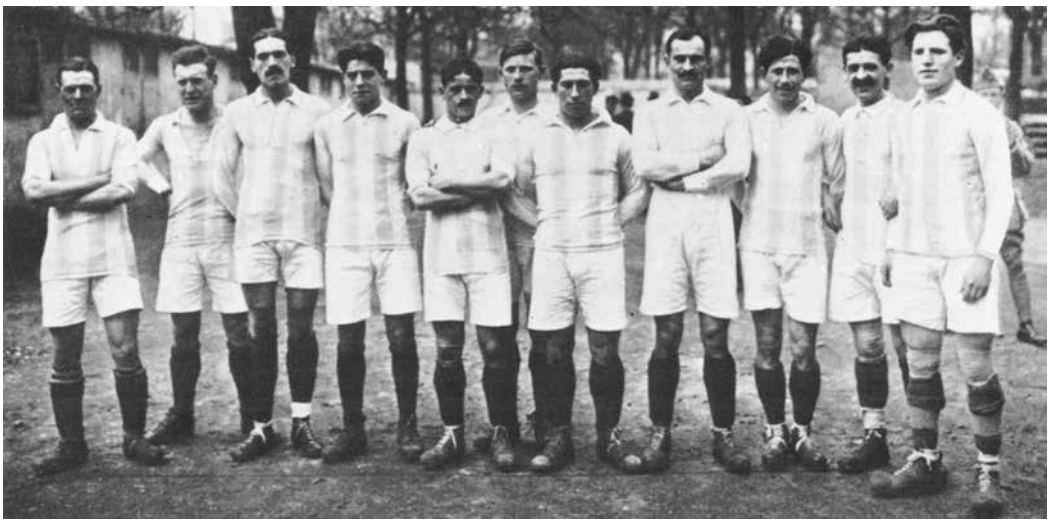

Büszkén pózolnak a lencse előtt a francia CASG játékosai. Balról: Hadden, Hatzfeld, Ganneval, Boyer, Deydier, Schmer, Eugène Devicq, Émilien Devicq, Julien Devicq, Frizon, Mentha

Svédországban is áttértek a naptári éves rendszerű idényre, ebben a tulajdonképpeni bajnokságnak számító Svenska Mästerskapetet és az ezúttal csak négycsapatos miniligát (Fyrkantserien) is az IFK Göteborg nyerte meg.

Franciaországban a még mindig Charles Simonról elnevezett kupasorozat volt az idény legfontosabb eseménye. Az előző évi győztes Olympique de Pantin (amely szezon közben Olympique de Paris-ra változtatta a nevét) ismét eljutott a fináléba, de ott hosszabbítás után 3:2-re vereséget szenvedett a Club Athlétique de Société Générale legénységétől. Két angol is játszott a győztesnél, közülük a jobbik, Louis Hatzfeld, 1:2-es állás után szerzett két góljával főszerepet vállalt a sikerben. A kék-fehér szerelést viselő CASG, becenevén a Généraux csapatkapitánya, John Mentha amerikai állampolgárságú volt. Az USFSA utolsó bajnokságát a Le Havre nyerte meg, a döntőben az Olympique Marseille ellen diadalmaskodva.

Oroszországból az 1917-es, úgynevezett októberi forradalom után a külföldiek jelentős többsége távozott, és ezt a futball is megsínylette. Még olyanok is menekülni kényszerültek, mint a korábban az orosz válogatottba is beállított Charnok fivérek. Harrynek, aki akkor már edzőként dolgozott, világosan a tudtára adták, hogy választhat a távozás és a letartóztatás között. Szinte végig sem várta a mondat végét, Finnországba költözött, a testvérét, Clementet őrizetbe vették, majd megengedték, hogy Angliába mehessen. A petrográdi bajnokságot újból a Kolomjagi nyerte meg. Moszkvában a ZKSZ visszaszerezte az elsőséget, nagy fölénnyel előzte meg az immár angol származású labdarúgói nélkül szereplő KSZO-t. Nem játszottak már külföldiek a moszkvai és a petrográdi városi válogatott hagyományos éves találkozóján sem. A ZKSZ-pályán a vendéglátók a korábbi összecsapások történetében példátlanul nagy különbséggel, 9:1-re nyertek.

Romániában 1919 őszén a Cupa Jean Luca P. Niculescu elnevezésű – ma a román szövetség által hivatalos bajnokságként el nem ismert – négyes torna jelentette a szezon legfontosabb futballeseményét, ezt a következő évtizedben is meghatározó szerepet játszó Venus nyerte meg a CA Universitar, a Tricolor FC és a Coltea FC előtt. Mind a négy alakulat bukaresti volt.

Angliában a háború befejeződése után sem tért vissza a bajnokság a régi kerékvágásba, továbbra is területi alapon rendezték a mérkőzéseket. A lancashire-i és a közép-angliai győztes, az Everton és a Nottingham Forest két találkozóból álló döntőjét utóbbi nyerte meg. Ebben a két tájegységben rövidebb kiegészítő tornákat is bonyolítottak, ezeken a Blackpool, az Oldham Athletic, a Manchester City és a Liverpool (Lancashire), illetve a Sheffield United, a Birmingham, a Bradford Park Avenue és a Hull City (Midland) szerepelt a legjobban. Skóciában egyéves szünet után ismét a Celtic szerezte meg a bajnoki koronát, noha az egy ponttal kevesebb szerző Rangers több gólt rúgott és kevesebbet is kapott, ráadásul veretlen maradt a zöld-fehérek ellen.

Dél-Amerikában a Racing Avellaneda sorozatban hatodszor nyerte meg az argentin bajnokságot, ezúttal veretlenül. A tizenkilenc párharcából mindössze kettőt nem nyert meg. A Copa de Honor Municipalidad de Buenos Aires elnevezésű szériát (a fővárosi és a rosariói alakulatok sorozatát) a CA Independiente zárta az élen. Mindezt azért érdemes kiemelni, mert az amatőrkorszakban e két avellanedai klub rivalizálása volt a legélesebb az argentin futballban, nagyobb indulatokat keltett még a River Plate–Boca Juniors vetélkedésnél is.

Zoilo Canaveri, az Independiente ásza

Uruguayban megtört a jég, a Peñarol, miután négyszer egymás után második helyen zárt, 1918-ban megszerezte a bajnoki trófeát. A R. Chery – Benincasa, Raffo – Pacheco, Delgado, Ruotta – J. Pérez, Artigas, Piendibene, Gradín, Cámpolo tizenegy fő erősségeként a két fekete bőrű válogatott játékos, Delgado és Gradín tündökölt.

Brazíliában a riói ligát a Fluminense uralta, 1917 után 1918-ban is nyert. Akkoriban azt tartották, elsősorban Henry Welfare, a liverpooli születésű, hajdanán a „vörösöket” is erősítő tanárember jelenti a különbséget a Flu és a többiek között. Welfare, miután Angliából Rio de Janeiróba költözött, a piros-fehér-zöldeknél kezdte meg „légiós karrierjét”. Egy szezont a Flamengónál is eltöltött, de aztán visszatért a Fluminenséhez. Második ottani korszakában, 1916 és 1924 között, 166 mérkőzésen 163 gólt ért el. Stílusáról sokat elárul a beceneve: Tanque inglês (Angol tank).

A brazil Fluminense együttese. Henry Welfare balról a harmadik

São Paulóban a több dél-amerikai országot is érintő spanyolnáthajárvány miatt nem játszották le a bajnokság minden mérkőzését, de a Paulistanót kihirdették bajnoknak. (Már nem érhette utol a Corinthians.) A gólkirályi címet ezúttal is Arthur Friedenreich vehette át, aki addigra már újból a Paulistano futballistája volt. Huszonöt szerzett gólja csúcsot jelentett a sorozat addigi történetében.

Egy magyar tőzsdeügynök alapította meg a „bécsi iskolát”

Birminghambe került a bajnoki cím és az FA-kupa is

Hajdani MTK-sok nagy sikerei Nürnbergben és Bécsben

Bemutatkozott az első dél-amerikai oriundo az azúrkékeknél

A Football Association, az FA vezető tisztségviselőinek hivatalból nem ildomos szurkolniuk. 1920 tavaszán mégis nagyon szorítottak az Aston Villának, hogy győzze le a Chelsea-t az előddöntőben. A labdarúgó-szövetség a kupasorozatra vonatkozó kiírása rendelkezett arról, hogy a döntőt nem lehet olyan stadionban rendezni, amelyik bármely mérkőző fél számára is hazai pályát jelent. Az első világháború előtti években többnyire a Crystal Palace-stadion szolgált helyszínül, de ott a hadi években lőszerraktárt működtettek, s még nem állították vissza az eredeti állapotokat. Maradt a Stamford Bridge, London legnagyobb rendelkezésre álló stadionja, de az ottani rendezést kizárhatta volna (vagy ha azt gondoljuk, hogy minden szabályt ki lehet játszani egy újabb szabállyal: megnehezítette volna) a Chelsea kupadöntős szereplése. Ám a kérdést lezárta az Aston Villa március 27-i 3:1-es győzelme. A másik ágról a Huddersfield Town került a fináléba, amely a Bristol Cityt verte meg, éppen a Stamford Bridge-en, 2:1-re. A döntőben – noha a két gárda közel azonosan teljesített az addig vezető úton, egy-egy kivétellel csupa egygólos győzelmeket arattak – a Villa számított valamivel esélyesebbnek, sokkal rutinosabb labdarúgókból állt, a kulcsjátékosok, mint a kapus Sam Hardy, vagy a mezőnyjátékosok közül Frank Moss, Charlie Wallace, Andrew Ducat, Clem Stephenson mögött már gazdag és eredményes karrier állt. Ám talán megzavarta őket a játékvezető, Jack Howcroft szokatlan lépése, aki a mérkőzés előtt bement a Villa öltözőjébe, s figyelmeztette a birminghamiek „büntetőemberét”, **Frank Barsont**, hogy tudja, milyen kíméletlen játékos, s az első olyan alkalommal, amikor azt a leghalványabban is megérdemli, leküldi a pályáról. Barson (akit a *The Times* egy 2007-es összeállításban a futball valaha volt 50 legdurvább jó játékosa, sokkal civilizáltabb megfogalmazás szerint kiváló kemény fickója közé sorolt, megemlítve, hogy „gyakran rendőri kísérettel menekítették ki a pályáról”) szinte lélegezni is alig mert a meccsen. A rendkívül hektikus szezont megélő, anyagi nehézségei miatt a megszűnéssel, kényszerű pályaeladással, költözködéssel fenyegetett, egyébként akkor még csak második ligás Huddersfield

Támad a Huddersfield az Aston Villa elleni kupadöntőben

Town okosan játszott, kiválóan védekezett, de gólt nem tudott szerezni. Megtette ellenben ezt a 100. percben Billy Kirton (egyike azoknak a játékosoknak, akiket az idény közben a csődbe ment Leeds City FC aukción „árverezett el", a csatár például 250 font ellenében került a Villához), így a birminghami gárda, s annak élén a menedzser, George Ramsay hatodszor is az FA-kupa győztese lett. A Huddersfield az idény végén a feljutással vigasztalódhatott, miután 97 gólt szerezve második lett a Tottenham Hotspur mögött a Second Divisionban.

Az Aston Villa játékosai átveszik az FA-kupát a Stamford Bridge-en

A háború utáni első teljes szezon Angliában a birminghami alakulatoké volt. A kupát elhódító Aston Villa mellett remekelt a West Bromwich Albion is, amely története legnagyobb sikerét érte el a bajnokság megnyerésével. Mind a pontjai (60), mind a szerzett góljai (104) addigi rekordot jelentettek.

Az angol bajnok West Bromwich Albion. Hátul, balról: Baker, Pearson, Gopsill gyúró, E. Smith edző. Előttük: Everniss titkár, Nurse igazgató, Cook, Bassett, Keys igazgató, Jephcott, Seymour, Ely igazgató. Második sor: Crips, A. Smith, McNeal, Pennington, Bowser, Morris, Gregory. Elöl: J. Smith, Magee, Bentley, Richardson

A siker leginkább az egész idényben mindössze 18 futballistát szerepeltető menedzser, Fred Everiss érdeme volt, aki 1902-től máig élő angol rekordot jelentő 46 éven (!) keresztül irányította a csapatot. A bajnoki elsőség mellett vele került fel a WBA a második liga aranyérmeseként az élvonalba 1911-ben, vele jutott be a gárda az FA Cup döntőjébe 1912-ben és 1935-ben, nyerte meg a sorozatot 1931-ben, s lett bajnoki második 1925-ben. (Everissnek elsősorban íróasztalnál végzendő teendői voltak a csapat körül, az összeállítás az igazgatók reszortja volt.)

Két nagy öreg is (részben) elbúcsúzott, az 1896–1897-es idény óta a ligában szereplő Bob Crompton az utolsó szezonját töltötte a Blackburn Roversben. A még nála is öt évvel idősebb Billy Meredith egyelőre „csak" a walesi válogatottól köszönt el, március 15-én, 45 évesen és 229 naposan tagja volt az angolokat 2:1-re legyőző „sárkányoknak".

A „háromoroszlános" válogatott különben produkált furcsaságokat az idény során, a skótok ellen például 4:2-es vesztésre állt, ám akkor két újonc, Bob Kelly és Fred Morris hét perc alatt lőtt három gólt, s így a csapatuk 5:4-re nyert.

Skóciában felemelték az élvonal létszámát huszonkettőre, ezért immár 42 fordulóból állt a bajnokság. A Rangers 106:25-ös gólaránnyal zárt, visszaszerezte az elsőséget a Celtictől. A William Wilton menedzser és William Struth edző alkotta duó letette a következő évtizedek nagy csapatának alapját, a kék-fehérek 21 szezon alatt 15-ször vitték el a bajnoki trófeát. Wilton az 1920-as címnyerést követő napon hajóbalesetben elhunyt, így Struth vette át a gárdát, ő ült a menedzseri székben 34 éven keresztül. Az 1919–1920-as idényben játszott utoljára a Rangers színeiben az akkor már 32 éves, ötödik bajnoki címét nyerő Jimmy Gordon, aki arról híres, hogy ő az egyetlen brit futballista, aki a klubjában, hivatalos mérkőzésen, a kapustól a balszélsőig minden poszton szerepelt. A Skót Kupában nem ment a „protestánsoknak", az elődöntőben, igaz, többszöri hosszabbításban, kikaptak az első osztály leggyengébbjétől,

William Struth menedzser portréja a Rangers múzeumában

az Albion Roverstől. Utóbbi ezzel még nem volt túl a nehezén, a finálében 3:2-re veszített a története első kupagyőzelmét szerző Kilmarnockkal párban.

Más szempontból alakult különlegesen az Ír Kupa idénye. A megismételt elődöntőben, a Glentoran és a Belfast Celtic mérkőzésén egy védő, Barrett kiállítása miatt kitört a botrány. Egy néző a pályára rohant, majd fegyverével a közönség felé lőtt. A játékvezető azonnal lefújta a mérkőzést, a szövetség pedig mindkét csapatot kizárva a másik ágon győztes Shelbourne-t nyilvánította kupagyőztesnek.

Olaszországban öt év után írták ki ismét a bajnokságot, rekordszámú nevezőnek. A sokkal erősebb északi régióban 48, a déliben 18 együttes harcolt a címért. Három csapat, az Internazionale, a Juventus és a Genoa szerepelt kiemelkedően, ezen trió tagjai alkották az országos nagydöntőt, a finalissimát megelőző hármas torna mezőnyét. Az Inter megverte a Juventust, majd – miután addigra a torinóiak legyőzték a Genoát – egy döntetlen is elég volt neki a liguriai piros-kékek ellen. Délről a Livorno menetelt a legtovább, s jutott be a nagydöntőbe. Bolognában eleinte a papírformának megfelelően alakult a mérkőzés, az Inter Emilio Agradi góljaival 2:0-ra vezetett, majd a veterán Ermanno Aebi is hozzátett még egyet. Az utolsó tíz percre azonban feltámadt a Livorno, sőt Magnozzi találatával, majd Piero Campelli öngóljával szorossá tette a végjátékot, egyenlíteni azonban már nem tudott. Az Inter 1910 után nyert ismét olasz bajnoki címet. Mindössze két játékos akadt, akik mindkét idényben szerepeltek a fekete-kékeknél: Aebi és a válogatott kapus, Campelli. Az apai ágon svájci származású, illetve eredetileg svájci állampolgárságú Ermanno Aebi 1920. január 18-án ugyancsak bemutatkozott

a Squadra Azzurrában. A bajnokcsapat különlegessége a Cevenini fivérek szereplése volt, közülük négyen, Aldo, Mario, Luigi és Cesare játszottak az idényben a lombardoknál. Az ötödik fiú, Carlo ezt az évadot még a Milanban töltötte, aztán átigazolt, s az 1920–1921-es szezonban 16 meccsen 15 gólt rúgott. Legjobbjuk, Luigi – sportbeli nevén Cevenini III, becenevén Zizi, pályafutása során 29 mérkőzésen 11 találatot szerzett a válogatottban.

Németországban is először rendeztek országos bajnokságot a klubcsapatoknak a háború kitörése óta. A nyolc résztvevős tornán két déli riválisa, a címvédő Spielvereinigung Fürth és az előző években nagyon megerősödött 1. FC Nürnberg jutott a fináléba, mindkettő a mai Lengyelország területéhez tartozó város csapatát verte meg az elődöntőben. A fürthiek az alsó-sziléziai Vereinigte Breslauer Sportfreundét (Breslau mai neve: Wrocław), a Club játékosai a nyugat-pomerániai Stettiner FC Titania (Stettin mai neve: Szczecin) alakulatát győzték le, egyaránt magabiztosan. A Majna menti Frankfurtban rendezett finálét 35 000-es publikum előtt (aligha kell külön hangsúlyozni: addigi rekordot jelentett a nézőszám) a Nürnberg nyerte meg. Az első gólt Luitpold Popp, a másodikat az MTK korábbi balszélsője, Szabó Péter, a futballban széles körben ismert becenevén Petár szerezte. Ez volt egyébként az első labdarúgó-mérkőzés, amelyre a német vasúttársaság különvonatokat indított.

Korábban idéztük már *Ulrich Hesse-Lichtenberg* kitűnő, *„tor!”*, a *The Story of German Football* alcímet viselő munkáját, amelyben nagy teret szentel a két klub konfliktusának, illetve a Nürnberg felemelkedésének. A bennünket leginkább érintő kérdésben hatványozottan érdemes őt idézni, hogy ne érhessen bennünket a honfiúi elfogultság vádja. *Hesse-Lichtenberg* a Nürnberg nagy felfutásában alapvető fontosságúnak érzi, hogy a csapat 1919. július 22-én megmérkőzött az MTK-val, ahogyan ő fogalmaz, „a kontinens egyik legerősebb csapatával”. Kikapott 3:0-ra, de inkább nyert, mivel rábeszélte Schaffer Alfrédot a maradásra. Spéci, aki nemcsak hogy tele volt kalandvággyal és világosan látta a Tanácsköztársaság végnapjai felé a hazai kilátásokat, hanem azzal is tisztában volt, hogy ha elbukik a magyar kommün, neki, aki fegyverrel pózolt még egy válogatott mérkőzés előtti fényképen is, aligha lesz nyugodt az élete. *Hesse-Lichtenberg* úgy véli, „Schaffer, aki egy igazi futballvándor volt abban a korszakban, amelyben a legtöbb játékos abban a házban halt meg, amelyikben született, mindössze fél évet maradt Nürnbergben. Mindez elég volt arra, hogy megtanítson néhány fogást az MTK repertoárjából. Nem formált új csapatot a Clubból, de segített abban, hogy a nagyon jóból eminens legyen.” Mindebben részes volt Szabó Petár is, aki az országos bajnokságban a VfB Leipzig és a Fürth ellen is gólt szerzett.

Apropó, Fürth! *Ulrich Hesse-Lichtenberg* nem győzi hangsúlyozni, mennyire utálták egymást a fürthi és a nürnbergi futballisták! Citál egy jellemző példát: 1924-ben, amikor a német válogatott Amszterdamba vonatozott a hollandok elleni mérkőzésre, a szövetség kénytelen volt két kocsit is lefoglalni, mert a nürnbergi és a fürthi játékosok nem voltak hajlandóak ugyanabba beszállni. Nem is beszéltek egymással. Amikor a fürthi Karl Auer megszerezte a találkozó egyetlen gólját, hozzásegítve csapatát a hollandok elleni első győzelemhez, a nürnbergiek inkább elfordultak, de nem ünnepeltek.

A déliek – klubjaik remeklése ellenére – az immár Szövetségi Kupának (Bundespokal) nevezett, a Trónörökös Kupája helyébe lépett sorozatban még az elődöntőig sem jutottak, miután az első meccsükön 2:1-re kikaptak a középső országrész válogatottjától. A trófeát a nyugati alszövetség alakulata vitte el.

A DFB csapatának, a német A-válogatottnak akadtak nehézségei az ellenfélválasztást tekintve a „béke" időszakában is. A háborús ellenségek nem voltak hajlandóak a németek ellen játszani, sőt az angol FA, bár sikertelenül, de még azt is indítványozta, hogy a német társszövetséget zárják ki a FIFA-ból. 1914. április 5., a hollandok elleni 4:4 után a német válogatott csupán 1920. június 27-én, a svájciak ellen vívott ismét mérkőzést. (Aztán 1922 végéig csupán három további ország ellen tudott kiállni: Ausztria, Magyarország és Finnország.) De még a semleges svájciak ellen sem ment könnyen az újrakezdés. Az ott nagyon erős területi szövetségek egy része ugyanis hevesen tiltakozott az ellen, hogy az ország nemzeti tizenegye a németekkel megmérkőzzön. A francia ajkú többséggel bíró nyugati alszövetség még a svájci szövetségből való kilépéssel is fenyegetőzött a találkozó lejátszása esetén. Mivel nem érte el az alapcélját, játékosait arra biztatta, hogy meghívás esetén mondjanak nemet a részvételre. Végül a nyugati országrész csapatait mindössze egy futballista, Oskar Merkt képviselte, de őt is elbocsátotta utána klubja, a genfi Servette…

A meccset egyébként 4:1-re a svájciak nyerték meg. *Christian Koller: Sternstunden des Schweizer Fussballs* című munkájában megemlíti, hogy a 8000 fős közönség tapssal ismerte el a németek tiszta és sportszerű játékát. *Ulrich Hesse-Lichtenberg* a már többször idézett munkájában megszólaltatta Hans Kalbot, az összecsapás egyik szereplőjét – Sepp Herberger szerint a kor legjobb német játékosát –, egyben az 1. FC Nürnberg ötszörös bajnok fedezetét, aki

VILÁGREKORDOK

Slózinál senki sem játszott több válogatott meccset

A nemzetközi labdarúgás történetével és statisztikáival foglalkozó IFFHS *elkészítette a világfutball 1920-ig terjedő időszakának csúcsgyűjteményét. Ebből kiderül, hogy a legtöbb válogatott mérkőzést, 61-et Argentína és Uruguay játszotta egymás ellen ebben a korszakban, második a listán a magyar–osztrák rivalizálás (45). A huszadik század első két évtizedében az angol amatőrválogatotté volt a leghosszabb veretlenségi sorozat (20 mérkőzés 1906 és 1910 között). Az A-válogatottak közül is az angol volt a legjobb (18 meccs, 1907 és 1910 között), de figyelemre méltó, hogy a második évtized két rekordere az A-válogatottak közül az egyaránt 11 mérkőzésig jutó dán (1912–1916) és magyar (1916–1919) legénység. A leghosszabb győzelem nélküli széria a norvégoké volt (27 meccs, 1908 és 1918 között), ezért is keltett szenzációt Belgiumban az olimpiai bemutatkozásuk. A nézőszámot tekintve a csúcsot az 1912-es skót–angol állította fel (127 307), érdekes, hogy a hőskor legnagyobb nézőszámot hozó válogatott mérkőzéséből kilencet Glasgow-ban rendeztek. A nem Nagy-Britanniában rendezett találkozók közül holtversenyben egy montevideói Uruguay–Argentína, valamint egy Üllői úti Magyarország–Ausztria összecsapás áll az élen, mindkettőt 40 000 szurkoló látta. A tízes évtizedben, egyetlen naptári évben, Schlosser Imre lőtte válogatott mérkőzéseken a legtöbb gólt (1912-ben 16-ot), a maga 60 meccsével Slózi volt a válogatottsági világrekorder 1920 első napján. Nem érdektelen az első tíz listája: 1. Schlosser 60, 2. Cayetano Saporiti (uruguayi) 54, 3. Vivian Woodward (angol) 53, A- és amatőr válogatottságok együtt, 4. Billy Meredith (walesi) 45, 5. Bob Crompton (angol) és Borbás Gáspár 41-41, 7. Alfredo Foglino (uruguayi) 38, 8. Juan Domingo Brown (argentin) és Ángel Romano (uruguayi) 37-37, 10. Bíró Gyula 36.*

A legjobb góllövők névsora: 1. Woodward 73, 2. Schlosser 58, 3. Poul „Tist" Nielsen (dán) 40, 4. Steve Bloomer (angol) 28, 5. Harold Stapley (angol, amatőr) és Robert de Veen (belga) 26-26, 7. Karl Gustafsson (svéd) 22,

érdekes részlettel magyarázta, miért nem mertek keményen „odalépni" az ellenfélnek, s miért ódzkodtak az ütközésektől: „A mérkőzés előtt Félix Linnemann, a DFB elnökhelyettese felhívta a figyelmünket a mérkőzés fontosságára, s felszólított minket a sportemberhez méltó viselkedésre. Mi pedig teljes szívünkkel megfogadtuk az utasítást."

Ausztriában nagyon kaotikusan alakult az idény. Szervezkedések, eltiltások, vitatkozások vegyültek némi játékkal. Új helyzetet teremtett a Monarchia szétválása, korábban nem volt (például) arra precedens, hogy a magyar szövetség eltiltotta volna játékosait a bécsi klubokban való szerepléstől. Ezzel együtt: noha, mint könyvünkben is említettük már, korábban is akadtak honfitársaink a legerősebb bécsi csapatokban, az 1919–1920-as idény ebből a szempontból mérföldkövet jelentett. Az Amateure nagyon megerősödött társulatában kulcsszerepet játszottak az MTK korábbi játékosai, Konrád II Kálmán és bátyja, Konrád I Jenő. *Karl Heinz Schwind: Geschichten aus einem Fussball Jahrhundert* című könyvében külön fejezetet szentel a később csatlakozó Schaffer Alfréddel kiegészült triónak, *Ungarn-„Revolution" in Wien, Magyar forradalom Bécsben* címmel. Úgy tartja, a Konrád fivérek, akiket Hugo Meisl szerzett meg a lilák számára, alapvetően megváltoztatták a (valljuk be, csak papíron) „amatőrök" életét és futballfelfogását. Akad egy kissé képzavaros, ámbár szép mondata: „A később legendás »bécsi iskolának« magyar volt az apja." Meg is magyarázza: a két Konrád tanította meg az Amateure, a későbbi Austria játékosainak a gurigázós, rövidpasszos, a technikai képzettségre alapozott

8. Pataki Mihály 18, 9. „Mannus" Francken (holland), Johann Studnicka (osztrák), Sophus Nielsen (dán), Bodnár Sándor, Schaffer Alfréd 17-17. Egy mérkőzésen a legtöbb gólt Sophus Nielsen és Gottfried Fuchs (német) lőtte, egyaránt tízet. Előbbi az 1908-as, utóbbi az 1912-es olimpián. A kapusok közül Horace Peter Bailey, az angol amatőrválogatott tagja 1908 és 1913 között 460 percen keresztül nem kapott gólt. A FIFA által is elismert A-válogatott-meccsek szereplői közül a csúcstartó az uruguayi Saporiti (417 perc, 1917–1918). Szövetségi kapitányként Hugo Meisl (38) volt a rekorder.

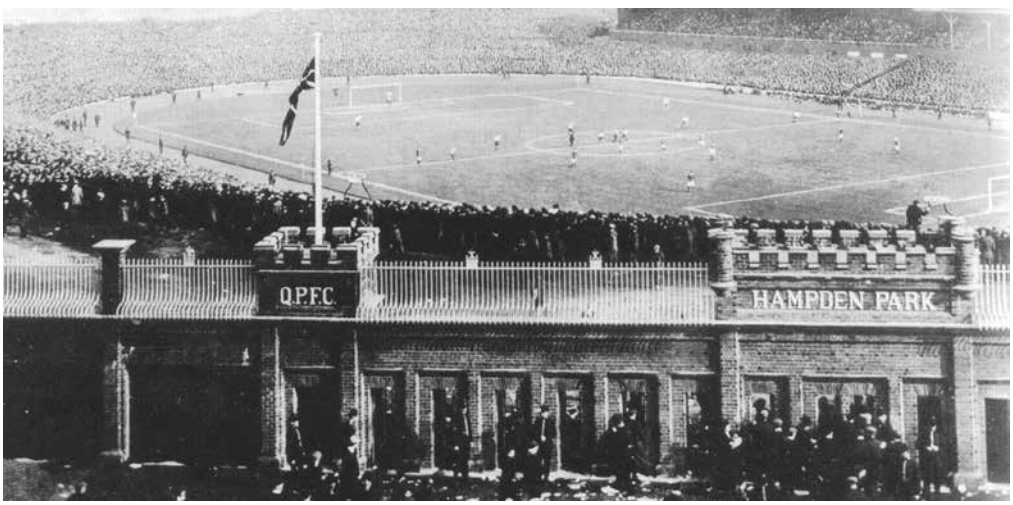

A Hampden Park hajdanán a világ legnagyobb futballstadionja volt

stílust. A játékostársak közül „Vogerl" Geyer vasutas, Wilhelm „Cutti" Morocutti egy fogászati labor tulajdonosa, Alexander Popovich egy sportáru-kereskedés vezetője, Köck mérnök, Karl Kurz pedig konzervatóriumi hallgató volt. A két Konrádot Hugo Meisl vette a szárnyai alá, Csámit, az ifjabbik fivért bevitte a tőzsdére, Jenőnek pedig banktisztviselői állást szerzett. Meisl maga is ebben a szektorban dolgozott. A fentiek jól mutatják, hogy az Amateure játékosainál – s nyugodt szívvel állíthatjuk, a bécsi futballban általában – már bőven megjelent az álamatörizmus. Az olyan vendégsztárok, mint Konrád Kálmán, a háború utáni nehézségek ellenére is mesésen kerestek.

A futballpályán szolgálták meg javadalmazásukat. Az egy idénnyel korábban még csak a mezőny második ötösét vezető, a bajnok Rapidtól 15 pontos lemaradással záró alakulat a teljes szezonban méltó vetélytársa volt a hütteldorfi zöld-fehéreknek. Nem beszélve arról, hogy a Rapid úgy végzett (jobb gólarányával) az élen, hogy sikerrel megóvta a WAF elleni elveszített meccset Ludwig Schmid jogosulatlan szerepeltetése miatt. A másodosztály bajnokságát a Hakoah nyerte meg, amely aztán, különösen Guttmann Béla érkezése után, az élcsapatok közé emelkedett az immár csak egykori császárvárosban.

Csehországban a Středočeský pohár elnevezésű sorozatot, miként 1918-ban is, újra a Sparta Praha nyerte meg. A bordó mezesek a döntőben 2:0-ra verték meg a Viktoria Žižkovot.

Szovjet-Oroszországban a polgárháborús helyzetben sokadlagossá vált a futball. Ennek ellenére az új fővárosban, Moszkvában lejátszották a városi bajnokságot. A Szokolnyikibe való KFSZ végzett az élen.

Péterváron (Petrográdban) 1919. augusztus 17-től mindössze hét meccset vívtak, rengeteg góllal, szélsőséges eredményekkel. Gyanítható, hogy a csapatok összeállítása a legjobb indulattal sem volt állandónak nevezhető. A Kolomjagi, egyetlen mérkőzésén, 8:2-re legyőzte az

A belga bajnok RFC Brugeois. Állnak, balról (csak a játékosok): H. Desmet, Delporte, R. Desmet, E. Pollet, Cambier, Raghels. Elöl: Goetinck, Van Belle, Balyu, Vandevoorde, A. Pollet

Unitaszt, amely ellenben 10:0-ra hengerelt a Szport ellen. Szeptemberben a két város hagyományos találkozóját idegenben 2:0-ra nyerték a „pityeriek". (Így becézik a Nagy Péter cár által építtetett Néva-parti települést.)

Romániába 1919 őszén a legerősebb négy egylet a Harvester Cupért mérkőzött. A Venus ezt is megnyerte, miként az 1920 tavaszi Cupa Jean Luca P. Niculescu elnevezésű tornát is. Utóbbiban hét csapat 12 fordulós, kétszeri körmérkőzést játszott egymással.

Belgiumban ötéves szünet után írtak ki újra bajnokságot, a jelek szerint a háború nem rendezte át az erőviszonyokat. A bajnok (idény közben a Royal titulust megkapó) RFC Brugeois, a második Union Saint-Gilloise, valamint a harmadik helyezett Daring Club egyaránt jelentős szerepet játszott az évtized első felének belga futballjában is.

Hollandiában az előző évek kiemelkedően legerősebb alakulata, az AFC Ajax nagyon visszaesett, még a saját területi csoportjában sem került az élbolyba. A bajnoki négyes döntőt az északi országrész egyeduralkodója, a groningeni Be Quick 1887 nyerte meg, rendkívül erős kerettel, melynek minden mezőnyjátékosa eljutott a válogatottságig.

Az Ajax huszadik születésnapját ünneplő menükártya két oldala

Dániában a koppenhágai Boldklubben 1903 szerezte meg az országos bajnoki címet, miután 2:0-ra megverte a Boldklubben af 1901 Nykøbinget. A KB egyeduralma 1918-ban lezárult, az azt követő két évben két új győztest avattak. Az erre az évtizedre eső hét kiírásból a nykøbingi gárda négyszer is a „vidék legjobbjának" bizonyult.

Az 1919-es Norvég Kupát ismét – története során hetedszer – az Odds BK Skien hódította el, a korábban kétszer diadalmaskodó Frigg Kristiania 1:0-s legyőzésével.

Svédországban az Örgryte IS és az IFK korábbi sikerei után Göteborg egy új nagy klubja nyerte meg 1919 végén a Svenska Mästerskapetet: a GAIS (Göteborgs Atlet- och Idrottssällskap). A Fyrkantserien nevű, két stockholmi és két göteborgi klub részvételével játszott miniligát nem fejezték be, mivel a spanyolnáthajárvány elérte Svédországot is. Később a félbeszakadáskor kialakult állást végeredménynek minősítették, és az IFK Göteborgot a szövetség győztesnek nyilvánította.

Franciaországban a Coupe Charles Simont a Cercle Athlétique de Paris tehette a vitrinjébe, miután a döntőben 2:1-re győzött a Le Havre ellen.

Svájcban ötödször – de 1911 óta először – a Young Boys nyerte meg a bajnokságot, mivel a hármas döntőben 4:0-ra lelépte a Servette-et, majd 0:0-s döntetlent játszott az addigra már a genfiek ellen elbukó (1:2) Grasshoppersszel.

A dán bajnok B 1903. Hátul, balról: Jensen, Mollnitz, Steen, Vilhelm Jørgensen, Harry Hansen, Nilsson. Elöl: Henry Hansen, Viggo Jørgensen, Christiansen, Jensen, Nielsen, Carl Hansen

Spanyolországban trónra ült az FC Barcelona első igazán nagy csapata, soraiban a legendás trióval, Ricardo Zamorával, José Samitierrel és „Paulino" Alcántarával, valamint az előző évad vége óta a kupavédő Arenas Clubtól átigazolt Félix Sesúmagával. A katalánok a döntőben 2:0-ra győzték le a bilbaói Athletic Clubot.

Argentínában az 1919-es idény közben tört ki a botrány. Mindössze hat élvonalbeli klub maradt az Asociación Argentina de Football kötelékében, a többiek új szövetséget alapítottak Asociación Amateurs de Football néven. Utóbbi 1919 és 1926 között minden évben megszervezte a maga bajnokságát. Az eredetit, történetében először, a Boca Juniors nyerte meg. Az új alakulat ligájában a kor egyeduralkodója, a Racing Avellaneda diadalmaskodott, megelőzve a Vélez Sársfieldet és a River Plate-et. Uruguayban a Nacionalt ünnepelték újabb diadala után.

A Boca Juniors négy trófeát (bajnokság, Copa de Competencia Jockey Club, Tie Cup Competition és Copa Dr. Carlos Ibarguren) megnyert alakulata. Hátul, balról: Ortega, Busso, Tesoriere, José Alfredo López, Mainardi, Cortella, Elli. Elöl: Bozzo, Calomino, Garasini, Alfredo Martín

Brazíliában a Fluminense végzett a riói bajnokság, a campeonato carioca élén, megelőzve a Flamengót és a Botafogót. São Paulo államban – sorozatban negyedszer – a Paulistano szerezte meg az elsőséget, a gólkirály ismét (ezúttal 26 gólos rekordteljesítménnyel) az Ypirangát erősítő Friedenreich lett. A Paulistano az utolsó fordulóban – a végül harmadik Corinthians elleni 4:1-gyel – biztosította be az elsőséget.

„A futball nem kisasszonyok sportja”

- ***A féltékeny brit szövetségek kiléptek a FIFA-ból***
- ***A Nürnberg „az angol élklubok színvonalán játszott”***
- ***A Boca Juniors és River Plate is bajnoki címet nyert***

1920-ban a négy brit szövetség, tehát az angol, a skót, az ír és a walesi is, kilépett a FIFA-ból, részben a túlságosan nagy külföldi befolyás ellen tiltakozva, részben pedig azért, mert nem akartak a háborúban ellenséges országok csapataival játszani. Fura, de a brit gondolkodástól nem idegen féltékenység volt ez a világszerte egyre nagyobb tömegeket megmozgató játék többi művelőjével szemben.

Ezen kívül is különleges történéseket hozott az angol futballidény: az előző szezon második helyezettje, a Burnley úgy kezdte, hogy hívei már a kiesés elkerüléséért folytatott harcot vizionálták. Az első három mérkőzését elveszítette a Bradford City, a Huddersfield Town és újra a Bradford City ellen. Ám utána mintha kicserélték volna, a következő 30 meccsén senki sem tudta legyőzni. Olyan hosszú veretlenségi rekordot állított fel, amelyet csak a 2003–2004-es bajnokságot megnyerő Arsenal döntött meg! A 21 győzelem és a kilenc döntetlen március végére szinte biztos bajnokká léptette elő. A legnagyobb riválisa, a Manchester City elleni vereség zárta le a nagy sorozatot, s a két csapat egy héttel később ismét találkozott. Akkor nyert a Burnley, de ez volt az utolsó győzelme az idényben, az utolsó hat fordulóban már szinte végig ünnepelt. Volt mit: így is ötpontos előnnyel végzett a Man City előtt. John Haworth menedzser, aki 1910-től haláláig, 1924-ig irányította a csapatot, 23 játékost küldött pályára a szezonban. Kulcsembernek elsősorban a válogatott kapus Jerry Dawson, a gólkirályi címet elnyerő Joe Anderson, a két összekötő, Ben Cross és Bob Kelly, valamint a csa-

Ajándék cigarettához: a győztes Spurs

Műsorfüzet az FA-kupa döntőjére

A Tottenham Hotspur FA-kupa-győztes gárdája. Hátul, balról: W. Minter edző, Clay, Smith, Hunter, Walters, MacDonald. Ülnek: Banks, Seed, Grimsdell, Cantrell, Bliss, Dimmock

patkapitány-középfedezet, Tomy Boyle számított. Érdemes megjegyezni, hogy a Burnley a tízes-húszas évek fordulóján valóban Anglia legjobb csapatai közé tartozott, 1920-ben másodikként, 1921-ben elsőként, 1922-ben pedig harmadikként zárt a bajnokságban. Akkoriban még Royalitesnek becézték, annak tiszteletére, hogy a pályája volt az első futballstadion, amelyet

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1920

Uruguay rúgott egy hatost a címvédő braziloknak

Dél-Amerika negyedik bajnokságát a negyedik résztvevő ország rendezte, Argentína, Urugay és Brazília után Chile. Noha az első háromból kettőt az aktuális rendező nyert meg, mégis sejteni lehetett, hogy a sor nem folytatódik.

A minden találkozónak helyet adó Viña del Marban a házigazda az első mérkőzésén kikapott a címvédő braziloktól, majd döntetlenre végződött az argentinok és az urugayiak rangadója. Legnazzi, az uruk kapusa kivédte Calomino büntetőjét. A második körben történt a torna legnagyobb szenzációja: a Celeste 6:0-ra megverte a brazilokat. 2014-ig ez volt az addigra ötszörös világbajnok ország legsúlyosabb futballveresége, aztán az utódok 7:1-re kikaptak a németektől a hazai rendezésű Mundial elődöntőjében.

De vissza 1920 szeptemberébe! Az uruk jót tettek magukkal, utána pedig a chileiek velük – azzal, hogy döntetlent játszva elvettek egy pontot az argentinoktól. A záró fordulóban az Albiceleste is legyűrte a gyengélkedő, s közel sem a legerősebb csapatával a tornára érkező, a São Pauló-i játékosokat nélkülöző brazilokat, majd az uruguayiak a vártnál nagyobb csatában, de megszerezték a két pontot a házigazdák ellen. A Celeste harmadszor lett Dél-Amerika bajnoka, az argentinok végeztek a második, a brazilok a harmadik helyen. A torna gólkirálya két uruguayi, José Perez és Ángel Romano lett, holtversenyben. Kiválóan játszott a Mesternek becézett honfitársuk, José Piendibene is.

meglátogatott a brit királyi család valamelyik tagja. Egyébként mindmáig Burnley a legkisebb angol város, amelyből bajnok és FA-kupa-győztes került ki.

Az FA-kupát – történetében másodszor – a Tottenham Hotspur hódította el a Stamford Bridge-en, miután Jimmy Dimmocknak a hajrában szerzett góljával 1:0-ra legyőzte a Wolverhampton Wandererst. A Spurs remek teljesítménnyel jutott a fináléba, a Preston North End ellen 2:1-re megnyert előd-döntő előtt minden meccsén legalább négy gólt szerzett. Nagy esélyesnek számított a „farkasok" ellen, de a végig ömlő eső kiegyenlítette a különbségeket.

Balra Jimmy Dimmock, az FA-kupa-döntő gólszerzője. Jobbra V. György király átadja a serleget Grimsdellnek, a csapatkapitánynak

Az angol labdarúgás fontos történései közé tartozott még Herbert Chapman amnesztiája. Az addigra már a Northamptonnal és a Leeds Cityvel is sikereket elérő menedzsert a Football League korábban, a yorkshire-i klubban elkövetett pénzügyi szabálytalanságok miatt eltiltotta. 1920 őszére nehéz helyzetbe került, Selbyben megszűnt „civil" állása is. Szerencséje volt, a Huddersfield lépéseket tett a felmentése érdekében, citálva, hogy Chapman a leedsi szabálytalanságok időszakában már egy hadianyagüzemben dolgozott, nem volt vétkes a klubnál történt pénzügyi visszaélésekben. Karácsony környékén megkapta a felmentő ítéletet, s beállt segítőnek a testvére egykori játékostársa, Ambrose Langley mellé. Februárban már ő volt a főnök, s megkezdődött a tündérmese, amelyben egy szénbányász nyolcadik gyermekéből a brit futball első hetvenöt évének legsikeresebb menedzsere lett.

Skóciában a Rangers csupán egy vereséggel játszotta végig a ligaidényt, s így nagyon tekintélyes, tízpontos előnnyel nyerte meg az újabb bajnoki címet. A csapat ásza az óriási, távoli góljairól és kifogástalan eleganciájáról egyaránt híres Alan Morton, Bill Struth menedzser első igazolása volt. A 163 centis csatár csak 1920-ban, 27 évesen kötötte élete első profi szerződését, miután befejezte bányamérnöki tanulmányait az egyetemen. Végül így is 13 éven keresztül, 40 éves koráig játszott a csapatban, 495 mérkőzésen 115 gólt szerezve. A fölényes bajnoki siker ellenére sem volt tökéletes a Rangers 1920–1921-es idénye, miután a kupadöntőben 1:0-ra kikapott a Partick Thistle gárdájától.

Írországban a politikai helyzet jócskán alakította a labdarúgóéletet is. Az ország déli részének egyesületei kiléptek az Irish FA-ből, s megalakították a Football Association of Irelandet.

Csehszlovákiában a prágai kluboknak kiírt Středočeský pohár volt a legjelentősebb sorozat az idényben, ezt ősszel, ismét a Viktoria Žižkov ellen játszva a soros döntőt, a Sparta Praha vitte el. Jellemző a bordó mezesek és a többiek közötti tudáskülönbségre, hogy akadt olyan válogatott mérkőzés az idényben, amelyen kilenc spartás szerepelt a nemzeti tizenegyben. A húszas évek közép-európai futballtörténete szempontjából fontos momentum, hogy

1919-es alapítása után egyre erősebb keretet gyűjtött a morvaországi Brünn akkor még elsősorban zsidó származású játékosokból álló csapata, az SK Makkabi Brünn.

Ausztriában ismét a bécsi Rapid szerezte meg a bajnoki címet, hatpontos előnnyel zárt az előző idénybeli remeklését megismételni nem tudó Amateure előtt. A lila-fehérek, soraikban a Konrád fivérekkel, megnyerték az Osztrák Kupát.

Németországban az 1. FC Nürnberg lett az első klub, amely két egymást követő évben is begyűjtötte a bajnoknak járó Viktoria-serleget. Az 1920–1921-es idényben már a korábbi magyar válogatott játékos, **Kürschner Izidor** edzette a gárdát, amelynek akadt egy svájci légiósa is, Gustav Bark. Szabó Péter, aki tagja volt az 1921 tavaszán az egyesület történetének első bajnoki címét szerző tizenegynek, ebben az idényben már az Eintracht Frankfurtot erősítette. Különösen két csatár érdeme volt a berlini Vorwärts elleni sima, 5:0-s diadal: a duplázó Heinrich Trägé és a mesterhármast szerző Luitpold Poppé. A szövetség, a DFB egyik elragadtatott tisztségviselője – meglehet, a német futball történetében először – mondta ki a mondatot a bajnokról: „Az angol élklubok színvonalán játszik".

Az egész bajnoki szezonban talán a középfedezet, Hans Kalb teljesített a legjobban. Hangsúlyozzuk, a mezőnyjátékosok közül. A kapus, **Heinrich „Heiner" Stuhlfauth** ugyanis mindnyájukon túltett. Szinte mindig szürke pulóverben és micisapkában védett, s nem is akárhogyan: az 1. FC Nürnberg vele 1918. július 8. és 1922. február 5. között 104-ből egyetlen tétmérkőzést sem veszített el. A gólarány is lenyűgöző volt: 480:47. Stuhlfauth megelőzte a korát abban is, hogy gyakran lábbal, a kapuvonaltól húsz-harminc méternyire avatkozott játékba. Tudására jellemző, hogy egy olaszok elleni 1929-es győzelem után az ellenfél sportsajtójának egyik képviselője így áradozott: „Ez az ember a kapuban maga az Isten!"

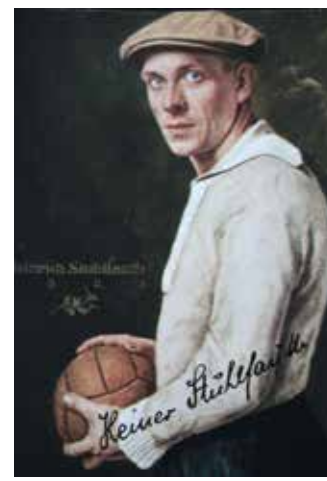

Nagy túlzás lenne azt állítani, hogy a kor közép-európai futballjából az MTK-hoz, a Spartához és a bécsi Rapidhoz hasonlóan kiemelkedő piros-feketékkel nagyon nagy munkát kellett Kürschner Izidornak végeznie. Noha az 1920–1921-es idény előtt is akad új jövevény (Hans Sutor), de a többség már a háború vége óta együtt játszott, s még maradt is hosszú éveken keresztül. Sutor egyébként „kényszerűségből" igazolt a bajnokcsapathoz. Az előző idényben még a gyűlölt és gyűlölködő riválisa, az SpVgg Fürth csatáraként az ellenfélnél szerepelt a bajnoki döntőben. Ám miután egy nürnbergi lányt vett feleségül, nem volt maradása Fürth városában. A Clubnak Szabó távozása után jó balszélsőre volt szüksége, Sutor pedig már úgyis benősült Nürnbergbe.

Olaszországban 1913 után ismét, története során hatodszor, a Pro Vercelli szerezte meg – a területi alapon játszott előcsatározásokat tekintve, több mint száz induló alakulat közül – a bajnoki aranyat. Habár a gárda alaposan kicserélődött a háború előtti utolsó, 1913-as

címnyerés óta (csak az immár játékos-edzőként dolgozó Guido Ara maradt a „régiek” közül), ám egy nem változott: a Pro Vercelli népszerű volt a semleges szurkolók körében. A szimpátiát még a század első évtizedének végén érdemelte ki, amikor a fizikai erőre alapozott játékával szinte átgázolt az ellenfelein. Ahogyan az éppen Arától származó elhíresült mondás tartja: „A futball nem kisasszonyok sportja.” (Il calcio non è uno sport per signorine). A vercelli gárda a berobbanásakor fiatalnak számított, átlagéletkora alig volt több húsz évnél, szemben az előző korszakot meghatározó Genoával, amelyben a két kulcsjátékos közül Spensley közel járt a negyvenhez, és Pasteur is elmúlt már harminc. De nem csak emiatt szerették a szurkolók a Pro Vercellit. Számukra – írja *John Foot* a *Calcio* című könyvében – „a csupa olasz játékosból álló helyi, vidéki klub testesítette meg a nemzeti büszkeséget a kozmopolita, idegenekkel telített torinói és milánói csapatokkal szemben”. 1913-ban, a belgák elleni válogatott mérkőzésen a Squadra Azzurra tizenegy játékosából kilenc a Pro Vercelli tagja volt. Utóbbiak közül nyolcan a városban vagy annak közvetlen környékén születtek. Itáliában gyakran emlegetik, hogy az „oroszlánoknak” becézett klub volt az első, amelyik nagy hangsúlyt helyezett az utánpótlás-nevelésre, a fiatal tehetségek képzésére. Így kerültek a csapatba a Milano fivérek, akik közül Giuseppe (I), az első aranykorszak csapatkapitánya öt, a háborúban elesett Felice (II) szintén öt bajnoki cím részese volt. Az 1920–1921-es idényt is két Milano fiú kezdte el a Pro Vercellivel, Aldo (III) és a Remigio (IV).

Már az előző évtizedben is gyakori volt az erőszak az olasz pályákon. 1912-ben kövekkel dobálták meg a játékvezetőt az Andrea Doria–Inter meccsen, 1913-ban Novarában feldühödött drukkerek megkergették a bírót, 1914-ben a Casale és az Inter szurkolói a gyepre tódulva estek egymásnak. Az utolsó olasz békeév legrondább csatáját a lövöldözéssel és kőhajigálással kísért Livorno–Pisa klasszikus hozta. Azt gondolnánk, hogy a háború elvette az olaszok kedvét az erőszaktól, de ez tévedés. A kor egyik legjobb bírója, Rinaldo Barlassina egyszer esernyőjével védte meg magát a huligánok kőzáporától. 1920 februárjában botrányba fulladt a Pro Vercelli és a Genoa (az addigi két legtöbbszörös bajnok) összecsapása, miután egy felbőszült néző megütötte Guido Arát.

Alkalmasint ilyen volt a légkör a fasizálódó Itáliában, s emiatt Aldo Milano az életével fizetett. A fasisztákkal szimpatizáló 24 éves futballista 1921. január 8-án a barátaival-eszmetársaival „bevetésre” ment a szomszédos Albano Vercellesébe, hogy leszedjenek egy táblát, amelyet a „hazafiatlan szocialisták” raktak fel, „meggyalázva a háború hőseinek emlékét”. Akciójukat észrevette a helyi őr, és lelőtte a futballistát.

Franciaországban 202 egyesület nevezett a Coupe de France-ba, a legfontosabb sorozatba. A döntőt 21 000 néző előtt játszotta a Stade Pershingben a Red Star és az Olympique de Paris, a kor két kiemelkedő ottani alakulata. A mérkőzés szenzációja a mindössze 170 centis „gumiember”, az első nagy francia kapus, **Pierre Chayriguès** visszatérése volt, aki közel két évvel 1919-es súlyos sérülése után ezen a meccsen játszott újra. Fantasztikus formában röpködött, oroszlánrészt vállalt a győzelemből. A 88. percben még Jules Dewaquez, a válogatott csatár büntetőjét is kivédte. A Red Star 2:1-re megnyerte a döntőt. Néhány

A francia kupagyőztes Red Star. Hátul, balról: Slawick játékvezető, Marion, Hugues, Gamblin, Chayriguès, Bonnardel, Meyer. Elöl: Bourdin, Brouzes, P. Nicolas, Naudin, Clavel

nappal később, a két csapat játékosaira épített francia válogatott az addigi története legnagyobb sikerét érte el az angol amatőrválogatott elleni diadallal.

Spanyolországban megint a bilbaói Athletic Club szerezte meg a Király-kupát, soraiban a csatársztárral, **Pichichivel**. A gárda a döntőben legyőzte a története első nagy sikerének kapujába jutó Atlético Madridot. A fővárosi csapat némi szerencsével jutott tovább a negyeddöntőből, mivel a kor talán még a baszkoknál is erősebb gárdája, az FC Barcelona visszalépett. (A katalánok amiatt protestáltak, hogy a szövetség áttette Sevillából Bilbaóba a döntő helyszínét.) Nem ez volt az idény egyetlen botránya: az elődöntőben a Sevilla hiába verte ki az Athletic Club de Bilbaót, utóbbi játszhatott a finálében, mivel eredményesen óvott az andalúzok négy játékosának jogosulatlan szerepeltetése miatt. Az Atléticót már könnyen, 4:1-gyel intézték el a baszkok. Érdekes, hogy mindkét finalistát angol edző irányította, a bilbaóiakat Billy Barnes (aki már a harmadik „Copáját" gyűjtötte be klubjával), a madridiakat pedig Vince Hayes.

Svájcban a zürichi Grasshoppers nyerte meg a bajnoki címet, miután a hármas döntőben megelőzte a Young Boyst és a Servette-et.

Belgiumban a brüsszeli Daring Club megszerezte története harmadik elsőségét. Hollandiában ellenben új bajnokot avattak: először nyert a bredai NAC.

Dániában az Akademisk Boldklub előbb megnyerte a koppenhágai bajnokságot, majd az Aarhus ellen az országos döntőt is.

A Boca Juniors bajnokcsapata. Hátul, balról: Ortega, Cortela, A. López, Tesoriere, Becaas, Busso. Elöl: Calomino, Bozzo, Martín, Galindez, M. Martínez. Jobbra a kapus, Américo Tesoriere

Svédországban 1920 őszén a Djurgårdens IF bizonyult a legerősebbnek a bajnokságnak számító kupasorozatban. A ligarendszerű Svenska Serienben az Örgryte IS győzött.

A Norvég Kupa 1920-as kiírásának legjobbja a Fotballklubben Ørn-Horten lett. Döntőbeli ellenfele, a Frigg sorozatban másodszor vérzett el a végjátékban.

Romániában ismét a bukaresti Venus vehette át a bajnoki aranyat.

Argentínában második évben is két rivális ligában rendeztek bajnokságot. Az Asociación Argentina de Football által szervezett Copa Campeonatót – óriási fölénnyel – a Boca Juniors nyerte meg. A vetélytársnál, az Asociación Amateur de Football égisze alatt működő Primera Divisiónban a River Plate megszakította a Racing Avellaneda nagy szériáját.

Uruguayban a Nacional megvédte bajnoki elsőségét.

A riói bajnokságban a Flamengo veretlenül végzett az élen. São Paulóban az utolsó forduló előtt a Palestra Italia két ponttal vezetett a Paulistano előtt –, de az előny elfogyott, amikor Friedenreich góljával a címvédő 1:0-ra győzött. Az így azonos pontszámmal záró két alakulatnak bajnoki döntőt kellett játszani 1920. december 20-án. Az lett a Palestra Italia első nagy diadalának a napja, miután az olasz bevándorlók csapata 2:1-re nyert.

Az argentin Primera División legjobbja, a River Plate

AZ ANTWERPENI OLIMPIA

A Vigaszdíj-győztest előléptették ezüstérmesnek

Az 1920. augusztus 14-től négy héten át a belgiumi Antwerpenben rendezett olimpiai játékokról kizárták az első világháború kirobbantásában vétkesnek minősített, illetve a vesztes oldalon harcolt országokat, ezért nem indulhatott Németország, Ausztria, Magyarország, Bulgária és az Oszmán Birodalom. Meghívást kaptak ellenben az előző években alakult új államok, például Csehszlovákia, Észtország, valamint a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság is. A labdarúgótornán 14 gárda vett részt, közülük kettő – az amerikaiak nem küldtek csapatot, tiltakozva amiatt, hogy a FIFA-ból kilépett angolok, illetve britek meghívást kaptak –, Franciaország és a rendező Belgium erőnyerő volt a nyolcadddöntőben. Az erőviszonyok megváltozását jelentette, hogy a norvégok az első napon 3:1-re legyőzték a briteket, akik történetük során először buktak el tétmérkőzést. (Akkoriban még csak Nagy-Britanniában létezett profizmus, így a résztvevők közül csak a brit együttes nem szerepeltette a legjobb játékosait.). Ugyancsak váratlan volt az addig országok közötti válogatott mérkőzést nem vívó spanyolok 1:0-s győzelme az előző két torna (1908, 1912) ezüstérmese, a dán tizenegy ellen. Az olaszok csak nehezen, 2:1-re gyűrték le a két világháború közötti időszak kiemelkedően legerősebb afrikai futballnemzetének, az egyiptominak a képviselőit. Kiválóan mutatkoztak be a csehszlovákok (7:0 a „jugoszlávok" ellen) és a hollandok (9:0 a görögökkel szemben).

A rögtön a következő nap játszott második fordulóban három pompás meccset vívtak. A csehszlovákok folytatták remeklésüket, s 4:0-ra megverték a norvégokat. A hollandok, hosszabbítás után, 5:4-gyel búcsúztatták a svédeket. A rendező belgák a bemutatkozó mérkőzésükön 3:1-re legyőzték a nagyon erős spanyolokat. A franciák 3:1-re verték az olaszokat.

Választás az olimpiai döntő előtt. John Lewis, a bíró, valamint Emile Hanse és Karel Pešek-Káďa

Az elődöntő előtt már két nap pihenőt kaptak a csapatok, csehszlovák és a holland legénység négy nap alatt a harmadik találkozóját játszotta! A tizenkét Sparta Praha-játékosra építő, kizárólag prágai klubokból válogató cseheket mindez nem zavarta, 3:1-re legyőzték a franciákat. A hollandok már kicsit fáradtabbnak tűntek, simán ki is kaptak 3:0-ra a belgáktól.

A finálé botrányba fulladt, mindmáig ez az egyetlen olyan döntő egy nagy tornán, amelyet nem fejeztek be. A közép-európai

Félelmetes kép: a felbőszült nézősereg ellepte az antwerpeni stadion játékterét

gárda a 39. percben Karel Pešek-Káďa vezetésével levonult a pályáról, tiltakozva a belgák elődöntőjét is vezető, 65 éves angol bíró, a nagyon tekintélyes (s egyébként az 1908-as olimpiai döntőt is dirigáló) John Lewis működése miatt. A kiváltó okot Karel Steiner kiállítása szolgáltatta, de a csehek már a második bekapott gól szabályosságát is vitatták. A találkozó 2:0-s belga vezetésnél szakadt félbe. Később a csehek három pontban fejtették ki érveiket a levonulás mellett, amelyben szerepelt, hogy a kiírással ellentétben nem választhatták ők az egyik partjelzőt, a közreműködő Charles Wreford-Brown pedig rendszeresen a kárukra tévedett. (Nem ide tartozik, mégis

A csehszlovákok. Balról: Sedláček, Klapka, Perner, Pešek-Káďa, Vaník, Pilát, Janda, Kolenatý, Hojer, Pospíšil, Mazal

A győztes belga válogatott. Hátul, balról: Swartenbroeks, Fierens, Hanse, De Bie, Musch, Verbeck. Elöl: Van Hege, Coppée, Bragard, Larnoe, Bastin

érdekes: bizonyos források szerint Wreford-Brownnak tulajdonítható az association football kifejezésből alkotott, elsősorban az Egyesült Államokban, de másutt is a játék elnevezéséül használt rövidítés, a soccer kitalálása.) De vissza az olimpiai döntő utójátékára, a csehszlovákok protestálására, amelyben tévesnek ítélték Lewis mindkét gól előtti döntését! Kifogásolták, hogy a 35 ezres publikum egy részét adó belga katonák túl közel kerültek a pályához, és „provokatív jelenlétük megzavarta a csehszlovák játékosokat". A szöveg kitér arra a sérelemre, hogy a gyepre berohanó belga katonák megrongálták a csehszlovák lobogót is.

A tiltakozás nem talált meghallgatásra, a csehszlovákokat kizárták a tornáról. Hiába játszottak három mérkőzésüket is megnyerve döntőt, megfosztották a csapatot az ezüstérmétől is. A végeredményt különleges módon határozták meg. Az eredeti elképzelés az volt, hogy a két elődöntős játszik majd a Vigaszdíj-torna két legjobbjával, s e minitorna győztese kapja az ezüstérmet. Ám a franciák nem kívántak ebben részt venni, így a NOB ismét váltott, a Vigaszdíjat megnyerő spanyolok vívhattak az elődöntő „maradék" vesztesével, a holland csapattal. A 3:1-es győzelmük jutalma ezüstérem lett. Mindmáig övék az egyetlen olyan olimpiai második helyezett csapat, amelyik valójában kiesett a negyeddöntőben.

A spanyolok soraiban olyan kiváló futballisták játszottak, mint Ricardo Zamora, Josep Samitier, Félix Sesúmaga, Pichichi és Belaúste I. A győztes belgák legjobbjai a Milant is megjárt Louis van Hege, a spanyoloknak mesterhármast lövő Robert Coppée, a pályafutása során 53 válogatottságig jutó, s ezzel 1938-ig a belga csúcsot tartó Armand Swartenbroeks, valamint az akkor még csak 20 éves, a torna előtti három évet a londoni Chelsea-nél töltő Désiré Bastin voltak. A kiváló csehszlovák gárdából a kapitányt, Karel Pešek-Káďát érdemes elsősorban kiemelni, aki sporttörténelmet írt az antwerpeni olimpián. Két csapatsportágban is a legjobbak között volt, ő az egyetlen az ezüsttől megfosztott futballcsapat tagjai közül, aki mégis őrzött medáliát a belgiumi játékokról. Egy bronzot, amelyet a jégkorongozókkal nyert!

A Nürnberg elfogyott a bajnoki döntőben

- ***Olaszországban két szövetség két bajnokot avatott***
- ***Bécsben stadionépítési láz tört ki, és megerősödött a Hakoah***
- ***Az Egyesült Államokban profi ligát alapítottak***

1921 nyarán nagy botrány rázta meg az olasz futballt. A Federazione Italiana Giuoco Calcio (FIGC, a szövetség) és a legerősebb klubok közötti konfliktus középpontjában egy csökkentett létszámú első liga létrehozásáról folytatott vita állt. Egyik fél sem tudta meggyőzni a másikat, szakításra került sor. A vezető egyesületek július 24-én Torinóban megalakították a Confederazione Calcistica Italianát, a CCI-t, amelynek égisze alatt kiírták a maguk bajnokságát.

A felek Vittorio Pozzót, a szövetségi kapitányt, a későbbi kétszeres világbajnok edzőt kérték fel közvetítőnek, aki maga is hajlott a nagy klubok igazára. Kidolgozott egy elképzelést, amelyet később Pozzo-tervnek neveztek. Ebben 24 csapatos első osztályt vizionált, ötlete találkozott a változásra vágyók igényével. Utóbbiak Lombardia legnagyobb városában tető alá is hozták az úgynevezett Milánói Egyezményt, kifejezve igényüket egy külön, csak északi alakulatból álló, 24 csapatos liga létrehozására.

A kisebb kluboknak ez nem tetszett. Úgy érezték, nehéz anyagi helyzetük egyenesen kilátástalanná válhat azzal, hogy kiszorulnak a „nagyok" közül. Különösen a Novese Calcio vezetői tüntettek az ötlet ellen, féltették az éppen csak az első osztályba került egyesületük jövőjét. Hamarosan városukba, a piemonti Novi Ligurébа hívták a velük rokonszenvező vetélytársakat, hogy aláírják a Novi Egyezményt. A Novese Calcio viszonyulása egyébként jellemző volt az ötlethez. Bármennyire nehéz is ezt a fentiek alapján elhinni, de a Novese vezérei alapvetően nem voltak a „nagyok" javaslata ellen. Csak egy évvel későbbre halasztották volna a döntést, amikorra az ő gárdájuk is annyira megerősödik, hogy bekerülhet a „kiváltságosok" közé.

A Pozzo-tervről az 1921-es bajnokság döntőjének napján, július 21-én tartottak szavazást, a többségben lévő „kicsik" 113:65-re nyertek. Ezen a „nagyok" annyira felbőszültek, hogy a kilépés, s egy új szövetség megalakítása mellett döntöttek. Már három nap múlva létrehozták a CCI-t, méghozzá a játék színvonalának emelésére hivatkozva. A „szakadárok" erejét és a szervezkedés nagyságát jellemzi, hogy 58 klub alkotta a CCI bajnokságában az első osztályt.

Az idény legjobbja ismét a Pro Vercelli lett, amely az Északi Liga döntőjében szoros csatában győzte le a Genoát. A középső, illetve déli országrészből a római Fortitudo jutott a finalissimába, ahol két mérkőzésen is sima vereséget (0:3, 2:5) szenvedett a sokkal erősebb Pro Vercellitől.

A FIGC-ben maradt alakulatok bajnokságát a Novese nyerte meg, miután a döntőben, két gól nélkül végződött mérkőzés után a harmadikon 2:1-re megverte a Sanpierdarenesét. Kétségtelen, hogy a körülmények rendkívüli – nézőpontja válogatja – szerencsés vagy szerencsétlen összejátszása folytán, de a mindössze három évvel azelőtt, 1919 márciusában három fiatalember, Natale Beretta, Agostino Montessoro és Armando Parodi által alapított kis klub Olaszország bajnoka lett. Első, teljes idényében százszázalékos teljesítménnyel, 55:4-es gólaránnyal lett első a piemonti területi csoportban, s jutott fel ezzel az 1921–1922-es élvonal mezőnyébe, majd a másodikban megszerezte az eredeti szövetség berkein belül maradtak bajnokságának aranyát. Azóta sem nyerte meg újonc a FIGC által kiírt bajnokság legmagasabb osztályát, korábban is csak egy volt képes rá, a Pro Vercelli. A Novese később megközelítően hasonló sikert sem tudott elérni, alkalmasint örökre a FIGC egyetlen olyan bajnoka marad, amely története során sohasem játszott a ligarendszerű olasz futball első osztályában. Pusztán egyetlen idényen át tartott a megosztottság a calcióban. A FIGC megbocsátott a pártütőknek, s példátlan módon két bajnokot is nyilvántart az 1921–1922-es idényre: a Pro Vercellit és a Novesét. Azóta sem varrhatta a mezére egyik sem az olasz bajnoki jelvényt, a scudettót…

A legfinomabb megfogalmazás szerint Németországban sem alakult simán a bajnoki végjáték. A szinte legyőzhetetlennek tartott 1. FC Nürnberg mellett a Hamburger Sport Verein legénysége jutott a döntőbe. Mindkét gárda kitett magáért az országos szakasz első két állomásán. A Kürschner Izidor helyett immár egy másik korábbi magyar válogatott, Bíró Gyula által irányított Club előbb 3:0-ra megverte az SpVgg Leipziget, majd az elődöntőben a berlini Norden-Nordwestet. A hamburgiak 5:0-ra intézték el a Titania Stettint, utána pedig – a különbséget tekintve feltétlenül meglepetésre – 4:0-ra kiütötték a Schaffer Alfréddal kiálló Wacker Münchent is. A döntő különleges csatát, sőt csatákat hozott. Az első, berlini találkozó 2:2-re végződött, miután a 86. percben Flohr a góljával újraélesztette a hamburgi reményeket. 189 percet játszottak végül a hosszabbításokkal együtt a csapatok, aztán a sö-

Modern idők: az északnémet válogatott egy autón ünnepli a hollandok elleni 6:1-es sikert

tétedés miatt el kellett napolniuk a döntést. Nem bánta senki, a játékosoknak szó szerint már jártányi ereje sem maradt a végére. Brutális és öldöklő volt a küzdelem, Anton Kugler, a nürnbergiek hátvédje öt fogát hagyta ott a csatában.

Másfél hónappal később, már 1922 augusztusában találkoztak újra, ezúttal Lipcsében, ötvenezer néző előtt. A kor (s főleg a következő évtized) egyik sztárbírója, „Peco" Bauwens már a 18. percben kiállította a nürnbergi Willy Böß t. A balszélső gyomron rúgta ellenfelét, Albert Beiert. A felső-középosztálybeli Bauwens cizellált körülményességgel fogalmazott később a jelentésében: „felemelte a lábát, egy földön fekvő Hamburg-játékossal szemben". A DFB-t nem hatotta meg a „szépítgetés", Böß t egy évre eltiltotta.

A 75. percben Kugler megsérült, a címvédő már csak kilenc emberrel küzdött tovább. A 100. percben, tehát már a hosszabbításban, Heinrich Träget is leküldte Bauwens a pályáról. Utóbb azt mondta: „Ez olyan mértékű durvaság volt, hogy azon morfondíroztam, azonnal lefújom a meccset". Nem tette, folytatták a felek. Ám amikor a 105. percben Luitpold Popp is megsérült, s levitték a pályáról, a bíró, arra hivatkozva, hogy az egyik csapatban már csak hét futballista maradt a pályán, a térfélcsere közben lefújta a mérkőzést. A DFB először kihirdette a HSV csapatát bajnoknak, de közben arra akarta rábírni a hamburgiakat, hogy a sportszerűség szellemében mondjanak le a címről. Miután erre a HSV nem volt hajlandó, a DFB az 1. FC Nürnberg óvása után visszavonta a döntését, s úgy határozott, nincs bajnoka az idénynek. Okkal vetődhet fel bárkiben: vajon mibe tudott belekapaszkodni a bajor alakulat? Azt állította, hogy Bauwens műhibát követett el azzal, hogy a „kis szünetben" lefújta a meccset, holott ezt létszámcsökkenés miatt csak játékidőben tehette volna meg. A Délnémet Alszövetség erős befolyása alatt álló országos szövetség leginkább azt fájlalta, hogy így ért véget az idény. De nem volt mit tenni. A német futball históriájában (1904-et követően) másodszor, s mindmáig utoljára, nem avattak bajnokot egy megkezdett idény végén.

Ausztriában – története során először – a Wiener Sportklub szerezte meg a bajnoki címet, megelőzve a nagyon megerősödött, immár négy magyarral, Guttmann Bélával, Nemes-Neufeld Sándorral, Molnár Frigyessel és Gansl Izsóval felálló Hakoahot és a korábbi évek legjobb csapatát, a Rapidot. Negyedik lett az Amateure. A bécsi, kisebb pénzű zsidóság első számú klubja már ebben az idényben megnyerhette volna a bajnoki címet, ha az utolsó két fordulóban a lehetséges négy pontot megszerzi. Ellenben előbb döntetlent játszott a gazdag zsidók által támogatott Amateurével, majd az utolsó fordulóban kikapott a Wackertől.

Valóságos stadionépítési vagy legalábbis felújítási láz tört ki Bécsben az idény során. A Sportclubplatzot 22 ezresre, az Amateursportplatzot, a Rapid pályáját (a Pfarrwiesét), valamint a Hakoahplatzot 30 000 fősre, a Simmeringer Sportplatzot egyenesen ötvenezresre bővítették. S még ott volt az Admiraplatz és a teljesen átalakított Hohe Warte is! Utóbbit a bécsiek szívesen nevezték a kontinens legmodernebb és legnagyobb futballstadionjának, nem is alap nélkül. Az 1921. június 19-i megnyitást követően már ebben az évtizedben is számos, nagy érdeklődést kiváltó válogatott mérkőzést rendeztek ott, 1923-ban a politikai helyzet enyhülését is jelző, olaszok elleni presztízscsatát legalább 75 000, de néhány sajtóforrás szerint 80 000-85 000 néző látta ott.

Nagy igény volt Bécsben a jó és tágas stadionokra. *Michael John* meg is magyarázza a *Sports in Austrian Society 1890s–1930s: The Example of Viennese Football* című, magyar fordításban a *Replika 1999. júniusi, 36.* számában is megjelent tanulmányában (fordította: *Kállai Tibor*):

„Nyilvánvaló lett, (...) hogy a bécsi futball képessé vált a tömegek mozgósítására is. A négy háborús év alatt óriási, elfojtott igény halmozódott föl az osztrák társadalomban a pihenés és a szórakozás iránt; ráadásul megváltozott a társadalom maga is. Csak a mozifilmek tudtak olyan tömeges társadalmi népszerűségi viharokat kavarni, mint amekkorát a futball. A futballsport tömegáruvá válása párhuzamosan zajlott le a »gazdagok úri sportja« imázs szertefoszlásával. A társasági viselkedés és udvariaskodás konzervatív formáinak ideje lejárt, és nem volt már szükség az arisztokrácia és a pénzvilág prominens tagjainak megjelenésére sem. A pályán fellazultak a fair játéknak még az angoloktól örökölt abszolút érvényű normái. A játéknak most új célja lett: a csapat győzelmét hozó teljesítmény; a játékstílus ennek megfelelően eldurvult, s elterjedt a szándékos szabálytalankodás. Ugyanebben az időszakban kezdték tízezrek maguk is űzni ezt a sportágat. A futballklubok környékén tömegével tűntek föl fiatalok, főként a 16–35 éves korosztályba sorolható fiúk és fiatalemberek, s Bécs parkjaiban, kertjeiben, ligeteiben és külvárosi utcáin rengeteg focizó gyereket lehetett látni. A fiatal játékosok egész generációja számára vált a mindennapi nélkülözés és nyomorúság szimbólumává a drága bőrfocit helyettesítő, házilag készített rongylabda, a Fetzenlaberl."

Azért érdemes figyelni ez utóbbi jelenségre is, mert a Monarchia felbomlása utáni évek rongylabdás generációjából nőtt ki Hugo Meisl Wundermannschaftja. A Csodacsapat, amelynek gerince az 1905 és 1907 között született fiúkból állt, a Főnök szakértelmén és a játékosok tehetségén kívül éppen ennek a futball-láznak köszönhette a születését. A Wundermannschaft emblematikus alakja, az 1903-as születésű Matthias Sindelar a húszas évek elejére éppen csak túljutott rongylabdás korszakán, majd 1922. január 29-én a Herthaplatzon bemutatkozott az első osztályban.

Ausztriában a fentieken kívül elsősorban a professzionalizmus bevezetésének igénye szolgáltatott témát. Még pontosabban: a kérdés napirenden volt szinte egész Közép-Európában. Különösen erőteljesen a csehszlovákoknál, ahol a Makkabi Brünn (egyre nagyobb számban magyar) játékosai nyilvánvalóan pénzért játszottak. A magyar labdarúgás történetéről szóló ötkötetes munkánk első részében idéztük már az addigra a bécsi Hakoahhoz igazolt Nemes-Neufeld Sándor a *Nemzeti Sport 1922. február 6-i* számában alelnöke dicsérő szavaira adott válaszát: „Ne köszönje meg a játékot, fizetést kapunk érte!" („Was bedanken Sie das Spiel, wir bekommen dafür Zahlung!")

Prágában nagy meglepetést hozott az 1922 szeptemberére átnyúlt, sorszámozása szerint 1921-es Středočeský pohár döntője, amelyben a Viktoria Žižkov 3:0-ra legyőzte az előző évek egyeduralkodóját, a Spartát.

Angliában a Liverpool FC begyűjtötte története harmadik bajnoki címét. Az első kettő (1901, 1906) hősei már visszavonultak vagy éppen más klubhoz kerültek, sőt az akkori menedzser, Tom Watson 1915 májusában elhunyt. Immár David Ashworth irányította a csapatot, aki rendkívül öntörvényű embernek számított – a következő idényben a „vörösök" jó eséllyel harcoltak az ismétlésért, amikor váratlanul fogta magát, s visszatért korábbi klubjához, az Oldhamhez –, ám a védelem kiváló megszervezésében követte a watsoni hagyományokat. Szerencséje is volt: ahogyan a nagy elődnek Sam Hardy vagy Teddy Doig személyében, neki is kiváló kapusa volt. **Elisha Scott** 1912 és

A yorki herceg kezet ráz a Huddersfield játékosaival. Mögötte György herceg és Wilson csapatkapitány

1934 között 18 éven keresztül volt a klub tagja (ettől függetlenül a háborús években ír klubokat szolgált), máig élő rekordot felállítva. Huszonhét évesen érkezett pályafutása csúcsára, akkor került be az ír válogatottba (ahol aztán még 42 évesen is védett), majd a következő két szezonban bajnoki címet nyert a Liverpoollal. Az 1921–1922-es idényben (a három mérkőzésre beugró Frank Mitchell-lel együtt) a 42 meccsen mindössze 36 gólt kapott, az első fordulóban ugyan vereséggel kezdett csapatával, de a következő 30 meccsből csak egyen nem szereztek pontot. A „vörösök” április 17-én, a címvédő Burnley elleni 2:1-es győzelemmel biztosították be diadalukat. Két játékos játszotta végig mind a 42 bajnokit: a balösszekötő, Dick Forshaw (arról híres, hogy ő lett az első futballista, aki a Poollal és az Everton

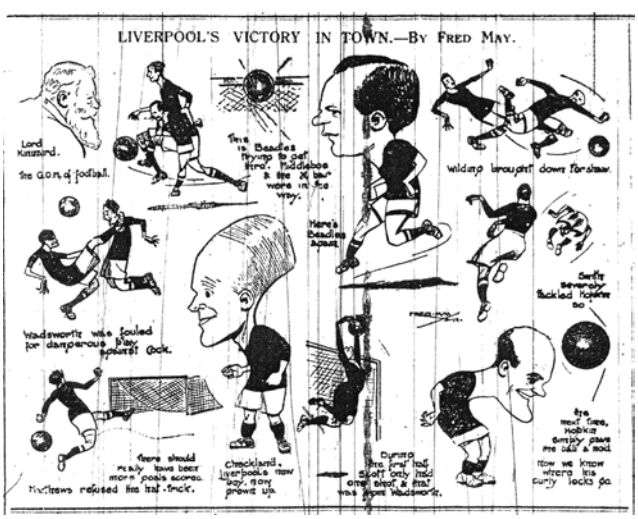

A Liverpool sikerét ünneplő karikatúra a korabeli helyi újságból

Pazar felvétel a Stamford Bridge-re igyekvő rajongókról. Már közel száz éve is létezett szurkolói kultúra

FC-vel is nyert bajnoki címet) és a balszélső, Frank Hopkin, akit éppen ez előtt a szezon előtt szerződtetett a klub a Manchester Unitedtól.

Az FA-kupát a Huddersfield Town vitte el, miután a döntőben 1:0-ra megverte a Preston North Endet. Herbert Chapman első nagy sikere volt ez a győzelem, amelyre a játék képe alapján feltétlenül rászolgált a csapata. Ám hosszú időn át vitatkoztak szakértők és szurkolók, pártosak és semlegesek arról, vajon jogos volt-e a találkozót eldöntő tizenegyes. Miután az ottani filmhíradó rögzítette a meccset, később mozivetítéseken próbálták eldönteni, melyik tábornak van igaza. Jól ítélt-e Fowler játékvezető? Valóban a tizenhatoson belül történt az eset? Ha belül is volt, történt-e egyáltalán szabálytalanság? Ha igen, a szabálytalankodót nem kellett volna kiállítani? Miért ugrándozott a kapus – az egyik lap megfogalmazása szerint „mint egy izgatott majom, akinek az orra előtt mogyorót zörgetnek" – a gólvonalon? Ezek voltak a leggyakoribb kérdések. A válaszadók nagyobbik része úgy foglalt állást, nem biztos, hogy Hamilton szabálytalankodott a később az ítéletet végrehajtó Smithszel szemben, ám nagy igazságtalanság lett

W. H. Smith, a Huddersfield játékosa büntetőből megszerzi a kupadöntő egyetlen gólját

Így festett a Stamford Bridge az utolsó, ott rendezett kupadöntő idején. Ki ismerne a Chelsea mai arénájára?

volna, ha a Huddersfield nem nyer. Ez volt egyébként az első FA-kupa, amelyet tizenegyes döntött el. Mitchell kapus mutatványa szabályváltoztatást eredményezett: ennek hatására tiltották meg, hogy a kapus elmozduljon a helyéről a büntetőlövés előtt. Még egy apróság: az 1922-es volt az utolsó, a Stamford Bridge-en rendezett FA-kupadöntő. A szövetség elégedetlen volt a helyszínnel, s azt fontolgatta, anyagi segítséget nyújt a hadsereg által visszaadott Crystal Palace rendbetételéhez. Végül a Wembley Stadion építésének felgyorsulása megoldotta a kérdést, az 1923-as finálét már ott rendezték.

Skóciában a Celtic egy ponttal megelőzte a címvédő Rangerst, s visszafoglalta a trónját. Noha a kék-fehérek az előző idényben kiválóan teljesítettek, második helyüknél lényegesen nagyobb szenzációt keltett, hogy 1921 után ismét, másodszor is 1:0-ra kikaptak a kupadöntőben egy középcsapattól. (Nem szólva arról, hogy az 1920-as elődöntőben az akkor sereghajtó Albion Rovers ellen buktak el.) Ezúttal a Morton győzte le őket, egy butaság miatt. A 13. percben

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1921

Libonattival a védők, Tesorierével a csatárok nem bírtak

Ami nem sikerült az argentinoknak az első Dél-Amerika-bajnokságon, 1916-ban, az valóra vált öt évvel később: megnyerték a tornát. Újdonságot jelentett, hogy a chileiek helyett ezúttal a paraguayiak szerepeltek a mezőnyben. Rögtön egetverő meglepetéssel mutatkoztak be: 2:1-re legyőzték az uruguayi válogatottat. A folytatásra elfogyott a tudományuk, a braziloktól és az argentinoktól is kikaptak 3:0-ra. A végső képlet egyszerűen alakult: az Albiceleste megverte minden ellenfelét (a paraguayiakon kívül a brazilokat és az urukat is 1:0-ra), a többiek pedig körbeverték egymást. A Dél-Amerika-bajnokság két legnagyobb csillaga az argentin Américo Tesoriere és Julio Libonatti volt. A kapus egyetlen gólt sem kapott, a csatár minden meccsen lőtt gólt, a két legnagyobbnak vélt riválisellen csak ő talált a kapuba. Libonatti neve ma már alig ismert, de szenzációs támadó volt. Az argentin válogatottban 15 meccsen nyolc gólt szerzett, majd miután 1925-ben átszerződött Itáliába, az első, a Squadra Azzurrában rendszeresen játszó oriundóként ünnepelték. Immár olaszként, 18 mérkőzésen 15 gólt szerzett. Két, egyaránt győztes meccset játszott a magyarok ellen, mindkettőn lőtt gólt.

William Robb, a Rangers kapusa kézzel ért a labdához a büntetőterületen kívül. A játékvezető szabadrúgást ítélt. A kapust is beleértve a teljes védelem azt hitte, közvetett szabadrúgás következik. Jimmy Gourlay, a Morton jobbfedezete jobban ismerte az új regulát, s a kapuba emelte a labdát, megszerezve a találkozó egyetlen gólját.

Nem lehet szó nélkül elmenni a belfasti Linfield FC teljesítménye mellett sem. A kék-fehéreké lett az első csapat a világon, amely egy idényen belül hét fontos trófeát is begyűjtött. (Azóta is csak a Linfield 1961–1962-es legénysége ismételte ezt meg.) Megszerezték a bajnoki címet, az Ír Kupát, a County Antrim Shieldet, az Alhambra Cupot, a Belfast Charity Cupot, a Gold Cupot és a City Cupot. Gyakorlatilag mindent vittek, amiért elindultak.

A Linfield FC híres, hét trófeát elnyerő legénysége

Belgiumban új bajnokot avattak, a Beerschot története során először végzett az élen. Mi több, először koronáztak meg antwerpeni csapatot. A címvédő Daring visszaesése után három alakulat tusakodott az elsőségért, a Beerschot, valamint városi riválisuk, az RFC Antwerp és az Union St. Gilloise. A lila-fehérek és a brüsszeliek egyaránt 39 ponttal végeztek, tehát bajnoki döntőt kellett vívniuk. Ezt az előbbiek 2:0-ra megnyerték.

Hollandiában 43 együttes vett részt a területi alapon szervezett bajnokságban. A négyes döntő után pontazonosság miatt kiírt szuperfinálét, s így a bajnoki címet a Go Ahead nyerte, mivel 1:0-ra legyőzte a Blauw-Wit Amsterdamot.

Dániában visszatértek a régi idők, újra a Kjøbenhavns Boldklub végzett az élen.

Svájcban a Servette lett az első, a kiváló angol edző, Teddy Duckworth irányításával.

1921 végén első alkalommal avattak bajnokot Lengyelországban, Pozsonyi Imre csapata, a Cracovia győzött. A krakkóiak legjobbja a később edzőként is nagyon sikeres **Józef Kałuża** volt.

Ugyancsak először rendeztek kuparendszerű bajnoki sorozatot Portugáliában, azt az FC Porto nyerte meg.

Az FC Porto első „bajnokcsapata”

Romániában az új politikai helyzetet is jelezte, hogy immár egy temesvári és egy kolozsvári legénység jutott be a bajnoki döntőbe. A Chinezul 5:1-re verte meg a Victoria Clujt. A következő években a

román labdarúgásból magasan kiemelkedő Kinizsi a döntőben a Ritter – Kondor, Hoksáry – Fenyvessy, Tóth-Bedő, Rainák – Steiner, Frech I, Matek, Tänzer, Frech II összeállításban játszott. A két gólt is szerző Tänzer később Táncos Mihály néven lett magyar bajnok és válogatott a Ferencvárosból.

A temesvári bajnokok. Állnak, balra: egy vezető, Tóth-Bedő, Steiner, Frech I, Hoksáry, Frech II, Ritter, Táncos-Tänzer, Kondor, Fenyvessy, Matek, Rainák, majd két ismeretlen. Elöl a Victoria tagjai

Svédországban először nyerte meg a bajnoki titulussal felérő kupasorozatot egy kisváros csapata. A göteborgi és a stockholmi egyesületek uralkodását megszakította az IFK Eskilstuna. A szokásos ligarendszerű tornát nem rendezték meg, mert keresték a módját, hogyan lehetne jobb szervezéssel faragni a nagy költségekből.

Franciaországban is az országos kupa számított a legfontosabb sorozatnak, egy híján 250 csapat nevezett rá. A párizsi Red Star megvédte elsőségét, a döntőben 2:0-ra verte a Stade Rennais UC-t. Az első gólt szerző Paul Nicolas, túl azon, hogy a húszas években négyszer is megnyerte a Coupe de France-t és három olimpián is viselte a gallkakasos mezt, 1931-ig 35 válogatottságig jutott, majd 1954 és 1959 között, egészen a haláláig, a válogatott futballigazgatója volt. Ebben a korszakban, az 1958-as svédországi tornán szerezték meg a franciák első világbajnoki érmüket.

A francia Red Star játékosai az ismét megnyert trófeával

Spanyolországban az FC Barcelona diadalmaskodott a Királykupában. A nemzetközi léptékkel mérve is kiemelkedő képességű gárda a negyeddöntőben 8:1-es összesítéssel búcsúztatta a Sevillát, az elődöntőben 8:3-mal lépett túl a Sporting de Gijónon, aztán a finálében 5:1-re lépte le a Real Unionont. A Barça életében nagy jelentőségű volt egy másik májusi esemény is. Hat nappal a kupadöntő után átadták az új pályát, a Camp de les Cortsot.

A Barcelona alakulata. Balról: Zamora, Planas, Surroca, Sagi, Samitier, Alcántara, Grácia, Martínez, Torralba, Piera, Sancho

Argentínában 1921-ben is két külön bajnokságot tartottak. Az Asociación Argentina de Football által szervezett Copa Campeonatóban a Huracán győzött, megszerezve története első bajnoki aranyát. (A Huracán hurrikánt jelent, de nem a támadások hevességére utal, a klub vezetői 1908-ban Jorge Newbery, Dél-Amerika egyik első repülőse bravúrjainak tiszteletére változtatták meg az addigi, valljuk be, nem kifejezetten „fuballklubszerű" elnevezést,

A Boca Juniors legénysége. Hátul, balról: Medici, Busso, Bidoglio, Tesoriere, Mutis, Elli, Muzio játékvezető. Elöl: Camino, Cerrotti, Tarasconi, Pertini, Oliva

Az uruguayi Peñarol bajnokcsapata

a Verde esperanza y no pierdét. Newbery új hőlégballonjának neve volt a Huracán.) A piros-fehérek csupán egy mérkőzést veszítettek az 1921-es bajnoki sorozatban. Az Asociación Amateurs de Football (AAm) „ellenbajnokságában" ismét a Racing végzett az élen, történetének ez már a nyolcadik elsősége volt, 1913 óta csak 1920-ban nem zárt az élen. Azért akadt újdonság az 1921-es elsőségben: először nyerte meg az AAm ligáját.

Uruguayban a Peñarol ezúttal megelőzte a Nacionalt.

Rio de Janeiróban a Flamengo megvédte bajnoki címét. São Paulóban három egység harcolt az utolsó fordulóig az elsőségért, ismét, immár nyolcadik alkalommal a Paulistano győzött, egy ponttal megelőzve a Palestra Italiát, valamint a záró körben legyőzött Corinthianst.

Harold Brittan, a Philadelphia Field Club csatára, az amerikai idény gólkirálya

Futballtörténelmi esemény kapcsolódik az 1921–1922-es idényhez az Egyesült Államokban. Beindult az American Soccer League, a világ első, Nagy-Britannián kívül létrehozott profi ligája. A New York városában lévő Astor Szálloda volt 1921. május 7-én az alapítás helyszíne. *(Colin José: American Soccer League 1921–1931).* Nyolc, kivétel nélkül a keleti partvidékre való csapat, a New York Football Club, a Jersey City Celtics, a brooklyni Todd Shipyards, a Harrison Soccer Club, a pawtucketi J&P Coats, a Holyoke Falcons, a Fall River United és a Philadelphia Field Club néven induló Betlehem Steel nevezett. Közülük a Jersey Citybe való „kelták" néhány mérkőzés után visszaléptek a szeptember 17-én kezdődött bajnokságtól, a többiek (a Holyoke esetében: az utolsó két forduló kivételével) végigjátszották azt. Az első bajnok a Philadelphia FC lett.

Egy lengyel nemesi származék és a GPU megalakította a Dinamót

- ***A fehér lovas döntővel avatta a futball a Wembley Stadiont***
- ***A Genoa FC veretlenül nyerte meg az olasz bajnokságot***
- ***Háborús bűnös lett a német bajnok legjobb góllövőjéből***

1923. április 8-án a lengyel nemesi származású Feliksz Dzerzsinszkij, az akkor már Szovjetunió néven létező államalakulat politikai rendőrségének (hivatalosan az Állami Politikai Igazgatóságnak, az orosz rövidítés alapján a GPU-nak) első embere megalakította az egykori Morozovci, illetve KSZO alapjaira épített új klubot, a Dinamót. A GPU is az NKVD, azaz a belügyminisztérium égisze alá tartozott, senkinek semmi kétsége nem lehetett a klub és a belügy kapcsolata felől. Az ellenfelek szurkolói ezért is gyakran csúfolták a dinamósokat „szemeteknek" (muszori), ami az orosz bűnözők szlengjében nagyjából a legpejoratívabb kifejezés a rend őreire. 1923. június 17-én a rettegetett csekisták gárdája már le is játszotta első mérkőzését. Nyilván senki sem kételkedik abban, hogy azokban a nehéz években Moszkvában és környékén a túlélés, s nem a futballsikerek hajszolása volt a legfontosabb feladat. Ennek ellenére folyamatosan játszottak őszi és tavaszi tornákon a csapatok – ezek színvonala azonban nem érdemel külön említést. Érdemes ugyanakkor megjegyezni, hogy a „szovjet" bázison a Dinamo mellett is egyre-másra alakultak a későbbi évtizedek meghatározó alakulatainak elődklubjai. Ismert tény, hogy az alapításnál szorgoskodók egyike, Leonyid Vlagyimirovics Nyedolja-Goncsarenko, aki – mielőtt politikai pályára lépett – a Dinamo nevű gyár munkása volt, a Dinamo nevet javasolta. Makszim Gorkij, a keserű életű írófejedelem maga is ezt támogatta, sőt hosszan fejtegette, miért találó az elnevezés egy új, proletár-szocialista sportklubra.

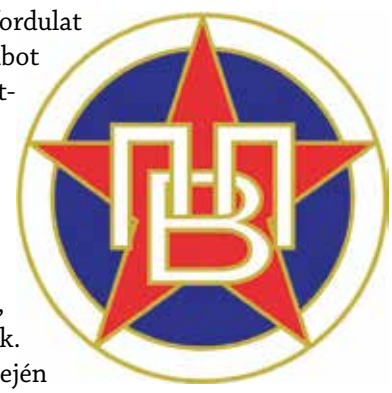

A Szovjetunióban az 1922–1923-as idény jelentette a fordulat évét: a polgárháború lezáródásával minden korábbi klubot megszüntettek, újjáalakítottak vagy átneveztek. A futballügyekben meglehetősen vicces nevű Sísportkedvelők Társasága (Obsesztvo Ljubityelej Lizsnovo Szporta), az OLLSZ például a hadsereg felügyelete alá került, **OPPV** (Opitno-pokazetyelnaja ploscsadka Vszevobucsa) néven – ma az egyesületet CSZKA-nak hívják. 1922 áprilisában jött létre a Moszkovszkij Kruzsok Szporta, az MKSZ, amelyet a tél elejétől már Krasznaja Presznjának neveztek. Ennek utóda lett a Szpartak. Már 1922 nyarán, június elsején

A király az 1923-as FA-kupa-döntőben. Soha máskor nem rendeztek angol klubmérkőzést ilyen népes publikum előtt

lejátszották a mai legnagyobb moszkvai derbi premierjét, amelyen az OLLSZ 4:2-re megverte az MKSZ-t. A nem sokkal korábban alapított MKSZ addig egyetlen vereséget sem szenvedett. A későbbi Lokomotivot, a vasutasok egyesületét 1922-ben Kazankának, majd 1923 és 1931 között KOR-nak (Klub Oktjabrszkoj Revoljuciji) nevezték. A Torpedo (amelynek elődjét 1924-ben alapították) Rabocsij Dvorec „Proletarszkaja Kuznyica", azaz RDPK néven kezdte működését. Létezett már kapcsolat a moszkvai és a petrográdi futballelit között. Az OLLSZ, miután 1922 tavaszán megnyerte a Kolomjagi Kupát, a tulajdonképpeni moszkvai bajnokságot, július 25-én győzött a petrográdi Szport ellen az úgynevezett Toszmen Kupában, a két város bajnokainak találkozóján.

Angliában az idény szenzációját az FA-kupa április 28-i döntője jelentette. Londonban addig még nem látott ennyi ember futballmérkőzést – igaz, nem is rendeztek a nem sokkal korábban elkészült Wembley-ben. A felmérések szerint 127 000 szerencsés követhette az eseményeket, s legalább ugyanennyi peches maradt jegy nélkül. A példátlan érdeklődés elsősorban az ünnepnek, az új helyszínnek szólt, miután két, nem kiemelkedően népszerű alakulat, a Bolton Wanderers és a második vonalban éppen a feljutásért küzdő West Ham United játszotta a finálét, nyugodtan gondolhatjuk, hogy bármilyen párosítást hasonló tömeghisztéria övezett volna. A belépőhöz nem jutottak sem akartak lemaradni a látványosságról: a mérkőzés előtti órákban a tömeg egyszerűen bedöntötte a kapukat, átgázolt mindenen, ami eléje került. A gyepen embertenger hullámzott. V. György király érkezése, a nemzeti himnusz eljátszása lecsillapította a kedélyeket, de kétségtelenül még akkor is katasztrófaközeli állapot fenyegetett. Az FA később a teljes jegybevétel tíz százalékát szétosztotta azon nézők között, akik előreváltott jegyükkel sem jutottak a helyükre. A Bolton játékosai nem tudtak a tervezett útvonalon bemenni a stadionba, másfél kilométernyire a létesítménytől leszálltak a buszukról, s a tömegen átnyomulva préselték át magukat az öltözőig. A sajtó szerint a nap hőse egy akkor 40 éves lovas rendőr, George Storey volt, aki Billy nevű fehér lován igyekezett megfékezni az emberáradatot. Eredetileg 600 rendőrt, illetve rendezőt vezényeltek a stadi-

onba, majd miután kiderült, hogy a tömeg minden várakozáson felüli nagyságú, további kétszázat szolgálatba helyeztek. Egyikük volt Storey, akit amúgy egyáltalán nem érdekelt a futball, s nem tartotta különlegesnek az eseményt. Az FA tiszteletjegyet biztosított a számára minden további kupadöntőre, de Storeyt nem izgatta a dolog, egyikre sem ment ki. Amikor a hazaérkezése után a barátnője megkérdezte, milyen napja volt, így felelt: „Semmi különös, csak a szokásos". Storey volt egyébként az egyetlen, aki fehér (valójában szürke) lovat ült meg, így vitathatatlanul miatta és Billy miatt emlegetik Angliában az 1923-as kupadöntőt úhy, hogy „fehér lovas finálé". Az új Wembley Stadiont a legközelebbi vasúti megállóval összekötő gyaloghidat emiatt nevezik Fehérló-hídnak. A mérkőzést végül 45 perces késéssel tudták elkezdeni. A Bolton már a második percben vezetést szerzett, David Jacknek jutott a dicsőség, ő lett a Wembley első gólszerzője. (1928-ban, miután megvette az Arsenal, ő lett a világ első futballistája, akiért 10 000 fontnál is többet fizettek.) A második gól, amit a skót Jack Smith lőtt az 53. percben, végleg eldöntötte a finálét. A Bolton Wanderers története első nagy sikerét aratta, de aztán a húszas években még kétszer (1926, 1929) megnyerte az FA Cupot. Ha már a szövetségi kupa idényénél tartunk, idézzünk fel egy kuriózumot, az effélékről gondoljuk, hogy „biztos soha nem fordult még elő ilyen" – aztán mégis. Az FA Cup negyedik selejtező körében, november 22-én bizonyos Billy Minter lőtte csapata, a St. Albans City mind a hét gólját. Már ez is nagy szám, hát még hozzá az mekkora, hogy így sem örülhetett, a meccset ugyanis az ellenfél, a Dulwich Hamlet nyerte meg 8:7-re.

1904 óta a Liverpool FC lett az első címvédő a First Divisionban. Ahogyan az előző szezonban is, elsősorban a védelem remekelt. A Pool hátsó alakzata (Elisha Scott kapus, valamint Ephraim Longworth és Donald Mackinlay) mindössze 31 gólt kapott, ennél kevesebbel 1904 óta senki nem zárt idényt az angol élvonalban. Ráadásul a The Wednesday akkor 34 meccsen szedett be 28 gólt, míg a Pool 42 találkozón kapott 31-et. A csapat még David Ashworth-szel kezdte meg az idényt, ám a menedzsert nem motiválta különösebben, hogy újra bajnok lehet, miután visszahívta korábbi klubja, az Oldham Athletic, otthagyta a „vörösöket". Februárban a

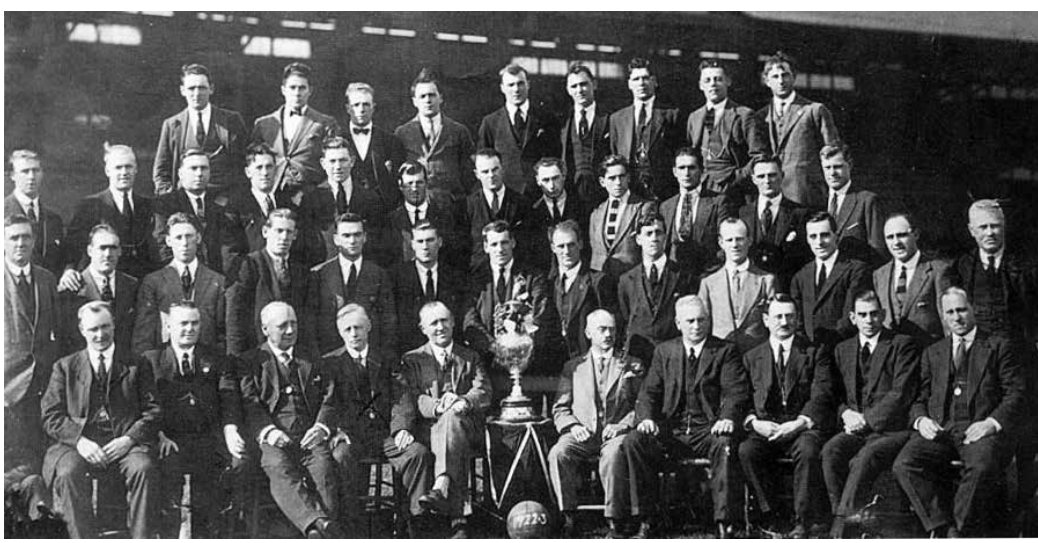

A Liverpool bajnokcsapatának apraja és nagyja, kiegészülve a vezetőkkel

hatvanadik évében járó (!) Matt McQueen, a klub korábbi játékosa, az egyesület egyik igazgatója vette át a gárda irányítását. McQueen két fontos elsőséggel is beírta a nevét a Liverpool Football Club történetébe. Ő volt az első menedzser, aki korábban játékosként is szolgálta a klubot, s talán még fontosabb, hogy ő lett a Pool első skót menedzsere. Tekintélyes sor élére került a neve, utóbb Bill Shankly, Kenny Dalglish és Graeme Souness csatlakozott még hozzá. Az 1923-as bajnoki elsőség volt különben 1977-ig az egyetlen címvédés a Liverpool FC és az angol élvonal közös történetében. Ashworth és McQueen meglehetősen szűk keretből válogatott, a 42 mérkőzésen szerepeltetett 19 játékos akkor is kevés, ha jól tudjuk, akkortájban még a hivatalos találkozókon nem létezett csere. (Éppen az 1922–1923-as szezonban a barátságos meccseken, a felek előzetes megegyezése esetén, engedélyezték Angliában a profiknál is.) Tulajdonképpen egyetlen változtatással – a sérüléséből felépült Dick Johnson visszavette a helyét, így kimaradt Tommy Lucas – mind a két idényt ugyanaz a tizenegy játszotta végig: Elisha Scott – Ephraim Longworth, Donald Mackinlay – Jock McNab, Walter Wadsworth, Tom Bromilow – Bill Lacey, Johnson/Lucas, Harry Chambers, Dick Forshaw, Fred Hopkin. (A pontosság kedvéért: Lucas elsősorban védő volt, így némi posztok közötti csereberét képzeljünk a fentiekhez.) A Pool egyébként hat ponttal előzte meg a második Sunderlandet és héttel az egyre erősebb Huddersfield Townt. A negyedik helyezett Newcastle United már szinte beláthatatlan távolságból (tizenkét pont) követte…

Skóciában az Old Firm két csapata közül ezúttal a Rangers nyerte meg a bajnoki címet, a Celticet még a két óriás méltó riválisává érett Airdrie is megelőzte. Egyébként ebben a szezonban ünnepelték a kék-fehérek az ötvenedik születésnapjukat, némi kis polémia után. *Jim Murphy* megemlít egy különös történetet a *The 10 Football Matches That Changed the World* című könyvében. Felidézi, hogy a húszas évek elejéig 1872-t tudták az alapítás évének, aztán hirtelen 1873 lett belőle. *Robert McElroy*, a Rangers modern kori klubtörténésze kinyomozta, hogy 1922-ben a *Daily Record* újságírójának, s egyben az egyesület krónikásának, bizonyos *John Allennek* „leesett a tantusz”, hogy nem kapcsolt idejében, s nem fogja tudni az év végéig megjelentetni az első fél évszázadot feldolgozó könyvét. Kreált ezért egy új alapítási dátumot, az 1873-t, majd elkészítette a *The Story of the Rangers – Fifty Years of Football 1873–1923* című, nagy ívű munkáját. Így némileg ünnepi volt a bajnoki címnyerés. Egyetlen nem brit játékosa, fogalmazzunk úgy, igazi légiósa volt ebben az időszakban a Gersnek: Carl Hansen, aki az első dán profi játékos lett 1921-ben, miután szerződést kötött Glasgow kék-fehér büszkeségével. Lábtörése miatt csupán négyéves skóciai karrierje során három bajnoki címet is nyert. A Celtic a Skót Kupa megszerzésével vigasztalódhatott. A zöld-fehérek a döntőben 1:0-ra győztek a Hibernian ellen.

Olaszországban a Genoa veretlenül vitte el az immár újra egységes FIGC bajnoki címét. 1922 nyarán megszületett a *La Gazzetta dello Sport* igazgatója, az egykori futballista, Emilio Colombo nevével jelzett Colombo-egyezség (Compromesso Colombo), amely békét teremtett a szövetség és a „szakadárok” által létrehozott CCI között. Az 1922–1923-as idényben 36 északi csapat vett részt az első osztályban. Három csoportba osztották őket, a mezőnyből csupán egy maradt veretlen, a Genoa. A liguriai piros-kékeken kívül a Pro Vercelli és a Padova jutott még a hármas döntőbe. William Garbutt együttese a padovaiakat kétszer is megverte, a vercelliek ellen az idegenbeli döntetlen után 1:0-ra nyert. Alkalmasint a CCI előző évi bajnoka elleni csata volt a valódi döntő. A Genoa ugyanis simán, 6:1-es összesítéssel (4:1, 2:0) verte meg a 19 közép-

Míves tabló a Genoa 1923-ban olasz bajnoki címet nyert csapatának játékosairól

és délolasz gárda legjobbját, a Laziót. **Garbutt**nak ez volt a második olasz bajnoki címe, az elsőt még 1915-ben nyerte, ugyancsak a Genoával. Akkori játékosai közül Renzo De Vecchi, Ettore Leale és Aristodemo Santamaria is kulcsembere volt az 1923-as bajnokcsapatnak. Közülük ma már elsősorban az Isten fiának becézett De Vecchi nevét őrzi az emlékezet, egyrészt azért, mert 1930-ig ő volt a válogatottsági rekorder a maga 43 fellépésével (1911–1925), másrészt pedig azért, mert ő volt az első álamatőr az olasz futballban. Amikor 1913-ban, nem kis botrányok közepette, átlépett a Milanból a Genoába, új klubja – túl azon, hogy utazási költségek címén is fizetett neki – egy tisztviselői álláshoz segítette a Banca Commercialéban, tekintélyes javadalmazásért. De még ezt sem volt könnyű elintézni, hiszen az akkori olasz szabályok szerint csak úgy igazolhatott egy másik városba az amatőr játékos, ha azt munkahelyváltás indokolta. Geo Davidson, a Genoa furfangos elnöke ezért először felvetette De Vecchit a milánói kereskedelmi bankba, majd áthelyeztette Genovába. A mindössze 164 centis védő tudására jellemző egy róla szóló méltatás címe: Il piccolo grande uomo, A kis nagyember.

Ausztriában ismét a bécsi Rapid vehette át a bajnoknak járó aranyérmet, megelőzve az Amateure gárdáját. A lila-fehéreknél négy magyar is játszott, Kemény Sándor, Konrád Jenő, Konrád Kálmán és Schaffer Alfréd. Ugyan „csupán” második lett a csapat, de hívei később úgy tartották, ez

volt a változás éve, a két Konrádnak köszönhetően a régi MTK-stílust átvevő társaság csak még erősebb lett Schaffer Spécivel. A bécsi futballkörökben egyébként nagy témát jelentett egy, a kontinens válogatottjai számára kiírt torna, illetve egy másik, a bajnokcsapatokat tömörítő kupasorozat kiírása. Meg persze az amatőrkérdés, amelyet nem tudtak rendezni az 1922–1923-as idényben. Főleg, hogy Budapesten sem oldották meg a saját ügyüket a magyarok, pedig az osztrákok azt remélték, hogy a szomszédok majd utat törnek, ők pedig példálózhatnak azzal, hogy a Lajtától keletre már bevezették a profizmust.

Csehszlovákiában először játszottak valóban országos bajnokságot, nagyjából a dán (és a magyar) rendszer szerint. A Středočeská župát, a középső országrészbeliek, elsősorban a prágaiak csoportját a Sparta nyerte meg, sorozatban negyedszer. A bordó ingesek egyben jogot szereztek az országos döntőben való szereplésre is. A további csoportok győztesei – mint nálunk a vidékbajnokságban – lejátszottak egy külön kieséses tornát, ezt, legyőzve a legerősebb pozsonyi csapatot, az 1. ČsŠK Bratislavát, a Hradec Králové zárta az élen. A keletcsehországi csoportot megnyerő fekete-fehérek a nagydöntőben a legcsekélyebb ellenállást sem tudták kifejteni (0:7) a Železná Spartának, azaz Vas Spartának becézett sztárklubbal szemben. 1922 őszén, igaz, csak egyetlen bajnoki mérkőzésen, de Schaffer Alfréd is felbukkant a Spartában. Érdemes megjegyezni, hogy ebben az idényben egy időre utoljára, majd 1928 és 1930 között mind a két nagy prágai klubot skót edző irányította. A Slaviát John Madden, a Spartát a korábbi Arsenal-játékos, John Dick. (Dick a köztes időszakban a Beerschotnál dolgozott, egyetlen pici töréssel sorozatban nyerve a belga bajnoki címeket.) A Středočeský pohár 1922-es kiírását 1923 áprilisában a Slavia nyerte meg a Čechie Karlín 3:2-es legyőzésével.

Pozsonyi Imre Barcelonában kiadott szakkönyvének borítója

A Sparta Praha legénysége. Hául, balról: John Dick edző, Peyer, Pilát, A. Hojer, Káďa, Perner, Janda, Sedláček, Kolenatý. Elöl: Červený, Pospíšil, Šroubek

Prágában akkor úgy tartották, hogy a Sparta egyike a kontinens legerősebb alakulatainak, legfeljebb az 1. FC Nürnberg és az FC Barcelona vetekedhet vele. Ezt olyan komolyan gondolták, hogy mindent megtettek azért, hogy a bordó trikósok megmérkőzzenek mindkettővel. 1921-ben a „nem hivatalos Európa-bajnoki címért" tusakodott Németország és Csehszlovákia akkori legjobb csapata, a nürnbergi 0:0 után a Sparta Prágában 5:2-re nyert. A következő karácsonyon a Sparta két meccset is vívott Barcelonában, előbb legyőzte a Barçát, majd másnap, fáradtan, kikapott.

A Barcelona valóban nagyon erős tizenegy volt, de a katalán bajnokság döntőjét elrontotta, 1:0-ra veszített a CE Európával szemben. Így nem indulhatott a Király-kupában, amelyben különben a barcelonai rivális egészen a döntőig menetelt, ám ott kikapott a Les Cortson az Athletic Club de Bilbaótól. Mindkét társulatot angol edző dirigálta, a baszkokat egy egykori ruhlebeni hadifogoly, Fred Pentland, az Európát Conyers Kirby, aki később a Barcelonához, majd a bilbaóiakhoz került. A Barça 31 nemzetközi mérkőzést vívott az idényben, az MTK és a Ferencváros mellett megmérkőzött például a Makkabi Brünn-nel, a Fürthtel, az Olympique de Paris-val, a brüsszeli Daringgal, a „jugoszláv" bajnok HŠK Građanski Zagrebbel, a Servette-tel, a bécsi Rapiddal és Amateurével, valamint a Nürnberggel is. Ezek közül csak négyet veszített el.

Franciaországban továbbra sem rendeztek országos bajnokságot, ezt az országos kupasorozat pótolta. Egymást követő harmadik évben is a Red Star nyerte meg, ezúttal 4:2-es sikert aratva az FC Cette (később: FC Sète) ellen. A zöld-fehéreknek legalább olyan nehéz dolguk volt az elődöntőben is, ahol kiélezett csatában verték meg a párizsi rivális Olympique-et. A sorozat egyébként kis híján botrányba fulladt. A nyolcaddöntőben az FC Cette megverte ugyan 1:0-ra az AS française-t, de a fővárosi klub óvott, arra hivatkozva, hogy az ellenfél svájci játékosa, Georges Kramer, a szabályokkal ellentétben még nem tartózkodik fél éve Franciaországban. A szövetség a párizsiak javára ítélt, akik aztán le is játszották a negyeddöntőjüket a Stade Rennais ellen, amelyen kikaptak. Rennes kedvencei már az elődöntőben jártak – de csak addig, ameddig

Chayriguès, a Red Star kapusa tisztáz a sète-i Parker elől a Francia Kupa 1923-as döntőjében

a Cette első embere, Georges Bayrou ki nem harcolta az első fokú döntés megváltoztatását. Klubja mégis továbbjutott, a szövetség pedig visszasorolta a Stade Rennais-t is a negyeddöntőbe, ahol az aztán kikapott a cette-iektől. Az egyszer már kizárt csapat végül csupán a Red Star elleni döntőben kapitulált.

Németországban a botrányos 1922-es döntő két résztvevője közül az 1. FC Nürnberg a délnémet bajnokságban lemaradt Bányai Lajos edző csapata, a Fürth mögött, ellenben a Hamburger Sport Verein nemcsak hogy megnyerte északon a saját területi bajnokságát, hanem aztán az országos sorozatban is első lett, a döntőben 3:0-ra legyőzve a berlini SC Union 06 Oberschöneweidét, amelyet kék szerelése miatt Schlosserjungsnak (Lakatosinasok) becéztek. A HSV-ben két légiós is játszott, a norvég Asbjørn Halvorsen és a svéd Otto Carlsson. A csapat első számú csillagának a középcsatár Otto „Tull" Harder számított, aki 1922-ben, 1923-ban, 1926-ban és 1928-ban is az országos széria gólkirálya lett. A hamburgiak szerint akkora sztár volt a húszas években, mint negyven évvel később Uwe Seeler – ami nem kis szó. Harder a visszavonulása után az SS tagja, a hannover-ahlemi koncentrációs tábor parancsnoka lett. A háború után bűneiért 15 éves börtönbüntetésre ítélték. Nyilván produkált a német futball hasonló eseteket, de megrázó arra gondolni, hogy a HSV két kiválósága egymást átölelve áll a bajnoki diadalt megörökítő fotón, aztán Harderből háborús bűnös lett, a Halvorsen pedig koncentrációs táborba került, mert hazatérve ellenállt a megszálló németeknek. Vajon mi

A Hamburger SV nyerte meg a német bajnokságot. Hátul, balról: Flohr, Carlsson, Beier, Martens, Harder, Halvorsen, Kroh. Elöl: Rave, Breuel, Schneider, Kolzen, Speyer. Egymás mellett Harder és Halvorsen

történt volna, ha a norvég fedezetet nem a Vogézekbe, majd a Neckar folyó környékére viszik lágerbe, hanem Hannover-Ahlembe?

Akad ennél vidámabb témájú gyorsfénykép is a húszas évek elején rengeteget fejlődő északnémet futballról, amely azt mutatja meg az utókornak, hogy felfutásában milyen nagy szerepet játszottak a magyar edzők, mint Feldmann Gyula, Révész Béla, Kertész Gyula és Bányai Lajos.

Belgiumban, Székány Géza vezetésével, a Royale Union Saint-Gilloise, Hollandiában a Racing Club Heemstede, Svájcban az FC Bern, a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban a HŠK Građanski, Dániában a Boldklubben Frem, Svédországban a GAIS (amely megnyerte a Svenska Serient is), Romániában ismét a temesvári Chinezul szerezte meg a bajnoki címet. Norvégiában a hasonló értékű kupasorozatban az Odd, Portugáliában, a kieséses rendszerű Campeonato de Portugalban a Sporting CP diadalmaskodott.

Argentínában továbbra is két párhuzamos bajnokságot rendeztek. Az Asociación Argentina de Football által kiírt Copa Campeonatóban a Huracán megvédte elsőségét. Az Asociación Amateurs de Football (AAm) ligájában az Independiente győzött.

Uruguayban a Peñarol sokáig nagy csatát vívott a Nacionallal és a Montevideo Wanderersszel a bajnoki elsőségért, de a szövetség hat fordulóval a zárás előtt, 1922. november 12-én egy másik klubbal, a Centrallal együtt kizárta, miután a két gárda barátságos mérkőzéseket játszott a „törvényen kívüli” argentin liga, az AAm két élcsapatával, a Racing Clubbal és az Independientével. A Nacional egy ponttal előzte meg a Wandererst.

Brazíliában a két legfontosabb állam közül Rio de Janeiróban az América, São Paulóban a Corinthians győzött.

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1922

Hangyával nem bírtak a paraguayiak

*A braziloknak sikerült, ami 1919-ben is: 1922 őszén hazai pályán, a Rio de Janeiró-i Laranjeirasban megnyerték a Dél-Amerika-bajnokságot. Minden korábbinál népesebb mezőnyben, hiszen először szerepelt a tornán öt válogatott. Túlzás lenne állítani, hogy a brazilok meggyőző játékot nyújtottak: az első négy meccsükből csak egyet, a védő argentinok ellenit nyerték meg (2:0). Igaz legalább, hogy egyedüliként a mezőnyből veretlenek maradtak, de ez is csak arra volt elég, hogy a paraguayiakkal és az uruguayiakkal holtversenyben, öt ponttal végezzenek. A triónak újabb minitornán kellett volna játszani az elsőségért, de a Celeste megsértődött és hazament, így tiltakozott a brazil Santos játékvezetőnek a Paraguay elleni találkozón mutatott – az uruguayi vezetők szerint részrehajló – bíráskodása ellen. Így a másik két csapat döntött a trófea sorsáról, ezt a találkozót a házigazda brazilok – akik függetlenségük 100. évfordulójára hivatkozva „elkérték” a rendezést a chileiektől – 3:1-re megnyerték. Rióban három csatárt ünnepeltek leghevesebben a diadal után: Necót és **Amílcar Barbuy**t, a Corinthians két támadóját, valamint a legfontosabb mérkőzésen két gólt is szerző Formigát (Hangyát), a Paulistano eminensét.*

„A papának ott a sör, a mamának a mozi, a bátyámnak meg a foci”

- ***William Garbutt utolsó, Herbert Chapman első bajnoki címe***
- ***Magyarok kettős diadala az (egyáltalán nem) Amateurével***
- ***Uruguay nyerte a kontinens- és az olimpiai bajnokságot is***

Az 1923–1924-es idényben az osztrákok a profi futball mellett döntöttek. A Bécsi Labdarúgó-szövetség március elsején az amatőr és a hivatásos labdarúgás szétválasztása mellett szállt síkra, s felszólította a kötelékébe tartozó klubokat, hogy június elsejéig döntsék el, melyik táborba kívánnak tartozni. Ezzel eldőlt, hogy a következő idényben már az „új” profi csapatok dominálnak majd a legmagasabb osztályban. A kontinensen az osztrákok engedélyezték elsőként a profizmust, hiszen korábban csak a brit tagországok, illetve 1921-ben az Egyesült Államok szövetsége lépett erre az útra.

Az osztrák (valójában bécsi) társadalmi háttérről kiváló képet festett *Michael John A sport az osztrák társadalomban az 1890-es és az 1930-as évek között: a bécsi futball példája* című (a *Replika 1999. júniusi* számában, *Kállai Tibor* fordításában megjelent) írásában: „Ausztria gazdasági helyzetét a két világháború közötti időszak egészében az elhúzódó válság és a szerkezeti válság kategóriáival írhatjuk le. A gazdaságilag majdnem önellátó Habsburg Monarchia (valójában az Osztrák–Magyar Monarchia – *a szerzők*) kisnemzeti gazdasággá való átalakulása rendkívül nehezen ment végbe. Az 1920-as években a fékeveszett hiperinflációt elhúzódó stabilizációs válság követte, a rövid föllendülésnek pedig az újabb hanyatlást hozó világgazdasági válság vetett véget. A hivatalos munkanélküliségi ráta 1932-ben 20 százalék fölé emelkedett, 1933-ban és 1934-ben meghaladta a 25 százalékot. A valóságban azonban ez az érték még magasabb volt, s ebben az időszakban az osztrák férfinépességnek több mint egyharmada nem talált munkát. A sport iránt érdeklődők (főként kamasz fiúk és a fiatal felnőtt férfiak) jelentős részét közvetlenül érintette a munkanélküliség. A futballt illetően ez azt jelentette, hogy volt idejük játszani, és megvolt a motiváció is, hogy komolyan vegyék a játékot. A profi, de már a félprofi státus elérése is viszonylag magas jövedelmet és társadalmi presztízst hozott. A futball tehát már ezért is óriási vonzerőt gyakorolt az alsóbb társadalmi osztályokra.” Ugyanebben a tanulmányban a szerző érinti a labdarúgásban domináló társadalmi rétegeket, meghatározva a Hakoah és az Amateure mögötti erőket is: „A sportág kifejezetten proletár jellege és az iránta megnyilvánuló tömegérdeklődés dacára a két háború közötti időszakban a középosztályok még nem vonultak ki teljesen a futball színpadáról. A bécsi középosztályok bizonyos szegmensei nemcsak játékosként és nézőként, hanem finanszírozóként és a klubok tisztviselőiként is komoly szerepet játszottak. Annak ellenére, hogy a Habsburg Monarchia

Schaffer Alfréd a bécsi Amateure középcsatáraként, harcban a Hakoah védőjével

összeomlása a polgárság és a középosztályok hanyatlását is hozta, ezeknek az osztályoknak bizonyos részei mégiscsak fennmaradtak, különösen Bécsben. A társadalomnak ebből a szegmenséből a futballkultúra is kapott egy sokszínű és számottevő csapaterősítést; olyan figurák kerültek így a futball holdudvarába, akik »bohémséggel és kávéházi kultúrával voltak átitatódva«, akik szorosan kapcsolódtak a színházhoz, az újságíráshoz és a kultúra egyéb területeihez. Ezek a futballrajongók verseket és esszéket írtak, s sok-sok szellemes mondás fűződik a nevükhöz. Az Austria Wiennek különös rangot adott az, hogy az értelmiségiek kedvenc csapata volt. Ez a polgárságon belüli szűk réteg, amely szervezőtehetséggel, kreativitással és még némi pénzforrásokkal is rendelkezett, lélekszámához viszonyítva igen nagy szerepet játszott az ausztriai futballban."

A bécsi futball a tömegek szórakozása lett. Erre reflektálva idézte *Matthias Marschik* (magyarul ugyancsak a *Replika 36-os* számában, *Kállai Tibor* fordításában megjelent) *Mindenki öröme: Bécs futballkultúrája a náci korszakban* című tanulmányában éppen *Michael John* gyűjtését egy, a két világháború között megjelent cikkből: „A papának ott a sör, a mamának a mozi, a bátyámnak meg a foci."

Megállapíthatjuk, hogy bizonyos formájában már az 1923–1924-es idényben is létezett a profizmus. Noha ekkor még a játékosok hivatalosan nem kaptak fizetést a „munkájukért", 1923 augusztusától már kötelező volt fizetni a klubok közötti átigazolásokért, s ebből a futballisták is részesedtek. Kétségtelenül jelezte a helyzet fonákságát, hogy a bajnoki címet az Amateure nevű csapat nyerte el, történetében egyébként először. A sikerben kulcsszerepet játszott a három magyar sztár: Konrád Jenő és öccse, Kálmán, valamint Schaffer Alfréd. A lila-fehérek dupláztak az idényben, hiszen megnyerték az Osztrák Kupát is. Az SK Slovan Wien elleni döntő fura eredményt hozott: 8:6. Konrád Jenő és a két gólt is szerző Schaffer főszerepet vállalt a sikerből. Az ellenfél legjobbja, a három gólig jutó pozsonyi Anton Bulla, azaz Bulla Antal is kitűnően beszélt magyarul, nem szólva arról, hogy 12 évvel fiatalabb húgából, Elmából Kossuth-díjas színésznő lett Budapesten. Ebben a szezonban már Guttmann Béla is a Hakoahot erősítette. Csapata ugyan nem jutott előrébb a középmezőnynél, de ősszel elért egy mindmáig

emlegetett, szenzációs eredményt: szeptemberben 5:0-ra megverte Londonban az előző tavasszal az angol FA-kupa-döntőben szerepelt, élvonalbeli, igaz, nem a legerősebb összeállításában pályára lépő West Ham Unitedot. Ez volt az első alkalom, hogy bécsi tizenegy legyőzött egy tekintélyes angol profi gárdát a szigetországban. Két hőse volt a meccsnek: a rendkívül okosan futballozó Guttmann Béla és a mesterhármast lövő Nemes-Neufeld Sándor.

Csehszlovákiában is napirenden volt az amatőr-profi kérdés. Részben a brünni Makkabi kapcsán, amelyet 1923-ban szerveztek újra, s amely immár keresztény játékosokat is hívott a soraiba. A magyar labdarúgás történetéről szóló ötkötetes munkák első részében, az 1923–1924-es idény a magyar légióról szóló fejezetében részletesen kitérünk a játékerejét tekintve bármelyik magyar élcsapattal versenyre kelő Makkabira. Akkoriban a jobb átlag mai áron két, két és félmillió forintnak megfelelő összeget is megkeresett a posztókereskedők által támogatott klubnál. A Makkabi játékerejére egyébként jellemző, hogy az 1924-es olimpián szereplő magyar keretbe csak az MTK (!) adott több futballistát. Megjegyzendő, hogy a csehszlovákiai zsidó szövetség 1924-ben felfüggesztette a Makkabi játékjogát, mert sokallta benne az elsősorban Magyarországról érkezett keresztény játékosok számát.

Az ország futballjában továbbra is a prágaiak domináltak. A Středočeský pohár 1923-as kiírását – egyben Dick és Madden, a két skót edző párbaját – az egykori Arsenal-játékos és a Sparta nyerte meg. A győztes oldalon ebben az idényben ismét játszott Karel Koželuh, a kor egyik legsokoldalúbb sportembere, aki labdarúgó karrierje mellett aranyéremről döntő gólt ütött az 1925-ös jégkorong Európa-bajnokságon, teniszezőként pedig még 42 évesen is megnyerte az Egyesült Államok profi bajnokságát. A másik oldalon, a Slaviában először szerepelt ilyen rangos mérkőzésen a 19 éves kapus, František Plánička. A Středočeská župának nevezett csoportban, a területi bajnokságok legerősebbikében, 1923-ban már sorozatban ötödször

Az 1. FC Nürnberg alakulata ismét megnyerte a német bajnokságot

győzött a Sparta, ebben az idényben 15 meccséből 15-öt megnyerve. 1924-ben ellenben hullámvölgybe került a gárda, háromszor is kikapva lezárta 1919 óta íródó veretlenségi sorozatát. Ugyan a Közép-cseh csoportban nem fejezték be a körmérkőzést, de megszakításakor a pontszámokat tekintve a Slavia, a veszített pontokat nézve pedig a Viktoria Žižkov állt a legjobban.

Németországban az előző évek legerősebb két alakulata játszotta ismét a döntőt: az 1. FC Nürnberg és a sorozatban harmadszor a fináléba jutó Hamburger SV. A felek 1922-es randevúja botrányba fulladt, a bajorok két kiállítás és két sérülés miatt „elfogytak" az utolsó percekre, majd az óvás és visszaóvás után a DFB nem hirdetett bajnokot. A HSV-nál akkor még nem tudták, hogy csapat 1923-ban megnyeri a Viktoria-serleget, úgy érezték, a Nürnberg elveszi tőlük a bajnoki címet. Elképzelhető tehát, mekkora presztízscsata volt az 1924-es berlini találkozó! A nürnbergiek 2:0-ra nyertek, s visszaültek a trónra.

A vezető gól az 1924-es döntőben: Georg Hochgesang betalál a HSV kapujába

Franciaországban 325 klub indult a Coupe de France 1923–1924-es sorozatában. A végjátékba először jutott két déli egyesület, az Olympique de Marseille és az FC de Cette. A két,

Az Olympique Marseille gárdája. Hátul, balról: Lecesne tiszteletbeli elnök, G. de Ruymbeke, Blanc, Jacquier, B. de Ruymbeke. Cabassu, Seitz, Torta, Manzuni szakosztályvezető. Elöl: Michel, Boyer, Subrini, Crut, D. de Ruymbeke

később a profi korszakban is meghatározó szerepet játszó alakulat óriási harcot vívott. Az OM 2:1-re vezetett a szünetben, aztán a második félidőben az ellenfél Apollon Torta öngóljával kiegyenlített. A hosszabbításban a meccsen már a második találatát szerző Édouard Crut döntött – a marseille-iek javára.

A spanyol idény legjobbja, az irúni Real Union Club gárdája

Spanyolországban a Király-kupát az irúni Real Union Club nyerte meg, a korábbi híres angol játékos, Steve Bloomer irányításával. Ezúttal tíz régió csapata vett részt a tornán, néhánynak a tudása meg sem közelítette a legjobbakét. Például a Platkó Ferenc vezérletével a Katalán Kupában nyertes FC Barcelona az első párban 17:1-es gólaránnyal búcsúztatta a Stadium de Zaragozát. A legjobb négy közé a Barça mellé a Real Madrid, a Real Union Club és bilbaói Athletic Club került. Az irúniak óriási meglepetésre 6:1-re ütötték ki a Barcelonát a fináléba jutást eldöntő harmadik mérkőzésen. A Real Madrid kiejtette az Athletic Clubot. A végjáték egyetlen gólt hozott, azt José Echeveste, az irúni csapat válogatott csatára lőtte.

Olaszországban ismét a Genoát koronázták meg, ellenben mindmáig ez a hőskor legsikeresebb klubjának utolsó bajnoki címe, William Garbuttnak, a brit edzőnek pedig a harmadik, s egyben utolsó elsősége Itáliában. Ám Itáliától nem búcsúzott. A háború okozta kis megszakítással akkor már 12 éve élt Olaszországban. „Hajdanán Vittorio Pozzo hívta Genovába, ő lett az első, már-már a mai értelemben vett edző, sőt inkább menedzser a calcióban. Számos újítást vezetett be az edzésmunkában, segédeszközöket alkalmazott a cselezés gyakorlására, a ruganyosság fejlesztésére. Új irányt szabott a mérkőzés utáni kultúrának, kiharcolta, hogy legyen meleg víz csapata pályáján, az öltözőben. Eleinte még nem kaphatott volna pénzt az edzői munkájáért, bújtatott állásba kényszerült” – írta róla *John Foot* a *Calcio* című könyvben. Megemlítette azt is, hogy Garbutt később az AS Románál, majd Nápolyban dolgozott, ahol feleségével örökbe fogadtak egy helyi árva lányt. Később kupát nyert Spanyolországban, az Athletic Bilbaóval, majd harmadszor is visszatért Genovába. A második világháború kitörése miatt barátai azt tanácsolták neki, hagyja el az országot, de ő nem akart menni, ugyanis a Genoa érdekelt volt az Olasz Kupa döntőjében. Egy nappal a finálé előtt mégis kénytelen volt útra kelni, egy kis liguriai faluba költözött a feleségével. Miután – brit állampolgár lévén – letartóztatási parancsot adtak ki ellene, nem akart bujkálni, ahogyan *Foot* szépen írta, „túl híres volt ahhoz, hogy elrejtőzzön”. A futballban szerzett érdemei miatt nem toloncolták ki, hanem – közel egy hónapnyi raboskodás után – egy kies déli faluba, Salerno környékére telepítették. 1941-ben élesedett a helyzet, be kellett vonulnia egy táborba, ahol több mint egy évet sínylődött. 1943-ban, Mussolini megbuktatása után a németektől való félelmében északra szökött, ahonnan végül egy imolai menekülttáborba került. 1944 májusában Garbutt és a felesége felkeresték a helyi templomot. A szövetségesek bombázása ott érte őket. Találatot kapott a templom, és Anna, Garbutt felesége az életét veszítette. Miután a szövetségesek

A Genoa 1924-es bajnokcsapata. Hátul, balról: Castello, Garbutt edző, Bellini, De Prà, De Vecchi, Alfieri, egy bolognai játékvezető. Középen: Barbieri, Burlando, Leale. Elöl: Neri, Sardi, Catto, Santamaria, Bergamino

felszabadították Imolát, az edző ismét délre utazott, ahol örökbefogadott lánya eredeti családjánál húzta meg magát. 1946-ban újra vezetőedzői állást kapott a Genoánál, ahol 1948-ig maradt. Még utána is dolgozott játékos-megfigyelőként. 1951-ben, 68 évesen hazatért Angliába, ott halt meg 83 esztendősen, 1961-ben.

Ha már Angliánál tartunk: a Huddersfield Town, Herbert Chapman csapata nyerte meg a bajnoki címet. De talán szerencsésebb úgy fogalmazni, hogy az élvonalban mindössze a harmadik idényét töltő Cardiff City veszítette azt el. Azóta sem került walesi csapat ilyen közel ahhoz, hogy angol bajnok legyen. Az utolsó forduló előtt a cardiffiak egy ponttal vezettek a Huddersfield előtt. Egyszerű volt a képlet: ha megnyerik az utolsó meccsüket Birminghamben, a City ellen, felülhetnek a trónra. Közel jártak hozzá: 0:0-s állásnál büntetőt lőhettek. Senki sem akarta vállalni, mindenkinek remegett a lába. Végül Len Davies állt a labda mögé, aki korábban soha nem rúgott profi mérkőzésen tizenegyest. Labdáját kivédte a helyi kapus, így a Cardiff csak egy pontot szerzett. A Huddersfield ellenben megverte a Nottingham Forestet, így mind a két gárda 57 ponttal zárta az idényt. Angliában a gólarány dönthetett, s ez Chapman legénységének kedvezett. Megjegyzendő: ha már akkor is a gólkülönbséget számolták volna, a walesiek nyerik a bajnoki címet, több szerzett góljuknak köszönhetően. Egyébként a „sárkányok” csapata – a walesi válogatott – is nagy sikert ért el az idényben: mindhárom ellenfelét legyőzve, százszázalékos teljesítménnyel szerezte meg (történetében harmadszor) a Brit Házibajnokságot.

Az FA-kupában a Newcastle United megmutatta, hogy a Wembley-ben játszani mennyire más, mint volt a Crystal Palace-stadionban. A régi helyszínről egyszer sem tudták a „szarkák" hazavinni a szövetség kupáját, a Wembley-ben ellenben 2:0-ra legyőzték az Aston Villát. Azt a csapatot, amely korábban nyolc kísérletből hatszor is megnyerte a döntőt a világ legrégebbi, még ma is létező kupasorozatában. Nem volt azért ez könnyű diadal: a 83. percig nem esett gól. Akkor előbb Neil Harris, majd néhány perccel később Stan Seymour bevette Tommy Jackson hálóját.

Skóciában Hughie Gallacher volt a szezon hőse. Az Airdrie középcsatára 33 gólt lőtt a bajnokságban, s a csapatát csupán a Rangers előzte meg. A kupában még nagyobb sikert ért el a gárda: Gallacher két góljával 2-0-ra győzött a Hibernian elleni döntőn. Jó formája jutalmaként 1924. március elsején debütált a skót válogatottban, ahol 20 mérkőzésen 23 gólt szerzett. A válogatott örök góllövőlistáján mindmáig csak a két szupersztár, Denis Law és Kenny Dalglish (30-30) áll előtte.

Svájcban az FC Zürich vehette át a bajnokot illető trófeát, megelőzve Kürschner Izidor csapatát, a Nordstern Baselt és az FC Servette-et. Belgiumban a Beerschot, Hollandiában a története első aranyát szerző Feyenoord végzett az élen. Svédországban az AIK nyerte a Svenska Mästerskapetet, az Örgryte IS pedig a kisebb jelentőségű Svenska Serient.

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1923

Tizenéves csillag repítette a Celestét

1923 őszén egy bő hónapon keresztül játszották Montevideóban a hetedik Dél-Amerika-bajnokságot. Ismét négy csapat részvételével, a három „törzstag", az uruguayi, az argentin és a brazil mellett ezúttal a paraguayi indult. Fura volt a lebonyolítási rend: a „guaranik" gyorsan letudták a három meccsüket. Az argentinoktól 4:3-ra, az uruguayiaktól 2:0-ra kikaptak, ellenben 1:0-ra megverték a brazilokat. Utóbbiak aztán 2:1-es vereséget szenvedtek az Albicelestétől és a házigazdáktól is. Már csak egy mérkőzés maradt hátra, a tulajdonképpeni finálé, amely egyúttal döntött arról is, melyik válogatott vehet részt Dél-Amerika képviseletében a párizsi olimpián. A tartalékos uruguayi csapat – amelyből hiányoztak a másik szövetséghez tartozó Peñarol futballistái –, ha nem is simán, de 2:0-ra győzött. A torna társgólkirálya, ***Pedro Petrone*** *szerezte az első gólt a 28. percben, majd Pascual Somma az utolsó percekben a másodikat. Petrone (aki bő fél év múlva minden idők legfiatalabb olimpiai bajnoka lett – alig túl a 19. születésnapján) később fantasztikus sikereket ért el, két olimpiai bajnoki és egy világbajnoki címmel. Uruguay válogatottja az első hét Dél-Amerika-bajnokságból négyet is megnyert.*

Dániában addig soha nem járt olyan közel vidéki csapat ahhoz, hogy megnyerje az országos nagydöntőt, mint 1924-ben. Az Odensébe való Boldklubben 1913 kétszer is döntetlent játszott a koppenhágai ligát megnyerő Boldklubben 1903-mal, s csak a harmadik találkozón vérzett el (0-5). Norvégiában a Brann Bergen mindenkit maga mögé utasított a legtekintélyesebb sorozaton, az országos kupán. Portugáliában az SC Olhanense győzött a Campeonatónak nevezett valójában kupatornán.

Romániában a temesvári Chinezul 4:1-re megverte a finálében a nagyváradi CAO csapatát, a Nagyváradi AC elődjét. Az erdélyi, bánáti, partiumi futball erősebb volt a bukarestinél, nem véletlen, hogy az 1924-es olimpiára küldött válogatott keretébe húsz játékost adtak a temesvári, a kolozsvári, a nagyváradi és a marosvásárhelyi klubok.

Noha nyilván és okkal elszigeteltnek gondoljuk a Szovjetunió húszas évekbeli labdarúgását, érdemes megemlíteni, hogy egy moszkvai és petrográdi játékosokból álló válogatott nem hivatalos mérkőzéseket játszott 1923 augusztusában és szeptemberében Svédországban, Norvégiában és Észtországban. A három győztes meccsből álló túrán szereplő 13 játékost olyan klubok adták, mint a Krasznaja Presznja, a Jaht Klub Rajkomvoda – Moszkvából, valamint a Szport, az Unitasz, a Putyilovszkij Kruzsok, a Kolomjagi és a Merkur – Petrográdból.

A skandináviai és észtországi túrán részt vett szovjet „válogatott”

Argentínában óriási csatában dőlt el a Copa Campeonato. A Boca Juniors és a Huracán azonos pontszámmal zárta a körmérkőzést, ezért kétmeccsesnek kiírt bajnoki döntőt vívtak egymás ellen. Az elsőt a Boca, a másodikat a Huracán nyerte, majd a harmadik döntetlenre végződött. Végül a negyedik találkozón, hosszabbításban, Garassino duplájával 2:0-ra győztek a „genovaiak”. Az Asociación Amateur de Football bajnokságában a San Lorenzo bizonyult a legjobbnak.

Uruguayban is két bajnokságot rendeztek, akadt olyan együttes, mint a Lito, amelyik különböző kerettel bár, de mindkettőben részt vett. A FIFA által is elismert, hagyományos bajnokságot, az Asociación Uruguaya de Fútbol 12 csapatos sorozatát a Nacional zárta az élen. A FUF (Federación Uruguaya de Football) bajnokságában az Atlético Wanderers megelőzte a Peñarolt s a további 30 résztvevőt.

Brazíliában a campeonato cariocát a Vasco da Gama legénysége nyerte meg, nagy szenzációt keltve. Először győzött Rio de Janeiróban olyan csapat, amelyben a legszegényebb társadalmi osztályok is képviseltették magukat. Négy fekete bőrű játékos sem írni, sem olvasni nem tudott. A paulistáknál a Corinthians bizonyult mindegyik vetélytársánál erősebbnek.

„Uruguay a világ nyolcadik csodája!”

Vitathatatlan, hogy az addigi idők legszínvonalasabb futballtornáját játszották a párizsi olimpián. A sportág történetének jó ismerői azonnal hozzátehetik: a profik nélkül. Ez igaz, de az angol és a skót hivatásosok (akik leginkább „hiányoztak” a párizsi mezőnyből) a második világháború előtti világbajnokságokon sem vettek részt.

Párizsnak olyan erős riválisokkal szemben kellett elnyerni a rendezés jogát, mint Chicago, Los Angeles, New York, illetve Európából Róma, Amszterdam, Barcelona és Prága. Alkalmasint sokat nyomott a latban, hogy Pierre de Coubertin, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnöke ismét saját hazájában szerette volna vendégül látni a világot. Negyvennégy ország 3089 sportolója vett részt a május 4. és július 27. között rendezett versenyeken, a labdarúgótornát május 25. és június 9. között tartották.

Az olimpia szabályzata természetesen a futballra is vonatkozott, de a NOB felkérésére a határokat megszabó FIFA salamoni döntést hozott: mindenkit amatőrnek tekintett, aki a saját országa szövetsége szerint az volt. Ezzel valójában szemet hunyt az álamatörizmus felett. Ha erkölcsileg kifogásolható is ez a döntés, a színvonalnak és ezzel összefüggésben a mérkőzések nézettségének feltétlenül jót tett. Mindazonáltal a britek úgy döntöttek, nem küldenek amatőrválogatottat az álamatőrök, a komplett nemzeti válogatottak ellen játszani. Pénzügyi okokból nem delegált csapatot három északi ország, Dánia, Finnország és Norvégia. A németek indultak volna, ám a francia kormány javaslatára a Weimari Köztársaság képviselői nem kaptak meghívást a szervezőbizottságtól. Az első világháború további, 1920-ban a részvételtől még ugyancsak eltiltott, vesztes országai (közöttük Magyarország) már benevezhetett versenyzőket.

A franciaországi ötkarikás játékokon nem volt népszerűbb sportág a futballnál, noha olyan kiváló sportemberek arattak sikereket, mint a csodafutó, Paavo Nurmi (a Repülő finn), a Temesvárhoz közel született úszó, Johnny Weissmüller (a későbbi Tarzan), vagy a *Tűzszekerek* című világhírű filmben megjelenített két sprinter, Harold Abrahams és Eric Liddell. A futball népszerűségét bizonyítják a számok is: az egész jegybevétel egyharmada a labdarúgó-mérkőzésekről származott! Ennél is fontosabb, hogy először vett részt egy nagy tornán 24 válogatott – sőt, ez a létszám egészen az 1982-es spanyolországi Mundialig egyedüli csúcsnak számított. A sorozat színvonala minden addigit felülmúlt, elsősorban annak tulajdoníthatóan, hogy az európai labdarúgás nívójára felnőtt dél-amerikai is képviseltette magát. Mi több, az olimpiádról szóló külföldi visszaemlékezések nagy része a csodálatos uruguayi válogatott hozsannázásáról szól. (A magyar beszámolókban túlsúlyba került az úgynevezett egyiptomi csapáson való kesergés.)

A világ akkori legjobbja, az uruguayi csapat. Hátul, balról: egy vezető, Scarone, Romano, Cea, Mazali, Andrade, Petrone, Vidal, Nasazzi, Castro Martínez. Elöl: Urdinarán, Tomasina, Ghierra, Bermúdez (vezető), Figoli edző

A szervezők egy helyet biztosítottak a dél-amerikaiaknak, ezt az 1923-as Dél-Amerika-bajnokságon kivívott diadallal harcolta ki a Celeste. Rajta kívül még további két résztvevő érkezett a Fény városába a tengerentúlról: az Egyesült Államok és Egyiptom válogatottja. Afrikai tizenegy először mutathatta meg tudását olimpiai labdarúgótornán.

Az indulók között ott volt a nemzetközi sajtó által az egyik legnagyobb esélyesnek tartott magyar válogatott. Kiss Gyula együttese az első meccsén 5:0-ra legyőzte a lengyeleket, majd nagy meglepetésre 3:0-s vereséget szenvedett az egyiptomiaktól. További négy magyar edző külföldi csapatot segített: Bíró Gyula a lengyeleket, Kürschner Izidor a svájciakat, Kónya Ferenc az észteket, Nagy Ferenc pedig a svédeket.

Az uruguayi válogatott a tornára való felkészüléssel messze megelőzte a korát. Már hetekkel a nyitómérkőzése előtt megérkezett Európába, akklimatizálódott, s közben, hogy szokja a mi kontinensünkön dívó stílust, edzőmérkőzéseket vívott elsősorban spanyol, illetve olasz élklubokkal. Meglett az eredménye. Az első fordulóban 7:0-ra intézte el a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság válogatottját, ennél nagyobb különbséggel (9:0) csak a svájciak nyertek, mégpedig a litvánok ellen. Ez a szakasz tulajdonképpen papírforma-eredményeket hozott, kivéve talán a spanyolok kiesését, előzetesen erősebbnek tűntek az őket legyőző olaszoknál (1:0).

A második fordulóban, a nyolcaddöntőben a szenzációt a magyar csapat bukása jelentette az észak-afrikaiakkal szemben, de

Hazájában ilyen tabló készült a győztes Celestéről

Az ezüstérmes svájciak. Balról: M. Abegglen, Pulver, Fässler, Ramseyer, Oberhauser, Reymond, Pache, Pollitz, Ehrenbolger, Dietrich, Schmiedlin

kevesen számítottak arra is, hogy a címvédő belgákat 8:1-re kiütik a svédek. A legnagyobb csatát a svájciak és a csehszlovákok találkozója hozta, a Teddy Duckworth, illetve két tekintélyes segítője, Kürschner Izidor és Jimmy Hogan által felkészített helvétek megismételt mérkőzésen búcsúztatták a kizárólag prágai vagy Prága környéki csapatokból összeválogatott (valójában cseh) válogatottat.

A negyeddöntőben az uruguayiak elkápráztatták a hazai publikumot, olyan szépen játszottak, hogy a nép még azt is megbocsátotta nekik, hogy a nagy verést (5:1) a franciákra mérték. A svédek 5:0-val intézték el a magyarok elleni formájukat meg sem közelítő egyiptomiakat, a svájciak 2:1-re megverték az olaszokat, míg a hollandok hosszabbításban ejtették ki az íreket (2:1). Az Oranje 1908 és 1924 között négy olimpiai tornából hármon a legjobb négy közé jutott. Onnan már nem tudott továbblépni, bár nagy csatára késztette a Celestét, az uruk csak a hajrában fordítottak. A dél-amerikaiak először kerültek hátrányba a tornán, de az utolsó félórában Cea kiegyenlített, majd Héctor Scarone a győztes gólt is megszerezte. A másik ágon – a magyar Iváncsics Mihály játékvezetése mellett – a svájciak 2:1-re megverték a svédeket, s így a döntő eredményétől függetlenül a legjobb európai gárdaként zártak. Nem hivatalos Európa-bajnoknak mondták magukat, nagykövetük az egész csapatot vendégül látta az Eiffel-torony éttermében.

A bronzérmet a svédek szerezték meg, miután megismételt mérkőzésen 3:1-re nyertek a tartalékosan felálló hollandok ellen.

A finálé meglehetősen egyoldalú volt. A szenzációsan futballozó, Mazali – Nasazzi, Arispe – Andrade, Vidal, Ghierra – Urdinarán, Scarone, Petrone, Cea, Romano összeállításban játszó uruguayi válogatott 3:0-ra verte a még így is erejükön felül teljesítő, végig heroikusan védekező svájciakat. A látottakról a legjellemzőbb véleményt az osztrák „futballpápa", Hugo Meisl mondta ki: „Uruguay a világ nyolcadik csodája!" Mások hozzátették: „Andrade, a fekete csoda vitathatatlanul a földkerekség legkiválóbb futballistája."

Pierre de Coubertin 1906 óta minden évben egy kupát adományozott annak az országnak, amely az adott esztendőben a legkiválóbb sportteljesítményt nyújtotta. 1924-ben a serleget Uruguaynak ítélte, tisztelegve a futballistái teljesítménye előtt.

A diktátor hat hónapra betiltotta az FC Barcelona működését

- ***A fekete játékosok miatt tiltakozók új ligát alapítottak***
- ***A Hakoah nyerte meg a kontinens első profi bajnokságát***
- ***A fasiszták csalása segítette a Bolognát a Genoa ellen***

A FIFA illetékes testülete, az International Board 1924. június 15-én, egy értelmezési vitát lezárva úgy döntött, hogy szabályosnak minősíti az érintés nélküli szögletből elért gólt. Mindehhez „csak" azt kellett kimondani, hogy a „korner" valójában közvetlen szabadrúgás. Sokáig úgy gondolták, hogy az első megadott gólt egy Billy Alston nevű játékos csavarta sarokrúgásból Skóciában, augusztus 21-én, de aztán kiderült, nemhogy a dátum nem stimmelt, hanem a gól is fejesből esett. Így aztán az első feljegyzett szögletgólt az argentin Cesáreo Onzari lőtte 1924. október 2-án, az olimpiai bajnok uruguayiak elleni mérkőzés 15. percében. Ezért is nevezték az ilyen típusú gólt később Latin-, illetve Dél-Amerikában gol olimpicónak. (Hamarosan Európában is megszületett az első, a feljegyzésekben fennmaradt, szögletből tekert találat: október 11-én Billy Smith, a Huddersfield Town szélsője lőtte egy bajnoki mérkőzésen.) Az argentinok 2:1-re megnyerték a mérkőzést a Barracas Stadionban, legyőzték az öreg kontinensen legyőzhetetlennek vélt Celestét. Az uruguayiak, akik négy perccel a rendes játékidő letelte előtt levonultak a pályáról, később azt mondták, megfélemlítette őket a vehemens hazai közönség, a győztesek viszont a vendégek túlságosan kemény játékára panaszkodtak.

Cesáreo Onzari szögletből lőtt „olimpiai" gólja

Argentínában azon az őszön a Boca Juniors fantasztikus teljesítménnyel, 19 mérkőzéséből 18-at megnyerve, veretlenül szerezte meg az Asociación Argentina de Football bajnoki címét, a Copa Campeonatót. A riválisligában, az Asociación Amateur de Football sorozatában újra az előző évi győztes, a San Lorenzo diadalmaskodott.

Európában az uruguayiak olimpiai sikere hihetetlenül megnövelte a dél-amerikai futball ázsióját. Nagyon sokra tartották az argentinok tudását is, akiknek akkori legjobb képviselőjét, a Boca Juniorst 1925 tavaszán hosszú túrára hívták meg Spanyolországba, Németországba és Franciaországba. A „genovaiak" (xeneizes)

19 meccset vívtak, s ezek közül 15-öt megnyertek. Csupán hármat veszítettek el, még a túra második meccsén kikaptak egy galíciai vegyes csapattól, majd egy hónappal később, kicsit fáradtan, nem bírtak a két baszk alakulattal, az irúni Real Unionnal és a bilbaói Athletic Clubbal. Az arany-kékek nagy menetelése csak megerősítette Európában a szubkontinens futballjának tiszteletét.

Uruguayban is két külön ligában játszottak, az egyiket (AUF) a Nacional, a másikat (FUF) a Peñarol nyerte meg.

Brazíliában a Vasco da Gama előző évi sikere után 1924-ben kitört a botrány. Az előkelő klubok tiltakoztak amiatt, hogy a portugál kolónia által még nem is egészen egy évtizede megalapított futballcsapatban többnyire feketék és mulattok, az egyszerű néprétegekből származók, mint a taxisofőr Nelson da Conceição, a rakodómunkás Nicolino, a falfestő Ceci és az alkalmi gépkocsivezetésből élő Bolão játszottak. A Fluminense, a Flamengo, a Botafogo és az America vezetői felszólították a bajnok Vascót, hogy ne engedjen be soraiba „a futball társadalmi presztízséhez méltatlan" fekete játékosokat. Természetesen a vascósok erre nem voltak hajlandóak. Válaszul a riválisklubok úgy döntöttek, kilépnek a Liga Metropolitana de Desportos Terrestresből s megalakítanak egy új szervezetet, amely az Associação Metropolitana de Esportes Athleticos nevet kapta. Az AMEA-hoz – a már említett négy egyesületen kívül – csatlakozott a feketéket korábban ugyancsak befogadó Bangu, vagy például a São Cristóvão is. Ezt a sorozatot a Fluminense nyerte meg, a „kiürült" LMDT-t – óriási fölénnyel, százszázalékos teljesítménnyel – a Vasco. São Paulóban sorozatban harmadszor is a Corinthians végzett az élen, megelőzve a Paulistanót.

Ausztriában 11 csapat került az első profi osztályba, 12 pedig a másodikba. *Karl Heinz Schwind* írja a *Geschichten aus einem Fussball Jahrhundert* című könyvében: „A leggazdagabb egyesületeknek a Hakoah és a Wiener Amateur-Sportverein, röviden Amateure számítottak. Az első profi

A bécsi Amateure együttese. Hátul, balról: Briza, Schaffer, Tandler, Lanzer edző, Geyer, Hiltl, Sock, Seemann szakosztályvezető. Elöl: Morocutti, Reiterer, Lohrmann, Popovich, Hierländer, Swatosch

Az első osztrák profi bajnok, a Hakoah. Állnak, balról: Grünfeld, Fried, Katz, Baar szakosztályvezető, Guttmann, Wegner, Grünwald, Häusler, Fábián. Elöl: Fluss, Schwarz, Hess

klubok átlagos költségvetése az inflációs időkben 25-70 millió korona volt. Csak a két magyar sztárjátékosnak, Guttmann Bélának és Schaffer Alfrédnek, Spécinek, tízmillió koronás havi fizetést adtak. Az Admira kezdetben a liga koldusának számított. A Rapidnál az első időktől egy sajátos kifizetési gyakorlat volt: minden játékost vagy egyformán jól, vagy egyformán rosszul fizettek. Azt tartották szem előtt, hogy csak azt tudjuk elosztani, amink van. Komolyan vették a csapat fogalmát, ezért volt az egyenlősdi. Így határozott a legendás szakosztályvezető, Dionys Schönecker, s ez nem is változott, ameddig csak élt. A profi futball szakmailag feltétlenül előrelépést hozott, de a bevételek nem tartottak lépést a kiadásokkal. A túlköltekező Amateure már 1926-ra csődközeli állapotba került, elszegényedett a WAC, a Vienna és a Simmering is."

Noha a dobogóról is lecsúszott Rapid szerezte a legtöbb gólt, de a Hakoah támadójátékát még jobbnak ítélte Wudi Müller, a harmincas években a Hungáriában is megforduló osztrák válogatott csatár. „Soha nem láttam olyan kiváló csatárjátékot, mint amilyen a Hakoahot jellemezte" – mondta. A kék-fehér mezén a Dávid-csillagot viselő gárda többnyire a Nemes, Häusler, Grünwald, Eisenhoffer, Schwarz ötössel támadott. Nemes-Neufeld Sándor, Eisenhoffer József és Schwarz Ernő mellett még további két magyar szerepelt az első osztrák profi bajnokság győztesénél: Guttmann Béla és Fábián Sándor. Molnár Frigyes edzőként segítette a „főnök", Arthur Baar munkáját. (Baar, a Sparta Praha egykori játékosa, aki egyben alelnöke is volt a klubnak, Ausztria náci megszállása után Palesztinába költözött, majd ő lett az izraeli válogatott első szövetségi kapitánya.) Schaffer Alfréd ősszel még a későbbi ezüstérmes Amateurében játszott, a Konrád fivérek a harmadik Viennát erősítették. A Hakoah valójában két fordulóval a zárás előtt, a Simmeringen Sportplatzon biztosította be az elsőségét, amikor 3:0-ra megverte az addig vele azonos pontszámmal álló lila-fehéreket. Mind az öt magyar játszott, Nemes még gólt is lőtt. Az utolsó két körben a Hakoah csak döntetleneket

ért el, így az Amateurének az utolsó forduló előtt még esélye volt a bajnoki elsőségre is. Ám a zárónapon kikapott Wiener AC-tól.

Csehszlovákiában új szakasz kezdődött az Asociační liga létrehozásával, de még ebben is csak prágai, illetve a főváros környékére való egyesületek vettek részt. Az elsőséget a Slavia szerezte meg, a kilencből nyolc mérkőzésen Schaffer Alfrédot is szerepeltető Sparta előtt. A bordó mezesek a Středočeský pohár elhódításával vigasztalódtak.

Németországban ismét az 1. FC Nürnberg nyerte meg a bajnokságot. Az egyenes kieséses szakaszban immár 16 csapat játszott, a kor legerősebb német alakulata sorrendben az FV Jenát, az SC Breslaut, majd a Duisburger SpV-t győzte le, 9:1-es összesített gólaránnyal. A Fußballsportverein (FSV) Frankfurt elleni döntő egyetlen gólját a 108. percben lőtte Ludwig Wieder. A korabeli beszámolók szerint (ezt idézte *Ulrich Hesse-Lichtenberger* a *tor!* című könyvében) a Club, miként a legtöbb déli csapat, rövid passzokra alapozott, nagyon technikás futballt játszott, amelyben a kulcs az ellenfél védelmének megbontása, majd az apró, gyors és nagy lövőerővel rendelkező belsőcsatárok megjátszása volt. Szemben az északiak sokkal inkább fizikai erőre alapozott, hol angolnak, hol – meglepő módon – vágtató huszárnak nevezett stílusával. Ha jól belegondolunk a fenti különbségtételbe, könnyen levonhatjuk a helyes következtetést, hogy a délnémet futball sokkal inkább rokona volt a bécsinek, a prágainak vagy éppen a budapestinek, mint országon belül az északinak. A Nürnberg sokkal inkább az MTK-hoz, az Amateuréhez vagy a Spartához játszott hasonlóan, semmint a Hamburger SV-hoz. Noha a HSV bajnok lett 1923-ban, vagy az északnémet válogatott (éppen 1925-ben) első lett a Trón-örökös Kupája utódsorozatában, a Bundespokalban, de a korszakot a délnémet futball uralta. 1922 tavaszával kezdődően öt éven belül négyszer is megnyerte az alszövetségi válogatottak

Az 1924–1925-ös német bajnokcsapat, az 1. FC Nürnberg tablója

számára kiírt tornát. 1925-ben úgy is eljutott a döntőig, hogy legjobb játékosai – a nürnbergiek – nem szerepeltek benne. Ebben az idényben a délnémet válogatott a területi bajnokságot (Süddeutsche Meisterschaft) a Club előtt megszerző mannheimi futballistákra épült. Köztük volt Josef, azaz Sepp Herberger, a későbbi világbajnok szövetségi kapitány, akinek legsikeresebb idénye játékosként az 1924–1925-ös volt.

Olaszországban a fasizmus és a futball összekapcsolódásának egyik legsötétebb jele volt az 1925-ös északi döntő. Kevésbé homályosan fogalmazva: a Leandro Arpinati képviselőnek, Benito Mussolini barátjának, a fasiszta párt titkárhelyettesének támogatását élvező Bologna javára elcsalták a finálét, a Genoa kárára. (Arpinati 1926-ban a szövetség, a FIGC elnöke lett, a következő fél évtized legfontosabb futballvezérének számított.) A Bologna és a Genoa közötti, kétmérkőzésesre kiírt finálé első meccsét az Emilia-Romagnába való, a másodikat a liguriai gárda nyerte meg 2:1-re. A harmadik 90 perc június 7-én Milánóban drámai összecsapást hozott. Arpinati egyre fokozódó dühvel látta, hogy félidőben a Genoa 2:0-ra vezet. A folytatásban egy bolognai támadás végén De Prà, a Genoa híres kapusa szögletre tolta a labdát. A nézőtérről feketeinges fasiszták rohantak a gyepre, körbevették Giovanni Maurót, a kor egyik legtekintélyesebb bíróját, s legalább negyedórán át fenyegették, taszigálták, agitálták. Mauro végül gólt ítélt. Később a Bologna talált még egy gólt. Az ellenfél játékosai akkor még viszonylag nyugodtak maradtak, különösen azért, mert Mauro azzal nyugtatta Renzo De Vecchit, a genovai csapatkapitányt, hogy ne idegeskedjen, hisz úgyis övék a meccs, mivel beírja majd a jelentésébe, hogy a Bologna-szurkolók botrányt okoztak. A döntetlen után a Genoa nem volt hajlandó hosszabbítást játszani, elsősorban azért, mert hitt Mauro szavában – és az igazságban. Ám végül – vélhetően a fasisztáktól való félelmében – a játékvezető, bár megemlítette a nézőtérről érkező inváziót, de nem jelölt meg felelőst vagy vétkest. Így a szövetség minden különösebb gond nélkül ismét új mérkőzést írhatott ki. A következő találkozó időpontját július 5-re, Torinóba tűzték ki. Ez 1:1-re végződött. A két csapat hívei a pályaudvaron összeverekedtek, pisztolylövések dördültek. Másnap még a fasiszta sajtó is beszámolt arról, hogy „néhány lövést adtak le ismeretlenek". A Bologna, szurkolói miatt, kapott egy kisebb büntetést, de nem zárták ki. Pedig dagadt a botrány, amelyről még a parlamentben is tárgyaltak. A szövetség augusztusban akarta lejátszani az újabb, az ötödik találkozót, maradva Torinóban, azonban zárt kapuk mögött. A város ellenben nem kért a meccsből. Így aztán ismét Milánóban találkoztak a felek, egy külvárosi pályán. Lovas rendőrök állták körbe a játékteret, holott nézőket nem engedtek be. A Genoa rossz napot fogott ki, kedvetlenül, vagy inkább reményét veszítve játszott. A Bologna így 2:0-ra győzni tudott.

A finalissima, az országos döntő megnyerése már nem jelentett gondot az osztrák Hermann Felsner által dirigált gárdának. Összesítésben 6:0-ra verte meg az Alba Romát. Genovában soha nem bocsátották meg a szurkolók a történteket. A Bologna név hallatán még évtizedekkel később is a a „csaló" szót vágták rá. Miért fájt az addigra már kilencszeres bajnok klubnak az 1925-ös titulus elveszítése? Nem csak az igazságtalanság miatt. A piros-kék „griffesek" azóta sem tudták megnyerni a bajnokságot. Nem értek el a tizedik elsőségig, amelynek jutalmául felvarrhatnák mezeikre az aranycsillagot. Ahogyan megtehette az AC Milan, az Inter és a már két csillagnál tartó Juventus.

Franciaországban a hagyományos kupasorozat mindkét elődöntője meglepetést hozott. A Rouen 2:1-re megverte az Olympique de Paris-t, az ugyancsak fővárosi CASG pedig az FC de

A Francia Kupa győztese, a párizsi CA Sports Généraux (CASG). Hátul, balról: Clugnet, Marion, Liénert, Gollet, Marquet, Jou. Elöl: Barville, Caillet, Soïka, Tissot, Auger

Cette gárdáját. A döntő nagy csatát hozott, az első meccs a Colombes Stadionban hosszabbítás után is 1:1-re állt. Két héttel később a párizsiak 3:2-re nyertek.

Spanyolországban az 1924–1925-ös idény kétségtelenül a katalán bajnokságot és a Copa del Reyt is megnyerő FC Barcelonáé volt. Platkó Ferenc kapus a csapat egyik legjobbjaként tündökölt, hozzá hasonló nagy sztárnak talán csak a két csatár, El Sami, azaz Josep Samitier, valamint Paulino Alcántara számított. Pozsonyi Imre – akiben, *Szegedi Péter* gyűjtése szerint az egyik első, külföldön kiadott, magyar szakember által írt szakkönyv szerzőjét tisztelhetjük – volt a csapat edzője. A Barça egy döntetlennel és három, nagy gólarányú győzelemmel jutott túl a kupa csoportszakaszán, majd az elődöntőben lényegesen nagyobb csatában, harmadik mérkőzésen gyűrte le az Athletic Club de Madridot. Ehhez képest már könnyű volt a sevillai végjáték, amelyben 2:0-ra megverte az Arenas Clubot. Samitier és Sancho az első félidőben megnyugtató előnyhöz juttatta a gránátvörös-kékeket, de a hajrá nehezebb lehetett volna, ha Platkó nem védi ki Urresti büntetőjét. Az idény zárásakor külön-

Josep Samitier (El Sami), a Barcelona csatára

leges körülmények között ért véget Joan Gamper elnöklésének negyedik korszaka. Az általa alapított Barça bő negyedszázad alatt szimbólummá vált Katalóniában, tizenegyszer nyerte meg a katalán bajnokságot, hatszor az országos titulussal egyenlő Copa del Reyt és négyszer a Pireneusok Kupáját. A madridi hatalom szemében talán túl nagyra nőtt. *Jimmy Burns Barça, A People's Passion* című könyvében idézett Gamper fiának egy 1974-es interjújából vett részletet, amely szerint az alapító, noha svájci születésű volt, s csak a húszas évei elején érkezett először Barcelonába, a szívében katalánabbá vált a katalánoknál. Az ifjabb Joan Gamper szerint: „Általában katalánul beszéltünk otthon. Attól a pillanattól kezdve, hogy letelepedett a városban, a legfőbb célja az volt, hogy éppen olyan katalánná váljon, mint a helyiek. Tökéletesen megtanult katalánul, de egyáltalán nem beszélt olyan jól spanyolul."

Gamper szellemisége, a katalán öntudat alapvetően meghatározta a klubéletet is. Leginkább titokban, miután Miguel Primo de Rivera 1923 szeptemberében vértelen puccsal megragadta a hatalmat, majd XIII. Alfonz király kinevezte miniszterelnöknek. A keménykezű katonatiszt betiltotta a politikai pártokat, s mindenkiben, aki segítette a nemzetiségi törekvéseket, ellenséget látott. Nyilvánvaló volt, hogy Barcelona egykori főparancsnoka megpróbálja ellehetetleníteni a futballklub szurkolóit. 1925. június 14-én a csapat jótékonysági mérkőzést játszott a helyi Club Esportiu Júpiter ellen az Orfeó Català javára. A szervezetet Rivera nemkívánatosnak minősí-

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1924

A Celeste újabb diadala

Habár a CONMEBOL, a szubkontinens labdarúgó-szövetsége Asunciónban szerette volna megrendezni az 1924-es bajnokságot, de a paraguayiak, szerény lehetőségeikre hivatkozva, nemet mondtak. Így a dél-amerikai szövetség magára vállalta a költségeket, s egyszersmind – az olimpiai győzelem miatt elismerését kifejezve – ismét Montevideóba vitte a tornát. Négy csapat vett részt rajta, miután a brazilok visszaléptek.

Pedro Cea, az uruguayiak egyik ásza

A két „kicsi" közül Chile elveszítette mindhárom mérkőzését, a paraguayiak ellenben ötvenszázalékos mérleget produkáltak. Szövetségi kapitányuk, s egyben az argentinok ellen egyik fedezetük, az akkor csupán 24 éves Manuel Fleitas Solich később óriási karriert futott be edzőként, nagy sikereket ért el – egyebek mellett – a River Plate-tel, a Flamengóval és a Puskás Ferenccel tündöklő Real Madriddal. Az argentinok ellen kiharcolt döntetlenjük alapvetően befolyásolta az utolsó találkozó kimenetelét. A mindkét addigi mérkőzését fölényesen megnyerő Celestének azon már elég volt egyetlen pont is az argentinok ellen a tornagyőzelemhez. Ezért aztán az égszínkék mezesek nem is erőltették a támadásokat, megelégedtek azzal, hogy nem kapnak gólt a legnagyobb riválisuktól. A 0:0-s végeredmény egyben a korszak legkiválóbb válogatottjának immár ötödik kontinensbajnoki elsőségét jelentette. A torna gólkirálya ismét Pedro „Perucho" Petrone lett – 4 találattal.

tette, mint ahogy megtiltotta a katalán nyelv nyilvános használatát is. Mindkettő felbőszítette a Les Corts stadiont színültig megtöltő nézősereget. A létesítmény páholyában több katalán politikus és az Orfeó alapítója is helyet foglalt. A Barça születésénél bábáskodó, brit Witty fivérek a szünetre meghívták a Royal Marines, a brit királyi tengeri flotta zenekarát. Amikor a muzsikusok elkezdték játszani a spanyol himnuszt, a közönség éktelen pfujolásban tört ki, a díszpáholy vendégei pedig csendben bár, de ülve maradtak. Néhány taktus után a zavarba jött britek a saját himnuszukat, a God Save the Kinget kezdték játszani, amit a tömeg lelkes tapssal fogadott. A politikai tüntetéssel felérő reakciók nem maradtak válasz nélkül. Joaquin Milans del Bosch tábornok, Katalónia nem sokkal korábban kinevezett főparancsnoka azonnali hatállyal hat hónapra felfüggesztette a klub működését, s megbüntette a vezetőit. Joan Gamper soha nem tudta megemészteni a történteket. Depresszióssá vált, és ezt anyagi problémái csak súlyosbították. 1930. július 30-án öngyilkosságot követett el.

Belgiumban ismét a Beerschot, Hollandiában a HBS Craeyenhout, Dániában az Aarhus elleni döntőt 9:2-re megnyerő Kjøbenhavns Boldklub, Romániában a temesvári Chinezul, Svájcban a Servette diadalmaskodott. Svédországban – GAIS, IFK, Örgryte IS sorrendben – három göteborgi gárda végzett az első alkalommal kiírt ligarendszerű bajnokság, az Allsvenskan élén. Norvégiában az Odd győzött a kupában. Portugáliában az FC Porto kiemelkedett a legfontosabb sorozatból, a kuparendszerű Campeonato de Portugalból, a döntőben 2:1-re verte a Sportingot. Mindkét csapatot magyar edző vezette, Teszler Ákos a győztest, Lelovich Gyula a vesztest. A „sárkányok" kapuját Siska Mihály védte.

Angliában a Huddersfield Town két ponttal előzte meg a West Bromwich Albiont. Miután az első tíz mérkőzésén veretlen maradt, érthetetlenül visszaesett, s ötször is kikapott. Ám az utolsó 17 fordulóban újra nem talált legyőzőre, azzal megvédte a bajnoki címét. Noha a brit sajtó ünnepelte az ismétlőt, a tabellára pillantva érdemes megjegyezni, hogy a West Brom és a Bolton több mérkőzést nyert, a Bolton és a Man City több gólt szerzett, mint a győztes. A Huddersfieldnél egyetlen csapat sem játszott több döntetlent. Ám a mindössze öt vereség, s a nagyon kevés, 28 „beszedett" gól elég volt a diadalhoz. A bajnok egyetlen meccsén sem kapott kettőnél többet. Az öröm azonban nem tartott sokáig Huddersfieldben. Hamar kiderült, hogy a sikerek kovácsát, Herbert Chapmant elcsábította az Arsenal. Az FA-kupa döntőjében a Sheffield United 1:0-ra legyőzte a Cardiff Cityt. Óriási érdeklődés előzte meg a mérkőzést, ez volt az első alkalom, hogy egy walesi klub az angol FA-kupa fináléjába jutott. Az egyetlen gólt – a cardiffi szélsőhátvéd, Harry Wake hibája után – Fred Tunstall lőtte.

Skóciában ismét a Rangers szerezte meg a bajnokság aranyérmét, a csak negyedik helyen záró Celtic ellenben megnyerte a kupát. Az akkor már 34 éves Patsy Gallacher, a zöld-fehérek ír góllövője szenzációs akcióval egyenlített. Átkígyózott a Dundee FC védelmén, mígnem az utolsó védő centiméterekkel a gólvonal előtt durván felrúgta. A center ugyan elesett, de bokái közé szorítva a labdát átszaltózott a gólvonalon! A győztes gólt a hajrában Jimmy McGrory szerezte.

Érdemes még szólni a szovjet válogatottról, amely 1925. április 22. és június 11. között tizenegy mérkőzést játszott Moszkvában, Harkovban, Odesszában, s a törökországi túrán. Ezek közül az egyiket, a török A-csapat ellenit később az orosz szövetség hivatalos mérkőzésnek ismerte el. A szovjet Szbornaja szép eredményekkel játszotta végig a többségükben városi válogatottak elleni találkozókat, két döntetlen mellett az összes többit, köztük az ankarai törökök elleni meccset is, megnyerte.

Az új lesszabály megnövelte a gólok számát

Chapman a triplázó Huddersfield nyakára vitte az Arsenalt

Drámai körülmények között nyert bajnoki címet a Juventus

A bécsiek után a prágai csapatok is a profizmus útjára léptek

Érdekes ellentmondás, hogy bár a futballmérkőzések gólátlaga a tízes-húszas években magasabb volt, mint manapság, ám milyen sokat gondolkodtak azon, hogy miféle szabályváltoztatásokkal lehetne tovább növelni a találatok számát. Ebbe az irányba mutatott az 1912-es regula, amely megtiltotta a kapusoknak a büntetőterületen kívül a kézzel való labdaérintést, vagy az 1920-as, amely kimondta, hogy bedobásnál nincsen les. De nyilvánvalóan mindegyiknél nagyobb jelentőségű volt 1925-ben az új lesszabály bevezetése, még az sem túlzás, hogy forradalmasította a játékot.

Az 1923–1924-es idényben az angol első osztály 462 mérkőzéséből 237-en, a második vonalban, ugyancsak 462 találkozóból 256-on nem szerzett gólt az egyik csapat, vagy egyik sem. A First Divisionban ez a meccsek 51,29, a Second Divisionban pedig 55,41 százalékát jelentette. Nincs nagy eltérés az adatok között, akár arra is gondolhatunk, hogy a jelenség általános volt. Belgiumban 45,05, Magyarországon 65,15 százalékos volt az arányszám. Az elsősorban brit találkozókat alapul vevő elemzők úgy látták, tenni kell valamit. Az FA – kihasználva azt a lehetőséget, hogy néhány nagy klub is váratlanul hamar kiesett a szövetségi kupasorozatból – az így felszabaduló játéknapokra kísérleti mérkőzéseket kötött le nekik. Két változtatási lehetőséget teszteltek: vagy hogy csak egy 40 yardos (36,6 méteres) határon belül legyen les, vagy elégséges legyen a három helyett két játékosnak az ellenfél legelöl helyezkedő csatára és az alapvonal között helyezkednie ahhoz, hogy a támadó csapat elkerülje a lesállást. Az utóbbi tűnt jobbnak. A FIFA és a brit szövetségek szabályalkotó bizottsága, az International Board 1925. június 13-i, párizsi ülésén úgy döntött, hogy megváltoztatja a lesszabályt. (Egyébként a britek 1924 és 1928 között ismét tagjai voltak a FIFA-nak.)

Az új regulát már az 1925–1926-os angol idényben alkalmazták, minden reméltnél nagyobb eredménnyel! A gólátlag egyetlen idény alatt 2,58-ról 3,69-re emelkedett. Szemben a kettővel korábbi (a változtatásokra sarkalló) szezon 237 meccsével, immár csak 155 találkozón nem szerzett gólt az egyik fél, vagy egyik sem.

Minden edző közül a kétszeres bajnok Huddersfield Towntól átcsábított Herbert Chapman reagált a leggyorsabban a változásokra. Csak kevesen értették, miért hagyja el 1923–1924 és 1924–1925 bajnokát egy olyan kedvéért, amely az előző két First Divisionben a 19., majd a 20. helyen végzett. Részben talán a pénzért. Az „ágyúsok” évi 2000 fontot ajánlottak a munkáért.

Esetleg megtetszett neki a klub által az *1925. május 11-i Athletic Newsban* közzétett hirdetés: „Az Arsenal Football Club nyitott jelentkezőket fogadni a csapat menedzseri posztjára. Az illetőnek tapasztalattal, a legmagasabb szintű tudással és képesítéssel, egyszersmind kiváló személyiségjegyekkel kell rendelkeznie."

Chapman egyetlen szezon alatt a kiesőjelöltből bajnoki címre esélyes, s végül a második helyen végző gárdát teremtett. S már közben azon járt a feje, hogyan tudná az új szabály adta lehetőségekhez alakítani a csapata játékát. A futball nem cirkusz: itt nincsenek varázslók. Az Arsenalnak is évekbe telt, ameddig – egyébként is megerősített keretével, valamint a WM-rendszer előnyeit megértve és megtanulva – Anglia bajnoka lett. Chapman már 1925 őszétől kereste a megfelelő embereket a megfelelő posztokra. A hátvédekből szélsőhátvédeket faragott (azaz kivezényelte őket a két szélre), s a középfedezetét védekezésre utasította. Hátrább vonta az összekötőket, a szélsőknek pedig meg kellett kísérelniük a hátvédek mögé jutást, ahányszor csak tudták. Így alakult ki a WM-felállás.

A fáma szerint Chapman a Newcastle United elleni, 1925. október 3-i vereség után döntött végleg a változtatás mellett. Csapata 7:0-ra kikapott, és akkor szinte mindenki haragudott mindenkire a Highburyben. **Charlie Buchan**, a gárda legtapasztaltabb és leghíresebb játékosa, aki 34 évesen, a szezon előtt tért vissza a Sunderlandtől a piros-fehérekhez, úgy gondolta, inkább visszavonul, semmint hogy kínlódjon tovább. Ő már a szezon kezdete óta úgy látta, az új lesszabály egyik hozadéka, hogy a „centerhalfoknak" sokkal inkább ki kell venniük a részüket a védekezésből, például úgy, ahogyan Charlie Spencer, a „szarkák" középfedezete tette ezt az Arsenal ellen, megbénítva az „ágyúsok" támadásait. „Chapmannek ez volt a megerősítés – idézte fel *Jonathan Wilson*, a világhírű szerző a *Guardian* internetes felületén, *2011. szeptember 20-án*. – A visszavont középfedezet alkalmazása nem volt addigra már ritka, hiszen korábban ő maga is élt ezzel a taktikai fegyverrel, az 1922-es kupadöntőben erre utasította Tom Wilsont, amikor Huddersfield Town 1:0-ra megverte a Preston North Endet. Valóban újat a két összekötő hátrább vonásával húzott." *Wilson* idézett egy hozzá eljuttatott érdekes e-mailből, amely a *Southampton Football Echo* egy korabeli számára hívta fel a figyelmet. Ebből kiderül, hogy egy héttel az ominózus Arsenal–Newcastle mérkőzés előtt a Southampton a Bradford Cityt fogadta. Szebben játszott, mint ellenfele, de még a régi lesszabály szerinti kottából, ellentétben a vendégekkel, akik a középfedezet hátravonásával megbénították a „szentek" támadásait.

Ám térjünk vissza az Arsenalhoz! Charlie Buchanben nagyon bízott a menedzser. Ő volt az első számú célpontja az előző nyári átigazolási időszakban, a Sunderland négyezer fontot kért és kettőt kapott érte. Meg egy ígéretet: ha Buchan eléri a huszadik gólját, utána a szezon hátralévő részében minden egyes találata után további száz fontot kapnak a „fekete macskák". Buchan, minden sorozatot figyelembe véve, 21-ig jutott, így kapott az eladó még egy százast.

A rutinos futballista és Chapman egyetértettek abban, hogy a középfedezet hátratolásával túlságosan nagy szabad terület, s egyszersmind „emberhiány" keletkezik a halfsor előtt, illetve a pálya közepén. Ennek betöltésére a jobbösszekötőt vélték a legegyszerűbbnek hátravonni. Az Arsenalban ezt a posztot maga Buchan töltötte be, aki viszont túlságosan gólerős volt ahhoz,

hogy ne a támadás-befejezés legyen az első számú feladata. Ezért aztán Chapman úgy döntött, hogy (az egyébként szakmája szerint cukrász) Andy Neilt vonja inkább vissza. Jól kisütötte! Ez még egy laza 3-3-4-hez hasonlított inkább, ám túl azon, hogy az Arsenal második lett a bajnokságban, nem hozott átütő sikert, viszont első lépésnek megtette. A szakember ezért a következő években szinte teljesen új csapatot épített, sok új játékost vett, mégpedig már kifejezetten olyanokat keresve, akik alkalmasak az általa megálmodott taktika végrehajtására. Még ennél is fontosabb: az 1928-as szezon után még egy összekötőt hátravont, kialakítva a híres WM-formációt. Az Arsenal 1930-ban megszerezte az FA-kupát, majd 1931-ben, 1933-ban, valamint (már Chapman korai halála után) 1934-ben és 1935-ben is a bajnoki aranyat. Az „ágyúsokból" lett az első londoni sztárcsapat.

Az Arsenal az 1925–1926-os idényben indult el ezen az úton, de ez az évad még Chapman előző csapatáé, a Huddersfield Towné volt. A gárda olyan bravúrt ért el, amilyet korábban egyetlen angol klub sem: sorozatban harmadszor is megnyerte a bajnokságot. Mindebben nagy segítségére volt kiváló szériája: 1924. november 15. és 1925. november 14., szinte napra pontosan egy év alatt, előbb Herbert Chapman, majd nyártól Cecil Potter irányításával, 18 idegenbeli mérkőzésén veretlen maradt. A Football League történetében korábban erre egyetlen más együttes sem volt képes. A kék-fehér csíkosak ebben a szériában vendégként vívott meccseik kétharmadán győztek! Bár a két menedzser három év alatt nyilvánvalóan alakítgatta a keretet, ám 14 futballista mindhárom bajnokcsatban szerepet kapott. Közülük George Shaw, Ned Barkas és Harry Cawthorne, a három hátvédtartalék csak 24, 35, illetve 42 találkozón lépett pályára, de a többiek törzstagoknak számítottak. A kapus Ted Taylor 74, a védők és a fedezetek közül Roy Goodall 81, Billy Smith 108, David Steele 88, Sam Wadsworth 108, Billy Watson 123, Tom Wilson 91, a csatárok táborából George Brown 95, George Cook 79, Clem Stephenson 105, Charlie Watson pedig 73 mérkőzésen játszott. George Brown 63 gólt szerzett.

Az FA-kupát a Bolton Wanderers vehette át. A „vándorok" az akkor még nem ismert hármasugrásuk második állomásánál jártak, az utókor már tisztában van vele, hogy 1923 után 1926-ban, majd 1929-ben is megnyerték a szövetség kupáját. Érdekes, hogy bár három esztendő eltelt az első, a West Ham United ellen a „fehér lovas finálében" aratott diadal óta, ám a Bolton mindössze egyetlen poszton változtatott: Alex Finney helyett Harry Greenhalgh játszott. A többiek (Dick Pym, Bob Haworth, Harry Nuttall, Jimmy Seddon, Billy Jennings, Billy Butler, David Jack, Jack Smith, Joe Smith és Ted Vizard) maradtak. Sőt, öten, Pym, Haworth, Nuttall, Seddon és Butler 1929-ben triplázták! A menedzser is mindháromszor Charles Fowcrake

Három boltoni (balról): David Jack, Joe Smith és Dick Pym

volt. Az idény nagy veszteseként a Manchester City szomorkodhatott. A gárda nagyon hektikus szezont élt meg. A gyenge bajnoki szereplés miatt David Ashworth menedzser novemberben lemondott. Ekkor, jobb megoldást nem találva, egy kisebb bizottság élén a hatvanadik évéhez közeledő Albert Alexander alelnök (egyben az ifjúsági csapat edzője) kapott megbízást az égszínkékek irányítására. Kiválóan tette a dolgát, az FA-kupában 4:0-ra megverték a bajnok Huddersfieldet, 11:4-re kiütötték a Crystal Palace-t, majd az elődöntőben 3:0-ra nyertek a városi rivális Manchester United ellen. A finálé már nem sikerült, a Bolton – a Ted Vizard kiváló beadása után szerzett David Jack-góllal – 1:0-ra nyert. Alexander két nappal a döntő után lemondott, így már nem vele, hanem Peter Hodge-dzsal veszített 3:2-re a még büntetőt is hibázó City az utolsó fordulóban, s esett ki az első osztályból. Korábban nem volt arra példa az angol labdarúgásban, hogy egy kupadöntős csapat a szezon végén elbúcsúzzon a First Divisiontól.

David Jack labdája útban a hálóba a kupadöntőben

Skóciában a Celtic megtörte a Rangers sorozatát, ugyanakkor érdekes, hogy a zöld-fehérek 1922 és 1936 között csupán ezt az egy bajnoki címet tudták megnyerni. Majdnem tökéletes szezont teljesítettek, de a kupadöntőt – meglepetésre – 2:0-ra elveszítették a St. Mirren ellen. Az előző évek sikercsapata, a Rangers a hatodik helyre esett vissza. Azért is megjegyzendő ez, mert 2012-es kizárásáig soha, egyetlen egyszer sem szerepelt ilyen rosszul az élvonalban!

Olaszországban nem volt legális profizmus, de a helyzetet ismerőknek nem volt kétségük afelől, hogy az a körülbelül 80 külföldi játékos (elsősorban magyarok és osztrákok), aki lé-

A Juventus második bajnokcsapata. Hátul, balról: Károly Jenő, Munerati, Hirzer, Vojak, Bigatto, Combi, Rosetta, Allemandi, Torriani, Viola. Elöl: Ferrero, Meneghetti

gióként a calcióba érkezett, nem felelne meg a klasszikus amatőrszabályoknak. A magyar futballtörténetet feldolgozó, ötkötetes munkánkban részletesen foglalkoztunk az ottani légiósaink történetével, itt csak annyit ismételünk meg, hogy a különböző osztályokban több mint hatvan honfitársunk, köztük kétcsapatnyi, pályafutása során a válogatottban is szerepelt futballistánk bukkant fel Itáliában. Nyolcan edzői állást kaptak. Ez volt az olasz labdarúgás első olyan idénye, amelyben a bajnoki nagydöntő mindkét csapatában helyet kapott magyar labdarúgó. Sőt, a győztes Juventust a tragikus sorsú Károly Jenő irányította az utolsó északi mérkőzésig. A Juvét, amely addigi története során mindössze egy bajnoki címet szerzett, két magyar játékos, Hirzer Ferenc és Viola József is erősítette. A „zebrák" a saját csoportjuk megnyerése után a Bolognával játszottak az északi döntőben. Az első mérkőzés 2:2-re, a második 0:0-ra végződött. Harmadik találkozóra, olasz nevén spareggióra volt szükség – ezt sajnos Károly Jenő nélkül játszotta a Juventus, az edző nem bírta az izgalmakat, szívinfarktusban meghalt. A fekete karszalaggal játszó futballistái nélküle, de neki nyerték meg 2:1-re a milánói arénában a döntő döntőjét. A Juve, mint az északi országrész legjobb csapata, jogot szerzett a finalissimában való részvételre. Az ellenfél, a Bukovi Mártont is soraiban tudó Alba Roma, nem tudott valós ellenállást kifejteni, a torinóiak 7:1-re és 5:0-ra diadalmaskodtak.

Németországban ezúttal nem az 1. FC Nürnberg, hanem a nagy helyi riválisa, a szomszédvár együttese, az SpVgg Fürth nyerte meg a bajnoki címet. Különleges, hogy a Fürth milyen úton került a Viktoria-serlegért küzdők közé. A délnémet bajnokságon belül még a bajor csoportban (Bezirksliga Bayern) is csak harmadik lett a Bayern München és az 1. FC Nürnberg mögött. Kiesett. A Délnémet Kupában igyekezett „pótvizsgázni", azt haza is vitte, így került be végül a délnémet bajnokságba, amelyen a Bayern München mögött második lett, s ezzel kiharcolta az országos sorozatban való indulás jogát. Kiváló ötlet volt a klub vezetőitől az országos döntő előtt a korábban már két (1910 – Karlsruher FV, 1914 – Fürth) német bajnoki elsőséget szerző edző, William Townley visszacsábítása. Alakulata a Viktoria Forstot 5:0-ra, az SC Breslaut 4:0-ra, majd az elődöntőben a Holstein Kielt 3:1-re verte meg. A másik ágról a hajdani kiváló bécsi játékos, Alexander Popovich által irányított berlini Hertha került a fináléba, amely a VfB Königsberg (8:0), az FSV Frankfurt (8:2), valamint az előző évek legerősebb

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1925

Másodszor győzött Argentína

1925. november végétől éppen egy hónapon keresztül játszották a Dél-Amerika-bajnokság aktuális kiírását. Szerény mezőny részvételével, mivel a chileiek a halvány eredményeik, az uruguayiak pedig a futballéletükön belüli belviszályok miatt nem utaztak el Argentínába. A három induló két kört játszott egymás ellen. A paraguayiak mind a négy meccsüket elveszítették, az argentinok előbb 4:1-re győztek a brazilok ellen, majd 2:2-t játszottak erősebbik ellenfelükkel. Az Albiceleste története során másodszor nyerte el a sorozatot, mindkétszer hazai pályán. Tizennégy fős kerete éppen fele, köztük a kapus és egyben szövetségi kapitány Américo Tesoriere, a Boca Juniors labdarúgója volt. (A képen Manuel Seoane, a torna gólkirálya.)

északi csapata, a Hamburger SV (4:2) legyőzésével menetelt. A frankfurti finálében ugyan a fővárosi kék-fehérek szereztek vezetést a 9. percben, de erre a Fürth négygyel válaszolt. Már a kiemelt eredményekből is következtethető: a német futballban is megszaporodott a gólok száma, nyilvánvalóan az új lesszabálynak tulajdoníthatóan.

Alfred Götze, a Hertha kapusa hárít az 1926-os német bajnoki döntőben

Ausztriában az Amateure nyerte meg a bajnokságot és az országos kupát is, így vitathatatlanul a szezon legjobbjának számított. Konrád Jenő egy edzőtrió tagjaként irányította a csapatot, öccse, Kálmán gólt szerzett a Vienna ellen 4:3-ra megnyert kupadöntőben. (Az ellenfélnél a pozsonyi Bulla Antal két, a magyar válogatott Siklóssy Antal egy gólt lőtt.) A magyarokkal teli Hakoah, a bajnoki cím védője visszacsúszott a középcsapatok közé, de ennek az is oka volt, hogy a vezetők számára a pénzügyi mérleg a jó szereplésnél is fontosabbnak bizonyult. Guttmann Béla és társai a tavasz végén hosszú heteken át az Egyesült Államokban túráztak, április 4. és május 13. között nem játszottak Ausztriában bajnoki mérkőzést. Utána mindent pótoltak, bő két hét alatt lepörgették a hátralévő négy meccsüket. A Hakoah nevéhez fűződött még egy érdekesség: 1926. április 8-án az Újvilágba induló gárda vívta Párizsban, a Red Star ellen az elsőként nyilvántartott villanyfényes mérkőzést.

Franciaországban 322 csapat rajtolt az országos kupában. A győzelmet az Olympique Marseille szerezte meg a skót Victor Gibson irányításával. Az OM meghozta a sikert az edzőnek, aki játékos-edzőként, túl a negyvenen, 1923-ban és 1924-ben döntőbe jutott az FC de Cette-tel. (Az első évben nem állította be magát a finálára, a másodikban, 42 évesen játszott, éppen az OM ellen.) A marseille-iek a Colombes-ban rendezett 1926-os döntőben az AS Valentigney együttesét győzték le 4:1-re. Noha nem volt még közel a beteljesüléshez a profizmus kérdése Franciaországban, ám érdekes, hogy a vesztes minden játékosa a Peugeot-gyár alkalmazottja volt, s 1928-ban erre az egyesületre alapozva született meg a cég által támogatott FC Sochaux. A klub az elkövetkező években élharcosává, szószólójává vált a profizmus ügyének.

Jules Dewaquez, az OM csatárcsillaga

Csehszlovákiában már nem csak terv volt a profizmus bevezetése. 1925 nyarától kiírták az első bajnokságot a hivatásos futballistákat alkalmazó kluboknak. Mindez a gyakorlatban egy prágai és Prága környéki ligát jelentett, sem morva, sem szlovák alakulat nem kapott még helyet benne. (Az első morva csapat az SK Židenice volt 1933-ban, az

első szlovák pedig az 1.CsSK Bratislava 1935-ben.) Az első évben, miként az első korszakban, a Sparta és a Slavia dominált. (Uralmukat csak az 1927–1928-as idényben törte meg a Viktoria Žižkov.) A tizenkét csapatos, kétfordulós bajnokságban a Sparta végzett az élen, egy ponttal megelőzve a Slaviát s néggyel a Viktoriát. Az első három helyezett a szerzett gólokat tekintve is kiemelkedett, a vörös csillagosok például a 22 meccsükön 112 gólt hoztak össze. (A Sparta 97, a Viktoria 91 találatig jutott. Az ebben a tekintetben negyedik Meteor neve mellett 65 szerzett gól szerepelt.)

Belgiumban a Beerschot sorozatban harmadszor, öt év alatt negyedszer nyerte meg a bajnoki címet. A lila-fehérek leghíresebb játékosai a Braine fivérek voltak. A középcsatár Raymond-t egykori edzője, John Dick 1930-ban leszerződtette akkori klubjához, a prágai Spartához. Az idősebb fiú, Pierre 46, Raymond 54 meccset játszott a belga válogatottban, noha utóbbit 1929 és 1935 között, miután profinak tartották, nem hívták be a „vörös ördögök" közé.

A CS Marítimo alakulata nagy meglepetésre megnyerte a portugál „bajnokságot". Ez volt Madeira futballjának legnagyobb sikere

Hollandiában az SC Enschede, Dániában a Boldklubben 1903, Svájcban a Servette, Romániában már megint a temesvári Chinezul szerezte meg a bajnoki címet. Svédországban az Allsvenskan első három helyén egyaránt göteborgi alakulatok végeztek, sorrendben az Örgryte IS, a GAIS és az IFK. A Norvég Kupában a Brann Bergen győzött. Portugáliában a legfontosabb sorozat, a kuparendszerű Campeonato de Portugal döntőjét a Madeira szigetére való CS Marítimo nyerte meg, azt követően, hogy az elődöntőben 7:1-re kiütötte az FC Portót, majd a finálében 2:0-ra győzött a Belenenses ellen. Spanyolországban ismét az FC Barcelona emelhette magasba a Király-kupát, miután óriási, hosszabbításos mérkőzésen, 0-2-ről fordítva 3:2-re megverte az Athletic de Madridot. A katalánok három gólját Samitier, Just és Alcántara szerezte. A Barça kapuját Platkó Ferenc védte.

Argentínában továbbra is két bajnokság létezett, de nem ez volt az egyetlen furcsaság. Az Asociación Argentina de Football által kiírt Copa Campeonato egyik – ha nem „a" – legerősebb csapata, a Boca Juniors csak a 20. helyen végzett, miután hosszú európai túrája miatt a huszonkettőből mindössze hét meccsét játszotta le. A bajnoki címet a Huracán szerezte meg, kisebb botrány után. A piros-fehérek a velük azonos pontszámmal záró Nueva Chicago együttesével döntőt vívtak, amely a 90. perc után 1:1-re állt. Hosszabbítást vezényelt a játékvezető, erre azonban a zöld-feketék nem álltak ki, a liga így kihirdette a Huracánt bajnoknak. Az Asociación Amateur de Football tornájának győztese a Racing lett. Uruguayban nem fejezték be az 1925-ös bajnokságot egyik rivális szervezetnél sem, még a kormány is beleavatkozott az ügyekbe. Brazíliában a cariocák bajnokságát a Flamengo nyerte meg, még a hasonló játékerejű riválisát, a Fluminensét és a visszatérő Vasco da Gamát is megelőzve. São Paulóban a Varázslónak és Futballcsászárnak is becézett Feitiço köré épített São Bento ért elsőként a célba – a Corinthians és a Paulistano előtt.

A Carta di Viareggio új alapokra helyezte az olasz futballt

- ***Bundavád miatt elvették a Torinótól a bajnoki címet***
- ***Egy walesi kapus bűne, hogy elvitték Angliából az FA serlegét***
- ***Berlini diadallal zárult le az 1. FC Nürnberg aranykorszaka***

Az olasz labdarúgás rengeteget fejlődött a húszas években. Részben azért is, mert fejlesztése találkozott az úgynevezett „marcia su Roma" során 1922. október 28-án – végül is alkotmányos úton – hatalmat szerzett Benito Mussolini érdekeivel. A Duce, aki egy 1924-es, az Egyesült Államokban megjelent interjújában a fasizmust az olasz történelem legnagyobb vállalkozásának nevezte, rendszere alapvető céljává emelte egy olyan antropológiai forradalom végrehajtását, amely irányítóvá, hódítóvá és civilizációteremtővé teszi majd az új olasz fajt. *(Andreides Gábor: A párizsi ezüst)*

Mélyről kellett indulni. Az olasz férfilakosság ugyanis katasztrofális fizikai állapotban volt az első világháború előtt, s állapota nyilvánvalóan nem javult a következő években sem. Ismét *Andreides Gábor* idézett könyvéből szemezgetünk mondatokat: „A testnevelés és a sport egyre fontosabbá vált a fasiszta olasz nevelés számára. Ennek ellenére Giovanni Gentile közoktatásügyi miniszter 1923-as közoktatásügyi reformja – amely többek között rendelkezett a katolikus vallás az olasz iskolákban történő kötelező oktatásáról – megszüntette a testmozgást, a testi-fizikai nevelést. A fasizmus, a sport központi jelentőségének felismerését követően, nemzetképző szerepe fontosságának tudatában igyekezett erőtleníteni, később szigorúan feloszlatni, azokat az egyébként csekély hatásfokkal működő szocialista vagy katolikus köröket, szervezeteket, amelyek sportolási, mégpedig szervezett sportolási lehetőséget biztosítottak az olaszoknak. Így vált tehát a sport lépésről lépésre egy egyre jobban szervezett és kitűnően működő propagandagépezet elemévé. Fontossá vált a fasiszta sportkörök, sportegyesületek kiépítése, finanszírozása, ellenőrzése, az ifjúság hazafiassá és fasisztává nevelése a testmozgáson és a sporton keresztül. De a rezsim nem csak az élsporttal, és természetesen nem csak a jövő fasiszta generációjával foglalkozott. Nagy hangsúlyt fektetett a középkorú és az idősebb korosztály testmozgására, sportolására, a szabadidős elfoglaltságokra is. 1925-ben hozták létre az Opera Nazionale del Dopolavorót, amely a szabadidő megfelelő eltöltését biztosította a napi munka elvégzése után (dopolavoro). A fasizmus éles szemmel vette észre a labdarúgásban rejlő lehetőségeket. Azokat, amelyekkel a gyöngécske nemzeti identitást lehetett erősíteni, és amelyekkel az ország külhoni megítélését lehetett javítani. Nem véletlen tehát, hogy a rezsim húsz esztendeje alatt a sportnak, és ezen belül a labdarúgásnak megkülönböztetett szerepe lett a propagandagépezetben. Ezért egyre nagyobb befektetésekre került sor a sport, így a labdarúgás területén. A pénzügyi invesztíciók-

nak és az egyéb fáradozásoknak köszönhetően egyre javultak az eredmények, az olasz labdarúgás fölzárkózott a kontinens élvonalához, amelyet akkoriban olyan nemzetek képviseltek, mint Ausztria, Csehszlovákia, és – nem utolsósorban – Magyarország."

Az a három ország, amelyben 1926 nyarától professzionalisták voltak a legjobb futballisták, de amelyekből a nem az aktuális legszűkebb elitbe tartozó játékosokon kívül nagyon sokan vándoroltak ki Itáliába, szerencsét próbálni. Az évtized elejétől éppen úgy létezett az álamatörizmus Olaszországban, mint Magyarországon. Azzal a különbséggel, hogy az átlagjátékosok jobban kerestek, mint itthon. (De nem jobban, mint az MTK vagy a Ferencváros játékosai. Ezzel is magyarázható, hogy e két klub sztárjai közül senki sem igazolt a calcióba.)

1925-re az olasz futball irányítói, akik egyben kiváló kapcsolatot ápoltak a fasiszta vezetőkkel, ráébredtek arra, hogy az alapvetően jó irányba elindult folyamatok (a játék nívójának és presztízsének emelkedése, a rezsim példaképeivé emelt sztárjátékosok elképesztő népszerűsége, az olasz labdarúgás és ezen belül a válogatott egyre sikeresebb szereplése, a közönségérdeklődés vitathatatlan erősödése) mellett akadt egy nem elhanyagolható negatívum: a külföldiek (elsősorban az osztrákok és a magyarok, akiknek stílusát, a Scuola Danubianát vagy Calcio Danubianót, a Duna-menti iskolát, illetve labdarúgást őszintén csodálták az olaszok) túl nagy száma. Jellemző, hogy az 1926–1927-es idényben, az első egységes országos bajnokságban, a húszcsapatos divisione nazionaléban szinte minden klub alkalmazott magyar futballistát vagy edzőt. Vagy akár mindkettőt.

Ez ellen is igyekezett tenni az 1926. augusztus 2-án nyilvánosságra hozott Carta di Viareggio, a megállapodás helyszínéről elnevezett charta, amely egyebek mellett sorompót állított az újabb légiósok szerződtetése elé, illetve valójában törvényesítette az itáliai profizmust. A játékosok státusát illetően két kategóriát hoztak létre, az amatőrökét (dilettante) és a nem amatőrökét (non-dilettante). Létrehozták az első osztályt (divisione nazionale), a második osztályt (prima divisione), illetve a harmadik osztályt (seconda divisione), valamint az alsóbb, regionális bajnokságokat. Az első osztályt (mint írtuk fentebb) húsz klub alkotta, amelyek közül a bajnokság végeztével az utolsó kettő kiesett, helyükre a második liga legjobb két alakulata került.

Az olasz élkluboknak szükségük volt minőségi játékosokra, olyanokra, akik jobbak, mint a hazai kínálat. A nacionalista köntösbe bújtatott új regula egyetlen lehetőséget adott erre: olasz(osítható) labdarúgókat szerződtetni külföldről. Erre a XIX. század végén vagy a XX. század elején Dél-Amerikába kivándorolt, olasz családokból származó játékosok jelentették a megoldást. Az oriundók. A kifejezés a latin oriundusból (eredő, származó) ered, s ezzel utal arra, hogy olasz eredetű futballistákról van szó. A magyar futballzsargonban elsősorban a többes számú alakjában (oriundi) lett ismert. Elégséges kapcsolatnak számított, ha valaki a nagyszülője olasz származását igazolni tudta.

Amint arra korábban már utaltunk, a calcio előző két évtizedében a terminust nem kizárólag a dél-amerikai származású játékosokra használták, még ha a válogatottba bekerültek közül az első, Eugenio Mosso argentin születésű is volt. (További három testvére is játszott a Torinóban rövidebb-hosszabb ideig a tízes-húszas évtizedben.) De akadt brazil is a tízes évek közepétől, a Verona által leszerződtetett Arnaldo Porta. Az igazi áttörést azonban az akkoriban a szubkontinens egyik legjobb csatárának számító Julio Libonatti szerződtetése jelentette, még 1925 nyarán. Ő vált aztán a Carta di Viareggio szabályaihoz alkalmazkodó, de a csapatukat mégis megerősíteni vágyó klubvezetők számára mintává a következő években. Az 1921-es

Dél-Amerika-bajnokság legnagyobb csillagát a Torino szerezte meg, az egyesülethez szövetségi kapitányként töltött évei alatt is ezer szállal kötődő Vittorio Pozzo javaslatára. A fentiekből kiderül, a dél-amerikai, elsősorban argentin oriundók Itáliába szerződtetésében a későbbi kétszeres világbajnok edzőnek oroszlánrésze volt. *A párizsi ezüst* című, idézett könyvében *Andreides Gábor* is említést tesz a szerepéről: „Vittorio Pozzo, a legendás szövetségi kapitány úgy emlékezett, hogy az oriundók ügyében többször is szót váltott Leandro Arpinatival, Bologna és az olasz sport erős emberével, aki egyszerűen közölte: »Az olasz törvények szerint olasz szülők külföldön született gyermekei olasznak tekintendőek.«"

A bajnoki idény botránnyal ért véget. Az itthon semmiféle labdarúgómúlttal nem rendelkező Schöffer Imre által irányított Torino ugyan megszerezte, ám később elveszítette története első bajnoki címét. A Libonatti mellett légiósként Balasits Mihályt is a csapatban tudó gránátvörös ingesek megnyerték előbb a tízcsapatos B-csoportot, majd a hatos döntő élén végeztek. Pechjükre éppen Leandro Arpinati csapata, a Bologna előtt. Az olasz futball akkori „erős emberének" alighanem szerepe volt abban, hogy a *Tifone* című piemonti hetilap újságírója *Valami bűzlik Dániában (C'è del marcio in Danimarca)* címmel írt cikkében azt állította, hogy a Torino „bundameccsen" verte meg június 5-én a városi riválist Juventust. Az információ szerint Luigi Allemandi, a Juve védője 25 000 lírát kapott azért, hogy a Toro megnyerje a derbit – viszont még egyszer annyit nem fizetett ki neki bizonyos dr. Nani, a Torino egyik vezetője, mivel szerinte Allemandi semmit nem tett azért, hogy a kért eredmény alakuljon ki. A védőt novemberben örökre eltiltották, a Torinótól pedig elvették a bajnoki címet. A klub azt soha nem kapta vissza, a hátvéd ellenben még abban az évben amnesztiában részesült, sőt 1934-ben világbajnoki címet nyert a Squadra Azzurrával.

A szezon a futballhoz kötődő, egyszersmind belpolitikai jelentőségű eseménye volt a Mussolini elleni harmadik, 1926-os merénylet október végén. Az új bolognai stadion, a gigantikus Stadio Littoriale megnyitóján beszédet mondó Duce – éppen Arpinatival a sofőrülésen – egy nyitott autóval a pályaudvar felé tartott, amikor Anteo Zamboni, egy 16 éves diák, egy ismert helyi anarchista család tagja, rálőtt. Elfogták, a helyszínen lévő fasiszták azonnal megölték. Soha nem derült ki, kinek a megbízásából cselekedett. Néhány héttel később minden korábbinál szigorúbb jogszabályokat vezettek be, visszaállították az 1888-ban eltörölt halálbüntetést, s a fasiszták pártján kívül betiltották az összes politikai csoportosulást.

A közép-európai régió és az olasz labdarúgás jelentős eseménye volt az 1926–1927-es idényben az Európa Kupa kiírásáról szóló megállapodás. A magyar, az osztrák, az olasz, a csehszlovák szövetség képviselői október 27-én megegyeztek egy, a válogatott csapatok számára kiírandó tornáról. E négy ország a közé a 12 közé tartozott, amelyikben bevezették a professzionalizmust. (A további nyolc: Anglia, Skócia, Írország, Wales, Ír Szabad Állam, Spanyolország, Egyesült Államok és Argentína.) A profi játékosok, a válogatottak legjobbjai, ellenben nem vehettek részt a kor legjelentősebb tornáján, az olimpián. Ezért (is) volt szükség az Európa Kupára.

Az adott politikai légkörben nem volt könnyű vállalkozás egy ilyesfajta torna megszervezése. Még minden érintettben elevenen élt például az 1923-as Ausztria–Olaszország találkozó emléke. A „vörös Bécs" szociáldemokratái valóságos antifasiszta tüntetést rendeztek a közel kétezer szurkolóval érkező Squadra Azzurra vendégjátéka alkalmával. 1926-ban az osztrák szövetség még azt helyezte kilátásba, hogy ha a FIFA legközelebb is Rómában rendezi a kongresszusát, nem fog rajta részt venni. Minden nehézség ellenére a torna létrejött. Az Európa Kupa első so-

A prágai Sparta bajnokcsapata. Hátul, balról: Perner, Hochman, Maloun, Engel gyúró, Miclík, Silný, Hajný, Šíma, Horejs, Burgr, Patek, Kolenatý. Elöl: Moudrý, Pešek-Káďa, Veselý

rozata 1927. szeptember 18-án kezdődött, a győztesnek járó kristályserleget Antonín Švehla, az akkori csehszlovák kormányfő ajánlotta fel, ezért olvasható a több mint három évtizeden keresztül létező versengés korai időszakáról szóló tudósításokban a Švehla Kupa elnevezés.

Az illetékes szövetségek, az osztrák futballvezér, Hugo Meisl kezdeményezésére, megállapodtak egy, a klubcsapatok számára tervezett sorozatról is, amelynek a Közép-európai Kupa nevet adták. Noha Velence volt a „születés" helyszíne, az első idényben, 1927 őszén az olasz klubok még nem vettek részt, a két bécsi, a két prágai és a két magyar mellett egy horvát és egy szerb indult. Csehszlovákiában 1926 őszén a Středočeský pohár jelentette a legnagyobb eseményt, a Slavia nyerte meg, egy meglehetősen egyoldalú mérkőzésen, a ČAFC Vinohradyt 10:0-ra legyőzve. 1927 tavaszán a régió csapatai számára kiírt I. Liga selejtezőit játszották, ebben a Sparta gyűjtötte a legtöbb pontot.

Ausztriában a Hakoah előző tavaszi, sportszempontból rendkívül sikeres túrája veszteséggel is járt: a keret fele, főleg a magyar játékosok, az Egyesült Államokba szerződtek. Néhányan 1927 tavaszán visszatértek, ellenben újabbak távoztak. Nemcsak a Hakoahból, de a pénzügyi gondokkal küzdő Amateuréből is mentek ki labdarúgók, mint Konrád Kálmán és a nálunk elsősorban az Orth Györgynek okozott súlyos sérülés miatt ismert, egyébként kiváló képességű hátvéd, Johann Tandler. A lila-fehéreket szinte a financiális csőd fenyegette, szerencséjükre Hugo Meislnek sikerült támogatókat találni. Az egyesület megmenekült és nevet váltott: a csapat november 28-tól Austria néven játszott tovább. A bajnoki végeredmény nagy meglepetést hozott: az Admira végzett az élen, a korábban a nagyok közé csak vágyó Brigittenauer AC pedig befutott a második helyre. Ebben az idényben lett először gólkirály a bajnokcsapat első számú csillaga, Anton Schall, a korszak leggólerősebb osztrák csatára, aki aztán hat idény alatt ötször nyerte el a címet. Pályafutása végéig hűséges maradt az Admirához, 1939-cel bezárólag hat plusz egy bajnoki elsőséget szerzett a csapattal. Az utolsót már az anschluss, a német bevonulás után, 1939-ben, az úgynevezett Gauliga Ostmarkot megnyerve.

Angliában a Newcastle United megszakította a Huddersfield Town sorozatát. A „szarkák" végeztek a First Division élén, míg az előző három év bajnoka a második helyen. Hányszor hallottuk, hogy a futball csapatjáték! Mi sem vitatjuk, fogalmazzunk úgy, a Newcastle 1926–1927-

es bajnoki címe a szabályt erősítő kivétel. A fekete-fehérek 1925 decemberében 5500 fontért leszerződtették az Airdrie büszkeségét, a kis skót klubot kupagyőzelemhez, bajnoki ezüstéremhez segítő kiváló csatárt, **Hughie Gallacher**t. Óriási vétel volt! Gallacher az 1925–1926-os idényben 19 meccsen 23 gólt szerzett és villámgyorsan beilleszkedett. A következőben pedig egyenesen remekelt: 38 mérkőzésen 36 találatot elérve története negyedik bajnoki címéhez segítette a „szarkákat". Érdekes, hogy a Saint James' Parkban ellenállhatatlanul futballozott a Newcastle, mindössze három pontot veszített, ellentétben vendégként csak hat meccset nyert meg, s ötön játszott döntetlent.

Az FA kupa 1871 óta íródó történetében először fordult elő, hogy nem angol csapat nyerte meg a trófeát. A Cardiff City 1-0-ra verte meg a Wembley-ben játszott döntőben Herbert Chapman alakulatát, a sokkal esélyesebbnek tartott Arsenalt. A találkozó negatív hőse Dan Lewis, az „ágyúsok" walesi (!) kapusa volt, akit utólag még azzal is megvádoltak, hogy földijei kedvéért dobta a meccset. Az utókor véleménye szerint ez teljesen kizárható, sőt, szegény Lewis, aki a kezei alatt engedte át Hugh Ferguson gyenge lövését, élete végéig nem tudta megemészteni a hibáját. Az eset még egy érdekes következménnyel járt: tekintve, hogy Lewis vadonatúj mezben védett, az Arsenal menedzserei azóta egyetlen kapusuknak sem engedélyezték, hogy ne használt szerelésben védjen a kupafinálében.

Az 1926–1927-es kupaidény néhány szereplője alaposan rászolgált az FA Cup kapcsán gyakran emlegetett óriásölő (giantkiller) kifejezésre. A legjobb nyolc között két élvonalbeli csapat

A Cardiff City „csodatévő" legénysége. Hátul, balról: Thirlaway, F. Stewart menedzser, Nelson, L. Davies, Farquharson, Sloan, Watson, G. Latham, Curtis. Elöl: Hardy, Ferguson, Keenor, Irving, Parry, McLachan

Heinrich Stuhlfauth, a Nürnberg világklasszis kapusa

mellett szerepelt a második ligás Chelsea, Swansea, Wolverhampton, az elődöntőbe is bejutott Southampton és Reading, sőt a harmadik vonalbeli Millwall is.

Érdemes megjegyezni még, hogy különleges körítése volt a január 22-i Arsenal–Sheffield United találkozónak. Angliában, sőt az egész világon ez volt az első, a rádió által közvetített mérkőzés. V. György király lovaggá ütötte Charles Clegget, az FA elnökét. A sportvezető lett az első, akit a futballban szerzett érdemeiért emeltek nemesi rangra.

Skóciában Jimmy McGrory elképesztő mennyiségben termelt, 33 bajnokin 49 gólt jegyzett. Ez sem volt elég a Celticnek a bajnoki címhez, sőt csak harmadik lett. Ez volt az első alkalom, hogy egy gárdának nem volt elegendő 100 (pontosan: 101...) gól az elsőséghez. A Rangers visszaült a trónra, a Motherwell végzett a második helyen. A Celtic megnyerte a kupadöntőt, 3:1-re verte az East Fife-ot, harminc év után az első második ligás finalistát. A győztes oldalon még az sem jelentett gondot, hogy McGrory nem tudott játszani. Pályára lépett ellenben John McMenemy, akinek az édesapja – becenevén Napóleon – korábban hat Skót Kupát is nyert a „keltákkal".

Németországban utolsó állomásához érkezett az 1. FC Nürnberg aranykorszaka. A csapat 1920 óta már az ötödik bajnoki címét nyerte meg. A területi selejtezőket is beleértve 32 mérkőzést játszott, s csak kettőt veszített el – igaz, ezek egyike elkeserítő 0:5 volt a „Frankenderbyn" az SpVgg Fürth ellen. A nagy szezon koronáján az ékkő az országos bajnoki döntő megnyerése volt, a piros-feketék 50 000 néző előtt Berlinben verték meg 2:0-ra a Hertha BSC-t. (A fővárosi kék-fehérek az elődöntőben nagy szívességet tettek a Nürnbergnek a fürthiek kiverésével.) Mind a két gólszerző, Hans Kalb és Heinrich Träg is már az ötödik aranyérmét nyerte

Otto Nerz, a német válogatott szövetségi kapitánya barátságban volt a labdával

meg. Utóbbi lett az első játékos, akit két német bajnoki döntőben is kiállítottak, 1927-ben a 75. percben, 1922-ben, amikor nem hirdettek győztest, mert „elfogyott” a HSV ellen a Nürnberg, a 110. percben kapott levonulási parancsot a bírótól.

A német futball utólagosan kiemelkedő jelentőségű eseményének minősíthetjük, hogy – az 1928-as amszterdami olimpiára való minél sikeresebb felkészülés érdekében – a DFB birodalmi edző (Reichstrainer) titulussal kinevezte a válogatott élére a mindössze 33 éves dr. Otto Nerzet. Az első (s mindmáig legfiatalabban kinevezett) német szövetségi kapitány tíz esztendőn keresztül, 1936-ig maradt hivatalában. Kinevezését elsősorban Felix Linnemann, a szövetség akkori elnöke kezdeményezte, aki komolyan hitte, hogy szükség van kiválóan képzett német futballedzőkre. Hajdanán ő kapacitálta a fiatal mannheimi válogatott játékost, Sepp Herbergert arra, hogy iratkozzon be a berlini testnevelési egyetemre, ahol egyébként atyai jóbarátja, az ugyancsak mannheimi származású Nerz is tanított. Ők hárman az elkövetkező években is szoros szakmai köteléket alkottak, nem véletlen hát, hogy Nerz helyére 1936-ban aztán éppen Herberger lépett.

Franciaországban az Olympique Marseille megvédte elsőségét a kupában. Az OM simán, 3:0-ra megverte az US Quevillyt. Ez volt az első alkalom, hogy a hivatalban lévő köztársasági elnök (Gaston Doumergue) kilátogatott a Coupe de France döntőjére.

A német bajnokságot eldöntő gól: Heiner Träg labdáját nem tudja védeni Götz, a Hertha kapusa

Az 1. FC Nürnberg bajnokcsapata. A Club sikerével lezárult egy korszak…

Gaston Doumergue francia köztársasági elnök és Jules Rimet köszönti az Olympique Marseille játékosait

A feltartóztathatatlan Jules Dewaquez

Spanyolországban két baszk csapat, az irúni Real Union Club és az Arenas Club vívta a Király-kupa döntőjét, előbbi győzött 1:0-ra, José Echeveste a 110. percben szerzett góljával. Utólag nem sokat számított, hogy René Petit, az irúniak legtapasztaltabb játékosa a 89. percben elrontott egy tizenegyest. 1919 után ismét kiírták a francia bajnokságot, noha presztízse nem érte el a kupasorozatét. A legmagasabb osztályt, amelyben öt csapat szerepelt, a CA Paris nyerte meg.

Belgiumban a Cercle Brugeois megelőzte a Beerschotot, s így megnyerte a bajnokságot. Hollandiában a Heracles, Dániában a Boldklubben af 1893, Romániában a temesvári Chinezul, Svédországban a GAIS, Svájcban a Kürschner Izidor által irányított Grasshoppers végzett az élen. Az 1926-os „jugoszláv" bajnokságot Pozsonyi Imre irányításával, a szegedi Ábrahám Jenővel a soraiban, a zágrábi Građanski nyerte meg. A Norvég Kupa győztese az Odd lett. A portugál Campeonato de Portugal a Belenenses sikerét hozta.

Brazíliában a riói csapatok bajnokságát – először és eddigi történetében utoljára – a São Cristovão zárta az élen. São Paulóban ismét összekuszálódtak a szálak. A professzionalizmusra vágyók maradtak az APEA kötelékében, ahol végül, történetében először, a Palestra Italia, a későbbi Palmeiras nyert. A hagyományos, elitista klubok megalakították a maguk szervezetét, amely aztán Liga dos Amadores de Futebol néven szervezett magának bajnokságot. Ebben a Paulistano diadalmaskodott.

A Boca Juniors legénysége. Hátul, balról: Mutis, Fortunato, Tesoriere, Garansino, Bidoglio, Medici. Elöl: Delgado, Biagio, Cerrotti, Cherro, Tarasconi

Argentínában az egyik liga aranyát a Boca Juniors, a másikat az Independiente vehette át. Mindenki tudta, hogy a legjobb játékosokat fizetik – s mindenki szemet hunyt felette. Uruguayban a szövetség 1926-ban nem szervezte meg a szokásos viadalt , a klubok egy része magának rendezett tornát, Consejo Provisorio néven. A Peñarol bizonyult a legerősebbnek benne.

Az Independiente gárdája veretlenül nyerte meg az Asociación Amateur bajnokságát. Hátul, balról: Chiarella, Lalín, Isusi, Ucar, Dibuglio, Rovito. Elöl: Canaveri, Ronzoni, J. Pérez, Ravaschino, Seoane

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1926

A tragikus sorsú Arellano nagy tornája

Chile, ezúttal egyben rendezőként, visszatért a dél-amerikai kontinensbajnokság mezőnyébe, sőt csatlakozott a vendégek sorához – az uruguayi, az argentin és a paraguayi válogatott mellett – a bolíviai együttes is. A brazilok ellenben ezúttal távol maradtak, a saját szövetségükön belüli torzsalkodásra hivatkozva. A tornát 1926. október 12. és november 3. között rendezték Santiago de Chilében. Minden találkozónak az Estadio Campos de Sports de Ñuñoa adott otthont.

A chileiek sok gólt szereztek – csatáruk, David Arellano (a képen balra) nyerte el a gólkirályi címet, ő volt az első, aki nem a „nagy hármas" valamelyikének tagjaként szerezte meg a díjat –, de csak a harmadik helyen végeztek az uruk és az argentinok mögött. Pazarul kezdtek, az újonc bolíviaiak elleni 7:1-es sikerük nemcsak a különbség miatt maradt emlékezetes, hanem mert azon született a kontinensbajnokság történetének első, szögletből újabb érintés nélkül lőtt gólja. Arellano egyébként ezen a találkozón négy gólt is szerzett. A leghíresebb ottani klub, a Colo-Colo alapító tagjaként is nevet szerzett futballistának tragikus sors jutott. Alig fél évvel élete nagy sikere után egyesületével Spanyolországban túrázott. Valladolidban az egyik ellenfele megrúgta. Arellanót nagy fájdalmai miatt a közeli klinikára szállították, ahol hashártyagyulladásban 1927. május 3-án, 24 évesen elhunyt. Tiszteletére került a Colo-Colo mezére a klubcímer fölé a fekete gyászvonal.

A tornát a kiemelkedően szereplő Celeste nyerte meg, mind a négy ellenfelét legyőzve, 17:4-es gólaránnyal. A sorozat legjobb játékosának José Leandro Andradét választották.

A győztes uruguayi válogatott. Hátul, balról a negyedik Andrade, a torna legjobb játékosa

A Barcelona magyar kapusa ódára ihlette a nagy költőt

- ***Mi köze a Cinzanónak az olasz bajnokság gólkirályához?***
- ***A legendás Dixie Dean hatvan gólig jutott a First Divisionben***
- ***A Sparta nyerte meg a Közép-európai Kupa első sorozatát***

Az FC Barcelona heroikus küzdelemben nyerte meg 1928 tavaszán a spanyol Király-kupát. Hogy a csapat, illetve a klub nem volt éppen a hatalom kedvence, a legenyhébb fogalmazás. Szépíthetnénk a helyzetet arról regélve, hogy a katalán nemzeti érzések szülte ellenállás csak még inkább megacélosította a futballistákat, s még szorosabbra fűzte a kötelekét a szurkolókkal, de nem lenne igaz. Az emberek féltek. Primo de Rivera hatalmának éveiben a klub tagsága mélypontra jutott, a húszas évek végére még a tízezres számot sem érte el. A nagy „ellenszél" nem gátolta meg a csapatot abban, hogy megnyerje a katalán bajnokságot, majd hogy eljusson a santanderi döntőbe. A Király-kupában 26 csapat vett részt, két előselejtező után hatos csoportokba osztva. A Barça megnyerte a magáét, azonos pontszámmal zárt a Real Sociedaddal, eggyel pedig megelőzte az irúni Real Uniont. Utána kiverte a Real Oviedót, majd a CD Alavést, s ezzel bejutott a fináléba. Ott ismét a Real Sociedad várt rá.

A baszkok nem tűntek könnyű ellenfélnek. De arra azért kevesen számítottak, hogy a csapat magyar kapusának kell megmentenie a Barcelonát. Platkó Ferenc szenzációsan védett. Úgy, ahogyan előtte csak nagyon kevesen a futballtörténelemben. Persze, az is igaz, hogy nem sok kapus mutatványa ihletett ódát. Platkóé igen, a helyszínen szurkoló híres költő, *Rafael Alberti* a *La Voz de Cantabria 1928. május 27-i* számában megénekelte hőstetteit. Ferust az első félidőben fejbe rúgta Cholín, az ellenfél egyik csatára, néhány percig Ángel Arocha, a balösszekötő védett helyette. De miután ellátták a fejsebét, Platkó visszatért, s önkívületben védett. *Jimmy Burns* a *Barça* című könyvében idézte *Alberti* a *La Arboleda Perdida* című memoárjában írott visszaemlékezését: „Brutális mérkőzés volt a katalánok és a baszkok között a cantabriai tengerrel a háttérben. Futballmeccset vívtak, de több volt ez annál, nemzeti érzésekkel hevítve. A legrosszabb a baszkok erőszakossága volt. Platkó, a hatalmas magyar kapus úgy védte a kapuját, mint egy bika. Voltak tüntetések is, a rendőrség válaszul megverte az embereket. Az egyik esetnél Platkó kivetődött az ellenfél játékosai elé, aztán vérben feküdve maradt a földön. Játékostársai vitték le, akik aztán megzavarodottan tértek vissza a játékot folytatni. Platkó, a fején egy óriási kötéssel, a végére visszatért, amelytől a többiek új erőre kaptak. Néhány másodpercen belül a Barça megszerezte a győztes gólt." A leírás vége nem mindenben fedi a valóságot, a találkozón a Barcelona szerzett vezetést, s a baszkok egyenlítettek, ám még ennél is fontosabb, hogy 120 perc után 1:1 lett a végeredmény. Két nappal

A Torino bajnokcsapata. A Granata ebben az idényben újra elhomályosította a városi rivális Juve fényét is

később Platkó nem tudott védeni, Ramón Llorens helyettesítette. Az indulatok nem csitultak, az egyik oldalról Guzmánt, a másikról Cholínt kiállította a bíró. Az újabb 120 perc sem döntött, harmadik meccset írtak ki, ezúttal egyhetes szünet utáni randevúra híva. Megint összeverekedett egy páros (Carulla és Mariscál), de a Barcelona jobban bírta a megpróbáltatásokat, s 3:1-re győzött.

Olaszországban újból az élen végzett a Torino, egy évvel azt követően, hogy „hiába" nyerte meg a bajnoki címét. Megszerezte története első, a FIGC által is elismert scudettóját. A lebonyolítási rend alig változott, két tizenegy csapatos csoportot alakítottak. Mindegyikből négy került a nyolcas döntőbe. A Torino elsősorban a támadójátékával tűnt ki, a 34 mérkőzésén 111 gólt szerzett. Nem meglepő, hogy a góllövőlista első két helyén a Granata, a gránátvörösök csatárai végeztek, az argentin–olasz Julio Libonatti (35) és Adolfo Baloncieri (31). Nagyszerű belsőhármast alkottak Gino Rossettivel. Libonattit egyébként 1925-ben a Toro akkori elnöke, Enrico Marone Cinzano gróf, egyben a híres vermutos cég feje beszélte rá üzleti útja során Rosarióban az Itáliába szerződésre. Kiváló húzás volt, a csatár mindmáig a klubtörténet második legeredményesebb gólszerzője Paolo Pulici mögött, s egyben főleg neki köszönhették a piemontiak az első két bajnoki címüket, amelyből az egyiket elvette a szövetség. Ebben az idényben már egy osztrák születésű, de apai ágon olasz edző, Tony Cargnelli irányította a „bikákat".

Jelenet a német bajnoki döntőből. A berlini Paul Gehlhaar kapus nem tudja hárítani a hamburgi Franz Horn (balra) labdáját

Németországban újdonságot jelentett, hogy a két „frank" alakulat, az 1. FC Nürnberg és az SpVgg Fürth közül egyik sem jutott be az országos sorozatba.

1913 óta először fordult ez elő! A bajnoki döntőt az északi régió legjobbja, a Hamburger SV és a legkiválóbb fővárosi alakulat, a Hertha BSC vívta. Akár két kitűnő csatár párharcaként is felidézhetjük a finálét, Otto Harderre épült a HSV, Johannes Sobekre a berliniek játéka. „Hanne" Sobek 1925-ben már válogatott játékosként érkezett új állomáshelyére. Talán éppen ő kellett ahhoz, hogy a Hertha jó csapatból kiváló alakulattá lépjen elő. A kék-fehérek hat éven keresztül minden egyes szezonban bejutottak a német bajnokság döntőjébe, igaz, az első négy alkalommal kikaptak. *Ulrich Hesse-Lichtenberg* arra hívta fel a figyelmet *tor!* című könyvében, hogy a Hertha különleges stílust képviselt akkoriban, mi tesszük hozzá, hogy sajátosan érvényesült a futballföldrajz. Hiszen az ország középső részébe való berlini klub egyesítette leginkább a technikásabb déli csapatok és a németeknél „huszárstílusnak" nevezett, a fizikai erőre alapozott, lerohanásos északi futballt.

A HSV bajnokcsapata. Hátul, balról: Kolzen, Ziegenspeck, Harder, Horn, Rave. Középen: Lang, Halvorsen, Carlsson. Elöl: Beier, Blunk, Risse

Az 1928-as bajnoki döntőbe vezető úton a HSV 4:2-re verte a nagy csapattá válás felé elindult Schalkét, majd 4:0-ra a Königsberget, aztán az elődöntőben 8:2-re a déli országrész

A mérnök úr nem szenvedett megalomániában

Jan Wils (1891–1972) amszterdami építész tervezte az 1928-as olimpiai versenyeknek helyet adó stadiont. Többször megfordult hazánkban, felkereste Budapestet, Szegedet és Debrecent is. Kelemen Ernő újságírónak elmondta, hogy a „kis Hollandia kis fővárosában" nem akar gigantikus létesítményt építeni, ám mindenképpen olyat, amely a rendezvény nívójának megfelelő lesz. Érdekes statisztikát is mellékelt az általa ismert arénák kapacitásáról: Frankfurt: 40 000, Elberfeld (ma Wuppertal) 39 300, Colombes (Párizs) 60 000, Wembley (London) 126 000, Pershing (Párizs) 25 000, Amszterdam (a régi) 23 051. (Nemzeti Sport 1927. augusztus 9.)

A fenti szemelvény fontos kitétele az „általa ismert", hiszen például Glasgow-ban közel 130 ezres, Düsseldorfban hetvenezres, Kölnben, Berlinben, Bolognában és Bécsben hatvanezres, Budapesten és Prágában negyvenezres aréna fogadta a nézőket. S akkor még nem emlegettük a Stamford Bridge-et (80-100 000), a Highburyt (56 000) vagy az Old Traffordot (70 000)…

futballjának új eminensét, a Bayern Münchent. A Hertha sem adta sokkal alább, 7:0-ra kiütötte a breslaui gárdát, majd 4:0-ra győzte le az erős Holstein Kielt. Az utolsó akadályt vette a legnehezebben: 2:1-re nyert a Wacker Münchennel szemben. 1928. július 29-én a hamburgiak tulajdonképpen otthon, Altonában fogadták a Herthát. A 42 000 néző nagy része nekik szurkolt, s nem csalódott: a HSV 5:2-re diadalmaskodott. Megint csak *Hesse-Lichtenberget* idézzük: „A Herthának csak a szerencse és a jó idegzet hiányzott." Meg egy olyan góllövő, mint „Tull" Harder, aki beleértve az északnémet bajnokságban játszott meccseket is, 56 gólt szerzett az 1927–1928-as idényben.

Az osztrák szövetség, eltiltása miatti egyéves szünet után, ismét a FIFA tagja lett – más kérdés, hogy nagy hátrányt a pauzában sem szenvedett. Ezzel ellentétes utat jártak be a brit szövetségek, amelyek 1928 februárjában, a világszervezet az amatőrkérdéssel kapcsolatos, túlságosan megengedő ügykezelése, a futball miatt kiesett munkaidőre fizetett kompenzáció elismerése ellen tiltakozva, kiléptek.

Ausztriában az Admira megvédte címét, ugyanakkor a Hakoah, mindössze három évvel az első profi bajnokság megnyerése után, kiesett. A csapat nem bírta el, hogy keretének több mint a fele – mi több: az erősebbik fele – az Egyesült Államokban folytatta a pályafutását. Anton Schall, a bajnokcsapat első számú csillaga 36 góllal végzett a mesterlövészek listájának az élén, teljesítménye egészen 1951-ig rekordnak számított az osztrák élvonalban. (Akkor Robert Dienst 37-ig jutott.) Az Admira egyébként duplázott, miután 2:1-re megnyerte a kupadöntőt az edzői stáb tagjaként Konrád Jenőt is alkalmazó Wiener AC-val szemben.

Csehszlovákiában ismét Madden meccselt Dickkel a Středočeský pohár, a prágai és a főváros környéki klubok kupájában. A Slavia 1:0-ra nyert a Sparta ellen. A Středočeská I. Ligában ellenben óriási meglepetés született, a Viktoria Žižkov megelőzte mindkét „nagyot". Teljesen

A cseh(szlovák) Viktoria Žižkov bajnokcsapata. Hátul, balról: Matěj-Štěpán, Srba, Steiner, Klicpera, Stehlík, Baier, Křížek. Elöl: Sybal-Mikše, Hromádka, Bílý, Meduna

Az Everton bajnokcsapata, két képen. Az ünneplő gárda elegánsan, öltönyben, a trófeával

megérdemelten: a fél évtizeddel korábban Prágához csatolt település csapata a legtöbb gólt szerezte a mezőnyben, s különösen idegenben mindkét vetélytársánál sokkal jobb játékot produkált. A gólkirályt is ez a gárda adta a korábbi spartás, Karel Meduna személyében.

Az angol élvonalban is váratlan eredmény született: az Everton vehette át a First Division aranyát. Liverpool kékjei az előző, az 1926–1927-es idényben csupán a huszadik helyen végeztek (náluk hátrább csak a két kieső, a Leeds United és a West Bromwich Albion zárt), mindösz-

A játékoskeret. Hátul, balról (csak a játékosok): O'Donnell, Brown, Hardy, Hart, McDonald. Elöl: Milington, Irvine, Dean, Dominy, Troup, Virr

sze 64 gólt szerezve. Kétségtelenül erősítést jelentett a nyáron érkezett hátvéd, Warner Cresswell, illetve a szélsőposztra vett Ted Critchley, de a bajnokságot, a majdnem hogy „utolsó pár, előre fuss!" játékot Dixie Dean nyerte meg. Az akkor még mindössze húszéves center a harmadik teljes idényét kezdte meg 1927 nyarán az Evertonnal. **William Ralph Dean** – hiszen a Dixie csak becenév – nyolcévesen, az édesapjával járt először a Goodison Parkban, s attól kezdve arról álmodott, hogy egyszer az ő nevét skandálja majd az ottani publikum. Amikor 1925 elején Thomas McIntosh, az Everton titkára találkozóra hívta, szó szerint rohant. Futott, négy kilométernyit a folyó mellett. Első fél évében két gólt szerzett (a 18. születésnapján duplázott), a következő két szezonban 71 bajnoki és kupamérkőzésen 59 gólt ért el. Úgy, hogy közben hónapokat kihagyott 1926. júniusi, állkapocs- és koponyatöréssel járó, súlyos motorbalesete után. Alkalmasint az 1927–1928-as idénye alapozta meg, hogy a Goodison Parkban említésekor mindmáig a Dixie Dean elé teszik a legendary (a legendás) jelzőt. Szobra a stadion bejáratánál áll.

A bajnokság kezdetekor kevesen gondolták, hogy veszélyben lehet George Camsell néhány héttel korábban felállított angol rekordja. (A Middlesbrough középcsatára a második osztályban 59 találattal zárta az 1926–1927-es idényt.) Dean ellenben elképesztő ütemben termelt. Mindazonáltal úgy festett, csúcsot dönthet az élvonalban, de Camsellt nem éri utol. Három fordulóval a zárás előtt még „csak" 51 találatnál tartott. A következő játéknapon kettőt rúgott a birminghami Aston Villának, aztán négyet a Burnley-nek. De egy mesterhármas még hiányzott.

Az Everton a május ötödikei, utolsó fordulóban már bajnokként fogadta az Arsenalt. Zsúfolt ház, hatvanezer néző volt kíváncsi

arra, sikerül-e Dixie-nek a csúcsdöntés. Az „ágyúsok” megszerezték a vezetést, amire Dean szinte az első akcióból válaszolt. Néhány perccel később, félelmetes testi erejét kihasználva, betört a büntetőterületen belülre, tizenegyest harcolt ki, amelyet gólra váltott. Ezzel beállította Camsell rekordját, s még több mint egy félidőnyi ideje maradt a hatvanadikra. Ám az csak nem akart megszületni. Fogytak a percek, a nép izgatottan figyelte minden akciónál, mire jut Dean a védőkkel. A bajnoki cím már a „zsákban” volt, szinte senkit sem érdekelt, hogy az Arsenal kiegyenlített. A londoniak nagyon akartak nyerni, hogy széppé tegyék, bajnokveréssel ékesítsék leghíresebb játékosuk, Charlie Buchan búcsúját. Az Everton hívei számára csak az számított, meglesz-e Dixie újabb gólja. Már csak nyolc perc volt hátra a mérkőzésből és az idényből, amikor Alec Troup, a hazaiak skót szélsője kiválóan ívelte be a szögletet, persze Dean felé. A center, a kor kiemelkedően legjobban fejelő játékosa, akivel a közép-európaiak közül talán csak Kalmár Jenő kelhetett versenyre, emelkedett, majd bebólintotta a labdát a hálóba. Még az Arsenal játékosai is egyesével gratuláltak neki – Buchant kivéve. Dixie Dean 39 ligamérkőzésen 60 gólt szerzett, ehhez jött még három az FA-kupában, s további 19 különböző egyéb mérkőzéseken. Nyolcvankét gólja azóta sem megközelített, s gyaníthatóan immár örökös angol rekord.

Az FA-kupát a Blackburn Rovers szerezte meg, miután 3:1-re megverte a Huddersfield Townt. Utóbbi az első csapat lett 1910 óta, amelyik úgy veszítette el az angol szövetség serlegének a finálét, hogy gólt szerzett. A Rovers 37 év után nyerte meg ismét a sorozatot. Ez volt a hatodik döntő a Wembley Stadion történetében, s az első, amelyen négy gól született. Egyáltalán: 1908 óta ez volt az első FA-kupa-finálé, amelyen négy találat esett.

Továbbra is éreztette hatását az új lesszabályzat áldása, nagyon sok gól született. Az angol harmadik osztály déli csoportjában a Millwall 127 gólig jutva lett első, Skóciában Jimmy McGrory rekordot állított fel azzal, hogy a Dunfermline elleni bajnokin 90 perc alatt nyolc gólt is vágott, végül 47 „dugóval” lett gólkirály. Még rajta is túltett Jim Smith, a skót második ligás Ayr United FC csatára, aki brit csúcsot jelentő 66 gólig jutott az idényben.

A Blackburn Rovers angol FA-kupa-győztes alakulata

A skót bajnokságot egyébként ismét a Rangers zárta az élen. Duplázott, hiszen egy héttel a bajnoki idény befejezése előtt elhódította a Skót Kupát is. Az előző negyedszázadban a kékek ötször is bejutottak a fináléba, de egyszer sem tudtak nyerni. Glasgow-ban – elsősorban a Celticért szorítók – már vicceket meséltek arról, miféle átok sújtja a nagy riválist. Nem csoda, hogy amikor 118 000 néző előtt, a Hampden Parkban, a „kelták" ellen a Gers büntetőhöz jutott a második félidő elején, senki sem akarta vállalni. A csapatkapitány azért (is) csapatkapitány, hogy a nehéz helyzetben a „sereg" élére álljon. David Meiklejohn odalépett a labda mögé és bebombázta a hálóba. Ugyan később azt mondta, hogy utána tíz percen keresztül csak kóválygott a pályán, de a meccs eldőlt. (Meiklejohn legendás alakja a skót futballnak, tizenkét bajnoki címet nyert a Rangersszel.) Társai lőttek még három gólt, a Rangers az előző két évtized legfölényesebb győzelmét aratta a Skót Kupa döntőjében.

Franciaországban a bajnoki címet a Stade Français nyerte meg, ám a sorozat jelentősége eltörpült a Coupe de France-é mögött. Utóbbiban a 336 résztvevő közül a Red Star Olympique szerezte meg az elsőséget, mert a Colombes Stadionban rendezett döntőben 3:1-re győzött a CA Paris ellen. A főváros futballja uralta a francia labdarúgást, az elődöntőbe három párizsi (a döntősök mellett a Stade Français) és egy elzászi (FC Mulhouse) egylet került.

Belgiumban a Beerschot visszaszerezte a bajnoki elsőséget. Hollandiában mintha a hatvanas-hetvenes évek fordulójáról pörgették volna vissza az idő kerekét, a Feyenoord végzett az élen az Ajax előtt. Dániában először rendeztek, például az olaszhoz hasonló, ligarendszerű, de a

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1927

A Sparta kőzáporban ünnepelt

A két világháború közötti legjelentősebb nemzetközi klub-kupasorozat első kiírásába négy ország, Ausztria, Csehszlovákia, Magyarország és a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság két-két csapata nevezett. Az első mérkőzéseket augusztus 14-én rendezték, a két cseh, a Sparta és az Újpestet legyőző Slavia, a bécsi Rapid, valamint a magyar bajnoki ezüstérmes Hungária jutott tovább a fordulóból. Az elődöntőben a bécsi zöld-fehérek 4:3-as összesítéssel kiejtették a „vörös csillagos" prágai alakulatot, majd a Hungária veretlenül kiesett, miután két döntetlen után a KK-bizottság helyt adott a Sparta óvásának, amelyben a csehek kifogást emeltek a nem sokkal korábban az Egyesült Államokból hazatért Konrád Kálmán szerepeltetése ellen. A döntő első mérkőzésén a szenzációsan futballozó Sparta 6:2-re nyert. A Hohe Wartében megrendezett visszavágón Edi Bauer, a Rapid játékos-edzője még saját magát is csatasorba állította. Alaposan feltüzelte az övéit, akik nagyon „szigorúan" futballoztak. Rúgták, csípték, marták a vendégeket, Eijmers, a holland játékvezető mégis a Spartából állított ki egy játékost. Nem sokat számított, a „spartakisták" emberhátrányban is rúgtak egy gólt, s megnyerték a tornát. A bécsi szurkolók nehezen viselték a vereséget, egy kővel megdobták Pešek-Káďát, a győztes csapatkapitányt. A Spartát fenyegető tömeget csak 200 rendőr embergyűrűje állította meg.

Döntő, 1. mérkőzés

Sparta–SK Rapid 6:2 (3:2)

1927. október 30., Prága, 25 000 néző. Jv.: Raphaël van Praag (belga)

Sparta: Hochmann – Burgr, Perner – Kolenatý, Pešek-Káďa, Hajný – Patek, Šíma, Miclík, Silný, Horejs

A CA Paris kupadöntős alakulata (csak a játékosok). Hátul, balról: J. Laurent, Gauteroux, Fidon, Quentier, Blanc, Ottavis. Elöl: Ouvray, L. Laurent, Bertrand, Langiller, Mahieu

csoportmeccsek után rájátszással kiírt bajnokságot. Nem hirdettek győztest, mivel három csapat, a Boldklubben af 1893, a Boldklubben Frem és a Boldklubben 1903 is azonos pontszámmal végzett a záró ötös csoportban, erre pedig a szövetség nem készült fel a kiírás elkészítésekor.

Rapid: Feigl – Jellinek, Czejka – Madlmayer, Smistik, Nitsch – Wondrak, Weselik, Kuthan, Horvath, Wesely
Gólszerzők: Pešek-Káďa (1.), Šíma (14.), Silný (33., 76.), Patek (62., 78.), ill. Weselik (15.), Wesely (34., - 11-esből)

2. mérkőzés
SK Rapid–Sparta 2:1 (1:0)
1927. november 13., Bécs, 40 000 néző.
Jv.: Willem Eijmers (holland)
Rapid: Feigl – Schramseis, Nitsch – Richter, Smistik, Madlmayer – Bauer, Horvath, Weselik, Luef, Wesely
Sparta: Hochmann – Burgr, Perner – Kolenatý, Pešek-Káďa, Hajný – Patek, Šíma, Miclík, Silný, Horejs
Gólszerzők: Weselik (5.), Luef (55.), ill. Silný (82.)
Kupagyőztes a Sparta, 7:4-es összesítéssel.

A kupagyőztes Sparta. Hátul, balról: Kolenatý, Šíma, Miclík, Pešek-Káďa, Silný, Horejs, Burgr, Perner, Hochmann. Elöl: Hajný, Patek

A Rapid. Hátul, balról: Feigl, Jellinek, Kuthan, Czejka, Madlmayer, Smistik, Nitsch. Elöl: Weselik, Wesely, Horvath, Wondrak

Svájcban Kürschner Izidor Grasshopperse megvédte az elsőségét. Svédországban, egyéves kihagyással, ismét az Örgryte lett a bajnok. A Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban a Hajduk Splitet, Lengyelországban a krakkói Wisłát koronázták meg. Romániában a 12 területi csoport legjobbjai játszottak a bajnoki címért. A temesvári Chinezul még az elődöntőbe sem jutott be, kiesett a szebeni Șoimii ellenében. A bajnoki trófeát a brassói Colțea vehette át, miután a döntőben 3:2-re legyőzte a Lupeni városába való Jiult. A győztes gárdában több magyar családnevű futballista (Bálint, Török, Kemény, Péterffi) is helyet kapott. Norvégiában a kupasorozatot az Ørn Fotballklubb nyerte meg. A Campeonato de Portugalban a Carcavelinhos Football Clube diadalmaskodott.

Argentínában ismét egységes bajnokságot rendeztek, 34 csapat szerepelt a Primera Divisionban. Az elsőséget a San Lorenzo szerezte meg. Uruguayban is egyetlen ligába tömörültek a legjobb csapatok, a Rampla Juniors története első, s mindeddig utolsó nagy diadalát aratta – a Peñarolt és a Nacionalt megelőzve – a bajnoki cím megszerzésével. Rio de Janeiróban a Flamengo győzött. São Paulóban megállt az idő, 1926-hoz hasonlóan 1927-ben is a Palestra Italia hódította el az APEA, a Paulistano pedig a LAF serlegét.

A River Plate szokatlan mezes legénysége. A csapat alaptizenegye az idényben: J. Iribarren, Choperena, J. C. Iribarren, Patiño, García, Magrini, Oliva, Gondar, Irurieta, Peniche, Coviello

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1927

Argentína először nyert idegen földön

Az 1927-es Dél-Amerika-bajnokságot mindössze négy csapat részvételével rendezték meg, noha addigra már a szubkontinens hét országa volt tagja a CONMEBOL-nak. A brazil, a chilei és a paraguayi válogatott azonban – gazdasági vagy sportpolitikai okból – távol maradt a tornától. Új szereplő volt ellenben a rendezési jogot is megkapó perui gárda. A négy együttes közül az argentin és az uruguayi sokkal nagyobb játékerővel rendelkezett, mint a perui és főleg a bolíviai, s ez nem tett jót a mérkőzéseknek. A házigazdákhoz hasonlóan újonc bolíviaiak például kilenc gólt kaptak a Celestétől és hetet az argentinoktól. A torna döntőjének az Argentína–Uruguay mérkőzés számított, ezen az Albiceleste 3:2-re nyert a tartalékosan (például a csapatkapitány Nasazzi nélkül) kiálló uruk ellen. A mindhárom találkozójukon győztes argentinok először nyerték meg idegen földön a kontinensbajnokságot.

Uruguay másodszor is „világbajnok” lett

Az 1924-es ötkarikás futballtorna nagy sikere azt vetítette előre, hogy az amszterdami játékok labdarúgó-mérkőzéseiből minden idők legszínvonalasabb nemzetközi sorozata lehet. Miután a világbajnokság megszervezése akkoriban még csak kósza terv volt, az olimpia égisze alatt egy világtornát rendeztek – a britek nélkül. A NOB szigorú szabályzata találkozott az angolok véleményével, amely nagyon kategorikusan kettéválasztotta a profik és az amatőrök táborát. Ez a felfogás nem engedte meg a „liberális amatőrizmust”, amely elfogadta, hogy a játékosok a munkahelyükön a labdarúgás gyakorlása miatt elveszített munkabérük helyett kompenzációt kapjanak. A FIFA kevésbé volt szigorú, mint a NOB, amely aztán ugyancsak megenyhült, attól félve, hogy egy vaskalapos regula távol tartaná a legjobb futballisták többségét a tornától. Holott a labdarúgó-mérkőzéseken múlt az olimpia bevételének jelentős része. A magukra maradt britek kiléptek a FIFA-ból.

Az amszterdami játékokra 18 csapat nevezett, köztük három dél-amerikai, egy észak- és egy közép-amerikai, valamint egy afrikai válogatott. Az európaiak közül az osztrákok, a csehszlovákok és a magyarok nem akarták a legjobbjaiknál sokkal gyengébb amatőrjeiket az álamatőrök ellen megméretni. (A mieink esetében túl közeli volt még a négy évvel korábbi

Az ezüstérmes argentinok. Hátul, balról: José Lago Milan edző, Médici, Bidoglio, Bossio, Monti, Paternoster, J. Evaristo, Sola gyúró. Elöl: Carricaberry, Tarasconi, Ferreira, Perducco, Orsi

A győztes uruguayiak. Hátul, balról: Píriz, Arémón, Arispe, Gestido, Mazali, Andrade, Ernesto Figoli edző. Elöl: Nasazzi, H. Scarone, Borjas, Cea, Figueroa

egyiptomi csapás is…) Néhány szövetség egyszerűen úgy gondolta, a költségekkel nem lenne arányban a csapata esélye, s egy mérkőzés miatt nem érdemes 20-25 tagú küldöttség utazását finanszíroznia. A dél-amerikaiak ellenben nagyon készültek. Az argentinok már márciusban megérkeztek Európába, 20 000 szurkoló búcsúztatta a játékosokat a Buenos Aires-i kikötőben. Az *El Gráfico* már akkor Argentína–Uruguay döntőt jövendölt. A Celeste is már hetekkel korábban áthajózott a mi kontinensünkre, jelezve céljai komolyságát. Az európaiak közül elsősorban az olaszokról feltételezte a sajtó, hogy méltó ellenfelei lehetnek a dél-amerikai zsonglőröknek. Egyébként éppen a Squadra Azzurra játékosainak amatőr mivoltán folyt a legnagyobb vita, hiszen a FIGC 1923 óta engedélyezte a kiesett jövedelem „megváltását".

Támadnak az argentinok, védekeznek az uruk. Balról: Tarasconi, Arispe, Píriz, Ferreira, Mazali, Andrade, Orsi

A nevezett együttesek közül a bolgárok visszaléptek, mivel tavasszal földrengés pusztított az országban. A nyolcaddöntők előtti egyetlen selejtezőn a portugálok 4:2-re megverték a chileieket. A rendező hollandokkal Henrik herceg, a királynő férje alaposan kiszúrt a sorsolásnál, ugyanis összeboronálta őket az uruguayiakkal. A 2:0-s veresé-

gük tisztességes helytállást jelentett. Feltűnően jól kezdtek az argentinok (11:2) az amerikaiak ellen, a spanyolok (7:1) a mexikóiakkal szemben, sőt az egyiptomiak (7:1) a törököket búcsúztatva. A nagy reményekkel érkező németek 4:0-ra megverték a svájciakat. Az olaszok váratlanul nagyon megkínlódtak (4:3) a franciákkal.

A negyeddöntőben az olaszok csak 1:1-re végeztek a legjobb (profi...) játékosaik nélkül érkező spanyolokkal, akik az újrázásra beállítottak öt új baszk futballistát. Hiba volt, mert a szenzációsan játszó olaszok 7:1-re nyertek! Az egyiptomiak 2:1-re legyűrték a portugálokat, s ugyancsak bejutottak az elődöntőbe. A két dél-amerikai óriás közül az argentinok – a második találkozója után már nyolc gólnál járó Domingo Tarasconi vezérletével – 6:3-ra verték meg a belgákat. A legjobb meccset az uruguayi és a német tizenegy találkozója hozta. Közel kilencven évvel ezelőtt autók, vonatok, sőt kerékpáros csapatok indultak Amszterdamba, biztatni Otto Nerz csapatát. Hiába. A mesterhármast szerző Petronéval nem bírt a német védelem (1:4).

Emlékérem a két uruguayi olimpiai arany tiszteletére

Az elődöntőben az ezúttal „csak" mesterhármasig jutó Tarasconi nem kegyelmezett az egyiptomiaknak (6:0). Ez nagyon sima volt, a másik párharc a fordítottja. A Celeste csupán 3:2-re győzte le a kiválóan küzdő olaszokat.

Bevált az *El Gráfico* jóslata, valóban a két dél-amerikai óriás játszotta a döntőt. Előtte még az olaszok 11:3-ra lesöpörték az egyiptomiakat a bronzmeccsen, szerénynek számító, bő hatezres publikum előtt. A fináléra megtelt az Olimpiai Stadion. A gigászok 120 perc alatt sem bírtak egymással, Petrone és Ferreira góljával 1:1-re végeztek. Talán ez a találkozó volt az Albiceleste nagy esélye, hiszen több helyzete volt, nyerhetett volna. Három nappal később, június 13-án, az ismétlésen az uruk négy új, friss csatárral álltak ki, s Andradét, a Fekete Csodát megbízták az első összecsapáson sokat ficánkoló Mumo Orsi őrzésével. Ez volt a siker receptje. A Celeste, ha nem is könnyen, de nyert. A 73. percben ez a csata is 1:1-re állt, ám akkor Héctor Scarone, egyike az új támadóknak, bevette Ángel Bossio kapuját (2:1). Uruguay másodszor is megnyerte az olimpiát. Ahogyan akkoriban írta a világsajtó: másodszor is világbajnok lett. Inkább a világ legjobbja. Mert a világbajnoki címre még két évet várnia kellett.

A győztesek öröme. Balról: Cámpolo, Mazali, Cea, Arispe, Figoli, Petrone, Nasazzi, Fernández, Castro, Gestido, Andrade

Először viseltek mezszámokat az angol liga játékosai

- ***Elszenvedték első vereségüket az angolok a kontinensen***
- ***Sorozatban negyedszer veszített bajnoki döntőt a Hertha***
- ***A Cardiff City úgy esett ki, hogy a legkevesebb gólt kapta***

Az 1928–1929-es idény bizonyos szempontból a válogatottaké is volt Európában. Az előző szezon végén lebonyolított amszterdami olimpia nem rendezte át az erőviszonyokat, s a mi kontinensünk kapcsán legfeljebb azt erősítette meg, hogy az olasz futball rohamléptekben fejlődik, s kezdi utolérni a közép-európai régió három, már a labdarúgást szakmaként, foglalkozásként elfogadó, „magyarul” a profizmus útjára lépett országát, Ausztriát, Csehszlovákiát és Magyar-

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1928

A Fradi nyerte a zöld-fehérek csatáját

A Ferencváros az első KK-indulását azonnal diadallal ünnepelte, a bécsi Rapid ellenben az egymást követő második évben még a győzelmével sem tudta ledolgozni a finálé első mérkőzésén összeszedett hátrányát. A császárváros zöld-fehéreinek tizenegye jelentősen kicserélődött egy év alatt, de mindkét garnitúra bejutott a fináléba.

A magyar bajnok a szerb Beogradszki SZK (7:0, 6:1), majd a bécsi Admira (2:1, 1:0) ellen minden találkozóját megnyerte. A Rapidnak sokkal nehezebb út jutott, a Hungária ellen 7:7-es összesítés után harmadik mérkőzésen jutott csak tovább, míg a Viktoria Žižkov ellen hasonló volt a forgatókönyv: 6:6 után kellett új meccset játszani.

A döntő első összecsapása szinte minden kérdést megválaszolt, a Fradi 7:1-es sikere valószínűvé tette a kupagyőzelmet.

A Rapid kupadöntős alakulatának tablója

országot. E négy nemzet, illetve a FIFA berkein kívülre került angol és skót, illetve a német és a spanyol alkotta a legerősebb nyolc európai válogatottat, amelyekre időnként és elsősorban hazai környezetben veszélyes tudott lenni a svájci, a portugál vagy a francia tizenegy.

Ez az idény volt a középső a közép-európai régió csapatai számára szervezett Európa Kupa első kiírásában. Az ottani eredmények alátámasztották a fentieket. A legnagyobb feltűnést az osztrákok további erősödése jelentette. A Hugo Meisl által irányított gárda az 1927–1928-as idényben négy tétmeccséből hármat elveszített, s ezt csak alig kozmetikázta az olaszok elleni bravúros, bolognai siker. Ám 1927 őszén 5:1-re megverték a magyarokat és 2:0-ra a svájciakat, majd áprilisban 3:0-ra az olaszokat Bécsben. A magyarok elleni „ötösre" is felkapta a fejét az európai sajtó, de a Squadra Azzurránák adott lecke még nagyobb szenzációt keltett. A két szövetségi kapitány, Vittorio Pozzo és Hugo Meisl kiváló kapcsolatot ápolt, még az sem túlzás, hogy Herbert Chapmannel kiegészülve az akkori európai labdarúgás agytrösztjét alkották. Ellenben a két ország politikai vezetése, ahogy a két ország szurkolótábora sem, nem kedvelte egymást. A balos fordulatot vett egykori császárvárosban még elevenen élt az 1923-as meccs (0:0) emléke, amikor 85 ezren szorongtak a Hohe Wartében, arra várva, hogy „a vörös Bécs" játékosai móresre tanítsák a több ezer feketeinges által támogatott olaszokat.

Az 1929-es, 3:0-s osztrák győzelmet hozó találkozó is rejtett politikai kérdéseket. Az olasz sajtó a fasizmus felsőbbrendűségének igazolására jó eszköznek tartotta a futballsikereket, ennek megfelelően kivételezett helyzetbe emelte a játékosokat. Az égszínkék mezesek a bécsi

A Rapid a Hohe Wartében, a mieink számára akkor még szokatlan füves pályán jól kezdett, ám hiába vezetett már 5:2-re is, nem volt esélye a tetemes hátrány ledolgozására. Nemcsak a hütteldorfiak szereplése, hanem szurkolóik botrányos magatartása is idézte az előző idénybelit, az FTC végül egy csendes, de fűtetlen edzőteremben vehette át a trófeát.

Döntő, 1. mérkőzés

Ferencváros–SK Rapid 7:1 (3:0)
1928. október 28., Üllői út, 20 000 néző. Jv.: Albino Carraro (olasz)
Ferencváros: Amsel – Takács I, Hungler – Furmann, Bukovi, Berkessy – Koszta, Takács II, Turay, Szedlacsek, Kohut
Rapid: Hribar – Schramseis, Kral – Madlmayer, Smistik, Frühwirth – Kirbes, Weselik, Hoffmann, Horvath, Wesely
Gólszerzők: Szedlacsek (15., 20.), Takács II (18., 64., 76.), Kohut (56., 58.), ill. Horvath (85.)

2. mérkőzés

SK Rapid–Ferencváros 5:3 (3:2)
1928. november 11., Bécs, 20 000 néző. Jv.: Albino Carraro (olasz)
Rapid: Hribar – Schramseis, Witschel – Madlmayer, Hoffmann, Frühwirth – Kirbes, Weselik, Kuthan, Horvath, Wesely
Ferencváros: Amsel – Takács I, Hungler – Furmann, Bukovi, Berkessy – Koszta, Takács II, Turay, Szedlacsek, Kohut
Gólszerzők: Kirbes (5., 22.), Wesely (37.), Weselik (50., 53.), ill. Kohut (33.), Turay (36.), Szedlacsek (79.)
Kiállítva: Takács I (69.)
Kupagyőztes a Ferencváros, 10:6-os összesítéssel.

találkozó előtt közel egy éven át nem szenvedtek vereséget európai csapat ellen. A futballisták közül néhányan féltek a kudarctól, és nehezen viselték azt, hogy a meccs vége durváskodásba torkollott. A külföldi média egy része élcelődött azzal, hogy „mi az, hogy nem nyertek az olaszok, amikor Mussolini megmondta, hogy nyerni kell", az olasz *L'Impero* ellenben „tébolyulttá vált köpőcsészének" nevezte Ausztriát. Egy korábbi tiszt, bizonyos Karl Eibenschütz ezen annyira felháborodott, hogy párbajra hívta ki a lap főszerkesztőjét. A Squadra Azzurra körül forrtak az indulatok. A csapat három héttel a bécsi vereség után a német válogatottat fogadta Torinóban. Ismét kikapott, ami után a legmagasabb szintű biztonsági intézkedések bevezetését helyezték kilátásba, elsősorban a németajkúak által lakott Dél-Tirolban. Érdekes, hogy az olaszoknál Bécsben már együtt szerepelt a Juventus híres védelmi triója, a kapus Gianpiero Combi és a két védő, Virginio Rosetta és Umberto Caligaris. 1934 elejéig többnyire ők alkották a Squadra Azzurra védelmét, ám akkor Caligaris helyére Pozzo az ugyancsak tapasztalt **Luigi Allemandit** állította – aki egyébként a németek elleni 1929-as meccsen is Caligaris helyére lépett.

Vittorio Pozzo szövetségi kapitány

A 3:0-s győzelmet kiharcoló osztrák tizenegyet még egyáltalán nem a majdani Wundermannschaft játékosai alkották. Közülük mindössze ketten, a jobbhátvéd Roman Schramseis és a középfedezet Josef Smistik kaptak szerepet. Mindketten a bécsi Rapid futballistái voltak. Az osztrák válogatott, a barátságos találkozókat is beleszámítva, összesen hét mérkőzést játszott az idényben, az említett kupameccseken kívül pályára lépett Rómában és Prágában is, s egyetlen vereséget sem szenvedett!

Érdekesen alakultak az idény válogatott találkozóinak nézőszámai, amelyeket nyilván befolyásolt az aktuális stadionkapacitás is – de legalább annyira az adott országban megmutatkozó érdeklődés. Értjük ezt például az angolokra, akiknek a viktoriánus korra jellemző gondolata, a splendid isolation (fénylő elszigeteltség) mintha néhány évtizeddel később a futballban kapott volna újabb értelmezést. Lényegében az angolok nem voltak kíváncsiak a La Manche túlsó oldalán futballozókra. A profikból álló háromoroszlános válogatott 1931-ig, a spanyolok elleni 7:1-ig csupán kétszer fogadott a kontinensről érkező A-válogatottat, 1923-ban a Highburyben, 1924-ben Birminghamben, a West Bromwich pályáján megmérkőzött a belgákkal. Ami a home nation" elleni meccseket illeti, a walesiek vagy az írek szinte soha nem vonzottak 30-35 ezresnél nagyobb publikumot, de a skótok fellépésére a húszas évek végén is garantálni lehetett

a nyolcvanezresnél magasabb nézőszámot. Nem szólva arról, hogy Glasgow-ban 1929 áprilisában 110 512 néző látta az angolok vendégjátékát – s ünnepelte a házigazdák 1:0-s győzelmét.

A Hampden Parkban összegyűlt tömeg természetesen kivételes nézőszámnak számított akkoriban, az ötvenezres ellenben tekintélyesnek. Az 1928–1929-es idényben a madridi Metropolitanóban ennyien látták, hogy a Vörös Harag 4:3-ra legyőzi a két kulcsjátékosukat, Dixie Deant és George Camsellt nélkülöző, ráadásul a hőségtől szenvedő angolokat. Futballtörténelmi jelentőségű meccset nyert meg a Zamora – Quesada, Quincoces – Prats, Marculeta, Maria Peña – Lazcano, Goiburu, Rubio, Padron, Yurritas összetételű tizenegy: ez volt az első alkalom, hogy a „tanítómesterek" A-válogatottja kikapott a szigetországon kívül. Az összecsapás hőse, s egyben a tavasz nagy felfedezettje az idény előtt a Levantéból a Real Madridhoz került Gaspar Rubio volt, aki a portugálok ellen (5:0) három, a franciákkal szemben (8:1) négy, az angolok fogadásakor (4:3) két gólt szerzett. Az első három válogatottsága után kilenc góllal állt. 1930 januárjában még részese volt a csehszlovákok legyőzésének (1:0, gólszerző Sastre), aztán soha többet nem kapott helyet a válogatottban – igaz, 1930-tól másfél éven át Kubában és Mexikóban futballozott.

Ugyancsak ötvenezren látták Bécsben az osztrákok a magyarok, majd az olaszok elleni találkozóját. Németországban a Nationalelf különböző városokban fogadta ellenfeleit az idény során. Nürnbergben negyvenezren figyelték a dánok elleni csatát, Mannheimben a februári hideg ellenére is harmincezren a svájciak elleni találkozót, Berlinben 42 ezren tombolták végig a skótok elleni döntetlen kiharcolását, majd Kölnben hatvanezren szurkoltak a svédek legyőzésekor. Dániában, Svédországban, Hollandiában, Franciaországban is 20-30 000 közötti volt a válogatott mérkőzések többségének a nézettsége.

Ami a bajnokságokat illeti, Németországban a Hertha BSC ismét bejutott az országos döntőbe, s ott újra, immár sorozatban negyedszer, kikapott. Legyőzője, az SpVgg Fürth ezzel lezárta története aranyfejezetét: a harmadik bajnoki elsőséget azóta sem követte újabb. A két

Az SpVgg Fürth nyerte meg a német bajnokságot. Balról: U. Krauß, Frank, Franz, Auer, Neger, Leinberger, Röschke, Rupprecht, Kießling, Hagen. (A képről K. Krauß hiányzik.)

csapat vívta az 1926-os finálét is, akkor szintén a „frankok" nyertek. A frankfurti összecsapás 22 szerelőjének éppen a fele (öt fürthi és hat berlini) lépett pályára az 1929-es csúcstalálkozón, Nürnbergben is. A fürthi szurkolók akár át is biciklizhettek otthonukból a stadionba. Ám erősen kérdéses, hogy az ötvenezres publikumban végül hány fürthi volt, gondoljunk csak a táboruk és a nürnbergiek közötti kibékíthetetlen ellentétre. Más kérdés, hogy a berliniekre legalább annyira haragudtak a Club, azaz az 1. FC Nürnberg drukkerei, mivel szerintük a Hertha csak jelentős bírói segítséggel és 240 perces tusában ejtette ki az övéiket az elődöntőben.

A fürthi zöld-fehéreknek a negyeddöntőben nehezebb feladat jutott, mint az elődöntőben. A legjobb nyolc között Altonában, gyakorlatilag idegenben, a címvédő Hamburger SV-t búcsúztatták, a szerencsés sorsolással a finálé közelébe jutott Breslauer SC 08 ellenben nem képviselt azonos játékerőt (6:1). A nagy téli hidegek, majd az elődöntő elhúzódása miatt csak július végén lejátszott végjátékban a Hertha kétszer is ki tudott egyenlíteni, de Karl Rupprecht 85. percben szerzett góljára már nem volt válasza. A berliniek az utolsó félórában a balhátvéd Schulz sérülése miatt tíz emberrel játszottak.

Ausztriában is dermesztő volt a tél, s ez kicsit felborította a tavaszi menetrendet. A Rapid ötéves szünet után visszaült a trónra, a profi korszakban az első bajnoki címét nyerte meg. A zöld-fehérek mögött az Admira lett a második, a Wiener AC a harmadik – az Austria csak a nyolcadik helyre futott be. A Dionys Schöneker és Edi Bauer által irányított csapat közel állt a duplázáshoz is. Az Osztrák Kupa negyeddöntőjében 4:3-ra megverte legnagyobb riválisát, az Admirát, az elődöntőben 4:4 után, megismételt mérkőzésen 6:3-ra legyőzte a Wiener AC-t, ám a finálében 3:2-re kikapott a Viennától.

Josef Smistik, a Rapid védője fejjel tisztáz

Olaszországban a két kiemelkedően legerősebb gárda, a Bologna és a Torino jutott a bajnoki döntőbe. (Ezúttal a csoportmérkőzések után nem újabb rájátszás következett, hanem a két első helyezett megmérkőzött a scudettóért.) A Torino elképesztő teljesítménnyel rukkolt ki a maga csoportjában, 30 találkozón 115 gólt szerzett. Kiváló volt a védelme is: 29 meccsen mindössze 25 gólt kapott, aztán az utolsó idegenbeli összecsapáson, Rómában hatot is, miután – már a nemzeti döntőre spórolva az erővel – nagyon tartalékos összeállításban állt ki. A másik csoportban a Bologna nyolcpontos előnnyel zárt a Juventus előtt. A piros-kékek 84 gólig jutottak, náluk többet a „Girone B-ben" csupán az ifjú Meazzával tündöklő, az Internazionale és a Milanese egyesülése után immár Ambrosianának nevezett milánói fekete-kékek szereztek (95!). A Bologna is pihentette a hajrában a legjobbjait, így fordulhatott elő, hogy az utolsó csoportkörben 10:0-ra kikapott a Bresciától.

A döntő első mérkőzését az Olasz Labdarúgó-szövetség akkori elnökének, Bologna város első emberének, Leandro Arpinatinak a kedvenc csapata nyerte meg, magabiztosan, 3:1-re. (Másképpen: a két bécsi edző, Hermann Felsner és Tony Cargnelli csatájában előbbi állt jobban.) Giuseppe della Valle egy és az egész idényben szenzációs formában futballozó **Angelo Schiavio** két góljára csak a 86. percben válaszolt Julio (akkor éppen Giulio...) Libonatti. Annál fontosabb volt az argentin–olasz második találkozón lőtt gólja: 1:0-ra nyert vele a Torino, s ezzel „kiegyenlített". Harmadik mérkőzést kellett játszani. Azt Rómába vitték, semleges pályára. Gigászi küzdelmet vívott egymással a két csapat, nem akart megszületni a győztes gól. Egészen a 82. percig, amikor „Peppino" Muzzioli – egyike azoknak, akik már a klub 1925-ös bajnokcsapatában is szerepeltek – belőtte az idényt lezáró gólt. Boldog lehetett Arpinati, két második hely után felülhetett a trónra a kedvenc csapata.

Gino Rossetti lett az olasz liga gólkirálya

Angliában a szezon egyik legérdekesebb momentumát rögtön az első játéknapon feljegyezhették: az augusztus 25-i fordulóban először játszottak számozott mezben a csapatok. Ugorjunk egyből az idény végére: a Cardiff City futballtörténelmet írt azzal, hogy úgy esett ki utolsó helyezettként a világ legerősebb bajnokságából, hogy minden vetélytársánál, beleértve természetesen a győztest is, kevesebb gólt kapott! A walesiek kapujába a 42 mérkőzésen 59-szer jutott a labda, hárommal kevesebbszer, mint a The Wednesday hálójába. Ugyanakkor mindössze 43 gólt szereztek, azokból is hetet a Burnley ellen.

Reklámkorsó a Wednesday tiszteletére

Mint a fentiek sejteni engedik, az elsőséget a sheffieldi The Wednesday szerezte meg, amely 1926-ban jutott vissza a legmagasabb osztályba, majd ott előbb a tizenhatodik, aztán a tizennegyedik helyen végzett. Finoman szólva: semmi sem ígérte a nagy kiugrását. De az igaz, hogy magabiztosan végzett az élen, még azt is megengedhette magának, hogy az utolsó öt fordulóban három mérkőzést is elveszítsen. Így is maradt egypontnyi előnye a Leicester Cityvel szemben.

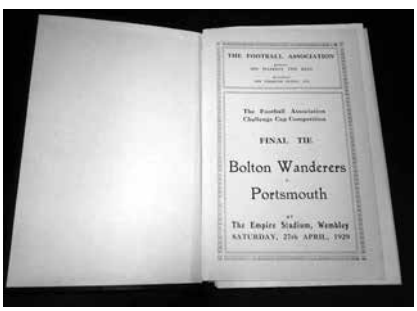

Az angol kupadöntő műsorfüzete

Az FA-kupa döntőjében a Bolton Wanderers 2:0-ra megverte az első alkalommal finalista Portsmoutht.

A walesi herceg és a Portsmouth legénysége az 1929-es kupadöntő előtt

Ez volt a „vándorok" hármasugrásának utolsó része, 1923 és 1926 után 1929-ben is nyertek. A mérkőzés a hajráig teljesen nyílt volt, aztán a 79. percben Billy Butler, a 87.-ben pedig Harold Blackmore bevette a Pompey kapuját. Az angol kupadöntőn az egyik csapatban három, a másikban négy skót (meg egy walesi) játszott. Nem kevés, de szinte semmi ahhoz képest, hogy az október 6-i fordulóban a Newcastle United tíz skóttal, valamint egy walesivel állt ki a Leeds United ellen.

Az Arsenal még mindig „csak" középcsapatnak számított, de Chapman szisztematikusan építgette. Annak ellenére is, hogy Sir Henry Norris, a klub elnöke elveszítette a Football League elleni perét, mivel vétkesnek bizonyult különböző szabálytalan kifizetésekben. Örökre szóló eltiltást kapott. Chapman ettől függetlenül vásárolhatott, ám alig több mint húszezer fontot költött két igazolásra, amelyekkel hiányposztokat töltött be. Mind a Boltontól megszerzett David Jack, mind a Preston North Endtől átigazolt Alex James kulcsembere lett a következő években az „ágyúsok" alakulatának. Közülük, olvasható a *Sunday Times Illustrated History of Football* című könyvében,

Pym, a Bolton kapusa hárít a Wembley-ben, az angol kupadöntőben

a korábban a Boltonnal már két FA-kupa-győzelmet elért Jack volt a drágább. A Wanderers 13 000 fontot kért érte, alkalmasint azért, hogy Chapmant elriassza. A nagyságrendet érzékeltetendő idézzük az FA-elnök, Sir Charles Clegg reakcióját: „A világon egyetlen játékos sem ér tízezer fontot". Chapman ezzel nem teljesen értett egyet, de az eredeti összeget sokallta. Bevetette régi trükkjét. Egy szálloda bárjába kötötte le a tárgyalást, majd megmondta a pincérnek, hogy amikor ő gin-tonicot rendel, az tonicot jelent. Illetve, amikor az asszisztense whiskyt és dry gingert kér, akkor dry gingert hozzon. Ellenben a tárgyalópartnereknek ne sajnálja a „bélést". A manővernek köszönhetően másfélezer fontot le tudott alkudni…

Skóciában a Rangers nem egy, hanem két utcahosszal nyerte meg az újabb bajnoki címet. Az egész szezonban csak egyszer szenvedett vereséget, 16 ponttal előzte meg a Celticet, 107:32-es gólaránnyal fejezte be a szezont. Az egyetlen negatívum a Skót Kupa elveszítése volt, a „kékek" 2:0-ra kikaptak a Kilmarnocktól. Jock Buchanan, a Rangers jobbfedezete lett az első futballista, akit Skót Kupa-döntőben kiállítottak.

Csehszlovákiában az 1928–1929-es a Slavia idénye volt, megnyerte Středočeská I. Ligát, s bejutott a Středočeský pohár döntőjébe. Ott nyárig kétszer is döntetlent játszott a Spartával, majd az 1929 novemberére eltolt harmadik meccsen, az újabb „Madden vs Dick" ütközeten hosszabbítás után 3:2-re győzött.

A francia bajnoki döntőben Jules Dewaquez veszélyezteti a Club Français kapuját

Franciaországban a bajnokságot (is) kieséses rendszerben rendezték meg, ámbár a tekintélye még mindig nem érte el a Coupe de France-ét. Az Olympique Mar-

A kupagyőztes Montpellier. Hátul, balról: Mistral, Dedieu, Guillard, G. Kramer. Elöl: Olivet, Rolhion, Temple, T. Kramer, E. Kramer, Szekulics, Bousquet

seille győzött, a finálében 3:2-re verve a Club Français-t. A kupasorozatban két szomszédvár csatázott, az egymástól körülbelül 30 kilométernyire fekvő Montpellier és Sète alakulata. E kettőn kívül még egy délkelet-franciaországi csapat, a Stade Raphaëlois is bejutott az elődöntőbe. A finálében a Montpellier, három svájci játékosa, a Kramer fivérek vezérletével 2:0-ra győzött, Auguste és Edmond szerezte a gólokat, Georges az előkészítésben jeleskedett.

Spanyolországban az RCD Español története során először vihette haza a Copa del Reyt. A kék-fehérek az elődöntőben a városi rivális FC Barcelonát ejtették ki. A kor talán leghíresebb kapusát, Ricardo Zamorát is a soraiban tudó barcelonai gárda 2:1-re verte meg a valenciai döntőben a Real Madridot. A február 3-i mérkőzés a húszas évek egyik legemlékezetesebb fináléja maradt, részben azért, mert szinte játékra alkalmatlan talajon játszották. Azóta is a „la final del agua" néven emlegetik, mert többnyire a víz volt az úr, s nem valamelyik játékos. Felkorbácsolt indulatok jellemezték a találkozót, a fővárosi csapat kapusa, José María Cabo a 3. percben kivédte Rafael González tizenegyesét, a 65. percben Francisco Tena II-t és Domingo Brotót, illetve a madridiak közül **Gaspar Rubió**t kiállította Pelayo Serrano játékvezető, majd a 87. percben Rafael González és Monchín Triana hasonló sorsra jutott. Az Español nyolc, a Real Madrid kilenc futballistával fejezte be a mérkőzést. 1929 tavaszán rendezték meg az első ligarendszerű bajnokságot, azt a Barça nyerte meg.

A PSV Eindhoven történetének első bajnokcsapata. Hátul, balról: Hoeppe, Klein Wenting edző, Ad van Eerd vezető, T. Hermans, Dekker, Van Strien, De Visser, G. Hermans, Klein Ignác edző és gyúró, Van den Broek. Elöl: Van Run, Leenhouwers, Boumans, Klaassen, Van Zeijl

A Huracán legénysége. Hátul, balról: Bartolucci, Settis, Souza, Negro, Federici, Pratto. Elöl: Loizo, Spósito, Stábile, Chiessa, Onzari

Belgiumban azonos pontszámmal végzett két antwerpeni klub, a Beerschot és a Royal Antwerp a táblázat élén. A szövetség döntőt írt ki közöttük, amelyen az előzetesen esélytelenebbnek vélt Antwerp 2:0-ra győzött, begyűjtve története első bajnoki címét. Hollandiában hasonlóan zárult az idény: a már akkor is a Philips-gyár által támogatott PSV is az első bajnoki aranyát vehette át. (A magyar Klein Ignác gyúrói minőségben, de részben edzőként is segítette az eindhovenieket.) Dániában a Boldklubben af 1893 végzett az élen. A jugoszláv bajnokságban Pozsonyi Imre csapata, a HŠK Građanski nyerte meg a bajnoki elsőséget. Svájcban a Young Boys, Svédországban a Hälsingborgs IF, Romániában a bukaresti Venus, Lengyelországban a Wisła Kraków legénységét avatták bajnokká. A Norvég Kupát az Ørn, Portugáliában a Campeonato de Portugalt a Belenenses szerezte meg.

Argentínában 36 (!) együttes vett részt az egységes ligában, melynek élén a Huracán végzett, megelőzve a Boca Juniorst és az Estudiantest. Uruguayban a Peñarol nyolcpontos előnnyel zárta a küzdelmeket – nem számítva az 1926-os, nem a szövetség által kiírt sorozatot –, hét év után avatták újra bajnokká.

Rio de Janeiróban az America nyerte meg a cariocák ligáját. São Paulóban, az APEA tornáján a Corinthians, a LAF-én az SC Internacional bizonyult a legerősebbnek.

Zeppelin gróf léghajója átrepült a Wembley felett

- ***Weisz és Meazza bajnoki címre vezették az Ambrosianát***
- ***Az olasz válogatott nyerte meg az első Európa Kupát***
- ***Megtört a Hertha borzasztó szériája, s végre bajnok lett***

Az Olasz Labdarúgó-szövetség, a FIGC 1929 nyarán „angol típusú”, egycsoportos, körmérkőzéses ligabajnokságot írt ki az élvonal előbb tizenhatosra tervezett, majd a Triestina különleges kérése (a szövetség méltányolta a város Olaszországhoz való hűségét és kötődését) és a Lazio, valamint a Napoli soha véget nem érő osztályozója miatt tizennyolcasra emelt mezőnyének. A bajnokság első felében nem az előző szezonok legjobbjai, a hosszú dél-amerikai utazás miatt fáradt Bologna és Torino remekeltek, hanem a legendás Renzo De Vecchi által irányított, az Alessandriától megszerzett Elvio Bancheróval megerősödött Genova 1893, és a támadójátékát két új oriundóra, Mumo Orsira és Renato Cesarinire építő Juventus szerepelt a legjobban. Az idény felénél ellenben már a Weisz Árpád által dirigált Ambrosiana vezette a tabellát, megelőzve az egyaránt egypontos hátrányban lévő Alessandriát, Juventust és Torinót, valamint az őket eggyel követő Genovát. Még mind az öt gárda esélyes volt a scudetto, a bajnoki jelvény elnyerésére. A második szakaszban a fekete-kékek megismételték a teljesítményüket, azonban a Torino kicsit, az Alessandria teljesen összecsuklott. A Juventusnak is akadt egy gyenge periódusa, így az Ambrosiana még úgy is simán megnyerte a bajnokságot, hogy az utolsó hat

A milánói via Goldonin lévő pálya tribünje összeroskadt az Ambrosiana–Genova mérkőzés előtt

fordulóban háromszor is kikapott. Az Ambrosiana minden vetélytársánál legalább húsz góllal többet szerzett, s ez elsősorban a még csak tizenéves ifjú csillag, a 31 gólig jutó Giuseppe Meazza eredményességének tulajdonítható. Legjobb meccse az idényben a riválisGenova elleni hazai 3:3 volt, amelyen mesterhármast lőtt. A találkozó kezdetén összeroskadt a Via Goldonin lévő pálya fatribünje, legalább 180 ember megsebesült. Biztonsági okokból lejátszották a mérkőzést, amely a drámai légkörben is nagyszerű csatát hozott.

Az olasz válogatott, amely megnyerte az Európa Kupát

Nem volt egyszemélyes csapat Weiszé, olyan kiváló futballisták játszottak benne Meazzán kívül is, mint Pietro Serantoni, Luigi Allemandi, a dalmáciai származású Antonio Blasevich, vagy Giuseppe „Gipo" Viani és Armando Castellazzi. Közülük négyen, Meazza, Allemandi, Castellazzi és Serantoni világbajnoki címet nyertek a harmincas évtizedben. Hat éven belül – a Torinótól elvett bajnoki címet is beszámítva – ez volt a harmadik idény, amelyben magyar mester legénysége végzett a campionato élén. 1926-ban az utolsó mérkőzés előtt elhunyt Károly Jenő, 1927-ben Schöffer Imre, 1930-ban Weisz Árpád csapata zárt az élen. (A Duna-menti iskola fontosságát aláhúzandó: a két köztes idényben, 1927–1928-ban és 1928–1929-ben Tony Cargnelli, majd Hermann Felsner révén bécsi születésű edzők vezették alakulatukat a scudetto elnyeréséig.)

Az olasz válogatott története első nagy sikerét érte el az 1927 és 1930 között megrendezett Európa Kupa, más néven Švehla Kupa megnyerésével. A május 11-i Üllői úti magyar–olasz előtt egyszerű volt kiszámolni: amelyik gárda megnyeri a mérkőzést, megszerzi egyben az első ízben kiírt sorozat trófeáját is. Döntetlen esetén a minden meccsüket elveszítő svájciakon kívül mind a négy résztvevő tíz-tíz ponttal zárt volna. A Squadra Azzurra erre nem adott esélyt, a három gólt szerző Giuseppe Meazza vezérletével 5:0-ra győzött.

A bilbaói Guillermo Gorostiza

Spanyolországban 31 csapat küzdött a még mindig a legfontosabb sorozatnak számító Copa del Reyben. Az elődöntőig a papírformának megfelelően alakultak az eredmények, a két katalán, az FC Barcelona és az RCD Español mellett a baszk Athletic Club és a magyar tréner, Hertzka Lipót irányításával készülő Real Madrid jutott a legjobb négy közé. Ott a bilbaóiak hárommeccses csatában kiejtették a Barçát, a királyi klub pedig 2:1-es összesítéssel túljutott Barcelona kék-fehér alakulatán. A döntőt semleges pályán, a barcelonai Montjuichban rendezték. A spanyol kupadöntők történetének mindmáig leggyorsabb góljával, Victor Unamuno révén fél perc alatt vezetéshez jutottak a baszkok, ám Jaime Lazcano a 15. percben kiegyenlített. A Real Madrid akkor éppen emberelőnyben ját-

Egy tabló és egy montázs ugyanarról a gárdáról, az Athletic Club 1930-as kupagyőztes alakulatáról

szott, a csapatkapitány, Félix Quesada éppen Unamunót rúgta le. Az első félidő végén José Iraragorri, a második játékrészben Monchín Triana talált a kapuba, a rendes játékidő 2:2-re végződött. A hosszabbításban Lafuente megszerezte a piros-fehérek győztes gólját. Az Athletic Club de Bilbao története során tizedszer szerezte meg a trófeát. Tíz klub szerepelt a másodszor kiírt, ligarendszerű bajnokságban, két madridi, három, barcelonai, négy baszk és egy, az utóbbi régióval határos Cantabriából, északról. Ezt is az Athletic Club de Bilbao nyerte meg, méghozzá veretlenül, 63:28-as gólaránnyal. A Barcelona zárt másodikként, az Arenas Club harmadikként.

Huszonnyolc csapat került a kuparendszerű Campeonato de Portugalba, 13 régiót képviselve. A legtekintélyesebb létszámúból, a lisszaboniból került ki a győztes: az SL Benfica története első nagy sikerét aratta.

Németországban megtört a jég: a berlini Hertha négy elveszített döntő után végre hazavihette a Viktoria-serleget. Nehezen lendült bele, a Beuthen ellen csak 2:1-re nyert, majd a Spielvereinigung 1907 Köln-Sülz ellen 1:1-re végzett az első találkozón. A második meccsen aztán 8:1-re diadalmaskodtak a berliniek, attól kezdve csak az volt a kérdés, tudnak-e a csatárok több gólt lőni, mint amennyit a védelem kap. Az elődöntőben a Nürnberget 6:3-ra, a döntőben a Holstein Kielt 5:4-re verték meg a fővárosiak. A Hertha első bajnok tizenegyéből (Gehlhaar – Völker, Wilhelm – Leuschner, Müller, Radecke – Ruch, Sobek, Lehmann, Kirsei, Hahn) öten, Willi „Bubi" Völler, Otto Leuschner, Hans Ruch, Johann „Hanne" Sobek és Willi Kirsei is játszottak a nagydöntős széria első állomásán, az 1926-ban a Fürth ellen elveszített finálében is. Az első, az 1903-as német bajnoki döntő óta először esett kilenc gól a végjátékban. A 40 fokos melegben a Hertha a 68. percben vezetett először (3:2), de ezt a Holstein

A berlini Hertha BSC (fehér mezben) végre megnyerte a Viktoria-serleget

Kiel még tíz emberrel is kiegyenlítette. A 87. percben Hans Ruch szerezte a klub első bajnoki címét hozó találatot.

Ausztriában a bécsi Rapid megvédte az elsőségét, egy ponttal előzte meg az Admirát és kettővel a Viennát. A zöld-fehérek már a tizedik elsőségüknél tartottak. 1922 óta először adta a gólkirályt is e gárda, a 24 gólig jutó Franz Weselik személyében. Az Osztrák Kupa győztese a Vienna lett, miután az elődöntőben 4:0-ra megverte a Rapidot, majd a döntőben 1:0-ra a meglepően jól menetelő Austriát.

Csehszlovákiában a Slavia futballtörténelmet írt azzal, hogy százszázalékos teljesítménnyel, 14 mérkőzésen 14 győzelmet aratva nyerte meg az Asociační Ligának nevezett bajnokságot. Nagyszerű idényt zártak a „vörös csillagosok”,

A Slavia bajnokcsapata. Hátul, balról: Zeman, Vodička, Zeumann, Suchý, Pleticha, Šimperský, Novák, Poláček, Čipera, Plánička, Bukolský szakosztályvezető. Elöl: Veselý, Junek, Joska, Šoltys, Puč, Kratochvíl, Ženíšek

hiszen a KK-ban döntőt játszottak, s kiválóan szerepeltek a Středočeský pohár 1930-as kiírásában is, amelyben megnyerték az SK Kladno elleni, szeptemberre eltolt döntőt. S ha már a Slavia sikereinél tartunk, ne feledkezzünk el az 1930 nyarának elején Genfben játszott Bajnokok Tornájáról sem. Korábban nem rendeztek még Európában hasonló erősségű klubtornát, ha más is volt a lebonyolítási rendje, mint a későbbi európai kupasorozatoké (egy országban játszották a teljes tornát), nem ok nélkül tartják például a Bajnokcsapatok Európa-kupája (BEK) elődjének. A közép-európai régió sztárcsapatai mellett részt vett rajta spanyol, svájci, belga, francia, holland és német alakulat is. Mint arról az e korszakról szóló magyar futballtörténeti könyvünkben részletesen megemlékeztünk, a serleget az Újpest hódította el, a Slaviát legyőzve a döntőben.

Franciaországot az FC Sète képviselte a tornán, amely az országos kupa megnyerésével érdemelte ki a meghívást. A zöld-fehérek az előző idényben elveszítették a Montpellier elleni finálét, s ezúttal sem álltak messze a bukástól. Az addig gól nélküli találkozó 80. percében a Racing Club de France magyar csatára, Lhottka Ferenc megszerezte a vezetést a párizsiaknak. Ám a sète-iek őrült hajrába kezdtek, s előbb egy másik magyar, Janda-Friedmann Sándor kiegyenlített, majd a hosszabbításban a csapat legnagyobb tudású futballistája, az 1930-as világbajnokságon elődöntőbe jutó, jugoszláv Ivan Bek a győztes találatot is bevitte. (Bár esetében a nemzetiség inkább az állampolgárságra utal. Édesapja német, édesanyja

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1928

Az Újpest első nemzetközi sikere

A magyar labdarúgás akkori erejére jellemző, hogy a kor legjelentősebb nemzetközi kupasorozata, a Közép-európai Kupa első három kiírásában egyszer a Ferencváros, majd egyszer az Újpest is nyerni tudott. A lila-fehérek

A Slavia KK-döntőt elbukó kerete. Hátul, balról: Šoltys, Pleticha, Čambal, Junek, Zeman, Suchý, Černický, Šubrt, Čipera, Novák, Puč, Plánička, König, Josef Sloup. Elöl: Fait, Vodička, Ženíšek, Svoboda, Šimperský, Joska, Bára

Tassin, a kiváló párizsi kapus hárít az FC Sète ellen 3:1-re elveszített Francia Kupa-döntőben

A győztes Chardar és Bek a trófeával

cseh származásúként került a hajdani délszláv királyságba, ő Belgrádban született és nőtt fel, majd élete nagyobbik felét, már francia állampolgárként, Sète-ben töltötte.) A szerény presztízsű bajnokságot ebben az idényben nem írták ki. Ellenben 1930 júliusában a Francia

sikerének értékét csak még tovább növeli, hogy ebben az idényben már az olasz csapatok is neveztek. A jugoszlávok azonban távolmaradtak. A két döntős, az Újpest és a prágai Slavia hasonló utat járt be a negyeddöntőben és az elődöntőben. A magyar csapat hazai pályán legyőzte a Spartát, majd a Rapidot, illetve a Juventust, aztán a Viennát, idegenben ellenben kikapott. A pályaválasztóként elért fölényes sikerek ellenben egy kivétellel elégségesek voltak a továbblépéshez. (A lila-fehérek az elődöntőben harmadik mérkőzésen múlták felül a bécsi Rapidot.)

A finálé tulajdonképpen folytatta az addigi sort, az újpestiek 5:1-re nyerték meg a Hungária úton rendezett első meccset. Prágában „csak" 2:2 született – ám ez igazán senkit nem érdekelt…

Döntő, 1. mérkőzés

Újpest FC–Slavia 5:1 (1:1)
1929. november 3., Hungária út, 20 000 néző. Jv.: Eugen Braun (osztrák)
Újpest FC: Acht – Kővágó, Fogl III – Borsányi, Köves-Kvasz, Víg II – Ströck, Avar, Mészáros, Spitz, P. Szabó
Slavia: Plánička – Ženíšek, Novák – Vodička, Pleticha, Čipera – Junek, Joska, Svoboda, Puč, Kratochvíl
Gólszerzők: Spitz (42., 69.), Avar (60.), Ströck (67.), P. Szabó (80.), ill. Puč (44.)

2. mérkőzés

Slavia–Újpest FC 2:2 (1:0)
1929. november 17., Prága, 20 000 néző. Jv.: Eugen Braun (osztrák)
Slavia: Plánička – Ženíšek, Novák – Vodička, Pleticha, Čipera – Junek, Joska, Svoboda, Puč, Kratochvíl
Újpest FC: Acht – Kővágó, Fogl III – Borsányi, Köves-Kvasz, Víg II – Ströck, Avar, Mészáros, Spitz, P. Szabó
Gólszerzők: Junek (28.), Kratochvíl (57. – 11-esből), ill. P. Szabó (84.), Avar (86.)
Kupagyőztes az Újpest, 7:3-as összesítéssel.

Labdarúgó-szövetség – megelégelve az álamatörizmust, amelyet a francia sportzsargonban l'amateurisme marronnak neveztek a kétszínű gesztenyét jelképpé emelve – a professzionalizmus bevezetése mellett döntött, az 1932–1933-as idényt kezdetnek megjelölve. A hivatásszerű labdarúgás elismertetésének három élharcosa két újságíró, Gabriel Hanot, Emmanuel Gambardella, valamint az FC Sète vezére, Georges Bayreau volt.

Légifelvétel a Wembley fölé közeledő Zeppelin léghajóról

Angliában a híres Zeppelin gróf léghajója átrepült a Wembley fölött az FA-kupa-döntő alatt – de a futballtörténelem megismerésére vágyók számára ez nem több egy amúgy tényleg jó sztorinál. Még az sem visz mindent, hogy ekkor vonult ki először a finálék történetében egymás mellett a két csapat. A legfontosabb, hogy az addigi története során semmilyen nagy titulust nem szerző Arsenal megtörte a jeget, s 2:0-ra legyőzte a menedzsere, Herbert Chapman előző sikercsapatát, az évtized első felének uralkodóját, a Huddersfield Townt. Chapman kockáztatott. A döntő előtti utolsó, hétfői bajnokin csapata 6:6-os, a gólok számát tekintve rekordot jelentő döntetlent játszott a Leicester Cityvel. Dave Halliday, az „ágyúsok" csatára négy gólt is rúgott a találkozón – ám a Főnök kihagyta a kupadöntőről, a sérüléséből felépülő Jack Lambertet favorizálva. Az első „dugót" (hogy a kor hazai sportsajtójának kedvenc szóhasználatával éljünk) Alex James lőtte, annak is köszönhetően, hogy még a meccs előtt, a csapatot szállító buszban megállapodott Cliff Bastinnal, hogy ha a Huddersfield térfelén sza-

A Huddersfield csatárai (balról), Luke, Kelly, Mangnall, McLean és Smith az Arsenal elleni FA-kupa-döntő előtt

A Chapman-éra első nagy sikere az Arsenalnál: a kupagyőztes legénység. Hátul, balról: Baker, Lambert, Preedy, Seddon, Hapgood, John. Középen: Herbert Chapman menedzser, Jack, Parker, James, Whitaker edző. Elöl: Hulme, Bastin

badrúgást kapnak, próbáljon kiugrani a szélen, s kapja majd a labdát. Azt próbálja meg középre visszapasszolni, ő, mármint James pedig érkezni fog. Így is történt! A 16. percben pontosan úgy szerzett vezetést az Arsenal, ahogyan ők ketten megbeszélték. Nem sokkal később a léghajó felbukkant a Wembley fölött. Bizonyos visszaemlékezések szerint sokan fütyültek, mások viszont ünnepeltek. Clem Stephenson, a Huddersfield menedzsere tudott a készülő mutatványról, tiltakozott is miatta. De nem emiatt veszített alakulata. Az Arsenal egyszerűen jobb volt, nem is egy, hanem két góllal. Az utolsó percekben James kiugratta Jack Lambertet, aki megadta a kegyelemdöfést a kék-fehér csíkosaknak.

A The Wednesday helyett immár a Sheffield Wednesday nevet viselő dél-yorkshire-i gárda megvédte elsőségét a First Divisionban. A bajnokok kulcsembere a csapatkapitány, Jimmy Seed volt, aki 1927-ben igazolt át a Tottenham Hotspurből. Az *Illustrated History of Football* című könyv felhívja a figyelmünket arra, Seedet az érkezése után azonnal megtette csapatkapitánynak Robert Brown menedzser. A jobbösszekötő igazi vezértípus volt, aki az első idényben abban játszott kulcsszerepet, hogy a csapat benn maradjon az élvonalban, a következő kettőben pedig a bajnoki diadalban. Mindazonáltal nem szabad egyenlőségjelet tenni a Wednesday 1928–1929-es és 1929–1930-as bajnoki címei közé. Az elsőnél egyetlen ponttal, a finoman szólva is közepes idegenbeli teljesítményét a Hillsborough-stadionban elért kiváló eredményekkel kompenzálva lett bajnok. 1930 tavaszán óriási, tízpontos előnnyel zárt a Derby County és tizenhárommal a Manchester City előtt, rekordot jelentő 105 gólt szerezve.

A skótoknál sikerült a Rangersnek az, ami délen a Huddersfield elleni FA-kupa-elődöntőben elbukó Sheffield Wednesdaynek nem: megnyerte a bajnokságot és a kupasorozatot is. A ligában öt ponttal előzte meg a Motherwellt, a Scottish Cupban megismételt mérkőzésen 2:1-re verte meg a Partick Thistle-t. A skót válogatott ebben az idényben játszott először a kontinensen, május 18-án 2:0-ra győzött a franciák ellen.

Belgiumban a Royal Cercle Sportif Brugeois nyerte meg a bajnoki címet. Mindössze egyetlen forduló után vezetett: az utolsót követően. A szezon nagy vesztese a Royal Antwerp Football Club lett, amely csupán három játéknap, az első, a harmadik és a huszonhatodik után nem vezette a táblázatot. De utóbbi miatt be kellett érnie az ezüstéremmel.

Hollandiában a Go Aheadet avatták bajnokká, második az Ajax, harmadik a Velocitas 1897 lett. Dániában a Boldklubben af 1893, Lengyelországban a Fürst Béla által irányított Warta Poznań, Svédországban a Hälsingborgs Idrottsförening, Svájcban a genfi Servette, Romániában a bukaresti Juventus szerezte meg az elsőséget. A Jugoszláv Királyságban a belgrádi BSZK végzett ugyan az élen, azonban egyik játékosa jogosulatlan szereplése miatt két mérkőzését újra kellett volna játszania. A városi riválist Jugoszlavija ellen erre nem volt hajlandó, így aztán hiába verte meg a Hajdukot, a dalmátok nyerték a bajnokságot. A Norvég Kupát a Sarpsborg hódította el.

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1929

Az argentinok végiggázoltak a csonka mezőnyön

1928-ban – Argentína, Chile és Uruguay olimpiai részvétele miatt – nem rendezték meg a kontinensbajnokságot, 1929 őszén ellenben négy csapat vállalta a részvételt. Érdekes, hogy így csak a CONMEBOL tagországainak a fele lépett pályára, Brazília, Bolívia és Chile visszalépett, Ecuador pedig nem is nevezett. Argentínában a rendező ország csapata mellett Paraguay, Uruguay és Peru mérkőzött a trófeáért. Az Albiceleste fölényesen, mindhárom ellenfelét legyőzve, 9:1-es gólkülönbséggel végzett az élen, 2:0-val vágott vissza az uruknak az amszterdami olimpiai vereségért. A nagy meglepetést nem is ez, hanem a paraguayiak jó szereplése okozta, akik a nyitómérkőzésen 3:0-ra megverték a Celestét. Tegyük hozzá: az addigra már kétszeres olimpiai bajnok égszínkékek kissé lebecsülték ellenfelüket, mindössze három olyan futballista (Andrade, Castro, Cea) játszott a soraikban, aki résztvevője volt a következő júliusi világbajnoki döntőnek. Az argentinok győztes keretének 12 tagja (Bossio, Bottaso, Cherro, Chividini, J. Evaristo, M. Evaristo, Ferreira, Orlandini, Paternóster, Perinetti, Peucelle, Zumelzú) lépett pályára a montevideói Mundialon, de a Dél-Amerika-bajnokságról még olyan, későbbi alapemberek hiányoztak, mint José Della Torre, Francisco Varallo, Luis Monti vagy Guillermo Stábile. A torna gólkirályi címét a paraguayi ***Aurelio González*** *szerezte meg. Tiszta erkölcsű ember volt: 1932-ben az argentin San Lorenzo nagyon sok pénzzel csábította, de ő nemet mondott, fontosabbnak érezte, hogy a hazájáért harcoljon a bolíviaiak ellen, az olajlelőhelyek okozta területi viták miatt kirobbant, úgynevezett Chaco háborúban.*

Így változott a Boca Juniors címere egy évszázad alatt

Argentínában botrányosan alakult az 1929-es szezon, rengeteg mérkőzés idő előtt fejeződött be, a bajnoki címet védő Huracán, noha addig hat mérkőzésén is győzött, a nyolcadik forduló után egyszerűen visszalépett. Csoportját a Gimnasia y Esgrima nyerte meg, a River Plate-et megelőzve. A másik divízióban a Boca Juniors és a San Lorenzo azonos pontszámmal végzett, így külön meccse(ke)t vívtak a bajnoki döntőért. Két döntetlen után a Boca 3:1-re győzött a harmadikon. A bajnoki nagydöntőt a La Platába való Gimnasia y Esgrima nyerte meg, 2:1-re legyőzte a Bocát.

Uruguayban a Peñarol, amely mindössze tíz gólt kapott a 26 fordulóban, éppen tízpontos előnnyel előzte meg a második helyre befutó nagy riválist, a Nacionalt.

A riói bajnokságot a Vasco da Gama nyerte meg, két döntetlen után 5:0-ra megverve a bajnoki döntőben az azonos pontszámmal záró Americát. A Vasco nagyon népszerű egyesület volt a cariocák metropolisában, 1927-ben felavatott stadionja, a negyvenezres Estádio São Januário a montevideói Centenario átadásáig a legnagyobbnak számított Dél-Amerikában. S hamarosan még tovább kellett bővíteni... São Paulóban tartott a megosztottság, az APEA bajnoki trófeáját a Corinthians, a LAF-ét a Paulistano gyűjtötte be.

A riói bajnok Vasco da Gama alakulata. Balra a csapat kiváló kapusa, Jaguaré

VILÁGBAJNOKSÁG, 1930

Uruguay otthon tartotta a Rimet-kupát

A FIFA 1928. május 24-én kezdődő amszterdami kongresszusa úgy döntött, hogy „(...) ha az amatőrök részére külön rendez futballtornát az olimpiádok keretében a NOB, (...) a FIFA megrendezi a világbajnokságokat minden ország legjobb csapatai részére, tekintet nélkül a játékosok amatőr vagy profi voltára." *(Nemzeti Sport 1928. május 27.)*

Az MLSZ (is) bejelentette igényét az első világbajnokság megrendezésére, habár nem voltak meg idehaza az objektív feltételek, például nem álltak rendelkezésre megfelelő stadionok. *(Nemzeti Sport 1929. május 17.)*

A torna helyszínét illetően Barcelonában döntöttek az illetékesek. A FIFA fennállásának 25. esztendejét ünnepelte a katalán metropolisban, ámbátor nem készült el a szálloda, ahol tervezte a kongresszust megtartani. Végül 17 nemzet küldöttsége vett részt a rendezvényen, amelyen 1929. május 18-án eldőlt, hogy Uruguay kapta meg vébét, „miután a magyarok, svédek, hollandok, olaszok és spanyolok is visszaléptek." *(Nemzeti Sport 1929. május 19.)* A dél-amerikaiak mellett 27-5 arányban voksoltak a küldöttek. Sokat nyomott a latban, hogy az ország kormánya financiális garanciákat adott, például vállalta valamennyi szereplő teljes költségeinek (utazás, szállás, étkezés stb.) megtérítését. Az újdonsült házigazdák a további ígéretekkel sem fukarkodtak, többek között 160 ezres új stadion, 26 emeletes, amerikai típusú felhőkarcoló, a Hotel Palacio Salvo felépítését harangozták be, ahol a csapatok lakhatnak. Arról is szó volt, hogy a 30 000 férőhelyes Peñarol-pályát kibővítik nyolcvanezresre, így két abszolút modern létesítményben lehet majd a találkozókat megvívni. *(Nemzeti Sport 1929. június 25.)*

Az első világbajnokság plakátja

Az uruguayiak 1830-tól számítják a függetlenségüket, ezért lett a startra nem teljesen kész aréna neve Centenario. A szubkontinensen (nem hivatalosan) 1910-től folytak a Dél-Amerika-bajnokság küzdelmei (az elsőt Argentína nyerte meg), jelentős rendezési tapasztalat állott a dél-amerikaiak mögött. Valamivel azonban nem számolhattak, hogy tudniillik 1929. október 24-én a New York-i Wall Streeten összeomlik a tőzsde, és kezdetét veszi a nagy gazdasági világválság. Vagyis az első vébét tényleg a recesszió árnyékában, a fojtogató pénzügyi problémák közepette kellett megrendezni.

1929. november 7-én az MLSZ úgy döntött, a magyar válogatott nem vesz részt a tornán. A legfőbb indok: sokba kerülne az út. A klubok nem tudnának a válogatottjaik nélkül

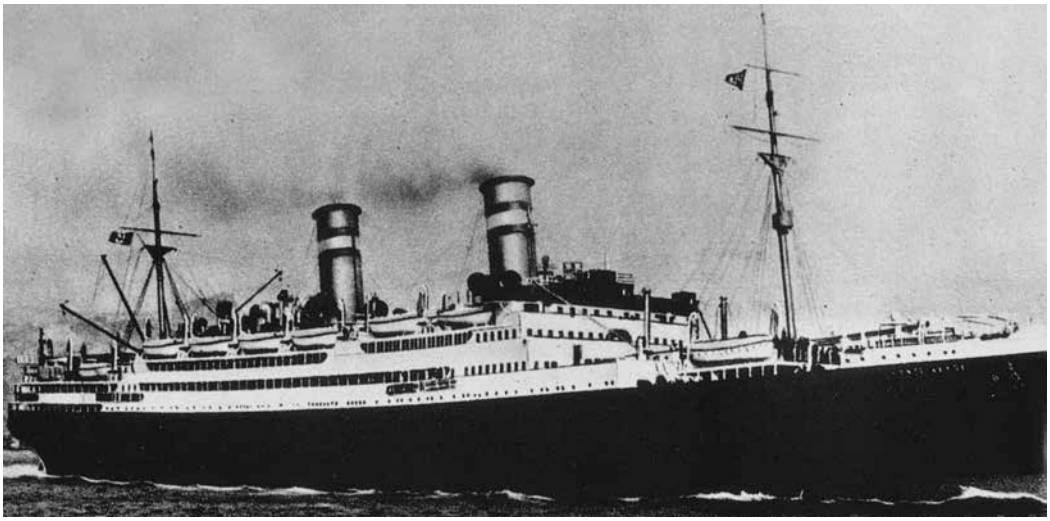

Ez a hatalmas monstrum, a Conte Verde szállított három európai küldöttséget a Mundialra. A 170 méter hosszú, 22 méter magas óceánjáró 15 nap alatt tette meg az utat Genova és Montevideo között

a nyáron portyára menni, mert úgy senkinek sem kellenének. Az érintett egyesületek nem tudnának a Közép-európai Kupára benevezni, s mivel a válogatott csak szeptemberben térne haza, veszélybe kerülne őszi szereplésének „erkölcsi sikere". *(Nemzeti Sport 1929. november 8.)* A sportújság ugyan bírálta a szövetség álláspontját, aztán a világbajnokság alatt alig-alig foglalkozott megfelelő terjedelemben a kinti eseményekkel. Ettől függetlenül a dél-amerikaiak időben megküldték felhívásukat, miszerint a nevezési díj 200 dollár, és aki részt kíván venni a versenyen, az fizesse be. *(Nemzeti Sport 1929. november 26.)* December közepére udvariasabbá vált a hangnem, ennek bizonyítékaként a rendezők felajánlották, hogy az osztrák, csehszlovák, olasz, spanyol és magyar profik finanszírozása érdekében az érintett öt szövetségnek, a már kialkudott összegeken felül, még körülbelül 4000 arany pesót (mintegy 11 000 pengőt) hajlandóak fizetni. *(Nemzeti Sport 1929. december 17.)*

A belga, a francia és a román csapat közös képe a Conte Verdén. Kicsit még edzettek is a játékosok

Akkorra az angolok a maguk részéről leszögezték, hogy a válogatottjuk az ígért, horribilis „280 000 pengőért sem vesz részt a dél-amerikai futball-világbajnokságon". *(Nemzeti Sport 1929. december 30.)* A felháborodott uruguayiak fenyegetőzni kezdtek, még azt is felvetették, hogy kilépnek a FIFA-ból, ha az európaiak bojkottálják a tornát, s a távollétükkel tüntető országokból pedig egyáltalán nem fogadnak túrázó klubokat. Azonban már „csupán" százezres stadiont emlegettek, amelynek építésében „volt ugyan némi késés a földmunkák körül", illetve azt, hogy szükség esetén a Nacional otthonát át lehetne alakítani három hét leforgása alatt 80 ezresre. *(Nemzeti Sport 1930. január 14.)*

Ketten az amerikaiak közül: Bill Gonsalves (balra) és Bert Patenaude

Bár eldöntött tény volt, hogy nem megyünk a vébére, a helybéli szurkolók mégis uruguayi-magyar döntőt vártak. Ebben szerepe lehetett a Ferencváros egy évvel korábbi, fergeteges ottani játékának. *(Nemzeti Sport 1930. január 28.)*

Románia úgy határozott, hogy elküldi legjobbjait Montevideóba. *(Nemzeti Sport 1930. január 19.)* Ez azért is figyelemre méltó, mert akkor még úgy volt, hogy Franciaország nem nevez, válaszul Jules Rimet méltatlankodva bejelentette, hogy távozik a posztjáról. *(Nemzeti Sport 1930. február 23.)* Mit vélünk ebben érdekesnek? Nos, általánosságban elfogadott, hogy a francia külpolitika holdudvarába tartozó románok, jugoszlávok (egykori kisantant országok), illetve a belgák mintegy a politika nyomására vettek részt a szubkontinensen megrendezett futballfesztiválon.

Az ezüstérmes argentinok. Hátul, balról: Olazar, J. Evaristo, Monti, Botasso, Paternoster, Suárez, Della Torre, Tramutola. Elöl: Peucelle, Varallo, Stábile, M. Ferreira, M. Evaristo és a gyúró

Itt még teljes volt a barátság. Az argentinok és az uruguayiak együtt köszöntik a közönséget

Az egyre kétségbeesettebb Uruguay kiszivárogtatta, miszerint „Európa részvétlensége" miatt lemond a világbajnokság megrendezéséről, helyette „pánamerikai bajnokságot" fog lebonyolítani. *(Nemzeti Sport 1930. március 9.)* Megbízta Buero urat, Uruguay brüsszeli nagykövetét, hogy puhatolózzon az illetékes szövetségeknél, milyen feltételek mellett vállalnák mégis a szereplést. A következő válaszokat kapta: „Magyarország: csak akkor vesz részt, ha Uruguay teljesíti a pénzügyi feltételeket. Ausztria: semmi körülmények között nem vesz részt. Olaszország: esetleg, ha a tornát elhalasztják. Csehszlovákia: amennyiben a március 31-i közgyűlés úgy dönt, feltétlen részt vesz. Svájc: Barcelonában Uruguay ellen szavazott, nem megy tehát Montevideóba." *(Nemzeti Sport 1930. március 10.)*

A JLSZ közgyűlése kimondta, „amennyiben két európai nemzet útra kel, megy Jugoszlávia is." *(Nemzeti Sport 1930. március 18.)*

Franciaországban a közvélemény már lemondott a vébészereplésről, amikor „a Racing Club beadvánnyal fordult a szövetséghez, hogy hajlandó néhány idegen klubbeli játékossal megerősített csapatával képviselni" a nemzetet. *(Nemzeti Sport 1930. március 21.)* Negyedévvel a torna megkezdése előtt úgy festett, a „gall kakasok" nem lépnek porondra Uruguayban!

Március 30-án (tehát nem március 31-én) a csehszlovák szövetségiek a válogatottjuk kiutazása ellen foglaltak állást, „mert nem áll módjukban a legjobb csapat elküldése". *(Nemzeti Sport 1930. március 31.)* Buero úr azonban nem adta fel, május legvégén Prágába utazott, hogy megpróbálja rávenni a sportvezetőket álláspontjuk megváltoztatására. Küldetése nem járt sikerrel. *(Nemzeti Sport 1930. június 1.)*

„Uruguay újabb ajánlatot tett az MLSZ-nek, 20 személy költségeit viselné, négy további válogatott meccset is elhelyezne, de az MLSZ már nem tudja elfogadni az ajánlatot." *(Nemzeti Sport 1930. április 25.)* Azért nem, mert a közép-európai labdarúgó-szövetségek szilárdan elkötelezték magukat a távolmaradás mellett. És ezt a bojkottszerű alapállást markánsan tükrözték a honi sportlapban megjelentetett beszámolók. Íme, a vébé beharangozója: „Ma kezdő-

dik végül Uruguay fővárosában, Montevideóban az első világbajnoki torna. Az első napon a Franciaország–Mexikó és Belgium–USA mérkőzés jelenti a nyitányt. A világbajnoki torna győztese az »első futballvilágbajnok« címet kapja, de Európa nagy futballnemzetei kétségbe fogják vonni ennek a büszke címnek a jogosságát. Ma már megállapítható, hogy az első világbajnoki torna Montevideóban való megrendezése szerencsétlen ötlet volt. Európa, amely ugyan pillanatnyilag nem vitathatja a két olimpiai torna eredményei alapján a dél-amerikai futball világhegemóniáját, sajátos viszonyai miatt nem kelhetett át legjobb csapataival az óceánon, s olyan csapatokra volt kénytelen bízni képviseletét, amelyek messze állnak az európai első klasszistól. Európa sportközvéleménye fenntartással él, a világbajnokság realitását tagadja, de természetesen érdeklődéssel figyel a nagyjelentőségű futballesemény felé, amely tisztázhatja az amerikai futballnemzetek erőviszonyait, s a kiutazott néhány európai nemzeten keresztül újabb alkalmat ad a két világrész futballjának némi összehasonlítására is." *(Nemzeti Sport 1930. július 13.)* A „szerencsétlen ötletre" aztán semmiképpen sem rímelt a két hét múlva közölt információ: „A világbajnokság anyagi sikere biztosítva van. A három döntőmérkőzésre máris elkelt minden jegy, noha az eredetileg megállapított 100 000 jegy helyett 120 000-et adtak ki. Argentína mai meccse megmozgatta a La Plata folyó torkolatának túlsó partján fekvő argentin főváros népét. Buenos Airesből ma kilenc különhajó hozta át az érdeklődőket, akiknek száma több mint 10 000. A kicsinek bizonyult stadion körül rendőri intézkedésekre készülnek, hogy a fenyegető botrányokat megelőzzék." *(Nemzeti Sport 1930. július 27.)*

A belga John Langenus, a döntő játékvezetője

Ezek után nézzük, mi is történt az atlanti vizek másik partján! Az akkortájban kétmilliós náció lakóinak mintegy fele Montevideóban élt, így valamennyi mérkőzésre a fővárosban került sor, mégpedig három létesítményben. Összesen 590 549 néző látta a küzdelmeket, ami 32 808-as átlagot takar. Az európaiak közül a Genovából kihajózó Conte Verde gőzösön végül három csapat (a francia, a belga és a román) kelt át az óceánon, a negyedik, a jugoszláv küldöttség más utakon jutott el Uruguayba. A brazilok Rióban szálltak fel a 170 méter hosszú, 22 méter magas luxushajóra.

A 41 FIFA-tagállam közül 13 indult, ez csekély részvételi arányt takar. A négy óvilági együttes kilenc újvilágival nézett farkasszemet: Argentínával, Bolíviával, Brazíliával (az egyetlennel, amelyik a 2014-ig megtartott valamennyi világbajnokságon szerepelt), Chilével, az Egyesült Államokkal, Mexikóval, Paraguayjal, Peruval és Uruguayjal. Voltak kiemeltek (Argentína, Uruguay, Brazília, USA), a többieket melléjük sorsolták. Arra is figyeltek, hogy a négy európai külön csoportba kerüljön.

1930. július 13-án kerítettek sort a nyitómeccsre az Estadio Pocitosban (a Centenario építése még gőzerővel folyt), és 4444 drukker előtt a franciák 4:1-re megverték a mexikóiakat. (Egyéb források 6000 nézőről írnak.) Az első, történelmi jelentőségű gólt a francia Lucien Laurent lőtte a 19. percben. (A bátyja, Jean is kint volt a sorozaton, de nem játszott.)

A döntőbe a két nemszeretem szomszéd, Uruguay és Argentína jutott. 1930. július 30-án a belga Jan Langenus sípjelére mérkőztek az együttesek. (Hivatalosan 68 346, valójában legalább

93 000 néző előtt). Rengeteg argentin (számukat összesen körülbelül 25 ezerre teszik) érkezett, de olyan ellenséges hangulat fogadta őket a lelátókon, hogy nem merték lobogtatni a hazájuk zászlaját. A szünetre 2:1-es vezetéssel vonulhatott öltözőbe az Albiceleste. A második félidőben az uruk klasszisai (Nasazzi, Andrade, Mascheroni, Scarone, Dorado, Cea) megrázták magukat, három gólt szereztek és 4:2-re győztek. Igaz, az utolsó találat a 89. percben esett, így a csata mindvégig heves, fordulatos és izgalmas volt. A hazaiak vehették kézbe először Abel Lafleur enyhén szecessziós kompozícióját, amely 30 centi magas, 1800 grammos, 18 karátos aranyból készült. Értékét akkor 50 ezer frankra becsülték, s a sorozat szellemi atyja után Rimet-kupa néven emlegetik.

Jules Rimet átadja a trófeát az uruguayi államelnöknek, Raoul Judénak

A 3,89-es gólátlag ma már irigylésre méltó, és az a tény is, hogy egyetlen játékost állítottak ki. A kétes dicsőség a jó nevű Placido Domingónak (Peru) jutott. A gólkirályi trónust 8 találattal az argentin Guillermo Stábile szerezte meg. A vébé legfiatalabb gólszerzője Kovács Miklós (Románia) volt, alig múlott 18 esztendős. Később játszott a magyar válogatottban is. A harmadik helyen az USA végzett (az eredmények alapján állapították meg). És még valamiről: az inflációtól és gazdasági depressziótól gyötört rendezők 12 719 peso nyereséggel zártak, ami tekintélyes haszonnak számított.

Nyolc és fél évtized távlatából is lehangoló a *Nemzeti Sport* hozzáállása a világbajnoksághoz, valamint a tájékozatlansága. Sokkal inkább foglalkozott a szinkronban zajló Közép-európai Kupa mérkőzéseivel, semmint a dél-amerikai történésekkel. Jellemző eset, hogy a francia–mexikói párharcnak a félidei eredményét közölte (3:0), mivel csak az érkezett meg, ám a következő számába sem tette be a végeredményt, az olvasó csupán a mellékelt táblázatból silabizálhatta azt ki. *(Nemzeti Sport 1930. július 15.)* Az USA–Belgium mérkőzés végeredményét végig következetesen rosszul írta, a tabellákon is a pontatlanul (2:0) jelenítette meg. *(Nemzeti Sport 1930. július 18.)* Valójában 3:0-ra győztek az amerikaiak.

Egy uruguayi és egy argentin klasszis: Héctor Scarone és Guillermo Stábile

A beszámolók egyikében – mintegy mellékesen – utalt rá a szerző, hogy az Orth György által vezetett chilei tizenegy megverte Franciaországot. *(Nemzeti Sport 1930. július 20.)* (A csapatával az 5. helyen végző magyar edző talán megérdemelt volna néhány elismerő szót.) A korábban csepült, „európai pótcsapatok egyikeként” említett gárdát ellenben megdi-

csérte: „A harmadik helyért Európa legsikeresebben küzdő együttese, Jugoszlávia küzd meg az USA-val. Bízunk abban, hogy az SHS (Szerbia-Horvátország-Szlovénia – *a szerzők*) együttes megmenti – legalább részben – az óvilág becsületét." *(Nemzeti Sport 1930. július 30.)* Más lapra tartozik, hogy nem vívtak bronzmérkőzést…

A montevideói fináléról az évek óta Uruguayban élő *Rosenberg Gábor* a sportújság negyedik (!) oldalán számolt be, ez természetesen nem az ő hibája volt, ám aki beleolvas cikkébe, azonnal észreveszi, hogy nem látta az összecsapást, hanem a helybéli orgánumokból ollózta össze. Úgy tűnik nekünk, spanyolból fordíthatta a jelentését, tetejébe meglehetősen rossz magyarsággal. „Uruguay lobogóját ismét győzelmi árbocra vitte az uruguayi futballisták sikere. A kétszeres világbajnokság után ott sorakozik most Uruguay harmadik győzelme a futball történetében, hogy örökké emlékeztessen arra a nagy teljesítményre, világraszóló sikerre, amit ez a pompás tudású futballnemzet kivívott Páris, Amsterdam és Montevideo küzdelmeiben. A szerdai döntő, amelyben Argentína állította szembe legjobbjait az otthonában küzdő világbajnoki együttessel, megmozgatta az uruguayi közönséget. A stadion hihetetlen izgalom tüzében izzott, míg a labda a két csapat játékosai között cikázva hordozta a tudás, a szerencse és balszerencse pillanatait a két kapu között." *(Nemzeti Sport 1930. augusztus 1.)* Ugyanő, valamivel korábban, az Uruguay–Jugoszlávia (6:1) meccs után: „Minden tárgyilagos szemlélő igazat adott a mai első félidő eseményei alapján az otthon maradt európaiaknak. Magam is elismerem: magyarok okosak voltak, hogy nem jöttek el." *(Nemzeti Sport 1930. július 28.)* Mindehhez vegyük hozzá, hogy az éremesélyeket latolgató dolgozatát a vébé végéhez közeledve közölte a sportújság! Például a brazilokról akkor tudhatta meg az érdeklődő, hogy „favoritok", amikor már rég kiestek… *(Nemzeti Sport 1930. július 23.)*

Manuel Ferreira, az 1930-as argentin válogatott csapatkapitánya, az Estudiantes La Plata legendája évtizedek múltával tanulságos fejtegetésbe fogott a kortárs futballisták szerepfelfogásával kapcsolatban. Nyilatkozatából kiderül, hogy a XX. század második felére nem csupán a feladatkörök módosultak, hanem a labdarúgók játékfilozófiája is jelentős mértékben megváltozott. „A válogatott csapat minden játékosának szinte meg volt szabva, hogy hol fordulhat meg a pályán. Egy körülhatárolt területen. Ha a másik oldalra került a labda, nem futott más utána, csak akinek ez posztjánál fogva feladata lehetett. Hogy egy hátvéd az ellenfél kapuja elé kerüljön, teljesen elképzelhetetlen volt. Egy-egy játékos alig számított társa támogatására, saját területén saját magának kellett a labdát megszereznie. Bár ez a játék nem volt olyan rugalmas, mint a mai »totális« labdarúgás, de szebb volt, a közönségnek is jobban tetszett. (…) A mi időnkben nem a mindenáron való győzni akaráson volt a hangsúly, hanem a játék szépségén. Ha jól játszottunk, de mondjuk, kikaptunk, nem voltunk nagyon letörve. Viszont alig tudtunk örülni olyan győzelemnek, amikor a közönségnek csalódást okoztunk játékunkkal. (…) Az amatőrszellem hanyatlása visszavetette labdarúgásunkat. A mai futballista sok pénz reményében szívfájdalom nélkül otthagyja csapatát. Némelyik szinte évenként cserél »gazdát«. A mai labdarúgó alkalmazottja egy hatalmas látványossági iparnak." *(Labdarúgó VB '78)*

Korein József, a Racing Club Avellaneda kapusa (korábban védett a III. kerületben, az Ungvári TK-ban és a prágai Spartában is), Ferreira ellenfele hazaküldött levelében kissé árnyaltabban láttatta az amatörizmus és a „piszkos anyagiak" problematikáját: „Minden közepes játékos kap meccsenként 15-20 dollárt, a jobbak pedig 40-50 dollárig is felmennek. A legtöbb emellett még 300-300 dollárral dotált állást is kap, feltéve, hogy akar dolgozni. Mert nem muszáj." *(Nemzeti Sport 1927. február 16.)* Márpedig a Nolónak becézett Manuel Ferreira

A döntő hat gólja. 1:0: Dorado (uruguayi)

1:1: Peucelle (argentin)

1:2: Stábile (argentin)

2:2: Cea (uruguayi)

3:2: Iriarte (uruguayi)

4:2: Castro (uruguayi)

a nagyon jó futballista kategóriájába tartozott, nyilván tudásának megfelelően honorálták az illetékesek. Ez pedig azt jelenti, hogy az 1920-as évek utolsó harmadában az argentin „amatőrök" krémje többet keresett, mint a legjobban fizetett magyar profik.

I. világbajnokság (Uruguay, 1930. július 13. – július 30.)
Mérkőzések száma: 18. Gólok száma: 70 (3,89-es átlag)
Összneźőszám: 590 549 (32 808-as átlag)

1. csoport: Franciaország–Mexikó 4:1, Argentína–Franciaország 1:0, Chile–Mexikó 3:0, Chile–Franciaország 1:0, Argentína–Mexikó 6:3, Argentína–Chile 3:1. *A csoport végeredménye:* 1. Argentína 6 pont, 2. Chile 4, 3. Franciaország 2, 4. Mexikó 0

2. csoport: Jugoszlávia–Brazília 2:1, Jugoszlávia–Bolívia 4:0, Brazília–Bolívia 4:0. *A csoport végeredménye:* 1. Jugoszlávia 4, 2. Brazília 2, 3. Bolívia 0

3. csoport: Románia–Peru 3:1, Uruguay–Peru 1:0, Uruguay–Románia 4:0. *A csoport végeredménye:* 1. Uruguay 4, 2. Románia 2, 3. Peru 0

A futballtörténelem első világbajnoka, Uruguay válogatottja. Állnak, balról: Figoli gyúró, Álvaro Gestido, José Nasazzi, Enrique Ballestrero, Ernesto Mascheroni, José Leandro Andrade, Lorenzo Fernández, Greco gyúró. Elöl: Pablo Dorado, Héctor Scarone, Héctor Castro, Pedro Céa, Santos Iriarte

4. csoport: Egyesült Államok–Belgium 3:0, Egyesült Államok–Paraguay 3:0, Paraguay–Belgium 1:0. *A csoport végeredménye:* 1. Egyesült Államok 4, 2. Paraguay 2, 3. Belgium 0

Elődöntő: Argentína–Egyesült Államok 6:1, Uruguay–Jugoszlávia 6:1

Döntő

Uruguay–Argentína 4:2 (1:2)

Montevideo (Centenario Stadion), 68 346 néző. Jv.: Langenus (belga)

Uruguay: Ballestrero – Nasazzi, Mascheroni – Andrade, Fernández, Gestido – Dorado, Scarone, Castro, Cea, Iriarte. Szövetségi kapitány Alberto Supici

Argentína: Botasso – Della Torre, Paternoster – J. Evaristo, Monti, P. A. Suárez – Peucelle, Varallo, Stábile, M. Ferreira, M. Evaristo. Szövetségi kapitány: Juan José Tramutola

Gólszerző: Dorado 12., Peucelle 20., Stábile 39., Céa 57., Iriarte 68., Castro 89.

A világbajnok uruguayi válogatott kerete (mérkőzések/gólok):

Enrique Ballestrero 4/-3 kapus, Ernesto Mascheroni 3, José Nasazzi 4, Domingo Tejera 1 hátvédek, José Leandro Andrade 4, Lorenzo Fernández 4, Álvaro Gestido 4 fedezetek, Juan Pelegrino Anselmo 2/3, Héctor Castro 2/2, José Pedro Cea 4/5, Pablo Dorado 3/2, Victoriano Santos Iriarte 4/2, Pedro Petrone 1, Héctor Pedro Scarone 3/1, Santos Urdinarán II 1.

Nem játszó tartalékok: Miguel Cappuccini kapus, Emilio Recoba hátvéd, Juan Carlos Calvo, Ángel Melogno, Carlos Riolfo fedezetek, Juan Conduelo Píriz, Zolio Saldombie csatárok.

A góllövőlista élcsoportja:

8 gólos: Stábile (argentin), 5 gólos: Cea (uruguayi), 3 gólos: Anselmo (uruguayi), Bek (jugoszláv), Patenaude (amerikai), Peucelle (argentin), Preguinho (brazil)

Megszületett a Wundermannschaft

- ***Bécsben Meisl csapata 5:0-ra verte meg a skót válogatottat***
- ***Megkezdődött Carcano Juventusának aranyos fél évtizede***
- ***Az Arsenal először vitte Londonba az angol bajnoki címet***

Bécs is változik. Ma egy kínai vendéglő működik azon a helyen, szemben az egykori „káukás" hadügyminisztérium épületével, ahol hajdanán a Ring Kávéház várta a vendégeit. A Stubenring 18. alatt a bécsi labdarúgás számos fontos kérdése dőlt el egykoron, futballvezérek, újságírók, korábbi játékosok, bennfentes szurkolók szürcsölgették ott a kávéjukat. Éppen 1931 májusát

A bécsi Paul Meissner híres, 200×160 centis olajfestménye, a Wunderteam, azaz a Csodacsapat

írták, az osztrák válogatott nagy mérkőzésre készült. A kontinensen még veretlen, bombaerős skótokat várta a császárvárosba.

Hugo Meisl szövetségi kapitány, az osztrák futball első számú vezére napok óta gondolkodott, kiket küldjön harcba. A védelem névsorát hamar felírta egy papírra, Rudi Hident (WAC) tartotta a legjobb kapusnak, Roman Schramseist (Rapid) és a már 33 éves Josef Blumot (WAC) a legkiválóbb hátvédeknek. A fedezetsorba Hans Mockot (Austria), Josef Smistiket (Rapid) és Karl Gallt (Austria) szánta, közülük azonban Mock megsérült, Georg Braun (WAC) lépett így előre. A csatársor összeállítása okozta Meislnek az igazi fejtörést, idézte *Karl Heinz Schwind* a *Geschichten aus einem Fussball-Jahrhundert* című könyvében. Meisl abban biztos volt, hogy a legjobb három futballista a belsőcsatárok posztjára Fritz Gschweidl (Vienna), Matthias Sindelar (Austria) és Anton Schall (Admira) lenne. Ugyanakkor élénken élt benne egy 1929 eleji, nürnbergi Dél-Németország–Alsó-Ausztria találkozó emléke, a mérkőzést a csupa bécsi játékosból álló vendégek 5:0-ra elveszítették. Elöl a jobbösszekötő Sindelar és a középcsatár Gschweidl kettőse sehogyan sem illett egymáshoz. Olyan rosszul játszottak, hogy a „Papírember” csupán egy

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1930

A Rapid Prágában meglepte a Spartát

A Rapid az első négy KK-idényben háromszor is eljutott a döntőbe, ezért aztán nehéz volna vitatni, megérdemelten szerezte-e meg a trófeát. Első osztrák csapatként nyert. Volt már korábban győztese a cseheknek (Sparta) és kettő is a magyaroknak (Ferencváros, Újpest), 1930-ban pedig következtek a bécsiek. A finálé tulajdonképpen az 1927-es megismétlése volt. Akkor a Sparta lényegében véve már az első találkozón, Prágában döntött, négygólos előnyt szerezve. A Rapid ezúttal nem követett el hasonló hibát, sőt megnyerte az első összecsapást. A spartások nem adták fel, a Hohe Wartében a publikum elhűlve látta, ahogy – Kaburek megnyugtatónak tűnő gólja után – a vendégek jobbösszekötője, a fiatal Josef Košťálek duplázik. Egy másik Josef, Smistik a második félidőben kiegyenlített, de Košťálek a hajrában szerzett még egy gólt. Rendkívüli izgalmak közepette ért véget a mérkőzés, győztek a csehek, ám összesítésben az SK Rapid megőrzött egy gólt az előnyéből.

Döntő, 1. mérkőzés
Sparta–SK Rapid 0:2 (0:1)
1930. november 2., Prága, 25 000 néző. Jv.: Sophus Hansen (dán)
Sparta: Bělík – Burgr, Hojer – Madelon, Pešek-Káďa, Srbek – Patek, Košťálek, Braine, Silný, Hejma
Rapid: Bugala – Schramseis, Czejka – Rappan, J. Smistik, Vana – Kirbes, Weselik, Kaburek, Luef, Wesely
Gólszerzők: Luef (9.), Weselik (57.)
2. mérkőzés
SK Rapid–Sparta 2:3 (1:2)
1930. november 12., Bécs, 25 000 néző. Jv.: Sophus Hansen (dán)
Rapid: Bugala – Schramseis, Czejka – Rappan, J. Smistik, Vana – Kirbes, Weselik, Kaburek, Luef, Wesely
Sparta: Bělík – Burgr, Čtyřoký – Madelon, Pešek-Káďa, Srbek – Podrazil, Košťálek, Braine, Silný, Hejma
Gólszerzők: Kaburek (17.), J. Smistik (67.), ill. Košťálek (25., 27., 87.)
Kupagyőztes a Rapid, 4:3-as összesítéssel.

mérkőzésre került vissza, s a center is csak jobb híján maradt, a klubformája egyáltalán nem indokolta a beválogatását. A következő tizenkét meccsen mindössze három gólt szerzett a nemzeti csapatban. Meisl azonban megérezte, hogy érdemes egymás mellé állítani őket. Egyszerűen biztos volt abban, hogy luxus lenne bármelyiküket is nélkülözni. Kicsit azért változtatott: Sindelart vezényelte középre, és Gschweidlt összekötőbe. A két szélső kapcsán elbizonytalanodott. Korábban Ignaz Sigl (Admira) és Anton Brosenbauer (Vienna) is játszott a jobb-, illetve Ferdinand Wesely (Rapid) és a rutinos Johann „Hansi" Horvath (Wacker) a bal oldalon, de Meisl – miként a közvélemény, illetve a Ring Kávéház mindentudóinak többsége – egyikükkel sem volt elégedett. Inkább két újoncot avatott, Karl Zischeket (Wacker) és Adolf Voglt (Admira). A két húszéves fiatal beállítása találkozott állandó asztaltársasága, a vezető futballszakírók véleményével is, ezért is mondta aztán Meisl: „Da habt's euer Schmieranski-Team" („itt van nektek a Schmieranski-csapat" – a bécsi futballszlengben tett utalás a csapat védekező összeállítására.). A válogatottat ezután Schmieranski-csapatként emlegették, egészen addig, amíg eredményeivel nem szerzett egy másik becenevet: Wundermannschaft (Csodacsapat).

A Rapid. Hátul, balról: F. Smistik, Vana, Rappan, Weselik, Bugala, J. Smistik, Kaburek, Luef, Skoumal. Elöl: Kirbes, Wesely, Dionys Schönecker szakosztályvezető, Edi Bauer edző, Schramseis, Czejka

A Sparta. Balról: Jack Dick edző, Podrazil, Madelon, Košťálek, A. Hojer, Srbek, Braine, Pešek-Káďa, Silný, Burgr, Hejma, Hátle

A gárda az első nagy lépést a skótok ellen tette meg a halhatatlanság útján. Szenzációs játékkal 5:0-ra nyert, egy olyan tizeneggyel szemben, amelyet korábban senki sem tudott legyőzni a kontinensen. A két debütáló közül Zischek két, Vogl egy gólt szerzett, s bevette a szigetlakók kapuját Sindelar és Schall is. A csoda bő egy héttel később folytatódott. Negyvenezer berlini irigykedett a bécsi vendégek fantasztikus játékára, a változatlan tizeneggyel kiálló osztrákok 6:0-ra nyertek. Az öt csatárból ezúttal csak Sindelar nem talált a kapuba, Schall mesterhármasig jutott. Meisl csapata bő két évvel korábban csődnek tűnt a délnémetek ellen, most pedig kiütötte a szomszéd országos válogatottját. A vén kontinensre való nemzeti tizenegy ilyen rövid időn belül két ilyen nagyszerű eredményt korábban még nem ért el, mint a skótok, majd a németek elleni diadal volt! Utóbbi ráadásul meghozta a csapat új „becenevét", miután a német sajtó így lelkesedett: „Ein Wunderteam spielt auf". („Egy Csodacsapat parádézott".) A Wunderteamből Wundermannschaft lett – de a lényeg, hogy ez lett az első európai futballválogatott, amely a teljesítménye alapján külön nevet kapott.

Semmi túlzás nem volt a minősítésben! Meisl együttese a következő ősszel 5:0-ra megverte a Nemzetközi Munkásolimpiára néhány hónappal korábban elkészült Práterben a németeket, 2:2-t játszott a magyarokkal a Hungária körúton (milyen értékes eredményünk volt ez!), majd Bázelben 8:1-re agyonverte a svájciakat. Tavasszal 2:1-re győzött az olaszok ellen, ezt a rangadót már 63 000 néző látta a zsúfolásig telt a Práterben. Ez Sindelar nagy meccse volt, két góljára Meazza révén csak eggyel feleltek az olaszok. *Karl Heinz Schwind* már idézett könyvében három mérkőzést emel ki külön is a Wundermannschaft történetéből, a skótok elleni nyitányt, majd az angolok elleni, 1932. december 7-i londoni vereséget (3:4), a korszak egyetlen botlását, illetve a magyarok elleni 8:2-t. Az eredeti csapathoz képest két poszton változott meg a mieink elleni tizenegy: Smistik és Gall helyett Leopold Hoffmann és Walter Nausch került a fedezetsorba. A Hohe Wartében 63 000 néző előtt a magyarok egyszerűen

Króni, a massachusettsi légiós

1922-ben Sam Mark, egy massachusettsi üzletember megalapította a Fall River nevű klubot, amely rövid, 1931-ig tartó regnálása alatt hatszor nyert bajnoki címet az ASL-ben, és játékosokat adott az Egyesült Államok az első labdarúgó-világbajnokságról, Uruguayból bronzéremmel hazatérő válogatottjába. A főként skótokból verbuvált, s ezért kék-fehér szerelésbe öltözködő gárda 1930 nyarának legvégén Közép-Európában túrázott, és ennek a portyának aztán nem várt magyar vonatkozásai lettek. A húsz mérkőzésre tervezett fellépéssorozatra összesen tizenhárom játékost hozott magával a csapat, ezért jószerével még le sem horgonyzott a labdarúgóit Európába szállító gőzös Cherbourg kikötőjében, az amerikai csapat túraügyeit intéző dr. Máriássy Lajos már táviratozott is Budapestre, hogy kölcsönkérje Korányi I Lajost, Turay Józsefet és Lázár Gyulát az FTC-től a Slavia Praha elleni meccsre. (Nemzeti Sport 1930. augusztus 20.) *A Króninak becézett Korányi játszott is a prágai találkozón (2:2), majd a vele készült interjúban nem kis megrökönyödéssel mesélte, hogy újdonsült társai közül „egyik sem iszik semmiféle szeszesitalt, csak vizet."* (Nemzeti Sport 1930. augusztus 22.) *(Mint közismert, a hatalmas termetű hátvéd egyáltalán nem vetette meg a bort.)*

Augusztus 23-án a Fall River „érthetetlenül súlyos vereséget" szenvedett Bécsben a WAC-tól, 6:0-ra győzték le a vendéglátók. (Nemzeti Sport 1930. augusztus 24.) *Másnap azonban „az amerikánus skótok"*

nem bírtak az élete mérkőzését játszó Sindelarral, aki amellett, hogy három gólt szerzett, további ötöt (!) előkészített. Alig maradt el mögötte a négygólos Toni Schall…

Nem volt szégyellnivaló eredmény az angolok elleni vereség sem. A „háromoroszlánosok" korábban nem fogadtak egyetlen közép-európai csapatot sem az otthonukban, s a nyugat- vagy dél-európaiakat pedig nagyon elverték. (6:1 1923-ban a belgák ellen, 7:1 1931-ben a spanyolokkal szemben.) Bő két évtizeddel a magyarok elleni, 1953-as 6:3 előtt az ottani sajtó elsütötte már a birtokos jelzős szerkezetet: „Az évszázad mérkőzése". Az angolok nagy nehezen nyertek ugyan 4:3-ra, de ki tudja, mi lett volna az eredmény, ha Gschweidl nem sérül meg a találkozó elején, vagy ha Vogel nem hagyja ki a helyzetét az utolsó percekben. A brit sajtó egyetértett: „Ez volt a legjobb csapat, amely valaha kiállt Anglia ellen." Két további győzelem, hazafelé Londonból a belgák elleni 6:1, majd 1933 februárjában a franciák elleni 4:0 lezárta a Wundermannschaft nagy korszakát. Hugo Meisl gárdája 1931 májusának közepétől 21 hónap alatt 15 meccset játszott, 12 mérkőzést nyert meg, két döntetlen mellett egyszer kapott csak ki, s 62 gólt szerzett 18 ellenében. Hiden, Schramseis, Rainer, Blum, Sesta, Braun, Mock, Smistik, Hofmann, Nausch, Gall és a pazar támadóötös, Zischek, Gschweidl, Sindelar, Schall és Vogl alkotta keretet. A gólok pontosan felét Schall (19) és Sindelar (12) lőtte. Feltétlenül meg kell említeni, hogy Hugo Meisl szövetségi kapitány munkáját a kiváló és Magyarországon is mélyen tisztelt angol edző, Jimmy Hogan segítette.

Michael John a Magyarországon a *Replika 1999. júniusi, 36-os* számában *Kállai Tibor* fordításában megjelent tanulmányában utalt rá, hogy „az 1930-as évek csodacsapatának körülbelül a fele bevándorlók gyermeke volt, vagy maga is az akkori osztrák államhatárokon túli vidékeken született." Noha a példaként felsorolt játékosok (Cisar, Urbanek, Bican, Karburek) később kerültek csak hivatalos mérkőzésekre a válogatottba, a megállapítás igaz néhány kulcsjátékosra, elsősorban a morva származású Sindelarra, valamint Sestára és Zischekre is.

magabiztosan megverték a Tandlert és Sindelart is pályára vezénylő Austriát (3:1). (Nemzeti Sport 1930. augusztus 25.) *A császárváros sajtója olvadozott a gyönyörűségtől: „A legjobb háború előtti angol profi klasszis" – írta jellemzésül.* (Nemzeti Sport 1930. augusztus 26.)

Augusztus 30-án a Fall River meglehetősen könnyedén elintézte Pozsony csehekből álló válogatottját 3:1-re. A találkozón az amerikaiakat erősítette Hungler (Hunyadi) János a Ferencvárosból. (Nemzeti Sport 1930. augusztus 31.) *A következő napon az Üllői út 6000 nézője reális képet alkothatott a massachusettsi vendégek tudásáról, a Fradi ugyanis lesöpörte őket a porondról (6:2), hasztalan próbálta felvenni a harcot a Csunginak becézett Hungler honfi- és klubtársaival. „A Fall River csapatában (…) csak egy-két jó futballista van, ez azonban kevés ahhoz, hogy az együttesből olyan csapatot alakítson, mint amely méltóan reprezentálhatná az amerikai bajnokság győztesét." A megalázó kudarc után a vesztesek vezetői a túra azonnali megszakítása és a hazautazás mellett döntöttek.* (Nemzeti Sport 1930. szeptember 1.)

Az amerikaiak szerelése

A bajnoki aranyat egyébként a Vienna szerezte meg az Admira és a Rapid előtt. Bécs legrégebbi alakulata az első bajnoki címét nyerte meg – mindössze egyetlen vereséget szenvedve.

Németországban a berlini Hertha megvédte a bajnoki trónusát – erre korábban csak az 1. FC Nürnberg volt képes. A fővárosi klub sorozatban hatodszor, de egyben utoljára játszott a Viktoria-serlegért, illetve szerezte meg a bajnoki címet. 1931-et írtak akkor, nincs még egy olyan európai főváros, amelynek csapata az elmúlt 85 évben ne nyert volna bajnoki címet. Sok gond övezte az idényt, a német gazdaságot is érintő világválság, illetve az abból következő munkanélküliség visszavetette a nézőszámot, s megrendítette a sportegyletek financiális helyzetét is. A német szövetség szigorúan kötötte magát az amatőrszabályzathoz, s ennek egyik kárvallottja a Schalke 04 lett. 1930. augusztus 25-én a Nyugatnémet-alszövetség a klub 14 futballistáját profinak nyilvánította, majd eltiltotta. Az egyesület 1931 januárjában térhetett vissza az alszövetség kötelékébe, a játékosok büntetése az idény végéig, június elsejéig tartott. A szilencium alatt a német válogatottban sem játszottak a gelsenkircheniek legjobbjai, a visszatérést követően, 1931 szeptemberében Szepan, Kuzorra és Tibulski is pályára lépett a dánok ellen, Hannoverben. Hamarosan a Schalke nagy korszaka követte a Herthaét, ám az 1931-es tavasz még a berlinieké volt.

A kék-fehérek szoros meccseket játszottak, de mindegyiket megnyerték a Viktoria-serlegért vívott négymérkőzéses menetelés során. A VfB Bielefeldet 5:2-re, az SpVgg Fürthöt 3:1-re, az elődöntőben a Hamburger SV-t 3:2-re verték meg, és ugyanezzel az eredménnyel zárták az 1860 München elleni döntőt is. A bajorok nem adták könnyen magukat. Kölnben kétszer is vezettek, de a Hertha mindkétszer egyenlített, majd az országos sorozat gólkirálya, Willi Kirsei révén a 89. percben megszerezte a győztes találatot is.

Angliában mérföldkőhöz érkezett a liga története: először szerzett bajnoki címet az ország déli részére való csapat. Az Arsenal fantasztikus mutatókkal zárta a szezont: az első öt meccset megnyerte, az első 18 fordulóban csupán egyszer szenvedett vereséget, rekordot jelentő 66 pontot gyűjtött. Támadói 127 gólig jutottak, ami ugyancsak csúcs lett volna – ha a második helyezett, hét ponttal lemaradó Aston Villa nem szerez 128 gólt. Herbert Chapman huszonkét játékossal játszotta végig az idényt, a legtöbbet szóhoz jutók tizenegye az alábbi volt: William Harper – Tom Parker, **Eddie Hapgood** – Bob John, Herbie Roberts, Bill Seddon – Joe Hulme, David Jack, Jack Lambert, Alex James, Cliff Bastin.

Az FA-kupában a West Bromwich Albion második ligás csapatként győzött. A Wembley-ben rendezett finálé egyben derbi volt, hiszen a West Brom a Birmingham Cityt győzte le 2:1-re.

Csehszlovákiában a Slavia továbbra is uralta a hazai frontot. Mint már az előző idénynél említettük, 1930 szeptemberében megnyerte

a Středočeský pohár előző idénybeli kiírását, majd megvédte elsőségét a bajnokságban is. Ez volt sorozatban a második idénye, amelyben bajnoki mérkőzéseken százszázalékos maradt hazai pályán. A profi bajnokság megszületése óta minden esztendőben kiírt amatőrbajnokságot (Amatérské Mistrovství) az 1. ČsŠK Bratislava nyerte meg, története során (1927 után) másodszor. A pozsonyiaknak még erősebb csapata, vagy még kiválóbb belsőhármasa volt, mint az előző években. Anton Bulla (azaz Bulla Antal), valamint a játékos-edző, a korábbi újpesti gólkirály, az akkor már a 36. évében járó, egyébként a döntő mindkét meccsén gólt szerző Priboj István és nem utolsósorban Kubala László későbbi sógora, a spanyol futballban edzőként nagy karriert befutó Ferdinand Daučík alkotta a triót.

Olaszországban a Juventus fennállása során harmadszor szerezte meg a bajnoki címet, de talán ennél is fontosabb, hogy ez volt az első a harmincas évek campionatóját meghatározó, nagy ötös szériában. Valójában az Il Quinquennio d'orónak, „arany fél évtizednek" nevezett időszak volt az, amelyben a Juventus Itália és egyben Európa legjobbjai közé emelkedett. Az 1931-es diadala pedig az első, amelyet a klub a profi korszakban elért. A nagy változások mögött a legendás klubelnök, az akkor a harmincas éveinek végén járó Edoardo Agnelli állt. 1923-ban, 31 évesen került a Juve élére, amely – köszönhetően a FIAT céget tulajdonló család bőkezűségének – hamarosan minden korábban vágyottnál is jobb anyagi lehetőségek közé került. Agnelli pénzéből – egyébként valójában a családi birtokon, Villar Perosában – edzőpálya létesült, majd sorban érkeztek a kiváló játékosok. Elsőrangú külföldiek (előbb a magyarok, Hirzer és Viola, aztán az argentinok, Orsi, Cesarini, Monti), s remek olasz futballisták, akik közül néhányan 1934-ben vagy 1938-ban világbajnoki, 1936-ban olimpiai aranyérmet vehettek át, illetve sorozatban ötször is megnyerték a Serie A-t. (Hasonló bravúrra 2016-ig, a pályán elért eredményeket tekintve, egyetlen más olasz csapat sem volt képes. Az Inter ugyan sorozatban ötször nyerte el a bajnoki címet, de 2005–2006-ban a Juve megbüntetése után lett csak első. 2016 tavaszán a Juventus megismételte a harmincas évekbeli nagy elődök ötös diadalát.)

A Juventus a nagy sorozatot megkezdő bajnokcsapata. Hátul, balról: Ferrari, Combi, Vecchina, Caligaris, Munerati, Barale II, Rier, Varglien I. Elöl: Orsi, Rosetta, Cesarini

Agnelli a barátjával és bizalmasával (a klub korábbi játékosával), a mai értelemben körülbelül a sportigazgatói posztot ellátó Giovanni Mazzonisszal egyetértett abban, hogy a védelem (Combi – Rosetta, Caligaris) világszínvonalú, de a fedezetsor és a csatársor is erősítésre szorul. A középfedezet posztjára már 1928-ban megnyerték a fiumei származású Mario Varglient, ám a két összekötőt nagyon sokáig keresgélték. Az itáliai születésű, de Argentínában felnőtt Renato Cesarini 1929 végén, kora kétségtelenül legkiválóbb olasz balösszekötője, Giovanni Ferrari 1930 nyarán csatlakozott a csapathoz. Cesarini is tulajdonképpen az új szezonban jelentett erősítést, noha előző márciustól játszott már néhány bajnoki mérkőzést. Mindketten kiválóan megértették magukat az amszterdami olimpia után szerződtetett Raimundo Orsival, akit annak ellenére is megérte a Juvénak szerződtetni, hogy az argentin szövetség akadékoskodása miatt bő egy évet ki kellett hagynia. Orsi különben a horribilis fizetése mellé egy lakást és egy FIAT 509-est is kapott.

Virginio Rosetta

Ilyen autót ajándékozott az Agnelli család Orsinak

Volt még egy nagyon fontos tényezője a Juventus sikereinek: az edző, Carlo Carcano személye. Az egykori válogatott futballista az Alessandria kispadját hagyta el a Juve hívására. Kiváló munkát végzett a „zebráknál", nem szólva arról, hogy mindmáig ő az egyetlen olasz edző, aki egymást követő négy idényben bajnoki címet tudott nyerni a Serie A-ban. Carcano munkáját sokra tartotta Vittorio Pozzo, több ízben is segítségül hívta a trénert a válogatotthoz, sőt 1934-ben, az első megnyert világbajnokságon éppen Carcano számított Pozzo jobb kezének. Fél évvel később az olasz futball addigi legeredményesebb hazai klubedzőjének távoznia kellett a Juve éléről, miután homoszexualitással vádolták meg.

Mario Varglien I

A Spanyol Kupát még Copa del Rey néven, sőt hivatalosan Copa de Su Majestad El Rey Alfonso XIII néven írták ki, ám miután április 14-én kikiáltották a második Spanyol Köztársaságot, a sorozat neve rövid időre Copa de Españára, majd hamarosan Copa de la Repúblicára változott. A detronizáció egyik, a futballra vonatkoztatott következménye bizonyos csapatok nevének megváltozása volt: amelyik korábban viselte a Real szócskát, most kénytelen volt megválni tőle. A Real Madridból például ismét Madrid FC lett. Még érdekesebben járt a Real Sociedad, amelynek neve Donostia FC-re változott. A sorozatot újból az Athletic Club de Bilbao nyerte meg, a döntőben 3:1-re győzött a története során először egy országos titulus közelébe jutó Betis Balompié ellen. A baszkok ismét dupláztak, miután megnyerték a még április közepe előtt véget ért bajnokságot is. Érdekes, hogy három klub (az Athletic mellett a Racing de Santander és a Real Sociedad) is 22 ponttal végzett, a bilbaóiak javára mindenkinél

A Real Madrid gárdája. Hátul, balról: Quincoces, Hilario, Leoncito, Ciriaco, Samitier, Bru edző, Zamora, Bonet, Lazcano. Elöl: L. Regueiro, Eugenio, P. Regueiro

sokkal jobb gólarányuk döntött. A kor legjobb spanyol gárdája, elsősorban Bata és Guillermo Gorostiza eredményességének tulajdoníthatóan, 73 gólt szerzett, míg a második leggólképesebb támadószekció, a Racingé csupán 49-ig jutott.

Belgiumban szenzációt keltett, hogy Antwerpen városát több csapat képviselte az élvonalban (4), mint a főváros Brüsszelt (3). Közülük a legjobb, az RFC Antwerp magabiztosan szerezte meg a bajnoki címet. Az előző idény győztese, a bruges-i Cercle csak a hetedik helyen végzett. Meglepetést keltett a KV Mechelen és a Berchem Sport (a második és a harmadik) kiváló szereplése. Hollandiában az ország későbbi futballtörténetét ismerők számára

Az Athletic Club de Bilbao bajnokcsapata. Hátul, balról: Muguerza, Chirri II, Urquizu, Lafuente, Blasco, Ispizúa, Uribe, Unamuno, Castellanos. Elöl: Bata, Echevarría, Gorostiza

érdekesen alakult a végeredmény: első lett az Ajax, második a Feyenoord, harmadik pedig a PSV. Dániában a Frem, Lengyelországban a Cracovia, Romániában, nagy meglepetésre, az Uzinele şi Domeniile Reşiţa, Svédországban a GAIS, Svájcban Kürschner Izidor csapata, a Grasshoppers, Jugoszláviában Nemes-Neufeld Sándor minden mérkőzését fölényesen megnyerő alakulata, a BSZK végzett az élen. Portugáliában a Benfica győzött a legrangosabb sorozatban, a Campeonato de Portugalban. Norvégiában az Fotballklubben Ørn vitte el a kupát – tizenegy kiíráson belül negyedszer. Franciaországban a döntőben gólt is szerző Boros Miklós csapata, a Club français nyerte meg a kupasorozatot, miután 3:0-ra győzött a Montpellier ellen. Az ottani futballélet fontos eseménye volt Raoul Diagne (egy szenegáli származású politikus, a francia országgyűlés első afrikai származású képviselőjének, Blaise Diagne-nak a fia) bemutatkozása a válogatottban. Ő volt az első fekete bőrű futballista a „kékek" történetében.

Argentínában 36 csapat szerepelt az első osztályban, már nagyon közeli volt a profizmus bevezetése. A bajnokságot a két, egyaránt 113 gólig jutó alakulat közül a Boca Juniors nyerte meg, ötpontos előnnyel az Estudiantes előtt. Uruguayban az 1930-as világbajnokság miatt nem rendeztek bajnokságot. Rio de Janeiróban a Botafogo és a Vasco da Gama óriási csatájából előbbi került ki győztesen. A gárda edzője a magyar származású Ladányi Miklós volt. A riválisok gólaránya megmutatja, melyik játszott látványos támadófutballt, s melyik épített inkább a védekezésre (Botafogo:60:30, Vasco 42:16). Az ismét egységes „paulista" ligában csak az utolsó fordulóban dőlt el az első hely sorsa, a Corinthians 42, a São Paulo FC 41, a Palestra Italia 40 és a Santos FC 40 ponttal zárt.

Barbadoson futballtörténelmi ritkaság esett meg: apja és fia, Arthur Reynold „Kelly" Foster és húsz évvel fiatalabb gyermeke, Arthur Colin Foster együtt játszott az országos válogatottban.

Lauri, Scopelli, Zozaya, Ferreira és Guaita, az Estudiantes pazar támadósora, amely 217 gólt szerzett az 1930-as és az 1931-es bajnokságban

Hitlert is leszorította a címlapról a fantomgól

- ***A Bayern München és a Madrid is magyar edzővel lett bajnok***
- ***A Boca sikerével ért véget Argentínában az első profi idény***
- ***A kapus halála árnyékolta be a szeptemberi Old Firm derbit***

1931 végén fejeződött be az első argentin profi bajnokság. Senkinek se legyen kétsége, a legjobb játékosok ott is már évek óta a futballból éltek, az élklubok 1930-as döntése tulajdonképpen csak (valamelyest) tiszta vizet öntött a pohárba. Tizennyolc csapat alapította meg a Liga Argentina de Footballt (LAF), köztük a későbbi évtizedben is meghatározó szerepet játszó Boca Juniors, a San Lorenzo, az Estudiantes, a River Plate, a Racing, az Independiente, a Huracán, a Vélez Sarsfield vagy éppen az Argentinos Juniors. A Mario Fortunato által irá-

A Boca Juniors bajnok legénysége. Hátul, balról: Juan Evaristo, Dedovich, Spitale, Fosatti, Mutis, Arico Suárez. Elöl: Nardini, Tarasconi, Varallo, Cherro, Alberino és a gyúró

Az Estudiantes játékosai. Hátul, balról: Nery, Areco, Viola, Scandone, Pérez Escalá, Uslenghi. Elöl: a gyúró, Lauri, Scopelli, Zozaya, Ferreira, Guaita

nyított Boca, soraiban a kor sztárjai közül a két Evaristóval, Manuellel és Juannal, valamint Varallóval, Cherróval és a paraguayi Fleitas Solichcsal, ötpontos előnnyel végzett az élen a San Lorenzo, s hattal az újra szenzációs csatárjátékkal kirukkoló, 103 gólig jutó Estudiantes előtt. La Plata Los Profesoresnek (Professzorok) becézett piros-fehérei a Miguel Ángel Lauri, Alejandro Scopelli, Alberto Zozaya, Manuel Ferreira, Enrique Guaita ötössel támadtak, Zozaya 32 góllal végzett a mesterlövészek listájának élén, míg a Nyúlnak (El Conejo) nevezett Scopelli 31 találatig jutott. Az El Indio (Indián) becenevű balszélső, Guaita – különben Scopellivel együtt – 1933-ban az AS Romához került, ahol olyan remekül futballozott, hogy azonnal honosították, és meghívták az olaszok válogatottba. Nem egészen egy évvel később világbajnoki címet szerzett a Squadra Azzurrával. A profi korszak kezdete nem csak pozitívumokkal járt, hiszen az országos szövetség, a válogatottat is működtető AFA az amatörizmus pártján maradt, mi több, meg is változtatta a nevét Asociación Amateurs Argentina de Footballra. A profik nyilvánvalóan nem játszhattak az amatőr szövetség válogatottjában. Az amatőrök számára a szövetség önálló sorozatot írt ki, amelyet az Estudiantil Porteño nyert meg.

Alberto Zozaya, az idény gólkirálya

Uruguayban egyéves szünet után ismét megrendezték a bajnokságot, méghozzá az utolsót az amatőrérában. Két csapat emelkedett ki, a

Francisco Varallo, a Boca csillaga

Montevideo Wanderers és a Nacional. Előbbi veretlenül lett bajnok a mindössze egy meccset elbukó égszínkék-fehérek előtt. Az ottani futball történetében mindössze három egyesület tudott valaha veretlenül bajnoki címet nyerni, a „vándorok" ekkor csatlakoztak a Peñarolhoz és a Nacionalhoz. A hazai pályán megnyert Mundialt követő teljes szezonban egy olyan csapat ült vissza az uruguayi futball trónjára, amely csupán egy futballistát, a balhátvéd Domingo Tejerát adta a Celeste vébékeretébe. Ráadásul nem is ő volt a fekete-fehér csíkosak legjobbja a bajnoki idényben, hanem Francisco Ochiussi, aki aztán visszakapva eredeti olasz nevét, a harmincas években Francesco Occhiuzziként játszott a Bolognában.

Nem szoktunk általában nagy különbséget tenni az argentin és az uruguayi futball között a stílust illetően, de ezúttal érdemes megjegyezni, hogy ameddig a „nagytestvér" profi ligája 3,57-es gólátlagot produkált, a montevideói labdarúgás gólszegényebbnek bizonyult a maga 2,71-es mérkőzésenkénti átlagával.

Brazíliában a riói csapatok bajnokságát, a campeonato cariocát az América nyerte meg, miután egy ponttal megelőzte a Vasco da Gamát. São Paulo államban az SPFC, a São Paulo Futebol Clube szerezte meg a bajnoki címet. A „Tricolort" 1930. január 25-én két korábbi kiváló klub, az Associação Atlética das Palmeiras és a Club Athletico Paulistano futballistái, illetve vezetői hozták létre. Rubens Salles, a Paulistano korábbi kiváló fedezete volt a csapat edzője, aki kulcsszerepet adott egykori játékostársának, a már a 39. évében járó Friedenreichnek. Nagy húzás volt, a „Tigris" úgy futballozott, mint 1919-ben, amikor megnyerte a braziloknak a Dél-Amerika-bajnokságot.

Spanyolországban és Németországban is magyar edző vitte diadalra egy (majdani) óriás csapatát. A Madrid FC Hertzka Lipóttal, a Bayern München a bécsi származású, önmagát magyarnak valló Dombi Richárddal (eredeti nevén Richard Koch) érte el a sikerét.

A spanyol bajnoki cím a ligarendszerű Primera División kiírása óta először került a fővárosba, a Madrid FC-hez. (Ez volt a negyedik idény, az elsőt az FC Barcelona, a következő kettőt az Athletic Club de Bilbao nyerte meg.) Kétségtelen, hogy a fehérek nagyon sokat erősödtek a szezon előtt, elsősorban a védelemben. Ricardo Zamora személyében a világ egyik legjobb kapusa került a klubhoz, de hasonlóan fontosnak bizonyult az Alavés baszk védőpárosának, Ciriaco Errastinak és Jacinto Quincocesnek a megszerzése is. Mindhárman az egyesület legendái közé emelkedtek, a királyi klub történetéről szóló első, Magyarországon kiadott könyvben (*Dénes Tamás: Real Madrid*) mindketten, sőt Zamorával mindhárman szerepeltek a klubhistória ötven legfénylőbb csillaga között. Ugyancsak új szerzeménynek számított a védőpárhoz hasonlóan az Alavéstől elcsábított Manuel Olivares, valamint a Deportivo La Coruñától igazolt Hilário, s nem utolsósorban az irúni klubtól átkerült – kell-e mondani: ugyancsak baszk… – Luis Regueiro. Az új bajnok öt kulcsjátékosa is a szezon előtt érkezett erősítés volt.

A tízcsapatos mezőnyből négy is több gólt szerzett, mint a Madrid FC, de a fehérek mindössze 15 kapott gólja felülmúlhatatlan teljesítménynek számított. Végtére is: náluk játszott az ország legjobb védelme, amely a 18 forduló alatt egyetlen mérkőzést sem veszített el. Az idény során sokáig úgy festett, az Athletic Club de Bilbao sorozatban harmadszor is bajnok lehet, ám a piros-fehérek, akik a 18 fordulóból tizenegy után vezették a tabellát, az utolsó négy körben kénytelenek voltak maguk elé engedni Hertzka Lipót alakulatát.

Különleges képet mutatott egyébként az 1931–1932-es idényben (is) a spanyol élvonal csapatainak térképe. Egyetlen fővárosi (Madrid FC), egyetlen valenciai (az újonc Valencia) és két

A Real Madrid együttese. Hátul, balról: Ciriaco, Eugenio, Olivares, Zamora, Pachuco Prats, Luis Regueiro, Ateca, Leoncito, Quincoces. Elöl: Hilario, Luis Olaso, Rafa Vidal

katalán (FC Barcelona, CD Español) mellett hat együttes képviselte az északi régiót (Athletic Club, Racing de Santander, Arenas Club, Donostia, Alavés, UC de Irún). A Madrid FC kapcsán jegyezzük meg azt az apró érdekességet, hogy a stadionjának otthont adó, azonos nevű negyedet, a Chamartínt csak 1948-ban csatolták a fővároshoz.

Az országos kupasorozat, hivatalos nevén a La Copa del Presidente de la República de Fútbol trófeájának elhódításával a bajnoki ezüstérmes Athletic Club de Bilbao vigasztalódott. A baszkok a Chamartínban tartott finálében Bata (azaz Agustín Sauto Arana) góljával 1:0-ra legyőzték az FC Barcelonát.

Németországban a legerősebbnek vélt területi bajnokságot, a délnémetet az Eintracht Frankfurt nyerte meg, miután – nézőtéri rendbontás miatt félbeszakadt meccsen – 2:0-ra legyőzte a

A Bayern München első bajnokcsapata (balról): Haringer, Bergmaier, Welker, Heidkamp, Lechler, Naglschmitz, Breindl, Krumm, Schmid, Goldbrunner, Rohr

Bayern München. (A mérkőzést a 83. perben fújta le a játékvezető, a szövetség az Eintrachtot kihirdette bajnoknak. A botrányt Glöckner játékvezető két tévesnek vélt ítélete robbantotta ki, a kezezések miatt tizenegyeseket reklamáló, heves müncheni szurkolók befutottak a játéktérre.) A Dombi Richárd által irányított Bayern addigra túl volt már egy bravúron: a délbajor csoportban megelőzte az előző idényben az országos bajnokságban a döntőig jutó 1860 Münchent. A városi rivális aztán a vert mezőnyben végzett a következő csoportszakaszban is, esélye sem volt arra, hogy bekerüljön a Viktoria-serlegért megküzdők soraiba. A Délnémet-alszövetség három klubot adott az országos bajnoki sorozatban indulók közé, az Eintracht Frankfurtot, a Bayern Münchent és az 1. FC Nürnberget. A déli országrész futballjának erejét jelzi, hogy – az eltiltott játékosait visszakapó Schalke 04 társaságában – mindhárom alakulat bejutott a német bajnokság elődöntőjébe. Ott a Bayern 2:0-ra legyőzte a nürnbergieket, az Eintracht pedig 2:1-re megverte a gelsenkirchenieket.

A bajorok nagy diadalának ünneplése három tételben

Ugyanaz a két csapat meccselt tehát a Viktoria-serlegért, amelyek május elsején megmérkőztek a délnémet bajnoki címért. Nürnbergben 30 fokos melegben kezdődött a finálé – akkoriban még ritkábban volt ilyen hőség, mint napjainkban. Little, azaz Dombi Richárd két poszton is variált: jobbszélsőjét, Hans Welkert átvezényelte a bal oldalra, s a korábbi jobbfedezetet, Josef Bergmaiert tolta a helyére. Mindkét húzás bevált. Welker is veszélyesen játszott, de Bergmaier még inkább, főszerepet vállalt mindkét gól előkészítésében. A Bayern végül a mindössze 20 éves Oskar „Ossi" Rohr és a három évvel idősebb Franz Kumm egy-egy góljával 2:0-ra nyert, s megszerezte története első országos bajnoki címét. A finálé hősei közül Rohr 1933-ban külföldre szerződött, Svájcban, majd Franciaországban játszott, a németek őt tartják az első, légiósnak állt profi játékosuknak. Csak a háború után tért vissza Németországba. Sokkal tragikusabb Kumm és Bergmaier története: 1943 márciusában a Wehrmacht katonáiként négy nap különbséggel estek el a keleti fronton, Orjolnál. Hasonlóan szomorú a legendás klubelnök, Kurt Landauer története. Nem egészen egy évvel a bajnoki cím megnyerése után, 1933 márciusában, zsidó származása miatt lemondásra kényszerítették. Koncentrációs táborba került,

ahonnan 1939-ben sikerült Svájcba jutnia. Túlélte a vészkorszakot – ellentétben a családjával. Az egyesület, a klub soha nem tagadta meg szeretett elnökét. 1940-ben (!) a Bayern csapata Svájcban játszott, ahol a futballisták a nézőtéren felfedezték, majd üdvözölték Landauert. A nácik egyáltalán nem csináltak titkot abból, hogy a Bayern Münchennel nem szimpatizálnak. Számukra az 1860 München volt az első számú bajor klub.

Ausztriában az Admira szerezte meg a bajnoki címet, a Viennát és a Rapidot megelőzve. Az elsősorban kiváló támadósorával, az Ignaz Siegl, Johann Klima, Willy Hahnemann, Toni Schall, Adolf Vogl ötössel tündöklő Admira díszmenetben nyerte meg a kupasorozatot is, az utolsó három mérkőzésén a Brigittenauer AC-t 7:2-re, a Rapidot 4:1-re, majd a döntőben a Wiener AC-t 6:1-re ütötte ki. Az idény előtt felvetődött, hogy a legjobb „vidéki" alakulat, a Grazer AK profivá alakul, s bekapcsolódik a gyakorlatilag bécsi bajnokságként működő első osztály küzdelmeibe, de a megvalósulást valójában csak a graziak akarták. A fővárosi egyesületek kifejezetten a terv ellen voltak, az így megnövekedő utazási költségek terheitől tartva.

Anyagi nehézségei így is voltak néhánynak – a legsúlyosabb az FK Austriának. A liláknak 1931 szeptemberében már 100 000 schilling tartozása halmozódott fel. A játékosok megértették a helyzetet, s bizonyítva hűségüket, a fizetéscsökkentések ellenére tovább játszottak. A gondok léptékére jellemző, komolyan felvetődött még az is, hogy az első számú sztárt, Matthias Sindelart eladják a prágai Slaviának. A klub tekintélyes támogatói közötti gyűjtés sem

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1931

Bécsi házidöntő – a Vienna sikerével

Először jutott két azonos nemzetbeli csapat a KK döntőjébe. A Wundermannschaft sikereivel párhuzamosan az osztrák klubok is remekeltek. A First Vienna a debreceni Bocskai, majd az olasz AS Roma kétszeri legyőzésével került be a fináléba. A Wiener Athletiksport-Club Budapesten 5:1-re megverte a Hungáriát, így a bécsi 3:1-es veresége ellenére is továbbjutott. Az elődöntőben megint kikapott a császárvárosban, ezúttal a Spartától. Prágában ellenben, az idény egyik legjobb meccsén, Heinrich Hiltl mesterhármasával 4:3-ra nyert, s harmadik összecsapást vívhatott. Szerencséjére nem Bécsben, hanem Prágában, ahol tovább is jutott (2:0). A döntőig vezető úton az osztrák klubok öt mérkőzést játszottak idegenben, s mindegyiket megnyerték! Ugyanakkor a kor tanúi közül többen is úgy vélték, a Sparta legalább annyira megérdemelte volna az elsőséget, főleg miután megtette a két osztrák riválisnak azt a „szívességet", hogy a negyeddöntőben, hárommeccses ütközetben kiejtette a torinói Juventust. Kuriózum, hogy a finálé első 90 percét, a KK-bizottság javaslatára, a nagyobb bevétel reményében, Svájcban rendezték. A visszavágó újabb szoros mérkőzést, és ismét csak Vienna-győzelmet hozott.

Döntő, 1. mérkőzés

First Vienna FC– Wiener Athletiksport-Club 3:2 (1:2)
1931. november 8., Zürich, 20 000 néző. Jv.: Francesco Mattea (olasz)
First Vienna: Horeschovsky – Rainer, Blum – Schmaus, Hofmann, Machu – Brosenbauer, Adelbrecht, Gschweidl, Tögel, Erdl
WAC: Hiden – Becher, Sesta – Braun, Löwinger, Kubesch – Cisar, Müller, Hiltl, Hanke, Huber
Gólszerzők: Tögel (2.), Adelbrecht (63.), Becher (87. – öngól), ill. Hanke (2.), Müller (22.)

hozott megoldást, 1931 októberének közepén a csapat a feloszlás szélén állt. A vezetők egy válságértekezleten alapvető változásokról döntöttek, érdemes külön is kiemelni őket, láttatva, hogy próbált meg egy klub életben maradni a profizmusban. Határoztak a kiadások drasztikus visszaszorításáról, a pályaválasztással járó költségek optimalizálásáról, reklámakciókat szerveztek a fizető tagok számára. Hamar jelentkeztek az első biztató jelek, s ebben nagy szerepe volt a pártolótagságnak, amely lemondott bizonyos, a támogatási összegek után neki járó részesedésről is. Az események kulcsfigurája az egyesülethez ezer szállal kötődő Hugo Meisl szövetségi kapitány volt, aki már november elején kijelentette, hogy az Austria megmenekült. 1932 februárjában az egyesület hivatalosan is közölte, hogy elhárult a csődveszély. A gárda magához tért, s bár a bajnokságban az anschlussig csak 1936-ban és 1937-ben került az első három közé, uralta 1933-tól az Osztrák Kupát, s eredményesen szerepelt a Közép-európai Kupában is.

Gianpiero Combi, a Juve kapusa

Olaszországban a Juventus – története során először, ám közel sem utoljára – megvédte a bajnoki címét. Carlo Carcano együttese még erősödött is az előző idényhez képest, miután Giovanni Ferrari tanácsára a klub leszerződtette a fedezetsorba az Alessandria válogatottját.

2. mérkőzés

Wiener Athletiksport-Club – First Vienna FC 1:2 (0:2)

1931. november 12., Bécs, 25 000 néző. Jv.: Rinaldo Barlassina (olasz)

WAC: Hiden – Becher, Sesta – Braun, Löwinger, Kubesch – Cutti, Müller, Hiltl, Hanke, Huber

First Vienna: Horeschovsky – Rainer, Blum – Schmaus, Hofmann, Machu – Brosenbauer, Adelbrecht, Gschweidl, Tögel, Erdl

Gólszerzők: Hanke (65.), ill. Erdl (6., 41.)

Kupagyőztes a First Vienna, 5:3-as összesítéssel.

A Wiener AC. Hátul, balról: Hiltl, Becher, Jany, Hiden, Braun, Müller, Huber, Grohmann. Elöl: Weiss, Sesta, Bilek

A Vienna (balról): Tögel, Adelbrecht, Gschweidl, Hofmann, Schmaus, Rainer, Machu, Brosenbauer, Blum, Erdl, Horeschovsky

A Juventus címvédő alakulata (balról): Sernagiotto, Orsi, Vecchina, Caligaris, Monti, Ferrero, Cesarini, Ferrari, Combi, Rosetta, Munerati, Varglien I, Bertolini, Varglien II, Carlo Carcano edző

tott játékosát, Luigi Bertolinit. Nagy nyereségnek számított – a híres olasz újságíró, Carlo Felice Chiesa úgy jellemezte, mint a Juve „arany fél évtizedének", illetve Pozzo akkori válogatottjának egyik legfontosabb játékosát –, de talán még inkább az volt az Argentínából világbajnoki ezüstérmesként érkezett Luis Monti. Harmincévesen igazolt a Juvéba, s kezdte meg „második karrierjét". A „zebrák" négypontos előnnyel végeztek a Bologna, s tizennéggyel az AS Roma előtt, a legtöbb gólt (89) szerezve. Ezért is érdekes, hogy a riválisokkal ellentétben nem akadt egyetlen kiemelkedően eredményes labdarúgójuk sem, szemben a Bologna Schiaviójával, a Fiorentina uruguayi csillagával, Petronéval (25-25) vagy akár az Alessandria Marchinájával, valamint az Ambrosiana Meazzájával (21-21). A piemontiak leggólerősebb játékosa a balszélső Mumo Orsi (19) volt, megelőzve a balösszekötő Giovanni Ferrarit (17). Ebben az idényben már nyilvánvalóvá vált a magyar edzők iránti nagy igény, némi túlzással, a legtöbb klub magyar trénert és dél-amerikai futballistát akart megszerezni. A Serie A tizennyolc csapatából nyolcnál dolgozott honfitársunk, hatan (Tóth-Potya István, Weisz Árpád, Lelovich Gyula, Bánás József, Schöffer Imre és Nagy József) a teljes idényben, Révész Béla 29, Baár János 24 meccsen. Mindössze három gárda nem alkalmazott külföldi mestert az idény során, de ezek közül az egyik éppen a bajnok Juventus volt.

Csehszlovákiában a Středočeský pohár őszre áthúzódott 1931-es döntőjét az AC Sparta nyerte meg az SK Slavia legyőzésével. Ez volt a belga **Raymond Braine** első nagy sikere légiósként. A középcsatár 1929 végén, miután országa szövetsége megelégelte, hogy a klubok kávézók „adományozásával" játsszák ki sztárjátékosaik kedvéért az amatőrszabályt, úgy döntött, hogy külföldre igazol. (A belga szövetség rendelkezése: „Tekintettel a kávéház-tulajdonos játékosok számának növekedésére, a végrehajtó bizottság csak

A prágai Sparta remek csapata. Hátul, balról: Čtyřoký, Burgr, Srbek, Braine, Silný, Knobloch-Madelon. Elöl: Podrazil, Sokolář, Ledvina, Nejedlý, Košťálek

olyan futballistáknak ad engedélyt a kávéház megnyitásra, akiknek a szülei legalább öt éve kávézót működtetnek. Ellenkező esetben a kávéházat üzemeltető játékos nem játszhat az első csapatban.") Braine mögött addigra 30 válogatottság, négy bajnoki és két gólkirályi cím állt, nem akart mást, csak a futballból megélni. Először Angliában, a Clapton Orientnél próbálkozott, de ott nem kapott munkavállalási engedélyt. A Beerschotnál korábban John Dick is volt a klubedzője, aki hallva a szándékairól, Prágába, a Spartához hívta. Braine pedig igent mondott, teljesítve a korszak egyik – talán csak mai szemmel – legfurább átigazolását. A belga center az 1931–1932-es szezonban megszerezte a gólkirályi címet a csehszlovák élvonalban is. (Nagy sztár lett. Nem egészen két évvel később, az olaszországi világbajnokság előtt a csehszlovák szövetség felajánlotta neki az állampolgárságot. Kapott volna érte 100 000 koronát, meg egy vb-részvételt –, ám visszautasította. Egy ezüstéremmel lett szegényebb.) A Sparta megnyerte a bajnokságot, méghozzá óriási, ötpontos fölénnyel. (Egyetlen mérkőzést veszített, idegenben a nagy rivális Slavia ellen.) John Dick csatársorában akadt még egy légiós, az osztrák Otto Haftl. A bordó ingesek legtöbbször a Němec – Burgr, Čtyřoký – Knobloch-Madelon, Pešek-Káďa, Srbek – Podrazil, Haftl, Braine, Nejedlý, Silný összeállításban játszottak.

Angliában két nagyszerű csapat, a címvédő Arsenal és az újonc Everton vetélkedett a bajnoki elsőségért. A londoniak pocsékul kezdtek, kikaptak az újonc West Bromwich Albiontól a Highburyben rendezett idénynyitón, majd győzelem nélkül álltak még a negyedik forduló után is. A folytatásban magukra találtak, de tavasszal akadt egy ötmérkőzéses periódus, amelyben csupán három pontot szereztek. Emiatt elbukták végül a bajnoki címet – hiába győzték le kétszer is az Evertont.

A liverpooli kékek szinte ontották a gólokat. Az idényben 116-ig jutottak, a Goodison Parkban 21 mérkőzésen 84 találatot szereztek, ez pontosan négyes átlag. A Leicestert 9:2-re, a végül harmadik Sheffield Wednesdayt 9:3-ra, a Newcastle Unitedot 8:1-re, a Chelsea-t 7:2-re páholták el. A leggólerősebb játékos, a nagyszerű **„Dixie”** (eredetileg William Ralph) **Dean** 44 találatig jutott a bajnokságban! Felülmúlta még az előző idényben a második vonalban nyújtott teljesítményét is – akkor „csak” 39 gólt szerzett. Dean egyébként 1924 és 1938 között az angol élvonal 362 bajnoki meccsén 310-szer talált a kapuba az Everton mezében.

Az Arsenal ezüstidényt élt meg – bár bejutott az FA-kupa döntőjébe, de ott fájdalmas vereséget szenvedett a Newcastle Unitedtól. A körülményeket ismerve nem túlzás azt állítani: a „szarkák” ellopták az FA-kupát az „ágyúsoktól”.

A *The Sunday Times* már többször említett, *Illustrated History of Football* című könyve érdekes párhuzammal érzékeltette, mekkora szenzációt keltett a kupadöntő kimenetelét alapvetően meghatározó bírói tévedés: „Ez volt a legellentmondásosabb gól az angol futballtörténelemben, s Adolf Hitler Poroszországban aratott választási győzelme ellenére a „fantomgól” lett az első oldalas szenzáció a lapokban.” (Furcsállva olvastuk a „legellentmondásosabb gól az angol futballtörténelemben” kitételt, úgy véljük, helyesebb lenne ezt az 1966-os világbajnoki döntő vitatott találatára tartogatni – *a szerzők*.) A Wembley-ben a 38. percben Bob John góljával 1:0-ra vezetett az Arsenal, amikor Davison, a Newcastle középfedezete kiugratta a jobb oldalra keveredett Jimmy Richardsont. A belsőcsatár nem érte el idejében a labdát, amely áthaladt az alapvonalon. Richardson mégis bekanalazta középre, miközben éppen úgy tisztában volt azzal, hogy a labda elhagyta a játékteret, mint az Arsenal védői, akik ellenben elkövették azt a hibát, hogy leálltak, s a kirúgásra várva hagyták, hogy a középen egyedül maradt Jack Allen a hálóba rúgja a labdát. Harper, a meccs játékvezetője – mindenki csodálkozására – gólt ítélt. S a mérkőzés után még erősködött is: „Szabá-

Az Everton bajnokcsapata. Hátul, balról (csak a játékosok): Thomson, Clark, Gee, Sagar, Williams, Cresswell, Bocking. Elöl: Critchley, Dunn, Dean, Johnson, Stein, White

lyos gól volt. Isten a tanúm rá, hogy a labda mindvégig játékban volt. Tízméternyire álltam az esettől, nem érdekel, mások mit mondanak." Indokolatlan magabiztossága azt követően sem tört meg, hogy a British Movietone filmje bebizonyította, hogy a bíró hazudik. A labda átjutott az alapvonalon, Harper pedig legalább húszméternyire tartózkodott a történtektől. Az „ágyúsokat" megzavarta az eset, a találkozó hátralévő részében nem is találtak magukra. Jack Allen második góljával a Newcastle megnyerte a serleget. 1910 után a „szarkáké" lett az első csapat, amelyik hátrányból fordítva hódította el az FA-kupát. (1910-ben ugyancsak a Newcastle nyert hátrányból, előbb 1:1-re egyenlítve az első meccsen, majd 2:0-ra győzve az újrázáson.)

Skóciában a Celtic és a Rangers rivalizálását beárnyékolta a szeptemberi Old Firm derbi tragikus eseménye, a 22 éves John Thompson halála. A Celtic válogatott kapusa vakmerően kivetődött Sam English lába elé, hogy megszerezze a labdát. A Rangers középcsatára vétlen volt, ám miután a kapus öt órával később a kórházban koponyatörés következtében elhunyt, rázúdult az ellenfél szurkolóinak haragja. Az idényt még befejezte a Gersnél, viszont utána – mivel ő maga sem tudta feldolgozni a történteket – Angliába, a Liverpoolba igazolt. Ott sem volt maradása, hamarosan visszatért szülőföldjére, Írországba. A bajnoki arany ezúttal, óriási meglepetésre a Motherwellnek jutott, a Skót Kupát ellenben a Rangers vihette haza.

Belgiumban a magyar Turnhaut Gyula által irányított Lierse SK, Hollandiában az Ajax, Dániában a Kjøbenhavns Boldklub, Lengyelországban a krakkói Garbarnia, a Jugoszláv Királyságban a zágrábi Concordia, Svédországban a stockholmi (solnai) AIK, Romániában a bukaresti Venus, Svájcban a Lausanne-Sports szerezte meg a bajnoki aranyat. Utóbbi a különleges kiírásnak köszönhetően: a második vonal győzteseként került a rájátszásba, az élvonal három legjobbja mellé. Ott aztán veretlen maradt, s megnyerte a bajnoki címet. Akadt egy magyar játékosa a csapatnak, Janda-Friedmann Sándor. Portugáliában az FC Porto győzött a legfontosabb sorozatban, a Campeonato de Portugalban. Siska Mihály és játékos-edzőként Szabó József is tagja volt a „sárkányok" csapatának.

Argentínában több mint harmincezer dollárt fizettek a Tigrisért

- ***A Wundermannschaft nyerte az Európa Kupát***
- ***Franciaországban és Uruguayban is lett profi futball***
- ***Először viseltek számokat az angol FA-kupa-döntőben***

Olaszországban a Juventus sorozatban harmadszor is megnyerte a bajnokságot. Itáliában erre korábban mindössze két csapat volt képes, a Genoa (kétszer is, 1898–1900, 1902–1904) még a hőskorban, majd a Pro Vercelli (1911–1913) a háború előtti években. Ám a valódi országos, sőt ligarendszerű bajnokság első kiírása óta, illetve amióta az olasz futball meghatározó tényező lett Európában, még senki. A Juve az első és a második bajnoki cím közötti nyáron megerősítette a fedezetsorát Luigi Bertolinivel és Luisito Montival. A második és a harmadik között (túl azon, hogy az ismét egészséges Umberto Caligaris visszaszerezte a balhátvéd helyét az „örökös védelmi tartaléktól", Mario Ferrerótól) ugyanannyi változás történt, s az legalább akkorát lendített a csapat szekerén, mint az előző két igazolás. Giovanni Mazzonis alelnök (és feladatai szerint az átigazolásokért, az erősítésekért is felelős sportigazgató) ezúttal a csatársort igyekezett acélosí-

A Juventus bajnokcsapata. Hátul, balról: Carlo Carcano edző, Cesarini, Rosetta, Combi, Caligaris, Ferrero, Munerati. Középen: Varglien I, Monti, Bertolini. Elöl: Sernagiotto, Varglien II, Borel II, Ferrari, Orsi

tani. Felfedezett a városi rivális Torino neveltjei, a Balon Boys ifjú játékosai között egy tehetséges gólgyárost, bizonyos Felice Borelt. A 18 éves center biztosan nem daliás termetével emelkedett ki a társai közül (166 centijéhez 55 kiló súly párosult), ellenben gyors volt, s kiválóan érezte a kaput. Élete első két felnőtt idényében 61 bajnoki gólig jutott (29, majd 32), mindkétszer megszerezte a gólkirályi címet. Alig múlt húszéves, amikor már világbajnoknak mondhatta magát, igaz, Vittorio Pozzo, akinek Giuseppe Meazza volt a világ legjobb középcsatára, a Mondialén csak egyetlen mérkőzésen küldte pályára. Borel (pontosabban Borel II, hiszen két évvel idősebb bátyja, Aldo Giuseppe is rúgta a labdát, sőt 1935 és 1938 között a Juvét is erősítette) sokkal hatékonyabb volt a kapu előtt, mint az előző két bajnoki cím szezonjában centert játszó Giovanni Vecchina. Mint ahogyan bevált a jobbszélsőnek igazolt Pedro Sernagiotto is. A csupán 155 centis, villámgyors támadó Brazíliában, São Paulóban született, s az ottani olaszok legfontosabb klubjában, a Palestra Italiában játszott. 1930-ban bekerült a válogatottba is. A Juve már akkor át akarta hozni Európába, de egy jogvita miatt még nem tehette. 1932 nyarán ellenben igen, s a Pedróból Pietróvá vált szélső két éven át nagy erősítést jelentett a csapatnak. A Juve (noha az első három fordulóban kikapott Alessandriában és Nápolyban is) óriási, nyolcpontos előnnyel védte meg a bajnoki címet az Ambrosiana-Inter előtt, 83 szerzett gól mellett mindössze 23-at kapott. Ebben az idényben is Carlo Carcano dirigálta a „zebrákat", akiken kívül csupán három alakulatot, a Casalét, a Pro Patriát és a Pro Vercellit irányított kizárólag olasz tréner az idény során. (Nem túl nagy sikerrel, a Pro Patria az utolsó, a 18., a Casale a 16., a Pro Vercelli a 12. helyen végzett.) Továbbra is a magyaroktól és az osztrákoktól tanulták a futballt Itáliában, az edzőváltásokat is beleértve tíz honfitársunk, s négy bécsi tréner dolgozott a Serie A-ban, az 1932–1933-as idényben.

Gianpiero Combi, a kor egyik legkiválóbb kapusa

Renato Cesarini, a pazar technikájú argentin

Vittorio Pozzo azúrkék mezes legénysége október végén elveszítette ugyan a prágai Európa-kupa-mérkőzést, de aztán nem talált legyőzőre a szezon hátralévő részében. Megverte a magyar, a német, a belga, a svájci, majd a csehszlovák csapatot is, végül májusban 1:1-es döntetlent játszott Rómában az angolokkal. Prágában Pozzo rosszul kísérletezett, a Juventus tagjai közül csak a balszárnyat alkotó Giovanni Ferrarit és Raimundo Orsit állította be. Rá kellett jönnie, hogy így nem erős az együttese. A magyarok elleni 4:2-n már Luisito Monti és Luigi Bertolini is játszott, majd tavaszra visszatért a Combi – Rosetta, Caligaris védelem is. Két nagy presztízscsata volt az idényben: a németek elleni, újévi, bolognai és az angolok elleni, római találkozó. Bolognában Oscar Rohr góljával a vendégek vezetést szereztek a mérkőzés elején, de a Squadra Azzurra Meazza, Costantino és Schiavio révén fordított. Májusban az angolok történetükben először játszottak az olaszokkal. Nem kímélte egymást a két fél, fizikai tusájuk éppen úgy döntetlenre végződött, mint maga a találkozó. Ferrari vezető gólját Bastin egyenlítette ki.

A londoni találkozó hozta a Wundermannschaft első vereségét. Rudi Hiden kapus és Jimmy Hampson ütközete

Az eredmények alapján az „azzurrók" akkor még nem számítottak a kontinens legerősebb válogatottjának – e titulus az osztrák Wundermannschaftnak járt. Hugo Meisl legénysége 1932 őszén megnyerte a közép-európai országok Európa Kupáját, az Antonín Švehla Kupát. A legjobb két világbajnoki szerepléssel, az 1934-es negyedik és az 1954-es harmadik hellyel együtt ez az osztrák válogatott történetének legnagyobb sikere. A csapat 1932 végén óriási meccset vívott az angolokkal, 4:3-ra kikapott. Bár egyáltalán nem volt ez rossz eredmény, a verhetetlenség nimbusza szétfoszlott. A politika is beszűrődött az osztrák csapat életébe: Engelbert Dollfuss, a 153 centis „Millimetternich" diktátor hatalomra jutása – az osztrák nemzetiszocialisták betiltása – és Hitler németországi megerősödése után a németek ellen tervezett találkozót lemondták. A jelentős elhidegülést mutatta, hogy a Vorarlberg és a bajor régió közötti közös bajnokságot is lefújták.

Az osztrák bajnokságot a Vienna nyerte meg, megelőzve a Rapidot és az Admirát. A kupa döntőjébe meglepetésre az FK Austria, s még nagyobb szenzációt keltve a Brigittenauer AC jutott. A lila-fehérek 1:0-ra győztek, az ellenfél jobbszélsője, Eduard Gallas kihagyott egy tizenegyest az utolsó negyedóra kezdetén.

Németországban, a futballéletet is átszervező nemzetiszocialisták hatalomátvétele előtti utolsó, hagyományos rendszerű szezonban, a nyugati alszövetség két legjobb csapata játszott a Viktoria-serlegért (is). Mire az idény véget ért, Hans von Tschammer und Ostent, a náci korszak első számú sportpolitikusát birodalmi sportkomisszárnak, majd néhány héttel később birodalmi sportvezetőnek nevezték ki. (Korábban „nyugati" csapat mindössze egyszer, 1912-ben mérkőzhetett a trófeáért, ám a Duisburger SpV akkor veszített.) A Fortuna Düsseldorf és a Schalke 04 vívta alszövetségük bajnokságának döntőjét is, abban a gelsenkircheniek 1:0-ra nyertek. Júniusban ellenben a története legnagyobb sikerét elérő Fortuna visszavágott! A piros-fehérek remekeltek addig is az országos sorozatban. A felső-sziléziai Vorwärts-Rasensport Gleiwitz (a város mai, lengyel neve Gliwice) ellen 9:0-ra, az SV Arminia Hannover ellen 3:0-ra, majd az elődöntőben az előző esztendő finalistája, az Eintracht Frankfurt ellen 4:0-ra győztek. A másik ágon a Schalke is hasonlóan magabiztosan menetelt, a Berliner Fußball-Club Viktoria 1889 csapatát 4:1-re, a szezon legjobb délnémet alakulatát, az FSV Frankfurtot 1:0-ra, majd az elődöntőben a TSV 1860 Münchent 4:0-ra verte meg. A két finalista összesen egy gólt kapott a döntőig vezető úton, ellenben 25-öt szerzett. A kölni döntő előtt az volt az egyik

kérdés, hogy a többség által esélyesebbnek vélt Schalke meg tudja-e tenni az utolsó lépést is a bajnoki cím felé vezető úton. A másik pedig, hogy a gólképes csatársorok bírnak-e majd a remek védelmekkel. A 90 perc meglepetést hozott, a Fortuna minden várakozást felülmúlóan sima győzelmet aratott. A düsseldorfi születésű, de a piros-fehérekhez csak közvetlenül az 1932–1933-as idény előtt leigazolt Felix Zwolanowski már a tizedik percben megszerezte a vezetést, aztán a 70. percben Paul Mehl, majd a 85.-ben a veterán Georg Hochgesang is a kapuba talált. A 36. évében járó belsőcsatár a negyedik bajnoki címét nyerte, korábban ugyanis háromszor nyert a Nürnberggel is. 1920 óta először vitte úgy haza csapat a Viktoria-serleget, hogy az egyenes kieséses, országos szakaszban egyetlen gólt sem kapott. (Akkor a Szabó Pétert is soraikban tudó nürnbergieknek ehhez „csak" három mérkőzésen kellett diadalmaskodniuk.) A német válogatott gyenge évet zárt, ugyan júliusban 4:1-re megverte a halovány finneket, de utána öt mérkőzéséből csak egyet, a svédekkel szembenit vívta meg diadallal. A magyaroktól és az olaszoktól elszenvedett kudarc mellett vereség érte a hollandokkal szemben is, és döntetlent játszott a franciákkal.

Szomorú idénye volt ez a német sportnak. A labdarúgásban is – követve például az ökölvívást és a teniszt – megkezdődött a zsidó származásúak kiszorítása. Az egyébként hajdanán egy kiváló zsidó újságíró, Walther Bensemann által alapított *Kicker* sportmagazinban jelent meg április 19-én a DFB verdiktje, amely szerint nem kívánatosnak minősülnek a futballban a zsidó származású és a marxista nézeteket valló szereplők. Julius Hirsch, a Karlsruher FV korábbi válogatott kiválósága, mindezt megelőzendő, maga lépett ki, hogy ne hozza kényelmetlen helyzetbe egyesületét. Hirsch később Auschwitzban halt meg. „Tisztogatott" a Nürnberg, az Eintracht Frankfurt, s már márciusban lemondani kényszerült a Bayern elnöke, Kurt Landauer is.

A csehszlovákoknál mind a két fontos sorozatot a Slavia nyerte meg. A bajnokságot kétpontos előnnyel, a hagyományos kupasorozat novemberben vívott 1932-es döntőjét 2:1-re, egyaránt a Spartával szemben. A „vörös csillagosok" alapösszeállítása így festett a szezonban: Plánička – Seifert, Fiala – Vodička, Čambala, Jezbera – Junek, Joska, Sobotka, Vl. Kopecký, Puč. A csehszlovák válogatott nem zárt rossz idényt, de akkor még senki sem sejtette, hogy bő egy évvel később világbajnoki ezüstérmes lesz. Ősszel az olaszok prágai, tavasszal az osztrákok bécsi legyőzése nagy bravúr volt (a császárvárosban játszott először a csapat több mint hatvanezer néző előtt!), ugyanakkor mindkét félévben kikapott egyszer-egyszer Budapesten a magyaroktól.

Angliában a bajnok Evertonnak esélye sem volt megvédeni a címét, visszaesett a középmezőnybe, végül a tizenegyedik helyen zárta az idényt. Gyengélkedése azért is volt meglepő, mert az FA-kupában parádésan szerepelt, miután a Manchester City elleni, Stein, **Dean** és Dunn egy-egy találatával elért 3:0-s diadalával elhódította a serleget. A Wembley-ben játszott finálé érdekessége a nagy újítás volt: először viseltek számozást a játékosok. Az Everton kapusa kapta az

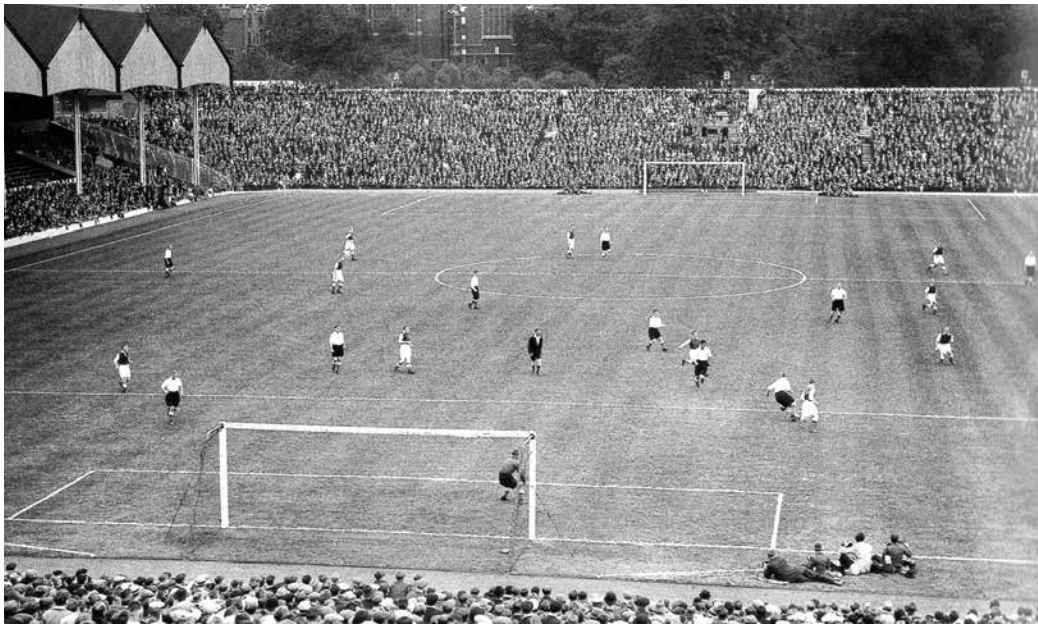

Az Arsenalt mindenki látni akarta! Így festett a zsúfolt Highbury egy mérkőzés alatt

1-est, a mezőnyjátékosokat pedig 2-től 11-ig számozták. Az ellenfél, a Manchester City tagjai közül a védők, a fedezetek és a csatárok viselték a 12-estől a 21-esig terjedő számokat, a kapus pedig a 22-est. Az Everton a győzelmével egy különleges mesterhármast teljesített: 1931-ben a második, 1932-ben az első osztályt, 1933-ban pedig az FA-kupát nyerte meg.

Az Arsenal története során másodszor lett bajnok, tulajdonképpen visszafoglalta az Evertontól a trónt. Nem kezdte jól az idényt, de aztán egy hosszú veretlenségi sorozat rendbe rakta a szénáját, s végül négypontos előnnyel győzött. Áprilisban a Highburyben 5:0-ra ütötte ki a legközelebbi riválisát, az Aston Villát, bebiztosítva az elsőséget. Az „ágyúsok" a 16. fordulótól kezdve minden játéknap után vezették a tabellát, s végül 118 gólt szerezve lettek bajnokok. (Az Arsenal 1930 és 1935 között, öt teljes idény alatt 210 bajnoki meccsen 525 találatot ért el.) Ez már a WM-rendszer totális diadala volt, Chapman megelőzte a korát, s mintát adott a riválisoknak is. A fővárosi piros-fehérek az alábbi alapcsapattal nyerték meg a bajnoki aranyat (zárójelben a bajnoki meccsek száma): Moss (41) – Male (35), Hapgood (38) – Hill (26), Roberts (36), John (37) – Hulme (40), Jack (34), Coleman (27), James (40), Bastin (42). Az Arsenal számára egyetlen kudarcot

Herbert Chapman (középen), a csodálatos edző

hozott az idény, de az zengzetes volt. Januárban a harmadik ligás Wallsall 2:0-ra megverte az FA-kupában az öt kulcsjátékosát is nélkülöző sztárcsapatot. Az öt bevetett tartalékjátékos közül három soha többé nem húzhatta magára az észak-londoni klub mezét. A sajtó szerint az „ágyúsok" alapcsapatának összértéke 30 000 font volt, szemben az ellenfél 169 fontjával...

Az angol válogatott az idénybeli hat mérkőzéséből hármat nem tudott megnyerni, a skótoktól kikapott, a walesiekkel és az olaszokkal döntetlent játszott. Miután a walesiek Glasgow-ban – egyébként 1906 óta először – megverték a vendéglátókat, megnyerték a Brit Házibajnokságot!

Így mutatta meg Dixie Dean az FA patinás serlegét a rajongóknak a Wembley bejáratánál, alig másfél órával a diadal után

Spanyolországban szinte semmit sem változott a helyzet az előző idényhez képest. A Madrid FC végzett ismét az élen, újfent elsősorban kiváló védelmének köszönhetően. A Ricardo Zamora, Ciriaco Errasti és Javier Quincoces alkotta trió mindössze 17 gólt kapott a 18 mérkőzésen. (A holtversenyben második legjobb két védelem, az Athletic Club és a CE Espanyol hátsó alakzata egyaránt harmincat szedett be.) Noha a baszkok támadósora továbbra is sokkal gólképesebb volt, a gólkirályi cím is a Madrid FC-nek jutott. A bajnokcsapat 49 találatából tizenhatot az Alavésből 1931-ben a két remek védővel együtt érkezett Manuel Olivares szerzett. Sokkal „igazságosabb" volt a teherviselés a bilbaói piros-fehéreknél: Bata 15, Guillermo Gorostiza és José Iraragorri 14-14 találatig jutott.

A Madrid FC-t ebben az idényben – annak ellenére, hogy 1932 tavaszán bajnoki címet nyert – már nem Hertzka Lipót, hanem a Racing Santandertől érkezett angol tréner, Robert Edwin Firth dirigálta. Szinte semmit sem változtatott a csapaton elöl és hátul (eltekintve attól, hogy Jaime Lazcano helyett Eugenio Calvo játszott többnyire a jobbszélen, Luis Regueiro, Manuel Olivares, Hilario és Luis Olaso mellett), ellenben új fedezetsort alakított ki. Leoncito, Manuel Prats és Manuel Ateca helyére Pedro Regueiro, Luis Valle és Manuel Gurruchaga került. Januárban aztán még tovább erősödött a gárda, miután a Madrid megszerezte – elsősorban Zamora közbenjárására – a kivételes technikájú „Samit", azaz José Samitiert. A katalán csatár hat mérkőzésen három gólt szerzett. A Madrid az utolsó előtti fordulóban, az Arenas elleni 8:2-vel biztosította be elsőségét a Campo de Chamartínban, utána még azt is megengedhette magának, hogy ugyanott elveszítse az Athletic Club elleni presztízscsatát. A „fehérek" kikaptak az első és az utolsó fordulóban, viszont közben csak egyszer szenvedtek vereséget, s ez elég volt a sikerhez. Ki gondolta volna akkor, hogy a klub több mint két évtizeden keresztül nem ünnepelhet újabb ligaaranyat?

Az Athletic Club de Bilbao a Copa del Presidente de la Repúblicának nevezett kupasorozatban vigasztalódott. A baszkok a barcelonai Montjuic Stadionban, 60 000 néző előtt vívott döntőben 2:1-re megverték nagy riválisukat, a Madrid FC-t. Jaime Lazcano góljával a bajnokcsapat szerzett vezetést, ám az utolsó negyedórához közeledve előbb Guillermo Gorostiza, majd Ramón de Lafuente is bevette Ricardo Zamora kapuját. A spanyol kupasorozat történetében már nem először, mindkét finalistát brit edző vezette. (Az Athletic Clubot Fred Pentland, aki két bajnoki címe mellett ötödször, sorozatban negyedszer lett kupagyőztes a piros-fehérekkel.)

A spanyol szövetség vezetőit éppen annyira megviselte az angolok elleni, a Highburyben elszenvedett súlyos, 7:1-es vereség 1931 decemberében, mint a játékosokat, akik közül például Zamora elsírta magát az öltözőben. Keveseket vigasztalt, hogy hazafelé a gárda 5:0-ra elkapta az íreket. A nemzeti tizenegy az 1932-es esztendőben mindössze egy meccset játszott, tavasszal megverte a jugoszlávokat. Az őszi „szünet" után, 1933 áprilisában legyőzte a portugálokat, illetve Párizsban kikapott a franciáktól, és Belgrádban döntetlent ért el a jugoszlávok ellen. Májusban hatvanezer néző előtt látta vendégül a szerény tudású bolgár csapatot (amely egy év-

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1932

A nagy botrány után a Bologna ölébe hullott a serleg

A Bologna Sportiva nyerte meg a Közép-európai Kupa 1932-es kiírását anélkül, hogy bárkivel is megmérkőzött volna a finálében. Az olaszok a negyeddöntőben 5:0-ra megverték a Spartát, s nem számított, hogy 3:0-ra elveszítették a prágai visszavágót. A Slavia 3:0-ra legyőzte a bécsi Admirát, s bár ugyancsak kikapott a második találkozón (0:1), bejutott az elődöntőbe. A Vienna a Hohe Wartében megszórta az Újpestet (5:3), majd kivédekezett egy döntetlent (1:1) Budapesten. A negyedik párban a Juventus Torinóban kiütötte a Ferencvárost (4:0), s az Üllői úti döntetlennel (3:3) ugyancsak simán továbbjutott.

Az elődöntőben a Lelovich Gyula által irányított Bologna a hazai 2:0-s győzelem után kikapott a Viennától 1:0-ra, de így is finalista lett. Sőt: győztes, miután a másik páros mindkét tagját a KK-bizottság kizárta a torinói botrány után. A Slavia – szenzációs futballal – 4:0-ra kiütötte a Juventust az első találkozón. A meccs azonban

A Vienna. Hátul, balról: Frithum edző, Brosenbauer, Kaller, Adelbrecht, Hofmann, Gschweidl, Schmaus, Machu, Tögel, Schönwetter. Elöl: Rainer, Horeschovsky, Blum, Marat

vel később a magyarokkal szemben játszott világbajnoki selejtezőket). A Vörös Harag (Furia Roja) mindmáig rekordot jelentő győzelmet aratott (13:0). A mérkőzés legjobbja, a Deportivo La Coruña támadója, Eduardo González Valiño, futballistaként használt nevén Chacho hat találattal mutatkozott be a válogatottban! 1934-ben jutott még neki két meccs, végül három találkozón szerzett hét góllal zárta válogatottbeli karrierjét…

Franciaországban az 1932–1933-as idényben rendezték az első profi bajnokságot. Egyedi és azóta soha meg nem ismételt rendszer szerint, ugyanis a mezőnyt két csoportba osztották (noha logikus lett volna, ám nem területi elvek alapján), majd a két győztes játszott a bajnoki címért. Tudomásunk szerint 18 magyar futballista, valamint három honfitárs edző szerepelt az idényben a Division Nationale-ban, közülük a jobbösszekötő

A kapitányok, Verriest és Langiller a Francia Kupa döntője előtt

kis híján rendbontásba fulladt: előbb Mario Varglien és Vastimil Kopecký esett egymásnak, majd Josef Sloup, a csehek trénere akart elégtételt venni az olaszon. Néhány perccel később Renato Cesarini egyszerűen kiütötte Antonín Pučot. A nézők berohantak a pályára, a rendőrségnek kellett közbeavatkoznia. A visszavágó előtt az olasz média félelmetes hangulatot keltett, a játékosok pedig fogadkoztak, innen is lehet visszaút. S úgy tűnt, igazuk is lehet. A két oriundo, az első meccsen kiállított, de mindössze kétezer lírás pénzbüntetésre ítélt Renato Cesarini és Mumo Orsi egy-egy góljával az első félidőben ledolgozták a hátrányuk felét. A második félidő elején aztán egy szurkoló kővel fejbe dobta František Plánička, a csehek kiválóan védő kapusát. Négy orvos ápolta legalább negyedórán keresztül, mégsem tudott tovább védeni. A Slavia levonult a pályáról, s nem volt hajlandó órákon keresztül kijönni az öltözőből. A KK-bizottságnak a levonulás miatt 3:0-val a Juventusnak kellett volna adnia a mérkőzést, de az a vétkes Slavia továbbjutását jelentette volna. Nem szólva arról, hogy az olaszok sem voltak éppen ártatlanok. Ezért aztán salamoni döntés született: az illetékesek mindkét csapatot kizárással büntették, a serleg pedig a Bologna ölébe hullott.

A Bologna. Hátul, balról: két ismeretlen, Gianni, Monzeglio, Montesanto, Baldi, Martelli, Gasperi, Lelovich Gyula edző. Elöl: Bortoloti gyúró, Maini, Sansone, Schiavio, Fedullo, Reguzzoni

Varga György a Lille bajnokcsapatában, illetve Köves-Kvasz János és Nagy János az ezüstérmes Cannesban. Rajtuk kívül nagyszerű idényt teljesített Berkessy Elemér, a Racing középfedezete, aki elmondhatta magáról, hogy a francia profi futball első fordulójának legkiválóbb játékosaként ünnepelték. Edzője különben az itthon nyert bajnoki címek számát tekintve magyar rekorder tréner, az angol Jimmy Hogan volt. Ha már az edzőknél tartunk: mindössze három csapatot irányított francia az élvonal húsz alakulatából. A három magyar és két osztrák, illetve egy-egy dán és belga mellett kilenc britet alkalmaztak. (Az Olympique d'Alès-nak nem volt hivatalos edzője.) Összesen 132 légióst szerződtetett a húsz klub, ez 6,6-os átlagnak felel meg egyesületenként. A régen várt profi futball megszületése utáni igényt jelzi, hogy a bajnoki döntőt 1933. május 14-én három különböző párizsi rádióállomás is közvetítette. A Coupe de France 1932–1933-as sorozatába 472 klub nevezett. Két roubaix-i gárda jutott a legmesszebbre, a profik közé lépett Excelsior Athlétic Club a döntőben 3:1-re megverte városi riválisát, az amatőrök között maradt Racing Clubot.

A Sète francia bajnok együttese, Bek, Monsallier, Benouna, Llense, Lukács, Gabrillargues, Hillier, Gasco, Dupont és Miquel ünnepel

Az 1932-es argentin bajnok, a River Plate. Hátul, balról: Malazzo, Dañil, Sirni, Bernabé Ferreyra, Basílico, Santamaría. Elöl: a gyúró, Zatelli, Lago, Cuello, Peucelle, Luna

A Palestra Italia, amely százszázalékos teljesítménnyel nyerte meg a paulisták félbeszakított bajnokságát. Hátul, balról: Medgyessy Jenő edző, Lara, Imparatto, Romeu, Avelino, Junqueira, Loschiavo, Bressani, Cavernazzi, Tunga, Goliardo Gelardi, egy vezető. Elöl: Nascimento

Belgiumban és Hollandiában is magyar mester csapata nyerte meg a bajnoki címet. Székány Géza a Royale Union Saint-Gilloise, Riff Emil a deventeri Go Ahead együttesével diadalmaskodott. Hesser Tibor az Olympiakosszal görög, Schweng József a Fenerbahçéval isztambuli, Nemes-Neufeld Sándor a belgrádi BSZK-val jugoszláv bajnok lett. Svájcban a Servette győzött, megelőzve Kürschner Izidor gárdáját, a Grasshopperst. Dániában a Boldklubben Frem, Lengyelországban a Cracovia, Romániában a temesvári Ripensia, Svédországban a Hälsingborgs IF, Skóciában a Rangers végzett az élen. Portugáliában a Belenenses nyerte meg a legtekintélyesebb sorozatot, a Campeonato de Portugalt.

Argentínában a River Plate végzett az 1932-es profi bajnokság élén, miután azonos pontszámmal állt az utolsó, a 34. forduló után az Independientével, de a bajnoki döntőben 3:0-ra nyert. A szezon vitathatatlanul első számú sztárja a Tigrisnek becézett Bernabé Ferreyra volt, akit a River az idény előtt szerződtetett a CA Tigre együttesétől. Elképesztő összegért: a 32 000 peso, amelyet 35 000 dollárnak számoltak át, világrekordot jelentett akkoriban. Semmi túlzás sincs abban, hogy a River ezzel a vétellel megvette magának bajnoki címet is: Ferreyra 44 gólt szerzett az idényben, a második legjobb, Varallo, a Boca csatára 25-ig jutott. Hirschl Imre személyében magyar edző dirigálta a Gimnasia y Esgrima együttesét, ő lett az első külföldi tréner az argentin profi futballban.

Uruguayban is áttértek a hivatásos labdarúgásra, az új korszak első bajnoki címét a Peñarol szerezte meg. Rio de Janeiróban Ladányi Miklós alakulata, a Botafogo visszahódította a cariocák bajnoki címét. São Paulóban csak a bajnokság első felét játszották le, utána kitört az alkotmányozó forradalom, nem tudták megrendezni a további mérkőzéseket. A féltávnál vezető Palestra Italiát kikiáltották bajnoknak.

A nemzetiszocialisták megerősödése meghozta a Schalke sikerkorszakát

- ***Herbert Chapman halála után is újra bajnok lett az Arsenal***
- ***Baszk siker az Athletic Club és a Madrid különversenyében***
- ***Egy masszőrtáska is főszerepet kapott az uruguayi döntőben***

Angliát valósággal sokkolta Herbert Chapman váratlan halála. Az Arsenal kiváló edzője, akit a szigetországban többnyire a „háború előtti évek legnagyobb menedzsereként" emlegetnek, nem élt túl egy alattomos megfázást. Az „ágyúsok" birminghami döntetlenje után ellátogatott Burybe, hogy megnézzen egy kiszemelt játékost, majd onnan átutazott a Hillsborough Stadionba, hogy feltérképezze csapata legközelebbi ellenfelét, a Sheffield Wednesdayt. Mire hazaért Londonba, csak fokozódott az új év beköszöntét kísérő nagy hideg. A csapatorvos azt tanácsolta neki, bújjon ágyba, s kúrálja magát, ám ő ehelyett inkább elment megnézni az Arsenal harmadik csapatának a meccsét. „Nyomós" érvet is talált hozzá: „Alig van alkalmam látni a srácokat". Tüdőgyulladást kapott, már 24 órát sem élt. Január 6-án meghalt. A másnapi mérkőzésre érkező játékosai többsége a Highburyben tudta meg a szomorú hírt. Kivéve Cliff Bastint, aki így emlékezett: „Ahogy elértem a pálya közelébe, a rikkancsok már ordították a szörnyű szenzációt. Rettenetes volt, azt gondoltam, bárcsak ne lenne igaz."

Az érthetően szétesett Arsenal aznap csak döntetlent játszott a Sheffield Wednesdayjel (Bastin később azt mondta, „egész jól játszottunk ahhoz képest, hogy maga a mérkőzés milyen lényegtelen semmiséggé törpült a történtek miatt"), majd a következő három meccsét, a Manchester City, a Tottenham és az Everton ellen mind elveszítette. Visszaesett a második helyre. A pocsék január után, amikor a hetedik fordulót követően tizenegy riválisis megelőzte, hiába kapaszkodott vissza az élre. Úgy festett, a tragédiát nem tudja feldolgozni a gárda. Február közepétől azonban minden megváltozott. A játékosok összefogtak, s Chapmanért játszottak. Hendonban, a temetésén Jack, Hapgood, Hulme, Lambert, Bastin és James vitték a koporsót. Bastin, aki a legtöbbet és a legszívesebben nyilatkozott róla, kijelentette: „A nagyság aurája lengte körül. A legnagyobb erénye az volt, hogy mindent tudott előre, s hogy ki tudta hozni a legjobbat a játékosaiból. Szerintem a képességei még annál is többre tették volna képessé, mint amit elért. Akár miniszterelnök is lehetett volna." Korábbi segítője, Bob Wall mesélte később, hogy évekkel a Főnök halála után még mindig hallotta a lépéseit a Highburyben, a folyosón...

Futballistái a maradék 15 fordulóban tizenegy győzelmet arattak, s megnyerték a bajnoki címet. Az Arsenal az alábbi alapcsapattal játszotta végig az idényt (zárójelben a meccsek száma): Moss (37) – Male (42), Hapgood (40) – Jones (29), Roberts (30), John (31) – Beasley

A telített Wembley Stadion látképe, repülőről. 1934 áprilisában 94 ezren látták a skótok elleni válogatott mérkőzést

(23), Bowden (32), Dunne (21), James (22), Bastin (38). A tartalék fedezetek közül Hill 25 mérkőzésen játszott. Összesen huszonnégyen jutottak szóhoz, köztük a Southamptontól márciusban 6500 fontért vett Ted Drake, aki a hátralévő tíz találkozón hét gólt szerzett. Nagyot lendített a csapaton, de ahhoz keveset játszott, hogy bajnoki aranyérmet kapjon.

Frank Swift, a Manchester City fiatal kapusa tisztáz az angol FA-kupa-döntőben

Az FA-kupát a Manchester City nyerte meg, miután a döntőben 2:1-re megverte a Portsmouth csapatát. A legendák szerint mindkét alakulat nagyon idegesen készült a Wembley-be. A meccsláz még az öltözőben sem csillapodott. Frank Swift, a City későbbi kiváló, válogatott kapusa (akkor még csak az első profi szezonját töltő pályakezdő), aki 1958-ban, 44 évesen, a *News of the World* újságírójaként a Manchester United müncheni repülőgép-balesetében veszítette életét, különösen feszült volt. Sam Cowan, a csapatkapitány jobb ötlet híján a régi mérkőzésekről regélt neki, hogy kicsit elterelje a figyelmét. A másik oldalon sem volt jobb a helyzet, Jack Tinn, a Portsmouth menedzsere a kezdés előtt behívta az öltözőbe Bud Flanagant, a népszerű komikust, hogy a vicceivel oldja a feszültséget. Egy ideig úgy tűnt, a Portsmouth receptje volt a jobb. Rutherford a 27. percben vezetést szerzett. Swift nem állt éppen a helyzet magaslatán az esetnél. Fred Tilson, a City centere vigasztalta a szünetben, megígérve, hogy lő majd két gólt, s ezzel fordítani tud a csapat, ha Swift nem kap többet. Mindketten tartották a szavukat. Tilson előbb a 74., majd a 86. percben is hálóba talált, így a Man City, egy évvel azután, hogy az Everton ellen kupadöntőt veszített, elhódította a serleget. (Tilson nem egészen két héttel később, az Üllői úton bemutatkozott a válogatottban. Az angolok 2:1-re kikaptak, noha az újonc a kapuba talált. Ugyan összesen csupán négyszer játszhatott a háromoroszlános mezben, mindegyik meccsén szerzett gólt, végül 4/6-os mutatóval zárt.)

A kupadöntőt Stanley Rous vezette, közmegelégedésre. Ám a találkozó után visszavonult a bíráskodástól, s „hatalomra lépett", az FA titkára (secretary), valójában ügyvezető elnöke lett. 1934-től 1962-ig töltötte be ezt a tisztséget. Egy ideig párhuzamosan vezette az angol és a világszövetséget, ugyanis 1962 és 1974 között a FIFA elnökeként is tevékenykedett. Autokratikus személyiségű futballvezér volt, ellenben sokat tett a sportágért és különösen a szabályok frissítéséért, illetve a játékvezetők működésének segítéséért.

Németországban új korszak kezdődött, kétféle értelemben is. Átszervezték a bajnoki rendszert. Tizenhat területi csoportot, úgynevezett Gauligát alakítottak ki, ezek győztesei kerültek aztán az országos döntőbe. (A Gau, amely területnek, tartománynak fordítható,

A Schalke első bajnokcsapata (balról): Kalwitzki, Zajons, Szepan, Gellesch, Kuzorra, Nattkämper, Tibulski, Rothardt, Valentin, Bornemann, Mellage

közigazgatási egységet jelentett a nemzetiszocialisták időszakában. Az azon belüli futballbajnokság neve lett a Gauliga.) A korábbiakkal ellentétben ott nem egyenes kieséses rendszerben játszottak a csapatok, hanem négy négyes csoportban. Az ezek élén végzett 1. FC Nürnberg, Viktoria 89 Berlin, illetve FC Schalke 04 és Waldhof Mannheim jutott az elődöntőbe, onnan a „Club" és a „királykékek" a fináléba.

Érdekes egybeesés, hogy a Schalke nagy felfutása tulajdonképpen egybeesett a náci futballélet megerősödésével, az egyesület a nemzetiszocializmus éveiben élte aranykorszakát. Ugyan már 1933-ban döntőt játszott, de először 1934-ben nyerte meg (majd 1935-ben, 1937-ben, 1939-ben, 1940-ben és 1942-ben is) a bajnoki trófeát, a Viktoria-serleget. További két alkalommal, 1938-ban és 1941-ben a döntőig jutott. Tíz esztendő alatt nyolc német bajnoki finálében vehetett részt. Tegyük gyorsan hozzá, hogy a hivatalos sportpolitika elismerésétől övezve, ám kiváltságokkal nem segítve. A Schalke játékosai nem kerestek jobban, mint az átlag. (Németországban a harmincas-negyvenes években sem volt profi futball.)

Még azt sem állíthatjuk, hogy a Schalke kivételezett helyzetben lett volna a többiekhez képest, ugyanakkor élt a legnagyobb fegyverével: szinte tökéletesen, méghozzá igazi csapatként tökéletesen játszotta a megtanult szisztémát. Ezt egyébként egy osztráknak köszönhette. Gustav (becenevén Guggi) Wieser a bécsi futballiskola kiváló képviselője volt, a tízes-húszas években hét bajnoki címet nyert a Rapid csatáraként. Egymást követő három évben is a liga gólkirályaként ünnepelték. A válogatottban 27 meccsen 12 gólt szerzett. Elment aztán az Amateure/Austria gárdájához, utána 1927-ben rövid ideig az Eintracht Frankfurtot edzette, majd még abban az esztendőben a Schalkéhoz került. Gelsenkirchenben már formálódott a csapat első nagy generációja, amely rendkívül fogékonynak mutatkozott a bécsi futballiskola tanaira. Korábban említettük, hogy a délnémet együttesek stílusa inkább a közép-európai mintát követte, az északiak pedig az úgynevezett huszárstílust, a lerohanásokat, a fizikai erő minél hatékonyabb kihasználását forszírozták. A berliniek – így a Hertha – megpróbálták a

kettőt elegyíteni, az ország nyugati részébe valók, így a Ruhr-vidékiek játéka leginkább attól függött, kit nyertek meg edzőnek, vagy mire volt alkalmas az állományuk. Wieser nem töltött sok időt a Schalkénál, de az alapokat tökéletesen lerakta. A korábban kiugró siker nélkül szereplő gárda 1929-ben megnyerte már a nyugati országrész területi bajnokságát, mégpedig a Kreiselnek nevezett játékmóddal. (A szó jelentése pörgettyű, de a búgócsigát is így nevezik a németek. Az elnevezés a rövidpasszos, gyors játékra utal, amelynek a nézésébe szinte beleszédül az ember.) Kétségtelen tény, hogy akkor még akadtak apróbb szabálytalanságok a Schalke gazdálkodásában, s a szövetség egy teljes évre eltiltotta a profivággal illetett teljes kezdőcsapatot. De nem a pénz volt a sikerek alapja. A Schalke soha nem volt „összevásárolt" brigád, s még a nagy sikerei idején is alig-alig erősítették meg kívülről. Szinte az összes kulcsjátékos a Ruhr-vidéken, Gelsenkirchen környékén született, ottani munkások gyereke volt. Helyi fiúk voltak, még ha akadtak is, akik vitatták – vagy éppen a dicsőséget maguknak vindikálták. 1934-ben senki sem látta, mi történik majd 1939 szeptemberében, ezért aztán a

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1933

Sindelar megnyerte a trófeát az Austriának

A későbbi győztes FK Austria kétgólos vereséggel kezdett a sorozatban, 3:1-re kikapott a Slaviától. A bécsi visszavágón ellenben, elsősorban Matthias Sindelar és a balszélső Rudolf Viertl kiváló játékával, a lilák 3:0-ra nyertek, s továbbjutottak. 1933 nem a magyarok éve volt a tekintélyes nemzetközi kupasorozatban, az Újpest a torinói Juventus (2:4, 2:6), a Hungária a prágai Sparta (2:3, 1:2) ellen egyaránt kettős vereséggel búcsúzott. A negyedik negyeddöntőben a Weisz Árpád által irányított Ambrosiana-Inter ugyan 1:0-ra kikapott a császárvárosban a First Viennától, de Milánóban nem bírtak az osztrákok a mesterhármasig jutó Giuseppe Meazzával (4:0). Mindkét elődöntőben már az első találkozón eldőlt a továbbjutás, az Austria 3:0-ra megverte a Juventust, majd 1:1-re hozta a második mérkőzést. Az Ambrosiana 4:1-re legyőzte Milánóban a Spartát (akkor meg Attilio Demaría remekelt, ő szerzett mesterhármast), majd 2:2-re végzett a visszavágón. A döntőt a középeurópai sajtó a két kiváló középcsatár, Meazza és Sindelar csatájaként harangozta be. Milánóban „Balilla" meg is szerezte a vezetést az Ambrosiana-Internek, majd egy perccel később a balszélső Virgilio Levratto is betalált a lila-fehérek kapujába. A hajrában Rudolf Viertl szépített. A Prater-stadionban 58 000 néző előtt játszott találkozó teljesen más mérkőzést hozott. A vendégek védelme nem tudta feltartóztatni az élete egyik legjobb meccsét játszó „Papírembert". Sindelar az első félidő végén értékesített egy tizenegyest, majd a 80. percben lőtt még egyet, amellyel összesítésben már a „violák" álltak jobban. A bécsiek a második gól előtt kettős emberelőnybe kerültek, miután előbb Demaríát, majd Allemandit is kiállította a játékvezető. Meazza azonban így is szerzett egy gólt, sőt másodpercekkel később Pietro Serantoni is bevette Johann Billich kapuját – ezt azonban a csehszlovák bíró nem adta meg. A másik oldalon ellenben a 88. percben Sindelar a hálóba zúdította a jobbszélső, „Pepi" Molzer beadását.

Döntő, 1. mérkőzés

AS Ambrosiana-Inter–FK Austria 2:1 (2:0)

1933. szeptember 3., Milánó, 35 000 néző. Jv.: Klug Frigyes (magyar)

Ambrosiana-Inter: Ceresoli – Agosteo, Allemandi – Pitto, Faccio, Castellazzi – Frione II, De Manzano, Meazza, Demaría I, Levratto

lengyel sajtó arról írt, hogy a Schalke majd' az összes játékosa valójában lengyel. Még pontosabban: bevándorolt lengyel bányászok fiai. Az egyesület vezetése komolyan vette a „vádat", s nyílt levélben válaszolt, amelyben leszögezte, hogy az alaptizenegy minden tagja, valamint a két tartalék egyaránt a Ruhr-vidéken született. A helyzet komolyságára jellemző, hogy a szülők születési helyét is pontosan megjelölték!

Nyolc futballista szülei Kelet-Poroszországból, a Mazuri-tavak főleg protestánsok lakta környékéről, egyikük felmenői Felső-Sziléziából, Poznań környékéről, egy másiké pedig Kelet-Frízföldről származtak. De egyikük őse sem volt bányász... Ha a nevek hangzásából indulunk ki, érthető a lengyelek okoskodása: Szepan, Tibulski, Przybylski, Kalwitzki, Urban vagy Kuzorra neve tényleg lengyelnek tűnik.

A korszakra visszaemlékezők egyik fő motívuma a csapat családias légkörének, a játékosok egymáshoz fűződő szoros kötelékének emlegetése. Nem alap nélkül. Szepan elvette Kuzorra egyik húgát, Fritz Thelen egy másikat. Fritz Ambriss felesége Szepan leánytestvére lett. Ernst

Austria: Billich – Graf, Nausch – Najemnik, Mock, Gall – Molzer, Stroh, Sindelar, Jerusalem, Viertl
Gólszerzők: Meazza (40.), Levratto (41.), ill. Viertl (77.)

2. mérkőzés
FK Austria–AS Ambrosiana-Inter 3:1 (1:0)
1933. szeptember 8., Bécs,
58 000 néző.
Jv.: František Cejnar (csehszlovák)
Austria:
Billich – Graf, Nausch – Najemnik, Mock, Adamek – Molzer, Stroh, Sindelar, Jerusalem, Viertl
Ambrosiana-Inter:
Ceresoli – Agosteo, Allemandi – Pitto, Viani, Faccio – Frione II, Serantoni, Meazza, Demaría I, Castellazzi
Gólszerzők: Sindelar (45., 80., 88. – az elsőt 11-esből), ill. Meazza (85.)
Kiállítva: Demaría I (75.), Allemandi (77.)
Kupagyőztes az Austria, 4:3-as összesítéssel.

A Juventus alakulata. Hátul, balról: Combi, M. Varglien, Orsi, Borel II, Ferrari, G. Varglien, Rosetta, Monti, Caligaris. Elöl: Sernagiotto és Bertolini egy kabalagyerekkel

Az Austria. Hátul, balról: Sindelar, Stroh, Adamek, Billich, Mock, Jerusalem. Elöl: Novak, Najemnik, Graf, Nausch, Gall, Molzer, Viertl

Reckmann és August Sobottka felesége testvérpár volt. Kuzorra 1931-ben a klub kocsmáját vezető törzsszurkoló lányával házasodott össze. Hans Klodt és tizenkét évvel fiatalabb öccse, az 1954-es világbajnok Bernhard fivérek voltak, igaz, utóbbi csak 1943-ban kezdett játszani királykékben.

A Schalke 1934-es bajnoki címnyerését felelevenítve azonnal a Manchester United 1999-es, a Bayern München elleni BL-győzelmére, a nagy barcelonai feltámadásra gondolhatunk. A berlini Poststadionban Georg Friedel góljával sokáig 1:0-ra vezetett a Schaffer Alfréd által dirigált Nürnberg. Spéci nagyon megszervezte csapata védelmét, a hátsó alakzat szinte nem is hibázott. A 88. percben azonban mégis, akkor Szepan közelről kiegyenlített. Úgy tűnt, hosszabbítás következik, ám a 90. percben Kuzorra, aki szinte vánszorogni sem tudott húzódása miatt, minden erejét összeszedve kilépett, s két védővel a nyakán a hosszú sarokba lőtt. Aztán a kimerültségtől elájult. Arra tért magához, hogy a társai paskolják az arcát, s azt mondják: „bajnokok vagyunk". A „királykékek" edzője, Hans (Bumbes) Schmidt korábban játékosként négy bajnoki címet nyert, egyet az SpVgg Fürthtel, majd hármat a Nürnberggel, amelyet játékosai 1934-ben megfosztottak az újabb címnyeréstől.

Ausztriában a Rapid lőtte a legtöbb gólt, s kapta (holtversenyben) a legkevesebbet, mégis az Admira szerezte meg a bajnoki trófeát. Nem érdemtelenül, bizonyíték erre a kupadöntő, amelyet utóbbi szenzációs játékkal, 8:0-ra nyert meg! Csatárai közül Toni Schall és Willy Hahnemann három-három, Adi Vogl két gólt szerzett.

Csehszlovákiában a bajnoki arany ismét a Slaviának jutott, ezúttal Konrád Kálmán irányításával. Ellenben a Středočeský pohárnak nevezett kupasorozatban, 1933 októberében a Viktoria Žižkov diadalmaskodott. Szedlacsek Ferenc alakulata, a Sparta mindkét szériában második lett, noha Kalocsay Géza is erősítette.

A Slavia bajnokcsapata. Hátul, balról: Vodička, Puč, Černický, Sobotka, Čambal, Svoboda, Fiala, Ženíšek, Plánička. Elöl: Kopecký, Junek

A Juventus 1934-ben sorozatban negyedszer nyerte meg az olasz bajnokságot. Balról: Carlo Carcano edző, Combi, Caligaris, Sernagiotto, Orsi, Rosetta, Cesarini, Varglien II, Bertolini, Borel II, Ferrari, Varglien I

Olaszországban az idény részben a világbajnokságra való készülődés jegyében telt. A bajnokságban a Juventus negyedszer végzett sorozatban az élen, szinte az előző évi alapcsapattal azonos tizeneggyel. Mindössze Varglien II, azaz a jobbfedezet Mario öccse, Giovanni került be a gyakran sérült, de 20 mérkőzésen így is játszó Renato Cesarini helyére. A Juve négypontos előnnyel zárt az Ambrosiana s héttel a Napoli előtt. Döbbenetes: a bajnokság utolsó szakaszában, a 18 csapatból tizenkettőnek (a kétharmadnak) kispadján magyar edző ült! Közülük a legsikeresebbnek Weisz Árpád bizonyult, akinek csapatát csupán Carlo Carcano Juventusa előzte meg.

Spanyolországban tovább tartott az Athletic Club és a Madrid FC különversenye. Ezúttal a bilbaóiak nyerték meg a bajnokságot, a „fehérek" pedig az országos kupát. A gólkirályi címet az újonc Oviedo centere, Isidro Lángara szerezte meg. A baszk csatár, aki a második vonal gólkirályaként vívott ki magának nevet az 1932–1933-as idényben, az élvonalban szerzett első mesterlövészi cím után még további kettőt ért el: az 1934–1935-ös, majd az 1935–1936-os szezonban. A spanyol polgárháború kitörése után, tartva a megtorlástól, mivel a baszk válogatottal külföldön játszva gyűjtöttek pénzt a harcolóknak, kivándorolt Mexikóba, utóbb Argentínában telepedett le. A spanyol válogatottban 12 mérkőzésen 17 gólt könyvelt. Játékát alapvetően meghatározta iszonyatos fizikai ereje, a harmincas-negyvenes évek fordulóján Argentínában többször is birkózónak nézték. Persze csak addig, ameddig nem kezdett el futballozni. A szabadrúgásokat akár 40-50 méterről is kapura ágyúzta.

Gorostiza az Athletic Club de Bilbaóból

Franciaországban az idény vitathatatlanul az FC Sète gárdájáé volt. A zöld-fehérek, akiknél két magyar sztár, Lukács István és Bukovi Márton is tündökölt, megnyerték a bajnokságot és a kupát is. A francia futball nem a franciáké volt: átlagosan rekordot jelentő, 7,5 külföldi szerepelt gárdánként. (Az 1937–1938-as idényben ugyanennyi.) A tizennégy csapatos élvonalban 29 magyar játszott.

Belgiumban a Royale Union Saint-Gilloise, Hollandiában ismét az Ajax, Dániában a Boldklubben af 1893, Lengyelországban a Ruch Chorzów, Romániában a bukaresti Venus, Svédországban a Hälsingborgs IF, Svájcban a Servette nyerte meg a bajnoki címet. (Utóbbinál a kupát és a bajnoki ezüstérmet a GC szerezte meg, a búcsúzó Kürschner Izidorral.) Norvégiában és Portugáliában a kupaso-

Van der Aa, a holland Willem II kapusa lehúzza a labdát az Ajax csatára, Wim Volkers elől. Az amszterdamiak ennek ellenére megnyerték a bajnokságot

A San Lorenzo argentin bajnok legénysége. Hátul, balról: Lema, Pacheco, Chividini, Scavone, Fossa, Achinelli. Elöl: Magán, Villalba, Petronilo, Canteli, D. García

rozat volt a legfontosabb torna, Oslóban a Mjøndalen IF, Lisszabonban a Jeny Rudolf által irányított Sporting CP győzött.

Argentínában a San Lorenzo nyerte meg a harmadik profi bajnokságot, miután egy ponttal megelőzte a Boca Juniorst. A szezon nagy meglepetését a Gimnasia y Esgrima felfutása okozta, a csapat hét fordulóval a zárás előtt még a Bocával azonos pontszámmal vezette a tabellát. Ám akkor – botrányos körülmények között – 7:1-re kikapott a San Lorenzótól és összecsuklott, végül ötödik lett. A gólkirályt ellenben ez a klub adta: Arturo „Torito" Naón 33 találatig jutott. Ezek közül ötöt egy meccsen, a Remedios de Escaladába való Talleres ellenin szerzett. Az volt pályafutása legemlékezetesebb mérkőzése, 13 perc alatt négy gólt vágott.

Uruguayban a Szigeti Imre által irányított Nacional, valamint a Peñarol kiemelkedett a mezőnyből. Mindkettő 46 ponttal zárt, 14 ponttal előzték meg a harmadik helyezett Rampla Juniorst. A holtverseny miatt bajnoki döntőt írtak ki, ez 240 perc után is 0:0-ra állt, majd harmadszorra a Nacional nyert 3:2-re. Az idényt Uruguayban az „el campeonato más largo del mundo" titulussal illették, azaz ez volt a világ leghosszabb bajnoksága. Szó se róla, a tíz csapat, három kört játszva, végigfutballozta az 1933-as évet. Az első bajnoki döntőt május 27-re írták ki, de az botrányba fulladt a híres „bőröndgól", az el gol de la valija miatt. Az aranyfeketék akciójánál a labda túljutott az alapvonalon, de visszapattant a játéktérre a Nacional gyúrójának, Juan Kirschbergnek a táskájáról. Braulio Castro, a Peñarol csatára azonnal a kapuba lőtt. A bíró, Telésforo Rodríguez megadta a gólt, mire három Nacional-játékos (Juan Nasazzi, Ulises Chifflet és Juan Lábraga), finoman fogalmazva inzultálta. Rodríguez nem is tudta folytatni a meccset, a partjelző, Luis Scandoglio lépett a helyére, de ő sötétedés miatt hamarosan lefújta a találkozót. A következő dátum augusztus 25. volt, amikor tizenegy Peñarol-játékos lejátszotta a „maradék" húsz percet az előző skandalum miatt kilencfősre fogyott Nacional-legénységgel. Meg utána még négyszer tizenöt percnyi hosszabbítást. Ez is bevonult az uruguayi futballirodalomba mint az „el clásico de los Nueve contra Once" (a kilenc a tizenegy elleni klasszikus). Nem született gól, megint újabb mérkőzést írtak ki. Szeptember 2-án újfent nem esett gól, majd szeptember 18-án az égszínkékek Héctor Castrónak a második félidőben szerzett triplájával 3:2-re győztek, s lezárták a bő másfél évvel korábban kezdődött bajnokságot. A kiváló csatár, akinek 13 évesen egy elektromos fűrész okozta baleset miatt levágták a jobb alsó karját, kora legsikeresebb játékosai közé tartozott. Világ- és olimpiai bajnok, kétszeres Dél-Amerika-bajnok volt. Kiemelendő, hogy a Nacional tagja volt a brazil (egyébként lengyel származású, Rodolfo Barteczko néven született) Patesko, aki aztán részt vett hazája válogatottjával az 1934-es Mondialén. Ő lett az immár ötszörös világbajnok válogatott első vb-résztvevő légiósa!

Brazíliában a paulisták játszották az ország történetének első profi bajnokságát. Ezt a Palestra Italia nyerte meg, miután a tulajdonképpeni bajnoki döntőben 1:0-ra megverte a São Paulo da Florestát. A finálé egyetlen gólját Avelino lőtte, az ellenféltől került ki ugyanakkor a sorozat gólkirálya. A 21 gólig jutó Waldemar de Brito a kor egyik legkiválóbb csatára volt, ám ma már leginkább Pelé felfedezőjeként emlékezünk rá. Rio de Janeiróban teljes volt a káosz, három különböző ligába osztódtak a legjobb csapatok. Az AMEA hagyományos bajnokságát (Campeonato

A Palestra Italia együttese. Hátul, balról: Junqueira, Voldoni, Pintanela, Tunga, Cambon. Elöl: Avelino, Gabardo, Nascimento kapus, Romeu, Carasso, Imparatto

da Liga Amadora) a Botafogo, az LCF (Campeonato da Liga Profissional) szériáját a Bangu, míg a másik kettőnél jóval gyengébb LMDT-t (Liga Metropolitana de Desportos Terrestres) a Viação Excelsior FC nyerte meg.

A barbadosi válogatott. Elöl a labdával Arthur „Kelly" Foster

Korábban említettünk már egy futballtörténelmet író barbadosi családot, a Fostert, amelyből apa és fia együtt játszott a válogatottban, 1931 februárjában. A történet aztán továbbíródott. 1933 novemberében az apa, Arthur Reynold „Kelly" Foster és egyik fia, Arthur Colin ismét szerepelt a nemzeti tizenegyükben. Utóbb beszállt még a kisebbik fiú, Lindsay Reynold is, sőt játszott Kelly két unokaöccse, a fiúk két unokatestvére, Seymour és Leon Foster is. Az *rsssf.com* portál megemlíti, hogy a családfő később titkára, majd elnöke is volt a helyi labdarúgó-szövetségnek, de részt vett néhány más sportág, így az ökölvívás, a vízilabda és az atlétika irányításában is. Egyébként két további fia, Mike és John, valamint még egy unokaöccse, Lisle is viselte a barbadosi válogatott mezét a harmincas-negyvenes években.

Olaszország rendezett egy Mondialét a maga dicsőségére

Az első labdarúgó-világbajnokság amolyan tanulólecke volt a FIFA vezetése számára. Így fogta ezt fel a francia elnök is. Jules Rimet az első torna előtt teljes mellszélességgel támogatta a kétszeres olimpiai bajnok Uruguay pályázatát, miután világossá vált előtte, hogy az 1928-as ötkarikás játékok házigazdája, Amszterdam egyedül nem vállalja a feladatot, sőt a felkért Hollandia is csak Belgiummal közösen lenne hajlandó az 1934-es vébé megrendezésére.

1931. május 22-én, a nemzetközi szervezet Berlinben tartott ülésén fontos döntéseket fogadtak el a következő sorozat technikai lebonyolítását illetően. Megállapodtak abban, hogy 16 válogatott vehet részt a tornán, ám hogy mely csapatok lesznek azok, arról selejtezők fognak dönteni. A tizenhatos mezőny egyenes kieséses rendszerben vívja majd a mérkőzéseit, mégpedig az International Board által meghatározott és érvényben lévő szabályok szerint. 1932. május 13-án és 14-én Stockholmban gyűltek össze újból a világszervezet irányítói. (Ez volt a FIFA 21. kongresszusa, amelyre a 29 tagországból 60 delegált érkezett.) Rögzítették, hogy – szemben a montevideói gyakorlattal – a második világbajnokság összecsapásait nem egy helyszínen, hanem több városban vívják. Úgy vélték, ez mindenképpen növeli majd a nézőszámot, hiszen a szegényebb rétegekből származó szurkolók könnyebben tudnak egyetlen mérkőzésre jegyet vásárolni, mint esetleg négyre vagy ötre. Nem beszélve arról, hogy a nyolc rendező város lakossága együtt sokkal több volt Montevideóénál.

A kieséses szisztéma vonzóbbnak tűnt a csoportmérkőzésesnél. Úgy látták a FIFA illetékesei, hogy az első Mundial néhány találkozója érdektelenné vált, és ennek a tétnélküliség volt a legfőbb oka. Továbbá döntöttek arról is, hogy a selejtezők költségeit az érintett szövetségeknek kell állniuk, míg a világbajnokságét már a rendezőknek. Leszögezték, hogy a világszövetség pénzügyi garanciákat óhajt kapni a majdani pályázatnyertes tagország kormányától. (Ne felejtsük el, éppen a nagy gazdasági világválság legdepressziósabb időszakát élték eleink!)

A máskor oly aktív Jules Rimet feltűnően visszafogottan viselkedett a kongresszuson, mintha a magánjellegű gondjai túlzottan nyomasztották volna. Feltűnt a megjelenteknek, hogy jószerével egyetlen kérdésben sem értett egyet dr. Fischer Mórral, a magyar alelnökkel. Szinte csupán abban nem volt vita közöttük, hogy Dél-Amerika után Európa adjon otthont a tornának. Néhányan aggodalmukat fejezték ki amiatt, hogy a szubkontinens vezető futballhatalmai, elsősorban Uruguay és Argentína nem vesznek majd részt a második vébén, és ezek a félelmek nem is voltak alaptalanok. Az uruk sértődöttségükben tényleg nem neveztek, nem bocsátották meg, hogy csupán négy európai együttes (Franciaország, Belgium, Románia és Jugoszlávia válogatottja) hajózott át hozzájuk az 1930-as tornára. Argentínában más volt a helyzet, ott tudniillik szakadás történt a hivatásosok és az amatőrök között. 1932-ben két szövetség funkcionált, a profiké (Liga Argentina de Football) és az amatőröké (Asociación Amateurs Argentina de Football). Végül az „Albiceleste” részt vett a világbajnokságon, azonban nem hozta magával a profikat, mivel a FIFA-nak az amatőrök szövetsége volt a tagja.

Két jelentkező nyújtotta be a pályázatát Stockholmban, Svédország és Olaszország, utóbb a skandinávok – akárcsak 1929-ben – visszakoztak. Egyetlen kandidáló maradt tehát, azonban neki is selejtezőt kellett vívnia.

A bécsi dr. Wilhelm (Willy) Meisl, a legendás osztrák szövetségi kapitány, Hugo Meisl újságíró öccse a feszült politikai helyzetre hivatkozva azt javasolta, szerencsésebb volna 1934 helyett 1936-ra áttenni a tornát, de a küldöttek jelentősebb hányada az eredeti időpont mellett tört lándzsát.

Mai ésszel már-már felfoghatatlan a döntés, miszerint Olaszországnak is selejtezőt kellett játszania, mert mi lett volna akkor, ha nem nyeri meg a kvalifikációs mérkőzéseit? A rendező ország nemzeti tizenegye! Ám megnyerte, igaz, az utókor bundavádat kerekített belőle. Miután az olaszok az első találkozón fölényesen legyőzték a görögöket Milánóban, a visszavágótól az ellenfél visszalépett. „Bő hatvan évvel később, a futballtörténészek világszervezetének németországi központjában az esetet felelevenítve világbotrányt emlegettek, azt állítva, hogy az olaszok megvették a visszavágót. De mi szükségük lett volna erre az első találkozó 4:0-ja után?” *(Dénes Tamás–Mácsik Viktor: Calcio)* Adjuk meg a logikus választ: semmi.

Erős emberek

A Mondiale sikere politikai kérdéssé vált Itáliában, de téves elképzelés, hogy az olasz kormányzat szórta volna a pénzt. Az új létesítmények felépítésére például visszafogottan áldozott, azoknak a rezsijét elvben a szövetségnek, azaz a FIGC-nek (Federazione Italiana Giuoco del Calcio) kellett kigazdálkodnia, ellenben a politikai propagandát és a médiát (újságok kiadását, rádióközvetítéseket, filmezéseket) jelentősebb összegekkel támogatta, valamint finanszírozta a vasúthálózat bővítését, modernizálását. Ezt a szurkolók utazási körülményeinek javítása céljából tette, legalábbis így szólt a hivatalos verdikt. Valójában a döntéshozatalnál két tényező nyomott a latban: a stratégiai (katonapolitikai), illetve a nemzetgazdasági. (Vegyük figyelembe, hogy az ilyen átfogó, jószerével az egész országra kiterjedő fejlesztési program rengeteg embernek biztosít munkalehetőséget, nem kis mértékben enyhítve a kedvezőtlen szociális körülményeken!)

Ha azonban a kérdéskört más nézőpontból közelítjük meg, gyorsan kiderül, hogy a nyolc stadionból egyedül a torinói épült kifejezetten a Mondialéra, a másik hét városé (Bologna, Genova, Milánó, Trieszt, Firenze, Róma, Nápoly) már korábban elkészült, azokat legfeljebb korszerűsíteni kellett.

Giovanni Mauro, a FIGC elnökhelyettese roppant befolyásos személyiség volt, csakúgy, mint Ottorino Barassi. (A mérnök úr „másodállásban” a FIGC titkáraként dolgozott.) A becsvágyó duó mindenben élvezte a FIGC elnökének, a fasiszta milíciák parancsnokának, Giorgio Vaccarónak a támogatását. A Duce bizalmasa több ciklusban is ült a Lazio elnöki székében, és a világbajnokság előtt, majd a torna alatt ő volt az összekötő kapocs a szervezőbizottság, a kormány, valamint a pártapparátus között. Kiváló munkát végeztek. Mindhárman értettek ahhoz, miként lehet a labdarúgást igazi showműsorként megjeleníteni, ezen a területen magasan felülmúlták az első vébé szakembereit. Legfeljebb azt hányhatja az utókor a triumvirátus szemére, hogy a nacionalista retorikát az összes kínálkozó alkalomkor felcsillantotta. Az elragadtatott ékesszólás tőlük, elkötelezett fasisztáktól nem volt meglepő, annál inkább az volt Vittorio Pozzótól. Felesleges volna tagadni, hogy az újságírók, illetve a játékosai előtt kivágott szónoklatait a korszellemhez meg az elvárásokhoz igazította.

A FIFA négytagú szervezőbizottságot választott, amelybe **Giovanni Mauro** (az ügyvédi végzettségű olasz lett a négyek elnöke), a német Ivo Schricker főtitkár és Peco Bauwens, valamint Fischer Mór került. Az ellenőrző bizottságba az olasz Ottorino Barassit, az osztrák Hugo Meislt és az Egyesült Államokban született, de holland Karel Johannes Julianus Lotsyt jelölték.

Ugyan a nevezési határidő 1933. február 28-án lejárt, végül mégis elfogadták a különböző okokból elkésve „ébredő" Argentína, Peru, Bulgária, Görögország és Palesztina jelentkezését is. A 47 FIFA-tagállamból 32 jelezte részvételi szándékát: Európából huszonkettő, az amerikai földrészről nyolc, a Közel-Keletről és Ázsiából egy-egy. A világszövetség 12 csoportba osztotta az országokat. Figyelembe vette a földrajzi távolságokat, az illető válogatottak játékerejét, a politikai kapcsolatokat, sőt az anyagi szempontokat. Az óvatosság indokolt volt, például az Egyesült Államok és Mexikó szövetsége jelezte, semmiképpen sem hajlandó elutaztatni együttesét a másikhoz. (Mexikó Kubával került egy csoportba, és különös módon háromszor is legyőzte karibi ellenfelét: 3:2, 5:0, 4:1. Az sem szokványos éppen, hogy mindhárom meccset Mexikóvárosban rendezték.)

A két hatalmas ország között akkor már közel kilencven éve ellenséges volt a viszony, amely a Texas birtoklásáért kirobbant háborúskodásokkal kezdődött 1846-ban, és Mexikó vereségével végződött 1848-ban. Nem véletlenül fakadt ki az ellentmondásos megítélésű José de la Cruz Porfirio Díaz Mori (tábornok, reformer, diktátor, lázadó, kalandor, köztársasági elnök, emigráns stb.) szállóigévé lett fohászában: „Szegény Mexikó! Milyen távol vagy Istentől, és milyen közel az Egyesült Államokhoz!" Az északi szomszéd a XX. század első évtizedeiben gazdasági függést kényszerített gyengébb partnerére, ez kivált a mexikói olajvállalatok felvásárlásában, az olajmezők birtokba vételében nyilvánult meg.

A FIFA úgy határozott, hogy a haragban lévő felek semleges pályán, egyetlen találkozón döntsenek a vb-részvételről. A selejtező-időszak (1933. június 1.–1934. május 24.) utolsó napján Rómában, tízezer néző előtt, az Egyesült Államok válogatottja 4:2-re győzött a két

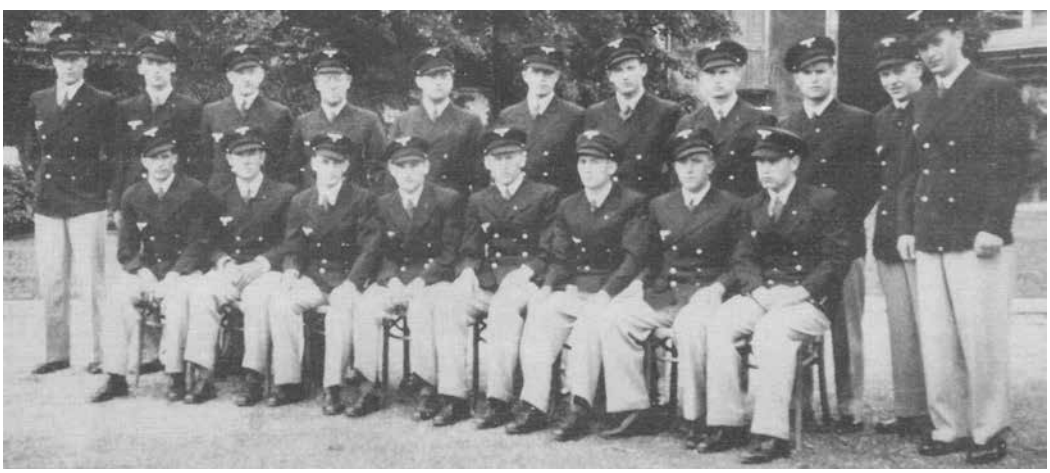

A németek, katonás formaruhában. Hátul, balról: Jakob, Gramlich, Szepan, Otto Nerz, Haringer, Noack, Conen, Heidemann, Zielinski, Schwartz, Kreß. Elöl: Hohmann, Busch, Kobierski, Albrecht, Bender, Siffling, Lehner, Janes

A svájci válogatott a később a magyarok által is átvett „Hipp-hipp hurrá!" kiáltással üdvözölte a közönséget. Balról: Trello Abegglen, Guinchard, Weiler, Passello, Séchehaye, Hufschmid, Kielholz, von Känel, Jaccard, Bossi, Minelli

ország közötti első hivatalos mérkőzésen. A XI. Pius pápa által megáldott huszonkét labdarúgó közül kiemelkedett a „jenkik" mind a négy gólját szerző, olasz származású Aldo Donelli. A történethez tartozik, hogy a mexikóiak három nap múlva nem kis kajánsággal szemlélték, amint ugyanazon pályán az olaszok a földbe döngölték az útjukba kerülő amerikaiakat (7:1). Donelli ezen az összecsapáson is eredményesnek bizonyult, ő lőtte a becsületgólt.

1934. május 3-án reggel ejtették meg a sorsolást. Nyolc kiemelt válogatott (Argentína, Ausztria, Brazília, Csehszlovákia, Hollandia, Magyarország, Németország, Olaszország csapata) mellé húzták ki a gyengébbeknek ítélt együtteseket (Belgium, Egyiptom, Franciaország, Románia, Spanyolország, Svájc, Svédország, illetve az Egyesült Államok–Mexikó mérkőzés győztese). Majd a további párosításokat is elvégezték, természetesen csak a kódokkal jelölt formákkal.

Mulatságos eset történt az egyiptomiak öt futballistájával. Miután Nápolyban vereséget szenvedett együttesük a mieinktől, lényegében turistaként maradhattak Itáliában. Bejárták a történelmi levegőjű városait, többek között Milánót is felkeresték. Öt játékosuk eltévedt a lombard metropoliszban. Mi mást tehettek volna? Elegánsan taxiba vágták magukat, és kiadták a jelszót: irány a hotel! A sofőr udvariasan megkérdezte tőlük, hogy melyik szállodáról van szó. S itt kezdődtek a problémák, ugyanis a labdarúgók elfelejtették ideiglenes lakhelyük nevét, még azt sem tudták megmondani, melyik utcában található. Több sem kellett az élelmes pilótának, jól megkocsikáztatta gyanútlan kuncsaftjait, mígnem négyórás éjszakai furikázás után le nem fékezett az észak-afrikaiak szállása előtt. A fuvardíjat nem jegyezték fel a krónikák…

A brazilok a Conte Biancamano fedélzetén tették meg a tizenegy napos utat Genováig. Mivel nem túl nagy hajóról volt szó, tréning gyanánt a fedélzeten csak gimnasztikázni meg a piciny medencében úszni volt lehetőségük. Miután Barcelonában kikötöttek, végre alkalmuk nyílott egy negyvenperces edzésre. A katalán kikötőben útitársakat kaptak, a spanyol

válogatott szállt fel a gőzösre. Amikor a spanyol futballisták meglátták, miféle katonás szellem uralkodik a dél-amerikaiaknál, egyik sört a másik után küldték le, vagy éppen vidáman fröccsözgettek. Barátságosan invitálták a brazilokat egy-egy körre, ám azok vezetői nem engedték a lazítást, ásványvízzel kellett beérniük a fiaiknak.

Május 24-én érdekes figura jelent meg az aranysárga-zöld mezesek foglalkozásán, öltönyben, napszemüvegben, sapkában. Újságírónak nézett ki, mert mindent szorgalmasan leírt. Különös élénkséggel figyelte Waldemar de Brito büntetőrúgásait. Akkor nem tulajdonítottak neki jelentőséget. Három nap múlva kiderült, hogy az illető „zsurnaliszta" Ricardo Zamora volt, aki pontosan tudta, mit várhat a brazilok csillagától, hárította is Waldemar tizenegyesét (Spanyolország–Brazília 3:1).

Az olaszok az Egyesült Államok kiütése után Firenzében a spanyolokkal játszottak. 210 perces, két mérkőzésből álló csatában jutottak túl a nagy riválison, részben azért, mert a spanyol futballisták három legjobbja, Zamora, Ciriaco és Lángara sérülése miatt a megismételt mérkőzésen már nem tudott pályára lépni. Az olaszok az elődöntőben a kor másik szupererős válogatottjával, az osztrák Wundermannschafttal vívtak tulajdonképpen előrehozott döntőnek vélt óriási csatát. Vittorio Pozzóval az egyik, Hugo Meisllel a másik kispadon. A galambősz olasz tréner fáradtnak vélte a négy nap alatt harmadik mérkőzését játszó csapatát. Meisl viszont azt mondta, hogy barátjának, illetve aktuális ellenfelének nincs miért aggódnia, az olaszoknak ugyanis erősebbek a tartalékjai és jobb az erőnlétük, mint az osztrákoknak. Igaza volt. A bécsi játékosok hamar elkészültek az erejükkel, közülük csak Smistik játszott csúcsformában. Az olaszok között viszont a két friss ember, Schiavio és Giovanni Ferrari remekelt, Monti pedig megint prímán dirigálta a védelmet. Az argentin–olasz Guaita góljával a Squadra Azzurra jutott be a döntőbe.

František Plánička, az ezüstérmes csehszlovákok kapusa

Raimundo Orsi, az olaszok (egyik) argentin klasszisa

Egy héttel később ötvenezer néző látta Rómában a világbajnoki döntőt. Az olaszok beteljesülve akarták tudni a vágyaikat, úgy érezték, ennek a mérkőzésnek a megnyerésével tehetik fel a koronát az előző bő két hét történéseire. A FIFA a meccs levezetésére a mindössze 29 éves svéd Ivan Eklindet kérte fel, akinél például mindkét kapus, Combi és Plánička idősebb volt. Jelölése meglepetést keltett, mivel ő vezette az olaszok előző találkozóját, az osztrákok elleni elődöntőt is. Ezek szerint a hatalmasságok megelégedésére... Eklind egyébként évtizedekkel a találkozó után egy levelében így emlékezett vissza a világbajnoki döntőre: „A hőmérők negyvenegy fokot mutattak, mi, svédek ilyet otthon sohasem élünk meg. A biztonság kedvéért két váltás ruhát is vittem magammal a stadionba. Miközben a szállodában csomagoltam, átgondoltam még egyszer,

Oldřich Nejedlý, a világbajnokság gólkirálya, a fehér mezes német védők (Szepan, Zielinski, Bender, Lehner) és Kreß kapus társaságában

A csehszlovák keret. Felül, balról: Kopecký, Vodička, Puč, Ženíšek, Patzel. Alattuk: Čambal, Burgr, Bouček, Nejedlý, Čtyřoký. Alulról a második sor: Junek, Krčil, Kalocsay, Silný. Alul: Sobotka, Košťálek, Svoboda, Plánička

kinek kell dirigálnom, mire kell figyelnem. Némelyik névnél el is időztem egy kicsit. Átfutott az agyamon, hogy Luisito Montinál, az olaszok egyik legnagyobb sztárjánál például a cél szentesíti az eszközt, nem riad vissza szükség esetén a durvaságoktól sem. Attól is tartottam, az olaszok hazai környezetben sokat megengednek majd maguknak. Benito Mussolini vezérletével az egész olasz pártvezérkar felvonult, mindenki érezte és éreztette, csak egy eredményt tud elképzelni. Ugyanakkor, ha kell, meg is esküszöm arra, hogy engem soha, senki sem akart befolyásolni, egyetlen olasz sem mondta, hogy az ő csapatuknak kell győznie. Az első tíz percben össze-vissza rugdosták egymást a játékosok, aztán lassan a játék került főszerepbe. Gól azonban sokáig nem esett, sőt a második félidő közepén Puč a csehszlovákoknak szerzett vezetést. Döbbent csend ült a stadionra, az olaszok először gondoltak arra, hogy veszíthetnek. Utána azonban ötvenezer torokból hangzott fel a középcsatárukat biztató kiáltás, Avanti, Meazza, avanti! Ám végül nem Meazza, hanem az oriundók segítet-

A csehszlovák futballtörténelem első nagy sikerét elérők. Balról: Kalocsay, Bouček, Kopecký, Junek, Puč, Plánička, Burgr, Sobotka, Nejedlý, Čambal, Silný, Svoboda, Košťálek, Ženíšek, Čtyřoký, Vodička, Krčil, Patzel

tek rajtuk. Tíz perccel később Orsi, a balszélső ravasz, csavart lövéssel kiegyenlített. Később én is olvastam egy olasz újságban, hogy másnap Orsi egy fotóssal visszament a pályára, de húsz kísérletből sem tudta még egyszer úgy a sarokba lőni a labdát. A kilencvenedik percben döntetlenre állt a találkozó, a szabályok szerint hosszabbítanom kellett. Pedig a hőség

Így ünnepelték Prágában a világbajnokságról hazatérő hősöket. Budapesten négy évvel később botrányba fulladt az ezüstérmesek megérkezése a Keleti pályaudvarra, Dietz kapitánynak menekülnie kellett…

már-már elviselhetetlen volt. Vittorio Pozzo, mint utóbb megtudtam, szólt Guaitának és Schiaviónak, hogy cseréljenek helyet. Bevált a húzása, mert éppen Schiavio lőtte be az aranyérmet jelentő gólt."

A totalitárius berendezkedésű Itália egyáltalán nem volt sokszínű és multikulturális, mint eszményképe, a Római Birodalom, ám nem csupán sporttörténeti szempontból izgalmas belegondolni, hogy a korporatív állam csapatának egyenlítő gólját a két világháború közötti Európa egyik legdemokratikusabb köztársasága, Csehszlovákia nemzeti tizenegyének hálójába Raimundo Orsi rúgta. Az argentin olimpiai ezüstérmes, aki olaszként lett világbajnok, majd Chilében hunyta le végleg a szemét…

A rugalmas szervezésnek, a szerteágazó marketingtevékenységnek, a filmforgatási, a rádióközvetítési, illetve az egyéb publikációs jogok előzetesen történő értékesítésének, s nem utolsósorban a jegyeladásoknak köszönhetően 1 427 393 líra haszonnal zárták a házigazdák a Mondialét. Akkoriban ez tekintélyes összegnek számított. Tíz ország (Argentína, Belgium, Franciaország, Hollandia, Luxemburg, Magyarország, Németország, Olaszország, Spanyolország és Svájc) tizenhat rádiótársasága közvetített, 29 ország (közöttük a Vatikán) 270 újságjának munkatársai tudósítottak a helyszínekről.

A döntő három gólja. Felül: 0:1 (Puč), középen: 1:1 (Orsi), alul 2:1 (Schiavio)

II. világbajnokság (Olaszország, 1934. május 27.–június 10.)
Mérkőzések száma: 17. Gólok száma: 70 (4,12-es átlag)
Összneźőszám: 363 000 (21 353-es átlag)

Nyolcaddöntő. Olaszország–Egyesült Államok 7:1, Spanyolország–Brazília 3:1, Ausztria–Franciaország 3:2 (hosszabbítás után), Magyarország–Egyiptom 4:2, Csehszlovákia–Románia 2:1, Svájc–Hollandia 3:2, Németország–Belgium 5:2, Svédország–Argentína 3:2

Negyeddöntő: Ausztria–Magyarország 2:1, Olaszország–Spanyolország 1:1, megismételt mérkőzésen 1:0, Németország–Svédország 2:1, Csehszlovákia–Svájc 3:2

Elődöntő: Olaszország–Ausztria 1:0, Csehszlovákia–Németország 3:1

A 3. helyért: Németország–Ausztria 3:2

A világbajnok olasz válogatott. Hátul, balról: Combi, Monti, Ferraris IV, Allemandi, Guaita, Ferrari. Elöl: Schiavio, Meazza, Monzeglio, Bertolini, Orsi

Döntő

Olaszország– Csehszlovákia 2:1 (0:0, 1:1, 2:1)

Róma (Stadio Nazionale PNF), 55 000 néző. Jv.: Ivan Eklind (svéd)

Olaszország: Combi – Monzeglio, Allemandi – Ferraris, Monti, Bertolini – Guaita, Meazza, Schiavio, Ferrari, Orsi. Szövetségi kapitány Vittorio Pozzo

Csehszlovákia: Plánička – Ženíšek, Čtyřoký – Košťálek, Čambal, Krčil –Junek, Svoboda, Sobotka, Nejedlý, Puč. Szövetségi kapitány: Karel Petrů

Gólszerzők: Puč 71., Orsi 81., Schiavio 95. perc

A világbajnok olasz válogatott kerete (mérkőzések/gólok):

Gianpiero Combi 5/-3 kapus, Luigi Allemandi 5, Eraldo Monzeglio 4, Virginio Rosetta 1 hátvédek, Luigi Bertolini 4, Armando Castellazzi 1, Attilio Ferraris IV 3, Luis Monti 5, Mario Pizziolo 2 fedezetek, Felice Borel II 1, Attilio Demaría I 1, Giovanni Ferrari 4/2, Enrique Guaita 4/1, Anfilogino Guarisi 1, Giuseppe Meazza 5/2, Raimundo Orsi 5/3, Angelo Schiavio 4/4 csatárok.

Nem játszó tartalékok: Giuseppe Cavanna, Guido Masetti kapusok, Umberto Caligaris hátvéd, Pietro Arcari III, Mario Varglien I csatárok.

A góllövőlista élcsoportja:

5 gólos: Nejedlý (csehszlovák), 4 gólos: Conen (német), Schiavio (olasz), 3 gólos: Kielholz (svájci), Orsi (olasz)

A Duce és a calcio

A fasiszta kormányzat felismerte a sportágban rejlő propagandisztikus lehetőségeket, és igyekezett azokat a maga javára fordítani, ezért felkarolta az 1934-es világbajnokság megrendezésének ötletét. A pártvezér, Benito Mussolini különben nem volt valami nagy futballrajongó, másféle sportokért lelkesedett: imádta a gyors autókat és a sízést. *(Kis Aladár: A duce)* Ezért talán meglepő, milyen önfeledten patronálta a programot, hogy minden itáliai háztartásban legyen rádiókészülék, amelynek segítségével a legtávolabbi településeken is hallgathatták a meccsközvetítéseket, s nem mellékesen a politikus hosszú és manipulatív szónoklatait. Az olasz labdarúgás megreformálásában is részt vett, sőt a jobb kezének számító Giorgio Vaccaro tábornokkal, a Lazio fanatikusával, pártoló tagjával, az Olasz Olimpiai Bizottság elnökével még konfrontálódott is, a magas rangú tiszt tudniillik 1927 nyarán visszautasította a Mussolini által erőltetett fúziót a másik három helybéli klubbal (SS Alba-Audace, Fortitudo-Pro Roma SGS, Roman FC). Végül is ebből a trióból jött létre az AS Roma.

Mussolini átadja a harmadik helyezett németeknek díjukat

További érdekes kortörténeti adalék, hogy az elismert numizmatikus, III. Viktor Emánuel király ritkán járt futballmérkőzésre (*Kis Aladár i.m.)*, ha mégis kilátogatott, az égszínkék-fehérek találkozóit tisztelte meg jelenlétével. Ellenben Mussolini két fia a „latiumi sasok" rajongója volt, olykor atyjuk elkísérte őket a találkozóra. *(Nemzeti Sport 1930. március 4.)* Igaz, rendszerint csak a kezdést várta meg, s ritkán maradt a találkozó lefújásáig. *(Nemzeti Sport 1930. április 7.)*

Az egész országot átfogó, egységes labdarúgó-bajnokság létrejötte kifejezetten az extravagáns államférfi érdeme volt, ámbátor sokkal inkább politikai, semmint sportbeli célokat tartott szem előtt, amikor ráerőszakolta egységesítő elképzeléseit a calcio irányítóira: „A tabella egyik érdekessége, hogy az északi csapatok egyeduralma már megdöntöttnek tekinthető. Néhány évvel ezelőtt még egyedül az észak-olaszországi városok futballja jelentette az olasz labdarúgást, most már a tabella harmadik helyén az AS Romát látjuk, a negyediken pedig éppen Nápoly reprezentáns egyesületét, a Lazio is igen tisztes pozíciót birtokol a hetedik helyen. Mussolini volt az, aki három évvel ezelőtt hatalmi szóval keresztülvitte a szövetségben, hogy a bajnokság valóban országos legyen, és ne maradjon az északiak exkluzív versenye. Az események Mussolinit igazolták. Újra

bebizonyosodott, hogy a nagy tudású csapatokkal való érintkezés a kisebb képességű együtteseket is feljavítja. Róma és Nápoly példája igazolja újra ezt a tételt." *(Nemzeti Sport 1930. november 21.)* Azért tegyük hozzá mindehhez, hogy a „megdöntöttnek tekinthető" kijelentés eltúlzottnak bizonyult, hiszen az első bajnoki scudettót, azaz a bajnoknak járó jelvényt délinek számító gárda (Schaffer Alfréd AS Romája) csak az 1941–1942-es idényben nyeri…

Az akkoriban élesedő amatőr-profi vita Mussolinit teljesen hidegen hagyta, nem törődött vele, „mert szerinte a becsületes teljesítmény a lényeges, és nem az, hogy milyen alapon történt." *(Nemzeti Sport 1930. július 22.)*

A diktátor gyorsan felmérte, hogy a kecsegtető pénzügyi haszon mellett más hozadéka is lehet a világbajnokságnak, ezért ő is szorgalmazta a kandidálást. Nemzet- és birodalomépítő álmaiba beilleszthetőnek tűnt az anyagiak és a sport területén is sikeres Mondial. Miután Itália megkapta a rendezés jogát, az illetékesek siettek rögzíteni, hogy a döntő után Mussolini adja át a kupát és az érmeket a győztes alakulat labdarúgóinak, nem pedig Jules Rimet. (A két férfiú egyszer sem tárgyalt egymással. Sem a vébé alatt, sem máskor…) Természetesen nem akadt helyszíne a tornának, ahol ne borították volna be a stadiont, a hozzá vezető utak menti épületek, az állomások falait a vezér gigantikus méretű fotói, bizonyítékaiul önnön nagyságába és küldetésébe vetett fanatikus hitének. A szemtanúk beszámolói szerint az azzurrók egyik fellépésén még arra is hajlandó volt, hogy a kötelező fekete inge fölé szurkolói pólót húzzon, és abban üdvözölje az őt őrjöngve ünneplő tömeget. (Nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy 1934-ben még nemcsak a squadrók veteránjai, hanem a lakosság többsége is tűzbe ment volna érte, holott akkorra már mindenki számára világosan megmutatkoztak jellemének domináns vonásai: arroganciája, gátlástalan demagógiája, autokrata hajlama. 1934-ben, sőt egészen 1936-ig, az úgynevezett Stresa Front felbomlásáig a nyugati hatalmak nem tekintették egyértelműen ellenségüknek Olaszországot, amely az I. világháborúban az oldalukon harcolt. Arra az álláspontra helyezkedtek az angolok és a franciák, hogy alkalomadtán ki lehet játszani a náci Németországgal szemben.)

Az avantgárdot idéző díszletezéseknek az volt a feladatuk, hogy minden látogató számára egyértelművé tegyék a rezsim szilárdságát, sulykolják a jóléttudatot, demonstrálják a fasiszta életforma vitalitását – egyfajta vonzó alternatívaként az újabb apokalipszis felé sodródó, gazdasági krízis által fojtogatott világban.

Természetesen Benito Mussolini is ott volt az 55 000 néző között Rómában, a világbajnoki döntőn. „(…) végig gondterheltnek látszott, sűrűn törölgette zsebkendőjével gyöngyöző homlokát. A szurkolók azt gondolták, a Ducét aggasztja a csehszlovákok kiváló teljesítménye, valójában csak testben volt jelen, lélekben messze kalandozott. Készült a négy nap múlva esedékes, számára jóval jelentőségteljesebb mérkőzésre, amelynek keretében – életében először – Velencében találkozott Adolf Hitlerrel, Németország kancellárjával, vagy ahogy egyszer ő aposztrofálta bizalmasan: a vegetáriánus pojácával. Pontosan tudta, hogy főként Ausztria ügyében lehetnek közöttük feloldhatatlan ellentétek. Lesújtó szentenciája ellenére a Führer nem volt zöldfülű újonc, akivel egyáltalán nem ígérkezett gyerekjátéknak egy diplomáciai kompromisszum megkötése. Ugyanakkor Mussolini hitt magában, jó jelnek tartotta a Squadra Azzurra győzelmét, és boldogan nyújtotta oda a kupát az őt fasiszta karnyújtással üdvözlő játékosoknak. Néhány pillanatra levetkőzte a gladiátori pózt, öröme mesterkéletlennek hatott, de aztán megjelent ajkán a rá annyira jellemző gőgös grimasz, előreszegezte állát, kihúzta magát, csípőre tette a kezét. Újból visszavedlett imperátorrá." *(Dénes Tamás–Sándor Mihály: Futballtörténelmi lecke – nem csak fiúknak)*

Lábtörés és világbajnokverés a londoni Highburyben

- ***Az edzőjét elvesztette, a bajnokságot megnyerte a Juventus***
- ***A 42 gólig jutó Ted Drake diadalra vezette az Arsenalt***
- ***Meglepetés: Andalúzia mindent vitt Spanyolországban***

Az ötödik szimfónia. Ezt a címet adta a *Guerin Sportivo* mellékleteként bő két évtizede megjelent, a Juventus akkori bajnoki címe tiszteletére kiadott kis kiadvány a „zebrák" 1934–1935-ös bajnoki címéről szóló sorainak. Nem kell nagy fantázia a megértéshez: a torinói egyesület akkor sorozatban ötödször nyerte meg a scudettót. A *La quinta sinfonia* valójában – aligha kell hangsúlyozni, éppen olyan értékű titulus volt, mint az előző négy bármelyike – amolyan ráadás volt az előzőekre. Kicsit megváltozott az alapcsapat. A sikeres világbajnokság után visszavonult a kapitány, a kapus Gianpiero Combi, akit Cesare Valinasso váltott. Umberto Caligaris már csak keveset játszott, csupán a meccsek körülbelül egyharmadára ugrott be hol Virginio Rosetta, hol pedig az új fiú, a Padovától érkezett Alfredo Foni helyére. Újra főszereplővé lépett elő Renato Cesarini, a jobbszélső posztján Giovanni Varglien II és a nagy rivális Ambrosiana-Intertől elcsábított Pietro Serantoni osztozott. A 34 éves Mumo Orsi mindössze 21 mérkőzésen játszott, miután – más választása nem lévén –márciusban inkább hazament

A Juventus sorozatban ötödször bajnok csapata. Hátul, balról: Caligaris, Ramella, Gabetto, Cason, Cesarini, Ferrari, Valinasso, Diena, Rosetta, Varglien I, Bertolini, Borel II. Elöl: Foni, Serantoni, Depetrini, Tiberti, Varglien II, Monti

Argentínába, ahelyett hogy bevonuljon az Etiópiában háborúzó olasz hadseregbe.

De még ennél is fontosabb változtatást jelentett, hogy **Carlo Carcanót** „személyes okokra hivatkozva" menesztették a 8. forduló után, s a szezon hátralévő részében Carlo Bigatto, a csapat korábbi válogatott játékosa és Benedetto Gola irányították a gárdát. A Juve végül kétpontos előnnyel végzett az Ambrosiana-Inter és öttel az utolsó két fordulóban két vereséget szenvedő Fiorentina előtt. Vitathatatlan, hogy még mindig a piemontiak kerete számított a legerősebbnek, de néhány riválisuk is nagyon jól építkezett. Elsősorban az ebben az idényben még csak ötödik (legjobb helyezését, a másodikat majd 1937-ben elérő) Lazio, amely egyre inkább a „hatalom csapatának" tudhatta magát. A főváros kirakategyesülete az idény előtt megszerezte Silvio Piolát, aki Enrique Guaita mögött második lett a góllövőlistán. Ugyancsak a Lazio tagja lett a városi ellenlábas AS Romától igazolt, Piolához hasonlóan világbajnok Attilio Ferraris IV, valamint az Ambrosianát elhagyó Gipo Viani. Ez még mindig az oriundók időszaka volt, nem akadt élklub, amelyben ne játszott volna dél-amerikai születésű futballista. Így a Juvéban Monti, s távozásáig Orsi, a Feldmann Gyula által dirigált Ambrosiana-Interben az argentin Demaríák (Attilio és lényegesen gyengébb öccse, Felix), aztán Alfredo De Vincenzi, valamint az uruguayi Ernesto Mascheroni, Ricardo Faccio, Francesco Frione és Roberto Porta. A Fiorentinában az uruguayi Carlos Gringa, az AS Romában Roberto Allemandi és a már „olaszosított" argentin trió, Enrique Guaita, Alejandro Scopelli és Andrés Stagnaro, illetve a Lazióban a négy brazil, Armando Del Debbio, Alejandro Demaría, a világbajnok Anfilogino Guarisi (Filo) és az idény során tragikus körülmények között elhunyt Octavio Fantoni. Az élvonal 18 csapatából egyébként hatnál dolgozott magyar edző, közülük Feldmann Gyula érte el a legjobb eredményt, második lett az Ambrosiana-Interrel.

Carlo Bigatto, még játékosként. Ő vette át Carcano helyét

Enrique Guaita, a Serie A gólkirálya

Az olasz futball megpróbálta a maga képére formálni a magyarok és az osztrákok által tanított „dunai stílust". Ebből született az olasz rendszer, a metodo, amelynek lényegét így foglalta

össze *Csanádi Árpád* a *Labdarúgás* című, kitűnő szakkönyvében: „Nem is annyira a felállásban, inkább felfogásban jelent eltérést az eredeti gúlarendszertől (2-3-5 – *a szerzők*). Ebben a rendszerben a hátvédek általában belül, középen tartózkodnak, és csak akkor és ott avatkoznak be a játékba, ha valamelyik előbbi védelmi vonalban lévő társukat átjátszották. A szélsőfedezetek szigorúan fogják védekezésben az ellenfél szélsőcsatárait, míg a középfedezet nagyobb figyelmet szentel a középcsatárnak (...) Az olasz rendszert a biztonságra és a gyorsaságra építették fel. Az ellenfél támadását sorozatos hullámtörőkkel igyekeztek megakadályozni. Ezt a célt szolgálja az a háromszoros fal, amelyet a támadó csatárok elé épít a játékrendszer. (...) Az olasz–magyar találkozók általában nagy magyar fölény jegyében zajlottak le, és rendszerint a kevesebbet támadó olasz válogatott győzött. A magyar csapat lassan építette támadásait, időt engedve az olasz védők tömörülésére. A többnyire erőtlen, főleg csak a technikára épülő magyar támadásokat az erélyes olasz védők rendre szétrombolták, és hosszan előrevágott labdákkal, meglepetésszerűen küldték támadásba a gyors és jó technikájú olasz támadókat, akik a felezővonal tájékára előrehúzódott magyar hátvédeket gyakran lefutották. Az olasz együttes tehát nem a játékrendszerek különbözősége, hanem ésszerűbb taktikai felfogása miatt tudott győzedelmeskedni évek hosszú során át a magyarok felett." Annyit mindenképpen érdemes hozzátenni e megítélésünk szerint kiváló összefoglaláshoz, hogy a harmincas évek futballjának a kulcsfigurája kétségtelenül a középfedezet volt. S ha összehasonlítjuk, mondjuk Luisito Monti vagy az 1938-ban világbajnok, uruguayi születésű Michele Andreolo játékát, stílusát a korszak legkiválóbb magyar középfedezeteiével, Bukovi Mártonéval, Szűcs Györgyével, Móré Jánoséval, vagy az esetenként ezen a poszton szerepelő dr. Sárosi Györgyével és Turay Józsefével, szembetűnő, mennyivel támadóbb felfogásúak voltak a magyarok.

A világbajnok Squadra Azzurra az 1934–1935-ös idényben négy mérkőzést játszott. Ezek közül hármat megnyert, legyőzte az osztrákokat, a magyarokat, valamint a franciákat. Ellenben kikapott azon a találkozón, amelyet talán leginkább meg akart nyerni: 3:2-es vereséget szenvedett Londonban az angoloktól. A találkozó a Battle of Highbury, azaz a Highbury csatája néven vonult be a futballtörténelembe. Az olaszoknak ez volt az első meccse a római világbajnoki döntő óta, s mindenképpen bizonyítani akarták, hogy valóban a világ legjobbjai. Erre nem kínálkozott jobb alkalom a tanítómesterek elleni összecsapásnál. A „háromoroszlánosok" – mivel szövetségük korábban kilépett a FIFA-ból – nem vettek részt a Mondialon, így a mérkőzés számukra is lehetőséget kínált annak bizonyítására, ki is a világ legjobbja.

Benito Mussolini politikai tőkét is szeretett volna kovácsolni egy esetleges győzelemből. Különleges prémiumot ajánlott fel az olasz játékosoknak, mindegyikük egy új Alfa Romeót, s mai értéken számolva további, körülbelül két és félmillió forintnak megfelelő összeget kapott volna. Az angolok – a történelmükben kivételes módon – egyetlen csapatra építették a tizenegyüket, amelybe hét futballistát adott az Arsenal. Új gárdát építettek: játékosaik közül senki sem érte akkor még el a tizedik válogatottságát, beleértve a mindössze második mérkőzésénél járó Stanley Matthewst, vagy az „ágyúsok" centerét, Ted Drake-et is. Az olaszoknál kilenc labdarúgó maradt a csehszlovák elleni vébédöntőn szerepeltek közül, csak Combi és Schiavio hiányzott. A visszavonult kapust a Mondialon még sérült Carlo Ceresoli, a centert pedig Pietro Serantoni váltotta.

Iszonyatos tempóban kezdődött a mérkőzés. Az első percben a házigazdák kihagytak egy tizenegyest, Ceresoli kivédte Eric Brook büntetőjét. Ám kettejük csatáját mégis a Manchester City csatára nyerte meg, miután a 3. percben fejessel, a 10. percben szabadrúgásból bevette a vendégek hálóját. Két perccel később Ted Drake is a kapuba lőtt. A Commandatore, Vittorio Pozzo együttese teljesen megzavarodott, s ennek legfőbb oka az volt, hogy a második percben Drake kemény belépője után eltört Luis Monti lába. A szívós középfedezet az első negyedóra végéig a pályán maradt, ám ezzel, bár jót akart, rosszat tett. Mivel lépni is alig tudott, az angolok úgy vezették a támadásaikat, ahogyan akarták. Miután Monti lement, az olaszok ugyan létszámhátrányba kerültek, de átszervezték a csapatot, s megszilárdították a védelmet. A hátralévő öt negyedórában jobban futballoztak, a második félidőben Giuseppe Meazza két góljával szépítettek, mégis kikaptak. Leginkább azért, mert Meazza egy harmadik kísérleténél a labda kipattant a kapufáról, vagy mert az utolsó válogatott mérkőzésén szereplő Frank Moss kiválóan védett. (Mossnak akadt még egy nagy pillanata az idényben. Kapus létére gólt szerzett 1935. március 16-án, az Everton ellen. Miután megsérült a bal válla, nem tudott volna tovább védeni. Ezért kiállt a bal szélre, s bármilyen hihetetlen, ő lőtte az első gólt a 2:0-ra megnyert meccsen. Mindmáig ő az egyetlen Arsenal-kapus, aki élvonalbeli bajnokin az ellenfél kapujába talált. A sérüléséből különben soha nem épült fel teljesen, több mint egy évig kínlódott vele, majd 27 évesen, 1937 nyarán visszavonulni kényszerült.)

Carlo Ceresoli volt a Squadra Azzurra első számú kapusa

Az olaszok egyébként nem maradtak „adósaik" az angoloknak Monti sérülése után: Eddie Hapgoodot a „háromoroszlánosok" stábja 15 percen át ápolta orrtörése után, Brook is törött karral fejezte be az összecsapást, Drake pedig, akire különösen haragudtak a látogatók, számtalan ütés- és rúgásnyommal a testén ment le a pályáról. Anglia legyőzte a regnáló világbajnokot. Ehhez képest Itáliában a hazatérőket a *„Highbury oroszlánjai"* szalagcímmel ünnepelték, az FA, az angol szövetség ellenben azt fontolgatta a durvaságok miatt, hogy egy ideig nem játszik a csapata válogatott mérkőzéseket. (Ebből nem lett semmi, de a következő egy évben a kontinensre való ellenfelek közül csak egyhez, a hollandhoz látogatott el. A következő ősszel aztán vívott egy újabb, híressé vált találkozót, a németek ellenit.) Vittorio Pozzo 1929-es visszatérése óta a válogatott e találkozóig 34 mérkőzést játszott, s mindössze négyet veszített el.

Angliában az Arsenal – vitathatatlanul az ország legerősebb játékosállományú csapata – sorozatban harmadszor is megnyerte a bajnoki címet. Hasonlóra korábban a First Divisionban pusztán egy alakulat, a Huddersfield Town volt képes. George Allison lépett az 1934 elején elhunyt Herbert Chapman örökébe, de ő, mint a BBC első sportkommentátora, a kiváló újságíró, elsősorban a médiakapcsolatok szervezéséből és az átigazolások lebonyolításából vette ki a részét. A napi munkát Joe Shaw-ra és Tom Whittakerre hagyta. Mindazonáltal Allisont se

becsüljük le: 13 éven keresztül töltötte be a menedzseri széket, ami egészen 2009 októberéig rekordnak számított, akkor döntötte meg a még mindig a posztján lévő Arsène Wenger. Allison érdeme volt, hogy 1934 tavaszán az „ágyúsok" leszerződtették Ted Drake-et, aki szinte egyedül nyerte meg a csapatnak az 1934–1935-ös bajnokságot. A piros-fehérek 115 gólt értek el az idényben, Drake 42 találattal szerezte meg a gólkirályi címet.

Az Arsenal a triplázás első évében a Moss – Male, Hapgood – Hill, Roberts, John – Hulme, Jack, Coleman, James, Bastin tizeneggyel játszott a legtöbbször, majd egy esztendővel később a Moss – Male, Hapgood – Jones, Roberts, John – Beasley, Bowden, Dunne, James, Bastin összetétel számított az alapcsapatnak. Az 1934–1935-ös szezonban a Moss (33) – Male (39), Hapgood (34) – Crayston (37), Roberts (36), Copping (31) – Beasley (20), Bowden (24), Drake (41), James (30), Bastin (36) alkotta legénység lépett a leggyakrabban a pályára, a fedezetsor és a jobbszárny változott 1932 őszéhez képest. Mi több, Moss, Robert és Bastin is sokat hiányzott 1935 tavaszán. Mindez azonban nem befolyásolta a gárda eredményességét. Az Arsenal egyébként rendkívül népszerű volt az ellenfél szurkolói körében is, a Manchester City elleni találkozót a Maine Roadon 77 582 fizető néző látta – hivatalosan. A beszámolók szerint voltak legalább nyolcvanezren, ez új bajnoki rekordot jelentett.

Az FA-kupát a Sheffield Wednesday szerezte meg, 1907 óta először. A sajtó, elsősorban a csatársorok ereje közötti vélt különbség miatt, az ellenfelet, a West Bromwichot tartotta a

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1934

Újabb olasz siker – magyar edzővel

A válogatottak legfontosabb titulusa (a világbajnoki cím) mellett a közép-európai csapatok első számú trófeája is az olaszoknak jutott. A Nemes Kovács Lajos által dirigált Bologna Sportiva a döntő első mérkőzését – csapatkapitánya és leghíresebb játékosa, Angelo Schiavio nélkül – ugyan 3:2-re elveszítette a bécsi Admira ellen, de a visszavágón, főként a mérkőzésen három gólt is szerző Carlo Reguzzoni remek játékának tulajdoníthatóan, 5:1-re diadalmaskodott. (Utóbbi találkozóról az osztrákok ásza, Toni Schall hiányzott.) A Bologna elsősorban saját pályáján, a Stadio Littorialéban nyújtott szenzációs teljesítményt. Alig néhány nappal az olaszországi világbajnokság után 2:0-ra verte a debreceni Bocskait (a visszavágón 1:2 született), majd 6:1-re kiütötte a bécsi Rapidot. (A visszavágón 1:4 volt az eredmény.) Az elődöntőben a budapesti 1:1 után 5:1-re megverte a Ferencvárost. Beleértve az Admira elleni döntőt is, a négy hazai meccsét 18:3-as gólaránnyal zárta. Úgy lett kupagyőztes, hogy négy idegenbeli fellépésén összesen egy pontot szerzett…

Döntő, 1. mérkőzés

Admira–Bologna Sportiva 3:2 (0:2)

1934. szeptember 5., Bécs, 50 000 néző. Jv.: William Walter Walden (angol)

Admira: Platzer – Pavlicek, Janda – Urbanek, Hummenberger, Mirschitzka – Sigl, Hahnemann, Stoiber, Schall, Vogl

Bologna: Gianni – Monzeglio, Gasperi – Montesanto, Donati, Corsi – Maini, Sansone, Spivach, Fedullo, Reguzzoni

Gólszerzők: Stoiber (56.), Vogl (58.), Schall (60.), ill. Spivach (7.), Reguzzoni (25.)

döntő esélyesének, noha a Wednesday sokkal jobban állt a táblázaton. (Végül harmadik lett a bajnokságban, míg a birminghami rivális csak kilencedik.) Ennek ellenére Jack Palethorpe már a második percben vezetést szerzett a sheffieldieknek. A West Brom a mérkőzés során kétszer is egyenlíteni tudott, de Ellis Rimmer a 85. és a 89. percben szerzett találatára már nem akadt válasz. A balszélső ritka bravúrt ért el a sorozatban: minden fordulóban szerzett gólt. A Wednesday 4:2-re győzött.

Skóciában nem akadt jobb futballcsapat a Rangersnél. A „protestánsok" egymást követő két évben duplázták, azaz megnyerték a bajnokságot és a kupát is.

Csehszlovákiában a 12 csapatos Státní Ligát az SK Slavia zárta az élen. A Středočeský pohár 1934-es kiírásában ellenben Szedlacsek Ferenc csapata, a Sparta diadalmaskodott. Az élvonal pontosan egy tucatnyi alakulatából öt magyar edzővel kezdte az idényt.

Ausztriában ötéves szünet után ismét a Rapid nyerte meg a bajnoki címet. Óriási, hatpontos fölénnyel, ráadásul veretlenül, kilencven gólt szerezve. A Rapid a történetének egyik legsikeresebb bajnoki idényét a Rudolf Raftl – Karl Jestrab, Ludwig Tausckek – Franz Wagner, Stefan Skoumal, Josef Smistik – Johann Ostermann, Karl Hochreiter, Matthias Kaburek, Franz Binder, Johann Pesser alaptizeneggyel küzdötte végig, tíznél több bajnokin játszott még a felsoroltakon kívül Franz Smistik is. Továbbra is Dionys Schönecker állt a szakosztály élén, Eduard Bauer volt az edző. Egymás után harmadszor lett más-más Rapid-futballista a gólkirály, Franz

2. mérkőzés

Bologna Sportiva–Admira 5:1 (4:1)
1934. szeptember 9., Bologna, 25 000 néző. Jv.: Arthur James Jewell (angol)
Bologna: Gianni – Monzeglio, Gasperi – Montesanto, Donati, Corsi – Maini, Sansone, Schiavio, Fedullo, Reguzzoni
Admira: Platzer – Pavlicek, Janda – Urbanek, Hummenberger, Mirschitzka – L. Vogl, Durspekt, Hahnemann, Stoiber, A. Vogl
Gólszerzők: Maini (21.), Reguzzoni (33., 40., 88.), Fedullo (44.) ill. Vogl (32. – 11-esből)

Kupagyőztes a Bologna, 7:4-es összesítéssel.

Az ünneplő Bologna (játékosok, hátul, balról): Maini, Schiavio, Monzeglio, Gasperi. Elöl: Donati, Corsi, Montesanto, Fedullo.

Az Admira. Hátul, balról: Facco, Hahnemann, Stoiber, Hummenberger, Schall, Durspekt, A. Vogl, L. Vogl, Galli. Elöl: Urbanek, Pavlicek, Zöhrer, Janda, Mirschitzka

„Bimbo" Binder és Josef „Pepi" Bican nyomdokaiba Matthias Kaburek lépett. A zöld-fehérek a hazai fronton csak egy fontos mérkőzést veszítettek el, a kupaelődöntőben 5:4-re kikaptak a Wiener AC-tól. Az Osztrák Kupát az FK Austria szerezte meg, a döntőben 5:1-re megverte a WAC-ot, Sindelar és Stroh két-két gólját Jerusalem eggyel megtoldotta.

Spanyolországban nyilván akadtak korábban néhányan, akik azt gondolták, a Madrid FC kizárólag elsőrangú védelmének köszönhette, hogy két éven keresztül meg tudta nyerni a bajnoki címet. Vélhetően a szavuk is elállt, azt látva, hogy 1935 tavaszán Andalúzia (egyik felének...) büszkesége, a Betis mindössze 49 szerzett góllal is a La Liga élén tud végezni. A 12 csapatos élvonalban a mezőny több mint fele eredményesebb támadófutballt játszott a Betisnél, a Madrid, az Oviedo és az Athletic Club is túljutott a hatvanadik szerzett találaton. De mind sok gólt kapott a zöld-fehérek 19-éhez képest. Az ír Patrick O'Connell által irányított, Urquiaga, Areso, Aedo, Peral, Gómez, Larrinoa, Adolfo, Lecue, Unamuno, Timimi, Saro, Caballero, Rancel, Valera és Esinosa alkotta keretben hat baszk, három a Kanári-szigetekről való játékos és egy almeriai kapott helyett, a sevillaiakon kívül. Ez volt az első spanyol labdarúgó-bajnoki cím, amelyet egy andalúziai klub szerzett meg, mindössze három évvel az élvonalba jutása után. Mi több, ez volt az első idény, hogy nem baszk, katalán vagy madridi csapat nyerte meg az esztendő legfontosabb spanyol

Szobor Sevillában, a Betis bajnokainak tiszteletére

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1935

Uruguay hibátlan teljesítménnyel nyert

Hatéves szünet után írták ki ismét a dél-amerikai bajnokságot, mivel az 1930-as világbajnoki döntő miatt annyira elmérgesedett a viszony az argentin és az uruguayi szövetség között, hogy egyik sem akart a másikkal játszani. Az 1935 januárjában Limában megrendezett tornán négy válogatott, a megbékélt felek, valamint a chilei és a házigazda perui vett részt. A brazil, a paraguayi és a bolíviai visszautasította a CONMEBOL meghívását. A kontinensbajnokság egyben selejtezőt jelentett az 1936-os olimpiára. (Más kérdés, hogy aztán csak Peru képviselte Dél-Amerikát Berlinben.) Az uruguayi Celeste mindhárom mérkőzését megnyerte, Perut 1:0-ra, Chilét 2:1-re, a nagy riválist 3:0-ra verte meg. Az utolsó mérkőzésen a különbség meglepetést jelentett, ugyanis előtte az argentinok mindkét találkozójukat 4:1-re megnyerték. Az uruk a döntőben a Ballestrero – Nasazzi, Muńiz – Zunino (Denis), L. Fernández, Pérez – Taboada, Ciocca, H. Castro, E. Fernández, B. Castro összeállításban győztek.

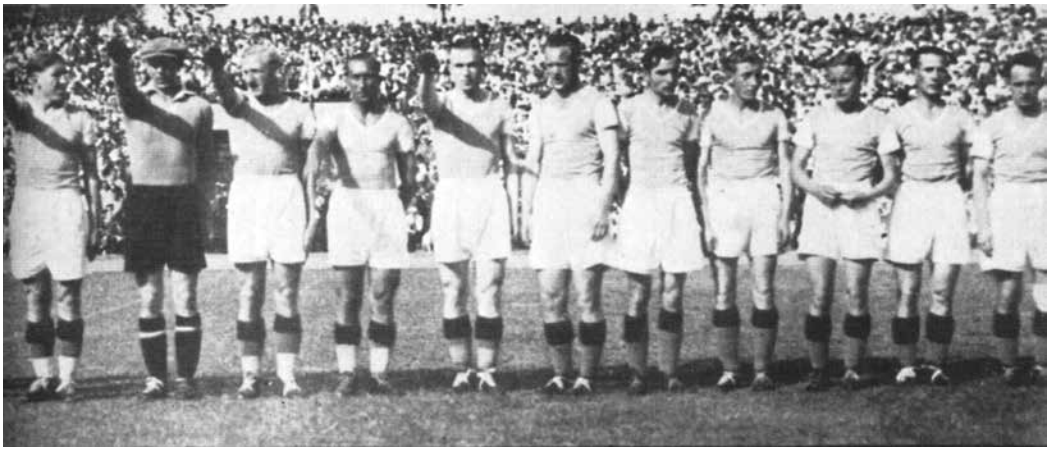

A Schalke legénysége a Stuttgart ellen 6:4-re megnyert döntő előtt. Még csak a csapat egy része üdvözli a közönséget a Hitler-köszöntéssel

titulusát. Az 1934–1935-ös szezon azonban a változás, vagy inkább, ha a következő évek történéseit is nézzük, a kivétel éve volt. A kakukktojásé. Ugyanis a Copa de S. E. el Presidente de la República elnevezésű kupasorozatban is andalúz győztest avattak, a Betis városi riválisa, a Sevilla nyert. A piros-fehérek a döntőben 3:0-ra megverték a Sabadellt. Tényleg különleges idény volt, az elődöntőben a Sevilla mellett három második ligás gárda, a Sabadell, a Levante és az Atlético Osasuna szerepelt.

A Schalke-család hajókirándulással ünnepelte a bajnoki címet. A hölgyek éppoly kiváló csapatot alkottak, mint a futballisták

Németországban a Schalke 04 megszerezte története második bajnoki címét. A gelsenkircheniek a VfB Stuttgart elleni döntőben, 4:0-s vezetésük után, 6:4-re nyertek.

Franciaországban két csapat kiemelkedett az élvonal mezőnyéből: a Sochaux és a Strasbourg. Végül egyetlen pont döntött a Peugeot-gyár alakulata javára, az elzásziak ellenben tíz ponttal megelőzték a harmadik RC Paris-t. Az ország leggazdagabb, s egyben a legjobb támadófutballt játszó alakulata lett a bajnok, soraiban a magyar Szabó Jánossal. A góllövőlista első két helyezettje, a svájci André „Trello" Abegglen és francia-svájci Roger Courtois egyaránt a Sochaux sárga-kék szerelését viselte. A csapat tagjai a kupa megnyerése esetén fejenként egy-egy Peugeot-t kaptak volna a főtámogatótól, ám az elődöntőben vereséget szenvedtek a végül a döntőt is megnyerő Olympique Marseille-től. Az OM-ben két magyar, Eisenhoffer József és Kohut Vilmos alkotta a balszárnyat.

Portugáliában Szabó József csapata, az FC Porto nyerte meg az első ízben kiírt bajnokságot, a továbbra is nagyon népszerű kupasorozat fináléjában az SL Benfica megverte Possák Vilmos

Az első, ligarendszerű portugál bajnokság győztese, az FC Porto. Hátul, balról: Carneiro, Valdemar, C. Mesquita, Pinga, Carlos Nunes, A. Mesquita, Assis, Raul. Középen: Santos, Faria. Elöl: Martins, Nova, Soares dos Reis, A. Pereira, C. Pereira, Castro

Sportingját. Belgiumban a Royale Union Saint-Gilloise a tizenegyedik, egyszersmind eddigi utolsó bajnoki aranyát gyűjtötte be. Hollandiában a PSV, Dániában a Boldklubben af 1893, Lengyelországban a Ruch Chorzów, Romániában a temesvári Ripensia, Svédországban az IFK Göteborg, Svájcban a Lausanne-Sports, a Jugoszláv Királyságban a belgrádi BSZK bizonyult a legjobbnak. A Norvég Kupát ismét a Mjøndalen IF vitte el.

Hollandia 1934–1935-ös bajnoka, a PSV. Hátul, balról: Van Run, Hoeppe, Van Anrooy vezetőségi tag, Hermens, Dorjee, Jack Hall edző, Lanegger. Elöl: Hunting, Verkerk, Van Kooyk, Boumans, Van den Broek, De Visser

A Boca Juniors legénysége (csak a játékosok). Hátul, balról: Moisés, Lazzatti, Yustrich, Bibí, A. Martínez, A. Suárez. Elöl: Zatelli, Benavídez, Benítez Cáceres, Cherro, Cusatti

Argentínában a Boca Juniors nyerte meg a profik bajnoki címét. Uruguayban simábban alakult az idény az előzőnél, ismét a Nacional ült a trónra. Rio de Janeiróban a Botafogo lett az AMEA, a Vasco da Gama pedig a LAF legjobbja. São Paulóban a Palestra Italia győzött.

A Vasco da Gama (balról): Rei, Lino, Fausto, Italia, Gringo, Carreirinho, Almir, Mola, Juca, Carnieri, Orlando

Az Arsenal a kupameccsekre spórolta az erejét

A német politika számára nem az eredmény volt a fontos

Három uruguayira épült Weisz Árpád bajnokcsapata

Jimmy McGrory ötven gólt szerezve lett skót gólkirály

Kivételes idény volt a német futball harmincas évekbeli történetében az 1935–1936-os: a kor legerősebb csapata, a Schalke 04 nem jutott be a bajnoki döntőbe. A gelsenkircheni „királykékek" az országos sorozat első szakaszából, a csoportmérkőzésekből is csak jobb gólarányukkal léptek tovább, majd az elődöntőben, a stuttgarti Adolf-Hitler-Kampfbahnban kikaptak 2:0-ra az 1. FC Nürnbergtől. A harmadik helyért vívott meccsbe alkalmasint minden dühüket beleadták, 8:1-re megverték a Vorwärts RaSpo Gleiwitz alakulatát.

A Nürnberg kiváló idényt zárva szerezte meg története hatodik bajnoki címét. A Bajor Gauliga győztese az országos szakaszban hat csoportmérkőzéséből ötöt megnyert, egyszer döntetlenre végzett. Az elődöntőben megverte a kor első számú sikercsapatát, majd a fináléban 2:1-re nyert a Fortuna Düsseldorf ellen. A Viktoria-serlegért rendezett találkozó óriási csatát hozott. Az egykori nürnbergi „aranycsapat" fedezete, Hans Kalb által irányított Club a harmadik percben hátrányba került Josef Nachtigall gólja miatt. Ezt ugyan az első félidőben Max Eiberger kiegyenlítette, ám nemhogy a 90. perc után, de még a 120.-ba fordulva is 1:1-re álltak a felek. Akkor az egyébként kiváló atléta (10,8 másodperc alatt futotta a 100 métert, 6,88 métert tudott távolba ugrani), Karl Gußner megmutatta, hogy futballistának sem akármilyen: 25 méterről óriási gólt lőtt. Ez a találat lezárta az 1. FC Nürnberg nagy idényét. A gárda ugyanis nemcsak hogy megnyerte a bajor területi bajnokságot, majd az országos sorozatot, hanem 1935 decemberében elhódította az első ízben kiírt országos kupasorozat fődíját, a kor első számú német sportpolitikusáról elnevezett Tschammer-Pokalt is. (Mivel a széria 1935 elején kezdődött, a németek ezt nem számítják „duplázásnak". Lelkük rajta, a nürnbergi siker értékéből aligha von ez le bármit is.) Az új sorozat döntőjében a piros-feketék, egyébként 60 000 néző előtt, a düsseldorfi Rheinstadionban, Max Eiberger és Georg Friedel góljával 2:0-ra megverték a Schalkét.

A német válogatott számára az idény legfontosabb feladata a berlini olimpiára való felkészülés volt. Kifejezetten sok meccset vívott, s ezek közül kilencet megnyert, csak az angoloktól Londonban, s a magyaroktól Budapesten kapott ki. A legyőzöttek között volt például Spanyolország (Barcelonában!) és Portugália (Lisszabonban). A magyarok ellen sem teljesített rosszul Otto Nerz legénysége, csak a hajrában fordítottunk Sárosi dr. és Titkos góljával. Egyedül 1935. december 4-én, a White Hart Lane-en játszott kilátástalanul a német

tizenegy. Ebben az esetben talán fura minősítést használva: egy túlpolitizált mérkőzésen. *Ulrich Hesse-Lichtenberg* már többször citált könyve *(tor!)* is felemlegeti, hogy a Harmadik Birodalom Kraft durch Freude (Örömben az erő) nevű, egyébként a Német Munkafront alá tartozó szabadidős szervezete óvatos becslések szerint ötezer, de elképzelhető, hogy tízezer németnek szervezett londoni utat. Készültek a vendéglátók is, a brit belügyminisztérium például nyomatékosan kérte a DFB-t, csökkentse a szurkolók számát – vajon miért engedte át a jegyek 10-20 százalékát az angol szövetség? –, s jelezte, hogy semmilyen utcai demonstrációt nem engedélyez Londonban. Szervezkedtek ellenben a brit (szélső) baloldali és liberális körök is. Adolf Hitlerről nem lehetne éppen állítani, hogy rajongott a futballért (mi több, addig egyetlen mérkőzést sem látott), ám ez még őt is érdekelte. Utasította londoni követét, tudja meg, nem várható-e, hogy esetleg az angolok – látva a német szervezkedést – lemondják a találkozót.

Hesse-Lichtenberg hangsúlyozza, hogy ott volt a Tottenham-pálya nézőterén a következő év őszén szövetségi kapitányi kinevezést kapó Sepp Herberger is, aki visszaemlékezéseiben e meccs kapcsán legkevésbé a pályán történt eseményekre reflektált. Kiemelte, hogy a két nemzeti himnusz elhangzása után a németek kedvéért eljátszották a Horst-Wessel-Liedet (valódi címén a Die Fahne Hoch-ot), amit a nemzetiszocialisták az NSDAP himnuszává emeltek. (Eredetileg SA-induló volt.) Az edző (aki egyébként később maga is a párt tagja lett) akkor még furcsállotta ezt, némi iróniával jegyezte meg írásában, hogy „újra és ismételten" eljátszottak egy német dalt a nemzeti imák szokásos rendjében. Tegyük hozzá: az angol szervezők teljes tudatlanságát, esetleg túlzott udvariasságát jelezte a gesztus.

A mérkőzésen simán, 3:0-ra nyertek a „háromoroszlánosok", noha egy-két német (elsősorban a kapus Hans Jakob és a fedezet Fritz Szepan) kiérdemelte játékával a házigazdák

Az Arsenal gárdája. Hátul, balról: Davidson, Drake, Male, Wilson, Roberts, Crayston, Tom Whittaker edző. Elöl: Hulme, Bowden, Hapgood, Bastin, Beasley, Copping

elismerését. Mint ahogyan viselkedésével a német csapat is. A találkozó másnapján arról írt ugyanis a brit sajtó, hogy mennyivel jobb hangulatú, tisztább meccset játszottak az övéi a vendégekkel, mint amilyen az olaszok elleni Highbury-csata (Battle of Highbury) volt 1934-ben. A *Daily Sketch* egészen az alábbi megállapításig is elment: „Nem hisszük, hogy volt már valaha nemesebb példa két nép kölcsönös egyetértésére". Guido von Mengden, a DFB korábbi sajtófőnöke, illetve a nácik sportszövetségének (NSRL) PR-felelőse – a következő évtől Hans von Tschammer und Osten sportvezér személyes tanácsadója és bizalmasa – a Führer politikájának katonáiként emlegette a futballistákat, akik a pályán ugyan veszítettek, de azon kívül nyertek. S a politikai vezetés kivételesen az utóbbit tartotta igazán fontosnak.

Angliában megszakadt az Arsenal nagy sorozata, igaz, az „ágyúsok" azért nem zárták üres kézzel a szezont, megnyerték a Sheffield United elleni FA-kupa-döntőt (1:0). A Highbury népe hét év alatt a hatodik trófeáját ünnepelte. A bajnokságban a csalódást keltő hatodik helyen zárt a gárda – jegyezzük meg: mindössze három ponttal az „ezüstérmes" Derby County mögött –, ráadásul akadt mentsége. Elsősorban kulcsjátékosai, közülük is mindenekelőtt Ted Drake súlyos sérülése. A center decemberben, az Aston Villa elleni bajnoki találkozón beállította a liga gólrekordját, noha megszokott társai közül hiányzott mellőle két, az előkészítésben kifejezetten jártas kiválóság, Joe Hulme és Alex James, ráadásul ő maga is térdsérüléssel kínlódott. Az első hat lövéséből hat gólt rúgott a birminghamieknek, majd a hajrában még egyet berámolt, így hétig jutott (Aston Villa–Arsenal 1:7). Ám a térde nem sokáig bírta a strapát, februártól szinte az idény végéig hiányzott. A tavasz elejétől csak három meccset vállalt, az Aston Villa és a Chelsea elleni hazai bajnokikat (mindkettőn ő lőtte együttese egyetlen gólját), illetve a Sheffield United elleni kupadöntőt a Wembley-ben, amelyen ismét csak ő szerezte az árva találatot. A brit futball vitathatatlanul legnépszerűbb csapata (a Stamford Bridge-re október 12-én 82 905 néző ment ki, hogy lássa az „ágyúsokat" a Chelsea ellen, ez is bajnoki rekord volt) kivívta a Football League ellenérzését. A klub vezetői ugyanis tavasszal úgy döntöttek, a sok sérülés miatt csak a kupamérkőzéseken küldik pályára a legerősebb csapatukat, a bajnokikon nem. Emiatt a Liga ki is rótt az Arsenalra egy 250 fontos büntetést.

A bajnoki címet a Sunderland nyerte meg, óriási, nyolcpontos előnnyel. Tényleg meglepően nagy különbség volt ez, egyrészt a másodiktól a tizennegyedik és a tizenötödik volt ugyanekkora távolságra, másrészt ilyen fölénnyel 1930 óta nem lett senki sem aranyérmes. Ugyanakkor az is tény, hogy 1929 óta egyetlen csapat sem lett bajnok kevesebb ponttal. A „fekete macskák" nem csak a fentiek miatt zártak különleges idényt. Február elsején a Roker Parkban fogadták a Chelsea-t. Ritka durva meccset játszottak, a vendégek északír csatárát, Billy Mitchellt ki is állította a játékvezető. A hősiesen védő Jim Thorpe, a hazaiak kapusa súlyos borda- és fejsérülésekkel került kórházba, ahol aztán nyolc nappal később elhunyt. A csapat ezzel a lelki teherrel játszotta végig az idény hátralévő részét, s még akkor sem kegyelmezett, amikor biztosra mehetett volna. Április 13-án a Birmingham City ellen elég lett volna a döntetlen is a bajnoki cím bebiztosításához, ám a Sunderland 7:2-re nyert! A pirosfehérek végül 109 gólig jutottak, legjobb támadójuk, Horatio Stratton „Raich" Carter (Bob Gurney-vel holtversenyben) 31 találattal megszerezte a mesterlövészek koronáját. Huszonkét évesen ő lett egyébként a valaha volt legfiatalabb kapitány egy angol bajnokcsapatban.

Skóciában a Celtic megelőzte a Rangerst, habár az előző évtized legeredményesebb ottani csapata 110 gólt szerzett. Ám a „kelták" öt ponttal és öt góllal többig jutottak. A Celtic első

Jimmy McGrory, a Celtic legendás csatára lábbal és fejjel egyaránt rendkívül veszélyes volt a kapura

számú csillaga, Jimmy (hivatalosan: James Edward) McGrory 50 bajnoki találatot ért el. Az akkor már 32 éves támadó, annak ellenére, hogy csak kétszer nyerte el a gólkirályi címet a skót élvonalban, 445 hivatalos mérkőzésén (bajnoki és kupatalálkozón) 472 találatig jutott.

Európa keleti végén, a Szovjetunióban 1936 tavaszán először írtak ki országos labdarúgó-bajnokságot kluboknak. Az élvonalba hét csapatot soroltak, közülük egy, a Dinamo Kijev képviselte az Ukrán Szocialista Szovjet Köztársaságot, az összes többi orosz, még pontosabban leningrádi vagy moszkvai alakulat volt. Az északi városban játszották a szovjet futballtörténelem első élvonalbeli bajnoki mérkőzését: a Dinamo Leningrád 1936. május 22-én 3:1-re győzött a moszkvai Lokomotiv ellen. A mindössze hat fordulóból, összesen 21 mérkőzésből álló bajnokságot a moszkvai Dinamo nyerte meg, százszázalékos teljesítménnyel. Különleges volt a pontszámítás: három járt a győzelemért, kettő a döntetlenért, egy a vereségért. A ki nem álló csapat nem kapott pontot. A gólkirályi címet a katonacsapatból, a CDKA-ból az esztendő elején átigazolt Mihail Szemicsasztnij, a Dinamo Moszkva csatára nyerte el, a szovjet futball

A szovjet válogatott a története egyik első (nem hivatalos) mérkőzése előtt. 1935 októberében három mérkőzést játszott a Szbornaja Törökországban

hőskorszakának egyik legendája még a 40. évében járva, 1950-ben is szerzett játékosként bajnoki érmet a belügyi klubbal. Öt bajnoki címével (Lev Jasinnal holtversenyben) az egyesület rekordere. Kortársai a fejjátékot emlegették legfőbb erősségeként. A Dinamo első bajnokcsapatának éke a támadóötös volt, Szemicsasztnij mellett Vaszilij Szmirnov, Vaszilij Pavlov, Szergej Iljin s Mihail Jakusin szerepelt benne. Utóbbi lőtte a legkevesebb gólt – inkább az előkészítésben jeleskedett –, mégis őt érdemes kiemelnünk: a negyvenes-ötvenes évek legendás edzője lett, öt bajnoki címet nyert a Dinamóval. Jellemzően az akkori szovjet futballsztárokra, kiváló jégkorongozó és „bandyző" is volt egyben, a klubja jéglabdacsapatával például tízszer is elhódította a Szovjet Kupát.

Aki ismeri a szovjet futball 1936-tól íródott, bő félévszázados történetét, egyetért velünk abban, hogy az orosz, az ukrán és a grúz klubok eredményességével egyetlen más tagköztársaság alakulatai sem tudtak konkurálni. Az 1936-os tavasz második osztályában (B-csoport) már megjelent, sőt győzött a legjobb grúz alakulat, a Dinamo Tbiliszi. Egyetlen csapat nem játszotta végig az idényt: a Dinamo Harkov a játékosai egészségi állapota (!) miatt visszalépett. Ebben az osztályban is feltűntek későbbi kiváló játékosok, a gólkirályi címet megszerző Borisz Pajcsadzét 2001-ben minden idők legjobb grúz futballistájának választották. A Szerp i Molot (Sarló és Kalapács) nevű gárda támadója, Grigorij Fedotov lett – később rövid ideig a Szpartakban, majd 1949-ig a katonacsapatban játszott – az első, a szovjet élvonalban száz gólig jutó támadó. 1936 tavaszán egyébként összesen négy osztályban (megjelölésük A, B, V, G, az orosz ábécé első négy betűje) rendeztek bajnokságot, a harmadik vonalban felbukkant egy azeri (Sztroityeli Baku) gárda is. A négy csoportban (valójában az első két osztályban) két külföldi edző dolgozott, a magyar Limbeck Gyula a Dinamo Dnyepropetrovszkot, a cseh Antonín Fivebr a Szpartakot dirigálta.

Olaszországban lezárult a Juventus nagy korszaka, sőt, az ötszörös bajnok (amelynek első embere, az elnök Edoardo Agnelli 1935 nyarán repülőbaleset áldozata lett) visszacsúszott az ötödik helyre. Az új uralkodó a Weisz Árpád által irányított Bologna AGC lett. A magyar edző 1932 és 1934 között értékes munkát végzett az Ambrosiana-Inter élén, majd az 1934–1935-ös szezont a B-ligás Novaránál töltötte. Ott érte őt a bolognai klubelnök, Renato Dall'Ara hívó szava. Weisz jó csapathoz érkezett, a Bologna 1933 őszén másodszor is megnyerte a Közép-európai Kupát, majd a negyedik, aztán a hatodik helyen végzett a bajnokságban.

Angelo Schiavio, a legjobb olasz center

A nagy kiugrást magyarázhatjuk egyrészt a kitűnő edző érkezésével, másrészt a keret megerősítésével. A Bologna a nyáron megszerezte a kiváló uruguayi fedezetet, a Celestével 1935-ben kontinensbajnoki címet szerző Michéle Andreolót (eredeti nevén Miguel Ángel Andriolót). Érkezte jót tett a csapat másik két uruguayi tagjának, Francisco Fedullónak és Rafael (Raffaele) Sansonénak. Utóbbi kettő játszott összekötőt a középfedezet Andreolo előtt a Weisz bölcs előrelátása folytán az olasz „metodót" a WM-rendszer egy sajátos formájával elegyítő Bolognában. (Andreolo szerződtetését éppen Fedullo javasolta a vezetőknek.) Az edzőnek

szerencséje volt, hamar összeállt a csapata. A Bologna az első nyolc forduló után 15, a 12. forduló után 20 pontnál tartott. Akkor azonban kisebb hullámvölgy következett, a piros-kékek hét forduló alatt csupán hat pontot gyűjtöttek. A két torinói rivális, a Juventus és a Toro is 24-24 ponttal állt akkoriban. Ám az idény utolsó harmadára a Bologna nagyon összekapta magát, mindössze egy vereséget szenvedve a hajrában, megnyerte a bajnokságot.

Fulvio Bernardini, a Roma fedezete

Raffaele Sansone, a Bologna ásza

Három játékosa, Mario Gianni kapus, Felice Gasperi, az egyik hátvéd és Angelo Schiavio, a házi gólkirály már az egyesület előző, 1929-es bajnokcsapatának is tagja volt. A Bologna különben összesen 14 játékost bevetve, a Gianni (30) – Fiorini (30), Gasperi (30) – Montesanto (24), Andreolo (30), Corsi (29) – Maini (23), Sansone (27), Schiavio (26), Fedullo (27), Reguzzoni (30) alaptizeneggyel szerezte meg a bajnoki címet. Egyetlen más gárda sem akadt az idényben, amelyben az alaptizenegy közel fele, öt futballista minden mérkőzésen szerepelt.

A Torino sokáig tartotta a lépést – ellentétben a Juventusszal –, de az igazi veszélyt a Bologna diadalára az AS Roma jelentette. Az idény egyik legjobbjaként ünnepelt, már harmincéves Fulvio Bernardini köré épített „farkasok" az utolsó 13 fordulóban csupán négy pontot veszítettek. Talán addigra heverték ki, hogy három argentin származású kulcsjátékosuk, Alejandro Scopelli, Andrés Stagnaro és az 1934-ben az olaszokkal világbajnok Enrique Guaita – félve attól, hogy olasz állampolgárként Etiópiába küldik harcolni – hazaszökött Dél-Amerikába. Érdemes még egy labdarúgót kiemelni az idény szereplői közül: Giuseppe Meazzát, az Ambrosiana-Inter csatárát, aki 25 találatot szerezve, nagy fölénnyel végzett a góllövőlista élén.

Ausztriában az Admira idénye volt az 1935–1936-os. A 77 gólig jutó, s csupán két vereséget szenvedő gárda ötpontos előnnyel végzett a Vienna, s tizeneggyel a címvédő Rapid előtt. A Vogl II, Hahnemann, Stoiber, Bican, Schall ötös nagyszerű játékerőt képviselt. A hütteldorfi zöld-fehérek nem bírták el néhány kulcsjátékosuk távozását. Például Pepi Bicanét, aki éppen a riválisAdmirához lépett át. Az országos kupát ismét az Austria emelhette a magasba.

Csehszlovákiában először jutott a bajnokcsapat 100 szerzett gólig, s ez még akkor is nagyszerű teljesítmény volt, ha tisztában vagyunk azzal, hogy a szövetség két év alatt tízről tizennégyre emelte az élvonal létszámát. A Sparta és a Slavia azonos pontszámmal (41-41) végzett az élen, végül a bordó mezeseké lett a dicsőség. A Sparta kivételesen sikeres idényt élt meg, hiszen elhódította a Közép-európai Kupát is. A Slavia sem maradt üres kézzel: 1935 szeptemberében megnyerte a hagyományos kupasorozat döntőjét a Bohemians ellen.

Raymond Braine ismét bajnok lett a Spartával

Franciaországban a Racing Paris együttese nagy bravúrt vitt véghez: duplázott, azaz megszerezte a bajnoki címet és az országos kupát is. A párizsiak angol edzője, Sid Kimpton korábban arról lett nevezetes, hogy egy francia–osztrák mérkőzés előtt arra utasította a fedezetét, Georges Verriest-t, hogy mindenhova kövesse Matthias Sindelart, „ha kell, még a WC-re is". Az 1935–1936-os francia bajnokcsapatban a magyar Máthé Gyula, az osztrák Rudi Hiden és Gusti Jordan, a horvát (a II. világháború alatt Budapesten diplomáciai szolgálatot ellátó) Aleksandar Živković és az angol Fred Kennedy is szerepet kapott. Az idény szenzációja a Racing kapusproblémája volt. A korábbi osztrák válogatott, Rudi Hiden fegyelmezetlensége, majd a klub vezetőivel folytatott vitája miatt az idény első felét kihagyta, ezért jó barátja, a válogatott védő (a francia nemzeti tizenegy első színes bőrű játékosa), Raoul Diagne védett. Nem rosszul, versenyben volt a csapat az első helyért, de akkor még az Olympique Lillois tűnt a befutónak. Januárban, miután az idény legmagasabb nézőszámát (27 193) hozó találkozón nyert a Parc des Princes-ben a riválisellen, ötpontos előnyre tett szert a párizsiak előtt, sőt, a tavasz eleji botlás után (a Racing két fordulóra átvette a vezetést) visszaelőzött. A hajrában ellenben a Racing ellenállhatatlanul játszott, s három ponttal lekörözve az OL-t lett bajnok. A legjobb támadósor holtversenyben a Racingé volt. A Sochaux, elsősorban a gólkirály, Roger Courtois

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1935

A Sparta megnyerte a Fradi elleni döntőt

A kor egyik szupercsapata, a prágai Sparta elveszítette az Üllői úton a KK-döntő első 90 percét. Ám a visszavágón – a nem sokkal korábban átadott Masaryk Stadionban –, elsősorban a két gólt is szerző, az idény során többször is kiváló formában futballozó, belga Raymond Braine vezérletével 3:0-ra győzött.

A KK-győztes Sparta. Balról: Burgr, Kalocsay, Faczinek, Zajiček, Braine, Srbek, Klenovec, Nejedlý, Bouček, Čtyřoký, Košťálek

és az augusztus 25-én, a Valenciennes elleni találkozón hét találatával soha meg nem döntött francia rekordot elérő André „Trello” Abegglen eredményességének köszönhetően ugyancsak 81 gólig jutott. (Abegglen csúcsát 1938. május elsején beállította Jean Nicolas, az FC Rouen csatára. Éppen a Valenciennes ellen.)

Jacinto Quincoces 1934 után ismét kupagyőztes lett a Madriddal

Spanyolországban az Athletic Club de Bilbao nyerte meg a polgárháború kitörése előtti utolsó bajnoki címet, két ponttal előzte meg a Madrid FC-t. Az első fordulót nem számítva, minden kör után e két klub egyike vezette a tabellát. (Bilbao 6-8., 10., 13-14., 17-22., illetve Madrid 2-5., 9., 11-12., 15-16.) A fentiekből kiolvasható, hogy a szezon közepén nagy csatát vívtak egymással a riválisok, de a hajrá a piros-fehéreké volt. Az idény során Olaszországból érkezett sikeredző, William Garbutt és José María Olabarría által irányított csapat keretében ott volt a kor baszk sztárjainak többsége, a négyszeres bajnok generáció, a kapus Gregorio Blasco, illetve a Bata, José Iraragorri és Guillermo Gorostiza alkotta csatártrió.

Belgiumban a brüsszeli Daring Club, Dániában a Boldklubben Frem, Hollandiában a Feyenoord, Lengyelor-

A Sparta a First Vienna (1:1, 5:3), a Fiorentina (7:1, 1:3), majd a Juventus (2:0, 1:3, 5:1) legyőzésével jutott a végjátékba. A Ferencváros áldozatai az AS Roma (1:3, 8:0), az FK Židenice (2:4, 6:1) és az FK Austria (4:2, 2:3) voltak. Mindkét gárda a hazai pályán elért eredményeinek köszönhette a nagy menetelését.

A döntőben két korábbi Fradi-játékos, Blum Zoltán és a prágaiakat irányító Szedlacsek (Szedlacsik) Ferenc meccselt egymás ellen. Szedlacsek (csapata) nyert, s így tovább tartott a rossz sorozat: 1929 óta nem győzött magyar klub a tornán. Ám a magyar edzői szakma a csúcson volt. 1928-cal kezdődően, nyolc kiírásból ötben, 1932 óta négyből háromszor honfitársunk dirigálta a győztes legénységet.

Döntő, 1. mérkőzés

Ferencváros–Sparta Praha 2:1 (2:0)

1935. szeptember 8., Üllői út, 34 000 néző. Jv.: William Walter Walden (angol)

Ferencváros: Háda – Polgár, Korányi – Mikes, Móré, Bán – Táncos, Kiss, Sárosi, Toldi, Kemény

Sparta: Klenovec – Burgr, Čtyřoký – Košťálek, Bouček, Srbek – Faczinek, Zajíček, Braine, Nejedlý, Kalocsay

Gólszerzők: Toldi (16.), Kiss (27.), ill. Braine (71.)

2. mérkőzés

Sparta Praha–Ferencváros 3:0 (2:0)

1935. szeptember 15., Prága, 56 000 néző. Jv.: Albert Edward Fogg (angol)

Sparta: Klenovec – Burgr, Čtyřoký – Košťálek, Bouček, Rado – Faczinek, Zajíček, Braine, Nejedlý, Kalocsay

Ferencváros: Háda – Polgár, Korányi – Mikes, Móré, Bán – Táncos, Kiss, Sárosi, Toldi, Kemény

Gólszerzők: Faczinek (26.), Braine (34., 69.)

Kupagyőztes a Sparta, 4:2-es összesítéssel.

ságban a Ruch Chorzów, Portugáliában a Benfica, Romániában a **Ripensia**, Svédországban az IF Elfsborg, Svájcban a Lausanne-Sports, Jugoszláviában a belgrádi BSZK nyerte meg a bajnokságot. A Norvég Kupában a Fredrikstad győzött.

Az 1935-ös argentin bajnoki címet a Boca Juniors szerezte meg. Ez volt a „xeneizes", azaz a genovaiak harmadik elsősége öt éven belül. A 18 csapatos (tíz Buenos Aires-i, hat főváros környéki és két La Plata-i alakulat részételével rendezett) profi bajnokságban az arany-kékek 98 gólt szereztek, elsősorban két csatárcsillaguknak, Francisco Varallónak és a paraguayi Delfín Benítez Cáceresnek köszönhetően. De talán még ennél is fontosabb volt a védelem megerősödése! 1934-ben a Boca 101:62-es gólaránnyal zárta, egyébként ugyancsak bajnokként, az idényt. A következő szezon rajtja előtt a vezérkar leigazolta a brazil Domingos da Guiát a Vasco da Gamából, valamint Victor Manuel Valaussit a Chacaritából. Az ő érdemük, hogy a gárda fele annyi gólt kapott, mint egy évvel korábban. A Boca az utolsó előtti fordulóban, a sereghajtó Tigre ellen, a bajnoki címet bebiztosító találkozón az alábbi összeállításban játszott: Yustrich – Domingos da Guía, Valussi – Vernieres, Lazatti, Suárez – Tenorio, Benítez Cáceres, Varallo, Cherro, Garibaldi. Ez volt az utolsó nagy sikere Roberto Cherrónak, a kiváló fejjátéka alapján Aranyfejűnek (Cabecita de oro) becézett, legendás csatárnak. Tizenkét (1926–1938), a Bocában töltött idénye alatt 301 mérkőzésen 281 gólt szerzett, ezzel 2010. március másodikáig a klub csúcstartójának számított. Akkor előzte meg őt Martín Palermo. Ötszörös bajnokként, háromszoros gólkirályként vonult vissza. Kiváló csatárok játszottak különben a riválisoknál is az idény során. Elsősorban a 101 gólig jutó Independiente Arsénio Erico (még egy pazar paraguayi!), Luis Mata alkotta kettősét, Bernabé Ferreyrát (River Plate) és az idény gólkirályát, Agustín Cossót (Vélez Sarsfield) érdemes kiemelni. Utóbbi, pályafutása kiemelkedően legjobb idényében, 33 gólt szerzett csapata 77 találatából. Uruguayban a Peñarol hódította el a bajnoki címet. Rio de Janeiróban továbbra is két külön ligában játszottak a legjobb alakulatok. Az FMD (Federação Metropolitana de Desportos) bajnokságát sorozatban negyedszer a Botafogo nyerte meg, az LCF-nél (Liga Carioca de Futebol) az América végzett az élen.

A Botafogo (balról): Aymoré Moreira, Carvalho Leite, Nariz, Martim, Canali, Zezé Moreira, Bibi, Álvaro, Nélson, Pascoal, Patesco

Hatalmi harc zajlott a német birodalom válogatottjának élén

- ***Közel százötvenezren látták a Hampdenben a kupadöntőt***
- ***Pénzgyűjtő túrán járt a baszk válogatott a Szovjetunióban***
- ***Magyarok építették Vittorio Pozzo új Squadra Azzurráját***

1937. február 17-én, életének 56. évében elhunyt Hugo Meisl. A labdarúgás alig több mint három esztendőn belül elveszítette három leginkább meghatározó alakjából Herbert Chapmant, a WM-rendszer atyját és Hugó Meislt, az „osztrák futballpápát" is. Vittorio Pozzo egyedül maradt. Meisl egészen kivételes alakja volt a közép-európai labdarúgásnak, a mi, egyébként rendkívül gazdag akkori futballéletünkben sincs párja. 1881. november 16-án a morvaországi Ostravában született, de hatéves korában a szüleivel Bécsbe költözött.

Hugo Meisl a kisfiával, Herberttel

Tizennégy éves korától az egyetemi évek végéig futballozott a Cricketersben – együtt játszott néhány, később a magyar bajnokságban is megfordult játékossal, így Rudolf Wagnerrel vagy az angol Edward Shiresszal –, de nem volt tehetséges futballista. Annál sikeresebb futballvezér lett belőle. Tevékenységét az *IFFHS Libero* című magazinja foglalta össze a legtökéletesebben: „Játékos. Vezető. Edző. Játékvezető. Újságíró. Szervező. Szövetségi kapitány. Az osztrák szövetség főtitkára. FIFA-tisztségviselő. Futball-diplomata. Előregondolkodó. Az osztrák Wundermannschaft atyja." Valóban, ezek mind részei a Meisl-életműnek. Mint ahogyan az volt Jimmy Hogan közép-európai karrierjének egyengetése, a bécsi futballiskolát megalapozó magyarok, a Konrád fivérek és Schaffer Alfréd támogatása is. Meisl hihetetlen tekintélyt vívott ki a futballvilágban, ezt éles esze mellett

elsősorban diplomáciai képességének, nagyszerű nyelvtudásának (megtanult németül, angolul, franciául, olaszul, értett spanyolul, és nem tudták volna eladni magyarul sem, persze anyanyelvén, a csehen kívül), s a labdarúgásról szerzett, magas szintű elméleti tudásának köszönhette. A zsidó származású futballvezér teste még alig több mint egy éve nyugodott a bécsi központi temetőben, a Zentral-Friedhofban, amikor Hitler csapatai elfoglalták imádott Bécsét. Talán szerencse, hogy nem érhette ezt meg. Öccse, Willy, az egykori válogatott kapus, a későbbi kitűnő újságíró 1934 elején munkahelyéről, Berlinből Londonba emigrált, s noha a svájci Locarnóban hunyt el 1968-ban, hosszú évtizedeken át az angol fővárosban élt.

Az osztrák bajnokságot ismét, hat szezonon belül negyedszer, az Admira nyerte meg, igaz, csak kis különbséggel. A csapat azonos pontszámmal, de jobb gólaránnyal zárt az Austria előtt. Az utolsó fordulóban majdnem elbukta a bajnoki elsőséget, ugyan vezetett, de csak 3:3-ra végzett a Rapiddal. Ha kapott volna még egy gólt az utolsó félórában, oda az elsőség... A kupát a Vienna szerezte meg.

Németországban a Schalke visszavágott az 1. FC Nürnbergnek, és az Olimpiai Stadionban ismét elnyerte a Viktoria-serleget. A több mint százezer néző előtt rendezett döntőben 2:0-ra győzött a Club ellen. A gelsenkircheniek januárban játszhattak az országos kupasorozat, a Tschammer-Pokal 1936-os fináléjában is, de ott nagy meglepetésre 2:1-re kikaptak a VfB Leipzigtől.

Fontos éve volt a német válogatottnak is. A rosszul sikerült berlini olimpiai szereplés után Otto Nerzet menesztette a szövetség, a helyére pedig Sepp Herbergert nevezte ki. A kapitányváltás stílusváltással is járt. Nerz ugyanis úgy gondolta, hogy hiába a Schalke a kor legeredményesebb német klubcsapata, a rövidpasszos játékra alapozott futballja merőben

Két német birodalmi edző egy asztalnál. Balra az első Nerz professzor, a jobb oldalon, sötét felsőben, Sepp Herberger

különbözik a Nationaelelfétől. Ezért csupán Fritz Szepan kapott rendszeresen meghívót a válogatottba, a berlini olimpián elszenvedett híres és Nerz számára súlyos következményekkel járó vereségnek a gelsenkircheni játékosok közül csak Adolf Urban volt a részese. Herberger ellenben a Kreiselnek (Pörgettyűnek) nevezett Schalke-stílusra akart építeni. A német válogatott 1937. május 16-án Breslauban (mai nevén Wrocławban) a dánok ellen játszott. Addigra a szövetség már egyértelműen Sepp Herbergerre bízta a nemzeti tizenegyet. Igaz, csak némi vajúdás után. A labdarúgó-szövetség (valójában a birodalmi sportszövetség részeként működő futball-szakhivatal, a Deutsche Reichsbund für Leibesübungen, Fachtamt Fußball) ugyanis, noha felelősnek tartotta a kudarcért – elsősorban a kevés edzőmérkőzés okozta meccshiány, valamint a túlzásba vitt erőnléti edzések okozta fáradtság miatt, de a játékosok panaszkodtak a militáns hangulatra, a túlzott dresszúrára is –, nem akarta Nerzet meneszteni, ellenben Herbergert, az addigi segítőt a csapat élére emelte. Felix Linnemann, a szövetség első embere, Nerz régi bizalmasa és jó barátja úgy vélte, az edző komolyan gondolja, hogy egyre inkább a Birodalmi Testnevelési Egyetemen folytatott oktatói munkáját helyezi előtérbe, s ez önmagában megoldja a problémát. Herberger vezette a csapatot szeptemberben, a lengyelek elleni találkozón, majd a következő meccseken is. Nerz tanácsadóként funkcionált. A válogatott felemás eredményeket ért el. Ősszel, a varsói „remi" után nagyon megverte a luxemburgiakat, ám kikapott a skótoktól és az írektől, ellenben döntetlent játszott a világbajnok olaszokkal. Tavasszal a franciák elleni szép győzelem mellett szoros meccseket vívott, a hollandok ellen hazai 2:2, a luxemburgiak ellen idegenbeli 3:2, a belgák ellen hazai 1:0, a svájciak ellen idegenbeli 1:0 született. Habár Nerz és Herberger korábban amolyan apa-fiú kapcsolatban voltak, az utódot zavarta, hogy az elöd továbbra is szeretne mélyen belefolyni a válogatott irányításába. Ezt a korszakot a talán legjobb Herberger-életrajz (*Jürgen Leinemann: Sepp Herberger. Ein Leben, eine Legende*) a *Der Machtkampf mit Otto Nerz*, vagyis a *Hatalmi harc Otto Nerzcel* alcímmel írja le.

A vidám Sepp Herberger

Az egykori szociáldemokrata Nerz és a konzervatív nézeteket valló rendőrségi hivatalnok, Linnemann 1937 első felében belépett a náci pártba. Talán a leginkább már csak korábbi kapitány és az elnök így akarta erősíteni a pozícióját. Herberger különben ezt már jóval korábban meglépte, az 1933. május elsején keltezett NSDAP-igazolványa száma 2208548 volt.

Herbergert egyébként különösebben nem érdekelte a politika. Nem írt a háború éveiben sem antiszemita cikkeket, mint az egyébként önmagát ugyancsak apolitikusnak mondó Nerz professzor, illetve nem kezdett 1940-ben karriert az SS-nél, mint Felix Linnemann. Még arra is volt bátorsága, hogy az edzőtáborban helyre tegye a Nerz bajtárs idején tapasztalt katonai fegyelmet számon kérő SA-tisztet. Elsősorban a labdarúgás érdekelte, mindent annak fókuszba állításával vizsgált, s mindig annak érdekében cselekedett.

A breslaui mérkőzés előtt Nerz felírt neki tizenegy nevet, javaslatot téve az összeállításra. Herberger azonban akkor már biztos volt abban, hogy a két brit riválisstílusa közül inkább

a skótokét, mintsem az angolokét fogja preferálni. Ahogyan azt tették a közép-európaiak és a Schalke játékosai is. Három helyen megváltoztatta Nerz elképzelését. Bevált, a legendává lett Breslau-Elf (Jakob – Janes, Münzenberg – Kupfer, Goldbrunner, Kitzinger – Lehner, Gellesch, Siffling, Szepan, Urban) 8:0-ra lelépte a dánokat. Új német válogatott született. Otto Siffling egymaga öt gólt szerzett, hasonlóra korábban csupán egy futballista, az 1912-ben az oroszoknak tíz gólt lövő Gottfried Fuchs volt képes. (Azóta is csak egy: a valójában osztrák Willy Hahnemann 1940-ben, a finnek ellen hatig jutott.) A zsidó származású Fuchs éppen abban az időben emigrált Svájcon keresztül először Franciaországba, majd Kanadába, hogy új életet kezdjen. Nevét addigra – a nürnbergi faji törvények értelmében – a német statisztikákból is kitörölték.

Olaszországban a Bologna megvédte bajnoki címét. Weisz Árpád az előző évi tizennégynél valamivel több, tizenhét játékost vetett be, de az alapcsapat alig változott. A Ceresoli (27) – Fiorini (30), Gasperi (15) – Montesanto (30), Andreolo (25), Corsi (30) – **Biavati** (16), Sansone (29), Busoni (29), Fedullo (30), Reguzzoni (29) tizenegyben az Ambrosianából érkezett kapus, valamint a Schiaviót váltó, Nápolyból megszerzett center, és a visszatérő jobbszélső számított új embernek. Ceresoli és Biavati (no, meg Andreolo) 1938-ban tagja volt a vb-győztes keretnek. A Bologna mögött Viola József legénysége, a megerősödött Lazio végzett a második, Feldmann Gyula Torinója pedig a harmadik helyen. Összesen nyolc magyar

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1936

Jerusalem fejese döntött a magyar mesterek csatájában

Az előző idénynél már emlegettük: a magyar futballedzők kivételesen sikeresek voltak a KK-ban. Az 1928-ban kezdődött sikerkorszak újabb fejezete íródott 1936-ban. A húszcsapatos, rekordnagyságú mezőnyben a legjobban teljesítő két klub közül a Sparta Prahát továbbra is Szedlacsek Ferenc irányította, az Austria élén Konrád Jenő és segítőjeként a még játékosként aktív Walter Nausch állt. A két elődöntősnek, az Ambrosianának (Feldmann Gyula) és az Újpestnek (Jánosi Béla) is magyar szakvezetője volt. A bécsi lila-fehérek a svájci Grasshopperst (3:1, 1:1), a Bolognát (1:2, 4:0), a Slaviát (3:0, 0:1), majd az elődöntőben az Újpestet (2:1, 5:2) győzték le. A prágaiak az újpesti Phöbust (5:2, 2:4), az AS Romát (3:0, 1:1) és az Ambrosiana-Intert (5:3, 3:2) ejtették ki. A döntő első meccse nem látott gólt, a Sparta kiválóan védekezett Bécsben. A prágai visszavágó óriási csatát hozott. Az egyetlen gólt, meglepetésre, a vendégek szerezték, Camillo Jerusalem talált a hazaiak kapujába.

Döntő, 1. mérkőzés

FK Austria–Sparta Praha 0:0

1936. szeptember 6., Bécs, 41 600 néző. Jv.: Giuseppe Scarpi (olasz)

Austria: Zöhrer – Andritz, Sesta – Adamek, Mock, Nausch – Riegler, Stroh, Sindelar, Jerusalem, Viertl

Sparta: Klenovec – Burgr, Čtyřoký – Košťálek, Bouček, Rado – Faczinek, Zajíček, Braine, Nejedlý, Kalocsay

edző dolgozott az idény során az élvonalban, igaz, közülük hárman is a Triestinánál. A gólkirályi címet a Lazio klasszisa, Silvio Piola érdemelte ki. A Bologna elért még egy sikert: 1937-ben, a Chelsea elleni döntőt 4:1-re megnyerve, diadalmaskodott a párizsi világkiállítás tiszteletére megrendezett Bajnokok Tornáján.

Aldo Olivieri, az olasz válogatott első számú kapusa

Az olasz válogatottat okkal tartották akkoriban az „Anglián kívüli világ" legerősebb csapatának. A hazai rendezésű világbajnokság megnyerése után Vittorio Pozzo válogatottja diadalt aratott a harmadik, az 1933 és 1935 közötti Európa Kupa-sorozaton, majd megnyerte – amatőrjátékosaival – az 1936-os, színvonalában a fentebb említett kettőhöz nem mérhető berlini olimpiai tornát is. A Squadra Azzurra az 1936–1937-es idényben hat, ma is hivatalosnak tartott találkozót játszott (a március 21-i, bécsi Európa Kupa-mérkőzését, 2:0-s osztrák vezetésnél, a svéd Olsson játékvezető a 74. percben lefújta), ezek közül ötöt megnyert, s csak a németekkel játszott döntetlent.

Az FK Austria egyik legnagyobb sikere a harmincas években e KK-győzelem volt. Hátul, balról: Andritz, Riegler, Viertl, Nausch, Stroh, Sindelar, Adamek, Mock. Elöl: Jerusalem, Zöhrer, Sesta

2. mérkőzés

Sparta Praha–FK Austria 0:1 (0:0)
1936. szeptember 13., Prága, 58 000 néző. Jv.: Rinaldo Barlassina (olasz)
Sparta: Klenovec – Burgr, Čtyřoký – Košťálek, Bouček, Rado – Faczinek, Zajíček, Braine, Nejedlý, Kalocsay
Austria: Zöhrer – Andritz, Sesta – Adamek, Mock, Nausch – Riegler, Stroh, Sindelar, Jerusalem, Viertl
Gólszerző: Jerusalem (67.)
Kupagyőztes az FK Austria, 1:0-s összesítéssel.

Pozzo ezt az évet a kísérletezésre szánta. Októberben a svájciak ellen a fedezet- és a támadósorban összesen két olyan futballista, Giuseppe Meazza és Giovanni Ferrari kezdett, aki túl járt már az ötödik válogatottságán. Ugyanakkor az újak közül Michele Andreolo, Silvio Piola és Gino Colaussi is alapember lett az 1938-as világbajnokságra. Az Amoretti – Monzeglio, Allemandi – Montesanto, Andreolo, Neri – Pasinati, Meazza, Piola, Ferrari, Colaussi tizenegyből, a két „veterán" kivételével, minden fedezetnek és csatárnak magyar klubedzője volt akkoriban. A győzelem ellenére Pozzo folytatta a csapatépítést. A németek elleni, 83 ezer néző előtt rendezett berlini találkozón, a sérült Meazza nélkül, de három újabb újoncal állt ki. Ekkor debütált a későbbi világbajnok kapus, Aldo Olivieri, akinek klubedzője, mentora Egri-Erbstein Ernő volt. (Olivieri szerepelt 1937. június 20-án az amszterdami Közép-Európa – Nyugat-Európa mérkőzésen. A találkozóról magyar sorozatunk második kötetében számoltunk be.) A commissario unico, a szövetségi kapitány az idényben hét újoncot dobott a mély vízbe azúrkék mezben.

Angliában ugyanaz történt, mint egy évvel korábban: a bajnok nem tudta megvédeni a címét, viszont győzött az FA-kupában. Az Arsenal nyomába lépő Sunderland a Wembley-ben

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1937

A cserecsatár volt a döntő hőse

Addig soha nem látott mezőny, hat csapat vett részt 1936 utolsó, majd 1937 első napjaiban Buenos Airesben, a tizennegyedik Dél-Amerika-bajnokságon. Hosszú kihagyás után visszatért a brazil csapat is a mezőnybe. A CONMEBOL-nak, a szubkontinens szövetségének csupán két akkori tagja, a bolíviai és a kolumbiai maradt távol.

A házigazda argentin és a brazil tizenegy kiemelkedett a mezőnyből. A Seleção brasileira a körmérkőzéses szakasz utolsó 90 percéig veretlen maradt, minden ellenfelét, köztük az uruguayiakat is legyőzte. Az Albiceleste ellen elég lett volna a döntetlen is neki a tornagyőzelemhez, de akkor 1:0-ra veszített. A két nyolcpontos gárda (az argentinok korábban 3:2-re kikaptak az uruktól) döntőt játszott a tornagyőzelemért. Ezen a Bello – Tarrío, Fazio – Sastre, Lazzatti, Martínez – Guaita, Varallo (De la Mata), Zozaya (Ferreyra), Cherro (Peucelle), García összeállítású argentinok, hosszabbítás után, ***Vicente De la Mata*** *duplájával 2:0-ra nyertek. Ez volt az első nagy torna, amelyen engedélyezték a játékoscserét. Az argentinok nagy hasznot húztak ebből a döntőben, hiszen a Central Córdoba fiatal csatára, aki a következő idény előtt az Independientéhez igazolt, csak a 84. percben szállt be Varallo helyére. Még egy érdekesség a sorozatról: a brazilok a peruiak elleni találkozón az Independiente, a chileiek ellen pedig a Boca Juniors mezében játszottak. A torna mesterlövésze a hétgólos chilei Raúl Toro lett. Vezérletével hazája válogatottja (történetében először) legyőzte az uruguayiakat.*

A chilei Raúl Toro és a perui Lolo Fernandez

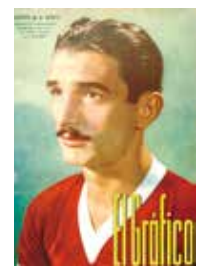

3:1-re verte a XIX. század egyik hősét, a Preston North Endet. Mintha a Preston menetelésével kicsit a régi idők tértek volna vissza: mind a két csapatot skót menedzser irányította (a győztest Johnny Cochrane, a vesztest Tommy Muirhead), s a két gárdában összesen 12 (!) skót kapott szerepet, köztük a később minden idők legkiválóbb brit edzői közé emelkedő Bill Shankly. Az FA-kupa szereplőiről született hajdanán az angol futballnyelvben a giant killer kifejezés, s ez 1936–1937-ben abszolút illett a Millwallra, hisz az első harmadik ligás csapat lett, amely eljutott a kupa elődöntőjébe. Dávid (Dave Magnall) sorra győzte le a Góliátokat, a középcsatár-menedzser vezérletével és góljaival a gárda kiejtette az élvonalbeli Chelsea-t, a Derby Countyt és a Manchester Cityt is, s csak az első, a saját stadionjáról, a Dentől távol játszott meccsen, a huddersfieldi elődöntőben vérzett el a Sunderlanddel szemben.

A bajnoki aranyat, meglepetésre, a Manchester City gyűjtötte be, amely így kiengesztelte híveit a Millwalltól elszenvedett, váratlan veresége miatt. A négy válogatottra, az angol Frank Swiftre, Sam Barkasra és Eric Brookra, illetve az ír Peter Dohertyre épített City 107 gólig jutott. Még az égszínkék-fehérek elsőségénél is nagyobb szenzációt keltett, hogy az egy évvel korábban a második osztályban ezüstérmes újonc, a Charlton Athletic végzett a második helyen. A City 107:61-es gólarányával szemben a londoniaké 58:49 volt! A szezon további szenzációja egy tévéközvetítés volt: az 1936. augusztus 29-én játszott Arsenal–Everton összecsapás volt az első labdarúgó-mérkőzés, amelyet a televízióban látni lehetett.

Skóciában a Rangers visszaszerezte a bajnoki címet, a kupát ellenben a Celtic vitte haza. A Hampden Parkban – tulajdoníthatóan egy nem sokkal korábban átadott új lelátónak is – 144 303 néző látta a „keltáknak" az Aberdeen ellen 2:1-re megnyert finálét. A nézőszám világrekordot jelentett klubmeccsen. Ellenben mindent figyelembe véve nem szezonrekordot, ugyanis egy héttel korábban, április 17-én hivatalosan 149 547 néző, a beszámolók szerint még legalább tízezerrel ennél is nagyobb publikum előtt játszották a Skócia–Anglia mérkőzést a Brit Házibajnokságban. A skótok 3:1-re győztek.

Spanyolországban kitört a polgárháború, nem írták ki a bajnokságot vagy az országos kupát. Ugyanakkor új életre kelt a baszk válogatott, amely Euzkadiko selekzioára változtatta a nevét. (A harmincas években a baszk játékosokat tartották a legjobbnak Spanyolországban.) A csapat 1936. november 29-én 3:2-re nyert Cantabria válogatottja ellen Santanderben, de ez csak amolyan prológusnak számított. 1937 tavaszán José Antonio Aguirre, a baszk autonóm terület elnöke – tizenévesen a bilbaói Athletic Club játékosa – kitalálta, hogy külföldre küldi

A baszkokat a francia munkások éppen olyan örömmel fogadták, mint a szovjetek

az Euzkadiko selekzioát, mégpedig kettős céllal. Ismertesse meg a válogatott a nagyvilággal a spanyolországi helyzetet, illetve gyűjtsön pénzt a polgárháborúban harcoló baszkoknak. Hasonló céllal hozott létre egy kórust, Eresoinka néven. A futballisták (akik játékukkal jelentősen hozzájárultak a francia–baszk területen egy kórház építéséhez, valamint több ezer baszk gyerek külföldre, részben a Szovjetunióba segítéséhez) erős együttest alkottak. Olyan kiválóságokkal, mint a bilbaói bajnokcsapatból Gregorio Blasco, Leonardo Cilaurren, José Muguerza, Roberto Etxebarría Arruti, Ángel Zubieta, José Iraragorri és Gullermo Gorostiza, aztán a Madrid FC tagjai közül Emilio Alonso, Luis és Pedro Regueiro, továbbá a La Liga háromszoros gólkirálya, Isidro Lángara, az Oviedo korábbi csatára.

El Mundo Deportivo

Diario de Deportes y de Guerra

Fundado en 1906

El Español, que ha sido "leader" en toda la Liga, puede perder el título en Mestalla

El Barcelona es el único que puede arrebatarle el triunfo al vasco al Gimnástico en Las Corts

De la Selección Vasca, que triunfó espléndidamente el lunes en París...

El Mundo Deportivo beszámolója a baszk válogatott párizsi fellépéséről

A válogatott 1937. április 26-án (ugyanazon a napon, amelyen a német légierő lebombázta Guernicát), Párizsban 3:0-ra megverte a francia bajnok Racingot. Összesen öt mérkőzést vívott Párizsban, Marseille-ben és Sète-ben, majd indult volna a hollandok elleni találkozóra, ám azt a FIFA – a spanyol szövetség kérésére – letiltotta. Nem volt azonban teljes a szigor. A baszkok játszottak Csehszlovákiában, Sziléziában, majd mire Franco csapatai júniusban elfoglalták Bilbaót, a baszk válogatott már a Szovjetunióban folytatta túráját. Nyolc meccsből, noha megmérkőzött a Dinamo Moszkvával, a Dinamo Kijevvel, a Lokomotivval, a Szpartakkal, a Dinamo Tbiliszivel és a Dinamo Minszkkel is, csak egyszer, a Szpartak ellen kapott ki. Illetve valójában a Szpartak egy vendégjátékosokkal megerősített alakulatától.

Maradjunk is a Szovjetunióban: az 1936-os őszi bajnokságot a Szpartak Moszkva nyerte meg. A Szovjet Kupa első döntőjében, 1936 augusztusában, a Lokomotiv Moszkva 2:0-ra megverte Limbeck Gyula csapatát, a Dinamo Tbiliszit, a Kaukázuson túli SZSZSZK egyetlen élvonalbeli képviselőjét. (Az akkor már a fővárosban dolgozó Limbeck a következő tavasszal nyomtalanul eltűnt.) A Szpartakban három Sztarosztyin fivér, Alekszandr, Andrej és Pjotr játszott, Nyikolaj már nem.

Franciaországban először dőlt el a bajnoki cím gólaránnyal. Az Olympique Marseille szoros küzdelemben előzte meg az azonos pontszámmal záró Sochaux-t. Érdekes, hogy a Peugeot-gyár által támogatott sárga-kékek egyetlen forduló után sem álltak az élen! Az OM-et Eisenhoffer József irányította, az idényben négy magyar futballistája, Kohut Vilmos, Weiskopf-Virág Ödön, Sas Károly és Mester István is szerepet kapott. A korábbi magyar válogatott támadó legénységét, az öt, akkor francia gyarmatnak számító Algériában született futballistáját is beleértve, 16, az anyaországon kívül született labdarúgó erősítette. A Division 1-ben az idény során 108 külföldi lépett pályára, ez 6,75-ös csapatonkénti átlagnak felelt meg. A Sochaux a Francia Kupa elhódításával vigasztalódott, a klub magyar középfedezete, Szabó János a döntőben is szerepet kapott. A legyőzött RC Strasbourg kapuját Mayer Ferenc védte.

A prágai Sparta. Hátul, balról: Braine, Kalocsay, Klenovec, Zajiček, Bouček, Čtyřoký, Faczinek, Košťálek. Elöl: Rado, Nejedlý, Srbek

Négyen az Ajax játékosai közül (balról): Fischer, Bijl, Schubert, Been

Belgiumban a Daring Club, Csehszlovákiában, az immár valóban országos bajnokságban, hiszen pozsonyi és ungvári gárda is szerepelt a legmagasabb osztályban, a Slavia, Dániában az Akademisk Boldklub, Hollandiában az Ajax, Lengyelországban a Ruch Chorzów, Portugáliában a Benfica (edző: Hertzka Lipót), Romániában a bukaresti Venus (edző: Platkó Ferenc), Svédországban az AIK, Svájcban a Grasshoppers, Jugoszláviában a zágrábi Građanski (edző: Bukovi Márton) nyerte meg a bajnokságot. Norvégiában ismét a Fredrikstad győzött a legfontosabb sorozatban, az ottani kupában.

Argentínában az 1936-os esztendőben két bajnoki félidényt rendeztek. A Copa de Honort a San Lorenzo, majd az ugyanannak a 18 csapatnak kiírt Copa Campeonatót a River Plate vehette át. Utána a két alakulat játszott egy nagydöntőt az Aranykupáért, a Copa de Oróért. Ezt a Hirschl Imre által irányított, Carlos Peucellét, Bernabé Ferreyrát, az Olaszországból hazatért Renato Cesarinit, valamint későbbi legendái közül már José María Minellát, José Manuel Morénót és Adolfo Pedernerát is a soraikban tudó Milliomosok 4:2-re megnyerték. 2013-ban az AFA, az argentin szövetség úgy döntött, mindkét csapatnak jár az 1936-os bajnoki titulus, amellett, hogy a River még pluszban beszámíthatja bajnoki címként az Aranykupa megnyerését.

Uruguayban ismét a Peñarol érdemelte ki a koronát. Brazíliában még tartott a megosztottság. A Federação Metropolitana de Desportos (FMD) legjobbja a Vasco da Gama, a Liga Carioca de Futebolé (LCF) pedig a Fluminense volt.

A BERLINI OLIMPIA

Hitler egyetlen futballmeccse

Németország (vagyis még a Weimari Köztársaság) 1931. április 26-án – szűk két évvel a nácik hatalomra jutása előtt – megkapta az 1936-os olimpia rendezési jogát. 1933-tól sokan kételkedtek a döntés helyességében, sőt, miután a náci ideológiát hirdető napilap, a *Völkischer Beobachter* kilátásba helyezte, hogy a németek nem engedik indulni Berlinben a zsidó származású és a színes bőrű sportolókat, több ország a játékok bojkottálására készült. Ennek hatására a rendezők nem korlátozták a vendégsportolók részvételi lehetőségét. Még a német csapatban is szerepelt egy apai ágon zsidó, az Egyesült Államokból hazahívott vívónő, Helene Mayer, akit csak Elek Ilona előzött meg a női tőr egyéni versenyben. Az olimpia hozott néhány felejthetetlen érdekességet (elsősorban Jesse Owens fantasztikus szereplését, de nem árt arra sem emlékeztetni, hogy ez volt az első olimpia, amelyet közvetített a helyi televízió), a korszak ismeretében nem meglepő, hogy a nem hivatalos éremtáblázaton a házigazda német csapat végzett az élen. A DFB, a Német Labdarúgó-szövetség szinte biztos volt abban, hogy a futballisták is éremmel zárják a tornát. Reményeit csak fokozta a sorsolás. Ehhez csak a luxemburgi, majd a török vagy a norvég csapatot kellett legyőzni. Az Otto Nerzre bízott gárda – mivel Németországban amatörizmus volt – a korábban profiváddal eltiltott Fritz Szepan kivételével a legkiválóbb játékosaival vehetett részt a tornán. A szerény képességű nyugati szomszéd ellen 9:0-s győzelemmel kezdett. Utána következett a norvégok elleni negyeddöntő…

Adolf Hitler nem igazán kultiválta a labdarúgást. Pedig Németországban, de főleg Ausztriában nagyon népszerű volt a játék. A Führert azonban csak annyiban érdekelte, amennyiben ki tudta fejezni a német nép, a német nemzet felsőbbrendűségét. A számtalan esetben politikai demonstrációvá vált – ettől függetlenül a modern olimpiák történetében az első ötven év leg-

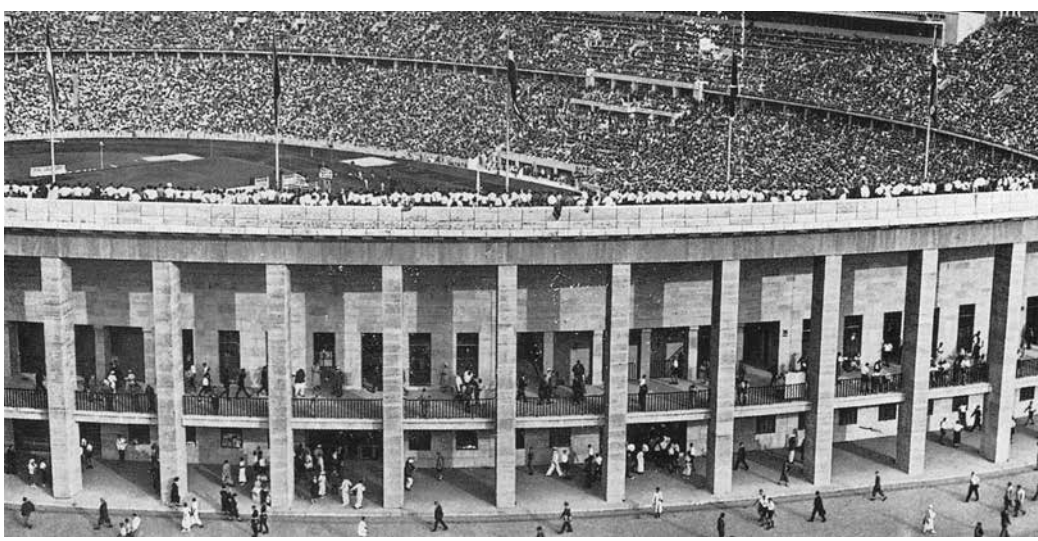

A zsúfolásig megtelt Olimpia Stadion – madártávlatból

Az olasz válogatott szurkolói óriási lelkesedéssel biztatták kedvenceiket Berlinben

pazarabb játékának tartott – berlini olimpián például mindössze egyetlen összecsapást tekintett meg: a norvégok elleni negyeddöntőt. Korábban soha nem volt futballmeccsen, az ott látott vereség – a náci birodalmat ért pofon – pedig annyira felzaklatta, hogy soha többé nem ment labdarúgó-mérkőzésre. A találkozót 1936. augusztus 7-én játszották a berlini Poststadionban. A német politikai elit annyira biztos volt a győzelemben, hogy legnagyobb potentátjai szinte mind megjelentek a díszpáholyban, Hitlert Hermann Göring, Joseph Goebbels, Rudolf Hess és a belügyminisztere, Wilhelm Frick vette körül. A norvégok már a 6. percben vezettek Magnar Isaksen góljával („Hitler szinte majdnem felrobbant a dühtől, s én is csak nehezen tudtam uralkodni magamon" – mondta később doktor Goebbels), majd nagy meglepetésre Isaksen („különös módon zsidó hangzású nevet viselt, s ez még jobban irritálta a Führert" – írta róla *Uli Hesse-Lichtenberger* a német futball történetéről szóló könyvében) a hajrában újabb gólt lőtt. A vezér nem várta meg a találkozó végét, a 84. percben, a második gól után elvonult. Mint írtuk fentebb, soha többé nem nézte meg a német válogatottat, még az olyan, diplomáciailag fontosnak tűnő alkalmakat is inkább kihagyta, mint amilyen 1938-ban az angolokkal vívott 90 perc volt, amikor a vendégeket nagykövetük rábírta arra, hogy fasiszta karlendítéssel üdvözöljék a közönséget Berlinben.

Ha már szóbahoztuk a Führert, nos, a *Nemzeti Sport 1936. augusztus 14-i* száma beszámolt arról, hogy Chalicarbe úr, a franciák „úszóvezére" nem csekély mértékben szervilis kitételt fogalmazott meg róla az olimpián: „(…) Lebrun köztársasági elnök a mi csapatunk fiainak nem jelentene különösebb biztatást vagy emóciót, ám ha Hitler megjelenik a mérkőzésen, akkor a német csapatnak ez igenis sokat jelent. Azt merném mondani, hogy Hitler a német csapat legjobb csatára." Így is kikaptak…

Az olimpiai bajnok Squadra Azzurra. Hátul, balról: Rava, Bertoni, Marchini, Baldi, Foni, Vittorio Pozzo edző, Locatelli, Piccini, Frossi, Biagi, Gabriotti. Elöl: Venturini

A tornán 16 csapat vett részt. A nagy esélyes olaszok csak nehezen, 1:0-ra verték meg az amerikaiakat, a britek 2:0-ra a kínaiakat, a peruiak – az öt gólt szerző Fernández vezérletével – 7:3-ra a finneket, az osztrákok 3:1-re az egyiptomiakat, a japánok 3:2-re a svédeket, a norvégok 4:0-ra a törököket, nem utolsósorban a lengyelek 3:0-ra a magyar amatőröket. A következő körben – amellett, hogy a németek kiestek a norvégokkal szemben – az olaszok 8:0-ra kiütötték a japánokat, a lengyelek pedig 5:4-re legyőzték a briteket. A negyedik negyeddöntőben a peruiak hosszabbításban 4:2-re nyertek a Jimmy Hogan által irányított osztrák amatőrválogatott ellen.

Ennek ellenére nem jutottak tovább, mivel az osztrákok megóvták a mérkőzést, arra hivatkozva, hogy perui szurkolók árasztották el a gyepet, s pisztollyal megfenyegették az ellenfél játékosait. A FIFA az osztrákok pártjára állt, s zárt kapuk mögötti új mérkőzést rendelt el, amelyet azonban nem játszottak le, mert a peruiak visszaléptek. Nemcsak a futballcsapatuk, hanem a teljes olimpiai küldöttségük, amelyet követtek a kolumbiaiak is. A vezetők nagyon csalódottan nyilatkoztak, Limában óriási volt a felháborodás. Felháborodva tiltakozott az államelnök, Oscar Benavides Larrea, a kikötőkbe nem engedték be a német hajókat, a felháborodott drukkerek zászlókat égettek. Az ügy egyetlen magyar vonatkozása, hogy a meccset Hertzka Pál vezette. Ugyanaz a játékvezető, aki 1938-ban a szintén botrányos Brazília–Lengyelország találkozót is.

Az osztrákok így bejutottak az elődöntőbe, ahol kiejtették a lengyeleket (3:1). A másik ágról az olaszok kerültek a fináléba, miután Frossi 95. percben lőtt góljával 2:1-re legyűrték a németverő norvégokat. A harmadik hely végül az északiaké lett, akik 3:2-re nyertek a lengyelek ellen.

A döntőben az egyszer már kiesett (a Bécs-központú ottani futballt ismerve érdemes kiemelni, hogy mindössze két fővárosi játékossal kiálló) osztrákok nagyon megizzasztották a favorit olaszokat, akik csak a szemüveges Annibale Frossi újabb, hosszabbításban lőtt góljával győztek 2:1-re. Vittorio Pozzo az 1934-es világbajnokság és az 1935-ös Európa Kupa után egy teljesen más alakulattal, a legjobb amatőrjátékosaival az 1936-os olimpiát is megnyerte. A berlini döntőben győztes tizenegyéből (Venturini – Foni, Rava – Baldo, Piccini, Locatelli – Frossi, Marchini, Bertoni, Biagi, Gabriotti) hárman, Alfredo Foni, Pietro Rava és Ugo Locatelli két évvel később világbajnoki címet nyertek Franciaországban.

A Harmadik Birodalom bekebelezte az osztrák futballt

- ***Az angolok a Hitler-köszöntéssel üdvözölték a vendéglátókat***
- ***A televízió élőben közvetítette az FA-kupa döntőjét***
- ***Csapatonként több mint hét légiós szerepelt a franciáknál***

1938. március 12-én a Wehrmacht bevonult Ausztriába, s végrehajtotta az anschlusst. A Harmadik Birodalom harc nélkül elfoglalta, magába olvasztotta Európa második legnagyobb német anyanyelvű országát. Az önálló Ausztria megszűnt létezni. Következésképpen megszűnt az önálló osztrák futball is. Az immár Wien I. Liga helyett Nationalligának nevezett bajnokságot végigjátszották. A német bevonulás idején az idény a 12. forduló után tartott, március hatodikán „kettős rangadót" rendeztek, több mint húszezer néző előtt a Rapid 3:0-ra megverte az Austriát, a Vienna pedig 2:2-re végzett az Admirával. A későbbiekben klubmecscsen már nem érték el ezt a nézőszámot, de jellemző volt a négy-ötezres átlag. 1945-ig az osztrák csapat nem játszhatott hivatalos mérkőzést – a hangsúly a hivataloson volt. Április 3-án Bécsben ugyanis – 60 000 néző előtt – Deutschösterreich, azaz Német-Ausztria csapata 2:0-s győzelmet aratott Németország ellen. A „szövetségi mérkőzésen" az osztrákok nem a hagyományos fehér-fekete szerelésükben, hanem piros-fehér-pirosban léptek pályára. (A németek ellenben fehér mezt és fekete nadrágot húztak.) Mind a két csapat a Hitler-köszöntéssel üdvözölte a szurkolókat és a díszpáholyban ülőket. *Michael John* kutatásai szerint „felemás hangulat uralkodott a nézőtéren, ugyanis az osztrák népesség jelentős része pártolta, vagy akár eufóriában ünnepelte az anschlusst, s ennek a mérkőzésen is hangot adott. Egy másik rész »Ausztria, Ausztria!« kiáltásokkal biztatta a

Sindelar, az akkor még német-osztráknak hívott válogatott kapitánya (jobbra) a németek elleni mérkőzés előtt

csapatot, az önállóságot pártolva. Ilyen kórusokat is lehetett hallani. Nem derült ki, hogy bárki is »megrendelte volna« a döntetlent a csapatoktól, de tény, hogy különösen a bécsiek révén, az első félidőben sok helyzet kimaradt. A másodikban Sindelar és Sesta is szerzett aztán gólt. A »Papírember« örömittasan táncolt a horogkeresztekkel túlzsúfolt díszpáholy előtt."

„Bimbo" Binder, a Rapid csatára harcban az ellenfél védelmével

Az osztrákok a Platzer – Sesta, Schmaus – Vavra, Mock, Skoumal – Hahnemann, Stroh, Sindelar, Binder, Pesser tizeneggyel játszottak. Közülük hatan (Willibald Schmaus, Stefan Skoumal, Hans Mock, Wilhelm Hahnemann, Hans Pesser és Josef Stroh), három további osztrákkal, Franz Wagnerrel, Leopold Neumerrel és Rudolf Raftllal bekerültek május végén a franciaországi világbajnokságon szereplő német válogatottba is.

Addig is zajlottak azonban az események. Öt nappal a német bevonulás után a bécsi zsidó klubot, a Hakoahot betiltották. Március végén az Osztrák Labdarúgó-szövetség feloszlatását is bejelentette az addigi elnök, dr. Richard Eberstaller – maga is nemzetiszocialista. Április 2-án Eberstaller doktor levelet írt a FIFA-nak, amelyben jelezte, hogy az ÖFB nem tagja a későbbiekben a világszervezetnek. Egy nappal később játszották a már említett „válogatott mérkőzést". Bő egy hét múltán a stájer Hans Janischt nevezték ki a futballsport élére. Elkötelezett náci volt. Még aznap Ostmarkra változtatták a bécsi Austria nevét, igaz, aztán a lila-fehérek még a szezon vége előtt visszakaphatták a régit. Még mindig áprilisban, a hónap 22. napján megszüntették a hivatásos labdarúgást az osztrák klubokban. Április 24-re korábban Ausztria–Magyarország mérkőzést kötöttek le, azon a hazai tizenegy önálló ország csapataként nyilván nem léphetett pályára. Így Bécs–Budapest találkozót rendeztek, melyet a magyarok az öt gólt is szerző Sárosi György szenzációs játékával 5:3-ra megnyertek. A hónap végén tizenhárom bécsi futballistát (öt-öt labdarúgót az Ostmarkból és a Rapidból, egyet-egyet a Viennából, az Admirából

A bécsi Wilhelm Hahnemann, akit Cigánynak becéztek, bekerült a német válogatottba is

és a Wackerből) „németországi tanulmányútra” rendeltek, azokat a játékosokat, akiket Sepp Herberger figyelembe vett a birodalmi válogatott bő kereténél is. A korábbi kulcsemberek közül Karl Sesta, Matthias Sindelar és Walter Nausch nem volt a kiválasztottak között. (Nausch többé-kevésbé nyíltan szembeszegült a nemzetiszocializmussal, ezért 1938 őszén Svájcba kényszerült emigrálni.) Milánóban, a soros KK-értekezleten a tagok úgy döntöttek, hogy a régió nemzetközi kupasorozatát az osztrák klubok nélkül is folytatják.

Május 14-én a német válogatott 120 000 néző előtt fogadta a berlini Olimpiai Stadionban az angol csapatot. (Állítólag 400 000 jegyigénylő volt…) Egyébként is nagy sportértéket ígérő, egyszersmind politikailag pikáns találkozónak gondolta a meccset a korabeli sajtó, de további érdekességet adott neki, hogy az angolok akkoriban még hitegették a FIFA-t esetleges vb-szereplésüket lebegtetve. Az anschluss óta a Nationalelf játszott már a magyarokkal (1:1) Nürnbergben, a luxemburgiakkal (2:1) pedig Wuppertalban, méghozzá ugyanazon a napon, március 20-án. Akkor talán még korai lett volna a bécsi játékosok integrálása. Az április 24-i, a portugálok elleni frankfurti 1:1 idején már nem, ám Herberger még gondolkodott. Logikusnak tűnt számára az osztrák játékosok és a Schalke nagyjából hasonló stílusban futballozó kulcsembereinek egy csapatba gyúrása, de ezzel semmissé tette volna másfél éves munkáját, az addigi csapatépítést.

A német válogatott két héten keresztül a Fekete-erdőben edzőtáborozott a mérkőzésre. Bő kerettel, s ebben részt vettek az osztrákok is. Tapintható volt a feszültség a válogatott két tábora között. Előfordult, hogy a virtuóz technikájú Josef Stroh, az Ostmark összekötője zsonglőrködni kezdett a labdával. Bécsi társainak ez nagyon tetszett, kurjongattak, tapsoltak. „Pepi egy varázsló” – kiáltott az egyikük. A német játékosok szeme szinte egyszerre szegeződött Szepanra. A Schalke ásza ugyanazt megcsinálta, mint Stroh, majd úgy rúgta meg a labdát, hogy az ívelés centikkel az osztrákok feje mellett elsüvítve pattanjon vissza hozzá.

A német–angol mérkőzésen mindkét csapat a Hitler-köszöntéssel üdvözölte az illusztris vendégeket

Aztán megfogta, s foghegyről odabökte az egyik legerőteljesebb német káromkodást: Sie, Arschloch... Hát, ennyire volt egységes az új német válogatott.

A két szövetség a mérkőzést, sőt a mérkőzéseket, mivel akkoriban még egy, az 1939–1940-es idényre tervezett angliai visszavágóról is szó volt, még 1937 késő őszén lekötötte. Ha az anschlussra gondolunk, más történelmi körülmények között. De Hitler birodalma számára Ausztria bekebelezése után különösen fontossá vált a találkozó lejátszása. Még abba is belementek, hogy az angolok kérésére nem favorizálták az osztrák játékosokat. (Ennek is politikai háttere volt, a brit Foreign Office úgy gondolta, a bécsi labdarúgókkal felálló német válogatottal való mérkőzéssel elismernék az anschluss jogos mivoltát.) Inkább azt vállalták, hogy a meccset követő napon az Aston Villa megmérkőzik Berlinben egy osztrákokból álló „válogatottal".

A német szövetség végül majdnem betartotta az ígéretet. Hans Pessert ugyanis beállította a csapatba, a Rapid balszélsője volt az első osztrák fecske a birodalmi válogatottban. Nem hogy nem vallott szégyent, de csapata legjobbja volt, még gólt is szerzett, viszont a meccs 6:3-as vereséget hozott.

Ez volt az a híres, s Angliában mindmáig szégyenként emlegetett találkozó, amely előtt a háromoroszlános mez viselői a Hitler-köszöntéssel üdvözölték a vendéglátókat, illetve a díszpáholyban ülő Joseph Goebbels információs és propagandaminisztert, Rudolf Hess minisztert, Hitler helyettesét, valamint Joachim von Ribbentrop külügyminisztert, korábbi londoni német nagykövetet. Mint később kiderült, a berlini brit követ, Sir Neville Henderson bírta rá az FA-t, hogy az angolok még inkább elnyerjék ezzel a vendéglátók szimpátiáját. A mérkőzés előtt Sir Robert Vansittart, a külügyminiszter első számú diplomáciai tanácsadója, államtitkár külön is felhívta az FA-t vezető Stanley Rous figyelmét arra, hogy milyen fontos a játékosok sportszerű, szimpátiát kiváltó viselkedése. Megkapta ezt az utasítást a szövetség részéről a csapat irányításával megbízott edző, Charles Wreford-Brown is. A találkozó nagy angol fölényt hozott, durvaságot, kemény belemenést alig. A szigetlakók háromgólos sikere a játék képe alapján megérdemelt volt.

Egy nappal később a bő keret osztrák játékosaiból összeállított csapat az Olimpiai Stadionban 3:2-re kikapott az angol második liga legjobbjától, az Aston Villától. A birminghamiek má-

A Hannover bajnokcsapata. Balról: R. Meng, E. Meng, Malecki, Sievert, Lay, Jakobs, Reckel, Männerm E. Deike, Pritzer, Pöhler

A hannoveri bajnokok és dr. Rudt birodalmi miniszter a Schalke legyőzése után

jus 18-án Düsseldorfban egy újabb válogatottal mérkőztek meg: akkor már nem volt akadálya, hogy a németek és az osztrákok együtt tusakodjanak egy brit alakulat ellen. Ez volt az első alkalom, hogy egy, a német nagypolitika által megkövetelt, „paritásos" alapon összeválogatott csapatot küldött pályára Sepp Herberger: A 2:1-es győzelmet hozó gólt szerző Pesseren kívül Raftl, Wagner, Mock, Hahnemann és Neumer is játszott az osztrákok közül. Fura módon a birodalmi edző nem volt nagyon elégedett. Úgy gondolta, hogy egy csapat kialakítása, összekovácsolása több annál, mint hogy tizenegy játékos nevét egymás után a papírra írjuk. Vagy hogy egy fél almából és egy fél körtéből nem lesz egy csodálatosan ízes, új gyümölcs. Ugyanakkor a politika másként rendelkezett. Felix Linnemann, a szövetség addigra már a náci pártba is belépett vezetője közölte vele, „egy felülről érkezett parancs" alapján utasítja, ne csak arra ügyeljen, hogy német és osztrák játékosok is kerüljenek a keretbe, hanem arra is, hogy a pályára küldött tizenegyben 5:6 vagy 6:5 legyen az arányuk. Herberger pedig május 22-én ennek alapján hirdette ki a franciaországi világbajnokságra benevezettek névsorát. A huszonkét futballista közé kilenc osztrákot választott.

Azokban a napokban még csak az elődöntőknél tartott a német futball, éppen a keretkijelölés napján fejeződtek be az országos bajnokság csoportmérkőzései. A következő hétvégén az egyik párból a Schalke – 1:0-ra legyőzve a Fortuna Düsseldorfot –, a másikból pedig a szezon meglepetésszerzője, a Hannover 96 biztosította helyét a finálében. Az Alsó-Szászország Gauligájában csak jobb gólaránnyal az élen végző gárda szinte megtáltosodott a Viktoria-serlegért vívott meccseken, mind a hat csoporttalálkozóját, majd a HSV elleni elődöntőt is megnyerte. Visszautalva Sepp Herberger világbajnoki keretére: a bajnoki döntőbe jutott két klubból a Schalke legalább két játékossal képviseltette magát, ám a hannoverieknek egy hely sem jutott. Ellenben ők a Mondial utánra csúsztatott döntőben megnyerték a trófeát! Június végén hosszabbításos csatában 3:3-ra végeztek a találkozó során már két góllal is vezető Schalkéval, majd egy héttel később, ugyancsak hosszabbításban, 4:3-ra győztek. A berlini

Olimpiai Stadionban összesen 186 000 néző látta a két mérkőzést. A döntő hét hannoveri góljából ötöt a Meng fivérek, Erich (2) és Richard (3) szereztek.

Az eredmény elszomorította a birodalmi sportvezért, Hans von Tschammer und Ostent. Ő ugyanis a Schalke szurkolója volt, nem tudott igazán lelkesedni a Hannovernek írott táviratában: „A legőszintébb gratulációm…", írta, de aztán egy ódát illesztett mellé a legyőzöttekről, akiknek „nem szabad, hogy úttörőmunkája feledésbe merüljön". Von Tschammer nem ment el a Hannover bajnoki ünneplésére a berlini Russischer Hofba, mint üzente, „túlterhelt a munkától, pihennie kell".

A Tschammer-Pokalt a mindkét korábbi kiírás döntőjében veszítő Schalke 04 nyerte meg. A királykékek a Fortuna Düsseldorf ellen győztek 2:1-re.

Angliában három év után ismét az Arsenal szerezte meg a bajnoki címet. A londoniak egy ponttal előzték meg a Wolverhamptont, hárommal pedig a Preston North Endet. Hárman, Wilson, Boulton és a hajrára első számú kapussá előlépett Swindin is legalább tíz mérkőzésen védtek. A mezőnyjátékosok alaptízesét Male (34), Hapgood (41), Craystone (31), Joy (26), Copping (38), Kirchen (19), Jones (28), Drake (27), Hunt (18) és Bastin (38) alkotta. Mivel akkoriban még nem voltak cserék, meglepően magas az idény során pályára küldött játékosok száma (29). Az Arsenal nyolc szezonon belül az ötödik bajnoki trófeáját nyerte, de csak Eddie Hapgood, Herbert Roberts, Joe Hulme, Cliff Bastin és Charles Male volt részese mindegyiknek. (Ám nem mindegyikük játszott mind az öt szezonban az aranyérem kiérdemléséhez elégséges mérkőzésen.) Az 1936–1937-es évadnál említettük már, hogy az Arsenal–Everton mérkőzést rögzítették, majd sugározták a televízióban. 1937. szeptember 16-án az „ágyúsok" két csapata egymás között játszott, s az élőben adott találkozó szerepelt a tv tesztprogramjában. A kísérlet jól sikerült, tavasszal a BBC az esztendő legfontosabb hazai klubmeccsét, az FA-kupa döntőjét közvetítette, élőben. Közel százezer néző előtt a 119. percben még 0:0-ra állt a Preston North End és a Huddersfield Town párbaja. Akkor George Mutchot, a Preston összekötőjét Alf Young megállította. Jewell játékvezető szerint szabálytalanul, s a tizenhatoson belül. A televíziós felvétel azonban kétségeket ébresztett. Utóbb sokan gondolták, hogy a bíró tévedett. Mutch, aki megütötte a fejét is, amikor a földre esett, szédelgett ugyan, de vállalta a büntető végrehajtását. Labdája a lécről éppen csak, de a gólvonal mögé pattant. A tizenegyeseknél maradva: ebben az idényben egy ívet húztak a büntetőterület elé, hogy a játékosok mindig legalább tízyardnyira (körülbelül kilenc méternyire) legyenek a büntetőponttól. Stanley Rous, az FA elnöke megkezdte a szabálykönyv modernizálását, teljes átdolgozását.

Olaszországban az előző két bajnokság győztese, a Weisz Árpád által irányított Bologna meggyengült, igaz, mindössze négy ponttal lemaradva az elsőtől, de az ötödik helyen végzett. A hajrát rontotta el, hiszen az utolsó három fordulóban elveszített pontjaival azonos pontszámmal zárt volna az Ambrosiana-Interrel. A milánói fekete-kékek 1933-ban, 1934-ben és 1935-ben is a második helyen végeztek a Juve mögött, de ahogyan a „zebrák", ők is visszaestek a következő két idényre. 1937–1938-ban ellenben mindkét csapat magára talált. Az 1936-ban visszavonult, a címnyeréskor csupán 33 éves Armando Castellazzi (1934 világbajnoka!) által dirigált Ambrosiana ezúttal meg tudta előzni a szintén egy korábbi válogatott játékos és vb-kerettag, a 36 éves Virginio Rosetta kezébe adott Juventust. A fekete-fehérek, a Bolognához hasonlóan, elrontották a végjátékot, az utolsó két fordulóban kikaptak a

Liguriától és csak döntetlent játszottak a Milannal. Az Inter sikerének titka (a riválisok botlása mellett) a csapat állandósága volt. A Peruchetti (30) – Buonocore (29), Setti (26) – Locatelli (30), Olmi (30), Antona (28) – Frossi (22/4), Ferrara I (18/4), Meazza (26/20), G. Ferrari (30/9), Ferraris II (30/14) alaptizenegy közel fele, öt játékos pályára lépett az összes fordulóban. Közülük csak az argentin oriundo, Nicola Ferrara nem játszott legalább húsz meccsen, érdekes módon az öccsével, Antonióval osztozott a jobbösszekötő posztján. A második olasz világbajnoki címnyerést követő idényben 24 edző dolgozott a Serie A-ban, közöttük tizenegy olasz. A külföldiek között a magyarok voltak többségben: kilenc honfitársunk tevékenykedett a campionatóban.

Giuseppe Meazza

Silvio Piola

Franciaországban ezúttal a Sochaux nyerte meg a bajnoki címet, az ezüstérmes Olympique Marseile pedig az országos kupát. A Peugeot-gyár legénysége ugyan két ponttal előzte csak meg az OM-et, ám magabiztosan lett első, a harmadik fordulótól kezdve mindössze egyszer, még az ősz derekán, egyetlen játéknapra engedte át a vezetést az FC Sète-nek. A bajnokcsapatban 14 olyan futballista kapott helyet, aki nem Franciaországban született, köztük két magyar, Szabó III János és Belkó Árpád. Az OM kupagyőzelmében nagy érdemeket szerzett a döntőben gólt is rúgó Kohut Vilmos, a csapat edzője Eisenhoffer József volt. A góllövőlista első hat helyezettje közül csak a „király", Jean Nicolas született Franciaországban, a további öt, köztük Korányi Dezső és Simonyi András, légiósként érkezett, noha a többségük, így a két magyar is, addigra már megkapta az állampolgárságot, és franciának számított. Simonyi hat gólt lőtt a Roubaix-nak, de nem ez lett a szezon rekordja, mert Jean Nicolas, az FC Rouen ásza francia bajnoki csúcsot állított be azzal, hogy hét gólt rámolt be a Valenciennes-nek. A külföldiek száma ebben az idényben érte el a második világháború előtti csúcsot a Division 1-ben, a csapatonkénti átlagot (7,5) tekintve. Negyvennyolc új légiós érkezett.

A csehszlovák élvonalban nagy fölénnyel lett bajnok a Szedlacsek Ferenc által irányított Sparta, hét ponttal megelőzve a Slaviát.

A Szovjetunióban naptári éves bajnokságot rendeztek. 1937 végén ismét a Dinamo Moszkvát avatták bajnokká, Viktor Ivanovics Dubinyin együttese egy ponttal előzte meg a moszkvai Szpartakot, kettővel a kijevi Dinamót és néggyel a tbiliszi Dinamót. Az A-csoport további helyein csak fővárosi és leningrádi alakulatok végeztek. A bajnokcsapat leggyakoribb összeállítása a Fokin – Korcsebakov, Tyetyerin (Misljajev) – Lapsin, Jeliszejev, Csernisev – Sz. Iljin, Szmirnov, Szemicsasztnij, Jakusin, A. Ponomarjov volt. 1937. július 22-én – első

alkalommal – futballisták is szerepeltek a párt központi bizottságának kitüntetési listáján. Nyikolaj Sztarosztyint Lenin-renddel, öccsét, Alekszandrt, valamint Szergej Iljint a Munka Vörös Zászlaja elismeréssel jutalmazták.

A spanyol polgárháború miatt továbbra sem rendeztek futballbajnokságot vagy kupasorozatot az országban. Ugyanakkor a francóisták átvették a hatalmat a futballéletben, s néhány vezető klubban, mint a Sevilla, a Betis, a Zaragoza, a Deportivo La Coruña és az Athletic Club de Bilbao. A FIFA támogatta ezeket a lépéseket. A fővárosban más volt a helyzet. Ott még tartották magukat a köztársaságiak hívei, Santiago Bernabéu, a Madrid FC elnöke előbb a francia követségen kért menedéket, majd külföldre távozott, az életét féltve. Ma már talán nehezen hihető, de akkoriban a madridi klubok felvették a kapcsolatot a katalánokkal, hadd vegyenek részt az ottani ligában! Ezt azonban például az FC Barcelona visszautasította. A katalán bajnokságot egyébként a polgárháborús években is kiírták, igaz, kevesebb csapatnak. A Barça is súlyos anyagi problémákkal küzdött, igaz, ezen valamit segített az 1937-es mexikói túra, amelyen 15 000 dollárt kapott minden egyes mérkőzéséért.

Érdekes, hogy noha Spanyolország nagy része lángokban állt, 1937. november 28-án a tiszta kékbe öltözött válogatott Vigóban mégis játszott egy (nem hivatalos) mérkőzést a portugálokkal.

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1937

A zöld sasok legyőzték a római sasokat

Szenzációs mérkőzéseken szerezte meg a Ferencváros, története során már második alkalommal, a régiek legtekintélyesebb klubserlegét. A Slavia Praha (2:2, 3:1), a First Vienna (2:1, 0:1, 2:1), az Austria (1:4, 6:1) legyőzésével úgy jutott el a döntőig, hogy egyetlen idegenbeli összecsapását sem nyerte meg. A bécsi lila-fehérek elleni háromgólos vereség után az Üllői úti 6:1 kisebb csodát jelentett. A szurkolók nagy része azt hitte, hogy azt a teljesítményt már nem lehet felülmúlni. A Viola József által irányított Lazio az első fordulóban a Hungáriát búcsúztatta (4:3-as összesítés). Silvio Piola és Cseh II László különmeccsén mindkét világklasszis három gólig jutott. Az olaszok a következő körben a svájci Grasshoppersen kerültek túl 8:4-gyel. Piola négy gólt jegyzett. Miután az egyik negyeddöntő az Admira és a Genoa között botrányba fulladt (összevesztek az olaszok és az osztrákok, de annyira, hogy utóbbiak még a következő hétre tervezett bécsi atlétikai viadalt is lefújták), a Lazio egyenesen a döntőbe került.

A finálé első meccse Sárosi dr. remeklését és 4:2-es Fradi-győzelmet hozott. Ettől még brutálisnak ígérkezett a visszavágó. Sárosi vezérletével a zöld-fehérek a nyolcadik percben már 2:1-re, összesítésben 6:3-ra vezettek. Piola, a világ akkori egyik legjobb játékosa ellenben mesterhármassal „egyenlített". Toldi újabb góljával megint a Fradi állt jobban, ám akkor Piola büntetőt lőhetett. Kulcspillanat volt – a magyar kapus hárított. S ettől kezdve már csak a Ferencváros volt a pályán. Kiss Gyula, majd Sárosi György bravúros találatával a kettős győzelmet is kiharcolta. Véletlen egybeesés: a két döntőt az 1938-as vb-döntő két partjelzője vezette! 1928 után ismét KK-t nyert a Ferencváros.

Döntő, 1. mérkőzés

Ferencváros–Lazio 4:2 (1:1)

1937. szeptember 12., Üllői út, 30 000 néző. Jv.: Gustav Krist (csehszlovák)

Ferencváros: Háda – Tátrai, Korányi – Magda, Polgár, Székely – Táncos, Kiss, Sárosi dr., Toldi, Kemény

Lazio: Blason – Zacconi, Monza – Baldo, Viani, Milano – Busani, Marchini, Piola, Carmolese, Costa

Január közepén Lisszabonban újabb meccset rendeztek, mindkettőt a portugálok nyerték. A találkozó politikai célokat is szolgált, nem ok nélkül hirdette az *el Faro de Vigo* című lap a „felszabadított Spanyolország első mérkőzése" titulussal. Az ellenfél kiválasztása közel sem volt véletlen: António de Oliveira Salazar Portugáliája volt Francóék legfőbb szövetségese. A spanyolok edzője, Amadeo García Salazar az Eizaguirre – Ciriaco, Quincoces – Aranaz, Vega, Ipiña – Epi, Gallart, Vergara, Chacho, Vázquez tizeneggyel játszott Vigóban, a portugálokat magyar edző, Hertzka Lipót dirigálta. Spanyol szempontból az egyetlen „hibapont" a portugálok győzelme volt. Franco nem tudott részt venni a találkozón, ellentétben a lisszaboni Campo das Salésiasban rendezett visszavágóval, ahol ott parádézott portugál szövetségese, Salazar miniszterelnök oldalán. A futballisták falangista köszöntéssel üdvözölték a vendégeket és a nézőket, nagy visszhangot kapott, hogy a hazaiak közül hárman, Artur Quaresma (a modern idők híres játékosának, Ricardo Quaresmának a dédapja), valamint a példáját követő João Azevedo és a később a „portugál futball Einsteinjének" becézett Mariano Amaro nem lendítették előre a kezüket. (Az ügy szempontjából kevéssé fontos, ám tény: Quaresma, ellentétben a vigói meccsel, Lisszabonban nem volt a kezdő tizenegyben.) A 94 évet megélt csatár később azt mondta, több ellenálló és kommunista barátja is volt, sem maga miatt, sem

A KK-győztes Fradi. Hátul, balról: Rauchmaul Emil, Bíró II, Táncos, Kiss, Jakab, Sárosi, Toldi, Jászberényi, Kemény, Gyetvai. Középen: Magda, Sárosi III., Tóth dr., dr. Springer Ferenc, Maly dr., Kemenessy, Lázár, Kovács edző. Elől: Polgár, Háda, Korányi, Tátrai

Gólszerzők: Toldi (22.), Busani (26.), Sárosi dr. (53., 60. – 11-esből, 64.), Piola (64.)

2. mérkőzés

Lazio–Ferencváros 4:5 (4:3)

1937. október 24.., Róma, 15 000 néző. Jv.: Hans Wüthrich (svájci)

Lazio: Provera – Zacconi, Monza – Baldo, Viani, Milano – Busani, Marchini, Piola, Carmolese, Costa

Ferencváros: Háda – Tátrai, Korányi – Magda, Polgár, Lázár – Táncos, Kiss, Sárosi dr., Toldi, Kemény

Gólszerzők: Costa (4.), Sárosi dr. (6. – 11-esből, 8. 80.), Piola (19., 23., 36.), Toldi (37.), Kiss (70.)

Kupagyőztes a Ferencváros, 9:6-os összesítéssel.

A baszk válogatott Mexikóban új otthonra lelt. Igaz, csupán egyetlen évre

miattuk nem lett volna hajlandó a fasiszta üdvözlésre. A korabeli sajtó igyekezett elkendőzni az ügyet. A Portugáliában február 2-án megjelent *Stadion* nevű újság olyan montírozott képet közölt, amelyen a három „lázadó" is lendíti a karját.

Az 1937 tavaszán-nyarán a Szovjetunióban (is) portyázó, majd Norvégiában és Dániában szerepelő baszk válogatott átkelt az óceánon. A csapat előbb Mexikóban lépett pályára, akkor a FIFA még az ottani válogatott elleni találkozóhoz is hozzájárult. Tíz, főleg klubcsapatok ellen játszott meccs után áthajózott Kubába, ahol a FIFA már megtiltotta a helyi válogatottnak, hogy kiálljon a vendégek ellen. Utóbbiak csak klubokkal játszhattak. A következő állomás Argentína lett, ahol 1938 februárjától három hónapon keresztül mérkőzés és így bevétel nélkül sínylődött a baszk küldöttség, miután a FIFA tiltása miatt a helyi csapatok nem futballozhattak ellene. A legerősebb és leggazdagabb argentin egyesületek jelentős adományokkal segítették a vendégeket. Arra már régen nem futotta, hogy a futballisták az otthon harcolóknak küldjenek anyagi segítséget. A baszk delegáció a tavasz végén Chilébe, majd Kubába utazott, akkor éppen megmérkőzhetett a szigetország válogatottjával. 1938 nyarán Mexikóba tért vissza a társaság.

Portugáliában a nyolccsapatos élvonal felénél dolgozott honfitársunk, Hertzka Lipót a bajnok Benficát, Siska Mihály a második helyezett Portót, Szabó József a harmadik Sportingot, Biri János az Academicót vezette. Hasonló sikert értek el honfitársaink a Jugoszláv Királyságban, az első HAŠK (Opata Zoltán), a második BSZK (Nemes-Neufeld Sándor) és a harmadik Građanski (Bukovi Márton) élén is magyar edző állt. A holland bajnok Feyenoordnak is magyar mestere volt Dombi „Little" Richárd, miként a Svájcban első Luganónak is Winkler József személyében. Görögországban Hesser Tibor nyert az Olympiakosszal. Belgiumban a Beerschot, Dániában a Boldklubben 1903, Norvégiában az SFK Lyn, Lengyelországban a Cracovia, Romániában a Ripensia, Skóciában a Celtic, Svédországban az IK Sleipner zárt az élen. Különlegességet hozott a Skót Kupa döntője: az East Fife lett az első második ligás győztes, miután megismételt mérkőzésen legyőzte a korábban a Celticet és Rangerst is búcsúztató, sokkal esélyesebb Kilmarnockot. Az East Fife a St. Bernards elleni elődöntő előtt engedélyt kért és kapott a szövetségtől Danny McKerrall kölcsönvételére a Falkirktől, miután nem maradt elég egészséges játékosa. A balszélső győztes gólt lőtt az elődöntőben, „csak" jól játszott a Kilmarnock elleni döntő első meccsén, majd az 1:1-es döntetent követő ismétlésen szerepet vállalt az East Fife mind a négy góljában (4:2)!

Argentínában az 1937-es bajnokságot hatpontos előnnyel a River Plate nyerte meg. Ismét Hirschl Imre volt a csapat edzője. A biztonságos védekezés mellett (mindössze 43 kapott gól, a legkevesebb a mezőnyben) látványos támadójáték jellemezte a Rivert, amelyben különösen José Minella, Renato Cesarini, Aristóbulo Deambrossi, Bernabé Ferreyra, José Manuel

A River Plate bajnokcsapata (csak a játékosok). Hátul, balról: Malazzo, Vassini, A. López, Cuello, B. Ferreyra, Moreno. Elöl: Coloccini Vaschetto, Rodolfi, Pedernera, Peucelle

Moreno, Adolfo Pedernera és Carlos Peucelle játszott jól. A 34 fordulós bajnokságban három csapat is túljutott a szerzett gólokat tekintve a százgólos határon, a River és az Independiente 106-106, a Boca Juniors 101 találatot ért el. A gólkirályi címet a 48-ig jutó **Arsénio Erico** szerezte meg. Minden idők egyik legjobb, ha nem „a" legjobb paraguayi gólgyárosa soha nem szerepelt egyetlen válogatottban sem. Hazájában, mivel Argentínában élt és játszott tizenkilenc éves korától, elfelejtették. Argentínában ellenben egy vagyont, 40 autó árát, 200 000 pesót ajánlottak neki, hogy vegye fel az állampolgárságot, s játsszon az Albicelestében – mire ő csak annyit felelt: „paraguayi vagyok". Erico, aki 1937-ben, 1938-ban és 1939-ben is a liga gólkirálya lett, 325 bajnoki mérkőzésen 295 gólt szerzett az Independiente vörös mezében.

Uruguayban – sorozatban harmadszor is – a Peñarolt koronázták meg. São Paulo államban a Corinthians kiharcolta az első „profi" bajnoki címét. Négy legjobbja közül a védő Jaú (Euclydes Barbosa) és a fedezet José Augusto Brandão részt vett a franciaországi világbajnokságon is. A jobbszélső, az Olaszországból hazatért Filo (Anfilogino Guarisi) vb-győztesnek mondhatta magát 1934 óta. A középcsatár, Teleco (Uriel Fernandes) a pályafutása során 251 gólt szerzett a csapat mezében, mindössze 246 mérkőzésen. Rio de Janeiróban ismét egyetlen ligába tömörültek a legjobb gárdák, méghozzá az LFR, a Liga de Futebol do Rio szervezésében. A bajnoki címet a Fluminense szerezte meg. A piros-fehér-zöldektől öten (Batatais kapus, Hércules, Machado védők, Romeu és Tim csatárok) kaptak helyet a Mondialon a brazil válogatottban.

VILÁGBAJNOKSÁG, 1938

Pozzo és a Squadra Azzurra futballtörténelmet írt

1936. augusztus 13-án, csütörtökön délelőtt megkezdődött a FIFA soron következő kongresszusa a berlini Kroll Operában, ahol többek között döntöttek a következő világbajnokság helyszínéről is. (*Nemzeti Sport 1936. augusztus 14.)* Három ország kandidált a rendezésre: Németország, Argentína és Franciaország. „(…) Jules Rimet-nek, aki akkor a FIFA és a francia szövetség elnöke is volt (…) sikerült megbeszéléseket folytatnia az »ellenséggel«. {Az előző mondatban a németekről van szó – *a szerzők.}* A nácik által rendezett olimpia alatt Rimet nagyon diplomatikusan el tudta érni, hogy a kevély németek lemondjanak a franciák javára a harmadik futball VB rendezéséről.” (*France Football 1998. május 5.)*

A labdarúgás politikai árucikké vált, s ezt a konklúziót már a második világbajnokság után le lehetett vonni. Ha 1934-ben Benito Mussolini a fasiszta rendszer vitalitását akarta propagálni, akkor talán nem túlzás állítani, hogy a népfrontos korszakukat élő franciák a demokrácia primátusát szerették volna bizonyítani a világ előtt. Nem volt éppenséggel kockázatmentes a vállalásuk a méregdrága Maginot-vonal építése, a szakadatlan kormányválságaik közepette, pár hónappal az anschluss után, a szomszédban tomboló spanyol polgárháború kellős közepén.

1936. november 29-én a Majna menti Frankfurtban ülésezett a FIFA. „Tudomásul vette, hogy Franciaország vállalja az 1938. évi torna megrendezését, s a következő szervezőbizottságot küldte ki: Barassi (olasz), három francia: Caudron, Delaunay és egy később megnevezendő francia szövetségi vezető, végül Schrikker dr. főtitkár. Ennek a bizottságnak február 15-ig ki kell dolgozni a világbajnokság szervezeti szabályzatát, a kiírást, a pénzügyi feltételeket és az utazási, valamint az elhelyezési módozatokat. A franciák a világbajnokság időpontjául az 1938. június 4–19. közötti időt ajánlották.” *(Nemzeti Sport 1936. november 30.)*

Először vált automatikusan résztvevővé a rendező (Franciaország) és a címvédő (Olaszország). Harminchét FIFA-tagország adta be a nevezését a tizenhat helyre. Végül tizenöt válogatott vett részt a sorozaton, s közülük csupán három (Brazília, Kuba és Holland-India) nem volt európai. Eredetileg tíz város (Antibes, Bordeaux, Le Havre, Lille, Lyon, Marseille, Párizs,

Reims, Strasbourg, Toulouse) kapott találkozót, ám Lyon tiltakozott, ezért törölték a lehetséges helyszínek közül. Mi történt? „Lyonba először az osztrák–svéd mérkőzést tűzték ki, azután a Közép-Amerika–Románia mérkőzést kapta Lyon. A lyoni liga emiatt megsértődött, ilyen kisebb jelentőségű mérkőzés neki nem kell... A rendezőbizottság ezt tudomásul vette, s a Közép-Amerika–Románia mérkőzés színhelyéül Toulouse-t jelölte ki. Lyon így nem kap semmit." *(Nemzeti Sport 1938. április 17.)*

A világbajnokság sorsolása. Akcióban a FIFA-elnök Jules Rimet unokája

Megjegyzés: az idézetben szereplő Közép-Amerika titulus Kubát jelentette.

Az argentinok is megsértődtek, de ők még Berlinben. Úgy gondolták, hogy Olaszország után most ismét dél-amerikai nemzetnek kellene megkapnia a tornát, s miután a német fővárosban nem így döntöttek az illetékesek, nem is vettek részt a vébén. Uruguay sem engedte át a Celestét, még mindig az 1930-as Mundial európai „bojkottja" miatt háborgott, holott a franciák ott voltak az első világbajnokságon. Ezek a tudósításfoszlányok árulkodnak a szubkontinens futballberkeiben uralkodó káoszról: „Az argentínai szövetség elhatározta, hogy elküldi válogatott csapatát a jövő évi világbajnokságra. Erre a hírre Uruguay is kedvet kapott a részvételre. Ha Uruguay is nevez, úgy a két országnak egymás ellen kell játszania, és csak a győztes utazik Franciaországba." *(Nemzeti Sport 1937. augusztus 1.)* Még 1938 tavaszán is tartotta magát a nézet, amely szerint az argentinok ott lesznek a vébén, miután az ottani öt elitklub (Boca Juniors, River Plate, San Lorenzo, Independiente, Racing) „egyhangúlag a kiküldetés mellett foglalt állást". *(Nemzeti Sport 1938. március 13.)* Már az Albiceleste behajózásának a napját (1938. április 12.) is közölte a francia *L' Auto*. „Argentína tehát ott lesz május 29-én Le Havre-ban, ahol Közép-Amerika bajnoka ellen kell selejtezőt játszania. Ha győz, amiben senki sem kételkedik, akkor június 4-án Párisban Argentína lesz Románia ellenfele a VB I. fordulójában."*(Nemzeti Sport 1938. március 13.)* Nem így alakult. Két héttel később

A brazilok már a pályaudvaron előkapták a csomagból a bőrlabdát

„(…) az argentin szövetség tanácsa 26:6 arányban leszavazta az elnökség javaslatát, és így Brazília egyedül fogja képviselni Dél-Amerikát a VB-n.” *(Nemzeti Sport 1938. március 27.)* Döntésüket anyagi nehézségekkel indokolták. „Ez persze csak ürügy, mert hiszen a részvétel költségeit a franciák fedezik, az előkészület költségei pedig nem okozhatnak nehézséget az argentin szövetségnek. Ez az ok egyébként aranyhidat biztosít az argentin szövetségnek, mert hiszen egy ideig még bejelentheti, hogy »sikerült elhárítanunk a részvétel útjából az anyagi természetű akadályokat. Jövünk!« Közben ugyanis az történt, hogy több ezer főre rúgó szurkolótömeg vonult fel tüntető menetben az argentin szövetség háza elé, követelve a VB-re való kiutazást. A rendőröknek kellett szétoszlatniok a tömeget. De megjelent az argentin kormány előtt a francia követ, és megfelelő intézkedést kért, hogy az argentin szövetség mégis a VB-n való részvétel mellett döntsön.” *(Nemzeti Sport 1938. április 3.)* Sietünk rögzíteni, egyáltalán nem a szervezőkön vagy a FIFA-n múlott a dolog, hiszen még az argentinok jócskán elkésett nevezését is elfogadták. *(Nemzeti Sport 1938. június 3.)*

A brazilok nem csak a pályán muzsikáltak jól

1938. január 9-én San Remo adott otthont a világszövetség újabb megbeszélésének. Fixálták a mérkőzések időpontjait, kijelölték a döntő helyszínét, a párizsi Colombes-stadiont, amelyet az alkalomra 60 ezresre bővítettek ki *(Nemzeti Sport 1938. január 28.)*, majd megállapították az esetleges pótmérkőzések időpontjait is. Ezen az ülésen még szó volt az úgynevezett „pótselejtező tornáról”, amelyet május 29-én bonyolítottak volna le Párizsban, mégpedig a következő párosításban: Argentína–Közép-Amerika győztese, Holland-India–Egyesült Államok.

A Brazília–Lengyelország találkozó óriási csatát hozott. Leônidas és a sapkás Peracio támadja Madejski kapuját

A két nyertes jutott volna a 16-os mezőnybe. *(Nemzeti Sport 1938. január 10.)* Azért használtunk feltételes módot, mert az Egyesült Államok és Argentína végül nem vett részt a pótselejtezőn, így értelemszerűen a vébén sem. Brazília ellenben nem hagyta ki a lehetőséget, és áthajózott a vén kontinensre. Vezetői körültekintően válogattak a szálláslehetőségek közül, olyan várost kerestek, amelynek hőmérséklete számukra a legmegfelelőbb. Nizza és Cannes jöhetett szóba, miután „a Riviéra éghajlata hasonlít legjobban a dél-amerikai klímához." *(Nemzeti Sport 1938. március 15.)* Más vonalon is igyekeztek gondos munkát végezni a brazil elöljárók: jóformán ki sem pakolták bőröndjeiket az őket az óvilágba szállító Tadeusz Kościuszko gőzös kajütjeiben, máris táviratot adtak fel a FIFA címére, hogy tiltakozzanak a toulouse-i helyszín ellen, ahol az első mérkőzésüket kellett (volna) megvívniuk a lengyelekkel. Sikerrel járt a petíciójuk, végül Strasbourg adott otthont a fantasztikus összecsapásnak, amelyet hosszabbításban 6:5-re megnyertek. A ráadásnak „legkevésbé a dél-amerikai rádiótársaság örült: nekik három percenkét 600 frankba került a közvetítés." *(Nemzeti Sport 1938. június 10.)* Azt mégsem tehették meg heves vérmérsékletű hallgatóikkal a derék rádiósok, hogy a rendes játékidő leteltével elköszönnek tőlük az éteren keresztül… Románia is protestált. Az esetleges újabb sorsolást kívánta megvétózni. Miért? Mert már tudta, hogy Argentína visszatáncolt, és a román válogatottnak a közép-amerikai zóna „nyertesével", Kubával kell összecsapnia. *(Nemzeti Sport 1938. április 10. és 12.)* Néhány héttel később viszont biztosan megbánta, hogy nem járult hozzá az „újraosztáshoz", mert a karibiak nagy meglepetésre kiütötték a csapatát. (Az első találkozó 3:3-mal, a megismételt meccs a kubaiak 2:1-es sikerével végződött.) Pedig előzőekben szerencséjük volt a románoknak, a selejtezőbeli ellenfelüket, Egyiptomot a FIFA törölte a jelentkezők sorából. Ugyanis s makacskodó észak-afrikaiak egyetlen meccsidőpont-javaslatot sem fogadtak el. *(Nemzeti Sport 1938. június 3.)* Sporttörténeti kuriózum továbbá, hogy az 1934-es világbajnokságon a románok becsületgólját Dobay István szerezte (Csehszlovákia–Románia 2:1), sőt, az 1938-as vébén vívott mindkét találkozójukon betalált egyszer-egyszer. Mi több, az első összecsapáson Barátky Gyula is eredményes volt. Dobay futballozott a Budapesti Törekvésben és a Diósgyőri VTK-ban, míg Barátky a Hungáriában és a NAC-ban. Utóbbi 1930 és 1933 között nyolcszor

A brazilok népes küldöttséggel és rengeteg csomaggal érkeztek

Leônidas, a Fekete Gyémánt

szerepelt a magyar válogatottban is. Az egyetlen „valódi" román vébétalálat Silviu Bindea nevéhez fűződik, a kubaiak hálóját vette be. (A csatár is értett a nyelvünkön, 1912-ben született az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó Balázsfalván.)

Az sem hétköznapi eset, ami Suriname válogatottjával történt. „Surinam (sic!), azaz Holland Guayana annakidején szabályosan jelentkezett a VB-re. A FIFA a közép-amerikai selejtező csoportba osztotta be Surinamot, amely ennek alapján értesítette a közép-amerikaiakat, hogy hajlandó bármikor selejtezőket játszani. Közép-Amerika azonban nem választ Surinamnak, s a selejtezők Surinam nélkül folynak le. Surinam nevében most Lotsy, az ismert holland sportvezér, a VB rendezőbizottság tagja panaszt tett emiatt." *(Nemzeti Sport 1938. április 17.)* (Megjegyzés: nyilván a közép-amerikai labdarúgó-szövetségről van szó, amely e sorok szerint vétkes könnyelműséggel elfelejtette figyelembe venni Suriname jelentkezését. Eredetileg Kuba, Costa Rica, Salvador és Kolumbia alkotta a közép-amerikai csoportot, azonban utóbbi három visszalépett a küzdelmektől.)

A karibi térség képviselőjét amolyan sötét lónak tartották, és meglehetősen le is kezelték, holott akadtak figyelemre méltó eredményei. „Hat hónappal ezelőtt Caliban, Kolumbiában nagy nemzetközi futballtorna volt, amelyen a következő országok vettek részt: Argentína, Kolumbia, Ecuador, Venezuela, Mexikó és Kuba. Kuba nagy sikerrel szerepelt. Argentínát 2:0-ra, Ecuadort 9:3-ra, Kolumbiát 3:1-re, Mexikót 3:0-ra" győzte le. *(Nemzeti Sport 1938. június 3.)*

Kónya Ferenc tudósító szenzációs újdonságot tartalmazó jelentést küldött Londonból, mely szerint Anglia jelezte, hogy mégiscsak hajlandó elküldeni válogatottját Franciaországba. *(Nemzeti Sport 1938. március 3.)* Hamarosan kiderült, hiába kereste fel Delaunay főtitkár Stanley Roust, és kapott tőle ígéretet a részvételre, semmi sem lett belőle. *(Nemzeti Sport 1938. április 5.)*

Holland-India „holland" szerelése

1938. március 6-án kisorsolták Párizsban a párokat. Kiderült, hogy ha Magyarország március 26-án megveri Görögországot, június 5-én az Egyesült Államok–Holland-India összecsapás győztesével kerül szembe Reimsben. *(Nemzeti Sport 1938. március 7.)* A legtöbb szurkolónk valószínűleg a „jenkiket" várta ellenfélnek, csak hát nem mindig az történik, amivel előzőleg kalkulálunk. „Az USA labdarúgó-szövetsége a FIFA elnökéhez intézett táviratában (…) bejelentette, hogy a párisi világbajnoki tornán nem vesz részt. Az amerikaiak lemondása folytán a május 29-re tervezett USA–Holland-India mérkőzés elmarad, s így a magyar válogatott labdarúgócsapat június 5-én, a nyolcas döntőben Holland-India csapatával mérkőzik. A magyar–holland (sic!) mérkőzés színhelye természetesen Reims lesz." *(Nemzeti Sport 1938. április 17.)*

Otto Howorka, a *Nemzeti Sport* bécsi tudósítója beszámolt arról, hogy az ÖFB angol trénert szerződtetett bizonyos Donelly személyében, aki „már kedden Bécsbe érkezik, és végignézi szerdán az osztrák válogatott gyakorló mérkőzését a Bratislava ellen." *(Nemzeti Sport 1938. március 8.)* (Feltételezhetően az ír származású James Donnelly lehetett az említett mester.) A mérkőzést lejátszották, s a 8000 néző csalódottan vette tudomásul, hogy kedvencei nem bírtak a szlovákokkal (1:1). *(Nemzeti Sport 1938. március 10.)* Ez volt az osztrák válogatott utolsó edzőmeccse a II. világháború befejeződéséig, két nap múlva a Wehrmacht bevonult Ausztriába. Végbement az anschluss, s az annexió következtében a megszállt rész egyszerű tartományként integrálódott a III. Birodalomba. Hans von Tschammer und Osten április 3-án beszédet mon-

dott a császárvárosban, amelyben leszögezte: „Az osztrák sport meg fogja őrizhetni kivívott világhírét. Alkalmat fogunk nyújtani a jövőben is arra, hogy Bécs nemzetközi küzdelmeket láthasson. Az átalakulás rövidesen végbe fog menni, pár hónap múlva már el is fogják felejteni az egész folyamatot. Mindenki biztos lehet, hogy ezt az átépítést nyugodtan, lovagiasan és tapintattal fogjuk elvégezni." *(Nemzeti Sport 1938. április 4.)* Bizonyára a magas rangú náci sem hitte teljesen el, amiről szónokolt.

Ausztria bekebelezése miatt Svédországnak nem jutott ellenfél az első körben, noha az osztrákokkal 1937. március 5-én megmérkőző, Bécsben csupán 2:1-es vereséget szenvedő lettek igazán megérdemelték volna, hogy a szervezők meghívják őket a megüresedett helyre. Felvetődött ugyan ez a megoldás, ám végül elvetették, mert meg kellett volna hozzá változtatni az előzőekben elfogadott regulákat. A Nagy József által felkészített skandinávok egyébként repülőgépen érkeztek Franciaországba. *(Nemzeti Sport 1938. április 17.)*

Talán nem érdektelen, az 1938-ban az FC Metzben védő, különben holland-indiai származású, holland válogatott Elisa Beb Bakhuys véleménye a magyarok ellenfeleiről, amit a *L' Auto* munkatársának fogalmazott meg: „Holland-India válogatottjának több tagjával játszottam már egy csapatban, ismerem őket. Igen gyorsak, előszeretettel űzik a magas játékot. A labda többet van a levegőben, mint a földön. Technikájukról nem mondhatnám, hogy elsőrangú. Ha össze akarnám őket hasonlítani, leginkább a berlini olimpián szerepelt kínai válogatott játékához mérném a játékstílusukat. Csak a holland-indiaiak jobban futballoznak." *(Idézte Nemzeti Sport 1938. május 5.)*

Karel Lotsy nem csupán a hoppon maradt Suriname ügyében tüsténkedett, az anyaország nevében felvetette, hogy dr. Dietz Károly együttese inkább Hollandiában csapjon össze a gyarmati legénységgel. „60 000 főnyi közönséget garantált, s hatalmas részesedést ígért a holland futballszövetség a FIFA-nak és a franciáknak." *(Nemzeti Sport 1938. május 12.)* Miután a „kísérlet hajótörést szenvedett", az ötletgazda rezignáltan nyugtázta, hogy a „magyarokból hiányzik a szent tűz." *(Nemzeti Sport 1938. május 12.)*

Az osztrákokat is felvonultató németeket sokan esélyesnek tartották akár a világbajnokság megnyerésére is, erre az első akadályon, Svájcon sem tudtak túllépni. Az angoloktól elszen-

A svájciak nagy meglepetésre nyertek a németek ellen. Vernati szereli Hahnemannt

vedett 6:3-as vereség után a berlini publikum kórusban követelte a bécsieket az együttesbe. „Ezután kezdte meg a dr. Nerz–Herberger kettős a nagynémet és az osztrák válogatottak keverését." *(Nemzeti Sport 1938. május 29.)* A politikai vezetés is pártolta az elegyítést, körülbelül fele-fele arányban kellett Herbergernek osztrák és német játékosokat a csapatba állítania.

„Hazafias érdek, hogy a világbajnokságot megnyerjük! – ezt mondta Commendatore Mauro, az olasz labdarúgás külügyi szócsöve, aki magyar–olasz döntőt vár." *(Nemzeti Sport 1938. május 24.)* Számos „látnok" jósolta meg a mieink jó szereplését, többek között Octav Luchide, a román futballszövetség főtitkára *(Nemzeti Sport 1938. május 20.)*, valamint az osztrák Karl Rappan, aki a helvétek szövetségi kapitányaként vett részt a vébén. *(Nemzeti Sport 1938. május 22.)* Apropó, Rappan! A korábbi remek labdarúgót kínos helyzetbe hozta a politika, s a számára roppant kellemetlen szituációt – még a két válogatott összecsapása előtt – a von Tschammerhez címzett levelében igyekezett tisztázni: „Edzői munkámmal a svájci csapat sikerét kell előmozdítanom. Minthogy most a németekkel kerültünk össze, birodalmi Sportvezér Úr véleményét kérem: összeegyeztethető ez azzal, hogy én német állampolgár vagyok? A svájci válogatott csapathoz edzőnek akkor szerződtem le, amikor még nem tudtam, hogy német állampolgár leszek." A nagyhatalmú sportvezető válasza: „Teljesen megértem az ön helyzetét. Szerződésének eleget kell tennie, ha német állampolgár is." *(Nemzeti Sport 1938. június 12.)* (Vajon a vesztes mérkőzés lefújása után is ilyen toleráns maradt a drezdai születésű funkcionárius?)

Csúnya jelenetek játszódtak le az olasz–brazil elődöntő után: „(…) a közönség körülvette az olaszok autókárját (sic!) – és leköpdöste… Mindez azért, mert nem a brazilok mentek

A magyar válogatott a svédek elleni elődöntőben. Balról: Sárosi dr., Szabó, Toldi, Lázár, Turay, Zsengellér, Szalay, Sas, Bíró, Titkos, Korányi

Nem volt még videózás vagy mágnestábla. Az olaszok taktikai értekezlete a döntő előtt

tovább." *(Nemzeti Sport 1938. június 19.)* Egyes szemtanúk arról számoltak be, hogy az öltözőbe menet a futballisták összeverekedtek, bár utóbb a tettlegességet az itáliai sajtó határozottan cáfolta.

A másik elődöntőről fejtegette a nagy példányszámú *Il Littoriale*: „Tiszta exhibition mérkőzés volt. Aki látta a játékot, annak az volt a benyomása, hogy a magyarok szórakoztak. Nem volt ellenfél a magyarok számára a svéd csapat." *(Idézte Nemzeti Sport 1938. június 19.)* A nagy szórakozások közepette Zsengellér Gyuláék csak vágtak egy ötöst a sárga-kékek hálójába…

Részlet a hazai média kissé szomorkás tónusú értékeléséből: „Az idei futball VB-n három kivételével a világ valamennyi számításba jövő futballnemzete rajthoz állt. Kár, hogy Uruguay és Argentína nem jelent meg, de bizonyos, hogy a dél-amerikai futballt Brazília méltóan képviselte. Anglia 1920, az antwerpeni csonka olimpia óta távol tartja magát a nemzetközi tornáktól. Még egy ország hiányzott: Ausztria. Ausztria azonban nincs többé." *(Nemzeti Sport 1938. június 19.)*

Silvio Piola, a torna hőse Vittorio Pozzóval

Kiemelések a finálé utáni olasz nyilatkozatcsokorból. Vittorio Pozzo: „A második félidőben, annak ellenére, hogy fáradtnak látszott, mégis az

olasz csapat volt a jobb. Ebben a félidőben a magyarok is jobban játszottak, mint az elsőben. A mezőny legjobb embere Biavati, ez a 22 éves fiú…". Silvio Piola: „Ez sokkal gyorsabb iramú meccs volt, mint a francia–olasz, mégis az volt a nehezebb. A magyarok technikásak és nyugodtak, a franciák gyorsak voltak." Giorgio Vaccaro tábornok: „Sportszerű küzdelemben győzött a jobbik." *(Nemzeti Sport 1938. június 20.)*

Sajnos, megnyerték… Piola és Pozzo a kupával

Stanley Rous kritikája: „Én már eleget bíráskodtam a magyaroknak, de ilyen rosszul játszani még sohasem láttam őket. Megérdemelték a vereséget. A magyarok ódivatú futballt játszottak." Csatlakozott hozzá bírálatával George Allison: „Az olaszok egyénenkint legalább egyötöd másodperccel gyorsabbak voltak a magyaroknál. A magyarok csodálatosan pontos összjátékának nyomát sem láttam. Hát, már sohasem tanulnak meg Önök modernül futballozni?" *(Nemzeti Sport 1938. június 21.)*

Sárosi György dr.

A párizsi székhelyű *L'Intransingeant* elemzője elérkezettnek látta az időt, hogy odaszúrjon egyet dr. Dietz Károly ezüstérmes tanítványainak: „A francia csapat nagyobb ellenállást fejtett ki az olaszokkal szemben, mint a magyar. Régen rájöttünk, hogy a francia futball jövőjét az olasz iskola átvételében kell keresnünk, nem pedig a közép-európaiban. Ha van csapat, amely reális körülmények között le tudja győzni az angol válogatottat, akkor az olasz csapat az." *(Idézte Nemzeti Sport 1938. június 21.)*

A *L'Auto* ekként vont mérleget: „…Ha majd megírják egyszer később a futball-világbajnokságok történetét, kétségtelenül meg fogják állapítani, hogy ez az 1938. évi párisi világbajnokság új irányt jelölt ki a futball karaktere számára, de legalábbis kárhozatra ítélte a lassúságot és a hidegséget. És ez azért van így, mert a tömegek ma a futballt szenvedéllyel szeretik, mert nekik a futball úgy tetszik, ha élettel teljesebbé, ha emberibbé válik. Ez nem kevesek ítélete, hanem a fórum meggyőződése. (…) A közönség a közép-európaiak hideg szellemességétől átpártolt a lelkes és forróvérű déli futballhoz. (…) Az összes bevétel 5 866 000 frank, az összes kiadás 4 500 000 frank. A tiszta bevétel tehát 1 366 000 frank. A legnagyobb be-

Giovanni Ferrari

A világbajnok olasz csapat. Hátul, balról (csak a játékosok és a kapitány): Biavati, Vittorio Pozzo, Piola, Ferrari, Colaussi. Középen: Locatelli, Meazza, Foni, Olivieri, Rava, Andreolo. Elöl: Serantoni. Pozzo mellett, fehér öltönyben, Giorgio Vaccaro táborok, az Olasz Labdarúgó-szövetség elnöke

vételt az olasz–francia mérkőzésen érték el: 875 000 frankot vettek be (...) 808 528 frank bevétel a döntőn." *(Idézte Nemzeti Sport 1938. június 21.)*

Zárásként négy érdekesnek tűnő adalék. Először nem nyerte meg a világbajnokságot a rendező ország együttese, legközelebb 1966-ban, az angolok diadalmasodtak házigazdaként. Először védte meg világbajnoki címét nemzeti tizenegy, ez azóta is csak a braziloknak sikerült, 1962-ben. Vittorio Pozzo mindmáig az egyetlen, kétszeres világbajnok szövetségi kapitány. John Langenus, a hosszúra nőtt belga a földkerekség egyetlen játékvezetője volt, aki az első három labdarúgóvébé mindegyikén bíráskodott.

III. világbajnokság (Franciaország, 1938. június 4.–június 19.)
Mérkőzések száma: 18. Gólok száma: 84 (4,67-es átlag)
Össznézőszám: 483 000 (26 833-es átlag)

Nyolcaddöntő. Olaszország–Norvégia 2:1 (hosszabbítás után), Franciaország–Belgium 3:1, Brazília–Lengyelország 6:5 (hosszabbítás után), Magyarország–Holland-India 6:0, Csehszlovákia–Hollandia 3:0 (hosszabbítás után), Svájc–Németország 1:1, megismételt mérkőzésen 4:2, Kuba–Románia 3:3, megismételt mérkőzésen 2:1, Svédország erőnyerő

Negyeddöntő: Brazília–Csehszlovákia 1:1, megismételt mérkőzésen 2:1, Olaszország–Franciaország 3:1, Svédország–Kuba 8:0, Magyarország–Svájc 2:0

Elődöntő: Olaszország–Brazília 2:1, Magyarország–Svédország 5:1

A 3. helyért: Brazília–Svédország 4:2

Így látta Sabatini, a híres rajzoló a bajnokokat. Balról: Biavati, Meazza, Piola, Ferrari, Colaussi, Vittorio Pozzo, Olivieri, Foni, Rava, Serantoni, Andreolo és Locatelli

Döntő

Olaszország–Magyarország 4:2 (3:1)

Párizs (Stade Olympiques de Colombes), 65 000 néző. Jv.: Capdeville (francia).

Olaszország: Olivieri – Foni, Rava – Serantoni, Andreolo, Locatelli – Biavati, Meazza, Piola, Ferrari, Colaussi. Szövetségi kapitány Vittorio Pozzo

Magyarország: Szabó – Polgár, Bíró – Szalay, Szűcs, Lázár – Sas, Vincze, Sárosi dr., Zsengellér, Titkos. Szövetségi kapitány dr. Dietz Károly

Gólszerzők: Colaussi 6., Titkos 8., Piola 17., Colaussi 35., Sárosi 70., Piola 83.

A világbajnok olasz válogatott kerete (mérkőzések/gólok):

Aldo Olivieri 4/-5 kapus, Alfredo Foni 3, Eraldo Monzeglio 1, Pietro Rava 4 hátvédek, Michele Andreolo 4, Ugo Locatelli 4, Pietro Serantoni 4 fedezetek, Amadeo Biavati 3, Gino Colaussi 3/4, Giovanni Ferrari 4, Pietro Ferraris II 1/1, Giuseppe Meazza 4/1, Pietro Pasinati 1, Silvio Piola 4/5 csatárok

Nem játszó tartalékok: Carlo Ceresoli, Guido Masetti kapusok, Aldo Donati, Mario Genta, Renato Olmi, Mario Perazzolo fedezetek, Sergio Bertoni, Bruno Chizzo csatárok

A góllövőlista élcsoportja:

7 gólos: Leônidas (brazil), 5 gólos: Piola (olasz), Sárosi dr, Zsengellér (mindkettő magyar), 4 gólos: Colaussi (olasz), Wilimowski (lengyel)

Négy a döntő hat góljából. A szerzők: Sárosi, Colaussi, Piola, s még egyszer Colaussi

A baszk válogatott benevezett a mexikói bajnokságba

- ***Polgárháborús propagandameccset játszottak a spanyolok***
- ***Az angol válogatott ismét udvariaskodott a fasisztákkal***
- ***A Schalke 9:0-ra verte a bécsieket a német bajnoki döntőben***

Példátlan eset történt 1938 őszén a mexikói labdarúgó-bajnokságban. A spanyol polgárháborúból menekülő, két éve úton lévő baszk válogatott, amely a nyár végén visszatért a túra egy korábbi állomására, Mexikóba, klubcsapattá alakult és benevezett az ottani bajnokságba. A helyiek szívesen fogadták a jelentkezést. A FIFA ugyan szeptember 2-án arról értesítette a baszkokat, hogy elnézést kérve a korábbi hibáért (!) engedélyezi, hogy bármikor, bárhol játsszanak, sőt ennek hatására hamarosan perui, Costa Rica-i és az Egyesült Államokban keltezett ajánlat is befutott, a gárda úgy döntött, marad az aztékok földjén. Club Deportivo Euzkadi néven, a zöld-fehér színt választva, benevezett az úgynevezett Primera Fuerzába, a mexikói szövetség, a Mexicana de Fútbol Amateur Association ligájába. (Mindenki eltekintett attól a nyilvánvaló ellentmondástól, hogy a mexikói futballisták, illetve klubok 1943-ig amatőr státusúak voltak. A baszkok azért kaptak pénzt, mert futballoztak.) A bajnokság 1938. november 27-én kezdődött, a baszk zászlóról, a piros alapon zöld-fehér Ikurriñáról az utóbbi két színt választó CD Euzkadi egyike volt a hét résztvevőnek. A gárda végül a második helyen zárt az Asturias mögött, megelőzve a Club Españát, az Américát, a magyar Róth Zsigmonddal az előző két idényben bajnok Necaxát, valamint a Bíró Gyula által irányított Martét és az Atlantét. Bajnok lett volna, ha az utolsó meccsen rejtélyes, s máig fel nem derített okokból nem kap ki 7:2-re (!) a Club Españától. Az idény végén a gárda feloszlott, a játékosok különböző mexikói és argentin klubokba igazoltak. Gregorio Blasco és Serafín Aedo a Club Españát választotta (a negyvenes évek elején rövid időre az argentin River Plate-hez mentek, aztán visszatértek), ott játszott korai visszavonulásáig Pablo Barcos is. A két Regueiro fivér és Enrique Larrinaga az Asturias kötelékébe lépett. Öten elmentek Argentínába, Leonardo Cilaurren a River Plate-et, Ángel Zubieta, majd őt követve Isidro Lángara, José Iraragorri és Emílio Alonso a San Lorenzót választotta. A baszk válogatott

A baszkokat biztató zászló Mexikóban

utolsó mérkőzése a paraguayi Club Atlético Corrales elleni (mexikóvárosi) 4:4-es döntetlen volt. A búcsúzáskor minden játékos kapott a vezetőségtől egy tízezer pesetás „tőkét", segítendő az újrakezdést. Ahogyan *Gerson Alfredo Zamora* kiemeli *„A baszk futballcsapat Mexikóban, 1937–1939" (El Equipo de Futbol Euzkadi en Mexico 1937–1939)* című, 2010-ben az ottani egyetemre, az UNAM-ra írott szakdolgozatában, a baszk csapat mexikói szereplése sokat segített a helyi profi futball megteremtésében. Részvétele a bajnokságban, illetve barátságos mérkőzései fokozták a médiaérdeklődést, növelték a nézőszámot. Ezek a tényezők megmutatták, hogy megteremthető a mexikói hivatásos labdarúgás gazdasági alapja.

Spanyolországban a polgárháború utáni első futballesemény a Copa de S.E. el Generalísimo de Fútbol, az országos kupasorozat kiírása volt. A területi „selejtezőkből" 14 csapat jutott a főtáblára, nem volt köztük katalán, madridi, valenciai, ezeken a területeken még mindig nem tudtak játszani a harcok miatt. Volt ellenben baszk (Guipúzcoa, Vizcaya és Navarra képviseletében) négy is. Ugyancsak nevezett az észak-afrikai területről a Ceuta. Asztúriát egy válogatott képviselte volna, ez azonban visszalépett a rajt előtt. A hatalom „spanyolosított" neveket adott a nem ilyet viselő csapatoknak, például a Donostia FC-ből ismét Real Sociedad lett. Az érintett egyesületek visszakapták a Real előnevet. A kieséses, kuparendszerű torna döntőjét a Sevilla FC és a galiciai Racing Club de Ferrol vívta, utóbbi kapuját Alberti Gyula védte. A magyar kapuson kívül más légiós nem szerepelt a döntőben. A Sevilla 6:2-re nyert hatvanezer néző előtt a barcelonai Montjuich Stadionban, csapatkapitánya, Campanal, azaz Guillermo González del Río három, Pepillo, azaz José Díaz két gólt is szerzett. Nehéz volt akkoriban az élet Spanyolországban, a Racing Club meg egyébként sem tartozott a tehetős csapatok közé. Ezért a gárda – spórolásból – a kezdőcsapat tizenegy játékosa mellett csak a tartalékkapust, Yurrität utaztatta el Barcelonába, ő állt volna be a mezőnybe is, végszükségben.

A Sevilla FC, amely négy év után ismét megnyerte az országos kupát

A finálé színhelye, a katalán metropolisz addigra már a francoisták ellenőrzése alatt volt. *Jimmy Burns* eleveníti fel *Barça* című könyvében, hogy a tartalékcsapat 1939. január 8-án játszotta az utolsó mérkőzését a köztársasági korszakban, 3:1-re nyert egy Martinenc nevű alakulat ellen. Január 26-án Franco csapatai elfoglalták Barcelonát.

A Les Cortson, a Barcelona pályáján fél éven keresztül nem játszottak mérkőzést, majd a Franco-éra futballnyitánya egy propagandameccs lett június 29-én. (Négy nappal a Copa del Generalísimo döntője után.) A Barcelona gránátvörös és kék színébe öltöztetett válogatott az Athletic Bilbao ifjúsági csapatával mérkőzött. A korabeli fasiszta ünnepekre jellemző volt a körítés, nagyívű beszédekkel, amelyeknek eszmei mondandója a spanyol egység volt. A kezdőrúgást a francoisták barcelonai hadi sikerében oroszlánrészt vállaló José Solchaga tábornok

lánya végezte el. A „spanyolok” 9:1-re nyertek. Jimmy Burns is megemlíti a könyvében, hogy bár az ünneplés célja annak deklarálása volt, hogy a katalánok milyen boldogok az új korszak beköszöntével, a valóság másmilyen volt. A Guerra Civil vége után 450 000 ember menekült el Spanyolországból, nagy részük baszk vagy katalán. A Barcelona pártolótagjainak száma a húszas évek közepéhez képest már 1936-ra is csökkent (a polgárháború kirobbanásának évében 7719 volt), de 1939 nyarára egyenesen a mélypontra (3486...) zuhant. Burns azt is közli, hogy 1942-ben a taglétszám új csúcsot ért el (15 400). Első látásra logikátlan a tendencia ilyen léptékű megfordulása. Ám találhatunk benne észszerűséget, ha az „erőszakos betelepítésre”, a katalán érzelmű mag fellazítására gondolunk.

Az olasz futballbajnokságot ismét a Bologna nyerte meg, négy éven belül harmadszor. Játékosai fasiszta (ha úgy tetszik: római) köszöntéssel ünnepelték a diadalt. Ezt nem kellett már látnia Weisz Árpádnak, a csapat magyar edzőjének, aki Párizsba költözött, amikor Mussolini – Hitler nyomására – a zsidótörvények bevezetését kezdeményezte. (Nem volt meglepő az edző megdöbbenése és ijedelme. Olaszországban egy ideig mentes volt a hivatalos ideológia az antiszemitizmustól, sőt, alig öt évvel korábban rengeteg itáliai zsidó tagja volt a fasiszta pártnak!) Tegyük hozzá: további két zsidó származású magyar edző bontott szerződést klubjával az idény során: Erbstein (Egri) Ernő a Torinót, Konrád Jenő a Triestinát kényszerült elhagyni. Weisz Árpád helyét az osztrák **Hermann Felsner** vette át, ő vezette bajnoki címig a piros-kékeket. Erbstein helyére Molnár Ignác, Konrádéra Nehadoma János került. A Torino volt a Bologna legnagyobb riválisa, végül másodikként zárt.

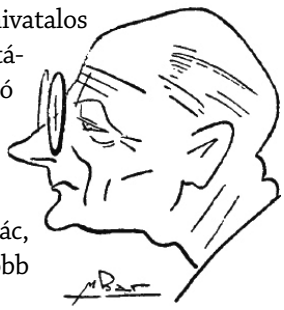

A trónját visszafoglaló bajnokcsapat az első két mérkőzésén aratott két győzelem után megbotlott, kétszer is kikapott. Ám a negyedik forduló után nagy menetelésbe kezdett, az utolsó játéknapig mindössze egyszer tudták csak legyőzni. A két edző, Weisz és Felsner összesen 18 játékost küldött pályára, közülük öten, Pietro Ferrari (11), Fiorini (7), Andreoli (2), Tugnoli (1) és Violi (1) epizodisták voltak. Az alapcsapatot Ceresoli (19) – Pagotto (30), Ricci (21) – Montesanto (17), Andreolo (30), Corsi (19) – Biavati (29), Sansone (27), Puricelli (28), Fedullo (23) és Reguzzoni (30) alkotta, Marchese 18, Maini 17 mérkőzésen játszott. Három oriundo, méghozzá három uruguayi játszotta a főszerepet a bajnoki címben: Miguel (Michele) Andreolo, Rafael (Raffaele) Sansone és Héctor (Ettore) Puricelli. A 22 évesen, az idény előtt érkezett Puricelli, 19 találatig jutva, a Milanóban játszó Aldo Boffival holtversenyben, megszerezte a gólkirályi címet is. A honosított Andreolón kívül Amedeo Biavati és a Squadra Azzurra párizsi tartalékkapusa, Carlo Ceresoli volt részese az 1938-as Mondial megnyerésének. Ebben az idényben lezárult az olaszosítási hullám. 1939 februárjában az AC Milan nevét AC Milanóra változtatták.

A világbajnok olasz válogatott egy kivételével minden mérkőzését megnyerte az 1938–1939-es idényben. A hat győzelemben akadt két különösen értékes, a németek elleni, firenzei 3:2 és a vb-ezüstérmes magyarok elleni, budapesti 3:1. A legnagyobb visszhangot a május 13-i, angolok elleni, milánói döntetlen váltotta ki. A „háromoroszlánosok” nagyszabású túrát terveztek a kontinensre, ezért a szövetség ügyvezetője (hivatalosan: titkára), Stanley Rous a külügyminisztériumban kikérte Sir Robert Vansittar véleményét a külpolitikai helyzetről. Az államtitkár visszakérdezett: „Mikor mennének?” Rous azt mondta, májusban. Erre a po-

litikus így válaszolt: „Az jó. Akkor minden rendben. Az augusztus ellenben nagyon veszélyes hónap lesz." Igaza lett.

Milánóban Tommy Lawton góljával az angolok szereztek vezetést, majd a Squadra Azzurra Amedeo Biavati és Silvio Piola góljával fordított. Nyerni azonban nem tudott, mert Willie Hall a hajrában kiegyenlített. Kevésbé publikus, de az angolok a meccs előtt és után is a „római köszöntéssel" üdvözölték a közönséget, illetve Benito Mussolini a helyszínen szurkoló két legnagyobb fiát, Benitót és Vittoriót, valamint a trónörököst, Umbertót. (Aki 1946 májusától – Olaszország utolsó királyaként – 34 napon keresztül uralkodott is.)

A mérkőzést a német Peco Bauwens, a kor egyik sztárbírója vezette, rajta kívül mindenki látta, hogy Piola kézzel juttatta a labdát a hálóba az olaszok második találatánál. Annyira nyilvánvaló volt az eset, hogy a trónörökös felajánlotta a díszpáholyban Stanley Rousnak, menjen le a pályára, s magyarázza el Bauwensnek, hogy súlyosan tévedett. Rous, aki tisztában volt azzal, hogy Angliának nem jönne jól egy ilyen jellegű botrány, diplomatikusan visszautasította a lehetőséget. Nem szólt akkor sem, amikor – az angol sajtó szerint – kétszer is a gólvonalon túlról ütötte ki valamelyik hazai játékos a labdát. De azért nagy megnyugvással látta a hajrában, hogy Willie Hall akkora gólt rúgott, hogy azt nem lehetett elcsalni. (A Tottenham Hotspur csatára tíz válogatott fellépésén kilenc gólt szerzett a pályafutása során. Élete legjobb meccse a háromoroszlános mezben az északírek elleni volt 1938. november 16-

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1938

Az Újpest ellen nem sikerült, a Fradi ellen igen

A prágai Slavia nyerte meg az 1938-as KK-sorozatot. Ami nem sikerült a „vörös csillagosoknak" 1929-ben, az Újpest ellen, az ment kilenc évvel később, egy másik magyar csapattal szemben: megnyerték a döntőt. A Slavia a belgrádi BSZK (3:2, 2:1), a milánói Ambrosiana-Inter (9:0, 1:3), majd a Genova 1893 AC (2:4,

A Slavia KK-győztes alakulata. Hátul, balról: Bican, Šimůnek, Nožíř, Průcha, Daučík, Bouška, Bradáč, Plánička. Elöl: Vacek, Horák, Kopecký

án, öt góllal járult a 7:1-es sikerhez. E találkozón négy perc alatt lőtt mesterhármasa nehezen felülmúlható válogatottrekord.)

Az angol bajnokságot az Everton nyerte meg, négy ponttal megelőzve a Wolverhampton Wanderers t. A Wolveson még az sem segített, hogy a 42 mérkőzésen mindössze 39 gólt kapott. A liverpooli kékek 1928-ban és 1932-ben is bajnoki címet ünnepelhettek, nem akadt a történetükben sem előtte, sem utána tizenkét olyan idény, amelyben háromszor is megszerezték volna az elsőséget az angol élvonalban. Az 1938–1939-es gárdának már nem volt tagja Dixie Dean, aki az idény előtt a Sligo Rovershez igazolt. Új csapatával bejutott az Ír Kupa döntőjébe, de ott elvérzett a Shelbourne ellen. Az Everton történetének ötödik bajnokcsapatában így már nem a klublegenda, hanem a 38 meccsen 34 gólt szerző Tommy Lawton volt az első számú csillag. A center mindössze

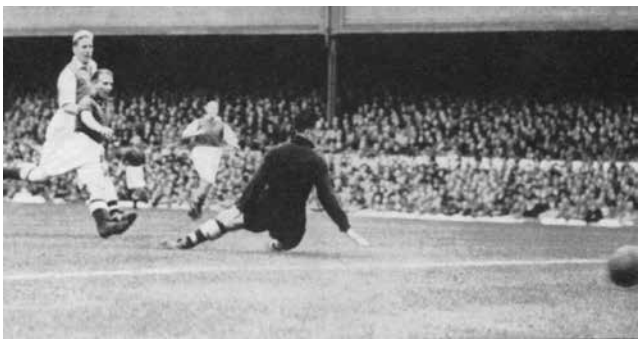

Az Everton nyerni tudott a Highburyben, az Arsenal ellen is. Tommy Lawton átadásából Alex Stevenson lőtt gólt

4:0) legyőzésével jutottak el a fináléig. A negyeddöntőbeli kiütéses győzelem óriási bravúrnak számított, az Ambrosianában Locatellitől Meazzáig, Ferraris II-től Ferrariig minden nagy sztár pályán volt. A másik ágon a Fradi ugyancsak elsősorban kiváló hazai formájának köszönhette nagy menetelését. Sem a cseh Židenice (1:3, 3:0), sem a hat, magyarul is kiválóan beszélő játékossal felálló, temesvári Ripensia (5:4, 4:1), sem végül a Juventus (2:3, 2:0) nem tudta megállítani. A finálében a zöld-fehérek ígéretes döntetlent harcoltak ki Prágában, majd okkal gondolták, hogy a visszavágón megszerzik a trófeát. Tévedtek. A Slavia mindenkit meglepett a játékával és eredményességével.

Döntő, 1. mérkőzés

Slavia Praha–Ferencváros 2:2 (2:1)
1938. szeptember 4., Prága, 52 000 néző. Jv.: Henry Norman Mee (angol)
Slavia: Boksay – Černý, F. Daučík – Průcha, K. Daučík II, Kopecký – Horák, Šimůnek, Bican, V. Bradáč, Vytlačil
Ferencváros: Háda – Tátrai, Polgár – Magda, Sárosi III, Lázár – Táncos, Kiss, Sárosi dr., Toldi, Kemény
Gólszerzők: Kemény (30.), Bican (36.), Šimůnek (44.), Kiss (63.)

2. mérkőzés

Ferencváros– Slavia Praha 0:2 (0:0)
1938. szeptember 11., Üllői út, 40 000 néző. Jv.: Arthur James Jewell (angol)
Ferencváros: Háda – Tátrai, Polgár – Magda, Sárosi III, Lázár – Táncos, Kiss, Sárosi dr., Toldi, Kemény
Slavia: Boksay – Černý, F. Daučík – Průcha, Nožíř, Kopecký – Šimůnek, Vacek, Bican, V. Bradáč, Vytlačil
Gólszerzők: Vytlačil (57.), Šimůnek (71.)
Kupagyőztes a Slavia, 4:2-es összesítéssel.

Az Everton bajnokcsapata. Hátul, balról: Lawton, Jones, Sagar, H. Cooke edző, Mercer, Greenhalgh. Elöl: Cook, Gillick, Bentham, Thomson, Stevenson, Boyes. A kabalagyerek Billy Shannon

1936 és 1939 között játszott az Evertonban, még nem is volt húsz, amikor a világháború kettétörte a pályafutását. Elképesztően gólképes csatár volt, az angol válogatottban, beleértve a háború alatt játszott nem hivatalos meccseket is, 46 meccsen 46 gólt lőtt. (Csak hivatalos találkozókon 22/23 volt a mérlege.) S mennyit lőtt volna, ha nem kell súlyos lúdtalpa miatt kényelmetlen betéteket raknia a cipőjébe… Az Everton a Sagar (41) – Cook (40), Greenhalgh (42) – J. Mercer (41), Jones (39), Thomson (26) – Gillick (40), Bentham (41), Lawton (38), Stevenson (36), Boyes (36) alaptizeneggyel szerezte meg az elsőséget, a magas szereplési számok tudtán meglepő, de 22 játékos lépett pályára az idényben. Mindössze hárman, a kapus Ted Sagar, a visszavonulásra kényszerítő sérülést elszenvedő skót fedezet, Jock Thomson, valamint az ebben az idényben már csak két mérkőzésre beugró Charlie Gee játszottak az 1938–1939-es keretből az Everton 1931–1932-es bajnokcsapatában is.

Az FA-kupa döntőjében a Portsmouth (közel százezer néző előtt, ez volt a legnagyobb számú publikum az 1923-as, „fehér lovas” finálé óta) 4:1-re verte a Wolverhamptont, amelynek így a bajnokság mellett a kupában is ezüst jutott. Jack Tinn, a Portsmuth menedzsere, aki már két döntőt is elvesztett a csapatával, felhívta a kezdés előtt a játékosai figyelmét, hogy a „farkasok”, azaz a Wolves játékosai olyan idegesek, hogy alig tudták rendesen szignálni a kezdés előtt a hagyományos

Meglepetésre a Portsmouth nyerte meg az FA-kupát

A Portsmouth leiskolázta az FA-kupa döntőjében a wolverhamptoni „farkasokat”

aláírásgyűjtő albumot. S ettől az övéi megnyugodtak és simán nyertek. Még egy apróság az angol idényről: a kezdés előtt a Football League megszavaztatta az első két osztály csapatait arról, viseljenek-e számokat a játékosok a mezükön. Szoros versenyben (24:20) az igen győzött.

Skóciában a bajnokság nem hozott meglepetést, a 112 gólig jutó Rangers nyert a Celtic előtt. A két riválisa január másodikai egymás elleni találkozóját rekordot jelentő, 118 567 néző látta a Hampden Parkban. A Skót Kupa döntője váratlan eredménynyel zárult: a Clyde 4:0-ra megverte a Motherwellt.

Jimmy Guthrie az angol szövetség serlegével

Franciaországban a holtversenyben a gólkirályi címet is megszerző Korányi Dezső csapata, az FC Sète nyerte meg a bajnoki címet. Egyébként is nagy éve volt a magyaroknak a francia futballban, hárman is szerepeltek a gallkakasos válogatottban: Korányi, Weiskopf-Virág Ödön és Máthé Gyula. A bajnoki ezüstérmes Olympique Marseille-t az idény elején még Eisenhoffer József irányította, majd átvette tőle a egy háromtagú bizottság, amelynek tagja volt a balszélső Kohut Vilmos is. Itt játszott Weiskopf Ödön is. Minden francia élcsapatnak akadt magyarja, így a harmadik és

egyben kupagyőztes Racingban Máthé, az első 15 fordulóban még vezető, aztán visszaeső, kupadöntős Lille Olympique-ban Kalocsay Géza, Korányi II Mátyás és Móré János. A lille-iek edzője Konrád Jenő volt.

Németországban a Schalke a rekordok döntőjében 9:0-ra ütötte ki a bécsi Admirát. 1903-tól 1963-ig, a Bundesliga megalapításáig nem akadt hasonló fölényes diadal. A gelsenkircheniek legeredményesebb játékosa, Ernst Kalwitzki öt gólt szerzett a bajnoki végjátékban. (Több olyan idénye is akadt a német országos döntők sorozatának, amelyben öt találattal gólkirályi címet lehetett nyerni.) Kalwitzki egyszer sem fért be a német válogatottba, pedig a korszak egyik legeredményesebb csatárának számított. A Viktoria-serlegért vívott mérkőzések történetében 66 meccsen lőtt 54 góljánál csupán egy futballista, klubtársa, Fritz Szepan szerzett többet. Az 1938–1939-es idényre 18-ra nőtt a Gauligák száma, Ostmark, a korábbi Ausztria, illetve a Szudéta-vidék (Sudetenland) is csatlakozott. A Schalke fölényesen győzött a csoportjában, ám az elődöntőben 3:3-ra végzett a Dresdner SC-vel. Az ismétést már simán, 2:0-ra megnyerte, s aztán hengerelt a finálében – ami a különbséget illeti: feltétlenül meglepetésre. Az Admira közel sem volt annyira gyenge, mint azt az eredmény mutatja. A bécsiek ugyanakkor mintha más csapatot alkottak volna a Praterben, s mást idegenben. A csoportmérkőzések során a három hazai mérkőzésüket 19:6-os gólaránnyal nyerték meg, idegenben ellenben mindössze egy pontot szereztek. A frankfurti elődöntőben remekeltek a HSV ellen (4:1), de aztán a 100 000 néző előtt játszott bajnoki finálében csak vergődtek. A Schalke a Klodt – Bornemann, Schweisfurth – Gellesch, Tibulski, Berg – Eppenhoff, Kalwitzki, Szepan,

A német bajnoki döntő plakátja

Ünneplő Schalke-játékosok az Admira elleni 9:0 után. Balról: Schweisfurth, Bornemann, Klodt, Kalwitzki, Urban, Berg, Eppenhoff, Kuzorra

Kuzorra, Urban tizeneggyel nyerte meg a bajnokságot, története során már negyedszer. Mind a négy elsőségnek Bornemann, Tibulski, Szepan, Kuzorra, Kalwitzki és Urban volt részese. (Nem mindegyikük játszott mind a négy döntőben.) A bécsi futball nem zárta azért üres kézzel az idényt, a Rapid ugyanis megnyerte a kupasorozatot, a Tschammer-Pokalt. A januári hideg ellenére 40 000 néző előtt játszott berlini döntőben az FSV Frankfurt a 80. percben még 1:0-ra vezetett. Ám akkor a Rapid lehengerlő támadójátékkal fordított, Georg Schors, Johan Hofstätter és a csapatkapitány, a gladiátor termetű Franz „Bimbo" Binder is gólt szerzett.

Szepan és társai már átvették a német bajnoknak járó csokrokat

Csehszlovákiában a márciusi német bevonulás miatt megszakították a bajnokságot, majd a pozsonyiak nélkül folytatták – immár a Cseh-Morva Protektorátus vetélkedését. A Sparta győzött a Slavia előtt. Szlovákiában önálló ligát írtak ki, ebben, igaz, csak jobb gólaránnyal, a Sparta Považská Bystrica végzett az élen az ŠK Bratislava előtt. Mindkét csapat veretlen maradt.

A szovjet futballban különleges idényként emlegetik az 1938-ast. A rajt előtt (sport)politikai döntés született, a felduzzasztott, 26 csapatos élvonalba négy tagköztársaság, az orosz, az ukrán, a grúz és az azeri alakulatai kerültek. Egyensúly továbbra sem volt, tizenhét gárdával túlsúlyban voltak az oroszok. Egyedül Moszkvának több csapata volt (tíz), mint a nagy Szovjetunió oroszokon kívüli világának. A képzeletbeli dobogón csak fővárosi klubok végeztek, az első kilencből hatan moszkvaiak voltak. A Szpartak Moszkva nyerte meg a bajnoki címet, megelőzve a CDKA-t, azaz a központi katonaklub alakulatát és a Metallurgot, amelyet korábban Szerp i Molotnak, Sarló és Kalapácsnak hívtak. A 26 fordulóban 21 játékost szerepeltető Szpartak alaptizenegye a következő volt: Zsmelkov – Viktor Szokolov, Vaszilij Szokolov – Tucskov, **Andrej Sztarosztyin**, Artyemjev – Glazkov, Sztyepanov, Szemjonov, Alekszej Szokolov, Kornyilov. Ebben az idényben már a megszokott pontszámítást alkalmazták, két pont járt a győzelemért, egy a döntetlenért, nem járt semmi a vereségért. *Az 50 szovjet labdarúgó-bajnokságról* szóló összeállítás (*50 csempionatov SZSZSZR pa futbolu*) kiemeli, hogy néhány bátor úttörő, mint a Torpedo vagy a sztálingrádi Traktor már a WM-rendszert próbálgatta. Utóbbi csapat adta a gólkirályt, Alekszandr Ponomarjovot.

Belgiumban ismét a Beerschot, Dániában a Boldklubben af 1893, Görögországban az AEK Athén, Hollandiában az Ajax, Norvégiában a Fredrikstad, Lengyelországban (öt éven belül negyedszer, ezúttal Fogl Ferenc irányításával) a Ruch Chorzów, Portugáliában Siska Mihály FC Portója, Romániában Jánosi Béla gárdája, a bukaresti Venus, Svédországban az Elfsborg, Svájcban a Grasshoppers, Jugoszláviában Mészáros István csapata, a BSZK szerezte meg a

bajnoki címet. Portugáliában és Lengyelországban csak magyar edző csapata került a dobogóra.

Brazíliában a Fluminense ismét megnyerte a riói bajnokságot, ahogyan egy évvel korábban, ezúttal is a Flamengót megelőzve. São Paulo államban a Corinthians veretlenül végzett az élen. Uruguayban is maradt minden a „régiben": a Peñarol sorozatban a negyedik bajnoki elsőségét szerezte meg. Argentínában Arsénio Erico eredményességének köszönhetően (ezúttal 43 gólig jutott) az Independiente, a profi korszakban először, diadalmaskodott az úgynevezett Copa Campeonatóban. Az 1938-as bajnoki év fontos eseménye volt Argentínában a River Plate új stadionjának megnyitása. A Monumental első hivatalos futballmérkőzésén az Independiente 4:2-re megverte a házigazda Rivert. A gólokat Reuben, Erico és De la Mata, illetve Moreno és Pedernera szerezte.

Az Independiente legénysége, amely először szerzett profi bajnoki címet. Hátul, balról: Bello, Leguizamón, Coletta, Franzolini, Balgorria, Zorrilla. Elöl: Villariño, De la Mata, Erico, Sastre, C. Martínez

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1938

Európai edző nyerte meg a „Copát"

A dél-amerikai bajnokság, későbbi nevén a Copa América történetében 1939-ben fordult elő először, hogy nem a „nagy hármasból" került ki a győztes. Némi magyarázatot ad a „Hogyan történhetett ilyesmi?" kérdésre az a tény, hogy sem a brazil, sem (a sorozat történetében először) az argentin csapat nem vett részt a január közepétől négy héten át Peruban megrendezett tornán. Az uruguayiak ellenben indultak, s minden meccsüket megnyerték az utolsó játéknapig. Ugyanilyen kiválóan szerepelt a perui válogatott is. A zárómeccs előtt biztossá vált, hogy Paraguay végez a harmadik, Chile a negyedik, s az újonc Ecuador az ötödik helyen. A tulajdonképpeni döntőben az uruguayi védők nagyon vigyáztak az addig már hét gólt is szerző Teodoro „Lolo" Fernandezre. Közben nem ügyeltek arra, hogy két társa, Alcalde és Bielich szabadon ficánkol. Mindketten bevették a Celeste kapuját, így Pablo Porta hiába szépített később, Peru megnyerte a tornát. A győztes gárdában csak hazai klubból beválogatott futballista szerepelt, a szövetségi kapitány, Jack Greenwell angol volt. A korábban hét esztendőn át a Barcelonát dirigáló tréner a polgárháború elől először Törökországba, majd Dél-Amerikába menekült. Peruban szép sikerrel irányította az Universitariót, aminek köszönhetően felkérték a válogatott vezetésére is. Jól tették. Mindmáig ő az egyetlen európai, aki megnyerte a szubkontinens bajnokságát.

Berija dühbe gurult, miután kikapott a Dinamo Tbiliszi

- ***A magyarok elleni győzelem után megszűnt a lengyel futball***
- ***A háború miatt nem rendeztek bajnokságot Angliában***
- ***Még Giuseppe Meazza betegségét is elbírta az Ambrosiana***

„Ostatni mecz”. (Utolsó mérkőzés.) A lengyel futballzsargonban nem kell többet hozzátenni, mindenki tudja, hogy az 1939. augusztus 27-i, magyarok elleni győztes találkozó a téma. A bő egy évvel korábban vébéezüstérmet nyert ellenféllel szembeni 4:2 óriási sikernek számított (ahogyan ők emlékeznek rá: „Ez a magyaroknak csak egy volt a sok meccs közül, nekünk az addigi futballtörténelmünk egyik legnagyobb diadala), ám alkalmasint a történelmi események emelték a találkozót felejthetetlenné.”

Négy nappal a mérkőzés előtt a szovjet és a német külügyminiszter Moszkvában aláírta a Molotov–Ribbentrop-paktumot, amely a két szignáló ország egymással kötött meg nem támadási szerződése volt. Szeptember elsején, tehát öt nappal a varsói futballmeccs után, a náci Németország lerohanta Lengyelországot. A varsói sportnapilap, a *Przegląd Sportowy* a magyarok elleni mérkőzés napján megjelentetett főcíme (*Bez szans, ale z wolą walki, Esélytelenül, de készen a harcra*) új értelmet nyert a történelem pusztító viharában. A nyár közepe óta a lengyel csapatot segítő skót, Alex James (a Chapman-érában az Arsenal híres játékosa) már a meccs előtt elmenekült Varsóból, talán megsejtette, hogy valami készül. Ő megúszta, Lengyelország nem. A győzelem feletti örömben lubickoltak a szurkolók, Józef Kałuża szövetségi kapitány már gondolatban a szeptember 3-ra lekötött, bolgárok elleni randevúra pontosította a keretet. Sűrűnek tűnt a program, a lengyelek szeptember hatodikára Jugoszláviába lettek volna hivatalosak, sőt huszonnegyedikére az A-csapatnak a románok ellen hazai, a B-nek a finnek ellen idegenbeli fellépést terveztek. Egyikből sem lett semmi.

A lengyel válogatott a magyarok elleni válogatott mérkőzés előtt

Kazimier Glabisz tábornoknak, a PZPN (a lengyel szövetség) elnökének lett igaza, aki azt mondta a magyarok elleni

meccs utáni banketten: „Ki tudja, talán ez volt az utolsó mérkőzés a háború előtt?" Fél hónappal azt követően, hogy Németország lerohanta országa egy részét, a Szovjetunió is támadást intézett ellene. Lengyelország eltűnt a térképről. Az 1939-es labdarúgó-bajnokságot nem tudták befejezni, különben a támadás kezdetekor a korszak legerősebb gárdája, a Szabó Péter gondjaira bízott Ruch Chorzów vezette a táblázatot. A megszállók – Felső-Szilézia kivételével – betiltották a lengyel sportklubokat, s csak azon játékosoknak engedélyezték pályafutásuk folytatását, akiknek neve szerepelt az úgynevezett Volklistén. (Egyszerűen: akik hajlandóak voltak magukat németnek vallani.) A Harmadik Birodalom részévé lett nyugat- és közép-lengyel területre való volt a lembergi Pogoń kivételével minden élvonalbeli alakulat, elképzelhető hát a veszteség. Felső-Sziléziában az egyesületek folytathatták működésüket, de csak német név alatt. Így lett a legerősebből, a Ruch Chorzówból Bismarckhütter SV 99.

Németországban a háború ellenére is lebonyolították az 1939–1940-es bajnokságot. Az előző idényhez hasonlóan 18 Gauligában rendeztek területi selejtezőket, köztük Ostmarkban (a hajdani Ausztriában), Pomerániában, Kelet-Poroszországban, Sziléziában, a Szudétavidéken. Az országos döntőbe jutott csapatok közül ötnek a városa (Bécs, Szczecin, Gliwice, Kalinyingrád, és Kraslice) ma nem Németország, hanem Ausztria, Lengyelország, Csehország vagy Oroszország része. Az elődöntőbe közülük már csak egy, a bécsi Rapid jutott be, a Schalke 04, a Dresdner SC és a Waldhof Mannheim társaságában. A berlini Olimpiai Stadionban (95 000 néző előtt) a gelsenkircheni „királykékek" Ernst Kalwitzki góljával 1:0-ra meg-

KÖZÉP-EURÓPAI KUPA, 1939 ÉS 1940

Magyar belügy lett a döntő

Az 1939-es, a korábbiaknál jóval gyorsabban megrendezett, június-júliusban „lezavart" KK-sorozat döntőjébe két magyar csapat jutott. Először vívták azonos nemzetbeli klubok a finálét. A Ferencváros a Sparta (2:3, 2:0) és a Bologna (1:3, 4:1), az Újpest az Ambrosiana (1:2, 3:1) és a belgrádi BSZK (2:4, 7:1) testén át jutott a végjátékba. Érdekes, hogy mindkét alakulat elveszítette mindkét szakaszban az első mérkőzését, mégis fordított. Többnyire hazai pályán, illetve a Fradi egyszer Prágában. A finálében ellenben a lilák éppen az Üllői úton vágták ki a rezet, s döntötték el a kupa sorsát már az első 90 perc alatt. Ez volt Guttmann Béla első nagy edzői sikere.

1940-ben már nemcsak a prágai és a bécsi, hanem az olasz csapatok sem indulhattak a sorozatban. Az úgynevezett kis KK-ban a Ferencváros és a Hungária rajtolt, de nem sokkal a bukaresti Rapid elleni találkozók után a kék-fehér klub is bejelentette önfeloszlatását. A Fradi és a román együttes jutott végül a fináléba, ám azt már nem tudták lejátszani. A nemzetközi helyzet fokozódott…

1939-es kiírás

Döntő, 1. mérkőzés

Ferencváros–Újpest 1:4 (0:2)
1939. július 23., Üllői út, 12 000 néző. Jv.: Gustav Krist (cseh)
Ferencváros: Háda – Tátrai, Szoyka dr. – Magda, Sárosi III, Lázár – Táncos, Kiss, Sárosi dr., Toldi, Gyetvai
Újpest: Sziklai – Futó, Fekete – Szalay, Szűcs, Balogh – Ádám, Vincze, Zsengellér, Kállai, Kocsis
Gólszerzők: Zsengellér (9. 74.), Kocsis (10., 53.), Sárosi dr. (73.)

verték a kiváló erőkkel, köztük a kapussal, Willibald Kreß-szel, a későbbi legendás edzővel, Helmut Schönnel, valamint a hajdanán Richárd királynak becézett Richard Hoffmann-nal felálló drezdaiakat. Utóbbi (amellett, hogy úgy játszotta le pályafutása utolsó bő évtizedét, hogy egy balesetben elveszítette a jobb fülét) arról is nevezetes volt, hogy a kontinensről származó futballisták közül elsőként lőtt mesterhármast az angol válogatottnak. Az ötödik bajnoki elsőségét megszerző Schalkében továbbra is főszerepet játszott a két „régi motoros", Fritz Szepan és Ernst Kuzorra, valamint a középgenerációt képviselő Otto Tibulski, Ernst Kalwitzki és Hans Klodt, de színre lépett az új nemzedék, amelyet Herbert Burdenski, Willi Schuh és Bernhard Füller képviselt. A Schalke Klodt – Bornemann, Hinz – Füller, Tibulski, Burdenski – Eppenhoff, Szepan, Kalwitzki, Kuzorra, Schuh összeállításban nyerte meg a döntőt. Ismét erős csapata volt a Nürnbergnek, az 1939-es Tschammer-Pokal döntőjében (már 1940 áprilisában) 2:0-ra megverte a Waldhof Mannheimet. Mindkét gólt Max Eiberger szerezte.

Franciaországban és Angliában a II. világháború átírta a szokásos futballmenetrendet. A Division 1-ben az első fordulót augusztus 27-re írták ki, azt le is játszották. Szeptember 3-án azonban Franciaország (és Nagy-Britannia) belépett a háborúba, s ez természetesen valamennyi előzetes forgatókönyvet megváltoztatta. Minden bajnokságot azonnal felfüggesztettek, az FFF, a szövetség a hónap végén felbontotta az összes profi szerződést. Később három zónába sorolták a csapatokat (dél-nyugati, dél-keleti, északi), ezekben két bajnoksá-

2. mérkőzés

Újpest–Ferencváros 2:2 (0:2)
1939. július 30., Megyeri út, 15 000 néző. Jv.: Generoso Dattilo (olasz)
Újpest: Sziklai – Futó, Fekete – Szalay, Szűcs, Balogh – Ádám, Vincze, Zsengellér, Kállai, Kocsis
Ferencváros: Pálinkás dr. – Tátrai, Szoyka dr. – Sárosi III, Polgár, Lázár – Bíró, Toldi, Sárosi dr., Kiszely, Gyetvai
Gólszerzők: Kiszely (15. 29. – az elsőt 11-esből), Ádám (54.), Balogh (82.)

Kupagyőztes az Újpest, 6:3-as összesítéssel.

A Bécsben piacra dobott kiadvány címlapján ugyan nem tökéletes az újpesti játékosok neveinek leírása – de talán nem is ez a lényeg. Fontosabb, hogy a lila-fehéreké lett 1939 nyarán Közép-Európa legjobb klubcsapata

got rendeztek. Északon a Rouen végzett az élen, délen a nyugati első Girondins de Bordeaux legyőzte a legjobb keletit, az OGC Nice-t. Az egységes kupasorozatot ellenben lejátszották, a Parc des Princes-ben a párizsi Racing Club 2:1-re megverte az Olympique Marseille-t. Máthé Gyula és az OM-ből érkezett Weiskopf-Virág Ödön a győztes, a játékos-edző Eisenhoffer József a vesztes oldalon szerepelt.

Angliában is megkezdődött az idény, az élvonalban három forduló után a még százszázalékos Blackpool vezette a tabellát. Miután az ország hadat üzent a németeknek, minden sportesemény rendezését megtiltották, biztonsági okokból. Meg talán a rossz tapasztalat miatt: az első világháború idején óriási vitát generált, hogy ameddig „az ifjúság jobbik fele" a harctéren ontotta a vérét, kortársaik a labdát kergették. Még társadalmi ellentétet is szült a helyzet, tekintve, hogy a profi futball bázisát addigra már a munkásosztály gyermekei képezték.

1939-ben a Football League és a szövetség, az FA egyetértett a „stoppal", s felbontotta minden játékos szerződését. Néhány hét alatt valamelyest változott a helyzet, enyhült a szigor.

Török Péter megvilágította a döntés hátterét a *6:3 futballmagazin 2005. decemberi* számában. Először idézett az elhíresült dokumentumból: „A kormányzat annyi rekreációs és sporttevékenységet kíván biztosítani a a fiatalságnak, amennyit csak a háborús kényszerhelyzetben tud." Majd a kiváló újságíró és futballtörténész némi malíciával hozzátette: „Minő pompás áthallás! Hiszen a szovjet GTO, majd jeles epigonja, a magyar MHK ugyanezzel az alig leplezett sumáksággal rukkolt elő. Országos méretű, kötelező jellegű, rendszeres testedzéssel gondoskodni arról, hogy a hadsereg megfelelő mennyiségű és minőségű emberanyagot kapjon, ha a szükség úgy kívánja."

A helyi rendőrség engedélyével újra lehetett mérkőzéseket rendezni, igaz, szigorúan szabályozták a nézők lehetséges számát. A klubok fizethettek ugyan meccspénzt a játékosoknak, de azt 30 shillingben maximálták. A katonai szolgálatot teljesítők helyére lehetőség nyílt vendégjátékosok (guest players) alkalmazására. Az 1939–1940-es bajnoki idényt nem folytatták, helyette tíz területi csoportba osztották a jelentkező csapatokat, hogy az utazásokat a minimálisra csökkentsék. A tíz csoportgyőztes a Chesterfield, a Wolverhampton Wanderers, a Huddersfield Town, a Bury, az Arsenal, a QPR, a Tottenham Hotspur, a Crystal Palace, a Plymouth Argyle és a Stoke City lett. Tavasszal két hónap alatt lejátszottak egy kupasorozatot, ebben nem léphettek pályára vendégjátékosok. Az úgynevezett Football League War Cup döntőjében – részben a néhány nappal korábban elveszített dunkerque-i csatából evakuáltak közül kiválasztott nézők szeme előtt – a West Ham United 1:0-ra legyőzte a Blackburn Roverst. A megmenekültek között volt Wilf Mannion, későbbi 26-szoros angol válogatott csatár is, akinek korábban a halálhírét keltették, szerencsére tévesen. Mannion végigharcolta a háborút, Franciaországon kívül Egyiptomban és Olaszországban is csatázott, s közben, ha meg hazatért Angliába, játszott a válogatottban a skótok ellen (1942). Egyiptomban – tudtuk meg *Török Péter* kollégánktól – olyan sok futballista verődött össze, hogy alkalmi félprofi ligát szerveztek. Az első kiírásban a jugoszláv partizánok érdemelték ki a fődíjat, két hordó sört.

A Wembley-be annak ellenére kiment több mint 42 000 ember, hogy a Luftwaffe légitámadásától lehetett tartani. A „kalapácsosok" csapatkapitányának, Albert Victor Alexandernek az Admiralitás első embere adta át a trófeát. A győztesek, tekintettel a háborús időszakra, a stadionban nem ünnepeltek. Azért a West Ham néhány játékosa elment a pályájukhoz közeli Boleyn Tavernbe néhány pint sört felhajtani.

Az angol válogatott öt (!) meccset is játszott az 1939–1940-es idényben, hármat a walesiek, kettőt a skótok ellen. 1940. május 15-én 75 000 néző előtt rendezték a Hampden Parkban a Skócia–Anglia találkozót.

Ha már a legjobbak meccseinél tartunk: érdemes megemlíteni, hogy azokban a napokban, amikor a szövetségesek súlyos vereséget szenvedtek Dunkerque-nél, Párizsban látványos futballgálákat rendeztek az angolok és a franciák között! A vendégeket olyan kiváló játékosok képviselték, mint Stan Cullis, Tommy Lawton, Wilf Copping, Denis Compton és Joe Mercer.

Skóciában elkezdték a szezont, aztán az angoléhoz hasonlóan alakult az ottani futballélet. A (nem hivatalos) keleti és északi ligát a Falkirk, a nyugati és délit, valamint a Scottish Emergency Cupot a Rangers nyerte meg. Belgiumban és Norvégiában sem fejezték be a bajnokságot.

A Szovjetunióban 1939-ben a Vörös téren tartottak labdarúgó-mérkőzést. Mindössze másodszor… Az elsőre még három évvel korábban egy látványos sportbemutató keretében kerül sor. Ahogyan *Horváth Gábor* felidézte a *Népszabadság 2013. július hetedikei* számában: „1936. július 6-án hetvenötezer sportoló mutatta be tudását a szeretett Sztálinnak, aki a Lenin-mauzóleum mellvédjéről nézte, ahogy a tornászok menet közben szaltóznak, a bokszolók huszonnyolc ringet visznek a vállukon, amelyekben egy-egy pár meccsel, teherautókra szerelt jégpályákon műkorcsolyázók pörögnek, a macskakövön még egy mozgó uszoda is végiggördült, amelyben úszók rótták a (kissé rövid) hosszakat. A legnagyobb meglepetés a végére maradt: Nyikolaj Sztarosztyin zászlójelére a GUM áruház oldalán a tér egész hosszában több száz ifjú jelent meg, és kiterítettek egy addig fenyőágakkal eltakart, hatalmas szőnyeget. A nemezből összevarrt, zöldre festett »műfüvet« a Szpartak sportolói készítették hetek szorgos munkájával: a kilencezer négyzetméter mintegy négyezer darabból állt össze. Három perc alatt gördítették le, állították fel rá a kapukat és a szögletzászlókat. A szőnyegen atlétikai pálya, még sárgára festett »ugrógödör« is volt, hiszen először a futók és az ugrók mutatták be tudásukat. A futballra összesen tizenöt percet szántak, a Sztálin mellett álló Koszarjov bal kezében egy fehér zsebkendőt szorongatott; ezzel kellett jeleznie, ha a sport nagy barátjának arcán netán az unalom jelét vélte volna felfedezni.

Futballisták a Vörös téren attól rettegtek, mit szól a látottakhoz Sztálin

Sztálin addig sosem volt futballmeccsen, nem lehetett kiszámítani a reakcióját. Sztarosztyin gondosan megtervezte a negyedórás bemutatót, a sportág minden szépségét felvonultatták, egymást követték a cselek, lövések, fejesek, védések, gólok. Ahogyan emlékirataiban tollba mondta, »bunda« volt, vagy inkább színjáték, de Sztálin ezt nem tudta, lelkesen tapsolt, szemlátomást tetszett neki a játék, Koszarjov nem lengette a zsebkendőt. A forgatókönyv végére érve Nyikolaj a játéktéren fel s alá rohangálva rendezte a további esemé-

Oroszországból kaptuk ezt a különleges felvételt, amely arról tudósít, hogy 1940 elején futballoztak az Arktiszon, az Északi sarkon. Aláírása szerint a kutatók körülbelül mínusz negyven fokban rúgták a labdát. Nem sok meccset játszhattak nagyobb hidegben…

nyeket: »Vologya, most te jössz!« Sztyepanov pedig elfutott, és nagy gólt lőtt a felső sarokba, Ivan Rizskov kapus hiába úszott a levegőben, mire hatalmas taps tört ki. A bemutatónak 43 perc után vetettek véget, a Szpartak első csapata 4:3-ra győzte le a tartalékokat."

1939-ben már csak 2×15 percet játszottak, a kor legerősebb két moszkvai alakulata, a Szpartak és a Dinamo nem bírt egymással. Mindazonáltal a mauzóleum tövében futballozni különleges lehetett. Ám messze nem ez volt az esztendő futballtörténete. A Szovjetunió Kupája (Kubok SZSZSZR) 1939-es sorozatának elődöntőjében, szeptember 9-én a Szpartak Moszkva 1:0-ra megverte a Dinamo Tbiliszit. Fontosak a dátumok, ezért is hangsúlyozzuk a továbbiakban is: szeptember 12-én a moszkvaiak 70 000 néző előtt megnyerték a leningrádi Sztalinyec elleni döntőt is. Igen ám, de a grúz vezetők tiltakoztak, hogy a Szpartak elődöntőbeli gólja szabálytalan volt, Andrej Protaszov lövése után a kapus még a vonal előtt elcsípte a labdát. A szövetség (állítólag Andrej Zsdanov PB-tag, a későbbi legendás-hírhedt kultúrpolitikus sugallatára) újrajátszást rendelt el. A Szpartak szeptember 30-án megint megverte a Dinamo Tbili-

Akimov, a Szpartak egyik kapusa korlátlan úr tizenhatosa légterében

szit – Lavrentyij Berija, aki természetesen a grúz belügyiseknek szurkolt, dúlva-fúlva elrohant a harmadik gólt látva –, így aztán az egyszer már megnyert finálét nem kellett újrajátszani. Érdemes megemlíteni, hogy a sportpolitika ügyelt arra, hogy a sorozat valóban a Szovjetunió, s ne csak néhány tagköztársaság kupája legyen. A bajnokság A- és B-csoportjában szereplő 37 együttesen kívül indulhatott további 12 gárda, ha úgy tetszik, földrajzi alapon. Így került a mezőnybe (mások mellett) Türkmenisztán, Tádzsikisztán, Kazahsztán, Kirgízia, Üzbegisztán és Örményország regionális kupasorozatának győztese is. Az már a kor erő- és finanszírozási viszonyainak jellemzője, hogy az említett hat tagköztársaságból ötben egy Dinamo-csapat harcolta ki az indulást. Közülük a sztálinabadi (ma a várost Dusanbénak hívják) legénység a legjobb nyolcig is eljutott.

A Szpartak (alaptizenegye: Zsmelkov – Viktor Szokolov, Vaszilij Szokolov – Malinyin, Andrej Sztarosztyin, Tucskov – Protaszov, Sztyepanov, Szemjonov, Alekszej Szokolov, Kornyilov) megnyerte a bajnokságot is, négypontos előnnyel végzett a nagyon erős Dinamo Tbiliszi előtt. A legjobb támadósora a harmadik CDKA-nak volt, a katonacsapat 68 góljából huszonegyet Grigorij Fedotov, tizennyolcat pedig Szergej Kapelkin szerzett. A bajnokcsapat mesterlövészeként Viktor Szemjonovot (18), a grúzok ászaként a legendás Borisz Pajcsadzét (19) ünnepelték. Ez volt a szovjet bajnokságok történetének első idénye, amely előtt nem növekedett, hanem csökkent a létszám. A huszonhatos mezőny tarthatatlannak bizonyult, maradt 14 gárda az élvonalban.

A Szpartak, a Szovjetunió bajnoka. Felső sor, balról: Malinyin, Sztyepanov, Glazkov, A. Szokolov, Protaszov, V. Szokolov, Artyemjov, Guljajev. Elöl: Tucskov, Vasz. Szokolov, Szemjonov, Kornyilov, Akimov, Zsmelkov, A. Sztarosztyin

Olaszországban az előző két idény bajnokának vetélkedéséből az Ambrosiana-Inter került ki győztesen. A milánói fekete-kékek három ponttal előzték meg a Bolognát. A harmadik helyre az évtized első felének „uralkodója", a Juventus futott be. (Az a trió zárt a képzeletbeli dobogón, amelyik a ligarendszerű bajnokság bevezetése óta aranyérmes tudott lenni.) *Misur Tamás* a *Nagy olasz futballkönyv* című munkájában kiválóan összefoglalta a szezon legfontosabb történéseit. Megemlíti, hogy folytatódott a szenzációs sorozat, az „Inter" 1910, 1920 és 1930 után 1940-ben is bajnok lett. Annak ellenére, hogy két kétszeres világbajnoka közül Giuseppe Meazza a bal lábfejében jelentkező keringési problémák miatt az egész idényt kihagyni kényszerült, Giovanni Ferrari pedig mindössze nyolc mérkőzésen játszott. Helyettük az ugyancsak világbajnok (egyébként argentin származású, tehát oriundo) Attilio Demaría bizonyult a csapat legjobbjának. A bécsi születésű Tony Cargnelli által irányított gárda ősszel szeszélyesen, tavasszal nagyszerűen szerepelt, de miután az utolsó előtti fordulóban kikapott a Novarától, a scudettóról, a bajnoki jelvényről a befejező játéknap döntött. Mint *Misur Tamás* kiemeli, ez éppen 1940. június 2-a volt, az a nap, amelyen Benito Mussolini bejelentette, hogy Olaszország, Németország szövetségeseként, belép a világháborúba. A meccs, a sorsolás adta véletlen szerencsére, valójában bajnoki döntő volt, az első és a második helyre esélyes két sztárcsapat találkozott. Az

Ambrosiana-Inter egypontos előnnyel várta a találkozót, tehát a döntetlen is elég lett volna a számára. Ferraris II góljával a fekete-kékek a 9. percben előnybe kerültek, s ezt, noha a Hermann Felsner által edzett Bologna nagy erőfeszítéseket tett az egyenlítésért, meg tudták tartani. A bajnokcsapat leggyakrabban a Peruchetti (23) – Poli (18), Setti (26) – Locatelli (29/1), Olmi (23), Campatelli (30/2) – Frossi (26/7), Demaría (29/12), Guarnieri (22/15), Candiani (22/8), Ferraris II (28/7) tizeneggyel játszott. További tizenegy futballista, köztük Giovanni Ferrari lépett még pályára az idény során. Az Ambrosiana három idényen belül másodszor lett aranyérmes, a köztes idényben pedig elhódította az Olasz Kupát. A két évvel korábban diadalt aratott alapcsapatból Peruchetti, Setti, Locatelli, Olmi, Frossi és Ferraris II játszott főszerepet az 1939–1940-es sikerben. Meazzát kiválóan helyettesítette Umberto Guarnieri, aki a bolognai Puricellivel holtversenyben második lett a góllövőlistán, az AC Milano csatára, Viola József és Bánás József játékosa, Aldo Boffi mögött. A piros-feketék örök-góllövőlistáján Gunnar Nordahl, Andrij Sevcsenko, Gianni Rivera és José Altafini mögött mindmáig ötödik Boffit mára méltatlanul elfeledte a futballvilág, noha a második világbajnoki cím és a háború közötti évek legjobb góllövőjének számított a Serie A-ban. 1939-ben (az éra másik mesterlövészével, Ettore Puricellivel holtversenyben), 1940-ben és 1942-ben is gólkirály lett. Az Olasz Kupa csupán hatodik kiírását a Fiorentina nyerte meg (a döntőben 1:0-ra verte a Genovát), megszületett a „violák" történetének első bravúrja.

Spanyolországban a viszonylag rövid (december elejétől április végéig tartó) bajnoki szezon meglepetést hozott. A minden hazai mérkőzését „albérletben", főleg a Chamartínban játszó Athletic Aviación Club (mai nevén az Atlético Madrid) megszerezte az első bajnoki címét. (1939-ben egyesült az Athletic Club de Madrid és a zaragozai Aviación Nacional.)

A történet érdekessége, hogy a fővárosi egyesület tulajdonképpen nem is lett volna jogosult az élvonalbeli indulásra, miután az Osasunával együtt kiesett a Primera Divisiónból a polgárháborút megelőző utolsó évben. Mégis benevezhetett az újrakezdést jelentő idényben a legmagasabb osztályba, mert az Oviedo pályája annyira megrongálódott, hogy meccsrendezésre alkalmatlanná vált. A szövetség ezért úgy döntött, hogy az asztúriai gárdának ad egy év „halasztást", s ha most nem is engedi elindulni, automatikusan visszaveszi a következő, az 1940–1941-es szezon előtt. A megüresedett helyért az Athletic Aviación és az Osasuna vívott egy „kései osztályozót", azt a „repülősök" 3:1-re megnyerték. Az új bajnokcsapat edzője a húszas-harmincas évek világklasszis kapusa, Ricardo Zamora

Az Athletic Aviación. Hátul, balról: Aparicio, Tabales, Mesa. Középen: Urquiri, Germán, Machín. Elöl: Enrique, Gabilondo, Elícegui, Campos, Vázquez

volt. Az alaptizenegyet Tabales, Aparicio, Mesa, Blanco, Enrique, Germán, Gabilondo, Machín, Vázquez, Elícegui és Campos alkotta. További tíz futballista (köztük három külföldi születésű, az argentin Bachiller és a kubai származású, de honosított, a következő évadban a spanyol válogatottba is bekerült Arencíbia) szerepelt még, de egyiküknek sem jutott hét mérkőzésnél több. Zamora fiatal és tapasztalatlan gárdából faragott bajnokcsapatot, mindenkinek ez volt az első nagy sikere, beleértve az 1934-es világbajnokságon járt Elíceguit is. Az Athletic Aviación legnagyobb riválisa az 1939-ben kupagyőztes Sevilla és a rengeteg jó labdarúgója elvesztése ellenére is erős Athletic Bilbao volt. A baszkok két kiváló, egyaránt 1909-es születésű, tehát akkor már harmincon túli csatára közül Victorio Unamuno megszerezte a gólkirályi címet (20), ám kitett magáért Guillermo Gorostiza (16) is. Az 1940-es kupasorozat trófeáját, a Copa del Generalísimót hosszabbításban a CD Español szerezte meg a Madrid FC ellenében (3:2).

A spanyol bajnok Gabilondo, Germán, Machín triója

A Cseh-Morva Protekturátus bajnokságát, a Národní Ligát a 22 mérkőzésen 107 gólig jutó Slavia Praha nyerte meg. „Pepi" Bican 50 találattal lett gólkirály. Az önálló szlovák ligában az ŠK Bratislava győzött. Dániában a Kjøbenhavns Boldklubot, Görögországban az AEK Athént, Hollandiában a Feyenoordot, Portugáliában az FC Portót, Romániában a bukaresti Venust, Svédországban az IF Elfsborgot, Svájcban a Servette-et, Jugoszláviában Bukovi Márton csapatát, a zágrábi Građanskit avatták bajnokká. Érdemes megjegyezni, hogy Portugáliában az első négy helyezettnél öt honfitársunk dolgozott. A bajnokot Siska Mihály, a második

A Slavia Praha. Balról: Kopecký, Jezbera, Průcha, Vacek, Černý, Sova, Bican, Vytlačil, Daučík, Bouška, Deršák

Sportingot Szabó József és Konrád Jenő, a harmadik Belenensest Hertzka Lipót, a negyedik SL Benficát Biri János irányította.

Argentínában az első forduló rangadójának, a Boca Juniors–Independiente klasszikusának díszvendége Jules Rimet, a FIFA elnöke volt. A szezon végén ismét az Independientét ünnepelték a szurkolók. Mind a „vörösök" (Fernando Bello – Fermín Lecea, Sabino Coletta – Luis Franzolini, Raúl Osvaldo Leguizamón, Celestino Martínez – Juan José Maril, Vicente de la Mata, Arsenio Erico, Antonio Sastre, Juan José Zorrilla), mind a River Plate túljutott a százgólos határon. Újból Erico nyerte meg a gólkirályi címet, 40 találattal. A paraguayi mögött egy baszk, Ísidro Lángara (San Lorenzo) végzett a második helyen. Egy másik remek baszk futballista, Ángel Zubieta is ebben az idényben mutatkozott be az argentin élvonalban, majd 1952-ig 352 mérkőzést vívott a San Lorenzo mezében. Hosszú évtizedeken át ő volt a legtöbb bajnoki meccset maga mögött tudó légiós Argentínában, immár az uruguayi Jorge José González a csúcstartó. A Rivernek megszakadt egy nagy sorozata: az 1936-os bajnokság 4. fordulójától az 1939-es 12. fordulójáig valamennyi (92) bajnoki meccsén szerzett gólt. Akadt egy negatív rekord is: az Argentinos de Quilmes a 34 mérkőzésén csupán négy pontot kapart össze, miközben 148 gólt kapott.

Uruguayban a Nacional és a Peñarol azonos pontszámmal végzett a körmérkőzéses idény végén, majd bajnoki döntőt vívott egymással. Ebben az „égszínkékek" 3:2-re győztek. Ezen a találkozón Héctor Castro, a húszas évek legendás csatára dirigálta a bajnokot, a skót William Reaside-tól vette át a marsallbotot. Ez volt a Nacional nagy sorozatának első állomása: öt év alatt öt bajnoki arany! Ebben a periódusban a 96 mérkőzéséből hetvenhetet megnyert, kilencszer játszott döntetlent, s csupán tíz meccsét bukta el.

Brazíliában a riói bajnokságot, a campeonato cariocát a Flamengo nyerte meg, Flavio Costa irányításával, a Yustrich – Domingos da Guía, Nílton – Artigas, Volante, Médio – Sá, Valido, Leônidas da Silva, Gonzalez, Jarbas összeállítású legénységgel. Tizenkét éves szünet után lett ismét Rio de Janeiro legjobbja a Fla! São Paulo államban továbbra is tartott a Corinthians egyeduralma, sorozatban harmadszor szerezte meg a bajnoki címet. A húsz mérkőzésükből tizenhetet megnyerő fehér-feketék hat ponttal hajrázták le a Palestra Italiát, tízzel a Portuguesát.

A Flamengo játékosai felsorakoztak Flávio Costa edző mögé. Balról: Yustrich, Artigas, Nilton, Domingos da Guía, Volante, Médio, Sá, Valido, Leônidas, Gonzalez, Jarbas

A Luftwaffe a teli stadionokat nem támadta

- ***Ostmark Gauliga adta a harmadik birodalom bajnokát***
- ***A kupagyőzelem a velencei futball legnagyobb sikere volt***
- ***Villanyfényes meccset rendeztek a Dinamo-stadionban***

A második világháború második szezonjában az angol futballelit jelentős része, mondjuk úgy, sporttisztként, kiképzőként (physical training instructor) teljesített szolgálatot a hadseregben. Emellett futballoztak is. Már az előző esztendőnél is tettünk említést bemutató meccsekről, és továbbra is rendeztek hivatalos válogatott találkozókat, illetve hadibajnoki klubmérkőzéseket.

A labdarúgásnak szerencséje volt: Winston Churchill maga is nagyon pártolta, hogy a rettenetes korszakban a szórakozást jelentő összecsapásokat folytassák. „A futball jót tesz a nemzet lelkiállapotának" – jelentette ki, vélhetően két szivarpöfékelés között. A miniszterelnök, akinek ismert a viszonyulása a testkultúrához (No sport!), fontosnak érezte, hogy az 1941 őszi, Anglia–Skócia rangadó előtt személyesen, a gyepen rázzon kezet a játékosokkal. Nem kevesebb mint hét minisztere kísérte őt el a Wembley-be. (Azért ne vegyük túlontúl komolyan Sir Winston fenti kijelentését, hiszen kadétként maga is sportolt, kitűnően vívott, lovagolt, úszott és lovaspólózott.) A háromoroszlánosok egyébként 1941 tavaszán négy találkozót is vívtak, kettőt Angliában, kettőt pedig vendégként. Mindannyiszor a skót vagy walesi csapat volt az ellenfél. Érdekes, hogy a két hazai meccset Newcastle-ba és Nottinghambe vitték. A négy összecsapást közel 140 000 néző figyelte a helyszínen. „A kezdetben elmaradozó (elbújó) focikedvelők rájöttek, hogy Göring légimarsall pilótái nem bántják a focit. A szurkolókkal teli stadion tabu volt a német bombázók számára" – hívta fel a figyelmet *Török Péter 2005. decemberi*, a *6:3 futballmagazin*ban megjelent cikkében. 1940 szeptembere és 1941 máju-

Winston Churchill üdvözli az angol játékosokat

Tipikus felvétel a háborús évekből: egyenruhás nézők (is) igyekeznek futballmeccsre, a Stamford Bridge-re

sa között a Luftwaffe 127 jelentős légitámadást intézett brit objektumok ellen, ezek közül 71-nek a célpontja London volt, de bombázta Liverpoolt, Plymoutht, Birminghamet, Bristolt, Glasgow-t, Southamptont, Coventryt, Hullt, Portsmoutht, Manchestert, Sheffieldet, Belfastot, Newcastle-t, Nottinghamet és Cardiffot is. A legtöbb kárt London szenvedte el, a mintegy kétmillió lakhatatlanná vált ház közel hatvan százaléka volt fővárosi. Hatvanezer civil halt meg, nyolcvanhétezren súlyosan megsebesültek – több mint felük Londonban. A stadionok közül a Selhurst Park, a The Den, sőt a Highbury is telitalálatot kapott, az Arsenal éveken keresztül a nagy rivális Tottenham pályájára kényszerült albérletbe. Úgy járt, mint Manchesterben a United, amelynek otthona, az Old Trafford ugyancsak használhatatlanná vált, így a „vörös ördögök" kénytelenek voltak a Maine Roadra, a Cityhez bekéredzkedni.

Az 1940–1941-es szezonban már „csak" két területi csoportban (Northern Regional League, Southern Regional League) játszottak a csapatok, fent 36, lent 34 együttes. Szó sem lehetett a hagyományos értelemben vett bajnoki fordulókról, akadt olyan alakulat, mint a Coventry vagy a Swansea, amelyik csak tíz, ám olyan is, mint a Liverpool FC, amelyik 37 meccset vívott. A valójában sehol sem jegyzett végtáblázat így aztán nem is a megszerzett pontok, hanem a gólarány alapján alakult ki, délen a Crystal Palace FC, északon a Preston North End „nyert". Utóbbi az utolsó fordulóban biztosította be a sikerét azzal, hogy 6:1-re megverte a Liverpoolt. A bravúr szinte egyedül a 19 éves Andrew McLaren érdeme volt, mind a hat gólt ő lőtte. A csatár később négyszer játszott a skót válogatottban. Vitathatatlan, hogy a Preston North End volt az idény csapata: megnyerte a kupasorozatot is, ami a Football League War Cup nevet viselte. A Preston 60 000 (!) néző előtt 1:1-et játszott a Wembley-ben az Arsenallal, majd a blackburni Ewood Parkban 2:1-re győzött az újrázásban.

Az 1941-es angol–skót meccs a Wembley-ben. Dawson, a vendégek kapusa igyekszik hárítani

Nagyon gyakran cserélődött a csapatok összeállítása, a Notts County például 132 futballistát foglalkoztatott az idényben. Ennek az is oka volt, hogy a többi klubhoz hasonlóan a nottinghamiekkel is előfordult, hogy egyik-másik idegenbeli mérkőzésük helyszínén kiderült, nincsenek elegen. Ilyenkor a nézők közül toboroztak játékosokat.

Az angol labdarúgó-szövetség a háború után kiadott *Victory was the Goal* című kiadványa szerint 1939 szeptemberétől a Wolverhamptonból 91, a Liverpoolból 76, a Huddersfield Townból 65, a Leicesterből 63, a Charltonból 62, a Prestonból 55, a Burnley-ből 52, a Sheffield Wednesdayből 50 tag csatlakozott a regimenthez.

Aldershotban a pálya, a Recreation Ground mellett épült fel a hadsereg altisztképző központja, ahol rengeteg válogatott játékos szolgált kiképzőként, instruktorként. Így fordulhatott elő, hogy a békeidőben harmadik ligás csapat mezét olyan legendás futballisták viselték, mint Joe Mercer, Tommy Lawton, Stan Cullis, Billy Wright, Bert Sporton vagy éppen Matt Busby. Tommy Lawton, aki végigjátszva a háborús éveket, az úgynevezett war time international mérkőzéseken (a háromoroszlánosok 1939 és 1945 között vívott, nem hivatalos találkozóin) 23 meccsen 24 gólt lőtt, különleges „kalandok" részese is volt. Skóciában, a mézeshetei alatt keresett némi aprópénzt azzal, hogy beszállt játszani a Mortonba, de az is előfordult, hogy karácsonykor délelőtt az Evertonban, délután pedig a Tranmere Rovers csapatában rohamozta a kaput.

Németországban 1941. június 22-én – ugyanazon a napon, amelyen a Barbarossa-hadművelet részeként Hitler csapatai megtámadták a Szovjetuniót – a Rapid szenzációs mérkőzésen megnyerte a bajnoki döntőt a Schalke 04 ellen. Noha a bécsi zöld-fehérek megszerezték a Tschammer-Pokalt is, az Admira és a First Vienna pedig eljutott a bajnoki döntőig, de ez a diadal maradt az „Ostmark-korszak" emblematikus futballsikere. Az előző hét évben ötször bajnok Schalke óriási favoritja volt a döntőnek, illetve annak, hogy a német futball addigi történetében egyedülálló módon sorozatban harmadszor is elhódítja a Viktoria-serleget. A gelsenkircheniek a húsz Gauliga győzteseinek kiírt országos bajnokságban minden meccsüket megnyerték a finá-

A német futball egyetlen nem német bajnoka, a bécsi Rapid. Hátul, balról: Hierath elnökségi tag, Sperner, Skoumal, Schors, Binder, Hofstätter, Gernhardt, Kaburek, Nitsch edző. Középen: Fitz, Dvoracek, Paferl Wagner, Stefan Wagner, Pesser, Kaspirek. Elöl: Raftl, Musil

Bimbo Binder, a Rapid első számú csatára akcióban a Schalke ellen

léig. Az Otto Faist által dirigált „királykékek" a Klodt – Bornemann, Schweisfurth – Füller, Tibulski, Gellesch – Burdenski, Szepan, Eppenhoff, Kuzorra, Hinz tizenegye a nyolcadik percben már 2:0-ra, az 58. percben 3:0-ra vezetett. Attól kezdve az Olimpiai Stadion 95 000 nézője csodát látott. Leopold Nitsch Rapidja, a Raftl – S. Wagner, Sperner – F. Wagner, Gernhardt, Skoumal – Fitz, Schors, Binder, Dvoracek, Pesser összeállítású gárda hirtelen mintha új életre kelt volna. A hátralévő bő félórában négy gólt is szerezve megfordította, megnyerte a döntőt. A négyből három gólt Franz „Bimbo" Binder lőtt. Az eszményi alkatú, 190 centi magas középcsatár élete meccsét játszotta. (Nem könnyű a választás: több mint ezer gólt ért el a pályafutása során.) A német válogatott az 1940–1941-es idényben nem kevesebb mint tizenkét találkozót játszott, óriási számot jelentett ez akkoriban. Ellenfélként csak szövetséges vagy semleges államok csapatai jöhettek szóba. A Nationalelf mindössze két meccset veszített el, egyet Zágrábban a jugoszlávok, egyet pedig Bernben a svájciak ellen. Látványos győzelmet aratott a románok (9:3), a finnek (13:0), a bolgárok (7:3) ellen.

A Szovjetunióban a Dinamo Moszkva megvédte elsőségét, története során immár harmadszor, de kétévnyi „kihagyás" után lett aranyérmes. Mindazonáltal nem volt meglepetés a bel-

A Szpartak Moszva csapata. Jobbról: Andrej Sztarosztyin, Akimov, Kornyilov, Szemjonov, Tucskov, Vaszilij Szokolov, Viktor Szokolov, Alekszej Szokolov, Malinyin, Glazkov, Sztyepanov

ügyi klub elsősége, ugyanis alaposan megerősödött a májusi szezonrajt előtt. Különösen a leningrádi testvércsapattól érkezett két csatár, Nyikolaj Gyementyev és Szergej Szolovjev futott be aztán szép karriert. Hasonlóan fontosnak ítélhetjük az edzőcserét: ekkor került Borisz Arkagyev a Dinamo élére. A moszkvai Metallurgtól érkezett, egyébként szentpétervári születésű tréner a negyvenes évek kiemelkedően legsikeresebb szovjet futballedzőjévé emelkedett, a Dinamóval nyert titulus után, 1945 és 1951 között, további öt bajnoki címet szerzett a központi katonacsapattal. A csupán 172 centi magas trénerből óriás lett, csapataival elért sikerei mellett rendkívül értékes elméleti munkát is végzett. Arkagyev Dinamója a Fokin – Radikorszkij, Sztankevics – Paliszka, Csernisov, Lapsin – Szemicsasztnih, Jakusin, Szolovjev, Gyementyev, Iljin alapcsapattal nyerte meg a bajnokságot. Az 1940-es év és a Dinamo történetéhez tartozik, hogy lejátszották az első villanyfényes meccset az országban, a bajnokság legjobbja a rigai testvércsapatot fogadta.

Szergej Iljin, a Dinamo csatára

1941 elején kiírták az újabb, naptári éves rendszerű bajnokságot, amely eredetileg április 27-től november 9-ig tartott volna. A német támadás miatt azonban június 24-én felfüggesztették. A vesztett pontokat tekintve a moszkvai és a tbiliszi Dinamo állt a legjobban. A tabellára pillantva feltűnő két (nem igazán tipikus) „klubnév", a Szakszervezetek I, és a Szakszervezetek II. Mindkettő moszkvai alakulat volt, amely a Lokomotiv, a Torpedo, a Metallurg és a Krilja Szovjetov játékosaiból alakult. A központi katonacsapat Vörös Hadsereg (Krasznaja Armija) néven kezdte az idényt.

Spanyolországban 1940 tavaszán az Athletic Aviación Club, egy évvel később pedig a Club Atlético de Aviación nyerte meg a bajnoki címet. Természetesen ugyanarról az egyesületről van szó, ám egy 1941. január 21-i rendelkezés értelmében a klubok törölni voltak kénytele-

A Club Atlético de Aviación, a spanyol bajnokság címvédője. A „repülősök" képének közepén, kalapban Ricardo Zamora, a kiváló kapusból lett sikeres edző

nek nevükből az idegen neveket, s helyettük spanyolt, azaz kasztíliait használhattak. Megváltozott a Barça neve is (Fútbol Club Barcelona helyett Club de Fútbol Barcelona), ellenben a „királyi" klubok visszakapták a Real titulust. Az Atlético Aviación már az Atlético de Bilbaót előzte meg a hajrában. A bajnokság első felét a tavaszra összezuhant Sevilla CF uralta, a Club Atlético de Aviación csak a 12. forduló után állt az élre, igaz, utána nem is engedte át a vezetést. A kupasorozatot a Valencia nyerte meg.

Az ifjú Valentino Mazzola a Venezia mezében

Olaszországban a Bologna visszavette az elsőséget. Az ország hadba lépése nem különösebben befolyásolta a futballéletet, sőt Mussoliniék kifejezetten úgy gondolták, ahogy az angol vezetők: a népnek szüksége van rá. A Bologna megszerezte az idény előtt az Ambrosianában már csak tartalék kétszeres világbajnokot, Giovanni Ferrarit, aki az idény végén már a nyolcadik bajnoki elsőségének örülhetett. 1930 és 1941 között érte el mindegyiket, három különböző klubbal. Nemcsak őt, hanem az előző évben sérült Meazzát is elveszítették a fekete-kékek, az ugyancsak kétszeres világbajnok csatár az AC Milano tagja lett.

Az idény felénél már a Bologna vezetett, az Ambrosiana és a Juventus, a két legnagyobb riválisa

előtt. A piros-kékek előnye a 19. fordulót követően négy pontra nőtt a címvédővel, hatra a Torinóval és hétre a Juvéval szemben. Úgy festett, eldőlt a bajnokság. Ám a Bologna az utolsó 12 mérkőzésén csak tíz pontot gyűjtött, s nagy szerencséje volt, hogy az Ambrosiana sem remekelt. Jellemző, hogy a régi-új bajnokcsapat a 30 fordulóból csupán tizenhatban nyert, igaz, egyedüliként győzött a meccsei legalább felén. A bécsi Hermann Felsner a negyedik s egyben utolsó bajnoki címét szerezte a Bolognával. Klubja a története hetedik, 1935 nyara óta pedig az ötödik elsőségét könyvelhette el. Az 1935–1936-os bajnokcsapat tagjai közül a két nagyszerű uruguayi, Michele Andreolo és Raffaele Sansone, valamint Bruno Maini és Carlo Reguzzoni még mindig alapembernek számított, sőt játszott néhányszor Mario Montesanto és Giordano Corsi is. Az öt évvel korábbi bajnokcsapat hat játékosa!

A levegő ura Héctor Puricelli, a Serie A uruguayi származású gólkirálya. Fejjátéka kiemelkedően eredményes volt

Az 1940–1941-es scudettót ezzel az alaptizeneggyel harcolta ki a Bologna: Pietro Ferrari (25) – Fiorini (15), Ricci (26) – Pagotto (29), Andreolo (20/2), Marchese (27/1) – Biavati (30/6), Sansone (22/2), Puricelli (27/22), Andreoli (22/7), Reguzzoni (30/17). Az uruguayi születésű Héctor Puricelli a pályafutása legsikeresebb szezonját zárta, három éven belül má-

Az AFC Venezia. Hátul, balról: Piazza, Fioravanti, Di Gennaro, Tortora, Bennati elnök, Puppo, Stefanini, Rebuffo edző. Elöl: Alberti, Loik, Diotalevi, Mazzola, Alberico

A bordeaux-i Girondins ASP (csak a játékosok). Hátul, balról: Mancisidor, Rummelhardt, Plesiak, Gérard, Ben Ali, Homar. Elöl: Szegő, Lopez, Urtizbéréa, Pruvot, Arnaudeau

sodszor lett gólkirály. Az Olasz Kupát – Schaffer Alfréd AS Romáját legyőzve – a története legnagyobb sikerét elérő AFC Venezia vihette haza. (AFC, azaz Associazione Fascista Calcio. A zöld-feketék azon nagyon kevés klub közé tartoztak, amelyek nevükbe is felvették a fasiszta jelzőt.) Az adriaiak sikereiből oroszlánrészt vállalt a majdani Grande Torino két sztárja, Ezio Loik és a tengerészként a városban katonai szolgálatát teljesítő Valentino Mazzola.

Franciaországban három zónában (megszállt, szabad, tiltott) rendeztek bajnokságot, előbbiben a Red Star, Simonyi András és Vastag Gyula csapata, a középsőben az Olympique Marseille, Eisenhoffer József, Weiskopf-Virág Ödön és Aknai-Acht János alakulata győzött.

A Toulouse FC megerősödött legénysége (csak a játékosok). Hátul, balról: Schmitt, Marek, Cros, Diagne, Bastien, Dupuis. Elöl: Curt Keller, Dolly, Zatelli, Luddens, Cammarata

A tiltott zónában nem avattak bajnokot, noha a Racing Lens magának vindikálja a címet. Mindhárom régióban kupasorozatot is lebonyolítottak, majd a győztesek megmérkőztek az országos titulusért. Szegő-Szukits Ferenc együttese, a Girondins ASP Bordeaux diadalmaskodott. Megerősödtek a déliek, hiszen a Wehrmacht 1940 nyári bevonulása után sok játékos menekült az ország északi részéről, például Elzász-Lotaringiából, vagy a belga határ közeléből, sőt Párizsból is a „lenti" városokba. Jó példa erre az OM-mel azonos pontszámmal záró Toulouse FC,

A francia kupadöntőben Gérard, a bordeaux-i kapus igyekszik megszerezni a labdát Van Caeneghem, a Fives csatára elől

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1941

Argentína „rendkívüli" sikere

A szubkontinens 16. bajnokságának Chile adott otthont, abból az alkalomból, hogy Pedro de Valdívia négyszáz évvel azelőtt alapította meg az ország fővárosát, Santiagót. Rendkívüli torna volt, amelyet az ünnep miatt rendeztek: a korábbi szokásoktól eltérően nem is kapott serleget a győztes. A brazilok ezúttal sem vettek részt, s visszalépett a rajt előtt a paraguayi, a kolumbiai és a bolíviai gárda is. Az öt résztvevő közül az argentinok minden mérkőzésüket megnyerték, a kulcsmeccsen Antonio Sastre találatával az uruguayiakat is legyűrték. A rendezők egyébként nem ezt, hanem az Albicelestének a házigazda chileiek elleni csatáját remélték a „döntőnek", azt hagyták az utolsó 90 percnek. Azt is megnyerték az argentinok 1:0-ra, Enrique García góljával. Érdekes, hogy Guillermo Stábile szövetségi kapitány csupán két játékost (Ricardo Alarcón, Juan Alberto Estrada) hívott meg a bajnok Boca Juniorsból. Különben tizennégy együttes adott labdarúgót az Albiceleste keretébe.

A győztes argentinok. Hátul, balról: Stábile szövetségi kapitány, Salomón, Estrada, Alberti, Minella, Colombo, Sbarra, a gyúró. Elöl: Pedernera, Moreno, Marvezzi, A. Sastre, Chueco García

amely megszerezte Raoul Diagne-t, Maurice Dupuis-t, Mario Zitellit (mind Racing Paris) és Anton Mareket (Lens).

A Cseh-Morva Protektorátusban a bajnokságot a Slavia, a kupát a Sparta nyerte meg. A Horvát Bánság első önálló bajnokságában a HŠK Hajduk Split diadalmaskodott. Dániában a Boldklubben 1913, Hollandiában a Heracles, Portugáliában a Sporting, Romániában (az immár az észak-erdélyi csapatok nélkül rendezett élvonalban) a bukaresti Unirea Tricolor, Jugoszláviában a BSZK, Svédországban a Hälsingborgs IF, Svájcban az FC Lugano labdarúgói vehették át az aranyérmet. Portugáliában a bajnok Sportingot Szabó József, az ezüstérmes Portót Siska Mihály, a negyedik Benficát Biri János, az ötödik Academica Coimbrát Hertzka Lipót irányította.

Argentínában a Boca Juniors nyerte meg a bajnoki címet, soraiban a magyar vb-ezüstérmessel, Sas-Sohn Ferenccel. A góllövőlista első négy helyéből hármat külföldiek foglaltak el, a két paraguayi, Delfin Benítez Cáceres (Racing) és Arsenio Erico (Independiente), valamint a baszk Isidro Lángara (San Lorenzo). Uruguayban folytatódott a Nacional nagy sorozata, a Peñarol ellenben csak negyedik lett. Rio de Janeiróban a Fluminense, São Paulóban a Palestra Italia szerezte meg a bajnoki titulust.

A Boca, Sas nélkül. Hátul, balról: Lazzatti, Ibáñez, Estrada, Viana, Valussi, Suárez. Elöl: Tenorio, Alarcón, Sarlanga, Gandulla, Emeal

A Palestra Italia futballistái (balról): Luizinho, Lima, Pipi, Carlos, Canhoto, Del Nero, Oliveira, Junqueira, Echevarrieta, Carnera, Giggio

Farkaskaland a felbolydult Serie A-ban

- ***A Schalke utolsó bajnoki aranya a Harmadik Birodalomban***
- ***A Barcelona osztályozóra kényszerült, de megnyerte a kupát***
- ***Peucelle búcsúzott, a La Maquina alakult a River Plate-ben***

Európában már javában dúlt a második világháború, ám jó néhány országban még bőszen futballoztak. Németországban négy éven belül harmadszor jutott bécsi csapat a bajnokság döntőjébe, ami feltétlenül jelezte az egykori császárváros labdarúgásának erejét. Ráadásul nem egyetlen klub tündökölt, hiszen az Admirát és az 1941-ben bajnok Rapidot egy harmadik csapat, a First Vienna követte a sorban. Bécs első futballklubjának gárdája a Schalke 04 legénységével mérkőzött a Viktoria-serlegért, a „királykékek" 90 000 néző előtt 2:0-ra nyertek. Sikerükkel, noha azt akkor még senki sem sejtette Gelsenkirchenben, lezárult egy korszak: 1933-tól kezdődően tíz idény alatt hatszor nyerte meg a bajnoki címet, s további háromszor döntős volt. Ilyen szériája azóta egyetlen csapatnak sem volt Németországban, illetve az NSZK-ban. A Harmadik Birodalom legsikeresebb klubja 1942. július 5-én lezárta aranykorszakát, azóta mindössze egyszer (1958) lett bajnok. A Bundesligában, habár előfordult, hogy

A Schalke megtört, de boldog legényei. Hátul, balról: Tibulski, Flotho, Szepan, Hinz, Burdenski, Kalwitzki, Kuzorra, Schweisfurth. Elöl: Bornemann, Urban, Eppenhoff

harminc másodperccel az idény utolsó mérkőzésének vége előtt még diadalra állt, soha nem tudta elhódítani a győztesnek járó „salátástálat".

Kollázs az 1942-es bajnoki döntőre, a Schalke ászaiból. Balról, felülről: Szepan, Eppenhoff, Gabriel, Hinz, Füller, Tibulski, Burdenski, Faist edző, Klodt, Kalwitzki, Schuh, Kuzorra

1934-ben, amikor először nyerte el a Schalke a Viktoria-serleget, Fritz Szepan 88. percben lőtt gólja hozta vissza a reményt, majd a sógor, Ernst Kuzorra találata jelentette a győzelmet. 1942-ben Szepan és Kuzorra még mindig a fedélzeten volt, sőt előbbi, a tejfelszőke belsőcsatár lőtte a győzelmet bebiztosító második gólt a bécsi kapus, Stefan Ploc kapujába. A hivatalosan az FC Gelsenkirchen-Schalke 04 nevet viselő alakulat a Flotho – Hinz, Schweisfurt – Bornemann, Tibulski, Burdenski – Kalwitzki, Szepan, Eppenhoff, Kuzorra, Urban tizeneggyel nyerte meg a döntőt. Lenyűgöző, hogy a mezőnyjátékosok közül hatan (Hans Bornemann, Otto Tibulski, Fritz Szepan, Ernst Kuzorra, Adolf Urban és Ernst Kalwitzki) az 1934-es megnyert bajnoki finálében is szerepeltek!

Urban, aki 21-szer lépett pályára a birodalmi válogatottban, egy évvel korábban nem játszott a Rapid elleni döntőben, ugyanis a fronton szolgált, sőt az 1942-es tavaszi idényben is csak májusban csatlakozott a Schalke keretéhez, addig a szovjet harctéren fagyoskodott. (Előtte a mai Lengyelország területére, Danzigba, a mostani Gdańskba helyezték át, s időnként játszott a BuEV Danzigban.) Az eredeti szakmája szerint festő, de 1935 óta katonaként szolgáló csatár 1943 tavaszán futballozott utoljára, amikor a Schalke 70 000 néző előtt győzött a Hertha BSC ellen. Utána ismét a Szovjetunióba vezényelték, ahol május 27-én életét vesztette. A német válogatott történetében legendássá lett „breslaui tizenegy" tagjai közül egyedül ő esett el a második világháború alatti ütközetben.

A német országos kupa soros kiírását 1941 októberében, előző évi sikerét megismételve, a Dresdner SC nyerte meg, miután 2:1-re megverte a Schalkét.

Angliában továbbra sem írták ki a bajnokságot, a futballisták nagy része a hadsereg kötelékébe tartozott, miközben az otthon lévők vagy otthon szolgálatot teljesítők futballoztak. A Football League War Cupját 1942-ben a Wolverhampton gyűjtötte be, Frank Buckley őrnagy irányításával. A „farkasok" előbb 2:2-re végeztek Sunderlandben, majd a hazai összecsapásukat 4:1-re megnyerték a „fekete macskák" ellen. A Sunderland színeiben az első találkozón gólt szerzett Albert Stubbins, aki az ottani statisztikák szerint 226 góljával az 1939 és 1946 közötti periódus legeredményesebb játékosa volt Angliában. (Stubbins nem csak erről híres: ő volt az egyetlen futballista, akinek a portréja szerepelt a *Beatles Bors őrmester Magányos Szívek Klubjának zenekara* című lemezének ikonikussá lett borítóján.) A ligasorozatok közül a londonit az Arsenal, az északit a Blackpool, a délit pedig a Leicester City nyerte meg.

Spanyolországban új bajnokot avattak, a Valencia története során először zárta a szezont a Primera Division élén. Luis Casanova elnök és Ramón Encinas együttese persze nem a semmiből jött. Az előző idénybeli kupasorozatban győztes gárda együtt maradt, s még nagyobb sikert ért el. A Pio – Juan Ramón, Álvaro – Bertolí, Iturraspe Lelé – Epi, Amadeo, Mundo, Asensi, Gorostiza alaptizenegy szinte megegyezett a kupadöntőt megnyerővel. (Az Español ellen Sierre játszott, nem pedig Iturraspe.) A „denevéreknek" becézett csapat, amely a gólkirály Mundo vezérletével minden ellenfelénél legalább 21 góllal többet „termelt", hétpontos előnnyel végzett a Real Madrid és a címvédő Atlético Aviación előtt. A Barcelona, amely csak osztályozón maradt benn az élvonalban, megszerezte a Copa del Generalísimót, az országos kupasorozatot. A katalánok az elődöntőben kettős győzelemmel búcsúztatták a címvédő és addigra már bajnok Valenciát, majd a fináléban 4:3-ra nyertek az Atlético de Bilbao ellen. Escolá és Martín is két-két gólt szerzett, utóbbi a másodikat a 101. percben, a hosszabbításban. Mindketten a Barça legendái, Escolá az ötödik, Martín a tizedik a klub góllövőinek örökrangsorában.

Nr. 21 1942
Deutsche
Sport-Illustrierte
In diesem Heft:
Blaurotes Berlin
Jupp Besselmann
Kreuzer und Vogt
Kratzmüller –
Glasserparkour
Zum Titelbild:
Adolf Urban, der temperamentvolle und schnelle Linksaußen des Westfalenmeisters, kennt noch einen und weiß manchmal zu, Schalke ist auch imstande 3-Tage-Übungsspiele gegen Tilsit zu führen.
Einzelpreis 30 Pfg.
Erscheint wöchentlich
Stuttgart, 20. Mai

Adolf Urban, a Schalke balszélsője a német képes sportlap címlapján

Olaszországban jelentősen megváltoztak az erőviszonyok az előző idényhez, sőt, az előző évtizedhez képest. A korábbi sztárcsapatok visszaestek a középmezőnybe, vagy még hátrább,

Az AS Roma első bajnokcsapata. Hátul, balról: Brunella, Amadei, De Grassi, Donati, Pantò, Bonomi, Borsetti. Elöl: Acerbi, Jacobini, Rega, Coscia, Cerretti gyúró

a Juventus (amely ugyan megnyerte az Olasz Kupát) hatodik, a Bologna hetedik, az Ambrosiana-Inter pedig csupán tizenkettedik lett. Ellenben története legjobb bajnoki idényét élte meg a Venezia, amely a fedezetsorban (!) az Ezio Loik, Valentino Mazzola kettőssel, mindössze 40 gólt szerezve, de csak huszonötöt kapva, a harmadik helyre lépett előre. Még a velencei zöld-feketéknél is jobban teljesített a Torino, amely nyolc új játékost igazolt a nyáron, köztük Felice Borelt, Pietro Ferrarist, illetve a következő évek meghatározó szereplőivé emelkedő Guglielmo Gabettót, Romeo Mentit és Mario Rigamontit. Akkor őrült összeget jelentő, közel 900 000 lírát fizetett ki a klub a sztárigazolásokért. A Torino szerezte a bajnoki idényben a legtöbb gólt, a hatvan találat felét két „új fiú", Gabetto és Menti jegyezte.

Aldo Boffi áttör az ellenfél védelmén

A Toro még a „bikákkal" és az Ambrosianával is bajnoki címet és Olasz Kupát is szerző Tony Cargnellivel kezdte el az idényt, azonban a tizennyolcadik forduló után Kutik András került a helyére. A bécsi születésű elől egyébként a második helyen adta át a csapatot, amelyet az megtartott az edzőváltás után is.

Amedeo Amadei, az AS Roma legjobbja

Nem Kutik zárt ellenben a legjobb helyen a Serie A-ban a magyarok közül: Schaffer Alfréd és az AS Roma az olasz futball történetében először délre (földrajzilag szabatosabban: északnál délebbre, azaz középre) vitte a bajnoki címet. A sárga-bordók (Magyarországon általában bordó-sárgákként emlegetik őket, mint ahogyan az Intert is kék-feketékként, mi maradjunk az olaszok által megszokott sorrendnél, giallorossi, nerazzurri) ugyanúgy nagybevásárlást tartottak, mint a Torino, ugyancsak közel 260 000 lírát költöttek el két új szerzeményükre, Renato Cappellinire és Edmondo Mornesére, s átigazoltak még további négy játékost. Az idény során 19 futballista játszott bajnoki mérkőzésen az AS Roma mezében, de tíznél több fellépés csak az alaptizenegy tagjainak jutott: Masetti (29) – Brunella (30), Andreoli (20) – Donati (29/2), Mornese (29/1), Bonomi (24) – Krieziu (23/6), Cappellini (18/4), Amadei (30/18), Coscia (30/2), Pantò (30/12). Két külföldi játszott a csapatban, az Orsinak becézett, argentin Miguel Ángel Pantò, valamint Naim Krieziu. A világfutball első jegyzett albán játékosa lőtte a „farkasok" első bajnoki címét bebiztosító gólt. A 100 métert 11 másodpercre futó, villámgyors jobbszélső a hajdani Szerb Királyságban, Koszovóban született, majd a testvérét követve Tiranába költözött, s a legerősebb ottani csapat, az SK Tirana játékosa lett. Miután a fasiszta Olaszország bekebelezte Albániát, Krieziut és klubtársát, a mitrovicai, tehát ugyancsak koszovói születésű Riza Lushtát beajánlották anyaországbeli kluboknak. Mindketten beiratkozhattak a római testnevelési egyetemre,

az ISEF-re is. Krieziu az AS Roma, Lushta az AS Bari futballistája lett. Különleges véletlen, hogy éppen egymás ellen debütáltak 1940. március 10-én a Serie A-ban. Remek karriert futottak be később, Krieziu a „farkasok" és a Napoli színeiben 308 mérkőzésen 76, Lushta a Bari, a Juventus, a Napoli és az Alessandria tagjaként 170 meccsen 68 gólt szerzett. Mindketten Olaszországban maradtak a visszavonulásuk után is, Krieziu fedezte fel a hetvenes évek legvégén az AS Roma későbbi legendás karmesterét, Giuseppe Gianninit. (Ha már a negyvenes években, Olaszországban játszott albánoknál tartunk, meg kell említenünk Loro Boriçi nevét is. A tizenkilenc évesen a híres, római Sapienzia Egyetem joghallgatói közé került csatár két évet töltött a Lazióban, majd 1943-ban hazatért. Albánia újbóli függetlensége után a hazai futballélet első számú csillagává nőtte ki magát, sokáig tartotta a válogatottsági rekordot.)

Leningrádot, a mai Szentpétervárt blokád alá vették, az emberek éheztek – és futballoztak. A tábla a helyi Dinamo 1942. május 31-i, a fémüzem csapata elleni mérkőzésére emlékeztet

Újra kiírták a bajnokságot Belgiumban, az SK Lierse győzött. A Cseh-Morva Protektorátusban a Slavia Praha 100 gólig jutva végzett az élen, „Pepi" Bican 45-tel nyerte el a gólkirályi címet. Szlovákiában az ŠK Bratislavát avatták bajnokká. Bulgáriában a Szlavija Szófia, Horvátországban (1941-ben) a Bukovi Márton által irányított Građanski Zagreb, Dániában a Boldklubben af 1893, Hollandiában az ADO Den Haag, Portugáliában az SL Benfica, Szerbiában az SZK 1913, Svédországban az IFK Göteborg, Svájcban a Grasshoppers együttesét „koronázták meg". Portugáliára visszatérve: Biri János készítette fel a Benficát, Szabó József az ezüstérmes Sportingot, míg Siska Mihály a negyedik Portót.

Franciaországban a kupasorozat döntőjében a Red Star 2:0-ra nyert az FC Sète ellen. A diadalmas oldalon Simonyi András, a vesztesen Korányi III Dezső játszott. Mindketten szerepeltek az idény során a francia válogatottban is. Ligarendszerű bajnokságot három különböző zónában rendeztek, a győztesek nem mérkőztek az országos titulusért. A szabad zónában az FC Sète (Korányi Dezsővel), a tiltott zónában a Lens (Schmidt-Sikló Lászlóval), a megszállt zónában a Reims (Szegő-Szukits Ferenccel) győzött.

Argentínában a River Plate nyerte meg az 1941-es bajnokságot. A többiekre, elsősorban a második helyezett San Lorenzóra és a harmadik Newell's Old Boysra nézve nagy dicséret, hogy „csak" négypontos előnnyel végzett az élen a valóban bombaerős bajnokcsapat. Renato Cesarini irányításával már formálódott az évtized meghatározó ötösfogata, a La Maquinának becézett támadósor. Loustau ugyan még nem került a csapatba, de Muñoz, Moreno, Pedernera és Labruna már igen. Mögöttük a Peucelle, D'Alessandro, Deambrossi trió ugyancsak kiemelkedő játékerőt képviselt. (A piros-fehér-feketéket egy évtizeden át szolgáló Carlos Peucellének

A River Plate 1941-es csapata (csak a játékosok). Hátul, balról: Yácono, Vaghi, Rodolfi, Barrios, Cadilla, Ramos. Elöl: Muñoz, Moreno, D'Alessandro, Labruna, Pedernera

ez lett a búcsúidénye.) A River botrányosan kezdett, az első hat fordulóban háromszor is kikapott, ám utána már csupán kétszer, utoljára a tizennegyedik fordulóban tudták legyőzni. A riválisa San Lorenzo elsősorban az idény első felében játszott jól, a harmadik és a tizenharmadik forduló között tizenegy mérkőzést nyert meg sorozatban. Jaime Sarlanga, a Boca Juniors csatára hat gólt szerzett áprilisban az Atlanta elleni találkozón, s ezzel beállította Arsenio Erico 1937-es csúcsát. Az Atlanta egy héttel később újabb rekord részese volt: az Estudiantes elleni 6:6 mindmáig a legtöbb gólt hozó döntetlen az argentin élvonalban. A gólkirályi címet az idény előtt alig ismert José Cantelli, a Newell's Old Boys csatára szerezte meg. Elsősorban neki és René Pontoninak köszönhette rosariói gárda, hogy minden vetélytársánál több (78) gólt ért el.

DÉL-AMERIKA BAJNOKSÁGA, 1942

A Celeste régi fényében tündökölt

1942 januárjában Uruguay fogadta a szubkontinens legjobb válogatottjait. Valóban a legjobbakat, ugyanis a rendező Celeste mellett az argentin és a brazil csapat is indult. Először alkotta hét együttes a mezőnyt, a már említetteken kívül a chilei, az ecuadori, a paraguayi, a perui is. Az uruk minden mérkőzést a Centenárióba vittek, hasonló sikerre készültek, mint amilyet az 1930-as világbajnokságon elértek. Veretlenül masírozták végig a tornát, a chileiek elleni 6:1 és az ecuadoriak elleni 7:0 pazar nyitányt jelentett. A brazilokat 1:0-ra, a paraguayiakat 3:1-re, a peruiakat 3:0-ra verve várták az utolsó meccset. Az argentinok ugyancsak hat győzelemmel álltak, beleértve a chileiek elleni találkozót, amelyet „ajándékba" megkaptak, miután az ellenfél – a játékvezető szerinte botrányos működése miatt – a második félidőre nem állt ki.

Az uruguayiak 20, az ecuadoriaknak tizenkettőt lövő argentinok 21 gólt szereztek az első öt mecscsükön. A tulajdonképpeni döntőben, a sorozat utolsó találkozóján a Paz – Romero, Muñiz – Rodríguez,

Uruguayban ismét a Nacional vehette át a bajnoki aranyat, Attilio García sorozatban negyedszer lett gólkirály.

Brazíliába ugorva: São Paulo államban a Corinthians nyerte meg a bajnoki címet, Teleco ezúttal 26 góllal lett gólkirály. Ez volt a mindmáig a klubtörténet harmadik leggólerősebb játékosának számító csatár (csak Baltazar és Cláudio, a negyvenes-ötvenes évek sztárjai előzik meg) utolsó nagy sikere, a negyedik bajnoki és az ötödik gólkirályi címét könyvelhette el. Pályafutása során 246 mérkőzésen 251 gólt ért el a Corinthians tagjaként. Ez volt az első idény, amelyet a Cor már az új stadionban, az 1940 áprilisában átadott Pacaembuban hagyott maga mögött.

Rio államban a Fluminense végzett az élen, a gólkirályi címet ellenben a Flamengo egyik csatára, Sylvio Pirillo nyerte meg, rekordot jelentő 39 gólos teljesítménnyel. A bajnokság egy alapszakaszból és egy rájátszásból állt, a Flu és a Fla utóbbi záró fordulójában találkozott. A piros-fehér-zöldek (Batatais – Renganeschi, Machado – Mallazo, Brant, Afonsinho – Pedro Amorim, Romeu, Russo, Tim, Carreiro) már 2:0-ra vezettek Pedro Amorím és Russo egy-egy találatával. Ám a vörös-feketék, a rubronegrók (Yustrich – Domingos da Guía, Newton – Biguá, Volante, Jayme – Sá, Zizinho, Pirillo, Reuben, Vevé) nem adták fel. A nagyszerű Pirillo mindkét félidőben rúgott egy-egy gólt, így a 85. percben döntetlenre állt a rangadó. A hazai pályán, a Gáveán játszó Flamengónak, amely egyénileg kétségtelenül jobb futballistákból állt, öt perce maradt a győztes, s egyben a bajnoki címet jelentő találat megszerzésére. A Flunak nem volt miért sietnie, a 2:2-es döntetlennel révbe ért. Rutinos futballistái jól tudták, hogy a pálya mögötti hatalmas öböl vize elnyeli az oda kibikázott labdát, hosszú időbe tart onnan visszahozni. Ezért aztán minden adandó alkalommal akkorát rúgtak a bőrbe, amekkorát csak tudtak. Szemérmetlenül, viszont eredményesen húzták az időt. Romeu, a bölcs és sokat tapasztalt válogatott csatár, aki éppen az ötödik riói bajnoki elsőségét szerezte a Fluminensével, más módját választotta az időhúzásnak. Elkérte a labdát, s aztán cselezgetni kezdett. A fél Flamengo üldözte, mire végre le tudták szerelni. Mókás látvány lehetett…

O. Varela, Gambetta – L. E. Castro, S. Varela (Chirimini, Correa), Ciocca, Porta, Zapirain összeállításban játszó Celeste, a 70 000 néző legnagyobb örömére, 1:0-ra legyőzte a Gualco – Salomón, Valussi (Montañés) – Esperón, Perucca, Ramos – Heredia (Pedernera), Sandoval, Masantonio, Moreno, García (Ferreyra) névsorú argentinokat. Az egyetlen gólt Bibiano Zapirain, a montevideói Nacional csatára lőtte az 57. percben. A győztesek közül elsősorban a két (egyébként csak névrokon) Varela, Obdúlio és Severino, valamint ***Schubert Gambetta*** *játéka emelkedett ki. Az Albicelestéből, amelynek edzője, a legendás Guillermo Stábile még alig épített a River Plate fiatal ászaira, a torna két gólkirálya, José Manuel Moreno és Herminio Masantonio tűnt ki a teljesítményével. Napoleon Medina, az ecuadori válogatott kapusa, máig is élő negatív rekordot állított fel azzal, hogy 31 gólt kapott.*

Halálmeccs, avagy a meghamisított történelem

A szovjet sajtóban csak 1958-ban jelent meg az 1941-ben kezdődő, de a következő őszre is átnyúló történet, amikor a németek Ukrajnát már csaknem teljes egészében elfoglalták, létrejött a Reichskommissariat Ukraine (RKU), a Vörös Hadsereg ott küzdő egységeit bekerítették, hadifoglyok százezreit ejtve. Köztük a kijevi Dinamo szinte valamennyi számottevő játékosát. Később Nyikolaj Truszevicset szabadon engedték. (A klubtörténet első legendás kapusa volt, akiről feljegyezték, hogy megelőzte stílusával a korát, már akkor szívesen futott ki és avatkozott játékba a tizenhatoson kívül, amikor erre a Szovjetunióban még senki sem gondolt.) Egy megszállott Dinamo-drukker, bizonyos Joszif Kordik azonnal alkalmazta az 1. számú kenyérgyárban, ahol elhatározták: futballcsapatot szerveznek. Ebben az amúgy nagy helyi riválist, a Lokomotiív ott dolgozó játékosaira is számítottak, így jött létre az FK Sztart nevű egylet. Évtizedeken át létezett egy – elsősorban a propaganda érdekében szőtt – legenda, amely szerint a futballrajongó Eberhardt őrnagy, az egyik nagyhatalmú és befolyásos német tiszt kitalálta, hogy az SS katonáiból verbuvált csapat mérkőzzön meg Ukrajna legerősebb tizenegyével, a Dinamo Kijevvel. A fáma szerint, annak ellenére, hogy a német bíró szemérmetlenül csalt, ráadásul az övéi minden brutális belépőjét elnézte, a Dinamo megnyerte a meccset. Még idézte is az utókor Truszevics egy mondatát: „Nekünk nem voltak fegyvereink, mi a futballpályán harcolhattunk a győzelemért." A történet az akkori hivatalos verzió szerint tragikus véget ért, a SS-ek az összes kijevi játékost megölték. 1958-ban megjelent két erről szóló novella *(Ijesztő felhők, Trevozsnije oblaka és Utolsó párbaj, Poszlednij Pojegyinok),* amelyek alapjául szolgáltak *Jevgenyij Karelov Tretyij tajm, Harmadik félidő* című filmjéhez, amelyet állítólag 32 millióan láttak a szovjet mozikban. Később a történet inspirálta *Fábry Zoltán Két félidő a pokolban,* miként jóval később *John Huston* – részben Magyarországon forgatott – *Menekülés a győzelembe* című alkotását is. A történelemhamisítás folytatódott a Brezsnyev-érában is, amikor posztumusz kitüntettek négy, valóban a németek által megölt kijevi futballistát, s kitüntették a többieket is. 1971-ben emlékművet emeltek a hősök tiszteletére, a Zenit-stadiont, a meccsek színhelyét pedig átnevezték Sztart-stadionra.

A híressé vált mérkőzés plakátja

A Szovjetunió szétesése után egyre több történész érezte fontosnak az igazság kiderítését. Megszólaltak a túlélők is. Ma már tisztázott, hogy az FK Sztart 1942. június 7. és augusztus 16.

között kilenc mérkőzést játszott, mindegyiket megnyerte. Hármat magyarok ellen, orosz, illetve ukrán források szerint ellenfél volt a magyar helyőrség válogatottja, valamint két további magyar alakulat csapata (MSG Wal. és GK SZERO néven, ez utóbbi minden bizonnyal a gépkocsiszerelő osztályt jelentette).

Valóban létrejött a a Luftwaffe Flakelf (légvédelmi tüzértizenegy) nevű alakulata elleni két mérkőzés. Az 1942. augusztus 6-án lejátszott meccsen az ukránok 5:1-re lesöpörték őket a pályáról. A németek azonnali visszavágót írtak ki (augusztus 9.), ám a Zenit-stadionban megrendezett „újrázáson" a félidőben már megint az FK Sztart vezetett 3:1-re. A németek mindent megtettek az egyenlítésért, de a Sztart 5:3-ra nyert. A visszaemlékezők szerint a szovjet korszak történelemhamisítói csak az alábbiakban „tévedtek": senki sem fenyegette meg halállal a játékosokat, nem voltak felfegyverzett katonák a mérkőzés alatt a pálya szélén, nem azért viseltek az ukrán játékosok vörös mezt, mert a kommunizmus színében akartak pompázni, hanem mert ilyet kaptak a németektől, nem utolsósorban pedig nem ölték meg a játékosokat a németekre mért kettős vereség miatt, ráadásul akadt egy-két kollaboráns a Sztart játékosai között. Az 1997-ben, utolsóként elhunyt Makar Goncsarenko (ukránosan Honcsarenko), az 1938-as szovjet bajnokság gólkirálya a hatvanas években többször is hirdette a hivatalos médiában az eredeti verzió igazságát. Miután a Szovjetunió szétesett, már ő is másként emlékezett. Az egyik játékos, az egyébként orosz, moszkvai születésű Mihail Putyisztyin volt az egyedüli, aki a túlélők közül 1966-ban nem kapott kitüntetést – ő soha nem fogadta el a hivatalos szovjet propagandaverziót.

Az FK Sztart néhány játékosa sötét mezben. Hátul: Tyimofejev, Truszevics, Kuzmenko. Elöl: egy tartalék és Melnyik

Augusztus közepén a Sztart játszott még egy újabb találkozót, amelyen megverte a Ruh csapatát. Néhány nappal később valóban letartóztattak a kenyérgyárban kilenc futballistát. Később még további hármat, ez utóbbiból következik, hogy a tartalékok közül is sorra kerültek. Nyikolaj Korotkihot fogták le utoljára, ellenben őt végezték ki először, miután kiderítették róla, hogy korábban az NKVD, a Belügyi Népbiztosság, valójában a Belügyminisztérium tisztje volt. A többieket egy idő után a szileci munkatáborba vittek, ahol hárman, Nyikolaj Truszevics, Alekszej Klimenko és Ivan Kuzmenko 1943-ban életüket veszítették. A többiek mind túlélték a háborút. Pavel Komarov, a kiváló góllövő, a biztos lábú tizenegyes-végrehajtó 1943-ban a németekkel együtt eltűnt Kijevből. Soha nem derült ki, hogy fogolyként vitték el, vagy kollaboránsként távozhatott. Tartunk attól, hogy a szovjetek ez utóbbit gondolták, mert a nevét kihagyták a hősi visszaemlékezésekből. Komarov később Kanadába emigrált, Torontóban halt meg. Georgij Tyimofejevet, a csapat egyik hátvédjét a háború után öt évre a Gulagra küldték, miután együttműködött a németekkel. A csatár Lev Gundarevet az NKVD „német ügynöknek" bélyegezte, s halálra ítélte. A büntetést később tízévnyi munkatáborra változtatták. Gundarev soha többé nem térhetett vissza Kijevbe, élete hátralévő részét a Kazah SZSZK-ban, Karagandában élte le, az ottani stadion létesítményvezetőjeként dolgozott szinte 1994-es haláláig.

„Vagy a pályára mentek, vagy a börtönbe”

- ***Utolsóból lett bajnok a pocsékul rajtoló Torino***
- ***A drezdaiak a légitámadástól féltek, nem az ellenféltől***
- ***A Real Madrid 11:1-re verte a megfélemlített Barçát***

Olaszországban már a második világháború alatti utolsó bajnoki évben megkezdődött a nagy Torino (Grande Torino) diadalmenete. Az idény jelentős részében a Kutik András és segítője (egyben az öccse), Sándor által dirigált Toro egyetlen ponttal bár, de megelőzte a szenzációs szezont futó Livornót. Kutik András azt mesélte, hogy elsősorban a „bikáknál” éveken át – hivatalosan viselt tisztség nélkül is – óriási befolyással bíró Vittorio Pozzo „fúrta meg” őket jó barátjánál, Ferruccio Novo klubelnöknél. Később azt is hozzátette, hogy Pozzo náluk és az elődnél, az osztrák–olasz Tony Cargnellinél is azt kifogásolta, nem látja biztosítottnak, hogy a csapat átáll az Olaszországban nagyon divatos Metodóról (2-3-2-3) a WM-rendszerrel szinte megegyező Sistemára (3-2-2-3). Nincs okunk arra, hogy ne higgyünk a mesternek, de tegyük hozzá: amikor a 24. játéknap után a Kutik fivéreket menesztette a presidente, a gránátvörös gárda csak a harmadik helyen állt, három ponttal lemaradva a listavezető livornóiak mögött. Ugyan a rossz rajt (két vereség az első két fordulóban) már a múlté volt, ám az utolsó decemberi

Olaszországban először nyert bajnoki címet az a csapat, amelyet később Nagy Torinónak, Grande Torinónak neveztek. 1943-ban már a Mazzolával és Loikkal megerősített együttes ült fel az olasz futball trónjára

Különleges tabló egy olasz újságból: a harmadik háborús idény minden élvonalbeli gárdája egy képen

játéknaptól március hetedikéig kilenc mérkőzés alatt csupán kilenc pontot szerzett. Az edzőváltás után, az új „Misterrel", Antonio Jannival minden meccsét megnyerte a Torino. Janni nem dicsekedhetett jelentős edzői múlttal, de valóságos intézménynek számított a klubnál. Tizenhat éves korától tizenhét idényen át játszott fedezetként a csapatban (1920–1937), mindmáig az első tízben van a szereplési számokat tekintve az egyesület örökranglistáján. Janni a bajnoki cím megszerzése mellett még egy sikert elért 1943 tavaszán a piemontiakkal: Vanicsek János alakulata, a Venezia ellen megnyerte az Olasz Kupát. A Toro éppen a velenceiektől igazolt két kiváló játékost a szezon előtt, Valentino Mazzola és Ezio Loik így korábbi társai ellen szerezte meg két évvel az 1941-es siker után pályafutása második kupagyőzelmét. A „bikák" a bajnoki évben leggyakrabban a Bodoira (17) – Piacentini (22/1), Ferrini (23) – Baldi (16), Ellena (29), Grezar (30/4) – Menti II (22/8), Loik (30/9), Gabetto (26/14), Mazzola (30/11), Ferraris II (30/12) tizeneggyel játszottak. A két edző összesen négy tartalékot (Cavalli, Cassano, Gallea, Ossola) vetett be. A Toro csupán 15 labdarúgóval futballozta végig a Serie A évadját. A kupadöntőben Gallea és Ossola játszott Baldi és Menti II helyén, sőt Ossola, az első számú csatártartalék két találattal járult a sikerhez.

A Torino legnagyobb ellenfele a Livorno volt az idény során – nagy meglepetésre. Az előző szezonban csak a 14. helyen végzett alakulat különösen a Duce lányáról, Ciano külügyminiszter feleségéről, Edda Mussoliniről elnevezett stadionjában remekelt: odahaza pusztán egy vereséget szenvedett. Álomszerűen rajtolt, az első hat forduló után hat győzelemmel állt, négy ponttal megelőzte a második helyezett Torinót. A 27. (!) kör után kényszerült először átadni az első helyet. A harmadik helyre az új nevet kapó Juventus, azaz a Juventus Cisitalia futott be, ott futballozott (kizárólag ebben az idényben) Giuseppe Meazza is. Ő volt az első világklasz-

A Torino ünneplése: a szokásoknak megfelelően sorfalak között vonulnak ki a játékosok. Az élen Valentino Mazzola

szis, aki játszott pályafutása során az olasz labdarúgás legeredményesebb három klubjában, az Interben, a Milanban és a Juvében is. Az egyesület elnöke 1942-től Piero Dusio nagytőkés és autógyáros volt, a FIAT cég és az Agnellik egyik konkurense. (A FIAT 1943 őszétől egy ideig a Toro támogatója és névadója volt.)

Németországban új, rövid, de fontos korszak kezdődött: a Schalke után a Dresdner SC ült fel a képzeletbeli trónra. Ezúttal már 29 (!) Gauligában rendeztek bajnokságot, ezek győztesei jutottak az országos sorozatba. A drezdaiak veretlenek maradtak – mind a szász ligában (Gauliga Sachsen), mind pedig a kieséses szakaszban. Az elődöntőben simán megverték a Schalkét búcsúztató Holstein Kielt, majd a fináléban 3:0-ra legyőzték a története során először német bajnoki döntős FV Saarbrückent. A Georg Köhler együttesében (Kreß – Pechan, Hempel – Pohl, Dzur, Schubert – Kugler, Schaffer, Hofmann, Schön, Erdl) a jobbszárnyon szereplő két futballista a Cseh–Morva Protektorátusból érkezett. Helmut Schön, a válogatott csatár, a majdani legendás edző, világ- és Európa-bajnok szövetségi kapitány évekkel később az egyik visszaemlékezésében elmesélte, hogy akadt olyan játékostársa, aki kifejezetten félt a

Drezdai ünnep. A babérkoszorúval Richard Hofmann, a két oldalán Helmut Schön és a kapus Willibald Kreß

Helmut Schön kapura lő. Játékosnak sem volt tucatszerű: 16 válogatott mérkőzésen 17 gólt szerzett

döntőtől. Nem a saarbrückeniektől tartottak, hanem az angoloktól. „Azt kérdezgették – idézte Schön –, hogy mi lesz, ha a légierejük bombázni kezdi a nyolcvanezres berlini stadiont. Féltek." De ahogyan a németek sem bombáztak futballmérkőzések idején, a britek sem tettek ilyet.

Ulrich Hesse-Lichtenberger többször idézett könyvében találtunk részleteket arról, hogy akkorra (már) elég nagy erőkülönbség alakult ki a Gauligákon belül a csapatok között, minden bizonnyal azért, mert addigra nagyon sok futballista a fronton harcolt. Ahogyan írta: „Nem egy Gauban is 100 gól fölé jutott 18 mérkőzésen több csapat. A kiváló támadójátékáról ismert Nürnbergnek akadt 20:1-re megnyert meccse. Még az egyenes kieséses szakaszban is volt 8:0-s, 8:1-es mérkőzés."

A német válogatott akkortájban kétségtelenül a világ egyik legerősebbike volt. Július közepétől november végéig hat találkozót vívott, s csak egyet, a svédek ellenit veszítette el. Az öt győzelmet hozó szériában 27 gólt lőtt. Noha túlzás lenne azt állítani, hogy nem domináltak a született német játékosok a csapatban, ebben a fél idényben a nagy formában futballozó Fritz Walter két oldalán az osztrák Karl Decker és a sziléziai Ernst Wilimowski tündökölt. Decker és Walter öt-öt, Wilimowski hét gólt vágott, nem egészen hat hónap alatt. A német válogatott aztán csak 1950-ben játszott ismét mérkőzést.

Spanyolországban az Atlético Bilbao nyerte meg a bajnoki címet, először a polgárháború kitörése óta. A keret természetesen jelentős mértékben kicserélődött a hosszú évek alatt, a harmincas évek elejének nagy sztárjai már más klubokban vagy éppen külföldön futballoztak. A baszk futball hihetetlenül termékeny talajából újabb nagyszerű gárda nőtt ki. Juan José Urquizu 1940-ben vette át a keretet, az élvonalban újonc edzőként. A harmadik szezonja már teljes diadalt hozott, az Atlético duplázott. Az alaptizenegyből (Lezama 19 – Mieza 26, Arqueta 24/2, Bertol 24 – Nando 15, Ortiz 14 – Iriondo 25/8, Gainza 20/10, Zarra 17/17, Panizo 24/12, Gárate 19/10) mindössze két játékos, Ortiz és Gárate nem játszott pályafutása során a spanyol válogatottban. Egyébként fiatal volt a duplázó sikercsapat, hiszen a felsoroltak közül csupán Mieza és Arqueta ünnepelte addigra meg a 25. születésnapját. (Iriondo 2016 február-

jában hunyt el, 98 évesen. Arqueta 102 évesen még mindig közöttünk van!) A kupadöntőben az Atlético – a negyvenes-ötvenes években a spanyol élvonalban hat gólkirályi címet szerző – Telmo Zarra góljával 1:0-ra legyőzte a Real Madridot.

Az esztendő slágerét ennek a kupasorozatnak az elődöntője hozta. Az első találkozón a Barcelona, amely a bajnokságban nagyon jól szerepelt, az Atlético Bilbao és a Sevilla mögött a harmadik helyen végzett, 3:0-ra megverte saját pályáján a Primera Divisiónban is gyengélkedő, csupán a tizedik helyen végző Real Madridot. Az 1943. június 13-i visszavágó azonban szenzációs mérkőzést és óriási meglepetést hozott. A királyi klub az El Clásicók történetének legnagyobb különbségű győzelmét aratva 11:1-re tarolt.

A mérkőzésnek természetesen gazdag a spanyol nyelvű irodalma is, de külön fejezet jutott neki *Jim Murphy The 10 Football Matches That Changed the World* című könyvében is. A szerző megemlíti, hogy a Barça „csak" három góllal nyerte meg az első találkozót, miután a játékvezető olyan szemérmetlenül segítette a vendég Real Madridot, hogy utána még a katalán klub vezérkarába ültetett Franco-pártiak is tiltakoztak. Simának tűnt a visszavágó, de a fővárosi média és a királyi klub direktóriuma rendkívüli módon felkorbácsolta a kedélyeket. A barcelonai szurkolók nem kaptak jegyet a mérkőzésre, a hazai drukkerek a „vörösök" és a „szeparatisták" kiáltásokkal tüntettek a vendégek ellen. Mariona Gonzalo, a Barcelona válogatott játékosa elé már a kezdés előtt rengeteg aprópénzt dobtak be a tizenhatos területére, a katalán futballistákat megcélozva. Kiegészíti mindezt *Jimmy Burns* a *Barça, A People's Passion* című könyvében írott megjegyzése, mely szerint az állambiztonsági szervek egyik legfontosabb vezetője, José Finat y Escrivá de Romani, Mayalde grófja bement a meccs előtt a Barcelona öltözőjébe és a következőket vetette oda: „Ne felejtsék el, hogy néhányan önök közül csak a rendszer kegyelméből futballozhatnak, amely elfelejtette a hazafiatlanságukat." Három labdarúgó, Raich, Escolà és Balmanya okkal vette magára a beszédet. A polgárháborús éveket külföldön, francia emigrációban futballozva töltötték. A Real Madrid az első félórában ledolgozta a hátrányát, sőt emberelőnybe került a jobbhátvéd, Benito García kiállítása miatt. A játékrészből hátralévő percekben a hazaiak további öt gólt szereztek. Angel Mur, a katalánok gyúrója emlékezett később: „Egy fegyveres rendőr hadnagy mindvégig katalán kutyának, szeparatistának hívott. S amikor be akartam rohanni, hogy ápoljam egy sérült játékosunkat, visszanyomott a helyemre." A Barcelona játékosai teljesen kiborultak. Nem akartak kimenni a második félidőre. Egészen addig, ameddig (mesélte az egyik játékos, a válogatott Francesc Calvet) az öltözőben nem közölte velük a hadsereg egyik őrnagya: „Két választásuk van. Vagy a pályára mennek, vagy a börtönbe." De utána csak lézengtek a pályán. Végül 11:1-re kaptak ki, a becsületgólt is az utolsó pillanatban lőtték. Fernando de Argila, a vesztes legénység utolsóként, 2015 januárjában elhunyt tagja, a tartalékkapus azt mondta *Sid Lowe Fear and Loathing in La Liga* című könyvében: „Egészen eddig a mérkőzésig nem volt különösebb rivalizálás a két csapat között. Vagy legalább nem nagy ahhoz képest, ami ekkor kezdődött." Juan Antonio Samaranch, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság későbbi elnöke, akiről az évtizedek során már a nagyvilág is pontosan megtudta, hogy Franco katalán szövetségese és elkötelezett híveként emelkedett egyre feljebb és feljebb (maga jelentette ki 1967-ben, hogy „francóista vagyok száz százalékig"), igazán nem volt a „rendszer" ellensége. *Jim Murphy* idézi az akkor még sportújságíróként dolgozó Samaranch a *La Prensá*ban megjelent cikkének egy részletét, amelyből kiderül: „A Barcelona nem játszott rosszul ezen a mérkőzésen. Ha rosszul játszott volna, más eredmény születik. A Barcelona ugyanis sehogy sem játszott. Futballis-

tái, megfélemlítve a közönség ellenséges reakcióitól, óvakodtak a legegyszerűbb szerelésektől is, egyszerűen nem mertek hozzáérni a madridiakhoz." Samaranchot – ma már talán, ha még élne, azt mondaná, szerencséjére – a Real Madrid szurkolóinak kritizálásáért elbocsátották az állásából. Csak 1954-ben tért vissza a sportélet közelébe, amikor Barcelona önkormányzatában a sportügyek felelőse lett.

Franciaországban két külön régióban játszottak, északon a Racing Lens, Schmidt-Sikló László együttese, délen a Toulouse FC végzett az élen. A győztesek nem mérkőztek meg egymással. Az országos kupasorozatot az Olympique Marseille nyerte meg. Belgiumban a KV Mechelent, a Cseh–Morva Protektorátusban a Slaviát, Szlovákiában az OAP (Oddiel armádnych pretekárov) Bratislava nevű katonacsapatot, Bulgáriában a Levszkit (1942), Horvátországban a Concordia Zagrebet, Dániában az Akademisk Boldklubot, Hollandiában az ADO Den Haagot, Portugáliában a Biri Jánossal újrázó SL Benficát, Szerbiában a BSZK-t, Svédországban a Czeizler Lajossal duplázó, tehát a kupát is elhódító IFK Norrköpinget, Svájcban a Grasshopperst avatták bajnokká. Romániában kupasorozatot rendeztek, amelynek élén a CFR Turnu Severin végzett. Angliában továbbra is hadiligákban játszottak, északon a Blackpool, délen az Arsenal, nyugaton a walesi Lovells Athletic nyert.

Atilio García, az uruguayi gólkirály

Uruguayban újra, sorozatban negyedszer is a Nacional vitte el a bajnoki címet. Az utolsó fordulóig kiélezett csata dúlt az égszínkékek és a Peñarol között, a címvédő egy ponttal vezetett nagy riválisa előtt – de éppen egymás ellen játszottak. A „döntő" meglehetősen egyoldalú összecsapást hozott, a Nacional 4:0-ra kiütötte az aranysárga-feketéket. Ez már sorozatban a nyolcadik, a Tricolor győzelmét hozó montevideói „klasszikus" volt. A Héctor Castro által

Angliában ebben az idényben a Blackpool és az Arsenal szerepelt a legsikeresebben a nem hivatalos bajnokságokban. Rengeteg katonának jelentette a legfőbb szórakozást a meccsnézés

irányított régi-új bajnokcsapat az Aníbal Paz – Luis Fazio, Rodríguez Candales – General Viana, Eugenio Galbanisi, Schubert Gambetta – Luis Ernesto Castro, Roberto Porta, Atilio García, Aníbal Ciocca, Bibiano Zapirain összeállításban aratott diadalt.

A Nacional, a korszak kiemelkedően legsikeresebb uruguayi klubja

Brazíliában a Flamengo (Jurandir – Domingos da Guía, Newton – Biguá, Volante, Jaime – Valido, Zizinho, Pirillo, Sardinha, Vevé összetételben) nyerte meg a campeonato cariocát, a riói bajnokságot. A csapat első számú csillaga Ziza mester (Mestre Ziza), azaz Zizinho volt. A vörös-feketéknél őt tartották Zico befutása előtt a klubtörténet legnagyobb csillagának, pedig hát volt bőven választék... A szezon érdekessége, hogy létrejött a hatalmas országban az első szervezett szurkolói csoport, a Charanga Rubro-Negra, nem meglepő módon a legnépszerűbb együttest, a Flamengót támogatva. São Paulo államban a Palmeiras (Oberdan – Junqueira, Begliomini – Zezé Procópio, Og Moreira, Del Nero – Cláudio, Waldemar Fiúme, Viladoniga, Lima, Echevarrieta) gárdáját avatták bajnokká. A csapat 1942. szeptember 20-án játszott először ezen a néven, miután a szövetségesek oldalán hadba lépő Getúlio Vargas államelnök dekrétuma minden idegen hangzású klubnév megváltoztatására kötelezte az érintetteket. A Palestra Italiából például akkor lett Palmeiras. Arrancada Héroicának (hősies huzakodásnak) nevezik azt a találkozót, amelyen először játszott a zöld mezes tizenegy az új nevén, s amelyen a Leônidasszal és Waldemar de Britóval kiálló São Paulo FC-t legyőzve, óriásit lépett a bajnoki cím felé. A Palmeiras végül hárompontos előnnyel végzett a Corinthians és néggyel az SPFC előtt.

A River Plate gárdája. Hátul, balról: Yácono, az egyik gyúró, Ramos, Vaghi, Ferreyra, Rodolfi, Barrios, Renato Cesarini edző. Elöl: a másik gyúró, Deambrosi, Moreno, Pedernera, Labruna, Loustau

Argentínában ismét a River Plate szerezte meg az elsőséget. A Barrios – Vaghi, Ferreyra – Yácono, Rodolfi, Ramos védelem, valamint fedezetsor előtt a Deambrosi, Moreno, Pedernera, Labruna, Loustau csatárötös villogott.

Sepp Herberger dirigálta a „vörös vadászokat”

- ***Montgomerynek az angol válogatottra is jutott ideje***
- ***Tisztek és főtisztek katonacsapatokat alakítottak***
- ***Az Ajax és az amszterdami zsidóság kapcsolata***

1943 nyarára egész Európa lángba borult. A háború a döntő szakaszába fordult, a szövetségesek már a Ruhr-vidéket támadták, de az amerikai légierő Kielnél még súlyos veszteségeket szenvedett. Júliusban a szövetségesek először bombázták Rómát, míg a szovjet fronton, Kurszknál lezajlott minden idők legnagyobb tankcsatája. Augusztus végén, az angol futballidény szokásos kezdetén – a Brit Munkaügyi Minisztérium adatai szerint – 22 750 000 brit férfi és nő szolgált a hadseregben, a polgári védelemben, vagy végzett egyéb, a háborúval összefüggő munkát.

Angliában továbbra sem rendeztek hivatalos bajnokságot. A vendégjátékosokkal megerősített csapatok három régióban futballoztak, délen a Tottenham Hotspur, nyugaton a Lovells Athletic, északon előbb Blackpool, majd a Bath City nyert. A Football League háborús kupájában holtversenyt hirdettek, miután az Aston Villa és a Charlton Athletic közötti playoff 1:1-re végződött. Az angol válogatott 1944 decemberéig „csak” a walesiek és a skótok ellen játszott, de elképesztő érdeklődés mellett. Érdemes az összes mérkőzés nézőszámát megismerni: Anglia–Wales 8:3 (1943. szeptember 25.), Wembley, 80 000; Anglia–Skócia 8:0 (1943. október 16.), Manchester, 60 000; Anglia–Skócia 6:2 (1944. február 19.), Wembley, 80 000; Skócia–Anglia 2:3 (1944. április 22.), Glasgow, 133 000; Wales–Anglia 0:2 (1944. május 6.), Cardiff, 50 000; Anglia–Wales 2:2 (1944. szeptember 16.), Liverpool, 38 483; Anglia–Skócia 6:2 (1944. október 14.), Wembley, 90 000. Majdnem mindenütt telt ház előtt játszottak! Akadt olyan angol–skót 1944-ben, amelyiket megtekintette a király, valamint a legendás Monty, Bernard Law Montgomery marsall, a brit haderő főparancsnoka (egyébként a Portsmouth csapatának lelkes híve) is.

A háború előrehaladtával egyre többen estek hadifogságba. A Vöröskereszt és a YMCA segítségével szinte az összes nagy lágerben csapatokat, bajnokságokat szervezhettek a foglyok. A poznańi táborban (Stalag XXID) egy alakulat

A hadifoglyok csapata, amely felvette az Aston Villa nevét

Aston Villa néven vett részt a mérkőzéseken. A Stalag Luft VIIB-ben ötvencsapatos kupasorozatot rendeztek, a győztesek még két hordó sört is kaptak! A Stalag Luft I-ben hatvan gárda indult, öt ligába sorolva. A játékosok gyakran mérgelődtek azon, hogy bőrlabdájukat kiszúrja a szögesdrót.

Németországban a hadi helyzet fokozódása ellenére az 1943–1944-es bajnokságot még meg tudták rendezni. Mi több, minden korábbinál nagyobb számú Gauligában játszottak a klubok. Külön ligája volt a cseh és morva egyesületeknek, az elzásziaknak, a danzigi (gdański) központú Nyugat-Poroszországnak, a Varsót, Lubint, Krakkót is magába foglaló, a mai Ukrajnába is átnyúló Generalgouvernementnek nevezett résznek, Kelet-Poroszországnak, a Luxemburgot és Belgium egy részét takaró Mosellandnak, a Szudétaföldnek, a Warta folyóról elnevezett, a mai Lengyelország területére eső Warthelandnak és az immár Donau-Alpenlandnak nevezett Ausztriának, hogy csak a mai Németország területén kívül esőket említsük. A Gauligák 31 győztese került a német országos bajnokságba, amelyben már kuparendszerben játszottak a csapatok. (358 klub indult – minden körzet legmagasabb osztályát figyelembe véve.) A címvédő Dresdner SC menetelése maga volt a történelmi utazás. Előbb 9:2-re lelépte a mai Chorzów városába való német egyesületet, a Germania Königshüttét, aztán ugyancsak 9:2-re a hesseni Borussia Fuldát. A negyeddöntőben 3:2 győzött a bécsi First Vienna ellen, egy fordulóval később pedig 3:1-re verte az 1. FC Nürnberget. A döntőben nem jelentett akadályt a légierő csapata, az LSV Hamburg sem (4:0). A háborús évek második felére egymás után alakultak a Luftwafféhoz (Luftwaffensportvereine, LSV) és a Wehrmachthoz (Wehrmachtssportvereine,

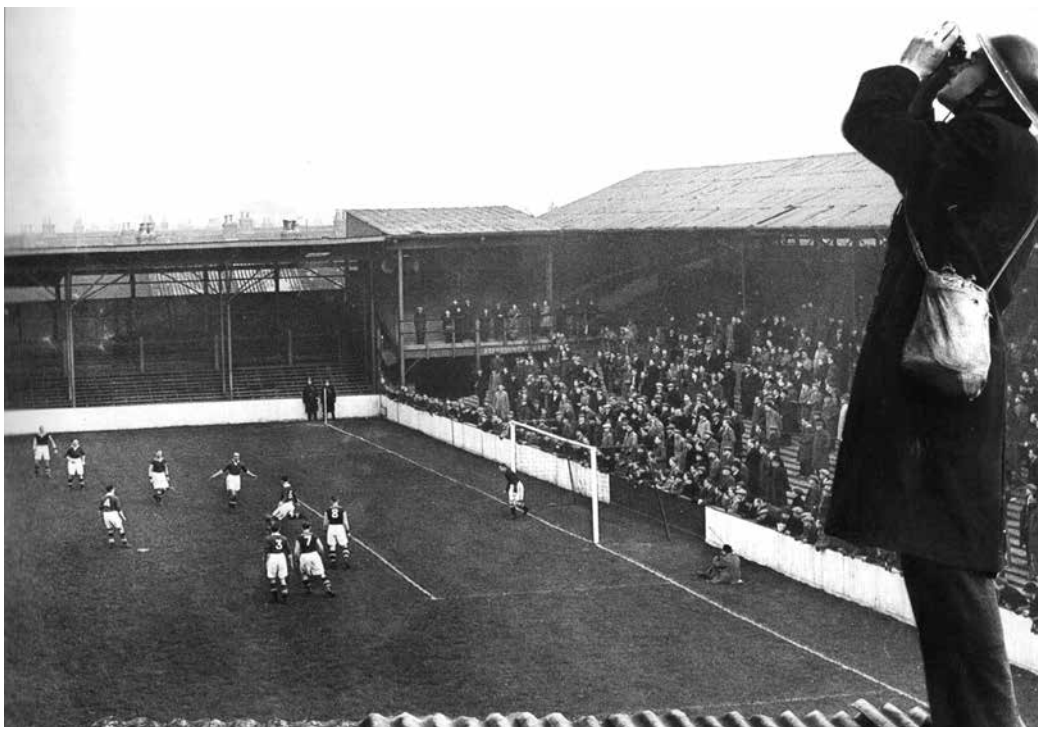

Hiába nem volt példa arra, hogy az ellenséges repülők teli stadionokat támadjanak, nem ártott az óvatosság. Persze, a légvédelem már akkor is ennél cizelláltabb módszerekkel őrködött

A drezdai bajnokok. Felül, balról: Kreß, Belger, Hempel, Pohl, Dzur, Schubert. Alul: Wilhelm szakosztályvezető, Voigtmann, Schön, Machate, Hofmann, Schaffer, Gerschner birodalmi edző

WSV) köthető egyesületek. A 31 Gauliga bajnoka közül öt (LSV Hamburg, Danzig, Mölders Krakau és Rerick) tartozott a Luftwafféhoz, egy (Celle) a Wehrmachthoz. Sikeresek voltak az úgynevezett Kriegsspielgemeinschaftok. Ezek az egyesületek bizonyos értelemben városi válogatottak voltak, több korábbi egyesület ideiglenes összefogásával alakultak meg, enyhítve a háború miatti anyagi gondokat, illetve az emberhiány szülte problémákat. Létezett még egy kategória, a Kriegsgastspieler, ami tulajdonképpen az Angliában is ismert, a háborús időbeli vendégjátékos megfelelője volt. Az új „katonacsapatok" különösen sokat profitáltak a könnyű átigazolás vagy az alkalmi kölcsönvétel lehetőségéből – a rendszert érte is emiatt néhány súlyos kritika a tradicionális egyesületek részéről. Tény, hogy néhány hónap alatt a semmiből alakultak sztárcsapatok. Az LSV Hamburg története különösen érdekes. 1942 őszén Fritz Laicher, a légierő ezredese, egyben a hamburgi légelhárítás parancsnoka egy szokatlan listát készített. Feljegyezte azoknak a játékosoknak a nevét, akik katonaként szolgáltak a Luftgau XI-ben, ami Göttingentől Dániáig nyúlt. Több válogatott labdarúgó neve is felkerült erre, így a két védőé, Reinhold Münzenbergé (Alemannia Aachen) és Karl Milleré (St. Pauli) vagy a csatár Jakob Lotzé (1. FC Schweinfurt 05). Nem sokkal később a három futballistát átvezényelték Hamburgba. A feladatuk az volt, hogy alakítsanak egy bombaerős csapatot a semmi-

A HSV-stadionban a Luftwaffe SV Hamburg világos mezes játékosai eligazítást hallgatnak

ből. 1942. december 8-án a légierő néhány főtisztje, köztük Laicher ezredes és Ludwig Wolff repülős tábornok (nem mellékesen a Luftgau XI parancsnoka) a hamburgi Besenbilderhofon megalapította a Luftwaffen-Sportverein Groß-Hamburgot. Amikor megkérdezték tőlük, miért éppen ezzel foglalkoztak a háború nehéz hónapjaiban, egyikük így felelt: „A saját tizenegyünkkel akartuk még kiválóbbá tenni a német sportot népünk sorsszerű tusakodása idején."

A csapat 117:13-as gólaránnyal, egyetlen vesztett ponttal masírozott végig az 1943–1944-es idényben a saját Gauligáján, majd sima útja volt egészen a bajnoki döntőig. Meglepetésre ott négygólos különbséggel kikapott a drezdaiaktól, akiket különben korábban, a kupasorozat elődöntőjében le tudott győzni.

A hamburgiak játszották a háború vége előtti utolsó német kupadöntőt, azonban hosszabbításos mérkőzésen 3:2-es vereséget szenvedtek a bécsi First Viennától.

Ha már a katonacsapatoknál tartunk, „kötelező" megemlékeznünk a Rote Jägerről, a „vörös vadászokról", amelyet a második világégés egyik leghíresebb német pilótája, Hermann Graf őrnagy alapított és gyűjtött egybe. Graf hajdanán maga is lelkes futballista volt, úgy gondolta, egy efféle válogatott csapat a jó szereplésével, győzelmeivel fokozná a német katonák büszkeségét, sőt harci kedvét. Gyakran ő maga védte a csapat kapuját! Persze, előfordult, hogy „valami" közbejött: „Harkovban állomásoztunk. A városnak egyébként csodálatosan szép stadionja volt. Kicsit később megszerveztem, hogy a mi válogatottunk a páncélosok ellen megmérkőzzön. Minden remekül alakult, legalább 30 000 katona ült a tribünön. Pechem volt, csak néhány perccel a kezdés előtt kaptam a parancsot, hogy három másik pilótatársammal adjunk kíséretet, Hitler különleges repülőgépét, a Condort biztosítsuk" – mesélte Hermann Graf a *Fritz Walter* nevével jegyzett, *11 rote Jäger* című könyvben.

A „vörös vadászok" közé olyan futballistákat szerzett meg, mint az 1954-es világbajnok gárda kapitánya, Fritz Walter, aztán a válogatott Alfons Moog, a Schalkéval háromszoros bajnok Hermann Eppenhoff, a kétszeres KK-győztes, osztrák és német válogatott Pepi Stroh, vagy az ugyancsak az osztrák és a birodalmi csapatba is beválogatott Franz Hanreiter. Többnyire Sepp Herberger dirigálta edzőként a legénységet! A különösen a csatársorát (Eppenhoff, Hanreiter, Walter, Stroh, valamint Bannes vagy Leonhardt) tekintve válogatott erősségű alakulat 1943. augusztus 4. és 1944. november 19. között 27 mérkőzést vívott, ezek közül csupán hármat veszített el, egyet az élvonalbeli játékosokból összeállított magyar katonaválogatott ellen, az Üllői úton.

A németek által elfoglalt Dániában a háború alatt végig futballoztak, így 1943–1944-ben is megrendezték a bajnokságot. A döntőben a Boldklubben Frem 4:2-re megverte az Akademisket. *David Goldblatt* a *The Ball is Round* című kiváló könyvében érdekes párhuzamot von a meghódított területek lakóinak a németekkel szembeni lojalitása és a futballbajnokságok megrendezése között. A dán példát teszi a sor egyik végére, a másikra a görögökét és a jugoszlávokét, akiknél a futballélet a háborús évek végére minimálissá zsugorodott, és a stadionok jelentős részét hadi célokra használták. Néhány más országban – írja –, mint Hollandiában, Franciaországban és Norvégiában a kettő közötti volt a helyzet. Megemlíti, hogy Hollandiában az 1943–1944-es idényt még be tudták fejezni. A bajnokságot a története első bajnoki címét szerző, mindössze második idényét az élvonalban töltő De Volewijckers nyerte meg. A klub – részben a történelem viharai miatt – a háború utolsó éveire Amszterdam legjelentősebb futballcsapatát tudhatta magáénak. Eleinte a város északi részén lévő Mosvelden játszotta a mérkőzéseit, majd miután azt

lebombázták, átköltözött az Ajax pályájára, a De Meerbe. *Goldblatt* úgy fogalmaz, a holland labdarúgás fellendült a háborús években, növekedett a pártoló tagok száma, több jegyet adtak el a meccsekre, mint korábban. Annak ellenére is, hogy Hollandia óriási veszteségeket szenvedett, az ország zsidó lakosságát szinte teljesen elpusztították, ötszázezer holland dolgozott német munkatáborokban vagy gyárakban. A németek már 1941 közepétől presszionálták a holland klubvezetőket, hogy zárják ki egyesületükből a zsidó származásúakat. Öt, nyilvánvalóan zsidó futballcsapat sorsa bevégeztetett (az Ajax nem volt köztük!), s a hollandok elveszítették a játékvezetői kar jelentősebb részét is. Miután megkezdődtek a deportálások, elvitték Han Hollendert, az első számú rádióriportert, akinél senki sem tett többet a sportág népszerűsítéséért a harmincas évek Hollandiájában.

Az Ajax rendkívül nehéz időszakot élt meg, a klubnál azonban nagyon szeretnék elfelejteni ezt a korszakot. *Simon Kuper* jeles munkája, az *Ajax (The Dutch, The War)* jól reflektál erre. A nyolcadik fejezetben olvastuk, hogy *Kuper* felkereste Wim Schoevaartot, az egyesületi történet egyik jeles ápolóját, aki 1930 óta tartozott a klubhoz. Családja kapcsolata még korábbi keletű, az édesapja 1904-ben, négy évvel az alapítás után lett az Ajax játékosa. Schoevart, amikor meghallotta, *Kuper* miről akar írni, nagyon udvariasan bár, de így felelt: „Hamar rá fog döbbenni, hogy elfecsérli az idejét. Nincs ebben semmi érdekes." A szerző hozzátette: „Ahogyan az Ajax minden vezetője, akikkel korábban beszéltem, ő is cáfolta, hogy a klubnak bármikor is sok zsidó lett volna a tagja." *Kuper* is megemlíti, hogy a háború előtt Amszterdam lakosainak több mint egynyolcada zsidó vallású volt, így nyilvánvaló, hogy a tagjaik között is gyakran bukkantak fel. „Ám senki sem akart az Ajaxnál a háborúról beszélni". Ez alighanem a hollandok önmagukkal szemben még mindig meglévő lelkiismeret-furdalásából fakad. *Kupert* az egyik vezetőségi tag eltiltotta attól, hogy belenézzen a klubnál őrzött archív anyagba, mondván, nincsen abban semmi érdekes. Az egyébként Európa-hírű szerző nem egyedül járt így. Evert Vermeer, az Ajax történetének egyik legkiválóbb kutatója, hiába beszélt a régiekkel, köztük a már említett Wim Schoevaarttal, azt tudakolva, hogy bárki az Ajax tagjai közül lett-e a háború áldozata, nem kapott egyenes válaszokat. Egyszer a *Het Parool* című lap is megkérdezte Schoevaartot, mégpedig arról, hogy számos más holland egyesülettel ellentétben miért nincs az Ajaxnál bármiféle emlék a háború áldozatainak tiszteletére. Schoevaart azt felelte, „túl sok fájdalmas emléket szakítana fel a rokonokban". S még hozzátette: „Nem szeretek a múlton rágódni." *Kuper* epésen megjegyezte erre: „Elég fura attitűd egy archivistától." Jaap Hordijk, a negyvenes évek első felének Ajax-játékosa 1979-ben megtörte a csendet, s visszaemlékezett: „1942-ig senki sem esett ki a csapatból. Azt gondolom, nem volt nálunk sok zsidó játékos. Jaap van Praag és Jopie Schelvis később bujkáltak, de tulajdonképpen csak Jopie de Haan és Eddy Hamel hiányzott közülünk a háború után." (Jaap van Praag később a klub elnöke lett, ő állt az Ajax élén az egyesület első aranykorában, 1964 és 1977 között.) *Kuperre* még visszatérve, a holland állami rádiónak megmutatta a virág még egy szirmát: „Az Ajax ugyan Amszterdam keleti részébe való, amelyben valóban sok zsidó élt, de a középosztály klubjának számított. Sok ottani zsidó egyszerűen túl szegény volt ahhoz, hogy az Ajax tagja legyen." Schoevaart, akinek nagybátyja egy ideig Jaap van Praagot is bújtatta, azt közölte a centenáriumra kiadott klubkönyvben: „Az egyesület csendesen semmibe vette a németeknek a zsidók kitiltásáról szóló rendelkezéseit." Erre rímel az a magyar nyelvű szöveg, amelyet az *index.hu* egyik fórumában találtunk, a *Wác* névvel jelölt szerző fordítása-

ban (az eredeti *Susan Smit* az amszterdami UVA egyetemen készített, *A labda gurult* című diplomamunkájában jelent meg): „Idézet az Ajax elnökségének 1941–1942. évi beszámolójából: »A nagy világesemény hatását érezzük és félünk, hogy még sok tagunkat elviszik. Olyanok is eltűntek, akik több mint 35 éve hű tagjai voltak klubunknak, és akikről azóta semmit nem tudunk. Olyan időket élünk, amikor senki meg nem mondhatja, látjuk-e még őket valaha is.« *Susan Smit* feltételezi, hogy az elnökség főleg szurkolókra, illetve pártoló tagokra céloz, és nem játékosokra. E fenti nyilatkozat azért különösen jelentős, mivel nem ismeretes, hogy más klub részéről is elhangzott volna ilyen. Két zsidó játékost említ, akik az első csapatban játszottak: Eddy Hamel (1922–1930) és Johnny Roeg (1934–1936). Utóbbinak sikerült (bujkálva) túlélnie a háborút. Jopie Schelvis és Jaap van Praag is sikeresen rejtőzködtek, de ők nem jutottak el az első csapatig. Éppúgy nem jutott el erre a szintre a másik áldozat, Jopie de Haan sem. Mivel az Ajaxban kevés zsidó játszott, nem is igazán érezte a csapat a zsidóellenes intézkedéseket. Az viszont mégsem állítható, hogy a klub nem érezte meg a háború hatását. Több játékos egy-két szezonon keresztül hiányzott, mivel Németországban voltak kényszermunkán. A Meerbe a Wehrmacht néhány egységét szállásolták be. Noha a németek játszottak ott egymás közötti mérkőzéseket, az Ajax mindig visszautasította a németek kihívását."

Franciaországban 1943 nyarán feloszlatták a civil futballegyesületeket, s 16 kerületi válogatottat alakítottak ki. Az országos kupa döntőjébe az EF Reims-Champagne és az EF Nancy-Lorraine jutott, utóbbi nyert. Előbbiben játszott két magyar, Szegő Ferenc és a finálében mellőzött Vastag Gyula. Klubtársuk volt minden idők egyik legsikeresebb francia edzője, az akkor még jobbszélsőként a pályán iparkodó Albert Batteux. (Vb-bronzérmet nyert a válogatottal, kétszer jutott BEK-döntőbe, kilencszeres bajnok lett a Stade de Reimsszel és a Saint-Étienne-nel.)

Norvégiában nem rendeztek hivatalos bajnokságot a háborús években, a futball az ellenállás fontos színtere lett. Ahogyan az egész sport. Miután a Vidkun Quisling, a norvég náci párt feje által vezetett bábkormány Sportführert nevezett ki minden klub élére, a tagság „sztrájkot" hirdetett. *David Goldblatt* kigyűjtötte, hogy egy Norvég Kupa-elődöntőt mindösszesze 27 néző nézett végig. Ezzel szemben a norvégok titkos sporteseményeket szerveztek az ország belsejében. A németeket mindez annyira felbőszítette, hogy Heinrich Himmler belügyminiszter személyesen utazott északra. Látogatásának eredménye egy letartóztatás-sorozat lett, számos sportvezető, funkcionárius került börtönbe, koncentrációs táborba. Köztük a futballélet legnagyobb alakja, Asbjørn Halvorsen is.

Spanyolországban a Valencia nyerte meg a bajnoki címet. Az előző idény hetedik helyezettje ült fel a trónra, fogalmazhatnánk így, de szerencsésebb emlékeztetni arra, hogy az 1941–1942-es bajnok egy elrontott szezonja után ismét a legjobbnak bizonyult. A csapat nem sokat változott a két évvel korábbi aranyérmes tizenegyhez képest. A két hátvéd, Juan Ramón és Álvaro, valamint a fedezet Iturraspe, s a csatárok közül Mundo, Epi, Gorostiza és Asensi megmaradt, sőt, a kapus Eizaguirre is. Az első számú tartalék, Amedeo ugyancsak tagja volt az első bajnokcsapatnak. Csak a chilei Ortúzar, valamint Lecue és Hernandez számított új fiúnak. Új edző dirigálta a Valenciát, Eduardo Cubells személyében, az előző „aranyműves", Ramón Encinas már a Real Madrid kispadján ült. A kupát a bajnoki középmezőnybe visszaesett Athletic Club de Bilbao hódította el.

A Cseh–Morva Protektorátusban a Sparta veretlenül diadalmaskodott, a gólkirályi címet

a Slavia sztárcsatára, Pepi Bican 26 mérkőzésen elért 59 góljával nyerte el. Szlovákiában az ŠK Bratislava, Portugáliában a Sporting CP, Svédországban a Malmö FF, Svájcban a Lausanne-Sports, Belgiumban a Royal Antwerp vehette át a bajnoki aranyat. Olaszországban csak regionális sorozatot rendeztek, az ország északi részében. Az Alta Italiának nevezett rész elsőségét a 42° Corpo dei Vigili del Fuoco della Spezia, röviden a Spezia szerezte meg. A FIGC csak 2002-ben, jó néhány akkori szereplő halála után ismerte ezt el hivatalos bajnoki címnek.

A Malmö FF bajnokcsapata (hátul, balról): Eric Persson vezető, Jönsson, G. Nilsson, Tapper, S. Martensson, K. E. Sandberg, S. Nilsson. Elöl: Rosén, Malmström, Bengtsson, E. Nilsson, Hjertsson

Noha a Szovjetunió még háborút viselt, 1944 nyarán a labdarúgó-szövetsége kiírta az országos kupasorozatot. Az országos jelző nem túlzás, a nyolcaddöntőben, a moszkvaiak és a leningrádiak mellett, tbiliszi, bakui, kujbisevi, tagangori, kujbisevi, sztalinói, szverdlovszki, sőt – talán nem csak a mi meglepetésünkre – sztálingrádi, novoszibirszki és cseljabinszki gárda is szerepelt. Az elődöntőbe már csak három fővárosi klub (a CDKA, azaz a hadsereg központi klubja, valamint a Szpartak és a Torpedo), továbbá a leningrádi Zenit került. Annak ellenére, hogy a leningrádiak megverték a Dinamo Moszkva első, majd a második csapatát, szinte mindenki biztosra vette, hogy ahogyan az első négy kupasorozatban, ezúttal is moszkvai győztest avatnak. A Zenit játékosai ellenben másként gondolták. A csapat, noha hiányzott belőle a kiváló csatár, Pjotr „Peka" Gyementyev – aki nem akart visszatérni a városba, miután az egész családját megölték a háborúban – nagyon egységes és erős volt. A játékosok, miután a város 1944 januárjában felszabadult a körülbelül 900 napos harcok alól, a kiváló támadó fedezet, Borisz Levin-Kogan, s természetesen az edző, Konsztantyin Lemesev vezérletével kezdték visszanyerni régi formájukat.

Előbb kiejtették a Szpartakot, majd a döntőben 2:1-re legyűrték a sokkal esélyesebb CDKA-t. Az augusztus 27-i finálét 70 000 néző előtt játszották Moszkvában, az észt Elmaar Saar (az orosz írásmód szerint Szaar), a következő másfél évtized Latisev melletti leghíresebb bírója vezette. Fennmaradt egy rövid filmösszefoglaló a mérkőzésről, ebből tudjuk, hogy a moszkvaiak katonaruhában érkeztek, a kapusuk, Vlagyimir Nyikanorov már kesztyűben védett, a bírók pedig fehér, szinte teniszszerelésben masíroztak ki.

A katonacsapat felvonultatta a kor ászai közül Alekszej Grinyint, Vlagyimir Gyomint és a korszak legjobb góllövőjét, Grigorij Fedotovot. Edzője Borisz Arkagyev, a szovjet futballtörténelem első nagy formátumú trénere volt. A leningrádiak sem álltak fel rossz csapattal. Fiatal játékosaik közül Szergej Szalnyikov nem sokkal korábban költözött Észak Velencéjébe a Szpartaktól, 1956-ban, Melbourne-ben tagja volt az olimpiai bajnok válogatottnak. A kapus, Leonyid Ivanov 1952-ben védett a helsinki olimpián, az előző két évben őt választották a szovjet bajnokság legjobb kapusának. Amúgy tényleg kiváló képességű volt, pazar refle-

xekkel. Mesélik, hogy az 1944-es kupagyőzelem után egy helyi potentát dácsájában (nyaralójában) vendégeskedett a győztes csapat. A nagy ünneplés közepette kézről kézre járt az ólomkristály serleg, mígnem kicsúszott a vendéglátó kezéből. Ivanov eszmélt a leghamarabb, gyors vetődéssel megmentette a relikviát. A nagyembernek elkerekedett a szeme, ellenben a játékostársak belelkesedtek: „Ez parádés volt, de hát Ljonya mindig képes ilyenekre!"

A meccsen is nagyszerűen védett, nagy része volt abban, hogy a CDKA csak egy gólt szerzett. Grinyin vezető gólja után aztán a második félidőben a Zenit Borisz Csucselov és Szergej Szalnyikov egy-egy góljával fordított. A Zenit lett az első nem moszkvai bajnok vagy kupagyőztes a Szovjetunióban. Lev Kasszil, a híres író úgy fogalmazott, megmagyarázva, hogy a nagyobb részében a CDKA-nak szurkoló fővárosi szurkolók ezrei miért nyomultak a gyepre, s éltették a győztes játékosokat: „Ez volt a moszkvaiak elismerése a hős városnak, Leningrádnak." A győzelem után a futballisták megkapták a Leningrád védelméért kitüntetést – s fejenként egy-egy bőrkabátot.

Argentínában a Boca Juniors 1943-ban és 1944-ben is megelőzte a River Plate-et, duplázott. 1943-ban három argentin játékos, Luis Arrieta (Lanús), Raúl Frutos (Platense) és Ángel Labruna (River) holtversenyben végzett a góllövőlista élén. Utánuk következett a Boca két gólzsákja, Jaime Sarlanga és az uruguayi Severino Varela. Egy évvel később egy paraguayi, Atilio Mellone (Huracán) nyert, remek honfitársai, Arsenio Erico és Delfín Benítez Cáceres örökébe lépve. Labruna ezúttal második lett, míg bajnokcsapat házi gólkirályának Pio Corcuera bizonyult. A Boca 1944-ben a Diano – Marante, Valussi – Sosa, Lazzatti, Vilanoba – Boyé, Corcuera, Sarlanga, Lijé, Sánchez tizeneggyel játszott a bajnoki címet bebiztosító utolsó fordulóban, a Racing ellen.

Mario Boyé, a Boca Juniors szélsője

A Boca Juniors (csak a játékosok, hátul, balról): Sosa, Marante, Lazzatti, Pescia, Vacca, Valussi. Elöl: Boyé, Corcuera, Sarlanga, Varela, Rosell

A Flamengo sorozatban harmadszor nyerte meg 1944 őszén a riói bajnokságot. Hátul, balról: Biguá, Domingos da Guía, Jurandír, Nílton, Quirino, Jaime. Elöl: Zizinho, Nilo, Pirillo, Perácio, Vevé

Az alapemberek közül csak Vacca kapus, Pescia és Severino Varela hiányzott. Ez a gárda – az említett három cserével – megegyezett azzal, amelyik egy évvel korábban a trónra ült, akkor éppen a Ferro Carril ellen célba érve: Vacca – Marante, Valussi – Sosa, Lazzatti, Pescia – Boyé, Corcuera, Sarlanga, Varela, Sánchez.

Uruguayban 1943-ban még, sorozatban ötödször, a Nacional lett a bajnok, de egy évvel később már a nagy riválisa Peñarol. Atilio García, a Nacional csatára 1944-ben (sorozatban hetedszer) is megszerezte a gólkirályi címet.

Rio de Janeiróban 1943-ban és 1944-ben is a Flamengo bizonyult a legjobbnak. Ez volt az első alkalom, hogy a piros-feketék az egymást követő három bajnokságot megnyerték. Nem csoda! Olyan ászok játszottak a soraikban, mint Zizinho, Domingos da Guía, Vevé, Valido, aki 1944-ben a Vasco ellen a döntő gólt szerezte, vagy éppen a kapus Jurandír. 1943-ban a Jurandír – Newton, Domingos da Guía – Biguá, Bria, Jaime – Jacir, Zizinho, Pirillo, Perácio, Vevé tizenegy nyerte meg az utolsó fordulóban a Bangu elleni meccset, s ezzel a bajnoki serleget. 1944-ben a záró kör előtt a Flamengo és nagy riválisa egyaránt 26 ponttal állt, s egymás ellen játszottak. A Gáveán, a Fla pályáján Flávio Costa akkor éppen Jurandír – Newton, Quirino – Biguá, Bria, Jaime – Valido, Zizinho, Pirillo, Tião, Vevé összetételű tizenegye 1:0-ra győzött. São Paulo államban 1943-ban a São Paulo FC megelőzött mindenkit, egy évvel később ellenben „csak" második lett a Palmeiras mögött. Előbbi volt a meglepetés, hiszen 1932-vel kezdődően egy bő évtized alatt csak egyszer (1935) fordult elő, hogy nem a Palestra Italiát, a későbbi Palmeirast vagy a Corinthianst avatták bajnokká.

Tribünök „árnyéka”

A liverpooli egyetem, a University of Liverpool újságja hírt adott egy 1846-os, Derbyben játszott meccsen történt konfliktusról, ahol két dragonyos csapat és támogatói marakodtak össze. A lap beszámolt egy „durva berohanásról” is, amely jellemző volt később, az 1880-as években az angol bajnoki meccsekre is. Sokak szerint innét ered a derbi kifejezés, amely tehát eredetileg az azonos településen működő, szomszédos klubok mérkőzéseit, valamint az azokkal járó, állandósuló szurkolói összecsapásokat is takarta.

Az angol futballhuliganizmusról szóló első feljegyzések éppen az 1880-as évekből maradtak ránk, amikor a különféle szurkolói bandák megfélemlítésben tartották a bírókat, az ellenfél drukkereit és játékosait. 1888 januárjában lovas rendőrök kardlapokkal csináltak rendet a birminghami Perry Barrben lévő Wellington Road-i stadionban a rekordot jelentő 27 000 néző vadabb, a pályára is beözönlő elemei között, az Aston Villa elleni FA-kupa-találkozón. *(Paul Smith–Shirley Smith: The Ultimate Directory of English & Scottish Football League Grounds, 1888–2005)* A Preston North End 5:0-ra nyert, de a győztesek sem örülhettek, a huligánok mindkét

Ez a rajz maradt fenn a futballtörténelem első balhéjáról, 1888 januárjából. Akcióban a lovas rendőrség

csapatot megdobálták kővel, majd botokkal is támadtak. Verekedésbe, rugdosódásba, köpködésbe torkollott a mérkőzés. Az egyik Preston-játékost annyira megverték, hogy elvesztette az eszméletét, amit az újság úgy közölt, hogy az „üvöltő huligánok" kitettek magukért. A huligán szó eredetét homály fedi. Annyit sikerült kideríteni, hogy valamikor a középkorban élt egy ír család Londonban, az O'Houlihan vagy az O'Houlihnan klán**,** amely hírhedt volt botrányairól, hangoskodó, kötekedő férfitagjairól, akik nem vetették meg az italt. Faragatlan, szenvedélyes népségről volt szó, több véres verekedés kötődött a famíliához. Nálunk az ilyen típust jassznak nevezték el a XX. század első harmadában, és ez az alvilági elem jelentésű szleng nyilvánvalóan összefügg az akkoriban a honi szórakozóhelyeken is egyre közkedveltebb amerikai dzsessz térhódításával.

1886-ban a Preston North End fanatikusai összeverekedtek a skót Queen's Park híveivel egy vasútállomáson. Ez volt az első eset a futballhuliganizmus történetében, amikor sportrendezvénytől függetlenül, a stadionon kívül, mintegy spontán következett be a véres konfliktus a rivális galerik között.

Blackburn-hívek az 1890-es évekből. Magukat tréfa-díjas bandának nevezték

1905-ben „bizonyos számú" Preston-szurkoló részegen garázdálkodott. Abból a szempontból is különleges ez az eset, mert a Blackburn Rovers elleni mérkőzésre tartva a duhajkodó társaságban feltűnt egy erősen illuminált, hetvenéves nő is.

A XIX. század utolsó évtizedében – a vasúti közlekedés fejlődésének köszönhetően – már nagyobb csoportokban tudták követni kedvenc futballcsapatukat a brit drukkerek. Szombatonként utaztak, vasárnap templomba kellett menni. Ezek a rajongók olykor klubszínű kokárdákat, sapkákat, kalapokat, később zakókat, ingeket, nyakkendőket, még később sálakat és zászlókat viseltek, illetve lengettek, így azonosították önmagukat, jelezve riválisaiknak a jelenlétüket. Íme, egy későbbi leírás, már a századforduló utáni korszakot idézve, a szurkolók megérkezéséről: „Pontban hét órakor futott be az osztrákok különvonata, és az ablakon kihajoló bécsiek már messziről lobogtatták a piros-fehér-piros zászlócskák erdejét. (…) Ezúttal kivételesen megfelelő számú autó állt a rendelkezésre, úgyhogy percek alatt elszállították a tekintélyes, csaknem 450 főnyi tömeget, mely nagyszerű hangulatban érkezett" a Keleti pályaudvarra. *(Nemzeti Sport 1928. május 6.)*

A fanatikusok ajándéktárgyakkal való kiszolgálása tehát nem vadonatúj jelenség, mint írtuk, Angliában már a XIX. század végén árultak egyesületi színű kitűzőket, mérkőzésekre megjelentetett műsorfüzeteket, klubszínekre mázolt, fából készült tekerőket, amikkel éktelen zajt tudtak kelteni. A kolompok, dudák, trombiták használata is széles körben elterjedt. De nem csupán a ködös Albionra volt ez jellemző. A BEAC futballistái a húszas évekbeli egyik

Még szolid rendőri készültség egy angliai mérkőzésen. Bár ki tudja, miért rogyott valaki térdre a bal oldalon?

spanyolországi portyájukon meglepődve tapasztalták, hogy Vigóban „amerre csak lép az ember, mindenütt Celta-jelvényt lát. A koronás, halványkék pajzs csaknem minden kabáton ott díszeleg, s benne a két C: Club Celta. Láttunk klubjelvényt gyűrűbe beledolgozva, nyakkendőtűnek, kalapdísznek, de hordják a bőrönd csatján, a késen, boton is." *(Nemzeti Sport 1926. június 25.)*

Angliában minden kétséget kizáróan a legrenitensebb a dél-londoni Millwall FC tábora volt. A kék-fehér „oroszlánok" stadionját először 1920-ban kellett bezárni, mert a Newport County elleni találkozón a magukról megfeledkezettek különféle tárgyakat hajigáltak befelé. 1931-ben, 1934-ben és 1938-ban újfent betiltotta a The Dent a szövetség. (Ez a városrész kifejezetten a szegényebb társadalmi rétegek, a dokkmunkások, a kikötőben alkalmi munkából élő gyarmati bevándorlók lakhelye volt.)

A botrányokozók még nem szervezetten léptek fel, és sohasem a rendőrökkel ugrottak összse, a fegyvertelen bobbykat megütni ugyanis halálbüntetést vont maga után. Ha valaki csupán megfenyegette fegyverrel, például bicskával a rendőrt, azért is kivégezték a viktoriánus Angliában! Ugyanakkor a játékvezetőket, az ellenfél futballistáit vagy az őket idegenbe elkísérőket nem védte hasonlóan szigorú törvény.

Megfigyelhető, hogy a tegnap világában meglehetősen ritkák voltak a szurkolótáborok közötti nyílt konfrontációk, annál gyakoribbak a kődobálások, a téglahajigálások, a pályára berohanások, s ilyen alkalmakkor rendre a bírót akarták megverni, esetleg a riválisjátékosait megregulázni. Mivel a korabeli rendezőség nem képviselt nagy erőt, a rendőrség pedig gyakran csupán minimális létszámmal (vagy még úgy sem) volt jelen, ezek az inváziók általában félbeszakították a mérkőzéseket. És ne legyenek illúzióink, mert nálunk sem volt jobb a helyzet! A kezdetektől fogva egymást érték a visszataszító és arcpirító nézőtéri incidensek. Erről közölt megrázó hangvételű cikket a sportlap *Az üvöltő aréna viharában* címmel. *(Nemzeti Sport 1928. november 14.)*

Az alábbiakban a „hőskorszakban" regisztrált szurkolói atrocitásokról olvashatnak. Mint majd tapasztalják, egyik-másik feljegyzés akár a XXI. században is készülhetett volna…

1904 novemberében került sor a Cricketers–MTK találkozóra. „E mérkőzésen a műveletlen bécsi közönség (…) rendkívül botrányosan viselkedett: ordítozott, sőt még köveket is hajigált a pályára." *(Nemzeti Sport 1929. november 6.)*

1905 áprilisában a skót „Rangers pályáján a bírót megverték, s mindenki igen súlyos büntetést várt. Ilyen súlyos büntetésre azonban mégsem lehetett gondolni: a szövetség egy évre eltiltotta a Rangers pályáján a mérkőzések rendezését. Hogy ez milyen érzékeny büntetés egy hivatásos egyletre, azt könnyű belátni." *(Nemzeti Sport 1930. április 29.)*

1905. október 1-jén, a montevideói derbin a Peñarol 1:0-ra nyert a Nacional otthonában, ahol a győztesek szurkolói elözönlötték a játékteret. Este az arany-feketék diadalittas fanatikusai megtámadták azokat kávézókat, éttermeket, amelyekben a Tricolornak becézett Nacional hívei táboroztak, s kövekkel zúzták be az ablakokat. A lövöldözésekkel tarkított tombolásnak a lovas rendőrség rohama vetett véget. *(Focivilág)*

1913. augusztus 24-én vívták az első Buenos Aires-i superclásicót, a River Plate–Boca Juniorst. „Már akkor kitört a botrány. A River győzelme után a két tábor tagjai összeverekedtek, a túlerőben lévők elégették a vesztesek arany-kék zászlóit." *(6:3 Futballmagazin 2006. március)*

1913-ban az FA-kupában, „a régi Hyde Road-i pályán lejátszott mérkőzésen már 2:0-ra vezetett a Sunderland, amikor a tömeg áttörte a korlátot, berohant a pályára, és lehetetlenné tette a mérkőzés szabályos befejezését. A szövetség akkor 500 font sterlingre (14 000 pengőre) büntette a Manchester Cityt, és a mérkőzést újra kellett játszani, ezúttal azonban már Sunderlandben, ahol a hazai csapat megérdemelten győzött." *(Nemzeti Sport 1928. január 27.)*

1921 nyarán Kalkuttában a britek és az indiaiak vívtak meccset, amelyet 50 000 néző tekintett meg. Már az 5. percben beszüntették a játékot, „mert a bennszülöttek fölöttébb agresszív

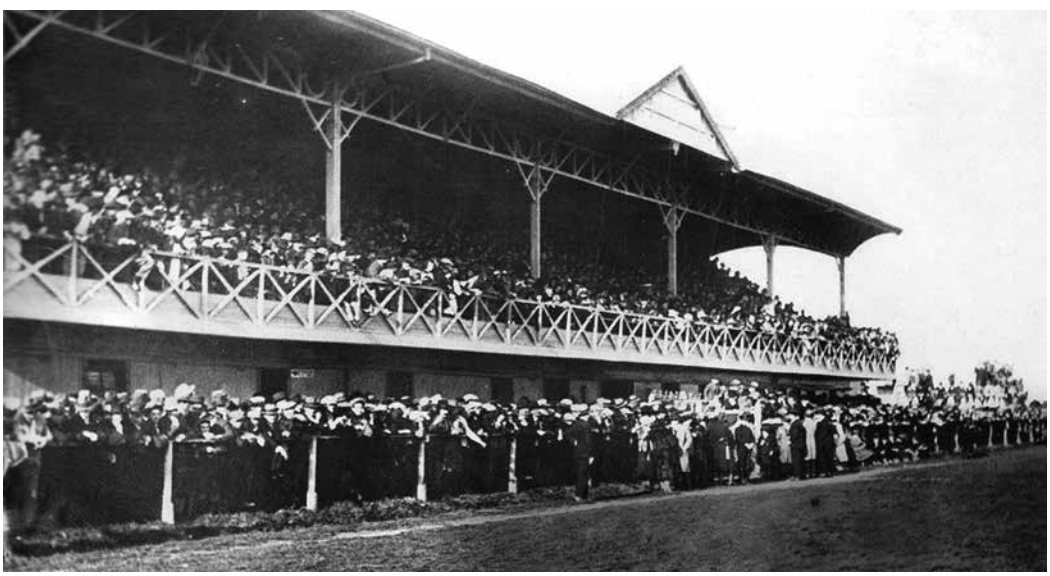

A River Plate stadionja 1915-ben. A superclásico szinte soha nem zajlott simán

Argentína–Brazília meccs a Buenos Aires-i Sportivo Barracasban, az 1921-es Copa Américán. Forrtak az indulatok

módon viselkedtek az európaiakkal szemben. A tribünön formálisan verekedtek és késüket csattogtatták, amikor pedig a rendőrség beszüntette a játékot, eltávozásuk előtt felgyújtották a tribünöket." *(Sporthírlap 1921. augusztus 1.)* Abban a szezonban ilyen botrány már harmadszor fordult elő.

1923. április 15-én nyolcvanötezren zsúfolódtak össze a hivatalosan csak hetvenezres Hohe Wartén, ahol Ausztria Olaszországgal játszott. *(www.11v11.com)* „A rendes jegyek már napokkal korábban elkeltek, ezrével kerültek forgalomba hamisítványok, a jegyüzérek pedig vagyonokat kerestek. A stadion körüli utcákon már órákkal a meccs kezdete előtt szörnyű forgalmi dugók alakultak ki, s több helyen tört ki verekedés is. A stadion túlzsúfoltsága földcsuszamlást okozott, melyben sokan megsebesültek." *(Michael John: A sport az osztrák társadalomban)*

A Genova–Bologna bajnoki után a két csapat szurkolói legalább ötven revolverlövést adtak le egymásra a pályaudvaron, de csak egy ember sérült meg. *(Nemzeti Sport 1925. július 12.)*

Az Arthurlie–Barrhead alsóbb osztályú skót mérkőzésen 11-est ítélt a bíró a hazaiak ellen, a 8000 néző be akart törni a pályára. A rendőrök kevesen voltak, s a megsegítésükre érkező cserkészek csapata is kevésnek bizonyult. „A tömeg lerombolta a pálya kerítését, és a szomszédos parkban a virágágyakat és facsemetéket tönkresilányítva igyekezett hátulról a pályára benyomulni. Kritikus percek következtek most. A felvadult tömeg a klubház tetejét is leszedte, és a tetőből kiráncigált lécekkel és kövekkel felfegyverkezve támadta meg a rendőrök és cserkészek csapatát. Már úgy látszott, hogy a vérengzés elkerülhetetlen, amikor megérkeztek a segítségre kiküldött rendőri, illetve katonai csapatok, akik látták társaik szorongatott helyzetét, a levegőbe sortüzet adtak le, majd az időközben odaérkezett lovasság attakot intézett a tömeg ellen, amelyet csak hosszú harc után sikerült szétverni. A tüntetésnek számos sebesültje van." *(Nemzeti Sport 1925. szeptember 2.)*

1926. május 9-én verekedés szakította félbe a piemontiak vendégjátékát Zágrábban. „A torinói Juventus vendégszereplése sajnálatos botrányba fúlt. A mérkőzés normális lefolyású volt. Az első félidőben a Juventus szerezte meg a vezetést Hirzer gólja révén. Szünet után Bazinek

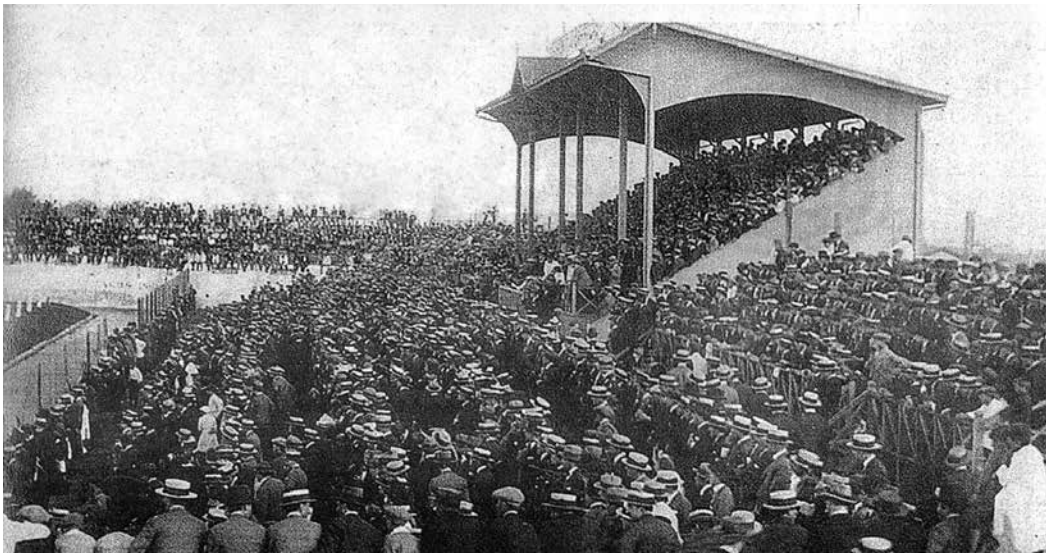

A Sportivo Barracasba 30 000 néző is befért az 1920-as évek elején. Sok csata színhelye volt – szó szerint

egyenlített ki a horvátoknak. Tíz perccel a befejezés előtt Bazinek összekülönbözött az egyik olasz játékossal, akit pofon is ütött. A tömeg erre betört a kerítésen, és ütlegelni kezdte az olasz játékosokat úgy, hogy a rendőrség kénytelen volt kiüríteni a pályát és a nézőteret is." *(Nemzeti Sport 1926. május 10.)*

„Kikapott 1:0-ra szerdán Bécsben az Arsenal a Rapid-Amateure kombinálttól. A botrányokkal fűszerezett meccsről legyen elég a másnapi bécsi lapok egynémelyikének címét leközölni: »Az Arsenal búcsúja – de örökre. Berúgott angolok, botrányok a rendőrséggel.«" *(Nemzeti Sport 1926. május 28.)*

1926. július 18-án az Alba Roma Nápolyban szerepelt. „A rómaiakat már a megérkezésnél ellenségesen fogadták a rivális nápolyiak, és a repülőgépekről ledobott röpcédulákban is jelezték, hogy »baj lesz«. A mérkőzésen a rómaiak fölénye érvényesült, és ez hatalmas botrányokra vezetett. A közönség berohant a pályára, és a római játékosokat ütlegelni kezdte. A verekedésnek a tűzoltóság vetett véget, amely tűzifecskendőkkel több tonna (sic!) vizet lövellt a botrányt okozókra. A rómaiak mégsem mehettek el ép bőrrel, mert a vasútállomás előtt újabb tömeg támadta meg őket, és heves kőzáporral több játékost súlyosabban megsebeztek. Az olasz futballszövetség megindította a vizsgálatot az Internaples vezetősége ellen." *(Nemzeti Sport 1926. július 23.)* Mindez a fasiszta Itáliában történt, ahol a hivatalos propaganda szerint bajtársias szellem, rend és fegyelem uralkodott!

1926. november 6-án, a prágai Deutscher FC–Vršovice derbin „a nézőtéren felbomlott a rend, a nézők egy része behatolt a pályára, mire a rendőrség félbeszakította a meccset." *(Nemzeti Sport 1926. november 7.)*

A Sparta Praha nem öregbítette jó hírnevét az Egyesült Államokban lebonyolított túráján. „Detroitban Perner olyan durván játszott, hogy a bíró kiállította. A magáról megfeledkezett játékos dühében szembeköpte a bírót. A rendőrök csak nagy nehezen mentették meg Pernert a pályára berohanó közönség dühétől (…)." *(Nemzeti Sport 1926. november 21.)*

1927. január 16-án, a Slovan Wien–FAV osztrák bajnoki találkozó második félidejében „a tribünön verekedés támadt, aminek a rendőrség energikus beavatkozása vetett csak véget." Néhány szurkolót letartóztattak. *(Nemzeti Sport 1927. január 17.)*

1927. március 6-án a Slavia 2:1-re nyert a prágai Nuselský SK ellen. „Meccs után a közönség benyomult a pályára, és csak a rendőrség mentette meg a Nuselský kapusát az inzultusoktól." *(Nemzeti Sport 1927. március 7.)*

1927. április 23-án az Arsenal és a Cardiff City vívta a kupadöntőt. 16 000 walesi érkezett Londonba, s 1:0-s sikert ünnepelhetett. A finálé napja nem ment le skandalum nélkül. „Kívül ezalatt elégedetlenkedik, dühöng a tömeg. Az egyik csoport a jegyárusoknak esik, és kegyetlenül veri őket. Nincs más menekvés, a jegyüzérek a törvény kezébe, a rendőrök védelmébe rohannak a tömeg dühe elől. A tömeg dühe nem indokolatlan: 20 fontot – 560 pengőt – kértek az 5 schillinges jegyért! A bejáratnál néhány száz ember négyes sorokba verődik, és rohamot indít a kapu ellen. A rendőröket elsöprik, már-már a forgóajtóknál vannak. De vágtatva jön a lovas rendőrosztag s visszavonulásra készteti az ostromlókat." *(Nemzeti Sport 1927. április 29.)* A viszonyítás kedvéért: 1928-ban nálunk egy kiló kenyér ára fél pengő körül alakult.

„A két örök riválisa török csapat, a Galatasaray és a Fenerbahçe legutolsó találkozása a kupadöntőn egyelőre ismét 0:0 arányban döntetlenül végződött, mert a bíró negyedórával a befejezés előtt sorozatos incidensek miatt lefújta a mérkőzést." *(Nemzeti Sport 1927. május 18.)*

„Botrány St. Veitben bíróleköpéssel és rendőrattakkal. (…) Austria–Wacker 2:2 (2:2). St. Veit. Bíró: Steindl. 1000 néző. A mérkőzés a második félidő 7. percében félbeszakadt, mert Steindl bíró kiállította Rescht, az Austria játékosát, aki vonakodott a pályát elhagyni, majd a bíró arcába köpött. Óriási botrány tört ki erre a durvaságra, a közönség betódult a pályára, a bíró lefújta a mérkőzést, a nézők jegyük árának visszafizetését követelték, és a zavargásoknak csak a kivonult rendőri készültség vetett véget, amely két tüntetőt letartóztatott." *(Nemzeti Sport 1927. június 3.)*

A szurkolás vidám oldala! A Manchester United játékosai és néhány híve 1926-ból

A nagy eseményekhez nagy drukkerhad dukált. Még akkor is, ha a mérkőzést más országban játszották éppen… Argentin szurkolók hallgatják a montevideói vb-döntő közvetítését 1930-ban

A bécsi „Hakoah kanadai búcsúmérkőzésén hatalmas botrány volt Winnipegben. Tandler egy karambol után csúnyán megrúgott egy népszerű skót játékost, mire a tömeg ezerszámra tódult be a pályára. A rendőrség tehetetlen volt, a mérkőzést félbe kellett szakítani, és Tandlert félholtan szabadították ki az őrjöngő tömeg kezei közül." *(Nemzeti Sport 1927. július 1.)* Megjegyzés: Johann (Hans) Tandler hírhedt alak volt. Egyik rémtettét 1925. szeptember 8-án követte el, amikor szétrúgta Orth György térdét.

1927. szeptember 11-én, a prágai rangadón – 25 000 érdeklődő előtt – a Slavia 2:1-re nyert a Sparta ellen. Amikor Hajnýt kiállították, a Stepanovsky játékvezetőre mérges nézők egy része be akart nyomulni a pályára, azonban a rendőrség elállta az útját. Akkor „összeütköztek" a szurkolók és az egyenruhások. *(Nemzeti Sport 1927. szeptember 12.)*

„Általános verekedés volt vasárnap Szabadkán, a SAND–Bácska meccsen. A pályán az egyik játékos, Copkó II (Bácska) kezdte meg a verekedést, s azt a Pesten is ismert Siflis kapus, majd Copkó I folytatta, később a közönség is beleavatkozott, úgyhogy a rendőrség kiürítette a pályát és beszüntette a mérkőzést. A verekedésnek több véres áldozata volt." *(Nemzeti Sport 1927. október 21.)*

1928. február 19-én a Vienna vereséget szenvedett, válaszul „a drukkerhad megpfujolta, kővel dobálta meg Riedert, a kék-sárgák menedzserét…" *(Nemzeti Sport 1928. február 24.)*

„Katonaság kellett a meccsre! A közép-németországi Limburgban hatalmas verekedés támadt a vasárnapi mérkőzésen egy játékos kiállítása miatt. Hamarosan botokra és késekre került a sor, úgyhogy a rendőrség kénytelen volt a katonaságot segítségül hívni. Sok súlyos sérültje van az esetnek, még több letartóztatottja." *(Nemzeti Sport 1928. március 21.)*

Az FA-kupa elődöntőjében „hetvenötezer ember előtt folyt le a mérkőzés Manchesterben, ahova tizennégy különvonat szállította az érdeklődőket. A pályát egy órával a mérkőzés előtt túlzsúfoltság miatt lezárták, és a behatolni akaró tömeget lovas rendőrök sorozatos attakokkal tudták csak szétugrasztani. (Huddersfield Town–Sheffield United 2:2)" *(Nemzeti Sport 1928. március 25.)*

„A szövetségnek a játékosok megfékezésére irányuló minden törekvése meddőnek bizonyult, és a bírák hétről hétre több botrányról számoltak be jelentéseikben. Nem múlik el vasárnap anélkül, hogy a játékosok egymást – vagy közös egyetértésben a bírót – el ne vernék. Ilyen körülmények között nem csoda, hogy Montevideo rendőrfőnöke radikális intézkedésre határozta el magát. Elrendelte, hogy a mérkőzések rendőri készültségének parancsnoka a durván játszó játékosokat köteles letartóztatni." *(Sporthírlap 1928. április 5.)*

Megjegyzés: az uruguayihoz hasonló intézkedésre nálunk is sor került. Idehaza a provokatív módon viselkedő bírót, a brutális, szitkozódó, köpdöső futballistát, a káromkodó, sér-

Bauwens bíró vérét kívánta a vad tömeg a Hungária körúton, az 1931-es Magyarország–Ausztria mérkőzésen

Lovas rendőrök oszlatják a tömeget 1931-ben, a Boca Juniors mérkőzése idején

tegető, dobálózó nézőt igazoltathatta, majd ha indokoltnak látta, elő is előállíthatta az ügyeletes tiszt. Sőt, igazoltatási joga a szurkolókkal szemben a játékvezetőknek is volt. Utóbb polgári ruhás rendőrök vegyültek az egyre féktelenebb drukkerek közé, hogy kiszűrjék és elvitessék a botrányokozókat. *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 28.)* Ha fellapozzák a korabeli magyar sportújságokat, szembesülnek azzal, hogy szinte minden bajnoki fordulóban előfordultak ilyesfélék.

1928. április 8-án, húsvétvasárnap a bécsi Admira Simmeringben győzött 2:1-re. „A meccs után a tömeg beront a pályára, és inzultálni akarja a bírót, közben azonban az Admira játékosait érik a kövek, amiktől Schall, Klima és Wostrak megsérült." *(Nemzeti Sport 1928. április 10.)*

1928. április 28-án félbeszakadt a Slavia–Sparta kupadöntő Prágában. A 43. percben – 0:0-s állásnál – Cejnar játékvezető büntetőt ítélt a Sparta ellen, mire a felháborodott játékosai evonultak. „Hosszas tárgyalások indultak most meg, hogy más bíróval – mint barátságos mérkőzést – folytassák a meccset, és fél óra múlva Frys bíráskodása mellett fel is álltak újra a csapatok. Amidőn azonban Hencl szövetségi kapitány kihirdette, hogy csak barátságos mérkőzésként folytatják a csapatok a küzdelmet, a 16 000 főnyi közönség berontott a pályára, és nem engedte a játékot tovább folytatni." *(Nemzeti Sport 1928. április 29.)*

„Az elterjedt hírekkel szemben megállapítjuk, hogy az Uruguay–Hollandia meccsre szóló jegyek árusítása közben kialakult éjjeli küzdelemben nem történt halálos sérülés" – nyugtatott meg mindenkit az amszterdami olimpiára kiküldött újságíró. *(Nemzeti Sport 1928. május 30.)*

Történt viszont néhány véres verekedés a holland drukkerek között a belépőkért. Az uruguayi–német találkozó után (4:1) Juszuf Mohamed, a mérkőzés egyiptomi játékvezetője egy étteremben együtt vacsorázott németek egy csoportjával, akik majdnem meglincselték. *(Nemzeti Sport 1928. június 4.)*

1928. június 21-én az Austria Wien 8000 néző előtt 2:2-re végzett a WAC pályáján a bécsi zsidóság első számú csapatával. „A meccs után a bírói ítéletekkel elégedetlen Hakoah-

közönség megtámadta Pressler bírót, aki csak néhány ütleg árán tudott szabadulni a tumultusból." *(Nemzeti Sport 1928. június 22.)*

1928. november 25-én, az osztrák derbin (Rapid–Austria 2:2) Tandler felrúgta a Zágrábból frissen szerződtetett Nica Babićot, akinek eltört a karja. Válaszul a nézők – javarészt a fiatalság – heves tüntetésbe fogtak, kőzáport zúdítottak a pályára. Az illetékesek két mérkőzésre betiltották a zöld-fehérek hütteldorfi stadionját, mert „megállapítást nyert, hogy Hostascht, az Austria csatárát és Steinert, az egyik határbírót a közönségből kődobások érték. Steiner három napig az ágyat nyomta. (…) A sajtó nyomatékosan leszögezi, hogy a szövetség határozata az utolsó intelem a Rapid közönsége számára." *(Nemzeti Sport 1928. november 30.)*

„Egy berlini egylet sportszerű gesztusa. A Weissenseer FC csapatának nagyon rosszul megy a bajnokságban. Már a kieséstől kell tartani. A klub közönsége vad izgalomban drukkolja végig a mérkőzéseket, és ha a csapat veszít, bizony nem kíméli sem az ellenfelet, sem a bírót. A klub elnöksége most felhívással fordult a saját közönségéhez, amelyben rámutat a sportban a fegyelem szükségességére. A felhívásból csak két mondatot ragadunk ki: »Az igazi sportember, akár aktív, akár passzív, kell, hogy alá tudja rendelni a saját érdekeit az összesség érdekeinek. Ti, nézők, azt hiszitek, hogy a kihívó magaviselet és a piszkolódás a sportbeli tisztességhez tartozik?!«". *(Nemzeti Sport 1928. december 12.)*

1929. január 6-án a Ferencváros Lisszabonban szerepelt, és 1:0 arányban kikapott a Benficától. „(…) a 18 000 főnyi őrjöngő néző betört a pályára, megverte a magyar csapatot, majd a mérkőzés félbeszakadt." *(Nemzeti Sport 1929. január 7.)* Katonák, sőt tisztek is berohantak, és – az egyébként hatalmas termete miatt Jegenyének becézett – Berkessyt ütöttékrúgták, ahol csak érték. *(Nemzeti Sport 1929. január 13.)* Amikor pár esztendő múlva a Fradi megint Portugáliába készült, a szurkolók a vezetők felé megfogalmazták aggodalommal vegyes óhajukat: „Élve hozzátok haza őket!"*(Nemzeti Sport 1936. december 7.)*

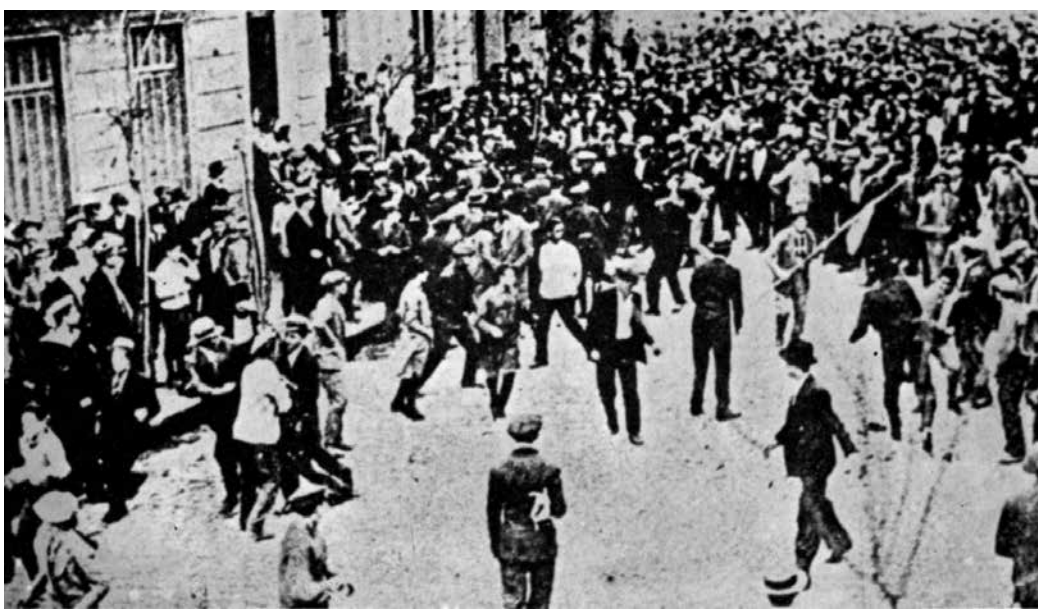

Nem mai keletű megállapítás, hogy az argentinok – vagy éppen konkrétan a Boca Juniors – hívei a legfanatikusabbak

Több magyar túracsapat is arról számolt be Közép- vagy Dél-Amerikából hazatérve, hogy néha halálfélelme volt az ottani szurkolók fanatizmusát tapasztalva

Woggenhuber Ferenc tudósító a Sabaria mexikói portyájáról, az ottani állapotokról jelentette: „(…) megfigyeltem, hogy a kapunál kikutatják a rendezők a férfipublikumot, mert nem szabad revolvert a pályára bevinni. Azelőtt néha-néha megtörtént, hogy a fanatikus drukker belőtt a pályára, de ma a viszonyok rendesek és konszolidáltak. Különben a programra is rányomtatják, hogy bottal és lőfegyverrel nem szabad a pályát látogatni. (…) Nem kell mondanom, hogy a különböző egyletek klubtagjai itt is rivalizálnak. Lehet is itt ezerszámra a rendőrség, ha összekerülnek egymás mellé, könnyen összeverekednek." *(Nemzeti Sport 1929. január 11.)* Ugyanő a Necaxa–Sabaria találkozóról: „A közönségnek viszont nem elég jó a bíró. Magyarverésre kíváncsi, és a napos oldalon azzal szórakozik, hogy szétszedi a tribünt, és kellemetlenül súlyos deszka- meg lécdarabokat dobál be a pályára. Közben-közben egy-egy kövecske is repül a játékosok felé. Nem tanácsos játszani, és levezetjük a csapatot. A rendőrparancsnok lép közbe. Kéri a játék folytatását, mi kérjük a rend teljes helyreállítását." *(Nemzeti Sport 1929. március 3.)*

„(…) A szokásos botrány persze ezúttal sem maradt el. A második félidő 35. percében, amikor a Sparta nagyarányú győzelme már el sem volt vitatható, a CsAFK játékosai hallatlan durva játékba fogtak, csak úgy kaszálták a lábuk ügyébe kerülő Sparta-játékosokat. A Sparta közönsége ezen annyira felháborodott, hogy berontott a pályára, és alaposan elagyabugyálta a CsAFK csapatát." *(Nemzeti Sport 1929. június 7.)* Az 1929. június 6-án a Közép-európai Kupa-szereplés jogáért rendezett prágai találkozón a Sparta 6:1-re megverte a sportújságban CsAFK-nak nevezett ČAFC Vynohradyt.

1929. december 1-jén a közép-németországi ligában, a drezdai rangadón (Dresdner SC–SV Guts Muts 2:1) történt rendbontás. 30 000 néző jelent meg, „és a meccs izgalmában a közönség egy része betört a pályára. A rendőrségnek kellett beavatkozni a rend helyreállítása végett." *(Nemzeti Sport 1929. december 2.)*

1930 elején az amatőr (!) BSE Spanyolországban túrázott. Egyik vezetője, *László Géza* beszámolt az huelvai fellépéséről: „(…) Erre azután rémes dolgok következtek (…) a spanyolok rugdostak, szúrtak, a közönség őrjöngött. Soponyay gyomrába a center páros lábbal beugrik, bekkünk elterül, mi berohanunk, a bíró nyugodtan játszatott tovább. Gyengébb idegzetű játékosaink nem akartak tovább játszani. 3 perc szünet. A sportszerű kereteknek most már semmi nyoma. Soponyay visszaadta a centernek, amit kapott. A közönség be akar törni a pályára, a rendőrök alig bírják útjukat állni. Így csak kívülről mutogatják Soponyaynak, hogy – elvágják a nyakát. (…) Az huelvai mérkőzésről a játékosok ezt mondták: »Nem láttunk bikaviadalt, de most már el tudjuk képzelni.« Hertzka barátunk pedig: »Amit az urak csináltak, azt ez ellenfél pályáján egy spanyol csapat sem merte volna megtenni.«" *(Nemzeti Sport 1930. január 22.)* A „barátságos" találkozó 2:2-re végződött.

Az Independiente stadionja, a régi Cordero. Időnként pisztollyal is lőttek ott, nem csak labdával

Boca–Independiente mérkőzés 1937-ből. Nehéz volt féken tartani a tömeget

Ivan Sharpe, a neves angol sportújságíró szkeptikusan tekintett az uruguayi világbajnokság elé: „A tapasztalatok azt mutatják, hogy a heves vérű dél-amerikaiakat eddig sem a rendőrség, sem a három méter magas szögesdrótkerítés nem tudta visszatartani attól, hogy be ne rontsanak a játéktérre, egyszer, hogy összecsókolják, másszor, hogy megverjék a játékosokat. Csodálkozni fogunk azon, ami majd végbe fog menni Montevideóban, mikor a világbajnokságról lesz szó. Szögesdrót! Három méter magas!" *(Nemzeti Sport 1929. október 2.)*

Brüdner Sándor helyszíni jelentése alátámasztotta brit kollégája pesszimizmusát: „Az alsóbb osztályokban persze még ma is a »rettenetes« futballt játsszák, amelyre elsősorban a fanatikus klubrajongók tüzelik a csapatokat. A kisebb egyesületek drukkerei már szinte nem is szórakozni, hanem őrjöngeni mennek a meccsre. Ordítással indul a »nézés«, aztán mikor valaki bereked, és már nem bírja hanggal, akkor elkezd verekedni. A szokásos áldozat természetesen a bíró, akiket Uruguayban igen bátor embereknek tartanak, de a verést ennek dacára nem sajnálják tőle." *(Nemzeti Sport 1930. január 28.)*

Molnár Ferenc, a Lazio edzője mesélte: „Róma és Nápoly között különben is állandó a rivalizálás. Most, hogy az I. osztályban összekerültünk, a két utolsó eldöntetlen után, hihetetlenül fente fogát egymásra a két csapat és közönsége. Mindenki félt, hogy ezúttal tényleg komoly bajok lesznek. A legnagyobb izgalmak között indult meg a játék és éppenséggel nem simán. Egyszerre az ötödik percben hatalmas autó állt meg a pályabejárat előtt, és minden bejelentés nélkül, váratlanul megjelent a meccsen a nagy Duce, Mussolini maga. A két fia kihozta erre a meccsre a papáját is. Egyszerre csönd lesz a nézőtéren és rend a pályán. Még ilyen simán nem folyt le mérkőzés Rómában, mint ez a veszedelmesen indult összecsapás. Hogy kikaptunk 2:0-

ra, az már mellékes volt. Fő dolog az volt, hogy a Duce előtt semmi botrány nem történt. Ezzel hálátuk meg, hogy annakidején ő személyesen engedélyezte a már letiltott, sorsdöntő mecscsünket." *(Nemzeti Sport 1930. március 4.)*

1930. március 23-án Csehszlovákia 2:2-re végzett Ausztriával. „Amint utólag megállapítást nyert, ez a prágai válogatott mérkőzés sem múlt el incidens nélkül, mert a mérkőzés utáni tumultusban Ruoff bírót és az egyik határbírót néhány elkeseredett néző tettleg inzultálta." *(Nemzeti Sport 1930. március 26.)*

1930. május 4-én Pozsonyban vendégszerepelt a Hakoah Wien, és „barátságos" meccsen kikapott 2:1-re a Bratislavától. A bécsiek megsértődtek, le is vonultak, majd hosszas tárgyalás után hajlandónak mutatkoztak folytatni a játékot, viszont ekkor „a közönség berontott a pályára, és a mérkőzés félbeszakadt." *(Nemzeti Sport 1930. május 5.)*

1930. június 19-én az Argentinos Juniors a Boca Juniorst fogadta. A találkozó első félidejében a túlzsúfolt fatribün egy része leszakadt, többen átmásztak a kerítésen és a pályára menekültek. Ők körülbelül ötszázan lehettek. A meccs félbeszakadt, a labdarúgók az öltözőbe futottak. Két rendőr és egy rendező próbálta eltávolítani az illetékteleneket a pályáról, ám lehetetlen vállalkozás volt a részükről. Mintegy 15 percnyi várakozás után a játékosok visszatértek, hogy folytassák a küzdelmet. Az elégedetlen nézők körülvették őket, nem mentek vissza a lelátókra, ekkor a bíró végleg lefújta. Délután fél 4-kor tört ki az igazi botrány, amikor kiderült, hogy nincs folytatás. A pályán lévők dühükben a törmelékekkel dobálni kezdték azokat, akik a tribünön maradtak, azok viszont visszagóráltak mindent. Rakétákat kezdtek lőni, amelyek hosszú füstcsíkokat húztak maguk után. A biztonságiak egy kis vészkapun próbáltak menekülni, miközben a csőcselék a teljes északi szektort lerombolta, a nyugati rész felé nyomult, közben

Békés kép 1936-ból a két lila-fehér csapat, az Austria és az Újpest bécsi KK-elődöntőjéről

gerendákat, póznákat, köveket hajigált, nagy üdvrivalgás közepette, ahogyan a győztes háborúban szokás. A lázongók elfoglalták a jobb ülőhelyeket, felgyújtották a fából készült karosszékeket. *Miguel Bella* szemtanú újságíró szerint azt ordították, hogy Keresztelő Szent János ünnepének tiszteletére mindent felégetnek. 15 óra 40 perckor megérkezett a lovas rendőrség, de a hatóság bármiféle kísérletére kőzápor zúdult válaszul. 16 órakor eldördültek az első lövések. A rendőrök a stadionon kívüli utcákban is üldözték a randalírozókat, számtalan töltényt lőttek ki. Tizenöt embert letartóztattak. *(La Nacion 1930. június 20.)*

Az első világbajnokság Argentína–Franciaország találkozóján „az Argentína ellen szurkoló uruguayi közönség betódult a pályára, és a francia labdarúgókkal együtt kergette Rego játékvezetőt, aki kézzel-lábbal magyarázta, hogy elnézte az óráját, de hajlandó azt a hat percet »ráhúzni«. Amikor a lovas rendőrök kiürítették a pályát, folytatódott a játék, de a franciák már semmire sem voltak képesek." *(Új Szó 1974. február 3.)* Az Argentína–Mexikó mérkőzésen is volt incidens, a nézők ott is a pályára rohantak, hogy számon kérjék a játékvezetőn az argentinoknak megítélt büntetőt, csak a rendőrség fellépése mentette meg a bolíviai bírót a veréstől. *(Új Szó 1974. február 3.)*

1930. július 31-én, az elveszített világbajnoki döntő másnapján a forrongó tömeg – köztük a Montevideóból hazatérő húszezer szurkoló, akiket verbális és fizikai inzultusok értek, nem mellékesen pedig a döntő előtt „1600 revolvert és többféle »hadifelszerelést« zsákmányolt tőlük az uruguayi rendőrség" *(Új Szó 1974. február 3.)* – hevesen tüntetett. Így számoltak be az eseményekről a helyi lapok: „Uruguay 4:2-es győzelme Argentína felett a világbajnoki döntőben több incidenst robbantott ki Buenos Aires szerte. Rengeteg sérültet regisztráltak, két súlyosabbat, egyet golyó talált el. Az uruguayi konzulátust kövekkel dobálták meg, az Amatőr Argentin Futballszövetség ellen is tüntettek. (…) Az a sokaság, ami a Május sugárúton gyűlt össze, a *La Prensa* napilap szerkesztőségével szemben, hogy a rádióközvetítést hallgassa a

Ilyen is volt: az Independiente futballistái nem a bírót kergetik – első bajnoki címüket ünneplik

A stadionok minőségének javulása csökkentette a berohanások lehetőségét. A Newell's Old Boys új arénája 1939-ből

mérkőzésről, dühöngeni kezdett a lefújás után, amikor egy uruguayi zászlót lengető nő feltűnt az erkélyén, hogy megünnepelje a Celeste győzelmét. Egy felhevült csoport tagjai a tömegből megpróbáltak eljutni a nő lakásáig, az ötödik emeletig. Zárva találták az utcai bejárati ajtót, így elkezdtek minden, az utcán talált tárggyal dobálni, rengeteg ablakot betörve. A rendőrség erőteljes fellépésével szétkergette őket. A végeredmény: rengeteg sebesült, egy meglőtt ember, akinek a sérüléseit a járókelők látták el. Ezen információkat a *Litoral* hasábjain olvashattuk. Összegezve: több banda is összeverődött városszerte tüntetve a vereség ellen, de a Corriente sugárúton egy kisebb csoport azért gyűlt össze, hogy éltesse a csapatot, és elénekelje a nemzeti himnuszt. Egy másik, kevésbé békés társaság az uruguayi nagykövetség előtt gyülekezett. Ők, körülbelül négyszázan, voltak felelősek a Május sugárúti szégyenteljes cselekedetekért. Körülbelül 150 ember behajította az ablakokat a keze ügyébe akadó tárgyakkal. Virgilio Márquez rendőr meg is sérült a hatósági beavatkozás közben. Ezzel egy időben az Amatőr Argentin Futballszövetség székháza felé is elindult egy másik banda, amelyik – a *Litoral* beszámolója alapján – a vezetők fejét követelte, őket okolva a vereségért. Sajnálatos, ami történt, hogy a kevésbé művelt szurkolók durván hangot adtak a véleményüknek." *(Walter Horacio Parente magánarchívuma)* A következmény? „Az argentin szövetség kimondotta Uruguay ellen a bojkottot, sőt megtiltotta egyesületeinek azt is, hogy a Montevideóba kiutazott s a világbajnokságon részt vett bármely országbeli válogatott csapat ellen mérkőzzenek." *(Nemzeti Sport 1930. augusztus 4.)*

1930. november 2-án rendbontás miatt félbeszakadt a Kassai Törekvés–Kassai SC (3:2) városi rangadó. A második félidő 17. percében Kóra játékvezető lefújta, „hogy ezzel a nagyobb botrány elejét vegye. A bíró csak rendőri segédlettel tudja épen a pályát elhagyni." *(Nemzeti Sport 1930. november 3.)*

1930. november 29-én, a Galánta–Pozsonyliget csehszlovákiai magyar kerületi bajnokin 1:0-ra vezetett a vendégcsapat. „(…) a második félidő közepén Haidekker, a GSE játékosa pofon ütötte Mayer II-t. Az az arculütést rögtön visszaadta. Erre a közönség berohant a pályára,

nagy verekedés támadt, úgyhogy a pályát megtisztítani és a mérkőzést befejezni nem lehetett." *(Nemzeti Sport 1931. november 30.)*

1931. szeptember 20-án, az első professzionális szuperklasszikus (Boca Juniors–River Plate) 28. percében elszabadultak az indulatok, amit egy vitatott büntető szított fel. Ugyan a rendvédelem kiszorította a stadionból a tombolókat, de azok az utcán közelebb kerültek egymáshoz, és ökölharcot vívtak, zászlórudakkal, sétapálcákkal ütötték-verték egymást. A lovas rendőrség szétugrasztotta a renitenskedőket, ám offenzívája alatt csak fokozódott a pánik, a fejvesztett menekülők egymást taposták. Sok randalírozó megsérült a tumultuózus jelenetek közepette. *(La Nacion 1931. szeptember 21.)*

1931. október 4-én a magyar válogatott 2:2-re végzett a Hungária úton Ausztriával az Európa Kupáért. A nézők egy része a pályára zúdult, hogy megverje a német játékvezetőt, dr. Bauwenst. A lovas rendőrök kardlappal kergették szét az őrjöngő csőcseléket. *(Képes Sport 1941. december 23.)*

1931. október 25-én a Wiener AC 3:3-ra zárt az Austriával a Práterben. Tíz perccel a derbi vége előtt a bíró lefújta a meccset a sötétedés miatt, ám akkor „a közönség berohant a pályára, a WAC csapata alig tudott idejében ép bőrrel az öltözőbe iszkolni. A fellázadt közönség így is jó óra hosszat blokád alatt tartotta az öltözőt, amíg az állandóan zuhogó eső le nem lohasztotta a megtorlásra éhes tömeg elszántságát." *(Nemzeti Sport 1931. október 26.)*

1933. december 6-án 4000 francia drukker viselkedett „minősíthetetlenül" az Anglia–Franciaország (4:1) találkozón, a londoni White Hart Lane-en. Egy francia lap véleménye: „A mi szurkolóinknak még egészen elölről kell elkezdeni, a legalacsonyabb osztályban. Szinte azt

A Bombonera, a Boca Juniors új stadionja 1940-ből. A nép csapatát rengetegen akarták látni

mondhatnám, hogy többet kellene tanulniuk, mint futballistáinknak." *(Idézte: Nemzeti Sport 1933. december 17.)*

1936 tavaszán az argentin liga utolsó fordulójában, a bajnokká lett Boca Juniorsnak a Chacarita Juniors elleni sorsdöntő meccsén „olyan feltűnő volt a bíró »hazadolgozása«, hogy a mérkőzés után a Chacarita szurkolói alaposan elverték őt, ráadásul a szövetség örökre el is tiltotta a bíráskodástól." *(Nemzeti Sport 1936. március 10.)*

Az argentin sportlap 1930-ban képriportban ábrázolta a szurkolói vandalizmust. Életképek a Boca Juniors híveiről

Alig egy évvel később „Buenos Airesben Paraguay válogatott csapata nagy meglepetésre 4:2-re verte az elbizakodottan kiálló argentin csapatot. A mérkőzés lefolyása a váratlan eredménynek megfelelően váratlanul – még dél-amerikai viszonylatban is – izgalmas és botrányokban gazdag volt. A játékot tizenkétszer kellett félbeszakítani verekedések, revolverlövések miatt. A pályán is annyira összeverekedtek a játékosok, hogy a második félidőben mindkét csapatból 2-2 játékost kórházba kellett szállítani. Ezután a rendőrség volt kénytelen két argentin játékost újabb verekedés miatt letartóztatni és elvinni a pályáról. Most már csak 7 emberből állt az argentin csapat. A játék sorsa ekkor azonban már régen eldőlt." *(Nemzeti Sport 1937. január 8.)*

A Brazília–Uruguay (3:2) „mérkőzést is súlyos incidensek zavarták meg, de ez – úgy látszik – már szabállyá válik Dél-Amerikában. Többen meg is sérültek a röpködő szódásüvegektől. A rendőrség végül is rendet teremtett, és a játékot be lehetett fejezni." *(Nemzeti Sport 1937. január 25.)*

1937. március 21-én félbeszakadt az osztrák és az olasz válogatott közötti Európa Kupa-mérkőzés. A vendégek már a bevonuláskor felhergelték a hazai publikumot a fasiszta köszöntésükkel, amit a sokáig baloldali fellegvárnak számító Bécsben különösen nem toleráltak. „Egyik botrány követi a másikat, a közönség köréből ötpercenként rohannak be civilek a pályára, a mentőknek, vagy ahogy a kedélyes bécsiek néphumora elnevezi, az irgalmas szamaritánusoknak bőven akad munkájuk…" *(Nemzeti Sport 1937. március 22.)* A dán játékvezető, Otto Olsson egyszer csak fogta magát, és az öltözőbe vonult. Később bevallotta, nem bírta idegekkel a pályát uraló durvaságokat és a lelátói agressziót. *(Nemzeti Sport 1937. március 26.)* Pár héttel később örökre felhagyott a bíráskodással.

1937 tavaszán a Lazio otthonában nyert a Roma. „A meccs alatt nem történt semmi baj (…), de amikor a játék után a csapatok üdvözölték a közönséget, olyan duhaj verekedés robbant ki, amilyenre alig volt még példa. Kétszáz carabiniere verte szét a verekedőket, negyedórán át valóságos csata tombolt a pályára tódult tömegben, s ebben az ütközetben több játékos, civil és rendőr is megsérült. (Serrantonit kórházba kellett szállítani!) És ma nagyobb a harag, az elfajult vetélkedés, élesebbek az ellentétek, és feszültebb a hangulat, mint valaha." *(Nemzeti Sport 1937. október 3.)*

Rendhagyó a következő hír, mert bár futballstadionban történt botrány, de nem labdarúgómeccsen. 1937. május 23-án Németország nagypályás kézilabdázói 15:6-ra győztek Ausztria válogatottja ellen. „A mérkőzés kellemetlen kísérő zöngéje volt az a politikai színezetű tüntetés, amit a 40 000 főnyi közönség nagyobbik része rendezett. A nézőtéren többször verekedésig fajult a tüntetés. A rendőrségnek kellett beavatkozni, több letartóztatás is történt. A mérkőzés után rendőrség szállta meg az egész Pratert, így is folytatta a tömeg a tüntetést egészen a Pratersternig." *(Nemzeti Sport 1937. május 24.)*

In Memoriam of
Everton Football Team

Who departed from the Cup Competition through a severe attack of Wolves.

And whose hopes were interred at the Football Cemetery, the same day.

They came in all their glory, From that noted Toffy Town, To fight the famous 'Wolves' A team of English renown

The 'Toffy's' came on boldly, 'Their victory for to seek; But now they go home gravely O'er their troubles for to weep,

Farewell, farewell dear old Everton, No more for the Pot you will dribble; You have lost it to-day through difficult play And we'll shout farewell for ever and ever.

Szurkolói humor Angliából: a Wolverhampton hívei gyászjelentéssel élcelődnek az Evertonon a két csapat FA-kupa-mérkőzése után

Július 4-én újabb kirívó eset történt Bécsben, ahol a Közép-európai Kupában az Admira és a Genova küzdött (2:2). „(…) Egy pillanattal később szörnyű pofozkodás kezdődik a játéktéren. Öt pofont számoltunk gyorsan össze. Ivancsics közéjük rohan, de rendet nem tud teremteni. Az olasz kapus egy nézővel birkózik, Platzer egy rendőrrel. (…) Az utolsó öt perc már minden, csak nem játék. Ivancsics, amint a mérkőzést lefújja, gyorsan fut le a pályáról, s mögötte ismét nagy verekedés kezdődik." *(Nemzeti Sport 1937. július 5.)* A következmény: a Velencében tartott tanácskozás után mindkét csapatot kizárták a KK-ból. *(Nemzeti Sport 1937. július 13.)* Ezzel kapcsolatos *Steiermann József*, dél-amerikai tudósító vitriolos megjegyzése: „Úgy látszik, már csak Bécsben tekintik a botrányt a futball savának-borsának. Már Uruguaynak sem imponál a csontzene és az orrnyomorítás…" *(Nemzeti Sport 1937. augusztus 1.)*

„(…) az argentin bajnokságban visszaállították a kieséses rendszert. Ennek következtében – noha még csak az idény elején vagyunk – minden mérkőzés feszült légkörben játszódik le. A kieséstől való félelem nagyon idegessé teszi a különben sem halvérű játékosokat. A Quilmes–Huracan mérkőzés után a győztesek autójára valóságos golyózáport zúdított az egyik elkeseredett Quilmes-szurkoló. A lövések szerencsére csak könnyebb sebesüléseket okoztak. (…) Ilyen körülmények közepette már most rossz arra gondolni, hogy mi lesz a hajrában." *(Nemzeti Sport 1937. május 28.)*

Un grave tumulto interrumpió el match Boca Juniors-River Plate a los 28 minuto

La sanción de un penal que hizo efectivo Varallo fué el origen de la incidencia

Los incidentes comenzaron con los matches preliminares

Rodeó el cotejo desde su comienzo un ambiente de borrasca inconfundible

INTENTARON INCENDIAR LAS TRIBUNAS

UNA TRADICION EMPAÑADA

Nagy téma volt 1931-ben a Buenos Aires-i sajtóban a Boca–River rangadó félbeszakítása

1937. május 30-án két jugoszláviai bajnokit is meg kellett szakítani. „Zágráb: Gradjanski–Hajduk Split 1:1. Nagy botrány, verekedés. (…) Zenta: Bácska–Jugoszlovén 3:2. Nyolc perccel a befejezés előtt botrányba fulladt a mérkőzés, a játékvezetőt megverték." *(Nemzeti Sport 1937. május 31.)*

Német szurkolók 1941-ben. Bécsben nem érezhették magukat biztonságban

1938 májusában a brazil válogatott labdarúgók megérkeztek Párizsba, a világbajnokságra. Éppen vigasztalanul szakadt, s az egyik futballista megjegyezte: „Úgy látszik, itt az eső intézi el azt a ténykedést, amit nálunk az izgalmasabb meccseken a tűzoltók végeznek el." Arra célzott, hogy „(...) Dél-Amerikában a rangadók napján néha a tűzoltóknak kell vízsugárral lehűteni a megvadult nézők seregét." *(Nemzeti Sport 1938. május 22.)*

1939. június 4-én az olasz válogatott 2:1-re nyert Belgrádban a jugoszlávok ellen. „Egyik csúnya jelenet követi a másikat. Formálisan verekednek. A közönség fütyül, sőt köveket dobál be a pályára. Amikor Langenus a mérkőzés végét jelzi, csendőrök lepik el a pályát, és csak ezek erélyes fellépése menti meg az olasz játékosokat és a játékvezetőt a közönség bántalmazásától." *(Nemzeti Sport 1939. június 5.)*

„Prágában két hétig futballtilalom volt, mert a Prága–Berlin mérkőzésen a nézők nem viselkedtek úgy, ahogy kellett volna." (Értsd: kórusban szidták a náci megszállókat – *a szerzők.)* Ezért aztán a Ferencváros elleni KK-selejtező előtt a magyarellenes atrocitásoktól tartó klubvezetők ezrével osztogatták a „vásári trombitákat" a Sparta szurkolóinak. „Ez is taktika! A nézők szájukba veszik a trombitát, elkezdik fújni, s közben nem tudnak kiabálni." *(Nemzeti Sport 1939. július 3.)*

1940. február 4-én vívták a Milan–Genova bajnokit (2:2), amelyre húszezer néző ment ki, „közöttük 6000 különvonatos genovai". A vendégek egyenlítésekor először tört ki a botrány. „A játékosok és a nézők annyira összegabalyodtak, hogy még félidőben sem lehetett teljes rendet teremteni." A második játékrészben megint gondok voltak, a hazai labdarúgók

és drukkerek állandóan büntetőt reklamáltak, és mert a bíró nem volt hajlandó megadni, „a nézőtérről valóságos hózáport zúdítottak feléje." *(Nemzeti Sport 1940. február 11.)*

1940. június 16-án, a Boca Juniors–Huracan találkozón „az egyik 23 éves szurkoló öt késszúrással intézte el a másik szurkolót, aki három nappal később a kórházban meg is halt." *(Nemzeti Sport 1940. július 22.)*

A sorozatos skandalumok miatt – „sebesülés, sőt haláleset sem volt ritka az ilyen összecsapások során" – az Argentin Labdarúgó-szövetség „példás büntetéssel sújtotta, megfosztotta játékjogától a következő hat kisorsolt bajnoki mérkőzésre" a vétkes Chacarita Juniorst. A két pontot a soron következő hat ellenfele játék nélkül megkapta. A 22. forduló után a Chacarita Juniors a 18 csapatos mezőny 14. helyén áll. *(Nemzeti Sport 1940. december 13.)*

1940 legvégén „a Schalke 04 (a Harmadik Birodalom méltán kirakatba került sztárcsapata) meglátogatta a bécsi Viennát. … A fanatikus Vienna-szurkolók németellenes bökverseket kántáltak, kitört az ökölharc a fasiszták és a viennás hívek között. A Schalke autóbusza romhalmazzá vált az iszonyú kőzáporban. De ez még mind semmi. Baldur von Schirach, a bécsi Gauleiter (a Hitlerjugend korábbi birodalmi vezetője) csupán profi testőrségének köszönhette, hogy ép bőrrel megúszta a tömegverekedést. A limuzinját valósággal megsemmisítették a felbőszült viennások." *(6:3 Futballmagazin 2006. január)*

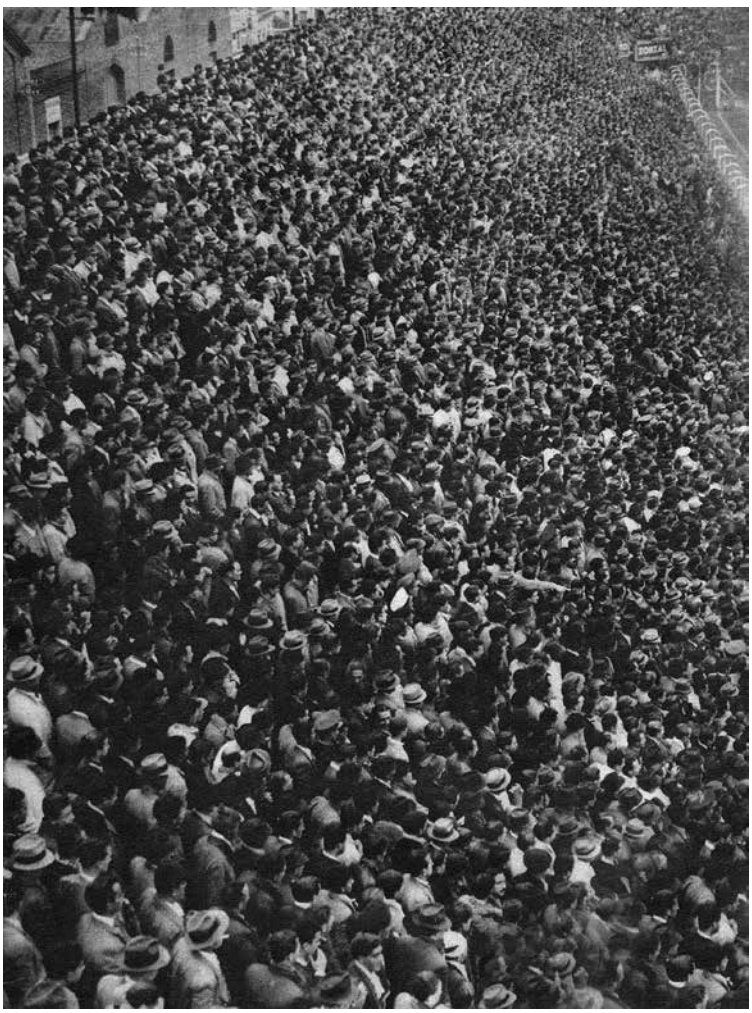

Amikor gombostűt sem lehet leejteni a Racing stadionjában, Avellanedában

Platkó Ferenc, a világvándor kapus és tréner jelentette Buenos Airesből: „Kő- és üvegdobálások gyakran fordulnak elő. Legutóbb az FC Oeste pályáját két mérkőzésre tiltotta be a szövetség. Az FC Oeste–River Plate mérkőzésen ugyanis túlságosan nagy üveg- és kőzápor volt, s Jacomót, a csapatom jobbfedezetét annyira telibe találták, hogy több

napig kellett feküdnie. Nem hiszem, hogy a Nemzeti Sport tipp-pályázatán ilyen jó telitalálatok lennének. Nem ritka jelenség az sem, hogy a játékvezetőt megkéselik. Erről szegény Korein mesélhetne. Korein odahaza a III. kerületi TVE kapusa volt, itt most első osztályú játékvezető. (A játékvezetők rendes fizetést kapnak.) Koreint legutóbb nemcsak megverték, hanem meg is késelték. Korein a szövetségnél és a bíróságnál természetesen feljelentést tett, és most várja az ítéletet." *(Nemzeti Sport 1941. január 5.)*

Platkó Ferenc Santiago de Chiléből írta: „Olvasom, hogy máris volt botrány. Az Independiente 3:2-re vesztett a Huracánnal szemben. Öt sérülés volt a mérkőzésen, s a közönséget könnygázbombákkal kellett szétoszlatni… Ez az egyik oka annak, hogy szívesen mentem el Argentínából." *(Nemzeti Sport 1941. június 27.)*

„Argentínában mostanában sok baj van a közönséggel… A nézők folyton berohannak a pályára. A River Plate–Boca Juniors mérkőzés előtt a rendőrség gyakorlatot tartott: könnybombákat indított a közönség felé, hogy a közönség lássa, mi történik majd akkor, ha a mérkőzés közben egyesek be akarnak futni. A mérkőzés simán folyt le (…) Ugyanakkor a Gimnasia Esgrima–Estudiantes mérkőzésen a rendőrség figyelmeztette a lázongó szurkolókat, hogy a tűzoltók gumifecskendővel hűtik majd le a kedélyeket, ha rendzavarásra kerülne sor." *(Nemzeti Sport 1942. augusztus 18.)*

1943 elején, a tavaszi első fordulóban, a Torino–Ambrosiana találkozón (a Juventus pályáján rendezték meg, mert a Toro stadionját légitámadás érte) 5-6 néző bement a pályára, hogy megverje a bírót. A hazai játékosok letuszkolták őket, ám ekkor rendőrök érkeztek, akikre hógolyózápor zúdult. A találkozót végül 3:1-re a fekete-kékek nyerték, a botrány miatt a rendező csapatot 5000 lírára büntette meg a szövetség. *(Nemzeti Sport 1943. május 6.)*

1943. május 23-án hatalmas botrány volt a Torino–Roma kupamérkőzésen. A hazai nézők tüntettek, tizenegy ollót csempésztek a vendégek öltözőjébe, arra célozva, hogy a „farkasok" vágják le velük a mezükről a bajnoknak járó címert, ugyanis nem méltóak rá. (Mivel a Torino akkorra már megnyerte a bajnokságot, így tehát a jelvény viselésére ő a jogosult.) A pályán egyik durva belemenés a másikat érte, egy vitatott gólnál három labdarúgót is kiállított a bíró. A partjelzőt megrúgták, a feldühödött fővárosi futballisták két labdát is a nézők közé bikáztak, mert nem akarták folytatni a küzdelmet, mire Pizziolo játékvezető a 88. percben lefújta az összecsapást. A szövetség 2:0-val a Torinónak ítélte a meccset, amely aztán a milánói kupadöntőben 4:0-ra kiütötte a Veneziát. A serleg átadásakor a „semleges" lombard drukkerek demonstrálni kezdtek a győztes piemontiak ellen. *(Nemzeti Sport 1943. június 18.)*

1944 tavaszán villanyfényben vívták – 80 000 néző előtt – a River Plate–Nacional Montevideo mérkőzést, amely a „Dél-Amerika esti bajnoksága" döntője volt. A rendes játékidő 3:3-ra végződött, és amikor a hosszabbításban az argentinok megszerezték a vezetést, a mámoros tömeg berohant a pályára. „Csak a rendőrség tudott rendet teremteni". A River végül 6:3-ra győzött. (*Nemzeti Sport 1944. április 2.)*

A Portugál Labdarúgó-szövetség egy évre betiltotta az Academica Coimbra stadionját, a Santa Cruzt. A klub köteles volt 2000 escudo büntetést is fizetni, valamint a megrongált vasúti kocsikat és társas gépkocsikat kijavíttatni. Az elkeseredett hazai nézők a Benfica elleni vereséget követően összeverték a fővárosiak drukkereit, tönkretették azok társas gépkocsijait, „majd a pályaudvarra szaladtak, s az ott indulásra kész vonatot, amely a Benfica szurkolóit visszavitte volna Lisszabonba, megrongálták." *(Nemzeti Sport 1944. április 2.)*

A korszak legkiválóbb külföldi futballistái

ANDRÉ ABEGGLEN

A futball lett a végzete

André Abegglen Genfben született 1909. március 7-én, Johann Emanuel Abegglen és Marie Madelaine Zaeh gyermekeként. Az FC Cantonal Neuchâtel együttesében sajátította el a sportág alapjait, ahol Jean (1899–1979) és Max (1902–1970) nevű bátyjai is játszottak. A Trellónak becézett André 1924-től 1926-ig szolgálta a klubot. Utána egy esztendőt Zürichben, a Grasshoppers, egyet pedig a Genfhez közeli Carouge-ban, az Étoile labdarúgójaként töltött. 1927-ben, a magyar Kürschner Izidor irányításával, duplázott a „szöcskékkel", megnyerte a bajnokságot és a Svájci Kupát.

A siker ellenére André folytatta a vándorlását egyletről egyletre, 1928-tól 1929-ig újból a Cantonalban játszott, aztán egy szezont lehúzott az algériai Saint-Eugène alakulatában, majd 1930-ban visszament a Grasshoppershez, ahol 1934-ig rúgta a labdát. 1931-ben bajnoki aranyat, 1932-ben és 1934-ben Svájci Kupát szerzett.

Huszonöt évesen lezárta karrierje első, egy rövid kitérőtől eltekintve hazai klubokban töltött szakaszát. Addigra befutott, érett labdarúgónak számított, hét éve játszott már a svájci válogatottban, az Abegglen-dinasztia harmadik tagjaként. Mindhárom fivér csatárként szerepelt a fehér keresztesek között, és mindhárman szereztek gólt is. A legidősebb,

A svájci válogatott az 1934-es, olaszországi világbajnokságon. Hátul, balról: Jaccard, von Känel, Weiler, Kielholz, Séchehaye, Hufschmid, Jaeck, Minelli. Elöl: Jäggi, André Abegglen, Guinchard

Jean 3/1-es, a középső, Max 68/35-ös mutatót produkált hazája színeinek képviseletében, míg öccsük az 52 válogatott meccsén 29 találatot ért el. Hárman együtt sohasem játszottak a nemzeti csapatban, mert a fiatalon visszavonult Jean 1926-ban lépett pályára utoljára a legjobbak között. Ifjabbik öccse, Trello ellenben 1927. november 6-án mutatkozott be, 2:2-re végeztek a svédekkel Zürichben. (Érdekes egybeesés, hogy a svédek ellen is búcsúzott a piros-fehér szereléstől, 1943. június 14-én, Stockholmban 1:0-s vereséggel.)

A hasonlóan sikeres testvér, Max a németek elleni mérkőzésen. Pályafutása során 68 válogatott meccsen 35 gólt szerzett

Maxszal viszont gyakran harcoltak vállvetve a keresztes mezben. 1928. január elsején Svájc 3:2-es vereséget szenvedett a genovai Európa Kupa-mérkőzésen az olaszoktól. Mindháromszor a vendéglátók szerezték meg a vezetést, ám először Abegglen III, majd másodszor Abegglen II egyenlített. Harmadik svájci találat már nem esett, talán ha még Jean is játszott volna… *(Nemzeti Sport 1928. január 2.)*

„Vérbeli csatárnak látszott Abegglen is, a híres csatárdinasztia harmadik tagja, akciói mind erre vallottak” – jellemezte a tudósító „a kis vörös hajút” a 3:1-es magyar sikerrel záruló Üllői úti csata után. *(Nemzeti Sport 1928. november 2.)*

Az 5:4-es győzelmünket hozó, 1929. április 14-i berni mérkőzésen két gólt vállalt a négyből, míg egyet a Xamnak becézett Max szerzett. Ilyennek láttatták őket a tudósítók a *Nemzeti Sport* másnapi számában: „Rendkívül agilisak, mozgékonyak. Lábbal és fejjel egyaránt kitűnően kezelik a labdát, és technikai rátermettségük mellett a taktikai érzékük is kiváló, mert ügyesen és okosan viszik keresztül a szárnyváltást. Úgyszólván ketten végzik a csatársor irányítását…”

Harmincadik válogatott mérkőzése egyben a svájci futball történetének első világbajnoki találkozója volt. A hollandok hálóját zörgette meg Milánóban, a 3:2-re megnyert meccsen döntő gólt lőtt. Az volt a 19. gólja a nemzeti tizenegyben! A következő meccsen kiestek a svájciak, igaz, a csehszlovákok elleni 2:3-t egyáltalán nem kellett szégyellni. Ha nem is a legjobbak közé, de azok mögé már felsorakozott a válogatott. Ha lett volna már akkor a valós tudást mutató világranglista, a svájciak bizonyára a 10-12. hely környékére kerültek volna. Különleges háttérrel. Érvényes volt még az az összehasonlítás, amelyet a *Nemzeti Sport* szakírója publikált az ottani

labdarúgásról az *1930. április 13-i* számban: „Svájc futballja egészen más utakon járt a múltban s jár most is, mint a szomszédos országoké. Nem fejlődött olyan mindent elsöprő lendülettel tömegsporttá, amint az nálunk is történt, de megmaradt máig is nemes szórakozásnak, igazi sportjátéknak. A boldog ország gondtalansága, vagy lényegesen kevesebb gondja-baja teszi azt, hogy a svájci futballnak éppen úgy nincsenek professzionista, amatőr kérdései, mint ahogy a többi sportág is éli megszokott életét a szépséges hegyvidékek tündéri városaiban."

Trello többre vágyott, a vébé után profinak állt. 1934-től 1938-ig a francia első ligás FC Sochaux légiósa volt, egyben betöltötte a játékos-edzői szerepkört is. Négy ottani szezonjában 61 bajnokin jutott szóhoz és 51 gólt könyvelt el. Különösen az első idényében volt eredményes, 28 találkozón lépett pályára és 30-szor vette be az ellenfelek hálóját. Ezzel a teljesítményével gólkirály lett. 1935-ben és 1937-ben bajnokságot nyert a sárga-kékekkel, 1937-ben elhódította velük a Francia Kupát.

„A csatársorban újra felvonul Abegglen III, miután Franciaországban vasárnap nem lesz bajnoki forduló, és így a Sochaux elengedheti gólkirályát" – jelentette a *Nemzeti Sport* kiküldött munkatársa az 1935. november 10-i mérkőzés előtt. Aztán így gúnyolódott rajta a 6:1-es magyar siker után: „Abegglen, »a kontinens egyik legjobb csatára« csak rossz lövéseivel s kihagyott helyzeteivel tűnt ki" *(Nemzeti Sport 1935. november 11.)* Arról említést sem tett, hogy a svájciak becsületgólját Trello vágta közelről Szabó Antal kapujába.

Mindenesetre a franciák sokra tartották, a CA Paris még kölcsön is kérte a Sochaux-tól a Ferencváros elleni, 3:3-ra végződött mérkőzésre. *(Nemzeti Sport 1935. december 29.)*

„Abegglen III, a Sochaux csatára távozik Franciaországból, és a genfi Servette játékosa lesz" – írta a Nemzeti Sport 1937. december 7-i számában.

Raftl, a német kapus elcsípi Trello elől a labdát az 1938-as vb-meccsen

Elhagyta a francia elitet, pedig nem is játszott rossz formában. Győztes gólt rúgott büntetőből az angolok hálójába. Világszenzáció volt akkoriban, hogy a kis Svájc Zürichben 2:1-re legyőzte a modern futball tanítómestereit. *(Nemzeti Sport 1938. május 22.)*

Sőt az 1938-as világbajnokság nyitómérkőzésén, a párizsi Parc des Princes stadionban André fejelte az egyenlítő gólt Németország ellen (1:1). A hosszabbítás nem hozott gólt, a megismételt negyeddöntőben ellenben megint csak övé volt a főszerep: kettőt vágott 2:2 után, az utolsó negyedóra kezdetén.

A 168 centi magas, 69 kilós támadó nyilatkozott *Kónya Ferenc* tudósítónak a következő forduló magyar–svájci negyeddöntője előtt: „Örülök, hogy Lille-ben lesz a mérkőzés, nagyon jól ismerem azt a pályát. Kisméretű! Ezen a kis pályán a mi védelmünk sokkal jobban tudja majd összpontosítani figyelmét és erejét. Határozottan állítom, hogy a pályának ez a kismérete számunkra lesz nagyobb előny!" *(Nemzeti Sport 1938. június 12.)* Meglehet, a kisméretű játéktér valóban kedvezett nekik, ám nem a mieink ellen, mert a magyarok – remekül játszva – győztek ellenük 2:0-ra. Hogyan teljesített Trello? „Abegglen tehetségét ezen a mérkőzésen nem tudtuk volna elsőre felfedezni…" *(Nemzeti Sport 1938. június 13.)*

A kiesésük után kis cikket írt a *L'Auto* számára, amelyben megpróbálta megmagyarázni a bizonyítványt: „Ha nem lettünk volna annyira fáradtak a két nehéz mérkőzéstől, akkor meg is verhettük volna a magyarokat. A németeket jobbnak tartom, mint a magyar csapatot. Ha úgy ment volna nekünk a játék Lille-ben is, mint ment a németek ellen a Parc des Princes-pályán, akkor a magyarok nem mentek volna tovább." *(Nemzeti Sport 1938. június 14.)* De nem ment úgy…

Trello 1938 és 1942 között a genfi Servette FC játékos-edzőjeként tevékenykedett, 1940-ben bajnok lett.

„Minden hájjal megkent, öreg róka! Minden helyzetben feltalálja magát. Sokat dolgozott, támadásban és védekezésben is ott volt a helyén" – írta róla *Mattanovich Béla* a zürichi 3:1-es győzelmük után. *(Nemzeti Sport 1939. április 3.)*

Két nap híján egy év múlva visszavágtunk nekik. A másfél esztendeje veretlen helvét válogatott kapitányaként a 3:0-ra elveszített Üllői úti csata után kijelentette: „A magyar csapat építőmunkája figyelemreméltó. Mi nem tudtuk ezt hasonlóval viszonozni." A másnap megjelent bírálata: „A támadósor mozgatójának szerepét Abegglen III vállalta, de már nem futja erre az erejéből." *(Nemzeti Sport 1940. április 1.)* Egy jópofa jelenet főszereplője lett, amikor a

A svájci csapat a németek elleni, 1938-as párizsi találkozó előtt. A jobb szélen Trello Abegglen

svájciak hazaindultak a Fradi stadionjából. „Valaki Abegglennek ezt mondja. »Apuskám, nagyon el voltatok ti bizakodva«. »Ja« – mondja Abegglen, pedig nem is tudja, hogy mit mondtak neki. De így is igaza volt." *(Nemzeti Sport 1940. április 2.)*

Az olaszok fölött aratott 2:1-es sikerük után persze pontosan tudta, hogy mit beszél: „Bátorság, erő és akarat diadala volt ez a győzelem." Mivel a svájci hadsereg létszámát a háborús helyzet miatt felduzzasztották, a tartalékosokat is behívták, Guisan tábornoktól különleges jutalomban részesültek az éppen katonai szolgálatot teljesítő labdarúgók. A főtiszt táviratilag egynapos külön szabadságot engedélyezett a számukra. *(Nemzeti Sport 1939. november 17.)*

A Svájci Kupa berni döntőjében a két fivér farkasszemet nézett. A 39 éves Xam-Max, a neuchâteli klub későbbi „névadója", aki akkor már 34 találatával régóta tartotta a svájci válogatott gólrekordját (csak 2008-ban döntötte meg a csúcsát Alexander Frei!), azaz Abegglen II a Grasshoppersben játszott jobbösszekötőt, míg Trello-André, vagyis Abegglen III ugyanezen a poszton szerepelt, csak a Servette-ben. „A finálét meg kell ismételni, mert 1:1-re végződött. Trello eldönthette volna a serleg sorsát, azonban jól helyezett büntetőjét Huber megfogta." *(Nemzeti Sport 1941. április 22.)* Az újrajátszott meccsen a zürichiek győztek 2:0-ra.

„Abegglen III volt a svájci támadósor legjobbja. 37 éves kora ellenére is sokat segített hátul. Olyan Bodola-típusú játékos, csak nem bírja úgy az iramot, mint a magyar összekötő. Gyakran kifullad, és percekig pihenni kénytelen" *(Nemzeti Sport 1943. május 17.)* (Megjegyzések: a nevesített futballista a mérkőzés időpontjában 34 éves volt. A magyar válogatott 3:1-re győzött Genfben, és a Dudusnak becézett Bodola Gyula két gólt szerzett.)

„A Nyugati kerület bajnoka a Chaux-de-Fonds lett, a Keletié az FC Bellinzona. A két kerületi bajnok két döntő mérkőzést játszott a Nemzeti Ligába való jutásért. A győztes Abegglen Trello csapata, a Chaux-de-Fonds lett. Ezért Trello most a legnépszerűbb ember Svájc legnagyobb falujában, a híres svájci óragyár-faluban, annál is inkább, mert mint játékos, Bellinzonában két remekbe szabott góllal ő döntötte el a feljutás kérdését. A legjobb ember volt a mezőnyben." *(Nemzeti Sport 1943. július 18.)* A felkerülő gárda trénere is ő volt. *(Nemzeti Sport 1943. augusztus 29.)*

André Abegglen 1944. november 8-án vonatbaleset áldozata lett. Klubjával (FC La Chaux-de Fonds) éppen egy bajnokira utazott, amikor a szerencsétlenség bekövetkezett. A futball lett a végzete.

PAULINO ALCÁNTARA

A Barcelona és Ázsia első futballcsillaga

A nagyvilágban úgy tartják, ő volt az első ázsiai születésű futballsztár. Katalóniában pedig egyenesen úgy, hogy sohasem akadt nála nagyobb csillaga a legnépesebb kontinens labdarúgásának. E tételt hangoztatva legszívesebben a FIFA döntésére hivatkoznak: a világszervezet 2007-ben minden idők legjobb ázsiai játékosának választotta.

Paulino Alcántara Riestra 1896. október 7-én született a Fülöp-szigetek spanyolokhoz leginkább hű nagyvárosában, Iloilóban. (Legalábbis a barcelonai források szerint. Alcántara 1916-os visszatelepülési kérelmében egy évvel későbbi dátum, 1897. október 7. szerepel.)

Édesapja spanyol katonatiszt, édesanyja egy helyi asszony volt. Kilenc évvel később a családfőt visszavezényelték az anyaországba, s a família követte őt.

A kisfiú a katalánok első számú városában nőtt fel, előbb a Club Universitari de Foot-ball, majd a névváltozás után az Athletic Club Galeno mezét viselte. 1909-ben Joan Gamper, az FC Barcelona alapítója felfigyelt rá egy kölyökmérkőzésen, s rábeszélte a szülőket, hogy a nyúlánk, magas fiú inkább az ő klubjának futballistája legyen.

Paulino 1912. február 25-én, 15 évesen és 141 naposan mesterhármassal mutatkozott be a Barça első csapatában a Català SC ellen 9:0-ra megnyert találkozón. Mindmáig ő az egyesület történetének legfiatalabb gólszerzője. A következő három évben a gárda leggólerősebb játékosává nőtte ki magát. Az FC Barcelona 1912-ben megnyerte a Pireneusok-kupát, majd 1913-ban a Spanyol Kupát, a katalán bajnokságot, és ismét a Pireneusok-kupát. Alcántarát 1915-ben meghívták egy, a baszkok elleni találkozóra a katalán válogatottba. A következő évben a családjával, szüleivel és hat testvérével együtt visszatért a Fülöp-szigetekre, ahol a manilai Club Bohemianban folytatta a pályafutását. A következő két évben a szülőföldjén is bajnoki címeket nyert, sőt bekerült a Fülöp-szigetek válogatottjába. Részese volt az ország futballtörténelme napjainkig legnagyobb győzelmének: gólokkal járult a japánok elleni 17:2-es diadalhoz.

Alcántara egy korabeli karikatúrán

Mivel a távollétében a Barcelona játéka és főleg eredményessége drasztikusan visszaesett, a klub vezetői mindent megtettek azért, hogy visszacsábítsák a csapathoz. Ő is örömmel ment volna, mi tagadás, nem szívesen hagyta

ott Spanyolországot, Barcelonát. Amikor elkapta a maláriát, zsarolásba kezdett. Azt mondta, hogy nem vesz be addig gyógyszert, ameddig nem ígéri meg neki a család, hogy visszatérhet Európába. *(AngkangPilipino 2012. március)*

Katalóniába érkezve szinte azonnal játékra jelentkezett az FC Barcelonánál. Az első mérkőzésén telt ház figyelte, megőrizte-e kiváló formáját Ázsiában is. Megőrizte. Mesterhármassal tért vissza a sabadelli Athletic FC ellen.

Mindig akadnak edzők, akik úgy érzik, nekik kell feltalálniuk a spanyolviaszt. Még Barcelonában is. Az angol Jack Greenwell, a Barça trénere, a klub korábbi szélsőfedezete fejébe vette, hogy hátvédet farag a kitűnő alkatú hajdani játékostársból. Nem vált be, a pártoló tagok, a sociosok Greenwell leváltását, s Alcántara újbóli csatárjátékát követelték. Szerencsére csak az egyik teljesült: Greenwell maradt, s neve a klub első aranykorának trénereként vonult be az egyesület történetébe, egyebek mellett Alcántara góljainak is köszönhetően. Greenwell 1923-ig állt a csapat élén, az idő alatt a Barcelona kétszer is elhódította a Spanyol Kupát (1919–1920, 1921–1922), illetve négyszer a katalán bajnokságot (1918–1919, 1919–1920, 1920–1921, 1921–1922). Pauli Alcántara 1927-es visszavonulásáig a csapat még további kétszer nyerte meg az országos kupát (1924–1925, 1925–1926) és négyszer a katalán bajnokságot (1923–1924, 1924–1925, 1925–1926, 1926–1927). Az 1924–1925-ös, kettős sikerrel zárt idényben magyar edzője volt az első válogatott mérkőzésünkön is szerepelt Pozsonyi Imre személyében. *(Història del F. C. Barcelona.)* Akadt 1923-tól magyar klubtársa is, Platkó Ferenc. (Akinek esetleg kezébe kerülnek a Barcelona összeállításai az 1910-es és 1920-as

A Barcelona 1914–1915-ös csapata. Az ifjú Alcántara balról a negyedik a sorban

évek fordulójáról, felfigyelhet a csatársorban egy bizonyos Lakatos nevű játékosra. Ellenben ő baszk volt, José Landazabal Uriarte néven született. A Lakatost, Schlosser Imre magyarosított nevét Slózi iránti tiszteletből vette fel, miután látta őt játszani.)

A kiváló középcsatár (a barátságos meccseket is beleértve) 357 mérkőzésen 369 találatot szerzett a Barcelona játékosaként – a klub statisztikái szerint. Góljai száma 2014. március 16-ig egyesületi rekordot jelentett, akkor előzte meg Lionel Messi. (Kizárólag a hivatalos találkozókat figyelembe véve hatodik, noha egyetlen spanyol bajnoki mérkőzést sem játszott a pályafutása során.) Temérdek gólja közül különösen emlékezetes az 1919. április 13-án lőtt, úgynevezett „rendőrös gól", amelynél a kapus helyett hárítani igyekvő derék biztost egyszerűen bevitte lökete után a kapuba a labda. Az ilyesfajta gólok miatt kapta spanyol becenevét: El Romperredes, a Hálószaggató. (Katalánul: Trencaxarxes.)

Paulino Alcántara csak egy valamit vett még a futballnál is komolyabban: orvosi tanulmányait, a hivatását. Amikor meghívta a szövetség az 1920-as olimpián induló válogatottba, sajnálattal bár, de lemondta a szereplését. Akkoriban (is) voltak vizsgái az orvosi egyetemen. Később mégiscsak bemutatkozott a spanyol válogatottban, 1921. október 9. és 1923. december 16. között öt mérkőzésen hat gólt rúgott. Köztük 1922-ben kettőt a franciáknak, s az egyik után kapta a fentebb már emlegetett becenevet.

A Barça, soraiban Paulino Alcántarával, 1916-ban is megnyerte a katalán bajnokságot

A visszavonulása után hosszú éveken keresztül a Barcelona csapatorvosaként (is) tevékenykedett, sőt 1931 és 1934 között az egyesület egyik igazgatója is volt. Ez a hír abból a korszakából származik: „A klub szakosztálya élén Alcántara dr., az egykori világhírű center állt, de a sorozatos vereségek hatása alatt lemondott tisztségéről, és a vezetőség tagjai szolidárisak vele". *(Nemzeti Sport 1933. december 18.)* A leköszönésekor az FC Barcelona a spanyol első liga sereghajtója volt.

Népszerűségét még az sem csökkentette, hogy a spanyol polgárháborúban a Francóhoz hű falangisták oldalán harcolt. Az egyébként sikerrel megvívott, negyedik helyezéssel zárt brazíliai világbajnokság után a Spanyol Labdarúgó-szövetség új elnöke, Manuel Valdés Larrañaga egy háromfős válogatóbizottság tagjaként felkérte a válogatott irányítására. Paulino Alcántara, Félix Quesadával és Luís Icetával triót alkotva, veretlen maradt a neki jutó három találkozón.

1964. február 13-án hunyt el Barcelonában. Manilában, az ottani szövetség székháza előtt 2007 óta életnagyságú, fából készült szobor őrzi az emlékét.

JOSÉ LEANDRO ANDRADE

Nem élhetett muzsikaszó nélkül

José Leandro Andrade 1901. október 1-jén született az Uruguay északnyugati területén fekvő Saltóban. Tizenhét évesen költözött a fővárosba, ahol a Miramar Misiones FC-ben futballozott. 19 évesen jelentkezett a Peñarolnál, ám az aranysárga-feketéknél nem ismerték fel a legalsó néposztályból érkező ifjú tehetségét, amit később ezerszer is megbántak. Amikor José Leandro bevonult katonának, a Reformers FC nevű klubhoz került, amely akkor az első ligában játszott. Leszerelése után, 1922-ben egy esztendőt a Misiones városnegyedben lakozó Oriental Pocitosban húzott le, onnét hívta az élvonalba feljutó CA Bella Vista, és annak legendás kapitánya, José Nasazzi.

Andrade 1923. június 24-én debütált a válogatottban, amelynek színeiben 1930. július 30-ig szerepelt. A híres világoskék trikóban 34 mérkőzésen egy találatot ért el. (A világbajnoki döntő volt az utolsó fellépése a nemzeti tizenegyben.)

1923-ban Uruguay megnyerte a Copa Américát, majd egy évre rá az olimpiát. Párizsban az aranyérmesek mind az öt találkozóján a jobbhalf szerepkörét látta el.

A nagy áttörést számára kétségkívül az ötkarikás torna hozta meg, harmonikus mozgását, pompás labdavezetését, fantasztikus cseleit, parádés becsúszó szereléseit szájtátva csodálta a publikum. José Nasazzinak, a védelem oszlopának köszönhetően szabadságot kapott a középpályán, amit ő – kissé öncélúan – a közönség szórakoztatására használt fel.

Az olimpia után Párizsban maradt, élvezte az édes életet, majd miután hazatért Montevideóba, akkor sem hagyott fel a mulatozással. Imádta a muzsikát és a táncot, a Szegény kubai négerek nevű zenekarban maga is játszott. A futball néhány hónapig abszolút másodlagos volt a számára. Ez abból a szempontból talán érthető is, hogy korábban a szegénysége miatt semmiféle luxust nem engedhetett meg magának. A szövetség hatalmasságai megharagudtak rá az éjszakázások miatt, ennek az lett a következménye, hogy az 1924-es Copa Américán nem szerepeltették. Társai nélküle is elhódították a trófeát.

A tékozló fiú a Nacional csapatánál került ismét egyenesbe. Az 1925-ös európai túrán – kölcsönjátékosként hozta át a vén kontinensre a Tricolórnak becézett alakulat – már nem villogott annyira, mint korábban, amikor a színpadiasság még a személyiségének központi eleme volt. A játéka sokkal ésszerűbbé,

egyszerűbbé és letisztultabbá vált. Ugyan a taktikával továbbra sem igen törődött, ám volt egyfajta hetedik érzéke a futballhoz, és arra hallgatott.

1926-ban másodszor szerezte meg a válogatottal a Copa Américát, s egyéni sikereként könyvelhette el, hogy ő lett a sorozat legjobb labdarúgója. 1927-ben ezüstérmes, 1929-ben bronzérmes lett a szubkontinens legfontosabb futballtornáján.

Az 1928-as amszterdami olimpián a 180 centisre nőtt „vasfedezet" (*Új Szó 1990. január 22.)* a gárda négy meccsén játszott, a németek elleni csatáról – akárcsak Scarone – sérülés miatt hiányzott. *(Nemzeti Sport 1928. június 4.)* „A halfsorban most is megcsodáltuk Andrade nagyszerű tempóérzékét, de egyébként ő sem a régi már" – írták róla az elődöntő, az Uruguay–Olaszország (3:2) mérkőzés után. *(Nemzeti Sport 1928. június 8.)* Ettől függetlenül, ha ő nincs, hamar elmegy a hajó az uruk számára, tudniillik 0:1-nél hatalmasat hárított. „A 12. percben Rivolta egy reménytelennek látszó labdát bevág a kapu elé. Mazali a kavarodásban ugorva öklöz, és végigzuhan a földön, a labda Levratto elé esik, a lövés már menthetetlen gólnak látszik, amikor a kapus helyett a feketeképű Andrade jelenik meg az üres kapuban, s térddel őrült szerencsével kornerre menti a lövést." *(Nemzeti Sport 1928. június 8.)*

„Andrade még mindig nagy, bár néha kihagyott, sőt lyukat is rúgott" – jelent meg az értékelés az első finálét követően, amelyen mókás eset főszerelőjévé vált, ámbár nem tehetett róla. „Egy összecsapás után Andrade a földre vágódik s ott marad, mindenki sérülésre gondol, s rohannak a masszőrök a mentőszekrénnyel. Andradénak azonban nem gyógyszerre volt szüksége, hanem – új nadrágra, mert a régit félig letépték róla. Amikor az új nadrágot

Ezt a képet utóbb nemcsak kiszínezték Montevideóban, de ki is retusálták róla a vezetőket… 1924 olimpiai bajnokai, hátul, balról: Nasazzi, Mazali, Arispe, Vidal, Andrade, Ghierra. Elöl: Urdinarán, Scarone, Petrone, Cea, Romano

hozták, persze harsogott a kacagás az egész stadionban. Két percbe tellett ez a nadrágcsere."*(Nemzeti Sport 1928. június 11.)* El lehet képzelni, mit érzett szegény, miközben húzta fel a gatyáját, és a 40 000 néző harsányan derült rajta…

Andrade három olimpiai döntőt vívott, azonban „csupán" két aranyérem került a nyakába, ugyanis Argentína ellen meg kellett ismételni az amszterdami befutót (1:1 és 2:1). A második találkozó előtt *dr. Mamusich Mihály*, a kiküldött főmunkatárs felkereste a szállásukon a dél-amerikaiakat, és figyelemreméltó megfigyelést tett a faji szegregációról: „Lombos fák, páfrányok, virágok között áll az uruguayiak szállása. A játékosok éppen hogy felkeltek már, s könnyű, bő vászonruhákban hevernek szerteszét a kerti székeken. Most is Andradét pillantom meg először, aki vér-, illetve bőrrokonával, Pirizzel egészen félrehúzódott a fehérbőrűektől."

A sportlap állandó hollandiai tudósítója, *Kelemen Ernő* az étkezési szokásaikról számolt be: „Mert azt is elárulhatom, hogy az uruguayi fiúk cukros szájú emberek. Andrade és Piriz, a két koromfekete is, mindnyájan minden délben tejszínhabos ananászt esznek, sőt magukkal hozott óceántúli üvegekből még a cukros lét sem sajnálják tőlük." *(Nemzeti Sport 1928. június 12.)* Pár héttel előtte ugyanő azon élcelődött, hogy az uruk azt gondolják, a spanyol világnyelv, tanuljon hát meg mindenki rajta, és ezért egy kukkot sem beszélnek más nyelven. Aztán – nem éppen mézes-mázos stílusban – így folytatta: „Visszafelé a vasúton lehunyom a szemem. Csúnya, nagyon csúnya fekete arcokat látok magam előtt. Irtózatos vállakkal. Erőtől duzzadó testen. Lebegő nadrágokban s… finom spanyol viccek ütik meg a vonat zakatolása közben a fülemet. Ah, ők azok… az uruguayiak!" *(Nemzeti Sport 1928. május 16.)*

Tudott *Kelemen Ernő* más, kevésbé sértő tónust is használni: „Andrade tetszett a legjobban. Bepólyázott térdén a fehér ruha kétszeresen világított az amszterdami zöld mezőn. Csak megmozdította a lábát, csak kinyújtotta… és övé volt mindjárt a labda. Menthetetlenül az övé. A hollandus erőlködött, viaskodott, ha kellett – gurult is, a néger óriásnak a lába közé is keveredett, a hollandus mindent csinált, olyan volt, mint egy oroszlán, de a labda, az az irtózatos rúgásoktól néha csak úgy felsajduló labda, az azért Andrade lábai között maradt. (…) Ha Hollandia győzött volna, éjjel néhány millió ember berúgott volna Amszterdamban és egész Hollandiában." *(Nemzeti Sport 1928. június 3.)* Ám, akárcsak négy évvel korábban Párizsban, a németalföldi metropolisban is a Celeste nyert.

A genetikailag kódolt mozgásintelligenciával megáldott legény a pályán volt a legendás mérkőzésen, amelyet az FTC 3:2-re megnyert az uruguayi nemzeti együttes ellen, Montevideóban. „(…) Mindenki ismerte Andradét, a néger balfedezetet, akinél nagyobb labdaművész aligha játszott a világon (…) a 23. percben Obitz magára húzta Andradét, majd a rárohanó középfedezetet is, és Takács II máris rohant, mert a labda pontosan eléje, a lábára szállt, és

a következő pillanatban húszméteres bombagóllal pecsételte meg a Ferencváros életének, fennállásának legnagyobb jelentőségű győzelmét. A világbajnokok üvöltöttek a szünetben. Déli vérmérsékletük minden hevességével tomboltak. Szidták a szövetséget, szidták a játékosokat, és szidták a játékvezetőt, aki ezt »megengedte«." *(Sporthírlap 1944. február 16.)*

Az első vébén úgy lett aranyérmes, hogy addigra már túljutott a zeniten, holott korábban a világ legjobb labdarúgójának tartották. Az 1930-as jugoszláv válogatott középfedezete, a Leónak becézett Ljubiša Sztefanovics testközelből látta őt, és amikor az asztaltársaságában arról folyt a diskurzus, ki volt minden idők legjobbja, nem köntörfalazott: „Minden vitán felül: az uruguayi Andrade. Ő az igazi, utolérhetetlen mestere ennek a sportágnak. Ő volt a kiművelt őstehetség, akiben az ösztönösség és a tudatosság tökéletesen egyesült. Egyformán játszott mindkét lábával, s egy olyan fejjel, amiben az igazi futballistaagy működött szüntelenül. S azok a szemek! Ha oda sem nézett, akkor is mindent látott! Valósággal vonzotta a labdát, mert a pillanatok tört része alatt megfejtette az ellenfél legtitkosabb gondolatát is. Nem akarok én semmit eltúlozni, de sem azelőtt, sem azután nem láttam hozzá hasonló futballistát, beleértve Pelét, Di Stéfanót, Puskást és a többieket. Én mindannyiukat láttam, de azért ítélek ilyen bizonyossággal, mert Andrade ellen játszottam is. Boldog vagyok, hogy a sors megadta nekem ezt a lehetőséget." *(VB-magazin '78)*

Mások sem fukarkodtak a dicséretével: „Az első világbajnokság talán legnagyobb játékosegyénisége. Ez a montevideói néger labdarúgó szerette ugyan bemutatni csodálatos technikáját, de – sohasem élt vissza ezzel. Hajszálpontos labdái mindig könnyen átvehetők, lekezelhetők voltak, mert általában laposan adta őket előre. Rendkívül gyors volt, fejjátéka egyenesen bámulatos. És – a világon bizonyára az elsők között – alkalmazta a becsúszó szerelést." *(Csupa foci labdarúgó-magazin)* „A jobbfedezet posztján kezdett, de pillanatok alatt hol a saját kapujánál védekezett, hol a másiknál zúdította előre csatárait." *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)* „(...) egyszerre tudott gondolkodni a védő és a támadó fejével..." *(Labdarúgás 1979 - Őszi magazin)*

A vébéarany után Andrade magas kitüntetésben részesült, az Uruguay nemzeti hőse érdemrendet vehette át. *(Új Szó 1974. február 3.)*

A Fekete Csoda (La Maravilla Negra) számára túlontúl későn, csupán 1932-ben vezették be Uruguayban a professzionalizmust. Ha egy évtizeddel korábban megteszik, vagyonokat kereshetett volna, de így kénytelen volt 36 évesen – jóval túl a fénykorán – pénzért futballozni. Nyughatatlan életet élt, gyakran tért le a mások által helyesnek vélt útról, még a világbajnoki aranyérmét is zálogba kellett adnia. Ezt a zaklatott életmódot tükrözték sűrű egyesületcseréi is: CA Peñarol (1932–1933), CA Atlanta Villa Crespo (1933), Unión Talleres-Lanús Remedios de Escalada (1934), CA Bella Vista Montevideo (1935–1936), Montevideo Wanderers FC (1937). Egyetlen bajnoki címet szerzett, 1932-ben a montevideói Peñarollal.

Ellentmondásos hírek keringtek róla. Egyesek azt terjesztették, hogy felcsapott zongorakészítőnek. Mások határozottan állították, munkanélküliként kunyhókban, lerobbant pincékben tengődik, de egyik s 0em fedte az igazságot. Visszavonulása után állami hivatalnokként kereste a kenyerét két évtizeden keresztül, bár nem volt tanult, iskolázott ember. (Uruguayban hivatalnok akárki lehetett, például a portás vagy a kifutófiú is annak számított, ha az állam fizette.)

José Leandro Andrade 1957. október 1-jén hunyt el Montevideóban.

JOSEF BICAN

Négy nemzeti tizenegy tagjaként talált a hálóba

Josef Bican az Osztrák–Magyar Monarchia (egyik) fővárosában, Bécsben született 1913. szeptember 25-én. Annál érdekesebb, hogy szerepelt és gólt szerzett Ausztria, Csehszlovákia, a Cseh-Morva Protektorátus és Csehország válogatottjában. Élete nagy részét Csehszlovákiában élte le (nevezték Csehszlovák Köztársaságnak, illetve Csehszlovák Szocialista Köztársaságnak), ellenben a Cseh Köztársaság fővárosában, Prágában hunyt el 2001. december 12-én. És az sem éppen hétköznapi eset, hogy osztrák válogatottként az Európa Kupában gólt rúgott Pláničkának, a csehszlovák válogatott kapusának. *(Nemzeti Sport 1936. március 23.)*

Josef mindkét ágon cseh származású volt, bár anyja, Ludmila Bécsben jött a világra. A családban Pepi volt a középső gyermek. Apja, a Sedlicéből a császárvárosba kerülő František a Hertha Wien labdarúgója volt. Harcolt az első világháborúban, meg is sebesült a fronton. A sors iróniája, hogy nem a sebesülésébe, hanem egy futballmérkőzésen szerzett vesesérülését követő, félresikerült műtétbe halt bele 1921-ben, 30 évesen. A három árvát az édesanya tartotta el, aki egy szálloda konyháján főzött. Nehezen boldogult, gyakran még cipő sem jutott a gyermekei számára.

A kis Pepi 1923-ban kezdett el futballozni a Hertha kölyökcsapatában, édesapja egykori játékostársa, Fabian edző kezei alá került. Egy Singer nevű lelkes drukker minden rúgott gólja után „szponzorálta” őt egy schillinggel. Az így hazavitt pénzt nagyon meg tudták becsülni az otthoniak.

Tizenöt évesen játszani kezdett az őt alkalmazó cég, a Schustek csapatában (1928–1929), majd átlépett egy másik üzemi csapatba, a Farbenlutzhoz (1929–1930), ahol egyébként már azért is alkalmazták, mert tehetséges futballista volt. Sőt, a parkettagyártó cég még az édesanyjának is állást adott.

17 éves volt, amikor szerződési ajánlattal kereste meg a Rapid. Boldogan írt alá a zöld-fehérekhez. Az idő tájt 150 schillinget keresett, ami akkor tisztességes summának számított, mert egy jó munkás heti 20-25 schillinget kapott. A Rapid mindenképpen meg akarta tartani a hihetetlenül gyors legényt (10,8 másodperc alatt futotta a százat), ezért 600 schillinget sem sajnált az akkor már húszéves csatárért.

Ludmila nem gyakran látta a fia meccseit. Egyik alkalommal, amikor a nézők között ült a tribünön, Josefet felrúgta az ellenfele. Több sem kellett a dühös édesanyának, berontott a játéktérre, és esernyőjével jól elagyabugyálta a „merénylőt”.

Bican nem nevezhető tankszerű, áttörő típusú csatárnak, miután 178 cm magas, 77 kilós volt.

1933. november 29-én debütált a „sógorok” nemzeti tizenegyében, 2:2-re végeztek a skótokkal Glasgow-ban. A házigazdák elnöke, Fleming úr áradozott a találkozóról: „évek óta nem látott ilyen szép és érdekes meccset” – jelentette ki. *(Nemzeti Sport 1933. december 1.)*

„Bican volt messze a legjobb csatár, egyedül azonban nem fordíthatta meg a meccs sorsát" – jelent meg róla a bírálat az Arsenal–Bécsi válogatott (4:2) után. *(Nemzeti Sport 1933. december 5.)* Tulajdonképpen Hugo Meisl Wundermannschaftja kapott ki – meglehetősen simán – Londonban, Bécs válogatottjaként.

„A második félidő 3. percében Bicannak sikerült kevés jó akcióinak egyikéből – kapu előtti tumultus közben – megszereznie a sovány győzelmet jelentő gólt" – írták a Hollandia–Ausztria (0:1) összecsapást követően. *(Nemzeti Sport 1933. december 11.)*

Az 1934-es világbajnokságon ő lőtte Torinóban a mindent eldöntő találatot a franciák elleni hosszabbításban (3:2), továbbjuttatván vele Ausztriát. Abban az esztendőben osztrák gólkirály lett.

1935-ben kilenc hónapot állt. Muszáj volt, el akarta hagyni a Rapidot. Október 1-ig nem játszott, s addig az Admira folyósította a bérét, ami a klubnak körülbelül 7000 schillingjébe került, ám így megspórolta azt a 10 000 schillinget, amit a hütteldorfiak követeltek a távozó támadójukért. Időközben Prágából is érdeklődni kezdtek iránta, s ő „hirtelen szükségét érezte annak, hogy Csehszlovákiába utazzék »nagymamájához«. A képzelt nagymama a valóságban a Slavia megbízottja volt. Az Admira azonban neszét vette a tervbe vett kirándulásnak, és ismerve Bican gyengéjét, nyomban intézkedett, hogy fiatalabb női korosztályok latba vetésével Bécs ellensúlyozza a »nagymama« akcióját." *(Nemzeti Sport 1935. szeptember 26.)*

Egyáltalán nem látszott meg rajta a hosszú kihagyás, az egész válogatott keretben ő volt a leggyorsabb. *(Nemzeti Sport 1935. október 3.)*

1935. október 6-án 4:4 született Bécsben, az Európa Kupáért vívott találkozón, és Pepi háromszor is bevette Szabó Antal kapuját. A három találata ellenére a tudósító Vogel I-et (máskor Vogl I formában írta a nevet) találta a legjobb hazainak, holott a balszélső nem is szerzett gólt, míg a középcsatáról így vélekedett: „(…) játéktudásban mesze elmaradt Sárositól, kapu előtt azonban veszélyesebb, mert energikus, és bedobja magát az akcióba." A támadó is nyilatkozott: „Kilenc hónap óta nem játszottam rendes meccset, de azért egy csöppet sem vagyok fáradt. Sárosi, Toldi és Szalay tetszett a magyar csapatból. A magyar szélsők az első félidőben lényegesen jobbak voltak, mint a másodikban." *(Nemzeti Sport 1935. október 7.)*

Évekkel később *Várday Jánosnak* beszélt a gólzáporos összecsapásról, ám mint majd kiderül, az emlékezete némiképp megszépítette a történteket: „(…) mind a négy osztrák gól szerzője én voltam. Kettőt fejeltem, egyet ballal lőttem. Ez volt a legnagyobb gólom. Kb. 35 méternyire vol-

tam a magyar kaputól, a labda elém esett, egyetlen lépést sem kellett tennem érte. Az egyik magyar hátvéd az összekötőnket akarta lefogni, a másik pedig saját kapuja felé igyekezett. A magyar kapus, nem emlékszem már rá, hogy ki volt (...), nem látta veszélyesnek a helyzetet, mert a kezével kifelé dirigálta hátvédjeit. Pillanat alatt átvillant az agyamon: ha leadom a labdát összekötőmnek, néhány passz jön, és oda a helyzet, mert behúzódhat a védelem. Ösztönösen belefeküdtem a lövésbe, testsúlyomat előrebillentve bal felsővel hatalmasan telibe találtam a labdát. Mintha zsinóron húzták volna felső sarokba. Ez volt életem »leghosszabb« gólja. Azóta sem lőttem 35 méterről gólt." *(Nemzeti Sport 1940. február 5.)* A források szerint az osztrákok negyedik gólját Hoffmann szerezte, és az interjúban másodszorra Bican is csak háromról tett említést. Az igazsághoz tartozik, hogy a meccsről küldött beszámoló teljesen másként közli a csatár által feleleventett gólt, szó sincsen benne 35 méterről: „Hátulról Vogel I kapja a labdát. Polgár késve indul, s nem éri el a száguldó szélsőt, aki így akadálytalanul adhat be. A helyzet még így sem látszik veszélyesnek. Turay azonban középütt arccal a kapu felé fordulva kapja a labdát, s hazafelé adja Szalaynak, aki abban a pillanatban csúszik el, amikor a labda odaér hozzá. Estében, kalimpálva, bizonytalanul tudja csak elrúgni – s ez a magyar csapat balszerencséje! – a rúgás pontosan a kapu felé futó Bican lábára száll. Az osztrák center ki is használja az ajándékpasszot, s futtában a jobb sarokba ragasztja Ausztria egyenlítő gólját. 1:1, 7. perc." *(Nemzeti Sport 1935. október 7.)*

Két csapatkapitány: Bican és a lengyel Cieślik egy 1947-es mérkőzés előtt

Itt vetjük közbe, hogy Bican 1934. április 15. és 1936. április 5. között ötször lépett pályára az osztrák válogatottban a mieink ellen, és hétszer volt eredményes. A viszonyítás érdekében írjuk, hogy világhírű csapattársa, Matthias Sindelar tíz meccsen szerepelt a magyarok ellen, és ötször vette be a kapujukat. *(Dénes Tamás–Rochy Zoltán: A 700. után)*

„Bican különálló klasszis. Még sohasem volt ilyen nagy formában. Majdnem minden mecscsen csinál legalább egy olyan gólt, ami valódi mestermű." *(Nemzeti Sport 1936. március 5.)* Jellemző az Admira erejére, hogy úgy is megverte Budapesten 4:2-re a magyar bajnok Hungáriát, hogy ő nem talált a kapuba. *(Nemzeti Sport 1936. március 26.)*

„(...) nagytehetségű játékos, de túlzásba vitte a cselezést, s ezzel a játékmodorral a gyors magyar védőkkel szemben kirívóan tehetetlennek bizonyult" – kritizálták az 5:3-as bécsi sikerünk után. A „kirívóan tehetetlen" csatár „mindössze" két gólt szerzett a meccsen... Érdekes, hogy a lefújás után maga is mentegetőzni kezdett: „Rúgást kaptam a csípőmre, ez hátráltatott a játékban." *(Nemzeti Sport 1936. április 6.)* Különben ez volt utolsó fellépése az osztrák válogatottban.

1936. június 28-án rendhagyó dolgot cselekedett Prostějovban, a hazaiak elleni KK-meccsen, amelyet ugyan az Admira nyert meg 3:2-re, mégis kiesett. A magyar bíró, vitéz

Hertzka Pál három bécsit kiállított, válaszul Bican „önként" levonult a pályáról. Ezt követően még egy admirás megsérült, így az osztrákok hat emberrel fejezték be a botrányos találkozót. *(Nemzeti Sport 1936. június 29.)* Hertzka leszögezte, hogy ő csak figyelmeztette Bicant, erre a labdarúgó bement az öltözőbe. Akkor a vendégek vezetői megpróbálták rávenni, hogy fújja le a meccset. *(Nemzeti Sport 1936. június 30.)*

„Bican – a Slaviában? Ez a hír már két hónappal ezelőtt is felbukkant a prágai lapokban, most azonban határozottabb formát öltött. Bécs a leghatározottabban cáfolja a híradást. Az Admira közli, hogy Bican szerződése csak 1937 végén jár le, Bican tehát nem válik szabaddá most novemberben, amint a prágaiak írták. Egyébként Bican átadásáról szó volt, de nem a Slaviával, hanem az FC Rouennal kapcsolatban. Ebből sem lett azonban semmi." *(Nemzeti Sport 1936. november 5.)*

Továbbra is ontotta a gólokat. Bejrutban a városi válogatott ellen 8:2-re diadalmaskodott az Admira, s Pepi háromszor talált a „föníciaiak" hálójába. *(Nemzeti Sport 1937. január 12.)*

„Bicanért 100 000 cseh koronát kér a bécsi Admira. Ha a Slavia ezt az összeget nem fizetné meg, akkor Bican csak 1938. július 1-jén lenne igazolható a prágai egyesülethez." *(Nemzeti Sport 1937. január 14.)* Igaz, hogy a bécsiek szerződtetett labdarúgója volt, mégis aláírt a Slaviához, amiből nem kis botrány keveredett. „Az ügy előreláthatólag a FIFA elé kerül." *(Nemzeti Sport 1937. január 17.)* „A hangulat után ítélve Bécs nem nagyon fog könnyeket ejteni Bican után. Az a mód, ahogyan otthagyta a Rapidot, most pedig az Admirát, és ahogyan egyáltalában viselkedett, nem sok szimpátiát szerzett a tehetséges játékos számára." *(Nemzeti Sport 1937. február 11.)*

Az SK Rapid csapata, mint a táblából is kiderül, egy lengyelországi túrán. Bican elöl, jobbról a harmadik

„Bican, a kiváló osztrák csatár megérkezett Prágába. Az újságíróknak ezt mondta: »Most már itt fogok letelepedni.« (Bécsben nagy érdeklődéssel várják a fejleményeket. Bicant ugyanis az osztrák szövetség szerződésszegés miatt másfél évre eltiltotta a játéktól. Valószínű, hogy nem is adják ki a csehszlovákoknak.)" *(Nemzeti Sport 1937. április 22.)*

„Bican játszott a Slavia csapatában a csütörtöki edzőmérkőzésen" *(Nemzeti Sport 1937. június 20.)*, bár még nem volt rendben az átigazolása.

„Oh, ez a Bican! Rövidesen egy esztendeje lesz már, hogy Bican hátat fordított az Admirának, és a prágai Slavia részére írt alá szerződést. Ismeretes, hogy a kiadatásnak nem is annyira az Admira volt az akadálya, mint inkább az osztrák szövetség, amely két évre felfüggesztette Bican játékjogát és megtagadta kiadását. A Slavia egyik nyári mérkőzésén Bican négy csodás gólt lőtt. Mikor megindult a bajnoki idény, a Slavia 4:2-re elvesztette első bajnoki mérkőzését Pozsonyban. Ez bizony aligha történt volna meg, ha Bican is ott lett volna a piros csillagosok csapatában. Minthogy pedig pénzzel sok mindent el lehet érni, az Admira pedig mostanában nincs bővében a pénznek, várható, hogy a bécsi egyletnek sikerül megpuhítania az ÖFB urainak a szívét. És akkor elmegy az örömhír Prágába: Bican szabad!" *(Nemzeti Sport 1937. augusztus 29.)* El is ment, mert szeptember 5-én a Slavia 4:1-re megverte az SK Nachodot, és „Bican lőtte mind a négy gólt." *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 6.)*

A következő híradás címe az, hogy *Bicannal már megint baj van…* Mi volt a gond vele? A tudósításban ez olvasható: „Ma ide (tudniillik Bécsbe – *a szerzők*) érkezett egy prágai úr, aki igen érdekes dolgokat mesélt Bicanról, a Slavia válogatott középcsatáráról, akit olyan emlékezetesen nehéz körülmények között szereztek meg a bécsi Admirától. Bican állítólag sehogyan sem tud beilleszkedni az új környezetébe. A Slavia csatárai égetik, így nem érvényesül, és a Slavia máris azon van, hogy túladjon rajta. Felajánlották a Sochaux-nak azzal, hogy a francia klub adja vissza érte Bradácsot. A Sochaux azonban 50 000 frankot kér Bradácsért, és így egyelőre az üzlet nem jött létre". *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 16.)* Meglehet, Spartadrukker volt a titokzatos prágai úr…

A sármos támadót nem zavarták a kitalált és kitálalt történetek, megnyerte csapatával a télen rendezett tornát, melynek első két mérkőzését Bécsben, a második kettőt Prágában bonyolították le. A két osztrák klub (Wacker, Austria) hálóját összesen ötször zörgette meg. *(Nemzeti Sport 1938. január 17.)*

„Újra nagy formába jött Pepi Bican, aki jelenleg is a csehszlovák góllövőlista éllovasa. (…) A Slaviának ma 10 válogatott csatára van. Nincs gondja tehát, hogy miként állítson össze félelmetes csatársort. " *(Nemzeti Sport 1938. április 12.)*

Vincze III Jenő, a Bocskai és az Újpest válogatott szélsője nyilatkozta róla: „Alakra nemigen tudnám hamarjában valakihez hasonlítani. Talán azt mondhatnám: Finta – szőkében. A játékmodora? Egészen egyedülálló. Hallatlanul nagy a technikája, és amellett kitűnően lő is. Körülbelül így jellemezhetem: ördöngösebb, mint Cseh Matyi, talán még Sárosinál is okosabban és egyszerűbben oldja meg a helyzeteit, és jobban lő, mint Zsengellér Gyuszi." *(Nemzeti Sport 1938. április 15.)*

Pepi pályára lépett a Slavia-Sparta kombináltjában a Wolverhampton Wanderers elleni 4:0-s diadalon, s 30 ezer néző előtt a 7. percben felhőfejessel bevette a „farkasok" kapuját. *(Nemzeti Sport 1938. május 12.)* A friss FA-kupa-győztes Preston North End ellen duplázott, a Slavia 6:1-re hengerelt Prágában. *(Nemzeti Sport 1938. május 22.)*

John Langenus, az ismert belga játékvezető, aki egyebek mellett arról is híres volt, hogy három világbajnokságon is közreműködött, sőt vezette az 1930-as döntőt, dirigálta a csehszlovák–ír 90 percet. Utána mérlegelte a majdani világbajnoki összecsapás esélyeit: „A csehszlovák csatársor Bican nélkül semmi szín alatt sem számíthat sikerre Hollandia ellen." A cikkszerző megjegyzi, hogy „de hát – szó sem lehet arról, hogy Bican játsszék." *(Nemzeti Sport 1938. június 2.)* (Egy adminisztrációs hiba miatt tényleg nem szerepelhetett Franciaországban.) Mégsem lett igaza a hosszúra nőtt bírónak, ugyan hosszabbításban, de Josef nélkül is legyűrték Nejedlýék 3:0-ra a hollandusokat.

Pepi Bican félelmetes lövéseinek egyike – ezúttal a Slavia mezében

Bican kárpótolta magát az elszalasztott világbajnokságért, 1938-ban tíz találattal a Középeurópai Kupa gólkirálya lett. *(www.rsssf.com)* A Genoa 1893 ellen négyszer volt eredményes, jóformán egyedül végezte ki Prágában a piros-kékeket (4:0). A döntő első meccsén bevette a ferencvárosi Háda kapuját is. A Fradi döntetlenje odakint príma eredménynek számított (2:2). Sajnos, az Üllői úton 2:0-ra győztek a csehszlovákok, így ők emelhették magasba a patinás trófeát. „Bican csak időnként csillogtatta képességeit. Nagy általánosságban egy kis csalódást keltett a labdaosztogatásban is meg a lövésekben is." *(Nemzeti Sport 1938. szeptember 12.)* Mennyi lett volna az eredmény, ha nem kelt „kis csalódást"?

A gólerős bombázó az eleink által oly kedvelt KK-ban három gárda (Rapid Wien, Admira Wien, Slavia Praha) képviseletében összesen 15 gólt szerzett.

A sajtóban téma volt nagy étvágya is: a Slavia Belgrádból jövet Budapesten reggelizett, és „Bican három pár debrecenit evett hétfőn reggel az állomáson." *(Nemzeti Sport 1939. június 27.)*

Prvoszlav Dragicsevics, a jugoszláv válogatott és a Beogradszki SK középfedezete mondta róla: „Én nekem nem volt szerencsém a jó Bicanhoz. Most a két KK-mérkőzésen bizony nagyon gyenge Bican játszott. Úgy látszik, az utolsó időben nem élt sportszerűen. Mert láttam már Bicant nagyon jól is játszani, és biztos, hogy óriási tudású középcsatár." *(Nemzeti Sport 1939. július 7.)* Mi hozzátesszük, hogy a BSK elleni prágai, verekedésekkel és kiállításokkal tarkított selejtezőn (2:1) mindkét hazai gólt a „nagyon gyenge" Pepi szerezte. Igaz, a második találatát kézzel ütötte (ellenben a játékvezető megadta), valamint egy büntetőt a kapusba bikázott. *(Nemzeti Sport 1939. július 4.)*

A lausanne-i székhelyű *Pro Sport* rangsorolta az általa legjobbnak ítélt európai labdarúgókat, minden poszton ötöt. A középcsatárok között Bican a második helyen végzett, csupán az olasz Silvio Piola került elébe. *(Nemzeti Sport 1939. július 21.)*

„Bican harci kedve olyan nagy volt, amilyent nála ritkán tapasztalni. Góljait tanítani lehetne" – jelent meg róla a Bécs–Prága (5:5) városi válogatottak összecsapása után, amelyen ötvenezer néző előtt két gólt szerzett. *(Nemzeti Sport 1939. október 26.)*

Wrocławban, a németek ellen a Cseh-Morva Protektorátus válogatottjában jutott szóhoz. A mérkőzésen a németek voltak a „hazaiak". *(Nemzeti Sport 1939. november 12.)* A „boroszlói csata" 4:4-gyel zárult. Csapata tizenkét perc alatt 3:0-s előnyre tett szert – elsősorban a háromszor is eredményes Bicannak köszönhetően, de aztán kényelmesen játszott, és a vendéglátók kiegyenlítettek. *(Nemzeti Sport 1939. november 19.)*

Pár nap múlva tíz perc leforgása alatt mesterhármast lőtt a Spartának az eső áztatta prágai rangadón (3:1). *(Nemzeti Sport 1939. november 30.)*

1937-től megszakítás nélkül ő volt a csehszlovák gólkirály, és 1939 őszén sem engedte át másnak a címet. „21 góllal áll az élen. Ezeknek háromnegyed részét fejelte." *(Nemzeti Sport 1939. december 12.)*

„A híres bécsi csatár, aki már hosszabb idő óta a prágai Slaviában aratta a babérokat, belgrádi hír szerint elhagyja legutóbbi sikereinek színhelyét és Jugoszláviába szerződik. Bican új csapata a spalatói Hajduk lesz, amely a horvát–szlovén első ligában játszik. Romániában bizonyára csalódást kelt ez a hír, mert sokáig úgy volt, hogy Bican az egyik bukaresti nagycsapat játékosa lesz." *(Nemzeti Sport 1940. január 9.)* Utóbb kiderült, a sajtóban felröppentett „hízott kacsáról" volt szó. A futballista leszögezte: „Kaptam ugyan ajánlatot Portugáliából és Franciaországból is, de már örök hűséget esküdtem egy prágai kislánynak." Majd hozzáfűzte, az volt élete vágya, hogy Sárosi dr. és Cseh II között játszhasson, ám nem sikerült. *(Nemzeti Sport 1940. február 5.)*

Pazarul futballozva öt gólt gyártott a Židenice ellen (7:0). *(Nemzeti Sport 1940. március 26.)*

„A góllövőlistán 30 góllal Bican vezet." *(Nemzeti Sport 1941. április 13.)* Tegyük hozzá, 17 forduló alatt hozta össze a tekintélyes mennyiséget.

„Prágában azt mondják: »Bican besózta az egész társaságot«. Valóban ma Bicant nem tudják tartani, olyan nagy formában van. De az egész Slavia nagyszerű. Nincs ellenfele a ligában." *(Nemzeti Sport 1942. május 18.)*

„Az ikszlábú Bican" szóhoz jutott Csehország válogatottjában is Morvaország együttese ellen (1:0). Prágában huszonötezren tekintették meg a presztízsrangadót. Ez volt a felek közt az ötödik összecsapás, s egy kivétellel valamennyit a csehek nyerték (3:1, 6:5, 3:3, 4:2). *(Nemzeti Sport 1942. május 29.)*

Sparta–Slavia 5:3. „A tömeg elégedetlen volt Bicannal, és megdobálta sárral." *(Nemzeti Sport 1942. november 17.)* Mi volt a bűne? Képes volt csupán két gólt szerezni a derbin…

Két hét múlva kiengesztelte az őt káromolókat. „Bican egymaga összesen öt gólt rúgott" a Slavia–Prostějov bajnokin (9:2). *(Nemzeti Sport 1942. november 30.)*

Olykor szakmai elemzésre is vállalkozott a honi szaklap: „A mérkőzés igazi meglepetése az volt, hogy a Slavia visszatért a háromhátvédes rendszerhez. Bican, aki a régi rendszerben középcsatár volt, most a háromhátvédes rendszerben jobbösszekötőbe ment. Ez a hely számára nem újság, hiszen annak idején – mint bécsi játékos – Sindelar mellett is összekötőt játszott." *(Nemzeti Sport 1943. március 26.)*

A *České Slovo* élesen bírálta a *Bican féltékeny az ellenlábasokra?* című cikkében: „Néhányan Bican miatt hagyták ott a Slaviát. Miért? Bican ma Európa gólkirálya, a legjobb csatárok egyike. Kitűnő sportember, a társadalomban is megállja a helyét, ott különösen népszerű férfi. De a pályán… Szinte hihetetlen, de tény, hogy csapatában, az ellenlábasoktól való félelmében, előnyben részesíti a gyengébb, a fejletlenebb játékosokat, a vele egyenértékű labdarúgókkal szemben. Mi minden hátsó gondolat nélkül figyeltük Bican önzőségét. Ha Bicant elfogja a

rosszkedv, akkor a fiatalokon tölti ki a bosszúját. (…) Bican terrorizál!" *(Nemzeti Sport 1944. május 14.)* Ugyanerről a témáról, szűk egy esztendővel korábban: „(…) Sobotka saját kérelmére távozott a Slaviától, mert ő úgy vélte, hogy Bican folyton égeti őt. Két kard nem fért el egy hüvelyben! A prágai közönség egy része elégedetlen Sobotka távozása miatt. Sokan Bicannal szemben Sobotka pártjára állnak. Hja, Bican Bécsből jött Prágába." *(Nemzeti Sport 1943. június 27.)* (Megjegyzés: Jiří Sobotka 23-szoros csehszlovák válogatott volt, de amikor eligazolt, már túl volt a 32. születésnapján.)

Egy régi harcostárssal, a kapus František Plánička

A II. világháború után Josef a Slavia labdarúgója maradt, ámbár bombázta ajánlatával a torinói Juventus. Elutasította a felkérést, hogy belépjen a kommunista pártba, annak idején ugyanezt tette Ausztriában a nácikkal is. 1948-ban annak a veszélye is fennállt, hogy elveszíti a prágai lakását, kellett egy pártfunkcionáriusnak. A sportember megpróbálta bizonyítani hűségét az új rezsimhez azzal, hogy elhagyta a Slaviát, és eligazolt a másodosztályú Vítkovicé Železárnyhoz. 1951 és 1953 között már a szintén második ligás Hradec Králové gárdáját erősítette. A híres-hírhedt csatahelyszínen (1866 – Königgrätz) megint meggyűlt a baja a hatalommal. Május elsején felvonulást tartottak, s a hangosbemondó azt követelte a tömegtől, hogy éltesse Antonín Zápotockýt, Csehszlovákia első kommunista miniszterelnökét. A munkások azonban azt kiabálták, hogy „Sokáig éljen Bican". Ezt követően behívatták a pártirodára, ahol közölték vele, kap egy órát, hogy összepakoljon és távozzon a városból. Két apparatcsik kikísérte az állomásra, felrakta a prágai vonatra. Visszatért tehát a fővárosba, a Slaviához, igaz, akkor éppen Dynamónak hívták, és ott játszott egy idényt, majd még elment Brnóba, a Spartakhoz, ahol játékos-edző volt (1957–1958). Miután felhagyott a labdarúgással, edzősködni kezdett, s közben 1968-ig a Slavia öregfiúk együttesében futballozott. A szocializmus végére elszegényedett, betegség gyötörte, a rendszer nemigen törődött vele.

Dicsőséglistája: hatszoros cseh, illetve csehszlovák bajnok (1939–1940, 1940–1941, 1941–1942, 1942–1943, 1946–1947, 1948). Háromszoros Cseh Kupa-győztes (1941, 1942, 1945). A Közép-európai Kupa győztese (1938). Tizenegyszeres gólkirály (ebből egyszer Ausztriában), a KK gólkirálya (1938).

Tréneri pályafutásának helyszínei: Slavia Praha (1954–1956), Slovan Liberec (1956–1959), Spartak Brno (1959–1960), Baník Příbram (1963–1964), Hradec Králové (1964), SONP Kladno (1967–1969), KSK Tongeren (1969–1972), Benešov (1977).

1997-ben megkapta a XX. század egyik legjobb góllövője címet, többek közt Puskás Ferenc, Pelé és Uwe Seeler társaságában. Sok cseh hittel vallja, ha Pelé ezer gólt szerzett, akkor Pepi Bican ötezret! Reálisabb adat, hogy 341 élvonalbeli ligameccset vívott (Ausztriában, Csehországban és Csehszlovákiában), és azokon 518-szor talált a kapuba.

2001. december 25-én hunyt el Prágában.

Az Isteni Mester

Domingos Antônio da Guia Machador Rio de Janeiróban született 1912. november 19-én. *(Dénes Tamás: Nagy brazil futballkönyv)* Az Esperança nevű kölyökcsapatban kezdett el futballozni *(Leite Lopes: A brazil futball)*, majd a két bátyját, Luis Antôniót és Ladislaut követve a Bangúhoz ment. A textilgyáriak felszerelésében először 1929 és 1932 között, majd hosszú vándorlás után 1948-ban és 1949-ben szerepelt. A Rio nyugati részében lévő, középosztálybeliek, alsó középosztálybeliek által lakott negyedbe való piros-fehérekkel begyűjtötte kétszer a Rio Branco Kupát (1931-ben és 1932-ben).

1932-ben a Vasco da Gamába került, de egy évvel később a világ akkori legjobbjai elcsábították Montevideóba, az ottani Nacionalhoz. (Szerepet kapott átigazolásában a brazil válogatott 2:1-es győzelme Uruguayban 1932. december 4-én, amelyet a Copa Rio Branco keretében ért el.) 1933-ban megnyerte a Nacionallal az uruguayi bajnokságot, aztán visszatért a Vascóhoz (1934), hogy a „portugál keresztesekkel" is állami bajnok legyen, ám újabb egy esztendő múlva már Argentínában, a Boca Juniors aranysárga-kék uniformisában tündökölt. A „genovai-aknál" sem adta bajnoki trófeánál alább (1935).

1936-ban megint visszament a cariocák közé, és hosszú szerződést írt alá a Flamengóval. A piros-feketék mezében 1939-ben, 1942-ben és 1943-ban is elhódította Rio állam bajnoki trónusát. Mindmáig az egyetlen brazil futballista, aki Uruguayban és Argentínában országos, Brazíliában – mert akkoriban országos még nem lévén – állami bajnokságot nyert. *(6:3 Futballmagazin 2006. augusztus)*

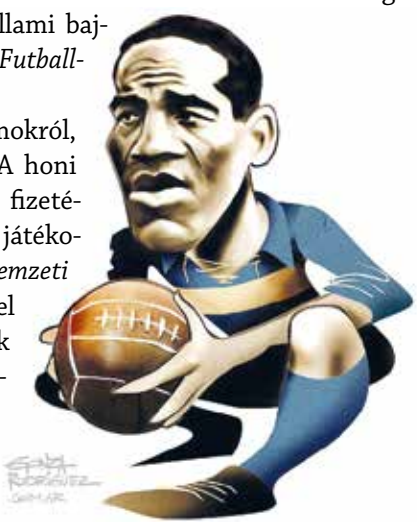

Sokan pletykáltak az idő tájt a horribilis honóráriumokról, amelyek a dél-amerikai futballisták markát ütötték. A honi szaklap ezt közölte: „A brazil játékosok fantasztikus fizetéséről elterjedt hírek alaptalanok. Közepes képességű játékosoknak itt körülbelül 220 pengő havi fizetése van." *(Nemzeti Sport 1939. szeptember 7.)* Két dolgot jegyzünk meg ezzel kapcsolatban. Az egyik, hogy nagyjából ennyit kerestek akkortájban idehaza is az élvonalbeli labdarúgók, például a debreceni Bocskai FC profijai, a másik pedig, hogy Domingos da Guia egyáltalán nem „közepes képességű játékos" volt, így hát a fentebb említett összegnél valószínűleg jóval többet vihetett haza.

Nem kis érdemei voltak abban, hogy a mesztic közösség egyesületét, az előkelőbbek által „szénporosoknak" csúfolt Flamengót sikerült az ország legnépszerűbb gárdájává emelni. *(Leite Lopes: A brazil futball)*

1944-ben, harminckettedik évében járva, ismét állomáshelyet váltott, a Corinthians tagja lett, São Paulóban 1944 és 1947 között még további 102 találkozót vívott. Az elragadtatott újságírók – látván a szédületes produkcióit – gyakran „Domingadáról", azaz nagy vasárnapi ünnepről cikkeztek.

Kevés brazilnak sikerült kialakítani a profi futballhoz elengedhetetlenül szükséges sportszerű életmódot, Domingos da Guia közöttük volt. Csakúgy, mint később Nilton Santos, Pelé vagy Zico. *(Leite Lopes i.m.)*

A válogatottban 1931 és 1946 között huszonöt hivatalos és öt nem hivatalos mérkőzésen játszott, gólt nem könyvelt el, viszont 1938-ban világbajnoki bronzérmes lett Franciaországban. Nagyobb reményekkel érkeztek Európába. Erre enged következtetni, hogy a Brazíliában edzősködő egykori kitűnő válogatott futballista, a Dórinak becézett *Kürschner Izidor* azt írta egy levelében a torna előtt, hogy ő személy szerint biztos a „kanárik" aranyérmében. Mire alapozta álláspontját? „Az úgynevezett modern játék, amelynek most már csaknem mindenütt hódolnak, nagyszerűen megfelel a brazil játékosoknak, hiszen gyorsaságban, erőben, szívósságban aligha veheti fel velük európai játékos a versenyt. Akrobatikus technikájuk pedig egyenesen felülmúlhatatlan. Egyetlen gyenge pontjuk van, az állhatatosság. Ezen azt értem, hogy előre megbeszélt, rendszeren alapuló taktikát szinte alig lehet keresztülvinni velük. A vérmérsékletük, a vérükben lévő féktelenség magával ragadja őket. Ennek ellenére is egészen elsőrendű szerep vár rájuk a franciaországi vb-n. Ez a pompásan felkészült csapat – ha csak félig-meddig

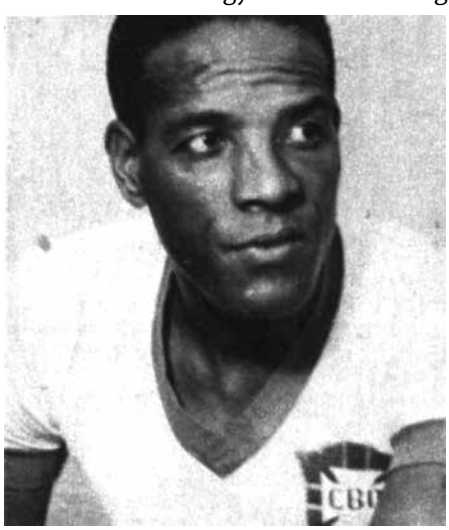

kielégítő erőnlétben állhat ki a mérkőzéseire – véleményem szerint biztosan elnyeri a világbajnokság büszke címét!" *(Nemzeti Sport 1938. április 26.)* Nos, nem nyerte el, azonban a 186 centi magasra nőtt, 78 kilós Domingos a sorozat legjobb védőjátékosa lett, sőt bekerült az álomtizenegyébe.

1942-ben harmadik, 1945-ben és 1946-ban második helyen végzett a válogatottal a Copa Américán, 1945-ben ő kapta a kontinensbajnokság legjobb futballistája címet.

Nejedlý mintha hitetlenkedve csodálná Domingos termetét

1945 decemberében megszerezte a Copa Rocát. Az első meccsen 4:3-ra kikaptak São Paulóban az argentinoktól, a másodikon 6:2-re elverték őket Rióban, s mivel a gólarány vagy gólkülönbség nem döntött, harmadik összecsapást is kellett vívniuk, amelyen ismét győztek 3:1-re.

1948. október 10-én lépett utoljára a küzdőtérre, a Bangu a Vascóval mérkőzött. Mindkét alakulat a szívéhez nőtt. *(Placar 2007. április)*

Becenevét (El Divino Mestre – Az Isteni Mester) még Uruguayban kapta.

Fia, az 1942-es születésű Ademir da Guia a Palmeiras történetének egyik legjobb középpályása volt, negyedik lett az aranysárga-zöldekkel az 1974-es vébén. A mexikói Martin és José Ventorlá (1934 és 1970) után övék volt a második olyan apa-fia duó, amelynek mindkét tagja világbajnoki mérkőzésen is pályára lépett. Az eddig minden tornán szereplő brazil válogatott tagjai közül csak a két da Guia dicsekedhet ezzel!

Domingos da Guia 2000. május 18-án hunyt el Rio de Janeiro Quarto Centenário nevű kórházában. Magas kort ért meg, 88 évet élt. *(Placar 2007. április)*

Szép méltatást írt róla az uruguayi *Eduardo Galeano* a *Futebol ao Sol e à Sombra* című könyvben (idézte fel *Leandro Stein* egy 2015-ös cikkében). Kicsit szabadon fordítva: „Keleten a nagy kínai fal, nyugaton Domingos da Guia. Előtte a védők ragadtak a csatárra, mint bélyeg a borítékra, s az nem tudott kiszabadulni. Vagy rugdostak, hogy a támadó kapkodta a lábát, mintha megégett volna. Domingos más volt, egyszerűen elcsente a labdát, aztán fütyörészve kihozta a veszélyes zónából."

EDWARD JOSEPH DRAKE

A Highbury kalózkapitánya

Edward Joseph (Ted) Drake 1912. augusztus 16-án született Southamptonban.

Ezzel a történelmi hangulatú névvel Angliában megbukni sem lehet, hisz ki ne kedvelné Albionban I. Erzsébet kedvencének, a kalózból lett admirálisnak, Sir Francis Drake-nek regényeket és filmeket ihlető kalandjait? A *Daily Herald* nem is hagyta ki a névazonosságban rejlő lehetőséget: „Lehet, hogy a spanyolok elleni harcaiból megérkező Sir Francis Drake-et valamivel nagyobb érdeklődéssel várták annakidején, mint Ted Drake-et az Arsenal és a bombagólok rajongói, azonban fogadni mernénk, hogy Tedet nagyobb tömeg üdvözli majd a Charlton-pályán." *(Nemzeti Sport 1937. december 5.)* Jó kis képzavar kerekedett ebből ki, tekintettel arra, hogy a „szűz királynő" martalócának korában még nem volt meg a Charlton stadionja, így ha akarta, sem fogadhatta volna a falai közt a tengeri rablók kapitányát az ünneplő sokadalom…

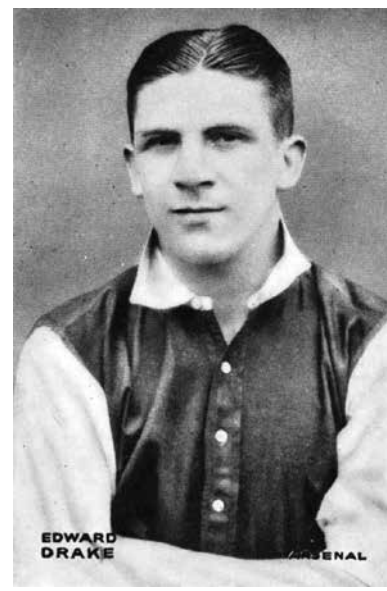

Ted Drake Southampton Gasworks nevű csapatában kezdett el futballozni, kölyökként ugyanis gázleolvasóként dolgozott, onnét került át a Winchester Cityhez. Még iskolás volt, amikor majdnem aláírt a Tottenham Hotspur együtteséhez, végül mégsem igazolt a Spurshöz, mert a próbameccsen megsérült. Szülővárosának klubja, a második ligás Southampton FC igazolta le, és ő 1931. november 14-én a Swansea Town elleni mesterhármassal tette le a névjegyét a „szentek" asztalára. Az 1932–1933-as bajnokságban 33 mérkőzésen hússzor volt eredményes. A legendás Arsenal-menedzser, Herbert Chapman csalogatta őt az „ágyúsokhoz", ám Ted akkor még maradt, és a következő évadban (1933–1934) a második vonal gólkirálya lett 22 találattal. Csakhogy a déliek pénzügyi nehézségekkel küzdöttek, kapóra jött vezetőségük számára az addigra már a csapat élére került George Allison menedzser 6500 fontos ajánlata, így 1934 márciusában Drake mégis az Arsenal profija lett. Március 24-én igazolta jó hírét, góllal debütált a Wolverhampton Wanderers ellen. A szezon végén a piros-fehérek bajnokságot nyertek, de a 178 centi magas bombázó túlságosan későn szignózta a papírokat ahhoz, hogy kapjon az aranyéremből…

1934. november 14-én bemutatkozhatott a válogatottban, ráadásul a második otthonának számító Highbury-stadionban. Az angolok 3:2-re legyőzték a világbajnok olaszokat. A drámai futballcsatában Drake szerzett egy gólt, azonban eltörte a vendégek argentin származású motorjának, Luis Montinak a lábát. (Meglepő, hogy a brit labdarúgás egyik legfélelmetesebb gólvágója 1934 és 1938 között mindössze ötször szerepelhetett a „háromoroszlánosok" seregében. Hat gólig jutott a nemzeti tizenegyben. Nem adatott meg neki az sem, hogy világbajnokságon léphessen porondra, tudniillik hazája először az 1950-es tornára nevezett.)

Smith, a Sheffield United kapusa tisztáz az 1936-os FA-kupa-döntőben Drake (balról) és Bowden elől

A következő idényben kárpótolta magát, amiért 1934-ben nem jutott neki az aranyéremből. A 41 fellépésén 42-szer volt eredményes, a Gunners pedig megvédte bajnoki trónusát. Most már Ted nyakába is akasztottak az aranymedálból… Egyébként az 1934–1935-ös ligában mesterhármast könyvelt el a Liverpool, a Tottenham és a Leicester City, „mesternégyest" a Brimingham City, a Chelsea, a Wolverhampton Wanderers és a Middlesbrough ellen.

1935. december 14-én az Arsenal 7:1-re legyőzte idegenben az Aston Villát, és a londoniak mind a hét találatát Drake küldte a birminghamiek kapujába. „Ez 47 éve nem történt meg az angol ligában. 47 évvel ezelőtt James Ross, a Preston North End akkori játékosa a Stoke ellen rúgott egy meccsen hét dugót. Azóta az I. ligában senki! Érdekes, hogy Drake még a hét góllal sem került a dugólövőlista élére. Most ugyanis Carter, a Sunderland csatára vezet 20 góllal, Drake csak második 18 góllal." *(Nemzeti Sport 1935. december 20.)* 60 891 néző látta remeklését a Villa Parkban. Tizenkét nap múlva Robert C. (Bunny) Bell, a Tranmere Rovers támadója kilencszer vette be az Oldham Athletic hálóját a harmadosztályban (14:3). Meglehetett volna neki a tíz gól, de kihagyott egy büntetőt.

1936. április 25-én a Wembley adott otthon az FA-kupa döntőjének, az Arsenal 1:0-ra legyőzte a serlegért a Sheffield Unitedot. A győztes találatot a 74. percben Drake küldte Jack Smith hálójába.

A magyar válogatott fölött aratott 6:2-es londoni diadaluk után jelent meg róla: „A középcsatár Drake bizonyult legjobbnak. Egyre jobban melegedett be a játékba, a végén már szinte feltartóztathatatlan volt." A lefújás után a center kijelentette: „Megtettem a kötelességemet, három gólt rúgtam." *(Nemzeti Sport 1936. december 3.)* Főnöke, George Allison hozzátette: „Láttam, hogy a magyar hátvédek lába remegett, amikor feltűnt a közelükben Drake… Nagyon féltek tőle! (…) Nem lehet lefogni. (…) Úgy kell futballozni, ahogyan Drake csinálja!" A *Times* sportszerűen leszögezte, ha Cseh II helyén az angol fiú játszik a magyaroknál, „az eredmény fordított lett volna". (A pontosság kedvéért: Cseh II László egy gólt szerzett a találkozón.) Magyar Ferenc, a Portugáliában dolgozó tréner kritizálta a hazai közfelfogást: „Itt-

hon szerették még Meazzára is rákenni, hogy favágó, csak rohan, ha lyukat fog ki, és lő. Bizony Meazza, Langara, de most Drake példája is mutatja, hogy a modern középcsatár játéka – amellett, hogy eredményes – élvezetes látványosság is!" *(Nemzeti Sport 1936. december 4.)* Tegyük hozzá, hogy az egyik gólját, talán a legszebbet, nem adta meg a bíró. *(Nemzeti Sport 1936. december 10.)* Az *Irish Times* kicsit hazabeszélt: „Az ír csapat igen jó középcsatára, Davis semmivel sem rosszabb Drake-nél. Amit az angol középcsatár meg tudott tenni a magyarok ellen, arra Davis is képes." *(Nemzeti Sport 1936. december 6.)* Nos, nem tudta megtenni. Dublinban 3:2-re győztünk, és Davis büntetőből vette csak be a szegedi Pálinkás József hálóját. *(Nemzeti Sport 1936. december 7.)*

Ilyen társaságban könnyebben gyógyul a sérült középcsatár

A következő bajnokin már nem ment olyan jól Tednek, mint ment ellenünk. „Drake visszasírja Sárosit. Marshall, a Manchester City középfedezete csak Drake-re vigyáz. Középen egyszerűen semlegesíteni tudja Drake-et. Drake azonban nem nyugszik bele, állandóan mozog, kirohan a szélre, s onnan ad be. Ennek a lomhamozgású s mégis rettenetesen gyors Drake-nek nincs nagy technikája. Három méterre pattan tőle el egy labda toppolás után. Ám itt nincs ideje utánamenni, az elpattant labda hű testőréé, Marshallé. (…) Különös figura ez a Drake. Amikor várja a labdát, akkor olyan, mint egy medve, úgy cammog. Amikor feléje száll a labda, egyszerre szárnyakat kap, s akkor középfedezet legyen a talpán, aki nyomába tud érni. Marshall szinte szuronyos puskával vigyáz rá, mégis, amikor Kirchen, az Arsenal jobbszélsője nagy iramban lerohan, bombaszerű beadása Drake-et tisztán találja a 16-os sarkán. Drake beleteszi a fejét, olyan bombafejes száll hajszállal a kapu jobb sarka fölé, hogy fél méterrel lejjebb biztos gól. A fejeslövés lábbal is becsületére vált volna akármelyik magyar csatárnak. (…) Drake végeredményben meglehetősen primitív játékos. Nincs akkora technikája, mint Toldinak. Néha luftol. Éppen csak lőni tud. Csak! Mindössze…" – fogalmazott meg róla – tőle szokatlanul eklektikus – véleményt *Feleki László* tudósító. *(Nemzeti Sport 1936. december 10.)*

„A nehéz operáción (porcleválás, tokszalagszakadás) átesett Drake teljesen a régi. Technikája sokat fejlődött, hihetetlen erejű lendülete pedig töretlen. (…) A Wolverhampton ellen például olyan gólt fejelt, hogy nekiugorva az alacsony labdának jó négy métert úszott a levegőben, mintegy háromnegyed méter magasban, s úgy fejelte be a gólt – 12 méterről. Nem lehet feltartóztatni." *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 26.)* A következő bajnokin, a Derby County ellen (0:2) a másik térde „csavarodott ki", sínbe kellett rakniuk az orvosoknak. *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 30.)* Felépülése után jó darabig befáslizott térdekkel futballozott. *(Nemzeti Sport 1938. január 13.)*

1937. december 1-jén Anglia 5:4-re legyőzte Csehszlovákia válogatottját a White Hart Lane-en. Az elégedetlenségének hangot adó *Daily Herald* ezt írta: „Ha Drake lett volna a középcsatár, akkor igen nagy, akár kétszámjegyű győzelmet is arathattunk volna." *(Nemzeti Sport 1937. december 3.)*

James Seed, a riválisCharlton Athletic sportigazgatója egy paradoxonnal intézte el a center jellemzését: „Nem első osztályú futballista, de első osztályú középcsatár." *(Nemzeti Sport 1938. január 10.)*

A futásokról Drake speciális alapelvet fogalmazott meg: „Nekem, középcsatárnak másra van szükségem, mint a hátvédnek. Mi már tudjuk, hogy melyiküknek mi kell. (…) Tapasztalatból. Rájöttünk. Az edző figyeli az embert, és az ember figyeli saját magát. Az a legfontosabb, hogy az ember figyelje saját magát. Ha az ember önálló, akkor ő tudja a legjobban, mi a jó. Az én lábam fut, az én tüdőm lélegzik. Én érzem, hogy mi jó nekik." *(Nemzeti Sport 1938. január 17.)* Az újságíró megjegyzése: „Drake edzése különben is nagyon egyéni. Az elemeket ő is a többiekkel együtt gyakorolja, később aztán elválik a többitől. Ez a pompás, erős fiú ma például szerte a hatalmas pályán egyedül vezeti a labdát, s hol ebbe, hol abba a kapuba lő bele. Csaknem minden játékos kötelességének érzi, hogy egyszer-egyszer útját állja Tednek, csak úgy, ötletszerűen. Ted néha hengerel, néha feldönti ellenfeleit, de megesik, hogy leszerelik. Így szoktatják hozzá a tankot ahhoz a szerepkörhöz, amelyet a játékban be kell töltenie." *(Nemzeti Sport 1938. augusztus 19.)*

A Wolverhampton–Arsenal kupacsata előtt „hatalmas sárkányt visznek a szurkolók, természetesen piros-fehér színben. Sárkány = Drake." Nem is hiába cipekedtek, a kedvencük már az első percben betalált a „farkasok" kapujába. Végül az észak-londoniak nyertek (2:1), bár a narancssárga-feketék játszották a látványosabb futballt. *(Nemzeti Sport 1938. január 27.)* A félelmetes legény árát 10 000 fontra taksálták, ez az összeg akkortájban 300 000 pengőnek felelt meg. *(Nemzeti Sport 1938. január 28.)*

George Hunt és Ted Drake (az ágyon), az Arsenal játékosai a klub orvosi szobájában

Tedet Tornádónak is becézték. Néha kényszerből jobbszélsőt játszott az „összefoltozott fejű Drake", de meggyűlt a baja a beadásokkal, azokra ugyanis ő szokott érkezni. *(Nemzeti Sport 1938. május 6.)*

Az 1937–1938-as bajnokságot megnyerte az Arsenal, ámbár az utolsó pillanatig a nyakában lihegett a „farkasfalka". Ha a Wolverhampton győz Sunderlandben, a záró fordulóban, akkor övé a titulus, ám 1:1-re végzett, így a Bolton Wanderers ellen diadalmaskodó Gunners került fel a képzeletbeli dobogó legmagasabb fokára. A sokáig maródi Drake 28 meccsen lépett pályára, és „csak" 17 gólt hozott össze.

1938. május 26-án az angol válogatott 4:2-re megverte a franciákat Párizsban, az arsenalos középcsatár kétszer bevette a vébére készülő „kékek" hálóját. Aligha hihette, utoljára húzta magára a nemzeti csapat krémfehér színű trikóját. Bármilyen remek futballista is volt, ő sem lehetett érinthetetlen: „Drake is ette már a tartalékság kenyerét, amely korántsem olyan keserű, mint mifelénk." *(Nemzeti Sport 1938. augusztus 22.)*

„(…) ha nem fut, úgy mozog, mint egy medve (…)" – hangoztatta korábbi hasonlatát *Feleki László* az Arsenal–Preston North End mérkőzésről küldött jelentésében. A bajnok és a kupagyőztes összecsapását a fővárosiak nyerték meg 2:1-re. Minő véletlenség, hogy a „mackós mozgású fickó" két sikeres akciójával! *(Nemzeti Sport 1938. szeptember 30.)* „Egy ilyen Drake-gól nem nyújt hosszú élvezetet. Ha az ember eltüsszenti magát, esetleg már nem látta az egész akciót. Az ilyen gyors támadás nem ad időt a nézőnek sem, éppen úgy, mint az ellenfél védelmének sem. Meglepi a nézőt." *(Nemzeti Sport 1938. november 13.)*

Az életveszélyes támadó fénykorában heti 8 fontot keresett, mint az Arsenal legtöbb profija. *(Nemzeti Sport 1938. október 11.)* Ez magyar pénzben kifejezve heti 240 pengőt takart. A debreceni Bocskai FC válogatottjai havonta vehettek fel ennyit, és honi viszonylatban az is szép summának számított. *(Sándor Mihály: A debreceni futball képes kalauza 1899-)*

Sztárfotó az autóba szálló futballcsillagról

Ted kedvelt kiegészítősportja a golf volt. *(Nemzeti Sport 1938. január 13.)* Sőt, krikettezett is, 1931 és 1936 között az első divízióban szereplő Hampshire-t erősítette. *(stats.thecricketer.com/Players)*

A II. világháború alatt a Királyi Légierő (Royal Air Force) kötelékében teljesített katonai szolgálatot. Igaz, jobbára a mundérban is csak futballozott. A második világégés idején az Arsenal különféle barátságos mérkőzéseket vívott, amikor a Luftwaffe bombázásaitól nem kellett tartani, és Drake a 128 „hadimeccsén" 86-szor volt eredményes. 1945-ben, a Reading elleni találkozón súlyos hátgerincsérülést szenvedett, és ez véget is vetett futballkarrierjének. Összesen 238 élvonalbeli összecsapást vívott, amelyeken 171-szer vette be a kaput.

A visszavonulása után trénerként folytatta. Edzői pályafutásának állomásai: Hendon (1946), Reading (1947–1952), Chelsea (1952. április 30.–1961), Fulham, másodedző (1965), FC Barcelona, másodedző (1970), Fulham, tartalékcsapat-edző (1972). Legnagyobb sikerét a kispadon a Chelsea mestereként érte el, az általa irányított „kékek" megnyerték az 1954–1955-ös első osztályú bajnokságot.

A Fulham FC-nél 1975-től a játékos-megfigyelői szervezetet irányította, 1979-ben klubigazgató volt, majd évekig betöltötte az elnökhelyettesi posztot.

Ted Drake 1995. május 30-án hunyt el a Londonhoz tartozó Raynes Parkban.

Zsinórban két győztes világbajnoki döntőt vívott

Giovanni Ferrari 1907. december 6-án született Alessandriában, és Milánóban hunyt el 1982. december 2-án. Magassága 172 cm, versenysúlya 72 kg volt.

Tizenkét éves korában igazolt az Unione Sportiva Calcio Alessandriához, abban a csapatban játszott a húszas évek nagy csatárcsillaga, a 47 válogatott mérkőzésén 25 gólt szerző Adolfo Baloncieri, aki aztán a példaképévé vált.

Ferrari az 1923–1924-es szezonban mutatkozott be az első osztályban, ahol utóbb összesen 439 mérkőzésen 179 gólt szerzett. Észszerűség és önzetlenség jellemezte a pályán. Volt egy különleges képessége, olvasni tudta az ellenfél játékát. Gyakran váltott hirtelen ritmust, precízen passzolt, sokszor volt eredményes. A beceneve, Mulo öszvért jelent. Vélhetően azért ragadt rá, mert csökönyös volt. A kortárs magyar sztárt, Cseh II Lászlót is a makacsságáért szólították Matyinak. (Az erre a névre hallgató csacsi húzta a Hungária FC felszerelését egy kordén.)

1925-ben Carlo Carcano, Giovanni „futballatyja" magával vitte délre (FC Internaples), de nem érezték jól magukat Nápolyban, s a következő nyáron visszatértek Alessandriába. Ferrarinak egyébként jól ment a játék a Vezúv lábánál: 17 bajnoki meccsen 16 gólt szerzett.

Kevésbé ismert vonatkozás, hogy Ferrari 1928. szeptember 23-án játszott az olasz vasutas-válogatottban a magyarok ellen. Ötezer érdeklődő előtt 2:2-re végeztek a felek a Hungária úton, és olyan társai voltak, mint Eraldo Monzeglio vagy Carlo Cevenini V. *(Nemzeti Sport 1928. szeptember 24.)*

1930. február 9-én debütált a nagyválogatottban, Rómában – 25 000 néző előtt – 4:2-re győztek az olaszok Svájc ellen. A másik újonc, Giuseppe Meazza két góllal tette még emlékezetesebbé a találkozót. *(Nemzeti Sport 1930. február 10.)*

Ferrari 1938. december 4-ig 44 alkalommal lépett pályára a Squadra Azzurrában, amelynek színeiben 14-szer talált a hálóba. Jegyezzük meg, hogy csak a válogatott kapitánya, az egykori bálványa, Adolfo Baloncieri 1930-as visszavonulása után tudta állandósítani a helyét a kékmezes nemzeti tizenegyben. Mit állandósította, egyik oszlopa lett! Hiszen a gárda tagjaként kétszer nyert világbajnoki címet (1934, 1938) s egyszer Európa Kupát (1935). Mindössze két labdarúgó volt az együttesben, aki mindkét világbajnoki döntőben szerepelt, Ferrari és Meazza. Még ketten (Guido Masetti tartalékkapus és Eraldo Monzeglio) voltak mindkét tornán keretagok, utóbbi a római finálét a küzdőtéren töltötte.

Az 1930-as vébészereplésétől megfosztotta egy szövetségi verdikt, tudniillik Olaszország nem vett részt az uruguayi tornán. Nagy érdemeket szerzett ellenben a hazai rendezésű világbajnokságon, ugyanis a belsőcsatár egyenlített Firenzében a spanyolok ellen (1:1). A

megismételt meccsen aztán a házigazdák 1:0-ra nyertek Giuseppe Meazza találatával, és bekerültek a négy közé.

Térjünk vissza ragyogó, viszont kissé kacskaringósra sikeredett pályafutásához! 1930-ban elhagyta az USC Alessandriát, Torinóba került, a Juventus szerződtette.

Rossz közhellyel élve: talán nem véletlenül. Tényleg. Ahogyan 1925 óta mindig, ahova Carlo Carcano igazolt, oda ment ő is. 1925 és 1934 között csak egy évben nem dolgoztak együtt soros klubjuknál, 1928–1929-ben, amikor Carcano az olasz válogatottat irányította.

Giovanni Ferrari az osztrákok kapuját támadja

Ferrari zsinórban öt bajnoki aranyat gyűjtött be a Juventusszal (1930–1931, 1931–1932, 1932–1933, 1933–1934, 1934–1935). A jelzett időszakban a „zebrák" 166 bajnokit vívtak, ő ezek közül hatot hagyott ki, és a fellépésein 66-szor vette be a kapukat.

1932-ben (tíz hónapos szünet után) visszakerült a válogatottba, amely Prágában 2:1-es vereséget szenvedett Csehszlovákiától. 1930. április 6. és 1932. május 8. között négyszer pályára lépett a B-válogatottban (háromszor a kapitánya volt az alakulatnak), és hét gólt könyvelt el annak trikójában.

1935 nyarán a milánói Ambrosiana-Inter csalogatta magához, a fekete-kékeknél is öt évadot húzott le, akárcsak előtte a Juvében, ámbátor csak az 1937–1938-as szezonban számított alapembernek (30/9-es mutatóval), az 1939–1940-es bajnokcsapatban csupán nyolcszor küldték harcba, s egyszer sem talált be. Később, a Bologna aranyérmeseinél (1940–1941) is csak a mérkőzések körülbelül felén (16/2) játszott. *(Dénes Tamás–Mácsik Viktor: Calcio)*

Három együttessel (Juventus, Ambrosiana-Inter, Bologna) szerzett nyolc bajnoki aranyat. Nála senki sem nyerte el többször a scudettót az olasz futball történetében, ugyancsak nyolcig jutott Virginio Rosetta és Giuseppe Furino. Alessandro Del Piero nyolc, Gianluigi Buffon kilenc elsőségéből kettőt elvett a szövetség a Juventusszal kapcsolatos botrányok miatt 2006-ban. Ferrari három klubbal is megszerezte a bajnoki jelvényt, a scudettót, rajta kívül ezt csak öt játékos, Filippo Cavalli, Sergio Gori, Pietro Fanna, Aldo Serena és Attilio Lombardo mondhatta-mondhatja el magáról.

Az Olasz Kupa győztese egyszer volt (1941–1942), ám a kupadöntőben nem kapott szerepet. (Az Ambrosiana 1939-ben győztes csapatának kupamérkőzésein nem lépett pályára.)

Benito Mussolini fogadta 1938-ban a másodszor is világbajnok olasz válogatottat. A Duce középen fehér egyenruhában. Ferrari az első sorban jobbról a második

1935. március 24-én, Ausztria ellen Bécsben (2:0) villogott utoljára a válogatottban a Ferrari-Orsi duó, miután a szélső visszaköltözött Dél-Amerikába. Az argentin távozása után Pozzo kapitánynak új balszárnyat kellett összeraknia, Ferrari maradt összekötőnek, és melléje került a trieszti Luigi Colaussi. Telitalálatnak bizonyult ez a tandem is.

A Hungária elleni Közép-európai Kupa-mérkőzéseken Mulo mindkétszer eredményes volt, Budapesten (3:1) és Torinóban (1:1) is bevette a kék-fehérek „fedezékét". A Juventus jutott tovább. *(Nemzeti Sport 1935. július 7.)*

1935. november 24-én gólt ragasztott válogatottunk hálójába Milánóban, az Európa Kupáért vívott összecsapáson (2:2). Idézünk a bírálatából: „Ferrarit, az utolérhetetlen zsonglőrt és a félelmetes lövőcsatárt már régen ismerjük. Most nemcsak ezekkel a tulajdonságaival, de az összekötő harmonikázó szerepének tökéletes betöltésével is kitűnt." *(Nemzeti Sport 1935. november 25.)*

„Mind a két összekötő, különösen Demaria, de Ferrari is szinte felolvadt a fedezetszerű munkában. A támadásban csak addig a fokig vettek részt, ameddig ez az előretolt csatárok táplálásában merült ki. Annál gondosabban vettek részt a védekezésben." *(Nemzeti Sport 1936. június 2.)* Elég hatékonyan tették, hisz a vendégek győztek (Magyarország–Olaszország 1:2).

Bár az esztendők múlásával jelentős mértékben lelassult, tőle féltek leginkább a magyarok, őt tartották a „legravaszabb olasz játékosnak" a torinói 90 perc előtt *(Nemzeti Sport 1937. április 25.)*, aztán a sérülése miatt nem játszott. Nélküle is magabiztosan hozta a mérkőzést 2:0-ra Pozzo legénysége.

„A csatársor sem maradt el a hátsó formációktól. Meazza és Ferrari, a két öreg összekötő, rutinjának minden fegyverét felvonultatta" – dicsérte meg a veterán párost a tudósító a világbajnoki döntő után. *(Nemzeti Sport 1938. június 20.)*

Giovanni Ferrari 1931. december 13. és 1938. június 19. között hétszer szerepelt a magyar válogatott ellen. Remek a mérlege: hatszor győzött, egyszer döntetlenezett, s három találatot ért el. *(Dénes Tamás–Rochy Zoltán: A 700. után)*

Egy héttel a párizsi vébéfinálé után a kopaszodó támadó fejelte a negyedik gólt a kispestiek ellen a KK-ban. (4:2-re nyert az Ambrosiana Milánóban.) Az öltözőben fair nyilatkozatot tett: „Nem hittük, hogy ilyen jó a Kispest." *(Nemzeti Sport 1938. június 27.)* Az Üllői úton megtartott visszavágó (1:1) után az újságíró kiemelte: „(…) a csatársor két legjobbja mégiscsak Meazza és

A Juventus legénysége. Hátul, balról: Carlo Carcano edző, Cesarini, Rosetta, Combi, Caligaris, Ferrero, Munerati. Középen: Varglien I, Monti, Bertolini. Elöl: Sernagiotto, Varglien II, Borel II, Ferrari, Orsi

Ferrari, a két öreg róka maradt. Bámulatos könnyen hozták zavarba a kispesti védőket." *(Nemzeti Sport 1938. július 3.)*

1939 nyarán a lausanne-i illetőségű *Pro Sport* rangsorolta az általa legjobbnak vélt európai labdarúgókat, posztonként ötöt. Giovanni a balösszekötők között a második helyen zárt, csak a „német" (valójában osztrák) Camillo Jerusalem körözte le. *(Nemzeti Sport 1939. július 21.)*

A következő év nyarán az Ambrosiana szabadlistára tette. *(Nemzeti Sport 1940. július 22.)*

Nem járt rosszul az átigazolásával, újból bajnok lett. Amikor az AGC Bologna 5:0-ra megverte az Ambrosianát, a lapok megírták, hogy a mezőny „legöregebb csapata" nyeri az aranyérmet, az átlagéletkora 28 esztendő. *(Nemzeti Sport 1941. április 24.)* Nos, Ferrari még tovább „rontotta" az átlagot a maga 34 esztendejével…

Az 1940–1941-es bajnokság végén a médiában közölt posztonkénti rangsorban az ötödik helyen végzett a jobbösszekötők közt. *(Nemzeti Sport 1941. június 29.)*

1941-ben visszament a piemontiakhoz, s ez a hír arra enged következtetni, hogy játékosedzőnek: „Most Giovanni Ferrari, a volt válogatott, a Juventus edzője szerződést bontott a Juventusszal (…)." *(Nemzeti Sport 1942. február 13.)* Érdekesség, hogy az 1942–1943-as bajnokságban az Ambrosianát, az 1944–1945-ösben a Paviát trenírozta, ellenben az 1945–1946-os szezonban az FC Bolognában megint játékosként bukkant fel.

Edzői karrierjének további állomásai: Brescia (1945–1946), Cantonal Neuchâtel (1947–1948), Prato (1948–1950), Padova (1950–1951).

Két periódusban betöltötte a szövetségi kapitányi pozíciót (1958–1959, 1960–1962). Tizenhat mérkőzésen ült a válogatott kispadján, a mérlege: hét győzelem, öt döntetlen, négy vereség. A chilei Mundialon ő dirigálta hazája együttesét. Rajta kívül mindössze Cesare Maldini képviselte világbajnokságon az olasz labdarúgást játékosként és edzőként egyaránt.

Még Pelénél is több gólt szerzett az első brazil világsztár

Arthur Friedenreich 1892. július 18-án született São Paulóban. A származása emlékeztet Thomas Mannéra, hiszen mindkettőjüknek német üzletember apja és brazil anyja volt. Igaz, a nagy realista író édesanyja csak félig volt brazil, mert a másik ágon német felmenői voltak, míg Friedenreich anyja, Matilde egy Afrikából Dél-Amerikába hurcolt, majd felszabadított rabszolgacsalád sarja volt, aki mosónőként dolgozott.

A Friednek (is) becézett fiú 180 centi magasra nőtt, ám meglehetősen vékony testalkatú maradt. Bár a szeme zöld, a bőre eléggé világos tónusú, a haja pedig kevéssé hullámos volt, mégis napról napra szembe kellett néznie a faji szegregáció jelentette hátrányokkal, amelyek a XX. század elejének Brazíliáját jellemezték. Hiába az európaiakéhoz hasonló külseje, társadalmi státusát tekintve a mulattokhoz tartozott. Őket pedig a brazil futball hőskorában egyszerűen kirekesztették a szervezett csapatokból.

Eleinte ez a sors jutott a tehetséges fiúnak is, noha édesapja, Oscar Friedenreich maga is futballozott, a főként német emigránsokból verbuvált SC Germânia együttesében. Később a német iskolában tanuló Arthur mégiscsak bekerült a csapatba, majd hat év alatt – a São Paulo

Az 1919-es Copa Américán győztes brazil válogatott. Hátul, balról: Pindaro, Sérgio, Marcos, Fortes, Bianco, Amilcar. Elöl: Milton, Neco, Friedenreich, Heitor, Arnaldo

FC kivételével – megfordult szinte minden akkor nagyon jelentős paulista gárdában, így az Ypirangában, a MacKenzieben és a Paulistanóban. 1918-ban már válogatott játékosként tért vissza a Paulistanóba, ahol aztán tőle meglepően hosszú ideig, 1929-ig futballozott. Akkor is csak a klubok összeolvadása miatt váltott címert a mezén. Különböző egyesületei színeiben összesen nyolcszor lett a São Pauló-i állami bajnok gólkirálya – ez nála többször csak az ötvenes-hatvanas években Pelének sikerült. Hétszer lett São Paulo állam bajnoka (1918, 1919, 1921, 1926, 1927, 1929, 1931), ez volt a legnagyobb klubsiker, amelyet elérhetett, hiszen akkoriban még nem rendeztek országos bajnokságot. Ellenben háromszor is brazil bajnok lett (1920, 1922, 1923) São Paulo állam válogatottjával.

Több mint három évtizedes játékos-pályafutásának állomásai: Bexiga (1904, kölyökcsapat), SC Germânia (1906–1909), CA Ypiranga (1910), SC Germânia (1911), Mackenzie College (1912), CA Ypiranga (1913), SC Américano do Santos (1913), Atlas Flamengo do Santos (1914), CA Ypiranga (1914–1915), Paysandú (1915–1916), CA Paulistano (1916), CA Ypiranga (1917), CR Flamengo (1917), CA Paulistano (1917–1929), SC Internacional São Paulo (1929), Atlético Santista (1929), Santos FC (1930), São Paulo da Floresta (1930–1933), Atlético Mineiro Belo Horizonte (1933), São Paulo da Floresta (1933–1935), Santos FC (1935), CR Flamengo (1935). Igen, 43 évesen még visszatért Rióba, a Flamengóhoz!

A válogatottban 1914. július 21-én debütált, az Exeter City együttesével vívott meccsen, amelyen Rio de Janeiróban a hazaiak győztek 2:0-ra. Játszott 1914. szeptember 20-án a brazil válogatott első hivatalos mérkőzésén is, amikor Buenos Airesben Argentína 3:0-ra megverte a vendégeket. Első gólját az aranysárga-zöldek felszerelésében 1916. július 12-én szerezte Buenos Airesben, ahol Uruguay 2:1-re nyert a Seleção Brasileira ellen.

Az 1930-as világbajnokságra a szövetség csak riói futballistákat utaztatott, ő pedig paulista volt, egyébként is a 38. életévében járt már. Ettől függetlenül az egyetlen honi sportlap a vébé kellős közepén megjelentetett, az esélyeket taglaló dolgozatában ezt írta: „A brazilok legjobb emberei a csatársorban találhatók. Friedenreich és Nielho közöttük az extraklasszis. Favoritok.” *(Nemzeti Sport 1930. július 23.)* Amikor ezt olvashatták az újságot kézbe vevők, a csapat már régen kiesett… További gond, hogy „Nielhót” valójában Nilónak hívták.

A búcsúmérkőzésén, 1930. augusztus 1-jén Brazília Rio de Janeiróban 3:2-re nyert Franciaország ellen, és Friedenreich is a gólszerzők közt volt. *(Dénes Tamás: Brazil futballszamba)* Összesen 52 összecsapáson szerepelt Seleçãóban (ezek között több a nem hivatalos, mint a hivatalos találkozó), és 53 találat fűződött a nevéhez. A Copa América kétszeres (1919, 1922), a Copa Roca egyszeres győztese (1914). Az 1919-es „Copán" nemcsak a gólkirályi címet nyerte el, hanem őt ünnepelték a torna legjobb játékosaként is. Különösebb hezitálás nélkül kijelenthetjük: ő volt minden idők kiemelkedően legjobb brazil csatára azok közül, akiknek soha nem adatott meg a világbajnoki szereplés.

A képzelet és a rajzoló alkotta álomötös: Friedenreich, Leônidas, Pelé, Ronaldo és Neymar egy csapatban

A Tigrisnek (El Tigre) becézett (erős, gyors, ruganyos, intelligens, mégis rendkívül óvatos volt, akár a nagymacska) balösszekötő egyik interjújában elmondta, hosszú pályafutása alatt 1239 fellépésén 1329 találatot ért el. Ez több, mint a Futballkirálynak, Pelének tulajdonított 1279 találat! Szinte védjegyévé váltak góljai: 1928-ban a CA Paulistano labdarúgójaként hétszer vette be az União Lapa, míg 1917-ben az Ypiranga mezében hatszor az Internacional hálóját. Róla igazán elmondható, hogy egyesítette magában az ösztönös zseni és a tudatos észjátékos számos tulajdonságát, s hogy a problémamegoldó képessége jóval átlag fölötti volt.

Történelmi érdeme, hogy „eszméletlenül nagy" bombáival, izgalmas személyiségével, kitűnő eredményeivel a faji diszkrimináció által bezárt ajtót kitárta a fekete labdarúgók előtt az érvényesülés és a hírnév felé. Ő volt a brazil futball első szupersztárja, aki ráadásul afrikai ősökkel is rendelkezett. Annyira lenyűgözte a nézőket, hogy nem számított a bőrszíne. Felállva tapsoltak neki a magasabb társadalmi körökbe tartozó fehérek is, művésznek tartották, és mint ilyennek, kijárt neki a hódolat és az elismerés – a származására való tekintet nélkül. Felsorakozott mögé a polgári értelemben vett nemzet, így vált ő Brazília egyik szimbólumává. Viszont jegyezzük meg, hisz egyetlen pillanatra sem lehet figyelmen kívül hagyni: oly korban élt, amikor nem volt szabad a fehérekkel együtt fürödnie, vásárolnia, vacsorákra járnia. Pletykálták, mennyire frusztrálták az ellenfél szurkolóinak rasszista bekiabálásai, ezért a meccsek előtt púderrel próbálta világosabbá tenni a bőrét, sőt a hullámos haját vasalta, hogy egyenesebb szálúnak tűnjék, s általuk a külleme az európai bevándorlókéra jobban emlékeztessen. Ha megtette, az utókornak aligha ildomos hibáztatnia ezért.

Arthur Friedenreich 1969. szeptember 6-án halt meg São Paulóban. A XX. század végén az *IFFHS*, a labdarúgás történetével és statisztikával foglalkozó nemzetközi szervezet az elmúlt száz év ötödik legjobb brazil mezőnyjátékosának választotta Pelé, Garrincha, Zico és Zizinho mögött, Tostãóval holtversenyben.

EDDIE HAPGOOD

Tejesemberből futball- és filmsztár

Edris (Eddie) Albert Hapgood 1908. szeptember 27-én született Bristolban. A család tíz gyermeke közül (hat lány és négy fiú) ő volt a kilencedik. 1927. október 27-én 10 300 néző előtt mutatkozott be az Arsenalban, a Birmingham City elleni 1:1-es idegenbeli meccsen. Nem sokkal előtte igazolt át az 1872-ben alapított Kettering Towntól az észak-londoniakhoz.

Villámkarrier volt az övé, hiszen 18 éves koráig alig-alig futballozott, a sógora tejcsarnokából hordta szét a tejet mindennap. Szerencséjére a Bristol Roverstől érkezett megfigyelők meglátták játszani a St. Philip's Marsh Adult School Juniors nevű, eléggé jelentéktelen társulatban (Downs League), és azonnal kapacitálni kezdték, hogy írjon alá, legyen náluk hivatásos futballista. 1927. május 7-én játszott is a tartalékban a Taunton Rovers ellen. Heti 8 fontot adtak volna neki, ám ő visszautasította a szerződési ajánlatot, inkább a jószerével ismeretlen, a Déli Ligában (Southern League) szereplő Kettering Town együtteséhez csatlakozott. Télen heti négy fontot keresett a piros-fehéreknél, nyáron heti hármat, viszont támogatták őt a munkájában.

Nagy ugrást jelentett a számára, amikor 950 font ellenében Herbert Chapman menedzser Arsenaljához került. Sőt, az elegáns, remek technikával felvértezett védőjátékos hamarosan bebizonyította, hogy szinte megfizethetetlen. Ugyanakkor az ekkor még törékenynek tűnő, fiatal futballista a fejelések közben többnyire lepattant az ellenfeleiről. Az edző, Tom Whittaker a jobb fizikum elérése érdekében a zöldséges, kalóriaszegény ételek helyett bőséges steakkúrára fogta. A kúra olyan fess férfit faragott Hapgoodból, hogy a futballista később divatmodellként és csokoládét reklámozva egészítette ki a fizetését.

Hapgood az első szezonjában csupán három meccset vívott az „ágyúsok" szerelésében, majd tizenhetet, de 1929–1930-ban már csak négy találkozóról hiányzott, és nyert a társaival egy FA-kupát. A Huddersfield Town elleni 1930-as fináléról (2:0) írta az 1945-ben megjelent könyvében: „(…) a kupadöntőre az ateistából is buzgó istenhívő válik". *(E. A. Hapgood: Football Ambassador)*

1933. május 13-án a leendő világbajnok elleni 1:1-gyel debütált Rómában az angol válogatottban. Ötvenezren látták a találkozót, köztük Benito Mussolini is. A Duce a Velence Palotában fogadta a Sir Frederick Wall által vezetett angol küldöttséget, egy közös fotó erejéig odaállt a vendégei közé, majd dedikálta a felvételt. *(E. A. Hapgood i.m.)*

Hapgood tagja lehetett a Bécs – lényegében Hugo Meisl osztrák – válogatottját Londonban 4:2-re megverő Arsenalnak. *(Nemzeti Sport 1933. december 5.)* Játszott 1934. május 10-én az Üllői úton is, amikor a magyar válogatott bravúrral 2:1-re legyőzte Angliát. Toldi egyik fejesét a gólvonalon mentette, tehát akár nagyobb különbséggel is nyerhettünk volna. *(Dénes Tamás–Hegyi Iván–Lakat T. Károly: Válogatott gyűjtemény)*

1934. november 14-én Anglia 3:2-re megverte a világbajnok olasz válogatottat a Highbury-stadionban. A győztes tizenegy csapatkapitánya a durva mérkőzés nagy részét törött orral végigharcoló Eddie Hapgood volt.

A svéd *Idrottsbladet* szenzációs újdonságként tálalta, hogy Mr. George Allison az öltözőben kis mágneses táblán oktatja a megvalósítandó taktikát. „Hallgatói nem kisebb nagyságok, mint Hapgood, Drake, Roberts, Dunne, Bastin és mások, tehát az Arsenal – és a világ – legkiválóbb futballistái. (…) S amit a táblán bemutat, azt a magyarázat után azonnal keresztülviheti a pályán, a valóságban." *(idézte Nemzeti Sport 1935. október 13.)*

A németek elleni 3:0-s diadalból Eddie szintén kivette a részét. A mezőny egyik legjobb teljesítményét nyújtotta a Tottenham Hotspur pályáján, ahol 72 ezer drukker zsúfolódott össze. *(Nemzeti Sport 1935. december 5.)*

A 110 000 berlini szurkoló döbbenetére az angol válogatott simán megverte a németet 6:3-ra. Hapgood végig kiválót nyújtott. *(Nemzeti Sport 1938. május 15.)* Ez volt az a mérkőzés, amely előtt a szigetországiak is náci karlendítéssel köszöntötték az egybegyűlteket. Később erről azt mondta, hogy élete legrosszabb pillanata volt, amelyre nem szívesen emlékszik vissza. Annál boldogabban elevenítette fel kézfogóját a két híres előkelőséggel, Sir Winston Churchill-lel és VI. György királlyal. *(E. A. Hapgood i.m.)*

Eddie Hapgood számon kéri a védőtársakat

„(…) Az egész társaságban egyelőre Hapgood mutat a legtöbbet, ez a jókedvű fiú, aki egyike a legravaszabb angol futballistáknak. Ha kisebbeket rúgna, a fénykorában lévő Mándihoz hasonlíthatnám, így azonban nem hasonlítom senkihez, legyen ő Hapgood maga" – vélekedett róla szellemesen *Feleki László* sportújságíró. *(Nemzeti Sport 1938. augusztus 18.)* Ugyanő, négy nappal később: „Ez a fekete legény a legeszesebb angol futballisták egyike. Most is kitűnően játszik." *(Nemzeti Sport 1938. augusztus 22.)*

Mások szintén lelkesedtek a 178 centi magas, 74 kilós balhátvédért: „(…) félelmetes biztossággal vezeti a labdát (…)" *(Nemzeti Sport 1938. október 2.)* „(…) Két védőjátékost említhetek, akik több mint egyszerű védőjátékosok: Cullis és Hapgood. Ők támadásokat is indítanak el. De sohasem feledkeznek meg első kötelességükről: a védekezésről." *(Nemzeti Sport 1938. október 3.)* „Hapgood – élmény. Százszázalékos futballista. (…) Az ő különlegessége a hajszálpontosan valaki elé való irányítás." *(Nemzeti Sport 1938. október 13.)*

Hapgood a német Ernst Lehner lőtt labdáját blokkolja az 1938. májusi, Berlinben – 110 ezer néző előtt – 6:3-ra megnyert mérkőzésen

Idézünk a honi sportlapnak adott interjújából, amelyben – többek között – a nem túl bonyolult játékfilozófiájáról vallott: „Egyébként pedig az igazi futball egyszerű megoldásokból áll. Ha olyan a helyzet, hogy a kapusnak tudom a legkönnyebben adni, akkor habozás nélkül – ez nagyon fontos: habozás nélkül – neki adom. Persze, óvakodni kell attól, hogy az ember mély talajon laposan adjon haza labdát. Ha nehéz a talaj és a labda, gyakran erősen kell hazavágni a labdát. Nem kell félteni az erős labdától a kapust. Persze, ha a hátvédnek nincs önbizalma, akkor legjobb, ha nem ad haza." *(Nemzeti Sport 1938. október 18.)*

Eddie brillírozott az angol válogatottban, meg is lett a következménye, mert könnyedén elverték 3:0-ra Európa-válogatottját a Wembley Stadionban. A balbekk „kifogástalan játékot nyújtott (…) minden tekintetben szemléltetően mutatta be a jó hátvédjátékot". A lefújás után némi csalódásának adott hangot: „Sokkal erősebb kontinentális csapatra számítottam." *(Nemzeti Sport 1938. október 27.)* Ellenben világbajnokságokon sohasem mutathatta be rendkívüli felkészültségét, miután Anglia 1950-ig nem vett részt a tornákon.

Általában nem volt rá jellemző a könnyelműsködés, de Milánóban, az olasz–angolon (2:2) mégis megtette. „Biavatihoz került a labda, Hapgood fölényesen akar közbelépni, de az olasz jobbszélső villámgyorsan kiugrik mellette és mintegy 10 méterről a hálóba vágja a labdát." *(Nemzeti Sport 1939. május 14.)* Később felidézte a hibáját: „Ha

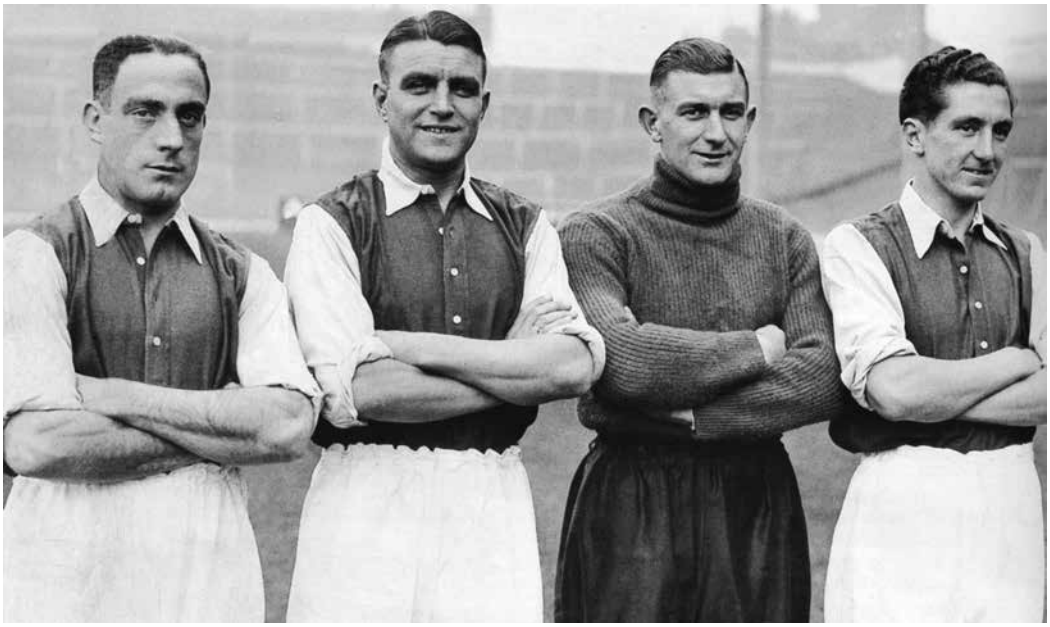

Négyen az Arsenal válogatott játékosai közül (balról): Wilf Copping, Eddie Hapgood, Frank Moss és Ray Bowden

hátrább álltam volna, mondjuk csak két méterrel, akkor nem tudott volna elszökni, még ha nem is tudtam volna megakadályozni a labda átvételében." *(Nemzeti Sport 1940. november 14.)*

Pályára lépett a krémfehér színű trikót viselő nemzeti tizenegyben, amelyik bombameglepetésre 2:1-re kikapott idegenben a jugoszlávoktól. Magyarázatként a tudósító, *Korda Mihály* a „milánói éjszakát", valamint a „sportszerűtlen életmódot" emlegette. *(Nemzeti Sport 1939. május 19.)* Bukarestben Hapgood sérülés miatt nem szerepelt (a belgrádi volt az utolsó fellépése a válogatottban), ott 2:0-ra nyertek az albioniak. A meccs után bírálta a hazaiak felfogását: „Ha a románok nem dolgoztak volna olyan sokat a könyökükkel, még több gólt is lőttek volna csatáraink." *(Nemzeti Sport 1939. május 25.)*

1939 első felében krimit forgattak a csapattal, a címe *Az Arsenal-pálya titka*. „Nem akartunk szégyenben maradni a filmen, ezért szorgalmasan edzettünk nyáron is" – nyilatkozta Hapgood. Azt azonban nem sejthette, hogy miközben egyik trükköt a másik után mutatja be a kamerák előtt, a rablók éppen kirámolják a lakását, és ellopják valamennyi futballdíját is. *(Nemzeti Sport 1939. augusztus 6.)* Különben nem ez volt az egyetlen mozi, amelyikben játszott. Anthony Asquith producer rendezte *A szerencsétlen tizenhárom* című filmet, amelyben a kiváló futballista a társaival együtt szerepet vállalt. *(E. A. Hapgood i.m.)*

Amikor kitört a háború, a klubok „felfüggesztették a profi játékosokkal kötött szerződések kötelezettségeit." *(Nemzeti Sport 1939. szeptember 15.)* A londoni játékosok nagy része vidékre költözött, Hapgood családjával Ketteringbe ment, de vendégjátékosként hol a Southamptonban, hol a West Ham Unitedban is játszott. Az Arsenal ideiglenesen áttelepült Walesbe. *(Nemzeti Sport 1939. szeptember 24.)*

Az „ágyúsokkal" 1927 és 1945 között 393 ligameccset vívott, s két gólt szerzett mitikus

trikójukban. Begyűjtött velük öt bajnoki címet (1930–1931, 1932–1933, 1933–1934, 1934–1935, 1937–1938), két FA-kupát (1929–1930, 1935–1936) és öt Charity Shield-trófeát (1930, 1931, 1933, 1934, 1938).

Különleges 90 percen jutott szóhoz a Selhurst Parkban, a Crystal Palace otthonában, ahol Anglia civilekből álló válogatottja a nemzet katonai válogatottja ellen játszott, és győzött 4:3-ra. „Alig voltak kint többen, mint tízezren. Ez a pálya nagyon messze fekszik. Légvédelmi szempontból eszményi hely, de a közönség szempontjából nem." *(Nemzeti Sport 1940. február 4.)*

Alex James, Frank Moss és Eddie Hapgood figyelik, mit szólnak a többiek az ifjú Tony Hapgood jobblábához

A második világháború lényegében véget is vetett Hapgood labdarúgó-karrierjének. Amikor elkezdődött a vérontás, harmincegy volt, s mire befejeződött, harminchét. Túl öreg volt már a professzionális futballhoz. Nehéz idők kopogtattak az ajtaján, hogy átvészelhesse őket, kért némi segítséget a klubtól. Adtak neki 30 fontot…

Később dolgozott egy atomenergia-kutatóközpont által üzemeltetett kollégiumban. Biztos állást szeretett volna az Arsenalban. Úgy gondolta, a háborús évek szolgálata a Royal Air Forcenál (főhadnagy volt a repülőknél), az észak-londoni egyesületben eltöltött ideje, valamint a hosszú csapatkapitányi tényked ése után ez a „bónusz" megilletné őt. Tévedett. Vitája támadt a klubvezetéssel, mely abból fakadt, hogy az adminisztráció nem számította be a katonai szolgálati idejét. Sehogyan sem tudtak dűlőre jutni, és akkor eljött a piros-fehérektől.

Még a háború előtt megüresedett egy vezetőségi hely a Luton Town AFC-nél, azt felajánlották neki, de nem fogadta el. 1946. júniustól 1947. február 19-ig a Blackburn Rovers, 1947 augusztusától 1948 februárjáig a Shrewsbury Town, 1948. februártól 1950. március 15-ig a Watford FC irányítója volt. Bár a „lódarazsaktól" kirúgták, ám már másnap kinevezték a Bath City AFC (Southern League) élére, ahol 1956. februárig volt alkalmazásban.

Később egy YMCA-szállót vezetett előbb Harwellben, majd Weymouth-ban.

Eddie Hapgood 1973. április 20-án hunyta le örökre a szemét a turisták által oly kedvelt Leamington Spa falai között. 2009-től Bristolban utcanév őrzi az emlékét.

Magyarországon is tisztelet övezte alakját: „Gyorsabb volt, mint a szélsők, technikásabb, mint az összekötők, keményebb, mint a középcsatárok (…)." *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)*

A nagyvilágban mindmáig úgy emlékeznek rá, mint a harmincas évek egyik legjobb klasszikus szélsőhátvédjére, aki ugyan az Arsenalnál töltött 17 éve alatt mindössze két bajnoki gólt szerzett, de a rábízott csatárt szinte mindig hatástalanította.

ALBIN KITZINGER

Európa-válogatott – az 1. FC Schweinfurt 05-ből

Albin Kitzinger 1912. február 1-jén született a bajorországi Schweinfurtban.

Tizenkét éves kisdiák volt, amikor labdarúgónak jelentkezett a városka fekete-piros-zöld színeket viselő egyesületénél. Nos, az is lett, 1924. júliustól 1946. júniusig az 1. FC Schweinfurt 05 felszerelését hordta. Róla aztán elmondható, hogy a hűséges típusba tartozott, összesen 826-szor viselte klubja uniformisát.

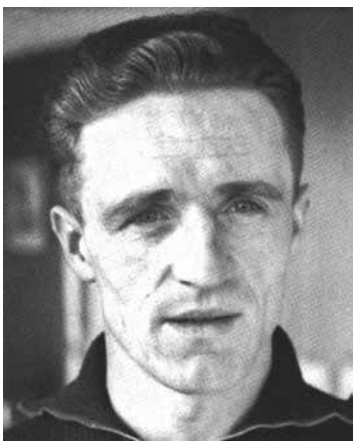

Tizennyolc esztendősen mutatkozott be a felnőttek közt. Dr. Otto Nerz szövetségi kapitány hamarosan behívta a válogatottba, és 1935. augusztus 25-én debütálhatott a románok ellen Erfurtban (4:2).

Gólt rúgott a lisszaboni mérkőzésen, amelyen Németország 3:1-re diadalmaskodott Portugália fölött. *(Nemzeti Sport 1936. február 28.)* Az első találata volt ez a Nationalelf képviseletében. A 168 centi magas, 67 kilós futballista később sem szórta a gólokat, a 44 válogatott fellépésén mindössze kettőt hozott össze.

„A fiatalok közül máris oroszlánkörmöket mutogatott Urban és Elbern, a két szélső, továbbá Kitzinger" – dicsérték meg a Hungária úton aratott 3:2-es sikerünket követően. *(Nemzeti Sport 1936. március 16.)* Nehéz győzelem volt ez, annál értékesebb. Tudni kell hozzá, hogy előtte a németek Spanyolországban és Portugáliában is nyertek. „Változatlanul hiányzik a német futballból a rafináltság, ami a híres magyar csatárjáték savát-borsát adja meg. Ez nyilván »nem fekszik« a német egyéniségnek. Ezen a ponton fölöttük állunk. Ez istenadta tehetség nálunk. Amit azonban szorgos munkával meg lehet tanulni, azt a németek már mind megtanulták." *(Nemzeti Sport 1936. március 17.)*

Szerepelt a dánok elleni, kiütéses „boroszlói" meccsen. 1937. május 16-án 8:0-val küldték haza a mai Wrocławból a vendégeket. *(Nemzeti Sport 1937. május 18.)*

A vesztes csapatban jutott szóhoz a Közép-Európa – Nyugat-Európa (3:1) válogatott találkozón. Volt egy nagy lövése az első félidőben, egyébként a „nyugatiak" teljes fedezetsora „szürkén" teljesített. *(Nemzeti Sport 1937. június 21.)* A szereplésének az volt a különlegessége, hogy az előzetesen megadott bővebb keretben sem szerepelt a neve. *(Nemzeti Sport 1937. április 22.)*

„Helyezkedett, passzolt, védekezett, támadott." *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)* Mozgása, játékfilozófiája Bozsik Józsefére emlékeztetett, a technikája már nem annyira…

Még egy „magyaros" párhuzam: „Csak arcban hasonlít Lázárra (a ferencvárosi válogatottról, Lázár Gyuláról van szó – *a szerzők*), játékfelfogásban nem!" *(Nemzeti Sport 1938. március 18.)*

A nürnbergi remi (1:1) után megszólalt: „Az idő is, a játék is meleg volt. Nekem nagyon tetszett Pázmándy." A mérkőzést követően jelent meg róla: „A fedezetsor legjobb embere a kistermetű Kitzinger volt. Ideális fedezetjátékot mutatott be. Hátul fáradhatatlanul rombolt, Toldit úgy fogta, hogy csak Toldi jóságának tulajdonítható, hogy néhányszor kiszabadult a fedezet öleléséből. Emellett a támadásnál azonnal felzárkózott, és még a kapura is veszélyt jelentett,

hiszen a gól az ő fejeséből esett." *(Nemzeti Sport 1938. március 21.)* A 29. percben született találatot a *Nemzeti Sport* és a hivatalos statisztikák is Otto Sifflingnek könyvelték el, ugyanis az ő lábáról perdült végül a labda Háda hálójába. Annál furcsább, hogy *Arató Géza*, a helyszíni tudósító kötötte az ebet a karóhoz: „A szögletet Kitzinger fejelte be. Hogy Sifflingnek milyen szerepe volt a gólban, azt nem sikerült megállapítanunk." *(Nemzeti Sport 1938. március 22.)*

1938. április 3-án, három héttel az anschluss után, a fedezet szóhoz jutott az Ausztria–Németország (2:0) mérkőzésen. 60 000 érdeklődő tekintette meg *(Nemzeti Sport 1938. április 4.)* a manapság már nem hivatalosnak számító, a „bekebelezettek" és „bekebelezők" között lefolyt bécsi csatát.

110 000 drukker látta Berlinben, amint Anglia 6:3-ra megveri Németországot. Kitzinger sem tudta feltartóztatni az erőszakos angol csatárokat. *(Nemzeti Sport 1938. május 15.)*

A küzdőporondon volt az 1938-as világbajnokság nyitó mérkőzésén, a Svájc elleni 1:1-en, amely összecsapást a hosszabbítás sem döntötte el. Megrúgták, s csak mintegy tízperces ápolás után tudott visszaállni, de „sántán is szárnyakat kapott". *(Nemzeti Sport 1938. június 5.)* A megismételt találkozón nem játszott, azt a társai 2:0-s vezetésről bukták el 4:2-re Párizsban. *(Nemzeti Sport 1938. június 10.)*

1938. október 26-án szerepelt az Európa-válogatottban, amely 3:0-ra kikapott a Wembleyben az angoloktól. Halvány produkciót nyújtott, a szakmai okot az újságíró ekként fogalmazta meg: „Kupfer és Kitzinger meg legtöbbször azt sem tudta, hogy hol van, és mit csináljon. Ennek a magyarázata az, hogy a német szélsőfedezetek az összekötőket és nem a szélsőket szokták fogni. Márpedig most Pozzo a szélsőkre akarta őket ráállítani!" Hasonlóképpen vélekedett a különben jó tempóérzékkel és szerelőkészséggel megáldott középpályás is: „Olyan szerepet osztottak ránk, amihez nem szoktunk hozzá." *(Nemzeti Sport 1938. október 27.)* 1939 nyarán a lausanne-i illetőségű *Pro Sport* rangsorolta az európai labdarúgókat, minden poszton a legjobb ötöt nevezvén meg. Kitzinger a balfedezetek között a 4. helyen végzett. *(Nemzeti Sport 1939. július 21.)*

1939. szeptember 24-én bevetették válogatottunk ellen Budapesten. Miközben a Wehrmacht motorizált egységei bevenni készültek Varsót, a mieink nagyon megtáncoltatták a III. Birodalom és Sepp Herberger edző válogatottját (5:1). Ezt írták a schweinfurti legény bírálatául: „Kitzingert a magyar jobbszárny váltásai többször zavarba hozták." *(Nemzeti Sport 1939. szeptember 25.)*

Oszlopa volt a világbajnok olaszokra Berlinben (80 000 néző előtt) megsemmisítő, 5:2-es vereséget mérő gárdának. *(Nemzeti Sport 1939. november 27.)* Ezen a mérkőzésen viselt először számozott mezt a győztes válogatott. *(Nemzeti Sport 1939. december 3.)*

„(…) játékában hibás és jó húzások váltakoztak” – állapította meg róla *Bókai Mattanovich Béla* a berlini német–magyart (2:2) követően. 102 000 szurkoló látta a küzdelmet. *(Nemzeti Sport 1940. április 8.)*

„(…) az első félidő 35. percében megsérült, de ezt a sérülést hamar kiheverte, s végig szürke, de hasznos tagja volt a csapatnak” – foglalták össze teljesítményéről a mondandókat az ítészek a budapesti 2:2 után. *(Nemzeti Sport 1940. október 7.)*

„Kitzinger, a németek válogatott fedezete legutóbb jubileumot ült. Ötszázadszor játszott bajnoki mérkőzést az FC Schweinfurt csapatában.” *(Nemzeti Sport 1941. február 27.)*

Vincze III Jenő, a Bocskai és az Újpest korábbi huszonötszörös, világbajnoki ezüstérmes válogatottja fejtegette róla a katasztrofális kinti meccsünk után (0:7), hogy jól ismeri, tudja, milyen lelkiismeretesen áll rá az emberére, nem hagyja tologatni, rajta van minden labdán. *(Nemzeti Sport 1941. április 8.)* Kölnben Kitzingernek „minden sikerült”. *(Nemzeti Sport 1941. április 14.)* A magyar játékosok „komor hangulatban” vonultak pályára, mert az indulásukkor kapták a hírt gróf Teleki Pál miniszterelnök öngyilkosságáról. És miközben tartott a találkozó a Rajna mentén, javában folyt a Wehrmacht támadása a Jugoszláv Királyság ellen…

Részlet az Üllői úti 5:3-as sikerük utáni értékelésből: „A szélsőfedezetek fáradhatatlanok, mind a védekezésben, mind a támadásban. Kitzinger játéka volt a tetszetősebb, pompás labdákat adott előre. Feltűnt a gyorsaságuk, főleg labdakezelésben, de elsősorban a labda továbbításában. Törődtek az ellenfél összekötőivel is, igyekeztek csírájában elfojtani a magyar támadásokat. Ez sokszor sikerült is nekik (…).” *(Nemzeti Sport 1942. május 4.)* Először győzött a német Nationalelf Budapesten, sőt, először nyert kétgólos, 1:3-as félidei hátrányból. Ez volt egyébként Albin Kitzinger 44. és egyben utolsó mérkőzése a nemzeti tizenegyben. Akkor mindössze ketten előzték meg a német válogatott szereplési ranglistáján: Paul Janes (1932 és 1942 között – 71 mérkőzés), valamint Ernst Lehner, a csodálatos góllövő (1933–1942 – 65).

Különben 1936. március 15. és 1942. május 3. között hétszer szerepelt a magyarok ellen. A mérlege: két győzelem, három döntetlen, két vereség. Gólt nem szerzett. *(Dénes Tamás–Rochy Zoltán: A 700. után)*

A középpályás szerencsésnek vallhatta magát, mivel akkor még nem került a frontra, ellenben játékostársa, a korábbi jobbszélső, Ernst Lehner a szovjet harctéren szolgált, s egy találat következtében két ujját elveszítette. *(Képes Sport 1942. március 10.)* Egy esztendő múlva jelentette a sajtó, hogy Kitzinger „arcvonalszolgálatot teljesít”. *(Nemzeti Sport 1943. március 25.)*

A *Kicker* magazin szakírója, *dr. Becker* az európai szárazföld (ezt úgy kell érteni, hogy a briteket kivéve) szélsőfedezeteinek rangsorában a második helyre tette, holtversenyben zárt a pozícióban. *(Nemzeti Sport 1942. augusztus 2.)*

Albin Kitzinger 1946-tól 1950-ig 157 alkalommal erősítette az 1. FC Schweinfurt 05 szeniorcsapatát, s négy góllal segítette a veteránokat.

58 éves korában, hosszú betegség után, 1970. augusztus 6-án hunyt el. Emléke tiszteletére utcát neveztek el róla a szülővárosában.

LEÔNIDAS DA SILVA

A Fekete Gyémánt

Leônidas da Silva Rio de Janeirónak a São Cristóvão nevű negyedében született 1913. szep. tember 6-án egy portugál matróz és egy riói szakácsnő szerelméből. Keresztnevét a Kr.e. 480-ban a thermopülai hegyszorosban, a perzsákkal vívott önfeláldozó harcban elesett spártai királyról nyerte.

Kilencéves korában meghalt az édesapja, az egyébként is nehéz anyagi helyzetben lévő família sorsa még rosszabbra fordult. Leônidast néhány évvel később örökbe fogadta az a család, amelynél az édesanyja rendszeresen főzött. „Új apja" hamarosan egy kis bárt nyitott a São Cristóvão pályáján, Leô ott lett igazolt játékos. Később további helyi együttesekben futballozott (Havanese, Barroso, Sul-Americano), és mindig a középcsatár posztján. Felnőtt pályafutását 1929-ben a Sírio Libanês csapatában kezdte, majd két évvel később az ugyancsak riói Bonsucesso tagja lett. Az EC Carioca ellen – kihasználva rendkívül masszív „rugóit" – bevágta első, hátrafelé ollózott gólját. Még tizenévesen az ország legjobb csatárai közé emelkedett, sőt bekerült a Seleção Brasileirába. 1932. december 4-én oly kitűnően teljesített Montevideóban, ahol a brazil válogatott az ő két találatával 2:1-re megverte a regnáló világbajnokot, hogy a Peñarol szerződtette. *(Leite Lopes: A brazil futball)* Az aranysárga-fekete gárdában nem érezte jól magát – ámbár az uruknál is futott a szekere, 16 meccsén 11-szer talált a hálóba –, az 1933-as esztendő végén visszaköltözött Rióba.

A Vasco da Gamához kerülve, első nagy sikereként, megnyerte a riói állami bajnokságot (Liga Carioca). Azokban a hónapokban részt vett az olaszországi világbajnokságon, de társaival nem vágták ki a rezet. Rossz állapotban érkeztek meg a 12 napos hajóút végén Itáliába: a fekete játékosokat nem engedték az utazóközönség közé, sőt még azt sem engedték meg nekik, hogy a hajó egy részében eddzenek.

Egyetlen mérkőzést vívtak: azon 1934. május 27-én 3:1-re veszítettek Genovában a nagyon erős spanyol válogatott ellen. Pechesek voltak, büntetőt hibáztak, egyik szabályos találatukat pedig a német játékvezető, Birlem „elvette". Leônidas megtette a magáét: az 54. percben ő lőtte a boszorkányos Ricardo Zamora kapujába a brazilok becsületgólját.

Nem volt éppen a hűség szobra, 1935 elején ismét klubot váltott, a Botafogóval lett egy másik szövetség, az AMEA bajnoka. A „gőgös" fekete-fehér csíkosaknál sem találta a helyét, akik sokáig – a faji intolerancia jegyében – nem alkalmaztak fekete bőrű futballistát. Fogta magát, és 1936-ban ismét állomáshelyet váltott, aláírt a Flamengóhoz. Manapság, sőt immár évtizedek óta, a Flát a nép csapataként emlegetik, de ez nem volt mindig így. Hajdanán orvostanhallgatók képezték az egyesület magját, amely később okosan ajtót nyitott az alacsonyabb néprétegekből származó fekete játékosok előtt. A Diamante Negro (így becézték, ami Fekete

Gyémántot jelent) elévülhetetlen érdemeket szerzett abban, hogy a többségükben mulatt és néger labdarúgókból verbuvált piros-feketék idővel a hatalmas ország legnépszerűbb klubjává fejlődtek. *(Leite Lopes i.m.)*

Leônidas ezúttal a São Paulo FC híveinek szerez örömet góljával

Leônidas akkori népszerűségével legfeljebb csak a szigorúsága ellenére is rajongott államfő, Getúlio Vargas és az énekes Orlando Silva vetekedhetett. Az egykori szegény gyerek playboy életmódot folytatott, a becenevével és a fényképével hirdetett csokoládék és cigaretták után kapott pénzekből meggazdagodott, bekerült a társadalmilag magasabbnak számító körökbe. Rajongtak érte a nők, s ő egyiküket sem akarta megfosztani az élvezetektől. Soha nem nősült meg, igaz, egyszer nagyon közel járt hozzá. Ám az eljegyzését nem követte házasság, mivel egy neves jogász nem adta hozzá a lányát „egy feketéhez". Még ha az a Fekete Gyémánt volt is…

Brazília legjobb csatára 1934 után 1938-ban is részt vett a világbajnokságon. „A brazíliai szövetség már összeállította VB-csapatának keretét. A valószínű 11 a következő: Batatoes (Fluminense) – Domingos (Vasco da Gama), Narits (Botafogo) – Tunga (Palestra Italia), Brandard (Corinthians), Drosimbo (Fluminense) – Luisinho (Palestra I.), Leonidas (Flamengo), Waldemar (Flamengo), Tim (Fluminense), Patesko (Botafogo). Az összeállítás egyben jelzi a brazil futball békéjét is, mert a külön szövetséget alkotó egyletek is (Botafogo, Flamengo) odaadták legjobb játékosaikat. A Franciaországba utazó tartalékokat egy 14-es keretből fogják kijelölni." *(Nemzeti Sport 1938. április 3.)* Végül Batatais, Domingos da Guia, Brandão (s nem Brandard), Nariz, Leônidas, Luizinho, Tim és Patesko valóban tagjai lettek a keretnek. Tunga, Waldemar de Brito (akiben Pelé egyik felfedezőjét tisztelhetjük), valamint a tévesen Drosimbónak írt Orozimbo dos Santos azonban nem. Különben a Mondialon huszonegy brazil lépett pályára – a benevezettek közül csak Niginho nem –, így a felsoroltakon kívül vb-bronzérmes lett Afosinho, Argemiro, Brito, Hércules, Jaú, Lopes, Machado, Martim Silveira, Perácio, Roberto, Romeu, Walter és Zezé Procópio is.

A főnökség semmit sem bízott a véletlenre, két szakácsot hozott magával Európába, „mert csak ezek tudják elkészíteni az igazi húslevest (rizzsel és paradicsommal) és a »feijoada« nevű brazíliai ételt (szárított marhahús babbal). A brazilok egyébként Franciaországba való megérkezésük után nyomban Elzászba utaznak, hogy hozzászokjanak Strasbourg éghajlatához." *(Nemzeti Sport 1938. május 5.)* Ott rendezték ugyanis az első, a lengyelek elleni mérkőzésüket.

Kónya Ferenc megleste őket, majd ezt írta Párizsból: „A látottak alapján jelenthetem, hogy a brazil csapat joggal pályázik a világbajnoki címre. A játékosok többsége hatalmas termetű. Játszi könnyedséggel uralkodik valamennyi a mozdulatain. Labdatechnikájuk legelső rangú.

Rendkívül gyorsak és ruganyosak. Abszolút értelemben is nagy játékos valamennyi." *(Nemzeti Sport 1938. május 27.)*

Leônidas végignézte a Racing Paris–Wolverhampton Wanderers találkozót, aztán legyintett: „Lehet, hogy az angoloknak nem volt jó napjuk, de a játékuk alapján csak annyit mondhatok, hogy a brazíliai válogatott ezt az angol csapatot simán verte volna 5:0-ra!" *(Nemzeti Sport 1938. május 27.)* Nem csupán beszélt, cselekedett is, Strasbourgban négyszer vette be a lengyelek hálóját a hosszabbításos mérkőzésen (6:5). *(Nemzeti Sport 1938. június 7.)* A csehszlovákok ellen „ez az ördögi technikájú játékos" megszerezte a vezetést: a 20. percben túljárt az „egészen fantasztikusan védő" Plánička eszén (1:1). *(Nemzeti Sport 1938. június 13.)*

„Leonidas, a középcsatár még a brazilok közt is külön szám. A technikai tudás csimborasszója. Fekete gyerek, de teljesen elüt a csapat négerjeitől. A többi néger a nálunk is jól ismert típus. Hosszú, nyakigláb, izmoktól duzzadó, hullámos feketehajú – szóval szabályos – néger. Leonidas határozottan cingár fiú. Nem is magas, lábszárai pedig majdnem a pipaszárral vetekednek. Haja bozontos csomókban áll az égnek. Valamelyik afrikai dzsungelfilmben láttunk ilyen bennszülött típust" – adott róla korunk újságolvasója számára eléggé szokatlan stiláris megközelítésű leírást *dr. Mamusich Mihály* tudósító. *(Nemzeti Sport 1938. június 19.)*

Általában az egész gárda meg a teljes vezetősége biztos volt abban, hogy bejutnak a fináléba, legyőzik az olaszokat a négy között. Olyannyira, hogy a szövetség jó előre lefoglalta a repülőjegyeket Párizsba. *(Andreides Gábor: 1938 – A párizsi ezüst)* Talán túlságosan is biztosak voltak, kihagyták a Squadra Azzurra ellen az addig remekelő Leônidast és másik kiváló csatárukat, Timet. Utóbb azt mondták, könnyebben sérültek voltak. De hogy tényleg azok voltak-e? Mindenesetre mindketten úgy vélték utólag, hogy készen lettek volna a játékra! Tudva arról, hogy a magyar csapat döntőbeli „meggyengítésére" később politikai magyarázatokat találtak az akkori olasz–magyar kapcsolatokat emlegetve, könnyen juthatunk arra a megállapításra, hogy a Vargas-érában a brazil–olasz kapcsolatok is kiválóak voltak, bár éppen 1938 első felében volt némi hűvösödés tapasztalható a brazil fasiszta párt, az AIB betiltása után, amely aztán egy májusi, kudarcba fulladt államcsínyhez is vezetett. De biztos, hogy akadtak olasz szimpatizánsok, sőt olasz származásúak a brazil vb-küldöttségben is. Mindenesetre – hogy visszakanyarodjunk a futballhoz – a brazilok 2:1-re kikaptak az elődöntőben az olaszoktól.

A folytatásban megint nyertek. „A VB harmadik helyéért küzd Bordeaux-ban Brazília és Svédország együttese. A svédek 2:1-re vezetnek. Ekkor Leonidas, a brazilok néger csillaga jó labdát kap a jobbszélről, egy csellel lerázza magáról a ráfutó középfedezetet, majd ballal átemeli a labdát a keresztező balhátvéden, s a következő pillanatban jobbal, 18 méterről szédületes

erővel lő a bal sarokba. Tíz perc múlva majdnem ugyanez az akció, Leonidas most ballal zörgeti meg a hálót. Eldőlt a mérkőzés, Perácio gólja már csak bebiztosítja a brazilok győzelmét – és a harmadik helyet." *(Csupa foci labdarúgó-magazin)* Nyolc találattal Leônidas lett a vébé gólkirálya, megelőzve a két döntős csapat sztárjait, Sárosi doktort, Zsengellért és Piolát.

A világbajnokság után a 165 centis, 65 kilós Gumiember (ez lett az új beceneve, amelyet a *Paris Match* újságírójától, *Raymond Thourmagemtől* kapott) „vakbélműtéten esett át. A műtét óta most játszott először. Argentínából a River Plate és Independiente vegyes csapata járt itt, s mérkőzött a Vasco da Gama-Flamengo vegyes ellen. Két mérkőzés volt, mindkettőt az argentinok nyerték 3:1-re, mindkettőn Leonidas rúgta a brazilok gólját. Leonidas nevével most cigaretta, csokoládé és cukrászsütemény van forgalomban." *(Nemzeti Sport 1939. szeptember 7.)*

Elszaladt vele a ló, vagy csak óriásira nőtt az egója? Botrányokat okozott. 1941-ben a rendőröknek kellett kimenekíteni a pályáról, amikor felettébb közönséges módon fejezte ki a riói América általa bigottnak tartott szurkolóinak a megvetését: kiment a tribün elé, s megmutatta nekik a nemi szervét.

1942-ben – hosszas viták, s egy a katonai szolgálat elkerülését célzó okirat-hamisítási ügy miatt kirótt rövid börtönbüntetés után, némi súlyfelesleget magára szedve – 200 reisért a São Paulo FC-be igazolt. (Az összeg akkor a csúcsot jelentette a szubkontinensen.) Az utolsó egyesületével ötször (1943, 1945, 1946, 1948, 1949) nyerte meg a paulista ligát, azaz az ottani állami bajnokságot. Nyolc szezon leforgása alatt 218 találkozót vívott a Tricolorral, s a fehér-piros-fekete uniformisban 143 gólt hozott össze.

1945-ben megszerezte a válogatottal a Copa Rocát, három találkozót küzdöttek végig a serlegért az argentinokkal (3:4, 6:2, 3:1). Kétszer kezdőként, egyszer csereként volt a pályán, egy találatot ért el, a második összecsapáson volt eredményes. A válogatottban 1946. január 29-én láthatták őt utoljára. Hazája színeinek képviseletében a 19 hivatalos mérkőzésén 21 (további 18 nem hivatalos meccsén 16) gólt könyvelt. Ő az egyetlen világklasszis brazil csatár, akinek egynél magasabb a gólátlaga a nemzeti tizenegyben. Szívfájdalmára nem játszhatott az 1950-es, hazai rendezésű vébén, pedig a küzdelmek alatt még nem volt 37 éves.

Érdekes, hogy a brazil játékstílus forradalmi megújítóinak, a virtuóz Leônidasnak, később pedig a kiszámíthatatlanul cikázó, villámgyorsan ritmust váltó Garrinchának milyen jelentős gondot okozott a profizmussal járó életszabályok betartása, nem tudták azokat összeegyeztetni az alsóbb néposztályok egy részére jellemző hedonista életvitellel. *(Leite Lopes i.m.)* Vagyis a Fekete Gyémánt esetében a nomen est omen igazsága aligha érvényesült, mivel nem épp a spártaiak aszketikus létfilozófiáját követte.

Visszavonulását követően edzőként és televíziós kommentátorként kereste a kenyerét, utóbbiban volt a sikeresebb. Szép összegekhez jutott azzal, hogy reklámozta a nevével forgalmazott csokoládékészítményeket.

Leônidas da Silvát 2002-ben Alzheimer-kórral kínlódva egy klinikán ápolták. 2004. január 24-én a beteg szervezete feladta a küzdelmet Cotiában, São Paulo államban.

ÉTIENNE MATTLER

Belfort Oroszlánja

Étienne Mattler 1905. december 25-én, karácsonykor született a franciaországi Belfort-ban, egy héttagú család utolsó előtti gyermekeként. Ígéretes kerékpározónak indult, de a bátyja halálos balesete után felhagyott ezzel a sportággal, és 1921-ben az Unione Sportive Belfortaine labdarúgója lett. Alig tizenhat évesen bekerült az USB tartalékcsapatába. A klubban André Maschinot-val, a későbbi válogatott játékossal nevelkedett együtt.

1927-től a Strasbourgban szerepelt, majd 1929-ben – a professzionális futball ottani bevezetése előtt három évvel – az FC Sochaux-hoz került, az egy évvel később a Montbéliard-ral egyesülő sárga-kékeknél a balhátvéd posztján játszott rövid megszakítással a visszavonulásáig. Sikerei az FCS mezében: francia bajnok (1935, 1938), a Francia Kupa győztese (1937), a Peugeot-kupa győztese (1931). Klubtársa volt többek között a francia válogatott Roger Courtois, a svájci válogatott André „Trello" Abegglen, valamint az angol Bernard Williams is. És hogy a magyarokról is essék szó, a cégcsapatban együtt futballozott Belkó Árpáddal, Boross Miklóssal, Herceg Bélával, Simonyi II Andrással és Szabó IV Jánossal.

Népszerűségére és elismertségére jellemző, hogy ő lett a klubtulajdonos Peugeot arca. Ő volt a legény gáton, aki önfeláldozó és szorgalmas, rendkívül megbízható, ügyel a kondíciójára, és este 9-kor mindig lefekszik. A gondos családapa, a derék katona, a mintaszerű munkás kissé idealizált alakját testesítette meg. A gyár szíves-örömest csapott hírverést emblematikus figurája körül, hisz ez jó reklámnak bizonyult az automobilok számára is. Már arról is boldogan tudósítottak, amikor 1930. március 23-án bemutatkozhatott a B-válogatottban. (5:0-ra megverték Tunéziát.) (*Peugeot-revue 1930. február 28.)*

1930. május 25-én a nagyválogatottban is debütált, amikor legyőzték 2:1-re a belgákat. Az újonc hátvédpárja Marcell Capelle volt – akkor még. Később ugyanis többnyire a lille-i Jules Vandooren játszott az oldalán, akivel minden idők egyik legjobb francia védőkettősét alkotta.

1930 és 1940 között Mattler 46-szor lehetett A-válogatott, 14 alkalommal csapatkapitányként. Három világbajnoki részvétel (1930, 1934, 1938) fűződik a nevéhez. Az 1930-as Mundial mindhárom, francia érdekeltségű meccsén játszott. Ebből az első – július 13-án az Estadio Pocitosban 4:1 a mexikóiak ellen – egyben a világbajnokságok történetének első mérkőzése is volt. Az 1934-es vébén Franciaország egyetlen találkozót vívott, azt a hosszabbításban elbukta Ausztriával szemben (2:3). A vesztes meccsen ő volt a „kékek" balbekkje. Pályafutása csúcsának remélte a hazai rendezésű, 1938-as Mondialt. A franciák a legerősebb ellenfelekkel szemben készültek a tornára. Előző decemberben ínszalagszakadással állt a vártán a világbajnok olaszok elleni 0:0-s mérkőzésen, a Parc des Princes-ben. Nem ez volt az első alkalom, hogy súlyos sérülése ellenére sem kéredzkedett le a pályáról, 1933-ban állkapocscsonttöréssel hajtotta végig a spanyolok elleni meccset. Bár társai tartottak a Squadra Azzurrától, Mattler

bátorította őket. „Ha törik, ha szakad, győzelemre játszunk” – szögezte le a találkozó előtt, mire a riportot készítő zsurnaliszta megjegyezte: „Az, hogy Mattler bizakodó, aligha meglepő. Az ő harci szelleme mindig töretlen.” *(Le Petit Parisien 1937. december)*

1938. május 26-án, a Colombes-stadion 55 000 nézője előtt Anglia 4:2-re megverte Franciaországot. Mattler nem nagyon bírt a „háromoroszlánosokkal”, különösen Drake és Matthews volt elemében. „A franciák küzdőképessége nagyjából nyílttá tudta tenni a mérkőzést az angolok nagyobb tudásával szemben.” – írta a *Nemzeti Sport 1938. május 30-i* száma.

A vereség nem törte össze a házigazdák önbizalmát a vébé nyitánya előtt. Ahogyan a *Nemzeti Sport* tudósított a rajt előtti napokról: „Az elmaradhatatlan pohár pezsgő elfogyasztása után autóba ültek a játékosok, és másfél óra múlva már Chantilly üdítő környezetében tértek pihenőre. (…) Az egész gárda biztosra veszi, hogy győz a csapat Belgium ellen. Az olaszok ellen viszont senki sem számít győzelemre.”

Tökéletes volt a megérzés, a belgákat 3:1-re megverték, míg az olaszoktól hasonló arányban vereséget szenvedtek. Mattler mindkét találkozón szerepet kapott. Az itáliaiak ellen 1:1-re álltak a félidőben, akkor a valójában osztrák Auguste (Gusti) Jordan, a hazaiak legjobbja azt javasolta, hogy a „brigadéros” emberfogással semlegesítse Piolát, amit ő azonnal visszautasított. „Sohasem játszottam kullancsot, miért pont most próbálkozzak meg vele?” – kérdezte. A szövetségi kapitány, Gaston Barreau is a bekknek adott igazat. Aztán mi történt? A második félidőben Piola szerzett két gólt, a franciák pedig elbúcsúztak a további küzdelmektől… *(www.goaldentimes.org)* Mattler lényegében igazat mondott, mert ugyan korábban játszott már a válogatottal WM-rendszerben, ám mindig az ellenfél szélsőjét fogta, sohasem annak a középcsatárát.

Több mint egy évtizedes válogatottbeli pályafutása során kétszer játszott a magyarok ellen. 1935. május 19-én 2:0-ra nyertek a „kékek” a Colombes-ban. Négy évvel később sem kaptak ki, de a Parc des Princes-ben nem tudtak nyerni. „A hátvédek közül Vandooren volt a jobbik.

Mattlernek sokkal nehezebb dolga volt, hiszen ellene játszott a legjobb magyar csatár" – írták róla a párizsi 2:2 után. *(Nemzeti Sport 1939. március 17.)* (Megjegyzés: az újonc szolnoki jobbszélső, Szántó József elég gyakran megforgatta.)

A válogatott felszerelésében ugyan nem szerzett gólt, de 1939. január 22-én a 42. válogatottsági szereplésével megdöntötte Jules Dewaquez addigi rekordját (Franciaország–Lengyelország 4:0). 1955-ig tartotta is a csúcsot, akkor Roger Marche megelőzte.

Mattler a pályafutása közel felét névlegesen amatőrként töltötte. Az 1920-as évek végén, 1930-as évek elején Franciaországban nem volt profizmus, legalábbis hivatalosan nem, habár a futballisták legtöbbje a labdarúgásból élt. A jobb játékosok hetente 300-500 frankot kerestek. (Akkoriban 100 frank 22 pengőnek felelt meg.) „A válogatott meccseken is megkapjuk a szokásos összeget, persze, nem a szövetségtől közvetlenül, hanem mindegyikünk az egyesületétől, ahová a szövetség juttatja el azt" – nyilatkozta egy, a neve elhallgatását kérő válogatott. Ha a szövetség mégis bevezetné a hivatásos rendszert? „Nem fogunk játszani, inkább abbahagyjuk a futballt, és rögbizni megyünk" – jelentette ki. *(Nemzeti Sport 1930. január 24.)* A témával kapcsolatos a kitétel: „(…) az álamatőrséget nem egyes emberek alakították ki, azt a kor szelleme hozta az egész sportvilágra." *(Nemzeti Sport 1930. február 19.)*

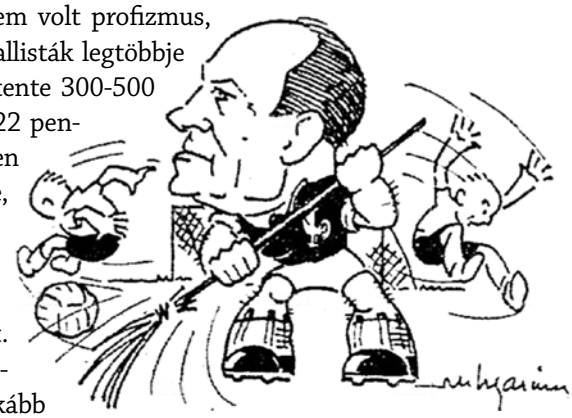

Egy későbbi újsághír arról számolt be, hogy az elnyűhetetlen Mattler, „Belfort várura" nem fél ásót ragadni, ha muszáj, azaz a Sochaux labdarúgói profik, mégis dolgoznak is a Peugeot gyárában. *(Match 1935. január 16.)*

Sokan csak Belfort Oroszlánjaként (Le Lion de Belfort) emlegették. Az 1870-es porosz–francia háború megingathatatlan erődvédőinek emlékére a várhegy oldalába Frédéric Auguste Bartholdi egy oroszlánt ábrázoló, hatalmas domborművet faragott, erről a kompozícióról háramlott a 180 centi magas és 82 kilós férfiúra a becenév. Igaz, az ellenfelei leginkább a Balayeur (Kőszikla) nevezettel illették, annyira erős, bátor és határozott volt. A szó egy másik jelentése a takarító, ami szintén ráillett – a posztja, illetve a játékfilozófiája miatt. *(fr.wikipedia.org)*

A nagytekintélyű francia sportújságíró, *Jean Eskenazi* a korszak egyik sztárjával, a belga Raymond Braine-nel állította párba, mint örök és nemes ellenfeleket. *(Paris-Soir 1938. február 1.)* Ha azonban nem ment neki a játék, Mattler túlzásba vitte a durváskodást, így például a svájciak elleni vesztes összecsapáson, amelyen főleg a hibáival és az ismétlődő szabálytalankodásaival vétette észre magát. *(L'Écho sportif de l'Oranie 1934. március 16.)*

Mattler egész pályafutásának talán leghíresebb és egyben egyéniségére legjellemzőbb esete az 1938. december 4-én, Nápolyban vívott Olaszország–Franciaország meccshez fűződik. Az összecsapást szélsőséges nacionalista demonstrációra akarta felhasználni a Mussolini-féle rezsim. A találkozó előtt a franciáknak el kellett viselniük a hazai nézők és az olasz játékosok fasiszta köszöntését.

René Llense, a francia csapat akkori kapuvédője 2013-ban, százévesen (!) így emlékezett vissza a „nápolyi csatára": „Azt kérték tőlünk, hogy Mussolini vezérkarát fasiszta karlendítéssel

üdvözöljük, de mi megtagadtuk. A közönség tombolt, kövekkel és palackokkal dobáltak bennünket. Mivel a zenészeket is hajigálták, azok nem tudták eljátszani a Marseillaise-t. Akkor összegyűltünk, és a fülsiketítő füttykoncert közepette, egymás között elénekeltük a himnuszt. Kapitányunk, Étienne Mattler így szólt hozzánk: aki úgy érzi, nem képes játszani, azonnal menjen vissza az öltözőbe! Közülünk senki sem mozdult, még a fiatal Larbi Ben Barek sem, akinek ez volt az első válogatottsága. Mondani sem kell, hogy a meccs nagyon durva volt. Egymást követték a belemenések".

A lefújás után az olaszok bankettre invitálták ellenfeleiket, azok a meghívást – Mattler unszolására – elfogadták. Az étteremben mindenütt Mussolini-képek voltak kifüggesztve, a hazaiak pedig pohárköszöntőikben rendre a Ducét éltették. A vendégsereg megdöbbenésére ekkor Mattler felállt az asztalra, és az Olaszországban betiltott Marseillaise-t kezdte énekelni. Azért is tette mindezt, mert látta, hogy marokkói származású játékostársát, Ben Bareket mennyire sértik az ott elhangzó rasszista jelszavak. A nápolyi Marseillaise-éneklésért Albert Lebrun köztársasági elnök egy sévres-i vázát ajándékozott a veterán védőnek, aki igazi csapatkapitánynak bizonyult.

Különben úgy volt, hogy a politikai feszültségek miatt meg sem tartják a találkozót. *(Nemzeti Sport 1938. december 4.)* „(…) a himnuszokat csak megrövidítve játszották. A mérkőzés folyamán kisebb tüntetések is voltak, ezek azonban nem zavarták túlságosan a játékot." *(Nemzeti Sport 1938. december 5.)* A 40 000 néző előtt a házigazdák 1:0-ra nyertek.

Az ellenállás gondolata nem állt távol Mattler személyiségétől és viselkedésétől, amely, úgy tűnik, az 1942-ben bemutatott *Casablanca* című film Marseillaise-éneklős jelenetét is inspirálhatta. Párizs és Franciaország nagyobbik részének náci megszállása alatt a németellenes földalatti mozgalomban tevékenykedett. Hamarosan elfogták és deportálták, szerencséjére sikerült a semleges Svájcba szöknie. 1944-ben, Párizs felszabadítása után hazatért, az FC Sochaux játékosa és edzője volt 1946-ig. Mattler-re hősként tekintenek a honfitársai, aki ellentéte volt a hitleristákkal kollaboráló, ezért utóbb kivégzett másik válogatott futballistának, Alexandre Villaplane-nek, hírhedt becenevén „SS Mohammednek".

Már-már a mai viszonyokat idézik azok az állapotok, amelyek a megszállási időszakot is jellemezték: „Panaszkodnak a franciák. Legutóbb az észak-francia válogatott Páris válogatott csapata ellen játszott, s a két csapatban összesen csak 8 valódi francia játszott. A többiek? – Olaszok, magyarok, belgák, argentínaiak…" *(Nemzeti Sport 1942. november 27.)*

Amikor felszámolták a professzionalizmust (ez volt az úgynevezett Pascot-terv, amely Joseph Pascot ezredes nevét viselte, aki a „reformot" kitalálta), a labdarúgókat parancsszóra tizenhat kerületi együttesbe vezényelték át. A harcias védő a Nancy (Lorainne) keretébe került. *(Nemzeti Sport 1943. augusztus 27.)*

1946 nyarán az SK Bat'a Zlín ellen rendezték meg a búcsúmérkőzését, amely alkalmat adott az FC Sochaux vezetőségének a csehszlovák vendégek két labdarúgója, Ladislav Dupal és Josef (Pepi) Humpal szerződtetésére.

Étienne Mattler 1947-től 1949-ig egy lotaringiai amatőrklub, a CS Thillot játékos-edzője, majd 1948-tól 1955-ig az Association Sportive Patronale Belfortaine trénere volt. Utána bisztrója vezetésének szentelte minden idejét Belfort-ban.

1986. március 23-án halt meg Montbéliard városában, ahová az FC Sochaux való.

Szülőhelyén a stadion őrzi a nevét, Montbéliard-ban egy utca.

GIUSEPPE MEAZZA

Az itáliai reneszánsz művészeinek szellemében

Giuseppe Meazza 1910. augusztus 23-án Milánó híres városrészében, Porta Romanában, a via San Luigin született, Annibale Meazza és Ersilia Borghi második gyermekeként. Nagyon korán félárvaságra jutott, ugyanis az édesapja, miután visszatért az I. világháborúból, a remélt gyógyulása ellenére belehalt a fronton szerzett sérüléseibe. A kis Peppino szorgalmas, nyugodt és öntudatos diák volt, akinek hamar szenvedélyévé vált a futball. 13 évesen alapította első egyesületét, a Constanza AS-t, amelynek elnöke és csapatkapitánya is volt. De nem sokkal később átigazolt a szomszédhoz, a Maestri Campionesihez, ahol a védekezésben, a fedezet szerepkörében és a támadásban egyaránt hasznos tapasztalatokat gyűjtött. Egy ismerőse elvitte a Milan FC-hez, ám a piros-feketék eltanácsolták a mindössze 40 kilós, csenevész fiúcskát. Dühében 1924-ben csatlakozott az FC Interhez. Az ifiknél sokáig titokban játszott, az édesanyja tudta nélkül, közben egy pékség alkalmazottja volt, hogy keresményével segíteni tudja a családját. Az 1925–1926-os és az 1926–1927-es szezonban megnyerték a területi ifjúsági bajnokságot. Már 1927-ben – az alkata dacára – a tartalékcsapatban szerepelt. Comóban, a Coppa Voltán debütált az első csapatban, a magyar edző, Weisz Árpád az utolsó pillanatban meghívta, majd pályára is küldte az US Milanese ellen, az akkori sztár, Luigi (Zizi) Cevenini helyén. Az újonc mindjárt két gólt rúgott. Ott nevezték el Balillának, ami felnőttkorára is megmaradt. *(Nemzeti Sport 1930. július 14.)* Nem sokkal később győztes találatot szerzett a Milan ellen (3:2) a Trofeo Lombardi e Macchi fináléjában.

1927. szeptember 27-én bemutatkozott az élvonalban, a Dominante ellen két góllal tette le a névjegyét. Első két szezonjában 62 ligameccsen 44 találatot ért el. Eredményességével a fekete-kékek egy csapásra a bajnokesélyesek közé kerültek. 1928-ban a politika átneveztette az egyesületet, s lett belőle AS Ambrosiana. A 19 éves ifjú a profi karrierje kezdetéig kénytelen volt dolgozni. Ám leginkább a futballhoz értett: hivatásosként a 33 bajnokin szerzett 31 találatával az első gólkirályi cím birtokosa lett, tetejébe csapatával megnyerte az első, egységes olasz bajnokságot (1929–1930). Nem voltak már megélhetési gondjai!

Amikor a portyázó Hungária Milánóban – 8000 néző előtt – 3:2-re megverte az Ambrosianát, a vendéglátók részéről elsőként Meazza küldte Ujvári kapujába a labdát. *(Nemzeti Sport 1929. december 27.)*

Genovában, egy bajnoki mérkőzés alatt 3:0-ra vezetett a hazai gárda, amikor leszakadt a tribün. Csak rövid megszakítás után folytathatták a játékot, és akkor Meazza mesterhármassal egyenlített (3:3).

Villámgyors volt, a labdát vezetve a 100 métert 12 másodperc alatt futotta le. „Ha szöges cipőt húz, klasszis vágtázó válik belőle." *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)* Idehaza egyébként „az olasz Takács II-ként" emlegették. *(Nemzeti Sport 1930. június 27.)* Kuriózum továbbá, hogy 1936-ig az Interben, majd az Ambrosiana-Interben is csupán magyar edzői voltak. Sorrendben: Weisz Árpád, Tóth-Potya István, újból Weisz Árpád, aztán Feldmann Gyula.

1930. február 9-én ,a svájciak ellen Rómában 4:2-re megnyert mérkőzésen bemutatkozott a válogatottban. Nem volt elfogódott, a 37. és a 39. percben is bevette Pasche hálóját. A vendégek a 19. percre 2:0-ra elhúztak, innét fordítottak húsz perc leforgása alatt a hazaiak, kialakítva a végeredményt. *(Nemzeti Sport 1930. február 10.)*

„Orsi, Magnozzi, Meazza, Ferrari és Costantino, ez az öt név, amelyet a »nagy csatársor« csírájának tartanak, s különösen az Ambrosiana-beli Meazza láttára, aki még jóval innen van a húsz esztendőn, csillantak fel az olasz futballszakértők szemei." *(Nemzeti Sport 1930. február 16.)*

A németek ellen Frankfurtban „a fiatal center" rúgta a második gólt (2:0). *(Nemzeti Sport 1930. március 3.)* „(…) a fiatalabb nemzedék tagja (…) s csak háromszor volt még tagja a nemzeti együttesnek. Az utóbbi idők kísérletei vitték előre, de nem tartják teljes értékű centernek." *(Nemzeti Sport 1930. május 7.)*

Sokszor dicsérték, másszor viszont bírálták. De hisz éppen ez az ítészek dolga! „(…) nem a ravaszul elgondolt irányítás embere, annál okosabban dolgozik a helyzetek kidolgozásán és kihasználásán. Nagyszerűen tud lyukra állni, és ez manapság igen értékes képesség." *(Nemzeti Sport 1930. május 12.)* Meg sem említik ugyanakkor, hogy klasszikus mesterhármast ért el az Üllői úti magyar–olaszon, amely az Európa Kupa sorsát volt hivatva eldönteni! Meazza nyilatkozott is: „Ilyen jó napja még nem volt a csapatnak, mint ma. A magyar csapat, amelytől azt reméltem, hogy tanulni fogunk, szomorú csalódás volt a számomra." *(Nemzeti Sport 1930. május 12.)*

„Aki például Meazzánál gyorsabban és jobban vesz át labdát, az csal vagy festi magát. Ez Meazza sikereinek titka" – vont mérleget képességeiről a szakíró. *(Nemzeti Sport 1930. július 27.)*

„Hogy az olasz válogatott csapat olyan nagy eredményeket ért el, azt annak köszönheti, hogy ott volt Meazza, aki megtanulta a három csatárral való támadás művészetét, ebben a stílusban játszotta végig minden bajnoki meccsét, s a válogatottban két olyan szélsőt kapott, mint Costantino és Orsi. A válóga-

tottban az Ambrosiana rendszere érvényesült – tökéletesebb kiadásban." *(Nemzeti Sport 1930. július 29.)* A „taljánok büszkesége" a témáról kifejtette az őt faggató riporternek: „Meg fogják látni, kérem, hogy mi nem játsszuk azt, amit általában »olasz stílusnak« neveznek, azt a hajrázó, rámenő és csak rössölő játékot. A mi játékunk egészen a közép-európai iskola fegyvereit, a taktikát és a kombinációt használja ki. És ami a fő, mi abszolút fairen játszunk! Nézzék majd meg a két szélsőhalfunkat, Rivoltát és Costelazzit, a labdának ezt a két művészét, aki még véletlenül sem ér emberhez játék közben." *(Nemzeti Sport 1930. július 15.)* Másnap a Közép-európai Kupában 4:2-re megverték az Újpestet, és a csatár két gólt vágott Aknainak a Hungária úton. „(…) hozzá képest az újpesti bekkek ólomlábakon jártak (…)" – ironizált a tudósító. *(Nemzeti Sport 1930. július 16.)* Ugyanakkor visszatetsző volt, hogy a vele ütköző Fogl III József békejobbját nem fogadta el. *(Nemzeti Sport 1930. július 22.)* Lombardiában a magyarok nyertek 4:2-re, a házigazdák két találatát újból Meazza könyvelte el. *(Nemzeti Sport 1930. július 21.)* A harmadik meccs Bernben 1:1-re végződött, akkor is szerzett gólt, de ezt a találkozót a gyors sötétedés miatt nem tudták befejezni. Sorsoltak az új helyszínt illetően, és a szerencse nem a „lilákat" pártfogolta. Milánóban, a negyedik összecsapáson 5:3-ra győztek az olaszok, és Peppino négy perc alatt ért el két találatot. A maratoni, négy találkozóból álló sorozaton hétszer volt eredményes. *(Nemzeti Sport 1930. szeptember 15.)* A Közép-európai Kupában összesen 29 gólt könyvelt el, ám bármilyen hihetetlenül hangzik, a kétszeres világbajnok Meazza sohasem nyerte meg ezt a trófeát.

Meazza kétszeres világbajnokként fogadja Lebrun francia köztársasági elnök gratulációját az 1938-as párizsi döntő után

Hogy személyisége mennyire foglalkoztatta korának szurkolóit, példa rá az anekdota: „Volentik Meazzával küzd. Nemigen bír a nagyszerű centerrel. Egy ízben karjánál fogva csípi el. A tribün felhördül. Egy kisfiú a papájához fordul nagy kíváncsisággal:

– Papa, miért fogta meg az a magyar Meazza kezét?

– Jó barátok, fiam – felel naivul a papa.

Két perc sem telik el, Volentik és Meazza úgy ugrik egymásba, mint két párduc. Lehet, hogy barátságból." *(Nemzeti Sport 1930. szeptember 19.)*

1930. október 12-én a Sparta rettentő verést mért Prágában, a Közép-európai Kupában (30 000 drukkere előtt) az Ambrosianára (6:1), miután „Kada fénykorára emlékeztetett, s teljesen ártalmatlanná tette Meazzát." *(Nemzeti Sport 1930. október 13.)* A cseh futballista az első meccsen (2:2) is kikapcsolta a játékból ellenfelét, „aki így nem tudott megfelelően érvényesülni." *(Nemzeti Sport 1930. október 3.)*

Amikor Tóth-Potya István volt a trénere az Ambrosiana csapatánál, Meazzát „Rómába helyezték katonának”, a köpcös misternek pedig anyagi természetű vitája támadt a milánói klub vezetőségével. *(Sporthírlap 1932. július 21.)*

Az 1934-es világbajnokságon sokat köszönhettek a társak a középcsatárnak, mert a spanyolok elleni megismételt negyeddöntőben (az első 1:1-re végződött), Firenzében ő rúgta az egyetlen gólt. Gyakorta kérte a labdát a fedezetektől, betört vele az ellenfél tizenhatosára, olyasféleképpen, ahogyan később Bozsik József tette az Aranycsapatban, de azzal a különbséggel, hogy Meazzánál ezek a hosszú vágták sűrűn úgy végződtek, hogy egymaga fejezte be az akciót. Ahhoz a típushoz tartozott, amelyik képes volt egyedül eldönteni a találkozót.

„(…) a legnagyobb taktikus, a legjobb építő és szervező csatár, aki mellett aranyélete volt a jobbszélsőnek, de még a balszélsőnek is. Munkabírása, fáradhatatlansága páratlan. Emellett gólképessége félelmetes.” *(Csupa foci labdarúgó-magazin)*

Persze, a világbajnoknak is lehettek rosszabbul sikerült fellépései: „Meazza tartózkodó volt. Az első félidőben még megpróbálkozott néhány kitöréssel, de azután láthatólag beletörődött abba, hogy a hozzá lelkiismeretesen ragaszkodó Turay karmai közül nem szabadulhat. Csak a második félidő nagy nyomásában próbált rabságából szabadulni, de kevés sikerrel.” *(Nemzeti Sport 1935. november 25.)*

Az olasz válogatott a hazai közönség üdvrivalgása közepette kivonul első világbajnoki mérkőzésére. A zászlóval Meazza

Máskor újfent a régi fényében tündökölt: „(…) még ma is a kontinens vezető középcsatára abban a stílusban, ahogy a W-formáció szülőatyja azt megálmodta. Gyors, minden mozdulata előre irányul, gólhelyzetek értékesítésére kiváló érzéke van." *(Nemzeti Sport 1936. június 2.)* Aligha csodálkozhatunk a dicséretén, nyertes találatot szerzett a 77. percben a magyar válogatott ellen a Hungária úton (2:1). Négy év múlva írták róla egy visszatekintésben: „Nem lett volna szabad Meazzát úgy kezelni, mint kiégett csillagot, ahogyan a hátvédjeink tették." *(Nemzeti Sport 1940. november 22.)*

A győztes csapatban szerepelt a Közép-Európa – Nyugat-Európa (3:1) mérkőzésen, azonban messze nem az amszterdami volt élete legjobb 90 perce. *(Nemzeti Sport 1937. június 21.)*

Az 1937–1938-as Ambrosiana aranyérmes gárdájában a 30 bajnokiból 26-on jutott szerephez, 20 találatot hozott össze, ami megosztott gólkirályi címet eredményezett.

Az olasz válogatottba „talán csak Meazza beállítása kifogásolható. Kicsit öreg már a fiú." – gonoszkodott a *Nemzeti Sport 1937. április 23-i* számában. Amikor ez az ironikus megjegyzés megjelent, huszonhat és fél éves volt! Ugyanebben a lapban – 72 óra múlva: „(…) Meazza tetszett a legjobban. Ő volt a legagilisabb. Elöl, hátul dolgozott. Passzai elsőrangúak voltak. Másodvirágzását éli." *(Nemzeti Sport 1937. április 26.)* Ha a korabeli újságolvasó csóválgatta a fejét, utólag is meg tudjuk érteni…

Emlékkép az 1938-as vb-elődöntőről. Martim Silveira, a brazil és Giuseppe Meazza, az olasz csapatkapitány parolázik a találkozó előtt

„Nekünk sem volt jó napunk. Ha ma jól játszunk, akkor nagyon elintézzük a magyar csapatot" – jelentette ki az olaszok által Torinóban 2:0-ra megnyert Európa Kupa-mérkőzés lefújása után. *(Nemzeti Sport 1937. április 26.)*

„Meazza – olaszországi jelentés szerint – az Ambrosianából a Milanba lép át a jövő évadban. 500 ezer lírát fizet érte a Milan." *(Nemzeti Sport 1938. március 22.)* Akkor még nem igazolt át, majd csak 1940-ben.

„Még az 1938-as VB-n is csapata legjobbjai közé tartozott." *(Csupa foci labdarúgó-magazin)* Hogy nem három világbajnokságon csillanthatta fel kivételes tudását, abban egy szövetségi döntés a ludas, ugyanis 1930-ban Olaszország nem vett részt az uruguayi tornán.

Meazza a franciaországi Mondial után sem pihent. Ő egyenlített ki a Kispest elleni KK-mérkőzésen 2:2-re. Végül a 0:2-ről fordító hazaiak 4:2-re nyertek. Tömören értékelt: „Nehéz győzelem volt." *(Nemzeti Sport 1938. június 27.)* Az Üllői úton megrendezett visszavágó 40. percében 11-esből talált a piros-feketék kapujába. Az 1:1-es remi után kicsit szabadkozott: „Nagyon meleg volt. Nem erőltettük meg magunkat." *(Nemzeti Sport 1938. július 3.)*

A sérüléséről először egy budapesti díszvacsorán Vittorio Pozzo tett említést. *(Nemzeti Sport 1938. október 4.)* Pár nap múlva pontosított: „(…) akinek a féregnyúlványát operálták ki tegnap.” *(Nemzeti Sport 1938. október 13.)* „Meazza is kidőlt, már az Ambrosianában sem játszik.” *(Nemzeti Sport 1938. november 18.)*

Hamarosan felépült, és 1939. május 18-án csapatkapitányként átvehette az Olasz Kupát, miután Rómában 2:1-re legyőzték érte a Novarát.

Molnár Ignác, a technikai tudása alapján magyar Rastellinek nevezett kiváló edző véleménye: „(…) kapura már nem veszélyes, de passzolni, helyzetet teremteni még most is nagyon tud.” *(Nemzeti Sport 1939. június 16.)*

„(…) az okosan építő összekötő eszményi játékát mutatta” – ismerték el teljesítményét az olaszok 3:1-es budapesti sikerét követően. *(Nemzeti Sport 1939. június 9.)*

1930. május 11. és 1939. június 8. között nyolcszor lépett pályára a válogatottunk ellen, és hatszor járt túl a kapusaink eszén. Hétszer győztek, s csupán egyetlen döntetlent „engedélyeztek” számunkra.

A Squadra Azzurrában 1930. február 9-től 1939. július 20-ig 53-szor játszott, s 33 gólt ért el.

1939 nyarán a lausanne-i *Pro Sport* rangsorolta a kontinens legjobb futballistáit, minden poszton ötöt. A 169 centis, 73 kilós Giuseppe Meazza a jobbösszekötők között az első helyre került. *(Nemzeti Sport 1939. július 21.)*

„Meazza elhagyja az Ambrosianát” – jelentette *Kardos Ede*. Hozzátette, hogy 300 000 lírát emlegetnek az itáliai lapok, habár nem írják, melyik klubba megy. Az Újpest ellen már az állítólagos átigazolása miatt nem szerepeltették. *(Nemzeti Sport 1939. június 20.)* E hír dacára a visszavágón pályára lépett a Megyeri úton, ahol a lilák 3:1-re győztek, és kiverték a feketekékeket a KK-ból. „A csatársorban Meazza időnkint már egészen öregurasan játszott. Így is adott néhány remek, lyukra játszott labdát.” *(Nemzeti Sport 1939. június 26.)*

Akkortájban kezdődött némiképpen titokzatos és ellentmondásos kálváriajárása. Az egyik tréningen összeszólalkozott az edzőjével, majd elhagyta a pályát. Utána levelet írt az egyesület vezetőinek, amely ultimátumot tartalmazott: vagy menesztik a mestert, vagy ő megy. Válaszul a grémium tárgyalásokat kezdett az AS Romával a lázadó átadása ügyében. Erre a sértődött labdarúgó meggondolta magát, bocsánatot kért, és kijelentette, hogy maradni kíván. *(Nemzeti Sport 1939. szeptember 3.)* Ennek ellentmondanak olasz nyelvű forrásokban olvasható utalások, miszerint 1939 nyarán vérrög keletkezett a bal lábában, és ezért állt le.

A magyar sajtóban sokáig semmit sem írtak a trombózisáról, de közölték, hogy „Meazza és Ferrari már előzőleg kiesett a válogatott keretből. Úgy látszik, kiöregedtek.” *(Nemzeti Sport 1939. november 12.)* Egyszerre csak ez a variáció jelent meg: „Meazza lába még mindig nincs rendben. Most Torinóba utazott egy neves orvostanárhoz vizsgálatra és kezelésre.” *(Nemzeti*

Sport 1939. december 10.) Majd szűk három hét múlva megdöbbentő, ám nem biztos, hogy igaz hírt olvashattak az érdeklődők: „(…) mindkét lábán fagyási sebek vannak". *(Nemzeti Sport 1939. december 29.)* „A sebészek megmentették, de az Ambrosianánál lemondtak róla." (*Dénes Tamás–Mácsik Viktor i.m.)* Tény, hogy az 1939–1940-es bajnokcsapatban már egyetlen mérkőzést sem játszott. Az Ambrosiana vezetése közzétette, hogy „szabadlistára került az éppen most újra megoperált Meazza…" *(Nemzeti Sport 1940. július 22.)*

Részlet egy szintetizáló jellegű cikkből: „Két évig volt beteg Meazza. Porcleválással kezdődött a betegsége, majd műtét után megmerevedett a jeles játékos lába. Két évig vizsgálták, operálták, gyógyították az orvosok Meazza lábát, s mindannyian azt mondták, hogy Meazzából már nem lesz labdarúgó. Csak Meazza nem mondott le. Folyton hangoztatta: »Még csak 29 éves vagyok!« Nemrég egy merész műtét után Meazza elhatározta, hogy ha törik, ha szakad, ő újra játszani fog. S a vasakarat újra diadalmaskodott. Meazza nem félt a közönségtől, nem félt semmitől, és ráadásul új egyesület színeiben lépett újra pályára. Azelőtt az Ambrosiana játékosa volt, s most átment a Milanhoz, a másik milánói csapathoz." *(Nemzeti Sport 1941. február 7.)* Az 1941. február 9-én – 30 000 drukker előtt – megtartott derbin sokáig úgy festett, simán nyer az Ambrosiana. Az elején ellépett 2:0-ra, aztán szépített a Milan, majd nyolc perccel a vége előtt Meazza egyenlített. Először játszott a volt kenyéradója ellen (2:2). *(Nemzeti Sport 1941. február 10.)*

A jobbösszekötők rangsorában, az 1940–1941-es bajnokságban csupán az Atalanta labdarúgója, Cominelli előzte meg „a harmadvirágzását élő" Meazzát, aki „súlyos bénulásából kigyógyulva, új csapatában fél idény alatt verekedte ki a második helyet." *(Nemzeti Sport 1941. június 29.)*

Meazza ezúttal a norvégok elleni vb-meccsen keresi a pénzérmét

1942 végén az olasz légierő válogatottjának volt a tagja. *(Nemzeti Sport 1942. december 10.)* Párhuzamosan játszott a „zebráknál”, s „(…) feltámadt a Juventus csatársorában…” *(Nemzeti Sport 1942. december 20.)*

1943 nyarán a kifejezetten katonacsapatok számára kiírt, Coppa Barbesinónak nevezett sorozaton a D. T. Milano támadórészlegét erősítette. *(Nemzeti Sport 1943. július 20.)*

Az 1943–1944-es rendhagyó, háborús bajnokságban 1943 decemberétől a Varesét vezényelte. Legyőzték például a Juventust, s a 4. helyen zártak a Lombardia–Piemont kerületek versengésében. *(Nemzeti Sport 1944. augusztus 7.)*

1945-től 1946-ig a bergamói Atalantában játékos-edzői minőségében még gyakran beszállt futballozni, utána egy szezonon keresztül az Inter játékos-edzője volt. Milánóban a hangsúlyt egyre inkább a szakvezetői munkájára helyezte. Végül 1947-ben vonult vissza.

Hazája élvonalában 443 mérkőzésen 267 gólt szerzett. Kétszer volt olasz bajnok (1929–1930, 1937–1938), egyszer az Olasz Kupa győztese (1938–1939). Háromszor lett olasz gólkirály (1929–1930, 1935–1936, 1937–1938), háromszor a Közép-európai Kupa gólkirálya (1930, 1933 – holtversenyben, 1936). Az olasz válogatott valaha volt második legjobb gólszerzője Gigi Riva után. Az olasz bajnokságok történetének negyedik legeredményesebb játékosa, José Altafinivel holtversenyben.

Edzői pályafutásának további állomáshelyei: Beşiktaş (1949), Pro Patria (1949–1951), olasz szövetségi kapitány (1952–1953), Internazionale (1955–1956 és 1957).

Giuseppe Meazza 1979. augusztus 21-én hunyt el Rapallóban. Bő fél évvel később, 1980. március 3-án róla nevezték el pályafutása legfontosabb stadionját, a milánói San Sirót.

A szemtanú véleménye: „Művész volt. Kétszer láttam őt Budapesten, a második alkalommal – az Üllői úton – viszonylag közelről. Kultúrája volt annak, amit légies könnyedséggel csinált. Mint az itáliai reneszánsz mesterei, csak Meazza nem épületeket, festményeket vagy szobrokat teremtett. És nem a kezével, hanem a lábával alkotott.” *(Kövcze Kálmán, egykori békéscsabai és orosházi motorversenyző visszaemlékezéséből, 1983)*

BILLY MEREDITH

A walesi varázsló

William Henry (Billy) Meredith – a Manchester United történetének első világklasszisa – a Wales észak-keleti részén lévő Chirkben született 1874. július 30-án. A tízgyermekes, nagyon szegény család legfiatalabbja – testvérei közül Sammy nevű bátyja is walesi válogatott lett, különben meg a Stoke Cityt erősítette – első érmét tízesztendősen, egy cselezési versenyen kapta. A kis Billy tizenkét éves koráig járhatott iskolába, utána dolgoznia kellett. A Black Park nevű szénbányában a csilléket vontató pónilovakat hajtotta, majd – a szülei rábeszélésére – a futballt választotta karrierül. 1890 és 1892 között a Chirk csapatában futballozott, de az még nem volt több szórakozásnál, hiszen a legtöbb hozzá hasonló bányászkölyök a ritka szabadidejében a labdát rúgta. Az egyik fivére, Elias mozdonyvezető volt egy vonattársaságnál, neki köszönhetően az öcskös több professzionális találkozót is láthatott, főként az Everton és a Stoke City meccseit.

Billy Meredith 1892 és 1894 között az angol második ligás Northwich Victoria futballistája volt, vele a 7. helyen végzett a gárda, azóta is ez a csúcs az egyesület legendáriumában. A zöld-fehéreknél vált belőle valódi – ám még mindig amatőr státusú – labdarúgó. A Manchester City felfigyelt a tehetségére, és 1894-ben átigazolta. Kezdetben csupán a mérkőzésekre utazott Manchesterbe, közben azonban továbbra is „gályáznia" kellett a bányánál. Az első bajnokiját a Newcastle United ellen vívta (5:4), a másodikat a Newton Heath ellen. (Ebből lett névcserével a Manchester United.)

1895. januártól kereste kenyerét profi futballistaként. Ügyességének, rátermettségének, újító stratégiai gondolkodásmódjának és főként góljainak hála, gyorsan bejátszotta magát a kezdő tizenegybe, s hamarosan a City csapatkapitányává választották. 1904. április 23-án az ő góljával győzték le az égszínkékek 1:0-ra a Bolton Wanderers az FA-kupa döntőjében, amelyet 61 374 néző tekintett meg a Crystal Palace stadionjában. (A szurkolók több mint a fele Manchesterből és környékéről érkezett Londonba.) Ez a City történetében az első értékes trófea.

Aztán 1905-ben beütött a ménkű, 18 hónapra eltiltották. Azzal a váddal illették, hogy az utolsó forduló előtt megpróbálta tíz fonttal megvesztegetni az Aston Villa csapatkapitányát, Alex Leake-t. Bár az ellene felhozottakat nem tudták bizonyítani, mégis elmeszelték. A feldühödött William nem tett lakatot a szájára, nyilvánosságra hozta többek között, hogy a papíron amatőr futballisták heti 6-7 fontot vágnak zsebre, holott legfeljebb négy fontot vehetnének föl.

Amíg állni volt kénytelen, nem kapott fizetést a Citytől, ezért megsértődött, és átment játszani a városi riválisUnitedba. 1906 májusában igazolt át, mégpedig akkor világrekordot jelentő összegért, 500 fontért. Mindenképpen érdekes, hogy a kor egyik legjobb játékosa egy bundabotrányt követően váltott csapatot. Az MU-ban azonban csak 1907. január 1-jétől, az

Billy Meredith a fotós kedvéért minden értékes relikviáját összeszedte

eltiltása felfüggesztése után játszhatott. S mert véletlenek nincsenek, pont az Aston Villa ellen debütálhatott új együttesében. Sandy Turnbull találatával 1:0-ra nyertek, a gólpassz természetesen Billy érdeme volt.

Járt Magyarországon is: 1908. május 24-én a Ferencváros–Manchester United mérkőzésen 7:0-ra diadalmaskodtak az angolok. A Millenárison Meredith két gólt jegyzett, sorrendben a másodikat és a harmadikat. *(Tolnai Világlapja 1908. június)*

A „vörös ördögök" első aranycsapatának sztárjaként 1909-ben FA-kupát szerzett (a Bristol Cityt verték meg érte 1:0-ra), s tagja volt az 1908-ban és 1911-ben a bajnoki címet, 1908-ban és 1911-ben az FA Charity Shieldet begyűjtő alakulatnak is. Bár a háborús években újra a Cityben rugdosta a gólokat (1912-ben tért vissza oda), ellenben az 1919–1920-as és az 1920–1921-es idényben ismét a Unitedot szolgálta. 1921 nyarán játékos-edzőként megint átszerződött a Man Cityhez. 49 éves és 245 napos korában hagyott fel a labdarúgással.

1931-ben visszakerült edzőnek a Man Unitedhoz. Amikor megkérdezték tőle, minek tulajdonítható a hosszú pályafutása, így felelt: „Annak, hogy még három fontot sem kellett orvosokra költenem."

Fura szerzet volt, annyi szent. Feljegyezték róla, hogy szinte mindig fogpiszkáló lógott ki a szájából, úgy is futballozott, sőt állítólag úgy is aludt. Valójában csak a futballhoz értett, a „civil" életben meg még balszerencsésnek is bizonyult. 1909-ben elveszítette minden addig a futballal

keresett pénzét, miután leégett a ruhaboltja. Később vezetett egy pubot, belekóstolt a filmiparba, önmagát alakította a *The Ball of Fortune* című némafilmben. A második világháború előtt és alatt tizenöt éven keresztül működtetett egy kis szállodát.

„Különösen az FA-kupa elnyerésének emlékét tartják azóta is nagy becsben a Unitednál. Meredithnek egyébként óriási tekintélye volt a csapatban: egykori klubtársai, Herbert Burgess, James (Jimmy) Bannister és Alexander (Sandy) Turnbull éppen az ő kedvéért léptek át – a feketepénz fizetése miatt kitört botrányt követő eltiltásuk lejárta után – a Manchester Unitedba. A walesi varázslót nemcsak a klubtársak, hanem az egész akkori futballtársadalom is respektálta: Meredith volt az egyik úttörője a Players' Union, vagyis a játékos-szakszervezet megalapításának, s egyik élharcosa lett annak, hogy a futballisták ne egyezzenek bele abba, hogy heti négy fontban maximálják a fizetésüket. Az átigazolásában döntő szerepe volt Ernest Mangnallnak, aki akkortájban amolyan menedzserszerű pozíciót töltött be." *(Dénes András–Dénes Tamás: Man United)*

A 175 centire nőtt, 78 kilós kiválóság összesen 48 mérkőzésen szerepelt a walesi válogatottban, amellyel kétszer megszerezte a Brit Házibajnokság (British Home Championship) aranyérmét (1906–1907, 1919–1920). Szereplései számával egészen a hatvanas évek elejéig rekordernek számított Walesben, akkor előzte meg Ivor Allchurch. Meredith még ennél is többször játszhatott volna a válogatottban – a szövetség feljegyzései szerint sorozatban 71 mérkőzésre hívták meg –, de klubkötelezettségei miatt jó pár találkozót kénytelen volt lemondani.

A szélső meze, amelyet egy walesi mérkőzésen viselt az 1900-as évek elején, a manchesteri futballmúzeum gyűjteményében

Az első bársonysapkáját 1895. március 16-án (Belfastban 1:1-re végeztek az írekkel), az utolsót 1920-ban, 45 éves és 229 napos korában vehette át! Pályafutása során több mint hétszáz ligamecscset vívott, ebből 303-szor a Manchester United színeiben küldték harcba. Mindent egybevéve 335 összecsapáson viselte a piros-fehérek uniformisát. *(www.manutd.com)*

Alig néhány héttel a müncheni repülőgép-katasztrófa után újból gyászba borult az Old Trafford: 1958. április 19-én a Manchesterhez tartozó Withingtonban elhunyt William Henry Meredith. Emlékét a róla elnevezett tér őrzi Manchesterben.

Vébéezüst, vébéarany – két válogatottal

Luis Felipe Monti 1901. május 15-én született Buenos Airesben. Kezdetben kisebb csapatokban futballozott, az igazi sikert, valamint az argentin bajnoki címet az hozta meg neki, amikor a CA Huracánba igazolt. (Habár csupán négy találkozón kapott ott szerepet.) Még nagyobb ugrást jelentett, hogy átment a San Lorenzóhoz. 1922 és 1930 között 202 mérkőzésen hordta az almagrói piros-kékek trikóját, 40 gólt könyvelt el a fellépésein.

1924. augusztus 10-én debütált hazája nemzeti tizenegyében, Buenos Airesben 0:0 született Uruguay ellen. Bár jól teljesített, a Copa Américára mégsem vitték ki 1924-ben, mert nem tudott magának állandó helyet szorítani a középpályán. 1925-ben és 1926-ban sem játszott a Copán, csak 1927. október 30-án, a dél-amerikai bajnokságon tért vissza a legjobbak közé. Limában megnyerte az Albiceleste a trófeát. 1924. augusztus 10. és 1931. július 4. között összesen 16-szor volt argentin válogatott, a színeiben öt találatot ért el.

Érdekesség, hogy három „világbajnoki" döntőt vívott Uruguayjal szemben, mivel az 1928-as olimpiai finálét Amszterdamban meg kellett ismételni. (A hollandiai tornán mind az öt, argentin érdekeltségű meccsen a küzdőtéren volt, sőt a megismételt döntőben gólt is szerzett.) Különösen bosszantó lehetett, hogy az újrajátszott amszterdami találkozón az uruk első találatát balszélsőjük, Roberto Figueroa nyilvánvaló lesről rúgta. *(Nemzeti Sport 1928. június 15.)* Így 1928-ban a világbajnokságnak nevezett ötkarikás tornán, majd 1930-ban a valóban világbajnoki tornán is ezüstérmet szerzett. 1934-ben Rómában, immár olaszként, közel járt egy újabb nagy torna elvesztéséhez, hiszen a csehszlovákok a 81. percben még 1:0-ra vezettek. Ám az olaszok fordítottak. Mindazonáltal Montiban tiszteljük a földkerekség egyetlen futballistáját, aki két válogatottal is világbajnoki döntőt vívhatott, ráadásul négy éven belül.

Lépjünk vissza az 1928-as ötkarikás játékokhoz! „Fernandez hasznosabb, Monti munkásabb centerhalf"– fogalmazott tömören az ítész. *(Nemzeti Sport 1928. június 11.)* Egyébként az akkor még Luisnak nevezett legény az olimpián először balhalfot játszott, de az USA ellen megsérült Calandra, akit sokan a világ legjobb középfedezetének tartottak, s ezért a belgák ellen Monti húzódott a helyére. *(Nemzeti Sport 1928. június 3.)* José Lago Millán, az argentin csapat edzője ingerülten leszögezte: „Játékosaink – bármit állítsanak is rólunk az irigy emberek – valóságos amatőrök. Mindegyiküknek megvan a rendes foglalkozása és keresete, amiből szépen meg tud élni." *(Nemzeti Sport 1928. június 4.)*

Dr. Mamusich Mihály tudósító meglátogatta a szállodában a megismételt olimpiai finálére készülődő társaságot, neki köszönhetően tudjuk, mit szolgáltak fel a holland pincérek löncsre: ragulevest, kaszinótojást, csirkebecsinálttat, narancsot, banánt és feketekávét. *(Nemzeti Sport 1928. június 12.)*

Esetleges Európába szerződéséről írták – a nemzetközi játékok után: „A legkomolyabban tartja magát az a hír is, hogy Tarasconi és Monti is elhagyja Argentínát, hogy Olaszhonba költözzön mind a kettő." *(Nemzeti Sport 1928. szeptember 28.)* Nos, akkor még nem költözött…

Tagja volt annak az argentin válogatottnak, amelyik 1929. augusztus 10-én 2:0-ra megverte a Dél-Amerikában túrázó Ferencvárost. *(Nemzeti Sport 1929. augusztus 12.)*

Az 1930-as világbajnokságon két gólt szerzett. Az első volt a fontosabb, ugyanis Argentína azzal a találattal győzte le 1:0-ra Franciaországot. (A 81. percben vette be a különben zseniálisan védő Alexis Thépot hálóját.) Másodjára az Egyesült Államok ellen volt eredményes (6:1). Chile ellen (3:1) viszont botrányba keveredett. „Argentína csatársora ragyogóan dolgozott, védelme azonban meglepően bizonytalan volt. A bizonytalanságot a centerhalf – Monti – durvasággal igyekezett eréllyé változtatni, ami az első félidőben általános felfordulást vont maga után. Monti pofont kapott, amit visszaadott, a verekedésbe egyre több és több játékos avatkozott bele, úgyhogy percek alatt az egész pályát pofozkodó, bokszoló jelenetek élénkítettek. Langenus bíró nagy nehézségek árán kibékítette az ellenfeleket, de általános elképedésre senkit sem állított ki." *(Nemzeti Sport 1930. július 23.)*

A montevideói döntő előtt Luisito halálos fenyegetést kapott, ám ez nem viselte meg túlzottan.

1931. július 4-én játszott utoljára az argentin válogatottban, Buenos Airesben 1:1 született Paraguay ellen. Hamarosan 150 ezer lírás ajánlatot kapott a Juventustól, de nem akart Itáliába igazolni. Aztán Argentínában megszüntették a profizmust, és sok játékost ez a verdikt arra késztetett, hogy pénzkeresés céljából külföldi egyesülethez csatlakozzon. A San Lorenzo nem akarta elengedni Európába, ezért Monti átigazolt a városi rivális, tehát ugyancsak Buenos Aires-i Club Sportivo Palermóhoz. Ott már nem gördítettek akadályt a távozása elé. 1931 áprilisában, néhány héttel a 30. születésnapja előtt Európába, a Juventushoz igazolt. A torinói klubnál a grémium kifogásolta, hogy nincs megfelelő fizikai állapotban. Türelmi időt kért, s rövidesen megint úgy edzett, akár a megszállott. Néhány hét alatt újból jó kondícióba hozta magát, s akkor visszanyerte a bizalmat. 1931. szeptember 20-án debütált az olasz élvonalban, s az első pillanattól fogva erős támasza volt a Juventusnak. Kihasználta atletikus adottságait, gyakran lépett oda határozottabban az ellenfelének. Beceneve, a Doble Ancho (Dupla Széles) a testalkatára, hatalmas vállaira, medveerejére utal, ámbátor a források szerint egyáltalán nem

volt magas, sem nagydarab (167 cm, 76 kg). A középpályát mégis úgy uralta, akár a sarokbástya a várfalakat.

1932. november 27-én, 31 és fél évesen láthatták őt először a Squadra Azzurrában, akkorra már a spanyol Luis keresztnevéből átmenetileg Luigi lett. 4:2-re nyertek az olaszok Milánóban a magyar válogatott ellen.

A honosítási eljárás a következőképpen ment végbe: „Az olasz naturalizálási törvények (…) kimondják, hogy ha külföldön élnek is a szülők, és külföldi állampolgár is már a gyermek, ha a szülők olaszok voltak, rögtön honosítható az illető Olaszországban, csak a katonai szolgálatnak kell eleget tennie. Ami pedig legtöbbnyire csak abból áll, hogy megjelenik a sorozóbizottság előtt és kiszuperálják." *(Nemzeti Sport 1930. március 4.)* Elképzeljük, amint a tisztiorvos ránéz a jókötésű, az egészségtől majd' kicsattanó Luisitóra, aztán habozás nélkül odafirkálja a papírjára, hogy „fizikailag alkalmatlan"…

Berkessy Elemér, a Ferencváros válogatott védője gúnyosan beszélt az oriundókról: „Ezek az argentinok és uruguayiak ma áthajóznak Olaszországba, és holnap már játszanak is az olasz válogatottban. Vagy öten-hatan. Négy éve már, hogy ezekkel az »állampolgárokkal« verik halomra az olaszok egész Európát." *(Nemzeti Sport 1935. október 13.)* Argentínában egyébként portenóknak nevezték azokat, akik Európából vándoroltak át Dél-Amerikába, az utódaik ellenben már a szubkontinensen születtek.

Monti az argentin és az olasz válogatott mezében

Monti a játékvezetőkkel szemben igen kritikus volt, amit az akkori bírók nemigen viseltek el. Különben is többen arrogánsnak tartották: „kíméletlen, kellemetlen centerölő volt." *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)* Mások szerint – legalábbis a pályán – nem volt arrogáns, egyszerűen, sallangmentesen és szerényen futballozott. Kíméletlen legfeljebb a lövése volt, a szabadrúgásokat távolról is kegyetlenül és pontosan ágyúzta kapura.

1934. november 14-én Londonban, a Highbury-stadionban az angol középcsatár, Ted Drake a 4. percben eltörte a lábát, az olaszoknak emiatt a mérkőzés nagy részében tíz emberrel kellett játszaniuk. Montinak muszáj volt hosszú heteket kihagynia, ám nem adta fel, a felépülése után visszatért a Juventusba, s rövid időre a válogatottba is. Két évvel később kupagyőzelemre és bajnoki

ezüstéremig vezette a „zebrákat". A városi riválisTorino ellen a kupafinálé mindkét felvonásán (3:1, 2:1) végig a küzdők között robotolt.

Noha tényleg elnyűhetetlennek bizonyult, olykor mégis a tudása alatt teljesített, mint például a mieink elleni, milánói válogatott meccsen (2:2). „(...) ugyan még mindig oszlop, szilárdan áll a lábán és keményen rombol, most azonban láttunk tőle pontatlan leadásokat is." *(Nemzeti Sport 1935. november 25.)*

A Juventusszal 1931 és 1935 között zsinórban négy aranyérmet nyert. A fehér-fekete csíkosak ebben a korszakukban 132 bajnokit vívtak, Monti 116-on jutott szóhoz és tizenkétszer volt eredményes. 1932. november 27. és 1936. április 5. között 18-szor viselte az olasz válogatott szerelését, s egy találattal segítette.

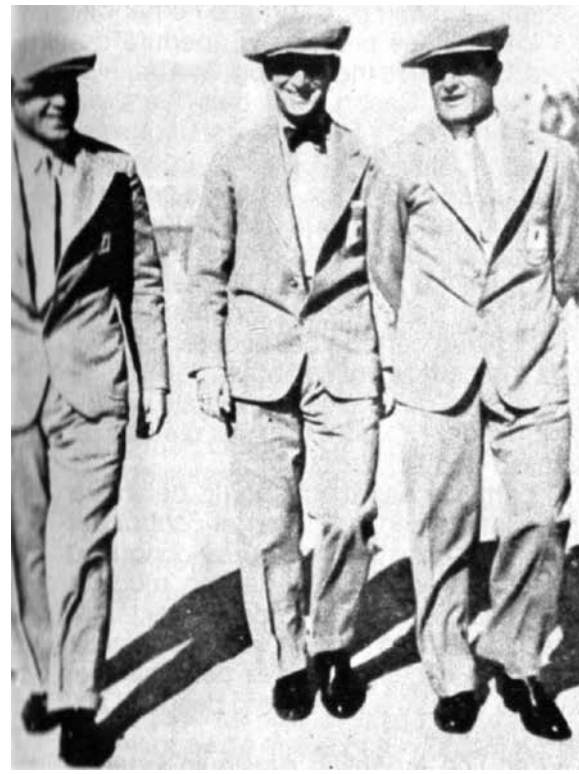

Három argentin vb-ezüstérmes Montevideóban: Roberto Cherro, Mario Evaristo és Luisito Monti

„(...) most írta alá újabb szerződését a Juventushoz. A szerződés 150 000 líra jövedelmet biztosít a 35 éves középfedezetnek a jövő szezonban. Monti egyébként szabadságát hazájában, Argentínában töltötte feleségével és gyermekével együtt. Ez nem volna olyan különlegesség, de az már érdeklődésre tarthat számot, hogy az összes költségeket a Juventus fedezte. Ritka gavalléria..." *(Nemzeti Sport 1936. július 12.)*

„Mesélik, hogy a sokszoros olasz bajnok, a Juventus megválik híres középfedezetétől, Montitól (...), aki az Ambrosianához megy edzőnek és játékosnak." *(Nemzeti Sport 1937. május 21.)* Akárkik is „mesélték" ezt, igen rosszul informálták őket, mert „(...) mégis marad a Juventusnál. A dél-amerikai középfedezetről több átlépési hír jelent meg a világsajtóban. Az Ambrosiana, majd egy dél-franciaországi klub került szóba vele kapcsolatban. Most már eldőlt Monti sorsa: marad!" *(Nemzeti Sport 1937. július 29.)*

A Hungária fölött aratott 6:1-es KK-diadal egyik főszereplője volt. „Egyénileg Monti tűnt ki leginkább. Ez a veterán harcos a Juventus legjobb embere." *(Nemzeti Sport 1938. július 4.)* Ugyanakkor az igazsághoz tartozik, hogy egy héttel korábban Turay József „alaposan fölülmúlta" Budapesten (3:3). *(Nemzeti Sport 1938. június 27.)* Aztán a Ferencváros kiütötte a Juvét a sorozatból, a kinti minimális veresége (2:3) után az Üllői úton 2:0-ra győzni tudott ellene. „Mindenesetre csodálatra méltó Monti, a 38 éves fedezet, aki korának terhét bámulatos frissességgel hordozza, nagy tudásának és rutinjának teljes tárházát csillogtatni tudta most is, és csak a legutolsó percekben tűntek elő – korának hátrányai." *(Nemzeti Sport 1938.*

augusztus 1.) Itt ékeljük közbe, a piemontiak pesti veresége után az olasz szövetség részéről Giorgio Vaccaro tábornok kijelentette, hogy a továbbiakban egyáltalán nem „hajlandóak olyan magyar csapat ellen kiállni, amelyben Toldi játszik (...) legyen az válogatott vagy klubcsapat." *(Nemzeti Sport 1938. augusztus 18.)* Nem ették forrón a kását, tizenegy hónap múlva Toldi Géza négyszer talált a Bologna FC hálójába a Közép-európai Kupa elődöntőjében... *(Nemzeti Sport 1939. július 17.)*

Monti harmincnyolc évesen vonult vissza, hogy a kispadon folytassa pályafutását. „Jelenleg a Triestina edzője." *(Nemzeti Sport 1939. december 29.)* A Juventusban 225 bajnokin 19 gólt, az Olasz Kupában 12 mérkőzésén 1 gólt, a Közép-európai Kupában 24 meccsen 2 gólt szerzett. Mindent egybevéve 261/22-es mutatót produkált Torinóban.

„Monti lett a Juventus edzője". Egykori válogatott társát, Giovanni Ferrarit váltotta a torinóiaknál. *(Nemzeti Sport 1942. február 13.)*

A II. világháború után hazatért Argentínába, a Huracánnál helyezkedett el trénerként. Hamarosan összeveszett a vezetőséggel, mikor keresetlen szavakkal elmagyarázta a főnökeinek a sportág lényegét. Nem örültek amazok a kioktatásnak, s akkor szétváltak az útjaik. Montit annyira felbosszantotta az eset, hogy végleg szakított a labdarúgással, és a fővároshoz közeli Escobar nevű településen virágtermesztéssel foglalkozott. Ott is hunyt el 1983. szeptember 9-én, szívproblémák következtében.

„Kiemelkedő klasszist képviselt azon a poszton, amelynek ellátása (...) igen nehéz feladat volt, mert tisztában kellett lenni a védekezés minden csínjával (...), de ugyanúgy a támadásindítás ezernyi variációjával is." *(Labdarúgás 1979 – Őszi magazin)*

Már az maga volt a kikristályosodott csoda, hogy „krisztusi korban" lett világbajnok, és még 35 évesen is válogatott tudott lenni. Tette mindezt abban időszakban, amelyben a 28-30 esztendős labdarúgókat öregnek titulálták!

Pályafutásának klubjai – futballistaként: Club Santos Lugares (1915), Club General Mitre (1916–1920), CA Huracán (1921), Boca Juniors (1922), San Lorenzo de Almagro (1922–1930), CS Palermo (1931), Juventus (1931–1939).

Sikerei: argentin bajnok (1923, 1924, 1927), olasz bajnok (1931–1932, 1932–1933, 1933–1934, 1934–1935). Olasz Kupa-győztes (1937–1938). Világbajnok (1934), világbajnoki ezüstérmes (1930). A Copa América nyertese (1927). Olimpiai ezüstérmes (1928), a Svehla Kupa, azaz az Európa Kupa győztese (1935). 1930-ban és 1934-ben is bekerült a világbajnokság álomtizenegyébe.

Edzői karrierjének állomáshelyei: Triestina (1939–1940), Pisa SC (1940–1941), Juventus (1940–1941, ifjúsági), Varese (1942–1943, megnyerte vele a Serie C1-et), Juventus (1942–1943), Varese (1944), Fossanese (1945–1946), Atalanta (1945–1946), Vigevano (1947), CA Huracán (1947–1948), Pisa Calcio (1949–1950).

JOSÉ NASAZZI

Kapitányságra teremtetett

José Nasazzi Yarza 1901. május 24-én született Montevideóban. Viszonylag későn kezdett el futballozni, és még húszévesen is egy alsóbb osztályú egyesület keretéhez tartozott. 1922-ben a CA Bella Vista csapatához igazolt, ott aztán megmutathatta igazi tudását. 1923. november 4-én debütált a nagyválogatottban, Paraguay ellen Montevideóban. Azon a napon még senki sem sejthette, hogy a 182 centi magas, 85 kilós védő veszi át a legendás José Benincasa helyét, és 1936. november 20-ig további negyven alkalommal ölti majd magára hazája nemzeti tizenegyének felszerelését.

Az 1924-es olimpián az égszínkék mezes gárda mind az öt mérkőzésén jobbhátvédet játszott. S hogy mennyire értékelték odahaza a „világbajnoki címet" (mindkét olimpiai bajnokságot így definiálta a korabeli sajtó), arról az ország miniszterelnöke kijelentette, hogy „a futballcsapatuk nemzetközi sikereinek az uruguayiak közgazdasági szempontból is többet köszönhetnek, mint egész diplomáciájuknak". *(Nemzeti Sport 1927. április 1.)* Az efféle túlzó retorika egyáltalán nem állt távol a személyiségüktől, amikor a Peñarol kikapott Bécsben az osztrák válogatottól 3:1-re, a dél-amerikaiak bécsi nagykövete ezzel a magyarázattal rukkolt elő: „Nagyon irritálta a Penarol csapatát, hogy nem engedték saját labdával játszani. Az itteni labda szokatlanul nehéz volt a mieinknek." *(Nemzeti Sport 1927. április 4.)*

1925-ben Nasazzi kölcsönjátékosként a Club Nacionallal európai turnén vett részt. Remek teljesítménye annál inkább meglepő volt, mert a Bella Vista csak 1926-ban jutott fel az uruguayi első osztályba, bár az is igaz, hogy ugyanabban az esztendőben ő már a válogatottal

A csapatkapitány Nasazzi (balra) és a társak köszöntik a közönséget az 1924-es párizsi olimpián

harmadjára nyerte meg a Copa Américát. 1927-ben nem szerepelt a tornán, hiányában el is veszítette a címvédő a trónusát. A következő évben ellenben az El Gran Capitán (A Nagy Kapitány) játszott Amszterdamban, az olimpiai döntőben, amelyet sikerrel vívtak meg.

Uruguay 1928-as kerete 32 labdarúgóból állt, „közülük kilencen szerepeltek a párizsi olimpián aranyat szerző csapatban is: Mazzali, Nasazzi, Arispe, Andrade, S. Urdinarán, Petrone, Castro, Cea és Scarone". *(Nemzeti Sport 1928. február 8.)* Megjegyzés: Héctor Castro, „a vágott karú csatár" *(Nemzeti Sport 1928. június 12.)*, akinek a jobb kezét könyöknél amputálták, nem vett részt az 1924-es tornán. A többiek kétszeres olimpiai bajnokok lettek. (Rajtuk kívül ezt a futballban csupán Arthur Berry és Vivian Woodward, Novák Dezső és Javier Mascherano mondhatta-mondhatja el magáról. A brit kapus, Ronald Bebner vagy Dunai II Antal kerettag volt élete első tornáján, de ott nem játszott, aztán a következőn nyert.)

A kapitány itt is megtartotta a három lépés távolságot

Az óvilági média nagy érdeklődéssel várta, majd követte nyomon az uruk érkezését, a mindennapjait. Egyik „haditudósítás" a másik után látott napvilágot róluk. „A Le Havre-ban partra szállt, s ott a városi csapat ellen 6:0-ra győző uruguayi olimpiai futballcsapat már a párisi főhadiszálláson tartózkodik." *(Nemzeti Sport 1928. május 4.)* „A hátvéd Nasazzi olyan orrtömeggel rendelkezik például, hogy azzal még Major karikatúrája sem bír megbirkózni." *(Nemzeti Sport 1928. május*

16.) Megjegyzés: Major (Markbreiter) Henrik, a kor kitűnő grafikusa mindegyik uruguayi sztárról készített rajzokat.

Talán a XXI. század olvasója számára sem érdektelen a „világbajnokok" villásreggelije: disznósajtot, tükörtojást és pohár sört szervíroztak a pincérek. *(Nemzeti Sport 1928. június 1.)* Vajon mit szolgálhattak föl nekik ebédre?

Nasazzi kellemetlen emléket is őrzött az ötkarikás játékokról, ugyanis Németország ellen (4:1) az egyiptomi bíró, Juszuf Mohamed kiállította. A 86. percben Hofmann térden rúgta, válaszul a sértett estében nyakon bokszolta az ellenfelét. A játékvezető mindkettőt leküldte, ám Nasazzi nem tudott lemenni, úgy kellett a vérző térdével öltözőbe vinni. *(Nemzeti Sport 1928. június 4.)* Az olaszok elleni elődöntőt kihagyta, azonban nem eltiltás, hanem az említett térdsérülése miatt. Miért nem függesztették fel? Mert a „(…) kiállítása nem szabályügy, hanem inkább becsületügyi elbírálás alá tartozik. Mint ilyen üggyel, az olimpiai torna rendezőbizottsága foglalkozik első fokon, fellebbezés után pedig a holland, majd pedig a Nemzetközi Olimpiai Biztosság elé tartozik." Végül a FIFA intézőbizottsága a két renitens dolgát az illető országok szövetségeire bízta. Az illetékesek bolondok lettek volna elmeszelni őket, s a Celeste szellemi vezére természetesen ott volt a végjátékban. *(Nemzeti Sport 1928. június 5.)* Úgy tettek vele az uruguayi vezetők, mint 1954-ben a svájci világbajnokságon, éppen az uruk elleni meccs előtt a magyarok Bozsik Józseffel.

José Nasazzi (José Andradéval együtt) lényegében három olimpiai döntőt vívott, viszont „csupán" két aranyérem került a nyakába. Ez úgy lehetséges, hogy az 1928-as amszterdami finálét Argentínával szemben meg kellett ismételni (1:1 és 2:1). A holland fővárosban ő volt a gárda csapatkapitánya (innét az egyik beceneve: El Gran Capitán, sőt, az 1924-es olimpián, majd az 1930-as világbajnokságon is ő volt a „csk"), a németalföldi sorozaton négy mérkőzésen jutott szóhoz. A honi sajtó megdicsérte: „a legjobb hátvédpár kétségkívül az uruguayi Nasazzi-Arispe kettős volt, utána azonban nyomban a Rosetta-Calligaris pár következett. Az uruguayiakon látszott a hosszú iskolázottság és a sok tapasztalat.

Hiszen Párisban is együtt működtek már." *(Nemzeti Sport 1928. július 3.)* Ugyanakkor stílusukról idehaza kritikus megjegyzések is elhangzottak: „Ma is áll, hogy Uruguay technikában és gyorsaságban utolérhetetlen. Összjátékuk bámulatosan precíz, de csupa sablon. Az ötleteket és a szellemes fordulatokat, amik nélkül közép-európai szem számára nem is lehet igazi a futball, alig láthattunk Dél-Amerika gyöngyeitől. Lövésben sem nagyok a párisi világbajnokok (...)." (*Nemzeti Sport 1928. június 1.)*

Az első valódi világbajnokságra pazar körülmények között készülhettek a világoskék ingesek. „(...) a játékosok üdülőhelyéül a tengerészeti minisztérium egy remek villát bocsátott a tengerparton a rendelkezésükre." *(Nemzeti Sport 1930. március 24.)*

Az El Mariscal (A Marsall – így is szólították) nagyon gyors, határozott, temperamentumos és kiválóan fejelő védő volt. Fizikai és pszichikai erejét szerte a futballvilágban megcsodálták. Mesteri taktikai érzéke, labdabiztossága és mozgékonysága miatt, annak ellenére, hogy izmos és nagytestű volt, csatárt szintén tudott játszani. Gyakran a védelem közepére húzódva is remekelt, kitűnő érzékkel állította lesre az ellenfél támadóit. Emlékezetes párharcokat vívtak vele az argentin sztárok, főként Raimundo Orsi és Manuel Ferreira.

Az 1929-es Dél-Amerika-bajnokság döntője előtt Manuel „Nolo" Ferreira és José Nasazzi vezeti ki az argentin, illetve az uruguayi válogatottat

1930. július 30-án az El Terrible (A Rettenetes – így leginkább a riválisok emlegették) vehette át az első hivatalosan világbajnokságot nyert csapat kapitányaként a kupát Jules Rimet FIFA-elnöktől. A kiváló labdarúgót utóbb kitüntették, az Uruguay nemzeti hőse érdemrendet adományozták neki. *(Új Szó 1974. február 3.)*

A magyar sportlapban „Uruguay harmadik világbajnokságáról" jelent meg beszámoló. *(Nemzeti Sport 1930. augusztus 1.)* Éppenséggel tényleg lehetett volna belőle kétszeres világbajnok is, ha Uruguay nem sértődik meg az európaiak érdektelensége miatt, és elküldi csapatát az olaszországi tornára. Érdekesség, hogy Nasazzi sohasem szerződött át az öreg kontinensre légiósnak, akárcsak José Andrade, hanem amikor bevezették hazájában a professzionalizmust, akkor klubot váltott, és a Nacionallal, már a harmincas éveiben járva, kétszer (1933-ban és 1934-ben) megnyerte a bajnoki aranyat. Ott is zárta le sikeres pályafutását, amelynek során a Barrio Escriu FC Minas (?–?), a Centro Atlético Lito (1918–1920), a Club Rolando Moor Montevideo (1921), a Club Atlético Bella Vista Montevideo (1922–1932) és a Club Nacional de Football Montevideo (1933–1937) soraiban játszott. Az uruguayi válogatott színeiben világbajnok (1930), olimpiai bajnok (1924, 1928), a Copa América győztese (1923, 1924, 1926, 1935), a Copa América bronzérmese (1929), illetve a világbajnokság legjobb játékosa (1930) és a Copa América legjobb játékosa (1923, 1935) lett. A Nacional gárdájával Uruguay bajnokságának ezüstérmese (1935, 1936) is volt.

„Erőteljes alakjával, kitűnő fejjátékával a Lóránt Gyula-szerű középhátvédek alaptípusa (…) volt." *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)*

Az El Gran Capitán 1942 és 1945 között az uruguayi válogatott szövetségi kapitányaként tevékenykedett, és sportújságíróként is nevet szerzett magának a nemzetközi sajtóban. Súlya volt szavainak, hisz már a mindenkori edzői is odafigyeltek véleményére.

José Nasazzi 1968. június 17-én halt meg a szülővárosában. Napjainkban a CA Bella Vista stadionja az ő nevét viseli.

Nasazzi és Ferreira az 1930-as vb-döntő előtt

OLDŘICH NEJEDLÝ

Az Oldalkocsis Gólvadászból vb-gólkirály lett

Oldřich Nejedlý 1909. december 26-án született 70 kilométerre Prágától, egy Žebrák nevű apró településen, ami akkor az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozott. A szülőfalujában kezdett megismerkedni a labdarúgás rejtelmeivel. Tizenöt évesen már az első csapatnál vették számításba. 1927-ben néhány hónapig Košiřében játszott, majd utána visszatért nevelőklubjába. Tizennyolc évesen került a profi második ligás SK Rakovníkhoz, ahol sokat fejlődött. Kitűnően passzolt, az előkészítésben és a befejezésben is jeleskedett. A több mint két év alatt, amíg Rakovníkban futballozott, a szüleinél lakott Žebrákban. Állandóan ingázott a két település között, motorkerékpárral hordták a meccsekre és az edzésekre, ezért kapta az Oldalkocsis Gólvadász becenevet.

21 évesen 20 000 koronáért ment át a Spartába. A bordó-fehéreknél az első pillanatoktól fogva rajongtak érte a szurkolók. Hat héttel később, 1931. június 14-én góllal debütált a válogatottban, pedig addigra csupán két első ligás bajnokit vívott. (Varsóban 4:0-ra győztek a csehszlovákok.) A második válogatottságára csak 1932-ben került a sor, de két hónap múlva már a nemzeti tizenegyben is kedvencnek számított, ahol többször középcsatárként vetették be. Ez azért érdekes, mert a klubjában ezt a posztot a belga sztár, Raymond Braine töltötte be.

Nejedlý az első szezonjában bajnok lett a Spartával. Kivette részét az aranyéremből, 13 góljával a 4. helyen végzett a góllövőlistán. A következő évadokban is előkelő helyeken zárt a gólvadászok versenyében, 19, illetve 14 találatával a harmadik, illetve az ötödik helyet érte el. Fontos szempont, hogy nála nemcsak a találatainak számát kell figyelembe venni, hanem a ragyogó passzait, valamint a remek összjátékát is, miután ezek voltak a valódi erősségei.

Az 1934-es világbajnokságon öt találattal a torna gólkirálya lett. A románok és a svájciak ellen is győztes gólt szerzett (2:1 és 3:2). Az elődöntőben jószerével egyedül verte meg Németországot (3:1), mindháromszor ő talált a későbbi bronzérmesek kapujába. Az olaszok elleni döntőben ellenben nem tudott eredményes lenni.

„(…) Semmi különöset nem mutatott, bár sok jó labdát adott Braine-nek" – kritizálták a Sparta a Ferencváros fölött aratott 3:0-s KK-sikere után. Pedig általában mutatta magát, könnyen helyzetbe tudott kerülni. Rendre elkérte és alapjában véve jól kezelte a labdát. *(Nemzeti Sport 1935. szeptember 16.)*

A Phöbus elleni prágai KK-meccsen viszont igencsak kitett magáért, kétszer is bevette Csikós hálóját. 5:2-re győztek a spartakisták. *(Nemzeti Sport 1936. június 21.)* A visszavágón a sárga-kék újpestiek ledogozták a hátrányukat, már 4:1-re vezettek, aztán a 89. percben nagyot hibáztak, üresen hagyták Nejedlýt, aki „egy méterről fejjel a jobb felső sarokba csúsztatja a labdát (4:2)." *(Nemzeti Sport 1936. június 28.)*

1936. szeptember 6-án megnyerhette volna Bécsben az Austria–Sparta KK-döntőt, de a befejezés előtt pár perccel, négy lépésre a kaputól, tiszta helyzetben Zöhrerbe vágta a labdát.

Maradt a 0:0. *(Nemzeti Sport 1936. szeptember 7.)* Egy hét múlva Prágában az osztrákok 1:0-ra győzni tudtak s hazavitték a patinás serleget. *(Nemzeti Sport 1936. szeptember 14.)*

A Közép-Európa–Nyugat-Európa (3:1) mérkőzésen, amelyet Amszterdamban 70 000 néző tekintett meg, a 75. percben Nejedlý 12 méterről bombázott a német Jakob kapujába. Három magyar csapattársa is volt, Lázár Gyula, Sas Ferenc és dr. Sárosi György. *(Nemzeti Sport 1937. június 21.)*

Amikor a filmszínésznek sem utolsó belga center *(Nemzeti Sport 1941. március 7.)*, Raymond Braine 1937 januárjában elhagyta a Spartát, Nejedlý került a posztjára. *(Nemzeti Sport 1937. augusztus 15.)*

A 8:3-as csehszlovák vereséget hozó budapesti találkozón a vendégek egyik gólját ő szerezte. (Odahaza duplán gyászolhattak: a kudarcukat és Tomáš Masarykot, a volt köztársasági elnöküket.) Idézünk a tudósításból: „A csatársor volt a legjobb csapatrész. Érdekes taktikával – négycsatáros játékkal – operált ez a sor. Nejedly kissé hátra maradt, és ő volt a sor tulajdonképpeni irányítója. Tegyük mindjárt hozzá: pompás irányítója. Ez azonban máskor is így szokott lenni." *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 20.)*

1937. december 1-jén, szenzációs mérkőzésen Anglia 5:4-re legyőzte Csehszlovákiát a White Hart Lane-en. 2:4-nél az addig jószerével láthatatlan Nejedlý összekapta magát, és negyedóra leforgása alatt kiegyenlített. Pechére a hazaiak lábában még volt egy gól. *(Nemzeti Sport 1937. december 2.)*

A csehszlovák válogatott egy 1937-es, románok elleni mérkőzésen. Balról: Plánička, Puč, Faczinek, Burgr, Nejedlý, Průcha, Koštálek, Čtyřoký, Ludl, Kopecký, Řitička

1938. március 23-án tíz perc alatt mesterhármast vágott Angyalnak Prágában, a Csehszlovákia–Nemzeti SC (8:0) előkészületin. Az anschluss miatti feszült politikai helyzetben a tréningmeccs alatt légvédelmi gyakorlatot tartottak, az 5000 néző köteles volt a tribünök alá, míg a bírók és a labdarúgók az öltözőbe vonulni. *(Nemzeti Sport 1938. március 24.)*

Oldának (a barátai így szólították) is kijutott a bírálatokból a szégyenteljes bázeli 0:4 után. A „svájci henger" az 1938. április 3-án vívott barátságos 90 percen maga alá gyűrte a csehszlovák válogatottat. A prágai lapok úgy vélték, „csak az ifjúság bevonása hozhat javulást". *(Nemzeti Sport 1938. április 7.)*

Hamar sikerült feledtetni a híveikkel a blamát, 1938. április 24-én 6:0-ra elverték Bulgáriát világbajnoki selejtezőn. Nejedlý a második félidőben kétszer is bevette Maznikov kapuját. Mivel előző évben 1:1-re végeztek Szófiában, Csehszlovákia kvalifikálta magát a franciaországi tornára. *(Nemzeti Sport 1938. április 25.)*

Az 1938-as világbajnokságon, Csehszlovákia első mérkőzésén két gólt szerzett a hollandok ellen a hosszabbításban (3:0) *(Nemzeti Sport 1938. június 7.)*, majd ő egyenlítette ki az akkor már – kiállítás és sérülés miatt – kilenc emberrel játszó brazilok vezető gólját. Tizenegyesből talált a hálójukba. *(Nemzeti Sport 1938. június 13.)* A megismételt mérkőzésen lábsérülése miatt nem léphetett pályára.

A csehszlovák válogatottban 1931. június 14. és 1938. december 4. között 43 találkozón 28-szor volt eredményes. *(nv.fotbal.cz/reprezentace)*

A magyar válogatott ellen nem igazán jött ki neki a lépés. 1932. március 20. és 1937. szeptember 19. között mindig, háromszor is vesztes gárdában szerepelt. Egyetlen találatában sem telt sok öröme, a Sárosi hét góljáról emlékezetes, 8:3-as meccsen lőtte a Hungária úton.

Habár jól játszott, mégis negatív szereplője lett a Sparta–Genoa 1893 KK-találkozónak, hisz a második félidő elején Agostini kivédte „az erős és sarokra tartó lövését". *(Nemzeti Sport 1938. július 4.)* Az igazsághoz tartozik, hogy egy héttel korábban megzörgette a „griffmadarak" hálóját, de Liguriában 4:2-re veszítettek a bordó-fehérek. *(Nemzeti Sport 1938. június 27.)*

A Sparta 3:2-es Közép-európai Kupa-sikere után írták róla, hogy „valamivel halványabb volt. A remek gólért azonban meg kell dicsérni". *(Nemzeti Sport 1939. június 18.)* Már csak azért is járt neki a dicséret, mert azzal a „remekkel" nyertek az Üllői úton. Lelkesen ünnepelték a Café Paris-ban, ami az egyesület labdarúgóinak, vezetőinek és szimpatizánsainak tanyája volt Prágában. A visszavágóra „feltámadt" a Fradi, és idegenben 2:0-ra győzve továbbjutott. *(Nemzeti Sport 1939. július 2.)*

Oldřych Nejedlý a Közép-európai Kupában 42-mérkőzésen 21 gólt rúgott.

Profi futballkarrierjének a német megszállás vetett véget. Amikor 1939 márciusában bevonult a Wehrmacht, a Sparta vezette a bajnokságot, Olda pedig 21 góllal a góllövők listáját. Összesen 414 mérkőzésen játszott a Spartában és 313 gólt szerzett. *(www.spartaforever.cz)*

1939. augusztus 27-én egyszer hálóba talált a Cseh-Morva Protektorátus–Jugoszlávia (7:3) találkozón. *(Nemzeti Sport 1939. augusztus 28.)* Ez a hír a bizonyítéka annak, hogy az úgyne-

vezett védnökségi együttesben is kapott szerepet. A cseh források ezt a meccsét és gólját is a hivatalos válogatottságához számítják, így jön ki nekik a 44 mérkőzés és a 29 találat. *(nv.fotbalcz/reprezentace)*

A háború alatt állomáshelyet váltott, és a nyugati divízió bajnoka, az SK Rakovník játékos-edzőjeként gólt rúgott az SK Nusle elleni osztályozón (2:2), amelyet az élvonalba kerülésért vívtak. A „(...) csapata legjobbja volt. Nejedly a Spartát a múlt évben hagyta el. Akkor került a Sparta a lejtőre. Nejedlyt a közönség egy éven át hiába várta vissza! Most újra a Letnában játszott az »öreg« harcos 35 éves fejével. De milyen jól!" *(Nemzeti Sport 1942. augusztus 20.)* Hiába hajtott becsületesen az általa vezérelt társulat az élvonalban, a következő szezon végén kiesett. *(Nemzeti Sport 1943. június 27.)*

A postahivatalnoknak tanult férfiú a munkában állhatatosnak, becsvágyónak és hangyaszorgalmúnak bizonyult. Annak ellenére, hogy átlagos súlyú labdarúgó volt (174 cm, 74 kg), energikus és önfeláldozó stílusa, veleszületett érzéke segítette a gólhelyzetek kihasználásában. Erőssége volt a kombinatív játék. Állandóan mozgásban volt, de futás közben is tökéletesen uralta a labdát. Ösztönösen mindig kiválasztotta a megfelelő pillanatot – azt is, amikor lőnie, vagy azt is, amikor passzolni kellett. Gyakran faragták őt, ám sohasem törlesztett, nem rúgott vissza. Abszolút fair futballistának tartották a kortársai. Antialkoholista volt, ami abban a korban a labdarúgók között ritkaságnak számított. Szerényen élt, a profiként keresett pénzéből Žebrákban házat vásárolt.

Az 1945–1946-os bajnokságban az SK Rakovník együttesében 8 gólt könyvelt, de a csapata a 7. helyen végzett, és nem került fel az első ligába.

Nejedlý áthámozta magát az ellenfél védelmén

Az 1940-es évek végén visszatért a szülőfalujába, s még 40 évesen is játszott a területi ligában. A csapattársai a fiai lehettek volna a korukat tekintve. 46 évesen eltörte a jobb lábát, akkor befejezte aktív pályafutását.

„Amikor Csehszlovákiában motoroztunk, rajthoz álltam Pozsonyban, Nagyszombatban, Pardubicében, Brnóban, Teplicében és Prágában is. A brnóiak meghívtak bennünket a Sparta elleni bajnokijukra, akkor láttam őt. Ránézésre meg-

lehetősen jelentéktelen, közepes termetű, elálló fülű figura. Sokáig szinte észre sem lehetett venni, csak poroszkált. A félidőhöz közel jártunk, amikor kapott egy labdát. Felpörgette jobbal, aztán jó huszonhétről rápörkölte ballal. A szerencsétlen kapus meg sem tudott nyikkanni." *(Köcze Kálmán, egykori békéscsabai és orosházi motorversenyző visszaemlékezéséből, 1983)*

A legendás, hajdani válogatott csatártárs, Antonín Puč is feleleventette alakját az 1960-as évek végén: „Lehet, hogy Meazzáéknak nagyobb nevük volt (...) Azért a jó öreg Oldrych legalább olyan jól futballozott, és lőni is nagyon tudott." *(Csupa foci labdarúgó-magazin)*

Oldřych Nejedlý a visszavonulása után sokáig egy fuvarozási és szállítási cég igazgatójaként tevékenykedett. 1990. június 11-én halt meg Rakovníkban.

A kiváló csatár ezúttal a Čechie Karlín, illetve Bárta kapus hálóját igyekszik bevenni

Klubjai: Spartak Žebrák (1920–1927), Čechoslovan Košíře (1927), Spartak Žebrák (1927–1928), SK Rakovník (1928–1931), AC Sparta Praha (1931–1941), SK Rakovník (1941–1948), SK Žebrák (1948–1955). Sikerei: az 1934-es világbajnokság ezüstérmese. A Közép-európai Kupa győztese (1935), a Közép-európai Kupa ezüstérmese (1936). Csehszlovákia bajnoka: 1931–1932, 1935–1936, 1937–1938, 1938–1939 (utóbbi a német megszállás miatt félbeszakadt). A csehszlovák bajnokság ezüstérmese: 1932–1933, 1933–1934, 1934–1935, 1936–1937. A Cseh-Morva Protektorátus bajnoka: 1938–1939. A Cseh-Morva Protektorátus ezüstérmese: 1939–1940.

Egyéni sikere: az 1934-es világbajnokság gólkirálya – 5 találattal.

Nejedlý góllal járult hozzá 1937 októberében a jugoszlávok elleni 5:4-es győzelemhez. A csehszlovák csapat (balról): Řiha, Kolský, Nejedlý, Burgr, Rulc, Sobotka, Senecký, Bouček, Daučik, Koštálek, Plánička

SOPHUS NIELSEN

A karikalábú világrekordot lőtt

Ritkaság, de nem példátlan, hogy valaki egyetlen meccsel beírja magát a futballtörténelembe. Mint Helmut Duckadam a sevillai BEK-döntővel, Oleg Szalenko a kameruniak elleni 1994-es vébéötössel, vagy éppen Sophus Nielsen az 1908-as olimpia elődöntőjében a franciáknak lőtt tíz góljával. Ő volt az első, aki hivatalos válogatott mérkőzésen „kétszámjegyű" gólig jutott, a rekordját négy évvel később a német Geo Fuchs, a stockholmi ötkarikás játékok Vigaszdíj-tornáján, az oroszok elleni találkozón beállította. Csúcsuk 2001-ben dőlt meg, amikor az ausztrál Archie Thompson 13 gólt szerzett a Nyugat-Szamoa elleni találkozón.

Sophus Erhard Nielsen 1888. március 15-én született Koppenhágában, egy tipikusnak mondható dán munkáscsaládban. Apja, Claus kőművesként dolgozott, anyja, Kathrine a kor szokásainak megfelelően a háztartást vezette. Öt gyereket nevelt, a három fiú után született még két kislány.

A család előbb Nørrebróban lakott (ma már a város központi részéhez tartozik, akkoriban külvárosnak számított), majd átköltözött az Østre Allén épült szociális lakások egyikébe. A területet jó ötnegyed századdal később már Brumlebynek hívják. A família aztán 1897-ben a közeli Østerbróban meg tudott venni egy kis házat. A fiúk, Sophus, Steen és Carl a környéken kezdtek futballozni. Beleszerelmesedtek a játékba, amikor az első Skandináviában túrázó brit csapat, a glasgow-i Queen's Park FC bemutatóját látták, amit az 1898-as koppenhágai sportünnepélyen tartott. Sophus előbb a Concordia, majd a Stjernen játékosa volt, aztán 1902-ben, 14 és fél évesen átigazolt a Frem csapatához. Másfél évvel később már a „nagyok" között játszhatott az első osztályban. Hamar kitűnt tehetségével, a „dán Slózi" Budapesttől ezer kilométernyire északra szórta a gólokat. Éppen olyan karikalába volt, mint Schlosser Imrének, s bár talán nem lőtt olyan erősen, mint másfél évvel fiatalabb magyar kortársa, de jobban fejelt nála. Apropó, karikaláb! Amiatt kapta aztán a koppenhágai futballéletben mindenki által ismert becenevét: Krølben (Karikalábú).

Mindössze 20 éves volt az 1908-as londoni olimpia idején, akkoriban kőműves inasként dolgozott a Burmeister & Wain cégnél. Charlie Williams, a dán válogatott angol edzője (állítólag játékosként az első kapus, aki akciógólt szerzett első osztályú futballmeccsen, trénerként Rio de Janeiro labdarúgó-történetében az első profi volt) beválogatta őt a tornán résztvevő válogatottba. A negyeddöntőben a vörös ingesek – történetük első A-válogatott meccsén – a hosszú vonatozás után két órával a találkozó előtt Londonba „beeső" francia B-csapattal mérkőztek. Vagy inkább játszadoztak. Simán nyertek 9:0-ra. Sophus Nielsen egy gólt szerzett, nem

játszott rosszul, ám még nála is jobb volt a két Middelboe fivér, Nils és Kristian, a remek balösszekötő, Vilhelm Wolfhagen, valamint a két gólt is szerző egyetemista, Harald Bohr, a későbbi világhírű matematikus. *(Olympic Football Tournamens, 1908–1936)* Ma már elképzelhetetlen, de a következő mérkőzést is a franciákkal vívták a dánok, ám már az A-csapattal. A papíron jobbat még csúnyábban elverték: a 17:1 mindmáig az olimpiai tornák gólrekordja. Sophus Nielsennek ezen az összecsapáson szinte minden sikerült, az első hat percben mesterhármast, a 39. és az 52. perc között, 13 játékperc alatt újabb négy gólt, a 64. és a 66. között a változatosság kedvéért egy duplát szerzett, majd a 76. percben belőtte a tizedik találatát is. A dánok végül ezüstérmet vihettek haza a tornáról, miután a döntőben 2:0-ra kikaptak a britektől. Sophus Nielsen lett a sorozat gólkirálya, 11 gólját nem közelítették meg.

Négy évvel később is eljutottak az olimpiai fináléba, akkor is a „futball tanítómestereivel" játszottak. Megint veszítettek, ezúttal 4:2-re. Legjobbjaik, mint Nils Middelboe, Oskar Nielsen-Nørland, Vilhelm Wolfhagen, Charles von Buchwald, Harald Hansen és nem utolsósorban Sophus Nielsen immár kétszeres olimpiai ezüstérmesnek vallhatták magukat.

A két torna alatt azért történt egy és más a karikalábúval. Testvérével, Carllal 1910-ben felkerekedett, hogy jó munkát találjanak maguknak „valahol Európában". (*Fussball-Weltzeitschrift, 23. szám)* Nem mentek messzire, az észak-németországi Kielben ugyanis remek állást kaptak mint kőműves, illetve ács és asztalos. Nyilván ügyes kézzel áldotta meg őket a sors, de azért az igazán jó ajánlólevelet a futballtudásuk jelentette. Sophus addig már többször is járt klubjával, a Fremmel futballozni Kielben, az ottani első számú egyesület, a Holstein első embere ismerte. Az elnök adott a fivéreknek munkát, cserébe azért, hogy – természetesen szigorúan amatőr alapon – futballozzanak. Mindazonáltal a dánok manapság úgy tartják, Sophus Nielsen és testvére nyitotta meg a kiváló légiósok hosszú sorát, amelybe azóta már olyan klasszisok is tartoznak, mint John Hansen, Karl Aage Hansen, Karl Aage Præst, vagy korban nagyot ugorva, Allan Simonsen, Preben Elkjær Larsen, Morten Olsen, Michael és Brian Laudrup, Peter Schmeichel.

1911-ben Sophus Nielsen észak-német bajnok lett az FC Holstein 1902 csapatával, s bejutott az elődöntőbe az országos bajnoki címért folyó tornán. *(Libero, Nº D3, Der Deutsche Fussball, 1900–1920)* A következő évben német bajnokságot nyert a kieli alakulat, ám a fiúk addigra hazatértek Koppenhágába, a Fremhez. Sophus az 1911 őszi, úgynevezett Baneklubberne tornák egyikét, a kieséses rendszerű kupasorozatot megnyerte a csapatával.

1913-ban visszament Kielbe. Elképesztő, s egyszersmind nehezen hihető adatot közölt pályafutása azon szakaszáról első számú dán klubja, a Frem statisztikája: Sophus Nielsen az FC 1902 Holstein színeiben 18 mérkőzésen 72 találatot hozott össze. *(www.bkfrem.dk)*

1916 elején hazaköltözött, játszott még néhány évet a Fremben (1921-es búcsújáig a klub adatai szerint 137 mérkőzésen körülbelül 125 gólt szerzett), majd az 1908 és 1919 között 20 válogatott mérkőzésen 17 gólt jegyző csatár az edzői pályára lépett. 1924 és 1926 között a Frem ifjúsági futballistáival foglalkozott, majd időszakonként pallérozta különböző dán csapatok, például a Holstebro BK játékosait. 1926-tól fontos posztokat töltött be a szövetségben, illetve a válogatottnál. Negyedszázadon keresztül tagja volt a válogató bizottságnak, további négy éven keresztül annak titkáraként tevékenykedett. 1931-ben szövetségi edző lett, majd 1940-ben tulajdonképpen szövetségi kapitányként irányította két, a svédek elleni találkozón a nemzeti tizenegyet. A dániai edzőképzés egyik úttörőjét tisztelik benne. 1963. július 6-án hunyt el Koppenhágában.

MUMO ORSI

A korabeli világ legdrágább sztárja

Raimundo Bibiani Orsi 1901. december 2-án született Buenos Aires Avellaneda nevű városrészében. A CA Independientében kezdett futballozni 1917-ben. Szupertehetségnek bizonyult, akit szisztematikusan építettek fel az edzők, és nem hagyták elkallódni. A klub valamennyi korosztályos együttesében megfordult. 18 évesen, 1919. november 30-án került be először a „vörösök" első csapatába, az Estudiantes La Plata elleni csatán. 1922-ben, valamint 1926-ban bajnoki címet nyert az Independientével. Akkortájban az argentin futball még amatőr alapokon állt.

1923. augusztus 25-én a válogatottban is átesett a tűzkeresztségen. A gólt is szerző Manuel Seoane és Orsi alkotta a balszárnyat Montevideóban, az 1:1-re végződött meccsen. Manapság ezt a mérkőzést nem tekintik hivatalosnak, a mostani statisztikák szerint 1924. augusztus 10-én, az Uruguay elleni 0:0-s találkozón mutatkozott be az Albicelestében, Buenos Airesben. (Ennek az a magyarázata, hogy Argentínában 1919 és 1926 között két szövetség létezett, s az Asociación Amateurs de Football, amelyben az Independiente is szerepelt, nem volt tagja a FIFA-nak.)

Cesareo Onzari (Huracán) és Benjamín Delgado (Boca) voltak a riválisai a nemzeti tizenegyben a balszélső posztján. Orsi 1936. augusztus 19-ig 13 alkalommal szerepelt a legjobbak között, háromszor volt eredményes. 1927-ben megnyerte a Copa Américát Argentína, a 168 cm magas, 68 kilós ifjú akkor állandósította helyét a gárda bal szélén.

Mumónak becézték, ez a spanyol keresztnevéből (Raimundo) keletkezett. (Később Itáliában Raimondóra olaszosították.) 1928-ban az argentinok két olimpiai döntőt is vívtak Uruguay ellen Amszterdamban, aztán a megismételt finálét követően meg kellett elégedniük az ezüstéremmel. Az ötkarikás játékokon a szövetségi kapitány mind az öt mérkőzésükön bevetette, és azokon három találatot ért el. A belgáknak például „Kohut-szögből" rúgott gólt a 6:3-ra megnyert összecsapáson. *(Nemzeti Sport 1928. június 3.)*

Hamarosan ellentmondásos hírek kezdtek szállingózni az átigazolásáról. „Orsi, az argentínaiak válogatott balszélsője a turini Juventushoz szerződött, miután felfedezte, hogy olasz származású, és az őszi szezont már Olaszországban fogja végigjátszani." *(Nemzeti Sport 1928. szeptember 28.)* „5000 dollárt kapott a szerződés aláírásakor, 5000 líra havi fizetést, háromhavi szabadságot, útiköltség megtérítéssel." *(Nemzeti Sport 1928. december 18.)* Pár hónap múlva ugyanebben a lapban bővebben

is foglalkoztak vele: „Orsi, Argentína válogatott balszélsője tudvalevőleg Torinóba tette át működése színhelyét. A Hungária ellen már játszott is a csodacsatár. Az olaszok hamar elintézték Orsi vándorlásának ügyét azzal, hogy kisütötték róla – olasz származását. Az argentínai szövetség azonban nem mutatkozott ilyen könnyűszívűnek, és a FIFA szabályai által előírt ajánlott levélben megtagadta Orsi kiadását. Orsi tehát egyetlen szereplése után tétlenségre kárhoztatva várhatja az esztendő elteltét, hacsak Argentína hamarabb meg nem puhul, és kiadja a fürgelábú szélsőt. Egyelőre tehát nincs az ügyben vesztes, csak az FC Torino, amely a szerződés értelmében kénytelen Orsinak folyósítani a havi 800 lírás fizetést, amely pengőben közel 3000-et tesz ki. Amint a bécsi Sporttagblatt megjegyzi, Orsi a legdrágább sztár a világon, mert Jeritza és Dempsey csak akkor kap fizetést, ha énekel, illetve bokszol, de Orsi most úgy kapja mesébe illő fizetését, hogy semmit sem nyújt érte." *(Nemzeti Sport 1929. január 16.)* Közbevetjük, hogy a szélső sohasem futballozott az FC Torinóban, hisz a Juventusban játszott. A havi 3000 pengő 1929-ben rendkívül nagy összegnek számított. Az egyetemi tanárok – a tisztviselői bértáblázat szerint – Magyarországon 898 pengőt kerestek havonta.

1929. október 6-án mutatkozott be az olasz első vonalban, ahol összesen 177 mérkőzésen 77 gólt jegyzett.

1929. december 1-jén az olasz válogatottban debütált, nem is akárhogyan! Milánóban, iszonyatosan rossz talajú, faforgácsokkal teleszórt pályán – 30 000 néző előtt – 6:1-re megverték Portugáliát, és „az argentínai import" két gólt szerezve a mezőny legjobbjának bizonyult. *(Nemzeti Sport 1929. december 8.)* Aligha közismert, hogy jobbszélsőt is játszott a Squadra Azzurrában, mikor azt a posztot bízták rá. *(Nemzeti Sport 1930. február 16.)*

A németek ellen kihagyott egy büntetőt, ettől függetlenül nyertek a vendégek Frankfurtban 2:0-ra. „Az argentínai Orsi a legjobb olasz csatár" – írta csipetnyi iróniával hangjában a tudósító. *(Nemzeti Sport 1930. március 3.)*

„(...) négyszer játszott már az olasz együttesben, s bár többszörös családapa, fényes tehet-

ségének mindenkor tanújelét adja. Játéka nagyon élvezetes, energiája bámulatos, képzettsége a dél-amerikai nagyok kiforrott futballkultúráját hirdeti." *(Nemzeti Sport 1930. május 7.)*

Az 5:0-s olasz győzelemmel zárult Üllői úti Európa Kupa-döntő után jelent meg a vékonydongájú támadóról: „(…) olyan csatárjátékot mutatott be, amire csak csettinthetett a nyelvével a futballjáték legnagyobb ínyence is. Az amszterdami olimpiai torna után, amelyen Orsi még Argentína színeiben játszott, már megírtuk, hogy a csatárjáték terén Orsi produkciói a legnagyobb élményt jelentik. Azóta csak fejlődött ez az istenadta tehetség. A tökélyre fejlesztett technika szinte valószínűtlen gyorsasággal párosul benne, mindezen felül úgy lő, hogy a legjobb belsőknek is becsületükre válnék. Ő adott szárnyat az olasz csatársornak, amelyen ez biztosan repült a győzelem felé. Beadásai mindig veszélyesek." *(Nemzeti Sport 1930. május 12.)* Idézünk nyilatkozatából: „(…) ragyogó napja volt ma a csapatnak. Úgy ment a játék, hogy a végén nem öt, hét gólt is lőhettünk volna. A közönség sportszerű viselkedése kellemesen lepett meg." *(Nemzeti Sport 1930. május 12.)*

Ketten a harmincas évek legjobbjai közül: Mumo Orsi és Giuseppe Meazza

„Alig hogy hírül adtuk egy új argentínai csatárnak, Stábilének Genovába költözését, kapjuk a hírt, hogy a nagy Orsi, az amszterdami olimpiai futballtorna csatárhőse, az argentínai válogatott balszélső, aki két év óta a torinói Juventus csapatában játszott, visszatér Argentínába. Állítólag édesanyjának betegsége a visszatérés oka, beavatott körök azonban arra vezetik vissza Orsi szerződésének felbontását, hogy a kiváló csatár az utóbbi időben igen mérsékelt formát árult el, annyira, hogy az anyagi tekintetben klubjára nézve rendkívül súlyos szerződés már elviselhetetlen terhet rótt a Juventusra." *(Nemzeti Sport 1930. november 5.)* Olyannyira „elviselhetetlen volt a teher" a fekete-fehér csíkosak számára, hogy a táncos lábú oriundo még öt esztendeig náluk maradt…

Játszott a magyar válogatott elleni Európa Kupa-mérkőzésen (1:1), amely után a *Corriere della Sera* fasiszta retorikával kifogásolta a Hungária úti publikum viselkedését: „El lehet feledni a rossz rendezést, el lehet feledni a hasonlóan rossz bíráskodást, de azt nem lehet elfeledni, hogy 40 000 ember szinte összeforrt az olasz csapat elleni gyűlöletben. Azon nem csodálkozunk, hogy Bécsben tüntettek az olasz csapat ellen, de a budapesti tüntetés fáj. Fáj az, hogy ez a tüntetés olyan állam fővárosában érte az olasz csapatot, amely államot a történelmi, kulturális és elvi kapcsolatokból eredő szeretet és megbecsülés szálai kötik össze az olasz néppel. Az olasz nép joggal elvárhatja sportjának vezetőitől, hogy csak olyan helyre vigyék el fiait, ahol az olasz

nép nagyságának és őszinte baráti érzelmeinek megfelelő fogadtatásban van része. Az olasz válogatottnak a jövőben garanciákat kell kapnia a rendezés tekintetében is." *(Idézte Sporthírlap 1932. május 14.)*

1932. november 27-én kilenc perc leforgása alatt kétszer is túljárt Szabó Antal kapus eszén. Milánóban 4:2-re nyertek a mieink ellen a házigazdák. Az Itáliában edzősködő Viola József kijelentette: „A magyar csapatot Orsi győzte le". *(Lukács László-Rejtő László-Szepesi György: Felejthetetlen 90 percek)*

1933-ban a Közép-európai Kupa gólkirálya lett holtversenyben, öt találattal. (Egy kvartett osztozott a címen.) Június 22-én egyszer bevette az újpesti Hóri György kapuját, a Hungária úton 4:2-re győztek a „zebrák". *(Képes Pesti Hírlap 1933. június 24.)*

Egy hét múlva nem kegyelmezett, négyet rámolt be a lilák hálójába, Torinóban 6:2-es piemonti diadal született.

„A 2:2-re végződött Juventus–Lazio bajnoki mérkőzésnek különös záróakkordja volt. Amikor a bíró lefújta a mérkőzést, és a csapatok a pálya közepére futottak, a szokásos üdvözlés elvégzésére, Orsi, a Juventus válogatott balszélsője szóváltásba jutott a legöregebb Fantonival, a Lazio jobbösszekötőjével. Ezt látva odafutott Fantoni egyik öccse, aki centert játszott a csapatban (a harmadik Fantoni fivér is játszott a csapatban, ő volt a balhalf). A center Fantoni belerúgott a torinóiak válogatott csatárába. Orsi nyomban elterült a földön, társai gyorsan az öltözőbe vitték, ahol a megtartott orvosi vizsgálat megállapította, hogy Orsi a jobb lábszárcsont alsó harmadán szárkapocstörést szenvedett. Orsit a klinikára szállították, ahol gipszkötést tettek az eltört lábra. Ha minden jól megy, három hónap múlva újra pályára léphet a híres dél-amerikai csatár." *(Nemzeti Sport 1933. december 28.)*

1934. június 10-én a fergetegesen gyors, abszolút kétlábas argentinnak köszönhették az olaszok, hogy nem veszítették el a világbajnoki döntőt Rómában, ugyanis ő egyenlített ki a csehszlovákok ellen a 81. percben. Gyilkos erejű bombát küldött Plánička kapujának jobb felső sarkába. A hazai rendezésű vébén három gólt lőtt, kettőt a nyitányon az USA hálójába, egyet pedig a finálében. Vittorio Pozzo szövetségi kapitány valamennyi mérkőzésen bevetette a 33. életévében járó csatárt.

1930 és 1935 között zsinórban öt bajnoki aranyat szerzett a Juventusszal. A jelzett időszakban 166 bajnokit vívtak a torinóiak, ő 143 meccsen szerepelt és elkönyvelt 63 gólt. Az olasz válogatottban 1929 és 1935 között 35-ször küldték harcba, 13 alkalommal volt eredményes.

Orsi érzékelte a veszélyes politikai tendenciákat, felismerte a fasizmus egyre agresszívebb törekvéseit. Félt

A Club Almagro együttese, amely 1938-ban híres győzelmet ért el a Boca Juniors ellen. Hátul, balról: Napoletano, Armendaríz, Zapperi, Catuogno, a gyúró és Avalle. Elöl: Constantini, Peruch, Stagi, Fernandez, Orsi, Pesce

a kitörni készülő háborútól, az esetleges besorozásától, nem akart Mussoliniért harcolni, ezért tért vissza 1935-ben Argentínába.

„A Juventus híres áldozatkészségéről. Nagyon sokat fizet játékosainak, többet, mint akármelyik olasz klub. De csak bizonyos határig. Ha a játékos igényeiben ezt a határt túllépi, akkor a Juventus vezetői szemrebbenés nélkül lemondanak a legfényesebb csillagról is. Így történt ez Orsi, majd Ferrari esetében, és így történt ez Renato Cesarinivel is. Tudni kell még azt is, hogy a Juventus minden dél-amerikai játékossal olyan megállapodást köt, hogy az illető Európában csak a Juventus beleegyezésével mehet át más klubba. Ezért nem tudott Orsi Franciaországban elhelyezkedni, mert a Juventus igen borsos váltságdíjat kért érte. Ez tehát az oka annak, hogy Cesarini is miért vette útját vissza régi hazájába, akárcsak Orsi. Ha azonban a tereferékre adni lehet, akkor egy év múlva Orsi is, Cesarini is francia klubok csatársorában fog felbukkanni." *(Nemzeti Sport 1935. szeptember 17.)* Melléfogtak a tereferélők, futballistaként sohasem jöttek vissza az öreg kontinensre…

Orsi az 1934-es Mondialén osztrák ellenfelével

Egy Buenos Aires-i rádióműsorban Orsi egyértelműen leszögezte: „Az olasz futball elsősorban a magyar edzőknek és a Dél-Amerikából importált játékosoknak köszönheti hatalmas fejlődését." *(Nemzeti Sport 1935. június 6.)*

„Az argentin bajnokság befejeződött. A bajnokságot a Boca Juniors, Orsi csapata nyerte. Orsi nemcsak játékosa, hanem edzője is a csapatnak. A második helyen az Independiente végzett, míg a harmadik a San Lorenzo de Almagro lett." *(Nemzeti Sport 1936. január 5.)*

Orsi gólhelyzetben az 1934-es világbajnokságon, az amerikaiak ellen

Jellemzi a két háború közötti futballállapotokat, hogy miután olasz világbajnokként repatriált, még egyszer, 1936. augusztus 9-én játszott Argentína válogatottjában, amely 1:0-ra legyőzte Uruguayt. És éppen szülővárosában, Avellanedában!

„Orsi, akit most a franciák el akarnak hozatni Dél-Amerikából, 35 éves. A franciák azonban, úgy látszik, a rutint becsülik legtöbbre. Vagy inkább a nevet?" *(Nemzeti Sport 1936. június 20.)*

Odahaza még a következő együtteseket erősítette: Independiente (1935–1936), Boca Juniors (1936 ősze), Platense (1937), San Lorenzo de Almagro (1937). Egy korabeli fotó tanulsága szerint 1938-ban tagja volt a Boca Juniors ellen pályára lépő Club Almagro tizenegyének.

37 évesen hosszú vándorútra indult. Először a nyugat-argentínai Mendozába ment, ahol hegedűművészetének szentelte magát. Korábban is egy-egy fontosabb meccs előtt vagy után a muzsika jelentette számára a kikapcsolódást, sőt még egy mendozai zenekarba is belépett.

1938-ban a montevideói Peñarollal uruguayi bajnoki címet nyert. Egy évre rá a Rio de Janeiro-i Flamengónál bukkant fel, 1939-ben Rió állam bajnoka lett a piros-feketékkel. Utána visszatért a Peñarolhoz, az aranysárga-feketéknél 1942-től 1943-ig futballozott. 1943-ban a chilei Santiago National FC-hez írt alá.

Lassanként egyre jobban eltávolodott a labdarúgástól. Aztán 1967-ben, amikor az Atlético Club San Martín Mendoza az argentin első ligában szerepelt, a 66 éves Orsit hívták edzőnek az együtteshez. Egy esztendő múltával már csupán szaktanácsadóként állt a piros-fehér-feketék szolgálatára.

1980-ban a súlyos cukorbetegségben szenvedő, idős férfi Santiago de Chilébe költözött. Ott hunyta le örökre a szemét egy tavaszi vasárnapon, 1986. április 6-án.

Futballistaként halhatatlan maradt. Íme, bizonyítékul két szemtanú véleménye:

„Futurisztikus jelenség volt. Az embernek az a határozott érzése támadt, miközben bámulta, hogy a lába futás közben egyáltalán nem érintkezik a talajjal. Oly könnyeden röpült a védők közt, amiként a balerinák sasszéznak a moszkvai Bolsoj színpadán. Ujjonganom kellett minden mozdulatára, még akkor is, amikor láttam, az olasz válogatottat erősítette a magyar ellen. Sohasem tapsoltam meg nála ragyogóbb futballistát." *(Kócze Kálmán, egykori békéscsabai és orosházi motorversenyző visszaemlékezéséből, 1983)*

„Az első, hangsebességen felüli játékos volt, robbanékonysága, bombagóljai megelőzték a közönség moraját, és mire a taps felcsattant, ő már a következő »hullámot« készítette elő." *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)*

A hátrahúzásos ollózás nagymestere

Silvio Piola 1913. szeptember 29-én született Robbio Lomellinában. A híres magyar edző, Nagy József tanítványának számított, tizenhat és fél évesen, 1930. február 16-án debütált az olasz élvonalban. (A Pro Vercelli idegenben 2:2-re végzett a Bolognával.) November 2-án, a hetedik élvonalbeli fellépésén, megszerezte első találatát, nála fiatalabb labdarúgó korábban nem lőtt gólt az elitligában. Mégsem lett korrekorder, mert ugyanabban a fordulóban a későbbi világbajnok csapattárs, Luigi Colaussi (Triestina) is gólt szerzett, aki 1914. március 4-én született.

A 178 centi magas, 75 kilós középcsatár 1933. október 28-án hatszor zörgette meg a Fiorentina hálóját, és ezzel csúcsot állított fel a Serie A-ban. 1961 nyaráig egyedüli maradt ezzel a teljesítményével, akkor Omar Sivori, a Juventus argentin csatára az Inter elleni klasszikuson hatszor vette be a fekete-kékek kapuját (9:1). *(Dénes Tamás–Mácsik Viktor: Calcio)*

Fantasztikus érzékkel tudta ollózva hátrahúzni a labdát, el is nevezték róla a mozdulatot: „rovesciata alla Piola". *(Dénes Tamás–Mácsik Viktor i.m.)*

1934-ben a tekintélyes Giorgio Vaccaro tábornok közbenjárására a Pro Vercellitől a fővárosba került. 250 000 lírát fizetett érte a Lazio. A Pro Vercelli nem tudta megtartani a legjobb csatárát, aki addig 126 mérkőzésen 51 gólt szerzett az első osztályban. Első, a fővárosban töltött idényében átesett a tűzkeresztségén a válogatottban. Angelo Schiavio sérülése miatt – és Vaccaro nyomására – rendelte be utólag Vittorio Pozzo szövetségi kapitány az osztrákok elleni Európa Kupa-mérkőzésre. Úgy kellett a csapattársai után Bécsbe utaztatni, aminek persze boldogan tett eleget. Fantasztikusan debütált: az ő két találatával nyertek az azzurrók 2:0-ra. A nagyválogatottban 1935. március 24. és 1952. május 18. között 34 találkozón harmincszor volt eredményes. 1934-ben és 1935-ben hatszor hazája B-válogatottjában is pályára lépett, tizenegy gólt szerezve.

Silvio Piola két brazil, Martim Silveira és Domingos da Guia között

Dr. Dietz Károly, a magyar szövetségi kapitány nyilatkozta a botrányos osztrák–olasz (2:0) után: „Az olaszoknál nagyon tetszett nekem Piola, akinek mozgása ugyan lassúnak tetszik, de a fiú mégis gyors. Hatalmas termetű, jól lő és cselezni is tud. Az osztrák védelem csak szerencsével és faultokkal tudta szerelni. Sesta nagyon vigyázott rá. Legtöbbször nem is a labdát nézte, hanem csak őt. És érdekes, hogy ez a Piola sohasem adta vissza a faul-

tokat. Szünet után az olaszok a két sérültet szélre állították, ezek után rézsut előreadott labdákkal küldték útra Piolát, aki minden labdára ráment, s azt testtel és fejjel is egyformán kitűnően sodorta tovább." *(Nemzeti Sport 1937. március 23.)* A sokak által „inkvizítornak" tartott bekk, Karl Sesta elismeréssel szólt ellenfeléről: „A legjobb csatár Európában (...). Kemény fickó, nagyon kemény." *(Nemzeti Sport 1937. július 13.)*

Azért nem ment neki sem mindig: „(...) nem volt semmi fegyvere, amellyel védelmünk ellen boldogulhatott volna" – írták róla a 2:0-s olasz sikerrel végződő, torinói meccsünk után. *(Nemzeti Sport 1937. április 26.)* Ellenben: Győztes gólt zúdított a 24. percben Plánička hálójába a prágai válogatott meccsen (1:0). „A közönség feltűnően tapsolta mérkőzés végén az olaszokat." *(Nemzeti Sport 1937. május 24.)*

Piola népszerűségét a filatelisták is megtapasztalhatták

„Piola bebizonyította, hogy technikás csatár is lehet gyors, kemény és gólra törő"– jelent meg a dicséret a Hungária–Lazio (1:1 a KK-ban) után. Természetesen ő szerezte a „sasok" találatát. *(Nemzeti Sport 1937. június 14.)* Bármilyen hihetetlenül hangzik, a budapesti volt a Lazio első külföldi fellépése, holott a klub akkor már 37 esztendeje fennállt. *(Nemzeti Sport 1937. június 13.)* A visszavágón a csapatkapitány rátett egy lapáttal, s kétszer is bevette Szabó Antal kapuját. (3:2-vel mentek tovább a rómaiak.) „Minden megmozdulása veszélyt jelentett, főleg az első félidőben." *(Nemzeti Sport 1937. június 28.)*

1937 nyarán már a kontinens legjobbjai között emlegették, meghívást kapott a középeurópai válogatottba. A tréningmeccsen hét gólt szerzett a Fanfulla ellen, a maradék hármat Sárosi doktor vállalta. *(Nemzeti Sport 1937. június 18.)* Utána az olasz parádézott Amszterdamban, a Közép-Európa–Nyugat-Európa (3:1) mérkőzésen

is. Megnyerte a német Goldbrunnerrel vívott párharcai zömét, és két gólpasszt adott Sas Ferencnek. *(Nemzeti Sport 1937. június 21.)*

Piola őszinte barátságot ápolt dr. Sárosi Györggyel. Kifejezetten kedvelte a mieink stílusát: „Nekem nagyon tetszik a magyarok technikás játéka. Szívesen játszanék egyszer-kétszer magyar csapatban". *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 9.)*

„Kitűnő labdaérzékű csatár, aki még akkor is tud csinálni helyzetet magának, amikor hárman lógnak rajta. (...). Technikában mindent tud, gyors és nem riad vissza testi erejének kihasználásától sem" – az értékelést az FTC–Lazio (4:2) KK-döntő első összecsapása után olvashatták az érdeklődők. *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 13.)* Tragikus hőssé vált viszont a visszavágón. A keskeny római pályán *(Nemzeti Sport 1930. április 7.)* tizenhét perc alatt mesterhármast ért el, ám 4:3-as hazai vezetésnél Háda József kivédte a büntetőjét, majd a zöld-fehérek megfordították a mérkőzést (5:4). Kettős győzelemmel hódították el a ferencvárosiak a Közép-európai Kupát! Az elhibázott tizenegyeséről elárulta: „Jobbra akartam lőni, de a kapu mögött állt Pozzo szövetségi kapitány. Ő azt mutatta, hogy balra lőjem. A nekifutás alatt megzavarodtam, s nem tudtam, hová rúgjam a labdát. Végre – középre »helyeztem«." *(Nemzeti Sport 1937. október 25.)*

Bármilyen nagyszerű futballista is volt, játéka nem nyerte el mindenki tetszését. A mindig szókimondó Schaffer Alfréd lekicsinylő értékelésnek adott hangot: „Hol van Piola Sindelartól meg Csehtől meg Sárositól? ... Micsoda két nagy helyzetet hagyott ki tegnap. Nem mondom, hogy rossz játékos, de hol van a világklasszistól..." *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 14.)*

Másoknak azért jobb volt a véleménye. A milánói fekete-kékek nagyon szerették volna megszerezni. „Piola az Ambrosianában? Az Ambrosiana, annak ellenére, hogy bajnokságot nyert, nincs megelégedve csatársorával. Különösen elégedetlen Meazzával a középcsatár helyén, akit most már végérvényesen a jobbösszekötőbe kívánnak tenni. (...) Most az Ambrosiana megbízottja Rómában tárgyal Piola átvételéről. Állítólag a válogatott középcsatár hajlandó a klubcserére." *(Nemzeti Sport 1938. május 10.)* Jegyezzük meg, hogy Meazza megosztott gólkirályi címet szerzett húsz találattal!

A franciaországi világbajnokság előtt már nagyon magasra szökött az ázsiója. A legtöbb előzetes vélemény őt várta a torna első számú csillagának – ő pedig ehhez méltón futballozott.

A két évvel korábban olimpiai bronzérmes norvégokkal nagyon nehezen bírt a Squadra Azzurra. A rendes játékidőben 1:1 született, aztán a hosszabbítás 5. percében Piola berúgta a győztes gólt. *(Nemzeti Sport 1938. június 7.)* A franciák ellen is remekelt, két villanásával dűlőre vitte ellenük a meccset (3:1). *(Nemzeti Sport 1938. június 13.)* A brazilok elleni elődöntőben „a mezőny legjobbja Piola, az olasz középcsatár volt." *(Nemzeti Sport 1938. június 17.)*

„Piola, a régi végrehajtó közeg volt most is. Ő az egyetlen a csatársorban, aki tisztátlanul, könyökkel, térddel próbál helyet csi-

Piola-gól az 1938-as világbajnokságon, a franciák elleni találkozón

nálni a kapu előtt" – kritizálta erőszakos játékfelfogását a világbajnoki döntő után a sportlap. *(Nemzeti Sport 1938. június 20.)* Tegyük hozzá, a sok térdelés és könyöklés közepette csak szerzett két gólt ellenünk…

A franciaországi tornán csupán a brazilok elleni, marseille-i elődöntőben nem talált a hálóba, ám mint fentebb idéztük, akkor meg a mezőny legjobbjának bizonyult. „Lehet, hogy Meazza technikásabb volt nála, Biavati, a jobbszélső pedig talán gyorsabb valamivel. De… De Piola is gyakran lefutotta a döntőben a magyar hátvédeket (pedig Polgár is, Bíró is rendkívül gyors volt), miután bátran, sőt erőszakosan megküzdött velük a labdáért. Villámgyors labdavezetéséhez megfelelő cselezőkészség és átlagon felüli lövőképesség járult." *(Csupa foci labdarúgó-magazin)*

1938. október 26-án tagja volt az Európa-válogatottnak, amelyik 3:0-ra kikapott Angliától a Wembley-ben. Az akkori szobatársa, Zsengellér Gyula elmondása szerint az olasz középcsatár kisebb meghűléssel bajlódott, ezért aztán nem csoda, hogy rendre elveszítette a Cullis elleni párharcait, és csupán a „gorombáskodásaival" keltett feltűnést. A lefújás után tajtékzott: „Egy jó labdát sem kaptam." *(Nemzeti Sport 1938. október 27.)*

1939. május 13-án kézzel szerzett gólt az angolok ellen a San Siróban (2:2). *(Nemzeti Sport 1939. május 14.)* Úgy látszik, nem csupán az „isteni Diegónak" sikerült ez a mutatvány a „háromoroszlánosok" ellen.

„(…) játékán erősen meglátszott, hogy testileg nincs rendben, csak egy-két kitörése, lövése árulta el nagy klasszisát. Szélekre adott labdát feltűnően keveset láttunk tőle" – szólt a sportnapilap bírálata a vendégek 3:1-es budapesti győzelmét követően. *(Nemzeti Sport 1939. június 9.)* Hogy a „faltörő kos" már a második percben gólt fejelt? Lényegtelen apróság volt.

Prvoszlav Dragicsevics, a jugoszláv válogatott és a Beogradszki SZK középfedezete nem hagyta szó nélkül a stílusát: „(…) úgy csipkedett, kapart, lökött, lehúzta rólam a mezt, mint egy csintalan, rossz gyermek. Tele voltam csípéssel, karcolással a mérkőzés után. Nagyon tisztátalanul játszik. A legnagyobb értéke az, hogy egy pillanatig sem nyugszik, folyton keresi a kitörési alkalmat." *(Nemzeti Sport 1939. július 7.)*

1939 nyarán a lausanne-i székhelyű *Pro Sport* rangsorolta az általa legjobbnak ítélt európai futballistákat, minden poszton ötöt. Piola a középcsatár szerepkörében az első helyen végzett. *(Nemzeti Sport 1939. július 21.)*

Mesterhármast ért el Helsinkiben, azzal tudtak nyerni az azúrkék trikósok 3:2-re vendéglátóik ellen. „Nem volt nagyvonalú játék. Az olaszok bágyadtan mozogtak, a finnek viszont lényegesen többet nyújtottak, mint amit vártak tőlük." *(Nemzeti Sport 1939. július 21.)*

1939 végén Piola makacs sérüléssel bajlódott. *(Nemzeti Sport 1939. december 22.)*

1940 háborús nyarán úgy volt, hogy a Laziótól Genovába kerül. Végül maradt Rómában, mert a klubja 800 000 lírát (körülbelül 220 000 pengőt) kért érte, a „sasok" viszont csak 600 000 lírát akartak fizetni. *(Nemzeti Sport 1940. október 13.)*

„(…) minden olasz előreadás Piola, a félelmetes olasz középcsatár felé szállt, akire azonban Polgár, a pompás magyar »kullancs« vigyázott. És úgy vigyázott, hogy a végén Piola unta meg a harcot, és elment összekötőbe!… Piola, a nagy Piola feladta a harcot!… Éreztük, hogy ezen dől el a mérkőzés. Ki győz? Piola vagy Polgár?… Polgár győzött. És a három magyar hátvéd." *(Nemzeti Sport 1940. december 2.)* Ha ezek után azt gondolja a Kedves Olvasó, hogy Genovában mi nyertünk, téved. Lehet, hogy a Druminak becézett védőnk „zsebre tudta tenni" a hazaiak rettegett támadóját, ám a találkozó 1:1-gyel ért véget. Sok magyar drukker megfogalmazta akkor az óhaját: bárcsak Párizsban, a világbajnoki finálében fogta volna le rendesen ellenfelét a ferencvárosi futballista!

A középcsatárok rangsorában csak a liga gólkirálya, Puricelli (Bologna) körözte le a mutatott teljesítményével az 1940–1941-es bajnokságban. *(Nemzeti Sport 1941. június 29.)*

Piola egy görög újságírónak fejtegette: „Természetesen sokban segítségemre voltak testi adottságaim, de ez mit sem ért volna, ha nem lettem volna szorgalmas, és nem edzettem volna annyit. Igen sokat köszönhetek Pozzónak, az olasz szövetségi kapitánynak, aki meglátta bennem a tehetséget, továbbá edzőimnek, különösen a magyar Violának, aki képességeimet csiszolgatta. (…) Mindazonáltal már nem sokáig futballozom, harmincéves koromban abbahagyom a labdarúgást. Meg akarok nősülni, családot akarok alapítani." *(Nemzeti Sport 1940. január 18.)* Még tizennégy esztendő múlva is rúgta a labdát…

„Piola Genova felé kacsintgat" – röppent fel a hír, amely kacsának bizonyult. *(Nemzeti Sport 1941. február 18.)*

1942. április 19-én mesterhármast vágott a második félidőben a spanyol válogatottnak. A harmadik gólját már sérülten szerezte. Milánóban ötvenezren ünnepelték a házigazdák 4:0-s diadalát. *(Nemzeti Sport 1942. április 20.)*

Az olasz válogatott edzőmeccsén a harmadik ligás Falck csapatának hatszor köszönt be, holott a nemzeti tizenegy kapusa, Luigi Griffanti védett az alacsonyabb osztályúaknál (10:1). A bajnokságban 18 találatig jutott, s a második helyen végzett. *(Nemzeti Sport 1942. június 21.)*

A német *Kicker* magazinban *dr. Becker* szakíró posztonként rangsorolta az európai szárazföld (értsd: nem britek) labdarúgóit, a középcsatárok között Piola lett nála az első. *(Nemzeti Sport 1942. augusztus 2.)*

És a gólgép folytatta: 1942. november 8-án négyszer zörgette meg Peruchetti (Juventus) hálóját Rómában. Nyert is 5:3-ra a Lazio – 22 000 tomboló fanatikusa előtt. *(Nemzeti Sport 1942. november 10.)*

Futballvezetők és szurkolók között a harmincas évek két szupersztárja, dr. Sárosi György és Silvio Piola

„Piola és Meazza december 20-án Madridban játszik. Ekkor az Athletic Aviación Madrid vendégül látja az olasz légierő válogatott csapatát, s ebben szerepel majd több neves olasz válogatott. Így Piola és Meazza is." (*Nemzeti Sport 1942. december 10.)*

„Olaszországban egyre népszerűbbek a katonacsapatok mérkőzései. Legutóbb Rómában a tengerészek és a bersaglierik játszottak egymás ellen. A mérkőzés 20 000 néző előtt folyt le, ami nem csoda, mert hiszen egy sereg válogatott játékos is játszott a katonacsapatokban.

A bersaglierik közt játszott például Piola és Biavati, a tengerészek kapuját pedig Griffanti védte. A mérkőzést a bersaglierik nyerték 2:1 arányban, amiben Griffantinak is volt némi része." *(Nemzeti Sport 1943. március 2.)* (A bersaglieri kifejezés mesterlövészeket jelent. Az olasz szárazföldi hadsereg elitnek számító alakulatát hívták és hívják így. *1942. december 10*-én a *Nemzeti Sport* még azt közölte, hogy Piola a légierő válogatottjában szerepel.)

Elképesztő eset történt meg vele a Lazio–Genoa bajnokin (1:1). Kapura akart rúgni, de a labdája „a szögletzászló táján megy ki". Általános meglepetésre a játékvezető gólt ítélt. Tumultuózus jelenetek következtek. Piolát valaki megütötte, a bíró a pofont nem szúrta ki, ám amikor a sajgó arcú római visszaütött, azt észrevette a sporttárs, és azonnal kiállította. Közben mindkét partjelző jelezte, hogy nem látta bent a lövést, ennek dacára maradt a gól és a döntetlen. *(Nemzeti Sport 1943. március 18.)*

Az 1942–1943-as bajnokságban megosztott gólkirályi címet szerzett, Trevisannal (Genova) 21-21 találatig jutottak. *(Nemzeti Sport 1943. május 6.)*

Kutik Andrásnak, a bajnok és kupagyőztes Torino magyar edzőjének véleménye: „Csodálatos formában van, és még mindig a legjobb olasz labdarúgó Piola. Alig lehet őt feltartóztatni, amikor elindul a kapura. A lövőképessége is, a gyorsasága is javult az utóbbi időben, és éppen ezért hihetetlenül veszélyes csatár." *(Nemzeti Sport 1943. július 12.)*

1943 nyarán katonaként a Presidio Roma csapatának volt a középcsatára, az úgynevezett Barbesino Kupában (Coppa Barbesino) a második helyen végzett vele. *(Nemzeti Sport 1943. július 20.)* Azon a nyáron (kilenc szezon, 227 mérkőzés és 143 szerzett gól után) elhagyta

a Laziót, az amerikaiak szicíliai partraszállása és előrenyomulása is arra ösztönözte, hogy északi gárdában folytassa.

Az 1943–1944-es csonka, a háború miatt területi alapon (az úgynevezett Olasz Szociális Köztársaságban, más néven a Salói Köztársaságban) megrendezett bajnokságban közel volt ahhoz, hogy megszerezze az aranyérmet a Torinóval. *(Nemzeti Sport 1943. július 4.)* A gránátvörösök bejutottak a három kerületi csoportgyőztes alkotta rájátszásba, ahol 2:1-es vereséget szenvedtek a Speziától. Hiába verték meg utóbb 5:2-re a Veneziát, a hajó elúszott. Maradt az ezüstérem. Ettől függetlenül a szakma nem a Speziát, hanem a Torinót tartotta a korszak legjobb észak-olasz alakulatának, amely beillett a válogatottnak is. A támadó kvintettje így festett: Ossola, Piola, Gabetto, Mazzola, Ferraris II. „Bombacsatársor, csak éppen egy mérkőzésen leégett, s ez a bajnokságába került." *(Nemzeti Sport 1944. augusztus 7.)*

1945-ben Piola a Juventushoz került. A következő tavasszal, majd 1947-ben, egymást követő két bajnoki évben, ezüstöt szerzett a „zebrákkal". (57 meccsen 26 találattal járult hozzá a begyűjtésükhöz.) Aztán 34 esztendősen a B ligában menetelő Novarához írt alá. Azonnal feljutott vele az élvonalba, 30 találkozón 16 góllal segítvén együttesét a bravúrhoz.

1952. május 18-án ötéves kihagyás után újból számításba vették a válogatottnál. A Firenzében az angolok ellen játszott 1:1-es mérkőzés jelentette egyben búcsúját a legendás azúrkék meztől.

1954. február 7-én (a 41. életévét taposva) a Novara trikójában bevette a Milan hálóját, ezzel ő a valaha volt legidősebb gólszerző a Serie A-ban. Az idény végén befejezte a futballt, a Novarában 155/70-es élvonalbeli mutatót produkált. Összesen 537 bajnokin 274 gólt jegyzett a Serie A-ban (565/290 a mérleg, ha beleszámítjuk az 1945–1946-os „különleges" szezont is), a gólszámát máig is csak megközelíteni tudták még olyan klasszisok is, mint Francesco Totti, Gunnar Nordahl vagy José Altafini. Szereplési számaival is csúcstartó volt 1983-ig, ám akkor Dino Zoff megelőzte. Még mindig az első tízbe tartozik. Egyéb sikerei: Európa Kupa-győztes (1935), Közép-európai Kupa-döntős (1937), világbajnok (1938). Közép-Európa-válogatott (1937), Európa-válogatott (1938). Olasz gólkirály (1936–1937, 1942–1943). A Serie B bajnoka (1947–1948). Mint e lajstromból kiderül, sohasem nyert olasz bajnokságot, vagy Olasz Kupát.

Silvio Piola 1953-tól 1954-ig olasz szövetségi kapitányként, 1954-től 1956-ig (majd 1957-ben ismét) a Cagliari edzőjeként dolgozott.

1996. október 3-án hunyt el Gattinarában. Novarában a nevét őrzi a városi stadion.

Az utókor hódolattal hajtotta meg előtte zászlait: „Amit a labdával valaha műveltek a pályán, azt ő mind tudta. (…) Fejese, mint a nyílvessző süvöltött a léc alá, és úgy ment át az ellenfél védelmén, mint izzó kés az írósvajon. Tizenhat éves korától huszonnégy esztendőn át csak gólokat lőtt." *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)*

„Kihez is hasonlíthatnám? Mint a későbbi csillagok közül Gigi Riva, csak picivel alacsonyabb s némiképp kreatívabb kiadásban. 1939-ben láttam Piolát az Üllői úton. A néphit szerint Medárdkor szakadni szokott, azon a délutánon viszont rekkenő volt a hőség. Nem különösebben zavarta. Szinte fel sem zendült ajkainkon a buzdítás, már bebólintotta a labdát a kapunkba. Röpke 120 másodperc alatt kétszer kezdtek a mieink közepet." *(Közce Kálmán, egykori békéscsabai és orosházi motorversenyző visszaemlékezéséből, 1983)*

„Noha szinte minden feladatot meg tudott oldani a kapu előtt – mégis önzetlen volt, ha a helyzet így kívánta." *(Labdarúgás 1979 – Őszi magazin)*

A tökéletes kapus

František Plánička 1902. július 2-án született az akkor az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozó „arany” Prágában. A Slovan Praha VII nevű kölyökcsapatban kezdett futballozni 1919 körül, majd négy esztendőt lehúzott a Sport Klub Bubeneč gárdájában. Gyermekkorában a szurkolók által csak „vas Spartának” nevezett klub rajongója volt, természetes volt hát, hogy 1923-ban oda igazol. Fél év után sajnálattal állapította meg, hogy figyelemre sem méltatják, alacsonynak ítélik, és semmiféle fantáziát nem látnak benne. Az év szeptemberében csalódottan hagyta el a klubot. Nem is sokára a bordó-fehérek vezetői is tudták már, hogy életük legnagyobb hibáját követték el, amikor elengedték. A Frantának becézett tehetség 1923. október 1-jén lépett át a Slaviába, amellyel utóbb sikert sikerre halmozott. Hétszer nyert csehszlovák bajnokságot (1928–1929, 1929–1930, 1930–1931, 1932–1933, 1933–1934, 1934–1935, 1936–1937), hatszor ezüstérmet (1925–1926, 1927, 1927–1928, 1931–1932, 1935–1936, 1937–1938). 1929-ben a Közép-európai Kupában is ezüstérmet vehetett át.

Ránézésre tényleg nem volt klasszikus kapusalkat – a 172 centijével és 70 kilójával, azonban előnytelen testi adottságait kötélidegzettel, bátorsággal, gyors reakcióidővel, az irigylésre méltó mozgáskultúrájával és a sokat emlegetett ügyességével kompenzálta. A spanyolok el is nevezték a Prágai Macskának (El Gato de Praga). A jól időzített kifutás szinte a védjegyévé vált, igaz, a vakmerősége miatt gyakran volt sérült. Két kartörés, egy kulcscsonttörés, számos bordatörés, rengeteg ujj- és fejsérülés, pár agyrázkódás került a kórházi kartotékjára. Nem győzték az orvosok összefoltozni.

1926. január 17-én debütált a csehszlovák válogatottban, amelynek hálóját 1938. június 12-ig 73-szor védte, és 37 mérkőzésen csapatkapitányként.

1926. május 15-én az angol bajnokság ezüstérmese, az Arsenal tönkreverte a Slaviát. A húszezer prágai néző döbbenten figyelte, amint a londoni csatárok, Ramsey, Brain, Lee és Buchan kitömik kedvencük hálóját (5:1). *(Nemzeti Sport 1926. május 16.)* Viszont nem sokkal később a friss olasz bajnokot, a magyar Hirzerrel és Violával felálló Juventust a vörös csillagosok osztották ki, mégpedig becsületesen (6:1). *(Nemzeti Sport 1926. szeptember 19.)*

„A kapuban Planicka újra bravúros teljesítményt nyújtott. A második félidőben kivédett két-három olyan lövést, amelyet más kapus aligha parírozott volna” – méltatták a Csehszlovákia–Olaszország 3:1-es találkozót követően, amelyen nyolc Slavia Praha-futballista lépett pályára. *(Nemzeti Sport 1926. október 29.)*

1926. november 1-jén rendhagyó dolog történt a Slavia II–Smíchov meccsen (12:0), „Planicka csatárt játszott és 5 gólt lőtt." *(Nemzeti Sport 1926. november 2.)*

Miután Csehszlovákia bravúrral 2:1-re nyert Ausztria ellen Bécsben (50 000 néző előtt), a magyar sportújság ennyit közölt róla: „Planicka tökéletes kapus". *(Nemzeti Sport 1927. március 21.)* Akkor sem bántották, amikor a Hungária 2:1-re megverte a Slaviát Budapesten. „A vendégcsapat kimagaslóan legjobb része a védelem volt. Ebben Planickát illeti a legtöbb dicséret, aki a világ legjobb kapusainak sorában nagyon előkelő helyezést biztosítana magának tudásával." *(Nemzeti Sport 1927. május 27.)*

„Puc és Planicka a Spartában játszanak 16-án Bécsben, minthogy a Slavia kölcsön fogja adni nagy riválisának a két kiválóságot." *(Nemzeti Sport 1927. június 7.)* A hír megjelent, és igaznak is bizonyult – apró módosítással. A kapus valóban porondra lépett a jelzett napon a császárvárosban, és „szenzációsan védett", csak nem a bordó-fehérek, hanem a válogatott mezében (Ausztria–Csehszlovákia 1:1). *(Nemzeti Sport 1927. június 17.)* Aztán 48 óra múlva tényleg őrizte a Sparta kapuját a Rapid Wien elleni barátságos találkozón (0:1). *(Nemzeti Sport 1927. június 20.)*

Megdicsérték a sportlapban az Üllői úti 2:1-es magyar győzelem után: „A kapuban Planicka újra tanújelét adta nagy tehetségének. Ruganyos és gyorskezű kapus, ami nála bemegy, az már védhetetlen." *(Nemzeti Sport 1926. június 7.)* Közel egy esztendőre rá 4:1-re visszavágtak az északi szomszédok a mieinknek. A meccs után ez jelent meg bírálatául: „(…) hiba nélkül végezte a dolgát. Jó szemű és jó kezű kapus, akinek gyors mozgása, rugalmassága minden helyzet megoldására alkalmas. A gól védhetetlen volt." *(Nemzeti Sport 1927. április 25.)* (Megjegyzés: ma már inkább úgy fogalmaznánk, hogy a gólt érő lövés volt védhetetlen, hiszen a gólt nem lehet védeni.)

A következő esztendőben megvertük 2:0-ra a csehszlovákokat az Európa Kupáért, a tudósító azonban nem fukarkodott az elismerő szavakkal: „(…) változatlanul Európa egyik legjobb kapusa. Minden mozdulata klasszikus és biztos. Tempóérzéke hibátlan, csak abszolút védhetetlen labdákkal lehet megadásra késztetni." *(Nemzeti Sport 1928. április 23.)*

A csehszlovákok a magyarok elleni, 1934. áprilisi mérkőzésen. Hátul, balról: Puč, Krčil, Náhlovský, Sobotka, Čambal, Ženíšek, Koštálek, Plánička. Elöl: Horák, Hess, Kopecký

1927. augusztus 28-án a Slavia 2:2-re végzett a lilákkal a Megyeri úton, KK-visszavágón. (Prágában 4:0-ra győztek a piros-fehérek.) Fogl III kétszer 11-esből vette be Plánička kapuját. „(…) különálló klasszis. Mindent jól oldott meg, amire az Újpest csatársora kényszeríteni tudta." *(Nemzeti Sport 1927. augusztus 29.)*

1927 végén a legendás osztrák szövetségi kapitány, Hugo Meisl összeállította a tervezett Anglia–Európa válogatott mérkőzésre a kontinens csapatának bővebb keretét, abban szerepelt Plánička neve is. *(Nemzeti Sport 1927. december 7.)*

1928 pünkösdjét valószínűleg nem felejtette el egész hosszú élete során. Az ünnep vasárnapján a Slavia Praha ötöt kapott az FTC-től, másnap kettőt a Hungáriától (1:5 és 2:2). A Fradi elleni kudarc után jelent meg róla: „(…) mindent védett, amit csak védeni lehetett. Nélküle egészen katasztrofálissá vált volna a vereség." *(Nemzeti Sport 1928. május 29.)* Moy Athernton, a Budapesten tartózkodó, és ott a Fraditól 6:1-es vereséget szenvedő Blackburn Rovers trénere kijelentette: „A legjobb kapus, Planicka, bár a mi felfogásunk szerint ő sem ideális kapus." *(Nemzeti Sport 1928. május 30.)* Nyilván „mélynövésűnek" ítélte.

Plánička védte a csehszlovák profi válogatott hálóját azon az összecsapáson, amikor megsemmisítő vereséget mért a magyar professzionális válogatottra Prágában (6:1). Ennek ismeretében legalábbis furcsa és némileg magyartalan az értékelése: „Planicka azonban kevés foglalkoztatása ellenére is, úgy látszik, azoknak ad igazat, akik nem tartják tökéletesnek mai formáját. Bizonytalankodott." *(Nemzeti Sport 1928. szeptember 24.)* A teljesség kedvéért tegyük hozzá, azon a napon (1928. szeptember 23.) egy másik válogatottunk Budapest néven 8:0-ra legázolta Berlin együttesét a Hungária úton, és Takács II hét gólt szerzett.

A prágai válogatott meccs (1:1) után így nyilatkozott: „A gólt nem láttam, így későn nyúltam utána. Kalmár és Markos nagy játékos." *(Nemzeti Sport 1929. szeptember 9.)* Évek múlva bővebben is beszélt Kalmár Jenőnek a 89. percben eleresztett iszonyatos bombájáról: „Egy pillanatig sem gondoltam arra, hogy Kalmár negyven méterről kapura fog lőni. Amikor aztán a szándékot észrevettem, akkor már késő volt, mert egy szempillantásnyi idő alatt a labda már a hálóban táncolt. Ilyen borzalmas erejű lövést én még életemben nem láttam. Mondhatom, nem is emlékszem, mikor borzadtam meg életemben annyira, mint most, hogy elsüvített a fülem mellett Kalmár Jenő labdája." *(Nemzeti Sport 1943. február 16.)*

Torinóban a Juventus 1:0-ra legyőzte a Slaviát. Azért csak egy góllal, mert „Planicka 7-8 esetben két-három méterről lőtt, védhetetlennek látszó labdákat fogott." *(Nemzeti Sport 1929. június 24.)* A visszavágón a prágaiak 3:0-ra nyertek és továbbjutottak a KK-ban. *(Nemzeti Sport 1929. július 7.)*

„Planicka játéka betegsége miatt szintén kérdéses volt az utolsó pillanatokig, de így is kitűnően védett." *(Nemzeti Sport 1929. október 14.)* Büntetőt hárított, a Slavia neki is köszönhetően megnyerte 2:0-ra a Sparta ellen a prágai derbit.

„Planicka sokat vesztett tekintélyéből, amely Budapesten talán nagyobb volt mindig, mint Prágában. Ha jól elgondoljuk, mit is csinálhatott volna, nem tudjuk nagyon hibáztatni. Mégis

az az igazság, hogy a régi Planicka nem ilyen stílusban – engedte volna be a gólokat. A szabadrúgás és Török gólja merész szögből esett, Spitz fejese nem volt egészen meglepő. A régi Planicka másként mozgott a kapuban!" *(Nemzeti Sport 1929. november 4.)* A fanyalgás oka: az Újpest 5:1-re kitömte a Slaviát a KK-döntőben. Prágában már 2:0-ra vezetett a hazai tizenegy, aztán a lilák P. Szabó és Avar révén kiegyenlítettek (2:2). „Planicka a gólokról nem tehet, más dolga meg alig akadt. Egy-két parádés kiugrásra, előrevetődésre nyílt alkalma." *(Nemzeti Sport 1929. november 18.)*

Mint írtuk, nem csupán a nagyválogatott, hanem a professzionális, illetve a prágai válogatott hálóját is gyakran őrizte. (Ezeket a szerepléseket a korabeli labdarúgók mind beleszámolták, amikor a válogatottságuk számáról faggatták őket.) 1930. április 6-án ilyen városközi összecsapáson láthatták a nézők, igaz, a második félidőben Staplik váltotta fel (Berlin–Prága 1:1). *(Nemzeti Sport 1930. április 7.)* Október 28-án újból „remekül védett" Prága válogatottjában, 9000 drukkerük előtt 3:0-ra legyőzték a torinóiakat. *(Nemzeti Sport 1930. október 29.)*

„1934-ben, a római vb-n (sic!) Zamora látogatta meg az öltözőben: »Gratulálok, kollégám, amit ma művelt, azt a világ egyetlen kapusa sem csinálta volna jobban!«" *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)* Úgy tartja a fáma, hogy Combi, az aranyérmes olaszok kapusa is őszinte elismeréssel adózott a cseh sportember produkciója előtt, mire ő: „Tudod mit, Gianpiero? Inkább te szerepelnél az újságírók álomválogatottjában, és én lennék a világbajnok csapat kapusa." *(Csupa foci labdarúgó-magazin)*

A vébéezüstérmes hétköznapjai egyformán teltek. Reggel fogta az aktatáskáját, felszállt a villamosra, és egy nyugdíjasotthonnál kászálódott le róla, ott dolgozott. Sohasem akart csak a futballtól függeni és csupán abból megélni, a hivatalnoki állását a nagy sportbeli sikerei dacára sem adta fel. A munkája elvégzése után rendszerint edzeni ment.

1935. október 27-én, egy esős vasárnap délután Csehszlovákia válogatottja Prágában legyőzte 2:1-re a világbajnok olaszokat, visszavágva nekik az egy évvel korábban, a döntőben elszenvedett vereségért. A kapus a nyertesek legjobbja volt. *(Nemzeti Sport 1935. október 28.)*

Imponálóan teljesített Párizsban is, ahol a hatvanadik válogatottságát 3:0-ás diadallal ünnepelte a franciák ellen. *(Nemzeti Sport 1936. február 10.)*

A ferencvárosiak kedvenc Gyurka doktora háromszor is megadásra késztette az Üllői úti KK-meccsen (5:2). „Planicka – nem a régi. A harmadik gólnál Sárosi úgy becsapta, mint valami ifikapust." *(Nemzeti Sport 1936. június 22.)*

„Csak Planicka nagyszerű védése mentette meg a csehszlovákokat nagyobb vereségtől" – olvasható a sportújság címoldalán a skótok prágai sikere (3:1) után. *(Nemzeti Sport 1937. május 16.)*

„Planicka vissza akar vonulni ősszel az aktív futballtól." *(Nemzeti Sport 1937. június 17.)* Kacsának bizonyult a hír.

„Planicka régi híréhez méltó bravúrokat mutatott be szünet után is. Ha nem ő véd, még több gól is esett volna a csehszlovák kapuba" – emelte meg előtte képzeletben a kalapját a tudósító a 8:3-as magyar diadalt követően. Sárosi doktor a nyolcból egymaga hetet vállalt. *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 20.)* Ez a találkozó majdnem elmaradt Tomáš Masaryk (1850–1937), a volt köztársasági elnök szeptember 14-én bekövetkezett halála miatt. A vendégjátékosok „a kék ujjasban védő Planicka vezetésével" a bal karjukon fekete gyászszalaggal futottak ki a Hungária úti pálya küzdőterére. A közönség egyperces néma vigyázzállással emlékezett az elhunyt po-

litikusra. (A 21. percben még a vendégek vezettek 2:1-re.) *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 20.)*

Plánička 1926. június 6. és 1937. szeptember 19. között tizenegyszer őrizte a csehszlovák válogatott hálóját a magyar válogatott ellen, de nem sok sikerélményben lehetett része. Egyszer tudott csapata nyerni ellenünk, háromszor döntetlent ért el, hétszer viszont kikapott. És hiába tartották őt a világ egyik legjobb kapusának (mint ahogy az is volt), ezeken a mérkőzésen 29 gólt szedett be. *(Dénes Tamás–Rochy Zoltán: A 700. után)*

Nem volt teljes az összhang a kapusfenomén és a szövetség vezérei között 1937 őszén. A strasbourgi fejsérülését követően néhány vezető azzal vádolta, hogy megőrült (!), mi több, orvosi vizsgálatra rendelték állítólagos bajával. Sokan azonban úgy vélték, mellőzni akarják őt, egyben a nemzeti tizenegy kapitányát Londonban, s ezért találták ki a betegségét. Természetesen a klinikán hamar kiderítették, nincs semmi gond az elméjével, nyugodtan védhet tovább. *(Nemzeti Sport 1937. november 29.)* A White Hart Lane-en remek meccset játszottak Angliával, bár 5:4-re kikaptak, s az ördöngös Stanley Matthews háromszor is bevette a hálóját, mégsem rajta ment el a meccs. *(Nemzeti Sport 1937. december 2.)* Josef Tesař alezredesnek, a szövetségi kapitányuknak kifejezetten tetszett Franta teljesítménye. *(Nemzeti Sport 1937. december 3.)* Nem így egy hét múlva Glasgow-ban, ahol újból ötöt kapott, míg a vendéglátók hálója érintetlen maradt (0:5). Pelikan úr (hivatására nézve tanár), a szövetségük elnöke megmagyarázta a blamát: „Már a skótok prágai 3:1-es győzelme után kijelentettem, hogy a skótok a világ legjobb futballistái. Ebben a véleményemben csak megerősített a mai mérkőzés." *(Nemzeti Sport 1937. december 9.)*

Pláničkánál sem volt teljességgel ismeretlen jelenség a betli, az SK Nachod ellen „a szünet után gyengén védett", a kiscsapat pedig jól elverte a Slaviát (5:2). *(Nemzeti Sport 1938. február 28.)*

Az 1938-as világbajnokságon szédületeset produkált a hollandok elleni, hosszabbításos (3:0) mérkőzésen, majd a brazilok elleni első találkozón

is (1:1), amelyen csak a későbbi gólkirály, Leônidas tudta bevenni a hálóját. A megismételt meccsen nem védhetett, mert csontrepedést szenvedett a bal alsó karján. *(Nemzeti Sport 1938. június 14.)* A balesetnél éppen Leônidasszal ütközött, de sérülten végigvédte a találkozót, aztán a hosszabbítást is. Ez volt a 34 éves kapus utolsó, hivatalos labdarúgó-mérkőzése, bár ezt akkor senki sem sejthette. (Otthon több hónapot vett igénybe a gyógyulása, amikorra felépült, a németek megszállták a hazáját. Megváltozott körülötte a világ.) A brazilok elleni ismétlésre az újpesti születésű Karel Burkert került helyére a kapuba, győztek is 2:1-re a dél-amerikaiak. Itt mondjuk el, hogy az 1930-as vébén való szereplés lehetőségétől megfosztotta Plánička a szövetség döntése, miszerint Csehszlovákia nem delegál csapatot Uruguayba. Miért nem? Túl gyöngének ítélték az együttest a szakemberek… *(Nemzeti Sport 1930. március 26.)*

Martim, brazil kapitány és Plánička kézfogása az 1938-as vb-n, a brazil-csehszlovák meccs előtt

A II. világháború után folytatta hivatalnoki pályafutását. Szabadidejében a Slavia öregfiúk kapujába még nyugdíjasként is beállt. Edzőképző iskolába nem járt. Nagyon rövid ideig ült a Slavia és a Nachod kispadján, később alsóbb osztályú prágai klubokat is trenírozott, ám a sikerek mindig elkerülték, ellenben a rajongása a sportág iránt haláláig nem csökkent.

A honi médiában gyakran emlegették Frantát. „(…) beszéljünk a másik kapusóriásról, Frantisek Planickáról, aki majdnem tizenöt éven át védte a csehszlovák válogatott és a prágai Slavia hálóját, s akit majdnem ugyanennyi ideig emlegettek a világ egyik legjobb kapusaként. Ő sem törekedett mutatós védésekre – akár a többi, igazán nagy kapus –, játékát az egyszerűség és hasznosság jellemezte. Ruganyossága, nagyszerű reflexe szinte minden esetben elegendőnek bizonyult a bajok elhárítására. Mint például az 1931-es, 1:1-es csehszlovák–spanyol mérkőzésen, amelyiken a másik kapuban (…) Zamora állt. De aztán 1937 szeptemberében az MTK-pályán már ő sem küzdhetett a balsors ellen. A magyar válogatott csatársora nyolc gólt lőtt Frantisek barátunknak, aki a mérkőzés lefújása után sírva ballagott be az öltözőbe." *(Képes Sport 1957. október 15.)*

Imi Markos, a néhai kiváló sportújságíró 2011-ben mesélte e sorok íróinak, hogy atyja, a híres válogatott jobbszélső családi körben gyakran előadta a kapusról szerzett négyütemű tizenkettesét: „Mikoron e nevet meghallom: Planicska, / Íziben kinyílik zsebemben a bicska."

(Tudni kell hozzá, hogy Markos Imre a trianoni diktátum, valamint az Antonín Hojertől 1929-ben kapott prágai pofon miatt egyáltalán nem kedvelte a cseheket.)

František Plánička távozott legutoljára – 1996. július 20-án – ebből a világból az 1934-es vébéezüstérmes csehszlovák legénység tagjai közül. Mindvégig Prága déli városrészében, Krčben, egy átlagos méretű, kényelmesen berendezett lakásban élt. A legtöbb szomszédja talán nem is sejtette, hogy valódi kapuslegendával lakik egy lépcsőházban…

A varázslatos Festékkaparócska

Héctor Pedro Scarone Beretta 1898. november 26-án született Montevideóban. Édesapja, Giuseppe (akkor már José) 1887-ben vándorolt ki Olaszországból és telepedett le Uruguayban. Mindkét fia, Carlos és a tíz évvel fiatalabb Héctor is, híres futballistává lett.

Utóbbi 1912-ben egy meglehetősen ismeretlen gárdában, a Sportsman Montevideóban kezdte a labdarúgást, ahol négy évet húzott le, majd átigazolt élete meghatározó csapatába, a Club Nacional de Football Montevideóba. Három részletben szolgálta a Tricolórnak becézett, rendkívül népszerű alakulatot (1916–1925, 1927–1931, 1934–1939), melyben összesen 369 mérkőzésen 301 gólt ért el, sőt a visszavonulása után edzőként is dolgozott érte.

Az óriási tehetségnek tartott csatár még tizenévesen, 1917. szeptember 2-án mutatkozott be a válogatottban. Együtt futballozott a nemzeti tizenegyben, valamint a Nacionalban Carlos (1888. november 11.–1965. május 12.) nevű bátyjával, aki 1909 és 1919 között 23 mérkőzésen 14 gólt szerzett a mitikus világoskék dresszben. Az idősebbik Scarone, akit Festékkaparónak (Rasqueta) becéztek, nyert két dél-amerikai bajnokságot a válogatottal, illetve nyolc bajnoki címet a klubjaival. Játszott (kicsit) a CURCC-ben, az argentin Boca Juniorsban és 12 évet a Nacionalban. A profi korszakban ő volt az utóbbi klub első edzője. Ám az öccse, a „Kis Festékkaparó" (vagyis Rasquetita) még rajta is jóval túltett. Íme, a fiatalabb Scarone pazar sikerlistája: világbajnok (1930), olimpiai bajnok (1924, 1928). A Copa América győztese (1917, 1923, 1924, 1926), a Copa América ezüstérmese (1919, 1927), a Copa América bronzérmese (1929). Uruguay bajnoka (1916, 1917, 1919, 1920, 1922, 1923, 1924, 1934). A Rioplatense (Copa dr. Ricardo C. Aldao) bajnoka (1916, 1919, 1920). A Copa de Honor Cousenier győztese (1916, 1917). Utóbbi két trófeáért az argentin és az uruguayi klubok küzdöttek. Egyéni titulusai: a Copa América legjobb játékosa (1917), a Copa América társgólkirálya (1927). Ennél többet a két világháború között senki, még a kétszeres világbajnok olaszok sem nyertek.

Hírnevét csak fokozta, hogy a hasonlóan kiváló csatárral, Pedro (Perucho) Petronéval ő vitte először tökélyre Dél-Amerikában a kényszerítőzést, amelyet arrafelé parednek neveztek. A játékelem alkalmazásával megelőzték korukat.

Az 1924-es párizsi olimpián öt találatot jegyzett: egyet-egyet Jugoszlávia, az Egyesült Államok és Hollandia, kettőt Franciaország ellen. A tornán csupán a svájciak elleni döntőben nem talált hálóba. A fürge jobbösszekötőt elsőrangú labdakezelés, kreativitás s nagy tűzerő jellemezte. Az ellenfél tizenhatosán belül állandó veszélyt jelentett, pedig nem volt kimondottan robusztus alkatú. Az El Mago (Mágus, Varázsló) – akkoriban inkább ezen a becenéven

emlegették, nem a bátyja után kapott Rasquetitán – 175 centisre nőtt, és 74 kilogrammot nyomott fénykorában. 1930. július 30-ig 52 összecsapáson viselte a Celeste trikóját, és a fellépésein 31 gólt könyvelhetett el. Ezzel 2011. október 11-ig ő volt az uruguayi válogatott legeredményesebb labdarúgója, akkor előzte meg Diego Forlán. (Scarone a nem hivatalos statisztikája szerint 70 válogatott fellépésén 42 találatot szerzett.)

Igazán elemében lehetett 1926. október 28-án Santiagóban, ötször vette be a chilei fővárosban a bolíviaiak kapuját (6:0). Retteghetett tőle az Albiceleste védelme is, mindent egybevetve tizenhárom gólt szerzett ellene. *(www.rsssf.com)*

1926-ban Scarone átjött Európába, az FC Barcelonához, ahol 18/9-es mutatót produkált, s megnyerte a Király-kupát. A katalán klub a személyében igazolt először már titulusokkal kidekorált, nagy nemzetközi sztárt. Ám nem érezte jól magát ott, és rövidesen visszatért a hazájába. Otthon elvben amatőr státusban játszott, noha – *Korein József*, a Racing Club Avellanedában védő kapus leleplező hangvételű cikkeiből jól tudjuk – valójában profiként díjazták. Íme, egy cikkrészlet: „(…) De odaát Montevideóban, az uruguayiaknál sem erkölcsösebbek a klubok. Ott még a tréningeket is fizetik. Hetenként kétszer. Az első csapat tagjai 7, a másodikéi 5 dollárt kapnak a tréningnapokon. Így készülnek Amszterdamra." *(Nemzeti Sport 1927. február 16.)*

Érdekesség, hogy a bukmékerek nem az urukat tartották az olimpiai aranyérem legfőbb esélyesének, hanem az örök riválisukat. „Persze, a bukik okoskodását nagyon alátámasztja az argentínai futballsportnak nemzetközi győzelmek árán szerzett nagyszerű híre." *(Nemzeti Sport 1928. március 28.)*

Az is kuriózumnak tűnik ma már, hogy mennyire nem kedvelték a hollandusok a címvédő társulatot. Egyrészt azért, mert kiütötte az Oranjét a tornáról, másrészt pedig anyagi okokból. Azt szerették volna ugyanis a rendezők, hogy az argentinokkal vívott, megismételt finálé is döntetlenre végződjön, hisz akkor a második „ráadás" újabb jelentős kasszasikert hozott volna. „Képzelhetni, hogy Scarone remek bombája milyen kellemetlenül érintette a HOB mindent oly szépen kitervező pénzügyminisztereit." *(Nemzeti Sport 1928. június 15.)* (A HOB betűszó a Holland Olimpiai Bizottságot takarja.)

Héctor Scarone az amszterdami játékok három meccsén játszott, s háromszor volt eredményes. A döntő győztes gólját a 73. percben szerezte.

Dr. Mamusich Mihály kint járt Amszterdamban, több találkozójukat is megnézte. Úgy érezte, ha egyáltalán létezik ilyesmi, akkor neki sikerült megfejteni a titkukat: „(…) a taktikával nem sokat törődnek, mert szédületes labdatechnikájuk, s a játékosok ősi, rugalmas gyorsasága a döntő tényező meccseiken." *(Nemzeti Sport 1928. június 24.)*

„(…) Scarone, a híres uruguayi csatár (…) Barcelonába költözik (…)". *(Nemzeti Sport 1928. szeptember 28.)* Ez a hír kacsának bizonyult, nem írt alá újból a Barçához, a következő viszont részben igaznak: „Scarone, a híres uruguayi válogatott csatár, a montevideói Nacional játékosa, a párisi

olimpia egyik hőse súlyos térdsérülést szenvedett el a tél folyamán. Eleinte bíztak felgyógyulásában, most azonban kiderült, hogy többé nem léphet pályára." *(Nemzeti Sport 1929. március 1.)* Ehhez képest az Iliászból ismert trójai királyfi keresztnevét viselő futballistából pontosan másfél év múlva világbajnok lett…

A hazai rendezésű Mundialon három meccsen kapott szerepet, s egyszer talált a kapuba. 1930. július 21-én, a románok elleni összecsapáson (4:0) volt eredményes. A sorozaton inkább hasznosan, semmint gólerősen teljesített. Példa erre, hogy a július 30-án megtartott finálében a házigazdák első két gólját az ő passzából szerezte Pablo Dorado, illetve Pedro Cea. Nem volt túlzás tehát a megállapítás, hogy kivette a maga részét „Uruguay harmadik világbajnoki címéből". *(Nemzeti Sport 1930. augusztus 1.)* Különben a vébédöntő jelentette Scarone hattyúdalát címeres mezben.

A híres testvér: Carlos Scarone

1930 novemberében a Peñarol 60 000 néző előtt 1:0-ra megnyerte a Nacional elleni klasszikust, de csak azért, mert a második félidő 40. percében „(…) Escarone (sic!) a futball históriájában talán egyedülálló luftot rúgott (…)." *(Nemzeti Sport 1930. november 23.)*

A kiváló összekötő 1931-től 1932-ig Milánóban profiskodott, az Ambrosiana csapatánál Tóth-Potya István volt a mestere. A fekete-kékektől délre, az US Palermóhoz szerződött (1932–1934). A szicíliaiak akkori szakvezetője, Feldmann Gyula mesélte: „Nagyon komoly szerepet akarunk játszani az A-ban. Vettünk néhány jó játékost. Így például Scaronét, a legendás uruguayi játékost. Mascheronit, aki Dél-Amerikában válogatott hátvéd volt. Most Scaronét hazaküldtük, hogy hozzon egy kiváló jobbszélsőt." *(Sporthírlap 1932. július 21.)*

Olaszországból a hőn szeretett Nacionaljába tért vissza (1934–1939), hogy közel a negyvenhez a Montevideo Wanderers FC fekete-fehér uniformisában kezdjen megbarátkozni a búcsú gondolatával.

A harmincas évek világsztárjai is elismerték a teljesítményét. Ricardo Zamora, a spanyol kapus „a labdarúgás szimbólumának", Giuseppe Meazza, a kétszeres világbajnok olasz csatár „a legfantasztikusabb futballistának" nevezte. *(Marca 2014. április 17.)*

Nem tudott végleg elszakadni a labdarúgás világától, miután szögre akasztotta a csukáit, hanem edzősködésbe fogott. A tréneri karrierjének állomáshelyei: Club Nacional de Football Montevideo (?–?), Millonarios FC Bogotá (1947–1948), Real Madrid (1950–1952), Sociedad Deportivo Quito (1960–?).

Ő volt a XX. század legsikeresebb klubjaként emlegetett Real Madrid első dél-amerikai edzője. A spanyol fővárosban, 2016 elején, Zinedine Zidane kinevezésekor emlegették, hogy a francia a királyi gárda történetének negyedik olyan mestere Héctor Scarone, Jorge Valdano és Jupp Heynckes után, aki játékosként világbajnoki címet szerzett.

Héctor Scarone 1967. április 4-én hunyt el Montevideóban.

KARL SESTA

Erénye volt erélye

Karl Sesta 1906. március 18-án született Simmeringben. Eredeti családneve Sesztak volt, ő maga Sesztaként írta alá az elébe tolt papírokat.

Tizenhárom éves korától futballozott a Vorwärts Simmeringben. *(Nemzeti Sport 1937. július 13.)* Amikor ennél a klubnál volt, játszott a piros-fekete csapat Vorwärts XI Simmeringként (1924–1925), Ersten Simmeringen Sport-Clubsként (1925–1927).

Az 1. Simmeringen SC-nél vált belőle profi 1925-ben. Univerzális labdarúgóként játszatták jobbszélsőként, jobbösszekötőként, jobbhátvédként és balhátvédként is. Előszeretettel remplizett, ütközésnél kihasználta erényét, irdatlan testi erejét. Valósággal lepattantak róla az ellenfelek, ezért sokan smirglinek tartották. (Ne lepődjünk meg túlzottan ezen, a Schastinak is szólított, tanult szakmájára nézve patkolókovács korábban nagy sikerrel birkózott.) Ha jó kedve támadt, mókás dolgokat művelt a pályán, ám ha rosszul ébredt, s nem ment neki a futball, azt a napot igencsak megemlegette az embere. Különben annyira öntörvényű volt, hogy amikor megunta a válogatott egyik edzését, fogta magát, s szó nélkül bevonult az öltözőbe. *(Nemzeti Sport 1937. október 8.)*

1927–1928-ban egy bajnoki évadot lehúzott a tepliceieknél. *(IFFHS)* A Teplitzer FK volt az egyetlen, német többségű professzionális alakulat a csehszlovák élvonalban.

A Sabaria ellen kitűnőt nyújtott a TFK-ban, jobbszélsőként két gólt is rúgott a vasiaknak a 4:1-re végződő mérkőzésen. „Sesta a csapat tankja" – írták róla a kinti találkozó után. *(Nemzeti Sport 1928. május 2.)* A Hungária hálójába is betalált, ám a magyar vendégek 3:2-re nyertek. *(Nemzeti Sport 1928. május 7.)*

1928-tól 1934-ig a WAC-ot (Wiener Athleticsport-Club) erősítette. „Sestát, a WAC játékosát, a WAC–Sabaria mérkőzésből kifolyólag 14 napra tiltotta el az osztrák szövetség. Sesta bírósértés miatt jutott a kiállítás sorsára a WAC szombathelyi mecscsén". *(Nemzeti Sport 1928. december 7.)*

„Sesta nagy mókamester, de nem válogatott klasszis" – jegyezte meg a honi sportlap bécsi tudósítója, az osztrák állampolgárságú *Otto Howorka*. *(Nemzeti Sport 1930. március 19.)* Pár esztendő múlva ugyanő ugyanebben az újságban isteníti majd…

A kis köpcös játszott Bécs válogatottjában, 2:1-re győztek Prága csapata ellen a Hohe Wartén. Nem mellékesen 25 000 néző előtt. *(Nemzeti Sport 1930. március 24.)*

Tagja volt a mitikus Hugo Meisl nem kevésbé mitikus Wundermannschaftjának, 1932-ben Európa Kupát (Svehla Kupa), 1935-ben ugyanezen a sorozaton ezüstérmet szerzett a gárdával. *(IFFHS)*

A bécsi válogatottnak az Arsenal elleni vereségét (2:4) követően a *The Star* el volt tőle ragadtatva: „Akik látták a meccset, bizonyára hozzá fognak járulni megállapításomhoz, hogy

Az osztrák válogatott Párizsban, 1933 februárjában. Balról: Gall, Hiden, Platzer, Smistik, Braun, Vogl, Gschweidl, Zischek, Janda, Nausch, Sesta, Rainer, Hugo Meisl, Weselik, Schall

Sesta Európa egyik legjobb hátvédje. Szokatlan izomerő párosul benne hallatlan lábügyességgel. Sesta megérne egy angol klubnak annyi aranyat, amennyit nyom." *(Nemzeti Sport 1933. december 12.)*

Az olaszországi világbajnokságon a magyarok ellen aratott 2:1-es osztrák siker után jelent meg a pesti lapokban az utalás, amely az olasz bíró ténykedésén ironizált: „Sárosit fogta Sesta, Toldit fogta Mattea." A császárvárosi védő a tornán egy gólt szerzett, a bronzmérkőzés 54. percében a németek hálóját vette be Nápolyban.

Mindazonáltal az érmet a III. Birodalom labdarúgói vehették át a lefújás után, a „sógoroknak" maradt a negyedik hely. A bolognai volt az egyetlen találata, amit a válogatottban rúgott, az 1934-es pedig az egyetlen vébé, amelyen szerepelt.

1934 nyarán átigazolt az Austria Wienhez, ahol együtt rúgta a labdát minden idők legjobb osztrák futballistájával, Matthias Sindelarral.

„Arra számít mindenki, hogy a technikás Schmaus mellett Sesta robusztus játéka szét fogja »fröcskölni« a magyar csatársort, amelyet egyébként Bécs számára túl puhának tartanak." *(Nemzeti Sport 1936. április 2.)* Pont fordítva történt: „A két hátvéd szörnyen nehézkesen mozgott, különösen Sesta. Schmaus még megfelelt valahogy. Öreges »erényeik« a mai magyar csapat ellenében nem sokat értek" – jelent meg a duóról az 5:3-as kinti sikerünk másnapján. A rigorózus bekk a foga között szűrte a szót: „Rossz napunk volt. A magyar csapat két góllal jobb!" *(Nemzeti Sport 1936. április 6.)*

Ellenfelek, ám egyben barátok voltak: Markos Imre és Karl Sesta

Nagy sikert hozott számára a „babonás" nap.1936. szeptember 13-án az Austria Prágában megverte 1:0-ra a Spartát, s a bécsi 0:0 után hazavitte a Közép-európai Kupát. *(Nemzeti Sport 1936. szeptember 14.)* (Sesta

1931-ben a WAC-cal elbukta a Vienna elleni KK-döntőt. Az Osztrák Kupát ellenben háromszor emelhette a magasba: 1931, 1935 és 1936 tavaszán.)

Rövid jellemábrázolás az 1930-as évtized közepéről: „Mit törődik Sesta a szobájával. Máris ismerősre talál, belekarol, beszélget. Neki mindegy, Bécs, Párizs, Berlin vagy Budapest. Hideg, éles, apró szemei vidáman, magabiztosan csillognak. A csapat legmokányabb, de legkisebb tagja (166 cm magas!) olyan fölényesen van itt otthon, hogy semmi sem lehet számára érdekességet jelentő újság. (28 éves, 74 kiló!)" *(Nemzeti Sport 1936. szeptember 27.)* Ne menjünk bele abba, hogy a hideg, éles szem miként tud vidáman csillogni…

Sesta erőtől duzzadó mozdulattal blokkolja a labdát

Egy másik kis színes: „Sesta még fájós lábbal is a védelem oszlopa volt. Amit azután ő nem tudott menteni, abból rendesen gólhelyzet lett. Sesta rúgótechnikája elsőrangú, esze is nagy a helyezkedésben." *(Nemzeti Sport 1936. szeptember 28.)* Mindez akkor jelent meg, amikor az osztrákokat 5:3-ra megverték a mieink az Üllői úton, és Toldi Géza rúgott-fejelt róla három gólt. (A ferencvárosi nehéztüzér keménységben felvette vele a versenyt, az ütésváltásokban sem maradt adósa.)

Egy harmadik karakterrajz: „Bikaerős. Izmai félelmetesen szaladgálnak a lila mez alatt. A mi Fogoly Karcsinkra emlékeztet. Combja vastagabb az átlagember derekánál. Jó humora van. (…) Balkezén tőből hiányzik a hüvelykujja. Mi az neki! Még így is – kilenc ujjal is – megnyerte Bécs, Ausztria és Közép-Európa birkózóbajnokságát. Harminc éves. Negyvennek látszik. Civilben »Heuriger énekes«. Esténként úgy irtja a liter borokat, mint a pályán a megszeppent csatárokat. 46-szoros válogatott, 16 év óta rúgja a bőrlabdát. A magyarok közül Sárosi Gyurkát csodálja." *(Nemzeti Sport 1937. április 1.)*

Szerettek vele foglalkozni a sajtóban, hálás alany volt. „Sesta ellen sem lehet különösebb kifogás, főleg osztrák szemmel nem (…) remekül rombolt. Hogy nincs a legjobb formájában, azt abból lehet következtetni, hogy igen sokszor durváskodott. A durváskodás sokat levon játékának értékéből" – emlegették legendásan férfias stílusát a budapesti magyar–osztrák után (2:2). A küzdelem hevében jegyezték le a jelenetet: Sesta és Platzer állandóan vitatkoznak, idegesen mutogatnak egymás felé. Utóbbi azt kifogásolja, hogy Sárosi doktor mindig szabadon veheti át a labdát. Mire az egyik osztrák fotós odaszól a másiknak: „Ha lerúgják egymást, még győzhetünk!" *(Nemzeti Sport 1937. május 24.)*

Nem szabad megkérdőjelezni a tudását, hisz játszott Amszterdamban, a Közép-Európa–Nyugat-Európa (3:1) jótékonysági FIFA-meccsen. Bár elkövetetett egy nagy hibát, mégis „hátul Sesta ért a legtöbbet" – jelentette a helyszínről *Szűcs László*. *(Nemzeti Sport 1937. június 21.)*

Sestának jó hetei lehettek akkoriban. Részese volt az aktuális olasz bajnok, a Bologna elleni bravúrnak a KK-ban, Bécsben 5:1-re verték meg a kék-pirosakat a lila-fehérek. *(Nemzeti Sport 1937. június 28.)* „A régi Sesta. Tudása, ereje, rugalmassága elpusztíthatatlan. Érezte, hogy a Bologna ellen lehet könnyedén, elegánsan is játszani, és úgy is játszott. Kapásból adott haza. Egyik ilyen hazaadásából szöglet is lett. Az Austria fölényes periódusaiban előrecselezgette magát, még kapura is lőtt. (Jó pár lesz: Sesta, a birkózó és Kocsis, a bokszoló…)" *(Nemzeti Sport 1937. július 2.)* Tökéletes prognózis volt, megtalálták egymást! Sesta 1937. július 4-én gólt szerzett az Újpest ellen a KK-ban (5:4-re győztek az osztrákok), de nem csupán ezzel, hanem a brutalitásával is kitűnt. Belefejelt Kocsis arcába, aki elájult, „mesterséges légzés alkalmazásával térítették" magához. Előtte egyszer a bécsi már megcsavarta ellenfele orrát. Meglepő, hogy nem állították ki, sőt, a magyar sportlaptól dicséretet kapott: „A védelem legjobb tagja most is Sesta volt, kicsit fölényeskedve, de remekül játszott." *(Nemzeti Sport 1937. július 5.)* Ha az utcán lefejel valakit, a börtönben végzi…

Három osztrák válogatott: Sesta, Müller, Smistik

Az újpesti visszavágó előtti utolsó edzésen kijelentette, hogy „tíz szabadrúgásból legalább hetet vág be. Neki lett igaza. A tíz közül kilencet rúgott a kapuba." Embere, Kocsis Géza elmondta, miként kellett ellene játszani: „(…) mert nincs olyan mérkőzés, amelyen Sesta ne könnyelműsködne, ne fölényeskedne. S amikor észrevettem, hogy ismét rájött a könnyelműség, úgy otthagytam, hogy na!" *(Nemzeti Sport 1937. július 9.)*

„(…) amolyan kellemetlen játékos. Erős és – durva. Nem tartozik azok közé az erős emberek közé, akik szelídek, mint a bárány. Ő úgy érzi, azért erős, hogy erőszakos is lehessen. (…) A nyaka kisebb övvastagságnak felel meg. Vállai rettenetesen szélesek. Combjai szálfavastagságúak. (…) nem nagyon becsüli meg az ellenfelét. Mérkőzés után sem. Egyszóval ilyesféle egyénisége van Sestának, a hátvéd-népénekesnek." *(Nemzeti Sport 1937. július 9.)*

A *Profikorszak vb-ezüstte*l című kötetünkben már felidéztük, hogy „(…) profi énekesnek számított, a Práterben lévő Varieté Leichtben lépett fel rendszeresen. Londonban lemezt adtak ki a dalaival."

Így vélekedett önmagáról és a népszerűtlenségéről: „Nyolc évig kiabálhatnak nekem, én nem zavartatom magamat. Én játszom az én játékomat. (…) Én nem hagyom magamat fölheccel-

ni. (…) Ugyan, kérem, én sosem megyek lábra, mint némelyek! Arra én vigyázok, legyen nyugodt!" *(Nemzeti Sport 1937. július 13.)* Az égiek meg rá vigyáztak: 1936 szeptemberében épségben megúszott egy autóbalesetet Budapesten, az őt fuvarozó taxi karambolozott. *(Nemzeti Sport 1937. július 25.)*

A bécsi 4:1-es diadala után az Üllői úton rettentő verést kapott az Austria Wien a KK-ban a Fraditól (6:1 – a zöldfehéreknek). A lefújás után ritka sportszerűen nyilatkozott, noha a publikum többször is tüntetett ellene: „Nincs kifogásunk a vereségre. Kikaptunk, a Ferencváros jobb volt. Zöhrer nem tehet a gólokról." *(Nemzeti Sport 1937. július 26.)*

Sesta és az 1860 München csatára, Krückeberg az 1941-es Tschammer-Pokal-mérkőzésen

Példázza bohém személyiségét a két hír: „150 schillingre büntettek a legutóbbi kiállításomért – mondja nevetve –, no, de sebaj…" *(Nemzeti Sport 1936. szeptember 6.)* „Sesta fizetését felemelték, mire megígérte, hogy teljes komolysággal veszi a játékot." *(Nemzeti Sport 1937. augusztus 29.)* Mikor a fogadalmat tette, már tizenkét esztendeje volt hivatásos labdarúgó.

„Sesta előbb hallatlanul könnyelmű, aztán durvulni kezd. (…) egy ízben kíméletlenül felvágja a svájci balszélsőt. A közönség percekig fütyüli Sestát." *(Nemzeti Sport 1937. szeptember 20.)* Mi ebben az érdekes? A bécsi osztrák–svájci Európa Kupa-mérkőzésen (4:3) a saját szurkolói abcúgolták.

A lettek elleni világbajnoki selejtező (2:1) után megbírálta a fentebb idézett *Otto Howorka*: „A leégettek sorába tartozott Sesta is. Az Austriában már egészen jól ment neki a játék az utóbbi hetekben. A lettek ellen újabb »könnyelműségi« rohamot kapott. Ha a sokkal kisebb klaszszisú Andritz nem játszott volna mellette olyan lelkiismeretesen, ma könnyen Lettország állna már a világbajnoki döntő 16-os mezőnyében Ausztria helyett!" *(Nemzeti Sport 1937. október 8.)*

Pár nappal később a magyar csapat tíz emberrel is győzött Bécsben. Így láttatta teljesítményét a szaklap: „Sesta a megszokott, robusztus, gyors játékát adta elő ezúttal is, de azzal a különbséggel, hogy most nem volt durva. Egy nagy hibája azonban van. Elkalandozott, Bíróval összecsapott, magáról megfeledkezett. Ha a játékvezető ezt látta volna, bizonyára kiállítja. Ha Toldi ilyesmit meg mert volna csinálni ezen a pályán, akkor a közönség biztosan szétszedte volna." *(Nemzeti Sport 1937. október 11.)* Az igazsághoz tartozik, hogy a keménységéről ismert Bíró Sándort az angol bíró, Argent leküldte a pályáról a cikkszerző által említett „összecsapás" után.

Az osztrák válogatott – a megszállás előtti – utolsó tréningmeccsén betlizett, Bécsben kikapott a Bukovi Márton edző felkészítette Gradjanski Zagreb együttesétől 2:1-re. Sesta jobbhátvédként próbálta megállítani a horvátokat, kevés sikerrel. *(Nemzeti Sport 1938. február 28.)*

Nem akármilyen meccsen rúgott gólt – s nem akármilyen körülmények között. 1938. április 3-án Ausztria 2:0-ra legyőzte Németországot Bécsben. Ez három héttel az anschluss után történt. Még pikánsabb a történet, ha tudjuk, hogy az első találatot Sindelar szerezte, aki aztán – állandó sérüléseire hivatkozva – nem volt hajlandó magára ölteni a III. Birodalom válogatottjának szerelését. „A 25. percben Sesta a félpályáról ívelt szabadrúgást. A szél kissé elcsavarja a labdát, és ez megtéveszti a különben ragyogóan védő Jakobot. A feje fölött behullik a labda a kapuba." *(Nemzeti Sport 1938. április 4.)* (Megjegyzés: a találkozót ma nem tekintik hivatalosnak.) A náci megszállók Ausztria bekebelezése után hozzáláttak az osztrák profizmus leépítéséhez, vagy ahogy akkor mondták: a visszaamatőrösítéséhez. *(Nemzeti Sport 1938. március 28.)* 1938. július 30-ával számolták fel végleg a professzionalizmust, akkor Sesta és Sindelar az árjásítással megbízott hivataltól kávéháznyitásra kapott engedélyt. *(Nemzeti Sport 1938. július 4.)*

A vasember hatalmas lövést küldött 12 méterről a jobb felső sarokba a Bécs–Budapest válogatottak mérkőzésén, amelyen dr. Sárosi György szerezte a győztes magyarok valamennyi találatát (5:4). Hogyan értékelték a védő produkcióját? „(…) nagy művész. Csak mintha már öregednék. Ha elhagyta az ellenfél, akkor már nem tud javítani. Nem fordul elég gyorsan." *(Nemzeti Sport 1938. április 25.)*

Tudni kell róla, hogy szenvedélyes dohányos volt, a lefújás után az öltözőben azonnal cigarettára gyújtott. „Nehéz ilyen talajon játszani, még ilyen vasgyúrónak is, mint amilyen én vagyok. Itt tisztán a szerencsén múlott minden, s ha nekünk van szerencsénk, akkor mi nyerünk ilyen arányban" – kesergett a 2:1-es magyar siker után a Hungária úton. A Budapest–Bécs városi válogatottak összecsapását követően a sajtónk méltatta: „Sesta – elpusztíthatatlan. Ebben a mocsárban is remekül állt a lábán (látszott, hogy jó alacsonyan fekszik a súlypontja). Rúgásban, helyezkedésben egyaránt elsőrangú." Csapattársa, Hahnemann tréfával próbálta oldani a csalódását: „Rég nem fürdöttem kétszer 45 percig." *(Nemzeti Sport 1938. október 3.)*

Máig visszatérő kérdés, hogy a Schasti becenévre (is) hallgató férfiú miért nem játszott az 1938-as világbajnokságon. Állítólag azért, mert egy tréningen Sepp Herberger kifogásolta, túl lazának ítélte teljesítményét és hozzáállását, mire ő – nem valami emelkedett stílusban – mele-

A válogatott hátvéd mint eladó. A profizmus megszüntetése után a bécsi futballisták civil állásba kerültek

gebb éghajlatra küldte a birodalmi edzőt. (Amit odaszólt, nem tűrné a nyomdafestéket.) Eltiltották hat hétre, utóbb minden indok nélkül megduplázták a büntetését. Igazi bécsiként morgolódásra született, ingadozott a hangulata, hol kirobbanóan jókedvű, hol pedig kifejezetten morózus volt. Herberger sokáig nem bocsátott meg neki, aztán 1941. június 15-én, a horvátok ellen mégis betette a „nagynémet" válogatottba. Ezt a meccset Bécsben 5:1-re megnyerték. „A hátvédek közül Sesta a jobbik." *(Nemzeti Sport 1941. június 16.)* A zágrábi visszavágón is győztek (2:1). 1942. február 1-jén, a harmadik (egyben utolsó) „nagynémet" válogatottsága alkalmával viszont 2:1-re kikaptak Svájctól. Nyolc osztrák szerepelt a veszteseknél, és nem kevesen vélték úgy, hogy benne voltak a kudarcban, „besegítettek" a helvéteknek.

Némiképpen előreszaladtunk az időben azért, hogy ezt a szálat elvarrjuk. Most visszalépünk oda, hogy a zömök alkatú harcos a bécsi válogatottban pályára lépett – egy téli segélyakció keretében – Münchenben, az ottani városi reprezentatív ellen (2:2). Jó teljesítményt nyújtott. *(Nemzeti Sport 1938. november 18.)*

1939 nyarán a lausanne-i *Pro Sport* posztonként rangsorolta a legjobb európai labdarúgókat, minden szerepkörben ötöt. Sestát a jobbhátvédek között a 3. helyre tette – az anschluss miatt már német nemzetiségűként feltüntetve. *(Nemzeti Sport 1939. július 21.)*

„Az öreg Sesta nagy formában van (…) úgy látszik, tetszik neki a katonaélet." *(Nemzeti Sport 1939. október 20.)* Be is került a prágai válogatott ellen készülődő bécsiek keretébe, aztán az 5:5-re végződött mérkőzésen nem kapott lehetőséget. *(Nemzeti Sport 1939. október 26.)*

Bizonyos Pauer mester, egy budapesti masszőr visszaemlékezett a klienseire: „Sindelarnak éppen ellentéte volt Sesta, a bécsiek másik nagy csillaga. Neki rövid, kemény birkózóizmai voltak. Sestát csak egyszer gyúrtam meg. Ő mindig azt mondta: neki a gyúrás fölösleges, jól érzi magát anélkül is." *(Nemzeti Sport 1940. január 11.)*

„(…) két ujját eltörte és most pihenni kénytelen. A baleset nem a pályán történt, hanem Sesta lakóházában. A lépcsőn csúszott el a keménykötésű hátvéd, és így érte a baj." *(Nemzeti Sport 1940. január 15.)*

„Az Austria csapatából is a védelem emelkedik ki. Itt találjuk a mezőny legjobb emberét – ez Sesta. A régi nagy Sesta játszott újra, és legtöbbször egyedül tartotta fel a Ferencváros egész csatársorát" – állapították meg róla a Húsvéti Tornán. Bécsben lilák 4:2-re megverték a Fradit. *(Nemzeti Sport 1940. március 26.)* Bókai Mattanovich Béla sportújságíró Szófiában sétálva véletlenül találkozott vele: „… a bécsi játékos a német légierők egyenruháját viseli. Elmondta, hogy Bukarestből jött ide (…)." *(Nemzeti Sport 1943. június 6.)*

„Sesta, a híres hátvéd háromnapos szabadságát Prágában töltötte, s az egyik mérkőzésen Bican társaságában jelent meg." *(Nemzeti Sport 1943. december 7.)* (Megjegyzés: Sesta éppen katonáskodott, így kell érteni az említett szabadságát. Mivel egykoron együtt szerepelt az osztrák válogatottban az akkor még rapidos, utóbb slaviás centerrel, kiválóan ismerték egymást.)

Gschasti (a másik beceneve) 1943–1944-ben a Sankt Pölten-i Luftwaffen Sport-Verein Markersdorfban futballozott. Ebben a „gyűjtőtégelyben" játszott akkortájban számos klaszszis: Aurednik (SK Rapid), Dzur (Dresdner SC), Huber (SK Austria), Durspekt (Admira), Merkel (Sport-Klub). A 6. helyen végzett a bajnokságban az LSVM.

1944. októberben a két „légierős" társaságot (LSV Markersdorf, Wiener Luftwaffen Sport-Verein) összevonták, és így jött létre az LW (Luftwaffe) Wien, amely a szovjetek előrenyomulásáig, 1945. április elejéig létezett.

Sesta harmadik beceneve a Der Blade (Dagi) volt. Ausztria német megszállása alatt közismert volt róla, mennyire nem szimpatizál a hitleristákkal. *(Matthias Marschik: Mindenki öröme: Bécs futballkultúrája a náci korszakban)* Aztán – mint fentebb részleteztük – háromszor mégis csak magára húzta a III. Birodalom horogkeresztes trikóját.

1944 áldozócsütörtökén a német katonaválogatott kapitánya volt. A Latorca utcában 2:2-re végeztek a magyar katonaválogatottal. A meccs előtt nevetve mondta: „Majd meglátják, milyen jól futballozom (...), még nyolc évig akarok futballozni." Íme, a találkozó utáni helyzetjelentése: „Sokat kellett szaladgálnom, de hát ez már mindig így van. Azt hiszem, az eredmény igazságos." A tudósító értékelése: „A 29 éves Sesta még mindig jó játékos. A sokszor megcsodált gyorsasága, ruganyossága és rúgókészsége természetesen már erősen megkopott, de a helyezkedése még mindig kiváló." *(Nemzeti Sport 1944. május 19.)* (Megjegyzés: az írás megjelenésekor elmúlt 38 esztendős.)

A játékostársak Sindelar temetésén. Sesta (jobbra) viszi az óriási koszorút

1945. augusztus 19-én és augusztus 20-án is megmérkőzött egymással a két válogatott az Üllői úton, ahová a „sógorok" egy nyitott szovjet teherautón érkeztek. Az első napon 2:0-ra, a másodikon 5:2-re nyertünk. Sesta volt az osztrákok csapatkapitánya. Az első meccs 18. percében a tizenhatoson belül beleütött Illovszky Rudolf beadásába, a magyar játékvezető, Szigeti büntetőt ítélt, amelyet Rudas Ferenc értékesített. Így tehát mindketten történelmi gól főszereplői lettek, mert az volt a II. világháború utáni első találata a magyar válogatottnak. A második összecsapás abból a szempontból mérföldkő, hogy utoljára szerepelt a szomszédok nemzeti tizenegyében, amelyet 44-szer erősített. Már a negyvenedik évét taposta.

1932. október 2. és 1945. augusztus 20. között tizenháromszor játszott Ausztria válogatottjában a mieink ellen. Háromszor győztesként, hétszer veszteskén. (Értelemszerűen a maradék három meccs döntetlenre sikeredett.) *(Dénes Tamás–Rochy Zoltán: A 700. után)*

A nagy világégés után játékos-edző volt az ottakringi SK Helfortnál (1945–1947), aztán Brigittenauban, az SC Hochstädtnél (1947–1949), de nem tudta elkerülni velük a kiesést.

43 évesesen fejezte be aktív pályafutását. Utána az Ottakringer utcában egy üzletet, később pedig egy kávézót vezetett.

Hivatásos trénerként is tevékenykedett, még külföldön is, 1952–1953-ban a BC Augsburgot irányatotta. Futballal kapcsolatos tevékenységet folytatott az Admiránál, a Vorwärts Steyrnél és az Austria Salzburgnál is, majd végleg kikötött a Práterben, az Austriánál. Szakosztályvezetői posztot töltött be, míg Pepi Smistik edzőként dolgozott mellette. 1959-ben felmondott, mivel úgy érezte, nem fizetik meg rendesen.

1974. július 12-én érte a halál Hainburg an der Donauban.

MATTHIAS SINDELAR

A bécsi futballkirály rejtélyes halála

Matthias Sindelar (eredetileg Matěj Šindelář) 1903. február 10-én született Kozlovban, Jihlava mellett. A település (német nevén Kozlau) akkoriban az Osztrák–Magyar Monarchiához tartozott, napjainkban pedig Csehország része. Sindi ősei katolikus vallású morvák voltak. Ő és két lánytestvére, Rosi és Poldi még kicsik voltak, amikor a család Bécsbe költözött. Mint oly sok családéba, az ő életükbe is belegázolt a történelem, atyjuk, Jan elesett a hírhedt isonzói fronton. Édesanyjuk, Marie 1917-től egyedül nevelte a három gyermekét.

A szőke fiú a Favoritennek nevezett dél-bécsi városrész utcáin kezdte elsajátítani a labdarúgás alapjait, ahol sok hozzá hasonló, cseh vagy morva dialektust beszélő kissrác rúgta reggeltől estig a rongyokból összecsomózott labdát. Tizennégy évesen igazolt az ASV Hertha Wien ifjúsági csapatához. Az új barátai által Motzlnak becézett, szakmájára nézve autólakatos kamasz (ma már inkább karosszérialakatosnak mondanánk) egy üzemben dolgozott, s közben futballozott a kék-fehéreknél. 1924. szeptember 20-án váltott, átment a Wiener Amateur-Sportvereinhez, amellyel a bajnokság második helyén végzett, ám megszerezte az Osztrák Kupát. A következő esztendőben még sikeresebben szerepelt az Amateure, ugyanis duplázott, mindkét sorozatot aranyéremmel fejezte be. A csapat és az akkor már sovány alkata miatt a Der Papierene (Papírvékony) gúnynévvel illetett Sindelar edzője a duplázás idényében a magyar Konrád Jenő volt. 1926-ban az egyesület nevet váltott, FK Austria lett. Az újítás csak részben hozott szerencsét, a lila-fehérek a következő években ugyan nem nyertek bajnoki címet, ellenben kétszer elhódították a Közép-európai Kupát (1933, 1936), háromszor pedig az Osztrák Kupát (1933, 1935, 1936). 1933-ban a Közép-európai Kupa gólkirálya lett öt találattal. Négyen osztoztak a címen, Raimundo Orsi, Giuseppe Meazza, František Kloz és Sindelar. Mindent egybevetve ebben a kupában összesen 24 gólt rúgott.

Szenzációs meccseket játszott a bécsi Austria mezében. Kiváló teljesítményének köszönhetően a lila-fehérek a hazai KK-mérkőzésen 5:1-re legázolták a regnáló olasz bajnokot, a Bolognát. Sindi a harmadik percben húsz méterről bombázta be az első gólt Carlo Ceresoli kapujába. *(Nemzeti Sport 1937. június 28.)*

„Ha át tudja venni a labdát, akkor már baj van. Csodálatos érzékkel, behunyt szemmel is tudja, hová kell adni a labdát, hogy a legnagyobb veszélyt teremtse meg az ellenfél kapujára. Küzdeni is tud, de okosan kerüli a közelharcot, ha kerülheti. Nem kockáztat. Hallatlanul leleményes. Sohasem lehet tudni, hogy miféle új megoldást fog kitalálni a különböző helyzetekben. Szerelni már alig lehet, legfeljebb megelőzni, hogy a labdához jusson, mert ha hozzájutott, az már vész…” – írta róla a *Nemzeti Sport 1937. július 2*-i száma.

„Mindig szívesen utazom Budapestre, s szívesebben játszom a Ferencváros pályáján, mint az újpestin" – nyilatkozta. *(Nemzeti Sport 1937. július 9.)* Az Újpest ellen aratott 2:1-es Üllői úti győzelem után megtudhatták róla, hogy az öltözőben „Csak Sindelar beszél keveset. Elővesz egy cigarettát, rágyújt, s jó mélyen szívja le a füstöt. Élvezettel fújja ki." Természetesen az egyik osztrák gólt húszról ő rúgta a liláknak. *(Nemzeti Sport 1937. július 12.)*

A Fradi fölötti 4:1-es KK-siker után az egyik gólt szerző csatár kijelentette: „Nagyon szép játék. Toldi feleslegesen kemény volt. A Ferencváros sokat javult, de simán győztünk. Nyugodtan nézek a budapesti mérkőzés elé." *(Nemzeti Sport 1937. július 19.)* Egy hét múlva, a visszavágón is megtette a magáét, 0:2-nél szépített, aztán a második félidőre összeomlottak a császárvárosiak, és kaptak még négyet. „A csatársorban ma is Sindelar volt a legjobb. Noha ketten-hárman is lógtak rajta olykor-olykor, mégis tudott magának – főleg pedig társainak – helyzeteket teremteni. Gólja mesteri volt. Így írják elő a góllövést a nagykönyvek." *(Nemzeti Sport 1937. július 26.)*

A válogatottban góllal debütált Csehszlovákia ellen: a 27. percben bevette Plánička kapuját, ennek is köszönhetően 2:1-re győztek Prágában az osztrákok. „A csatársorban Sindelar nagyszerű vezetőnek bizonyult" – hangzott a bírálata. *(Nemzeti Sport 1926. szeptember 29.)* A második fellépésén, Bécsben kettőt rúgott a svájciaknak, végül 7:1-re diadalmaskodtak a házigazdák. Gerő bíró nyilatkozata: „(…) Sindelar nagyszerű játéka lepett meg leginkább. Ha fizikumban erősebb volna, alig lehetne nála jobb centert találni Európában." *(Nemzeti Sport 1926. október 11.)* A harmadik meccsén is betalált, akkor 3:1-es vereséggel küldték haza a Hohe Wartéból a svédeket. *(Nemzeti Sport 1926. november 8.)* Fantasztikusan kezdett a nemzeti tizenegyben: az első három találkozóján négy gólt könyvelt el, és mindhármat megnyerte vele Ausztria. Az úgynevezett Wundermannschaft (Csodacsapat) alapembere lett. Ez a gárda 1931. május 16-tól 1932. december 7-ig 13 mérkőzést vívott, tizenkettőn veretlen maradt, tízet megnyert, ám a tizenharmadikat – az angolok ellen a Wembleyben – elveszítette (3:4).

Az ifjú Sindelar bal lábbal is bűvölte a labdát

„(…) lendületes profilját mintha pergamenből vágták volna ki, vékony, szinte átlátszóan sovány alakja (…) a selyempapírra emlékeztetett." *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)*

A budapesti magyar professzionális válogatott–bécsi professzionális válogatott mérkőzés (1:1) után írták róla: „(…) fényes technikája a sárban is csillogott, a lövésekhez már nehéz volt neki a labda. A második félidőben jól dirigált." *(Nemzeti Sport 1927. február 14.)*

Sporttörténeti kuriózum, hogy az FK Austria – csatársorában a válogatott Sindelarral – 5:0-ra kapott ki Szombathelyen a Sabariától. (Igaz, a

Négy Austria-játékos az osztrákok mezében (balról): Matthias Sindelar, Karl Gall, Johann Mock és Walter Nausch

támadót megdicsérte a tudósító.) Kár, hogy a kitűnő színvonalú összecsapást csupán háromezren nézték végig. *(Nemzeti Sport 1927. május 9.)*

Gyakorta hangoztatott vád volt ellene, hogy „félti testi épségét". (*Nemzeti Sport 1930. március 24.)* Pár hónap elteltével már homlokegyenest más jelent meg a lapban: „Az Austria a második félidőben nagyon belefeküdt, de már későn. Feltűnően durván is játszott ekkor, és ebben Sindelar vezetett." *(Nemzeti Sport 1930. november 6.)*

Az osztrák válogatottal 1932-ben Európa Kupa-győztes lett, 1930-ban és 1935-ben ugyanebben a sorozatban ezüstérmes. Ausztria 1934-ben világbajnoki 4. helyezést ért el. Az itáliai vébén Sindelar lőtte az első gólt a franciák hálójába, majd a hosszabbításban csapata kivívta a továbbjutást (3:2). A torinói maradt az egyetlen, világbajnokságon szerzett találata, az olaszországi pedig az egyetlen világbajnoksága, ugyanis az 1930-asra Ausztria nem nevezett, az 1938-asra viszont, az anschluss után, Sepp Herberger nem hívta meg. A német magyarázat szerint: más felfogásban játszott a III. Birodalom válogatottja, mint Ausztriáé, és Sindelar nem fért bele ebbe a játékrendszerbe, sem a vezetőség elképzeléseibe. *(Nemzeti Sport 1938. április 29.)* Az osztrák legendák szerint a bécsiek kedvence nem akart játszani a Német Birodalom csapatában.

De addig még éveken át játszott az osztrák nemzeti tizenegyben. 1932. április 24-én a Hohe Wartén 8:2-re elverték a mieinket, Sindi a 3. és a 31. perc között klasszikus mesterhármast vágott Szabó Antal hálójába, sőt az összes többi góljukat ő készítette elő.

„Kiderült, hogy Sindelar csak akkor olyan nagy irányító vezér, ha időt engednek neki a labda elindításához. Ehhez azonban ritkán jutott Glasgow-ban, mert a skótok, mint a vércsék, csaptak le rá. Így adódott aztán, hogy a szélsők bizony kevés használható labdát kaptak középről." *(Nemzeti Sport 1933. december 3.)* A Skócia–Ausztria válogatott találkozó 2:2-re végződött.

„Sindelarról meg lehetetett volna mintázni az erélytelenség szobrát" – gúnyolódtak rajta az Arsenal–Bécsi válogatott (4:2) mérkőzés után. Bár a sportlap a csatár „csődjét és puhaságát" emlegette, azért egyszer így is bevette a londoniak kapuját. Hugo Meisl is szidta: „Már a magyarok

elleni meccs után elhatároztam, hogy Sindelart többé nem teszem a válogatottba. Azután addig beszéltek nekem, amíg újra engedtem. De azt tudom, hogy Sindelar többé nem játszik olyan csapatban, amit én állítok össze." *(Nemzeti Sport 1933. december 5.)* No, nem ették annyira forrón a kását, néhány nappal „az osztrák futball Napóleonjának" kifakadása után a kritizált Sindi volt a középcsatár Amszterdamban, ahol 1:0-ra legyőzték Hollandiát. Igaz, utána azt írták a sportlapban, hogy „újra végzetesen lassúnak bizonyult." *(Nemzeti Sport 1933. december 11.)*

Hugo Meisl különben szerette őt ugratni. Amikor az újságírók arról faggatták, miért rendelte ki Sindit az edzésre, ha úgysem játszatja, így válaszolt: „(…) a sok mozgás megárt az öregúrnak. Viszont egy kis levegőzés jót tesz…" *(Nemzeti Sport 1935. október 3.)*

„Sindelar külföldre megy? Ez a hír kelt lábra Bécsben, kapcsolatban Sindelarnak az őszi idény során mutatott gyenge formájával. Egyesek már azt is tudják, hogy Sindelart Bernbe húzza a szíve Kürschner Dóri új klubjához, az FC Bernhez. Az Austria vezető köreiben a leghatározottabban cáfolják Sindelar távozási szándékát. Tény az, hogy elégedetlenek voltak ősszel Sindelar gyenge játékával, viszont elfogadták Sindelarnak azt a magyarázatát, amely fájdalmas sérülésére vezette vissza képességeinek meg nem felelő teljesítményeit." *(Nemzeti Sport 1935. december 8.)*

Néha három védő is kevés volt arra, hogy megállítsa

Azért sokszor szinte egyedül nyerte meg akár a legnehezebb meccseket is. „Sindelar feltűnő bágyadtan, pusztán technikájából élve irányította ezt a sort, amelyben a balszárny teljesen kiesett a játékból." *(Nemzeti Sport 1936. szeptember 28.)* Nyertünk Ausztria ellen 5:3-ra az Üllői úton, és az „unott, feltűnően bágyadt" zseni kétszer is betalált Szabó Antal kapujába…„Kiszámíthatatlan volt a labda útja. Szép, fair mérkőzés. Mindig így kellene játszani" – foglalta össze véleményét a budapesti magyar–osztrák (2:2) lefújását követően. *(Nemzeti Sport 1937. május 23.)* Egyébként remek volt ellenünk a mérlege: 1931. október 4. és 1937. május 23. között tízszer szerepelt a magyar válogatott ellen, öt gólt rúgott (két meccsen), és csak kétszer veszített. Nem véletlenül tisztelte őt rendkívüli módon a honi közvélemény.

Nem túlzás: a harmincas években a legkedveltebb külföldi futballista volt Budapesten. Toldi Gézával együtt szerepelt a *Vaszary János* által rendezett *3:1 a szerelem javára* című filmben. A stábból „(…) Sindelar a legnépszerűbb. Az Austria Sindije három lépést sem mehet anélkül, hogy a helybeli ifjúság ne fogná körül, s ne ostromolná autogramért. Sindelar legalább háromszor annyi aláírást osztogatott már szét, mint Bársony Rózsi…" A közkedvelt férfiú csöppet humorizált is: „Olyan jó formában vagyok, és annyira szeretnek Bécsben, hogy nem kell törnöm a fejem, meddig maradok még. Két-három év előtt kicsit öreg voltam, de azóta egészen visszafiatalodtam." *(Nemzeti Sport 1937. augusztus 3.)* És tényleg, mintha a fizikai mellett valamiféle belülről fakadó, spirituális energia is hajtotta volna.

James Seed, a Charlton Athletic sportigazgatója leszögezte, habozás nélkül megadna érte 12 000 fontot. „Az nem feledkezik meg a gólról. Az is tudós, de gyors tudós. Azt lehetne itt is használni. (…) Gyorsan gondolkodik, és semmi más cél nem lebeg a szeme előtt, csak a gól! Nem sziporkázik, nem forgolódik a közönségnek. És mégis szép, amit csinál, nem csak hasznos." *(Nemzeti Sport 1938. január 10.)*

Az 1930-as években fölöttébb kedvelték az alábbihoz hasonló zsánerképeket: „A hosszú, nagyorrú Sindelar hanyagul veszi le úti sapkáját, s előbukkan szőke hajjal gyéren díszített madárfeje. Unott és csontos, mint egy angol lord. (33 éves, 74 kiló)." *(Nemzeti Sport 1936. szeptember 27.)* „Az örökifjú aszkéta. 35 éves. Mátyás ő is, de egyebekben nem hasonlít Cseh Matyira. 50-szeres válogatott. Hallatlan népszerű. A Hütteldorf felé vezető úton fennhangon árulják a *Sindi Magasin*-t, a bécsi futballkirály életrajzát tartalmazó füzetet. A Mariahilferstrassei sportüzletben dolgozik. Árulja a márkás »Sindelar Chrom« labdákat. A pályán: egyedülálló kedvenc. Ha hozzá kerül a bőr, zúg a nép: »Hopp auf Sindelar!« Favoritenben (..) édesanyjával él (…) saját kis kertes házában. (…) Európa minden országát bejárta. Mintaképe: Svédország. Szikár, csupán a szőkesége a németek tíz év előtti nagy futójára, Peltzer Otto doktorra emlékeztet. Tipikus északi ember. Népszerűsége ellenére csendes, zárkózott. (…) Hosszú, szőke haja alatt okos homlok, értelmes, mély szemek. A hosszú élet (…) titkát a mértékletességben látja." *(Nemzeti Sport 1937. április 1.)* Döbbenetes, hogy huszonkét hónap múlva halott volt!

1938. április 3-án – három héttel az anschluss után – az első gólt ő rúgta a 2:0-ra végződött Ausztria–Németország mérkőzésen a megszállók hálójába. Jellemző, hogy a meccset egy berlini bíró, Birlem vezette. „A győzelem megérdemelt, sőt még nagyobb gólarányú osztrák győzelem sem lett volna igazságtalan."– írta a másnapi *Nemzeti Sport*. A korabeli magyar sportsajtóban hivatalos válogatott mérkőzésként leírt találkozót ma nem tekintik hivatalosnak, pedig ez volt az utolsó alkalom, hogy Sindelar Ausztria színeit viselte.

A KK-ban, egy Juventus elleni mérkőzésen

1938. június 30-án az addigra már a Német Birodalom részévé vált, Ostmarknak nevezett Ausztriában megszüntették a professzionalizmust. Sindelar kávéháznyitásra kapott engedélyt a hatóságoktól. Mondjuk, jobban járt, mint Havlicek, a Vienna kapusa, akit épületasztalosként alkalmaztak. *(Nemzeti Sport 1938. július 4.)*

1939. január 23-i halálhírét az első oldalon közölte a másnapi *Nemzeti Sport*, mégpedig a kinti tudósítójára, *Otto Howorkára* hivatkozva. „Szomorú eseménye van ma Bécsnek: meghalt Sindelar. Ma délben 12 órakor Sindelart, a világhírű osztrák futballistát holtan találták egy belvárosi lakásban. Gázmérgezés végzett vele. Ott volt a lakásban az egyik bécsi kávéház tulajdonosnője is, aki a hétfő esti órákban haldoklik. Utoljára tegnap este látták Sindelart, akkor kereste fel hölgyismerősét. A rendőri vizsgálat után azt a hivatalos jelentést adták ki,

hogy Sindelar és a kávéház tulajdonosnője gázmérgezést szenvedett. A jelentés szerint nem lehetetlen, hogy kettős öngyilkosság esete forog fenn."

A hatósági verzió a haláluk okaként a szénmonoxid belélegzését jelölte meg, amelyet valószínűleg egy meghibásodott kémény okozott, vagyis eszerint baleset volt. A labdarúgó nővére, Rosi (aki később szerelmi bánatában öngyilkos lett) hosszasan tárgyalt a kéményseprőkkel, akiknek ki kellett vizsgálniuk az esetet, azok kizárták, hogy eldugult volna, vagy hogy vattával eldugították volna a kéményt. Akik megtalálták Sindelart és Camilla Castagnolát, nem éreztek gázszagot. Sindelar ifjúkori barátnője, Anna Harmer úgy tudta, hogy a gázsütő égett, amikor kinyitották a lakást. Az öngyilkosság teóriáját mindenki elvetette, ugyanis még végrendeletet sem hagytak hátra.

Sindelarnak korábban volt egy menyasszonya, Mitzi Skala, akivel azt tervezték, hogy összeházasodnak. Már az esküvő napját is kitűzték, s a költségek egy részét előre kifizették, amikor a hölgy közölte, másik férfit talált, felbontja az eljegyzést. Sindelar számára nem sokat jelentettek az asszonyok. Azt hajtogatta, hogy „szép és jó, hogy vannak nők a világon, de egyáltalán nem olyan fontosak, hogy a férfi ne járja a maga útját." Sindi útja a futball volt, „még akkor is játszott volna 24 órán keresztül, ha egy groschent sem kap érte" – emlékezett rá Anna Harmer.

Mikor megtalálták őket, anyaszült meztelenül feküdtek az ágyon, az asztalon egy félig üres likőrösüveg és két pohár állt. Sokan mérgezésre gyanakodtak, felvetődött, hogy a visszautasított szerelem miatt végzett vele és magával Camilla. Az asszony még élt, ám nem tért magához, és rövidesen ő is meghalt a kórházban. Egyesek állították, hogy Hofrat Steinhäusl, a rendőrfőnök, aki nagy futballrajongó volt, eltüntette a dokumentumokat, mert nem akarta, hogy a ragyogó futballista halálát egy józserével ismeretlen nővel szövődő banális afférjához kösse a közvélemény. Ezért a rendőrségi akták között nem lehet fellelni Sindelarét. A hivatalos álláspont szerint az iratok a háború utolsó hónapjaiban vesztek oda.

A legendás futballista életének utolsó tíz hónapjával kapcsolatban figyelemreméltó az alábbi cikkrészlet: „Az anschluss után Ausztria gyorsan elkezdett »poroszosodni«, és mindenütt érezni lehetett a jellegzetes bécsi könnyedség visszaszorulását a német alapossággal szemben, ahogy SA őrjáratok tűntek föl az utcákon, és berlini Schupók (a biztonsági rendőrség tagjai) felügyelték a »népszavazást« Ausztria Németországhoz csatolásáról. A »német rend« bizonyos arroganciával lépett fel, és ezt németellenes averzió fogadta. 1938 márciusának közepétől a bécsi náci rezsim leginkább az előre megtervezett népszavazás előkészítésén buzgólkodott. A propaganda szolgálatába állították ezért az április 3-ára kitűzött meccset is. A stadiont horogkeresztes zászlókkal lobogózták föl, és minden mozdítható pártvezető ott ült a díszpáholyban. Bizonyos információk arra utalnak, hogy a mérkőzést döntetlen végeredményűnek szánták, de a Matthias Sindelar követelésére piros-fehér-piros mezben pályára lépő Ostmark-válogatott 2:0-ra győzött. A második gól után Sindelar »odafutott a náci nagykutyák páholya elé, és örömtáncot lejtett« *(Maderthaner 1991: 213)*. A *Kronen Zeitung* napilap *(1939. IV. 4.: 9. oldal)* beszámolója szerint Karl Sesta szintén »örömmámorban úszott, akárcsak az összes néző«.

Sindelar és Sesta a bécsi szurkolók kedvence volt, s becenevük, a »Der Papierene« (Papírvékony) és a »Der Blade« (Dagi) jól érzékeltetik, hogy ezek a figurák nem igazán feleltek meg az árja férfi náci ideáljának. Mindenesetre a stadion közönsége meg volt győződve arról, hogy a németeknek megmutatták, hol a helyük. A szépen eltervezett »sportos népszavazás« látványosan befuccsolt, ugyanakkor, furcsa mód, eredményes is volt, egyszerűen azért, mert a meccs mégiscsak nagy propagandarendezvénnyé sikeredett – első látványos bizonyítékaként annak is, hogy milyen szorosan egymásba fonódott a manipuláció és az ellenállás. Az ezen a mérkőzésen tanúsított viselkedése, valamint a német válogatottba szóló meghívás visszautasítása miatt Matthias Sindelar igazi sztárrá vált, nemcsak a futballban, hanem a poroszokkal szembeni ellenállásban is. Néhányan úgy emlékeznek, hogy Sindelar udvariasan visszautasította a válogatottságot, csupán annyit mondva az edzőnek, hogy ő már túl öreg, mások viszont kitartanak amellett, hogy a felkérés visszautasítását az edző szidalmazásával is nyomatékosította, és pártfogói alig tudták megmenteni attól, hogy ezért koncentrációs táborba kerüljön. Ugyanakkor a nemzetiszocialisták is ki tudták használni a játékos népszerűségét: a népszavazás napján a *Völkischer Beobachter (bécsi kiadás: 17. oldal)* Sindelar fényképével jelent meg, s a fénykép alatt ez állt Sindelar kézírásával: Mi, futballisták, szívből üdvözöljük a Führert, s szavazatunk »igen« lesz!" *(Matthias Marschik: Mindenki öröme: Bécs futballkultúrája a náci korszakban)*

Vékony termete ellenére ura tudott lenni a párharcoknak

Az említett népszavazásra 1938. április 10-én került sor. Azon a vasárnapon a megjelentek 99,75 százaléka a „csatlakozás mellett" voksolt.

Sindelar rejtélyes halálát tehát legendák övezik, s valószínűleg sohasem tudjuk meg a teljes igazságot. A bécsiek mindig is kedvelték a romantikus szerelmi öngyilkosságokról szőtt történeteket, Rudolf trónörökös és szeretője, Vetsera Mária Alexandrina bárónő halálakor is idegenkezűséget emlegettek, holott az 1889. január 30-án (egy hét híján ötven évvel Sindelarék halála előtt), a mayerlingi vadászkastélyban bekövetkezett esetnél eléggé egyértelmű volt az öngyilkosság. Meglehet, az udvar is adta a lovat a mítoszteremtők alá, gyilkosság esetén ugyanis az egyház nem akadékoskodhatott a temetéssel. (*Gonda Imre–Niederhauser Emil: A Habsburgok)*

Az, hogy Sindelar nem akart a német válogatottban játszani, s ezért lett volna öngyilkos, nagyon gyenge érvnek tűnik, hisz például klubtársa, Karl Sesta, aki szintén nem volt nácibarát, háromszor szerepelt a III. Birodalom együttesében, s esze ágában sem volt önként távozni ebből a világból. Különben Sindelar az anschluss idején már elmúlt 35 esztendős, s bár a németeknek tényleg nem volt hozzá fogható dirigensük, hosszabb távon aligha számoltak volna vele.

És még valamiről: 1938. április 24-én Budapest válogatottja 5:4-re megverte Bécs gárdáját odakint. Sárosi György doktor öt gólt szerzett a meccsen, most mégsem ez a lényeg, hanem az, hogy új szerelésben játszottak a házigazdák: „A bécsi csapat játékosai fekete nadrágot, fehér

mezt húznak fel, a fehér mezen piros sas és fekete horogkereszt." *(Nemzeti Sport 1938. április 25.)*A vesztesek csapatkapitánya Sindelar volt, a szíve fölött, az ingén a nemzetiszocialista mozgalom szimbólumával…

Egyébként is kivételezett helyzetben volt. Engedélyt kapott a megszállóktól egy kávézó nyitására és működtetésére. Camilla sem nyomorgott, jómódban éltek mindketten. Vajon mi okuk lett volna arra, hogy közösen véget vessenek az életüknek?

Az sem felel meg a valóságnak, hogy valamelyikük kikeresztelkedett zsidó volt. Az viszont igaz, hogy Sindelar a kávézóját egy zsidótól vette át, miután az Ausztriában is bevezetett faji törvények értelmében zsidó származású tulajdonában nem lehetett üzleti vállalkozás.

Sindelar-tárló az Austria futballmúzeumában

Hogy a Gestapo tette volna el őket láb alól? Az ugyan kétségtelen, hogy Sindelart a hivatalos szervek „zsidóbarátnak" minősítették, ám ez a szervezet sohasem finomkodott, az osztrák futballistánál ismertebb és népszerűbb személyeket is kíméletlenül koncentrációs táborba hurcolt vagy meggyilkolt, ha azok valamiért a rezsim útjában álltak, és egyszer sem rendezett gyanúelterelési szándékkal „színházat". A magunk részéről – bár nem tisztünk dönteni – nem vetnénk el a véletlen balesetből eredő gázmérgezés lehetőségét.

Idézünk bizonyos Pauer mester, egy budapesti masszőr memoárjából: „Szegény Sindelart is mintha csak most látnám, pedig ő csak kétszer volt a kezem alatt. Micsoda remek, hosszúkás izmai voltak, és milyen puhák. Nem volt rajta semmi fölösleges súly. Ha az ember a pályán látta őt, akkor úgy tetszett, hogy túlságosan sovány, gyenge. Pedig nem így volt. Izmos volt, csak nem voltak görcsösen gömbölyű izmai. Eszményi futballista-izomzata volt. A pályán nem mozgott túl sokat, ez azonban nem azért volt, mintha nem bírt volna többet is mozogni, hanem azért, mert pompásan helyezkedett, és fölösleges volt, hogy többet szaladgáljon. Mint mondani szokás: vonzotta a labdát. Mindig ott volt, ahová a labda ment. Sindelarnak éppen ellentéte volt Sesta, a bécsiek másik nagy csillaga." *(Nemzeti Sport 1940. január 11.)*

Matthias Sindelar az osztrák bajnokságban összesen 157 gólt szerzett. *(Nemzeti Sport 1944. március 6.)*

Szülőhelyén szobrot kapott, amely „labdarúgómezben és életnagyságban ábrázolja a volt középcsatárt." *(Nemzeti Sport 1939. december 12.)*

„(…) Most volt Sindelar halálának egyéves évfordulója. A bécsi futballisták tömegesen keresték fel a nagy Sindi sírját. Öreg válogatott játékosok, szurkolók, Sindi rajongói állták körül könnyes szemmel Sindelar síremlékét. Bécs nem felejt…" *(Nemzeti Sport 1940. január 28.)*

Az első világbajnokság gólkirálya

Guillermo Stábile 1906. január 17-én született Buenos Aires Parque de Los Patricios nevű kerületében. Édesanyja, Domingo Mariosa és édesapja, Luis (Luigi) Stábile olasz származásúak voltak. Tíz gyermekük született, öt lány és öt fiú, közülük Guillermo negyediknek érkezett a családba.

Iskolai évei alatt – annak ellenére, hogy már kilencévesen belépett városnegyede klubjába, a Sportivo Metánba – az atlétikának szentelte magát. Kiváló sprinter volt, 15 évesen 11 másodperc alatt futotta a százat. Ez a szédületes gyorsaság aztán később a futballban is kamatozott, hisz kezdetben legtöbbször jobbszélsőként vetették be.

Alig múlt 14 éves, amikor a Parque de Los Patriciosba való CA Huracán tehetségkutatói felfedezték, általuk vezetett az útja az El Globónak becézett alakulatba. 1922-ben a fehér-pirosak törzsjátékosának számító Adán Loizo visszautasította, hogy egy barátságos mérkőzésre Montevideóba utazzon, akkor a mindössze 16 esztendős Stábilével helyettesítették. Két évre rá, amikor Alfredo Larmeu megsérült, a tinédzser élt a lehetőséggel, és középcsatárként bekerült a nagycsapatba. A következő években kapta tisztelőitől az El Filtrador (Szűrő) becenevet. Rajongói a finom könnyedséget fejezték ki az elnevezéssel, ahogyan szinte észrevétlenül át tudott szűrődni a védőfalon.

1925-ben a CA Huracán megnyerte az argentin ligát, majd 1928-ban ismét övé lett az aranyérem. Utóbbi bajnokságban Guillermo 28 gólt ért el, ez csupán néggyel volt kevesebb, mint amit a gólkirály, Roberto Cherro (Boca Juniors) összehozott.

Guillermo Stábile a Huracán mezében

Az 1930-as Mundialra a 168 centi magas, 62 kilós Stábilét tartaléknak vitték el, az első mérkőzésen nem is játszott. Utána négy meccsen lépett pályára, és az azokon elért nyolc találatával gólkirályi címet szerzett. Mexikónak három, az Egyesült Államoknak és Chilének két-két góllal „kedveskedett". Az ő akciójával szerzett vezetést az Albiceleste a montevideói finálé 37. percében, neki köszönhetően mehettek 2:1-es előnnyel szünetre a vendégek. *(Nemzeti Sport 1930. augusztus 1.)*

Valószínűleg Európába szerződése az oka, hogy világbajnoki remeklése ellenére sem maradt a vb-gólkirályi címmel záró újonc a válogatottban, soha többé nem szerepelt az Albicelestében, mindörökre megmaradt hát fantasztikus, 4/8-as mutatója!

1930. október 25-én lejátszotta utolsó mérkőzését a Huracánban, a Vélez Sarsfield volt az ellenfél, két nap múlva pedig feleségül vette Orfila Julia Groppót. 1933-ban megszületett a leányuk, Yolanda Elena, majd 1942-ben a fiuk, Guillermo Luis.

„Újabb argentin válogatott Olaszországban. Mióta Orsi olyan nagy sikert aratott játékával Olaszhonban, azóta igen népszerű lett argentínai játékosok behozatala. Legutolsó jelentés szerint Stábile, a Buenos Aires-i Huracán centercsatára, aki a montevideói világbajnokságon Argentína csatársorát vezérelte, a Lloyd Sabaudónak Conte Rosso nevű gőzösén Genova felé tart. Sőt már a szerződés is a zsebében van, amely a Genoa 1893 játékosai közé sorozza a kiváló centert. Stábile olasz származású, tehát a külföldi paragrafus rá nem vonatkozik." *(Nemzeti Sport 1930. november 4.)* Tizenhét napos, gyomorpróbáló hajóút után fáradtan ért Genovába, és mindössze 48 órás pihenő után már játszania kellett. Muszáj volt, emlékeztették rá, hogy új „gazdái" 25 000 pesót sem sajnáltak érte.

Noha hat évet játszott Olaszországban, a Serie A-ban egyszer sem sikerült a legjobb tíz góllövő közé befurakodnia. Gyakoriak voltak a sérülései, például néhány hónapon belül többször is eltörte a lábát, mégpedig ugyanazon a helyen. 1934-ben, miután a Genoa 1893 kiesett az élvonalból, a madárcsontú légiós elment Nápolyba, de a délieknél nem tudott állandó helyet kiverekedni magának, így az 1934–1935-ös szezon végén visszaigazolt a liguriai piros-kékekhez. Csak néhány hónapra.

Négy argentin válogatott (balról): Orlandini, Pratto, Sposito és Stábile. Micsoda érték lehetett ez a fotó hajdanán!

1935. október 6-án távirat érkezett Újpestre egy ügynöktől, aki Stábilét, a Slavia belga centeréhez hasonlított „argentin Braine-t" ajánlotta megvételre a liláknak. Aschner Lipót elnök azonban elvből nem vásárolt idegen származású labdarúgót, ráadásul a dél-amerikai csillag „azóta már a párisi Red Star játékosa" – jelentette a sportlap. *(Nemzeti Sport 1935. október 10.)*

Franciaországban sem találta meg a gólvágó cipőjét, ott sem került be a legjobb tíz közé a góllövők versenyében, ámbár sűrűn elkápráztatta a párizsi publikumot. Kortársi vélemény a stílusáról: „Csupa mozgás, gyorsaság, az ofszájd határán játszik, és igen gyorsan lesre is állítható. Ha kiszökik, rettentő veszélyes. Nem az osztogató center típusa. Az a felfogása, hogy ha a centert a játékba bevonják, akkor az már menjen rá a kapura." *(Nemzeti Sport 1935. november 29.)*

Tagja volt Párizs válogatottjának, amely 5:1-re kapott ki a francia fővárosban Budapest együttesétől. A bírálata: „(…) középen Stábile jó és elegáns játékot nyújtott." Nyilatkozott is: „Összjáték, megértés s nagyszerű technika jellemzi a magyar csapatot. Pompásan fogták a mi embereinket. Nyerniük kellett." *(Nemzeti Sport 1935. december 2.)*

Még arra is volt némi esélye, hogy az 1938-as világbajnokságon pályára lépjen, hiszen éppen Franciaországban – a Red Star Olympique-ben – futballozott, ám a válogatottja nem nevezett a Mondialra. Mivel „az argentin szövetség tanácsa 26:6 arányban leszavazta az elnökség

A Racing bajnokcsapata 1950-ből. Hátul, balról: Fonda, Stábile, H. García, A. Rodríguez, Rastelli, García Perez, E. Gutiérrez és a gyúró. Elöl: Salvini, Boyé, Bravo, Simes, Sued

javaslatát, és így Brazília egyedül fogja képviselni Dél-Amerikát a VB-n." – írta a *Nemzeti Sport 1938. március 27-én.* Noha egy ilyen helyzetben általában a klubok tesznek keresztbe a szövetségnek, Argentínában éppen az ellenkezője volt igaz, derül ki a *Nemzeti Sport 1938. március 13-i* információjából, amely szerint az ottani nagy egyesületek (Boca Juniors, River Plate, Independiente, Racing Club, San Lorenzo) a részvétel mellett foglaltak állást.

Stábile lassan beletörődött a sorsába, eltöltött még egy idényt a Red Star Olympique játékos-edzőjeként, majd amikor kitört a II. világháború, visszatért Argentínába, a Huracánhoz. A következő hír a hazájából jött felőle: „(...) Ha győz a csapat, akkor minden rendben van. Ha viszont az edző igyekszik éjjel-nappal dolgozni, de a csapat kikap, akkor – kivágják az edzőt. Példa például a San Lorenzo Club. Itt Stábile, a volt olasz játékos lett az edző. Ő különben a szövetség edzője is. Tavaly a 6. helyen végzett ez a csapat. Feljebb akart kerülni, 200 ezer pesóért játékosokat vett, leszerződtette Stábilét, és most a csapat a 10. helyen áll, s lehet, hogy az idény végére még lejjebb csúszik. Mi történt tehát? Idény közben az edzőnek távoznia kellett." *(Nemzeti Sport 1941. január 5.)*

Sikeres trénerként a következő gárdák kispadján ült: CA Huracán (1939), CA San Lorenzo de Almagro (1940), CA Estudiantes de La Plata (1941), CA Huracán (1942–1943), Ferro Carril Oeste (1943–1944), Racing Club de Avellaneda (1945–1951). Párhuzamosan velük, 1939-től 1958-ig (majd 1960-ban még egyszer) argentin szövetségi kapitány is volt. Utóbbi minőségében máig ő a legeredményesebb a Copa Américán, hatszor szerezte meg az Albicelestével a trófeát (1941, 1945, 1946, 1947, 1955, 1957). Zsinórban háromszor sikerült neki elhódítani az értékes serleget (1945, 1946, 1947), ezzel rekorder a szubkontinensen. Kétszer (1942, 1956) ezüstérmes is volt a sorozaton.

1958-ban ő vezette a válogatottat a svédországi vébén. Sajátos szakmai fejtegetésbe fogott a világbajnokság előtt: „Támadórendszer... ilyesmi nem létezik. A védekezésbe lehet rendszert vinni, de a védendő területek kiosztása mellett a többit itt is a játékosok kezdeményező erejére kell bízni. Európában gyakran kérdezgettek: milyen rendszerben is játszunk hát mi, dél-amerikaiak. Nyugodt lelkiismerettel válaszoltam: nem tudok semmit ilyesmiről. Nálunk minden

támadásból legalább 4-5 játékos kiveszi a részét, de gyakrabban 6-7 »csatár« rohamoz. (…) aki a védekezésre épít, az beismeri a gyengeségét. Bármilyen játékmódot választunk is Svédországban az éppen soron lévő ellenféllel szemben, az bizonyos, hogy mindig támadó lesz. Éppen ebben, a rögtönzés művészetében látom erőnket és fölényünket az európaiak felett." *(Képes Sport 1957. június 18.)*

Sokan bírálták, amiért nem lépett fel a futballisták exportja ellen. Fura is lett volna pont tőle, aki labdarúgó-karrierje jelentős részét külföldön töltötte. Az álláspontja: „A szövetség sosem fog akadályt gördíteni a játékosok elé. Menjen, aki menni akar. Nincs jogunk egyetlen fiatalembert sem megfosztani élete nagy esélyétől, csak azért, hogy esetleg világbajnokságot nyerjünk." *(Képes Sport 1957. december 3.)* A sorsolásukról *Voltaire Candide*-ját idéző optimizmussal, ám némi logikai ellentmondással szólt: „Nincs okunk panaszra. Nehezebb helyzetben vagyunk, mint Paraguay, de Brazíliát már egyáltalán nem irigyeljük. Továbbra is derülten nézek az események elébe, részben, mert így kellemesebb, részben pedig, mert a labda kerek, és a pályán minden lehetséges." *(Képes Sport 1958. február 25.)* Aztán Svédországban leszerepelt a csapata, két pontjával utolsó lett a csoportjában, Csehszlovákiától például 6:1-re kapott ki.

Nem sokkal a halála előtt adott interjújában visszaemlékezett az 1930-as világbajnokságra, némi nosztalgiával a régi idők futballjára: „Nem úgy volt, mint manapság, minden játékos megosztotta észrevételeit a többiekkel. Akkoriban intelligensebbek voltak a labdarúgók, mint napjainkban, voltak ötleteik. Mára elveszítették cselekvőképességüket, hogy a saját akaratuk szerint játsszanak. A kapott utasításokat kell követniük már az alacsonyabb ligákban is. Amikorra eljutnak az első osztályba, a játékosénjük megszűnik létezni, csak hozott tudásuk lesz, így valami hiányzik belőlük. Elérnek arra a vicces szintre, hogy megkérdezzék az edzőtől: hogyan játsszak ma? Mi, játékosok összegyűltünk, megbeszéltük a mérkőzéseket, amiket vívtunk. Anélkül, hogy bárki irányította volna ezeket megbeszéléseket. Senki nem mondta meg, mik a gyengeségeink és erősségeink, hogyan játsszunk a következő csapat ellen, vagy mik az ellenfelek gyengeségei, illetve erősségei. Akkoriban a középfedezetnek kiemelkedően fontos szerepe volt, ezt a posztot nálunk Luis Monti töltötte be. Ő volt az, aki kezébe vette a gyeplőt, s belülről irányított bennünket.

Az uruguayi gárda kiváló egyéniségekből állt, akik már két olimpián túl voltak, ezután kezdődött el a hanyatlásuk. Mi, argentinok voltunk az egyetlenek, akik megállíthattuk volna őket. Végül elveszítettük a döntőt 4:2-re, pedig az első félidőben 2:1-re vezettünk. A meccs alatt volt egy hatalmas ziccerem, amit ha belövök, biztos vagyok benne, hogy mi győzünk. De a második félidőben három potyagólt kaptunk: Cea, Iriarte és Castro lőtték. Kiket emelnék ki erről a vb-ről? Természetesen az argentinokat és uruguayiakat. Tőlünk a védelemből Arico Suárezt, a csatárok közül Francisco Varallót. Az uruguayiaktól a kapitányt, Nasazzit, a fekete Andradét, Gestidót, Héctor Scaronét, Petronét, Ceát és Castrót.

Az európaiak közül a jugoszláv Milovan Jaksics kiválóan játszott, csakúgy, mint a francia Thépot, Marcel Pinel, Chantrel, Edmond Delfour és Mattler. Az akkori játékosok sokkal jobbak voltak, mint a mai sztárfutballisták." *(Tuttosport 1966. június 1.)*

Az El Filtrador az argentin nemzeti tizenegyet 125 meccsen vezette. A mérlege: 83 győzelem, 21 döntetlen és 21 vereség, 316 szerzett, 144 bekapott gól. Ez 74 százalékos teljesítményt takar. Amit nem tudott elérni labdarúgóként, a sokszoros válogatottságot, azt megkapta a sorstól szakvezetőként. Guillermo Stábile 1966. december 26-án, karácsony másnapján hunyt el a szülővárosában.

FRITZ SZEPAN

A gelsenkircheni Hólabda

Fritz Szepan kelet-poroszországi származású szülők gyermekeként a vesztfáliai Gelsenkirchenben született, 1907. szeptember 2-án. Futballozni az utcákon és a tereken tanult, mígnem belépett a Westfalia 04 Schalke nevű csapatba, egy „vad" egyesületbe. (Így nevezték akkoriban azokat az egyleteket, amelyek nem voltak igazán szervezettek, és nem tartoztak a szövetség égisze alá.) Ez a helyzet megváltozott azáltal, hogy Szepan és társai 1912-ben csatlakoztak a Schalker Turn-Verein 1877-hez. Két évvel később a vezetőségre dühös futballisták kiváltak ebből a tornatársulatból, és megint Westfalia 04 Schalkénak hívták magukat. Azonban már a szövetség tagjai voltak, és akkoriban a kis Fritz már igazolt játékosukként rúgta a labdát. 1919-ben egyesült a Westfalia 04 Schalke és a Schalker TV 1877, és akkor jött létre a Turn- und Sport-Verein 1877 Schalke. Az 1923–1924-es szezonban Szepan már a felnőttek között szerepelt, mikor újból szakadás jött létre a klubban, és így keletkezett az FC Schalke 04.

Győzelemről győzelemre száguldott a kék-fehér gárda, állandóan emelkedett a csillagzata, és az 1926–1927-es Ruhr-vidéki bajnokságot megnyerte. Ezt a címet a következő évadban sikerült megvédenie.

Fritz Szepan 1929. október 20-án debütált a nemzeti tizenegyben, Altonában 4:0-ra megverték Finnországot. Húszezer néző előtt az újonc az 52. percben betalált az északiak hálójába. „A játék mélyen alatta maradt a válogatott nívójának" – fanyalgott a tudósító. *(Nemzeti Sport 1929. október 21.)*

Új szelek kezdtek fújdogálni arrafelé a gazdaságban meg a futballban is, ezt bizonyítja a hír: „A Schalke 04 vezetősége még mindig bízik abban, hogy sikerül visszacsinálni a DFB-nél első

A Schalke kiváló játékosai, akiknek többségét profivád miatt aztán eltiltották. Balról: Kuzorra, Zajons, Kellner, Szepan, Badorek, Mellage, Valentin Przybylski, Jaczek, Böcke, Tibulski, Rothardt

csapatának profivá nyilvánítását. A játékosok is a kezére járnak a klubnak ebben. A vasárnapi ún. profi mérkőzés bevételét egy bankban külön számlára helyezték el, és ha tényleg bekövetkeznék a megkegyelmezésük, akkor ez a pénz az egyleté lesz. Kuzorra és Szepan is kijelentette, hogy ha a DFB feloldaná diszkvalifikálásukat, akkor egyikük sem megy Bécsbe a Viennához." *(Nemzeti Sport 1930. október 15.)* Szűk hét múlva, október 20-án „hétfőre virradó éjjel" Kölnben megalakult a német profi liga, a DPFV (Deutscher Professional Football Verband). Az alapítók: 1. FC Köln, FC Köln, 1. FC Sülz (a bécsi Swatosch egylete), Mönchengladbach, Schalke 04, FC Wuppertal, majd még a nap folyamán csatlakozott hozzájuk az FC Krefeld és az FC Düsseldorf. *(Nemzeti Sport 1930. október 22.)* Fritz Szepan éppen e professzionális időszaka miatt nem szerepelhetett az 1936-os berlini olimpián, ahol a rendezők csapatának fölöttébb hiányoztak a góljai.

1934. június 24-én ő egyenlített az 1. FC Nürnberg elleni bajnoki döntőn, a 87. percben volt eredményes, majd a sógora, Ernst Kuzorra a 90. percben belőtte a győztes találatot.

Fritz az 1934-es világbajnokság valamennyi német vonatkozású mérkőzésén játszott, mégpedig középfedezetet. Gólt nem szerzett, és végül bronzéremmel térhetett haza Olaszországból.

Fritz Szepan (középen) az 1934-es vébén

1935. június 23-án szerephez jutott a gólzáporos bajnoki döntőn a VfB Stuttgart ellen (6:4). Bár tíz találatot tapsolhatott meg a publikum, neki nem sikerült bevenni a „svábok" hálóját.

Ott volt a Tottenham Hotspur stadionjában, ahol 72 000 néző (köztük tízezer vendégdrukker) előtt Anglia 3:0-ra megverte Németországot. A második félidő elején egy lesgóllal vétette észre magát. *(Nemzeti Sport 1935. december 5.)* Dicséretben részesítették, mert „voltaképpen a harmadik hátvédként robotoló Goldbrunnert helyettesítette a középfedezet helyén." Akkor ragasztották rá a becenevet az angol szurkolók: „Rajta! Hólabda! Ez a biztatás Szepannak, a szinte fehérlően szőkefejű német csatárnak szólt, aki hallatlanul agilis volt első perctől kezdve végig." *(Nemzeti Sport 1935. december 8.)* És amíg ő Londonban a védőkkel birkózott, klubja elveszítette Düsseldorfban a Német Kupát, miután 2:0-ra kikapott az 1. FC Nürnbergtől. *(Nemzeti Sport 1935. december 12.)*

„Remek passzokkal hívta fel magára a figyelmet Barcelonában. A második félidőben ő varázsolta a labdát Fath elé, és a balszélső berúgta a németek győztes gólját Zamora, a spanyol válogatott veterán kapusa hálójába (2:1)." *(Nemzeti Sport 1936. február 26.)*

„A »fej« a csapatban Szepan. Ő a csatársor irányítója még összekötőből is." *(Nemzeti Sport 1936. március 15.* „Intuitív alkotó volt, megérezte, szinte kiszagolta a legjobb megoldást." *(Szepes Béla: Gólkirályok, labdaművészek)* „Szepan a csatársor esze" – állapította meg az újságíró a német válogatott támadójáról a Hungária úton aratott 3:2-es sikerünk után. *(Nemzeti Sport 1936. március 16.)*

1937. január 3-án „az elbizakodott nyugatnémet csapat ellen a VfB Leipzig nagy ambícióval küzdött" a Tschammer-Pokal döntőjében, és nyert 2:1-re – 60 000 érdeklődő előtt. *(Nemzeti Sport 1937. január 4.)* Zsinórban második kupadöntőjét bukta el a Schalke 04, nem mellékesen Szepannal a soraiban.

Szepan és Kuzorra az 1934-es bajnoki cím után a Viktoria-serleggel. A játékostársak, Mellage, Schweissfurth, Tibulski, Urban, Gellesch, Kalwitzki, Pörtgen, Bornemann és Valentin mellett szerepel a képen Henriette Thiemeyer, akit a Schalke anyjának becéztek, valamint Schmidt edző és Sobotka vezetőségi tag is

Az eredeti elképzelés szerint játszott volna Nyugat-Európa válogatottjában Kelet-Európa ellen az amszterdami jótékonysági meccsen, tagja volt az előzetesen megadott tizenegynek. *(Nemzeti Sport 1937. április 22.)* Végül nem tudott pályára lépni, ugyanis más elfoglaltsága akadt: június 20-án a Schalkében bajnoki döntőt játszott, csapata 2:0-ra győzött Orth György edző legénysége, az 1. FC Nürnberg ellen. Nem rúgott gólt a berlini finálében a bajoroknak, a végén mégis őt tapsolta helyéről felállva a 90 ezres publikum. *(Nemzeti Sport 1937. június 21.)*

A Kölnben – 72 000 néző előtt – megvívott kupadöntő (a sorozat akkor Tschammer-Pokal néven futott) 47. percében a győztes találat dicsősége jutott neki osztályrészül a Fortuna Düsseldorf ellenében (2:1). *(Nemzeti Sport 1938. január 10.)* Ez még az 1936–1937-es sorozat fináléja volt. Sikerült tehát a duplázás, igaz, egyetlen kupagyőzelme ez maradt.

1938. február 6-án Németország nem bírt Kölnben Svájccal (1:1). A lefújás után Szepan sopánkodott egy sort: „Néha egészen kétségbeejtő volt a helyzet. Ott álltunk a svájci védőkkel szemben, s nem láttunk egyetlen nyílást sem, amerre keresztüljuthattunk volna. Nem maradt más választásunk: szélességben kellett játszanunk. Így persze sok időt és helyet kellett haszontalan pepecseléssel kitöltenünk, s ezalatt a svájci védelem a középfedezet és a két összekötő hátravonásával csak még jobban megerősödött." *(Nemzeti Sport 1938. március 10.)* Szerényen elhallgatta, hogy az egyenlítő gólt a második félidő 28. percében egy „remek lövéssel" maga kivitelezte. *(Nemzeti Sport 1938. február 11.)*

A Portugália elleni frankfurti 1:1 után jelent meg róla: „(…) A csatársor nagyágyúi csődöt mondanak. Szepan elhízott…" *(Nemzeti Sport 1938. április 28.)*

Anglia ellen legalább fejelt egy gólt, viszont Berlinben 6:3-ra kikaptak a németek. Utána elismerte: „Keménység és erő van az angolok játékában." *(Nemzeti Sport 1938. május 15.)*

1938. június 2-án a németek 1:1-re végeztek a svájciakkal Párizsban, Szepan nem játszott. *(Nemzeti Sport 1938. június 5.)* A megismételt találkozón, június 9-én a németek már a 22. percben 2:0-ra vezettek, de az alpesiek előbb szépítettek, aztán a második félidőben megfordították a meccset, és a 4:2-vel ők mentek tovább. *(Nemzeti Sport 1938. június 10.)* Ez volt a támadó második vébéje, ez az egyetlen mérkőzés jutott neki Franciaországban.

1939. június 18-án a Schalke 04 óriási verést mért a bécsi Admirára a berlini bajnoki döntőn (9:0), amelyet az Olimpiai Stadionban 92 000 szurkoló tekintett meg. Szepan az utolsó gólt rúgta a tartalékosan kiálló, a sérülések miatt időnként átmenetileg csak nyolc labdarúgóval küzdő ostmarkiak hálójába. *(Nemzeti Sport 1939. június 20.)*

Időközben kitört a II. világháború, „Németországban a Schalke 04 ért el csúcsot ezen a téren. Első csapatbeli játékosai közül nyolc vonult be: Klodt, Gellesch, Urban, Bornemann, Schweisfurth, Sontow, Prinz és Mecke." *(Nemzeti Sport 1939. szeptember 15.)* Mint e névsorból kiderül, Szepan és Kuzorra nem rukkoltak be a lengyel hadjárat idején.

Fritz Szepan volt a III. Birodalom válogatottjának csapatkapitánya a látogatók számára katasztrófát hozó Üllői úti 90 percen. Idézünk a találkozó utáni kritikából: „(…) és Pesser sem felejtett még sokat a régi tudásából. Szepan bizony annál többet, és csak időnként tűnt fel néhány okos lyukra játszásával." Az érintett bánatosan értékelt: „Nehéz egy 5:1-re elvesztett mérkőzés után nyilatkozni. Tárgyilagos szemmel látni kellett, hogy védőink ezúttal nem álltak mindig a helyzet magaslatán, ami a magyar csatárok lefogását illeti. Az is erősen megmutatkozott a pályán, hogy a magyar játékosok már több bajnoki mérkőzést játszottak, erőnlétük jobb volt a mienknél." *(Nemzeti Sport 1939. szeptember 25.)* Másként látta őt Ambrózi Pál, a volt kitűnő kapus: „(…) a belső csatárok között ellenben a magas, szőke Szepan tetszett, aki igazi építő összekötő. Különösen remek testcselei voltak szépek. Mozgása általában sokban emlékeztet minden idők legnagyobb bécsi csatárára, Sindelarra, csak persze jóval kisebb kaliberű kivitelben." *(Képes Sport 1939. szeptember 26.)* Jegyezzük meg, hogy a remek támadónak sok sikerélményben nem lehetett része a magyarok ellen. Kétszer mérkőzött a mieinkkel a német válogatottban, s mindkétszer kikaptak. Mi több, gólt sem sikerült szereznie. Ellenben sokoldalúságára bizonyíték a legendás Sepp Herberger véleménye: „Szepannak mindegy, hogy melyik oldalon játszik összekötőt." *(Nemzeti Sport 1939. szeptember 24.)*

Mint már említettük, a Clemensnek becézett Ernst Kuzorrával együtt futballozott a Schalkében, illetve a válogatottban. Kettejüknek döntő érdeme volt abban, hogy a királykékeket a forgószeleket idéző, heves támadások jellemezték az 1930-as években. *(Nemzeti Sport 1938. március 20.)* Csapattársuk és barátjuk volt a gelsenkirchenieknél, valamint a nemzeti tizenegyben Adolf Urban, akit a szurkolók csak „nagyszájúként" emlegettek. „A Szepan-Urban szárny tagjai nagyszerűen megértették egymást, bár Szepan lényeges lassúbb lett az utolsó év

Szepan és Kuzorra a húszas évek közepén, illetve az 1950. november 12-i búcsúmérkőzésükön

folyamán." *(Nemzeti Sport 1938. március 18.)* A huszonegy válogatott mérkőzésén tizenegy gyölt szerző Adolf Urban 1943. május 27-én elesett a keleti fronton, a Novgorod térségében vívott harcokban.

1939. október 15-én Szepannak és Helmut Schönnek köszönhették fölényes, 5:1-es győzelmüket a németek Jugoszlávia ellen. A zágrábi mérkőzésen (20 000 néző tisztelte meg jelenlétével) kétszer talált be Glaser kapujába, míg a majdani, 1974-ben világbajnok szövetségi kapitány háromszor. *(Nemzeti Sport 1939. október 17.)*

Egy hét múlva 2:1-re nyertek Szófiában a bolgárok ellen, Szepan nem rúgott gólt. *(Nemzeti Sport 1939. október 24.)* Sejtette vajon, hogy ez volt a búcsúja a nemzeti tizenegy mezétől? A fiatalok, illetve az „ostmarkiak" előtérbe kerülésével már nem maradt számára hely az együttesben, amelynek felszerelését kerek évtized leforgása alatt 34-szer öltötte magára (ebből 30-szor csapatkapitányként) és elkönyvelt benne 8 találatot.

Szepan egy belgák elleni mérkőzésen

Viszont klubjában folytatta a játékot. Briliáns volt a technikája, ráadásul a felsőtestét futás közben érdekes ritmusban himbálta oldalra, előre és hátra, s ezzel a mozgásával sűrűn megtévesztette a védőket.

1940. július 21-én a Schalke 1:0-ra nyerte meg a bajnoki döntőt a Dresdner SC ellen. 96 000 jegytulajdonos izgulta végig a finálét, amelyen Kalwitzki akciója döntött. Szepan is a győztesek között volt. *(Nemzeti Sport 1940. július 22.)*

1941. június 22-én Berlinben, az Olimpiai Stadionban 95 000 drukker tombolt önfeledten a bajnoki döntőn, amelyet a címvédő Schalke 04 – 3:0-s vezetésről, alig harminc perc leforgása alatt – képes volt elbukni a bécsi Rapiddal szemben 4:3-ra. Szepan sem tudta megakadályozni a kudarcot, gólt sem szerzett. *(Nemzeti Sport 1941. június 23.)* Rúgott viszont a rapidos Bimbo Binder – nyolc perc alatt hármat is! *(Nemzeti Sport 1941. július 10.)* Más szempontból (is) történelmivé vált ez a vasárnap: mindössze néhány órával a meccskezdés előtt (hajnali negyed négykor) a Wehrmacht és két román hadsereg hadüzenet nélkül megtámadta a Szovjetuniót.

1941. november 2-án a Schalke a kupadöntőt is elveszítette a Dresdner SC-vel szemben (1:2). Szepan a vert seregben volt Berlinben.

1942. július 4-én – 100 000 néző előtt – a Schalke 04 magabiztosan győzött a bajnoki döntőben a Vienna ellen 2:0-ra. A második találat Szepan nevéhez fűződött: a 43. percben kitört, és védhetetlenül lőtt a tehetetlen Stefan Ploc hálójába. *(Nemzeti Sport 1942. július 6.)* A berlini találkozóra 300 000 jegyigénylés futott be. *(Nemzeti Sport 1942. július 9.)* Ellenben a kupadöntőt elbukták a kék-fehérek a birodalmi fővárosban, a TSV 1860 München 2:0-ra megverte

őket. *(Nemzeti Sport 1942. november 17.)* A kitűnő futballista hatszor szerezte meg csapatával a német bajnoki címet: 1933–1934-ben, 1934–1935-ben, 1936–1937-ben, 1938–1939-ben, 1939–1940-ben, 1941–1942-ben. Vesztfália bajnokai tizenegyszer lettek: 1933–1934, 1934–1935, 1935–1936, 1936–1937, 1937–1938, 1938–1939, 1939–1940, 1940–1941, 1941–1942, 1942–1943, 1943–1944.

„A Schalke 04 visszaesőben van. Sokak szerint a csapat már túl öreg, s különösen a csatárok játékán látszik az, hogy ez a sor megfiatalításra érett. Most a gelsenkircheniek azzal a tervvel foglalkoznak, hogy Szepant és Kuzorrát, a két jeles csatárukat hátraviszik hátvédnek. Kuzorra hét évvel ezelőtt már játszott hátvédet, sőt Szepan a német válogatottban játszott már kullancsot is. Kuzorra szívesen megy hátra hátvédnek, Szepan azonban még gondolkodik egy kicsit… A csatársorba a helyükre természetesen fiatalok kerülnek." *(Nemzeti Sport 1942. december 10.)* Kéretik csak módjával kezelni ezt a „visszaesést", hisz éppen pár számmal korábban közölte a honi sportlap, hogy a királykékek 1938 óta nem szenvedtek otthonukban vereséget, akkor a Waldhof nyert ellenük 2:1-re. *(Nemzeti Sport 1942. november 26.)*

Fritz Szepan hamarosan megint súlyproblémákkal, valamint isiászgondokkal küszködött, de a játékintelligenciájának köszönhetően és sógora támogatásával továbbra is vezényelhette a „Schalkét". Noha a bevonulást ők sem úszhatták meg, a Luftwaffe őrmestereiként Gelsenkirchenben katonáskodtak, így aztán különösebb gond nélkül tudtak edzeni és futballozni. A szolgálati helyüknek és a beosztásuknak köszönhetően az 1944–1945-ös szezon félbeszakadásig viszonylag háborítatlanul játszhattak, és sikerrel élték túl a vérontást.

A világégés után a nyugodt és tárgyilagos Fritz és a sógora futballoztak tovább. 1949-ben mondtak búcsút a Schalkénak, akkor a 42 éves Szepan befejezte aktív pályafutását. Egyesülete képviseletében 342 mérkőzésen 234 gólt könyvelt el.

Gondolt a jövőjére, időben megszerezte az edzői jogosítványokat, és olyan ismert klubokat trenírozott, mint a Wuppertaler SV, a FC Schalke 04 (1949–1954), SC Rot-Weiss Essen (1954–1956, 1955-ben német bajnok lett vele) és a TSV Marl-Hüls.

Ilyen joviális öregúr volt Fritz Szepan a hetvenes évek elején

1964-től a Schalke 04 klubigazgatói posztját töltötte be, 1967-ben vette át tőle a felelősségteljes pozíciót Günter Siebert, aki szintén játszott a Ruhr-vidéki alakulatban.

Fritz Szepan házassága gyermektelen maradt. A halk szavú, tapintatos férfiú sohasem veszekedett senkivel, egy textilüzlet tulajdonosaként rendezett anyagiak között élt. Amikor 1974. december 14-én Gelsenkirchenben meghalt – különben a nála idősebb Kuzorra másfél évtizeddel élte őt túl –, úgy emlegették, mint a német futball történelmének a valaha élt egyik legjobb labdarúgóját.

2004-ben, a Schalke 04 100. születésnapja tiszteletére a *Top in Sport* című kiadvány összeállította a egyesület történetének álomtizenegyét. A harmincas-negyvenes években hat bajnoki címet nyerő generációt mindössze ketten képviselték az All-Star-csapatban: Fritz Szepan és Ernst Kuzorra. Így festett a gárda: Norbert Nigbur – Rolf Rüssmann, Klaus Fichtel, Johan de Kock – Helmut Kremers – Olaf Thon, Fritz Szepan, Marc Wilmots – Reinhard Libuda, Klaus Fischer, Ernst Kuzorra.

NYIKOLAJ SZTAROSZTYIN

A Szpartak Moszkva atyja

Nyikolaj Petrovics Sztarosztyin 1902. február 26-án született Moszkvában, a Krasznaja Presznyja kerületben. 1920-ban apja tífuszban meghalt, és akkor legidősebb fiúként ő lett a családfő. Nem kis feladat hárult rá, a polgárháborús viszonyok közepette kellett gondoskodnia a família többi tagjáról.

1921-ben a Krasznaja Presznyja (a Szpartak Moszkva előde) nevű klubban kezdett el futballozni. A 176 centi magas, 72 kilós labdarúgó 1936-ban, 1938-ban és 1939-ben bajnok lett az általa (is) alapított Szpartakkal, utóbbi két esztendőben a kupát is megszerezte. (A gárda új nevét is neki tulajdonítják, a trák gladiátortól, Spartacustól „vette kölcsön" 1935-ben.)

1922 és 1935 között tagja volt a moszkvai városi válogatottnak, sőt 1928-tól 1933-ig a csapatkapitánya lehetett. A szovjet válogatott hat (nem hivatalos) mérkőzésén egy gólt szerzett. A labdarúgással párhuzamosan 1938-ig jégkorongozott és jéglabdázott is.

A három öccse, Alekszandr (1903–1981), Andrej (1906–1987) és Pjotr (1909–1993) szintén a Szpartak Moszkvában játszott. Nyikolaj Petrovics mindhárom fivérét túlélte. Egyik interjújában elárulta, mit tartott a legfontosabb sikerének: „Mindenekelőtt azt, hogy én és a három testvérem hűek maradtunk egy klubhoz." *(Komszomolszkaja Pravda 1995. február 25.)*

Harmincas évekbeli kép Sztarosztyinék büszkeségéről, a Szpartakról

Öccse, Andrej ekként vélekedett róla: „(…) a viharos támadás legfényesebb képviselője volt. Képzeljék csak el: fut a jobb szárnyon, és útjába kerül egy hátvéd. Mit gondolnak, mit tesz Nyikolaj? Galléron ragadja a védőt, nem csekély erejével kipenderíti a futópályára, és száguld tovább a kapu felé…" *(Komszomolszkaja Pravda 1995. február 25.)*

Nyikolaj Petrovicsot elismerték labdarúgóként, ezt bizonyítja, hogy 1936 nyarán bizalmi feladattal keresték meg. A Komszomol nagyhatalmú első titkára, Alekszandr Koszarjov felkérte, hogy játsszanak a Vörös téren egy futballmeccset. A Szpartak első és második csapatának előadását Sztálin a Mauzóleumról nézte végig, tetszett neki, mert a hozzájárulásával az összecsapás tovább tartott, mint azt eredetileg tervezték. Akkor Nyikolaj Jezsov, a rettegett NKVD-főnök javaslatára Sztarosztyinra taksálták a baszkok elleni mérkőzésre való felkészülést, azzal a kikötéssel, hogy mindenképpen nyerjenek, habár addig a moszkvai Dinamo, a Dinamo országos válogatottja és kétszer a Dinamo Tbiliszi is kikapott a vendégektől. (A spanyol polgárháború idején emigráns baszkokból álló futballisták együttese túrázott a Szovjetunióban.) A megerősített Szpartak szinte mesésnek mondható diadalt aratott (6:2). Mi lett volna, ha veszítenek? Nos, arra jobb nem is gondolni…

Néhány nap elteltével parancs érkezett felülről, és Nyikolaj Sztarosztyint Lenin érdemrenddel tüntették ki. Bár ajnározták, sikerei mégis felingerelték és féltékennyé tették a Sztálinhoz hasonlóan grúz származású Lavrentyij Pavlovics Beriját, a belügyi és állambiztonsági népbiztost, aki maga is futballozott, sőt egykoron Tbilisziben játszott is Nyikolaj Petrovics ellen. „(…) lelkes, már-már durva, de technikailag képzetlen balfedezet volt" – írta róla később Sztarosztyin. *(Dénes Tamás–Sándor Mihály: Futballtörténelmi lecke – nem csak fiúknak)* Az említett mérkőzésen a moszkvai fiú kötényt adott kaukázusi ellenfelének, amit az sohasem felejtett el és sohasem bocsátott meg. Ráadásul a rosszhírű, kegyetlen népbiztos dédelgetett „kamandája" a Dinamo Moszkva volt! Ki nem állhatta a nép kedvencének tartott Szpartakot, és ha valakit vagy valamit ő szívből utált, az általában csúnyán végezte. „Vadul gyűlölte a négy fivért, s ez az érzése csak erősödött, azt látva, hogy a Dinamo nem bír az 1938-ban és 1939-ben duplázó, a bajnokságot és a kupát is megnyerő Szpartakkal. Ő megtette a magáét azért, hogy ez ne így legyen. Miután az 1939-es kupaelődöntőben a Szpartak legyőzte a Dinamo Tbiliszit, majd a döntőben a leningrádi Sztalinyecet, úgy döntött, újra kell játszani az elődöntőt. Amikor Nyikolaj Sztarosztyint, a csapat kapitányát, tulajdonképpeni vezetőjét az SZK(b)P KB székházába rendelték, a futballista megpróbált észérvekkel operálni: »Nem lehet újrajátszani az elődöntőt, hiszen már a döntőt is megnyertük.« Ám a vele tárgyaló Alekszandrov, az agitprop osztály erős embere azt mondta neki: »Azt mi mondjuk meg, mit lehet és mit nem! Nem azért hívtuk ide, hogy vitatkozzunk, hanem hogy közöljük, készítse fel a csapatát. Zsdanov elvtárs parancsát közlöm önnel.« Végül a moszkvai pártbizottság első titkára, Scserbakov is hívatta Sztarosztyint, s megerősítette: »Nyikolaj Petrovics! Újra kell játszani a mérkőzést, ez parancs! Készítse fel a Szpartakot!« S újrajátszották a meccset, még csak különösebb indokot sem kerestek… Ám a Szpartak futballistái megint jobbak voltak a tbiliszi dinamósoknál. Amikor Georgij Glazkov belőtte a moszkvaiak harmadik gólját, Berija egyszerűen felállt a díszpáholyban, s hazament." *(Dénes Tamás–Sándor Mihály i.m.)*

Együtt a pályán a Sztarosztyin fivérek

Idézünk az egyik szemtanú visszaemlékezéséből: „Bár az elnyomások vakon kaszáltak, válogatás nélkül, a futball bajnokait nem volt szokás bántani. Szórakoztató hadsereg ez, mit kezdjünk vele? Csak hadd kergessék a labdát és szórakoztassák a közönséget!

De 1939-ben vívták azt a meccset, ami az én ifjú korosztályom számára az addig látott bármely mérkőzés felett állt, és fontosabb is volt akármelyiknél. Bármilyen indoklás nélkül, a sport törvényeivel ellenkezve a kupa elődöntőjét a Szpartak és a Dinamo Tbiliszi játszotta – három héttel a döntőt követően. Isten tudja, mennyi idő telt el azóta a szeptember harmincadika óta, ám még ma is emlékszem a fiatalok feszesen egymás mellett szorongó, csontos vállaira (négyen három jeggyel!), a visszatartott lélegzetekre, a remegő térdekre. Sem addig, sem utána nem volt

példa az ájulásig történő szurkolásra. Számunkra nem a kupa és a Szpartak sorsa dőlt ott el, hanem a futball sorsa. Nem tudom, hogyan viselkedünk, ha legyőzik a Szpartakot. Szerencsére nyert. Nekünk, a tribünön szorongóknak. Sztarosztyinék számára a szabadon töltött napok ezután már meg voltak számlálva…" *(Komszomolszkaja Pravda 1995. február 25.)*

1979-ben egy újságíró arról faggatta Nyikolaj Petrovicsot, miért a Szpartak a Szovjetunió legnépszerűbb csapata. Így válaszolt: „Meglátásom szerint a döntő szerepet az a tény játssza, hogy a Dinamo és az örmény klubok 1923-ban születtek, míg a Szpartak 12 évvel később. A családban pedig – és a futball sem kivétel ez alól – különös szimpátiát a legfiatalabb gyermeknek szentelnek, körülvéve őt állandó törődéssel és figyelemmel. Emellett a Szpartak stílusa – elegáns, technikás, kombinatív, támadó, gondolkodó játékosokra épülő stílusa – azonnal megfelelt a futballrajongók ízlésének, viszont a szpartaki karakter kiszámíthatatlansága rettenetesen irritálta az ellenfeleket."

Egy hónappal később a piros-fehérek a bajnokság szempontjából döntő meccset vívtak Kijevben. Sztarosztyin az öltözőben feltüzelte őket: „Először is, ti tudjátok, hogyan fog játszani a Kijev, de a Kijev nem tudja, hogyan akciózik majd a Szpartak. Másodszor, tíz évvel ezelőtt a Szpartak itt nyert, és akkor bajnok lett. Ezután a Szpartak itt nem nyert, és akkor nem lett bajnok sem. És végül a harmadik érvem: megnéztétek a *Kaszkadőrök* című filmet. Vegyetek példát a film hőseiről, kockáztassatok a pályán, viselkedjetek úgy, mint az igazi sportolók – ne kíméljétek a lábaitokat!" Veszíthetett aznap a Szpartak? Természetesen nem.

Oleg Ivanovics Romancev, a Szpartak későbbi időszakának klasszisa mesélte: „Én mindig csodálkoztam azon, milyen könnyedséggel találta meg Sztarosztyin a közös nyelvet olyan játékosokkal, akik a dédunokái lehettek volna. Másfelől a futballisták, kortól függetlenül, készek voltak órákon át hallgatni – akár a Taraszovkában, akár az elektricskán, a kisvasúton, úton a bázisról a Jaroszlavszkij pályaudvarra vagy az autóbuszon a megrázó történeteit, melyek közül egyben valahogy bevallotta, hogy életében csupán egyszer, de megsértette a sport törvényeit. »Amikor a saját esküvőmön belém erőltettek egy pohár sört!« Bár egyszer, egy írországi banketten megivott két ír kávét, nem tudván, hogy whiskyt tartalmaz. Úton a szálloda felé orosz dalokat énekelt, és amikor másnap reggel elmesélték neki, miből is áll az ír kávé, felkiáltott: »Oh, te gonosz szellem! Dalra fakasztottál!«"

Négy fivér, négy remek futballista. Balra Nyikolaj, a legidősebb fiú

Jelena Nyikolajevna, a legenda leánya szívesen nyilatkozott édesapjáról, egy, már a XXI. században adott hosszú interjújában érdekes adatokkal gazdagítva, olykor korrigálva az életrajzát. Közismert például, hogy Sztarosztyin születési éveként bizonyos dokumentumokban az 1898-as esztendő szerepel. Erről a hölgy kijelentette: „A papa 1902-ben született, bár az útlevelében, egy időben valóban a négy évvel korábbi születési év volt feltüntetve. Ez a pontatlanság, a papa szavait idézve, azzal magyarázható, hogy a száműzetése alatt a Gulag valamelyik könyörületes parancsnoka elrendelte, hogy négy évet adjanak hozzá a papa születési dátumához, csak azért, hogy megmentse az olyan nehéz munkáktól, mint a favágás."

Az egyik leghíresebb kép a Sztarosztyin testvérekről. Felül Pjotr és Andrej, alul Nyikolaj és Alekszandr

Az édesapja 1942. május 20-ról május 21-re virradó éjszaka történt letartóztatásáról elárulta: „Minden úgy esett meg, ahogyan az akkori időkről forgatott filmekben látható. Hétéves voltam, és sok mindent már értettem. Az emlékeimbe például beleivódott, hogyan rontottak be hozzánk, a háromszobás lakásba az ismeretlen bácsik, a sötétben zseblámpával minden sarokba bevilágítottak, aztán elvezették a papát, lepecsételtek két szobát, nekünk pedig a mamával és a nővéremmel, Jevgenyijával megengedték, hogy a kilenc négyzetméteres szobában lakjunk. A házkutatás még két napig tartott. A szobából kivitték a bútorokat, képeket, más értékes dolgokat. Szerintem csak egy nagy asztal maradt, amit nem volt könnyű kicipelni. Később, amikor a papát rehabilitálták, a bírósághoz fordult, de neki csupán a hozományát adták vissza – a hálógarnitúrát. Természetesen sajnáljuk a képeket. A papa fiatal korától fogva foglalkozott régiségekkel, különösen a festészettel, gyakran járt művészeti szalonokba, jó képeket vásárolt. Nem zárom ki annak a valószínűségét, hogy közülük néhány még most is az egykori hivatalnokok leszármazottainak lakását ékesíti. (…) A letartóztatás indokaként valamilyen gyatra dolgot találtak – talán az anekdotának szánt, a papa által elmesélt dolgot, amit szovjetellenesnek értékeltek, talán azt, hogy cigarettával kínált egy német hadifoglyot, akikből 1942-ben sok volt Moszkvában. (…) Ez, ismétlem, csak indok volt, amit sokáig kerestek. A papa véleménye szerint a Szpartak és vezetőinek közkedveltsége nem hagyta nyugodni Beriját, a Dinamo patrónusát, a főhóhért, akinek a parancsára összeeszkábálták a Sztarosztyin-ügyet. A lényeg az, hogy a papa a fivéreivel összeesküvésbe keveredett a nép ellenségével, Koszarjovval, a Komszomol akkori titkárával, aki merényletet tervezett Sztálin és más pártvezetők ellen. Koszarjovot, mint ismeretes, agyonlőtték, a papát és három fivérét, valamint Andrej Petrovics feleségét, Olga Nyikolajevnát letartóztatták és szétszórták őket különböző táborokban. Apropó, Olga Nyikolajevna! Ő cigány nemzetiségű, s nemcsak él, hanem a mai napig táncol is a Romen színházban. (…) Hál' istennek, anyámat nem bántották. Bár a papa letartóztatása után minden követ megmozgatott, igen aktív volt, eljárt számtalan helyre és írogatott is. Kitartóan azon igyekezett, hogy bebizonyítsa a biztonsági tisztek hibáját. (…) Nem azonnal tudtuk meg, hogy a papát hová vitték. Az első levelet tőle Kotlaszból vagy Uhtából kaptuk. De abban az időben már tudtuk, hova deportálták, erről nekünk ismeretlen emberek is beszámoltak, akik látták őt Északon. 1945-ben a papát átszállították a Távol-Keletre, ahol valamivel könnyebb volt az élete."

Jelena a saját sorsáról: „Az iskolában, amit kitüntetéssel végeztem el, normálisan viszonyultak hozzám, ám azután nehézségek támadtak. Arról álmodtam, hogy a Baumanszkoje Technikumba felvételizek, de még a papírjaimat sem vették el tőlem. Keresni kellett egy intézményt, ahol a szülőkre nem fordítottak különösebb figyelmet. Így kerültem a Mengyelejev Vegyi-technológiai Intézetbe, ámbár az elején még csak nem is szerettem volna oda kerülni."

Az édesapja elismeréseiről: „Amikor a papa megkapta a Szocialista Munka Hőse érdemrendet, elégedett volt. Alkalmanként szívesen tűzte a zakója hajtókájára, és megítélésem szerint a magas kitüntetéseket érdemei elismeréseként értékelte, nem pedig bocsánatkérésként. Hiszen az állam már az ötvenes években elnézést kért tőle, amikor rehabilitálták, és visszaadták neki a Sport mestere címet."

Atyja személyiségéről: „Az elméjével mindig minden rendben volt. Még a halála előtt is – az ágyban fekve – mindenkit maga köré hívott, és így szólt: »Nézzétek, hogy hal meg Sztarosztyin!« – és nyugodtan lecsukta a szemét. Mindazonáltal semmiféle gyűlölködést nem nyilvánított a szocialista rendszerrel szemben. Lehetséges, beszélték, hogy a fivéreivel ellentétben az ő börtönélete viszonylag nyugodtan telt. Petya bácsinak például szétverték a tüdejét a lágerben, és miután visszatért Moszkvába, tuberkulózist kapott, sőt még a lábát is amputálták. A papa pedig, mint ismeretes, majdnem száz évet élt. Beszélték azt is, hogy kilenc évvel a szabadulása előtt a Távol-Keleten edzője volt a Dinamónak, és relatíve szabad volt – még utazgatott is a csapattal a különböző városokba. Különben mi is elutaztunk hozzá a mamával. Viszont a Ljubjanka nyomozóit dühösen emlegette majdhogynem élete végéig. Gyakran mesélte, hogy sokáig tartották magánzárkában, éjjelente nem hagyták aludni. Borzalmas kínvallatások voltak ezek, valószínűleg szörnyűbbek, mint a verések, amelyek után az ember eszméletét vesztette."

Édesapja „felemás amnesztiájának" legendájáról: „Azokban az években a légierő gárdájának mecénása Sztálin fia, Vaszilij volt, aki szerette volna, hogy az ő klubját (VVSZ, Voenno Vozdusnije Szili – *a szerzők*) a papa eddze. És elhívta őt Moszkvába. De a KGB-ben tudomást szereztek erről, újra letartóztatták apát és útnak indították vissza. Ám Vaszilij Sztálin útközben megállította a transzportot, külön repülőgépet küldött érte, és a Gogolevszkij bulváron lévő kastélyában szállásolta el. Viszont a KGB mégiscsak erősebbnek bizonyult Sztálin fiánál, mert a teljes szabadulásra a papának még néhány évet várnia kellett."

Apja nevelési módszereiről: „Akkor tért vissza Moszkvába, amikor én már egyetemista voltam, így aztán nekem és a nővéremnek már kialakultak az életről a nézeteink. De a gyerekeket mindig szerette. Legalábbis az unokáknak igyekezett mindazt megadni, amit nem tudott megadni nekünk, amikor kicsik voltunk. Ez különösen érvényes volt a külföldi utak esetén, ahonnan mindenképpen hozott mindenkinek ajándékot. (…) A papámat nemcsak mi ismertük el családfőnek a mamával és a nővéremmel, hanem a fivérei és nővérei is. Ez azzal magyarázható, hogy az ő apjuk, az én nagyapám meghalt, amikor Nyikolaj Petrovics 18 éves volt, és akkor a kezébe került a három fivérének, a két nővérének a nevelése. És ő lett az új apjuk. A testvérei értékelték apám gondoskodását, még felnőttként is adtak a véleményére. Családfőnek tekintették, és a komoly kérdésekben való döntésekkor féltek ellenkezni vele."

Sztarosztyin hétköznapjairól: „A Szpartaknál végzett negyvenévi munkája alatt sohasem volt szabadságon. 85 éves koráig mi is ritkán láttuk otthon. Tudja, a számos utazás, a sok gyűlés. Csak utolsó éveiben kezdett korábban hazajárni. Rendszerint így történt: belép a lakásba, leteszi a táskát a komódra és elindul sétálni. Saját útvonala volt – a Puskin térről a Nyikita kapuig. »De papa, hiszen elfáradtál, reggel óta valószínűleg nem ettél. Ezért pihenj előbb, egyél pár falatot, aztán menj sétálni!« – általában ezt mondtam neki. Azonban őt nem lehetett lebeszélni. Az egyszerű vacsora után bevonult a szobájába, ahol átolvasta az újságokat, hiszen valószínűleg minden folyóiratra előfizetett. Este kilenckor megjelent a nappaliban, elhelyezkedett a tévé előtt, és nézte a kedvenc műsorát, a Vremját. (A tévéhíradót – *a szerzők*.) Otthon

naponta kétszer étkezett – reggelizett és vacsorázott. Mindig félt az elhízástól, ezért az asztaltól felállva feltétlenül megmérte a derékbőségét. A családi beszélgetések, ahogy máshol is szokás, teázás közben zajlottak. A papa szívesen osztotta meg velünk a legfrissebb híreket, és mindig tudtuk, ki nősült a Szpartaknál, kinek született gyermeke, ki kapott lakást, ki sérült meg. Elfelejtettem mondani, hogy a papa szerette a rendet a lakásban. Ezért hazaérkezése előtt szaladgáltunk a szobákban, és ronggyal még azt is letöröltük, ami éppen csillogott, elpakoltunk mindent. (…) Saját autója tulajdonképpen sohasem volt. És a szolgálati gépkocsival is csak az utolsó esztendőkben járt, inkább gyalogosan közlekedett vagy a tömegközlekedést vette igénybe. (…) Bár a nagyapám vadász volt, ám a papa sem a vadászattal, sem a horgászattal nem foglalkozott. A kutyákat viszont kedvelte, bár úgy gondolta, nem szabad ebet tartani a moszkvai lakásokban." *(Nas Szport 2003. április 28.)*

A Sztarosztyin fivérek szobra a Szpartak Moszkva új stadionjában

Sztarosztyin megjárta Uhta, Habarovszk, az Amúr menti Komszomolszk, Uljanovszk, Akmolinszk és Alma-Ata, valamint Kotlasz lágereit. Idézzük két egykori labdarúgójának, Borisz Kretnyikovnak és Ivan Giljevnek a szavait. (Két esztendőt töltött Sztarosztyin a Dinamo Alma-Atában, ott dolgozott velük.) „Nyikolaj Petrovicsot oda telepítették, ahol most Tasztak körzet található. (…) De akkoriban, az ötvenes évek elején ez még nem önálló város volt, hanem Alma-Ata peremvidéke. Na, mármost, Nyikolaj Petrovicsnak engedélyezték, hogy ott lakjon. Kijelöltek számára egy kis házat, és ott élt. (…) Velünk együtt végezte a gyakorlatokat. (…) Mi fiatalok voltunk, ő pedig 54 éves. Nyikolaj Petrovics nem maradt le tőlünk. Amikor futottunk, akkor ott haladt mellettünk. (…) Szerényen táplálkozott: kefir, cipó és májas hurka. Szikár, vékony testalkatú volt. Odafigyelt magára, nem ereszkedett meg." Amikor 1954-ben rehabilitálták, akkor „elment venni egy üveg pezsgőt, szétosztotta közöttünk, magának is öntött egy pohárral, és életében először ivott pezsgőt. (…) Korábban sohasem engedett meg magának efféle lazaságot." *(Nas Szport 2003. április 28.)*

„Évtizedeken keresztül Nyikolaj Sztarosztyinra úgy tekintettek, mint valamiféle csodabogárra, nem utolsósorban azért, mert nem lehetett vele egy lapon említeni egyik klub elnökét – ahogyan nálunk, nyugati stílusban mondják –, egyik menedzsert sem. Őket nem keresték, nem tartották fontosnak. Váltogatták egymást, véletlenszerű, jellegtelen alakok. Az egész hatalmat az edzőknek engedték át, mert ez így kényelmesebb az elnökség számára, mely egyébként is elkényeztetve irányított, nem felelve semmiért, s nem kockáztatva a saját zsebét." *(Komszomolszkaja Pravda 1995. február 25.)*

Nyikolaj Sztarosztyin 94. évében, 1996. február 17-én hunyt el Moszkvában. A cárok orosz birodalmában született, Jelcin Oroszországában halt meg, de végigélte a teljes szovjet korszakot. Becsületére legyen mondva, a véleményét a bolsevik rendszerről megtartotta magának.

BERNARD VOORHOOF

A „vörös ördögök" homloka

Bernard Voorhoof 1910. május 10-én született az Antwerpenhez közeli Lier városában. Három testvére volt, Marie, Louise és Frans. A családfő, Jan – egy kis fatelep tulajdonosa – nem kifejezetten kedvelte a labdarúgást, a kis Bernard mégis futballozni kezdett a sárga-fekete színű Liersche Sportkringban (Lierse SK), 13 esztendősen. 1926-ban egyik barátja, Frans Van Dessel átcsalogatta a helyi riválishoz (TSV Lyra), amely piros-fehér szerelést és futballcsukát is ígért a srácoknak. Bernard a Van Hoof családnévvel írta alá az igazolólapot, nem akarta, hogy kiderüljön: a szülői tiltás ellenére rúgja a labdát. Megkérte Frans barátja édesanyját, mossa az ő szerelését is, ne kelljen hazavinni.

Egy esztendő múlva visszament az anyaegyesületébe. Túl jó volt ahhoz, hogy az első osztályba története során először felkerült Lierse SK kerete helyett egy kiscsapatéhoz tartozzon. 1927. október 16-án mutatkozott be hazája élvonalában, középcsatárt játszott az FC Antwerp ellen. Abban a bajnokságban tíz gólig jutott. A szupertehetségnek elkönyvelt tinédzser még abban az idényben, 1928. április 15-én debütált a válogatottban. A párizsi Colombes-stadionban – 25 000 néző előtt – a vendégek győztek 3:2-re, és a nem egészen 18 esztendős újonc már az 5. percben betalált a franciák hálójába. Néhány hónappal később kint járt az amszterdami olimpián, de csalódottan tért vissza, miután egyszer sem küldték pályára.

Fájlalta azt is, hogy a következő idényben csak egyszer játszhatott a válogatottban, noha 12 gólt szerzett a bajnokságban. Az 1929–1930-as idénye ellenben nagyszerűen sikerült: 26 bajnoki mérkőzésen 20 gólt is szerzett. Visszakerült a válogatottba, ahol kellemetlen meglepetés érte, amikor a két magyar légióssal (Mátyás, Reiner Gyula) megerősített FC Sochaux Brüsszelben 2:1-re megverte a belga nemzeti tizenegyet, amelynek ő volt a jobbösszekötője. *(Nemzeti Sport 1930. február 10.)*

Mégis valóra vált egyik álma: elutazhatott Uruguayba, az első világbajnokságra. Az 1930-as Mundialon egy meccs jutott neki a kettőből, azon az Egyesült Államok 3:0-ra legyőzte Belgiumot. Voorhoof nagyon rossz erőállapotban volt: nyolc kilóval kisebb súllyal érkezett haza a két gyötrő hajóút miatt.

Hamar vigasztalódott. 1930. szeptember 14-én, az új brüsszeli stadion, a Jubelstadion, a későbbi Heysel avatóján – 50 000 szurkoló előtt – a belgák, nem hivatalos mérkőzésen, kiütötték örök vetélytársukat, Hollandiát (4:1). A negyedik találatot Voorhoof küldte az Oranje kapujába. *(Nemzeti Sport 1930. szeptember 15.)* Egy hét múlva bevette a világhírű Plánička

kapuját is, a második félidő elején volt eredményes, ám az antwerpeni találkozót a csehszlovákok nyerték 3:2-re. *(Nemzeti Sport 1930. szeptember 22.)*

Egyre jobb formában játszott. 1933-ban és 1934-ben 12 válogatott meccsen 11 gólt szerzett. Nem rajta múlott, hogy az olaszországi világbajnokságon a „vörös ördögök" csupán egyetlen mérkőzést vívhattak. Május 27-én két találatával megfordította a németek elleni meccset, így 2:1-es vezetéssel vonulhatott társaival pihenőre. A szünet után azonban a későbbi bronzérmes alakulat négy gólt szerezve fordított és 5:2-re diadalmaskodott.

1937. április 18-án Svájc 2:1-re győzött Brüsszelben – pokoli zivatarban, 20 000 néző előtt – a vendéglátók válogatottja ellen, amelynek találatát „nagy védelmi hibából" a társai által Voorhoofdnak (flamandul homlok, első rész, utalva aktív támadójátékára) becézett csatár rúgta. *(Nemzeti Sport 1937. április 20.)* Június 10-én Bukarestben – szokása szerint már későn – szépített a Románia–Belgium (2:1) barátságos találkozón. A 87. percben „hét méterről védhetetlenül a felső jobb sarokba vágja a labdát". *(Nemzeti Sport 1937. június 11.)*

1938. február 27-én – ámbár valószínűleg szívesen lemondott volna róla – részese lehetett a „rotterdami gyalázatnak", Hollandia 7:2-vel küldte haza a déli szomszédokat. A látogatók második gólját Voorhoof érte el. *(Nemzeti Sport 1938. február 28.)*

„A belga csapatból a két összekötő, Voorhoof és Braine magaslott ki" – írták a párosról az 1938-as világbajnokság francia–belga (3:1) csatája után. Előbbi beadásából utóbbi vette be a házigazdák hálóját. *(Nemzeti Sport 1938. június 7.)* A lefújás után utazhattak haza a belgák.

Bernard Voorhoof három labdarúgó-világbajnokságon szerepelt (1930, 1934, 1938), mindegyiken egyszer-egyszer kapott lehetőséget a szövetségi kapitányától. (Rajta kívül négy futballista volt ott az első három vébén: két francia, Étienne Mattler, Edmond Delfour és két romániai, Kovács Miklós és Bürger Rudolf). A belgák között egészen 1994-ig csúcstartónak számított három vb-szereplésével, az Egyesült Államokban ellenben megelőzte a negyedik tornáján szereplő Enzo Scifo és Franky Van der Elst.

1939. december 10-én Rotterdamban rendezték meg a Hollandia–Belgium klasszikust, amellyel a fennállása ötvenedik évét ünneplő Holland Labdarúgó-szövetséget köszöntötték. *(Nemzeti Sport 1939. szeptember 22.)* A szakadó esőben, 30 000 drukker előtt lebonyolított meccsen a hollandusok már 5:1-re vezettek, de az utolsó negyedórában Voorhoof a góljával faragni tudott valamicskét a tetemes hátrányból. „A belga csapat időnként szánalmas látványt nyújtott. Az ellenfél csatárai teljesen szabadon száguldhattak a belga kapu

felé, a csatárok pedig mást sem csináltak, csak tologatták egymásnak a labdát." *(Nemzeti Sport 1939. december 15.)* Egy bőrig ázott és kellőképpen rezignált hívük be is kiabált nekik: „Az ég szerelmére, fiúk, legalább mutassátok magatokat! Vagy tán még mindig rejtekhelyen vagytok?"

1939. december 31-én az LSK rekordgyőzelmet ért el az Aalst ellen (17:1). A szőke csatár remek formában búcsúztatta az óévet: nyolcat vállalt a tetemes gólmennyiségből.

1940. március 17-én Belgium – adósságait törlesztve – 7:1-re legázolta Hollandiát Antwerpenben. *(Nemzeti Sport 1940. március 19.)* A 38. percben Bernard Voorhoof megszerezte a 30. gólját a „vörös ördögök" képviseletében. Akkor a hatvanadik mérkőzésénél tartott, de a II. világháború miatt már csupán egy meccsen szerepelhetett. 1940. április 21-én Amszterdamban búcsúzott el a válogatottól, 4:2-re visszavágtak a hollandok. Tizenkilenc nap múlva a Wehrmacht lerohanta a semleges Belgiumot és Hollandiát…

„Október 25-én a flamand válogatott csapat Wuppertalban (Németország) a Belgiumban és Észak-Franciaországban állomásozó német katonák válogatott csapatával játszik. A flamand válogatottban egész sereg neves belga játékos játszik: Braine, Voorhoof, Kerkhove." – írta a *Nemzeti Sport 1942. október 18-án*.

Bernard Voorhoof a maga 30 találatával évtizedeken keresztül rekordernek számított a belga válogatott történetében. 1972. június 17-én érte utol egy másik legenda, Paul Van Himst, aki a 28. percben betalált Géczi István hálójába – Európa-bajnoki bronzhoz segítvén együttesét (Belgium–Magyarország 2-1). Igaz, neki 81 fellépésre volt szüksége a harminc gólhoz.

A Lierse SK-hoz szinte mindvégig hűséges Voorhoof (az 1926–1927-es bajnokságot, valamint a búcsúszezonját kivéve a klub felszerelésében játszott) 529 mérkőzésén 350 gólt könyvelhetett el. Sikereit is ezzel a csapattal érte el: kétszeres belga bajnok lett (1931–1932, 1941–1942). A másik két bajnoki titulusát (1939–1940, 1940–1941) nem tekintik hivatalosnak. Volt két bajnoki ezüstérme is (1934–1935, 1938–1939).

A 39 éves veterán a harmadik ligás, liège-i Royal Racing Club Montegnée társulatánál vezetett le (1948–1949).

Bernard Voorhoof 1974. február 18-án hunyt el Lierben. Halála után szeretett egyesülete a stadion bejáratánál szobrot állíttatott emlékére.

ERNEST WILIMOWSKI

A lengyeleknek német, a németeknek lengyel volt

Ernest Otto Wilimowski (eredeti családnevén Prandella) 1916. június 23-án született Katowicében, amely akkor Kattowitz néven a Német Császársághoz tartozott.

Édesapja, Ernst Roman Prandella elesett az I. világháború nyugati frontján, megözvegyült anyja, Paulina később újból férjhez ment. Poroszos szellemben nevelte a gyermekét, német ajkú óvodába, majd iskolába járatta. A kilencéves Ezi – akkor már három éve a II. Lengyel Köztársaság lengyel állampolgáraként – a hajdanán porosz-sziléziainak számító 1. FC Kattowitz csapatában kezdett futballozni, ahol 1934-ig játszott, aztán átigazolt a nagy riválisRuch Chorzówhoz (akkori nevén Ruch Wielkie Hajduki).

Tizenhárom esztendős volt, amikor lengyel származású mostohaapja adoptálta, akkor kapta a Wilimowski családnevet. Odahaza mindig németül beszéltek, s a fiú a későbbiekben is csupán sziléziai akcentussal tudott megszólalni lengyelül, amiért egyesek ugratták, mások nyíltan gúnyolták. Amikor a gyökereiről faggatták, következetesen sziléziainak vallotta magát.

A Ruch játékosaként négyszer lett lengyel gólkirály: 1934-ben 32, 1936-ban 18 (megosztva a címet Teodor Peterekkel), 1938-ban 21 (megosztva a címet Leonard Piątekkel) és 1939-ben 26 találattal. 86 mérkőzésen 116-szor volt eredményes a Ruch kék-fehér színeiben, amelyeket 1939-ig viselt. *(Liga Polska Sezon 1995-1996)*

Lengyelországban jégkorongozott is, a Pogoń Katowice hokisait erősítette. *(en.wikipedia.org)*

Azért futballistának volt az igazi! Káprázatos teljesítményt nyújtott az 1938-as franciaországi világbajnokság első fordulójában, Strasbourgban, ahol a brazilok elleni hosszabbításos mérkőzésen négy gólt szerzett. Bánatára ez sem volt elég, mert a dél-amerikaiak hatszor vették be a lengyelek kapuját, s 6:5 lett a végeredmény. *(Nemzeti Sport 1938. június 7.)* Egyetlen mérkőzést vívott tehát világbajnokságon, s azon négyszer volt eredményes. Ennél jobb átlagot eleddig senki sem produkált! A világbajnokságok történetében rajta kívül senki sem szerzett négyszer annyi gólt, mint ahány meccsen játszott…

Pedig sokáig úgy volt, hogy „Lengyelország nem indul az 1938. évi futball-világbajnokságon. Így határozott legutóbb a lengyel szövetség. Hogy miért nem indulnak a lengyelek? Sérelmezik a csoportbeosztást. Éspedig az a kifogásuk, hogy Csehszlovákiával egy csoportba osztották be őket. Ha a FIFA rendezőbizottsága nem korrigálja a hibákat, a lengyelek éppúgy, mint 1934-ben, távol maradnak a világbajnoki küzdelmektől.” *(Nemzeti Sport 1937. január 14.)* Területi viták, valamint az 1935. júniusi csehszlovák–szovjet katonai egyezmény miatt nagyon feszült volt a két ország közötti diplomáciai viszony. *(Gunst Péter szerkesztésében: Európa története)* Végül a csehszlovákok Bulgária ellen játszottak a selejtezőben, ahonnan magabiztosan jutottak tovább (1:1 és 6:0). *(Nemzeti Sport 1938. április 25.)* A lengyeleknek Jugoszlávia ellen kellett

Wilimowski a lengyel válogatott tagjaként 1934-ben, a jugoszlávok elleni találkozón (balról a kilencedik)

tusakodniuk a franciaországi részvétel lehetőségéért, 1937. október 10-én 4:0-ra nyertek a varsói Legia stadionjában. A negyedik gólt a 78. percben Wilimowski lőtte. A belgrádi visszavágón ugyan kikaptak 1:0-ra, de kiharcolták a tornán való szereplés jogát.

Hesser Tibor, a Szeged FC edzője vállalkozott a bemutatására. A mester a klubjával 1939 nyarán Lengyelországban portyázott, július 27-én 4:4-re végeztek az ottani válogatottal. A csongrádiak ellen Ezi két gólt rúgott. *(Nemzeti Sport 1939. július 28.)* A szegediek szakvezetője szerint: „A csapat legjobb játékosa Wilimowski, a Ruch csatára. Mindent tud, amit klasszisjátékosnak tudnia kell. Ő a gólzsák is. A lengyel Zsengellér. Tud tisztátalanul is játszani, ha nem látják, s főleg, ha hagyják." *(Nemzeti Sport 1939. augusztus 4.)*

Részletek egy másik karakterrajzból: „Wilimowski a lengyel csapat üdvöskéje (...) Balösszekötő: 24 éves s 23-szoros válogatott. A legtehetségesebb lengyel játékos. Főerőssége a válogatott csapatnak. Ahol a lengyel válogatott egy góllal győz, ott feltétlenül ő rúgja azt, de általában két-három gólt szokott rúgni. (...) Ez a nagytehetségű, vézna kis csatár (172 centis és 68 kilós volt – *a szerzők*) egylábas létére is jó futballista. Wilimowski kizárólag jobblábas játékos, emellett még fejjátéka sincs, de mindezt pótolja óriási technikája, gyorsasága és rendkívül ügyes testcselei. Ő igazán képes arra, hogy egymaga megnyer válogatott meccset, sőt előfordult már, hogy elveszettnek hitt meccsen megfordította az eredményt a lengyel válogatott javára." *(Nemzeti Sport 1939. augusztus 17.)* Tíz nappal a mieink elleni találkozó előtt kijelentette: „Tudom, hogy a magyar védelemnek nagyon nehéz lesz gólt rúgnunk, mégsem félek különösebben a mérkőzéstől, mert tudom, hogy a magyarok nagyon fair futballisták. Ha nagyon kifut nekünk, akkor tisztes eredményt érhetünk el a magyarokkal szemben." (*Nemzeti Sport 1939. augusztus 17.)* Látnoki szavak voltak: „Wilimowski (...) ragyogó, modern összekötő, előkészítő és gólra törő egy személyben" – dicsérték a sportlapban. *(Nemzeti Sport 1939. augusztus 28.)* Nem véletlenül, hisz jószerével egyedül verte meg válogatottunkat, három találatot elérvén ellene.

Madarat lehetett volna vele fogatni a 0:2-ről megnyert meccs lefújását követően: „Ki sem tudom mondani, hogy milyen boldog vagyok. Tudtam magamról, hogy jó formába lendültem az utolsó hetekben, de őszintén megmondom, a magyar védők is megkönnyítették a dolgomat. Komoly mérkőzésen régen nem hagytak úgy játszani, mint most. (...) Hamar rájöttem, hogy a magyar védelem nem fog eléggé, és úgy játszottam, ahogy akartam. Ez aztán nagy önbizalmat

is kölcsönzött, s így történt azután, hogy három gólt sikerült szereznem. A jobbszélsőnket és a jobbösszekötőnket már jobban fogták, de azért ők is meglehetősen »éltek«. Mindent egybevetve álmunkban sem hittük volna, hogy ilyen könnyű dolgunk lesz a magyar védelemmel szemben." Zsengellér Gyula, az első gólunk szerzője érdekes megfigyelést tett róla testközelből: „(…) nagy napja volt tegnap. Minden sikerült annak a bohém srácnak. Minden, amit csak csinált. A mérkőzés után egy órával már olyan »mólés« volt, hogy a lábát sem látta. Talán a meccsen sem volt egészen józan, és mégis rettenetesen ment neki a játék." *(Nemzeti Sport 1939. augusztus 29.)* Nem először merült fel vele kapcsolatban az alkoholfogyasztás. 1936-ban azért maradt le a berlini olimpiáról, mert a Lengyel Labdarúgó-szövetség a rendszeres italozásai miatt egy évre eltiltotta. Sokan vallották, ha játszhat a tornán, a negyedik helynél is előrébb végeznek a „fehér sasok".

Öt nappal a varsói vereségünk (2:4) után kitört a II. világháború, amely a Wilinek (is) becézett futballista sorsát is alapvetően befolyásolta: úgynevezett Volksdeutschként (népi német) a III. Birodalom válogatottjában kellett szerepelnie. Attól kezdve legtöbbször Ernst Willimowskinak írták a nevét. Hasonló volt a helyzete, mint a II. bécsi döntéssel Romániától Magyarországhoz visszacsatolt területek labdarúgóié, akik korábban a román, 1940 őszétől az erdélyi, majd a magyar válogatottban jutottak lehetőséghez.

„Néhány volt lengyel játékos elsőrangúan szerepel a német csapatokban. (…) A sziléziai kerületben Piontek vezet a góllövőlistán 16 góllal, a szász kerületben pedig a híres Willimowski 20 góllal gólkirály." *(Nemzeti Sport 1941. január 9.)*

„A németek keretet állítottak össze a Magyarország elleni mérkőzésre. (…) A keret érdekessége: Willimowski, a volt lengyel válogatott is helyet kapott benne." *(Nemzeti Sport 1941. február 27.)*

„A német góllövőlista élén a lengyel Willimowski áll, aki most a chemnitzi csapatban szerepel, 35 góllal ő az első". *(Nemzeti Sport 1941. április 3.)*

Sepp Herberger mértéktartóan beszélt róla: „Willimowski kiváló játékos, de a német válogatottba a legjobb játékos sem kerülhet be máról holnapra. Előbb teljesen meg kell szoknia az itteni légkört, meg kell ismernünk őt, s ő is ismerjen meg bennünket. Ehhez idő kell. Willimowski már kezd beilleszkedni a német keretbe, hamarosan talán a csapatba is kerül." *(Nemzeti Sport 1941. június 1.)* Mire megjelent a birodalmi edző nyilatkozata a sportlapban, a csatár debütált is Bukarestben, ahol 40 000 néző előtt 4:1-re győztek a vendégek. Az „újonc" két gólt szerzett: az elsőt és a negyediket. „(…) erősödést jelent a német válogatott csapat törzse számára." *(Nemzeti Sport 1941. június 12.)*

Willimowski az 1860 München játékosaként a Schalke 04 ellen, 1942-ben

Június 15-én gólt „vágott be" Bécsben, a Németország–Horvátország 5:1-es találkozón. A neve

a jól teljesítők között szerepel. *(Nemzeti Sport 1941. június 16.)* Pontosan egy héttel e mérkőzés után a hitleristák és szövetségeseik megtámadták a Szovjetuniót.

Október 5-én a németek 6:0-ra diadalmaskodtak Helsinkiben. A fölöttébb hatékony Wili háromszor zörgette meg a finnek hálóját. *(Nemzeti Sport 1941. október 7.)*

1942. augusztus 16-án Németország Bytomban (telt ház, 50 000 néző előtt) 7:0-ra kiütötte Romániát. Willimowski egy gólt könyvelt el (az utolsót), egyet pedig előkészített. *(Nemzeti Sport 1942. augusztus 17.)*

A címlap a csatár négy gólját ünnepli

Október 18-án Bernben vívták a Svájc–Németország meccset. A 35 000 szurkoló nyolc gólnak tapsolhatott, annak a felét Ernst Willimowski jegyezte. Túl könnyű préda volt számára a hazai védelem, és a vezetésével 5:3-ra nyertek a vendégek. *(Nemzeti Sport 1942. október 20.)*

November 1-jén a németek 5:1-re legyőzték a horvátokat Stuttgartban. Willimowski az 58. és a 69. percben vette be Franjo Glaser kapuját. A csatára ötvenezren voltak kíváncsiak. *(Nemzeti Sport 1942. november 2.)*

November 15-én a kor bajor sztárcsapata, a TSV 1860 München 2:0-ra megverte a Schalkét Berlinben, a kupadöntőben (Tschammer-Pokal). A nyolcvanezres tömeg előtt megrendezett finálé első gólját Willimowski lőtte. *(Nemzeti Sport 1942. november 17.)*

Egy hét múlva az első félidőben volt eredményes, a németek 5:2-re lelépték Pozsonyban Szlovákiát. A összecsapást 15 000 drukker tekintette meg. *(Nemzeti Sport 1942. november 24.)* Két okból is sporttörténeti volt a meccs: egyrészt ez volt a német nemzeti tizenegy 100. győzelme a 196. fellépésén. (A csapat a II. világháború kitörése óta 34 találkozót vívott, a mérlege 21 győzelem, 5 döntetlen és 8 vereség volt.) *(Nemzeti Sport 1942. november 22.)* Másrészt e meccset követően sokáig nem gyarapíthatta sikerei számát, ugyanis a FIFA kizárta tagjai közül Németországot, s a Nationalelf 1950-ig nem léphetett hivatalos mérkőzésen pályára.

Willimowski 1942-ben bevonult a Wehrmacht páncélvadász osztályához. 1943 tavaszán Franciaországban teljesített katonai szolgálatot. *(Nemzeti Sport 1943. március 25.)*

Labdarúgó-pályafutásának színhelyei a III. Birodalomban: Bismarckhütter SV 99 (1939), FC Kattowitz (1939–1940), Polizeisportverein Chemnitz (1940–1942), TSV 1860 München (1942–1943), Luftwaffensportverein Mölders Krakau (1943), 1. FC Kattowitz (1944), Karlsruher FV (1944). 1943-ban a légierő krakkói alakulatával (LSV Mölders) megnyerte a Lengyel Főkormányzóság kupáját.

Labdarúgó-pályafutásának színhelyei Németországban és (egyetlen barátságos mérkőzés erejéig) Franciaországban: SV Kurhessen Kassel (1946), SG Merseburg (1946), SG Chemnitz-West (1946–1948), SG Babelsberg (1947), TSG Arolsen (1947), Hameln 07 (1947), TSV Detmold (1947–1948), BC Augsburg (1948–1949), Racing Club de Strasbourg (1949), Offenburger FV (1949–1950), FC Singen 04 (1950–1951), VfR Kaiserslautern (1951–1955), Kehler FV 07 (1956–1959).

Öt német válogatott játékos a románok elleni, 1942-es 7:0 után. Balról: Fritz Walter, August Klingler, Albert Sing, Ernst Willimowski és Karl Decker

Ernst Willimowski rendkívül eredményes támadó volt. A lengyel válogatottban 22 mérkőzésen 21 gólt, a német válogatottban 8 mérkőzésen 13 gólt szerzett, vagyis a 30 válogatott mérkőzésén 34 gólig jutott. Karrierje során összesen 1175 találatot könyvelhetett el.

A háború után igazi vándormadárként egyik klubtól a másikhoz „röppent". Lengyelországban árulónak kiáltották ki, aki kollaborált a nácikkal, oda nem mehetett vissza. 1974-ben, az NSZK-ban rendezett világbajnokság alatt kérvényezte, hogy hadd látogathassa meg a lengyel csapatot, de a PZPN, a Lengyel Labdarúgó-szövetség megtiltotta. Kazimierz Górski, a vb-bronzérmesek szövetségi kapitánya felismerte őt a keret szálláshelye környékén lévő hotelben, s majdnem meghasadt a szíve. A legszívesebben megölelte volna ifjúkora egyik futballista bálványát, de csak nagyon hűvösen viselkedhetett vele szemben – a lengyel „belügyesek" vigyázó szemei előtt. „Wilimowski úr, ha semmi rosszat nem követett el a háború alatt, jöjjön haza, s tisztázza magát" – mondta. Mire a hajdani futballcsillag így felelt: „Félek."

A kilencvenes évekig még látogatóba sem térhetett vissza Sziléziába. 1995-ben a Ruch Chorzów meghívta a klub alapításának 75. évfordulója tiszteletére rendezett ünnepségekre, ám az egykori futballsztár bármennyire is szeretett volna utazni, beteg felesége mellett kényszerült maradni. Ernest Wilimowski vagy Ernst Willimowski a visszavonulása után egy kis éttermet vezetett a párjával, majd Kaiserslauternben, a Pfaff varrógépgyárban dolgozott. Utolsó lélegzetéig megmaradt sziléziainak. Élete nagy részében németül beszélt és gondolkodott, ám mélyen vallásos katolikusként büszke volt egy 1930-as évekbeli találkozásra, amikor megismerkedett Karol Wojtyłával, a későbbi II. János Pál pápával a Magas-Tátrában. Ugyanakkor legnagyobb fájdalmának azt tartotta, hogy nem játszhatott a német csapatban az 1954-es világbajnokságon.

1997. augusztus 30-án hunyt el Karlsruhéban.

VIVIAN WOODWARD

Tempora mutantur

Vivian John Woodward 1879. június 3-án született London Kennington nevű városrészében, John és Anna Woodward nyolc gyermeke közül a hetedikként. Középosztálybeli családból származott, édesapja sikeres építész és London díszpolgára volt. Magániskolába járt (Ascham College), ahol sportolni kezdett. Tizenkét esztendős korában bekerült az iskolai krikettcsapatba. Szerette a labdarúgást is, ám atyja ragaszkodott ahhoz, hogy inkább a krikettre és a teniszre összpontosítson. (A futballnál ezek ugyanis jóval előkelőbb sportágaknak számítottak.) Az apai tiltás ellenére rúgta is a labdát, nem csupán dobta vagy ütötte. Végül John Woodward beadta a derekát, és engedélyezte, hogy a 16 esztendős legény a North Essex-i liga első osztályában szereplő Clacton Town középcsatára legyen. Mi több, a szigorú családfő hamarosan a klub elnökhelyettese lett.

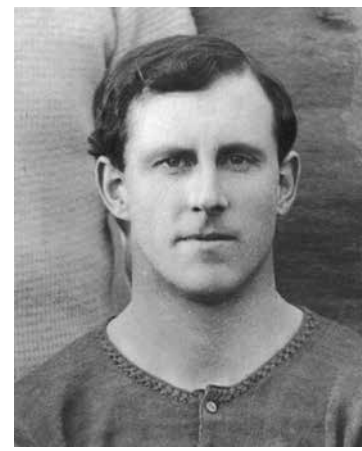

A magas, 189 centire nőtt Vivian is építészmérnök lett, akár az apja. Egész pályafutása során következetesen visszautasított minden csábítási próbálkozást a profik részéről, megmaradt amatőrnek. Számára a futball a testedzést és szórakozást, nem pedig a megélhetést jelentette. Igaz, sohasem voltak egzisztenciális gondjai. 1895 és 1898 között erősítette a „tengerpartiaknak" (The Seasiders) nevezett együttest, majd megfordult Harwich and Parkeston (1899) és a Chelmsford City (1900) kötelékében. 1901 márciusában a Tottenham Hotspurhöz igazolt.

Mindig is előtérbe helyezte a munkáját, ezért – különösen első két idényében – a szurkolók által reméltnél jóval kevesebb mérkőzésen szerepelt a Spursnél. Ráadásul Anglia egyik legjobb teniszezőjeként a Spencer Cricket and Lawn Tennis Club versenyzője is volt… Ettől függetlenül 1903. február 14-én debütált az angol nemzeti tizenegyben Írország ellen (4:0). Bemutatkozás gyanánt két gólt szerzett a wolverhamptoni Molineux-stadionban, 24 240 néző előtt. A következő két válogatottbeli fellépésén is elkönyvelhetett egy-egy találatot (Anglia–Wales 2:1, Anglia–Skócia 1:2). 1905. március 27-én megint duplázott, Wales ellen győztek 3:1-re Liverpoolban a „háromoroszlánosok".

A csatárt az ellenfelek igyekezték elnyomni és megfélemlíteni, ám ő ezt gyorsasággal és ügyességgel kompenzálni tudta. Mindazonáltal gyakran megsérült. Amikor 1906. október 29-én a Fulham védői megint lerúgták, sajtókampány követelte, hogy a bírók jobban védjék meg az ügyes, technikás labdarúgókat a brutális, taktikai szabálytalanságokat sűrűn alkalmazó, képzetlen bekkekkel szemben.

Woodward nevezetes volt szólóiról, villámgyorsan végrehajtott cselsorozatairól. Nagyszerűen osztotta el a labdát, erős volt a fejjátéka és nagy lövőerővel rendelkezett. Olyan futballista volt, aki varázsolt a lábaival. 1906-ban az FA portyát szervezett az amatőrök legjobbjainak. Az első fellépésükön 15:0-ra megverték a franciákat, a tekintélyes mennyiségből a centercsatár nyolcat vállalt magára.

Az 1908-as különösen nagyszerű éve volt. Az angol válogatott mezében március 16-án, Cardiffban, a 7:1-es diadalt hozó találkozón háromszor is bevette a walesi „sárkányok" kapuját. Bécsben, június 6-án és 8-án összesen ötször zörgette meg az osztrákok hálóját, először 6:1-re, majd 11:1-re nyertek. Abban az esztendőben játszott először Budapesten, június 10-én 7:0-ra győztek a Millenárison, az elsőt gólt ő lőtte Domonkosnak. Októberben olimpiai bajnok lett Londonban Nagy-Britannia válogatottjával. Őt választották meg az együttes csapatkapitányává. A svédeket 12:1-re, a hollandokat 4:0-ra, a dánokat 2:0-ra verték meg. A torna utolsó gólját Vivian Woodward lőtte.

Nevéhez fűződött a Spurs első, a Football League-ben szerzett gólja. Az 1908–1909-es bajnoki idényben az akkor a másodosztályban szereplő gárdában 27 találkozón szerzett 18 góljával a csapat legeredményesebb játékosának bizonyult. Ugyanakkor sokkolta társait és a szurkolóit is azzal, hogy a következő bajnoki idényt, az elsőt, amelyet a Tottenham Hotspur a legjobbak között töltött, már nem kezdte meg a csapattal. Személyes ellentétek is közrejátszhattak a döntésében, mert igazgatói tisztségéről is lemondott. A „sarkantyúsok" képviseletében 171 liga- és kupameccsen 75 gólt jegyzett.

1909-ben rövid időre visszament a Chelmsford Townhoz (South Essex League), hogy november 20-án rábólintson a Chelsea FC megkeresésére. Egy hét múlva bemutatkozott az első osztályban, új társulata 4:1-re legyőzte a Bristol Cityt, és Woodward kétszer is hálóba talált. A valaha élt egyik legjobb angol labdarúgó elmúlt harminc esztendős, amikor először lépett pályára a legmagasabb divízióban! Egyébiránt a szezon végén a Chelsea kiesett az elitből, s éppen a Tottenham küldte 2:1-es sikerével a süllyesztőbe, ahonnét csupán 1912-ben kapaszkodott vissza.

Abban az esztendőben Vivian Woodward még mindig a Chelsea játékosa volt. Egyszersmind az olimpiára benevezett brit amatőrválogatott csapatkapitánya. Addigra már jól ismerte őt a

A brit válogatott az 1912-es olimpián. Hátul, balról: Hanney, Littlewort, Sharpe, Hoare, Walden, Woodward, Brebner, Knight. Elöl: Berry, Burn, Dines

magyar futballközvélemény. Szűk egy évvel az 1908-as látogatás után az angolok visszatértek hozzánk a FIFA-kongresszus apropóján. 1909. május 29-én és május 31-én kétszer is megmérkőzött a két együttes. Az első összecsapást 4:2-re, a másodikat 8:2-re nyerték a vendégek. Woodward az elsőn kétszer, a másodikon négyszer volt eredményes.

Az 1912-es ötkarikás torna első fordulójában, június 30-án középcsatárt játszott ellenünk, a 42. és az 53. percben gólt is szerzett. Furcsa mérkőzés volt a stockholmi. A 19. percben (0:0-s állásnál) a máskor oly magabiztos Bodnár Sándor büntetőt hibázott. A második félidőt a britek tíz emberrel játszották végig. „A nagy hőség miatt a szünet fél óráig tartott. Hanney, az angol centerhalf rosszul lett" a 30 fokos melegben. Domonkos László 11-est hárított, és a végén Bodnár rúgott egy kapufát. 7:0-ra kaptunk ki. *(Nemzeti Sport 1935. december 24.)* Az első góljának története: „(…) angol ellentámadás gördül, szöglettel. Berry küldi be a labdát, Payer ugrik fel rá, el is fejeli – csak röviden! Éppen Woodward elé. Az meg rálövi, jó magasan, a felső sarokba. Mert tudja, ismeri, hiába higanyember Domonkos kapus, mégiscsak alacsony – s a felső sarok nem az esete!" *(Lukács László–Rejtő László–Szepesi György: Felejthetetlen 90 percek)* A brit együttes megvédte Svédországban olimpiai bajnoki címét. Július 4-én, a dánok elleni finálében az akkor már a 34. évében járó csapatkapitány kétszer is megzörgette a riválisok hálóját (4:2).

Jómódú ember volt, saját autóra is futotta

Vivian Woodward „(…) egyébként cáfolta a kor tételét, mely szerint az angol futball legjobbjai a »profik« közül kerülnek ki, az előkelőbbeknek inkább a rögbi konveniál: édesapja a Tottenham Hotspur főrészvényese volt, aki fiának a klubigazgatói állást »ajándékozta«. Woodward különben akkoriban a világ talán legjobb játékosának számított. 23 mérkőzést játszott az angol profi válogatottban, mindvégig amatőrként."*(Dénes Tamás–Rochy Zoltán: A 700. után)* Harmincszor szerepelt az amatőrválogatottban, s 44 gólt szerzett a mezében. Ha összeadjuk a nagyválogatottsága számát, a góljait az amatőrök közötti szereplésével és góljaival, 53/73-as, fantasztikus mutatót kapunk!

1915-ig futballozott a fővárosi „kékeknél". 1914-ben kitört az I. világháború, és hamarosan bevonult. A nagy világégés lényegében véget is vetett a labdarúgó-karrierjének. A nyugati fronton, a Middlessex Regiment egy speciális futballzászlóaljánál szolgált hadnagyként. Rá jellemző eset történt 1915 tavaszán, amikor a hadseregtől különleges eltávozási engedélyt kapott, hogy játszhasson az FA-kupa döntőjében. Nem élt a lehetőséggel, úri gesztussal nem vette el a szereplés jogát Bob Thomsontól, aki a fináléig vezető úton nyolc mérkőzésen hat gólt szerzett. Pedig a kupadöntő lett volna Woodward pályafutásának csúcsa, hiszen addig sem első osztályú bajnoki címet, sem pedig FA-kupa-elsőséget nem szerzett. (Más kérdés, hogy nélküle a Chelsea április 24-én 3:0-ra elbukta a Sheffield United elleni végjátékot az Old Traffordon.)

Ne higgyük, hogy csupán a labdát kellett rúgniuk a katonaságnál! Részt vettek véres ütközetekben is. A zászlóalj 1916 januárjában 33 főt veszített, Woodwardot is megsebesítette egy kézigránát robbanása a lábán. Hazaszállították Angliába gyógyulni, a csak 1916 augusztusában tért vissza a lövészárokba. Az antant Somme melletti nagy offenzívája idején, 1916. szeptember 18-án egy német ellentámadás következtében újabb tizennégy futballista veszett oda.

A háború után, 1919-ben Woodward rövid ideig levezetett a Clacton Town színeiben, aztán 1920-ban még egy jótékonyság mérkőzésre visszatért játékosként is a Chelsea-hez: a „kékek” a hadseregnek gyűjtöttek pénzt, a sebesült tisztek megsegítésére.

Gazdálkodó lett a világ egyik legjobb csatárából

Az egykori kiváló csatár 1922-től 1930-ig a Chelsea FC igazgatója volt – ez maradt egyetlen kapcsolata a futballal. Az építészmérnöki pályáját feladva gazdálkodni kezdett St. Osythban, az essexi tengerparton. Még a magyar sajtó is beszámolt pályamódosításáról: „Woodward, minden idők legnagyobb játékosa Essexben gazdálkodik. Baromfitenyészete a leghíresebb egész Angliában. Amidőn a múltkor Chapman a kupadöntőre invitálta, kijelentette, hogy nem mehet el, mert új tojásköltő gépét kell kipróbálni, és a kisebb csibék jobban érdeklik, mint a kupadöntő. Tempora mutantur (az idők változnak – *a szerzők*)…” *(Nemzeti Sport 1926. május 16.)*

A második világháború idején egyike volt az 1,4 millió brit légiriadó-felügyelőnek. A hatvanas éveiben járt már, s mire „kitört” a béke, megromlott az egészségi állapota is. Az egykoron ünnepelt futballista 1949-ben egy ealingi otthonba került. Anyagi gondjai nem voltak – költségeit az FA, a labdarúgó-szövetség állta –, lelki annál több. Örök fájdalma maradt, hogy a régi futballista társak, a barátok közül senki sem látogatta meg.

Vivian Woodward 1954. január 31-én hunyt el. Csak négy évvel a halála után, 1958-ban döntötte meg a nagyválogatottban elért 29 gólos rekordját egy másik legenda, Tom Finney.

A Tottenham Hotspur csapata 1908–1909-ben, a Football League-ben végigjátszott első idényében. Hátul, balról: Deacock igazgató, Walton, Morris, Minter, Hewitson, Burton, Coquet, Cadman igazgató, Nie edző. Elöl: Steel, Woodward, Steele, Middlemiss, Darnell

RICARDO ZAMORA

Primadonna? Nem! Zamora!

Ricardo Zamora Martínezt a húszas-harmincas években a világ leghíresebb, legjobb kapusaként tisztelték. 1901. január 21-én született Barcelonában, jómódú katolikus családban. A szülei ragaszkodtak ahhoz, hogy diplomázzon, s lehetőleg orvos legyen belőle. Úgy is fogott hozzá a tanuláshoz, hogy az orvosi hivatásnak szenteli az életét, de a szabadidejében állandóan futballozott a szomszéd fiúval, Armet Pakannal. Röviddel később a Colegio nevű csapatban hol kapust, hol csatárt alakított. Az Universitari Sport Club vezetőivel véletlenül került kapcsolatba, egy gimnáziumi mérkőzésen úgy figyelték meg, hogy nem is tudta, árgus szemek fürkészik minden mozdulatát. Ez a gárda a katalóniai első divízióban játszott. Meghívták próbajátékra, s a 13 éves diák az FC Barcelona ellen védhetett. Idegesen kezdett, ezért az első félidőben négyszer kellett maga mögé nyúlnia, ám a szünet után mintha kicserélték volna, szinte minden lövést megfogott. Fantasztikus produkciót nyújtott. Mindenki gratulált a teljesítményéhez, az Universitari SC pedig leigazolta. 15 évesen ment át az RCD Espanolhoz, ahol a már említett barátja és szomszédja, Armet Pakan is futballozott. A Madrid FC elleni barátságos mérkőzésen (1:1) debütált a lepkesúlyú „hálóőr”, s a csapata legjobbjának bizonyult.

Az 1917–1918-as szezonban az RCD Español megnyerte a Campeonato Catalánt.

1919-ben megváltozott Zamora számára a világ, apja hirtelen halála arra késztette, hogy komolyabban vegye az egyetemet, és hogy a tanulmányi idejére felhagyjon a futballal. Egy idő után mégis úgy döntött, az FC Barcelona negyedik csapatában folytatja a labdarúgást, hogy fizikailag rendben legyen, ám a klub vezetői egyszerűen – mindenféle magyarázat nélkül – megparancsolták neki, hogy védjen a nagycsapatban, és akkor igazolták át az Espanolból.

Részt vett az 1920-as antwerpeni „antant” olimpián. A fura lebonyolítási rendszer, valamint egy fegyelmi ítélet (levonulás miatt megfosztották a csehszlovákokat a második helytől) következtében a korábban már kiesett, de a vigaszdíjat megnyerő spanyol válogatottat „előléptették”, így Zamora ezüstéremmel térhetett haza Belgiumból. Nem mellékesen az ötkarikás játékok legjobb kapusának választották meg, alig túl a tizenkilencedik életévén.

1922-ben olyan nagy csata dúlt miatta a két riválisvárosi egyesület között, hogy vissza kellett mennie a Barçától az Espanolhoz. Egy ideig fel is függesztették a játékjogát.

Szerepelt az 1924-es párizsi olimpián is. Május 25-én a spanyolok 1:0-ra kikaptak Olaszországtól, azonban nem az ellenfél, hanem a saját játékosa, Pedro Vallana vette be a kapuját a 84. percben. Azzal véget is ért a torna az ibériaiak számára.

1925-ben különösen méltó volt az El Divino (Az Isteni) becenevére. Zsinórban öt válogatott mérkőzésen maradt érintetlen a hálója.

Idézünk a messzire kivándorolt kapus, *Korein József* beszámolójából: „Két meccsen nyolc gólt lőttek a chilei csatárok Zamorának. Az első meccs 4:3, a második 4:2 arányban végződött Chile javára. (Az Español ellen – *a szerzők*.) A sikerek magyarázata igen egyszerű. Dél-

Amerikában egyetlen demokratikus beszédtéma van ma, amihez mindenki hozzá tud szólni: ez nem művészet, nem politika, nem technika, még csak nem is sport, hanem egyes egyedül a futball." *(Nemzeti Sport 1926. október 1.)*

1926. december 19-én a selección española 4:2-re megverte Vigóban a mieinket. „Zamora már nem a régi, bár most is mutatott néhány vakító védést" – jellemezte a tudósító. *(Nemzeti Sport 1926. december 22.)* Amikor ez megjelent róla, nem volt még 26 esztendős! Itt jegyezzük meg azt is, hogy két mérkőzésen védett a magyar válogatott ellen, s mindkettőt megnyerte a „vörös harag" (Fúria Roja). Az elsőt 1925. október 4-én az Üllői úton 1:0-ra, akkor szedte be Zsák Károly az emlékezetes, őrületesen nagy potyát. *(Dénes Tamás–Rochy Zoltán: A 700. után)*

„Külön kocsival jött ki a Hohe Wartéra (...) Nem a többiekkel! Külön! Az autogramot kérők csoportját fölényesen elhessegette. »Majd a meccs után!«, mondta. A tömeg közben betörte a kerítést, elsodorta a kordont, elözönlötte az egész Vienna-pálya környékét. Zamora pedig közben, egy fenség, egy király – bevonult az öltözőbe. (...) Ilyen volt a meccs előtt. Ám utána meglepően kedves. (...) Vidám, nagy legény, széles vállú, nagy csontú baszk. S ha van is benne valami teátrális, az nem az ő póza. Az minden spanyol természetes velejárója. " *(Lukács László–Rejtő László–Szepesi György: Felejthetetlen 90 percek)* (Megjegyzés: Barcelonában született, katalán válogatott, ötszörös ottani bajnok – 1918, 1920, 1921, 1922, 1929 – volt, baszk származásának emlegetése tévedés.)

1927 nyitányán „2000 pezetát, csekély huszonkétmillió koronát" fizetett a CD Europa az Españolnak azért, hogy a Hungária elleni barátságos meccsre kölcsönkérje. „(...) Mondja még valaki, hogy nem érdemesebb Spanyolországban amatőrnek lenni, mint nálunk profinak! (...) gyönyörűen parírozott. (...) Ruganyos, és mint a bábokat, úgy dirigálja a védőjátékosokat." A barcelonai 90 perc 2:2-re végződött. *(Nemzeti Sport 1927. január 14.)*

Langfelder Ferenc, az újpestiek népszerű Patyi bácsija írta ibériai portyájukról küldött levelében: a profiknál „(...) a havi fizetéseket havi 250 pezetában maximálták. Na, hát, kérem ezért az összegért

Ricardo Zamora 1926-ban Argentínában, az RCD Español kapusaként

Zamora havonként egyszer sem lesz hajlandó – a kisujját megmozdítani. Így mondják ezt a tiszteletreméltó, fehérszakállas spanyolok. És én elhiszem nekik." *(Nemzeti Sport 1927. július 10.)*

1927 végén Hugo Meisl összeállította a tervezett Anglia–Európa válogatott mérkőzésre a kontinens csapatának bővebb keretét, abban szerepelt a katalán kapusfenomén neve is. *(Nemzeti Sport 1927. december 7.)*

Az 1928-as amszterdami olimpián azért nem vehetett részt, mert profivá nyilvánították.

„Zamorának mindent szabad, avagy nincs a mérkőzésnek más vesztese, csak a bíró. Spanyolországban a napokban került sorra az Europa–Espanol bajnoki meccs. Az utóbbi csapat kapujában Zamora állt. Vígan folyt a mérkőzés, míg csak Zamora be nem szedett egy gólt. Azonban

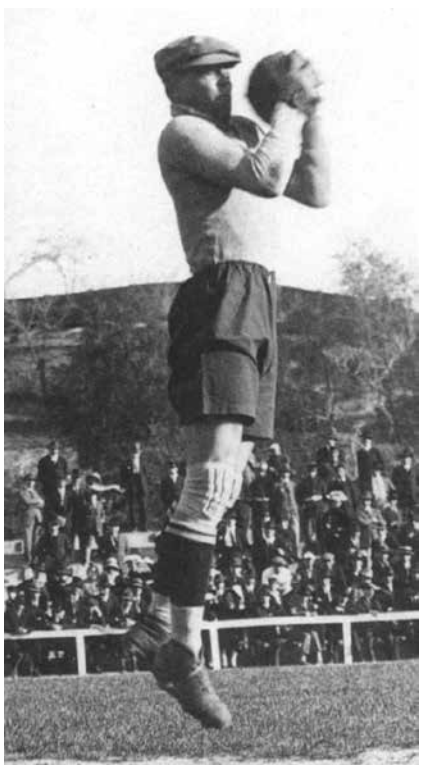

Zamora nem azért Zamora... Amint megakadt a hálóban a labda, Zamora rögtön felpattant, megragadta a bírót gallérjánál fogva s a hálóhoz vonszolta, ahol az alsó sarokban lyukat mutatva, azt mondta, hogy oldalról, a lyukon keresztül perdült be a labda. A bíró természetesen rögtön megkérdezte a gólbírót – Spanyolországban ilyen is van –, aki szintén szabályosnak ítélte a gólt, úgy, ahogy a bíró. Zamorának azonban beszélhetett a bíró... A derék kapus addig ráncigálta ide-oda a szegény bírót, amíg annak ruháját is le nem rántotta, s amíg csak a közönség a kedvencének, Zamorának a segítségére nem jött. Erre természetesen az történt, hogy a rendőrség, amely a közönség betódulására közbelépett, megjelent a bíró előtt, és a botrány elsimítása céljából követelte, hogy a bíró semmisítse meg az ítéletét, és minősítse szabálytalannak a gólt. Mit tehetett a szegény bíró? Ha lefújja a meccset, a közönség agyonveri... Fütyült egyet és megsemmisítette a gólt, a meccs vígan folytatódott tovább, tovább gól nélkül, és 0:0 eredménnyel ért véget. De aztán... A bíró már csak bosszúból is bevette a jelentésébe, hogy a gólt a fenyegető helyzet miatt kellett megsemmisítenie, holott a

gól szabályos volt. Összeült erre a spanyol kupaktanács, illetve a BT és a PLASZ, s hoztak ítéletet, szörnyűt. Legelőször is eltiltották egy teljes évre a bírót, szigorúan megdorgálták a határbírót... A többi talán már nem is fontos, de megjegyezhetjük, hogy Zamorát csak három hétre tiltották el azért, mert tettlegességig jutott a bíróval szemben, s a meccset 0:0-val igazolták. És Zamorának utóvégre ez a fő...” *(Nemzeti Sport 1928. november 9.)*

„Spanyolországban senki sem ütközik meg azon, hogy Zamorának 5000 pezetája van havonta. Sőt! Az Espagnol egyik nagy győzelme után így írt elragadtatásában az egyik spanyol újság: »Igen! Zamora 5000 pezetát kap havonta, de 10 000 pezetát is megér!«” *(Nemzeti Sport 1929. március 19.)*

Platkó Ferenc, a híres világvándor kapus nem kedvelte kollégáját, levelében féltékenységgel vádolta: „Nagyon jól megy a dolgom (...), csak egyetlen egy rosszakaróm van, és ez – Zamora. Esküdt ellenségem ő azóta, amikor Olaszországban a magyar válogatott kapuját védtem, és a játékom után Pozzo azt írta, hogy Zamoránál is jobb vagyok. A spanyolok kedvence ezt nem tudja elviselni. Esküdt ellenségemmé lett, és attól tartok, hogy fanatikus rajongói még egyszer leütnek. Spanyolföldön az ilyesmi nem is olyan nagy csoda. Hogy valóban nagy kapus-e Zamora? Igen, de a bravúr embere és pózőr. Nagyon nagyot is tud produkálni, de nagyon szeret a közönségnek játszani.” *(Nemzeti Sport 1926. augusztus 8.)* Lehetett valami ebben a kölcsönös ellenszenvben. Volt olyan bajnoki döntő (Barcelona–RCD Español 3:2 – ötvenezer néző előtt), amikor Zamora öccse úgy megrúgta a Ferusnak becézett magyart, hogy annak fejéből dőlt a vér, s az eset után kénytelen volt turbánban védeni. *(Nemzeti Sport 1929. december 6.)*

Zamora életében is akadtak rosszabb periódusok, például 1930-ban valósággal üldözte a balszerencse. Hét forduló után az Español 15 gólt kapott, ami mérkőzésenként kettőnél többet jelentett, és az utolsó helyen állomásozott. *(Nemzeti Sport 1930. február 5.)*

Le is húzták róla menten a keresztvizet. „Zamora felett eljárt az idő. Egy-két parádés védés mellett volt jó néhány bizonytalansága is, amelyet csak a bekkjei javítottak ki, akik jobbak voltak az olaszoknál” – jelentette *Gmeyner Zoltán* a bolognai olasz–spanyol (2:3) után. *(Nemzeti Sport 1930. június 27.)*

Igyekezett azért jó kondícióban tartani magát, „ (...) a spanyol válogatott futballcsapat kapitánya szigorúan tartja a csapat tagjait, és véleménye szerint a csapat a szép eredményeit nem kis mértékben annak köszönheti, hogy sikerült a sportszerű táplálkozásra vonatkozó megállapításait a gyakorlatban is keresztülvinni.” *(Nemzeti Sport 1930. augusztus 3.)*

1929-ben ez a spanyol tizenegy győzte le a madridi hőségben a kontinensen addig veretlen angol csapatot

„Zamora elkelt. Tegnap adták el a világhírű kapust. A Barcelonától az FC Madrid vette meg, mégpedig nem kisebb összegért, mint 400 000 pezóért." *(Nemzeti Sport 1930. augusztus 17.)*

(Megjegyzések: Zamora akkor az Espanolban védett. Az *IFFHS* kiadványa 150 000 pezetáról, mintegy 120 000 német márkáról tud.)

„Zamora vállficama oly súlyosnak mutatkozott, hogy orvosai konzíliumot tartottak fölötte. Az orvosi megállapítás szerint a világhírű kapus sohasem futballozhat többé." *(Nemzeti Sport 1930. október 24.)* Olykor a doktorok is tévednek…

Az FC Madridban hat esztendő alatt 82 bajnoki mérkőzésen védett, kétszeres bajnok (1932, 1933), s – megfejelve 1920-ban, 1922-ben és 1929-ben nyert hasonló címeit – kétszeres kupagyőztes (1934, 1936) lett. 1929-ben, 1932-ben és 1933-ban ő bizonyult a spanyol liga legjobb kapusának, ő kapta a legkevesebb gólt. (1959 óta hagyományosan a liga legjobb kapusát a Zamora-díjjal jutalmazzák.)

Az 1934-es világbajnokságon két mérkőzésen szerepelt, a brazilok elleni 3:1-en, valamint a későbbi világbajnok házigazdák elleni első mérkőzésen (1:1). A megismételt meccsen már Nogués állt a „vörös fúria" gólvonalán, mivel akkorra a karizmatikus Zamora szemsérülést szenvedett (0:1). Több vébén nem mutathatta meg bámulatos tudását, 1930-ban Spanyolország nem küldött csapatot Uruguayba, az 1938-as franciaországi torna idején pedig javában tombolt a polgárháború.

Buzássy (Blaskó) Ferenc, a miskolci Attila volt futballistája, aki akkor éppen Granadában légióskodott, nem igazán hízelgő dolgokat osztott meg róla a sportlap olvasótáborával: „(…) az öregedő primadonna újságjában (mert újságíró is egyben a híres kapus) csak rosszat vagy semmit sem ír a magyarokról és általában az idegenekről. A többi újságíró pedig olyan jó »haver« Zamorával, hogy megteszi neki a szívességet, és ő sem ír jót az idegenekről. Persze, mindez Alberti ellen irányul, aki elsősorban áll az útjában. Pedig Alberti igazán remekül véd, nagy mecscseket játszik mostanában. De Zamora szigorúan lehúzza minden alkalommal. (…) Velem, hála Istennek, most kevés baja van, mert kiestem a látóköréből." *(Nemzeti Sport 1935. december 29.)*

„A mezőny hőse Zamora. Elsőrangúan védett" – érkezett a beszámoló Barcelonából, ahol 60 000 néző előtt Németország 2:1-re megverte Spanyolországot. *(Nemzeti Sport 1936. február 24.)* „(…) a közel negyvenesztendős spanyol sportideál a leglehetetlenebb helyzetekből is biztosan ment." *(Nemzeti Sport 1936. február 26.)* Vajon a telefonjelentéseket is egy „jó haver" diktálta?

1936. június 21-én játszotta utolsó meccsét a Madridban, a polgárháború hírére júliusban hazatért Barcelonába. Akkor úgy döntött, hogy elhagyja Spanyolországot, és Franciaországba megy, de a határon feltartóztatták. 1937. február 17-én tudatta a *Football* című hetilap, hogy Ricardo Zamorát a spanyol hatóságok szabadon engedték. Három héttel később ugyanez az újság közölte, hogy a kapus úton van régi csapattársához, Josep Samitierhez, aki 1936 októberében a második ligás OGC Nice együttesében futballozott. Zamora is védett nyolc barátságos mérkőzésen, abból ötöt megnyertek a piros-feketék, és csak a Bocskaitól (1937. április 4-én a debreceniek Teleki Pál és Finta Károly góljaival győztek odakint 2:1-re), valamint a Juventustól (0:1) szenvedtek vereséget.

Zamora 1937. március 21-én játszott először hivatalosan a nizzaiaknál, az AS Cannes ellen (3:0). A következő szezonban játékos-edzőként dolgozott. 1938. április 20-án lépett pályára a Nizzában utoljára, amikor 3:2-re nyertek az AS la Jeunesse ellen.

„A nagy spanyol kapus 22 évi aktív szereplés után szögre akasztja futballcipőjét. Ricardo Zamora szentimentális hangú levélben búcsúzik el a közönségtől. »Hosszú ideig küzdöttem magamban, amíg e számomra nehéz döntésre elszántam magam. (…) Úgy gondolom, eltaláltam az alkalmas napot.«Zamora utódja az FC Madrid csapatában Eizaguirre, az FC Sevilla volt kapuvédje lesz." *(Nemzeti Sport 1936. július 12.)*

Az örökkön sapkában védő legenda a spanyol válogatottban 1920. augusztus 28. és 1936. február 23. között 46 találkozón szerepelt, s mindössze 42 gólt kapott. *(Dénes Tamás: Real Madrid)*

A franciaországi világbajnokság idején Párizsban tartózkodott. Az olaszokat tartotta legesélyesebbnek, mellettük még a csehszlovákokat. „A magyarok játéka túlságosan sallangos" – kritizálta a mieinket. *(Nemzeti Sport 1938. május 31.)*

„A központi kerületben is új bajnokot ünnepeltek, mégpedig az Atlético Madrid csapatát, amelynek Zamora, a világhírű kapus az edzője." *(Nemzeti Sport 1939. december 18.)*

Részlet a budapesti masszőr, bizonyos Pauer mester memoárjából: „Mintha csak most látnám magam előtt Zamorát, a spanyolok csodakapusát, amint a gyúrópadon fekszik, és én dögönyözöm. Pompás izmai voltak. (…) nem csoda, ha olyan ruganyosan tudta magát vetni a labdák után, mint talán senki más." *(Nemzeti Sport 1940. január 11.)*

„A spanyolok világhírű kapusa már kiöregedett, de a sport teréről mégsem tűnik el. Az Athletic Aviación Madrid, a spanyol légi hadsereg egyesülete meghívta Zamorát sportoktatónak." *(Nemzeti Sport 1940. december 22.)* (Megjegyzések: az Atlético Madrid és az Athletic Aviación Madrid ugyanaz a klub volt. 1940-ben és 1941-ben szerzett velük bajnoki aranyat.)

„Zamorát, (…) aki jelenleg az Aviación Madridnak, a spanyol bajnokcsapatnak az edzője, az FC Barcelona szeretné megnyerni edzőnek. A barcelonai klub elnöksége már 100 000 pezetát ajánlott fel az Aviación Madridnak Zamora átengedéséért." *(Nemzeti Sport 1941. május 15.)*

„Zamorát, a volt válogatott kapust (jelenleg sportújságíró és edző) Dél-Amerikába hívták edzőnek. De Zamora inkább otthon maradt… Pedig hatalmas összeggel csábították. No, azért Zamora otthon is szépen keres. A két állása havonta 2500 pezetát hoz." *(Nemzeti Sport 1942. március 19.)*

Hárman a Real Madrid 1932-es bajnokcsapatából (balról): Ciriaco, Zamora és Quincoces

„Zamora neve is hosszú évekig fényes csillagként ragyogott a nemzetközi labdarúgás egén. Róla is legendák keringtek. (…) Kimagasló játékos-egyéniségnek bizonyult, sikereit rendkívüli ruganyosságának, határozottságának, labdabiztosságának és jó helyezkedési érzékének köszönhette." *(Képes Sport 1957. október 15.)*

Mint írtuk imént, a visszavonulását követően edzőként kereste a kenyerét, trenírozta a Celta Vigót (1944–1946), majd RCD Málagát (1946–1948). Utána egy darabig technikai vezető volt az Espanolnál. 1952-ben két meccsen betöltötte a szövetségi kapitány pozíciót hazájában, azonban Venezuelából olyan jó ajánlatot kapott, hogy nem tudott a csábításnak ellenállni, és elment Dél-Amerikába pénzt keresni. 1955-ben tért vissza Európába, az RCD Espanolban töntött be menedzseri állást. Innentől fogva nem hagyta el a kék-fehéreket.

Ricardo Zamora 1978. szeptember 8-án halt meg Barcelonában.

Fia, ifjabb Ricardo Zamora is kapusként kereste a kenyerét, pályafutása csúcspontján, 1963-ban megnyerte a Vásárvárosok Kupáját a Valenciával.

Felhasznált irodalom

Dénes Tamás–Sándor Mihály–B. Bába Éva 2013: Amatőrök és álamatőrök (1897–1926), Debrecen

Dénes Tamás–Sándor Mihály–B. Bába Éva 2014: Profikorszak vb-ezüsttel (1926–1944), Debrecen

Dénes Tamás–Sándor Mihály–B. Bába Éva 2015: Aranykor (1945–1966), Debrecen

Dénes Tamás–Sándor Mihály–B. Bába Éva 2015: Szocialista profizmus (1966–1986), Debrecen

Dénes Tamás–Sándor Mihály–B. Bába Éva 2015: A futball elhúzódó rendszerváltozása (1986–2015), Debrecen

A magyar irodalom története, III. Sőtér István főszerk. 1966: Budapest

Alberti József–Grosics Gyula 1965: Kapusiskola, Budapest

Andreides Gábor 2013: A párizsi ezüst, Budapest

Antall Dániel 2009: A futball–huliganizmus sportizációja (szakdolgozat). Budapest

Atkári Krisztián 2010: Futballevolúció 1 (Megjelent: FourFourTwo magyar kiadás)

Ba–Boussard–Deleury–Jacquin–Wang 1991: Korai civilizációk Európán kívül. Budapest

Bank, Jan–Van Buuren, Maarten 2005: Dutch Culture in a European Perspective: 1900, the age of bourgeois culture, London

Bazenga, Aline–Ribeiro, João Adriano–Sequeira, Miguel, 2011: The British presence in Madeira Island (tanulmány), Edinburgh

Bender, Tom–Kühne–Helmesse, Ulrich 2001: DFB-Pokal, 2001

Bittar–Duviols–Jacquin 1991: A nagy felfedezések kora. Budapest

Bouchard, Jean–Philippe–Constant Alain, 2005: Un siècle de football, Párizs

Burns, Jimmy 1999: Barça, A People's Passion, London

Cadier–Demier–Marchand 1992: Az ipar vértelen forradalma. Budapest

Csanádi Árpád 1956: Labdarúgás 1–2., Budapest

Delaunay, Pierre–De Ryswick, Jacques–Cornu, Jean–Vermand, Dominique, 1992: 100 ans de football en France, Párizs

Dénes András–Dénes Tamás 1999: Man United, Budapest

Dénes Tamás, 1993: Brazil futballszamba, Budapest

Dénes Tamás 2002: Nagy brazil futballkönyv, Budapest

Dénes Tamás 2000: Real Madrid, Budapest

Dénes Tamás–Hegyi Iván–Lakat T. Károly 2012: Válogatott gyűjtemény, Budapest

Dénes Tamás–Mácsik Viktor 2004: Argentin futball, Budapest

Dénes Tamás–Mácsik Viktor 2003: Calcio, Budapest

Dénes Tamás–Rochy Zoltán 1996: A 700. után, Budapest

Dénes Tamás–Sándor Mihály 2003: Futballtörténelmi lecke – nem csak fiúknak, Budapest

Dougan, Andy 2001: Dynamo (Defending the Honoour of Kiev), London

Duroselle, Jean–Baptiste 1990: Európa népeinek története. Budapest

Foot, John 2006: Calcio, a History of Italian Football, London

Freyer Tamás 2002: Futball és deviancia. Budapest

Glanville, Brian, 1993: The Story of the World Cup, London

Goldblatt, David 2006: The Ball is Round, London
Gonda Imre–Niederhauser Emil 1977: A Habsburgok. Budapest
Goodwin, Bob 1993: Spurs, a Complete Record, Derby
Gorbunov, Alekszandr–Jurij Lukasin 1988: 50 csempionatov SZSZSZR pa futbolu, Moszkva
Green, Geoffrey 1953: The History of the Football Association, London
Gunst Péter (szerk.) 1993: Európa története. Debrecen
Hapgood, Edris Albert, 1945: Football Ambassador, London
Hayes, Dean 1993: Blackburn Rovers, an A–Z, Lancaster
Haywood, John dr. 2012: A nagy civilizációk mindennapjai. Budapest
Hesse–Lichtenberg, Ulrich 2002: tor! The Story of German Football, London
Hill, Tim 2003: A Photographic History of English Football, Bath
Hill, Tim 2004: The Encyclopedia of World Football, Chester
Hill, Tim 2009: The Illustrated History of English Football, Croxley Green
100 Jahre, Deutsche Länderspiele (Kicker), 2008, Nürnberg
Hunt, Chris 2008: A futball képes enciklopédiája, Budapest
Hunter, Archie, 1890: Triumphs of the Football Field, Birmingham
Hutchinson, Roger 2010: The Toon: The Complete History of Newcastle United Football Club, Edinburgh
IFFHS (szerk.) 2001: Olympic Football Tournaments, 1-2, Wiesbaden
Jankowski, Bernd–Pistorius, Harald–Prüss Jens, 2005: Fußball im Norden, Bréma
Jelínek, Radovan–Jenšik, Miloslav 2005: Atlas českého fotbalu od roku 1890, Prága
John, Michael, 1999: Sports in Austrian Society 1890s-1930s: The Example of Viennese Football (magyar fordításban: Replika, 36. szám, fordító Kállai Tibor)
José, Colin 1998: American Soccer League 1921–1931, London
Jung, Beat (szerk), 2007: Die Nati, Die Geschichte der Schweizer Fussball–Nationalmannschaft, Göttingen
Kis Aladár 1989: A duce. Budapest
Kolář, František: Fejezet a cseh labdarúgás történetéből (Megjelent: Korall, 2002, 7-8. szám)
Koller, Christian 2008: Sternstunden des Schweizer Fussballs, Zürich
Krein, Theodor 2003: Die Königsblauen, Gelsenkirchen
Kuper, Simon 2003: Ajax (The Dutch, The War), London
LaBlanc, Michael L.–Henshaw, Richard 1994: The World Encyclopedia of Soccer, London
Lamming, Douglas 1987: A Scottish Soccer Internationalists' Who's Who, Beverley
Leakey, Richard 1995: Az emberiség eredete. Budapest
Leinemann, Jürgen 2004: Sepp Herberger. Ein Leben, eine Legende, München
Linden, Peter–Klöbl, Peter 1999: Rapid, 100 Stars in Grün–Weiß, Bécs
Lopes, Leite, 2002: A brazil futball (Megjelent: Replika, 2002, 47–48. szám, fordította: Németh Orsolya)
Lowe, Sid 2014: Fear and Loathing in La Liga, New York
Lukács László–Rejtő László–Szepesi György 1974: Felejthetetlen 90 percek, Budapest
Marschik, Matthias: Mindenki öröme: Bécs futballkultúrája a náci korszakban (magyar fordításban: Replika, 36. szám, fordító Kállai Tibor)
Marschik, Matthias 2001: Wiener Austria, Die Ersten 90 Jahre, Bécs
Matthews, Tony 1989: Aston Villa Who's Who, 1874–1989, Cradley Heath
MacBride, Eugene–O'Connor, Martin–Sheridan, Martin 1994: An Alphabet of the Celts, Leicester
McDowell, Matthew L., 2014: Queens's Park FC in Copenhagen, 1898–1903, Edinburgh (pdf)

Mennell, Stephen 1989: Sport és erőszak. Budapest
Metcalf, Marc 2013: The Origins of the Football League, The First Season, 1888/89, Stroud
Misur Tamás 2005: Nagy olasz futballkönyv, Budapest
Moñino, Ladislao Javier–López–Gómez Borja 2007: 30 ligas blancos, Madrid
Morgan, William John 2007: Ethics in Sport, Campaign
Murphy, Jim 2014: The 10 Football Matches That Changed the World, London
Murray, Bill 1998: The World's Game: A History of Soccer, Chicago
Nawrat, Chris–Hutchings, Steve 1994: The Sunday Times Illustrated History of Football, London
Ollier, Fred 1990: Arsenal, a Complete Record, Derby
Pondělík, Josef 1986: Století fotbalu. Prága
Ramón i Però, Jaume 1990: Història del F. C. Barcelona, Barcelona
Ross, Ian–Smailes, Gordon, 1993: Everton, a Complete Record, Derby
Schidrowitz, Leo 1951: Geschichte des Fussballsportes in Österreich, Bécs
Schwind, Karl Heinz 1994: Geschichten aus einem Fussball Jahrhundert, Bécs
Shiels, Robert S., 1998: The fatalities at the Ibrox disaster of 1902 (Megjelent: The Sports Historian, N°18)
Slade, Michael J. 2013: The History of the English Football League, Part One, 1888–1930, Houston
Smith, Paul–Smith, Shirley 2005: The Ultimate Directory of English & Scottish Football League Grounds, 1888–2005, Harefield
Suburú, Nilo J. 1972: A labdarúgás, a világ szenvedélye. Budapest
Szepes Béla 1957: Gólkirályok, labdaművészek. Budapest
Szoszkin, Alekszandr (szerk.), 1972: Vszjo o futbole, Moszkva
Walter, Fritz 1959: 11 Rote Jäger, München
Wilson, Jonathan 2008: Inverting The Pyramid, London
Woodhall, Dave: The Little Book of Aston Villa
Zamora, Gerson Alfredo, 2010: El Equipo de Futbol Euzkadi en Mexico 1937–1939, Mexikóváros (szakdolgozat)

Film:
A labdarúgás története. Az a csodálatos játék.
Internet:
austriasoccer.at, angkangpilipino.wordpress.com (The Philippine Genealogical Society On–Line), bkfrem.dk, rubicon.hu

Egyéb írott vagy képi források, illetve fellelhetőségük
Dénes András–Dénes Tamás (Budapest) és Sándor János–Sándor Mihály (Debrecen) magánarchívuma
Labdarúgás, Népsport, Nemzeti Sport, Képes Sport, Képes Nemzeti Sport, 6:3 Futballmagazin, A Színes Sport, Miroir du Football, La Gazzetta dello Sport, Guerin Sportivo, Kicker, Don Balon, Onze-Mondial, France Football, IFFHS Fussball-Weltzeitschrift, Libero Internationals, Placar (100 anos de futebol no Brasil), 11 Freunde (Verlorene Helden, 148–as szám, 2014)

Magánarchívum
Bács Zoltán dr. magánarchívuma, Debrecen
Komáromi Gábor magánarchívuma, Debrecen
Komlóssy Imre magánarchívuma, Debrecen
Lakat T. Károly magánarchívuma, Budapest
Parente, Walter Horacio, Argentína
Rochy Zoltán magánarchívuma, Budapest
Szilágyi Tibor magánarchívuma, Mikepércs
Török Péter magánarchívuma, Budapest

Tartalom

Előszó – A labdarúgás csodája 5

A kezdetektől 1900–

A futball eredete 9
Angol gentlemanek és skót professzorok a XIX. század futballjában 26
A futballszövetség első szabályai 26
Az FA-t alapító tizenegy klub 28
A futballtörténelem első hivatalos válogatott mérkőzése 32
Kezdetben még nyolc csatár volt 36
A britek benjáminja 44
Az európai futball első színes bőrű játékosa 46
Anglián kívül is volt futballélet a szigeten 47
A brit labdarúgás mérföldkövei (1862–1899) 48
A kontinens megtanult egy új szót: football 50
Dánia: hála a pajeszrajongóknak 50
Svédország: hajógyári gyökerek 51
Belgium: lehet ilyen egybeesés? 51
Franciaország: Le Havre-tól Le Havre-ig 52
Hollandia: tisztelet egy sportpolihisztornak 53
Németország: futball kontra torna 55
Olaszország: a doktor és az „újszülött” 57
Svájc: a „szöcske” nagyot ugrott 59
Spanyolország: a madridiak lemaradtak 61
Málta és Gibraltár: tanultak a katonáktól 62
Portugália: Madeira útba esett 63
Oroszország: a hírnév Charnocka 63
Lengyelország: késői kezdet 64
Csehország: a Slavia és a vörös csillag 65
Ausztria: Rothschild volt az első szponzor 67
Hódolat a brit matrózoknak, kereskedőknek és tanároknak 69
Argentína: nem bántak skótul a tudásukkal 69
Uruguay: elsőre kikosarazták a Nacionalt 72
Brazília: bőrlabda a bőröndben 73
Chile: Valparaíso főszerepben 75
A többiek: az újszülött nehezen állt lábra 75
Egyesült Államok: kereklabda vagy tojáslabda? 76
Óceánia, Ázsia, Afrika: amerre a britek jártak… 78

1900–1910

Bécsben először láttak repülő kapust 81
Nyögvenyelős ötkarikás premier 84
Családi vállalkozás 88
A futballtörténelem első súlyos katasztrófája 90
Prágai csapat a német bajnoki döntőben 99

A király barátjának csapata játék nélkül is megkapta a kupát ... 105
Párizsban megalakult a FIFA ... 110
Kirobbant a futballtörténet első bundabotránya ... 116
Kanadai bajnokok ... 120
A Dagi miatt találták ki a Chelsea-nél a labdaszedő gyerekeket ... 127
Még mindig mostohagyerek volt a futball ... 130
A Slavia felvette a versenyt az angol profikkal is ... 137
Húsz márkával indult útnak az első német válogatott ... 147
Francia bajnok – francia futballista nélkül ... 158
Sir Thomas és az „első világbajnokság” ... 161
Angolok nyertek a briteknek aranyérmet ... 166
A Pro Vercelli kölyköket küldött harcba a bajnoki címért ... 169

1910–1920

Felbolydult méhkas lett a bécsi futball ... 180
Woodward elképesztő gólrekordja ... 186
Rapid-fejlődés a bécsi futballéletben ... 192
„Londoni” döntő a nem is hűvös északon ... 200
Bajnok lett a Lenin elleni merénylettel megvádolt angol főkonzul ... 204
Kína fellépett a futballporondra ... 212
Kiskacsa így még nem tudott futballozni ... 215
Már 1914-ben játszott honosított dél-amerikai az olaszoknál ... 227
A háborúban hallgattak a múzsák, de pattogtak a labdák ... 228
Futballbéke karácsony első napján ... 232
Élet a futballzászlóaljban és a fogolytáborban ... 239
Ki akarták utálni az ellenféltől a Fekete Nyílt ... 240
Profi futballista is megkapta a Viktória-keresztet ... 247
Több tízezren nézték a Dick, Kerr & CO. gyár munkásnőit ... 254
Menekültek az angolok a proletárok Oroszországából ... 263
Csehszlovákia csatlakozott a szövetségesekhez ... 265
Brazília megtörte az uruk nagy sorozatát ... 266
Egy magyar tőzsdeügynök alapította meg a „bécsi iskolát” ... 271
Slózinál senki sem játszott több válogatott meccset ... 276

1920–1930

„A futball nem kisasszonyok sportja” ... 281
Uruguay rúgott egy hatost a címvédő braziloknak ... 282
A Vigaszdíj-győztest előléptették ezüstérmesnek ... 288
A Nürnberg elfogyott a bajnoki döntőben ... 291
Libonattival a védők, Tesorierével a csatárok nem bírtak ... 297
Egy lengyel nemesi származék és a GPU megalakította a Dinamót ... 302
Hangyával nem bírtak a paraguayiak ... 310
„A papának ott a sör, a mamának a mozi, a bátyámnak meg a foci” ... 311
Tizenéves csillag repítette a Celestét ... 317
„Uruguay a világ nyolcadik csodája!” ... 319
A diktátor hat hónapra betiltotta az FC Barcelona működését ... 322
A Celeste újabb diadala ... 328

Az új lesszabály megnövelte a gólok számát ... 330
Másodszor győzött Argentína ... 334
A Carta di Viareggio új alapokra helyezte az olasz futballt ... 337
A tragikus sorsú Arellano nagy tornája ... 346
A Barcelona magyar kapusa ódára ihlette a nagy költőt ... 347
A mérnök úr nem szenvedett megalomániában ... 349
A Sparta kőzáporban ünnepelt ... 354
Argentína először nyert idegen földön ... 356
Uruguay másodszor is „világbajnok" lett ... 357
Először viseltek mezszámokat az angol liga játékosai ... 360
A Fradi nyerte a zöld-fehérek csatáját ... 360
Zeppelin gróf léghajója átrepült a Wembley felett ... 370
Az Újpest első nemzetközi sikere ... 374
Az argentinok végiggázoltak a csonka mezőnyön ... 378
Uruguay otthon tartotta a Rimet-kupát ... 380

1930–1940

Megszületett a Wundermannschaft ... 389
A Rapid Prágában meglepte a Spartát ... 390
Króni, a massachusettsi légiós ... 392
Hitlert is leszorította a címlapról a fantomgól ... 399
Bécsi házidöntő – a Vienna sikerével ... 404
Argentínában több mint harmincezer dollárt fizettek a Tigrisért ... 410
A nagy botrány után a Bologna ölébe hullott a serleg ... 416
A nemzetiszocialisták megerősödése meghozta a Schalke sikerkorszakát ... 420
Sindelar megnyerte a trófeát az Austriának ... 424
Olaszország rendezett egy Mondialét a maga dicsőségére ... 431
Erős emberek ... 432
A Duce és a calcio ... 440
Lábtörés és világbajnokverés a londoni Highburyben ... 442
Újabb olasz siker – magyar edzővel ... 446
Uruguay hibátlan teljesítménnyel nyert ... 448
Az Arsenal a kupameccsekre spórolta az erejét ... 452
A Sparta megnyerte a Fradi elleni döntőt ... 458
Hatalmi harc zajlott a német birodalom válogatottjának élén ... 461
Jerusalem fejese döntött a magyar mesterek csatájában ... 464
A cserecsatár volt a döntő hőse ... 466
Hitler egyetlen futballmeccse ... 470
A Harmadik Birodalom bekebelezte az osztrák futballt ... 473
A zöld sasok legyőzték a római sasokat ... 480
Pozzo és a Squadra Azzurra futballtörténelmet írt ... 484
A baszk válogatott benevezett a mexikói bajnokságba ... 495
Az Újpest ellen nem sikerült, a Fradi ellen igen ... 498
Európai edző nyerte meg a „Copát" ... 504
Berija dühbe gurult, miután kikapott a Dinamo Tbiliszi ... 505
Magyar belügy lett a döntő ... 506

1940–1944

A Luftwaffe a teli stadionokat nem támadta 515
Argentína „rendkívüli” sikere 523
Farkaskaland a felbolydult Serie A-ban 525
A Celeste régi fényében tündökölt 530
Halálmeccs, avagy a meghamisított történelem 532
„Vagy a pályára mentek, vagy a börtönbe” 534
Sepp Herberger dirigálta a „vörös vadászokat” 541

Tribünök „árnyéka” 550

A futball lett a végzete *(André Abegglen)* 575
A Barcelona és Ázsia első futballcsillaga *(Paulino Alcántara)* 580
Nem élhetett muzsikaszó nélkül *(José Leandro Andrade)* 583
Négy nemzeti tizenegy tagjaként talált a hálóba *(Josef Bican)* 587
Az Isteni Mester *(Domingos da Guia)* 595
A Highbury kalózkapitánya *(Edward Joseph Drake)* 598
Zsinórban két győztes világbajnoki döntőt vívott *(Giovanni Ferrari)* 603
Még Pelénél is több gólt szerzett az első brazil világsztár *(Arthur Friedenreich)* 607
Tejesemberből futball- és filmsztár *(Eddie Hapgood)* 610
Európa-válogatott – az 1. FC Schweinfurt 05-ből *(Albin Kitzinger)* 615
A Fekete Gyémánt *(Leônidas da Silva)* 618
Belfort Oroszlánja *(Étienne Mattler)* 622
Az itáliai reneszánsz művészeinek szellemében *(Giuseppe Meazza)* 626
A walesi varázsló *(Billy Meredith)* 634
Vébéezüst, vébéarany – két válogatottal *(Luis Monti)* 637
Kapitányságra teremtetett *(José Nasazzi)* 642
Az Oldalkocsis Gólvadászból vb-gólkirály lett *(Oldřich Nejedlý)* 647
A karikalábú világrekordot lőtt *(Sophus Nielsen)* 652
A korabeli világ legdrágább sztárja *(Mumo Orsi)* 654
A hátrahúzásos ollózás nagymestere *(Silvio Piola)* 660
A tökéletes kapus *(František Plánička)* 667
A varázslatos Festékkaparócska *(Héctor Scarone)* 673
Erénye volt erélye *(Karl Sesta)* 676
A bécsi futballkirály rejtélyes halála *(Matthias Sindelar)* 684
Az első világbajnokság gólkirálya *(Guillermo Stábile)* 692
A gelsenkircheni Hólabda *(Fritz Szepan)* 696
A Szpartak Moszkva atyja *(Nyikolaj Sztarosztyin)* 702
A „vörös ördögök” homloka *(Bernard Voorhoof)* 708
A lengyeleknek német, a németeknek lengyel volt *(Ernest Wilimowski)* 711
Tempora mutantur *(Vivian Woodward)* 716
Primadonna? Nem! Zamora! *(Ricardo Zamora)* 720

Felhasznált irodalom 728

CUR

Alumni A.C.

AMST. FOOTBALL-CLUB
AJAX

ATHLETIC CLUB
SPARTA

SKMB

ASSOCIAZ SPORTIVA
AMBROSIANA INTER

SPORTOVNÍ KLUB
SLAVIA
V PRAZE

PALESTRA
ITALIA

F.C. RIPENSIA
TIMISOARA 1928

CDE

F·C·
BAYERN

C.de F.B.

JUVENTUS